BIBLIOTHECA
CARC[illegible]LOGICA
L.B. Holtzius

TV
SCEPTRA DEVMQZ
CONCILIAS

LIBERTAS
LIBERTAS

VLYSSIS ALDROVANDI
PHILOSOPHI, ET MEDICI
BONONIENSIS

De Reliquis Animalibus exanguibus libri quatuor, post mortem eius editi:
Nempe
DE MOLLIBVS, CRVSTACEIS,
TESTACEIS, ET ZOOPHYTIS.

AD
ILLVSTRISSIMVM
SENATVM
BONONIENSEM.

Cum Priuilegijs

EX PACE

VBERTAS

Sumptibus Marci Antonij Berniæ

Bononiæ Typis Io: Baptistæ Ferronij. 1642

Cartusiæ Romanæ

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS DE ANIMALIBVS EXANGVIBVS RELIQVIS QVATVOR NEMPE MOLLIBVS, CRVSTACEIS, TESTACEIS, ZOOPHYTIS.

ET PRIMVM

DE MOLLIBVS IN GENERE. Cap. I.

PROOEMIVM.

DANIMALIVM exanguium quatuor genere constituit Aristoteles: Molle, Crustatum, Testatum & Insectum. De hoc autem postremo, conscripto à nobis volumine, nuperque in lucem edito, abundè, ni fallor, dictum est: de reliquis tribus, quæ pisces impropriè à Plinio nuncupantur, nunc agemus. Nec erit præter rationem, hoc eodem in tractatu, quæ de Zoophytis (hoc est ijs quæ inter plantam & animal natura ambigunt) authores scripsere & obseruauimus nos ipsis, proprio etiã libro docere: Quamuis enim proprè animalia dici non mereantur; tamen cùm multa habeant cum exanguibus communia, sanè omnino hoc volumine complectenda veniunt. Aristot. in libris suis de Animalibus eorum naturam perscrutatus est, sicut multi quoque recentiores; Theophrastus verò fidelissimus Aristotelis imitator nullibi, quod sciam, in libris plantarum meminit. Vnde affirmem, Zoophyta rectiùs Animalibus, quàm plantis esse annumeranda. A Mollibus exordior, quòd hæc primùm inter omnia exanguia locum sibi vindicent, si ordini à nobilitate, quo in omnibus ferè nostris historijs vsi sumus, inhærere velimus. Eam autem, non ab vsu atq; vtilitate, (ità enim conchylia, & crustata præcederent (sed à corporis partibus di-

Hist. 1. c. 4. & 8. & lib. 4. cap. 1.

Li. 9. c. 28.

 metimur,

metimur, quarum ſanè numero & robore longè præcellunt Mollia. Sed & philoſopho- E
rum princeps & communis præceptor Ariſtoteles hunc ordinẽ ſecutus fuit, Mollia primo
Hiſtor. 4. cap. 1. loco nominans, vti ex his eius verbis videre eſt: Nunc, inquit, ordinem animalium quæ ſanguine carent, perſequemur. Genera in hoc ordine plura ſunt, primùm quæ Mollia appellauimus, hoc eſt quæ ſanguine carent, & foris carne molli obducta, ſolidum intus modo ſanguinei generis continent, quale Sepia. Secundum quæ cruſtis tenuibus operiuntur, hoc eſt partem ſolidam foris, mollem carnoſamq; intus continent. Durum illud eorum tegmen, non fragile, ſed collifile eſt: quale Cancrorum genus & Locuſtarum. Tertium quæ ſilicea teſta concluſa muniuntur, hoc eſt quibus pars carnea intus, ſolida foris, fragilis atq; ruptilis non collifilis: quod genus Concharum & Oſtrearum eſt. Hæc ille. Neque ab hoc ordine deflexit, quin Ariſtotelem imitatus Plinius, Piſcium, inquit, quidam ſanguine carent, de quibus dicemus; ſunt autem tria: in primis quæ Mollia appellantur; deinde contecta cruſtis tenuibus, poſtremò teſtis concluſa duris.

QVID MOLLE. SYNONYMA. F

Etymum.

MOLLE dicitur omne quod eſt tenerum tactuique cedens, cui contrarium, quod durũ eſt. Cæterùm quæ Græci μαλάκια, Latini Mollia appellant ſunt ὅσα ἄναιμα ὄντα, ἐκτὸς ἔχει τὸ σαρκῶδες, ἔντος δὲ τὸ στερεὸν, καθάπερ καὶ τὰ ἔναιμα, οἷον τὸ τῶν σηπίων γένος; ideſt, ſanguine carentia, & foris carne obducta, ſolidum intus veluti ſanguinea continent, vt Sepia (quemadmodum ſuperiùs quoque à Philoſopho dictum eſt.) Dici etiam μαλακόδερμα, id eſt Molli cute contecta, quidam volunt, præſertim Theodorus Gaza, & eum ſecutus Rondeletius, nominis affinitate decepti. Nam Hippolytus Saluianus, optimus ſanè Ariſtotelis interpres & diligẽtiſſimus animalium aquatilium naturæ indagator, hoſce non ſine ratione reprehendit in ſua de Aquatilibus hiſtoria. ait enim μαλακόδερμα, hoc eſt, mollem cutem habentia ab Ariſtotele vocari cartilagineorum piſcium oua. Cùm enim dixiſſet Philoſophus, Cartilaginea verò & Viperæ cùm intra ſe oua ge- G
nerent, mox animal foras pariunt; perfectum autem generant ouum, ita enim ex ouo animal gignitur, ex imperfecto nullum, extra autem non pariunt oua, quia natura frigida ſunt; & non quia calida, vt quidam volunt; ſtatim ſubiungit, μαλακόδερμα γαῦ γεννῶσι, διὰ γὰρ τὸ εἶναι ὀλιγόδερμα, οὐ ξηραίνει αὐτῶν ἡ φύσις· τὸ ἔχειν δὲ μᾶλλον τὸ ψυχρὰ εἶναι, μαλακόδερμα γεννῶσι, διὰ δὲ τὸ εἶναι μαλακόδερμα, οὐ θύραζε, διεφθείρετο γὰρ ἄν. Quæ quidem verba (inquit Saluianus) neque à ſuperioribus diſtinctione capitis vndecimi ſeparare debebat Theodorus; cùm eorum, quæ in illis dicuntur, cauſſam reddant; neque ſic vertere; cute molli intecta generant oua; quod enim caloris exigui ſunt, vltimum ſiccare natura eorum non poteſt; quia igitur frigida ſunt, molle generant; quia molle, non extra, periret enim propter ſuã mollitiem: ſed ſic potiùs, Molli igitur cute tecta generant oua; quia enim pauci ſunt caloris, non exſiccat eorum natura admodum. Quoniam ergo frigida ſunt, cute molli tecta generant; quoniam verò molli tecta ſunt cute, non extra; perirent enim vtiq;. Athenæus etiam τευθώδη hoc eſt Loligini ſimilia vocat Mollia. Μαλάκια autem cur vocẽtur, nobis manifeſtauit Galenus, dum inquit: Μαλάκια, ideſt, Mollia vocantur neq; ſquamam, neq; aſperam, neq; teſtaceam cutem habentia, ſed mollem, perinde ac in hominibus H
eſt: Vt Polypodes, Sepiæ, Loligines, quæ tangenti quidem mollia videtur: quia neq; ſquamas, neque aſperum, neq; teſtaceum tegumentum habeant, duræ autem ſunt carnis. Apud Ariſtotelem citante Athenæo Mollia ſunt Πολύποδες, σουλη, ἐλεδώνη, τευθὶς, hoc eſt Polypi, Ozæna, Heledone, Sepia, Loligo. Alibi Mollia ſcribit eſſe Polypos, Sepias, Loligines. Plinius Mollia, inquit, ſunt Loligo, Sepia, Polypus, & cætera eius generis. His ab alijs annumerari video Leporem marinum & Vrticam, quam poſtremam nos inter Zoophyta & his ſimilia recenſebimus, quamuis perfectum Zoophytum non ſit. Mollia autem non eſſe clarum eſt: nam neque ſolidam intus habent ſubſtantiam, quæ oſſi porportionetur, vt pleraq; Mollia (licet alioqui oſſa, teſte philoſopho, minimè ſint, vt mox patebit) nec octo pedes, nec mutim, nec atramentum, nec caput intra alueum, nec quaſuis ferè alias partes, quibus Mollia prædita eſſe deinceps probabimus. Quocirca qui Vrticam & Leporem marinum inter Mollia retulerunt, nimis latè vocem eam vſurpauêre, & quæuis animalia

Μαλακόδερμα Ariſtoteli non eſſe Zoophyta.

Gazæ & Rõdeletij error. 1. De gen. cap. 10.

Μαλάκια. Lib. 3. de alimen. facul.

Quot ſint Mollia. Lib. 7. Hiſtor. 5. cap. 6.

Lib. 9. cap. 28. Zoophyta quæ.

A malia ad tactum cedentia, molliq; carne prædita, Mollia nuncuparunt. Nos autem concisiùs propriùsque, Philosophum imitati, sumimus hanc vocem, & de omnibus, quæ Mollibus propriè dictis conueniunt, hæc in genere scribimus.

DESCRIPTIO, ET PARTIVM Anatome.

MOLLIA ossibus & visceribus carere, qualemq; habeant carnem, his verbis docet Arist. Videntur, inquit, nihil ossis, nihil terreni discretum habere, quod dignum effatu sit; sed mollia ferè tota, carnosa & tactui cedentia. Ne tamen corpus eorum facilè pereat, modo illorum quę carne lassiuiunt, naturā inter carnem & neruum obtinent. Mollis enim vt caro est, sed intendi potest, vt neruus. Fissilis autem caro eorum
B non in directum, sed in anfractum: ita enim ad vires cōmodior esse potest. Sed loco ossium habent quod piscium spinis proportionetur omnia excepto Polypo; Nam Sepiæ habent quod sepium vocant & Loligines quod gladiolum, vt postea probabimus, quāuis quidam partem hanc duram ac solidam os appellare voluerint. Exteriores partes omnibus sunt tres præcipuæ, caput (κεφαλὴ) pedes (οἱ πόδες) siue brachia, quæ quandoque Aristoteles πλεκτάνας vocauit, Gaxa crura, barbas, cirros interpretatur, tum etiam τὸ κύτος ἀδιάρισον, id est alueus indiscretus, seu sinus eodem interprete. Non laudat Zoographus, quibus cirrhus cum aspiratione scribitur, quòd huius vocabuli origo Græca nō videatur, nisi quis fortè à verbo κείρειν deducat, siue quod capillamentum huiusmodi tonderi idoneum sit, vtpote prominens vel pendulum: siue contrario sensu, quòd minimè tondeatur. Vnde cirrim vel cirrhidem auem aliqui notam volunt. Κιρρὸς quidem Græcis color est, quem Latinè giluum dicimus. Idem Zoographus rectè putat κῦτος apud Aristotelem non benè penanflecti, quanquam & in alijs locis sæpius, tum in Aristotelis, tum in aliorum libris, modo penanflexum, modo paroxytonum inueniat. Sed quoniam penultima breuis, omnino peracuendum censet. Caput verò omnibus contrà quàm cæteris animalibus inter crura
C continetur & ventrem, teste Philosopho: Vnde Plinius de Mollibus loquens summatim: His, inquit, caput inter pedes & ventrem. in capite os est & in hoc bini dentes. Vt ex hisce Philosophi verbis patet. Μετὰ δὲ τοὺς πόδας ἡ κεφαλή ἐστι, ἅπαντων ἐν μέσῳ τῶν πόδων τῶν καλουμένων πλεκτανῶν. ταύτης δὲ τὸ μὲν ἐστὶ στόμα, ἐν ᾧ εἰσι δύο ὀδόντες. Caput omnibus inter brachia: eius pars oris habitus est, in quo dentes duo. Quæ Aristotelis verba Athenæus sic transcripsit. Τῷ σηπιάδι, inquit, Ἀριστοτέλης φησὶ πόδας ἔχειν ὀκτὼ ὡς τοὺς ὑπὸ κάθω δύο μεγίστους, προβοσκίδας δύο, καὶ μεταξὺ αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ στόμα. ἔχει δὲ καὶ ὀδόντας δύο, τὸν μὲν ἄνω, τὸν δὲ κάτω. Sepiæ scripsit Aristoteles octo pedes esse, sub his duos maximos, scilicet promuscides duas, inter hos verò oculos & os, atq; dentes duos, alterum superiorem, alterum inferiorem. Cæterùm rostrum rectius, os dentesq; appellanda sunt, vti doctissimè Rondeletius disseruit. Est enim hæc pars (os nimirum & dentes) aduncо carniuorarum rostro perquam similis ex partibus duabus compositо, superiore, & inferiore, commissura pyxidata, vt loquitur Rondeletius, ita vt inferior intret in superiorem. Partes itaque huius rostri, superiorem scilicet & inferiorem dentes videtur appellasse Philosophus. Sed cùm immobiles sint, neque firmè innitantur ad la-
D niandam & retinendam prædam, non satis propriè dentes dicentur, sed potius ῥύγχος. Carent lingua Mollia, sed vice eius carnosum quiddam in ore gerunt, quo voluptatem discernant esculentorum, vti apud Philosophum scriptum reperio. Insuper habent in capite oculos binos grandiusculos, quibus discrimen exigua quædam præstat cartilago, continens cerebrum paruulum. Pedes quoque omnia obtinent in parte priore, cuius causam hisce verbis tradidit Aristoteles: Pedes (habent) parti priori vinctos circum caput, infra oculos circa os, & dentes. Sed cùm cætera animalia quibus pedes, aut parte priore posterioreuè eos habeant, aut latere, vt ea quæ multis pedibus innituntur, & sanguine carent, hoc vnum genus (Molle nimirum) parte, quam priorem in eo capimus, omne continet. Cuius rei causa est, quòd pars eius posterior, ad priorem adducta est, extremaq; coeunt & confunduntur, quomodo Turbinatis inter testata accidit. genus enim testatum omnino partim Crustatis, partim Mollibus simile est. Qua enim foris terrenam portionem, intus carneam habent, Crustatis assimilantur: qua autem forma eiusmodi corporis constat, cum

Ossibus de Visceribus carere. 2. *de par. cap.* 8.

Sepium quid, & gladiolus.

Exteriores partes.

Cirri vt scribendum, & vnde dicantur.

κύτος.

Caput. *Lib.* 9. *c.* 28. 4. *de par. ani. cap.* 1.

Pedes.

Rostrum.

Linguæ carent.

De part. 4. *cap.* 5.

Oculi.

Pedes cur in parte priore.

Mollibus conuènit omne quodammodo, ſed præcipuè quæ ex Turbinatis cuniculo in an- E
fractum contorquentur. Natura enim horum vtrorumq; perinde ſe habet, quaſi quis di-
recta linea (vt in quadrupedum & hominum genere eſt) primum extrema linea parte os ſi-
tum intelligat: qua a: mox ſtomachum, qua b: tum ventrem, qua c: deinde inteſtinum vſq;
in oſtium excrementi, qua d: hæc ita in ſanguineo genere diſpoſita ſunt, & caput, pectusq;
locum obtinent primum. Reliqua eorum ipſorum gratia, aut motus cauſa à natura adie-
cta ſunt, vt priora poſterioraq; crura. In cruſtatis etiam inſectisq; ordo interiorũ eodem
modo conſtare vult, ſed officijs exteriorum motionum differt à ſanguineo genere. At ve-
rò Mollia & Turbinata inter ſe quidem proximè conſtant, ſedijs è conuerſo: finis enim
ad principium flectitur, quaſi quis lineam efflectendo ducat d ad a. Cum enim ità partes
interiores ijs collocentur, ambit alueus, qui in Polypis tum caput vocatur, qualis in te-
ſtato genere Turbo eſt. Nec aliud intereſt niſi quod alterius molle, quod ambit eſt: alte-
rius duro tegmine carnem natura complexa eſt, vt ſeruentur cùm difficulter moueantur.
Hinc fit vt excrementa tam Mollibus, quàm Turbinatis meatu ori vicino emittatur: quan-
quam Mollibus infrà, Turbinatis à latere. Hac de cauſa pedes Mollium ità poſiti ſunt &
Pedes quot omnibus. contrà quàm cæterorum. Hactenus ille. Pedes quoque ſunt omnibus octoni, ſed ſingu- F
lis eorum generibus diuerſi. Quibuſdam enim pedibus acetabula, citramentaq; ſunt, quæ
vim contextumq; talem habent, qualem implicamenta illa, quibus digitos antiqui medici
indere ſolebant. Ita enim fibris implexa ſunt, quibus carunculas cæteraq; cedentia tra-
hant. quippe quæ laxa præhendant, intenta premant, & retineant, cum pars interior tota
contingat, atque amplectatur. Sunt etiam quibus pedes breues, & inutiles, binæq; pro-
muſcides prælongæ, quibus veluti anchoris innitantur, ſeque ſtabiliant modo nauigij, ne
æſtu maris, aut tempeſtate vrgente de ſaxis deturbentur, venentur etiam procul, orique
è longinquo admoueant. Itaque non aliud habent, quo capere admouereq; poſſint, niſi
aut pedes, aut promuſcides aut acetabula ſiue citramenta, quæ (vt dixi) pro manibus obti-
nent ad vim tum inferendam, tum propulſandam, atque etiam ad cætera vitæ munera ne-
Fiſtula. ceſſaria obeunda. Fiſtulam ante alueum ſupra caput & brachia gerunt cauam, quam mo,
dò in dextram partem, modo in ſiniſtram transferunt; hac mare tranſmittunt, & quantum
ſuo admiſerint alueo, quoties ore aliquid capiunt, vt teſtatum reliquerunt Ariſtoteles &
Hiſt. 4. c. 1. Plinius. Sed Theodorus Gaza in hoc Ariſtotelis loco, fiſtulam hanc Polypo tantùm tri-
Lib. 9. c. 12. buere videtur. V Vottonus ait perobſcurè hęc pronunciaſſe Ariſtotelem, ſed longè aper- G
tius eadem in libro de reſpiratione explicaſſe, vbi apertè Mollibus omnibus fiſtulam ineſ-
ſe cerebro oſtendit. Et rurſus alibi cauſam reddens, cur fiſtulam habeant, inquit: Qui-
Hiſtor. 8. cap. 2. bus autem per cibum humor illabitur, ijs fiſtula in ſanguineo genere data eſt. Mollibus
etiam & cruſtaceis hoc idem adhibitum eſt: Nam & ea quoque humorem propter cibum
accipere coguntur. Fiſtula hæc modo ab Ariſtotele dicitur *αὐλος*, modò *μυκτὴρ*, Ga-
De gener. animal. 1. c. 15. za narem transfert. Dubitant quidam num pro hoc vocabulo legendum ſit apud eundem
φυσητὴρ, quo vocabulo ſæpe vtitur, cùm balænarum & cætacei generis animalium men-
tionem facit. Sanè vbi apud Ariſtotelem de Loliginum coitu loquentem in Græcis legi-
tur *μυκτῆρα*, aut *φυτῆρα*, Zoographus legendum putat *φυσητῆρα*. Plinius tamen hunc Ari-
ſtotelis locum tranſcribens nares tranſtuliſſe videtur, & per conſequens *μυκτῆρα* in co-
dice Græco Ariſtotelis legiſſe, cùm inquit: Crine vno fæminæ naribus adnexo. Aelianus
etiam de cetis Gedroſijs eandem partem *μυκτῆρας*, id eſt nares appellare videtur. quapro-
pter nihil videtur eo loco mutandum. Pinnulam habent omnia circundantem alueum,
Pinnulæ. cauſam cur eam habeant, dat Philoſophus; vt, inquit, natent, & ſe dirigant, vt volucres
De par. ani. 4. c. 10. cauda pennis condita, & piſces ſua penna cartilaginata. Alueus à capite amplioris capa- H
Alueus. citatis propenſus: eius caro fiſſilis eſt, non per directum, ſed in orbem, cuteq; intecta eſt.
Cutis. Verùm quamuis cutem Ariſtoteles & Plinius tribuant; tamen re ipſa inquit Saluianus cu-
Lib. 9. c. 12. te carere videntur. Quod Plinius etiam (cuius in hac re admiranda diligentia) compro-
bat inquiens: Aquatilium tegmenta plura ſunt: alia corio & pilo teguntur, vt vituli & Hip-
popotami, alia corio tantuùm, vt delphini: cortice vt teſtudines: filicum duritia, vt Oſtreæ
& Conchæ: cruſtis vt locuſtæ: cruſtis & ſpinis, vt Echini: ſquamis, vt piſces: aſpera cute, vt
ſquatinæ; qua lignum & robora poliuntur: molli, vt murænæ: alia nulla, vt Polypi. In cor-
Capillamenta & eorũ vſus. pore quoque omnium, quædam capillamenta habentur; quæ quidem in toto eorum latere
Cerebrum. conſpici ſolent: *ὀπλίγγας* vocat Scholiaſtes Nicandri, Ariſtoteles *πτίχωδη*. Eorum vſus
1. Hiſtor. c. 16. iudicio Rondeletij eſt, qui branchiarum in reliquis piſcibus. Huiuſmodi branchiæ ſunt in
Cancris & alijs Cruſtatis. Quantũ verò ad interiora attinet, omnibus Mollibus cerebrum
datum: Sic enim Ariſtoteles: Cerebrum autem ijs omnibus eſt, quæ ſanguinem obtinent,

A & ob eam rem sanguinea appellantur, atque etiam quæ Mollia nomine speciali vocantur. Quod Plinius quoque confirmat dicens: Cerebrum omnia habent animalia, quæ sanguinem: etiam in mari quæ Mollia appellauimus, quamuis careant sanguine, vt Polypi. Id tamen minimè cerebrum censendum erit, sed quid proportione respondens cerebro, à quo sentiendi mouendiq; facultas dimanat in omnes corporis partes. Sed non tacebo quòd Aristoteles, cùm sentiendi vim à corde, non à cerebro proficisci putet, partem in Mollibus μύαιν dictam principatum sentiendi obtinere dicat, ac si hæc esset ἀνάλογος cordi; sic enim scribit: Sed habent illud quoq;, inquit, oportet, quod ei parti proportionetur, cui sentiendi principatus in sanguineo genere mandatus est: hoc enim in omnibus animalibus inesse necesse est. Ergo Mollibus id membrana continetur humidum, per quod gula in ventrem pertendit, admota prius tergo (sic Gaza, ego verò adnata magis tergo, προσπέφυκε πρὸς τὰ φάρυγγα μᾶλλον) mutis id à nonnullis dicitur. Hactenus ille, qui & humidam corpulentamq; partem eam esse subdit, tendereq; per eam mediam stomachum siue gulam. Nam, inquit, si inter eam & tergum positus esset, distendi æquè non posset cibo ingrediente, propter dorsi duritiam. Intestinum à mute natura semouit, extraq; posuit, & atramentum in- *4. de par. cap. 5. Mutis.*

B testino annexuit, vt quamplurimum distaret ab aditu, & pars sordida à nobili & principe procul haberetur. Partem hanc cordi porportionari & situs ipse ostendit, cùm idem sit & dulcedo humoris, tanquam concocta & sanguinea quædam. Et alio rursus in loco, Mollium nullis inesse viscera scribit, sed tantum partem eam quam mutem appellant, & atrum quendam humorem, quem atramentum nominant, τὸν θολὸν, alij vt Athenæus & Dioscorides τὸ μέλαν. Hoc scribit Plinius pro sanguine ijs inesse, de Sepia marè ac fœmina sic loquens: Ambo autem vbi sensêre se apprehendi, effuso atramento, quod pro sanguine his est, infuscata aqua absconduntur. Rondeletius bili potiùs respondere putat. Natura enim, inquit, vel quòd pro sanguine est nutrimenti causa, veluti thesarum diligenter seruat, minimè autem in quolibet metu effundit. Præterea meatus nullus est venæ proportione respondens, quò alendi corporis causa in vniuersum corpus distribuatur. Quare satiùs esse duxerim excrementum appellare, quod ab alimento secretum in vesica reponitur, quoque natura imminente periculo, tuendi huiusmodi piscium generis causa abutitur. Nam quoties metu perterrentur, hoc atro humore aquam infuscant, sibiq; nigrorem septum proponunt & turbulentiam quasi, quo se abscondant. Quocirca excrementum es- *Hist. 4. cap. 1.* *Lib. 9. c. 29.*

C se censet quoque ante Rondeletium Aristoteles, & non aliter quàm in auibus sedimentum album in terreo earum excremento innasci. Non enim secus quàm aues vesica carent hæc Mollia, quantumque terrenum maximè sit, in atramentum secernitur. Tunica autem id continetur membranea (quam πίνακα appellauit Aristoteles, Gaza papauer vertit) exitum, finemq; habens, quà alui excrementa emittunt, parte quæ fistula vocatur, quæ in supinis posita est. Sed & aliarum partium interiorum meminit Philosophus, de quibus sic scriptum reliquit: Os autem, inquit, gula eorum excipit angusta, quam sequitur guttur (πρόλοβος, ingluuies) ampliusculum neque (non) absimile auibus: cui iungitur venter tanquam omasum (abomasum VVottonus ἄντρον) facie clauiculæ buccinorum. Intestinum ab eo tenue, partem repens superiorem ad os fertur, quod laxius (παχύτερον) quàm gula est. & paulò post dat rationem, cur hasce partes habeant, nimirum ingluuiem, & abomasum. Habent, inquit, hæc (Mollia) ita eas partes eadem de causa, qua aues. Neque enim eorum vllum potest commolere cibum: itaque ingluuies ventri præiacet. Sepiæ quoque Loligini- *De par. 4. cap. 5.*

D q; tum maiori tum minori partes duræ ac solidæ intus per corporis pfona continentur, quas non eodem appellant nomine: Sed quod insertum Sepijs est, sepium vocant, quod Loliginibus ξίφος, ideſt gladiolum, vti postea planiùs explicabitur. *Partes duras ac solidas intus cõtinent.*

SENSVS.

SOMNIARE quoque omnes hosce Molles pisces scribit Aristoteles, vt cætera aquatilia, dormireq; vt pisces propriè dictos. Vnde verisimile est, sensibus externis, vt visu, olfactu, ac gustu valere. Visum quoque eis inesse manifestum faciunt oculi, quos magnos esse suprà ex Philosopho dixi. quamuis num acutè cernant, nullibi scripserit. Olfactu admodum ac gustu valere ex his eius verbis colligimus: Nam & Sepiæ, inquit, & Polypi odore escarum alliciuntur: & Polypi ità adhærescunt, vt auelli inde non possint, sed truncari potiùs patiantur: At verò pulicaria herba (κονύζα) admota protinus ab odore eius resilire dicuntur. Gustus etiam similis est ratio. interdum enim cibum persequun- *Somnus. Histor. 4. cap. 14.* *Hist. 4. c. 8.*

tur diuerſum, nec eiſdem ſaporibus omnia delectantur &c. Tactu verò ſentire omnibus E datum eſt animantibus. De auditu nihil certi manifeſtiq; habetur.

SEXVS.

1. de gen. c. 1 1. de gen. cap. 3. Hiſtor. 4. cap. 1.

ARISTOTELES agens de animalium exanguium ſexu, Mollibus quoq; vtrunq; ineſſe tradit: Alibiq; vuluas bifidas, ac teſtes geminos iuxta genitale in cunctis reperiri ait. Differunt autem fœminæ à maribus eodem teſte, quòd mas prona ſui corporis nigriora ſupinis potius, parteſq; omnes aſperiores habeat, quàm fœmina, & lineis interuenientibus varias: caudam etiam acutiorem. In mare quoque meatus quidam ſubditus gulæ à cerebro in ima aluei pertendit, idq; ipſum ad quod fertur, ſpeciem mammæ imitatur: in fœmina duplex illud idem ſupraq; poſitum habetur. Vtroq; tamen in ſexu corpuſcula quædam ſubrubra parti eiuſmodi ſubiuncta ſpectantur. F

LOCVS. VICTVS.

Cur non ſint in Ponto. Li. 9. Hiſtor. c. 28.

CVM ſanguine carentia natura ſint frigida, in lacu aut dulcibus aquis naſci non poſſunt, vnde & Mollia in ſalſis aquis gignuntur: non tamen omnia eodem in loco, etenim quædam in alto mari, quædam prope littus degunt. Omnia autem reſpuunt aquam ſalſam potulentiorem. Quo circa in Ponto Mollia non ſunt, vti prodidit Ariſtoteles. Idem omnia carniuora eſſe ſcripſit, ſolaq; carne veſci. Loligines namque & Sepias piſces maiores euincere, Conchulis delectari Polypos.

NATVRA. MORES.

Quæſt. natur. Pauida eſſe.

Atramenti effuſio ob paſorem. 4. de par. cap. 5.

MOLLIVM omne genus authore Plutarcho, frigus difficulter fert ob carnis nuditatem & tenuitatem. Nulla enim cute, aut ſquama integuntur, intuſq; duras habent oſſealq; partes. Pauidá autem ſunt, ob ſanguinis inopiam & naturam frigidam, vnde etiam parum viuunt: biennium enim non ſuperant, aut rarò, vt docet Ariſtoteles. Quod autem meticuloſa admodũ ſint Mollia, declarat atramenti effuſio, quemadmodum placuit Philoſopho his verbis: Sed cùm exanguia ſunt (Mollia) ob eam rem refrigerata & pauida, hinc vt hominum nonnullis per metum funditur aluus, aut excrementum veſicæ profluit, ſic ijs accidit neceſſariò, vt metu perculſa effundantur: ſed natura hoc excremento ad præſidium, & tutelam eorum abutitur. Nullam ijs eſſe vocem aut ſonum, idem author eſt. G

COITVS, PARTVS, GENERATIO.

3. de gen. cap. 8.

PARTVS quoq; eorum ſimilis Cartilagineorum partui, teſte Ariſtotele, qui ea coire H diuq; in venere morari his verbis teſtatur. Pariunt enim, ea (Mollia) quoq; per coitum: & quidem ſæpe mas coniunctus cum fœmina viſus eſt. Quamobrem hinc etiã hiſtoricè nequaquam illi dicere videntur, qui piſces omnes fœminas eſſe autumant, nec per coitum parere. Hæc enim oriri per coitũ arbitrari, illa verò non, mirum eſt. Aut ſi hæc ita parere illos latuit, indicium imperitiæ eſt. Diutiùs hæc quàm cætera coeunt, more inſectorum, ratione. Sunt enim exanguia, & ob eam rem frigida natura. At quomodo coeant, alibi ſic ſcribit: Mollia ore coeunt, renixu complexuq; mutuo brachiorum. ſic enim coniungi neceſſe eſt: quoniam natura exitũ excrementi in os inflectendo adduxerit, vt antea dictum eſt, cùm de partibus ageremus. Habere fœminas omnes in hoc genere membrum vuluale, apertum eſt. Continet enim primo ouum indiſcretum, mox diſcretum in plura, & pariunt omnia imperfecta, modo ouiparorum piſcium. Meatus ille interior excrementi & vuluæ eſt, tum in ijs, tum etiam in Cruſtatis. Eſt enim qua ſemen genitale

Quomodo coeant. 1. de gen. cap. 15.

per

A per meatum emitant, idq; parte corporis supina, qua putamen distat, & mare illabitur, faciunt. Quamobrem ea parte mas cum fœmina copulatur. Nam si mas siue semen, siue membrum, aut aliquam virtutem, siue vim aliam mittat, admoueri ad meatum vulualem necesse est. Et paulo pòst: Interdum, inquit, tergis quoque Mollia copulantur. Sed generationisnè gratia, an alia causa, nondum exploratum. Oua autem eorum cum imperfecta sint foras exclusa, augentur more Vermium, vt idem author tradit: Sed vim vitalem à maris asperso semine habere est necesse more piscium, eodem teste. Fœminis, inquit, huius generis mares aspergunt, quomodo ouis mares genere piscium: redduntur; oua eorum glutino cohærentia, ad speciem vuæ. Cæterùm quòd dicat oua, cùm eduntur, glutino esse coniuncta & oblita, id ad eorum tutelam à natura factum. Sed alibi clariùs non nisi in Sepijs visum esse scribit, quòd mas oua, quæ fœmina ediderit, persequatur. Sed tamen in reliquis eiusdem generis (intelligit autem reliqua Mollia) fieri, rationem esse. Quæcunque autem oua vitale virus attigerunt, ex ijs animalcula nascuntur, vt in Piscium historia clariùs explicabitur. Pariunt verno tempore, & Sepia in primis: ouaq; habent candida, quæ tempore arenida (Ψαθυρά) euadunt, veluti & illa quæ Crustata edunt.

Oua vt augeantur. Histor. 5. c. 17. 3. de gen. c. 8. Histor. 6. c 13.

B

VSVS IN CIBIS.

MOLLIA esui fuere omnia olim, & nunc etiam in culinam recepta sunt, exceptis paucis Polyporum generibus. Quæ autem cibis idonea sunt, præstant cùm sunt grauida, vt prodit Athenæus. Et Aristoteles disputans probansq; semen non esse in muliere, quòd habeant menstrua, subiungit: Generis etiam exanguis Mollia & crustata optima sunt, cùm vtero gerunt. Quod enim sanguine carent, nec pinguedo in ijs consistit, hinc proportionale pinguedinis secernitur in seminale excrementum. Et iterum alibi: Mollia etiam præstant, cùm grauida sunt, vt Loligines, Sepiæ, Polypi. Duræ sunt carnis, vt scribunt Aegineta, Galenus, Athenæus, cuius rei rationem his verbis Cardanus reddere conatur: Quæ igitur, inquit, Mollia sunt, quoniam cute sola teguntur, ideo durissimã carnem sortita sunt: fluctibus enim aliter obtunderentur, & cuiuscunq; minimi piscis iniuriæ expositi essent, ob id durissima sunt carne & difficillimæ concoctionis. Et pòst. Ergo, inquit, quæ Mollia sunt, adeo concoctu difficilia sunt, vt oculos grauent, inquit Hippocrates. Vt testatur Galenus, crasso glutinosoq; succo constant, sicuti cetacei pisces. Alibi exiguum etiam in se succum falsum continere scribit, crudumq; succum copiosè suppeditare, sitamen coquantur plurimum corpori alimentum exhibere. Diphilus apud Athenæum flatus insuper addit parere, quocirca Venerem prouitare, elixataq; probiora effici & vtiliora, quoniam humores quos iniquiores obtinent, eluantur; Vnde caro ipsorum durior efficitur. Oua quoque Mollium in cibum olim videntur recepta, cùm dicat Aristoteles partem quandam in ijs nullius esse saporis, ac si reliqua ou rum esui essent ac gustui grata. Nam ait. In mollium genere oua quiddam habere porportione respondens ei, quod nigricat in ouis Echinorũ, & parti creditum est superiori, ex origine pendens, amarum nec esculentũ: & quanquam, inquit, in his id colore differat, ingustabile tamen & esui ineptum est.

1. de gen. c. 19.

Histor. 8. cap. vlt. in Aphor. Hipp. lib. 2. 18.

Lib. de ho. & vti. suc. 3. de alim. fac.

Oua num edantur.

C

DE POLYPO. Cap. II.

D

ORDINIS RATIO.

EX recentioribus, qui de Malachijs siue Mollibus vocatis animalibus scripserunt, alij à Sepia, alij à Polypo exordium sumpsere. Sed qui à Polypo inceperunt, ij meo iuditio, rectiùs fecere, ob præstantiam & dignitatem, qua longè hic cæteris Mollibus præcellit. Tanto in primis corporis robore valet, vt ne fortissimo quadrupedum leoni (si daretur occasio) cederet. Hominem sanè vehementi brachiorum amplexu è nauis medio in altum mare detrahere, quin conficere, cernitur, & quod amplius est, ingentem hominum multitudinem solus sustinere, adeo vt ægrè confici possit. Quod si Leoni faciendum foret, nil quidquam fortius præstare posset. Vt iam aquilam omnium auium reginam & fortissimam quis non miretur amplius ab eo pertinacibus circumplexam citris in altum

Polypi fortitudo. Hominem interficit. Aquilam vincit.

pro-

protractam pelagus, & minimo negotio interfectam. Cæterum longè in eo admirabilior E
Ingenium vafrum. erit ingenij callidtas, quàm robur illud quod prædicauimus, ſi quanta verſutia victum ſi-
bi venetur, præfari velimus. Nec minus etiam in eo laudabile dicimus, quòd terram pe-
tat, & aſpera perambulet loca, quod profecto nulli ex Mollium genere à natura datum eſt.
Sic enim duplicis (vt ità dicam) naturæ videtur particeps, vt cum Piſcibus, & terreſtribus
Polypi ambigua natura. quadrupedibus conuenire poſſit. Haſce igitur nos ob rationes de Polypo primùm dice-
mus, eo quem in omnibus noſtris hiſtorijs ſeruamus, ordine.

ÆQVIVOCA.

Lib. 6. de med. cap. 8. Morbus narium dictus Polypus, & vnde dictus.

APVD Hippocratem & Cornelium Celſum Polypus eſt caruncula modò alba, modò ſubrubra, quæ narium oſſi inhæret, & modò ad labra pendens narem implet, modò retrò per id foramen quo ſpiritus à naribus ad fauces deſcendit, tantum ſumit incrementum, vt poſt vuam conſpici poſſit: ſtrangulatq; hominem, maximè au- F
ſtro aut euro flante, fereq; mollis eſt & rarò dura, eaq; verò magis ſpiritum impedit & na-
res dilatat, qua ferè καρκινώδης eſt. Paulus Aegineta, Polypus, inquit, tumor eſt præter
naturam in naribus conſiſtens à ſimilitudine marini Polypi nominatus, quod eius carni
ſimilis ſit. At Galenus Polypum à multitudine pedum dici ait: vt enim, inquit, illi multas
habent inciſuras ſeu inciſiones, contumeſcuntq; & increſcunt: ſic morbus iſte eodem mo-
do. In hac ſignificatione & Horatius quoque vtitur:

Polypus an grauis hirſutis cubet hircus in vndis.

Polypus quid. Vnde polypoſus apud Martialem:

Naſutum volo, nolo Polypoſum.

Πολύπους quoque apud Græcos dicitur multos habens pedes, multipes: hinc πολύπο-
δα Ζῶα apud Platonem dicuntur animalia multos habentia pedes, vt ἄποδα nullos. Item
Cutiones. πολύποδες dicuntur beſtiolæ quædam multipedes: Cutiones nonnulli, alij porcelliones
appellant: nos ἐνίσχους nominauimus in noſtro de Inſectis volumine. Πολύποδες εἶδος
ἰχθύων, ἢ εἶδος φθειρῶν. Heſychius. G

SYNONYMA. ETYMON.

Polypus vnde dictus. POLYPI vocabulum Latini à Græcis mutuarunt teſte Varrone: ſoletq; in maſculi-
no genere efferri: Lucilius tamen apud Nonium in fœminino vſus fuit; vti ex eius
hiſce verbis corruptis liquet:

Paulisper cui medentia medem hæc ſi vt Polypus ipſa.

Syllabam primam producit Horatius, Martialis, & Ouidius, qui inquit:

—deprehenſum Polypus hoſtem

Continet.

Vnde nonnulli malè adagiorum authorem ex Theognide trãſtuliſſe cẽſent hunc verſum.

Πολύπου ὀργὴν ἴσχε πολυπλόκου.

Mentem habeas vafri Polypi.

Quod primam ſyllabam corripuerit. Ego verò apud Latinos & produci & corripi poſſe H
Lib. 7. Græcorum imitatione exiſtimo. Nam prima ſyllaba apud eos natura breuis eſt. Πολύπους
enim Atticè dicitur apud Athenæum: Item Πόλυπος pro paroxytonum. Iones, Dores &
Aeoles per ω ipſum enunciant Πώλυποι dicentes: Πολυπόω dixit Epicharmus Πωλύπόω
διηζήμενος Polypum inueſtigans. Huic quoque reſpondet Πώλυψ ex Diphylo apud Athe-
Odyſſ. 9. næum: ὁ πώλυψ, inquit, σωφρονεῖ τοῖς ἀφροδισίοις. Euſtathius alibi Doricum tantùm
& Aeolicum eſſe dicit nomen πώλυπος. Ionicum ſanè non videtur. Quippe Iones o par-
um, non in ω magnum mutare ſolent, ſed o paruo adijcere υ. Vnde apud Hippocratem
Ionica dialecto vtentem πουλύποδας legimus. Et quanquam Attici cum Ionibus quæ-
dam communia habent: Atticè tamen πολύπους dicitur, vt & Ariſtoteles vſurpat. Quod
ſi horum vtrumq; Atticum eſſe aliquis malit cum Euſtathio: Ionicum faciemus πουλύπους
paroxytonũ, à quo genitiuus πουλυπόδος fieri poteſt, à πούλυπος proparoxytono non po-
teſt: nõ enim aliter flecti poteſt, quàm vt λόγος, Πόλυπον dicere Aeolos ſcribit Athenæus,

ſed

A sed scribendum per ω ex Eustathio. Aristophanes τὸν πολύποδά μοι ἐθέλειν. Et rursus: Πηγὴ λέγοντα πουλύπου πίλομεν υ. Et Plato Comicus: ὥσπερ τοὺς πολύποδας πρωΐσασε. Itaq; pro diuersis dialectis hęc omnia erunt vsitata: Πολύωους, Πουλύπους, Πούλυπος, Πώλυπος, Πολύπους, Πώλυψ. Antiphilus Bizantius in quodam epigrammate πουλυπόδιω dixit, à recto πουλυπόδης. Inuenio & apud Oppianum in casu recto Πουλύποδος legi quorũdam sententia. ego potiùs genitiui casus esse existimo, & à πλεκτὴ regi, quod πλεκτάνας hoc est cirros significat. Dicitur autem πολύπους à multitudine pedum teste Galeno. Ποῦς enim apud Græcos pedem significat, quod in casu accusatiuo πόδα facit. Animaduertendũ tamen est accusandi casum composita ab hoc diuersa habere, scilicet πολύποδα, διδίποδα, τρίποδα, quod Eustathius ex Athenæo obseruauit. Ανόσιος, idest exos pro Polypo accipitur, epitheton scilicet loco substantiui apud Hesiodum. Lacedemonij tamen Polypum substãtiuè & simpliciter ἀνόσιον vocant, autoribus Elitarcho in glossis, & Proclo in Hesiodum. Onos idest asinus marinus, quem quidam Pulpum (Polypum) dicunt, alij octapodem. Kiranides. Pulpum enim aliqui recentiores indocti nominant, voce vulgari in Latinam terminationem deflexa, vt Syluaticus, & Gerardus Cremonensis, qui Kiranidem transtulit. Albertus Magnus Multipedem nominat, Græco nomine simpliciter translato, eodemq; sensu composito. Octapodia pro Polypis apud Psellum leguntur, diminutiuo nomine. Hodiè enim in Græcia Octapodi dicuntur, & à quibusdam ibi ineptiùs Catapodi. Polpo Italis; sed Venetis Folpo, & Genuensibus Porpo, Hetruscis pesce Malattia. Hispanis Pulpo. Gallis vt Narbonensibus Poulpe, alibi Poupe, & Purpe. Normanis Bougre. Masilienſibus Seechepoupe. Quare Gillius rectè scripsit Polypum vbiq; ferè gentium nomen retinere. Illyrijs Hobotnizaza. Angli qui Vectam insulam incolunt vocant à Pourcuuel, vt à quodam Anglo accepit Zoographus: alij quidam a Prexe, vt à Iohanne Fauconero Acante accepit: Videntur, inquit, idem Zoographus Malacia omnia siue Mollia Germanicè rectè posse vocari Kuttelfisch: vt si Polypum interpreteris ein Kuttelfisch art. Non ineptè etiam vocaretur ein Vilfuss, vel Polfisch, vel Polkuttel, nomine composito à Polypo, & Cuttel quod est Sepia. Vel circumscriberetur, ein Balckfisch mit lange fussen, vnd einemkleinem leib, idest Malacium pedibus longis, alueo modico.

Etymum.

Ανόσιος. Onos, siue Asinus marinus. Lib. 4. Pulpus. Multipes. Octapodia. Catapodi.

B

C

GENVS. DIFFERENTIA. Descriptio.

ANTEQVAM Polyporum tradamus genera, operæpretium est, quantum à cæteris diltent Mollibus, recensere; partiumq; vniuersalẽ quandam à veteribus sparsim memoratam descriptionem efformare, quam nõ dubitem primæ speciei potiùs, quàm cæteris conuenire. Differunt autem, teste Aristotele, Polypi à cæteris Mollibus, quæ modò enumeraui, quòd alueus ijs sit paruus & crura prælonga: cæteris è diuerso alueus amplus; crura breuia. Et alibi Sepiæ, inquit, & Lolligines non simili, vt Polypi, modo, constant: quoniam vim nandi tantummodo habent, cùm Polypi vel ingredi possint. Habent enim Sepiæ & Lolligines pedes supra dẽtes, senos, exiguos eorumq; nouissimos duos maiores, reliquos autẽ octonorũ duos infra omnium maximos. Vt enim quadrupedibus crura posteriora firmiora, validioraq; sũt, ita ijs quoq; maximi, qui infra habẽ-

D tur. His enim onus sustinetur, motusq; potissimùm agitur. Duo etiã illi nouissimi maiores suis medijs sunt, quia illis ministrent. Polypus medios quatuor habet maximos. Omnibus igitur his pedes octoni. Sed Sepijs & Lolliginibus breues, Polypis magni, Alueum enim corporis Sepiæ & Lolligines habent magnum, Polypi paruum. Itaq; quod natura Polypis ex corpore dempserat, id in pedum longitudinem addidit: quod Sepijs & Lolliginibus de pedibus abstulerat, eo corporis magnitudinem auxit. Quamobrem Polypis pedes non solùm ad natandum vtiles sunt, sed etiam ad ambulandum: Sepijs autem & Lolliginibus inutiles sunt. Et paulo pòst: Polypi, inquit, promuscide carent, quoniam pedes ad vsum eundem commodos habeant. Quorum autem pedibus acetabula, cirramentaq; adsunt, hæc vim, contextumq; talem habent, qualem implicamenta illa, quibus digitos antiqui medici indere solebant. Ita enim fibris implexa sunt, quibus carunculas, cæteraq; cedentia trahant: quippe quæ laxa prehendant, intenta premant, & retineant, cùm pars interior tota contingat, atque amplectatur. Itaque cùm aliud non habeant, quo capere admoue-

Hist. 4. c. 1. A Mollibus quid differant Polypi.

De par. 4. cap. 9.

Pedum constitutio, & vsus.

req;

Hiſt. 4. cap. 1. de Par. 4. cap. 5. req; poſſint, niſi aut pedes, aut promuſcides, hæc pro manibus obtinent ad vim tum inferendam, tum propulſandam, atq; etiam ad cætera vitæ munia neceſſaria. Præterea vt idem teſtatur, cùm Sepię, Lolligini, & Lolliopartes duræ ac ſolidæ intus per dorſum & corporis prona contineantur, Polypus nihil ſolidum intus habet; ſed caput cartilagine propè conſtat, quæ ſeneſcentibus maiorem in modum indureſcit. Cur autem hac ſolida parte, quam in Sepijs ſepium vocamus, careat Polypus, ipſe edocet his verbis. Habent etiam quod piſcium ſpinis proportionetur, vt Sepiæ quod ſepium vocant, Lolligines quod gladiolum: Polypi nihil eiuſmodi habent; quòd eorum alueus, quem caput appellãt, breuior eſt, illorum procerior; ideoq; vt directus inflexusq; maneret, natura his adminiculis faciendum cenſuit. Rurſus idem Ariſtoteles Polypis & Sepijs ventrem ſimilem eſſe tum figura, tum tactu teſtatur, ſtomachum nimirum ſiue gulam ab ore prælongam, quam ingluuies excipit, quomodo in auibus, tum ventrem coniungi ac inteſtinum ventri annecti ſimplex, & vſque ad exitum tendere: At Lolligines bina ventris conceptacula habere quæ ventris ſpeciem gerunt. Idem citante Athenæo, non ſimpliciter viſcera, ſed quæ ſanguineorum viſceribus reſpondeant, Polypo negat: Σπλάγχνον δ' ἐκ ἔχει ἀναλογόων inquit. Vnde Plinius, venter, inquit, ſanguine carentibus nullus: inteſtinum enim quibuſdam ab ore incipiens quadam via eodem reflectitur, vt Sepiæ, Polypo. In Polypo diſſecto cerebrũ duplex conſpici citat ex Ariſtotele Athenæus: qui & atramentum eius non nigrum vt Sepiæ, ſed ſubruffum eſſe ſcribit: contineriq; id in veſica quam μήκωνα vocant. Quapropter falluntur maximè qui excrementum quod in veſica continetur μήκωνα appellarũt, in Polypo, Sepia & teſtatis: cùm id excrementum Θέλος Græcis, Latinis atramentum vocetur. Gaza vbiq; μήκωνα apud Ariſtotelem papauer reddit: ab oblonga figura ſic dictam putat Valechampius in ſuis ad Athenæum annotamentis. Sita autem eſt hæc tunica ſupra ventrem autoribus Aeliano & Scholiaſte in Ariſtophanem, itemq; Athenæo: qui id ex Ariſtotile excerpſere. ſcribit enim; Habent atramentum Polypi, & Lolligines ſupra apud mutim potius poſitum, Sepiæ infra aluum. Subdit ibidem Sepię plus quàm Polypo id ineſſe, nec tacet cauſam, quia inquit, habet brachia, coloreḿque mutat. Alibi id denuò accreſcere poſtquam emiſit, prodidit, vt nunquam deeſſet atramenti copia. Ad teliquas partes nunc me confero. Cur Κεφαλὼ, ſiue caput vocent in Polypo, quod in cæteris Mollibus alueum, rationem reddit Zoographus, quòd breuior ſit, & rotundior; Hoc in Polypo quandiù viuit prædurum eſt, & quaſi inflatum teſte Philoſopho. Oculos ſupra duos pedes habere, os, & dentes in pedum medio ex eodem citat Athenæus: item Polypo octo pedes eſſe, duos quidem ſupernè, ac infernè totidem, minimos; medios autem maximos, cũ acetabulorum ordine duplici, quibus ori cibum admouet. Sed Ariſtoteles; pediculi octoni, inquit, omnibus, binis acetabulorum ordinibus ductu perpetuo omnibus, excepto vno genere Polyporum, (ſcilicet Eledone.) Vnde Gillij lapſus quoque manifeſtatur, qui Polypos octo pedes habere ſimplicibus ſingulos acetabulorum ordinibus plenos ſcripſit. Teſtatur Ariſtoteles brachijs Polypi membranam interiectam eſſe, vt cùm dixiſſet Sepias quaſdam in bina augeri cubita; Polyporum, inquit, brachia tãtundem, atque etiam plus magnitudinis capiunt. Theodorus Gaza pro pediculis brachia interpetatur; quæ & crura, & cirros vocat, itemq; barbas, Plinium fortè ſecutus, qui de Polypo maximo, Barbas, inquit, quas vix vtroque brachio complecti eſſet; in quem locum hęc Maſſarius; ſic nos quoque, inquit, barbas in antiquis exemplaribus legimus. hoc diximus, quia in cæteris omnibus impreſſis codicibus branchias pro barbas deprauatè legitur; & intelligit per barbas brachia; nec dixit brachia, quoniam ſtatim ſubſequitur; Quas vix vtroque brachio cõplecti eſſet. Πλεκτάνας, Theodorus brachia tranſtulit, κοτυληδόνας acetabula. Plinium, vbi inquit, Anguinũ ouum vidi, mali orbiculati modici magnitudine, cruſta cartilaginis, velut acetabulis brachiorum Polypi crebris, putat Zoographus acetabula (quæ ab accipiendo deriuant Grammatici) à brachijs diſtinguere. Hæc enim ſunt veluti vaſcula quædam exigua rotunda, quibus brachia exaſperantur. Synechdochicè tamen pro ipſis brachijs ſumi poſſe. Aceptabula, inquit Cœlius Rhodiginus, apud Plinium Trebius Niger in Polyporum ratione accepiſſe videtur pro caliculis vrnalibus peluium modo: vnde apud Senecam ſunt præſtigiatorum aceptabula; hoc eſt vaſcula, ſeu caliculi, quibus aſtantiũ oculos fallendo præſtringũt, &c. Sunt qui apud Plinium pro caliculis legant calicibus, quippè cùm vrnalis magnitudinis fuiſſe à Plinio referatur teſte Maſſario, qui etiam tradit acetabula eſſe caliculos illos in brachijs Polyporum, qui rei cuique admoti veluti cucurbitulę ſuo hauſtu adeò tenent, vt auelli nequeant. Eruditiores, inquit Cælius, κοτυληδόνας exponunt, τοῦ πολυπόδος πλεκτάνας, id eſt Polypi acetabula, ſiue cirrhos, aut vt Ouidius flagella, à cotyles ſimilitudine, vt inquit

Hiſt. 4. cap. 1. de Par. 4. cap. 5.

De Part. lib. 2. c. 8.

Sepiũ quid.

Gladiolus.

De Par. 4. cap. 5.

Cerebrum.

Libro 7.

Atramenti color.

Μήκων Polypi.

Atramẽtum.

De Par. 4. cap. 5.

Hiſt. 9. cap. 37.

Caput.

Oculi.

Lib. 7.

Pedes.

Hiſt. 4. cap. 1.

Gillij lapſus.

Hiſt. 4. cap. 1.

Barbas.

Brachia.

Acetabula quæ.

Lib. 13. cap. 32.

Eledones.

A vt inquit Eustathius. id genus vasis est, & manus cauitas. Inuenio apud Antiphilum Bizantium ἕλικας appellari: & apud Antipatrum Thettalum in suo epigrammate, quod de Polypo aquilam occidente fecit πλοκμοὺς hoc versu: ἕλιξ. Πλοκμοὶ. πλῆθυμα.

Πλοκμοῖς δ' ἑλικεὺς, πίσεν εἰ ἁλαῖσ' ὁμορος. id est:

Cirris circumuoluta, cecidit in mare misera.

Pedum autem seu brachiorum vsus est, ad capiendum & venandum cibos, eosdemq; ori admouendum, cum careant promuscide. Polypus, inquit Aristoteles, suis brachijs vt pedibus ac manibus vtitur: quippe quibus duobus supra os positis cibum admoueat. Quæ sic transtulit Plinius. Polyporum multa genera. omnes brachijs, vt pedibus ac manibus vtuntur. ijsdem quoque ad natandum vti, author est Philosophus. Paulus Iouius ijsdem obuia quæque comprehendere, ligare, inuoluere, ac flagellare tradit. Acetabulis autem vtuntur ad fugendum & firmiter tenendum rem quamlibet, cui adhæresc unt. sed grandibus minorem inesse tenacitatē tradunt authores. Πλῆθυμα quibusdam dicitur cirrus apud Hesychium & Varrinum, quibusdā verò caput Polypi. Verbum autem, πρήθειν inflare & distendere significat: & caput quidem eius quamdiu viuit duriusculum est, & quasi inflatum; & in cibo quoq; inflat; nā ad caput vapores mouet & venerem stimulat. Μελίνη apud Hesychium & Varrinum dicitur semen milio simile, quod panicum putat Zoographus, item pars quædam in Polypo. Dorsum scribit Plinius partem læuem appellari, à qua acetabulorum ordo inchoatur. Collum etiam ei attribuit Aristoteles, idque imbecille cùm premitur. Vnde Athenæus: In polypis, inquit, aliæ partes corporis validæ sunt, imbecilla ceruix. Pinnulam quoque angustam habet, deque medio orsam; causam reddit Aristoteles: nimirum quoniam paruum habeāt alueum, quem satis suis pedibus dirigere possunt. Vnde Plinius; Non habent pinnas quæ Mollia appellantur, vt Polypi: quoniam pedes vicem pinnarum illis præstant. Fallitur tamen Plinius, quòd omnibus Mollibus pinnam denegarit, cùm omnia habeant, quamuis in Polypis tam sit exigua, vt minimè aut vix conspici possit. Theodorus Gaza in quodam Aristotelis loco fistulam tantùm Polypo tribuere videtur, vbi inquit Philosophus: Fistulam ante alueum positam supra caput & brachia gerit cauam, qua mare transmittit. quātum suo admiserit alueo, quoties aliquid ore capit, eamq; modo in dextrā partē transfert modo in sinistram, hac eadē fistula suum quoq; atramētum effundere solet. Et Plinius; est Polypis, inquit, fistula in dorso, qua transmittunt B mare: eamq; modo in dextrā partē, modo in sinistram transferunt. Rostrum quoq; ei tribuit Iulius Scaliger: itemq; Bellonius Psittaci rostrū. Nulla tegi cute Plinius author est: tamē Bellonius pedes seu cirros pelle contegi varia scripsit: carnem albam Galenus, & Plutarchus cauernosam esse meatuumq; plenam ex aspectu probat. Formam Polyporum scribit Cardanus esse similem araneorum, si maxima minimis comparare licet: corpus enim, inquit, marinæ cucurbitæ non multum absimile, octonis pedibus, vt Mollibus plerisque, quibus tamen nullus sensus deesse videtur: os corneum non absimile psittaci rostro, in quo & magnum robur, & excrementi locus prope os ipsum. Polyporum varia reperiri genera testes sunt veteres, & in primis Aristoteles, qui de eis sic scripsit: Polyporum genera plura sunt, est enim quod & conspectius & maximum est, cuius terreni maiores quàm pelagij sunt: & quod corpore exiguo varioq; est, cibo ineptum: & quod Eledonam vocant, crurum prolixitate diuersum: & quod vnum ex mollium numero simplicem acetabulorum ordinem agat: cætera namq; omnia duplici caliculantur. Ad hæc, quod alij Bolitænam, alij Ossolem appellant. Duo item visuntur genera conchis indita, quorum alterum Nautam aliqui vocant, alterum Pompilum, siue ouum Polypi: testa ijs vt Pectunculis concaD ua, simplex tamen, nec ita destinata, vt ei inhæreant. Sæpius iuxta terram pascuntur: vnde euenit vt fluctibus iactati in aridam elidantur, & testa dilapsa nudi capiantur, aut in terra anima extinguantur. Constant exiguo corpore, facie similes Bolitænis: Est etiam qui Cochlearum more siliceo tegmine ita muniatur, vt nunquam egredi soleat, suaq; interdum brachia exerat. Verùm cùm Theodorus in hac sua huius loci versione, obscurè certe & parum rectè ipsius Aristotelis dicta interpretetur, ad Græcam lectionem confugere oportet: quam, cum in Græcis peruulgatis codicibus corrupta sit, ex vetustissimo atque egregio, Vaticanæ Bibliothecæ exemplari castigatam apud Saluianum quis legere poterit, qui sic eam latinè reddit: Sunt autem plura Polyporum genera, vnum quidem valde notum, & ipsorum maximum; sunt verò multo maiores littorales, quàm pelagici. Ad huc autem alij parui, varij qui non comeduntur. Aliud etiam Eledone vocatum, pedum prolixitate diuersum, & quia solùm ex Mollibus simplicem acetabulorum ordinē habeat; alia namq; omnia duplicem acetabulorum habent ordinem; & hoc vocant alij quidem Bolitænam, alij

De Pis. Rom.

Μελίνη.

Dorsum.

Collum.

Lib. 7. Histor. 4. cap. 9.

Plinij error.

Fistula.

Lib. 9. c. 29.

Rostrum.

Exer. 218.

Obser. 1. cap. 74.

Lib. 9. c. 12.

Lib. 3. de sympt. causis. Quæstio. nat. 19.

De Var. rer. 7. 37.

Genera.

Histor. 4. cap. 1.

Bolitæna.

Ossole.

Nauta.

Pompilus.

Gaza notatus.

Aristoteles correctus.

alij verò ozolim. Inſuper alij duo in Conchis, vnus vncatus à quibuſdã Nautilus, & Nauticus, à quibuſdam verò ouum Polypi. Eſt autem teſta eius, velut Pectunculis concaua & non innata; paſcitur autem hic ſæpius iuxta terram, vnde à fluctibus in aridam truditur, & teſta exutus capitur, & in terra moritur. Sunt autem hi parui, & forma ſimiles Bolitænis. Et alius in teſta, velut Cochlea, qui non exit è teſta, ſed Cochleę inſtar ſubeſt, & interdum foras brachia porrigit. Ita ferè etiam corrigit Rondeletius, cuius lectionem ſuo loco ſectabimur. Sunt itaque apud Ariſtotelem quinque Polyporum genera, duo teſtis indita, tria nuda, quorum primum omnium maximum, valdeque notum, ſecundum paruum, varium, no n eſculentum, cuius generis nullus præter Ariſtotelem, quod ſciam, meminit, tertium Eledone vocatum, quod aliqui Bolitænam, aliqui ozolim vocant. Apud Athenæum ex Ariſtotele & Speuſippo ſpecies Polyporum recenſentur, Heledone, Polypodine, Bolbotyne, Oſmylus. Et Ariſtoteles Mollia eſſe ſcribit Polypos, Oſmylem, Heledonem, Sepiam, Lolliginem. Hic notandum eſt in Ariſtotele, dum ait Littorales maiores eſſe pelagijs, non noua Polyporum explicaſſe genera vti Saluiano Plinius opinari videtur, hunc Ariſtotelis locum ſic tranſcribens: Polyporum multa genera; terreni maiores quàm pelagij. Sola namque loci atque magnitudinis varietas generum varietatem non facit. Sed ſolum eiuſdem primi generis differentias quaſdam edocet; eius namque littores Polypi maiores ſunt pelagijs. Atque huius ſententiæ Rondeletius fuiſſe videtur, cùm ſcribit: Polypum hic depinximus qui omnium maximus eſt & notiſſimus, cuius differentias duas eſſe diximus: alter enim littoralis eſt, alter pelagicus, vita ſolùm, ſpecie nullo modo diſſidentes. Apud Athenæum inuenio Ariſtotelem, in libro de Animalibus Polypum diuidere in Nautilum & Tripſichrotem, quaſi colore mutabilem dixeris. Fortè tres illæ ſpecies, quas modò enumerauit primùm, colorem omnes variant, & per Nautilum eas quæ conchis præditæ ſunt, intelligit. Sunt qui in Ariſtotele legant τριψίχρως, quòd attritu colorem inducat, malo tamen ex Athenæo τρεψίχρως, legere, quòd colorem mutet. Diphilus apud Athenæum Polpyo ſimilem χελιδόνα ait, hoc eſt Hirundinem, ac volucri hirundini ſimilem perquam volutare ſcribit Plinius. Vnde Edouardus VVottonus Hirundinem ſiue Chelidonem cum Polypis coniunxit, præſertim cùm Ariſtoteles Hirundinem à piſcibus ſeparare videatur, maximè eam quæ ſublimis volat, & volatu ſtridorem emittit. Sunt qui exiſtiment Chelidonem Ariſtoteli & Plinio piſcem ſignificare, Athenæi verò Chelidonem alterius eſſe generis, quod & VVottonus veteris tamen nullius ſcriptoris autoritate fretus credidit; nos inter piſces ponemus. Cardanus monſtruoſum quendam piſcem inter Polypos ponit: Alij, inquit piſces ſunt informes, velut quod corio eſt quaſi ſuillo, magnitudine fermè elephantis, ſuillo etiam capite, pedibus loraceis ſiue dentibus, paruis oculis, ſub ventre duo foramina habet iuxta caudam. Cauda prælonga; brachij menſura latiore, quam menſuram longitudine & latitudine implent ſingulæ auriculæ, corio craſſiore quàm digitus ſit: forſan è Polyporum genere eſt. Contra quæ verba ſic ſe Iulius Scaliger exercuit. Cete, inquit, vaſtiſſimum, quod elephantis deſcriptum magnitudine, ais, eſſe forſan de genere Polyporum, manifeſtè leuitatem prodit ingenij tui. Cui ſuillum caput aſſignabas, ſuem potius faceres. Nam Polypo ſi neſcis, non vt ſuibus roſtrum, ſed vt Sepiæ cuidam generi, vt pſittaco beccum eſt. Vti libet opulentia Gallica ad differentiarum intellectionem. Et in antiquis Romanorum monumentis eſt. Tum ſi non fuiſſet, noſtra opera fuerit. Nam ſi palliatis Græculis licuit, coruos, ſerpentes, vrſas, eaſque ſi dijs eorum placet, caudatas in cœlo collocare: quare non liceat togato viro: atque etiam ſagato, voculam vnam è nobiliſſima omnium prouincia citare ad comitia litterariæ dictaturæ? Ridiculus verò cùm Sepiaceo generi coriaceos pedes, atque etiam caudam, etiamq; longam deſignabas. Sed & auriculas cum appingis brachij longitudine, ac latitudine: probè te nouiſſe Polypum intelligo: qui eum articulatum congenerem piſcem fingas. Nam quod ſub ventre duo ſint ei foramina, quid mirum tandem? Fœmina enim illa fuerit. Totidem habet & balæna. Item mas delphin alterum ad excrementa: alterum vnde veretrum euaginet. Hæc Scaliger. Ego verò Polyporum ſummatim genera facio vnum conchis inditum, quod in duas ſpecies diuiditur, de quibus inter Teſtata dicemus: alterum ſine cõchis quod & alias tres ſub ſe ſpecies habet. Prima enim maxima & notiſſima, ore, oculis, partibus internis Sepiæ ac Lolligini ſimilis, vt ſcribit Rondeletius, brachia verò longiora habet, promuſcidibus caret: aluo eſt rotundiore, Sepia latiore, Lolligo verò longiore. Acetabulorum in brachijs cõtinuus eſt, & duplex ordo: quæ initio maiora, deinceps minora fiunt: Sunt etiam quatuor pedum acetabula omnium maxima. his omnibus mira vis ineſt, vnde Trebius Niger apud Plinium, negat vllum eſſe atrocius animal ad conficiendum hominem in aqua.

Polyporum quot genera apud Ariſt. Lib. 7.

Lib. 9. c. 29.

τρεψίχρος Polypus Ariſtoteles correctus. Lib. 7.

De Subtil. li. 10. Monſtroſus piſcis.

Exercit. 216.

De piſc. lib. 17. c. 7.

Lib. 9. c. 30.

A aqua. Luctatur enim amplexu & sorbet acetabulis, ac numeroso luctu detrahit, cũ in naufragos vrinantesq; impetum capit. Sed si inuertatur, elangueſcit vis, exporrigunt enim se resupinati. Hunc eundem Polypum sic descripsit Bellonius: Acetabula in cirris plusquam octingenta habet, atque in quolibet cirro plusquam centum, quæ in imo quidem maiora, deinceps verò minora fiunt, & quadam pellicula conteguntur, quæ horum dilatationis & contractionis est causa. In interna cirrorum serie ad radices rostrum illi est nigrum, in medio corneum ac durum, psittaci rostro similimum, quo cuncta etiam durissima comminuit. Oculos habet (vt Testacea) extrorsum sitos in ea colli parte, ad quam alligantur cirri, qui beneficio naturæ palpebra integi possunt: quo fit vt parui admodum appareant, nec quidquam eorum, præter id quod in ijs est, pullum, conspiciatur. Quod autem Vulgus in Polypo caput vocat, id verò interna parte turgidum est, multisque loculamentis concauũ, eius nimirum alueo ac fistula. Quodque Polypus in varios colores se commutare dicitur: id quidem à mollicie eius pelle prouenit, quæ facile glubi potest: cuius colorem nunc album, mox rufum, postea liuidum, mox varijs coloribus distinctum videas. Pronus Polypus oculos ostendit: supinus verò sua loculamenta: qua parte commodè dissectus, magis cartilagi- *Vt in varios colores mutetur.*

B neus sentitur: atque in eius interaneis nescio quid turbinatum videas, quod cordis vel hepatis naturam habere dixeris. Verùm id quidem protinus effluit, & dissoluitur. Quod autem illi veluti cerebrum est, id quidem proportione magis, quàm natura tale esse credideris. Ab ore gula ei patet oblonga & angusta, in quandam ingluuiem ampliſſimam producta, cui adhæret ventriculus: à quo inteſtinum tenue (crassius tamen quàm gula) partem repetit superiorem, & iuxta os sursum tendit. Corneum quiddam vtrinque habet Polypus, in quo eius oua recluduntur: lucida quidem ea & transparentia. Flagella autem ostendit quina, atque interdum sena. Hæc Bellonius. Nos quidem huius generis iconem damus. Captus is est prope Iluam maris mediterranei insulam: longus erat pedes duos: cirris duplici acetabulorũ ordine inferna parte insignitis, albis: superna maculis ferrugineis asperſis: capite vario, coloribus, præsertim rubro, cæruleo & nigro: oculis magnis aurea iride, pupilla nigra. Huius iconem ita expreſſimus, vt vnica tantùm acetabulorum series conſpici possit. In ea quam ponit Rondeletius vtraque conſpici potest: similẽ deinceps subiecimus, vti etiam eam quam ponit Zoographus, partem pronam illius quam Rondeletius ponit, repreſentans. Huius autem generis cùm littorales sint & pelagij, littoralem tantùm

C depinximus: alterius enim pictura non est opus, cùm satis ex præmiſſa cognoſci queat: pelagium enim minorem esse ait Aristoteles & varium ac cibo ineptum. Notandum autem est littorales hoſce Polypos certam non habere magnitudinem; nam pro ratione ætatis ac loci, magnitudine variant: vt scribit Aelianus inquiens; temporis longinquitate Polypi adeo magni euadunt, vt ad Ceti magnitudinem accedant, cetaceiq; generis esse dicantur. *Li. 13. ca. 6.*

Sanè monstrum videtur, nõ Polypus, de quo Carteiæ capto sic apud Plinium scripsit Trebius Niger. Ostendere, inquit, Lucullo caput eius dolij magnitudine, amphorarũ quindecim capax, atque (vt ipsius Trebij verbis vtar) barbas, quas vix vtroq; brachio complecti esset, clauarum modo torosas: longas pedum triginta: acetabulis siue caliculis vrnalibus peluium modo, dentes magnitudini respondentes. Reliquiæ asseruatæ miraculo pependere pondo D C C. Hæc Plinius, quem Fulgosus quoque secutus videtur, qui narrans *Lib. 11.*

D de simili bellua historiam, quam postea referemus, eius caput immẽsum fuisse tradit, horrendumq; quod Lucius, inquit, Lucullus qui illud inspexit, putauit quindecim amphorarum quæ in nauticis rebus bottæ dicuntur, mensuram continere, Brachia autem ingentia adeo, vt vix hominis complexu cingi possent, internodiaq; crurum magnæ ollæ amplitudinem complere. Eius autem reliquiæ in miraculi testimonium sepositæ fuere, septingentarumq; librarum pondus excesserunt. Strabo quoque circa Carteiam ralenti pondo reperiri author est. Non prętermittendum censeo, quod de Polypo septentrionali narrat Olaus *Lib. 21. ca. 21. in ſtorie.*

Magnus, tãquam à nostris multum discrepante corpore, quamuis natura ac moribus conueniat: In littoribus, inquit, Norvegiæ Polypus siue multipes animal est, fistulam in dorso habens, qua mare transmittit, eamq; modò in dextram partem, modò in sinistram transfert. Cæterùm per brachia (velut acetabulis dispersis) ac denticulatas forcipes, omne quod sibi appropinquat, inuoluit: animal carens sanguine. Quidquid comedit, aggregat in cauernis, vbi manet: deinde putamina erosa carne egerit, adnatantesq; piscículos ad ea venatur: testas etiam & crustas cancrorum residuas ejcit. Mutatur color eius ex lapidis colore cui adhæret, maximè accedente timore ob aspectum congri inimici sui. Habet quatuor pedes medios magnos, & in totum octo: paruum corpus quod pedum magnitudine compensatur: alioſq; adumbratos pedes, strictos, qui vix percipi queunt, his se sustentat, mo-

 uetur,

Polypus in quo vna tantum acetabulorum ſeries exprimitur.

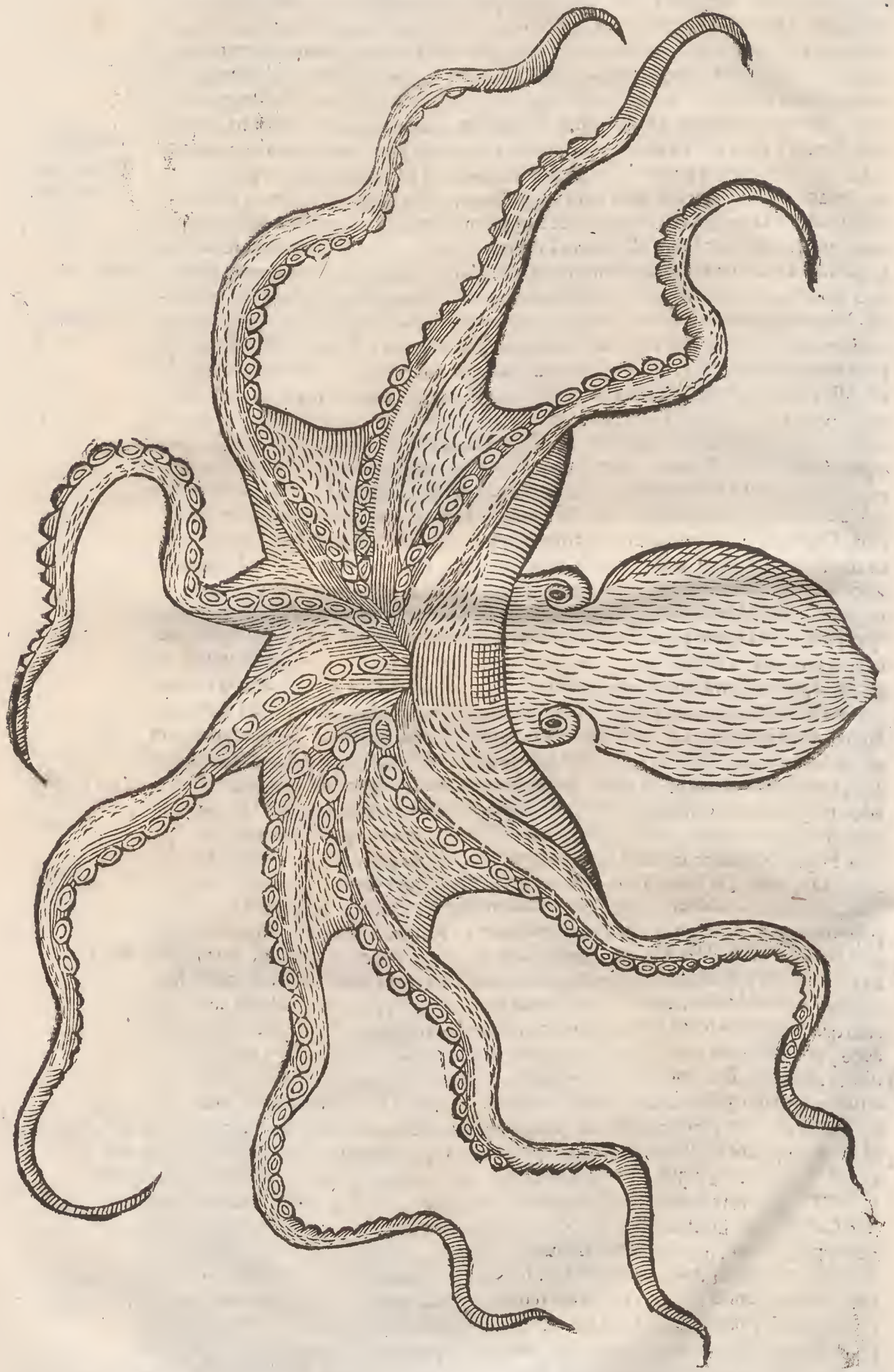

Polypi alia icon cum duplici acetabulorum ordine.

Polypus idem prona parte depictus ex Zoographo.

A uetur, & tuetur, tum etiam apprehendit, quidquid à se fuerit remotum: supinusq; adhæret saxis, vt vix amoueri possit, nisi re aliqua fœtida admota. Hoc Olaus Magnus, seu mauis author, qui eum in epitomen redegit.

SENSVS.

Odoratus.

ODORANDI facultas summa in Polypis viget, cùm odore escarum allectati capiantur, & maximè olearum, quas in littore prosequuntur, adeò vt cani sagaci ab Oppiano comparentur: Adhæreſcunt autem ita teste Aristotele rei quam appetunt, vt inde auelli non possint, nisi pulicaria herba admota, cuius odore protinus resilire dicuntur. Gustus quoq; membrum habent molle, carnosumq;, vt idem scribit Philosophus. Et sanè exquisitò præditos gustu deprehendo ex aqua dulci, quam simulatq; piscator prope petram effuderit, statim fugiunt, petramque relinquunt.

Hist. 4. c. 8.

Gustus.

B

LOCVS.

Hi. 9. c. 37.

PRIMVM Polypi genus omni ferè in mari frequens est; reliqua verò non item: Aristotele authore in Euripo Pyrrhæo, neque Polypi, neque Bolitænæ, neq; alia quædam genera gignuntur. Citat Athenæus Theophrastum in libro de locorum differentijs, circa Hellespontum non generari Polypos, quia frigidius illud mare sit, ac minus salsum: quod vtrumque Polypo noxium. Testatur Oppianus magnos in ponto Euxino haud reperiri hisce versibus.

Lib. 7.

Halieut. 1.

Noxia non ponto monstra educantur in illo,
Et parui pisces non quidquam hostile timentes
Securi viuunt vndis, procul Atlacus ingens,
Polypodes desunt magni, desuntq; Paguri.

C Sunt, qui hoc mare à Polypo vitari putant, quia sit animal ob imbecillitatem suam frigoris impatiens, & mare ad boream vergens assiduis imbribus ferè sit obnoxium. Saxorum cauernas iucolunt teste Bellonio, nec vada apprehendunt, vt scribit Plinius. Littoralis potiùs quàm pelagius videtur Polypus, vt ex Aristotele conijcere licet, quando inquit: Lolligo sola ex Mollibus gaudet alto, vitamque pelagicam agit. In mari Adriatico frequentissimos esse, testis est author de natura rerum, & reuera ego eos Venetijs sæpè prostare in foro vidi. In exterioribus Carteiæ locis Polypum ad talenti pondus accedere Strabo scribit. Et Archestratus apud Athenæum inquit.

Cur non sint in mari Euxino.

Lib. 9. c. 29.

Lib. 3.

Lib. 7.

Πώλυπι ἔστι Θάσῳ καὶ Καρία εἰσὶν ἄριστοι
Καὶ Κέρκυρα τρέφει πολλοὺς, μεγάλους τὸ πλῆθος, ideſt:
In Thaso, & Caria Polypi sunt optimi,
Corcyra magnos etiam alit, numeroque nullos.

VICTVS.

D

Lib. 1. var. hist. 1.

VORACISSIMVM animal est Polypus, & magnum in ventre habet robur, vt quiduis obuium sine negotio, vt scribit Aelianus, deuoret & conficiat. Iulius Scaliger inter animalia omniuora enumerat, nec immerito. Non solùm enim carnes animalium ferè quorumuis, sed & fructus arborum depascitur: Humanasq; imprimis appetit, vt vult author de natura rerum. Et Trebius Niger apud Plinium tradit ad conficendum hominem in aqua nullũ hoc atrocius esse animal, luctari complexu atq; sorbere, & numeroso ictu detrahere, ac in naufragos vrinantesq; impetum facere. Frequentissimũ ei cibum esse refert Aristoteles Conchularum carnem, horum autem Conchas complexu crebrius frangit. Itaque præiacentibus testis cubile eius deprehenditur, vt scribit Plinius. Omnia in domum comportat: dein putamina erosa carne egerit, adnatantesque piscículos ad ea venatur. Iulides non edit, vti canit Oppianus, sed Carabos, quos quo astu

Hist. 8. c. 2.

Lib. 9. c. 29.

cap. 2. Halieut.

Careris vi-ctitant, & Pagu-ris.

capiat, vbi de ingenio, & induſtria eius diſceptabitur, agemus. Cancris quoque, & Pagu- E
ris victitare obſeruauit Bellonius. Viſus eſt, inquit, nobis Polypus in portu Cocyræ nigræ integram horam cum Cancro decertaſſe. Aelianus author eſt carnes quoque Locuſtarum quandoque exugere, & ſuccum earum exhaurire. Idem ſcribit teſtimonio piſcatorũ eum in terram progredi ad oliuæ germen in littore poſitum. Et alibi Polypos, inquit, & Oſtreos in ſiccum egreſſos æſtiuo tempore, ex maritimis arboribus frugiferis fructus ſubripientes, (ſcandunt enim per truncos, & ramis ſe implicant) ſæpè agricolæ & deprehendunt, & pro direptis fructibus pœnas ex comprehenſis ſumunt: & pro commiſſo ab eis furto, fructuum dominis ipſos ad epulas adferunt. Ex plantis, inquit Athenæus, olea delectantur. Eius truncum flagellis amplexos ſæpè offendunt. Ficis quoque ad mare natis affixi, & fructum mandentes nonnuquam deprehenduntur, vt Clearchus ſcribit, de ijs quæ in humore degunt. Idem quoque ait eo argumento cognoſci Polypos, oleæ amantiſſimos eſſe, quòd ſi oleæ ramum in mare demiſerit, vbi Polypi ſint, ac aliquãtulum detineat, quot voluerit, modico negotio extrahet circa ramos implicitos. Oppianus quoque, quàm ſint oleæ amantiſſimi hiſce verſibus declarat Lippio interprete.

De Animal. l.c.32.
Lib. 1.c.37. de Animal.
Lib.9. Animal.c.45.
Olea delectantur.
Lib.7. Ficis veſci.
4. Aleuti.

Palladÿs gaudet ramis fœlicis oliuæ F
Polypus, & glaucis folÿs (mirabile dictu)
Corripitur, gliſcitq; comas, frondeſq; virentes:
Eſt totus lætus ramis, & fronte benigna,
Cum iuxta pontum nigris ſtat ſplenaida baccis
Arbor, & expanſis conſurgit littore ramis.
Polypus ad frondes trahitur: ceu per iuga montis
Sæpe canes quærunt veſtigia tecta ferarum,
Atque feras prendunt, dominos ad luſtra trahentes.
Sic virides ramos gliſcit frondentis oliuæ
Polypus, & ſubito ſalſis emergit ab vndis,
Per terram repit ramos vbi nactus oliuæ,
Applaudit trunco lætus, radici ſub ima
Flectitur implicitus, veluti complectitur vlnis
Nutricem nuper venientem paruus alumnus.
Inq; ſinus primum puerilia brachia iactat, G
Atque cupit niueo connectere brachia collo.
Sic eſt Palladia ramis connexus oliuæ
Polypus, & totus lætatur fronde virenti,
Nunc pedibus tentis ramum complectitur illum,
Nunc iſtum, veluti peregrina ex vrbe reuerſus,
Collectos vna dulces offendit amicos,
Extenſus manibus cupidè complectitur omnes.
Celſa non aliter obrepunt abiete fontes
Nexu hederæ, & ſurgunt primum radicibus imis,
Et multis nodis longè latèq; per omnes
Tolluntur ramos ad ſumma cacumina tenſæ.
Sic lætus glaucæ ſua brachia flectit oliuæ
Polypus, hunc ſimilem dulci quis dicet amanti.
Poſtquam Palladÿs ramis exempta cupido,
Expleuitq; animum ſolys, ſeu fronde virenti: H
Protinus aquoreas obrepit lætus ad vndas.
Talis amor frondis, vel tam furioſa cupido
Hunc capit, & talis piſcator fraude peritus
In medium tactat plumbum quod fronde reuincit
Palladia; & piſcis ramos non temnit oliuæ,
Sed ſociam prendit frondem, nec aſperit vnquam;
In nauem tractus rami non vincla relaxat,
Non edit viridem iam iam moriturus oliuam.

Hiſt. var. l. cap. 1.

Salſamenta quoque eſſe ex hiſtorijs admirandis, quas infrà inter hiſtorica recenſebimus, fiet manifeſtum. Aelianus tanta auiditate ſcribit, piſces, & obuia quæque deuorare, vt ne à proprio quidem genere abſtineant; refertque qui minores retibus incluſi capiun-

tur,

A tur, maiorum escam fieri. An verò brachia sua edat tempore penuriæ, rursumque renascantur, summoperè apud scriptores antiquos controuersum inuenio. Athenæus peruetustos citat Poetas, qui id affirmasse videntur, vt Alceum, qui canit.

Εδω δ' ἐμαυτὸν ὡς Πολυπους: ideſt

Me ipsum, vt Polypus, comedi.

Et paulo pòst: In penuria inquit cibi aiunt seipsos comesse. Hoc scripsit Comicus Pherecrates in fabula, cui titulus est Agrestes, his verbis:

Ειθ' ὑσκοισι (malè legitur in Athenæo θρυσκουσι) καὶ βοτάνοις καὶ στροβήλοις ζωὴ.

Οποταν δ' ἤδη πεινωσι σφόδρα, ὥσπερ τοὺς Πολυποδας.

Νύκτωρ περι τρώγειν ἐντος (malè etiam ibidem ἐκ τῶν) τοὺς δακτύλους.

Agrestibus oluscul is & carduis viuere,

Quumq; vehementer esurirent, Polyporum instar,

Noctu digitos suos intus arrodere.

Diphilus in Mercatore.

Πολύπους ἔχων ἁπάσας ὁλομελεῖς τὰς πλευτάς

B Ου περι βεβρωκὼς ἑαυτὸν ἐστι φίλτατα. ideſt.

Polypus omnia hic habet integra brachia:

Seipsum is non circum arrosit o amicissima.

Sed & huius rei ante alios Hesiodus non ignobilis poeta meminit. *In Erg.*

Ἡ'ματι χειμερίῳ, ὅτ' ἀνόστιος ἕλκεται ἕρπων

Ενι' ἀ τύρῳ οἴκῳ, καὶ ἐν ἤθεσι λευγαλέοισι. hoc est:

Tempore hyberno, quando ex ossis Polyous suum pedem arredit,

Inque frigida domo & in habitaculis tristibus.

Oppianus Vrsos scribit in terra suos pedes lābere ac fugere, vt Polypos in mari his versib. 3. *De Venat.*

Τοῖον ὑπαὶ βενθεσσιν ἐν ἐυρυπόροιο θαλάσσης

Πολύποδες σκόλιοι παρ' ἐκυμασι μυίσαντο:

Χείματος οἱ μεσατοι κυδιόωντος ἐπιὼν

Κευθονται καταμῶνας ἐὰς πολυαμίδας ἑδωνης.

Αὖτε δ' ἐπὶν ἔαρ ὄγρον τε ῥοφοι ἀνθησεν

Ακρέμονες σφισιν ὦκα νέοι πάλιν ἀλθησκουσι

C Καὶ πάλιν ἐυπλόκαμοι δολιχὴν πλόουσι θάλασσαν.

Gabriel Bouuerius sic hosce transtulit.

Sic in gurgitibus longè taleq; profusis

Intorti faciunt Polypi grassante rigore

Inque crepitantibus se condunt aquoris alti

Et fatiant spiritis rodentes dira palati.

At cum ver campis fragrantes reddit honores

Sponte repubescunt Polypi semesa flagella

Ac freta perundunt ijsdem fluctuq; sonantes. Et rursus alibi, interprete Lippio.

Polypodes gelidanon verrunt aquoria bruma,

Formidant rapidas vento impellente procellas,

Et curnis degunt antris, torpentiq; veterno,

Absumuntque pedes longos vel non secus ac si

Carnes non pascant proprias, quæ sæpe renatæ

Exaturant dominos, Neptunus munera donat,

D *Fœcundatq; pedes in pabula grata natantum.*

His etiam subscribit Aelianus: Polypus, inquit, cùm alijs cibis pascitur, (est enim edacissimus, ad fraudemq; & insidias callidissimus) tum verò sua ipse membra conficit. Nam si præda eum deficiat, brachia sua deuorat: ac ventre sic saturato, inopiam venationis leuat: deinde renascitur ei quod deest: hoc tanquam promptum prādium ad famem restinguendam comparante ipsi natura. Et Plutarchus, inquit, Polypus, sub brumam seipsum vorans corrodensq; desidet. *Lib. Virum animal &c.*

Εν ἀῶυρῳ οἴκῳ καὶ ἐν ἤθεσι λευγαλέοισι:

Adeo vel piger vel stupidus, vel certè vētre tam rabido, aut his forsan obnoxius omnibus. Hinc aiunt Iohanni Grammatico Polypo dici κολοβ.ποδας. Et Proclus in Hesiodum Διὸ καὶ ἐυρίσκονται οἱ παλαιοὶ πολύποδες, ἔλκοντες κολοβοὺς τοὺς πόδας. Id est, propterea maiores Polypi pedibus mutilis deprehenduntur. Sed cur hoc, inquit Massarius, verisimile esse

le eſſe non poteſt, vt Polypis interdum à ſeipſis,& interdū à Congris brachia prærodi cō- E
Hiſt. 8. c.2. tingat, quando & Cercopithecos deſiderio carnis comedendæ correptos caudam ſibi ro-
Lib.de ſolert. animal. dere videamus? Nam Ariſtoteles, inquit: Quod autem nonnulli aiunt Polypum ſeip-
Lib.7. ſum comeſſe falſum eſt; ſed aliqui ſua brachia corroſa habent à Congris. Plutarchus quo-
que falſum id eſſe ſcribit. Et Athenæus, à Congris, inquit, perſequentibus, & infeſtis eius
ſic pedes lacerantur. Quapropter malè Proclus commentator in Heſiodum à Paguris eos
exedi citat ex Ariſtotele. Præciſa brachia renaſci, vt lacertis caudā, author eſt Plinius. Non
prætereundum Eledonem quibuſdam dici ἀπὸ τοῦ ἑαυτὸν ἔδειν, quòd ipſa ſe rodat. Sed
Lib.9.c.29. alij pleriq; de Polypo ſimpliciter, non de Eledona ſpecie eius priuatim hoc tradunt. Græ-
ci quoque Polypum αὐτόφαγον nominant teſte Dalechampio, in ſuis ad Plinium anno-
tationibus.

GRESSVS. NATATIO.

F

Exitus in ſiccum. NON deſunt, qui Polypum in terram deſcendere tradāt. Ariſtoteles in primis, Mol-
Lib. 7. lium, inquit, vnus Polypus (crura enim ei quàm cæteris longiuſcula, & gradien-
Lib.9.c.29. di facultate prædita ſunt) exit in ſiccum, graditur per aſperiora, vitat leuia. Idem
ex eo Athenæus: In ſiccum, inquit, exire nonnunquam viſi ſunt, aſperis præcipuè locis: læ-
ues enim odere. Et Plinius: ſoli, inquit, Mollium in ſiccum exeunt duntaxat (Ariſtoteles
Lib.9.c.19. μάλιστα) aſperum, læuitatem odere. Idem alibi. Exeunt in terram, & qui marini mures vo-
cantur, & Polypi, & Murænæ. Quæ proculdubio ex Theophraſto tranſcripſit Plinius, nimi-
rum ex eius libro, qui de ijs, qui in ſicco verſantur, inſcribitur, hodieque περὶ ἰχθύων, hoc
Exerc.218. eſt de piſcibus. Polypo, inquit Iulius Scaliger, pedes ſunt vix hac appellatione digni, ita
enim in ſolido ſub aquis ingreditur, vt humoris beneficio ſupēſus fluctuet. In ſicco ambu-
latio cùm pulſu, & tractu fiat, alterum ſolum eſt in Polypi motu; qui neq; greſſio, neq; re-
ptio eſt, tractus ſcilicet, acetabulis enim iactis procul, vt cuique applicuit, id apprehenſum
tenet: tum brachiorum contractione corpus admouet. ita ſubuehit ſeſe in eam partem, cui
adhæſerit. Natat teſte Ariſtotele, & pinnis, & pedibus: βαδίζει, inquit; δὲ τὰ τῶν ἑκατέρων,
(ſcilicet πτερυγίων καὶ πόδων) ὥσπερ Πολύπους. ex eodem pinnulam alueum abientem mi- G
Lib. Halieut. 1. nimam, minimeque conſpicuam eſſe probaui ſuperiùs: Plinius tamen pinnas ei prorſus ne-
gat, quòd pedes vicem pinnarum ei præſtent. Oppianus.

Piſces æquoreis alij voluuntur in vndis:
Polypodes multis ſparſi per membra flagellis.

Natat obliquus, inquit Ariſtoteles, pedes in eam porrigens partem, quod capitis nomi-
ne appellatum eſt. Atque ita efficitur, vt cùm natat, proſpiciat in aduerſum: (nam oculi
ſuprà ſunt conſtituti,) & os habeat ex aduerſo. caput illud Polypis quamdiù viuunt, præ
durum, & quaſi inflatum eſt. Quæ ſic ex eo repetijt Plinius: Natant obliqui in caput, quod
prædurum eſt ſufflatione viuentibus.

RESPIRATIO.

POLIPODES piſces ſcribit author libri de vtilitate reſpirationis Galeno adſcripti, nu-
triri aere externo influēte per poros; non aliter quàm cætera exāguia, in quibus mo- H
Lib. de reſp. Lib. 7. dicus eſt calor. Ariſtoteles aquam per cauum eos reſpuere ait, quod ſupra eam par-
tem ſidit, quam nomine capitis proſequimur. Theophraſtum laudat Athenæus ſcribentem
in libello de ijs, quæ in ſicco degunt, reſpirationis gratia ſiue ad temperandum calorem in-
ternū omnibus viuentibus ἔμφυτον, aquam maris non admittere δι' ὃ ἐχθὲς ἐλέγομεν θάλατταν.
Sanè liber hic Theophraſti, quamuis nō extet integer, ſupereſt tamen integra adhuc illius
ſententia hæc, quam paulò pluribus lubet verbis deſcribere: eſt enim locus eximius: eum
ſic vertit Iſaacus Caſaubonus. Illud, inquit, mirum, an poſſit vllum animal partibus ijſdē
inſtrumentalibus, modò aerem trahere; modò aquam recipere. magis tamen fortaſſe mi-
rabile, ſi modò quidem aer ſit aptus, & congruens ad refrigerationem (aut quidquid eſt id
quod reſpirationem confert) modò verò aqua: ambo namque ſimul admitti non queunt.
De Polypis minus mirum: quia illi maris aquam non recipiunt. Quocirca parum ſe in Ari-

ſtotelis

A ſtotelis & Theophraſti philoſophia verſatum prodit interpres Athenæi, qui locũ Athenæi & Theophraſti tam abſurdè accepit, vt vbi inquit Atheneus ἐν δὲ τῷ περὶ τῶν ἐν τῷ ξηρῷ διατριβοντῶν ζώων, ᾧ δ' ἐχεδὼ ἡ φησὶ τοὺς Πολύποδας τῷ θαλάττῃ, verterit: Idẽ libro de ijs quæ in ſicco verſantur, ſcripſũ reliquit, è mari Polypos egredi. Zoographus putat Polypos mare nõ recipere refrigerationis gratia, vt ſuis branchijs piſces: ſed dũ cibũ capiunt, obiter admittere; idemq; mox per fiſtulam, vt Ceteæ reddere. Quæ ſanè ſentẽtia ab Ariſtotelis placitis non abhorret, in quibus ſic ſcriptum reperio. Fiſtulam ante alueum poſitam ſupra brachia gerit cauam, qua mare tranſmittit, quantum ſuo admiſerit alueo, quoties aliquid ore capit. quæ ſic tradit Plinius. Eſt Polypis fiſtula in dorſo, qua tranſmittunt mare. *Dalechampij error.*

CAPIENDI RATIO.

B FACILIS eſt eorum captura. Nam vel ſtrepitu audito, vel piſcatore viſo, minimè cedunt, aut fuga ſibi conſulunt, vt reliqui faciunt piſces, ſed aut ſaxis quæ in promptu fuerint, ſe applicant, aut captantis manum apprehendunt, & cruribus ſe alligant. Eſt nihilominus capiendi quædam inuenta ratio, cum captu difficilem eſſe dicat Antonius Liberalis, quod ſe ijs quibus adhæſerit locis, atq; colorem ſoli ſuprà quod fertur, æmuletur, vt ab eo diſcerni nequeat. Oliuæ germina quæ ab ijs amari diximus ſuperiùs, piſcatores colligant, vt ſcribit Oppianus, in faſcem, plumboq; in medium indito, à nauicula trahunt: quem ſtatim amplexus aliquis Polypus, hæret, neque remittit, ne in nauim quidem pertractus. Tarentinus ceu eſcam ad Polypos capiendos tenues Mormures circa robuſtum quid vinculo deligari ſcribit, item Vocarim & Aradas. Polypus, inquit, author de Natura rerum, cornu cerui, vel ſtoracis (ſtyracis) ſicci ſuffitu deluditur & deprehenditur: quia diligit eum, & ob hoc intrat vaſa (naſſas) venantium. Idem Tarentinus pro Polypis & Sepijs capiendis ex ſalis hammoniaci drachmis ſex, butyri caprilli drachmis octo, optimè leuigatis molle collyrium facit, quo aut funes ipſos, aut validas vittas inungit, piſces ſiquidem peredentes haud facile diuellentur: tu verò adſtans extrahito, injicitoq; in ſcaphã Carabos, Buccinas, Purpuras, & alios quicunque fuerint piſces. Bellonius eſca captos facilè in ſublime efferri teſtatur: ſed vbi extracti extra C aquam, aerem ſenſerint, mox elabi. Quamobrem veteratores Polypos antiqui vocarunt. Teſte eodem Perenſes piſcatores eos retibus capiunt in Propontide, vt alios piſces: captorum autem brachia diducunt & explicant, dentibusq; eorum roſtrum cõfringunt: niſi enim occiderent, è cymba effugerent. Sed quia quandoque petris tam firmiter adhæreſcunt, vt vix auelli queant, cunila admouenda eſt: ita enim protinus reſilient, inquit Plinius. Simocatus ait Piſcatores Polypum petris tenaciter adhærentem, dulci aqua perfundere, & facile auellere: Athenæus verò, ſi quis ante cubilia ſalem aſperſerit eos ſtatim egredi: à Cancri chelis retentos admoto ipſis gramine liberari Gaudentius Merula. Facile autem eorum fęminæ capiuntur à partu teſte Athenæo, & mares à coitu, vti Oppiano placet. Languidi enim tunc ſunt & imbecilles.

Lib. mirab. nar.

Obſer. lib. 1. cap. 74.

Lib. 7.

Lib. 3. memor.

Lib. 7.

NIDVS SEV CVBILE.

D POLYPI habitaculum Σαλάμιν vocant Homerus, Athenæus & Aelianus: Latini quidam nidum, alij rectiùs cubile transferunt, hoc enim ſibi ſtruit Polypus, non ſolùm pariturus, ſed aliàs etiam, vt putat Zoographus. Conchas tenuiores ſcabraſq; efficere circum ſe, velut loricam duram, eamq; modo ampliorem, quo ipſi ſunt ampliores, atque de ea quaſi latibulo aut caſula quadam prodire aiunt, inquit, Philoſophus. Et alibi: Conchulis maximè extringentes carunculas veſcuntur: vnde fit vt eorum cubilia cognoſcant, qui venantur congerie teſtarum. Idem ex Philoſopho ſcripſit Athenæus. Cùm æſtu maris Vlyſſes in littus abreptus eſſet ait Homerus, eius cutem ſic laceratam fuiſſe à ſcopulo,

E Conchis conſtruunt nidum.

Lib. 7.

Ὡς δ' ὅτε πουλυπόδος θαλάμις ἐχελκομένοιο
Πρὸς κοτυληδονόφιν πυκιναὶ λάϊγγες ἔχονται. id eſt:
Sicut Polypodis è ſuo domicilio extracti
Acetabulis multi lapilli adhæreſcunt.

Vbi

Vbi Spondanus ait Homerum hæc de Polypo in ſiccum exeunte ſcribere, quòd dicat E
Ariſtoteles cubile ſuum ex Conchis tenuioribus ſcabriſq; eſſe conſtructum. Verùm per
λαΐγγες. λαΐγγες intelligi poſſe puto, non ſolùm lapillos, ſed & tenuia fragmenta teſtarum, ac ſimilia aſpera quæuis, ex quibus ſuum cubile conſtruit Polypus. Albertus Magnus neſcio quid ſuper hac re ſomniet, inquiens nidum conſtruere è lignis, inque eo parere.

SEXVS.

Hiſtor. 5. cap. 12. DOCET Ariſtoteles diſcrepare Polypum marem à fœmina, eò quòd capite eſt productiore, & quod genitale piſcatores appellant, albidum brachio continet. Nam antea hæc ſcripſerat: Marem nonnulli aiunt gerere quod genitalis ſpeciem
Hiſtor. 5. cap. 6. referat ſuo brachio, in quo duo ampliſſima acetabula habentur. Neruo id quaſi conſtare porrectum ad medium vſque brachium confirmant, totumq; nari fœminæ annecti. Athenæus non auſus eſt hanc partem vocare genitale, ſed genitali eſſe ſimile, hunc Philoſophi
Lib. 7. locum ſecutus. Nam quamuis ſuperius vocet αἰδοῖον, id eſt genitale, loquitur tamen ex F
piſcatorũ ſententia, ex quorum opinione & hæc tradit alibi: Brachio, inquit, vltimo (quod & acutius, & ſolum albicans eſt, & parte ſui extrema bifurcatum, dorſoque annexum) in coitu vtitur. Hunc Polypi pedem (ni fallor, inquit VVotonus) Plinius caudam vocat libro nono: Cauda, inquit, quę eſt biſulca & acuta, in coitu vtitur. Alibi Ariſtoteles aliam ponit ſexus vtriuſque differentiam, quæ nunquid omnibus conueniat Mollibus, an verò Polypis tantùm peculiariter, difficile eſt ex ipſo cognoſcere: Nam cùm quomodo Mollia atramentum effundant, quidq; ſingula per dorſum in prona corporis parte ſolidi contineant, oſtendiſſet, Polypumq; nihil eiuſmodi duri ac ſolidi continere, hæc verba ſubnectit. Differunt fœminæ à maribus, quia in mare meatus ille ſubditus gulæ à cerebello in ima aluei pertendit, idque ipſum ad quod fertur, ſpeciem mammæ imitatur. In fœmina duplex idem illud, ſupraq; habetur. Vtroq; tamen in ſexu corpuſcula quædam rubentia parti eiuſmodi ſubiuncta ſpectantur.

COITVS. PARTVS. G

Incubatio.

Hiſtor. 5. cap. 12. CVM latent, latent autem circiter duos menſes, vt teſtes ſunt Ariſtoteles & Athenæus (quanquam Plinius Polypos, binis menſibus condi velit) idq; hyeme, tunc coire ſcripſit ex Ariſtotele Athenæus, numeroſaq; prole fœcundos eſſe. Locus
Lib. 7. autem Ariſtotelis hic eſt. Polypus, hyberno tempore coit, verno parit. Eodemq; teſte
Lib. 7. Mollia vt Polypi, Sepiæ, Lolligines modo eodem omnia coeunt: oribus enim inuicem
5. Hiſtor. cap. 12. admotis, complexuq; mutuo brachiorum libidinem explent. Ergo Polypis coitus cum
Hiſtor. 5. alter capite vulgo appellato in terram verſo, nitibundoq; explicat, porrigitq; ſua brachia,
c. 6. de gen. alter ſuperuenit, paſſisque brachijs ſingulis ad ſingula ſubiacentis acetabulorum conceptu
1. cap. 15. mutuo adhæreſcit. Marem etiam nonnulli aiunt gerere, quod genitalis ſpeciem refert ſuo brachio, in quo duo ampliſſima acetabula habentur, neruo id quaſi conſtare porrectum, ad medium vſque brachium confirmant, totumq; nari fœminæ annecti, Quod ſic tranſcripſit H
Lib. 9. c. 51. Plinius. Polypi (nempe ſuperueniunt) crine vno fœminæ naribus annexo. ad quæ verba notat Dalechampius, Plinium apud Ariſtotelem legiſſe μυκτῆρι pro φυσητῆρι, huncq; Gazam eſſe ſecutum, quando, inquit, crine vno fiſtulæ adnexo. Et paulò infra idem Plinius: ſed Polypi in terram verſo capite coeunt. Quod enim vltimi brachij parte extrema bifurcata, quam putant VVottonus & Saluianus, caudam biſulcam à Plinio appellari, in coitu
De ge. anni. 1. c. 15. vtatur, falſum eſſe ſcripſit Ariſtoteles, inquiens: Meatus ille interior idem excrementi & Vuluæ eſt, tum in Mollibus, tum in Cruſtatis. Eſt enim qua ſemen genitale per meatum emittant, idq; parte corporis ſupina, qua putamen diſtat, & mare illabitur, faciunt. Quamobrem ea parte mas cum fœmina copulatur. Nam ſi mas, ſiue ſemen ſiue membrum, aut aliquam virtutem, ſiue vim aliam mittat, admoueri ad meatum Vualem neceſſe eſt. Crinis verò inſertio maris Polypi per fiſtulam, qua piſcatores crine coire Polypos aiunt,

complexus

A complexus gratia fit: non quasi instrumẽtum id sit vtile ad generationẽ: etenim extra meatum corpus q; est. Hæc ille, cui quoque subscribit Rondeletius. Cùm enim ex Aristotele dixisset brachio vno, quod pudendi speciem referat & in quo duo sunt acetabula coire quorundam sententia, hæc subdit verba. Sed hæc, inquit, somnia esse anatome certò demonstrat. Mihi sæpius Polypos dissecanti, nunquam visa sunt acetabula ista maiora in vno brachio quàm in alio, præterquam primo & maximo Polyporum genere, in quo non duo in vno brachio, sed quatuor in quatuor brachijs acetabula præ cæteris omnibus maxima comperias, in alijs generibus minimè. Quod si semen (per) hæc emitteretur, necesse foret, meatum aliquem ab internis partibus huc deductum: fæminam quoq; eodem meatu semen excipere, ouaq; edere: quæ fieri non posse fatebutnur omnes qui Polypos viderunt: & ouorum in inferiori alui loco situs necessariò conuincit alio quàm brachij acetabulo oua edi. Quocirca mihi vera eorum videtur sententia, qui fistula parere affirmarunt. Hæc Rondeletius. Eos autem fistula parere, Aristotelis & Athenæi quoque fuit opinio: is enim loquens de omnibus mollibus: Pariunt, inquit, ea corporis sui parte quę fistula dicitur. Et eum secutus Athenæus: fistula, inquit, quæ corporis meatus est oua racematim B pariunt. Plinius tamen ore eos parere scribit. Longo tempore coitum absoluunt vt idem ex Philosopho tradit, adfertque rationem: quia, inquit, sanguinis sunt expertes. Pariunt autem oua, de quibus multa Philosophus. Ouum, inquit, veluti citrum edit fructui populi albę simile. Perquam fœcũdum hoc animal est. Nam de eo, quod ediderit, copia innumera prouenit. Et rursus. Ouum Polypi vnum incomptum foris, & grande, intus humorem candicantem concolorem totum, atque æquabilem continens. Tanta est eius oui vbertas, vt vas impleat amplius capite Polypi ipsius. Rationem quoque alibi reddit, cur eiusmodi ouum sit simplex. Ouum, inquit, maximè indiscretum est in Polypis, vt simplex esse videatur: cuius rei causa est forma corporis, quæ similis vndique est. Et rursus: Polyporum, ouum simplex est. causa est forma eorum vteri, quæ specie rotunda conglobataque est: fissio enim eius iam repleti incerta est. Quale autem ouum edat, quo loco, & quo tempore ex eo fętus excludatur, quantaque sit eius oui fœcunditas, alibi pluribus sic docet. Mollia copulatione, & venereo coitu, ouum concipiunt candidum, quod indies aredinum (arenidum legunt alij quod est cute, & testa dura obtectum) quale illud crustati generis euadit. Edit Polypus suum ouum, vel in cubilibus, vel in figulino, vel in aliquo C alio cauo, simile labruscæ florentis racemulis, (βοτρυδον, racematim cohærens) aut fructui populi albæ, vt iam dictum est. Pendent vtique per cubile oua tanta fœcunditate, vt collectis vas impleatur longè amplius, quàm caput sit, quo continebantur. Polyporum itaque ouis diebus quinquaginta maximè ruptis, Polypuli modo Araneorum perquam multi exserpunt, quorum natura sigillatim nondum conspicua est, quanquam forma satis tota apparet: sed ob exiguitatem, imbecillitatemque copia interit. Iam nonnulli adeò spectantur exigui, vt nulla partium constent distinctione, quamuis ad tactum moueantur. Quæ ferè cuncta sic interpretatus est Plinius. Polypi vere pariunt oua tortili vibrata (melius similata in castigato codice legitur, vt notat Saluianus) pampino tanta fœcũditate, vt multitudinem ouorum cuncti recipiant cauo capitis, quo prægnantes tulere. Excludunt quinquagesimo die, è quibus multa propter numerum intercidunt. Author de Natura rerum, itemque Albertus Magnus in nido ex furculis, & lignis cõstructo spargere oua sibi cohęrentia tradunt. Ait insuper Aristoteles, oua iam absoluta ab eis foueri, nec ad pastum interim prodire. Et alio in loco, Polypus fęmina, inquit, modo incubat ouis, modo in ore sui cubilis affidens brachium super ouis exporrectum tenet. Quod sic transcripsit Plinius: D Polypus fœmina modo in ouis sedet, modo cauernam, cancellato brachiorum implexu claudit. Eadem quoque habet Athænus: Fęmina verò, inquit, nunc oua corpore fouet, nunc ostio cubilis affidens super ea brachia porrigit.

Hist. 5. cap. 6.
Lib. 7.
Lib. 9. cap. 51.
Hist. 5. c. 12.
Hist. 4. c. 1.
De gen. 3. cap. 8.
Hist. 5. cap. 18.
Lib. 9. c. 51.
Incubatio.
Hist. 5. cap. 18.
Lib. 9. c. 51.
Lib. 7.

ÆTAS.

QVAMVIS in centum partes dissectus Polypus viuat, vt plurima exanguia, præsertim insecta, tamen breue ipsi æuum natura concessit. biennium enim vix egreditur, vt testatum reliquit Aristoteles, his verbis: Genus inquit, Polyporum magna ex parte biennio viuere non potest: sua enim natura tabi obnoxium est. Cuius rei inditium cum pressus Polypus aliquid subinde humoris emittat, demumq; absumatur totus; quod fęminis à partu potissimùm incidit. Stupent enim fęminæ, vt neque vndis iactatæ sentiant, & manu vrinantis de facili capiantur.

Lib. 9. Hist. cap.

Sor-

Sordeſcunt etiam, nec præterea aſſidendo venari poſſunt. Mares verò alueo tument, & in E
mucorem lenteſcunt. Indicium, ne bimatum compleant, eſſe videtur, quòd ab ortu eorum, qui æſtate fit, ad autumnum non facilè grandem Polypum videris, cùm paulò ante id tempus prægrandes ſpectentur. A partu ita ſeneſcere debilitariq; tam marem, quàm fœminam ferunt, vt vel à piſciculis deuorentur, & facile à ſuis detrahantur cubilibus, cùm antea nil tale ijs vſu eueniat: tum verò paruos, nouelloſq; quamuis recens natos, tamen nullo eiuſmodi malo affici narrant: quinimo validiores eſſe, quàm grandes confirmant.

Lib. 9. c. 30. Hactenus ille, quem ſecutus Plinius, Polypi, inquit, binis menſibus conduntur. Vltra bimatum non viuunt. Pereunt autem tabe ſemper: fœminæ celeriùs, & ferè à partu. Athenæus ὁ Πολύπους, inquit, σωπηκικὸς ἔϛι, ex Ariſtotele. σωπηκικὸς autem dicitur in liquorem ſolubilis. habet enim patibilem qualitatem τοῦ σωπηκτεσθαι. Plinius tamen Polyporum σωπηξιν tabem appellauit, quem Gaza etiam eſt ſecutus. Aelianus autem tam breuis huius vitæ rationem profert, libidinem ſcilicet in maribus ac nimiam ſalacitatem, in fœminis verò partum frequentem. Inquit enim: Ex piſcibus libidinoſiſſimum Polypum, eatenus flagranti veneris cupiditate incendi ferunt, dum & omnibus corporis viribus exhauſtis debilitatus, & ad natandum & cibaria inquirenda tantoperè infirmus factus fuerit; vt F
poſtea alijs præda efficiatur. Tùm enim paruuli piſciculi (tum cancelli) tum cancri ipſum exedunt & conficiunt. Quamobrem eum non amplius anno viuere dicunt, fœminãq; etiam propter crebros partus ocyus conſumi. Hæc ſanè ab Oppiano tranſcripta videntur, qui ſic cecinit Lautentio Lippio interprete.

Lib. 6. de Animal. ca. 38.

Exitium & triſtes tedas commiſcet in vnum
Polypus, & miſeram vitam cum ſpermate fundit.
Non coitu ceſſat, donec deliquerit artus
Robur, & abſumptæ fuerint in corpore vires,
Atque ipſe in ſulua taceat proſtratus arena
Seminecem ſicca lacerant tellure iacentem
Carcenades miſera, & Cancri, multiq; natantes,
Quos omnes cupidè primò ferus ille vorabat.
Tunc viuum imbellem minimè ſua membra tuentem
Diſcerpunt, donec moriatur funere diro. G
Sic perit in coitu piſcis, ſic lumina claudit.
At ratione pari torquetur fœmina partu,
Extremumq; diem claudit, fœtumq; reſoluit,
Non oua vt piſces alij ſemota recluſo
Ventre edit, magno partus cruciata dolore
Iuncta racematim gignit, quæ vulſa meatus
Forte per anguſtos veniunt, perimuntq; parentem,
Non annum excedunt, tedis moriuntur in ipſis
Cum triſti veniunt crudelia funera partu.

MORES. INGENIVM.

Sagacitas.

H

Lib. 7. ATHENÆVS Polypum ἀπόνοον Plinius brutum vocat, quaſi rationis expertem, quòd ad manum hominis adnatet, nec perſequentem venantemuè refugiat. Eſt
Lib. 9. c. 29. nihilominus in re familiari callidus, ac ſapiens. Omnia enim in domum comportat teſte eodem, dein putamina eroſa carne egerit, adnatanteſq; ad ea piſciculos venatur.
Lib. 9. c. 29. Eadem ferè ſic Ariſtoreles: Polypus fatuus quidem eſt, cùm ad manum demiſſum hominis
Lib. Hiſt. 9. cap. 37. accedat, ſed prudens rei familiaris, cùm omnia colligat, & ſuo in domicilio recondat, cùmque conſumpſerit quantum vtile ſit, abigit teſtas, & cancrorum cruſtas, & putamina Conchularum, & ſpinas piſciculorum: & paulò pòſt, Conchas, inquit, tenuiores, ſcabraſque efficere circum ſe, velut loricam duram, quamque eo ampliorem, quo ipſæ ſunt ampliores, atq; de ea quaſi de latibulo, aut caſula prodire aiunt. Vnde Antigonus, Polypum (inquit) alimenta reponere ait Ariſtoteles in ſuas cauernas, & conſumptis quæ vſui erant,
Mirabil. narrat. inutilia reijcere, piſciculoſq; ad eiecta conuenientes captare. Conchas quomodo diſcuneet,

& earum

A neet, & earum carnes depaſcatur, audi ex Plinio: Non ſunt, inquit, prætereunda & Lucio Lucullo proconſule Bæticæ comperta de Polypis, quæ Trebuis Niger è comitibus eius prodidit, auidiſſimos eſſe Concharum; illas ad tactum comprimi, præcidentes brachia eorum, vtroq; eſcam ex prædante capere. Carent Conchæ viſu, omniq; ſenſu alio, quàm cibi & periculi. Inſidiantur ergò Polypi apertis: impoſitoq; lapillo extra corpus, ne palpitatu eijciatur, ita ſecuri graſſantur, extrahuntq; carnes: illæ ſe contrahunt, ſed fruſtra diſcuneatæ. Tanta ſolertia animalium hebetiſſimis quoque eſt. Hactenus Plinius. Ariſtoteles ait Conchulas ab eo complexu crinium frangi, tantum ipſi ineſſe roboris mirum, æquè atque ea ſolertia, qua eum vti ſcribit Plinius, cùm Cõnchas venatur. Facilius tamen, quod ſcribit Ariſtoteles, crediderim. quippe qui teſtetur alibi omnes Polypi partes omniaque membra robuſtiſſima eſſe excepta ceruice. tangere item ac tenere brachijs ſupinis, membranamq; his interiectam totam extendere. in arenam tamen elapſo, facultatem apprehendendi retinendiq; nullam eſſe. authorq; eſt Maſſarius comprehẽſum hominem in terram deijcere. In hunc autem modum inſidias piſcibus molitur vt ſcribit Aelianus. ſub ſaxa ſubtectus deſidet, & in harum colorem ſe mutat, vt ſaxum eſſe videatur piſces ad eum tan-
B quam ad ſaxum adnatantes, incautos ſic brachijs ſuis tanquam retibus capit. Id teſtatur Philoſophus hiſce verbis: Sui mutatione coloris venatur piſces, trahit enim ſibi colorem ſimilem, ijs qu bus appropinquarit, ſaxis: quod etiam cùm meruerit, facit. Et Plinius; colorem, inquit, mutat ad ſimilitudinem loci, & maximè in metu. Eadem cecinit Oppianus his verſibus, interprete Lippio.

Lib. 9. c. 30.
Lib. 9. c. 30.
Lib. 1. Var. Hiſtor. 9. c. 37.
Li. 9. c. 29.
Hal. lib. 2.

Polypodon fraudes populos vulgantur in omnes,
Qui ſimilem petræ magnum flectuntur in orbem:
Nexibus & ſpiris hominem piſcemq; rapacem
Sic ſubter fugiunt aſtu, vitamq; tuentur.
Si paruos videant piſces prædamq; minorem,
Rurſus & in piſcis formam vertuntur, & arte
Perquirunt victum funeſtaq; fata repellunt.

Canit quoque hæc Ouidius, docens vna quàm cautè piſcatores venanteſq; illudat, circumrodens hamum quo ipſum venari cupiunt, & expuens. ait enim.

In frag. de piſc. Quâ cautè hamum circumrodat.

At contra ſcopulis crinali corpore ſegnis
C *Polypus haret, & hac eludit retia fraude.*
Et ſub lege loci ſumit mutatq; colorem
Semper et ſimilis quem contigit; atque vbi prædam
Pendentem retis auidus rapit: hic quoque fallit
Elato calamo, cùm demum emerſus in auras
Brachia diſſoluit, populatumq; expuit hamum.

Quæ ex eodem poeta ſic notauit Plinius: Polypum, inquit, hamos appetere, brachijſque complecti, non morſu nec prius dimittere, quàm eſcam circumroſerit, aut harundine leuatum extra aquam, Ouidius in Halieutico tradit. Hunc fortè Plinij locum ſecutus Iſidorus Polypus, inquit, ideſt multipes, plurimos enim nexus habet. iſte ingenioſus hamum appetens brachijs complectitur non morſu, nec prius dimittit quàm hamum circumroſerit. Cæterùm vt ad coloris mutationem reuertamur: de hoc inter ſe non conueniunt authores. Sunt enim qui in omnem ſe colorem mutare affirment, excepto albo. Sunt qui petris quibuſuis ſe aſſimilare dicant, vti Theognis & Phocillides, nec non & Ion apud Athenæum, in Phœnice tragœdia ſic inquiens:

Li. 12. c. 9.
Coloris mutatio.
Lib. 7.

D Καὶ τὸν πετρᾶιον πλεκτάναις ἀναίμοσι
Στυγῶ μεταλλαχτῆρα πολυποῦν χροός. Quæ ſic vertit Dalechampius.
Saxatilemq; cum exanguibus cirris
Odi mutantem colorem Polypum.

Ibidem in vulgatis editionibus ſcriptum inuenio Polypum petroſis locis tantùm ſe aſſimilare ex Theophraſti libro, qui inſcribitur de ijs qui colorem mutant. Θεόφραστος δὲ inquit, ἐν τῷ περὶ τῶν μεταβαλλόντων τὰς χροιάς, τὸν πολυπόδα φησὶ τοῖς πετρώδεσι μᾶλιστα μόνοις συνεξομοιοῦσθαι. Vbi Dalechampius vocem πετρώδεσι aufert, ſic hunc locum exponens: Theophraſtus libro de ijs quæ colorem mutant, ſcribit Polypum ijs locis fieri ſimilem quibus ſe admouerit. Quam Dalechampij lectionem improbat Iſaacus Caſaubonus, verius eſſe inquiens aliquid deeſſe quàm ſupereſſe; indeq; in quibuſdam libris lacunę notã poſitũ, & ſic legendum cenſet, τοῖς πετρώδεσι μάλιστα ἢ μόνοις τόποις συνεξομοιοῦσθαι.

Athenæus correctus.

C hoc eſt

hoc eſt ſaxoſis maximè, aut ſolis locis aſſimilari, ſed hæc quoque lectio præterquam quòd E
falſa ſit, duriuſcula mihi viſa eſt. quare lego, τοῖς πετρώδεσι μᾶλιστα τόποις ἐξομοιοῦσθαι.
Non enim Polypi ſaxoſis tantummodo locis ſe ſimiles faciunt, vti prædictæ lectiones do-
cere videntur, itemq; authores, quos ſuprà enumerauí, ſed alijs etiam rebus, quibus adhæ-
ſerint, maximè tamen ſaxoſis. Nam Antigonus inquit in mirabilibus narrationibus, colo-
In Athe. rem non ſolùm imitari lapidum, ſed & aliarum rerum, quibus appropinquauerint: & eo-
dem in libro alibi colorem ſoli, ſupra quod fertur, æmulari tradit. & Iulius Scaliger eum
arenæ colore ſimilem facere canit hiſce verſibus:

Et concolores rupibus, ſaburriſq;
Cirris doloſi Polypi anchoræ ritu
Salacioſo, & turbido in freto freti.

Quapropter cùm Plutarchus, Oppianus, & Aelianus dicunt eum ſe in talem mutare co-
lorem, quali ſaxum eſt, ad quod accedit, nõ inſiciantur alijs præterea rebus aſſimulari poſ-
ſe. ſed cùm plerunque circa ſaxa verſetur, indifferenter ſaxum, pro alia quauis re, in cuius
Cruſtacea quo æſtu venetur. colorem ſe mutare ſolet, vſurparunt. Cur autem colorem mutet inter problemata à nobis
quàm exactiſſimè dicetur. Interim quo æſtu venetur, occidatque cruſtacea, præſertim Ca- F
rabos, qui alijs quàm Conchæ ſunt armis prediti, dicemus: qua in re ſubſequentes hi Op-
piani verſus, nobis quàm pleniſſimè ſatisfacient. Canit igitur eodem interprete Lippio.

Et fortem, & celerem duris, & Carabon armis
Polypus occidit, quamuis ſit robore multò
Inferior: curua ſpectat ſub caute quietum,
In aorſum irrumpit, ſinuataq; vincula nectens
Comprimit, & longis ex omni parte flagellis
Obſtruit, & pedibus paſſis ſpiracula ſumma,
Nec ſoluere poteſt, nec miſſos pectore rurſus
Accipere aerios flatus (à piſcibus vſque
Alterno trahitur, flatuq; remittitur aer)
Carabus oppreſſus liquidis nunc fluctuat vndis.
Sæpè reluctatur, nunc petra illius opaca,
Immotuſq; manet, nec tanto marte duellum
Detractat, ſulua mortens procumbit arena. G
Et veluti paruus infans circum vbera carę
Nutricis, lac dulce trahit, ſic Polypus vtre
De curuo ſorbet carnes, & mergit in aluum.

Matrem cõficit. Iam verò à Polypo matrem confici, vbi natus eſt, author eſt Pierius Valerianus; nullum
tamen citat authorem. Fieri hoc ea ratione poteſt, quatenus poſt partum, qui numeroſus eſ-
Lib. 14. hieroglyf. ſe ſolet, moritur mater: quo tempore fit eſca ſuis Polypodijs.

ANTIPATHIA.

INNATVM eſt Polypis odium cum Locuſta, ſiue Carabo, Cammaro, & Aſtaco,
item Congro, & Muræna: quorum quædam, quin pleraque ſuperant, & à quibuſdã
Hiſt. 8. c. 2. Lib. 9. c. 62. 10. de Animal. c. 38. ſuperantur. Polypi, inquit, Ariſto eles Locuſtas vincunt: atque adeò, vt ſi ipſdem in
retibus ſenſerit Locuſta Polypum, præ metu moriatur. Quæ ſic notat Plinius: Polypum, in
tantum Locuſta pauet, vt ſi iuxta viderit, omnino moriatur. Et Aelianus: Tam vehe-
Li. 9. de animal. c. 25. menter, inquit, Polypum Locuſta extimeſcit, vt ſi quando vno, & eodem reti ambo com- H
prehendantur, hæc continuò moriatur. Idem repetit ferè alibi ſimulque aſtum, quo Locu-
ſtam ſuperat, exponit his verbis. Locuſta ideò inimicitias cum Polypo graues habet: quod
hic cùm illius brachia circumplexus fuerit, aculeis, quos in dorſo ſitos habet, præclarè con-
temptis, & pro nihilo habitis, illam ipſam circumplicans, ſuffocat. Cuius ſanè rei haud in-
ſcia Locuſta, à Polypo ſummè refugit. Eadem cùm nullius rei metu afficitur, tum autè ver-
ſus progreditur non prætenſis quidem, ſed obliquis, & demiſſis in latera cornibus, vt ne
Hiſt. 8. c. 2. b. 9. c. 62. aqua contra natationem veniens reprimat cornua, & inde vltra progredi prohibeatur. ſin
fugit, & retrocedit: tum penitùs dimittit, & laxat ſua cornua: & tanquam remis altiùs de-
miſſis ſcapham propellens, ſic ſeſe commouens, multum conficit itineris. Hæc Aelianus.
Bellum quoque ei eſſe cum Congro Ariſtoteles aſſeuerat, ab eoque, quem vincunt Lo-
cuſtæ, ſuperari; non tamen edi ob lubricitatem corporis. Pauet Locuſtam, inquit, Pli-

nius,

A nius, Conger: rursus Polypum Congri lacerant. Sed Murænæ, non Congro hæc Aelianus tribuit, sic scribens: Malum ingens, & morbus agrestis, & inhumanus, inimicitia, atq; odium inhærens, penitusq; insitum, quod etiam ratione carentibus natura ingenuit inexpiabile, atque implacabile. Muræna cum Polypo capitali odio dissidet. Polypus cum Locusta graues gerit inimicitias. Murænæ etiam terrerrima hostis est Locusta, atque infestissima. Muræna Polypo brachia abscindit, dentium firmitate: pòst autem in eius ventrem subiens, ijsdem malis eum, vt verisimile est afficit. Hic enim è genere natantium est, ille verò serpentium more graditur. Quod si Polypus in saxorum colorem se vertat, nihil ei astutiæ hæ fallaces prosunt: Muræna enim eius veteratoriam planè tenet. Cùm verò Polypus Locustas à se comprehensas strangularit, exugit carnes, atque earum succum exhaurit. Hæc quoque sic cecinit Oppianus, interprete Lippio. *Lib. 1. c. 32. de Animal.*

Ex scopulis Muræna ruit furibunda per vndas
Perquirens gratum victum per littora summa,
Polypoda inquirit letum prædamq; petentem,
Ille metu pauidus spectat, metuitq; natantem
B *Per tumidas vndas, atque horrida bella parantem.*
Nec vitare potest, nec cauta occurrere fraude.
Hostis purpureum rictum Muræna reuincit,
Polypus extemplo contrà pugnare coactus
Vertitur, & spiris & magnis nexibus illa
Arcet, sub vario flexu, firmisq; flagellis
Nititur, vt pedicas Muræna, & vincula dura
Præpediat, sed nulla fuga est, nec lubrica membra
Elabi possunt, Muræna fluit velut vnda:
Nunc hostis circa collum, nunc tergora circum,
Nunc circa caudam sinuosa volumina torquet.
Sic homines dura qui exercent membra palestra
Ostentantq, diu robur, de corpore sudor
Effluit assiduus, multa contenditur arte:
Atque vndæ in morem nixus luctator vterq;
C *Fluctuat & contra magna vi brachia versat.*
Polypus extensos iactat nullo ordine ramos
Et sudans vana contorquet membra palestra,
At Muræna ferox rapido dat vulnera dente,
Dilaniat, partes miserum confringit in omnes.
Nam membra in ventrem partim merguntur; at illa
Ore volutantur crudo, subiguntur acutis
Dentibus, hi laceri viuunt sub dentibus artus:
Atque reluctantur, mortemq; repellere tentant.
Et veluti annosus ceruus cui cornua fronte
Sunt ramosa, petit densa vestigia sylua
Serpentis, nactusq; locum, tum naribus illum
Attrahit è lustro, figitq; in corpore dentes,
Implicitus genibus serpens fera pectora nexu
D *Deuincit, collumq; tenet, semesa vorantur*
Partim membrorum, partim lacerantur acutis
Dentibus, & diri cerui lanientur in ore.
Sic miseri pisces luctantia membra mouentur.
Consilium misero, vel quid prudentia prodest?
Quid prodest lapidis proprium sumpsisse colorem?
Quid toties vitasse necem? vitasse voraces
Sub petra pisces; si non latuere dolosa
Muræna fraudes? sola hæc deprehendere mentem,
Sola dolos potuit, vanasq; eludere fraudes:
Tum fœdam & miserata necem, & crudelia fata
Polypus in scopulis duris laceratus inhæret.
Assidet hæc iuxta subridens, verba mouere.

In piſcem credas hæc ſcommata dira referre E
Te vafer occultas? non ſperas fallere demens?
Experiar num te ſcopuli tutentur, & antra:
Aut ſpelunca tegat quæ portis clauſa repentè
Arripiat, raptum ſubito te mergat hiatu.
Te retro pauidum ex antro conuellere poſſem.
Polypus heu dirum confuſſus vulnere multo
Non duros ſcopulos deprenſa, ſaxa relinquit
Implicitus ramis duraſub cautè reuinctus;
Donec ſola loco reſtant connexa flagella.

Lib. de ſoler. animal. Teſtatur Bellonius, cùm apud Epidaurum Murænas ſecaret, earum ventriculos cirris Polyporum refertos comperiſſe. Plutarchus Polypum ſibi à Muræna & Congro metuere verum eſſe ſcribit, quod ab hiſce malè tractetur, neque lædere viciſſim poſſit ob lubricitatem elabentes. Sicuti rurſus Carabum illos ſuis cirris in complexum venientibus vincere: quòd tenuitas eorum non ſit aduerſus aſperitatem Carabi auxilio; hunc tamen perire Polypo ſua acetabula intrudente. Horum omnium mutuum odium pulchrè ſuis iambis complexus eſt Philes, vnam etiam Aſtacum ijs annumerans qui Polypum extimeſcũt. Albertus Magnus ait ſe ab expertis audiuiſſe Denticem ſiue Dentatum cum Polypo pugnare: & quoniam extra cubile ipſum Dentex extrahere non poteſt, fluctuare ante oſtium antri ſiue cubilis tanquam mortuum: hoc incautus vbi viderit Polypus, ad eum brachia ſua extendere, vt attrahat & deuoret, brachium autem ſubito ore comprehendi à Dentice. In Polypos inquit Aelianus, ſi quis rutam inijciat, immobiles manere in ſermonem hominum venit. F

Lib. 1. de anim. c. 37.

DENOMINATA.

Lib. 2. de morbis mul. Polypodium herba. Ὀλιπόδια dicuntur apud Ariſtotelem & Athenæum Polypi parui, fœtuſuè recens nuper ex ouis natus: à Cœlio Rhodigino non rectè Polypia, calami aut memoriæ forte lapſu. Hippocrates quoque Polypodia cum Bolbidijs (quæ & Polyporum ſunt ſpecies) aliquando nominat. Πολύποδιον quoq; herbæ eſt nomen apud Theophraſtum & Dioſcoridem. Plinius Polypodion, inquit, noſtri filiculam vocant: ſimilis enim eſt filici. *Hiſt. pl. 9. cap. 14.* radix acetabulis cauernoſa, ceu Polyporum cirri, in petris naſcens. Πολυποδώδη Polypis abundans, vel Polypo ſimilis. Τὰ Πολυποδώδη, quæ è Polyporum ſunt genere. Πολυποδίνη ſpecies quædam Polypi, de quo capite ſequenti. G

Lib. 4. cap. 188.

Lib. 26. cap. 8.

MYSTICA. MORALIA.

Lib. 7. Non poſſe ſuauiter viu. ſec. epicur. HABVERE etiam Polypi ſuos apud mortales cultores, nam olim circa Troezenem, vt Clearchus apud Athenæum commemorat, Polypum, quem ſacrum vocant, neque eum quem Remigantem (κωπηλάτην, Nautilum intelligit) fas erat venari; nimirum ceu res ſacras. Plutarchus animæ vim ac facultatem Polypo comparat. Enim vero, inquit, animus res eſt, minimè iners aut exilis aut abiecta, neque cupiditates ſuas quomodo Polypi flagella ſua, tantum vſque ea, quæ eſui ſunt, extendit. Sed has celerrimè præcidit ſacietas momento temporis, & minima horæ portiuncula. Alibi rurſus ait à principali animæ facultate, ſeptem veluti partes enaſci, inque corpus extendi, ſicuti brachia à Polypo. Eidem quoque aſſimilatur adulator, vt in hieroglyphicis & prouerbijs dicetur. Academicos Polypis ſimiles eſſe dicebat Carneades. Vt enim hi præ fame ſuoſmet cirros depaſcuntur, ita illos aucta iam doctrina peritiores factos, in ſuaſmet opiniones mox graſſari, eaſque deſtruere. Stobæus verò refert hoc Carneadem de Dialecticis dixiſſe. Polypi naturam deſcribens Diuus Ambroſius hominem inſtruit, vt proprijs contentus, nec alios circumueniat, nec aliena inuadat, ſic inquiens. Et quia de aſtutia cœpimus ſermonem ſubtexere, qua vnuſquiſq; fratrem ſuum circumuenire, & decipere nititur, & in nouas ſe fraudes componere: vt quem vi obtinere non poteſt,

Animi vis.

Adulator.

Academici

Dialectica. Hexam. c. 8.

Homo ſit proprijs contentus.

H

A teſt, circumſcribat dolo, & fuco quodam a tis obducat: fraudulentum illud Polypi ingenium non præteribo, qui vadoſo in littore petram nactus, affigitur ei, atque eius nebuloſo ingenio colorem ſubit, & ſimili ſpecie terga obductus, plurimos piſcium ſine vlla ſuſpicione fraudis allaſpos, dum notam non præcauent, & ſaxum opinantur, caſſibus furtiuis artis includit, & ſinu quodam ſuæ carnis intercipit. Sic ſpontanea venit præda, & talibus capitur argumentis; qualia ſunt eorum, qui ingenium ſuum ſæpè commutant, & diuerſas nocendi artes mouent, vt ſingulorum mentes, ſenſuſq; pertentent. cum continentibus continentiam prædicantes, in cœtu intemperantium tãquàm deuij ab ſtudio caſtitatis, & demerſi intemperantiæ volutabris: vt qui eos audiunt, aut vident, incauta facilitate ſe credãt, eoque citiùs labuntur, dum diſtinguere non norũt, nec cauere, quod nocet: dum grauior ſit, & magis noxia improbitas, benignitatis odumbrata velamine. Et ideò cauẽdi ſunt, qui crines ſuæ fraudis, & brachia longè, lateq; diſpergunt, vel ſpeciem induunt, multiformẽ. Et iſti enim Polypi ſunt, nexus plurimos habentes, & callidorum ingeniorum veſtigia, quibus irretire poſſint, quidquid in ſcopulos ſuæ fraudis inciderit. Et paulò pòſt concludens, inquit: Vtamur ergo ingenio ad quærendam gratiam, & ſalutẽ tuendam: non ad alie-

B nam circumſcribendam innocentiam. Licet nobis vti exemplis marinis ad profectum noſtrę ſalutis, non ad alienum periculum. Hactenus D. Ambroſius. Poſſunt etiam Polypis diuites aſſimilari; vt enim illi ſuis pedibus plenis acetabulis, ſcopulis, & lapidibus tàm fortiter ſupini, & auerſi adhærent, vt vix auelli poſſint, niſi fœtida adhibeas, ita etiam ſuis voluntatibus, ac deſiderijs, quæ fluxa tantùm, ac mundana reſpiciunt, auerſi inhærent, donec tandem Deus tanquàm piſcator egregius mortem, tanquàm fœtidum quendam odorem naribus admoueat, & ad ſanã mentem reuocet. Diabolum quoque exprimit Polypus. Is enim facilè homines dum grata ſuggerit, & oblectamenta proponit, falſos blanditijs ſuis, niſi Dominus tueatur, in abyſſum, & gehennam, ceu in caſſes quoſpiam abripit, non aliter ac Polypus incautè hominem è naui brachiorum ſuorum complexu in altum pelagus detrahit, niſi ab aliquo ſociorum enſe reſcindatur, ne pars ſyncera trahatur, vt inquit ille. Scorta item Polypi ſunt; nam & hæ amatores ſuos, quos vel ſemel tantummodò, ceu Polypus brachijs amplexæ ſunt, ita tenaciter detinent in illicito ſui amore, vt à diuina gratia abſtrahant, & non ſolùm in profundum illud peccatum immergant, ſed & Iro ſæpè pauperiores reddant, niſi principijs illi obſteut, nec ſe vinci patiantur. De iſtiuſ-

C modi mulieribus loqui videtur Eccleſiaſtes: *Inueni mulierem morte amariorem, quæ laqueus venatorum eſt, & lagena cor eius, vincula ſunt manus eius*, & alibi, *à carnibus tuis abſcinde illam, ne te abutatur*. Quemadmodum Polypus obliquè incedit, & caudam habet bifurcatam, fiſtulamque in dorſo, quam quando natat, modò in dextram partem, modò in ſiniſtram promouet. Sic multos fallaces, & proditores, dum obliquè incedũt in actionibus ſuis, quid facturi ſint non diuines, tantùm abeſt, vt videas: cauda enim, ſiue finis ſuæ intentionis bifurcata eſt; quia ſcilicet vnum proponunt apparenter, aliud intenduut latenter. Fiſtulam etiam habent dùm dulcedine verborum ſuorum tãquàm fiſtula aliqua alios ſeducunt, ac ſibi adiungunt, qui fallunt etiam, quando ea fiſtula, ijs inquam blanditijs, ceu Polypus modò in dextram, modò in ſiniſtram partem, hoc eſt vel apparenter, vel latenter abutuntur. Caput quoque habet Polypus duriſſimum, in quod obliquè natat, carneſque, cùm conſenuerit, duriſſimas, adeò vt contundere opus ſit, vt molles fiant, & in vſum ciborum cedant; ſic obſtinati, & duræ cetuicis homines, quos Græci σκληροτραχήλους vocant, mentis, atque animi vitijs indurati, nequeunt, aut per ſpiritualem commanducationem, aut prædicationem reſipere, niſi à Deo tribulationis alicuius pœna vel presbytero

D propoſita graui pœnitentia fuerint puniti; ſcriptum enim eſt ab Eſaia. *vexatio dat intellectum*. Sicut Polypus Cãcios, & Conchas in domicilium comportat, carnesque depaſcitur, teſtis cruſtisq; abiectis, quibus nidum ſibi fabricet, & piſciculos capiat; ſic etiam auari, & fœneratores pauperes, & ſimplices, bonis ſuis, vt prædijs, & agris tanquàm carnibus ſpoliant, indeque domum ſuam locupletantes, frumenti, & cæterarum ſegetum recrementa ijſdem vendunt, quò maiorem ab ijs vtilitatem capiant.

Diuites.

Diabolus.

Mulier mala

Cap. 7.
Cap. 25.

Proditor, & fallax homo.

Obſtinati.

Cap. 28.
Auari.

E

HIEROGLYPHICA.

Hieroglyph. Lib. 27.

AEGYPTII ſacerdotes, vt ait Pierius Valerianus, hominem qui rem familiarem ex quibuſcunque rebus, vtilibus ſimul ac inutilibus, nullo diſcrimine, nulliuſque rei ratione habita, congereret augeretque, ſignificare ſi vellent, Polypum pingebant. Ille enim cùm prodigè & admodum multa deuoret, prudens tamen rei familiaris omnia temere colligit, & conuenatur, & in cubili ſuo recondit, ſelectisq; vtilibus atq; conſumptis, inutilia mox, quippe teſtas, & Cancrorum cruſtas & putamina Conchularum, & ſpinas piſciculorũ abigi. Deſumptum id eſt ex Horo Apolline, cuius hæc ſunt verba. Hominem, qui vtilia & inutilia male conſumpſerit, indicantes Aegyptij Polypum pingunt; ille enim cùm multa eaque intemperanter voret, cibum in cauernas reponens congerit: & cum vtilia conſumpſerit, tum & quæ ſuperſunt inutilia, abijcit. & paulò pòſt: eum, inquit, qui & aliena intemperanter decoquat, & demum ſua conſumpſerit, deſignantes, Polypum pingunt. is enim ſi victu aliunde quæſito indiguerit, propria edit flagella. Idem Pierius ait Aegyptios Polypum curtum & detruncatum effinxiſſe, cùm ſignificare vellent eum, qui cùm F aliena abligurijſſet, ſua quoque abſumeret. Polypus infia Congrum depictus hominem victoria potitum, vti tamẽ ea neſcientem, apud eoſdem ſacerdotes ſignificabat. Nam aiunt, quoties Polypi cum Congris certamen ineunt, à Congris facile ſuperari: cæterũ nullam eſſe Congris facultatem vt Polypos depaſcere valeant: quòd ijs læuore atque lubricitate corporis, qua ſunt maximè præditi, morſus hoſtium effugiant, & mutilatis tantum aliquando flagellis elabantur. Cum Locuſta ſeu Carabo pictus, vt apud Horum legitur, ſuæ nationis & generis hominibus imperantem denotat. Ille enim Polypis imperat, interq; eos primas ſenet. οὗτος γὰρ ὁ πολύποδας κρατεῖ, καὶ τὰ πρωτεῖα φέρει. Sed Ariſtoteles Locuſtam à Polypo vinci author eſt, plurimiq; alij idem confirmant, ac ſæpe tanto eſſe terrori, vt ſi Locuſta ijſdem in retibus capiatur, ilico præ metu exanimetur. Pierius Valerianus tyrãnica in ciues dominatione vtentem, per Locuſtam & Polypũ deſignari ſcribit. Itemq; G eum qui ſubito aliquo pauore ita conſterna us attonitusq; euaſit, vt neq; periculum, neq; damnum quod vrgeat, ſentire videatur. Eſt enim ita meticuloſus Polypus, vt & ſtrepitu audito, & piſcatore viſo, ſaxis ſe potius applicet quæ fuerint in promptu, & ad captantis manũ accedat, quam de fuga ſibi conſulat. Inuenio etiam poeſim exoticam (nam de ſua ſanctiùs ſentiebant Aegyptij (per caput Polypi figuratum notari; quod quidem eſculentis appoſitum ſuauiſſimi ſaporis eſſe perhibetur, cæterùm horrenda prodigioſaq; ſomnia excitare. Quocirca ſiquis futura de inſomnijs conſulturus eſſet, ab eſu Polypi abſtinere ſuperſtitioſè præmonebatur, perinde etiam ne fabas ederet. Perſimilis autem huic poeſis dicitur, quæ fabulas amatorias q; illecebras ſectatur, ipſo quidem dicendi lepõre delectabiles, ſed bonis moribus, & honeſtiori diſciplinæ maximè perniciosa: cuiuſmodi genus meretriculas appellauit Plato, qui eiuſcemodi poeſim è ſua inculpabili republica ciuitateuè reiecit. Meminit huius comparationis etiam Plutarchus his verbis:

Polypodis capiti perhibent bonum ineſſe malumq;.

Nam ſuauiſſimum eſu cùm ſit, difficilem ſomnum facere, ac turbulenta & abſurda viſa excitare creditur. eodem ſanè modo poeſis quoque multa iucunda, & adoleſcentis animo pabuli inſtar conducentia in ſe habet: non pauciora verò quæ conturbent eum, & de ſanitate mentis dimoueant, vbi lectioni recta inſtitutio defuerit. Neque enim de Aegypto tantùm, ſed de poetica etiam licet dicere;

Illam noxia multa, & multa ſalubria ferre H
Cultori medicamenta, etenim
Hic amor, hic deſiderium latet, hic quoque blandum
Alloquium, quamuis ſapientem fallere callens.

Diſceſſio ſubita.

Quippe illecebræ illæ eius fatuos planè & ſtupidos non attingunt &c. Aegyptij ad hæc, vt ſcribit Pierius, ſi quem ita pertinaci animo amantem, vt amata relinquere minimè poſſe videatur, ſubito tamen euentu aliquo abalienatum ſignificare vellent, Polypum & pulicariam herbam adpingebant: Polypi enim ita eſcis adhæreſcunt, vt auelli inde non poſſint, & quamcunque rem apprehenderint, tam firmiter tenent, vt adglutinati videantur: quod ab Homero ſumptum Ouidius luculenter expreſſit:

Hieroglyph. lib. 27.

Metamorph. 4.

Vtque ſub æquoribus deprenſum Polypus hoſtem
Continet ex omni demiſſis parte flagellis,

Eos

A Eos enim potiùs detrunces, quàm possis vllo conatu petris, aut quoquam quod apprehenderint, auellere: & vt Nazianzenus ait, si quis enim de cubilibus trahere per vim velit, aut è petris aliquid euellet, aut certè è carne ipsius pertæ affixum aliquid relinquet: Admota tamen cunila herba seu couyza, resilire protinus dicuntur, quòd odorem eius ferre non possint. Sunt qui amoris firmitatem ex Polypo delphini morsu detento intelligendũ contenderent, id quod ex ipsa sese applicandi pertinacia, qua famosus est Polypus, conijciebant. Pierius verò tres argumenti huius rationes excogitauit. Vel enim, inquit, pauorem & ignauiam, quæ vitia Theophrastus in Polypo pręcipua deprehẽdit, deuoranda esse amatori homini dicendum, delphini in eorum locum promptitudine atque agilitate assumpta: quandoquidem, vt ait Ouidius, *Ingenij est experientis amor:* atq; vbi multa in hanc sententiam disputauit, concludit demum vt,

Amoris firmitas.

Qui non vult fieri desidiosus, amet.

Vel quoniam diligentissimus est rerum cumulator Polypus, intelligi posse arbitror, facultates licet nulla non cura & diligẽtia cumulatas, breui tempore, vbi amore capti fuerimus, dissipari inutiliterq; dilapidari. Quàm extemplo enim ait Lysiteles Plautinus, fœuis sagit-
B tis percussus est, ilicò res foras labitur, liquitur, & quæ sequuntur. Vel qui delphinum amoris indicium esse ostendi, Polypum versutiæ inditium dicere possem admoneriq; nos eo signo versutiam amanticum primis appræhendendam, & quod fieri solere Plato dicit, in amatæ rei mores transmigrandum, vti quippe Polypus in colorum mutationibus, prout cuique rei adhæserit, facit. Cæterùm ea potius de causa Veneri Polypum dicari æstimandum, quòd inter pisces sit omnium salacissimus, adeoq; libidine turgidus, vt nimio eius vsu non solùm omnibus penè spolietur viribus & iam ad cibum sibi conquirendum inhabilis reddatur, sed & minimo negotio ab alijs capiatur, & à paruulis quibusq; cancellis & cancris conficiatur &c. Ait quoque ibidem idem Pierius Valerianus in manuscriptis Hori codicibus legi, δυὸ πολύποδες σωπερχομένοι καὶ βεβηκότες δρόμον ἡλίου τὸν ἐν ταῖς χειμερίαις τροπαῖς σημαίνουσι: quod est duos Polypos vinculis coercitos, & progredientes tamen, cursum solis quem in brumali conuersione peragit, significare. Quanquam impressorum codicum lectio, quæ est δυὸ πόδες, nequaquam displiceat. Sed si, inquit, Pierius, progressum exprimere volueris, videndum est, si pedes illigatos pinxeris, qua id ratione tuearis. At de hyemali conuersione sermo est, quæ vt in sphæræ consideratione manifestè
C licet inspicere, progressum solis omnino cunctatiorem ostendere videtur. in vltimis enim sagittarij & in postremis capricorni gradibus sol ad horizontem vix loco dimoueri, aut quàm lentissimè diuturnos parallelos conficere videtur. Ad cuius rei tarditatem accedit, & eorundem parallelorum ijsdem fermè diebus repetitio, dum conuersio peragitur, vt stare loco potius sol, quàm quoquam motu suo progredi videatur. Quare siue pedes, siue Polypos colligatos accipere malueris, non sum admodum laboraturus: mihi satis fuerit, & codicum super hoc varietatem, & ipsam rei quæ significatur, historiam declarasse. Hactenus Pierius Valerianus, qui non satis mihi declarare videtur, quomodo Polypi solstitium hyemale denotare possunt. Exponendum itaque hoc nobis relinquitur. Primum igitur scito quod Polypus duobus hybernis mensibus latet in cubili, aut vt aiebat Hesiodus,

Hiemale solstitium. Hori lectio animaduersa.

Igne carente domo prauis contentus in antris.

Quatenus itaque hyemali solstitio conditur, eatenus & eius typum exprimere poterit, non aliter quàm scarabæus mensem quo vnico fouet suum fœtum & perfectum excludit ex pilulis, quas ex iumentorum stercore conficit. Postremò per Polypum saxis adhærentem exprimi volunt hominem, qui se varijs hominum moribus accommodet, sitq;
D omnium horarum, vt Latini loquuntur. Vt enim Polypum maximè omnium colorem mutare constat, ijsque similem reddere quibus appropinquarit saxis. Sic huic hominem similem esse dicimus, qui pro loco & tempore viuendi rationem aucupantur, seq; eorum apud quos degunt, voluntati atque sententijs in omne obsequium proni dedunt, omni post habita ingenuitate. Qua etiam de causa multi ex priscis authoribus hoc ingenium laudarunt maximè, atque imitandum persuaserunt. Vt Theognis.

Moribus aliorum se accomodans.

In sententijs.

Πουλύπου νόον ἴσχε πολυπλοκου ὅστε πέτρῃ
Τὴν προσομιλήσει, τοίου ἰδεῖν ἐφάνη.

Hoc est, vt transtulit author prouerbiorum.

Polypodis fac morem imiteris versicoloris,
Cui subit is semper sit similis lapidi.

Idem monet Clearchus libro secũdo prouerbiorum, appositis hisce carminibus, sed cuius poetæ sunt non indicans.

Πουλ-

Πουλύποδος μοὶ τέκνον ἔχουσον Ἀμφίλοχ' ἥρως E
Τοῖσιν ἐφαρμόζου, ὧν αὐ καὶ δῆμοτ ἵκηαι

Vertit ſic Iacobus Dalechampius.

Polypi mi fili, Amphiloche heros, mentem habe
Et ad quorum gentem veneris, te ijs accommoda.

Ita quoque ſuadet ſuauiloquus Pindarus:

Πανθοίου θηρὸς χρωτὶ
Μάλιστα νόον προφέρων,
Πάσαις πολίτοισιν ὁμιλεῖ. hoc eſt.
Marinæ beſtiæ colori
Mentem potiſſimum aduertens
In vrbibus omnibus verſatur.

Nec ab hoc diuerſum eſt illud Eupoli ἐν Δήμοις, quod citat Athenæus. *Lib. 7.*

Ἀνὴρ πολίτης πολύπους ἐς τοὺς τρόπους,

hoc eſt interprete Dalechampio: F

Tu rempublicam tractas, eſto Polypus moribus.

Hoc ſanè ingenio mirè præditus Vlyſſes, indeque ſapiens æſtimatus eſt, & ab Homero πολύτροπος cognominatus. Sunt tamen qui hoc ingenium ſummopere improbant, vt Phocillides his verſibus:

Μηδ' ἕτερον κίνθης καρδίην τόον, ἀλλ' ἀγορεύων
Μηδ' ὡς πετροφυὴς πόλυπους κατὰ χῶρον ἀμείβου. hoc eſt:
Pectore neue aliud cæles, aliudue loquare:
Proque loco variare, petris vti Polypus hærens.

Et Ion tragicus in Phœniſcis apud Athenæum. *Lib. 1.*

Καὶ τὸν πετραῖον λιπτάναις ἀκάμπτοισι
Σὺν ὠμοβαλλακτῆρα πολύποδα χροός. id eſt,
Saxatilemq; cùm exanguibus cirris
Odi mutantem colorem Polypum.

Hinc Plutarchus adulatorem Polypum vocat; quòd vt hic colorem ad ſubiecti ſoli ſpeciem vatiat; ita paratus ad audientium voluptatem ſententiam ſtudet variare. Cæterùm, inquit, adulatoris veluti Polypi mutationes facile deprehendet, qui ſe ipſum ſimulabit variè mutari, ac vituperata qua fuiſſet adhuc vſus vitæ ratione, tanquam ſibi placentes eas amplectatur, quas prius improbarat res, & rationem victus, & genus orationis. Profecto hac comparatione tanquam aptiſſima, aliquoties vtitur D Baſilius, vt vbi docet nos fugere oportere blanditias & aſſentationes, hęc verba ponit: ſic & animo varius oſtenditur adulator, nunc quod iuſtum eſt apud eos qui iuſti rationem habent, laudat, apud iniquos vituperat, more Polypodis, qui colorem terræ quam attigerit, reddit. Et alibi. Effugito, inquit, deſpiciendorum hominum imitationes. Tuis proprijs facultatibus eſto cõtentus; paupertas cum veraci ſufficientia, omni potiundæ voluptati profecto eſt compotimentis anteponenda. Non ſilentio prætermiſerim Polypi dolos ad furacitatem. is cuicunque ſaxo adhæſerit, colorem ſubit illius, atque adeo, vt piſcium complures ad ipſum de improuiſo natantes, tanquam ad ſaxum appellant, paratamq; ſeſe offerant illi verſuto malitioſoq; prædam. Talibus eos moribus præditos eſſe conſtat, qui perpetuos potentatus ſubeũti & ad vſus neceſſitudineſq; ſingulas occurrentes ſeſe accõmodant: nec in eadem ſemper voluntate perſiſtunt, ſed alij diuerſiq; facile fiunt. Sobrietatem cum ſobrijs laudant; intemperantes ſunt cum intemperantibus: atque ad id quod cuique placet ſuam omnino ſententiam vertunt. Quos euitare facile nemo poteſt, nec ab eorum inſidijs nocumentiſq; cauere &c. Clarius rurſus eandem ſententiam his verbis excoluit alibi. Sed neque, Polypi dolus ac fraus ſilentio prætereunda eſt. Is quodcunque in ſaxum adhæſerit, eius colorem imitatur, & obtinet, ac ita multi piſces natantes in Polypum tanquam in petram incidunt, eiuſq; veteratoris præda fiunt. Moribus ſimiles ſunt ij, qui ſemper eos adeunt, qui poteſtate & imperio valent, ſeque prorerum & temporum ratione ità accommodant, vt in propoſito & ſententia nunquam permaneant, ſed aliàs atque aliàs ſe gerant, & pro cuiuſq; arbitratu ac libidine mutant ſententiam.

Adulator. Lib. de adul. & am. diſc.

Lib. de leg. ſub. gentil.

Adulatorum mores.

Orat. 11. de patien. & toleran.

HISTORICA.

ADMIRANDAS certè historias de magnitudine, viribus ac robore Polyporum recensent scriptores antiqui, & in primis apud Plinium Trebius Niger. Cætera, inquit, quæ idem Trebius retulit, monstro propiora possunt videri. Carteiæ in cetarijs assuetus exire è mari in lacus eorum apertos, atque ibi salsamenta populari, conuertit in se custodum indignationem assiduitate furti immodici. Sepes erant obiectæ, sed has transcendebat per arborem, nec deprehendi potuit, nisi canum sagacitate. Hi redeuntem circumuasere noctu: concitiq; custodes expauere nouitatem. Primum omnium magnitudo inaudita erat, deinde color muria obliti odore diri. Quis ibi Polypum expectasset, aut ita cognosceret è cum monstro dimicare sibi videbantur. Namque & afflatu terribili canes agebat, nunc extremis crinibus flagellatos, nunc robustioribus brachijs clauarum modo incussos, ægreq; multis tridentibus confici potuit. Ostendere Lucullo caput eius dolij magnitudine, amphorarum quindecim capax; atque (vt ipsius Trebij verbis vtar) barbas quas vix vtroque brachio amplecti esset, clauarum modo torosas, longas pedum triginta acetabulis siue caliculis nauplium modo: dentes magnitudini respondentes. Reliquiæ asseruatæ miraculo pependere pondo DCC. Eandem historiam etiam Fulgosus retulit, à Plinio forte mutuatus: Cùm in Hispania, inquit, piscatores, qui Thynnos condiunt, singulis noctibus aliquid ijs quæ iam parauerant, auferri animaduerterent, & propterea diligentius rem obseruarent, nõ sine ingenti formidine, cũ latratu suo canes ad rem inspiciendam inuitarent, prospexerunt vastã terribilemq; bellua ingenti spiritu, brachijsq; canes à se abigentem: ad quos defendẽdos accurrentes, quæ aderant, varijs instructi armis, magno labore tandem feram confecerunt, cognouerunteq; Polypum esse, qui eiusmodi cibi auidissimus superioribus noctibus quod piscatores deesse sibi quærebantur, rapuerat. Huius bellua caput immensum horrendumq; fuit, quod Lucius Lucullus, qui illud inspexit, putauit quindecim amphorarum, quæ in nauticis rebus bottæ dicuntur, mensuram continere; brachia autem ingentia adeo, vt vix hominis complexu cingi possent, internodiaque currum magnæ ollæ magnitudinem complere. Eius autem reliquia in miraculi testimonium sepositæ fuere, septingentarumq; librarum pondus excesserunt. Hæc Fulgosus. quæ credi posse fidem facit Aelianus, qui scribit temporis diuturnitate Polypos ad tantam peruenire molem, vt ad ceti magnitudinem accedant, cetaceiq; generis esse dicantur: idq; ipsum declarat exẽplo Polypi Puteolis capti his verbis: Puteolis, inquit, oppido Italiæ auditum est, Polypum, cum inusitata ad corporis molem facta progressione ad maximam magnitudinem peruenisset, egregio spreto & neglecto maritimo victu, in continentem processisse, & terrena plæraq; vastasse, & per subterraneum specum Puteolanas sordes in mare transmittentem in maritimam domum adscendisse, vbi mercatorum res, salsamentaq; in magnis vasis essent: brachiorum circumplexione primum vasa strictè comprimentem corrupisse, ac deinde salsamenta depopulatum fuisse. Mercatores verò ingressos vbi dolia disrupta inspexissent, & permagnum earum rerum quas naui aduexissent, numerumq; exhaustum deprehendissent, stupuisse: Ac nimirum cùm ab insidijs fores integras, tecta ab omni irruptione intacta, parietes nõ perfossos intuerentur, quinã populator fuisset, nulla coniectura assequi potuisse. At enim cum reliquias conditorum piscium animaduerterent, eos constituisse, ex domesticis audacissimum armatum intus in insidijs ponendum esse: Polypum verò noctu ad assuetas tanquam epulas adrepentem reuertisse: & tanquã athletam aduersarium strictissime correptum suffocasse, sic flagellis vasa circumplicãtem perfregisse. Eum porro qui insidias moliretur, etiamsi lunæ fulgore domus illustraretur, omniaq; conspicua essent, tamen, quoniam solus esset, bestiæ tantæ metu perterritum, hanc non aggressum fuisse, sed sanè mercatoribus totam rem explicasse: quod quidem ipsum ij audientes, ei fidem enarratarum rerum non habuisse. Deinde tum negotiatores ob tantum acceptum detrimentum, periculi memoria deposita, statuisse simul ingredi, & congredi cum hoste: alioque inusitati & incredibilis huius spectaculi studio sua sponte sese auxiliatores vnà in domo illa concluisse. Postea verò quàm sub vesperam in solita dolia furtim uasisset, ex eis partim cloacam obstruxisse partim armis tectis in hostem irruentes, dolabris & cultris acutissimis eius brachia abscidisse non aliter ac frondatores & putatores arborum, robustissimos ramos secant, sic enim sæpius membra Polypi circumcidentes, tandem nisi nõ pauco

Lib. 9. cap. 30.

Lib. 1.

Lib. 13. c. 6. de anim.

labore

abore confeciſſe, atq; oppreſſiſſe, & quod quidem admirationem habet, in terra piſcem expiſcatos, huiuſq; belluæ propriam veteratoriam nobis oſtendiſſe. Non minus admiratione digna ſunt, quæ ſe audiuiſſe, teſtatur Petrus Berchorius his verbis. Ego etiam ſemel, inquit, audiui narrari quod piſcatores in mari Prouinciæ in littore ſuper carbones Locuſtas decoqui poſuerãt, & cum circa ignem dormirent, ecce vnus Polypus odore Locuſtæ tractus de mari exit, & ad ignem veniens, qui cùm pede Locuſtam accipere volens, ſed calorem ignis timens ad mare redijt, & quandam tunicam quam loco caputij habet ſupre caput, aqua implens, toties eundo & redeundo ſuper ignem proiecit, qui ipſum extinxit, & ſic Locuſtam accipiens ſecum ad mare detuliſſet, niſi vnus de piſcatoribus qui hoc videbat, ipſum accepiſſet, & loco Locuſtæ ſuper carbones comedendum poſuiſſet. Idem quoq; Berchorius narrat, ſed ex aliorum relatu, Polypum ſe quandoque mortuum fingere, vt tempus expectet opportunum quo effugere poſſit. Audiui, inquit, quod ſemel in quadam Prouinciæ villa, Polypus qui videbatur mortuus, fuit emptus à quodam, cuius vxor ipſum in pelui cum aqua ponens decoquendum, cum aliquantulum diuertiſſet, non inuenit in pelui quæ vndiq; eum quærens nec inueniens, tandem ſurſum reſpexit, & ſuper trabem domus Polypũ vidit, qui ſentiens calorem aquæ, per catenã qua peluis pendebat, ſurſum aſcenderat, vnde ipſum decoquendum retraxit. Poſtremò aquilam, à qua raptus erat, Polypum in mare detraxiſſe ſuiſq; implicaſſe cirris narrat Aelianus his verbis: cùm in ſaxum non admodum è mari eminens Polypus aliquando correpens aſcendiſſet, ibiq; explicatis brachijs ſumma cum voluptate, quod frigida tempeſtas eſſet, à tepore ſolis calefceret: neque ſanè ſe in ſaxi colorem vertiſſet, quod quidem ipſum cùm ad declinandas, tùm magis ad moliendas piſcibus inſidias facere ſolet: aquila acris & acuta in videndo, præ dam, non quidem ſibi futuram bonam, paratam & promptam ſibi & ſuis pullis perſpicuè cernens, quanto potuit maximo alarum impetu in Polypum inſiluit: ſed & piſcis hic circumplicantibus aquilam & pertinaciter adhæreſcentibus cirris, in profundum detraxit, hoſtem capitaliſſimum, ſimul & interfecit: quæ quidem lupus hians (vt eſt in prouerbio) inani ſpe illuſa, deinde in mari mortua fluitabat. Hactenus Ælianus.

Lib. 9. cap. 94. reducti moral.

Aquila Polypo detracta in mare. Lib. 7. de anim. c. 11.

PRÆSAGIA.

Quæſt. natur. 18.

CVM in terram excurrit Polypus, & ſaxa amplectitur, indicium eſt venti iam iam prorupturi, vt tradit Plutarchus, cauſſamq; putat eſſe carnis molliciem, nuditatem, ac tenuitatem, qua frigus difficulter ferre poteſt.

PROVERBIA.

PROVERBII ſpecie dicebantur olim homines ſtolidi ſtupidiq;, vel rapaces & vncis vnguibus Polypi. Siquidem, inquit prouerbiorum author, ob eam cauſſam Polypo ſtultitiam tribuunt, quòd ad manum captantis vltrò mouetur: nec aliter capitur, niſi quòd non cedat. Adſcribitur autem rapacitas, tenacitaſq; quod quidquid brachiorum flagellis nactus fuerit, ſuctu trahat ac retineat. Plautus:

Ego iſtos noui Polypos, qui vbi quid tetigerint, tenent.

In Aululaſia.

Nihil autem vetabit, quominus Polypos appellemus eos, qui ſemet in omnem habitum vertunt omnibus aſſentantes. Quapropter idem author adagiorum, poſtquam explicaſſet hæc prouerbia, *ſeruire ſcenæ: vti foro:* Extat, inquit, apud Græcos adagium, in hunc ordinem referendum, *Polypi mentem obtine*. quo iubemur pro tempore alios atq; alios mores, alium atq; alium vultum ſumere. Adagium natum à piſcis huius ingenio, de quo meminit Plinius: item Lucianus alicubi, ſcribuntque colorem mutare maximè in metu &c. Prouerbium ſumptum eſt ex Theognide cuiuis diſtichon paulò ſuperiùs inter alios eiuſdem ſententiæ verſus recitauimus, ad quos & hi Sophoclis quoq; referendi.

Polypi mentem obtine.

In Iphigenia.

Νόει πρὸς ἀνδρὶ σῶμα, πουλύποδος ἔσως
Πέτρα προσπίτνοντ' εἰκότ' ἀποχρώματος, vertunt
Apud hominem cum eris, tibi in mentem veniat Polypi corporis
Ad ſaxa variari natiuum colorem.

Hanc

A Hanc doctrinam nobis plurimis grauissimis sententijs incalcauit Pindarus: vt vbi laudat hominem omnibus moribus & æratibus se attemperantem: Μαλθακὰ μὲν φρονέων ἐθέλοις, πραχὺς παλιγκότοις ἔμπεδος, ideſt, mollis erga bonos, asper verò insidiator erga molestos aduersarios. & alibi rursus: Ἐν παισὶ νέοισι παῖς, ἐν δ' ἀνδράσιν ἀνήρ. Τρίτον ὑπερτελεῖ μέρος, ἔχων τὸν ἐχεμύθου βροτέου ἔθνος. id est, inter pueros teneros puer, inter viros vir. Tertia inter seniores pars, quodq; vt habemus mortale genus. Eodem quoq; titulo quempiam in Pythijs laudat: Τὺ γὰρ τὸ μαλθακὸν ἔρξαι τε καὶ παθεῖν ὁμῶς ἐπίστασαι, καιρῷ σὺν ἀρμόζοντι. id est; Tu enim & humaniter agere nosti, & affectum sumere tempori congruentem. & rursum eodem opere. Κῆνος γὰρ ἐν παισὶ νέος, ἐν δὲ βουλαῖς βαθύς. id est. Nam ille inter pueros iuuenis, in consilijs verò senex. Et iterum eodem opere: φίλον εἰ φιλεῖν, ποτὶ δὲ ἔχθρον ἀτοὶ ἐχθιστὸς ἰὼν λύκοιο δίκαν ὑποθεύσομαι hoc est, Amicum contingat amare; Cæterùm aduersus inimicum tanquam inimicus, lupi more incurram, siue insidiabor. In hanc quoq; sententiam multa diximus supra inter Hieroglyphica. Nihil itaq; vetat in notãdis vitijs vsum adagij latius trahere, nempe in homines versatili ingenio præditos: qui talem vbiq; personam induunt, quales sunt ij, cum quibus contingit agere. Ge-

In Nemeis hym.4.

Hym.3.

Hym.8.

Hym.4.

Hym.2.

B nus hoc hominum eleganter quoq; depscripsit Plautus.

In Bacchidibus.

Nullus frugi esse potest homo, nisi qui bene & male facere tenet.
Improbus cum improbis sit, harpaget, furibus furet quod queat,
Versipellem frugi conuenit esse hominem:
Pectus cui sapit, bonus sit bonis, malus sit malis.
Vtcunq; res sit, ita animum habeat.

Huc est referendum Πολύποδος ὁμοιότης Polypi similitudo. Suidas enim & Varrinus ad eos spectare aiunt, an hoc prouerbium, qui se cuiuis accommodant. Sed illud Alcæi.

Πλίθιον ἦναι νοῦν τε πολυπόδου ἔχειν,
Stolidum esse, ac mentem Polypi habere.

Oper. & dies.

non in versipellem & astutum hominem, sed in stolidum conuenit teste Eustathio. Hesiodus ænigmaticῶs explicauit paupertatem, quando inquit,

——Λιπτὴ δὲ παχὺν πόδα χειμὶ πιέζοις
Ne se deprendant inopem mala tempora brumæ,
Aq; pedem premere incipiat manus arida crassum.

C Sic etiam significauit egestatem, quum canit.

——ὃς ἀνόστιος ὃς πόδα τείδει, ideſt,
Quando pedes edit ipse suos is qui caret osse.

Lib.7.

Exossem vocat Polypum, quod pedibus careat. Hic autem creditur, vti dictum est, sua brachia rodere in cibi penuria. Huc refer illud Alcæi apud Athenæum.

Ἔδω μ' αὐτὸν ὡς πολύπους *Edo me ipsum, vt Polypus.*

Item aliud quod Hesychius, Suidas, & Varinus prouerbij loco referunt in pauperem:

Δίκην πολυποδὸς αὐτὸς ἑαυτὸν καταφαγών.
Instar Polypodis ipse seipsum corrodens.

Polypi caput.

Πολύποδος κεφαλή, *Polypi caput*: in hominem varium dicitur, & in quo pariter, & vitia quædam & virtutes inuenias, cuiusmodi Catilinam describit Salustius. Competit & in rem, ex qua non parum commoditatis capere queas: sed quæ eadem nonnullis incommodis noceat. Allegoria deducta ex cius piscis capite. quod, vt suprà diximus, ex Plutarcho, suauissimum esu est & esculentum, cæterùm turbulentia somnia, occursantibus miris rerum

Lib. de audi. poe.

D imaginibus excitat: vnde eius esum interdicebant ijs qui superstitiosè cuperent ex insomnijs præscire futura, quemadmodum & fabarum vt idem author tradit. Proinde poeticen Polypi caput vocat, in qua permulta scitu iucunda sunt, tum frugifera, sed etiam nonnulla quæ caueas. Refertur hoc prouerbium integrè ab eodem authore hoc versu.

In Symposiacis. Poetica Polypi caput. Lib. de audi. poet.

Πουλύποδος κεφαλὴ ἔνι μὲν κακόν, ἔνι δὲ καὶ ἐσθλόν
In Polypi capite inest & malum, inest & bonum.

Cæterùm quod eius caput tristia insomnia excitet ac moueat, superstitiosum putat Cardanus, cùm tamen alibi huius rei rationem tradat: nimirum quod durum concoctu sit, atrosq; vapores mittat non secus ac cepa, sed longè validius.

Lib. 8. de var. c. 44.

Δὶς ἑπτὰ πλαγαῖς πουλύπους πλόμβος, id est,
Bis septem plagis Polypus percussus:

Lib. 10. de subtilit.

dici solitum, vbi quis multo tandem malo factus est emendatior. quemadmodum accidit indomitis adolescentibus, qui plurimorum experientia malorum tandem curantur.

Conueniet

Conuenit & in eos qui duriore ingenio præditi, non niſi grauibus ſupplicijs corriguntur. E
Aiunt Polypum piſcem captum diu multumq; tundi cædiq; ſolere, quo mitior fiat, & ad vſum accõmodatior, author Zenodotus. meminit & huius prouerbij Suidas & interpretatur ἐπὶ τῶν χολάσεως ἄξιον, in eos qui caſtigatione digni sũt; quoniam Polypus captus multis ictibus emolliri ſolet. Πολυποδὰν ἑκατόμβην *Polyporum hecatombe*, apud Ariſtophanem in Acharnenſibus nominatur, ad ſplendorem conuiuij, aut inſignem edacitatem indicandum, vt meminit author adagiorum in prouerbio, *è Clibano bouis*. Anaxandrides quoque apud Athenæum in Cotys Thracum regis conuiuij deſcriptione πολυποδὰν ἑκατόμβην nominat.

Polyporum hecatombe.

NVMISMATA.

NVMOS inuenio antiquiſſimos cùm à Syracuſanis tùm à Tarentinis excuſos cum Polypi icone, apud Hubertum Goltzium antiquarum rerum ſcientia præclarum. Syracuſanoum duo ſunt, æreum vnum, altetum aureum. Vtrumq; ab vno latere F
Polypi imaginem elegantiſſimè repræſentat ſolam, æreum ab altera parte faciem muliebrẽ velatam cum inſcriptione ΣΥΡΑ. Auteum verò eandem quidem faciem habet, ſed alio modo velatam, & à ceruice ſiue poſteriori collo præterea piſcem, ab anteriori legitur ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. Goltzius arbitratur faciem eſſe Arethuſæ. Cui vt non reclamem, ita quoq; eius verba aſcribam. Arethuſa aquas habuit craſſas ſalſioreſque & proinde potui inſuaues, pleniſſimas tamen piſcium, quos quòd Dianæ ſacri eſſent, religio erat violare, atque hinc varia numiſmata cum Arethuſæ capite piſcibus circundato inter Syracuſana ſpectari veriſimile eſt. Totidem nummos excudere Tarentini, ſed vtrumq; æreum. Primum aduerſo latere Neptunum habet delphino inſidentem. Dextra tridentem ſuum geſtat, ſiniſtra Polypum amplectitur. Supra delphini ceruicem pectinis marini etiam icon eſt. à ceruice verò Neptuni ſcriptum eſt ΤΑΡΑΣ. Ab alio numi latere icon eſt Tritonis dextra buccinam marinam continentis. Scamno inſidet, & vnum pedem alio ſcamno applicat, ſcipionique ſub axillis detento incumbit. A tergore eædem litteræ leguntur. Alter nummus planè eodem modo Neptunum habet piſci inſidentem, & Polypum amplexantem, ſed Pecten deeſt. Huius verò inſignis icon ab alio latere nummi expreſſa eſt G
tantummodo.

EPIGRAMMATA.

IN epigrammatum Græcorum libris quos lector adire poterit, tria extant epigrammata; vnum quidem Antipatri Thettali, ſuper Polypo qui complexu ſno aquilam à qua raptus erat, occidit: alterum Antiphili Bizantij de Phædone piſcatore, qui cum cepiſſet Polypum, eundem proiecit in terram, & per eundem cepit lepore admirabili caſu: tertium Iſidori Geodoti, quod ſuperiori ſimile eſt, niſi quòd in hoc epigrammate Gynichus Polypum capto ſua opera lepore, iterum in aquam dimiſerit. Gratior igitur fuit Gynichus Phædone, qui ſublato lepore piſcem dimiſit libetum; ille alter vtrunq; abſtulit.

EPITHETA. H

Ετροφυὴς dictus Phocillidi, quòd prope petras verſetur, aut quòd eas vbi contigerit
Π firmiter teneat, vnde & πετραῖος ab Inone apud Athenæum vocatur. A mutando colorem ποικίλρως: Ariſtoteli quamquam alij quidem ποικίλρως legant; item πολύχροος (aliàs πολύπλοκος) Theognidi. Ανόστιος ſiue ex oſſis epitheton eſt, quanquam apud Heſiodum pro Polypo ſumatur. Σκολιὸν, quod ego non tortuoſum aut inflexum, ſed verſutum exponerem, ſicut ob timorem innatum δειλὸν, & à rependo ἐρπηλὸν ὀστέον, πυγῶρα, & ποθρὸν ἐρωῆ amoris impetu languidum, vocat Oppianus. Crinali corpore ſegnem Ouidius, doloſum Iulius Cæſar Scaliger, Stroza patet ob venandi, ac piſciculos capiendi verſutiam, cautum.

PROBLE-

A

PROBLEMATA.

INTER quæstiones naturales eiusmodi problema proposuit Plutarchus, Cur colorem mutet Polypus? idq; sic dissoluit; An, inquit, vt Theophrastus scribit, quia natura timidum est animal, ideo perturbatus vnà cum spiritu etiam colorem mutat? ideo quoque dictum est:

Semper degeneris mutatur enim color.

Quod si hoc ad mutationem sufficit, non ad id etiam quod omnes colores refert. Sic enim colorem mutat Polypus, vt eum similem faciat cuiusuis saxi colori, ad quod accedit. Hinc illud Pindari.

Marinæ bestiæ colori
Aduerte mentem & sic vafer omnibus
Versare in vrbibus.

B

Et Theognidis.

Polypodis fac morem imiteris versicoloris:
Cui subit is semper fit similis lapidi.

Atq; hoc versutia, & calliditate præstantes aiunt studio habere, vt fallendi eos gratia quibuscum agunt, semper Polypum æmulentur. Aut censent eum cute tanquam veste vti, ita facile eam vbi vult exuendo atq; induendo. Quid si Polypus huic affectioni principium metu suo suppeditat, causæ propriæ in alijs sunt. Cogita enim quod Empedocles dixit:

Hoc moris rebus defluxus omnibus esse.

Non enim animalia modò & stirpes, & terra, & mare, sed etiam lapides à se continenter dimittunt multos defluxus, & æs atq; etiam ferrum. Nam corrumpuntur omnia, & olent: quia semper aliquid defluit, & tractiones aut insultationes faciunt defluxibus, alij complexus, eorum alij ictus, alij impulsiones quasdam, & circuitiones supponentes: maximè autem saxorum marinorum quando mari ea asperguntur, ac refrigerantur, aiunt assiduò quædam abradi multa ac tenuia ramenta: quæ non accidant ad alia corpora, sed dilabantur ob meatuum densitatem, vel excidant per rariores. Polypi autem caro, quod aspectus ipse posset iudicare, est cauernosa & meatuum plena, defluxuumque capax. Is ergo C quando sibi timet, mutato spiritu sese mutans, tanquam constringit corpus, contrahitque, & aliquamdiu intra se contrahit exceptos vicinos defluxus. Quippe asperitas vnà cum mollitie flagella exhibens particulis quæ offeruntur, & non dissipantur, sed congregantur, cùm: *desunt hic quædam*. Argumentum caussæ permagnum est quod neque Polypus quarumuis imitatur rerum colorem quibus appropinquat, neque chamæleon albarum; sed vterq; ijs tantùm adsimilatur, quarum defluxibus meatus proportione habeat respondentes. Hæc Plutarchus, qui & alibi eandem quæstionem recolens, mutationis in Polypo caussam diuersam esse tradit ab ea quàm quæ est in Chamæleonte. Sanè etiam Chamælon, inquit, mutatur: non vt moliatur aliquid, aut sese occultet: sed ob metum ita vertitur, natura meticulosus: & id mutationis consequitur, vt ait Theophrastus, ob spiritus multitudinem. parum enim abest quin totum eius corpus pulmone impleatur, quo indicatur ipsum spirituum plenum, & mutatu facilem esse. At Polypi mutatio non est animæ affectio, sed actio quædam. Mutat enim se dedita opera, hac arte fugiens quæ timet, & apprehendens quibus alitur: decipiendo capiens non fugientia, & euitans præteruehentia. Pselli egregij doctissimiq; Philosophi Physicarum quæstionum solutiones compendiosæ apud me manuscriptæ extant iampridem ab vtriusque linguæ doctissimo viro Iohanne Corterio Gallo in Latinum sermonem versæ, in quibus eadem soluitur quæstio his verbis. Cur colorem mutat Polypus ad quoscunque lapides accesserit? timidum valde est illud animalis genus, statimque vbi strepitum aliquem præsensit, aut se à piscatoribus peti suspicatur, petrarum colorem quibus insidet, mutuatur. Videntur enim a corporibus omnibus, ab aere, à ferro, à lapidibus emanare quidam radij: quibus admittendis cùm sit idoneum Polypi corpus, eorum etiam colorem retinet. Itaque cùm timore illo afficitur, horret corpore atque ita constringitur; vt quos de vicinis corporibus erumpentes radios superficie admisit, pertinaciter etiam retineat. Sed intelligendum est neque Polypum, neq; Chamæleontem colorem album vnquam assumere, quia poros ad coloris istius, sicut ad cæterorum susceptionem commodos non habeant. Hactenus Psellus. Tres itaque caussas mihi scriptores antiqui tradere videntur huius immutationis, voluntariam, natu-

Lib. de Soter. animal.

D

ralem, neceſſariam. Voluntariam, vt cùm aſtu id facit, vt Plutarchus. Naturalem, quod corpus Polypi ſit poroſum ac tranſparens, vt Plutarchus & Pſellus. Neceſſariam, quod præ metu id faciat, vt cùm hominis etiam pro varia cordis concitatione hoc vel illo colore genæ perfunduntur. Ex recentioribus Bellonius Polypum varijs ſe coloribus induere ſcribit, ob mollem eius pellem, quæ facile glubi poteſt: cuius colorem nunc album, mox ruſſum, poſtea liuidum, mox varijs coloribus diſtinctum videas. Putat Cardanus pellem variā qua cirri conteguntur, contrahi atq; remitti in coloris mutatione. Sed vti nulla opinio vetuſtior, ſic nulla melior mihi viſa eſt quam ea ſcribit Theophraſtus præceptoris ſui mentem ſecutus, qui ſcribit Polypos habere atramentum ſupra apud mutim poſitum, hoc effundere, coloremq; mutare per metum. Vnde Plinius colorem, inquit, mutat ad ſimilitudinem loci, maximè in metu. Sed hæc ſola cauſſa mutationis eſſe non poteſt. mutat enim quandoq; colorem, cùm in nullo eſt metu piſcium capiendorum gratia, vt docet Aelianus.

De var. rer. 7. c. 37.
Hiſt. 4. c. 5.
L. 1. var.

E

VSVS IN CIBIS.

F

ANTIQVORVM menſis appoſitos fuiſſe Polypos, teſtis eſt Mneſimachus in Hippotropho apud Athenæum, vbi ad cænam inter alia hæc etiam apparat, Squillam, nimirum, Loligĩnem, Paſſerem, Dracænam, Polypum. Et ſanè eius caput ſuauiſſimi ſaporis fuiſſe perhibetur. Apud veteres quinto à nato infante die antequam nomina imponerentur, quod fiebat decimo die, amphidromia agebatur teſte Cœlio Rhodigino, qua manus expurgabant, quæ obſtetricis munere erant perfunctæ, curſuq; ad forum ferebatur puer, mittebanturq; à propinquis Polypodes & Sepiæ Polypos centum in nuptiali conuiuio Sphicratis, qui Cotys regis Thracum filiam ducebat, fuiſſe ſcribit apud Athenæum Alexandrides in Proteſilao. Ab Ariſtotele præſtantiſſimi eſſe perhibentur qui prægnantes ſunt, deterrimi qui ouis incubant. Archeſtratus apud Athenæum in Thuſo & Caria Polypos optimos eſſe, Corciræ verò magnos & multos. hi laudantur ab Ennio in fragmento Phageſiorum hoc verſu:

Lib. 9.
Li. 4. c. 12.
Lib. 8. c. 30.

Polypus Corcyræ, caluaria pinguia Aterna.

G

Authore Galeno duræ carnis ſunt, ad concoquendam difficilis. Si tamen concoquatur alimentum non paucum corpori exhibere, cæterùm ſucci crudi plurimum gignere, Quæ quidem omnia etſi Galeno ibidem teſte, Mollibus omnibus communia ſint, in Polypis tamen efficaciora exiſtunt, vt vſus quotidianus demonſtrat, & veterum exemplo, atque etiam Paulus Aegineta edocet. Mollia, inquit, vtpotè Polypi, Sepiæ, Loligines, dura & concoctu contumacia ſunt, præcipuè Polypi. Diphilus ait apud Athenæum Polypum durum eſſe & concoctu difficilem; maiorem autem magis nutrire, humectacere ventrem ſi abundè elixetur, & ſtomachum roborare. Athenæus refert Machonem comicum ſcribere Philoxenum Cythereum dithramborum poetam atq; helluonem Polypum bicubitalem Syracuſis emiſſe, totumq; excepto capite comediſſe, ob idq; in ægritudinem mortemq; incidiſſe. Machonis autem verſus cùm à quopiam translatos repererim, hic ſubijciam:

Lib. 1. c. 91.
Lib. 7.

Egregium verò aiunt Philoxenum,
Dithamborum poetam, fuiſſe
Gulonem. nam duorum cubitorum Polypum
Syracuſis aliquando ipſum emiſſe,
Et præparatum comediſſe totum,
Præter caput affirmant. Captus autem cruditate
Vehementer ægrotare cœpit. Tum medicus quidam
Ingreſſus ad eum, vt magno malo
Eum preſſum vidit. Si tibi quid, ait,
Nondum eſt diſpoſitum, celeriter diſpone
Philoxene. Hora enim ſeptima morieris,
Tum ille reſpondens, omnia mea ad finem perducta ſunt,
Medice, inquit, & iam dudum diſpoſita
Dythrambos dijs relinquo
Viriles, & omnes corona dignos,
Quos & meis collectaneis appono

H

Muſis.

A *Musis. Venerem & Bacchum tutores esse,*
Testamentum hoc meum declarat. Verùm quoniam
Timothei Charon me ociari non sinit,
Neq; Niobes, sed fructum capiendum inclamat,
Obscuraq; me Parca vocat, quam audire necesse est,
Vt omnia mea abiens hinc auferam
Date mihi quicquid est relictum, Polypi.

Lib. an aqua igne sit vtilior.

Diogenem Cynicum ait Plutarchus minimè igne vsum fuisse, sed Polypum crudum deglutientem dixisse tantum, pro vobis ô ciues adeo periculum. Idem rursus testatur alibi, improbans condimenta, & cocturam carnium. Diogenes verò crudum Polypum vorare sustinuit, vt amoliretur confectionem, qua ignis obsonia conficit: & sacerdotibus multisq; alijs circumstantibus, caput pallio velans, Polypum ori admouens, Pro vobis, inquit, ego me periculo obijcio. Præclarum me hercule periculum scilicet, vt Polypidas pro Thebanorum, Aristogiton pro Athenienſium libertate, ita Philosophus aduersus crudum Polypum decertauit. Sed cùm eum mortuum esse scribat apud Athenæum Sotades hoc versu.

De esu carnium libel.

B ——— Πολύποδα φαγὼν ὁ Διογένις
Ὠμόν, τέθνηκεν ——— ideſt.
——— *Polypum cùm voraſſet Diogenes*
Crudum, obijt mortem.

Vt præparentur.

Amentes erimus, si ipsum imitari velimus omni præparatione posthabita. Quare si edendus est, assatione aut elixatione opus habet, vt tuto corpus nutriat, idq; more veterum, quibus hos duos præparationis modos in vsu fuisse, posteaquam multis plagis esset contusus hic piscis, & emollitus, scriptum reperio. Apud Archestratum in Sirenensibus hosce legere est versus.

Ipso statim diluculo, omnino sub auroram
Aphyas teretes in prunis torrebamus, assasq;
Porcellorum carnes, ac Polypos: dulce
Vinum deinde bibebamus.

C Ἐν βοτάνῳ coqui scripsit Antiphanes apud Athenæum in Euthidico.
Ἔπειτα πολύπους τετμημένος
Ἐν βοτάνοισιν ἑφθός. Vertit Dalechampius.
Deinde Polypus frustratim desciſſus
In battanijs coctus.

Lib. 8.

Βατάνια autem Hesychio sunt τὰ λοπάδια, patellæ: qui Siculis peculiare esse hoc vocabulum addit. quapropter in hoc versu pro βοτάνοισι legendum βατάνεσι, vti quoque legisse videtur Dalechampius. Vtrum autem elixi meliores sint assis, docet Athenæus his verbis: Polypi meliores fiunt si elixentur. Succos enim malos habent (vt manifestum fit dum lauantur, nam in lotione malos succos dimittunt) quos elixatio ex carne euocat. Nam ex molli igne, atq; humido abluuntur quodammodo: in assatis verò succus exiccatur. Præterea cùm dura sit eorũ caro, iure sic coqui expostulat. Plato comicus cœnæ Philoxeni Leucadij mentionem faciens, eandem difficultatem hisce lepidis versibus dissoluit.

Elixi an assi meliores.

Πουλύποδος πλέκτη δ' ἂν ἐπεὶ λήψῃ κατὰ καίριον
Ἑφθὴ τῆς ὀπτῆς ἁβρὼ ἢ μείζον, πολὺ κρέϊττον.
D Ἢν δ' ὀπταὶ δύ' ὦσ' ἑφθὴ κλαίειν ἀγορεύσω.

Male vertunt eius interpretes:

At Polypus sinuosa, suo si tempore capta
Atque ingens membris, elixa est suauior assa
Si parua hæc fuerit in longum elixa valeto.

Nam pro sinuosa cirrus transferre debebant, ita vt sit sensus, Polypi cirrum si suo sit captus tempore, meliorem esse assum quàm elixum, si sit magnus: sin verò duo elixi; hos assis esse meliores. Nam πλέκτη pro πλέκτανα quandoque sumitur. Et quamuis Archestratus in fœminino genere Polypum efferat, tamen non video quis sit sensus, Polypus sinuosa repugnat etiam in Græco versu vocula πουλύποδος, quæ est genitiui casus, qui à nullo alio, quàm πλέκτη regi potest. Elixi autem hodie comeduntur à nautis frequentiùs & piscatoribus, qui antequam elixent, ferè per horam eos ligno contundunt, aut ad lapidem atterunt. Sic enim fibrosæ carnis duritie fracta multò facilius concoquitur.

Idem veteres quoque factitare ſolent, vt dictum eſt: idemque Plautus his verbis innuere videtur. E

Tange, affligam te ad terram itidem,
Vt piſcem ſoleo Polypum.

L. 32. c. 10. Vt elixetur. De eo hæc traduntur, teſte Plinio, muriam exſefe emittere, & ideo non debere addi in coquando: ſecari arundine: ferro enim infici, vitiumq; trahere natura deſinente. Si elixetur aqua cum atramento ſuo, melior erit: elixatur alioquin oleo, olentibus herbis atque pipere addito. Platina coctum cum pipere, & laſere condit. Apicius verò pipere, liguſtico, liquamine, laſere, & Zinzibere. Adferuntur Venetias ex Illyrico, & Dalmatia ſale inueterati.

VSVS IN MEDICINA.

L. 32. c. 10. Ad tormina. Ad nephriticos. SANGVINEM fieri (cieri legunt alij) piſcium cibo putant, inquit Plinius; ſiſti Polypotuſo illitoque. Marcellus Empyricus aſſatum torminoſis in cibo prodeſſe tradit. Kiranides nephriticis, & lapillos mingẽtibus dat è vino veteri in balneo mucorem vel ſuccum glutinoſum, vel, vt ipſius verbis vtar, marcedinem quæ exit à Polypo in nouam ollam vino immiſſo, mox ebullito, aut elixato. F

Ad tertianas Ad cardiacam. Polypi marini cinis ſatis copioſè adijcitur in medicamenti ex hircino ſanguine plurimo cõfecti compoſitione quadam apud Marcellum Empyricum aduerſus calculos renum. Tertianis commendatur etiam, vt quidam ex Plinio medico citant. Idem & cardiacis conferre eundem arbitratus eſt. Ad Polypos narium hoc remedium certum ſcribit Nicolaus Myrepſus: Polypum, inquit, marinum in clibano cum lignis oleæ, donec in cinerem vertantur vrito, & ſumpta de eo vncia vna, admiſce illi chalcanthi vnciam ſemis: & per arundinem inſufflato naribus. A pituita maximè in aquam intercutem fit tranſitus: in hac qui curabilis eſt, obſonium edat Polypos coctos in vino nigro auſtero, vt monet Hippocrates; qui ſanè plurima, & ſaluberrima remedia feminarum morbis ex Polypis præſcribit, vt ad aquam intercutem vteri; ad vteri coxam decurrentem, in purgatione, inquit, Mercurialem & Polypos edat. Et rurſus alibi, ſi vterus ad coxam auerſus fuerit, Bolbidia (ſunt hæc genera paruorum Polyporum) & Polypodia in vino, & oleo cocta edat. Et iterum alibi: Si, inquit, in lumbos vteri incubuerint, ſuffocatio verò caput non contigerit, mulier Polypos coctos edat, & vinum nigrum odoratum meracum quamplurimum bibat. Et alibi eodem opere. Polypi ac Sepiolæ ſuper prunis toſtæ, puerperij purgamenta à partu purgant. Et libro alio, puerpera edat Polypos & Locuſtas & piſciculos, vt melius purgetur. Ad menſes ciendos pluries eis vtitur. Mulier, inquit, cui ſtomachus vteri non rectus fuerit, ſed vel retro vel in latus auerſus, vel in ſe contractus, vnde menſes non rectè profluunt, nec concipit, edat catulos pingues percoctos & Polypum in vino dulciſſimo coctum: & alio rurſus in loco, mulier inquit, cui vterus molliri & purgari debet, Polypum plagis mollitum edat. Item, ſi menſes conſtituto tempore non fiant, poſt cętera remedia Polypum vino albo ſuffocatum edendum dato, & vinum bibendum. Mulier quæ aliquando prægnans fuit, & poſtea ſterileſcit, interim dum curatur, edat catulos coctos & Polypum in vino dulci coctum. Polypos paruos atque aſſatos ſuper prunas ad concipiendum meritò dediſſe Hippocratem ſcribit Cardanus: quoniam Polypus facilè concipiat & ferat neruoſaque ſit ſubſtantia, & duræ digeſtionis. Qui in Venerea paleſtra debiles ſunt, Polypos edant monente Aetio. Diphilus & Paulus Aegineta eos plurimum alere affirmant, & libidinem maximè irritare. Diocles apud Athenæum ait Polypodes maximè inter Mollia ad venerem conferre. H

Lib. de inter. aff. Lib. de nat. mulieb. Ad mulierum affectus. Lib. 2. de mulier. De ſuperfœtatione, & de mulier 1. Lib. de nat. mulier. Ad venerem.

Eandem vtilitatem eis adſcribit Alexis in Pamphila.

Ερῶν τί ἐκπίοιμι, τὶ μᾶλλον συμφέρει
Ὠν τιῶ φέρων πάρειμι; κηρύκας, κτένας
Βόλβους, μύγανιν πολύποδα, ἰχθύας δ' ἁδροὺς. id eſt.
A. *Cùm ames quid tibi comparaſti.* B. *ecquid magis*
Conferat, quàm quòd nunc præſens adfero: Buccina, Pectines,
Bulbos, magnum Polypum, grandiores piſces.

Lib. 2. Et Xenarchus apud Athenæum Polypi ad ſtimulandam Venerem facultatem declarat his verſibus, quos cùm pluſculi ſunt à Iacobo Dalechampio Latinos citabo:

Ruit domus infœcunda dominorum infortunio,
Labefactata: eam ſubuertit Alaſtor quidam: Pelopidarum

Sterilis

A *Sterilis domus eſt : nec è profundo ceruicem exerens,*
Ac Cereris contubernalis, terra procreatus bulbus, amicarum
Cum elixus eſt, adiutor, huic malo ſuccurrerit ;
Quin nec maris cæruleis educatus vorticibus
Venarum mutator Polypus : captus hominum
In torto vinculo cum rotam virgo circumduceret,
Implet repoſitorij capacem pectoris ſinum.

Adferuntur, inquit Iouius, Venetias ex Illyrici Dalmatiæq; ora ſale inueterati: quorum aceptabula & extremitates cirrorum ſenibus ad parandam ſobolem expetuntur. Cur verò Venerem ſtimulent, iam dicendum, Cauſam putat Mneſitheus, quòd duræ ſint carnis ac flatuoſi, Iouius quia ſalſum ſuccum contineant, cæterum ego non tam propter allatas rationes, quàm propter ſeminis copiam, quam generant, ſi probe elixentur, & concoquantur, libidinem excitare affirmem. Nam bulbi, cicer, fabæ, Polypodes, conus, inter edulia multi ſeminis recenſentur à Galeno. *Li. de piſc. Rom.* *Cur Venerem ſtimulet.* *5. Simpl. med. facul.*

B

VSVS IN ALIIS.

PISCATORES, teſte Ariſtotele, Polypos aſſatos, non niſi nidoris cauſſa naſſis inductos dimitti aſſeuerant. Hinc Plinius: Exporrigunt enim (Polypi) ſe reſupinati, mirè omnibus marinis expetentibus odorem quoque eorum, qua de cauſſa naſſis illinuntur. Et rurſus: Conueniunt piſces ex alto etiã ad quoſdam odores, vt Sepiam vſtam & Polypum, quæ ideo conijciuntur in naſſas. Author quoque de natura rerum Polypum aſſum in hamum inſeri ſcribit, ad decipiendos piſces, quod tamen Ariſtoteles tantùm de Sepijs tradit. Oppianus docens Cantharum capiendi modum, ait eum naſſa capi circumtexta vndique liguſtri virgis & ſparti vimine, ita vt ſe capaci ore venter in latum porrigat, tunc inquit naſſæ: *Hiſtor. 4. cap. 8.* *L. 9. c. 30.* *L. 3. Halieut.*

——— ἐνδον ἐκείνης
Πούλυπον ἐρπετὸν, καὶ κάραβον, ἐκ πύρος ἄμφω
Ὀπταλέους. κνίσσῃ καὶ ἐφέλκεται ἰχθύας ἐσω, id eſt,
C *Carabum immittas intro, vel Polypum ambos*
In flamma teſtes, tali nidore trahuntur
Piſces.

Et alio in opere docens, quomodo capiantur Pantheræ; catulum vinctis genitalibus ante foueam ſuſpendi ad arborem iubet, atque eius clamore audito in prædam ſic rapi Pantheram, *L. de Ven.*

Ὡς δ' ὅπορ' ἰξθυβόλοι κύρτου δόλον ἐσπάσαντο,
Πλεξαμένοι σαλαμῖνι δι, καὶ λαγόνισσι
Πούλυπον καὶ κῆς ἴπα πυριφλεγέθοντες ἔθεντο
Ὀδμὴ δ' ἐς πλαταμῶνας ἀφίκετο, καὶ ποτὶ κύρτον
Ἑλλοπας αὐτομόλους σ' ἐπάγων, οἱ δὲ δώσανται
Αὖθις ὑπεκδῦναι, δεινὰ δ' ἤπιησαν ὀλέθρου.

Vertit Andegauenſis.

Ceu parat in naſſa fraudes piſcator acutus
Viminaque obtendit torto ſalaminia filo,
D *Addit & illecebras, artus capitonis adusti,*
Aut Polypi, ſubito vada nidor perflat odorus,
In fraudem alliciens piſces latumque foramen,
Vt nunquam poſſent naſſa remeare latenti.

NOCVMENTA.

TESTATVR Aelianus Polypum mordere violentiùs quàm, Sepiam: minus tamen ſuo morſu veneni inſligere. Hinc Oppianus Lippio interprete. *2. Halieut.*

Obuia non tenui ladit nos Sepia morſu.
Nec nos peſtifero confodit Polypus ore.

DE CÆTERIS POLYPI GENERIBVS. Cap. III.

ORDINIS RATIO.

ALIQVOT Polyporum generis reperio nomina. Quæ quantum apud alios videre mihi licuit, etiam hîc nominabo, veniam à beneuolo lectore postulans, si non satis ea explicauero, nam Oedipo potius quàm doctore egent, cùm obscurissimè de his Grammatici scripserint. Ozęnam cum Osmylo eandem esse, Pollux, & Hesychius authores sunt: quibus eruditi hodiè astipulantur. Athæneus modò distinguit, modò easdem facit. Distinxit tam ẽ Zoographus aliqua ex parte, quoniam non rerum tantùm rationem habere solet, sed etiam nominum, vt Grammaticis, qui quandoq; dubitare solent, num omina diuersa, eadem significare possent, satisfaciat. Quare, & Eledonam separauit: quamuis eam Rondeletius, contra Aristotelis sententiam, obseruationibus suis fretus, ab Ozæna, & Osmylo non distinxerit. Nos quoque quamuis distinguamus, tamen de omnibus simul reliquis testa non inclusis hoc capite agemus, exiguam admodum eorum putantes esse differentiam. Athæneus ex Aristotele, & Speusippo Polyporum genera enumerat, ἐλεδώνη, πολυποδίνη, βολβοτίνη, ὄσμυλος. Sed vt ab Eledona incipiam, annotandum est hic apud Athęneum, cùm aspiratione, alibi sine ea scribi, vt vbi habet ἐλεδάνας, inter pisces alios, & apud Hesychiũ, ἐλεδώνη, est ὁ πολύπους. Gyllius, Massarius, VVottonus aspirationem seruant: quanquam Grãmatiei e ante λ attenuari docent, neq; excipiunt Eledonam, etiamsi hoc nomen ἀπὸ τοῦ ἑλεῖν, id est à comprehendendo compositum videri possit: vnde ἑλεδανὸς fortè deriuatum, inquit Zoographus, quod vinculum significat; spiritu tamen tenui in Græcorum laxicis scribitur, vnde Suidas Eledonem vocari putat, ἀπὸ τοῦ ἑαυτὴν ἕδειν, quòd ipsa se ipsam rodat hunc quoq; sequitur Cœlius Rhodiginus. Sed cùm auctores non Eledonam priuatim, sed Polypum simpliciter id facere testentur, mihi non videtur eam nominis rationem conuenire, sed primam potiùs quàm dedit Zoographus. Δελιδώνη apud Hesychiũ & Varrinum, ὁ μυλαῖος ἰχθύς; sed pro μυλαῖος legendum fortè ait Zoographus ὁ ὀσμήλος, vel ὁσμυλίας. Gillius Helidonam hodiernis Græcis Halidonam corrupto vocabulo efferri scribit. Osmylum cum Eledone male confundit Rondeletius. Ὀσμύλος paroxytonum semper scribendum putat Zoographus, sicq; scribi in Oppiani, Aeliani, & Io. Tzetzis libris, quamuis apud Athenæum, & in alijs quibusdam libris inscitia liberariorum pro paroxytonum scribatur. Ὀσμύλη, fœminino genere dixit Athenæus, quandò inquit. Aristoteles in opere de animalibus Mollia esse dicit πολύποδας, ὀσμύλην, ἐλεδώνην. Hesychius ὀσμύας fortè depranatum habet pro ὀσμύλας. Apud Pollucem inuenio ὁσμυλίδια citãtem hæc verba Aristophanis, Τραπόμβρον ἐς τὸ ὕψος λαβεῖν ὁσμυλίδια, μαινίδια, καὶ σπιρίδια. Recitat Athenæus eadem è fabula Danaidum. Non tamen Osmylidia, sed Osmylia quatuor syllabis legit, quod magis Zoographo placet. VVottonumq; malè transtulisse ex hoc loco putat, Osmyliam, Mænulas, Sepiolasque venari. Hesychius, & Varrinus Ὀσμύλια è Polyporum genere esse scribunt. Athenæus inquit, Ὀζαίνα, ὀσμύλιον, Θύριοι: hoc est Thyrij Ozænam piscem vocant, quem Græci Osmylium. Quapropter apud Pollucem, vbi scribitur Ὀσμυλία mauult legere Zoographus Ὀσμυλίας, vt Αἰνείας. Ὀζαίνα idem cum prædicto, quam Aristoteles ὄζολιν, & Βολίταιναν videtur appellasse, Gaza, ὀζολεν Ossolem conuertit. Dicitur autem ὀζαίνα, ὄζολις ὀσμύλος, à graui capitis odore, ὄζειν enim olere, & fœtere significat. Hinc etiam Græci teste Gillio hodierni Moschiten vocant, Massilienses Muscum. Nam ait Gillius Polyporum alium tetram odoris fœditatem habere; alium Osmylum nomine benè olere, & nihil muscosius se sensisse tum, cum esset mortuus, tùm etiam cùm viuus. Zoographo, Rondeletio, & Bellonio subscribõ, qui Polyporum vnam tantum speciem ab odore sumptam faciunt, eumq; alijs suauem esse, alijs tetrum ac grauem. Psellus Polypum Moschytam nominat, Itali hodie Muscarolo præsertim Venetijs, Moscarolo, & Moscardino alibi, item Mugettino, vt scribit Robertus Constantinus, Muzaro Genuensibus, Græci hodiè Gopos inquit Zoographus si benè memini. Idem Germanum [illegible] Bilch kutel. Nam hisce Germanis Moschum odoramen-

[illegible]

Eledone.

Osmylus.

Lib. 2.

Ozolis.

Bolitaina.

Lib. 1. de anim.

A tum significat, kuttel verò Mollia omnia. Βολβοτίνην, quæ & βολίταινα dicitur, nomine tantum ab Osmylo differre putat, quamuis Athenæus diuersam speciem constituat ex Aristotele, similiter & πολυποδῶν; Nam nullibi apud Aristotelem hodie illę leguntur species, quę supra ex Athenæo citauimus. Οσμωναι (σμύλαι) βολβιναι θαλασσιοι, inquit, Hesychius. Nec alia sunt Bolbidia Hippocrati dicta forma diminutiua. Galenus in exegesi vocum Hippocraticarum βολβίτια, inquit, τὰ ὑπὸ τῶν πολλῶν βομβύλια προσαγορευόμενα. γένος δέ ἐστι τοῦτο μικρῶν πολυπόδων, ideſt, Bolbitia à multis vocantur Bombylia. genus est paruorum Polyporum. ita vt ætate, non specie differre videantur. Etenim Epicharmus in Hebes nuptijs inquit.

Polypi, sepiæ venerandæq; Loligines
Et quæ mare olet Bolbitis.

Hic enim Epicharmus Bolbitin mare olere ait, vnde diminutiuum βολβίτια, siue βολβίδια vt legitur apud Hippocratem. dicitur & βολβοτίνη apud Athenæum.

B

FORMA. DESCRIPTIO.

NIHIL vel parum saltem differunt quæ diximus, Polypi genera quo ad formam corporis, ab eo, quem primùm descripsimus. Nam Eledone vnica tantùm acetabulorum ordine prędita est, & pedibus septenis, si fides sit Suidæ, & Vatrino, qui hæc ex Aeliano citant, cùm tamen in ijs, quæ extant, huius operibus nullibi quod sciam reperiatur Pedum etiam prolixitate à cæteris diuersam esse scribit Aristoteles. Ozæna autem siue Osmylus, siue Ozolis odore insignis duplici acetabulorum ordine prædita est: à vulgari Polypo diffidet, quòd vt testatur Bellonius, ad eius magnitudinem non exuberet; tenuibusque, & oblongis præditus sit cirris: vel vt Rondeletius voluit, quòd corpore sit rotundiore, longioribus brachijs, odore moschi tum viuus, tum mortuus, & vnico acetabulorum ordine; quod postremum ad Eledonam referendum existimo: vtriusque autem pictura, eadem est, hancque subijcere placuit: Pollux Osmylam Polypi speciem esse scribit, quæ inter caput, & cirros fistulam gerit, è qua tetrum emittit odorem.

Eledone.

Hist. 4. c. 1.

C

Polypi tertia species Rondeletij: Bolitæna siue Ozolis Bellonij.

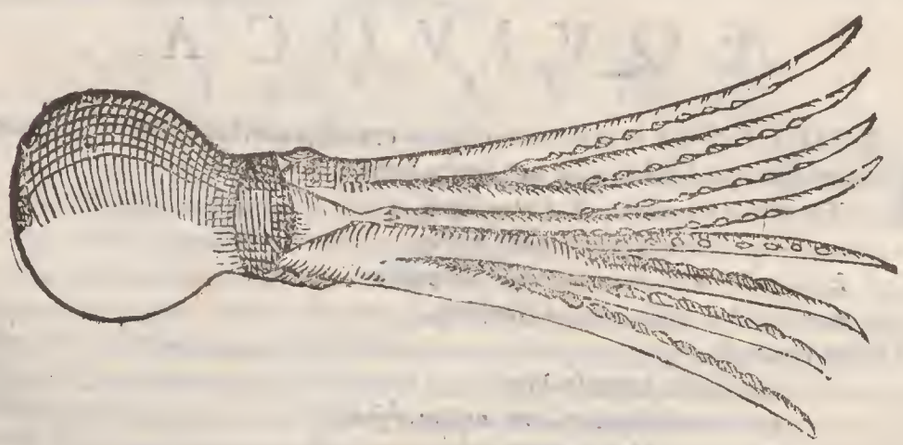

D

LOCVS. ANTIPATHIA.

BOLITÆNAS non alit Euripus reste Philosopho. Ozænam Aristoteles Ozolin, & Bolitænam videtur appellasse, ea frequens est in Laconia, quæ regio nunc Zaconia dicitur: dicta quòd ea vox odorem illum, & virus graue significat. hæc Massarius. Hanc maximè sectantur Murænæ præcæteris Polyporum generibus, quemadmodum hisce verbis testatur Plinius. Polyporum generis Ozæna, dicta à graui capitis odore, ob hoc maximè Murenis eam consectantibus. Apud Pollucem legitur hãc Menulas, Sepiolasq; venari.

9. Histor. cap. 37.

L. 9. c. 30.

VSVS

E

VSVS IN VARIIS.

Lib. 2. de morbis mul.

PPÆPARATVR ad cibum vtraque ſpecies eo quo ſuperior modo Hippocrates ad vterorum cancros futuros præſcribit Bolbidia, & piſces cartilagineos. Et ſi vterus ad coxam auerſus fuerit, Bolbidia in vino, & oleo cocta laudat. Et rurſum eandem ſimiliter præparatam, aut Sepiolas ad menſes ciendos. Aliàs etiam in eiuſdem mali curatione. Ad veſperam, iubet, mazam cœnare, ſi verò panem voluerit, & bolbidia parua Polyporum generis, & Scpiolas paruas, in vino ac oleo coqui, & edenda dari. Ad venerem excitandam plus cęteris valere creditur, propter odorem. nam vnguentati qui incedunt cæteris ſalaciores eſſe dicuntur. Non deſunt, inquit Bellonius, qui hanc exſiccent, vt fragrantiam veſtibus in arcis concilient. Nam moſchi odorem tum viuum, tum mortuum referre teſtantur plurimi.

DE SEPIA. Cap. IV.

ORDINIS RATIO.

SEPIAM inter Mollia connumerari, plurimis veterum teſtimonijs comprobatum eſt, cùm in vniuerſum de Mollibus loqueremur. Cur autem Loligini eam præferamus, non alia nos mouet ratio, quàm cùm ſumma eius in varijs rebus vtilitas, qua longè Loliginem vincit, tum & corporis ſtructura, qua magis Polypum quàm Loliginem refert. Nam quamuis & Sepiæ; & Loligini ſint promuſcides, quibus Polypi deſtituuntur; tamen Loligo pinnas vſq; adeo ingentes habet, vt ſe quandoque è mari eleuet, atq; auium more per aëra tranet, cùm Sepiæ & Polypo cæ tam exiguæ ſint, vt pedum potius, quàm earum opera natare videantur. Rectè itaque de Sepia primùm dicemus. Nam, & eo modo primùm de ijs agemus Mollibus, quæ non volant, vt ſunt Sepia & Polypus, dein de ijs quæ volatum exercent, vt Loligo eſt. G

ÆQVIVOCA.

ANTIPHANES in piſcatrice, piſcium cupedijs mirificè deditos fuiſſe quoſdam recenſens apud Athenæum hoc verſus habet.

Τῆς σηπιάδος πρῶτον Ηράκλεις ἄναξ
Απαντα τεθολώκασιν. ἔ βαλεῖς πάλιν
Εις τὴν θάλατταν, καὶ φανεῖς μὴ φοῖσο
Δωριὰς, ἀλλ' ἀυδὲ σηπίας εἰληφέναι.

Quæ ſic erunt vertenda.

O Sepiadis Hercules Rex
Omnia infuſcarunt, non rurſum abijcies
In mare ac elues, ne dicant
Munera accepiſſe te, non ſepias. H

Dalechampij error. Sepias promontorium.

Hic Dalechampius comico ſale ſepias à poeta dici putat munera, quæ accipientium manus inficiunt, vt pecuniam & nummos. Sed haud bene vocũlam σηπιάδος Sepiolæ tranſtulit, & non ſepiadis, vti optimè ante eum verterat Natalis Comes. Eſt enim Σηπιὰς promontorium à Sepijs ſic dictum apud Athenæum. Etymologus promontorium Magneſiæ eſſe tradit, vel Theſſalię apud Iolcum: Euſtathius circa Athon, vbi Xerxæ claſſis cladem acceperit: ſic autem dictum volunt à Thetide, quæ Pelei nuptias fugiens, illic in Sepiam mutata ſit. Meminit huius Euſtathius in Odyſſea. dicitur autem Σηπιὰς ἄκρα, vel σηπιὰς ἄκτη, vt apud Orpheum. Herodoto autem, & Ptolomeo σηπιὰς eſt Macedoniæ promontorium. Cabo monaſtier Sophiano nominatur. Item ζαγορὰ Sepiarum littus eſt apud Dyctim Cretęſium, qu ſic voc tũ addit propter ſaxorum difficultatem. Eſt & Sepia mons

Ap. Argon. lib. 6.

Geſſ. 6.

Ar-

A Arcadiæ teſte Pauſania, non procul à Tricrenis, in quo ſepulchrum fuit Aepyti Elati filij, qui morſu ſepis ſerpentis interijt. Herodotus Sepiæ loci quoq; meminit circa Tyrinthum Peleponneſi, item ſcopuli diuerſis in locis iuxta litora Athenienſium. Sepiuſſa Plinio inſula eſt in Ceramico ſinu. Creditur Sypuntem ędificium eſſe Diomedis, quam Græci Sepiuntem nuncupãt ab eiectis fluctu Sepijs teſte Strabone. Sipûs, vel Sepiûs Ciuitas quæ nunc Sipuntũ in Italia dicitur, à Sepiatũ multitudine fluctibus eiectarũ, vt recentior quidã tradit. Paulo Diacono Sepia locus Italiæ dicitur. Abrahamus Ortelius, dubitat num ſit Sępinum. A Sepiarum multitudine, inquit Ambroſius Calepinus, quæ fluctibus eijciuntur Sepias Apulori oppidum, quod hodie Manfredonia denominatum eſt. Sed Sępinum Ptolomeo vrbs eſt Samnitum, hodie Sepinũ authore Zographo. Archippus Comicus in Piſcibus nominat Αἱ Σεπίναι πλὴν αὐλητρίδα καὶ σπονδὰν πλὴν Θύρσου, quaſi mulieres quaſdam, Sepiam pro atramento ſcriptorio poſuerunt Latini veteres, & in primis poetæ, reſpicientes nimirum, vti ait Calepinus, ad piſcis eius ſanguinem, atramenti nigrorem referentem. Hinc Perſius. *Sepia mons Arcadiæ.* *L. 5. c. 31.* *Sepiuſſa.* *Lib. 6.* *Sepia pro atramẽto ſcriptorio.* *Saty. 3.*

B *Iam liber, & bicolor poſitis membrana capillis,*
Inque manus charta, nodoſaq; venit arundo.
Tum queritur craſſus calamo quod pendeat humor.
Nigra quod infuſa vaneſcat Sepia lympha:
Dilutas querimur, geminat quod fiſtula guttas.

In eadem ſignificatione binit in locis accipitur apud Auſonium: primùm vbi inquit. *Epiſt.*

Aut adſit ſi interpres tuus *Cadmi nigellas filias*
Aenigmatum qui cognitor *Melonis albam paginam,*
Fuit meorum cum tibi *Notaſque furua Sepia,*
Cnidioſq; nodos prodidit.

Nàm Cadmi filias pœta literas vocat. is enim è Phœnice in Græciam ſedecim literas attulit, vt refert Plinius. Melonis paginam papyrum Niloticam (nam Nilus olim Melo dicebatur) notas Sepiæ, atramentum. Gnidios nodos, calamum, vt eleganter expoſuit Angelus Politianus. Idem rurſus pœta ſic alibi: *L. 7. c. 56.*

Aut cunctis pariter verſibus oblinat *In miſcel. cap. 39.*
Fuluam lacticolor ſpongia Sepiam.

C Quo in loco pro fulua ſuſpicor legendum furua. Nam fuluum adiectiuum non conuenit atramento. Sumitur enim plerunq; pro viridi colore, aut pro eo qui ex viridi, & ruffo mixtus eſt: Furuum autem nigrum, & atrum denotat. *Auſonius correctus.* *Fuluũ quid.* *Furuũ quid.*

SYNONYMA.

Σ Ηπίαν ſcribit Athenæus eſſe paroxytonum, vt ἀίνια, οἰκία. Inuenio & Σπτίας pro Σπτία apud Nicandrum. Latinis Græco nomine ſeruato, Sepia per e ſimplex appellatur. ineprè enim apud quoſdam, Sæpia per diphthongum ſcribitur, cum Σαπεία Græcis non dicatur, ſed Σπεία. Ridiculè igitur Iſidorus Sepiam dici ait, quòd ſepibus intercluſa faciliùs capitur: & alius quiſpiam, obſcurus quòd profuſo atramento piſcatoribus ſe veluti ſepit, & occludit. Non enim, vti dixi, vox prorſus Latinà eſt, ſed à Græcis accepta. Melius itaque conijcit Adamus Leonicerus Sepiam dici, quòd atramento, veluti putrida quadam ſanie, quam Græci σπτεδόνα vocãt, abũdet. Apud Thebanos Opiſthoſia dicitur, vt teſtis eſt Athenęus. Arabes Sarathan, & Sarthan vocant. Aggregator Rubien interpretatur Sepiam, ſicut author libri Secretorum Galeno adſcripti. vtitur ea voce Auicenna. Bellunenſis ſimpliciter ſpeciẽ piſcis eſſe ſcribit. in tabulis Elluchaſem Vrbien nominantur piſces, qui Venerẽ promoueant, calidi, & ſicci, difficulter concoquantur, ventrem laxent, Sepias eſſe quidam arbitrantur. Teſte Alberto Magno Sepias, & ſimiles piſces Auicenna vocat Fanage. Sipia pro Sepia ſuperioris ſeculi homines imperiti ſcribebant. Audiuit Zographus Græcos hodie Calamariam vocare: quod nomen Loligini magis conuenit, tribuiturq; apud nonnullos, vt apud Italos, qui Loliginem peſce Calamaio nuncupant. Scoppa Grammaticus Italus Sepiam interpretatur, la Seccia, calamarro. Alioqui vbique in Italia teſte Mathiolo vetus nomen retinet, exceptis Venetijs vbi Seppa dicitur, atque alibi Sceppa: circa Liguſticum mare Cepia, s in c mutato. Rondeletius ab Italis Sopi, à Gallis Seche; Bellonius Maſſilienſibus, & Genuenſibus Sopi nominari ſcribit, à Venetis *Lib. 7.* *Etymon.* *Lib. 14.* *Fanage.*

Ro-

Romaniſque priſco nomine Sepias, à Gallis autem vulgo Ciches; quòd vt Græci Polypos, ſic Galli Sepias exſiccent. Nomenclatori Siba. Author Gallicolatini lexici Sepiã nominat Seiche vel Boufron. Sepiolam Caſſeron. Sed Rondeletius, & Bellonius Lolliginem paruam Gallicè Caſſeron vocari docet. Xibia Hiſpanicum eſt, inquit Zoographus, fortaſſe Calepinum ſecutus, qui Sepiam Hiſpanicè exponit la Xibia peſcado. Anglis Sepia eſt à Cuttel, Cuttle. Eſt autem Germanicum nomen inquit Zoographus, propriéque inteſtinum ſignificat. Germani mariũ accolæ, vt idem tradit, Mollia omnia videntur Balckfiſch appellare. Superiores Germani aliqui Sepiam Araneum marinum vocant, ein Meerſpin: quod nomẽ ad Pagurum portius refert Zoographus. Belgis Spaenſche Seekatte vocatur, quaſi felem marinam Hiſpanicam dixeris.

DESCRIPTIO.

Lib. 7. Sepia ſimilis Polypo, & Loligini.

SPEVSIPPVS apud Athenæum Sepiam, & Loliginem ſimiles eſſe ſcribit; cùm tamen Epicharmus in Hebes nuptijs dicat.

Polypi, Sepiæ, volucresq; Loligines.

Mathiolus quoque Sepiam Polypo aſſimiliari ait, præterquàm quòd hic innumeris pedibus excellat, illa verò maiore corporis mole. Mutianus teſte Plinio Naupilum animal quod in concham conditur, Sepiæ ſimile tradit. Omnes autem vera dicunt; Nam partibus diuerſis conſidetatis Sepia huic vel illi magis aſſimilatur. Polypo quidem, quatenus exiguas, vt hic, pinnas habet: teſtatur enim Ariſtoteles pinnulam Sepiæ eſſe anguſtam, per totum alueum circumdatam. Plures tamen habere partes, quibus cum Loligine cõuenit, confiteri oportet, vt promuſcides teſte Ariſtotele: Sepiæ, inquit, Loligines, & Lolij peculiares binas ſortiũtur promuſcides (προβοσκίδας) longas, acerabulo parte extima bino aſperiuſculas, quibus capiunt, & ad ora admouent cibos. Pedes has appellat Plinius inquiens: Sepię & Loligini pedes duo ex his longiſſimi, & aſperi, quibus ad ora admouent cibos, & in fluctibus ſe velut anchoris ſtabiliunt: cæteri cirri, quibus venantur. Cur autem binas habeant promuſcides tum Sepiæ, tum Loligines, Polypis verò eæ deſint, declarat Philoſophus his verbis. Cùm itaque Sepiæ, & Loligines pedes habeant breues atque inutiles, ne æſtu maris tempeſtateq; exturbentur ſaxis, vt quæ de longinquo admoueant, ideò promuſcides binas prælongas habent, quibus veluti anchoris innitantur, ſeque ſtabiliant modo nauigij, tempeſtate vrgente, venentur etiam procul, orique è longinquo admoueant. Polypi promuſcide carent; quia pedes ad eundem vſum commodos habeant. Quòd autem Polypis crura ſint prælonga, Sepijs verò, & Loliginibus breuia, idem author tradidit pluribus in locis alibique cauſſam declarat his verbis: Sepijs & Loliginibus breues ſunt pedes, Polypis verò magni. Alueum enim corporis Sepiæ, & Loligines habent magnum, Polypi paruum. Itaque quod natura Polypis ex corpore dempſerat, id in pedum longitudinem addidit: quod Sepijs, & Loliginibus de pedibus abſtulerat, eo corporis magnitudinem auxit. Præterea vt idem teſtatur, habent Sepiæ, & Loligines pedes ſupra dentes ſenos exiguos, eorumque nouiſſimos duos maiores: reliquos autem octonorum duos infra omnium maximos. vt enim quadrupedibus crura poſteriora firmiora validioraque ſunt, ita ijs quoq; maximi qui infra habentur: his enim onus ſuſtinetur, motuſque potiſſimum agitur. duo etiam illi nouiſſimi maiores ſuis medijs ſunt, quia illis miniſtrent. Polypus medios quatuor habet maximos. Vides igitur Sepiam magis cum Loligine quàm cum Polypo conuenire, quoad corporis ſtructuram, & formam. Quin etiam eodem authore alueum corporis Sepia & Loligines habent magnum, Polypi paruum. Et alibi ſic inquit, Differunt Polypi à cæteris, quæ modo enumeraui, Mollibus; eò quòd alueus Polypis paruus, cæteris verò amplus eſt: ipſa autem inter ſe diſcrepant, quatenus Loligo longior, Sepia latior eſt. Fiſtulam autem inter caput, & alueum prominere ex reſupinatæ Sepiæ icone, quàm à Saluiano mutuati ſumus, cognoſcere licet. Apud Athenæum Antiphanes lepidè Sepiam κυφόνωτον vocat, ideſt dorſo gibbam. Præ cæteris Mollibus atramentum habet; copioſiſſimum, vti ex pluribus locis Ariſtotelis colligitur. Viſcera, inquit, Mollium nullis: ſed habent quod mutem appellant: atrumque illum humorem, cui nomen atramentum, qdod plurimum in Sepia eſt. & alibi. Sed cùm atramentum hoc Mollia habeant omnia, tum præcipuè plurimumque Sepia continet. Habent autem copioſius atramentum Sepiæ, quoniã magis vtantur, eodem teſte, idq; euenit, quia vitam littoralem traducunt,

Z. 2. com. Dioſc. c. 20.

De par. 4. cap. 9.

Hiſt. 4. c. 1. Promuſcides.

L. 9. c. 28. Pedes.

Sepijs cur breuia crura.

Hiſt. 4. c. 1. De par. 4. cap. 9. Pedes quot & quales.

Alueus. De par. 4. cap. 9.

Fiſtula.

Atramentum. Hiſt. 4. c. 1. Hiſ. 4. c. 5. De par. 4. cap. 5.

A cunt, & nihil quo ſibi auxilientur, aliud habent; quomodo Polypi & brachijs ſibi ſufficiunt, & coloris mutatione, quæ & ipſa accidit eis per metum, vt effuſio atramenti: Sepia igitur plus continet atramenti, & infrà; quoniam copioſus: facilius enim & longiùs profundere maiori ex copia poterit. Continetur enim hoc atramentum in Sepijs infra ad alueum; Polypis verò & Loliginibus ſupra mutim potiùs. Rondeletius atramentum in Sepia non ea parte, quam μύτιν vocant, contineri, non ſine firmis rationibus differit contra Athenæum & Plutarchum grauiſſimos ſanè authores. Hic enim de Sepiæ atramento differens, cùm, inquit, ſint id genus cautionum, circumſpectionum, euaſionumque exempla permulta, hoc vnum Sepiæ præterire nullo modo poſſum. Verſiculam hæc (ſic nominatur) collo dependentem (παρὰ τὸν τράχηλον ἔχει) habet, atro liquore (atramentum vocant) plenam. Et Athenæus citans Ariſtotelem ſic ſcribit. Ἐν δὲ τῇ μαρίδι ὁ θόλος ἐστί· ἄνιση δὲ κεῖται παρ' αὐτῷ τὸ στόμα, μύσεος τρόπον ἐπέχουσα, ideſt, vt vertit Rondeletius: Eſt in mytide atramentum, quæ ad os ſita eſt, folliculi ſiue veſicæ modo. Sed qui Ariſtotelis verba diligentiùs conſiderat, eum aliter ſenſiſſe comperiet. Σπάγχνον δ' οὐδὲν ἔχειτῶν μαλακίων, ἀλλ' ὡς καλοῦσι μύτιν, καὶ ἐπὶ ταύτῃ θόλον. Viſcera Mollium nullis: ſed habent quam mutim appellant, atrumque illum B humorem, cui nomen atramentum. Neq; eſt quod quis ἐπὶ ταύτῃ, in ea, muti ſcilicet, interpretetur: ſequentia enim reclamant, & ἐπὶ ταύτῃ, poſt hanc interpretari oportere docent. Ἡ μὲν οὖν μύτις κεῖται ὑπὸ τὸ στόμα, καὶ διὰ ταύτης τείνει ὁ στόμαχος· ἡ δὲ τὸ ἔντερον ἀνατείνει, κάτωθεν ὁ θόλος καὶ τῷ μύτει ἔχει περιεχόμενον τὸν πόρον τῷ ἐντέρῳ, ideſt: Mutis ſub ore eſt, & per eam gula tendit: at verò atramentum infrà continetur, quà inteſtinum petere incipit ſuperiora, foramenq; ſuum eadem obuolutum habet membrana, qua inteſtinum, ſed quid, inquit Rondeletius, tamdiù immoramur? controuerſiam iſtam ſtatim diremerit interiorum Sepiæ partium anatome, qua inſpecta nullus eſt niſi planè cæcus, qui non ſententiæ noſtræ facilè ſit aſſenſurus. Idem videbit mutim colore eſſe fluuo, laxa fungoſaq; ſubſtantia, parenchyma potiùs quàm folliculum, aut veſicam. Galenus in Exegeſi vocum Hippocraticarum, Μύτις, inquit τὸ ἐν τῷ σηπίας στόματι μέλαν, ἀλλὰ καὶ ἰχθύς τις οὕτω τοῦ Ἱπποκράτους δηλοῦται, hoc eſt, atramentum quod in ore Sepiæ continetur: ſed & piſcem quendam apud Hippocratem ſignificat. Μύτις apud Heſychium ſcribitur, & exponitur τὸ μέλαν τῆς σηπίας ὅπερ ἐν τῷ στόματι ἔχουσα ἐκκρίνει, Sepiæ atramentum quod ore continens excernit. Annotatur & piſcis quidam dici feminini generis non ſine mare paſtum quærens, fortè erit C Sepia. Ὄλον, vt notat Galenus in Lexico Hippocratico atramentum Sepiæ dicitur, item ὄτερον. Nicander hunc atrum humorem χολὼ id eſt bilem appellauit; Philes recens author ἀποσφαγμα, quo etiam vocabulo vtitur Aelianus, dum Sepia, vt oculos piſcatorum perſequentium fallat, tradit his verbis: σωτηρίαν ἐκεῖνη παρῆκε τὸ ἐξ αὐτῆς ἀπόσφαγμα, καὶ καταχέασα αὐτῆς. Galenus in Exegeſi ὑποσφαγμα interpretatur, quod atramenti Sepiæ ſeu ſedimentum eſt, ὅταν ὑποτρυγοι Hipponas quoq; σηπίης ὑποσφαγμα dixit in Iambis. Interpres (inquit Athenæus) eius piſcis atramentum (τὸ μέλαν) exponunt. At Eraſiſtratus in Opſartytico, intritum eſſe vult, his verbis: Hypoſphagma fit è carnibus aſſis, vel elixis, ac ſanguine cum ſale, caſeo, lacte, & olerum foliis bene olentibus, conciſis. Scripſit Ariſtoteles Sepiæ atramentum noctu præfulgere; vt quorundam piſcium captа: cuius fulgoris cauſſam ibidem addit. Tradit alibi Sepiæ, Loligini, & Lollio partes duras ac ſolidas intus per dorſum, & corporis prona contineri, quas non eodem appellent nomine: ſed quod inſertum Sepijs eſt, σήπιον, quod in Loliginibus, gladiolum. Differre enim, quòd Sepium robuſtum latumque ſit, inter ſpinam & os mediam præ ſe ferens naturam, fungoſam intra ſe complectens, & friabilem corpulentiam: gladiolus verò arctior & cartilagino- D ſior ſit. Forma item diſcrepare, videlicet pro alucorum modo, quibus ipſe inſertus continetur. Alibi quoque in Sepia magnum Sepium, in Loligine paruum gladiolum eſſe tradit, addens rationem his verbis. Nam id quoq; (inquit, Mollium genus) caret veſica: quantumq; terrenum maximè ſit, in atramentum ſecernitur, & plurimùm Sepiæ conſiſtit, quoniam plurimùm terrenæ materiæ habeat: argumento eſt Sepium quod tale tantumque ſit. Meminit quoque huius Sepij Athenæus ὀστρακον ipſum vocans: inquit enim ἔχει σηπία τὸ λεγόμενον ὄστρακον ἐν τῷ νώτῳ, ideſt habet Sepia in dorſo, quod oſtracum vocatur. Et ſic quoque appellat Dioſcorides. Columella teſtum appellauit, niſi teſtam legere mauis, vt Ruellius legiſſe videtur, qui ὀστρακον in Dioſcoride, vbi loquitur de Sepia teſtam tranſtulit quidam etiam corticem & os vocant. Germani Fiſchbein, Belgæ Seeſchuym. Vſum autem huius oſſis nobis declarat Ariſtoteles ſic inquiens. Habent Mollia quod piſcium ſpinis proportionetur, vt Sepia quod Sepium vocant Loligines quod gladiolum: Polypi nihil huiuſ

L. de ſolert. animal.

Hiſt. 4. c. 1.

Μύτις quid.

Μύτις quid.

Ἀποσφαγμα.

Ὑποσφαγμα. Lib. 7.

Lib. de ſenſ. & ſenſato.

Hiſt. 4. c. 1. Sepium.

De partib. 4. cap. 5.

Ὄστρακον.

Li. 2. c. 23.

Vſus Sepij.

hil huiuſmodi habent: quod eorum alueus breuior eſt, illorum procerior. Ideoq; vt directus inflexuſq; maneret, natura his adminiculis faciendum cenſuit. Os hoc exemptum è Sepiæ dorſo, cãdidum eſt ſuperiori parte, durum ac læue: inferiori autem fungoſa quadam medulla repletum, quæ & læuiter aſpera, & ligni modò frequentibus venis diſtincta viſitur. fungoſum hoc ſupina parte natura eſſe voluit, ne facilè immergatur, vt optimè cenſet Bellonius. Volaterranus, atramentum Sepiæ, ineptè ſepium vocauit. Sepijs quoq; & Polypis teſte Philoſopho venter ſimilis eſt, tum figura, tum tactu. At ijs quas Loligines appellamus, bina quidem conceptacula ventris ſpeciem gerunt. Alibi etiam tradit vuluam ita Loligini & Sepiæ articulatam eſſe, vt bifida cernatur: cùm Polypi vterus ſpecie rotunda conglobataq; ſit. Sepias quoque aliquas in bina augeri cubita notum eſt ex eodem authore. Et Plinius cum de ingenti illo Polypo Carteiæ in Hiſpania capto dixiſſet ex Trebio Nigro, hæc ſubdit ex eodem ſcriptore: Sepias quoq; & Loligines eiuſdem magnitudinis expulſas in litus illud, idem author eſt. In noſtro mari Loligines quinûm cubitorum capiuntur, Sepiæ binûm. Damus hic Sepiæ iconem pronam & ſupinam partem exprimentem, ex Saluiano, qui eam omnium optimè expreſſit.

De gener. cap.8. *De gener. cap.8.* *Magnitudo. Hiſt.4. ca.1. Lib.9.c.30.*

E F

LOCVS.

SEPIÆ Litoralem potiùs quam pelagicam vitam eſſe ſcribit Cardanus, ſed tantum litoralem prodidit Ariſtoteles, ao maris cauernas incolere Oppianus. In ſumma marinũ animal eſt Sepia, nec vſquã in dulci aqua naſcitur, aut ad flumina è mari adnatat. Abundant in ſeptentrionali Oceano quod cuipiam mirum fortaſſe erit, quod cùm frigida & exanguis ſit Sepia, tam frigida degat aqua. Strabo duorum cubitorum Sepias circa Carteiam repertas tradit, vt Latina habet translatio; ſed Græcus codex legit τευθίδας, ideſt Loligines, & ſimilia duorum cubitorum in eo mari fieri. Diximus ſupra ex Plinio, quàm ingẽtis magnitudinis Sepiæ in litus circa Carteiam expulſæ fuerint, Bellon. maiorem Sepiarum copiam in Gallia quàm in Italia eſſe teſtatur. Bartholomæus Scappus qui de re coquinaria doctiſſimos libros Italico ſermone compoſuit, in mari Adriatico maiorem eſſe Sepiarum copiam, quàm in Tyrrheno ait. Archeſtratus plurimarum rerum cognitione clarus canit:

De ſanit. tuen. *De par. 4. cap.5.* *Li.3.c.104.*

G

Σηπίαι δ' Αβδήροις τε Μαρωνεία τ' ἐνὶ μέσσῃ,
In Abderis Sepiæ, ac in Media Maronea.

Quibus verſibus eas videtur extollere, quæ propè Abderas & Maroniam capiuntur, tanquam ad cibum præſtantiſſimas. In Ponto non eſt Sepia, cùm Loligo reperiatur teſte Plino.

VICTVS.

SÆPIARVM victus eſt ex piſciculis, atq; etiam è mugile, quem quandoq; venatur longis promuſcidibus, vt prodit Ariſtoteles. Quin etiam maiores quandoq; piſces vincere alibi idem tradit. Athenæus puſillis, inquit, piſciculis aluntur Sepiolæ (μικραὶ σηπίαι) diſtentis ſuis promuſcidibus, veluti lineis piſcatorijs, illos venantes.

Hi.9.c.37. Hiſt.8.c.2. Lib.7.

ÆTAS.

H

HIS quoq; vt Polypis anguſtum viuendi ſpacium natura conceſſit. Exemptis enim paucis bimarum non completur, inquit Ariſt. Vnde Plinius de Sepia & Loligine locutus, neq; his, inquit, bimatu longior vita. Et Athenæus, Ad bimatum Sepiæ vita no[n] producitur, velut nec Polypi. Si hiſtoria, quam tradit Plinius de ingenti Polypo dolij magnitudine, longitudine pedum triginta vera perhibetur, inquit Mathiolus, nullum ſequetur abſurdum, quin Polypi & denis, & bis denis annis viuere poſſint. Quod etiam tum Sepijs, tum Loliginibus euenire poſſe non dubitarim, præſertim cùm eodem loco ſcripſerit Plinius, Sepias Loligineſque eiuſdem Polypi magnitudine in Hiſpanico litore vndis expulſas eſſe repertas; Hæc Mathiolus. Cui his verbis reclamat Zoographus; Atqui

Hi.5.c.18. & h.8.c.37. Li.9.c.30. Lib.7.

vitæ

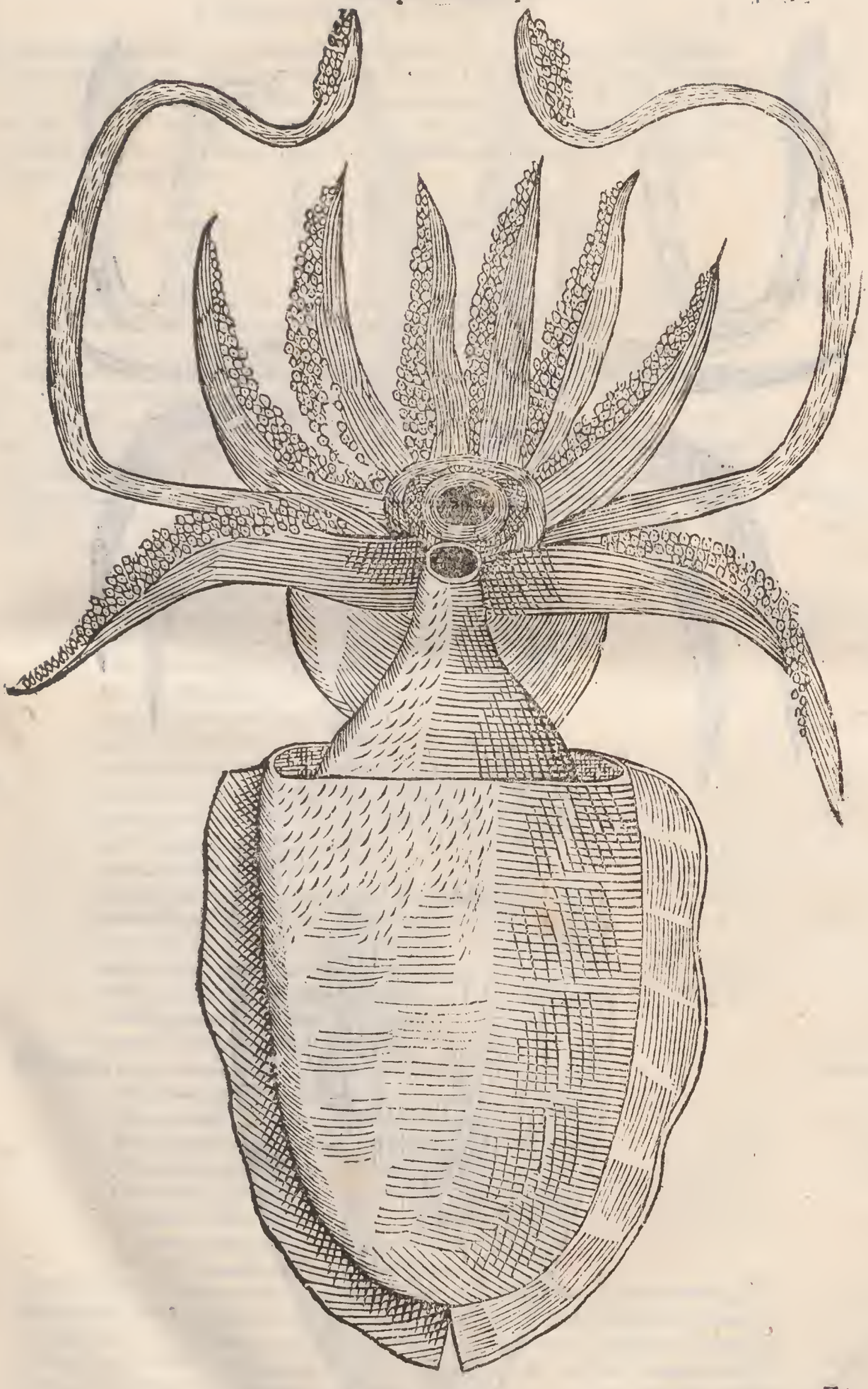

A vitæ longitudo corporis magnitudinem non sequitur, vt in libello de vitæ longitudine indicat Aristoteles: cuius in hac parte authoritas conuelli à Mathiolo non debuit. Certè nec in eodem genere, nec in diuersis, magna paruis comparata, simpliciter viuaciora dixeris, & cùm inter miracula Polypi tam grandes sint, nec in mediterraneo (de cuius maris piscibus Aristoteles scripsit) sed Oceano, quid inde de Polyporum viuacitate pronuncies absolute? Hactenus Zoographus.

CAPIENDI RATIO.

AVTHOR est Aristoteles Sepiam odore escarum allectatam capi. Ad Sepiam capiendam quædam conscripsi cùm de Polypo ageremus. Tarentinus accipit salis ammoniaci drachmas sex, cepæ drachmas duas, adipis vituli drachmas sex; hac ferramenta, ad formã fabarum redacta, atq; illita admouet, & spontè ad odorem progredi seq; ipsas tradere Sepias asserit. Alia esca ex eodem. Fæcem vini sine aqua, oleo contundi- *Hist. 4. c. 8.*
B to, ad locumque accedens mari ipsam inijcito. Sepiæ siquidem videntes quòd (fæx descendat ac petat imum) nigrum ipsum relinquent, atque illuc se conferent, vbi oleum sese illis ostenderit: easq; tunc comprehendito. Ad Sepiam capiendam neq; nassæ, neq; retium insidijs opus est: sed amoris illecebris eam hoc modo, quo scripsit Oppianus, piscantur: qui *Halieu. 4.*
interprete Lippio hæc canit:

Non fortunato cata Sepia carpitur igne,
Quæ multa in pelago potuit vitare pericla.
Iam non lina fugit non densi vimina septi
Eliciunt illas piscantes æquore toto
Fæmineam appendunt pestem, ducunt q̃ per æstus.
Postquam è conspectu vaga fæmina tracta per æquor
Cernitur à maribus, subito amplectuntur amatam
Atq; volubilibus nodis spiriq; rotati
Implicitam ramis stringunt cupiuntq; teneri.
At veluti virgo fratrem miletnq; parentem,
C *Qui longè à patria fuerat iam tempore longo*
Incolumes cernens teneris complectitur vlnis.
Ac veluti nuper iuueni formosa puella,
Aurea quam vinclo vinxit Cytherea benigno
Arrepta ad thalamum sponsi complexibus hæret
Candida dilecto circundans brachia collo;
Inq; rudi nodo consumit tempora noctis
Sic istæ implicitæ Veneris nec munera linquunt
Tali connexæ nodo, nec vincula soluunt,
Donec piscator capiat, cymbæq; reponat,
Connexæq; simul subeant crudelia fata.

Nassis etiam vt capiantur sequentibus hisce docet versibus idem Poeta:

Has etiam nassis capiunt sub tempore verno,
Nam curuum septum myrti de fronde coronant,
D *Et iungunt virides frondes, quas horrida gignit*
Arbutus, atq; alijs folijs hoc vimen opacant.
Cum coitum cupiant, & dulces soluere partus
In caueam properant, & strata fronde quiescunt,
Sic amor expletur misera cum morte proteruus
Pisces in siccam clausi ducuntur arenam.

Scribit Isidorus Sepiam dictam, quòd facilè sepibus inclusa capiatur; Vera itaque fortè erit hæc capiendi ratio quamuis sit falsa etymologia. Massiliæ vidit Gillius ad hunc modum capi: Specula in lignum incisa ex chorda appensa in aquam piscatores demittunt, & sensim fluitantia trahunt: Sepia ad sui simulachrum se iaculatur, ac suis flagellis lignum circumplicans, dum se apparentem in speculo amatoriè intuetur, interea reticulo circumuenta subducitur. Eustathius scribit etiam aues coturnices laqueo ante speculum posito capi.

E

SEXVS.

Hiſ.4.c.1. DE Mollium ſexu loquens Ariſtoteles, Cùm verò, inquit, mares in hoc genere à fæminis differunt, tum vel maximè Sepiæ id probant. Mas enim prona ſui corporis nigriora ſupinis potiùs, parteſque omnes aſperiores habet, quam fæmina, & lineis iuteruenientibus varias: caudam etiam acutiorem. Et alibi marem à fęmina internoſci ſcribit, quòd mas varius magis, quàm fæmina dorſoq; atriore eſt. Quod ſic tranſtulit Plinius: *H.5.c.12.* Sepiarum generis mares varij nigriores conſtãtiæq; maioris: nimirum in auxilio fæminis fe- *Athen. li.7.* rendo. Traditum rurſus à Philoſopho eſt fæminam inteſtina continere duo, veluti mammas, *Lib.9.c.29.* quæ ſi aluo diſſecta inſpectes, facile videris; his marem omnino carere.

COITVS. PARTVS.

F

Lib.12.c.6. Orig. IN coeundo, inquit Iſidorus, obſcœnum genus eſt. nam ore concipit ſicut Vipera. Quod falſum eſt. Melius itaque Rondeletius, Sepias fiſtula coire & parere exiſtimat. Ariſt. etiam hoc opinatus eſſe videtur, quum inquit: Sepiæ ac Loligines ora applicantes, & *Hiſ.5.c.6.* brachia inter ſe componentes, natanteſq; in aduerſum coeunt. Narem etiam dictam (τὸν καλοῦμενον μυκτῆρα) in narem inſerunt. natatus alteri retrorſum, alteri anteuerſus in os agitur. pariunt ea ſui corporis parte quæ fiſtula dicitur, qua & coire eas nonnulli arbitrantur. *Lib.9.c.31.* Quæ ſic tranſcripſit Plinius: Sepiæ & Loligines linguis, componentes inter ſe brachia, *Non coire.* & in contrarium natantes: ore & pariunt. Neq; eas linguis coire (vti Plinius ſentire videtur, de coitu enim ibidem tractat) neq; ore parere (vt idem expreſsè teſtatur) Ariſtoteles prodidit, rationiuè conſonum eſt, inquit Saluianus. Quod enim Ariſtotele authore non ore ſed fiſtula pariant, clarè adeo patet ex proximis eius citatis verbis, vt non ſit opus probatione. Quod verò neq; ore vel linguis, vt loquitur Plinius, eas coire aſſeueret, clarum etiam eſt. Nam etſi inquiat Sepias coeuntes inuicem ora admouere & applicare: non propterea eas oribus coire teſtatur. Nec eſt vt pro defendendo Plinio alium Ariſtotelis locum adduca- G
Li.1.de gen. cap.15. mus, in quo legitur: Mollia, enixu cõplexuq; mutuo brachiorũ coeunt, ſic.n. coniungi neceſſe eſt: quando Theodori huius loci interpretatio, & non Ariſtotelis ſententia pro Plinio pu-
Gazæ error. gnet: Scribit enim Ariſtoteles, τὰ δὲ μαλάκια συμπλέκεται μὲν κατὰ τὸ στόμα, ἀντιδέροντα καὶ διαπλύσσοντα τὰς πλεκτάνας, συμπλέκεται δὲ τὸν τρόπον τοῦτον ἐξ ἀνάγκης: hoc eſt Mollia autem complicantur ore, renixu complexuq; mutuo brachiorum: complicantur autem hoc modo ex neceſſitate. & non vt vertit Theodorus, Mollia ore coeunt. Athenæus
Lib.7. ſuperioris loci Ariſtotelis ſic etiam meminit. Idem (inquit) Ariſtoteles lib. quinto de animalibus author eſt, Sepias, & Loligines coire amplexas inter ſe corpora, adaptanteſq; mutuo ex aduerſo narem (μυκτῆρα) & brachia. Oua autem concipiunt, quæ qualianam ſint,
Hiſ.4.c.1. Oua qualia. Philoſophus exponit his verbis: Sepiæ alueus bipartitus eſt, oua candicantia grandini ſimilia complecteus permulta. Et rurſus alibi, Sepijs oua gemina apparent, quoniam vul-
De par.3. cap.8. ua earum ita articulata eſt, vt bifida cernatur. Sepiarum oua qualia è mari eijciuntur, ex Rondeletio hic adpinximus. Noſtri inquit racemum marinum vocant, ſimilitudine racemi vuæ vitis, quem ab vua Plinij multum differre exiſtimo. Eſt enim Plinij vua florenti
H.5.c.18. vuæ ſimilis, vt ſuo loco declarabimus. hic oua ſunt duntaxat, florenti vuæ nullo modo ſimi- H
lia. Hacteaus Rondeletius. De ouis autem Sepiarum rurſus hæc Ariſtoteles. Sepiæ oua edunt ſimilia myrti baccis magnis & nigris: atramentum enim ſuperfundunt. cohærent inter ſe omnia ad ſpeciem racemi, vni cuidam nexui obducta, nec facile alterum ab altero detrahi poteſt. Mas enim humorem quendam emittit, cuius lentore ſibi adhæreſcunt, & au-
Quo tẽpore pariant. geſcunt. Cùm primùm edita, candida ſunt, arq; exigua, mox atramento perfuſa, nigra maioraq; redduntur. Tempus autem & modum partus idem author his verbis declarat. Mo-
Hiſ.5.c.12. lia verno tempore pariunt, & Sepia in primis. parit hæc omnibus anni temporibus: perſeue-
Hiſ.5.c.18. rat q; in edendo ouorum numero dies quindecim. Et alio loco: Ferunt vterum Sepiæ verno tempore, pariunt intra diem decimum quintum. Ex quo liquet manifeſtiſſimè errorem
Athen. correctus. in codicibus Athenæi, hæc eadem Ariſtotelis verba citantis, irrepſiſſe. Nam inquit, τῶν δὲ μαλακίων τίκτουσι πρῶται τοῦ ἔαρος αἱ σηπίαι, καὶ οὐ κύουσι πᾶσαν ὥραν, καὶ κυίσκονται πέντε

καὶ δέκα

A

Oua Sepiarum.

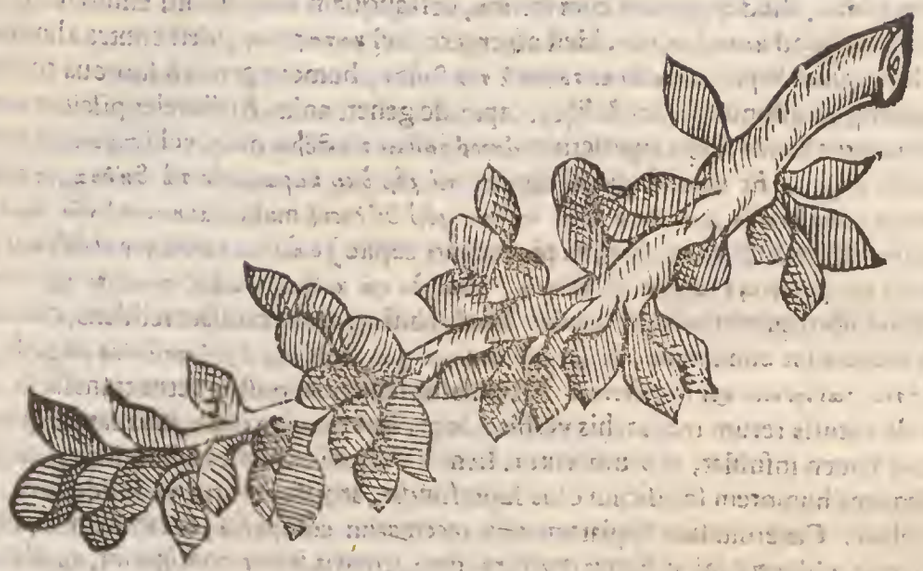

B

καὶ δεκαπέντε ἡμέραις, ideſt, Mollium autem Sepiæ primæ vere pariunt: & non concipiunt omnibus temporibus, pariuntq; per quindecim dies. Expungenda igitur negatiua particula οὐ ceu perperam inſerta. Idem confirmat Plinius, qui Sepiam omnibus menſibus parere ſcripſit. Locum præterea quo pariunt, indicat Ariſtoteles dicens: Sepia parit iuxta terram inter algas, & arundines, & ſi quod aggeſtum tale iniectum ſit, vt ſermenta, aut lapides, aut quælibet alia materiei congeries. Et quidem piſcatores de induſtria faſces ſarmentorum diſponunt. Hæc perlibenter in eis loculamentis parit, prolixam illam continentemq; ſeriem ouorum, qualis cirri muliebris ſpecies eſt. Et rurſus: vbi de cartilagineis Locuſtæ marinæ appendicibus eſſet locutus: Partus enim, inquit, in ijs recipitur, vt Sepiarum ſarmentis, & qualibet colluuione collocatur. Vnde hæc Plinius: Sepia in terreno parit inter arundines, & ſicubi enata alga: excludit quintodecimo die. Sed hoc mirum quòd eodem capite dicat Plinius, Loligines in alto conſerta oua edere, vt Sepias. cùm Sepias littoralem non pelagicam vitam traducere conſtet. Niſi ita hic locus interpretandus ſit, vt videatur dicere, Loligines conſerta oua edere, vt Sepias. Porrò modus pariendi eis hic eſt, vt prodit Philoſophus. Enititur aluum per interualla reprimens, inſpergitque atramentum, interpoſita quiete, vtpotè cùm non niſi cum labore emittat. Præterea vt idem ait: Mas Sepia oua quæ fœmina ediderit, perſequitur, ſuum ſemen aſpergens: quod vel in reliquis eiuſdem generis fieri ratio eſt. Idem alibi: Mas, inquit, humorem quendam mucoris mittit, cuius lentore tenaciter oua ſibi cohæreſcunt, ac creſcunt. Etiam hæc & cùm primùm edita candida ſunt, atq; exigua: mox atramento perfuſa nigra maioraq; reddun-

Lib. 9. c. 51. *Hiſt. 5. c. 18.*

Hiſt. 5. c. 17.

Lib. 9. c. 51.

C

Plinij locus explicatus.

Quomodo pariant.

Hi. 5. c. 12.

Hi. 5. c. 18.

Hi. 5. c. 12.

tur: Et alio in loco: Quoties autem, inquit, ederit (fœmina) mas è veſtigio ſequens, atramentum ouis ſuperinfundit, atque ita efficitur vt ſolideſcant. Sed non ſatis hunc locum Gazam aſſecutum eſſe Rondeletius putat. Græca autem verba hæc ſunt: Ὅταν δὲ ἡ σηπία ἐπιτέκῃ τὰ ᾠά, ὁ ἄῤῥην παρακολουθῶν καταφυσᾷ τὸν θολὸν, καὶ γίνεται σιφρά. Huius ma-

D

læ conuerſionis, inquit Rondeletius, occaſionem dedit dictio temerè adiecta τὸν θολὸν poſt καταφυσᾷ quam delendam eſſe conuincit Plinius, qui Ariſtotelis locum ſic interpretatus eſt. Oua eius (Sepiæ) glutino atramenti ad ſpeciem vuæ cohærentia, maſculus proſequitur afflatu, aliàs ſterileſcunt. Vides hic Plinium pro καταφυσᾶν proſequi afflatu reddidiſſe. His accedit Athenæi authoritas locum Ariſtotelis citantis. Ὅταν δὲ τέκωσι σηπίαι τὰ ᾠὰ, ὁ ἄῤῥην παρακολουθῶν καταφυσᾷ καὶ σιφρᾷ. Vides hic τοῦ θόλου mentionem nullam factam. Poſtremò non mas, ſed fœmina, vt prius ex Ariſtotele perſpicuum fuit, ouis atramentum aſpergit. Hactenus Rondeletius. Verùm Zoographus & Saluianus non θόλον, ſed vna mutata littera θόρον, ideſt genituram, legunt. Verbum quidem σιφᾶ, inquit Zoographus, quod apud Athenæum legitur, in vſu non eſt: & apparet hunc Athenæi locum eſſe mutilum, vt in multis alijs. Plinij etiam interpretatio: Maſculus perſequitur afflatu &c. non tanti eſt quin Ariſtotelem ipſum ſuis alibi verbis ſeſe interpretantem ei præferamus. καταφυσᾶν verbum ſi abſolutè proferas, ſpiritum & aerem contra aliquid emittere ſignificat:

Lib. 9. c. 51.

Ariſtoteles correctus.

Athenæi locus notatus.

cat: at pisces in aqua quomodo anhelare, aut spirare aerem possunt? Nam vt Rondeletio E
donemus pisces propriè dictos spirare, Mollia tamen & exanguia non spirabunt. at si accu-
satiuum addas, aliud quippiam cum spiritu, vel tanquam cum spiritu emittere significat,
idem scilicet quod καταῤῥαίνειν, idest aspergere: vel καταφύσαι, idest contra aliquid emit-
tere. Mas igitur Sepia τῶν ᾠῶν καταφυσᾷ τὸν θόρον, humore genitali suo oua conspergit,
genituramq; eis affundit. Nam & lib.3. cap.7.de gener. anim. Aristoteles piscium omnium
oua, nisi mares semen suum aspersserint (ἀποῤῥαίνειν τὸν θόρον dicit, vel ἐπιῤῥαίνειν) augeri &
vitalia esse negat. Et mox sequenti capite: τὰ μὲν δὴ καραβώδη τὰ θήλεα, πρὸς ἁυτὰ
ποιεῖται τὸν τόκον: τὰ δὲ μαλάκια ἔξω. καὶ τοῖς μὲν θήλεσι (malim κυήμασι) τῶν μαλακίων
ἐπιῤῥαίνει (subauditur τὸν θόρον, ex præcedenti capite) ὁ ἄῤῥην καθάπερ οἱ ἄῤῥενες ἰχθύες
τοῖς ᾠοῖς: καὶ γίγνεται (supple τὸ κύημα) σωιεχὲς καὶ κολλῶδες. hic σωιεχὲς καὶ κολλῶδες
dixit, quod libro quinto historiæ σιφρον. Rursus hist.5.c.18. caussam reddens, cur oua illa
inter se racematim cohæreant, sic scribit: Ἀφίησι γὰρ ὁ ἄῤῥην ὑγρότητά τινα μυξώδη, οὗ τῇ
γλιχρότητι παρίστησι καὶ αὐξάνεται. Astipulatur sententiæ nostræ vetus translatio, quam
author de naturis rerum recitat, his verbis: Sepia fœmina cùm ouat, mas eam sequitur, & F
super oua semen insufflat, vt viuificentur. Item VVottoni: Quoties ediderit oua, mas è ve-
stigio sequens humorem fœtificum ouis superfundit, atq; ita efficitur vt solidescant. Hæc
Ouorum exacta descriptio. Zoographus. Cæterùm sunt Sepiarum oua racematim compacta, & tanquam à pediculo
dependentia, oblonga, initio baccæ myrti, tandem, si maris semen contigerint, auellanæ nu-
cis magnitudine, folliculo vel membranula contecta, cohærentia, foris effuso atramento
nigra, intus alba. Quæ ibi continentur oculorum humoribus similia sunt; vti tradit Ron-
deletius. Primùm enim aqueus & tenuis humor effluit, mox alius priore crassior, tertius
Incubatio. veluti crystallinus. Vbi hæc oua Sepia peperit, & semine maris aspersa sunt, ijs incubat
Hist.5.c.18. diligentiùs quàm cætera Mollia, vt his verbis testatum reliquit Aristoteles: Cùm genus
omne crustatum sibi iuncta contineat oua, & sic foueat, Polypus & Sepiæ, & reliqua eius
Ibidem. generis eiusdem oua quæ pepererint, absoluta fouent, & præcipuè Sepia: quippè cuius fæ-
penumeto alueus iuxta terram dum hoc facit, appareat. Et vt idem author est: Mox oua
edita Sepiæ crassitudinem acinorum vuæ minorum intra diem decimumquintum capiunt.
Lib.9.c.51. Quæ (si prius prole iam perfecta absciderit oui membranam) stercusculum mittunt suumq;
præ metu colorem mutant ex candicante in rubiusculum. Vnde dixit Plinius. Excludit
Sepia decimoquinto die. Prodeunt autem ex singulis Sepiarum ouis singulæ Sepiolæ te- G
Hist.5.c.18. ste Philosopho. Sed quomodo prodeant, idem declarat his verbis. Cùm Sepiola iam
intus constiterit, videlicet tota ex candido oui interno concrescens, tum rupta oui mem-
branula proles exit: primùm pars illa interior candida veluti grando consistit, cùm fœmi-
na suum atramentum aspersserit. Nascitur enim Sepiola ex ipso candicante corpusculo
versa in caput, modo auium ventre annexo. Sed qualisnam sit in his annexus vmbilici,
nondum exploratum habemus. Constat tamen candidum illud subinde diminui; dum
Sepiola augetur, & ad postremum, vt luteum auibus, sic candidum his aboleri. Primùm
oculi grandes in his quoque, perinde ac in cæteris apparent. Sit ouum a. b. c. oculi: d. Se-
piola ipsa: e. hoc ipsum. Niphus posteriora verba hæc sic legit. Sit a. ouum: b. c. oculi: d. Se-
piola ipsa, ita vt verba hæc τὸ δὲ ἐφ' οὗ τὸ ι abundent. Saluianus autem sic. Sit a. ouum,
b. c. oculi, d. Sepiola, e. hoc ipsum. Adhæret autem teste eodem Philosopho, quo Sepia
De gener. 3. cap.8. nascens parte sui priore: hac enim tantùm potest adhærere, cùm hæc vna partem posterio-
rem & priorem eodem modo habeat. Postremò vbi, inquit, Philosophus: Pariunt intra diem
decimumquintum, ἀποτίκτουσιν ἐν ἡμέραις ιε, aliqui vertunt, perseuerare eas in edendis ouis, H
siue in partu dies quindecim: quod an magis conueniant, an à conceptu potiùs ad partum
vsq; tot dies numerari, considerandum.

MORES. INGENIVM.

Hist.5.c.12.
Hist.9.c.1.
Lib.9.c.29.
Fœminæ mares auxiliantur.
Hi.9.c.37.

CONIVGATIM mas cum fœmina incedere solet, inquit Philosophus. Et alibi, cùm
Sepia, inquit, icta est tridente, mas fœminam adiuuat, fœmina mare percusso fu-
gam arripit. Eadem sic Plinius: Percussæ tridente fœminæ auxiliantur: at fœmina
icto mare fugit. Confirmat idem Athenæus inquiens: Aiunt quoq; fœminæ tridente per-
cussæ, ac captę mares auxiliari eam in aduersum retrahentes: maribus autem captis in fugam
fœminas se conijcere. Testatur Aristoteles Mollium omnium astutissimam esse Sepiam.

Nam

A Nam ſola, inquit, hæc ſuo vtitur atramento, non modò cùm metuit (nàm dixerat antea inter omnia Mollia Sepiam præcipuè præ metu atramentum ſuum effundere) verùm etiam abſcondendi cauſſa. Polypus atq; Loligo atramentum præ metu mittunt: Cæterùm Sepiæ, vt dixi, ſæpe & ſine pauore ſuo vtitur atramento ad ſe occultandam, & cùm progreſſa paululum ſe oſtenderit, redit in atramentum. Idem confirmat vetus poeta Nicander, qui cùm ſcripſiſſet Leporem marinum ſordidatum, dum recens in lucem editus eſt, Loliginis inferri ſubtilibus comis, perinde ac ſi proles eſſet Loliginis, aut σηπιάδος φυξήλιδος, ideſt Sepiæ fugitiuæ, cauſſam cur fugitiuam appellauit addit: *Hiſt. 4.*

———— ἥτε μιλαίνει
Οἴδμα χολῇ δολόεντα (δολόεσσαν) μαθοῦσ' ἀγρώστορος ὁρμέω. ideſt.
———— *quæ obfuſcat*
Fluctus ſua nigredine doloſum animaduertens piſcatoris impetum.

De eodem æſtu ſic meminit Ouidius. *In Halieu.*

Sepia tarda fuga, tenui cum forte ſub vnda
Deprehenſa eſt, iam iamq; manus timet illa rapaces
B *Inficiens æquor, nigrum mouet illa cruorem*
Auertisq; vices oculos fruſtrata ſequentes.

Vnde & Plinius ait: Ambo autem (mas ſcilicet, & fœmina Sepia, de ijs enim loquitur) vbi ſenſere ſe apprehendi, effuſo atramento, quod pro ſanguine his eſt infuſcata aqua abſconduntur. De eadem quoq; æſtutia hæc Ælianus: Cùm ſe à peritis piſcatoribus captari cognoſcit Sepia, ſuum atramentum emittit, quo circumfuſa, ab oculis piſcantium remoucatur, eorumq; perſtringit oculos: piſcatores verò cùm ſit iu eorum oculis, nil tale vident. Sic Ænea tenebris circumſepto ſefellit Achillem Neptunus, vt ait Homerus. Nec diſſimilia ab his ſunt quæ ſcribit Plutarchus: Cùm autem, inquit, multa præterea ſint prudentiæ in præcauendis, & effugiendis inſidijs exempla, Sepiæ artem præterire non conuenit. Veſicam enim iuxta collum habens plenam atro humore (Tholus is vocatur) vbi deprehenditur, hunc effundit foras, tenebrasq; circa ſe efficit mari infecto, vt piſcatoris conſpectum ſubterfugere poſſit: imitans deos Homericos, qui quos ſaluos volunt, cœrulea ſæpenumero nube obiecta eripiunt atq; ſuffurantur. Hæc ſic ab Oppiano canuntur Lippio interprete. *Li. 9. c. 29.* *De animal. 1. cap. 34.* *Lib. foler. de animal.*

C *Quin & natiua fœcunda eſt Sepia fraude.*
Eſt liquor in tumida concretus turbidus aluo,
Qui fuſcus piceam ſuperat caligine maſſam.
Conditus hic humor nutritur corpore, præſens
Auxilium miſeræ: ſubita formidine capta,
Atras emittit guttas, & polluit æquor,
Obſcuratq; vias ponti tenebroſa cruore
Permixto ſanies, piſcantis lumina turbans
Auertit viſum, & proſpectum ſurrupit omnem.
Hac facili curſu per tinctas æquoris vndas
Effugit horrendos piſces hominemq; ſagacem.

Philes quoq; recens author de æſtutia Sepiæ hos reliquit Iambos.

Παντοῦργος ἰσχεῖ φύσιν ἡ σηπιά
Τῶν ἁλιέων κλέπτουσα κἀκὼ κακουργίαν.
Εἰς ῥᾴθρα γάρ σ' ἰμεῖ μέλαν ὑπόσφαγμάτι
D Καὶ λαμβάνει κἀκὼ ὄψιν ἐνδῦσα γνόφου,
Καὶ τέρπεται θηρῶσα κἀκὼ σωτηρίαν.

Quos ſic tranſtulit Gregorius Berſmannus Anebergenſis:

Eſt verſipellis Sepia, & vafra indoles
Piſcantium qua callidè eludit dolos.
Atrum cruorem nam vomens, pontum inficit,
Caligineque induta viſus eripit,
Partaq; ſic ouat ſalutis copia.

Poſtremò Athenæus quoq; idem aduertit ſic inquiens: Perſequente piſcatore ſuum atramentum effundit Sepia, antrorſum profugere ſe ſimulans. Porro vt admodum æſtutè ſuo atramento vtitur, ſic etiam prudentiſſimè promuſcidibus; his enim non ſolùm piſciculos, ſed & mugiles etiam venatur; Vnde Oppianus. *Lib. 7.*

Callida

Callida furtiuam meditatur Sepia prædam
Nam tenues molli surgunt de vertice rami
Extenti tanquam funes, quibus ipsa natantes
Piscículos, tactis veluti capiunt ur ab hamis,
Pendens à fulua cautè deprehendit arena.

Et Athenæus: Paruæ autem, inquit, Sepiæ nutriuntur tenuibus piscículis, quos promuscidibus seu piscatorio funiculo venantur. Planiùs comprobat hæc Plutarchus, de piscatoria Sepiæ arte sic loquens: A collo suo demittit acetabulum instar funiculi, quo hamus dependet, & quod laxatum longè emitti, & facillimè retrahi potest. Id piscículis, quos propè se videt, mordendum exhibet, paulatimq; in se retrahens fraude ad se prædam adducit, dum ore contingere possit. Porro teste Aristotele ijs prætenturis quoties tempestates vrgent, ad saxa aliqua adhærentes Sepiæ, se veluti anchoris iactis stabiliunt. Quæ ita vertit Plinius: Sepiæ & Loligini pedes duo ex his longissimi, & asperi; quibus in fluctibus se velut anchoris stabiliunt. Athenæus ait: Cùm sæuit tempestas, Sepiam aiunt prehensis minoribus saxis vtraq; sua promuscide, veluti anchora stabilitam quiescere. Idem testatur Ælianus: Sepiæ, inquit, duabus sunt tanquam promuscidibus præditæ, quibus ad saxa cùm est in mari tempestas, adhæresunt, & tanquam anchoris iactis firmatæ, fluctuum incursionibus resistunt. Pòst cùm est tranquillitas soluris promuscidibus, tursus natant: non contemnendam scientiam tenentes vitandi sanè tempestates, atq; ex periculis salutem conseruandi. Quæ sic Oppianus cecinit.

Hist.4.c.1. & de par.4. cap.9.
Lib.9.c.29.
Lib.7.
Halient.2.

Si tumidi magno tollantur in æquore fluctus,
Hærebit proprijs scopulis deuincta flagellis,
Natiuos dura connectet caute rudentes.

Hist.9.c.37. Posteaquam Aristoteles Polypum coloris mutatione pisces venati dixisset, subdit hæc: Sunt qui Sepiam facere hoc idem autument: colorem namq; eam sibi contrahere similem loco, in quo versatur, confirmant, sed piscium sola Squatina ita affici solet. Ex quibus verbis nihil certo statuere possumus. Gyllius, & Bellonius audacter, Sepiam quemadmodum Polypum colorem, mutare aiunt.

DENOMINATA.

Sepedones.

SEPEDONAS Græci non à Sepia inflectunt, sed vlcera intelligunt eo nomine putrescentia. Sepiussam Doridis insulam in Ceranico sinu teste Plinio sic dictam à Sepijs conijcit Hermolaus Barbarus. Sepiæ paruæ Græcis Σηπίδια dicuntur, Latinis Sepiolæ, vt Samonico, Q. Sereno, & Plauto:

In Casina.

——— *Emito Sepiolas lepidas.*

Σηπίδια nominant apud Athenæum Alexis, Antiphanes, Eubulus, & Aristophanes in Thesmophorijs. Dorion σαπίδια inter hepsetos hoc est, inter piscículos minutos, elixari solitos numerat. Legitur & σήπιον (cum Teutidio, & Polypodio) apud Athenæum in Philoxeno: quam vocem mutilatam putat Zoographus, & legendum σηπίδιον. Σηπιδάριον apud Phyllium vel Phrynicum, vt author est Athenæus. Σηπίαι, Σηπιδάρια exponit Pollux. Sepaceus adiectiuum, quo vtitur Iulius Cæsar Scaliger, puto à Sepia deriuari. Σηπιαλλὶς species est vitis Varrino.

In Athe.

MORALIA.

Hæretici. Li.2.aduers. Marc.

VTITVR Sepia atramento, vt suæ consulat saluti: at homo vafer, veluti hæreticus, atramento veritatem obfuscat: cùm enim conuinci se animaduerterit, nebulas, nugasq; ac tenebras offundit, ne victus videatur. Sic eleganter & appositè Tertullianus hæreticos Marcionitas Sepijs comparat. Nam veluti hæ vbi sensere se apprehendi, effuso atramento aquam turbant, atq; ita absconduntur: Eodem modo illi, vbi succumbunt in ea disputandi palæstra, hoc est, cùm erroris arguuntur conuincunturq;, tenebris ceu Sepiæ atramento obiectis disputationi sese eripiunt. Atticus Philosophus non inelegans Platonis propugnator facetè dicebat, Aristotelem in suis scriptis facere, quod facit in mari Sepia; vt

enim

A enim hæc ſparſo ſub oculos manumque piſcatoris ſuo ſucco elabitur; ità ille deprehendi metuens, ſententias de induſtria obſcuritatibus obfuſcat. Poteſt & per ipſam Sepiam intelligi diabolus, per eius verò atramentum deliciæ atque diuitiæ. Vt enim illa nobis atramentum ſuppeditat, quod lucernæ immixtum facit, vt homines nigri appareant, amoto priori lumine; ità etiam, diabolus deliciarum cupiditates atque diuitias, & voluptates noſtris inſtillans cordibus, nigros hoc eſt peſſimos nos reddit, & inquietos, amoto vero Dei lumine, ac amore. Rurſus vt Sepia inter alios, duos longos habet pedes, quibus cibum ad os tranſmittit, & quibus in fluctibus ſe tanquam anchoris ſtabilit, tempeſtatem aduertendo; ſic cùm multos habeamus affectus, & deſideria duobus inter cætera opus eſt, ſcilicet amore Dei, & proximi, qui ſemper longi eſſe debent, vt iſtis mediantibus cibum diuinæ gratiæ, & gloriæ poſſimus demereri, & nos in hiſce mundi fluctibus fortiter ſtabilire. Amor enim Dei, & proximi anchora eſt, hominem contra fluctus tentationum, ac tribulationum confirmans: quia pro certo nullus ſtabilis in fide, & moribus efficitur, niſi in amore Dei, & proximi confirmetur. Vnde Eccleſiaſtes: *eſto firmus in via Domini.* Sepia vſta meretricem quoque denotat, & proſtitutæ pudicitiæ mulierem. Vt enim ad vſtam Sepiam piſces B accurrunt, & ſic à piſcatoribus capiuntur: ſic ad illam luxurioſi, & molles, odore hoc eſt, impudicitia allectati, dæmonum retibus ſe irretiunt dicentes. In odore vnguentorum tuorum curremus, nimirum ad perditionem.

Diabolus.

Cap. 5.

Meretrix.

HIEROGLYPHICA.

ID verò, inquit Pierius Valerianus, præcipuum ſuper Sepia ſignificatum apud Ægyptios Sacerdotes erat, vt per eam ſignificarent hominem, qui multa pulchra, & magna pollicitus, daturus omninò ſpecioſa virtutis exempla videbatur, & per ſummã inde ignominiam fœdè apſus, omnium fefellerit expectationem: ea enim cùm ſpectandam ſe venatoribus præbuerit, ſimulatque in ſe aciem inſtrui conſpexerit, & claſſicum cani, atramentum in aquas euomit, quibus infectis, demptaque ita venatoribus congrediendi copia, elabitur. Quòd ſi inter fugiendum acciderit, vt aperto iterum campo deprehendatur, ſtatim in effuſam atramenti nubem ſe recipit, atque ita ſæpius ac identidem fruſtratur venatoris C ſpem, nulla ſui facta copia, vt deprehendi poſſit: idq; non in congreſſu tantùm facit, ſed plerunq; etiam ludendi ſtudio quodam, atq; etiam inſidiandi. Sumptum hoc Hieroglyphicum eſt ex Horo. Sepia ſe furtim ſubducens periculum denotat apud Ægyptios teſte Cælio Calcagnino. Huiuſmodi verò occultationis cauſſa confictum à Græcis credit Pierius, Thetim in Sepiam commutari ſolitam, dum vel eluderet vel ſerio fugitaret Pelea illam ſequentem. Ita deniq; hominem qui multis ſimulationum inuolucris tegeretur, eſſetq; occultæ multipliciſque naturæ, per pictam Sepiam notabant. Alij mendacium ex hoc figmento intelligi volunt, propterea quòd Grammaticus Triphon ait, Ἐν τοῖς ἐσχάτοις μέρεσι μελαίνεται καὶ ἀμαυροῦται, in extremis quippe partibus nigreſcit, & obſcuratur. Sed hæc propriè ad melanurum piſcem pertinent, quàm quidam ineptè cum Sepia confundunt. Cæterùm literas ſacras cùm Ægyptij ſignificare vellent, iuncum, cribrum, & Sepiam ponebant. Iuncum autem, quia eo pro calamo vtebantur, Sepiam verò quòd eius ad ſcribendum atramento vterentur, vt ſcribit Pierius. Quanquam etiam hic per Sepiam atramentariam thecam ſignificari poſſe putet, cùm apud Perſium pro ea ponatur, dum canit.

Hierogl. lib. 28.

Pulchra incæpta turpiter cedentia.

L. 2. c. 110.

Periculum.

Homo occultæ naturæ.

Nigra quod infuſa vaneſcit Sepia lympha.

D Nos tamen pro atramento ipſo hic poni ſuprà probauimus. Sanè Græci atramentum ὀστρακικὸν appellant. Cribrum autem ſub Sepia ponere ideo cõmenti ſunt, quia ea prima ſunt arma, quibus in pane conficiendo vtimur, atq; id apud Ægyptios ex iunco contexi ſolitum. Admonebant autem ea cribri cœlatura ita iunco, & Sepiæ ſubiecta, eum qui victui neceſſaria comparaſſet, litteris dare operam poſſe: cui verò deſit prouiſæ frugis in annum copia, alij dedatur arti, aliamq; ſequatur induſtriam neceſſe eſſe. Sunt etiam qui amorem coniugalem in viro firmum, in fæmina lubricum ſignificare ſi vellent, Sepiam tridente confoſſam pro huiuſmodi rei Hieroglyphico faciant, propterea quòd Sepia fœmina ſi percuſſa fuerit, mas auxilium adferat; quòd ſi mas percutiatur, fæmina aufugiat.

Litera Ægyptiaca.

Amor coniugalis.

FA-

E

FABVLÆ.

THETIS mater Achillis infantem igne fouit, interdiu litum ambrosia, sic demum illi conciliatura immortalitatem. Id quod aduertens Peleus altiùs inclamauit. Inde ad Nereides digressa narratur Thetis, cui alioqui fuit insitum, formam demutare. Quin & cum ea coisse primum creditur Peleus in Sepiæ speciem conformata. Euripides Pelea cum Thetide semel coijsse tradit, idq; in Sepiade promontorio, quod in Magnesia statuit Plinius. Meminit huius fabulæ Iohannes Tzetzes, his versibus.

Φασί τιὼ Θέτιν φεύγουσαν Πηλέος σωουσίαν
Πρὸς πῦρ πρὸς ὕδωρ τρέπεσθαι, πρὸς φύσιν τῶν θηρίων.
Πρός δὲ σηπίας πώποτε μορφὴν μεταβαλοῦσαν
Πηλεὺς αὐτὴν κατέσχηκε, καὶ γάμῳ συνέζυγη.
Τοδ' ἀλληγορικώτερον. τοῦτον οὐκ ἀξιοῦσα,
Κατὰ πυρὸς τρέπετο πεσεῖν, καὶ καθ' ὑδάτων
Κἂν τοῖς δυσβάτοις ὄρεσι βερα θηρὶ γίνεσθαι.
Τέλος αὐτὴν κατέσχηκεν ἐν σκότῳ κρυπτομένην,
Ὥσπερ σηπίαν τῷ θόλῳ, τοῦ μέλανος κρύβεσαν.
Εἴ τε καὶ παρὰ θάλασσαν ἐκφεύγουσαν ἐκ ἕνος,
Ὡς Εὐριπίδης γέγραφεν ἐν Ανδρομάχῃ τοῦτο.
Aiunt Thetim fugientem Pelei congressum,
In ignem, in aquam verti, in naturam ferarum.
Inq; Sepiæ aliquando formam conuersam,
Peleus ipsam detinuit, & nuptijs coniunctus est,
Magis autem allegoricè: hunc non dignata,
In ignem vertebatur vt caderet & in aquas,
Etiam inaccessis montibus esca bestijs vt fieret,
Postremò ipsam detinuit in tenebris absconsam,
Quemadmodum Sepiam, atramento nigro absconditam
Siue iuxta mare effugientem illum,
Vt Euripides scribit in Andromache illud.

F

G

PROVERBIA.

VVLTV mutabilis albus, & ater, Horatius. Quo in loco Porphyrion Grammaticus annotat prouerbiali figura dictum, albus & ater, & pro eo, quod est bonus & malus: & Horatium, album, ad liberalem, aut lętum reddidisse: atrum ad sordidum & ærumnosum. Huc festiuiter allusit Matron apud Athenæum de Sepia loquens: *Lib. 4.*

Η μόνη ἰχθύων σοφὸν τὸ λευκὸν καὶ μέλαν οἶδε, ideſt
Quæ cum sit piscis, sola album nouit & atrum.

Est enim, inquit adagiorum author, Sepia colore albo, sed succum habet atrum, quem spargit in metu, ne deprehendatur.

Et nigrum niueo portans in corpore virus

de Sepia videtur pronunciasse Ouidius in fragmento, quod Halieuticon inscribitur. nàm sequens versus deest. *Perca sequitur Sepiam.* Ἔπεται πέρκη μελανουρῷ. hic malè vertit adagiorum author per Melanuros Sepiam. H

EPITHETA.

SEPIA propter dolos, quos machinatur piscibus, dum eos venatur δολόφρων, δολόμητις, dicitur Oppiano: καρδαλέα siue audax, quòd maiores quandoq; pisces aggredi audeat, ac mas fœminæ à tridente percussæ auxiliari in hominum conspectu. ταχυτὰς σηπίας nominat Eubulus quòd in sartagine coqui solitæ sint. Nicander φυξηλίδα fugitiuam, quòd sparso attramento manum captantis effugiat. Ob atramentum nigrum dicitur furua apud Gyraldum. tarda fugæ apud Ouidium.

VSVS

A

VSVS IN CIBIS.

Quando ederentur.

QVAMVIS Pythagoras Sepia vesci prohibebat suis, non tamen ob id cæteri abstinuerunt. Nam cùm amphidromia olim celebrabantur, mœnas cùm Scepijs mollire, & plurimos cirros diligenter stringere assolent, vt loquitur apud Athenæum Eubulus. Aristophanes in Thesmophoriazusis.

Ιχθῦς ἐωνήσαμην ἢ σηπίδιον. ideſt.
Emptus est piscis aliquis vel Sepiola.

Et Theopompus in Venere.

Αλλ' ἔνεστιν ἐνὶ σηπίαν τινὰ διαλαβοῦσαν (διαλαβὼν legit Natalis Comes) καὶ τὸ πολυπόδιον, vertit Dalechampius.

Sepiam & qui exiguum Polypum hunc intercepit, arrode.

Et nunc quoque in omnibus Italiæ piscarijs venales habentur, ijs inquam, in quibus ma-
B rini veneunt pisces, non alia, quàm cibi gratia; Quamuis alioqui ganeones, ac delicati Sepiam aspernentur, & pauperculis relinquant, nam insipida est, nisi optimè præparetur, condiatur, coquatur q; nam sic grata sapidaq; efficitur. Duplex autem eam coquendi modus est: aut enim assatur, aut elixatur: Idq; tum recens, tum asseruata. Nam Galli Sepias exiccant, non aliter quàm Græci Polypos. Miror certè cur recentes nullibus in Oceano sint pretij, vt scribit Bellonius, cùm à coquis, inueteratis, aut sale conditis præferantur. Sed fortè id ideò fit, quòd cibi fastidiū, recentes adhuc pariant, & salitæ reiunia verna egregiè solentur. Sunt autem Sepiæ aliæ maiores, aliæ minores: Maiores sale conseruantur in Illyride, indeq; Venetias deferuntur, vti & Genua Mediolanum. Auicenna, inquit, Rubien (aliqui Scepiam interpretantur) est conueniens cibus: qui tamen salsus & inueteratus, atram bilem gignit, Venerem promouet. Simeon Sethi Sepiam difficilè concoqui, parumq; in se continere succi salsi ait, quòd si tamen concoquatur, non parùm nutrimenti corpori id ferre. Cæterùm quia crudos procreat humores (vt suprà ex Galeno in genere de Mollibus scripsimus) oportet eam condimentis acrioribus conditam esse, vinumque vetus, & tenue superbibere. Venetijs & Romæ omni tempore habentur,
C sed optimæ putantur mensibus Ianuario, Februario, & Martio. Præstant autem cùm sunt grauidæ teste Aristotele. Elixantur magna ex parte, assisque præferuntur, vti fortè & apud priscos. Nam elixarum mentionem facit Alexandrides in Protesilao, vbi symposium nuptiarum Iphicratis, qui Cotys regis Thracum filiam ducebat, describit, nulla assarum mentione facta. Quo autem modo sint elixandæ Alexis ἐν Ποιητῇ docet, inducto coquo hæc loquente. *Hist. 8. cap. vlt.*

——————— σηπίαι πόσου
Δραγμῆς μιᾶς τρεῖς. τῶν δὲ τὰς μὲν πλεκτάνας,
Καὶ τὰ πτερύγια σωτεμῶν ἑφθὰ ποεῖ.
Τὸ δ' ἄλλο σῶμα κατατεμὼν πολλοὺς κύβους
Σμήσας τε λεπτοῖς ἁλσὶ σεσιοιῶν ἅμα
Εἰσὶ τὸ τήγανον σίζων ἐπείσιον φέρω. ideſt.
A. Sepiæ quanti? B. vna drachma
Tres. A. harum brachia
D *Et pinnas accipe, dissectas q; elixa:*
Corpus reliquum in quadrata frusta multa discinde,
Tuso sale perfrica, & cænare statim ac inceperint,
Accedens, è stridente sartagine nobis affer.

Nam in sartagine coquebant olim, ac elixabant, vnde Eubulus ταγηνιτὰς σηπίας nominat. Eis, cùm in cibum parabantur, oculos eximi solitos, monstrat hic versus Plauti. *In Rudent.*

Iube elidere oculos, itidem vt Sepijs faciunt coqui.

Bonum autem ius ex eis fieri negant piscatores absq; atramento. Quapropter piscatores vt scribit Bellonius, cùm per senectutem deficientes super aquam fluctuantes, vel viuas vel mortuas extrahunt, in primis dant operam, ne atramentum (quod aliàs dum se persequi sentiunt, effundunt) temerè diffluat. Bartholomæus Scappus, Sepiam in iure suo cocturus, recentem exossat, & pedes seu brachia abscindit, vt tantummodo alueus relinquatur cum vesicula, qua atramentum continetur, tum eam cultro per medium diuidit,

lauatq;

lauatq; cartilagines omnes exteriores interioresq; in aqua frigida, aut tepida, donec albeſcant, deinde diſſecat eandem in plures partes, & in olla fictili, aut vaſe alterius generis, coquit cum butyro, aut oleo oliuarum, additis allijs minutim conciſis, aqua modica, pipere, cinnamomo, croco, & pauco vino, aut omphacio, & ſalis modico, tandemq; herbas adiungit virides contuſas in mortario. Quod ſi verò iuſculum nigrum eſſe velit, vt eius eſt atramentum, herbas non imponit, ſed miſcet atramentum cum vini modico, aut omphacij, coquitq; iterum, ad ebullitionem vſque: tum inferre iubet ſuprà inſparſis aromatis dulcibus. Nonnunquam brachia ſeu cirros cum ita cocta Sepia infert, lauatos & in plurimas partes diuiſos, & ſic cum ea coctos. Infarciunturq; aliquando Sepiæ hoc pacto, vt idem ſcribit. Exempto oſſe, & brachijs abſciſſis, lauantur, & implentur caſeo, ouis, pane minutim trito, aut contuſo, uuis paſsis, herbis tuſis, pipere, cinamomo, croco, commiſtis primum omnibus, tempore ieiunij loco caſei ſumi poſſunt amygdalę cõtuſæ, & loco ouorum auium, oua alterius piſcis cruda. Impletæ coquuntur in ſartagine cum aquæ pauxillo, & olei, ita vt vix tectæ appareant. bulliunt deinde paulatim, donec quibus infarcitæ ſunt, tumeant, iterumq; parum omphacij additur, & aqua tincta cum croco, pipere, cinamomo, & ſale recoquuntur per duas horas, aut paulò minus. Platina Sepias elixas ſubinde ab aheno extractas, & cum pipere, ac laſere conditas infert. Sunt qui pipere condiunt, cinamomo, coriandro, viridi mentha vel arida: item qui vitello oui, aceto vel agreſta, olei modico, vbi ebullierint, obligant. Sepijs cum nucibus, & allio paratis veſcuntur quidam, inquit Mathiolus, vt in Venerem ſalatiores prorumpant. Quibus autem condimentis Sepiæ ſapidiores euadant, docet Apitius inquiens: In Sepia fartili condienda piper, Liguſticum, apij ſemen, careum, mel, liquamen, vini condimenta coctiua calefacies, & Sepiam inde apertam perfundes, atq; ita farcies, coctam cerebellis elixis eneruatis cum pipere tritis, quibus commiſceas oua cruda, quod ſatis eſt, piper integrum, eſicia minuta & ſicca, ſues, & in bullientem ollam mittes, ita vt coire impenſa poſſint. Alia Sepias condiendi ratio, & materiæ. Sepias elixas aheno in frigidam miſceas cum pipere, laſere, liquamine, nucleis, & ouis, vt videbitur, condies. Aliter: Sepias, piper, Liguſticum, cuminum, coriandrum viride, mentam aridam, oui vitellum, mel, liquamen, vinum, acetum, & olei modicum, bullire ſinito: & vbi bullierint, amylo obligabis. Sepias veteres aliqui præmacerant primum lixiuio ex cineribus, & parte calcis facto, deinde aqua dulci: deniq; purgatas conciſasq, inteſtinorum inſtar condiunt coquntq;, vt audit Zoographus. Sepiæ coctæ, teſte Dioſcoride, atramentum dum eſtur, egrè concoquitur: aluumq; mollit. Diphilus apud Athenæum ait Sepiam elixam teneram effici, ori gratam, concoctu facilem, & aluum leuiter ſubducere: ſuccum qui ex ea gignitur ſanguinem extenuare, excretionemq; per hæmorrhoidas mouere. Oua quoq; in ſiccum ejecta à quibuſdam edi cocta in ſartagine ſcribit Rondeletius.

Lib. 9. c. 4.

Lib. 2. c. 20.

Lib. 8.

VSVS IN MEDICINA.

SVMVNTVR varia ad varios morbos ex hac remedia. Vtimur autem vel tota Sepia, vel aliqua eius parte, vt ouis, atramento, teſta, quàm ὄστρακον vocant Dioſcorides & Athenæus. Galenus Sepias ſtomachicis prodeſſe ait. Kiranides, Sepia, inquit, elixa in cibo veſicæ, renibus & dyſuriæ medetur: Vrinam quoq; ciere ait Plinius & lentorem renum diſijcere. Acetum in quo Sepia ſuffocata eſt cum oleo miſtum, ei, qui marini Hippocampi venenum hauſit, propinat Aëtius. Ad dentium dolorem, inquit Galenus in Euporiſticis, ouorum putamina, Sepiam & oleũ miſceto, & coquito, donec tertia pars relinquatur, & repidum ore contineto. Aluum ſoluunt Sepiæ, teſte Plinio, in cibo datæ, decoctaq; cum oleo & ſale & farina. Ad venerem proritandam quidam eiſdem cum nucibus & allio paratis vtũtur. Hippocrates Sepijs ad morbos muliebres frequẽtiſſimè vtitur, vt in curatione veteri auerſi ad coxam. Ad veſperam, inquit, mazam cœnet. Si verò panem voluerit, & Bolbidia paru Polyporum generis, & Sepiolas paruas in vino, ac oleo coquito, & edenda dato Et eodem lib. eadem bolbidia & Polypodia, aut Sepiolas ſimiliter præparata, ad menſes ciendos ſumi iubet. Vtitur quoq; idem Hippoc. Polypis aut Sepiolis toſtis ſuper pruna ad puerperij purgamenta à partu purganda. Cornelius Cellus atramentum Sepiæ aluum emollire ſcribit. Idem Dioſcor. Soranus apud Galenũ ad alopecias atramentum hoc illinit ſcarificato prius loco. Oua Sepiæ vrinam mouent teſte Plinio, renumq;

Lib. 8. de comp. med. ſec. loca.

Ad morbos mulierum.

Lib. 2. de mor. mul.

Ex Atramẽto.

Lib. 1. κατὰ τόπ.

Ad Alopecias.

Ex Ouis.

pituitas

A pituitas extrahunt,& renes purgant. In cibo ſumpta vrinã mouent,& renum grauedinem tollunt,inquit Marcellus. Idem ad tincturas & maculas corporis abolendas ex ijs remedijs hoc facit. Oculos,inquit, vel oua Sepię in aqua ſolue,& cũ melle permiſce, atq; inde maculas perfrica, citò abolebuntur. Potionem hanc ad menſes ducendos perſcribit Hippoc. Cantharides quinq; auulſis pedibus,alis & capite: deinde tribulos ad mare naſcentes vnà cum rad ce,menſuram quanta eſt Conchę teſta terito:&anthemi luteam internam partem ſiccam tritam, Conchæ teſtam (hanc menſuram)addito: & ſeminis apij tantundem,& Sepiæ oua quindecim: & in vino dulci diluta bibenda dato. Et cùm dolor habuerit, in aqua calida deſideat,& aquã mulſam aquoſam bibat. Idem rurſus in ijſdem libris ad coxã vteri auerſi curationem docet: At in menſibus(tempore quo mẽſes fluere debent)ſi ſanguis eruperit ſatis eſt ſin minus Cãtharides quatuor bibat,pedibus & alis & capite reiectis:& pęoniæ grana nigra quinq;, & Sepię oua, & apij ſemen cum vino modicum. Et rurſus alibi in eodem morbo: Mane Sambuci baccas ſex dato in vino meraco,& Sepię oua decẽ aut duodecim. Et iterum: Cùm mulieri aut partus purgamenta non fuerint purgata, aut menſes non prodierint,aut etiam vterus durus fuerit &c. in potu exhibere oportet pharmaca vte-

B rina,aut Sepiæ ouis,aut caſtorio admiſtis &c. Ex Sepię teſta tùm vſta,tùm non vſta plurimæ fiunt medicinæ. Hæc fungoſa eſt,nec vt oſtreorum ſilicea,abſtergendi,ſiccandiq;ſimiliter vt oſtreorum teſtæ vi pollet: ſed partium eſt tenuiorũ, vt ait Galenus. Legitur in ſuccedaneis Galeno adſcriptis, pro Sepiæ teſta pumicem ſubſtitui licere in medicamentis. Vegetius Veterinarius ſuffitum conſtituit contra languorem morbi peſtilentialis ex Sepiæ oſſibus, & alijs quibuſdam remedijs. Apud Plinium extrahunt tela corpori inhęrentia ex aqua. Marcellus Empiricus vſtorum cinerem impoſitum educere quæcunq; corpori inhæſerint,ſcribit. Aegineta verò nõ vſta abſtergere vitia cutis. efficaciora tamen habẽtur ſi vrantur, pluſquè abſterſoriæ facultatis vſtione acquirere mihi videntur. Dioſcorides Oſtracum Sepię vſtũ,donec pars interior & fungoſa,ab exteriore cruſta abſcedat,tritũq;; alphos (ideſt vitiligines) furfures & ephelides (vitia cutis facie aliqui vertunt) exterere prodidit. Galenus ad vitiligines,ephelim,lentes,pſoras,vſto eo nos vti affirmat,quòd abſtergeat,exſiccet,&tenuium ſit partium. Ad lentigines & ſcabiem idem pręſcribit Aetius. & Galenus quoq; ad ſcabiem commendat. Q. Serenus, inquit:

Liuida ſi maculet faciem lentigo decoram, Erucam atq; acidum laticem ſimul illine malis
C *Nec prodeſſe valent naturæ dona benigna, Septola cineres ex oſſibus omnia ſanant.*

Gabriel Humelbergius Rauenſpurgenſis qui hoſce verſus commentatus eſt,ſcribit duplicem eſſe huius oſſis ſubſtantiã,vnam quidem interiorem pumicoſam & teneram,qua auri fabri vtũtur: alterã exteriorem duriorem,ſiliceam,cruſtaceamq;, in qua cum aſperitate aliqua eſt læuitas: atq; huius cinerẽ lentigines & alias corporis defœdationes exterere. Medetur, inquit Plin. & lentigini cæteriſq; vitijs, ex oſſibus Sepiarũ cinis. Idem & carnes excreſcẽtes tollit,& humida vlcera. Ad alphos cõuenit crocodilea,& toſtæ Sepię teſte. Paul. Aegineta. Vſtæ ſmegmatis quibuſdam apud Actium ad elephantiaſim miſcentur. Galen. Sepiæ partem oſſeã admiſcet emplaſtris candidis, quæ vlceribus dyſepulotis conueniunt. Vegetius Veterinarius ait: Si animal fecerit vulnus, oſſi Sepiarum & teſtas etiam oſtreariũ in puluerem rediges,& ærei quoq; vaſis fuliginem pariter miſcebis; quæ benè tuſa ſi frequenter aſperſeris, ſiccatum vulnus celeriùs ducet cicatricem. Galen. ſanè vlcera deſiccare ait. Et pilos attenuare,ſicut pumicem Kiranides. Apud Aetiũ & Galenum medicamentis pilos attenuantibus adnumerãtur,vel citrà vſtionem: nam aliàs oſtreorum teſtas vti iubent. Ad ſtrumas mirificè prodeſſe Sepiæ oſſa cum axungia vetere contuſa & illita ſcribũt

D Plin. & Marcellus Empiricus. Miſcent & hodie medici quidam compoſitis illis medicamentis ex diuerſis rebus valdè ſiccantibus vſtis,quæ aduerſus bronchocelas propinantur teſte Zoographo. Ad oculorum varia vitia ab omnibus ferè medicis commendãtur. Nam cum ſale foſſili trita vngues oculoꝝ abſumit & eliquat,vti Paulus Aegineta,& Aetius tradunt. Dioſcor. eiſdem immiſcet ſalem ammoniacum loco foſſilis ad eadem oculorum vitia. Archigenes apud Galenũ ad albugines,Sepiæ teſtam tritam cum melle ſubigit & vrit, læuigatq; poſtea pharmaco, & hoc ſublinit. Galen. in euporiſticis ad caſdem & oculorũ vlcera os Sepiæ crematum diſſoluit cum melle,& inungit. Miſcent quoq; id oculorum collyrijs ad cicatrices extergẽdas; ad quas etiam per ſe combuſtum valet, cum melle contritũ teſte Alexandro Tralliano. Plinius cicatrices oculorum cũ melle ſanare pterygia cum ſale & cadmia ſingulis drachmis author eſt: Aetius os illud crudum oculorũ cicatrices extergere,atq; eorum vlcera exſiccare affirmat. Galenus non planè crudum, nec tamen vſtum, ſed toſtum eſſe cupit: Καὶ σφὶν καυθῆναι δὲ ὀπτώμενον τὸ σῶ λειοῦμενον (τὸ τῆς σπτίας

Lib. 2. de nat. mul. & lib. de morb. mul.

Li'. 2. de mor. mul.

Lib. 1. de mor. mul.

Ex teſta.

Lib. 4. c. 12.

Lib. 32. c. 10

Ad tela extrahenda.

Ad cutis vitia.

Ad ſcabiem.

Lib. 32. c. 10

Lib. de compoſ. med. ex. τοπικῶν.

Lib. 2. c. 62.

Ad ſtrumas.

Ad oculorũ varia vitia.

ὀστρακον) ὀδύναις τὰ λαμπρωσει, καὶ ξηραίνει τὰ ἕλκη. Vbi animaduertendum, inquit Zoographus,quod Aëtius dixit,oculorum vlcera hoc remedio ſiccari,Galenum (niſi mutilata ſit lectio)ad vlcera ſimpliciter retuliſſe. Oculorum tumorem ruboremq; Sepiæ cortex cum lacte mulieris illitus ſedat,& per ſe ſcabritias emendat. Inuertunt itaq; genas id agente,& medicamentum auferunt poſt paulum,roſaceoq; inungunt,&pane impoſito mitigant nocte. Eodem cortice & nyctalopes curãtur in farinam trito,& aceto illito. Extrahit & ſquamas cinis eius. Hæc omnia Plinius. Nec ab his diuerſa ſcribit Marcellus, dum ait : Sepiæ teſta interior quæ mollis eſt diligentiſſimè trita, & muliebri lacte permixta, atq; inunctione adhibita,oculorum caligini,albugini,& cicatricibus plurimũ prodeſt.In iumentis quoque albugines oculorum emendat flatu oris immiſta,teſtibus Dioſcoride,& Plinio. Apud Vegetium albi vitia deterget iſta curatio : Sepiæ marinæ oſſis raſi ſcrupulos denos , croci, ſalis ammoniaci, myrrhæ,crocodili ſtercoris, ana ſcrupulos duos , miſce . In Hippiatricis Græcis etiam Sepiæ oſtraco ſuccus fœniculi & alia miſcentur in collyrium ad leucomata oculorum:& mox ad ſuffuſionẽ eidem raſo adduntur ſales Attici,fimus crocodili &c.Columella ſi album, inquit,in oculo bouis eſt,trita Sepiæ teſta,& per fiſtulã ter die oculo inſufflata,ſanat. Tardiuus vſtam tritamq;canibus ad albuginem adhibet. Author eſt Columella cicatrices oculorum in equis extenuari cum foſſili ſale trita Sepię teſta.Eadem recipitur in collyrijs abſterſorijs apud Aetium. Alchohol ad conſeruandam oculorum ſanitatem(in libro ſecretorum qui Galeno adſcribitur)præter cętera accipit rubien,ideſt Sepiam (os Sepiæ potiùs) ablutam marinam.Sepiarum teſtę palpebras mundant,Kiranides.Conformatæ in collyria læuigandis aſperis palpebris affricando accommodantur,vt Dioſcor. prodit.Galen.mediocri,inquit,huius teſtę ſcabritia vti ſolemus etiam ad magnas in oculis aſperitates(quas συκώσεις nominãt)collyrij ex ea formam effingentes,& donec ſanguis eliciatur infricantes:quo facto poſtea cathæretica collyria efficaciùs adhibẽtur.De hoc remedio etiam Plinium ſentire putat Zoographus cùm ſcribit : Adijciũt & officulis eius genas, ſi terantur ſanari . Dentifricijs quoq; aptiſſimum eſt os Sepiæ. Marcellus eius molle hiſce miſceri poſtulat. Dioſcor.vſto vtitur ad dentes extergendos:cæteri crudo.Apud Plateariũ ad dentes dealbandos commendatur,ſi polline eius ſubtili in panno lineo poſito fricẽtur. Ad faciem dealbandam eundem pollinem cum vnguento citrino miſcet,Galenus ex Critone ſmegma dentium quo albi & odorati redduntur hoc deſcribit.Nitrum,teſtam Sepię, myrrham æqualiter miſcens vtitor. Idem in Euporiſticis ad dealbandos dentes aliaq; eorum vitia ſananda: Daſupodis caput vſtum cum fœniculo quàm albiſſimo, & Sepiæ tritis oſſibus vtere . Incertus quidam apud Zoographum Sepiarum teſtas adijcit, tùm dẽtificijs tùm compoſitionibus ad os humidum cruentumq; detergendum , & gingiuarum carnem inſtaurandam.Marcellus combuſti puluerem ex melle cõtritum,adiecta gutta ammoniaci gingiuis & dentibus prodeſſe ſcribit,ſi ita perfricentur,vt nihil ex eo in fauces deſcendat. Teſte Plinio Sepiarum cruſtæ farina præparat cutem medicamentis alopeciam replentibus . Ex obſcuro probat Zoographus os Sepiæ tritum & cum aqua potum thoracis vitijs, & aſthmaticis omninò prodeſſe. Hæc ſic cecinit Vrſinus :

Os bibe contritum, facilis pulmone reſurget Spiritus, & vitium pectoris omne feret.

De medio oſſe Sepię,quod eſt molle,puluerem facies,& in mixtione conditi optimi iecorico(hepatico)ieiuno per triduum dabis, ita vt in dextro latere aliquandiu iaceat cũ acceperit,& poſtea diutiſſimè deambulet, ita iubet Marcellus Empiricus . Galenus in Euporiſticis ad ſupprimendum alui profluuium, Sepię teſtam, & capillamenta crementa ex vino vetere potui offert.an verò capillamentorum nomine cirros ſeu pedes eius accipere oporteat, an τριχώδη illa, quorum pro branchijs eis vſum eſſe Rondeletius conijcit, quærendũ proponit Zoographus. Hippocrates vbi vterus puerperę procidit, Sepię teſtam tuſam, & vino imbutam cum pilis leporinis lana excipit , & apponendam præbet . Quòd ſi mulier prægnans menſes profluos non habeat,ſtercus aſini tritum,& rubricam, ac Sepiæ teſtam, trita, ſimulq; linteo illigata apponit. idem quoq; ſcripſit libro de ſterilibus.

L.32.c.7.

L.2.c.22. Cap. 11.

Ad dentes dealbandos.

Ad Thoracis vitia.

Ad hepaticas.

Lib. de ſuperfœt.

VSVS IN VARIIS.

Hiſt.4.c.8.

VTVNTVR Sepijs piſcatores ad capiendos piſces,vt his verbis teſtatũ reliquit Ariſt. Nidores deniq;, genera quęq; piſcium appetunt: vnde etiam carunculas Sepiarum deuſtas , odoris gratia eſcam hamis affigunt : ita enim fit , vt piſces auidiùs accedant.Et Plinius:conueniunt, inquit,piſces ex alto etiam ad quoſdam odores, vt Sepiã vſtam,& Polypũ: quę ideò conijciuntur in naſſas. Tarentinus ad marinos mugiles ſcaros,& mullos eſcã ex Sepiarũ teſtulis cũ ſiſymbrio viridi (q; eſt bryõ Zographo) aqua

marina,

A farina, & caseo bubulo mistis vtitur, dum retibus nauat operã. Sepiũ expetitur aurifabris, nam cùm id ex duabus constet partibus, superiori scilicet dura ac leui, inferiori autem fungosa, facilè in eam partem fungosam annulorum cęterarumq; rerum formæ imprimuntur, quę metallis igne colliquatis expleri solent. Anaxilaus apud Plinium tradit atramento Sepię tantam vim inesse, vt in lucerna addito æthiopes videantur ablato priori lumine. Confirmat id Sextus Empiricus his verbis: Iam verò & præstigiatores lucernas ærugine, & Sepiæ atramento vngentes, faciunt vt qui adsunt, modò cris colorem habere, modò nigri esse videantur, propter paruam eius, quod admistum est, insperſionem. Quapropter Plinius scribit in Sepijs miram esse naturam: nec tamen ex eis fieri atramentum ad pingendum, aut scribendum. ad quæ verba notat Dalechampius septentrionales populos nigro Sepiæ, addito tantillo aluminis atramenti loco scribere, nec incommodè. Rondeletius quoq; atramentum Sepiarum pro atramento scriptorio in vsum cedere posse affirmat: quòd niger sit humor, & glutinosus. Videtur, inquit Angelus Politianus, olim atramentum Sepiæ humore suo confectum fuisse, vnde Sepiam atramentum vocarint, ex quo Martianus. Dehincq; nigello puluere, qui ex fauilla confectus, vel Sepia putaretur, B illato per cannulas eadem resanari. Coci Sepiarum oculos elidunt, vt pro vnionibus vendant: His enim mulieres quædam Italæ vnionum vice se exornant.

Æthiopes vt videãtur.

Ad scribendum.

Lib. 35. c. 6.

VENENVM.

VENENATVM esse Sepiæ morsum tradit Ælianus, denteſq, ipsius validos latere, minus tamen violenter, quàm Polypum mordere. Oppianus quoq; Polypo, & Sepię venenatum morsum tribuit, sed exigui detrimenti: quem fortè cùm malè Vuottonus intellexisset, morsu non lædere Sepiam scripsit, sed noxiam quandam saniem ex eius corpore effluere. Eius autem morsus venenum cecinit his iambis Philes.

De animal. 5. cap. 44.

Ἀλλὰ σὺ πεῖμὴ ζῶσαι εἰς χεῖρας λάβοις
Ἄλλος γὰρ ἂν φθάνοι τις, ἰκτείρας βλέπων
Ὀδόντας ὀξῆς εἰς ἀποχρυφον σῶμα
Καὶ δῆγμα πικρὸν ἐξ ἰοῦ προηγμένον.

C Quos sic exposuit eodem versuum metro Gregorius Bersmannus Annabergensis:

Sed tu caue viuam in manus vt sumpseris, *In ore acumen dentium recondito*
Quin pottus alius te prior, probauerit *Pestemq; morsus tabidam venefici.*

DE SEPIOLA RONDELETII. Cap. V.

PISCICVLVM hunc inter Mollium genera referendum meritò nobis separatim descripsit Rondeletius his verbis. Sepiæ, inquit, nascẽti similis est; pollicis crassi magnitudinẽ non superat; octo pediculis cõstat; duas proboscides habet, nec sepium in dorso, nec gladiolum habet: vtriq; lateri pinnula veluti ala parua affixa est, rotunda, nec figura, nec situ pinnis Sepiarum, & Loliginum similis; neq; enim angusta longaq; totam aluum ambit, vt in Sepijs, neq; lata, & in angustum angulum terminatur, vt in Loliginibus, sed rotunda, parua, vtrinque veluti adnata modicam alui partem occupant, neq; ad extremum vsq; corporis protensa. Colore est vario; paruulis enim punctis in dorso notatur. Ore, oculis, fistula, partibus internis à Sepijs non differt. Carne molliore, & delicatiore est D quàm Polypus vel Sepia. Vêre maxima copia capitur cum reliquis piscibus, & ob paruitatem negligitur, cùm tamen, vt dixi, suauissimus sit. Huius pisciculi nullam quod sciam, mentionem fecerunt Aristoteles, Athenæus, Oppianus, Aelianus, Plinius, ob id cùm no-

De pisc. lib. 17. c. 10.

Nominis ratio.

men deſit, Sepiola non abſurdè vocabitur, non quòd ex genere Sepiarum ſit, ſed quòd corporis forma Sepiæ ſimilior ſit piſciculus, quàm Loliginibus vel Polypis. Quòd enim Sepia non ſit, oſtendit pennarum magna differentia; item quòd Sepio careat. Alterius eſſe generis à Loliginibus arguit corporis forma, quæ in hoc lata eſt, in illis longa; tùm quòd gladiolo deſtitutus ſit. Cum Polypis verò numerari non poteſt, cùm Polypi omnes proboſcidibus careant, vt antea ex Ariſtotele docuimus, hic verò duas habeat, eaſq; longas. Hæc Rondeletius, ex quo huius piſciculi partem pronam & ſupinam depinximus.

DE LOLIGINE MAIORI, & Minori. Cap. VI.

ORDINIS RATIO. ÆQVIVOCA.

VM non admodũ inter ſe maior & minor Loligo differant, multaque à ſcriptoribus tradantur, quæ vtrique conueniant, neceſſarium mihi viſum eſt, vtriuſq; hiſtoriam hoc vnico capite complecti. Τευθὶς præter hunc piſcem etiam eſt πίμμα τι λαγανῶδες, vt exponunt Heſychius & Varrinus. Ad quæ verba, panificij, inquit Zoographus, aut placẽtę genus fortè fuit inſtar Teuthidis in cirros quoſdam diuiſum. Nam Alexit (citante Athenæo) in Eretrico coquum exponentem facit, quonam pacto ex Loligine placentæ, ſiue libi, ſiue farciminis genus fieret, ſcilicet abſciſſis pinnis, infarta pinguedine, & aſperſis recentioribus & delicatioribus aromatis. Atq; id farcimen (πίμμα quoddam panificij genus intelligit Zoographus) ab Iatrocle in artopœico Teuthidem vocari Pamphilus refert. Teuthis Arcadiæ ciuitas Stephano & Pauſaniæ. In Lexico communi Græco ſcribitur eſſe nomen ducis in Aulide, qui Palladem vulneraſſe fertur. Lolius (ita Gazæ Loligo maior vocatur) nomen maximi rethoris vel oratoris, ad quem epiſtolam ſcribit Horatius, Homeri poeſim exemplar veræ virtutis continere; & in Iliade quantum detrimenti animorum noſtrorum perturbationes adferant, in Odyſſæa autem quòd virtus valeat ad benè beateq; viuendum.

Placentæ genus.

Lolius rethor.

SYNONYMA.

SYNONYMA vt diſtinctè tractentur (confuſa enim à plurimis authoribus conſcripta ſunt) Loliginem in maiorem minoremque diuidemus. Maior itaq; Τεῦθος à Græcis nominatur, vt Ariſtotele & Nicandro, Gaza Lolium ficto Latino nomine tranſtulit, vtà Loligine diſtingueret, quam Τευθίδα vocant: Legitur in vulgatis Ariſtotelis codicibus plærunq; Τευθὸς barytonum, non oxytonũ, vt aduertit Zoographus; vnde & genitiuus pluralis Τευθῶν vltimam ſyllabam circumflectit, cùm tamen alibi paroxytonum reperias τευθῶν, à recto ſingulari penanflexo Τεῦθος, ſicut apud Athenæum, Nicandrum & eius Scholiaſtem quoq; ſcribitur. Qua de cauſſa Τευθος accẽtu in prima circumflexo ſemper ſcripſerim. Loligo magna ea eſt, inquit Rondeletius, quam Calamar noſtri vocant, à thecæ ſcriptoriæ ſimilitudine: ſiue quòd in ea reperiantur, quæ ad ſcribendum neceſſaria ſunt, videlicet atramẽtum & gladiolus, qui altera parte cultrum, altera calamum ſiue pennam refert, minimè verò officula duo, vt quidam imprudenter contra ἀνατομίαν ſcripſerũt, quorum alter cultri, alter calami loco ſit. Robertus Conſtantinus in ſupplemento linguæ lat. Monſpelij calamar vocari aſſerit. Prouinciales Tothona corrupto vocabulo pro Teutho vocant. Maſſilienſes Tantc. Romanis quoq; & Venetis Totena dici teſtis eſt Bellon. Baionenſes, vt ait Rondelet. Cornetz appellant Loliginem magnam, Corniches paruam, quamquam vtramq; vocem Robertus Conſtantinus Loligini minori adſcribat. Iam verò Loligo minor Τευθὶς à Græcis nominatur. Nota igitur vocabula hæc Τεῦθος, & Τευθὶς, ſpecies ſignificare diuerſas: cùm alia pleraq; piſcium nomina in ſimiles terminationes exeuntia, niſi ſexu differre ſoleant. Sic Cantharus & Cantharis, piſcis idem videtur VVoottono; ſimiliter Cammarus, & Cammaris: Carabus & Carabis: Phycus, & Phycis. Iam ſynonyma proſequamur. Calamaro & Calamaio nomen Italis vſitatum eſt. Vnde Pierius Valerianus piſcem atramentarium vocat. Gallis præſertim Santonibus Caſſeron dicitur. A noſtris, inquit Rondeletius, Glaugio, corrupta voce, opinor, ex gladiolo, quanquam

Τεῦθος.

Hiſt. 4. c. 1.

Lib. 17. de piſcib. c. 4.

De Aquatil. lib. 2.

Loliginis minoris ſynonyma.

Lib. 28. hierogl.

Lib. 17. de piſc. cap. 5.

Monſpe-

A Monſpelienſes noſtri Calamar & Glaugio ſæpè confundant. Robertus Conſtantinus Monſpelienſibus Glanio (corruptè fortè pro Glaugio) dici ſcribit, item Rubelle & Couteau, quod gladium ſiue cultrum ſonat. Hiſpanis Calamar peſcado. Sepias & Loligines, teſtibus Ebero & Peucero, Germani vna voce vocant Balckfiſch, ab humore atramento ſimili, quem habent loco ſanguinis. Eum enim humorem Germani Balck appellant. Et Anglis Balk nigrum ſignificat. Sed Adamus Leonicerus Sepiam priuatim Balckfiſch appellari ſcribit. Quòd ſi generale nomen hoc ad Mollia faciamus, ſpecies ſub eo contentas differentijs adiectis, Germanis noſtris, inquit Zoographus ita interpretabimur: Loligo maior, ein groſſer langer Balckfiſch. Loligo minor, ein Kleiner Langer Balckfiſch. Sepia ein breiter Balckfiſch. Polypus ein Balckfiſch mit ein Kleinen leib, vnd lange fuſſen, daruffer auch gaan Kan. Cæterùm Loliginem ſimpliciter Germanis Intẽfiſch dici, tradit Nomenclator, quod piſcem atramentariũ denotat, vt eius linguę periti me docuerunt. Belgis Seekatte, id eſt felis marina, vocari idem teſtatur. Putat Zoographus Loliginẽ quoq; rectè à Germanis appellari poſſe ein Raankuttel. Nam Raan gracile & oblongum illis ſignificat, Kuttel vel Kuttle Anglis Sepiam, quæ vox apud Germanos omni Mollium generi ac-
B commodari poteſt. Loliginem verò Sleue ab Anglis nominari Ioan. Fauconerus Zoographum docuit. Olligaga Illyrijs dicitur. A Gaza & alijs recentioribus geminata liquida Lolligo ſcribitur. Doctioribus pleriſq; ſimplici, veterũ codicum imitatione. Sic enim ſcriptum reperio in Plinij, Ouidij, & Horatij antiquiſſimis codicibus. Loligo, inquit Varro, dicta eſt quaſi Voligo, quòd ſubuolet, litera commutata prima. Quapropter prima ſyllaba contra naturam apud Poetas producitur, ſi vera eſt hæc nominis etymologia. Malè quidam ex recentioribus Τευθίδα Sepiam interpretantur, & gladiolum apud Plutarchum agentem de Eretrientibus habentibus μάχαιραν, vt οἱ τευθίδες, at καρδίαν non habentibus.

In ſuppl. lin. lat.

In Nomenclator.

Lib. 1. de ling. lat. Etymum.

In apophteg.

GENVS. DIFFERENTIA.

Deſcriptio.

C ANTE Teuthi & Teuthidis deſcriptionem, operæpretium eſt quædam præfari, quæ communiter vtriq; conueniunt, qualia Plinius ſub nomine Loliginis complexus eſt: eo enim vtramq; ſpeciem, hoc eſt, Teuthum & Teuthidem comprehendit, vt ex multis locis Ariſtotelis cum Plinij verſione collatis optimè probauit Rondeletius. Teſte igitur Ariſtot. habent Loligines, vt Sepię, pedes ſupra dentes, ſenos, exiguos, eorumq; nouiſſimos duos maiores, reliquos autem octonorum duos infrà omniũ maximos. Vt enim quadrupedibus crura poſteriora firmiora, validioraq; ſunt; ita ijs quoq; maximi qui infrà habentur: his enim onus ſuſtinetur, motuſq; potiſſimùm agitur. Duo etiam illi nouiſſimi maiores ſuis medijs ſunt, quia illis miniſtrant. Polypus medios quatuor habet maximos. Præter hos pedes, vt idem author eſt, Sepiæ, Loligines & Lolij peculiares binas ſortiuntur promuſcides longas, acetabulo parte extima bino aſperiuſculas, quibus capiunt & ad ora admouent cibos, ijs etiam quoties tempeſtates vrgent ad ſaxa aliqua adhærentes ſeſe veluti anchoris iactis ſtabiliunt. Vſum autem harum promuſcidum alibi clariùs ſic expoſuit. Cùm itaq; Sepiæ & Loligines pedes habeant breues atq; inutiles, ne æſtu maris tempeſtateuè exturbentur ſaxis, vt quæ de longinquo admoueãt, ideò promuſcides binas longas habent, quibus veluti anchoris innitantur, ſeq; ſtabiliant modo nauigij, tempeſtate vrgente: venentur etiam procul, oriq; è longinquo admoueant. Polypi promuſcide carent,
D quoniam pedes ad vſum eundem commodos habent. Differunt autem hæ promuſcides à pedibus, quòd duplo maiores ſint, rotundiores, nec vt pedes in acutum deſinentes, & in extrema tantùm parte acetabula habentes. Haſce promuſcides Loliginum ligulas appellaſſe videtur Apuleius. Meminit earundem promuſcidum Aelianus, & non fruſtrà à natura conditas fuiſſe teſtatur his verbis. Porrò Sepiæ & Loligines binas, quibus paſcuntur promuſcides (vt ita appellem propter figuram earum ſimul & vſum) prætendunt. His veluti anchoris cùm tempeſtas & fluctus mare agitant, petris firmiſſimè adhærentes, aduerſus omnem concuſſionem & fluctuationem tutæ exiſtunt. Et rurſus cùm tranquillitas redierit, ijs ſolutis liberè natant, non inutili hac ſcientia, qua ſe contra hyemem, & pericula muniunt, inſtructæ. Diſcrepat autem Loligo à Sepia quatenus teſte Philoſopho hæc ſit latior, illa verò longior; à Polypo autem quatenus huius alueus paruus eſt, Loliginis magnus, vt Sepiæ. Habent & Sepiæ & Loligines, etiam capillamenta, quæ

Lib. 17. de pſ. cap. 4. De par. 4. cap. 9. Dentes. Pedes.

Hiſ. 4. c. 1. Promuſcides.

De par. 4. cap. 9.

A Sepia quid differat Loligo. Apol. 1. Hiſ. 4. c. 1.

De anim. 5. cap. 41.

ἰσλίγγας. *Lib. 7.* ὐσλίγγας vocat Scholiaſtes Nicandri. Circa Teuthi & Teuthidis alueum maiores pinnæ ſunt, quàm circa alueum Polypi aut Sepiæ. Athenæus ex Ariſtotele Loliginem habere plurima Sepiæ ſimilia probat, eundem ſcilicet pedum numerum, & promuſcides, & è pedibus inferiores quidem paruos, ſuperiores maiores, promuſcidem dextram craſſiorem, corpuſculum totum, molliuſculum & oblongum, quæ omnia & maiori & minori Loliginiconueniunt. Porrò corpuſculum ſiue σωμάτιον Athenæus hic appellat, quod κοιλίαν Ariſtoteles dixit, Gaza ventrem: de eo enim ſic ſcribit: Sepijs & Polypis venter ſimilis, tùm figura, tùm tactu eſt. At ijs quas Loligines appellamus, bina quidem conceptacula ventris ſpeciem gerunt: ſed alterum minùs ingluuiem imitatur, & tactu diſcrepat, quòniam corpus etiam totum carne mollioie conſtat. Ineptè Albertus Magnus, & Iſidorus Loligini ſquamas tribuunt. Hac de partibus externis, & prin ùm quidem de atramento. *Venter.* *De par. 4. cap. 5.* Habent hoc vt Polypi ſuprà apud mutim potiùs poſitum, vt ait Philoſophus, Sepię verò infrà ad aluum. Præter atramentum, ſuccum quendam purpuraſcentem continere Rondeletius author eſt, quo cenſet Loligines coctas ſubpurpureas reddi. Cæterùm Athenæus de Loligine loquens ait: ἔχει δὲ καὶ θολὸν ἐν τῇ κύστει οὐ μέλανα, ἀλλ' ὠχρόν, ideſt, Habet autem & atramentum in veſica non nigrum, ſed pallidum. Cui etiam ſubſcribit Oppianus hoc verſu: *Atramentum.* *Lib. 7. Halieut.*

Τεύθιδες: οὐδ' ἄρα πᾶσι μέλας θολός, ἀλλ' ὑπέρυθρος.

Loligines: neq; his nigrum atramentum ſed ſubrubrum.

Athæneus rurſus de Polypo tractans ſcribit: Ἔχει δὲ καὶ τὸν λεγόμενον θολὸν οὐ μέλανα καθάπερ ἡ σηπία, ἀλλ' ὑπέρυθρον: habet atramentum non nigrum, vt Sepia, ſed ſubrubeum. Ex quibus locis concludere nequeo nunquid Polypo & Loligini eiuſdem coloris ſit atramentum. Nam ὑπέρυθρον & ὠχρὸν videntur differre. Cæterùm cùm ſcribit Ariſtoteles Mollia viſceribus carere, ſed mutim habere & atramentum, non ait nigrum ſuccum omnibus ineſſe, vt quidam putarunt, quoniam atramenti (τοῦ θολοῦ) nomine vtatur; nam hoc nomine intelligere potuit ſuccum etiam non nigrum. Nomen igitur atramenti propriè Sepiæ conuenit ſucco illi nigro & excrementitio, cæteris quidem Mollibus vt Polypo, Teutho, & Teuthidi impropriè. Poſtremò, vti docet Ariſtoteles, Sepiæ, Loligini, & Lolio partes duræ ac ſolidæ intus per dorſum & corporis prona continentur; quas non eodem appellant nomine: ſed quod inſertum Sepijs eſt, Sepium (Σήπιον) vocant; quod Loliginibus (ξίφος) gladiolum. Differunt enim quòd Sepiæ, robuſtum latumq; eſt, inter ſpinam & os mediam præ ſe ferens naturam, fungoſam intra ſe complectens & friabilem corpulentiam: Gladiolus arctior & cartilaginoſior eſt: forma etiam diſcrepat pro alueorum modo quibus inſertus continetur. Vnde quoq; Athenæus tradit Loligini teſtam (ὄστρακον) exiguam eſſe & cartilagineam: ratio eſt quia terreni minùs quàm Sepia obtinet, vt docet Ariſtoteles his verbis: Quòd plurimùm terreſtris materiæ habeat Sepia, argumento Sepium eſt, quòd tale tantumq; ſit: hoc enim Polypus caret; Loligo cartilagineoſum & tenue gerit. Loligo, inquit Franciſcus Maſſarius, per dorſum & corporis prona procurrente gladiolo cartilagineo: Vnde à thecæ calamariæ ſimilitudine, quoniam ſeu cultrum, ſeu calamum retinere videatur, piſcem Calamarum appellant. Alij exactiùs hunc gladiolum depingentes anguſtum, cartilagineum, pellucidum eſſe ſcribunt, ab vna parte cultrum, ab altera calamum referre. Itaq; cùm nihil deſit, quod ad thecam ſcriptoriam videatur neceſſarium, habet enim etiam atramentum in muti, aptiſſimè apud multas nationes, Gallos dico, Italos, Hiſpanoſq; piſcis Calamarius nuncupabitur. Quamuis autem ex Ariſtotelis verbis ſuprà poſitis pateat τὸ ξίφος ſiue gladiolum ad Loliginem pertinere, σήπιον autem ad Sepiam: tamen locum quendam ex eodem Philoſopho in libris de partibus Animalium adducit Zoographus, quo probat Sepium quoq; de Loliginis oſtraco ſeu teſta dici: Verba autem eius hæc ſunt Gaza interprete. Loligo ſepium cartilaginoſum, ac tenue gerit, & minus atramenti continet, quàm Sepia. Sed quia locus ei non occurrebat, dum ea ſcriberet, an Græcè Sepiam legatur, dubitat. Profectò à me hic locus nullo modo obſeruatus eſt, nec ab alijs etiam, qui hactenus de Mollibus commentarios doctiſſimos edidêre. Et puto hunc locum in Ariſtotele neutiquam inueniri, calamiq; aut ſcriptoris lapſu deceptum Zoographum. Ego Loliginis Illyricæ maximæ præ cæteris gladij iconem addidi lucidioris doctrinæ gratia. Diaphanus is erat, & cryſtalli etiam inſtar ſplendidus. Minores verò iuxtà poſiti, ſunt Loliginum Venetarum. Hæc ſunt quæ, ni fallor, communiter de vtriuſq; Loliginis partibus externis interniſq; dici à nobis potuerunt: reſtat nunc vt vtramq; inter ſe differre demonſtremus. Non enim cum Scholiaſte Nicandri errandum putamus, qui Τεῦθον marē eſſe putat Τευθίδα fœminam: aut cum VVottono, qui nobis

Hiſtor. c. 1.

Gladiolus, eiuſque deſcriptio. *Hiſ. 4. c. 1.*

4. Depar. cap. 5. *Plin. lib. 9. cap. 28.*

Loliginis minoris Veneta gladius. Loliginis maioris ex Illyrio gladius.

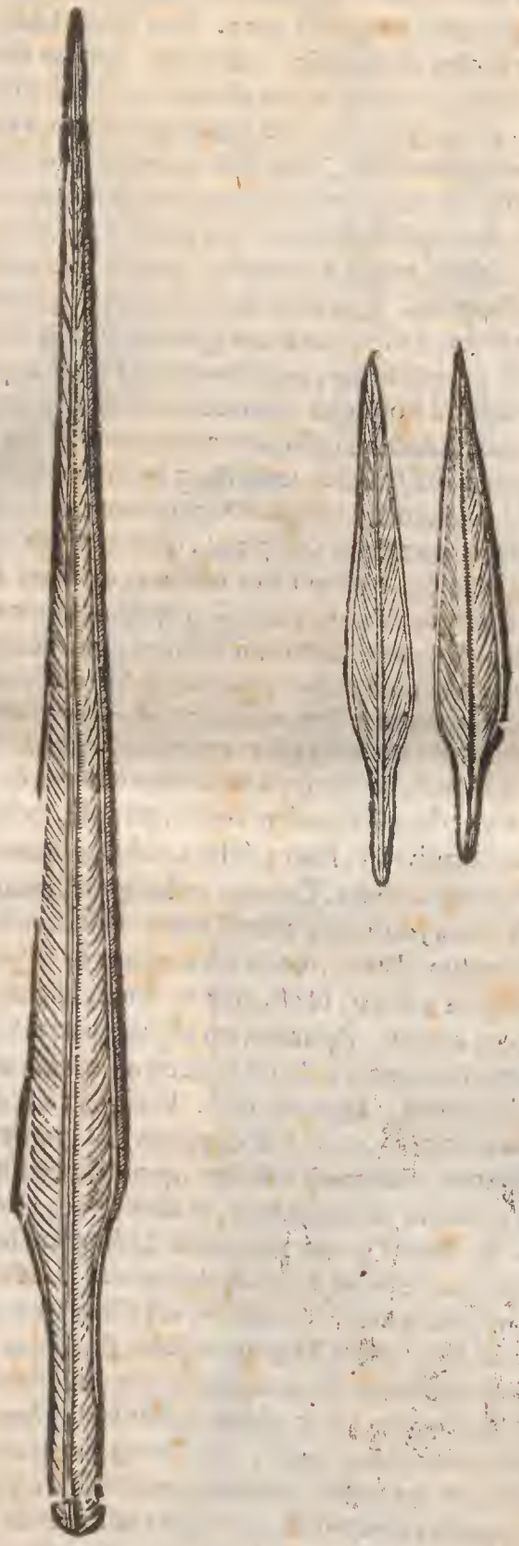

qui nobis considerandum relinquit, an Lolius à Loligine specie differat, an solo sexu, quòd scilicet Loligo mas sit, Lolius fœmina. Quandoquidem satis clarè ex his dictis Aristotelis patet specie inter se dissimiles esse: Loligine verò grãdior qui Lolius nominatur. Quippè qui vel in cubitos quinq; excrescat. Vnde Athenæus non rectè Teuthum à Teuthide magnitudine sola distinguit. Nam præterea & pinnis differunt, vt eodem loco Arist. paulò pòst docet, sic inquiens: Pinnulæ etiam circundantes illæ totum in Lolio alueum ambiunt, cùm in Loligine partem aliquam relinquant. Idem alio in loco clariùs aperuit: Pinnula, inquit, cùm in cæteris, tùm in grandium Loliginum (lego Loliorum, nam in Græco legitur μεγάλου τευθῶν) genere iuncta perpetuaq; gestatur: minores verò quas Loligines vocant,

Lib. 7.

De par. 4. cap. 9.

cant, non circumactam per totum alueum, sed de medio orsum habent. Postrema quoq; pars aluei, quæ retusa est in Polypo & Sepia, in Loligine valdè acuitur, in Lolio verò medio modo se habet. Quapropter iure dixit aliàs. Pars enim Lolij quæ exit in acutum, latior est. Athenæus ex eodem de Loligine maiori seu Teutho scribit, accedere ad tres dodrantes, colore subruffo esse (ὑπερυθρον): & ex dentibus inferiorem in eo minorem, superiorem verò maiorem, vtrumq; nigrum, accipitris rostro figura non absimilem, discisso alueo ventriculum suillo similem videri. Quæ ferè omnia non modò Teuthidi, sed etiam Sepiæ sunt communia; rostrum autem in Lolio non prorsus nigrum est, sed ad nigredinem tendit. Lolium igitur sic descripsit Bellonius: Ipsa quidem Loligine maior est, vt cubitorum interdum quinq; esse soleat, inquit Aristoteles. Exteriore quoque corporis nota aliquantulum à Loligine discernitur. Pars enim Lolij, quæ exit in acutum, in Loligine latior est. Quinetiam pinnulæ torum Lolium ambiunt (pictura Rondeletij hoc non ostendit, vt notat Zoographus) iunctæ perpetuæque, quæ alioqui in Loligine partem aliquam relinquunt. Minùs autem accedit ad Polypum quàm Sepia. Nam corpus ei oblongum est, cartilagineum, duabus pellibus obductum: gladium arctiorem & magis cartilaginosum in tergore continens, translucidum vitri modo, tenui theca inclusum: rostrum aquilinum, psittaci figura. Sed eodem modo atramentum quod Sepia emittit, & cirros octonos habet, breues tamen: in quibus totidem acetabula conspicies, quot in Sepijs. Ac præter illos octonos, duo quoq; longa flagella seu promuscides multis in extremo acetabulis circumsessa videbis: quibus à longè Cancros, Vrsos, Astacos, Paguros, & omne piscium genus arripit. Porrò Lolij acetabula præter Sepiarum & Polyporum morem, tribus introrsum aculeis osseis robustis, in gyrum munita sunt: quibus veluti vncinis arripit quod cupit, vt non omninò sit tutum Lolium manu in ipso mari contrectare ac prehendere. Latas in gyrum diffundit pinnas: à cuius ore corneo gula prætenditur angusta, & vsq; ad stomachum longa, quem habet amplissimum, atque adeò ingluuiem oblongam, quæ hunc præcedit. Eadem ferè Rondeletius his verbis. Piscis est pelagius, gregalis, ex Mollium genere, pedibus, promuscidibus, capite, oculis, ore, lingua, fistula, partibus internis quibusdam, coeundi modo Sepiæ similis. His verò dissidet. Corpore est longiore, rotundiore, in acutum desinente. Sepia breuior est & latior, durioreq; carne. Sepiæ os internum in prona parte situm quod Sepium vocatur, robustum, latum, media natura inter os & spinam, friabile quid & fungosum continens. Loliginis τὸ ξιφος, id est, gladius, tenuis est, angustus, cartilagineus, pellucidus. Promuscis dextra crassior. Atramentum nigrum non infrà vt in Sepia: sed propè mutim. Pinnulæ latiores sunt quàm in Sepia, non totum aluum ambientes, & in angulum acutum in lateribus desinentes. Et paulò pòst. Præter atramentum, inquit, succum quendam purpurascentem continent, vnde subpurpureas Loligines coctas reddi puto: Loliorum autem duo sunt genera, maiores & minores, quod his verbis Aristoteles docuisse videtur: Loliorum genus pusillum admodum est, & facie quoq; à Loligine dissidens. Quæ Gaxa melius sic vertisset. Est autem genus paruorum Loliorum, facieq; à Loligine dissidens. Nam Græca sic leguntur: Ἔστι δὲ τὸ γένος ὀλίγων τῶν Τευθῶν. Zoographus hic legendum censet, Ἔστι δὲ τι γένος ὀλίγον τῶν τευθῶν. vel Ἔστι δὲ καὶ γένος ὀλίγον &c. Loliginis minoris descriptionem hanc nobis scriptam reliquit Bellonius: Octo cirros vt Sepia habet, multò quàm Polypus breuiores, Sepia tamen longiores. Atramentum nigrum continet Sepiæ modo. Grandem quoq; habet aluum & fistulam vt Sepia; gladium etiam in tergore, alteri tantùm huius parti inhærentem. Duo crura siue duas proboscides longas exterit in cirrorum congerie, teretes, multis in extremo torilis, seu acetabulis concauas, quibus cuncta quæ venatur, capit & ori admouet: & ad saxa quibusdam veluti iactis anchoris confirmat. His etiam vtitur, quoties de more palpat, & pisciculos retinet: quibus maiores quoq; nonnunquam euincit. Rostrum porrò illi est psittaco simillimum. Rondeletius pediculorum numero, promuscidibus, oculis, capite, corporis forma, gladioli substantia, atramento, deniq; partibus omnibus tùm externis, tùm internis persimilem esse Loliginì maiori scribit, excepta pinna, & gladiolo, & parte extrema: pinnam enim latam esse inferiori loco magis, quàm in Lolio, gladiolum quoq; & partem extremam acutiores. Loliginis maioris Saluiani, & minoris Rondeletij, item eius cuius picturam Venetijs accepimus, rubris vndiq; maculis conspersam, icones tribus hisce tabulis delineatas damus.

Hist. 4. c. 1. Lib. 7.

Li. 2. de pisc.

Hist. 4. c. 1. Lolij duo genera.

Aristot. correctus.

Loligo eadem vel ſaltem ſimillima cum præcedenti.

Loligo Saluiani maior.

Loligo minor Rondeletij, cùm suo gladio.

LOCVS.

De par. 4. cap. 4.

RELIQVA Mollia propè littora versantur, ibiq; vitam degunt, Loligo verò in profundo mari, vt testatur Aristoteles his verbis: Loligo sola ex ijs gaudet alto, vitamq; plelagicam agit. Idem etiam de Lolio scripsit inquiens: Pelagius tamen Lolius non alio modo, quàm Loligo consistit. Saluianus in omni mari satis frequentem & notam esse ait. In nostro mari, inquit, Plinius, Loligines quinûm cubitorum capiuntur. Sed Aristoteles Lolium ad tantam magnitudinem peruenire author est, nulla loci facta mentione. Albertus Magnus refert Loliginem reperiri quinque cubitos longam in Sixto Mauritanię flumine. Abundare etiam in mari propè Eubœam ex Archestrati versu apud Athenæum citato colligo, nam multas esse scribit venales in Dio & Pyrrha oppidis Eubœæ. In Ponto quoq; Loligo reperitur teste Plinio, cùm absit Sepia.

Histor. 56. aquatil. Li. 9. c. 30. Lib. 21. de animal. Lib. 7. L. 9. c. 15.

VICTVS.

Hist. 8. c. 2. Lib. 2. de aquatil.

GAVDENT piscibus Loligines: nam tradit Aristoteles, In Mollium genere Loligines pisces vel maiores euincere. Bellonius, Cancros, Paguros, Astacos, & omnes pisciculorum genus suis longis prætenturis superare & arripere affirmat, diligenterq;, quicquid in stomachum dimiserint atterere rostro, quod robustissimum habent, indeque cuncta, quæ in eius stomacho percipiuntur, pulmenti faciem habere.

CAPIENDI RATIO.

Lib. 3. de pisc.

CAPIVNTVR plurimis modis, vt nobis declarauit Oppianus. Postquam enim astutissimas dixisset, subdit hos versus:

Quamuis sint tales vigili capiuntur ab arte
Piscantis, ponto quottes volnuntur in alto,
Currentes rapiunt, pelagi non agmina cunctis
Sunt instructa dolis, capis falluntur & hamo,
Qui madida degunt terra, qua fluctus inundat,
Hi plus mente vigent, illorum corpore paruos
Imbelles tenues potiùs cum Caride parua
Teuthide (cum) Cancro capies longisq; flagellis.

Lib. 3. de pisc.

Et alibi hamo etiam venari docuit his versibus:

Piscatos

A

Piscator virgam contorto fune globatam
Praparat, innumeros infigens desuper hamos
Piscibus exitium forti mucrone propinquis,
In quibus infigit fallacem Iulidis escam,
Et resupinatos sub lymphis occulit hamos.
Furtiuam medijs fraudem suspendit in vndis:
Cùm videat fixam Loligo rumpit in escam,
Dumq; premit fusum se circum fila volutans
Cuspide confossus, quo se conuellere frustra
Nititur, & luctans contra sua terga reuoluit.

NATATIO. VOLATVS.

B NON natant tantùm suis pinnulis quibus alueus earum circundatur, vt ait Aristoteles: sed ijsdem etiam volant, vt habet Plinius inquiens, Loligo etiam volitat, extra aquam se efferens. Quod & Oppianus testatur, canens: *Hist. 4. c. 1.* *Lib. 9. cap. 29.*

—— Et findunt aera magnum
Loligo Miluusq; rapax, & mitis Hirundo.

Et rursus ibidem. *Lib. 1. de pisc.*

Loligo Miluusq; rapax & mitis Hirundo
Cùm timeant magnum venientem è marmore piscem
Ex mare prosiliunt scindentes aera branchis.
Non Volucrum species, non est Loligo natantum.
Turmatim fertur ponto, gestitq; volare.
Inferius multò se tollit mitis Hirundo.
At radunt summam milui lati æquoris vndam:
Hos nanti similes dices similesq; volanti.

Idem Plinius ex Trebio Nigro tradit Loligines interdum volare tantâ multitudine, vt nauigia quoque demergant. Et Albertus Magnus, Loliginem scribit quinque cubitis es- *Lib. 24. de*
C se longam in Sexo flumine Mauritaniæ, & iuxta Oceanum volitare sagittæ modo: tan- *Animal.*
taq; multitudine; vt naues submergant. Neque id omnino esse incredibile putat Rondeletius; cùm plurimæ mutuò complexæ natent: ideoque multa simul capiantur. Cæterùm volatum longo tempore exercere non possunt, quod notauit etiam Albertus, & Isidorus. Loligo inquit ille, alis (pinnis) suis in aërem se attollit: sed quia flatus ventorũ sustinere non potest, paulò pòst vbi ventis concutitur, ad aquas redire cogitur, & in profundũ relabitur.

ÆTAS. SEXVS.

ATHENÆVS ex Aristotele Teuthi, ac Sepiæ vitam breuem esse asserit: verba *Lib. 7.*
Philosophi hæc sunt: viuendi spacium tam Sepiæ quàm Loligini breue: nam *Lib. 5. Hist.*
exceptis paucis bimatum non complet. Plinius quoque de Sepia & Loligine lo- *cap. 15.*
cutus, ait: Neque his bimatu longior vita. Loligo mas & fœmina hoc inter se differunt *Lib. 9. c. 3.*
etiam præter illud commune discrimen quo omnia Mollia in genere distingui diximus,
D quod vt scripsit Aristoteles, fœmina intestina duo continet veluti mammas, quæ si aluo *Hist. 4. c. 1.*
inspecta dissecces, facilè videris: quibus mas omnino caret. Loligo mas, inquit Rondeletius, à fœmina differt. quòd intus meatus duos habeat quibus mas caret, sicuti in Sepijs euenit. Quamobrem errant qui Loliginem fœminam esse putant, Lolium verò à Gaza nomina- *De pisc. lib. 17. cap. 4.*
tum marem, cùm etiam in Lolio differentia maris & fœmina modo dicta reperiatur.

COITVS. PARTVS.

Hiſt. 5. c. 6. CVM Ariſtoteles generaliter complicationem Mollium docuiſſet, qua vtuntur in coitu, hæc ſubinde infert: Sepiæ verò & Loligines νέουσιν ἅμα συμπεπλεγμέναι τὰ σώματα καὶ τὰς πλεκτάνας ἐφαρμόττουσαι καταντικρὺ ἀλλήλαις, νέουσι ἐναντίως: ideſt, Natant inuicem complicatæ ex aduerſo, ita vt os ori, cirri cirris reſpondeant è regione, natantes interim in contrarium. Naſum etiam dictum (τὸν μυκτῆρα) alter in alterius naſum inſerit. Quo loco Rondeletius pro νέουσι legit ὀχεύουσι, vel ὀχεύονται. Quod quidem clarius dicitur, inquit Zoographus, ſi quis diligentiùs Ariſtotelis verba ſeorſim conſideret. Si verò apud ipſum Ariſtotelem argumentum, hoc eſt, ea quæ præcedunt & ſequuntur, reſpicias; nihil mutare opus eſt: tractat enim ex profeſſo de animalium coitu: & cùm Polypos terræ niti dixiſſet in coitu, ὁμοίως δὲ καὶ οἱ Πολύποι ὅταν τῷ λεγομένῳ κεφαλῷ ἐρείσωσι πρὸς τὸν γῆν &c. Sepias & Loligines natare ſimul, & coire ſubiungit: natando autem vtrunq; ſexum in contrarium ferri, vtpotè corporibus è regione, & ex aduerſo applicatis. Athenæus quoque Ariſtotelis verba recitans νέουσι legit. Plinius, Sepiæ & Loligines, inquit coeunt linguis, componentes inter ſe brachia, & in contrarium nantes. ore & pariunt. Sed Polypi in terram verſo capite coeunt: reliqua Mollium tergis, vt canes. Qui locus, inquit Zoographus, cùm ex Ariſtotele ſit conuerſus, linguis tamen Mollium vlla coire is non dixit: ſed neque tergis vt canes. In verbis Ariſtotelis ἅμα συμπεπλεγμέναι τὰ σώματα καὶ τὰς πλεκτάνας ἐφαρμόττουσαι. noſtri codices rectè poſt συμπεπλεγμέναι diſtinguunt, & ſequentia pariter conſtruunt, hoc eſt σώματα ſimiliter, vt πλεκτανας referunt ad ἐφαρμόττουσαι; Apud Athenæum verò hæc citantem, diſtinctio eſt poſt σώματα: quod Plinium induxiſſe videtur, vt ore & linguis ea coire putaret: cùm tamen proximè ſcripſerit Ariſtoteles eundem coeundi modum Mollibus cunctis eſſe. κατὰ σώματα γὰρ συμπλέκεσθαι, &c. ſed longè aliud ei eſt συμπλέκεσθαι, aliud ὀχεύειν & σπερμαίνειν. quod non animaduertit Plinius. Quamobrem quod Gaza etiam vertit, Mollia ore coeunt, non probo: cùm Græcè legatur συμπλέκεται. Ariſtoteles certè Mollia non linguas, ſed pro ijs carnoſum quiddam habere tradit, quo voluptatem eſculentorum diſcernant. Pariunt etiam ea corporis parte (teſte Philoſopho) quæ fiſtula dicitur: qua coire eas nonnulli arbitrantur. Ἐκτίκτει δὲ κατὰ τὸν φυτῆρα, καθ' ὃν ἔνιοι καὶ ὀχεύεσθαι φάσιν αὐτάς. Sed hoc ex vulgi, vt rectè annotauit Zoographus, vel piſcatorum quorundam potiùs, quàm ſua ſententia ab Ariſtotele dictum. Alioqui dubium non eſt, quin & coitus & partus eadem omninò parte, non locis diuerſis fiant. Theodorus pro φυτῆρα legiſſe videtur φυσητῆρα: hoc eſt fiſtulam, quam alibi ἀυλὸν vocat. Zoographus κατὰ τὸν μυκτῆρα καλούμενον legere mauult: quoniam proximè τὸν καλούμενον μυκτῆρα nominauit, hoc eſt appellatum naſum in Mollibus: naſus enim verus, hoc eſt figura ſimul & vſu naſus, non habetur niſi in ſanguineis reſpirantibus: & paulò antè dixerat, æſtimatum à nonnullis genitale in vno crinium inſeri εἰς τὸν μυκτῆρα θηλείας. Et rurſus de Loliginibus & Sepijs: Ἐναρμόττουσι δὲ τὸν καλούμενον μυκτῆρα. Sed ſiue, inquit Zoographus fiſtulam ſiue naſum legamus: neutra iſtarum partium, vel coire, reuera, vel parere poſſunt Mollia. Rurſus de Sepiarum & Loliginum coitu agens Philoſophus, τῶν δὲ νεύσιν, inquit, ἡ μὲν ἐπὶ τὸ ὄπισθεν, ἡ δὲ ἐπὶ τὸ σῶμα ποιεῖται: Gaza vertit: Natatus alteri retrorſum, alteri anteuerſus in os agitur. Quod quo pacto quadret, non aſſequor ait Zoographus. Nam ſi partibus ſupinis iunctis coeunt, & os ori, cirri cirris è regione reſpondent, vt dixerat, νέουσι δ' ἐναντίως, ideſt oppoſita inuicē natatione vtuntur: non conuenit ſexum alterum retro, alterum os verſus natare, ſed os verſus vtrunq;. Sed hæc inſpicere neceſſe eſt, ſi quis de veritate admodum cupit eſſe ſolicitus. Pariunt in alto: teſteque Ariſtotele conſertum ijs ouum quale Sepijs eſt. Quæ ſic tranſcripſit Plinius: Loligines in alto conſerta oua edunt, vt Sepiæ. Oua quoque earum apparent gemina: quoniam, vti ait Philoſophus, vulua carum ita articulata eſt, vt biſida cernatur. Et teſte eodem prodeunt è ſingulis Loliginum ouis, Loligines ſingulæ, vt in Sepijs contingit.

Rondeletius fallitur.

Lib. 7.

Lib. 9. c. 51.

Pliny error.

Li. 1. de gen. cap. 15.

De part. 4. cap. 5.

Partus.

Hiſt. 5. c. 6.

Αὐλὸς.

Ariſtoteles correctus.

Hiſt. 6. c. 5.

Hiſ. 5. c. 18.

Lib. 9. c. 51.

De gener. 3. cap. 8.

Hiſ. 5. c. 18.

A

MORES. INGENIVM.

LOLIGINEM minorem siue τευθίδα Aristoteles apud Athenæum inter pisces gregales numerat. Sed Aristoteles, si fides sit vulgatis codicibus Græcis, τευθὸν non τευθίδα inter gregales pisces recenset his verbis: Gregales deniq; sunt Thunni, Aleces, Gobiones, Vocæ, Lacerti, Coruuli siue Gracculi, Dentices, Mulli, Malleoli, Elegini, Sacri, Aristulæ, Sargiaci, Lolij, Papaueres &c. Plinius quoq; & Oppianus Loligines gregales, esse testantur, cùm hic eas turmatim ponto ferri, ille verò scribat tanta multitudine è mari volare, vt nauigia demergant. Quæ comprobanda his Æliani verbis: Loligines, Accipitres marini, Hirundo pelagia, cùm quippiam metiunt, ex mari exilire dicuntur: ac Loligines quidem pinnarum longissimo, & sublimi tractu gregatim more auium efferri. Sanè maior his quoq; astutia, quàm Sepijs, ac contra plura pericula se muniendi potestas. Nam & atramento (quod vt in Sepijs, postquam emissum est, rursus accrescit, ita vt nunquam eis desit copia eius teste Aristot.) & volatu se liberant, ab imminente hoste, aliovè periculo: quamuis in astutia pares esse Sepijs his versibus innuat Oppianus de Sepiarum

B calliditate antea locutus, qua fugiunt pisces horrendos infuscata prius aqua.

Loligo atque alij qui fundunt aera pisces
Tales inueniunt artes: non est liquor ater
Illis, purpureos potius de corpore fundunt
Humores: sed fraude pares astuq; putantur.

Lib. 7. Loligines gregales. Hist. 9. c. 2.

De animal. 9. cap. 52.

Hist. 9. cap. 27.

Lib. 3. de pisc.

Sed natura de Loliginibus magis sollicita esse debuit, quàm de Sepijs. Nam hæ cùm litorales sint, minorum piscium ac minùs celerum natatu iniurijs exponuntur, quos tantum aquę infuscatione decipere sufficiebat: Loligines verò cùm in alto degant, maiorum piscium ac maximè velocium periculis obijciuntur, vnde eis etiam volatum natura concessit. Promuscidibus quoq;, quoties tempestates vrgent, ad saxa aliqua adhærētes (non aliter quàm Sepiæ) se veluti anchoris iactis stabiliunt, vt author est Aristoteles. Vnde Ælianus. Loligines & Sepiæ duabus sunt tanquā promuscidibus præditæ, quibus ad saxa, cùm est in mari tempestas, adhærescunt, & tanquam anchoris iactis firmatæ fluctuum incursionibus resistunt. Pòst cùm est tranquillitas, solutis promuscidibus rursus natant. Non contemnendā scientiā tenentes vitandi sanè tempestates atq; ex periculis salutem conseruandi. Loligini

C quoq; illud accidit memorabile, vt, si fides sit Olao Magno, solo tactu manū stupefaciat.

Hist. 4. c. 1. Lib. 12. de animal. c. 1.

L. 21. c. 10.

DENOMINATA.

MOLLIA omnia communi vocabulo τευθώδη nominantur, hoc est Loligini simila apud Athenęum. τευθὼ ὁ καταίσχυντος, Suidas. Dicitur etiam τεῦθος, aut τευθὶς voce diminutiua τευθίδιον, quod frequens est apud Athenæum: Doryon hepseris τευθίδια & σηπίδια adnumerat. Et Græcos imitati Latini Loligunculas, & Sepiolas dixere Plautus.

In Casina.

Emitto Sepiolas, Lopades, Loliguncula.

SYMBOLICA.

D DE Sepijs, & Loliginibus Matro Græcus poeta dicebat quòd solæ inter pisces, quid album, quidùe atrum sit, nosscrent, vt ait Rhodiginus. fortè, inquit Zographus, quia caro eorum alba est, atramentum verò in se cōtinet. Sed Athenæus ex Matrone de Sepia tātùm hoc refert: potest tamē & de Loligine alijsq; Mollibus atramentum effundentibus intelligi. Themistocles, vt in ipsius vita refert Plutarchus, Erethrięo ciui cuidā exprobrans ignauiā dixit: ἢ γαρ καὶ ὑμῖν περὶ πολέμου τίς ἐστι λόγος, οἱ καθάπερ αἱ τευθίδες μάχαιραν μὲν ἔχετε, καρδίαν δ' οὐκ ἔχετε. idest, sanè & vobis aliquid de bello dicendum est, qui Loliginum in morem gladium quidem habetis, cor autem non habetis. Succum Loliginis pro malignitate noxia, & virulentia nimiæ posuit Horatius de Capitolino amico hæc dicens.

Malignitas. Satyr. 4. ser. lib. 1.

——— *Hic nigræ succus Loliginis, hæc est*
Aerugo mera. ———

Vt enim Loligo foris alba est, intus ob atramentum nigra; sic Capitolinus fictus amicus, beneuolum se prius ostendit, deinde latens intus venenum euomit:

PRÆSAGIA.

Tempeſtatis ſigna. Lt. 26. c. vlt. Quæſt. natur. 18.

GVBERNATORES, inquit Cicero, cùm exultantes Loligines, aut Delphinos ſe in portum conijcientes viderint, tempeſtatem ſignificari putant; Plinio verò Loligo volitans, Conchæ adhæreſcentes, Echini affigentes ſeſe, aut arena ſaburrantes, tempeſtatis ſigna ſunt. Quæſtioque eſt apud Plutarchum: Quid eſt quòd Loligo conſpecta magnæ tempeſtatis prænuncia eſt? An quia inquit, Mollium genus omne natura frigoris impatiens eſt? Caro enim eorum nuda & glabra eſt: non teſta, non pelle, non ſquamis munitur: duram verò oſſeamq; partem interius gerunt. Vnde & Mollium nomen eis datum eſt. Quamobrem cùm adeò non facilè patiantur, imminentem tempeſtatem ilicò percipiunt. Vnde Polypus in aridum procurrit, & lapidibus (περιδίοις) adhærens ventum iamiam adeſſe ſignificat. Loligo autem exultat, frigiditatem, & in profundo maris commotionem fugiens. Habet enim hæc mollium omnium partem carnoſam imprimis mollem, ac teneram. Eaſdem ferè cauſſas reddidit Pſellus, interprete Ioanne Corterio, inquiens: Loligo piſcis eſt carnis ſuperficie molli, vnde μαλάκιον nominatur. Tenuiſſimus enim exiſtens neque teſta, neq; pelle, neq; ſquamis tectus, inter malaciorum (Mollium) genera numeratur. Cùm ſit igitur nudus, omniq; deſtitutus operimento, hyemem facilè, cuius patet iniurijs, præſentit. quo fit, vt frigus fugiat: & commotionem maris, quæ in profundo eſt, declinare ſtudens, in aquæ ſuperficie natet. Cùm igitur nautæ piſciculum iſtum mari ſupernatare vident, inſtare hyemem (tempeſtatem) colligunt, non aliter quàm Polypum petræ inhærentem ventos ſignificare. Indidit enim Deus virtutes quaſdam animalibus ad futurorum præſentionem: vt quæ eſſent ſalutaria, ſequerentur; quæ autem damnoſa deuitarent. Hactenus Pſellus.

Phyſic. q. ca. 113.

EPITHETA.

HΕρόφοιτα γὶνεθλα πτυθίδας vocat Oppianus, quòd volent per aerem. Apud Epicharmum ποταίναι πτυθίδες dicuntur. Sed hoc recentes fortè ſignificat, inquit Zoographus, non epitheton eſt. Ποταινία τὰ πρόσφατα Doricè ποταινὶ, προσφάτως. At πτερναὶ, καὶ ποταναὶ epitheta fuerint, eiuſdem ſignificationis, volucres, volaces. πτυθίδια ἁπαλὰ appellat Pherecrates, quòd molli cute, & tenera ſint intecta. Loligo nigra dicitur Horatio, quòd ſuccum in ſe nigrum contineat.

VSVS IN CIBIS.

Teuthide egere.

TΕυθίδα vilem fuiſſe piſciculum ſcribunt Scholiaſtes Ariſtophanis, & Suidas. Vnde prouerbialiter Athenis Teuthide egere dicebantur, qui tanta egeſtate premerentur, vt viliſſima quæq; quærere cogerentur. Ariſtophanes in Comædia, cui titulus Archanes.

Οὓν ἔτ' ἰδοιμι τευθίδος δεόμενον, ideſt,
Quem etiam video Teuthide egentem.

Nihilominus ab Obſophagis Loliginem in delitijs fuiſſe legimus. Nam Teuthidion nominatur in conuiuio, quod Philoxenus Cythereus deſcribit. Et Pherecrates apud Athenæum ἐν δουλοδιδασκάλῳ docet, in cœna lautâ apponi Loligines: Noſtriſq; temporibus à diuitibus, & ganeæ operam nauantibus ſummoperè appetuntur, & commendantur, præſertim ſi à perito coquo apparentur. Hinc Caſtor Durantes in Theſauro ſanitatis:

Antiquis abiecta fuit Loligo, probatur
Sed nunc, hanc q; petunt ſæpè probantq; coqui.

Lib. de alim.

Quo authore frigida eſt in primo gradu, humida in ſecundo. Præfertur parua, quòd carne teneriori, cùm ſit, faciliùs concoquatur, quàm grandior, faciliuſq; digeratur. Paulus Aegineta Loliginem difficilem concoctu eſſe ſcribens: intelligendus videtur, quatenus omnia

L. de ſimp. 3.

Mollia duræ ſint carnis & difficilè coquuntur, vt tradit Galenus. Nam Loligo faciliùs, alioqui, vt ait Dyphilus apud Athenæum, quàm Sepia concoquitur: καὶ οὐκ εὐσταμος. Maſſarius

A farius vertit, sed insuauis est, id quod Dyphili verba sonant: VVottonus contrario sensu ori gratam esse, Bellonius etiam magis gratam dixit. Zoographus iudicari vult, quibus recentes hos pisces gustandi facultas est. Iohannes Bruyerinus Loligines inter lautas epulas reponi vidit, sed vtcunque parentur, duras esse, & ægrè concoqui ait. Gratam esse etiam testatur Castor Durantes, qui insuper addit appetentiam augere, & optimi esse nutrimenti. Licebit itaq; ἐυσομον in Dyphili suprà citatis verbis simpliciter legere, & ori gratum vertere. Præfertur grauida, nec capta in mari mortuo. Archestratus qui gulæ causſa, vt scribit Athenæus, terram mareq; peragrauit, de Teuthide scripsit. *Li.2 1. de re cib. c.13.*

Τευθίδας σὺ Δίφ τῷ περιῳ παρὰ χεῦμα
Βαφύρα καὶ σ' Αμβραχία παμποληθέας ὄψει. Quæ sic vertit Dalechampius. *Lib.7.*

Teuthidas in Dio & ad Euripum lita Pyrrha
Et in Ambracia tincturis nobili permultas videbis.

Romæ meliores iudicantur mensibus frigidis, vt Nouembri, Decembri, Ianuario, Februario, Martioq;, varijsq; modis præparantur, vt Sepiæ. Eubulus in Orthanna apud Athenæum Loliginem in sartagine ait coqui solitam Aristophanes Το μὲν τἀγλωσσ Τευθίδων B Ἐφεψάναι, σιζον, ideſt, Ad sartaginem Loliginum (in qua Loligines friguntur) stridentem, astare. Contrà in Thracum regis conuiuij descriptione Anaxandrides τευθίδας ὀπτὰς, id est Loligines assatas nominat. Et Eubuli in Auge apud eundem Athen. hic citatur versus: *Præparatio. Lib.3. In equitibus*

Παρεντέτρωται τευθὶς ἐξαπτομένη,
Assatæ inflicta vulnera Loligini.

Eadem fortè, inquit Zoographus fuerit τευθὶς ὠνπυλευμένη, nominata à coquo apud Sotadem comicum:

Ασειστ ὤφθη τευθὶς ὠνθυλευμένη, ideſt,
Vrbanum quiddam visa est mihi Loligo condita.

In quam & Charmus Syracusanus (qui in promptu habebat versiculos & parœmias de vnoquoq; ferculo) hæc verba accommodabat: Σοφὴ σοφῇ σὺ: scitè nimirum & sapienter coctam & apparatam insinuans. est enim & sua coquorum sapientia. Ωνθυλευμένον, τὸ διεσαγμένον (fortè διασεσαγμένον Zoographus) ἄρτυμα, ὅπερ ἔνιοι μεμονθυλευμένον, Varinus. Antiphanes in Cyclope Lucronem Archestratum exuperans, inquit, esto nobis mugil Himettius; torpedo sub testa cocta: Perca discissa: farcta Loligo. Vt autem farciantur C præparenturque nobis declarauit Alexis apud Athenæum, qui in Eretrico hæc loquentem coquum introducit. *Loligo farcta.*

Τευθίδες, πίνναι, βαθὶς, δῆμος ἀφύαι
Κρεάδι ἐντερίδι ἀλλὰ τᾶς μὲν τευθίδας
Τὰ πτερὰ ὑγία δυτῶν σωτειμὼν σεσεῖον μίκρον παραμίξας περὶ πασσας
Ηδύσματι λεπτοῖς χλωροῖς ὠνθολευσα.

Quæ sic transfert Iacobus Dalechampius.

Teuthides, pinnæ, batis, aphyarum natio:
Carnis & interaneorum fruſtula: Teuthidas
Concisis earum alis, adipis admisto paululo insperso sale,
Scitamentis ex olere viridi, minutim tuso, farctas condini.

Rondeletius Loliginem ita paratam, libi, placentæ aut farminis genus esse putat, quod & ipsum Teuthis nominatur. Obseruatur à coquis in primis, ne, dum cirri abscinduntur, & præparantur ad coctura, atramentum effluat; deterius enim ius conficitur sine atramento, vt in Sepia quoq; diximus. Vnde sic cecinit Iulius Cæsar Scaliger: *In Athe.*

D *Tum Santonum Loligines citò & magicis*
Cursu & itineribus sportula atq; iumento
Paronè lintrèue fluitante subuectus,
Aut Al-nadijs, v loquuntur Hispani
Vltro nigrantem sanguinis sui succum
Se aiunt datura, condiantur vt rectè.

Vt sapidiores reddantur Loliguncułæ, nos docet Apitius: Ad Loliginis, inquit, conditura in patinam teres piper, rutam, mellis modicum, liquamen, carenum, & olei guttas. Alia Loliginis conditura. In Loligine farsili piper, Ligusticum, coriandrum, apij semen, oui vitellum, mel, acetum, liquamen, vinum, & oleum amylo obligabis. Ischia de Loligine ex eodem; sublatis cruribus in pulmentum tundes, sicuti assolet pulpam in mortario, dein liquamine diligenter tricatur; & exinde ischia plassantur. frixantur etiam farina aspersa, & *Lib. 9. c. 3. Li.2. cap. 1.*

addito ſucco mali arantij, comeduntur quouis anni tempore in Italia, omnique ætate ſi magnæ fuerint, ſed valdè nocent paralyticis, & concoctioni ſunt rebelles, quare in aqua coquuntur & vino, additis pipere, ſale, & herbis odoratis. Romæ autem, vt ſcribit Bartholomæus Scappus, minores fricantur, maioribuſque præferuntur, condiunturque in iure hoc modo. gladiolo, & oculis exemptis, inſpiciuntur cirri, nunquid eis arena adhæreſcat, vt ſæpè euenire ſolet, dein ſepiùs lauantur, quod fiet melius cùm à corpore auelluntur, tùm modico ſale aſperguntur, frixanturque in oleo oliuarum, pòſt calidæ ſeruantur cum ſucco arancij mali irroratæ, & pipere aſperſo. Cauendum autem, ne in eo oleo, in quo frixæ ſunt, incoquatur quicquid ex farina fit, aut quod coquendo album facere velis. Quippè dum frixantur, rupta veſica, atramentum effunditur, & tingitur oleum. Sin in iure voles, præparatæ eo, vt ſuperiùs diximus, modo imponuntur æneo cacabo, aut vaſi fictili cum oleo, aut butyro, dein paulatim frixantur, addito aquæ tantillo, quantum ad tegendum eas ſatis eſt, mox ſuperinduntur aromata, cum cœpis modicè contuſis, & prius frixis, aut herbis, & oleribus, vuis criſpini, & omphacio claro. Si verò hoc modo præparare volueris ſine atramento, eximitur veſica, deinde in aqua elixantur, recentiq; frigida iterum perfunduntur, ac deinceps in iure coquuntur. Loligines maiores virulentæ hoc modo coquantur. demptis gladio, & crinibus, ſeu cirris lauantur, vt ab arena purgentur, qua ſæpius vndequaque obſidentur, tùm plures in partes diuiſæ, ponuntur in æneo vaſe, aut fictili cum oleo, frixantur paulatim, addunturque aromata tantumque aquæ, vt ſuperemineat, hinc coquuntur diù; longa enim coctione eſt opus. Vbi ferè coctæ ſunt, atramentum cum vino Cretico, aut alterius generis albo, & omphacio commiſcentur, imponunturque, & rurſus ebullire aliquantulum ſinuuntur, mox ſeruantur ad vſum. Quòd ſi minus liquidum ius volueris, addenda amygdala, aut olera contuſa cum vuis paſſis. Farciuntur quoq; vt idem Scappus author eſt, hoc modo. Mediæ magnitudinis Loligo mundatur, & quæ eximenda ſunt, eximuntur, cirri, ſeu barba cum aqua, & ſale coquuntur, atramentum in veſica reſeruatur. mox farcitur corpus reliquum mixtura facta ex caſeo Parmenſi (is enim præſtantiſſimus apud nos iudicatur ad condiendum) medulla panis tenuiter trita, vitellis oui, herbis conciſis, pipere, cinamomo, vua paſſa, croco. Vbi verò dies eſt ieiunij, loco caſei, & vitellorum oui ſumuntur amigdala, aut nuces iuglandes, aut auellanæ contuſæ cum panis fruſtulo madefacto in omphacio. Farctum ita vbi fuerit corpus, imponitur vaſi cum butyro, & aqua quòad ſupernatet, additis eius cirris in mediocres partes conciſis: paulatim omnia coquuntur cum modico ſale, & aromatibus. cocta vbi ferè fuerint, herbis minutim conciſis, aut amigdalis contuſis vinoque albo commiſtis, & omphacio inſpiſſatur ius, quòd ſi flauedinem habere deſideres, croci parum commiſcetur, ſi verò nigrum eſſe cupis, atramentum eius loco croci poſtulatur.

De reculi. Li. 3. c. 103.

VSVS IN MEDICINA, ET ALIIS.

De comp. ſecun. gen. l. 1.

AVTHOR eſt Archigines apud Galenum Loligines ſtomachicis conuenire in cibo Aſſatas prodeſſe torminoſis Marcellus Empyricus. Acron commentator Horatij ſcribit Loliginem eſſe genus piſcis, à quo atramentum fit: niſi potiùs in quo legendum ſit. Nam ex Sepia atramentum fieri ad ſcribendum idoneum conſtat, de Loligine id nondum compertum.

DE LEPORE MARINO. Cap. VII.

ADDAMVS huic libro hiſtoriam leporis marini omnium quæ mare alit, animalium venenoſiſſimi. Ita nos iubent plurimorum authoritates virorum, qui hoc animal inter Mollia referendum eſſe iudicarunt, etiamſi multa quòad naturam, & partes, ei deſint, quæ ſuperiùs diximus Mollibus vniuerſis ineſſe.

A

ÆQVIVOCA.

LEPVS Latinis simpliciter à pedum leuitate vocatur animal quadrupes, hirsutum, & velocissimum, quod Græci λαγωὸν quoq; simplici nomine, aliqui δασύποδα vocant. Sed de æquiuocis Leporis in Leporis terrestris historia fusiùs dicetur. Lyram piscem vulgò à Gallis Gronaut (alijs Gornat) dictũ aliqui Leporem marinum esse putant. Germani quidam Seehan, ideſt Gallum marinum appellant, vt Rondeletius scribit. Zoographus ab alijs etiam Seehass, ideſt Leporem marinum dici putat; quauquam hic Lepus veterum venenatus non sit, cùm in cibis commendetur, vnde Albertus ait: Lepus marinus duplex est: vnus vulgò Gornellus dicitur, Gallicè Gornais. Phlegma & mucum pituitosum, inquit Zoographus Germani vocãt Schnuder, alij Snot, vt inferiores Germani: à quibus hoc phlegmaticum animal Snottolf vocatur: quod nomen tamen etiam alijs quibusdã pituitosis piscibus & mucosis attribuitur. Nam Seehass, ideſt Lepus marinus Germanorum (alius quàm Græcorum & Latinorum) siue ab oris figura, siue aliam ob causſam dictus, & à muco Snottolf, duorum aut trium generum (ni fallor) reperitur, quibus communis est figura orbiculatis. Est & alius piscis oblongus eodem nomine.

B

SYNONYMA.

QVI Lepus marinus Latinis dicitur, Græcis λαγωὸς, & λαγωὸς θαλάσσιος. Neque enim eã distinctionem probo quam adferunt Hesychius & Varinus, dicẽtes, quòd λάγως per ω de terrestri dicatur, λαγὸς per ο breue de marino & fluuiatili; cùm fluuiatilem Leporem nullum nouerim. Βαμβαδόνες, κίχλαι τε καὶ λάγοι. Epicharmus in nuptijs Hebæ, vt citat Athenæus: sed melius alibi βεβραδόνες (ideſt membrades & λαγοὶ, quanquam si qui pisces λαγοὶ dicantur, nuptijs & conuiuijs apti, illi planè à Lepore venenato, de quo agimus, diuersi fuerint. Horatius:

Ser. 2.

Nec scarus, aut poterit peregrina iuuare lagois.

C Vbi dubitat Acron, an lagois sit genus piscis, quod in mari Italo non inueniatur, aut auis quæ carnem leporis habeat. Germanicè Lepus marinus venenatus circumlocutione efferri debet, ein gifftiger Meerhass, oder ein gifftiger Kleiner Muttelfisch. Liebre de la mer Hispanicum est. Cæterùm Lepus marinus sic dictus est à colore Leporis terrestris, quem Græci ἐμπερχνον vocant, quòd sit percnæ (ea est oliuæ non acerbæ, nec omninò nigrescentis speciei) similis. Et Plinius colore tantùm Lepori terrestri similem esse scribit. Idcircò miramur omnes Cardanum, cùm tria genera Leporis marini descripsisset, ex Rondeletio hæc subdere. Hæc velut reiectanea quædam maris (inquit) vt Lepores marinos descripsi, quid enim his cum Leporibus simile? nec veneni quod potissimum signum, quodq; in eis lethalissimum habetur, vlla mentio fermè habita. Propior forsan descriptio alterius reiectanei à Bellonio recitati, quamquam nec hoc forsan Lepus marinus dici possit. Sed à colore multis rebus nomina imponuntur, & inter pisces leuco, leuciſco, glauio, erythrino, Melanuro; auium puta passeris, merulæ, turdi nomina ad pisces eiusdem coloris sunt translata. hoc & in alijs contingit animantibus. Quapropter non mirabimur Plinium, qui terrestri marinoq; Lepori nil præter colorem commune inesse scribit. Et quamuis hic color Leporinus in omnibus speciebus marini Leporis non inueniatur, sufficit tamen in aliquo reperiri genere. Monspelienses Imbriagò vocant, hoc est ebrium, quòd viuus colore ex rubro nigricante, quali plerunque ebrij esse solent, existat. sed mortuus ex fusco albicat.

Etymum.

Lib. 7. de var. rer.

Contra Cardanum.

D

GENVS.

E

GENVS. DIFFERENTIA.

Deſcriptio.

De animal. 2. cap. 45.

HACTENVS fuit à paucis cognitus Lepus marinus, tùm quia rarus eſt, tùm etiam quia variè à veteribus deſcriptus. Ælianus cochleæ, teſta exemptæ aptiſſimè comparat, cui ſanè perſimilis eſt. Plinius offam informem, hoc eſt maſſam carneam, vt exponit Rondeletius, potius quàm piſcem vocat. Neq; enim pinnas, neq; oculos, neq; alia membra aptè diſtincta in hoc videas, quemadmodum in alijs piſcibus, ob id ſubſtantia ſiue carne non corporis ſpecie Loligini paruæ aſſimulauit Dioſcorides. Alij caudatæ

Color.

Loligini ſimilem fecerunt: nigrum in ſuperficie Scholiaſtes Nicãdri commemorat. Ælianus ex omni parte ad terreni leporis ſimilitudinem præter pilos accedere tradit. Ῥυπόεις, ideſt ſordidus à Nicandro cognominatur. Scholiaſtes dicit quoniam γλινώδης eſt. Zoographus γλινώδης legit per iota in prima. Nam γλίνη per iota, rhyphon ideſt ſordes ſignificat Varino. Lepus marinus, inquit Auicenna, eſt animal oſtracoſum lutoſum (Bellonius pro lutoſo reponit durum: nam oſtraco ſiue teſta hoc animal tegi nullus idoneus ſcripſit author) declinans ad rubedinem aliquantulum, inter partes cuius ſunt quædam ſimilia folijs aluſnew. Apuleius de lepore marino ait: Cùm cæterà exoſſis, duodecim tamen numero oſſa, ad ſimilitudinem talorum ſuillorum in ventre connexa, & catenata gerit. dum in viuis eſt è rubro nigricans eſt, mortuus fuſcus, teſte Rondeletio, qui etiam apud Latinum Nicandri interpretem (Leonicerum intelligit) hæc ſe legiſſe tradit. Lepus marinus ex lacertorum genere eſt paruæ Loligini ſimilis, informis magis offa quàm piſcis. Solo colore Leporem referens. Sed nullibi inuenio in Leoniceri ſcholijs Leporem marinum Lacertorum eſſe genus, quòd ſi ex genere Lacertorum ſtatuat, quomodo paruæ Loligini ſimilis eſſe poteſt, quæ corporis figura, & ſubſtantia nihil commune habet cum Lepore marino? & hic exanguis eſt, Lacertus autem ſanguinis particeps: Leporis marini tria genera à Rondeletio deſcripta ſunt, cuius etiam picturas damus. Primum genus maximè lethale eſt, cochleæ nudæ admodum ſimile, maximè poſteriore corporis parte. Os habet in dorſo veluti Sepia, tenue volutæ inſtar, contortum, qua parte caudam ſpectat. in lateribus Sepiarum modo pinnas habet alueum ambientes, replicatas: mox cornicula duo carnoſa, qualia ſunt in cochleis, altera tantùm capitis parte Zygênæ caput imitatur: altera parte foramen eſt per quod carnoſam quandam ſubſtantiam exerit, vt in pictura vides: eandem pro arbitrio retrahit, in harum duarum partium medio rima eſt pro ore. Atramento, & reliquis partibus internis Loliginem refert. Idq; in hoc genere admirabile eſt, quòd cùm in omnibus animantibus partes ſiniſtræ dextris ſimiles ſint, in hoc valdè ſunt diſſimiles, vnde offa informis meritò dicitur. Odore eſt piſculento tetroque. Secundum genus ſuperiore eſt maius, partibusq; internis, atramento, ſubſtantiaque prædicto ſimile, item partibus externis dextra, & ſiniſtra, reliquis diſſimile. Nam parte priore duas latas appendices carnoſas habet, in quarum medio rima eſt: paulò infra cornicula duo, qualia in ſuperiore deſcripta ſunt, niſi quòd acutiora & breuiora ſunt. In dorſo os nullum, neq; poſterior pars cochleæ exenteratæ ſimilis eſt. Huius poſterioris partis vtroq; latere, veluti in Sepia ſunt pinnæ magis expanſæ & replicatæ. Tertium genus ſubſtantia, viribus, & facultatibus prædictis ſimile eſt, idcircò inter Leporis marini genera retulit Rondeletius; pronamque, & ſupinam partem huius repræſentauit. Quod in partis ſupinæ medio conſpicitur, eſt os: ſuprapoſita ori pars, alueus, qualis in Sepijs, oui figura, ſed in ambitu crenatus. Ori ſubiecta pars membrana eſt tenuis, carnoſa, magis expanſa in rotundum, cuius ora fimbriata eſt, fimbriæ nigræ ſunt. Intus cerebri nigri parum eſt, gulam excipit ventriculus, ex quo oritur inteſtinum inſtar capreolorum vitis conuolutum. In medio ſubſtantia quædam eſt fungoſa ſuccum fuſcum continens: fortaſſis μήκων eſt cum atramento ſuo. Toto corpore eſt ſplendido: cryſtallum, vel pituitam concretam, congelatamque dixeris. Rarò admodum capitur, & vix vnquam niſi in ſummo æſtu. tùm enim à ſummis feruoribus omnia conturbantur, ea etiam quæ in maris imo latent. Odore eſt valdè ingrato, & piſculento: nauſeam mouet. Hoc tertium genus Bellonius deſcripſiſſe videtur pro communi Lepore marino: Fuluum, inquit, Leporis terreſtris colorem imitatur. Pulmonis matini more per mare diuagatur, tametſi pinnis careat. Pellucidum habet corpus oui

In apologetico.

anſerini

A anſerini craſſitiem non excedens, quod pro libidine huc, & illuc transfert. Gibba eſt illi forma parte externa, qua etiam glaber eſt: conuexam internam partem oſtendit: qua eadem parte nerui permulti recti, atq; obliqui apparent: quibus eo modo ferè ſtriatus eſt, vt conuexa fungi pars, iiſdem adſtrictũ corpus diffundit, diffuſum verò contrahit: ſeſe enim conſtringendo aquam percutit, vt in ipſa natatione fungi naturam referat. Septem habet appendices, innumeris promuſcidibus ſtipatas ex indico in cyaneam vergentes, quibus ſugendo alimentum corpori ſuggerit: appendicum autem ſubſtantia fungoſa eſt. Cæterùm ex aqua emergens ſuam figuram amittit, & in ſeipſum concidit, vt pulmo marinus. quapropter in vaſe aquam habente hunc contemplari oportet. Natat tranquillo mari: facileq; digitis cedit, ſi comprimatur. Tota namq; corporis eius ſubſtantia mucoſa eſt, ac veluti cartilaginoſa. Os ad cirrorum radices in concaua parte ſitum habet. Linguam demorſus vellicat, vtari radix; paulò tamen remiſſiùs. Præter hæc commemorata genera tria alia nouimus, vnum cuius picturam primo loco damus Lepori terreſtri, colore & parte anteriori pla-

Leporis marini tres ſpecies ex Rondeletio.

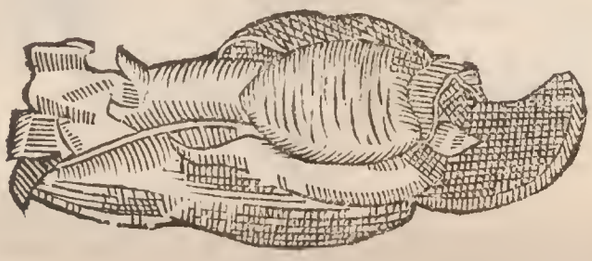

Leporis marini alia ſpecies.

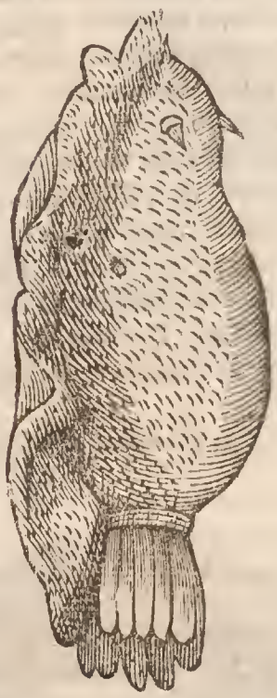

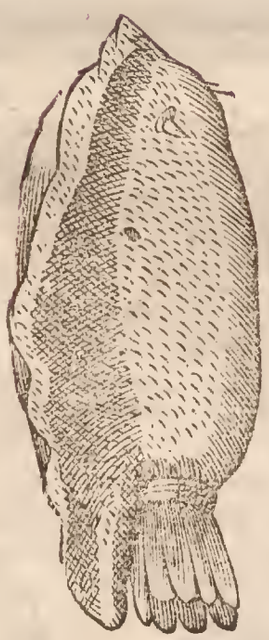

nè ſimile, dico capite & auribus, poſteriore parte informis apparet oſſa, nouem aut decem appendicibus in fine prædita. hoc verum Leporem antiquorum exiſtimo. Alterum genus colore, & forma corporis à prædicto differt: colore enim eſt amethyſtino maculis albis variegato, binis in poſteriore parte appendicibus, veluti caudis quatuor, auriculas dixeris, duas propè os, duas ſupra caput: dorſum habet gibboſum. Tertium eſt cinereo magis colore, non tamen vnicolor, ſed albo & amethyſtino variegatum, gibbo purpuraſcente; quatuor appendicibus parte anteriori. eius icon datur etiam parte inferna, quæ magis eſt cinerea. Aliud adhuc genus Leporis marini à prædictis diuerſum, Plinius & Aelianus deſcribūt, idq; in Oceano Indico degere, & omninò Leporem terreſtrem pilis exceptis quos erectos habet, æmulari affirmant. ſed lubet Aeliani verba adſcribere. Magni maris Lepus, inquit (nã alterum, qui in alio (mediterraneo) mari naſcitur, antè dixi) ex omni parte ad terreni ſimili-

Li. 16. cap. 19. de anim.

A ni similitudinem accedit, præter pilos. nã terrestris pili molles sunt & ad tactũ haud quidquam resinentes. contrà illius spinosi & erecti. hunc qui contigerit, lædetur. ipsum in summa maris aqua natare, non in altitudinem demergi dicunt. celeri ac concitata natatione vti. Viuum eò difficillimum ad capiendum esse, quòd neq; in rete incidit, neq; ad lineę escam accedit. Quum ægritudine afficitur, natare nequit. Quisquis tum manum ad eum admouet, nisi medicina adhibeatur, perit. ac si bacillo eum tetigerit, hoc idem periculum ei procreatur, quo basiliscus baculo tactus afficit. Hæc Aelianus.

Lepores marini duo alij postremò descripti.

B

C

GENVS. LOCVS. VICTVS.

SVMMATIM à loco duæ species constituendæ sunt, vt alij Lepores Indici dicantur, qui in Indico mari degunt, alij Europæi, qui sunt in nostris maribus, Adriatico & mediterraneo: num enim in Oceano Germanico inueniãtur, nõdum adhuc exploratum habemus. Plinium si verum est, quòd in India ampliorem multò, & maiorem Leporem marinum, quàm in nostro mari dari scribit, puto à nostri maris Lepore diuersum non
D intelligere. Indicus enim ab Aeliano descriptus admodum dissimilis. Nam Iuba in ijs voluminibus, quę ad Caium Cæsarem Augusti filium de Arabia tradit, Lepores marinos ternas heminas capere affirmat: sic. n. apud Plinii legendũ censet Rondeletius, & non vitulos marinos, vt habent quædã exemplaria, quæ longè plures heminas capere possunt: sed quidam codices alij hîc legunt mytulos ternas heminas capere, quæ lectio magis probanda, quia loquitur de capacitate testæ tanquam vasis. Nostras vt Aelianus tradit in cæno gignitur, & sæpè cum aphyis capitur, quod primo generi à Rondeletio descripto conuenit: is enim cùm vescatur limo, alga, sordibus, in stagnis marinis lutulentis libẽter versatur. Reperiuntur frequẽter inter Cycladas insulas teste Bellonio, inter Lolios, Loligines & Sepias. Hinc poẽta vetustissimus Nicander Leporem marinum nuper in lucem editum sub alis, seu appendicibus Loliginis & Sepiæ occultare se scripsit, cuius naturam obiter depingit his versibus:

Lib. 2. de anim. c. 5.

In Alexipharmacis.

Ος δή τοι ρυπόεις μυὸς πόλιν εσσιν ἀραιαῖς
Τευθίδος ἐμφερεται νεάλης γόνος. ἢ ἅτε τευθὺς
Ἢ ἅτε σηπίαδος φυλήξιδος. Ἢ τε μελαίνει
Οἶδμα χολὴ δολόεντα (δολόεσσαι) μαθὼν ἀγρώστορος ὁρμιὴ.

Quos sic vertit Iacobus Greuinus:

Porrò sordidus hic Lepus, vt natalibus vndis
Editus est, timidè forulis se Teuthidis abdit:
Ceu genita ex illa proles, vel Sepia is esset,
Quæ vitream si quando peti se senserit, vndam
Felle suo atq; adeò quadram nigredine turbat.

Tertium genus Rondeletij in alto mari degit, ideoque rarissimè capitur.

SEXVS.

CVM ad Rondeletium delatus esset Lepus marinus, qui lingula carnosa careret, & ore in dorso: cæteris verò cunctis partibus externis & internis omniò similis esset primo generi, eum marem esse iudicauit, & primo loco descriptum ab eo, fœminam: quòd in ea simile quid Polyporum ouis reperiretur. Esse autem in hoc genere marem & fœminam testis est Plinius: Grauidæ, inquit, si omninò adspexerint fœminam ex eo genere duntaxat, statim nausea & redundatione stomachi vitium fatentur, ac deinde abortum faciunt. Remedio est mas obid induratus sale, vt in brachialibus habeant. *Lib. 32. c. 1.*

PROVERBIA.

IN contabescentes, quia nulla medicorum ope restitui possunt, dici poterit quorundam sententia, *Edit Leporem marinum*. Amepsias apud Athenæum in Parco: *Lib. 10.*

Λαγὼν πάραξας, πῖθι τὸν θαλάσσιον.
Tu qui hæc conturbasti, bibe Leporem marinum.

Ideſt annotante Dalechampio, sic vinum bibe, vt posthac semper fastidias, quæ sanè expositio non placet. Nam ad tædium vini inferendum solummodò, antiquos fuisse vsos Lepore marino non arbitror; quòd nimis ingens sit venenum, vt postea ex varijs authoribus probabitur. Idcircò puto eo versu mortem diram imprecari.

HIEROGLYPHICA.

QVI marinum Leporem pingunt, inquit Pierius Valerianus, humano tactū digito mihi videntur significare voluisse, vel hominem minima de caussa exanimatum: quandoquidem ferunt eum qui non modò digito, verumetiam virga Leporem marinum attigerit, quamprimum exanimascere, nisi promptuarium sit remedium, etiam mori. Vel mutua damna ex eadem pictura libet interpretari (nam hieroglyphicum hoc apud veteres non inueni) quia humanus attactus Lepori etiam exitialis in Indico præsertim mari: hæc Pierius.

VSVS IN MEDICINA.

Ad pilos euellendos. L. 2. c. 18. Lib. 11. de symp. Lib. 1. de compos. sec. loca.

PER se tritus, aut cum marina Vrtica illitus, teste Dioscoride, capillos euellit. Kiranides: Solutus inquit, & inunctus prævulsos pilos palpebrarum non sinit renasci. Galenus etiam Lepore marino aliquos vsos fuisse scribit perdendi pilos gratia. Et Crito apud eundem psilotris admiscuit. Plinius psilotrum ait esse, vel sanguine, vel felle, vel in oleo necatum. Alij oleo ideo coquunt. Galenus in Euporisticis: sanguinem recentem ad idem inungit. Vtendi modum dilucidè exponit Marcellus Empyricus, cùm ait: Leporem marinum, vel eius sanguinem

A nem cum oleo tere: atq; ex eo vulsorum de oculis pilorum loca frequenter perunge: post quod, & si renascentur, pili molliores erunt: quibus iterum euulsis supradictum medicamen inducitur, tum verò non renascentur. Archigenes apud Galenum ad ægylopas lanæ tomentum cum sanguine marini Leporis tinctum indit. Plinius aduersus strumas laudat: Pungi, inquit, piscis eius qui rana in mari appellatur, officulo de cauda, ita vt non vulneret, prodest. Idem faciendum quotidiè donec percurentur. Eadem vis est pastinacæ radio, & lepore marino impositio, ita vt celeriter remoueatur. Marini Lepores oleo veteri iniecti benefaciunt discutiendis strumis, sed cum ipso oleo in plumbeo pyxide inclusi: quam diebus quadraginta diligenter alligatam oportet haberi. postea ex eo pinnula oblinendæ sunt strumæ, superq; eas pellis lanata non nimium tunsa, tegendi gratia imponenda est: præcipi autem oportet ne quis hoc medicamento manus inquinet, aut inquinatas, priusquam bene eluerit, ad os referat, Marcellus Empyricus. Iubent & Lepore marino recenti podagram fricari teste Plinio: ex quo & hoc quidam citat: sanguis eius & fel in oleo necati contra carbunculos valet. Leporis mar. sanguis, inquit Auicenna, est calidus purgans morphæam & pannum: caput eius adustum generat pilos in alopecia, propriè cum B adipe vrsi, & in tyria valdè: cùm autem ex eo fit emplastrum sicut est abradit pilos. Abstergit visum more emplastri superpositum, & sicut collyrium: hæc ille, qui præcedenti etiam capite de Lepore terrestri sic scripserat: Sanguis eius expurgat pannum: & cinis capitis eius remedium est vtile aduersus alopeciam & propriè marini: sed hoc videtur Zoographo Echinis magis conuenire: nempe vt Echinus marinus efficacior sit contra alopeciam quàm terrestris: & forsan ex diuersis animalibus remedia in vnum miscuit Auicenna. Cinis leporis marini in palpebris pilos inutiles euulsos cohibet, ad quem vsum vtilissimi minimi, vt author est Plinius. Albertus cinerem in aqua potum aduersus eiusdem venenum & rubetæ celebrat. Apud Galenum inter Asclepiadæ oculares compositiones citatur Dionysij Milesij ad pilos palpebrarum pungentes hoc remedium: Leporem marinum in figulino nouo vrito, & cinerem tritum ricinorum sanguine excipito, & repositio in cornea pyxide vtitor, euulsis antea pilis. Enterocelæ lepus illinitur tritus cum melle, VVottonus ex Plinio, tanquam de Lepore marino, cùm Plinius id de terrestri scripserit.

Ad ægilopē.
Ad strumas.
Ad podagrā.
De cōp. sec. loc. 4. c. 7.

VENENVM ET EIVS CVRATIO.

C AQVATILIVM animalium pauca admodum venenosa reperiuntur quòd in humore degant, qui veneno contrarius esse solet vt plurimùm. Sed inter ea quæ venenum habent nullum Lepore marino pestilentius. Cętera enim parte tantùm aliqua venenum continent, vt Araneus piscis in spinis tantummodo id habet, & pastinaca marina in radio, cùm Lepus in toto corpore id habeat, quamuis sint, qui & huic tantùm in felle contineri putent. Titus Imperator à fratre Domitiano Leporis marini veneno enecatus fuisse dicitur: cùm enim oraculum consuleret, ac quæreret, quo mortis genere obiturus esset, responsum fuit, Vlyssis modo periturum ἐκ τῆς θαλάσσης. Sed Vlysses pastinacæ ictu perijt. Titus post mortem patris cùm regnasset à marino Lepore interfectus est. Is autem piscis (vt ait Philostratus) humores quosdam occultos habet mortiferos supra omnia venena, quæ mari terraue nascuntur. Et Neronem hunc ipsum piscem epulis miscuisse quãdoq; tradunt, aduersus homines sibi inimicissimos. Domitianus autem hoc eodem contra Titum fratrem vsus fuisse putatur, quòd graue molestumque sibi videretur, simul cùm fratre humano benignoq; viro imperare. Io. Tzetzes.

Titi Imper. mors.
Lib. 6.

D Τῖτος δὲ θνῇ σχεδὸν βεβρωκὼς λαγῶν τῶν θαλασσίων. *Chil. 6. 43.*

Titus autem moritur cum comedisset Lepores marinos.

Eundem Domitianum præter Titum, alios quoq; è medio sustuliisse eodem veneno referunt. Quocirca Hegesander Delphus, referente Athenæo, in Artemisijs Dianæ sacris mullum inter cætera gestari (περιφέρεσθαι) ait, eo, quòd videatur Lepores marinos, homini lęthales magno cum studio venari & consumere: vt piscis magna hominum vtilitate venator Deæ etiam venatrici consacraretur. Plutarchus verò, mystæ inquit Eleusinij nullum venerantur quod scitis: eodemque Iunonis Argiuæ antista honoris gratia abstinet: Nam Lepotem marinum qui homini est sęthalis, maximè interficiunt & consumunt mulli. Ideoq; vt humanis & salutaribus animalibus parcitur. Aelianus vel ob hanc causam Eleusine sacris initiatis sacrum fuisse Mullum piscem habitum putat, vel quòd ter anno pareret. Cæterùm Mullum eo animali pestifero vesci Plinius nobis testatum reliquit: vescitur, inquit, eo (Lepore marino) vnus tantùm animalium, vt non intereat, Mullus pi-

Lib. 7. c. 36. Mullus cur sacer Eleusinijs.
Lib. de soler. anim.
Lib. 31. c. 2.

ſcis; tenereſcit enim tantùm, & ingratior viliorq; fit. In Mullo autem carnis duritiei ma- E
ximè commendatur. Sed Athenæus etiam ſcarum Lepores marinos venari, ijſq; paſci
Lib. 8. trad t. Non ſunt, inquit Plinius, minus mira quæ de Lepore marino traduntur. Venenum
eſt alijs in potu aut cibo datus, alijs etiam viſu. Si quidem grauidæ ſi omnino aſpexerint
fœminam ex eo genere duntaxat, ſtatim nauſea & redundatione vitium fatentur, ac de-
inde abortum faciunt. Remedio eſt mas induratus ſale, vt in brachialibus habeant: ea-
dem res in mari & tactu quidem nocet. & paulò pòſt tradit, contrà in India cùm vel in ma-
ri tangitur, humano digito, mori, ait enim: In India affirmant non capi viuentem, inui-
cemq; ibi hominem illi pro veneno eſſe, ac vel digito omnino in mari tactum mori: eſſe
autem ampliorem multò, ſicut & reliqua animalia. Et alio loco. Lepus, ait, dirum & vene-
natum animal, in Indico mari etiam tactu peſtilens, vomitum diſſolutionemq; protinus
creat. Huc refer ea quæ ſuperiùs de Lepore magni maris incola allata ſunt. Idē author de
eo qui in meditetraneo habitat, potum non ſemper mortiferum eſſe, quandoq; enim tormi-
na, & moleſtiſſimos dolores in ventre excitare his verbis ſcriptum reliquit: Lepus ma-
rinus mortem ſæpe infert, aut ſi nihil aliud, ventrem acerbiſſimis doloribus torquet: quod
repetit ferè Aelianus l. 2 45. Lepus marinus (inquit) ſumptus ſæpenumero mortem intu- F
lit; ventris ſaltem dolores excitauit. Gyllius addit; partum abigit, ſtomachum diſſoluit,
Græcè legitur: λαγὼς δὲ θαλάττιος βρωθεὶς θάνατον ἤνεγκε πολλάκις: φανερῶς δὲ τὸν
γαστέρα ὠδύνησε. Cæterùm viſu etiam nocere, vt ſcribit Plinius, non vſq; adeo verum
eſſe puto, niſi qui aſpicit, vicinus factus tetrum Leporis odorem, ac virulentiam naribus
eriam hauriat, quomodo & mulieres abortire etiam poſſe cenſendum eſt. Ita & Rondo-
letius marinum Leporem ſibi allatum odore ſuo nauſeam aſtantibus excitaſſe, hac narrat
hiſtoria: Cum ego, inquit, piſcium naturæ, varietatisque cognoſcendæ ſtudioſiſſimus,
piſcatorium forum frequenter inuiſerem, cumq; piſcatores propoſito præmio allecti, cer-
tatim ad me ſi quid rari aut noui in mari caperent, vel in littus eiectum reperirent, ad me
deferrent: ecce piſcator Leporem marinum cum aphyis & Loliginibus in faucibus Mal-
gurianis captum, nunquam à ſe aliàs antè viſum, aſpectu fœdo, odore tetro, betæ ſolijs
inuolutum mihi offert: quem cùm diligentiùs contemplarer, mihi multisq;, qui vna me-
cum erant, nauſeam mouit. Sed nę hac quidem à piſcis inſpexione reuocatus, diſſecaba-
bam, partesq; omnes internas rimabar: quum interuenit mulier quędam de mariti mor-
bo me conſulturа, cui quum ad diſſectionem attentior ſtatim non reſponderem, odor piſ- G
ciſq; conſpectus vomitum diſſolutionemq; ventriculi protinus creauit & de ventris dolo-
re (erat autem grauida) grauiter quæri cœpit, vt iam abortus timendus foret: quem ad-
ſtringentibus emplaſtris ad retinendum fœtum ventri lumbisq; admotis prohibui, & vt
aliquot dies Cancris veſceretur, conſului. Permulti ſunt huiuſce rei locupletiſſimi teſtes,
viri boni & ſtudioſi, qui ea quæ dixi ſymptomata & in ſe, & in grauida experti ſunt, & vi-
derunt vt omnino ex his, quæ de Lepore marino veterum litteris prodita ſunt, huic noſtro
(Lepori) competere experientia docuerit. Hactenus Rondeletius, qui & tertium quod
deſcripſit genus, ſplendore diutius inſpectantibus dolorem oculorum capitisq; adferre in
ſe ipſo expertus eſt. Reliquum eſt vt de accidentibus dicamus, quæ poſt venenum aſſum-
ptū inſequuntur. Id natura manifeſtè calidū eſt & arrodens, Bertutius eadem eſſe teſtatur,
Symptomata ex lepore marino. quæ ex cantharidum potu euenire produnt authores: ſed nō omnino ita eſſe ſubinde pate-
bit. Primum guſtu & odore deprehenditur, quia piſculentus quidam & viroſus ſapor ab
eis percipitur, vt ſcribit Dioſcorides παραπλησίως γεύσις ὁμοία ἰχθυσι βρώμασιν, vbi ma-
lè vertunt, piſcium virus olent. Nam Aetius eadem habet: Lepus marinus, inquit, repe-
ritur ferè inter Loligines, animal paruum, viroſum odorem habens; comitatur autem co- H
medentem, ſapor in ore ſimilis piſcibus, viroſus. Et Scribonius Largus ait eius guſtum non
abſimilem eſſe illotis piſcibus, aut etiam putentibus, ſed ante omnes cecinit Nicander:

In Alexiphar.

Εἰδήεις δὲ λαγοῖο κακοφθόρος πόσιν ἕμπης
Οὐλομένῳ. τῶν κῶμα παλυσσεὶς τέκεν ἄλμης
Τοῦ δή τοι πελίδων μὺς ἰδὲ πρυμάτος πίλει ὀδμὴ
Γευσμὸς ἰχθυόεις τε σόδων ἀπεσαπρωθέντων
Ἠε καὶ ἀπλώτων ὀπόταν λεπὶς ἀὐξιδα χράιση.

Quos ſic tranſtulit Iacobus Greuinus:

Quod ſi fluctiuagi Leporis lethale venenum
Vel putridi quod olent neq; loto corpore piſces,
Deprendas, fœdum qui ſumpſerit, halat odorem. Talis & immundo ſapor obuerſatur in ore.
Qualiter exemptæ reliquo cum viſcere ſquamæ,

Vbi

Vbi autem in ventriculo & inteſtinis hoc venenum ſedem figit, naturalem illarum partium
A œconomiam turbat, doloresq; varios excitat: Primùm enim teſte Dioſcoride aluus dolore afficitur: & vt ſcribit Actius, color corporis ad arquati ſimilitudinem permutatur, deinde plumbeus redditur cum faciei tumore: incenduntur autem pedum plantæ, & pudendum tumefactum cohibet vrinæ effuſionem. Progrediente verò malo ægri etiam cœrulei coloris lotium (οὖρον θαλάσσιον, violaceam vrinam, Auicennæ interpres) emingunt, quandoq; etiam ſanguinolentum: deinde nauſeabundi facti bilioſa vomunt ſanguine permiſta, & piſcium loturam olentia. Exudat item graueolentia & omne piſcis genus auerſantur præter Cancrum. Qui ſumpſerunt, inquit Scribonius Largus, Leporem marinum, ſtomacho veſicaq; adficiuntur: ita vt vrinam quidem difficulter, & cum dolore, purpureique coloris reddant. Stomacho item tento & dolenti ſunt, auerſoq; ab omni eſca, præcipuè piſce. Nauſeant præterea & ſubinde reijciunt ſpumoſa: interdum bilioſa & ſanguinolenta, & maximè cùm ſimulauit aut nominauit aliquis piſcem. In ſummis litoris puſilli fluctus videntur ſubinde audire. Oculi eorum exulcerantur, genæ inflantur: coloris mali vel plumbei fiunt: minutatimque per tabem quaſi phthiſici conſumuntur. His adnumerat Auicenna
B conſtrictionem anhelitus difficultatem, rubedinem oculorum, tuſſim ſiccam, ſputum ſanguinis, icterum & anguſtiam, dolorem renum, excrementum alui violaceum, quandoq; mucoſum, ructus piſcoſos cũ ſalledine. Addit præterea plures, qui euadunt, in phthiſin incidere: Plurima horum atq; maxima ſymptomata vetuſtiſſimus poeta cõplectitur his verſibus:

Fen. 4. doct. 6. tract. 2. c. 4.

In Alexipharm.

Τῶν ἤτοι ζοφόεις μὲν ἐπίχλοος ἕδραμε γυῖα
Ἰκτερόεις. σάρκες δὲ περισὸλάδὸν μινύθυσι
Τηκόμεναι. τὰ δὲ δὸρπα κατέσυγεν. ἀλλοτε ῥινὸς
Ἄχρον ἐποιδαίνων σφυρὰ πίμπραται. ἀμφὶ δὲ μύλοις
Ἀνθεῖται βρυόεντα κυλοιδιόωντος ἐφίζει.
Δὴ γὰρ φωρμάτησαν ἐλιζοτέρη χρὶς ἐρῶν
Ἄλλοτε πορφυρίη. τὸτ' ἐπιπλέον αἱμάσσουσα.
Πᾶς δὲ πα. ἀ δραχίεσσι φανεῖς ἐχθαίρεται ἕλκος
Αὐτὰρ ὀνασιόεις ἀλίλιω μυδαλέα δαῖτα, ideſt,
Poſt bibitum hoc virus viridis ſtagnantis a fellis
Excrementa manent, tenebroſo lumina viſu
Caligant, liquida abeunt in corpore carnes:
Nauſea adeſt, tumet alta cutis, talique caleſcunt:
Subq; cauis oculis, roſeo fucata rubore
Apparet facies, ſiſtensq; vrina moratur,
Quæ nunc purpureo, nunc ſanguineo eſſe colore
Cernitur; & quemcunq; videt contemnere piſcem
Aſſolet auerſans, vt qualibet æquoris æger.

Quibus autem ex epoto Lepore moriendum eſt, ij totidem diebus moriuntur, quot vix erat Lepus, quamuis incerti temporis veneficium eſſe author eſt Licinius Macer apud Plinium. Hic non prætereunda eſt à doctiſſimis viris agitata quæſtio, num Lepus marinus lædat peculiariter pulmones: Id enim ſcripſit Galenus non vnico in loco, vt libro de Theriaca ad Piſonem. Quædam, inquit, inueniuntur quæ corporis partes quaſdam peculiariter lædunt: Lepus enim marinus pulmonem vlcerat. & libro primo de compoſitione medicamentorum ſecundum genera ſtatim ab initio ſophiſtis eos cauillantibus, qui de medicamentis ſcripſerunt quæ certas corporis partes vel lædunt, vel iuuant, reſpondet: At hoc
D cauillum, inquit, eos qui ita locantur, arguit facultatis medicamentorum adeo eſſe imperitos, vt pulmonem ſolum ex omnibus corporis partibus à Lepore marino exulcerari ignorent. Contrà Rondeletius fatetur quidem eſſe medicamenta, quæ certis quibuſdam partibus vel proſint vel obſint; non tamen veritati conſentaneum eſſe putat, ſolum pulmonem à Lepore marino lædi. Nã, inquit, Paulus Aegineta, & Aetius, qui omnia ferè ſua ex Galeno tranſtulerunt, veneni huius grauia ac ſæuia ſymptomata varijs in partibus tradiderunt, de peculiari pulmonis ſolius affectu, ne verbum quidem. Dioſcorides etiam ac Plinius quanta ſit eiuſdem veneni pernicies ſatis fusè declarât, at quòd ſoli pulmoni noxã inferat, non dicunt. Non ſolùm itaq; ſententijs omniũ qui de Lepore marino ſcripſerunt, ſed etiam experientiæ aduerſatur Galenus. Clariſſimus medicus Iohan. Gorrhæus Nicandri egregius interpres, cùm videret poetam hunc eius rei non meminiſſe, vt Galenũ cum eo & alijs conciliaret, certa quædam accidẽtia quæ poeta poſt huius veneni hauſtum ſuperuenire ſcribit, à Lepore marino ortum trahere autumat. Maximè, cùm Nicãder dicat carnes tabeſcere ſenſim: & paulò pòſt.

Li. 31. c. 2.

An peculiariter pulmones lædat.

Vndique malis Ceu flos exoriens, tumidas tumor occupat ambas.

hæc annotat: Corpus nutriri desinit, vel quòd à Lepore humores non possit sibi assimilare, vel propterea quòd pulmones malo quodam Leporini veneni occulto tandem exulcerentur, vnde febris & tabes fiunt: quod quidem vlcerati pulmonis malum Nicander apertè indicauit, scribens genas rubescere, & velut roseo colore pictas videri: hoc enim fit humorum in pulmonibus putrescentium calore in faciem sublato. Et sanè ita est, vt scribit Gorrhæus. Non enim vt huic respondet Rondeletius, aliorum morborum symptomatumque communis nota est genarum rubor, sed pathognomonicum signum Leporis marini assumpti, si alia quæ supra Nicander retulit, signa adfuerint. Sed de his satis: Ad remedia alexipharmaca nos conferamus, quorum non paucus est numerus. Sed antè omnia prospiciendum corpori purgantibus medicamentis, vt si non omne venenum, saltem modica eius quantitas per aluum euacuetur, visq; veneni compescatur, & à partibus principibus cordiq; vicinis reuellatur. Idcirco Nicander in principio curationis propinat hellebori radicem, & succum scammoneæ: ait enim:

Conclusio.

Remedia cõtra Leporem marinum.

Τῶν μὲν φοινήεσσαν ἅλις πόσιν ἐλλεβόροιο
Νειμείας τότε δακρυὸν νεοβδάλτοιο κάμωνος
Ὀφρειποτὸν πεπόθοί τε κακοῦ ἐκφύρματα χευῇ.
Contra hunc Phocaicum veratri porrige potum,
Elicitens q; recens lachrimas carpti colophoni;
Perniciosa mali vt compescas pharmaca piscis.

Notandum est hoc in loco Nicandri quosdam φοινήεσσαν exponere nigrum & cruentum. Certè Dioscorides nigrum veratrum præscribit: & Auicenna. Cum autem aduenit dies secundus, inquit, excitationis accidentium & quiescunt, fiant ei pilulæ de helleboro nigro, & scammonino & agarico cum succo liquiritię & tragacantho partibus æqualibus, inde exhibeatur drachma vel paulo plus cum iulelp. Nicandri Scholiastes ad ea verba poetæ Τῶν μὲν φοινήεσσαν, hæc commentatur. Γράφεται τῶν μὲν φωκήεσσαν ἀντὶ τοῦ φοικικὸν. ἡ γὰρ τῆ ἐλλεβόρου πῶσις, ἐν φωκίδι δοκεῖ εὑρεθῆναι, κελεύει δὲ ἐλλέβορον ἢ σκαμμωνίαν δίδοναι, φοινικῶν τῷ κάμωνι, ἵνα κοιλίας φερομένης συνεχοιθῇ, καὶ τὸ τοῦ φαρμάκου κακὸν σὺν ἀπορράγῃ. φοινήεσσαν δὲ εἴρηκε, ἀντὶ τοῦ μέλανος ἐλλεβόρου πόσιν. id est, scribitur etiam Τῶν μὲν φωκήεσσαν pro φωκικὸν. Videtur enim potus hellebori in Phocide inuentus. Iubet autem ægro dari potum hellebori aut Scammonij, vt ventris fluxu excernatur & disperdatur venenum. φοινήεσσαν verò dixit nigri veratri potionem. Dioscorides cùm iubet dari decoctum maluæ aut cyclamini radicem cum vino ἢ ἐλλεβόρου μέλανος, ἢ σκαμμωνίας ὄξους, idest, hellebori nigri aut Scammonij liquore, non expressit pondus. vt verbum δοτέον in eadem periodo vel cum accusatiuo construatur, vel cum genitiuo, partem scilicet rei significante quod vsitatum est Græcis Ruellius & alij pondus expresserunt nempe drachmam vtriusq;, sed in scammonio apparet nimium. Lac deinde propinandum erit Asininum laudat Dioscorides, & allij, sed ante omnes Nicander.

Ἄλλοτε βρωμήσιος ἀμελγομένης γάλα πίνω.
Interdum entixa mulsum lac potet asella.

Li.28.c.10. Plinius & asininum lac equinum bubulumq; priuatim ijs qui marinum Leporem hauserũt, auxiliari scribit. Scribonius Largus præscribit etiam lac muliebre. Dantur hæc lactis genera vel per se vel cum melle aut passo quotidie. Lactis loco poterit dari continuè decoctum maluæ tam radicis quàm foliorum: quod etiam magnam aduersus hoc veneni genus vim obtinet; inflammationes enim & punctiones Leporis marini mitigat non aliter quàm lac ipsum: idcirco subdidit hunc versum post citatum Nicander:

Ἠ ἐ χύτρῳ τήξας μαλάχης ῥυπόωντας ὁραμνους.
Insuper elixa da lubrica iusculamaluæ.

Scribonius Largus, prodest, inquit, & maluæ sorbitio bene vncta & salsa. Auicenna ait: Iuuant & coliculi maluæ, & folia altheæ recentia elixata, aliàs semen altheæ recens elixatum: Plinius, folia ait, Altheæ cum radice sua decoctæ Leporis marini venena restinguunt: vt & quidam dicunt si vomatur. Actius post lac cum mulso potum aut decoctũ maluæ confestim vomere iubet. Deinde radicis cyclamini tritæ dat drachmas quatuor cum vino diluto, aut veratri nigri drachmam vnam: aut scammoniæ scrupulos duos cum bubulo lacte vel aqua mulsa. Aegineta non cyclamini sed peucedani radicem è vino propinat: lapsu fortè librariorum. Nam Dioscorides, de cyclamino agens radicem eius contra venena, præsertim Leporis marini è vino bibi docet. Lepori marino aduersatur & cyclaminos,

L.2.cap.21.

Li.25.c.10. Plinius. Extat apud Zoographum codex manuscriptus Græcus καταλόγους, Dioscoridi attri-

A di attributus: hic lac muliebre laudat, & veratrum album: neq; enim, inquit, metuendus eſt ab eo vomitus. Iuuat ab initio vrina humana quoq; pota & vomitu reddita, ἔρον ἀνθρωπίνου ποθέν καὶ ἐξεραθέν. Auicenna etiam hanc vrinam eidem malo prodeſſe tradit. Reſina item cedri ex vino oboli pondere ſumpta alexipharmaci naturam præſtat. Nicander.

Καὶ τὸ τὲ κεδρίνης πελαίης βάρος ἐμμορε πίσσης.
Tum quoq; cedrinæ viginti grana reſinæ.

Pro κεδρίας λείας μετ' οἴνου apud Dioſcoridem legit Zoographus κεδρίδας, ideſt cedri fructus, ſicut & ἀρκευθίδας dicimus multitudinis numero, idq; ex Aetio. Nam reſinam cedri numero ſingulari cedriam dicimus: quam itidem Aëtius in hoc malo non cum vino bibi, ſed cum paſſo delingi præcipit: Sed & Dioſcorides libro primo, Cedria, inquit, in paſſo ſumpta contra venena Leporis marini auxiliatur. Plinius cedri ſuccum vocat, inquiens. Suadent & contra venenum Leporis marini bibere in paſſo cedri ſuccum. Alibi ad idem medicamentum cedrides, ideſt fructus cedri commendat, quos innominatus quidam per ſe edi iubet. Aſclepiades apud Galenum dat obulum & ſemiobulum cedriæ. Aetius eius bina ternauè cochlearia per ſe ſumi iubet, aut cum paſſi cyathis duobus tribuſuè.

Dioſcorides correctus.

Lib. 4. c. 5.

B Dat idem etiam baccas iuniperi tritas per ſe, aut cum paſſo plurimo. Acinos mali punici laudant Dioſcorides & Aetius atq; alij. Nicander omne genus mali punici: & muſtum vuis expreſſum, ita vt ex oliuis oleum ſolet exprimi.

Βρύκοι δ' ἄλλοτε καρπὸν ἄλις φοινώδεα σίδης
Κρησίδος οἰναπῆσε, καὶ ὧν προμόνειον ἔπυσεν
Σωὸν δὲ καὶ αἰγίνητιν: ἔσαι τὰ σκληρέα καρφη
Φοινὶ ἀραχνοέντι διαφραδέσι καλύπτρη.
Ἄλλοτε δ' οἰνοβρώτα βορὼν ἐν κυρτίδι πλίνθου
Ὡσπερ νεοτευούσαν ὑπὸ τρυπήτρων ἐλαίῳ.

Id eſt Greuino interprete.

Punicei interdum cui Creta eſt patria, mali
Formoſum poterit potu ægeu ſumere fructum:
Oenopiſq; & quod Promenium nomine dicunt
Aeginetinq; item: & tenui quæcunq; rubentes
Et duras cute habent molliq; putamine cruſtas:
Quandoq; exemptas grauides è vitibus vuas
C *Exprime ciſcella. nouæ vt excolentur oliuæ.*

Scholiaſtes οἰνωπὸν, προμόνειον & αἰγινῆτιν tres diuerſas mali punicæ ſpecies facit. & forſan, inquit Zoographus, tres illæ ſpecies ſunt, quarum vna acidum ac vinoſum, altera dulce, tertia μέσον (id eſt medij ſaporis, muzũ vulgò nuncupant) pomum profert. His quartam ſpeciem addit apyrenon dictam, quam Nicander quoq; videbitur comprehendiſſe ſi ita legatur: ἔσαι τ' ἀσκληέα καρφη, ideſt, & quæ molles nucleos rubentes tenuiſſima diſtinguunt membrana. Nam licet τὰ σκληέα legamus, per antiphraſin, tamen molles nucleos interpretatur Scholiaſtes. Dioſcorides quoq; punici mali acinos cum ſucco ſcammoneæ & melicrato dari iubet. Aetius etiam per ſe commendat. Incertus de remedijs morborum ſecundum loca Græcus author nondum impreſſus, Dioſcorides falsò putatus (citatur à Zoographo) mala punica vinoſa, & corum nucleos in cibo laudat. Ex malo punico acerbo, inquit Plinius, fit medicamentum quod ſtomachice vocatur, vtiliſſimum oris vitijs, narium, aurium, oculorum caligeni &c. contra Leporem marinum hoc modo; Acinis detracto cortice tuſis, ſuccoq; decocto ad tertias, cum croci & aluminis ſciſſi, myrrhæ, mellis Attici ſelibris: ſed hic locus Zoographo ſuſpectus eſt, quoniam remedia aduerſus

Li. 23. c. 6.

Plinij ſuſpectus locus.

D Leporem marinum intra corpus ſumuntur; hoc autem vitijs externis tantùm applicari poteſt. Apud eundem, vbi habet: peculiariter valet potum contra venena quæ data ſunt è Lepore marino bupreſtique, vt Ariſtoteles tradit, dorycnium: quidam codices melius legunt, & vt Ariſtoteles tradit, contra dorycnium, nimirum lac muliebre prodeſt, de hoc enim antea erat locutus. Commendat etiam aliſmatis vtriuſq; radicem potam è vino, & potos hippocampos. item oſtrea quæ etiam fricta & in cibo ſumpta prodeſſe ait Valerianus, apud quem & hoc legere eſt; Ranę fluuiatiles ſi carne edantur, iuſuè decoctarum ſorbeatur, proſunt contra Leporem marinum. Cùm piſces alios omnes auerſentur, teſte Dioſcoride, & oderint qui marinum Leporem hauſerunt, ſolos fluuiatiles Cancros coctos libenter edũt, & admiſto vino tritos bibunt. Inditiũ & ſpes ſalutis eſt, cùm piſces amare & in cibos admittere expetũt. Pro his verbis καὶ πίνεσιν οἴνῳ μεμιγμένῳ ἐπ' αὐτῶν, in antiquis codicib. inquit Goupilus, legitur καὶ πέσουσιν ὠφελοῦμενοι, id eſt Cãcros ſolos ex piſcibus

Lib. 28. cap. 7.

Lib. 6. c. 30.

admittunt, & concoquunt, & vtilitatem ex eis percipiunt. Codex manuſcriptus Zoographi habet, καὶ τέτους μόνους πέσσουσι. Aegineta Cancros fluuiatiles duntaxat pro remedio dari iubet, ſi admiſerint. Sed loci eius lectio fortè melior eſt apud Aetium, qui ſic loquitur: Edat & Cancros aſſiduè, piſcem enim nullum admittit. Quod ſi piſcem edere poſſit ſignum id ſalutis iudicabis: Et Actuarius. Quod ſi piſces ægri ingerere nequeunt, ſolos fluuiatiles Cancros coctos edant, bibantq; vinum cui ipſi ſint admiſti. Cæterùm ſalutare eſt ſi piſcem edere ſuſtinent. Cancri fluuiatiles, inquit alibi Plinius, triti potiq; ex aqua recentes, ſeu cinere adſeruato contra venena omnia proſunt, priuatim contra Scorpionũ ictus cum lacte aſinino, vel quocunque. Eadem vis contra venenatorum omnium morſus, & contra Leporem marinum. Aetius deſperatis ob epotum hoc venenum Cancrorum fluuiatilium crudam carnem contritam è lacte propinat. Cùm itaque veneno huic aduerſam vim habere Cancros fluuiatiles ex tot authoribus probatum ſit, quàm malè in ἀντιβαλλομένων libello Galeno falsò adſcripto pro Lepore marino Cancer fluuiatilis ſubſtituatur, quilibet oculatus viderit. Auicenna Echinum aſſum recentem aut ſanguinem eius, & ſanguinem anſeris dari præcipit. Extollit etiam Dioſcorides ſanguinem anſeris calidum, vel dum fluit è vulnere, vt habet Kiranides. Eundem quoque Aetius calidũ cum paſſo bibendum præcipit: Plinius cum olei æqua portione. Galli ſanguis ſanat eos qui Leporem marinum comederunt, Kiranides. Præfertur & à quibuſdam aduerſus hoc malum humanus ſanguis calens è venis potus, non alitet quam lac è mammillis: & vulpis caro inaſſata, quin & theriaca diateſſaron tribus diebus pota. Oſſa aſini contracta, & decocta auxilio eſſe teſtes ſunt Plinius & Auicenna. Præterea vt Aggregator citat ex Auicenna, fiſtulæ paſtoris aureus vnus vel alter liberat, item Lutum ſigillatum. Terra quoq; ſigillata, authore Galeno liberat vomitu. Idem Aggregator auxilia quædam aduerſus morſum Leporis marini recenſet: ridiculè nimirum, cùm nullus authorum periculi ex eius morſu meminerit. nec alia quàm quæ prius ſimpliciter contra venenum eius ſumpti retulerat: niſi quòd ex Hali abbate (lapſu fortè interpretis) Leporem ipſum marinum emplaſtri modo impoſitum, ſuo morſui mederi recitat. Magni maris Leporis venenum hoc modo curatur; Radicem, vt ſcribit Aelianus, ad idem mare in inſula quadam naſci ferunt, haud quaquam in vulgus ignotam, quæ animi affectionibus illius, qui ſic affectus fuerit, medetur. Ea enim animo deficientis naribus admota facit, vt is reuiuiſcat & recreetur. Sin negligitur, tam ſanè valida pernicie hic lepus præditus eſt, vt ad mortem vſque hominis morbus procedat. Hæc Aelianus.

Lib. 28. cap. 10.

Lib. 16. cap. 39.

∴

Finis Libri Primi.

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS DE ANIMALIBVS EXANGVIBVS RELIQVIS QVATVOR

Liber Secundus,

QVI EST

DE CRVSTATIS.

Et Primùm

DE IIS IN GENERE. Cap. I.

PROOEMIVM. ORDINIS RATIO.

CRVSTACEORVM vocatorum animalium quæ nuper, cùm de Mollibus ageremus in genere, exanguia esse etiam, satis, ni fallor, ex Aristotele probauimus, tractatui secundum tribuimus locum, præferimusq; Ostracodermis: non quòd maiorem nobis præbeant vtilitatem (ob hanc enim plurima Testaceorum, nominatim verò Ostrea & Purpuræ Astacis, Cancris, Locustis, cæterisque crustaceis essent præferenda) sed quòd membra omnia distinctiora habeant, perfectioraq; atque item plura. Adhæc maior etiam est prudentia in his in quærendo cibo, maiorq; in persequendo fugiendoq; hoste celeritas: & maius denique in pugna robur, ad quam apta habent instrumenta, hastas nimirum, quibus nonnunquam, non aliter ac equites hastati tantò concurrunt impetu, vt rumpere eas velle videantur. Contrà Testaceis, humida cùm sit eorum natura, parum cerebri ac per consequens prudentiæ nihil vel parum, ac motus etiam parum natura tribuit. Hasce igitur ob rationes crusta tectis minus perfectiora ostracoderma iudicamus.

SYNONYMA.

Lib. 11. c. 37.

QVÆ Græci & præſertim Ariſtoteles μαλακόστρακα, Latini hoc tempore Cruſtacea vocant: Plinius Cruſtata, cùm inquit: In marinis Cruſtata & Cartilaginea priores dentes habent. Alibi molli teſta operta reddit, & contecta cruſtis tenuibus, item cruſta fragili incluſa, vt quibus fragilia operimenta. Idem hæc Ariſtotelis verba: Οὔτε δὲ τῶν μαλακίων οὐδὲν οὔτε φθέγγεται, οὔτε ψοφεῖ οὐδὲν φυσικὸν ψόφον, οὐδὲ τῶν μαλακοστράκων; ita vertit: Mollia nec cruſta intecta, nec vocem, nec ſonum vllum habent. Cancros etiam omnia Cruſtata quandoque vocat, vt vbi loquitur: Cùm Carabi à cæteris Cancris diſtant cauda. Apud Aelianum, vbi habetur, τῶν ὀστρακοδέρμων καὶ ὀστρακοδέρμων καὶ τοῦτο ἴδιον, interpres vertit: Teſta cruſtauè intectorum hoc etiam proprium eſt.

Li. 9. c. 31.

Lib. 9. de animal. 6.

Etymum.

Vocantur autem μαλακόστρακα, quòd tegumentum non æquè durum, ac denſum habeãt, vt ὀστρακόδερμα, quæ ὀστράκῳ hoc eſt teſta dura & ſilicea integuntur, neque molle operimẽtum veluti piſces ſquãmoſi aut molles, ſed durius Mollibus, & tenuius Oſtracodermis.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

Deſcriptio.

In com. aph. hipp. lib. 1. De facul. alim. cap. 34.

CARDANVS enumerans Cruſtatorum genera, ſeptem conſtituit, nimirum Aſtacos, Squillas, Locuſtas, Erinaceos Vrſos, Cancros, Paguros. Galenus: Aſtaci, inquit, Paguri, Cancri, Locuſtæ, Carides, Gammari, & id genus alia tenui teſta concluduntur, duritieq; Teſtaceis ſunt ſimilia. Plinius Cancrorum genera facit, Carabos,

Lib. 9. c. 31

Aſtacos, Maias, Paguros, Heracleoticos, Leones, & alia ignobiliora. Speuſippus ſimiles eſſe dixit. Aſtacum, Carabum, Cancrum, Pagurũ, Nympham & Arcton id eſt Vrſam. Diphilus malacoſtraca vocat Aſtacum, Carabum, Carida, id eſt Squillam, Cancrum, Leonem.

Exercit. 245.

Quæ omnia Iulius Cæſar Scaliger duobus generibus comprehendit, differentiâ à forma corporis deſumptâ. Omne Cruſtatum vel caudatum, vel rotundum. Illius cauda expreſſa & extenta eſt: huius cauda quaſi operculum, alui exitum obtigit, & ventris infimæ parti ita applicatur: vt caudæ ſpeciem præ ſe ferat nullam. Rotundum Græci καρκῖνον, Latini tranſpoſitis elementis Cancrum. Caudatum vulgus Gammarum. Quod nomen Plinius cùm prioribus libris omiſiſſet, in catalogo recenſet ſine vlla deſcriptione. Quæ profectò diuiſio bimembris eſt & admodum erudita. Sed nos cum Ariſtotele, quem vbiq; ſequi

De par. 4. cap. 8.

ferè conſueuimus, quatuor ſtatuemus genera. Sic enim ille ait. Summa eorum (cruſtatorum) genera quatuor numero ſunt: Locuſtæ, Gammari, Squillæ, Cancri: quæ ſingula in plures ſpecies diſtinguuntur, quæ non modò forma, verùm magnitudine multum inter ſe differant: alia enim magna, alia parua admodum ſunt. Et alio in loco: Cruſta autem intectorum, inquit, genus primũ Locuſta: cui proximum genus alterum eſt, quem Gammarum vocant. Et paulò pòſt: tertium genus, inquit, Squilla: quartum Cancer, quorum ſanè plura

4. de part. cap. 5.

habentur genera. Alibi quinque conſtituere videtur, Echinum his quatuor generibus annumerans: ſic enim loquitur: Natura autem Cruſtatorum contrà quàm Mollium conſtat. Altera enim carnis mollitiam extrà habent, altera intrà. Hinc foris terrenam duritiem obtinent: quanquã Echinus nihil habeat carnis. Sed perobſcurè hæc pronunciat Ariſtoteles: quemadmodum etiam Plinius, vbi ait: Eodem genere ſunt Echini, quibus ſpina pro pedibus. Nam vel ad proximum genus referre videtur, nimirum cruſtata; vel ad remotius, ſcilicet exanguia, quorum ſummatim meminerat præcedentibus aliquot capitulis. Nos de Echino inter Teſtacea agemus (nam inter ea pluribus locis diſertè admodum Ariſtoteles numerauit) & ea quæ hîc dicentur vniuerſalia, in quatuor eis generibus iam prænominatis comperies. Cruſtata igitur aliqua ex parte teſtatis ſunt ſimilia. Qua enim foris terrenã

Cur oſſibus careant. De var. rer. lib. 37.

portionem ac duriuſculum tegumentum obtinent, eis aſſimulantur, quod meminit Ariſtoteles: Cruſtata, inquit, omnia extra ſe munita ſeruantur, velut Cancri, genuſq; Locuſtarum atque etiam Teſtatorum. Quatenus autem molle carnoſumq; intus continent, Mollibus comparari poſſunt. Nil autem oſſis habent. Neque enim conueniebat, vt ſcribit Carda-

nus

A nus, quòd ossa iuncturis indigebant: atque ob id extensione, quæ sub crusta fieri non poterat: materia etiam sicca quæ integumento absumebatur, oberat ossium generationi. Cõmunes habent cum reliquis exanguibus partes, vt caput, alueum, gulam, ventrem & intestinum. Alueus teste Aristotele, totius corporis indiscretus est: nec enim caput distinctum nec aliud quidquam. Quæ ratio est cur Galenus Malacostraca omnia capite truncarit: nam cùm in quibusdam animalibus solùm id fecisse naturã dixisset, addit: τοῖς μὲν οὐδέτερον ἐστι (de capite & collo loquens) τοῖς δὲ ἡ κεφαλὴ μόνη. καράβοις μὲν ἴσως καὶ ἀσακοῖς, καὶ παγούροις, καὶ καρκίνοις, οὐδέτερον. τοῖς δ' ἰχθύσι ἅπασι κεφαλὴ μὲν ἐστι, τράχηλος δ' οὐκ ἔστ', hoc est: his quidem neutrum est: illis verò caput tantùm. Locustis quidem igitur & Astacis & Paguris, & Cancris neutrum. Omnibus autem piscibus caput est, collum neutiquam. Et aliquantò pòst Malacostraca omnia eadem lege concluſit: Αλλὰ καρκίνοις τε καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς μαλακοστράκοις, κεφαλὴ μὲν οὐκ ἔστι: τὸ δὲ τῶν αἰσθητικῶν τε, καὶ τῶν κατὰ προαίρησιν κινητικῶν ἐξηρτημένον μόριόν ἐστι, διπου πάντως αὐτοῖς κατὰ τὸν θώρακα τεταγμένον, ἔνθα περ αὐτοῖς ἵσταται πάντα τὰ τῶν αἰσθητικῶν ὄργανα. Sed & Cancris & alijs Crustatis caput deest: partem verò quæ sensibus & motionibus à voluntate pendentibus præest, illi sanè in thorace sitam habent, in quo omnes sensuum sedes eis habitant. Videtur maluisse Galenus quantum ad animantes istas attinet, in Aristotelis sententiam totis ire pedibus, qui è corde sensum motumq; omnem tanquam è fonte manare credebat, quàm ijs caput tribuere, vt ipsius verba hæc apertissimè docent: Ὡς δ' ὅπερ ἐν ἡμῖν ὁ ἐγκέφαλος, τοῦτ' ἐν ἐκείνοις εἴη ἂν τοῖς ζώοις τὸ μόριον, εἰς ὃ τὰ ὑρμένα ἀναφέρεται. εἰ μὴ ἐγκεφαλόεσσιν, ἀλλὰ καρδία τούτων ἁπάντων ἀρχή. Itaq; quod in nobis cerebrũ est, id sit in alijs animantibus pars illa, ad quam quæ dicta sunt (scilicet sensus & motus) referantur: aut si cerebrum non est, certè cor horum omnium principium fuerit. Quocirca Galenus penitus eius fuit sententiæ, crustata omnia capite carere. Est & alius eiusdem sententiæ locus, nequis putet prædictos locos esse solos, aut deprauatos, in quo sic idem scribit. Καρκίνος τε δὴ καὶ σύμπαν τὸ τῶν μαλακοστράκων γένος, ἥ δη καὶ φάλαινα, καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν παραπλησίων, τὰ μὲν οὐδ' ὅλως ἔχει κεφαλὴν, τὰ δὲ ὅσον ὑπογραφὴν μόνην. Cancer igitur & vniuersum Crustatorum genus, præterea balenæ, & multa alia eiusmodi, vel capite omnino carent, vel eius solummodo rudimentum habent. Quòd verò balæna in eo numero recensetur, mendo non caret; neque enim balæna ex genere Crustatorum, neque capite caret: sed id habet discretum & distinctum. Quare Rondeletius κολυβδαίναν, quæ inter Crustacea à veteribus recensetur, vel simile aliud affine Crustati piscis nomen reponendum iudicat. Nos quidem ita censemus, vt Cancris caput sit indiscretum, reliquis verò caudatis discretum, quamuis id sit exiguum. Sic enim nos sensus ipsi docent. Quocirca cum vltimo loco dicat Galenus rudimentum quoddam capitis inesse quibusdam Malacostracis, de caudatis intelligendus est, quæ paruum admodum habent caput & os. Idcirco imbecille dicitur Crustaceum genus. Eiusmodi òris & capitis exiguitatis necessitatem declarat Cardanus his verbis. Nam si, inquit, magna copia cibi ore esset amplectenda, Crusta facilè frangeretur; præterea strangularetur animal, cùm non esset quo dilataretur Crusta coarctatum. Quod si itaq; caudata Malacostraca caput habeant minutum, quomodo verum erit καρίδας à capitis magnitudine dictas, vt vult Athenæus? Ὠνομάσθησαν δὲ καρίδες ἀπὸ τοῦ κάρα. τὸ πλεῖσον γὰρ μέρος τοῦ σώματος ἡ κεφαλὴ ἀπανείληπται. dictæ sunt καρίδες à dictione κάρα. i. capite maximam. n. corporis partem caput occupat. Quare vel dicamus Athenæũ & qui ipsum secuti sunt, κεφαλὴν sumere pro thorace & capite καταχρηστικῶς, vel quod magis puto, à magnitudine capitis denominari, quòd inter cætera crustata id maximum habeat. In capite os est, quod protinus ventrem excipere in omnibus præterquam in Locustis testatur Aristot. his. n. gulam ante ventrem exiguam esse: mox à ventre intestinum, quod (inquit) Locustis & Squillis & Astacis rectà in caudam desinit, qua excrementa emittunt & oua pariunt. Alio autem in loco; Habent stomachũ, inquit, ori continuo iunctum, exiguum proportione suorum corporum magnitudinis. Hunc excipit venter in quo Locustæ & Cancrorum nonnulli, dentes alios habent, quoniam superiores illi secare non satis queant. Hinc intestinum simplex vsq; ad exitum excrementi deijcitur. Dixerat etiã antea vẽtrem bisulcum gulę subiungi, ex eius medio intestinum simplex & tenue procedere, & sub applicato exteriore operculo desinat. Habent præterea in ore dentes duos priores, vt idẽ testatur, his verbis: Crustata, tũ Locustacea tũ Cancri binos dentes habent priores. Et Plinius: In marinis (inquit) Crustata & Cartilaginea priores dentes habent. Cæterũ dẽtes non erãt satis qa magna cibus eorũ eget ꝓparatione, & cõtritione, quò ad intima

corporis

Alueus. Hist. 4. ca. 3. 8. De vsu par.

Galeni error

Galenus correctus.

Colubdæna.

Li. 37. de var. rer.

Lib. 3. Cardis vnde dicta.

Os. Hist. 4. c. 2. De par. 4. cap. 5.

Dentes. Li. 11. c. 37.

corporis penetrare queat, quocirca natura alios tres in vẽtriculocõſtituit: altrinſecus ſingulos, inferius autem tertiũ. Quemadmodum in Locuſtis & Aſtacis admodum eſt manifeſtũ.

De par. 4. cap. 3. Qui in ore ſunt, dentes, longi, non rotundi ſunt, teſteq; Philoſopho, tegmine operti duplici, inter quæ talia quædam interiacent, qualia Locuſtarũ ſuo loco dentibus annecti dicemus. intra hos binos dentes, eſt carnoſum illud, quod linguæ proportionatur, eiuſq; effigiem gerit. Supra autem os oculi ſiti ſunt, non omnibus eodem modo: Sed quibuſdam à latere ſuprà, continuò ſub prono, amplo diſtantes diſcrimine, eodem authore. Duri ij ſunt omnibus, aptique tùm intrò, tùm foras, tùm etiam in obliquum moueri, quocirca palpebris carent. Quod his verbis Ariſtotelis comprobatur: Quæ enim cruſta integuntur, inquit, vſu careant palpebræ neceſſe eſt, cùm niſi celeri cutis officio præſtari non poſſit. Sed tamen vice eius tutelæ duritie oculorum hæc omnia nutriuntur, quaſi per palpebram obductam quoddam translucidum cernant. Celeriter item mouentur & in obliquum. Cardanus in latus moueri ait noſtri comparatione, directè autem, oculorum ſuorum. Melius enim eſſe vt altero vtrinq; proſpiciant, etſi diuerſis oculis, quàm vtroq; ſimul nec antè, nec pòſt. Prominere autem, quoniam à lateribus: quia aliter antè penitus proſpicerent: à lateribus autem collocari, quia ſi ſupra caput, non viderent, antè verò non poterant, quia os infrà reponere neceſſarium fuiſſet, quia caput habent immobile: neque ante ſimul os & oculos eſſe, quoniam oportuiſſet latam eſſe faciem, vnde in motu etiam tardiores euaſiſſent. Cæterùm quanquam duros habeant oculos, nihilominus celeriter mouentur quin inter omnia animantia quibus tales dati ſunt oculi, celerrimè eos mouent, quod ex his Philoſophi verbis conijcio: Oculi, inquit, ijs omnibus duri ſunt & apti tum intrò, tum foras, tum etiam in obliquum moueri: quales eriam ſunt parti plurimæ Cancrorum, imo verò mobiliores. Caput quoq; eorum quamuis exiguum multis partibus durioribus munitur, vt cornibus & appendicibus. Cornua autem habent, non ſolùm ad pugnandum, ſed etiam ad prætentandum iter. Nam viſus quibus contigit exactus, mobilibus cornibus non indiguerunt; quæ planè eo carent, ea habent, vt Cochleæ: item quæ parum vident, vt Cruſtacea. Pedes habent octo qui omnes in obliquum flectuntur, vt inquit Ariſtoteles, ſicut & Inſectorum. Quod ſic tranſcripſit Plinius. Pedes omnibus octoni, omnes in obliquum flexi. Ideo autem eos obtinuerunt, vt poſſent ingredi, teſte Ariſtotele. Ingredi autem oportebat, vt victum quærant, victum autem non in terra affixum, aut vnico in loco colligendum, ſed diuerſis in locis diſperſum ac mobilem. Quare rectè Cardanus: Oportet autem, inquit, omnia Cruſtacea pedes habere, & pamphaga eſſe. Nam ſi nutriri debuerant ſolidiore alimento, & non omnino terra, vt Echini, ſed meliore motu indiguere. at in Cruſtaceis pennæ adijci non poterant propter latitudinem. tenues enim frangerentur, craſſæ ineptæ motui: quare pedes habere neceſſarium fuit. Quibuſdam etiam brachia forcipibus denticulata ſunt bina: χηλας Græci vocant: Furcas Apuleus; pedes bifurcos & bifurcatos Gaza, & poſt eum Maſſarius: alij biſulcos & bifidos: Quidam etiam Chelas dicunt Græco nomine ſeruato. Horum brachiorum pars ſuperior in primoribus his vt loquitur Plinius, mouetur ſuperiore immobili: hiſq; pro manibus vtuntur, hoc eſt non ingrediendi, ſed cibum apprehendendi ac retinendi cauſa. Quamobrem quoq; contrà, vt ait Philoſophus, quàm pedes, hæc brachia flectere ſolent: Eos enim in cauum, hæc in orbem flectunt & circumagunt. Quod autem hic ait in cauum flectere, id alibi clariùs introrſum flectere dixit. Omnibus verò magna ex parte, eodem Ariſtotele authore, grandior & validior forceps dexter quàm læuus eſt. Quod breuiter ſic Plinius: Dextrum brachium omnibus maius. Caro colore ſanguinis rubra (quod mirum, cùm ſint exanguia) & tactu lento, nec, vt prodidit Ariſtoteles ſimilis carni. Idem ait in alueo humorem eſſe pallidum & minuta quædam oblonga & albida: ruffa etiam alia maculis diſperſis. Et quã mutem ſiue papauer appellant, amplius parciùsq; habere omnia hæc genera branchiarum quoq; communem eſſe annexum omnibus. Tabellas quidam Latini vocant, quas Ariſtoteles πλάκας: quibus eorum cruſtæ coagmentantur, & quaſi articulantur. Lapides eſſe ſub cruſta refert Cardanus ex excrementis genitos, qui cum ea decidunt: & ob id qui lapides hoſce quærunt, maximos in ijs quærere, quæ cruſtam veterem exuerunt. Sed hæc de Cancris ab alijs ſcriptoribus traduntur.

Oculi vbi & quales. *Hiſ. 4. c. 3.* *De par. c. 13.* *Lib. 37. de var.* *Hiſ. 4. c. 2.* *Cornua cur habeant.* *Pedes quot.* *Hiſ. 4. c. 2.* *Lib. 9. c. 31.* *De par. 4. cap. 8.* *L. 3. de ſan. & li. 37. de var. rer.* *Chela.* *Lib. 9. c. 31.* *De par. 4. cap. 8.* *Hiſ. 4. c. 3.* *Lib. 9. c. 31.* *Caro.* *Hiſ. 4. c. 2.* *Papauer.* *Branchiæ.* *Lapides ſub cruſta.* *Lib. 37. de var. rer.*

VISVS. GVSTVS. SOMNVS.

HEBES omnibus viſus eſt: non ſolùm quòd oculos habeant duriores & promi-
nẽtes, ſed quia etiã à lateribus poſitos. Valent guſtu & odoratu: Nam Gammari
odore eſcarum alectati facillimè capiuntur. Dormiunt quoque vt his Ariſtotelis *Hiſtor. 4.*
verbis comprobatur: Aquatilium quoque, ſomnus apparet, vt piſcium, Mollium, & Cruſta- *cap. 10.*
opertorum, Locuſtarum inquam, & cæterorum generis eiuſdem. & paulò pòſt: Mollia
quoque, inquit, ad motem ſimilem dormiunt, vt piſces: nec ſecus quæ Cruſta operiuntur.

NATATIO.

INCEDVNT obliquo motu: nec natant more Mollium, pedibus & pinnis, ſed
cauda tantùm, rurſusq; ea tantùm quæ caudam habent. Docet hoc Ariſtoteles his ver-
bis: Cruſta intecta, vt Locuſtæ, caudis ſuis natant, celerrimèq; retrorſum pennarum
caudæ adiunctarum beneficio. Itaque quæ cauda carent, vt Cancri natare non poſſunt. *Sonum, aut vo em nullã emittere.*
Pedes enim Cruſtatorũ ad natatum inepti ſunt. Nullum quoq; cruſtatorum vel vocem vel
ſonum vllum emittit naturalem, vt idem teſtatur. *Hiſtor. 4. cap. 9.*

LOCVS. VICTVS. ÆTAS.

ARISTOTELES Cruſtata minus, in ſalſis aquis quæ ſunt potulentiores, quòd *De gen. 3.*
ſint natura frigida & exanguia, ſed in ſtagnis marinis & iuxta amnium oſtia gi- *cap. 11.*
gni tradit: Athenæus ex eodem in ſaxorum foraminibus: itemq; in locis limoſis. *Lib. 3.*
quod ſanè poſtremum de teſtatis verum comperi & in Ariſt. legi: quamobrem pro μαλα-
κόστρακα legendũ erit apud Athenæũ ὀστρακόδερμα. De Teſtaceorum victu locutus Ariſtot. *Athenæus correctus.*
ſubdit Cruſtacea omnibus veſci, ſic inquiens: Idem veſcendi modus Cruſtaceis eſt: nam ea *Hiſt. 9. c. 2.*
quoq; omniuora ſunt: quippe quæ & lapillos & limum & algam deuorent, atq; etiam
ſtercus, vt Cancri ſaxatiles. Carnes etiam nimirum appetunt. Nulla Cruſtacea reſpirant, *Non reſpirant.*
ſed aquam per fiſtulam egerentia refrigerantur. Humorem ore accipiunt, quibuſdam ter-
minibus depellendo, emittuntque meatu oris ſuperiore, obductis meatibus, qui interflu-
xit. Duplex ille meatus ſub oculis eſt. Quoties ergo aquam acceperint, vtroq; tegumento
obturant, atq; ita reſpuunt humorem. Longam eis vitam eſſe ſcribit Plinius, ſed hoc *Lib. 9. c. 31.*
priuatim Ariſtoteles de Locuſta memorat.

SEXVS.

IN Mollibus, inquit Philoſophus, & cruſta opertis mas habetur & fœmina. Et alibi *Hiſtor. 4.*
de exanguibus loquens. Eorum quoque alijs toto genere ſexus vterque eſt, vt Molli- *cap. vlt.*
bus & Cruſtatis: eodemq; eodemq; authore, differt mas à fœmina, magnitudine, craſſi- *De gen. 1.*
tudine, operculo: id enim amplius in fœmina eſt, ac diſtantius & hiatatius, & opacius, quale *cap. 1.*
etiam fœminæ Locuſtarum ſortiuntur. Idem alio in loco: Habent, inquit, in hoc genere ma- *Hiſtor. 4.*
res tenues genitales meatus: fœminæ vuluas membraneas ad inteſtinum fiſſas hinc atque *cap. 3.*
inde, in quibus gignitur ouum. Vuluas has eſſe bifidas etiam alibi docet. In pedibus quo- *De gener.*
que differentia eſt, nam fœminæ, vt inquit Plinius, primus pes duplex, mari ſimplex. *cap. 2.*
Partes etiam, teſte Philoſopho, ſupinas & capitis ita cruſtacea habent, vt alterę ad accipiẽ- *Lib. 9. cap.*
dam reddendamque aquam branchiarum ſpecie conditæ ſint: alteræ planiores, latio- *31.*
resq; in fœminis omnibus, quàm in maribus conſtent. Et iterum alio in loco ait: Non- *De par. 4.*
nulla maris meatuum ac fœminæ differentia diſtinguit: quippe cùm vterque tenuis ſit, & *cap. 18.*
albidus, & humorem intra ſe continens pallentem: vterque etiam ex pectore pendet. Et *Hiſtor. 4.*
pòſt. *cap. 2.*

pòſt. Maribus ſanè præ fœminis propria in pectore carne bina quædam candicantia conſtant, diſcreta à cæteris partibus, colore formaque promuſcidi Sæpiarum proxima : verùm hæc torta in vertiginem more Buccinorum, quorum origo acetabulis, quæ ſubdita pedibus nouiſſimis ordinantur.

COITVS. PARTVS.

De gener. 1. cap. 14. COIRE ac parere percipiuntur. Coeunt autem, veluti, prodidit Ariſtoteles, modo eorum, quæ in auerſum mingunt, cùm alterum ſupinum, alterum pronum applicauerint caudas. Etenim, ne parte ſupina ſuperueniant, pronam impediunt caudæ

De gener. 1. cap. 11. præ ſuarum pennarum prolixa appẽdice: alibi qua parte coeant, explanat his verbis: Meatus ille interior idem excrementi & vuluæ eſt, tùm ijs, tùm etiam Cruſtatis. Eſt enim qua ſemen genitale per meatum emittant, idque parte corporis ſupina, qua putamen diſtat & mare illabitur, faciunt. Quamobrem ea parte mas cum fœmina copulatur. Nam ſi mas ſiue ſemen, ſiue membrum, aut aliquam virtutem, ſiue vim aliam emittat, admoueri ad meatum vulualem neceſſe eſt. Incipiunt autem Venerem exercere ineunte vere, aliquando etiam cùm ficus matureſcunt. Ariſtoteles, inquit Athenæus, libro quinto hiſtoriæ animalium ſcribit ex ijs quæ teſta molli operiuntur, Locuſtas, Squillas, Aſtacos & id genus alia coire a tergo more quadrupedum, idq; veris initio prope terram: interdum verò cùm matureſcere ficus incipit. Hæc Athenæus. Diutius quoque, teſte Philoſopho, hæc quàm cætera coeunt

De gen. c. 8. Partus. more inſectorũ. Sunt enim exãguia & ob eam rem frigida natura. Partus ſimilis eſt, vt antè dicebat, partui Mollium Cartilagineorumq; quòd per coitum pariant. Nam ſæpe mas coniunctus cũ fœmina viſus eſt. Fœmina ouum rubidum parit membrana obuolutum, prętenui,

Oua. ventri, lateriq;, ac vtriq; inteſtino annexum, idque ad carnem vſq; adhærens. Hoc eſt quod

Hiſt. 4. c. 2. dicebat Philoſophus: Fœminis, huius generis locus ouis deputatus iuxta inteſtinum omnibus. Et alibi ait: Cruſtatorum omne genus ſibi iuncta continet oua, itaque fouet. Cardanus cur ea ſub cauda habeant iuncta ventri, his verbis examinauit: Verùm id maximum

Hiſt. 4. c. 2. nec ab vllo fermè animaduerſum, quomodo perfecta cùm ſint intus, oua rurſus ſub cauda adhæreãt, quæ latior eſt ob hoc in fœminis, idque præcipuum ſignum ſexus, latitudo caudæ in Aſtacorum genere, cùm natura nil fruſtra agat, formam verò in vtero dederit neceſſe eſt, vt integra pariat, quod & de Locuſtis fatetur Ariſtoteles: laxatis igitur membranis illis parit, quę proprio humore ſub cauda ſtatim colligit, fibriſque annectit: ibi fouentur quoniam frigida ſunt ſimpliciter, & animalis comparatione: quædam enim ſimpliciter cùm, vt piſcium, quæ fotu non indigent, quædam ſola fœtus comparatione, vt auiũ. Gammari autem vtroque motu ideo fotu indigent. Naſcuntur igitur annexis adhuc ouis animalia: nam cortices caudæ poſtquam Gammari exuerint, annexi conſpiciuntur: quam ob cauſſam in cauda pinnas quinque etiam Gammari habent, vt eundo oua non atterant, aut

De gener. 2. cap. 1. excutiant. Oua Cruſtatorum imperfecta eſſe dicit Ariſtoteles, quod foris edita incrementum capiant. Commutant enim, inquit, inter ſe vices Inſecta, vt quæ ouum pariant imperfectum, vt piſces ſquamati & Cruſtata & Mollia. Horum enim oua vermen imitantur, quippè quæ foris incrementum recipiant. Veſtiuntur, eodem teſte, hęc oua putamine duriore.

NATVRA. MORES.

Hiſt. 8. c. 1. IDEM tradit hyberno ſolũ tempore condi, diebus ſcilicet frigidiſſimis. Et Plinius de Cancris hoc eſt Cruſtaceis loquens ait: Omnia eius generis hyeme læduntur, autumno & vere pinguęſcunt. Bellum quandoq; inter ſe ciuile quodammodo gerunt: Et quãuis chelis plus valeant, quàm antennis aut cornibus: tamen his potiùs pugnant, quòd nulli penè alij ſint vſui, quã ad pugnã & defenſionem, vt ſcribit Cardanus, natura verò armis minus vtatur neceſſarijs. Cũ alijs verò animalibus pugnãt chelis, quòd eadem ſit ratio victoriæ quæ cibi. Imbecille alioqui Cruſtaceum genus. Hinc Plinius: Vniuerſi, inquit, vbi

Cruſta exuunt, & quãdo. aliquando cõgregantur, os ponti euincere nõ valent: Quamobrem regreſſi circumeunt apparetq; tritũ iter. Mutant omnia cruſtã aut corticem. Sed quo tẽpore? Cruſta ſua, ait Ariſto-

Hi. 5. c. 17. teles,

Ateles, & Locuſtæ & Cancri, tam nuper nati, quàm pòſt, exuuntur per ver, quemadmodum angues membrana vernationis, quam ſenectutem appellant. Et alio in loco clariùs: Locuſtæ, inquit, inter marina & Gammari exuunt (operculum) aut vere aut autumno poſt partum. Iam captæ aliquæ ſunt Locuſtæ, mollem habentes partem ſuperiorem, quod cruſta iam circumrupta, detractaque eſſet: inferiorem autem duram: quia nondum eſſet diſrupta. Non enim ſimilis his atque exanguibus exutio fit. At quia mirum videtur, quòd corticem exuant, idcirco cauſſam huius rei indagauit Cardanus, ſic ſcribens: Cur neq; Teſtacea, neque Teſtudines mutant corticem, Cruſtacea verò mutant? In Teſtaceis prius moritur animal, quàm teſta ſiccari poſſit. Teſtacea etiam motu non indiguerunt, propterea à teſta non impediuntur: triplici igitur cauſſa non mutant: quia non mouentur; quia parum viuunt: quia non ſiccantur: durior enim teſta & craſſior quàm cruſta: in teſtudinibus autem teſta incrementum non impedit. Nam in Cruſtaceis non ſolùm prægrauaret, & motum ſiccitate, ſed etiam paruitate incrementum impediret. Et rurſus, Cruſta quoque, inquit, cùm ſicca ſit natura, mutatione indigebat: atque tunc cùm mutaretur, & cùm mutata eſſet, mori ex inedia neceſſe fuiſſet, atque ita non excedere annum, cùm tamen Locuſtæ diuturnæ ſint vitæ. Itaque & mutare corticem omnia Cruſtacea, & pedes habere, quæcunque perfecta eſſent, fuit neceſſarium.

Hiſtor. 8. cap. 17.

Lib. 37. de var. rer.

B

VSVS IN CIBIS ET VARIIS.

AVTVMNO & vere pingueſcunt: at plenilunio magis: quia, vt dicit Plinius, ſydus tepido fulgore mitificat. Idem ſcribit Aelianus his verbis: Teſta cruſtauè intectorum hoc etiam proprium eſt, vt ad decreſcentem Lunam ex inanitate & exilitate corporis laborent, quod quidem ipſum declarãt Teſtacei generis Purpurę, Buccinæ, Spondyli & his affines: itemque Cruſtacei generis Paguri, Locuſtæ, Aſtaci, Cancri & id genus. Præſtant quoque cùm ſunt grauidæ, quod latè in Locuſtis & reliquis eiuſmodi patet. Confirmatque idem Ariſtoteles cùm ait: Genetis exanguis Mollia & Cruſtata optima ſunt cùm vtero gerunt. Quod enim ſanguine carent nec pinguedo in ijs conſiſtit, hinc proportionale pinguedinis ſecerniturin ſeminale excrementum. Ex his itaque cognoſcere licet ea ad cibum eligenda eſſe, quæ ſunt pinguia plenaque humore & ſuccoſa: talia autem ſunt in plenilunio tempore verno & autumnali, & cùm ſint prægnantia. Diocles Charyſtius apud Athenæum ſcribit Squillas, Cancros, Locuſtas, Aſtacos grati ſaporis eſſe, vrinamq; mouere. Sunt tamen dura carne. Vnde Mneſitheus Athenienſis in libro de edulijs, Locuſtarum, inquit, Cancrorum, Squillarum, & huiuſmodi reliquorum difficilis eſt coctio, atq; adeo laborioſior multò, quàm cæterorum piſcium. Difficulter quoque corrumpuntur quanquam non leuiter alant. Quocirca præparatione ſua & coctione egent. Mneſitheus elixa magis laudat quàm aſſa. Horum bona pars viua cum tegumento ſuo feruenti aquæ injicitur ad coquendum elixandumuè, vbertim affatimq; feruere ſinitur & dum bullit, deſpumatur. Quidam in aqua & oleo elixant, hiſque vinum addunt. Sed melius aceti modicum loco vini aquæ ſimplici inditur. Sic enim cortex omnium magis ac citius tubicundo colore perfundetur: quod ſignum eſſe ſolet, iam ſuſque deq; elixa eſſe. Aptè dehinc ex bene piperato ſalitoque aceto comedentur. Cocta, inquit Galenus, Malacoſtraca in aqua potulenta firmi ſunt alimenti, cùm autem in ſe ſuccum ſalſum contineant, ſi in eadem coquantur, eum amittunt ac deponunt, aluumq; propterea ſiſtunt. Idem ſuadet Malacoſtrata vitanda eſſe eis, qui attenuante diæta vti volunt, ob carnis duritiem, & lentum ac pituitoſum eorum humorem. Iam verò conferre omnia ad canis rabidi morſus, tabidis prodeſſe, feruidos aduſtoſq; humores refrigerare ac diluere Leuinus Lemnius tradit. Cardanus author eſt lapides intra corticem & carnem Malacoſtracorum contineri ex excrementis genitos, eos cum cruſta decidere non ſimul, ſed paulò pòſt, & ob id qui lapides hoc quærunt, maximos in his quærere, quæ cruſtam veterem exuerunt. Ex quibus facile eſt conijcere hos lapides alicuius eſſe vſus; cuius autem ſit, me latet nec ille id addidit, forte eãdem habebunt facultatem quàm lapides in Cancris reperti, de quibus poſtea.

Li. 9. c. 37. Lib. 9. de animal. c. 6.

De gen. 1. cap. 19.

C

Lib. 3.

De alimen. fac. 3. c. 34.

D

Lib. de vict. atten.

Lib. 3. de occult. nat. Li. 7. c. 37.

DE LOCVSTA. Cap. II.

Hiſtor. 4. cap. 2.

CRVSTA intectorum, inquit, Ariſtoteles, primum genus Locuſta eſt: proximum, quem Gammarum vocant. Quo loco fortè aliquis dubitet cur Gammaro, quem γάμμαρον vocat, præferat Locuſtam. Mihi quidem in præſentia nulla alia occurrit ratio, quam mirabilis Locuſtæ corporis conformatio & ingenioſa fabrica, quamuis alioqui Gãmarus maiora habeat brachia biſulcis dentata forcipibus, atque ideo robore longè præcellat Locuſtæ. Cernis ne vt cornua hæc vibret ad viam tutò capeſcendam, & ad pugnam aggrediendam ſine hoſtis metu? Cernis ne aculeos? magnam item illam in dorſo & capite aſperitatẽ, qua & propulſat iniurias & bellum infert? articulorum vincula, & tabellarum nexus, vnde non tam milites loricas ſuas inuenerunt, quàm vel Mauors ipſe ille Homericus magis ad bellum, quàm noſtra hæc Locuſta, inſtructa arma obtinuit? Præterea non minus feſtiuè quàm eleganter dicebat in Locuſta cùm integra apponitur in menſis, tria eſſe commoda, Dorion quidàm tibicen apud Athenæum διατριβὴ καὶ ἐυωχίαν, καὶ θεωρίαν, id eſt, exercitationem, quæ fit animi gratia & conſumendi tempus, edulium, & contemplationem. Nam in frangendis pedibus, thorace diuellendo, caudaq; detrahenda, manus oculiq; exercentur; dein cibus eſt gratus conuiuis: ac poſtremò mirabilis eius fabrica conſideratur. Habes igitur cur primum Locuſtæ locum tribuerimus.

ÆQVIVOCA.

DE Locuſta inſecto, quod ἀκρίδα Græci dicunt, item de Locuſta vocata venefica famoſa & Neroni cariſſima, multa in noſtro opere de inſectis diximus, & hîc non repetimus. Iam verò apud Ariſtotelem Carabus etiam Inſectum vocatur in lignis naſcens aridis, de quo inter Scarabæorum genera vide in eadem de Inſectis hiſtoria, Gaza modò taurum, modò fullonem vertit. Vnde Heſychius καραβους dici tradit τὰ ἐν τοῖς ξηροῖς ξυλοις σκωληκια, in arentibus lignis naſcentes vermiculos. Macedonibus quoque πλὼ πύλω, id eſt, portam vocari κάραβιν inuenio. Et Callimedon rhetor Carabi cognomen obtinuit, quòd Locuſtis admodum delectaretur, vti poſtea dicetur pluribus. Vixit is tempore Demoſthenis, inter opſophagos præcipuus: meminit eius Plutarchus in vita Demoſthenis & Athenæus, qui ipſum vocat φιλίχθυα & διάστροφον τοὺς ὀφθαλμούς, id eſt auidum piſcium & diſtortis atq; limis oculis, ſtrabũ vt interpretatur Dalechampius. Nam citat Athenæus hoc Timoclis verſus ex Curioſo

Carabus opſophagus. Lib. 7.

— Εἶθ' ὁ καλιμέδων ἄφνω
Ο Κάραβος προσῆλθεν ἐμβλέπων δέ μοι.
Ως δ' ἔωικε δόκει πρός ἕτερον ἀνθρωπόν τινα
Ελάλει σαφῶς δὲ γ' οὐδὲν εἰκότως ἐγὼ
Ων ἤλεγεν ἐπέπονον διακενῶς
Τῷ δ' ἄρα βλέπουσι χωρὶς καὶ δοκοῦσι ἀκόραι. Vertit Iacobus Dalechampius.

Deinde Callimedon Carabus
Repente proceſſit, ac me reſpiciens
Vt quidem videbatur, alterum quendam hominem
Alloquebatur: ego verò vt par eſt, nihil cum intelligerem
Eorum quæ dicebat, loquenti annuebam inaniter.
Huius alia certè, quàm apparet, pupillæ vident.

Alexis in Phœdone ſeu Phædria eundem voracitatis taxat; item Eubulus in Conſeruatis:

Ἕτεροι δὲ θεοῖσι συμπεπλεγμένοι,
Μετὰ καράβου σώζεσιν, ὅς μόνος βροτῶν
Δύναται καταπιεῖν ἐκ ζεόντων λοπαδίων,
Ἀθρους τεμαχήτας ὥστ' ἐνεῖναι μηδὲ ἕν.

Quod eſt, vt idem interpretatur Dalechampius:

Alij verò cum dijs complicati
Familiares Carabo ſunt qui ſolus hominum
Deglutire poteſt è feruentibus patinis
Confertim ſalſamentorum pulpamenta, ſic vt nil edant cæteri.

Carabus caupo. Lib. 3.

Fuit & Sarambus quidam caupo Carabus cognomine celebris apud Athenæum, qui optima vina parabat. Carabis verò nomen loci eſt teſte Suida; ſed fortè legendum, vt putat Zoo-

A rat Zoographus, Carambis. Nam Carambis Promõtorium eſt Paphlagoniæ authore Etymologo, dictum παρὰ τὸ κάρα καὶ τὸ βαίνειν; caput enim eius multum in pelagus procedit.

SYNONYMA.

CARABVS modò pro Locuſta marina, modò pro Cammaris ſiue Aſtacis à veteribus accipitur. Nã Epicharmus in Hebes nuptijs apud Athenæum, quem Archeſtratus Aſtacum, Carabum ideſt Locuſtam vocauit vt patet his verbis: Adſunt Colybdænæ, & Aſtaci, quibus parui pedes, longaq; brachia: Carabos nuncupant. Vnde Hermolaus apud Plinium exiſtimauit diuerſum fortè eſſe Carabum à Locuſta, quòd cùm de Locuſtis ſcripſiſſet, de Carabis ſubinde ſic loquatur. Sed cùm verba Plinij, vt rectè annotat Maſſarius, mutuata eſſe cernantur ab Ariſtotele, atq; vbi Carabus in illo legitur, Locuſta conuerti à Plinio videatur, erunt ſanè Locuſta & Carabus eadem, non diuerſa. Nam quàndo Plinius paulò infrà, Cancrorum genera, inquit, Carabi, Aſtaci, Mææ &c. non diſtinxit Carabos à Locuſtis antea nominatis, ſed Cãcrorũ genera nobiliora indicauit. Athe-
B næus quoq; ceu diuerſa genera nominat Carabum, ideſt Locuſtam, Aſtacum ſeu Cammarum, & Carida hoc eſt Squillam. Κάραβος igitur animal hoc marinum Græcis dicitur, de quo nobis ſermo eſt. Etymologus & Varinus ſic appellatum putant, παρὰ τὸ τῇ καραβαίνειν, quòd capite incedat, vel quòd capite ſic multum prominente: Cancrorum enim genus capite carere quodammodo videtur, quòd non à pectore diſtinguatur. Apud Alexandrum Trallianum καραβὶς nihil aliud quàm κάραβος eſt: nominat enim λυκόυσας, & καραβίδας; vbi Iacobus Goupylus: Inducimus, inquit hæc verba, καὶ λυκόυσας, ſuſpicantes ab aliquo adſcripta, vt τῶν καραβίδων ſignificatio oſtenderetur. Nam & καραβίδες κάραβοι, à Latinis Locuſtæ appellantur. Hæc ille. Sic Cammari, inquit Zoographus, & Camarides non differunt. Καραβίδες alioqui teſtibus Heſychio & Varino ſunt γραῖς vetulæ apud Methymnæos. Poſſunt ſic appellari Locuſtæ à ſiccitate & ſcabritie teſtæ ſuæ, quam nimis exſiccatam (vt reliqua huius generis) veluti ſenectam exuunt. Et hinc ſanè ab aliquibus γραφιαῖοι, dicti, nimirum ab aculeis πρὸς τὸ γράφειν καὶ χαράττειν, id eſt ad ſcribendum & inſculpendum idoneis. Αἰγίλουρος, Carabus Heſychio & Varino: ita forſitan dictus, vt conijcit Zoographus, à caudæ motu, à quo ælurus, ideſt felis, alio nomine ægi-
C lurus dictus videtur ijſdem etiam καβάρεος, & Κηραφίς Carabum ſignificant. Inter recentiores quidam non ſine errore Locuſtas marinas κηρίδας dici putant; cùm ἀκρίδες inſecta ſint, quæ Locuſtæ Latinis nuncupantur. Biſas (aliâs Viſas) Pagurus eſt marinus, inquit Kitanides, qui & Carabus dicitur, à ſimilitudine viſalon, id eſt tegularum rubearum. Trallianus ἐπὶ βισάλων ὀπιθεῖσαι in capite de dyſenteria hepatica dixit: vbi Goupolus inquit: Vir quidam Cretenſis doctiſſimus nos docuit hac voce ſignificari à vulgò Græciæ carbones incẽſos, ad aſſandos piſces comparatos. Ariſtophanis Scholiaſtes παγωύρους τοὺς παρ' ἡμῖν καράβους exponit. Locuſta, inquit Iſidorus, quòd pedibus ſit longis veluti haſta. Vnde & eam Græci tam maritimam, quàm terreſtrem Aſtagona vocant. In Italia hodie Lagouſta & Alaguſta in Liguria vocatur: alibi quoq; Lanchrina. Langouſta Maſſiliæ: in Hiſpania Loguſta. Belgio Stu ercrabbe: Anglia à Lopſter. Eliota Anglus diuerſis locis Aſtacum, Locuſtam & Leonem interpretatur à Lopſter. Germanicè, inquit Zoographus, circumſcribemus, ein Mekrebs, oder humer art.

Lib. 3.

Lib. 9. Carabũ eundẽ eſſe cum Locuſta.

Lib. 3.

Carabi etymum.

Lib. 7. Carabis.

Aegilurus.

Biſas. Viſas.

Lib. 12. Locuſtæ etymum.

D

GENVS DIFFERENTIA.

Deſcriptio.

LOCVSTÆ, inquit Plinius, Cruſta fragili muniuntur in eo genere, quod caret ſanguine, nec aliorum Cruſtatorum meminit. Vti etiam vbi aquatilium tegumento, quo muniuntur, diſtinguit, cruſtis ait Locuſtas eſſe intectas. Quod modò ad formam penitet, Locuſta marina, teſte Pierio Valeriano Gammari fluuiatilis ſimilitudinem habet, longè tamen maior eſt atque vaſtior, & albicantior, cùm Gammari ſubnigricent: quanquam nigricantes admodum Locuſtæ in Liguſtico mari conſpiciantur. Frontem ſupra oculos anguſtiorem quam Gammaro eſſe docet Ariſtoteles, faciemque latiorem, ac pectus anguſtius, totumq; corpus durius, & minus carnoſum

Li. 9. c. 30.

Li. 9. c. 12.

Locuſta quid differat ab Aſtaco.

Hiſt. 4. c. 2.

nosum, differreq; ibidem dixerat brachijs, quæ denticulatis forcipibus Gammarus protendit: atque etiam quibusdam alijs discriminibus, quanquam non magnis: Hinc Bellonius: Locusta, inquit, siue Carabus & Vrsa tam maior quàm minor, nullos habent forcipes: quo nomine ab Astaco maximè differunt. Quem omnes hactenus secuti, chelas Locustis adimunt. Sed non ità intelligendus est philosophus, vt forcipes Locustæ neget, sed quòd tam magnos non habeat, vt Astacus: nam forcipes habere non vnico in loco scripsit, vt vbi ait: Genus Cancrarium & Locustarium similia inter se sunt, eo quòd vtrumque brachia forcipibus denticulatis habeat. Et alibi: Pedes, inquit, Locustis vtroque ex genere quini vltimis annumeratis, qui in forcipem exeunt denticulatum. Quare & Iulius Alexandrinus, duos ait, Locustæ, quæ καράβοι sunt, chelæ denticulatæ tantùm, nimirum ex quinque vtrinque pedibus: maiores illi vnico, non gemino, vt in forcipatis Astacorum chelis, aculeo sunt, eoque dentis in modum formato, rem acu minimè tetigit, & Philosophi iam allata verba non est assecutus. Verùm quidem est, quod chelas Carabi habeant easque diuersas ab Astacorum chelis & non ita forcipatas, sed vnico veluti dente munitas. Sed quòd chelas in singulis pedibus esse dicit, id falsum: nec hoc dixit Philosophus, plures duabus enim habere non possunt, nec erat necessarium, cùm ijs tanquam manibus vtantur, quæ duæ sunt, nec plures in ijs animantibus, quæ manus habent, aut quid illis proportione respondens: Gillius duos Locustæ pedes forcipatos, alios dentatos facit. Reliquas nunc differentias prosequamur. Carabus, inquit, Bellonius hirto (aspero) sunt corpore: Vrsa verò, Astacus, Pagurus, Cicadaque læui, & quemadmodum Maia à Paguro, sic Carabus ab Astaco ipsa asperitate differt, tota enim anterioris corporis pars Carabi aculeis riget. Hinc γεφυραίους dictas Locustas à Diphilo Siphinio putat Zoographus, quanquam alij sic nuncupatas velint, ob coloris varietatem. Sed huius animalis asperitatem testatur quoque Tiberius Cæsar apud Suetonium. Is enim in paucis diebus quàm Capreas attigit, piscatori qui sibi secretum agenti, grandem mullum inopinanter obtulerat, perfricari eodem pisce faciem iussit, territus, quòd is à tergo insulæ per aspera & deuia erepsisset ad se. Gratulanti inter pœnam quòd non Locustam, quam prægrandem ceperat, obtulisset: Locustæ quoque lacerari os imperauit. Locustam & Cancrum inter se differre tradit Aristoteles, quòd Locustæ caudam habeant, Cancri verò ea careant. Conueniunt autem in denticulatis forcipibus, quos in dextra parte, eodem teste, grandiores robustioresq; habent. Parte enim dextra efficaciora sunt animalia omnia. Cur verò Locustis cauda sit, & non item Cancris, rationem hanc adfert Aristoteles. Locustis enim, inquit, vt nantibus cauda vtilis est: natant enim cauda quasi remo innitendo: at Cancris inutilis est quoniam vitam agete terrenam, cauernasque subire solent. Hæc ille, qui & ad natandum pinnas Locustæ in cauda quinas esse scripsit. Quod repetens Bellonius, pinnas, inquit, quinas habet in cauda, reliquum quoque caudæ corpus, quinis tabellis læuibus loricatur. Author est Aristoteles cornua bina tam mari quàm fœminæ prælonga & aspera ante oculos esse, ijsque alia læuiora cornicula subiacere. Plinius tamen aspera esse negat, sed propria rotunditate præpilata. Oppiano ea & Aeliano dicuntur κέντρα ideſt stimuli seu aculei, quemadmodum chelæ, δολιχαὶ ideſt, longæ. Aristoteles κέρατα vocat, Plinius cornua, nos antennas. Aelianus in dorso esse ait. Indeque fortè Carabi ὦτα ὀξυβελῆ cognominauit. Dentes præterea habent Locustacea primores binos maiusculos, & gulam ante ventrem exiguam, in quo nonnulli quoque dentes sunt, quoniam non satis erant superiores illi. Continent quoq; in eodem ventre humorem similem muti. Cor earum ex nigro rufescere obseruauit Bellonius. Mare autem cum excipiunt ore, id transmittunt ad suas branchias, (τὰ βραγχοειδῆ) quas ipsæ vt ait Aristoteles plures, quàm cætera crusta intecta obtinēt. Sunt duris oculis, vt reliqua Crustacea esse diximus. Vnde apud Plautum Menechmus interrogatus, num solerent sibi vnquā oculi duri fieri, respōdet non minus facetè quàm verè.

De par. 4. c. 8.

A cācro quid differat.

Hist. 4. ca. 2.

Lt. 14. salub. cap. vlt.

Chelarum vsus.

Vt à cancro differat.

Hist. 4. c. 8.

De partib. 4. cap. 8.

Hist. 4. ca. 2.

Lib. 2. aquatil. c. 3.

Lib. 9. c. 30.

Dentes.

Cor.

Branchiæ.

Oculi.

Quid tu me Locustam censes esse homo ignauissime.

Nisi dicamus, hic Locustam insectum esse, quod parrer durioculum est. Est & meatus quidam secundum Aristotelem à pectore pendēs qui ad excrementi exitum pertinet; fœminis pro vulua, maribus genitalis seminis receptaculum. Meatus hic iuxta cauum, inquit, carnis continetur, ita vt media caro interiaceat: intestinum enim deuexum pertingit: meatus verò à cauo applicatur. Nec secus quam in quadrupedum genere hæc habentur. Nulla maris meatum ac fœminæ differentia distinguit: quippe cum vterq; tenuis sit, & albidus, & humorem intra se continens pallentē: vterq; etiā pectore pendet. Ad quorum omniū confirmationem lubet breuiter ea quæ Rondeletius in descriptione Locustæ exactius clariusq; scripsit, adiungere. Locusta, inquit, duo habet cornua ante oculos magna, initio aspera & aculeata,

Hist. 4. ca. 2.

deinde

A deinde rotunditate præpilata, in exortu craſſiſſima, quæ paulatim magis ac magis ita gracileſcũt, vt tandem in tenuiſſimũ cirrũ deſinãt, in omnemq; partem pili inſtar flecti poſſint. Initio quaternis articulis diſtincta ſunt, vt cùm nullus ingruat metus meatu, cornibus ad latera porrectis, in pauore ijſdem erectis, obliquè in latera procedant. His alia duo cornua articulata, læuiora, minora, tenuiora ſubſunt: quibus piſciculos, vt opinor, allicit & venatur. Oculi cornei ſemper prominentes & exerti, in obliquum mobiles, aculeis acutiſſimis firmiſſimisq; vtrinque tanquam propugnaculis muniti. Oris lateribus additæ appendiculæ tanquam parui pedes ad tutelam. Dorſum aſperrimum eſt & aculeatum, velut è frõte aculeus magnus eminet. In lateribus branchias habet veluti è pilis coagmentatas: pedes plures quaternis: quia ſanguine carentia pluribus mouentur notis quàm quatuor, ſiue terrena ſint, vt Scolopendræ, multipedæ: ſiue aquatilia, vt Mollia & Cruſtata. Sunt igitur Locuſtis pedes vtrinque quini, annumeratis extremis chelis, quas Gaza modò forcipes denticulatos, modò brachia forcipata interpretatus eſt. Flectuntur omnium pedes in obliquum, chelæ verò introrſum. Caua læuis & ſine aculeis ex quinque tabellis contexta, *Cauda.*
B in pinnas quinque deſinens, natandi cauſſa. ei quaſi remo Locuſta innititur, eſtq; in ea ſitum totius corporis robur, quod experieris ſi ea parte Locuſtam apprehendas: nam valida frequentiq; agitatione è manu elabitur, nec niſi corpore apprænſam, vel è cornibus ſuſpenſam, retinere queas. Cætera omnia cùm ſint ex Ariſtotele ſuperiùs allata, libenter prætereo. Locuſtam quam hic appinximus, cùm omnibus notis, tum à veteribus, tum recentioribus traditis, optimè quadret, non opus eſt deſcribere. Saltem meminiſſe ac obſeruaſſe dorſi colorem, cuius nullus quod ſciam mentionem fecit, ſufficiat: hic enim medius eſt inter atrum & cæruleum, itemque chelarum, quas miror multos recentiores negaſſe, quum habeãt, vt Ariſtotelis authoritas, quam ſuprà ſcripſimus, & noſtra autopſia ſatis declarant. Sunt tamen exiguæ admodum, nec cum ijs quas habent Aſtaci comparandæ: dens earum ſuperior triplo maior inferiore, vterq; caret intus tuberculis, & in fine acutus, quũ in Aſtaci chelis vterque dens ſit obtuſus. Non prætereunda ſunt Locuſtarũ genera, ſiquæ *Genera.*
ſint ab authoribus tradita. Vrſam connumeraſſe Ariſtotelem Locuſtaceis probat Iulius *Exercit.*
Cæſar Scaliger, quòd ei & Locuſtis idem tempus pariendi aſſignauerit. Idem proximum *245. contra*
Locuſtæ genus facit Aſtacum, quòd illi multis ſit ſimilis. Diſſimillimam tamen ab Aſtaco *Card.*
C Locuſtam ait, quòd nec forcipes vt ille habeat, totaque ſit hortida. Leonum brachia, authore Plinio, cancris ſimilia ſunt, reliqua Locuſtæ. Et Aelianus: Marinus Leo cum Lo- *Li. 32. c. 11.*
cuſta, inquit, ſimilitudinem habet, præterquam quòd maiori habitus tenuitate, & gracilitate eſt. Hac ratione quidam & hunc ad Locuſtas referunt. Et Plinius Elephantum his *Lib. 32. cap.*
verbis: Elephanti Locuſtarum generis nigri, pedibus quaternis, biſulcis: præterea brachia *11.*
duo binis articulis ſingulisq; forcipibus denticulatis. Cæterùm Rondeletius & Bellonius melius Aſtacorum genus faciunt hunc Plinij Elephantum, vt & alia ſuperius cõmemorata. Paulus Iouius Leonem Plinij eſſe putat eum qui vulgò Cammarus dicitur, eundemq; Aſtacum Oppiani, quaſi verò huius poetæ ab aliorũ authorum Aſtaco ſit diuerſus. Idem etiam per Carabum putat Oppianum intelligere Leonem, qui Theodoro ſit Cammarus. Mihi Oppiani Carabus Locuſta eſt, de qua nunc agimus, quod etiam Zographo placuit.

LOCVS.

D NON vno loco ſemper permanent Locuſtæ marinæ, ſed hinc inde vagantur prout cęli conſtitutio eſt: Nam litora potiùs, vt prodidit Philoſophus, vernis hybernisq; *Hiſ. 5. c. 17.*
temporibus expetunt. Conferuntq; ſe in altum æſtate, cùm aliàs calorem, aliàs frigus proſequantur. Vnde Plinius ait: Hyeme aprica litora ſectantur, ęſtate in opaca gurgitum recedunt. & aliàs tradit Locuſtas viuere petroſis locis, Cancros mollibus. Et Philo- *Hiſtor. 5.*
ſophus aſperis, inquit, ſaxoſiſque locis proueniunt: Cumq; ibidem de Locuſtis ac Gam- *cap. 17.*
maris eſſet Locutus, ſubiungit neutrum genus limoſa amare: indeq; fieri vt Gammari apud Helleſpontum, & circa Thaſum gignantur; Locuſtæ circa Sigæum & Athon. Quæ omnia ex eo repetijt Athenæus. Quanquam Aſtaci, inquit, Bellonius, in Oceano multum ſint popula- *Lib. 3.*
res, Locuſtæ tamen in eo maris tractu, ratiores eſſe ſolent. In Euripo mari teſte Ariſtotele *Lib. 2. aqua-*
non generantur; in Indico verò quaterna cubita implent, vt author eſt Plinius. Gonzal- *til. c. 3.*
uus Ouiedus teſtatur inueniri etiam in Oceano Indiæ Occidentalis, ſed quàm ſint magni, *Hi. 9. c. 37.*
non addit. Mare quod Cananoram circumfluit, plurimas alit. Nam arce eius inſulæ, vt *Lib. 9. c. 3.*

Locuſta marina.

A narrat Iohannes Barus, cùm ei præeſſet Laurentius Britus, ab Indis obſeſſa, Hiſpaniſque ob extremam famem diuinum numen implorantibus, mare repentè intumuit, & cum vndis terram ſuperfluẽtibus magnam vim Locuſtarum euomuit, quibus famem illi pluſculis diebus non ſine miraculo ſolabantur. In mari Liguſtico Locuſtas nigricantes conſpexit Pierius Valerianus. *Lib. 1. de cad. 2. c. 5.*

VICTVS. ÆTAS.

PASCVNTVR, inquit Ariſtoteles, venatu piſciculorum, circa ſua cubilia, quæ in alto lociſq; aſperis, cauernoſiſq; faciunt. Quidquid ceperint, ori admouent ſuo forcipe, vt Cancri, piſces maiores quoque euincunt eodem teſte: murænas & congros etiam maiores deuorare, cibosque ore terere (quod oſtendit oris conſtitutio, & gulæ anguſtia) obſeruauit Bellonius: lutum & herbas comedere ſcribit Albertus. Locuſtis omnibus vita diuturnior data eſt teſte Phiioſophe. *Hiſt. 8. c. 2.* *Li. 2. aquatil. c. 3.* *Aetas.* *Hi. 5. c. 17.*

CAPIENDI RATIO.

PISCATORES non ignari Locuſtas hyeme, ac vere circa litora verſari, eſtate verò in alto mari, oris litoralibus, atque alijs id genus indicijs conſectantur loca aſpera, & limoſa, quoties capturam in alto lubet exercere. Tarentinus ad haſce capiendas ad aliquid alligat mormyrum, Purpuras decem cum oleo contundit, & muſci parum (καὶ βρύοντι μικρὸν Andreas Lacuna vertit, ex bryoque pauxillum madens) inſpuit, mox exponit in ſaxum & ſic capit. *Geopon. 20. 44.*

NATATIO. INGRESSVS.

C NEGAT Bellonius pedes anteriores, qui cæteris maiores ſunt, in natatu moueri, ſed pinnulis quas partim ſub cauda gerit, partim in extremo eiuſdem, tum quaternis reliquis pedibus natare aſſerit. Partes igitur quibus ad natandum vtuntur, ſunt pedes & cauda; quod etiam Ariſtoteles dixit his verbis: Locuſtæ pedibus, non greſſus (vt Cancri) ſed natatus cauſſa ſubnituntur. Cancri nandi ſtudioſi non ſunt, quandoquidẽ ad natatũ cauda vſui eſt, illi autem à natatione abhorrent. Et alibi: Locuſtæ, inquit, ſuis caudis natant, celerrimeq; retrorſum, pinnarum caudæ adiunctarum beneficio. Plinius ait: Cętera in aquis natant, Locuſtæ reptantium modo fluitant: hoc eſt vt exponit Maſſarius. Cruſtata omnia in profundo natant, exceptis Locuſtis, quæ anguium modo ſupernatant: Aliter ingrediuntur cùm ſunt in pauore, aliter cùm nihil formidant. Nam vt inquit Ariſtoteles, incedit Locuſta natura ſua antè, cùm nihil metuit, demiſſis in latera cornibus: at vbi metuit, fugit retrò, longèq; ſua cornua porrigit: Verba Græca eius hæc ſunt, Βαδίζει δὲ κατὰ φύσιν μὲν εἰς τὸ πρόσθεν ὅταν ἄφοβος ᾖ, καταβάλλων τὰ κέρατα πλάγια. ὅταν δὲ φοβηθῇ, φεύγει ἀνάπαλιν, καὶ μακρὰν ἐξακοντίζει. VVottonus vertit, ſeſeq; longiùs eiaculatur. Sed videtur Zoographo ἐξακοντίζειν referẽdũ ad κέρατα, vt Gaza quoq; fecit. Plinius videtur vertiſſe: ſi nullus ingruat metus, recto meatu cornibus, quæ ſunt propria totiũditate prę- D pilata, ad latera porrectis: ijſdem erectis in pauore, obliquè in latera procedunt: In hac re nõ conſentit Aelianus cum Ariſtotele. Is enim: Locuſta, inquit, cùm nullius rei metu afficitur, tum anteuerſus progreditur, non prętenſis quidem, ſed obliquatis in latera cornibus, (πλαγιάσας δὲῦρο καὶ ἐκεῖσε τὰ κέρατα) vt ne aqua contra natationem veniens reprimat cornua, & inde vltra progredi prohibeatur. Sin fugit & retrocedit, tum penitus demittit & laxat ſua cornua; (παρῆκεν αὐτὰ τελίως) & tanquam remis altiùs demiſſis ſcapham propellens, ſic ſeſe commouens, multum conficit itineris. *Hiſt. lib. 8. c 9. 2.* *Li. 9. c. 30.* *Lib. 9. de anim. c. 25.*

SEXVS.

Histor. 4. cap. 2.

SEXVS quoq; discrimen satis manifestum est: Nam vt ait Aristoteles, differt mas à Locusta fœmina, quod fœminæ primus pes duplex sit, mari simplex. Pinnæ etiam parti supinæ annexæ, fœminæ maiores, & quę collo proximæ sunt, minores habentur. mari omnes equè minores, nec vsquam per diminutionem dissimiles. Ad hæc mari in nouissimis cruribus, veluti calcaria maiuscula prominent acuta, quę fœmina parua habet, & læuiora. Addit præterea Rondeletius in caudę supina parte fœminam habere appendices duplices, pinnis similes, ad contegenda, & conseruanda oua, mari autem has esse simplices & paruas. Sunt qui & magnitudine corporis distinguant, vt fœminæ maiores sint, mares minores. Testatur quoq; Aristoteles vuluam bifurcam esse fœminis.

De gener. 3. cap. 8.

NATVRA. MORES.

Hist. 8. c. 17. Li. 9. cap. 30 Hist. 8. c. 2. Lib. 9. c. 30. De animal. lib. 9. c. 25. Lib. 1. ver. histor.

LATENT eodem testante circiter menses quinq;. Et Plinius inquit: Latent mensibus quinis, similiter Cancri, qui eodem tempore occultantur. Dimicant, vt ait Aristoteles, inter se more arietum cornibus, quæ extollentes vibrantesq; feriunt aduersarium: sed vniuersæ etiã plærunq; tanquam gregis collegium visuntur. Plinius quoq; cornibus inquit inter se dimicare: at Aelianus: Quod si, ait, Locustæ inter se pugnant, alij contra alios, ita erectis cornibus veniunt, vt in incurrentes arietes allidunt & conserunt frontes. Ad hanc earum bellicosam naturam respiciens Lucianus, inquit per iocum, occidentalem partem Tarichanes inhabitare, gentem oculis anguillinis, & facie Carabea bellatricem ac mordacem. Cur modo tam acriter inuicẽ bellent, his verbis tradidit Albertus: Gregatim & acicbus instructis pugnant cum alijs aciebus generis sui pro pascuis, vel fœtu, vel fœminis. Lædi non posse, nisi sub cauda tradidit Rondeletius.

Lib. 18. c. 2. de pisc.

ANTIPATHIA.

Histor. 8. cap. 2. Lib. 11. cap. vlt. Lib. 10. c. 38 Lib. 9. de animal. c. 25.

NON conueniunt inter se Locustæ & Polypi. Euenit vsu, inquit Philosophus, vt Locustis Polypi superiores sint, & adeo vt si eisdem in retibus senserit Locusta Polypum, præmetu moriatur. Quæ sic Plinius: Polypum in tantum Locusta pauet, vt si iuxta viderit, omnino moriatur. Idem testatur Aelianus, cùm ait: Tam vehementer Polypum Locusta extimescit, vt si quando vno & eodem reti ambo capiantur, hæc continuò moriatur: Alibi causam huius intestini odij hanc reddens: Locusta, inquit, adeo inimicitias cum Polypo graues habet: quod hic cum illius brachia circumplexus fuerit, aculeis quos in dorso insitos habet, præclarè contemptis, & pro nihilo habitis, illam ipsam circumplicans, suffocat. Cuius sanè rei haud inscia Locusta à Polypo summè refugit. Eadem

Lib. de soler. animal.

tradidit Plutarchus. Nam rationem reddens, cur sibi Polypus à Muræna & congro metuat, ait: Ab his enim malè tractatur, neq; lædere vicissim potest ob lubricitatem elabentes, sicut rursum Carabus, illis in complexum venientibus vincit: nam tenuitas non est aduersus asperitatem auxilio: Polypo autem acetabula intrudente perit. Quocirca nequeo satis mirari Horum Apollinem qui scribit à Locustis vinci Polypos. Conger etiam

Lib. 9. cap. vlt.

Locustam pauet, vt prodidit Plinius. Et Aristoteles: Congros, inquit Locustæ conuincunt: nam elabi non queunt propter crustæ asperitatem. De Polypi, murænæ, & Locustæ inimicitijs hæc Aelianus: Malum ingens & morbus agrestis & inhumanus, inimicitia atq; odium inhærens, penitusq; insitum: quod etiam ratione carentibus natura ingenuit inexpiabile atq; implacabile. Muræna cum Polypo capitali odio dissidet. Polypus cum Locusta graues gerit inimicitias. Murænæ etiam teterrima hostis est Locusta atq; infestissima. Muræna Polypo brachia abscindit, dentium firmitate: pòst autem in eius ventrem subiens, his eum malis, quibus verisimile est, afficit. Hæc enim è genere nantium est, ille verò serpentium more graditur. Quod si Polypus in saxorum colorem se

Histor. 8. cap. 2. Lib. 1. de animal. c. 23.

verrat,

A vertat, nihil ei aſtutiæ hæ fallaces proſunt. Muræna enim eius veteratoriam planè tenet. Cùm verò Polypus Locuſtas à ſe comprehenſas ſtrangularit, exugit carnes, atque earum ſuccum exhaurit, ac nimirum Locuſta cornibus erectis iracundia furens, in eum modum murænam mulieri iratæ ſimilem laceſcit. Hæc igitur aculeos, quibus hoſtis præmunita eſt, mordicus tenet. Illa verò pedes acutos tanquam manus prætendens, vtrinque cuti inhærere fortiſſimè non intermittit. Muræna indignatur, ſeſeque huc & illuc verſat, & acutas teſtas amplectitur, quibus confixa remolleſcit & ſuccumbit: denique remiſſa iacet. Locuſta ex hoſte inſtituit prandium. Hæc Aelianus, vt opinor ex Halieuticis Oppiani, in quibus hi leguntur verſus: *Lib. 2.*

Ἔ ξοχα δ' ἀλλήλοισιν ἀναίρεσιν ἔχθος ἔχουσιν
Καραβος αἰ κήρ μύραιναι τε Πολύπεδές τε.
Ἀλλήλους δ' ὀλέκουσιν ἀμοιβαίοισιν.

Vertit Lippius.

Polypus inſidijs & duris Aſtacus (carabus) armis
B *Et muræna ferox inter ſe bella laceſcunt*
Et cædem alternant in prælia ſæua ruentes.

COITVS. PARTVS.

ORE coire Locuſtas marinas Plinius: Ariſtoteles more quadrupedum retrò mingentium, ſcripſit: ſcilicet fœminam caudam ſupinam exponere, marem autem ſuam ſuperimponere & applicare. Coeunt autem verè iuxta terram, & quæ per coitum conceperunt oua, eodem teſte, gerunt vtero tribus menſibus Maio, Iunio, Iulio; tum deinde ſub aluo in rugas deponunt, (deinde oua in appendicibus ſupinæ partis reponunt) quæ oua vermium more augentur. Quod idem de Mollibus etiam, ac de piſcibus ouiparis intelligitur: ouum enim omnium ita accreſcit. Fit igitur Locuſtarum ouum arenidum in partes octo diluctum: ſingulis enim operimentis, ſingula quædam cartilaginea iunguntur, quibus oua adhærent: totumq; quaſi ſpecies vuæ conſiſtit: vnumquodq; enim illorum cartilagineorum in plura ſcinditur quæ ſi diſcreueris, patent: ſin aſpicis tantùm, compoſitum quiddam apparet. Fiunt maxima, non quæ iuxta meatum, ſed quæ media ſita ſunt: minimaq; nouiſſima continentur. Magnitudo minimis, quanta granis ficuum eſt. Nec meatum ipſum vlla cõtingunt, ſed per medium hærent: vtraque enim ex parte, caudam dico, & aluum, bino maximè diſtinguitur interuallo: ſic enim operimenta quoque diſpoſita ſunt. Sed quoniam latera ipſa complecti ſatis non poſſint, addito extremo cuncta teguntur, idq; velut operculum obtutat. Videtur prorſus Locuſta cartilaginoſis illis particulis mandare oua, cùm enititur, caudam adducens, & protinus comprimens, inflectensque ſeſe parere. Cartilagineæ verò illæ appendices per id tempus augentur, atque ouorum capaces redduntur. Partus enim in ijs recipitur, vt Sepiarum in ſarmentis, & qualibet colluuione collocatur. Locuſtæ ad hunc pariunt modum. Mox vbi ea ſui corporis parte intra diem maximè vigeſimum oua concoxerint, abigunt vniuerſa: conglomerataq; ita in idem, vt & foris congeſta appareant. Tum ex eo Locuſtæ proueniunt intra diem maximè decimum quintum: & ſæpe minores quàm vt digiti magnitudinem expleant, capiuntur. Excludunt igitur oua ante Arcturum: abigunt iam concocta atque abſoluunt ab arcturo. Hæc omnia ſumma quadam diligentia ab Ariſtotele ſunt tradita. Qui etiam negat oua Locuſtarum maris ſemine, vt Mollium aſpergi, nec ſine ratione, ſic enim alibi, inquit, Locuſtacei generis fœminæ apud ſe partum exponunt: quamobrem ampliores ipſæ, quàm mares habent tabellas, vt oua ſeruentur. Mollia foris reponunt, fœminis huius generis mares aſpergunt, quomodo ouis mares in genere piſcium: redduntur; oua glutino cohærentia ad ſpeciem vuæ: At Locuſtaceis tale quid fieri nec viſum eſt neque ratione exigitur: conceptus enim eorum ſub fœmina continetur & cruſta intectus eſt. Plinius, Locuſtæ & reliqua, inquit, tenuioris cruſtæ ponunt oua ſuper oua, atque ita incubant, Locuſtæ etiam nuper natæ exuũt ſenectam more anguium, non aliter quàm parentes poſt partum.

Li. 9. ca. 41.

Hiſtor. 5. cap. 17.

3. de gener. cap. 8.

DENOMINATA.

Καράβιον diminutiua vocula, eſt parua Locuſta, ſeu paruus Carabus. In vulgari tamen Lexico exponitur nauicula. Καραβοειδὴς, & Καραβώδης, Carabi ſeu Locuſtæ ſpeciem gerens, qui è Caraborum genere eſt. Gaza apud Ariſtotelem Καραβοειδῆ vertit Locuſtacea.

MORALIA.

Peccatores.

PER Locuſtas peccatores intelligi poſſunt: vt enim illæ hyeme læduntur, contrà autumno vereq; ac multò magis plenilunio pinguescunt: Ita hidum proſperis fruuntur temporibus, luxuria diffluunt, & opulentia pingues fiunt: ſed ſub vitæ exitum, ob metum condemnationis perpetuæ, gracileſcunt, lædunturq; maximè. Et quemadmodum Locuſtæ efferuntur ſuis cornibus, ita illi ſuperbia, ſed cõtrà eum tegmen corporis ſit admodum in Locuſtis fragile, ita & peccatores, cùm maximè ſuperbiunt, quàm occyſſimè ob corporis fragilitatem vel momento temporis extinguuntur. Sicut verò Locuſtis dentes in ventre ita ijſdem, dum etiamnum florent, nulla eſt alia cogitatio quam circa gulæ & ventris voluptates. Tales quoque dici poſſunt conuitiatores & inuidi, qui in cordis gremio, tanquam in ſtomacho dentes habent. quia de iam impreſſa in animis aliorum fama, quod poſſunt detrahunt maledicendo & mentiendo, neque felici aliorum fortuna acquieſcunt vnquam, ſed opportunum inueſtigant tempus, quo eam de bono ſtatu præcipitent.

Conuitiatores & inuidi

HIEROGLYPHICA.

Tyrannus in ciues.

AEGYPTII hominem municipij ſui longè principem, ſed tyrannica in ciues dominatione vtentem notare ſi vellent, Polypum & Locuſtam depingebant: Si quidem Locuſtæ, vt ait Horus, in Polypos exercent vires eoſque vincunt. Quamuis Ariſtoteles, vt dictum eſt, à Polypis Locuſtas vinci ſcribat. Apud Pierium Valerianum popularis ſeditionis hominem ſtudioſum ſignificare qui volunt, Locuſtas duas marinas ſeſe inuicem incurſantes pingunt. Videre enim eſt ſæpe vniuerſas, tanquam gregis collegium celebrare, dimicare interim inter ſe cornibus arietum modo, ac mutua flagellatione inuicem ſæuire: & genuinum eſt, inquit, Pindarus inuicem inuidere.

Lib. 18. Hieregl.

Popularis ſeditionis homo ſtudioſus.

EPITHETA.

LOCVSTAM vocat Oppianus ἀιχμῆρα ob difficilem eius acceſſum τρηχὺ ob aſperſum dorſum: ϖραιπνὸν ob mutum celerem ac rapidum: deniq; ὀξυπυγέα, à caudæ forma, quæ in fine acuta eſt.

VSVS IN CIBO.

CALLIMEDON fuit cognominatus Carabus, quòd hoc cibi genere impensè delectaretur. Itaq; Alexis in Doride horum piſcium valde fuiſſe auidum tradit his verbis:

Piſcium mercatoribus decretum eſt
Vt aiunt æneam Callimedonti ſtatuam
Ponere diebus feſtis Panatheorum, quæ inter piſces alios
Dextra manu aſſam Locuſtam habeat.
Eſt enim illorum artis ſolus ſeruator,
Alij verò omnes damnum ac calamitas.

Machon

A Machon Comicus de Archephonte paraſito hæc ſcribit:

Κληθεὶς ἐπὶ δεῖπνον ὁ παράσιτος Ἀρχεφῶν
Ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ βασίλεως, νίκα
Κατέπλευσεν εἰς Αἴγυπτον ἐκ τῆς Ἀττικῆς
Ὀψῳ πετραίῳ παρατεθέντος ποικίλου
Ἐπὶ τραπέζης, καράβωνι ἀληθινῶν
Ἐπὶ πασιλοπάδος τ' εἰσενεχθείσης ἀδρᾶς,
Ἐν ᾗ τε μαχίσκοι τρεῖς ἔνῆσαν κώβιοι,
Οὓς κατεπλάγησαν πάντες οἱ κεκλημένοι.

Quos verſus ſic tranſtulit Iacobus Dalechampius:

Inuitatus ad cœnam paraſitus Archephon
A Ptolomeo rege cum
In Aegyptum nauigaſſet ex Attica,
Saxatili uarioq; impoſito menſæ
B *Obſonio, admotis omnibus Locuſtis*
Lapideis, allataq; patina confertiſſima,
In qua gobiorum fruſta fuere tria,
Viſa non ſine ſtupore conuiuis omnibus.

Hîc Dalechampius annotat per lapideas Locuſtas intelligi grandes, quarum teſtæ ob ſenium ſaxea ſunt duritie. Locuſtas, inquit Athenęus, magno ſtudio conquiſitas in cibo ac pretio fuiſſe, multis locis citatis è comicorum fabulis citare licet. Sufficiet tamen in præſentia Ariſtophanes, qui in Theſmophoria Zuſis ait. *Lib. 3.*

An piſcis quis emptus eſt? an Sepiola?
An Squilla quæpiam lata? an Polypus?
An mugil noſtis? an Orphus? an Squalus? an Loligines?
B. Non per Iouem. A. Raiane? B. Nec ſanè hæc inquam.
A. Vuluane? aut pulmo, aut iecur apri?
Num faui? num porca ſumen?
Num anguilla parua, num Locuſta magna
Cuius eſu mulieribus defeſſis auxiliemini?

C Eliguntur grauidæ tempore plenilunij. Præferuntur in Italia ab Octobri vſq; ad Aprilem, Præferuntur etiam maximæ, quales Antiphanes apud Athenæum inter alios cibos nominauit. Capiuntur tales in mari Indico, & circa Aphricæ quoddam littus loco petroſo, vt ſcribit Syneſius. Laudantur & à Phyllio ſiue Phrynicho, ſiue Ariſtophane in Vrbibus. *In epiſtol.*

Πολυπόδιον, σηπιδάριον, κάραβον, ὄστρεα, χήμας,
Λεπάδας, σολίωνας, μῦς, πίννας, κτένας, ἐκ Μηθύμνης, ideſt,
Polypodium, Sepiolam, Carabum, Aſtacum, Oſtrea, Chamas,
Lepadas, Solenas, Muſculos, Pinnas, Pectines ex Methymna.

Anaxandrides apud Athenæum aſſatam Locuſtam eſſe ſcribit in conuiuio Cotys. Coquuntur etiam in aqua feruenti, ſed viuæ. Nam, vt inquit Plinius, vnum hoc animalium genus, niſi viuum feruenti aqua incoquatur, fluida carne non habet callum. Bellonius conſulto quidem Locuſtas clibanis aliquando coxit, atq; hoc pacto ſapidiores eſſe adinuenit, quàm quum inferbuiſſent. Nam quouis modo aliter coctæ, mutim (id autem eſſe putant piſcis ſtercus) expuunt: cùm tamen ea mutis totius piſcis pars ſapidior ſit: reliquæ enim pulpæ duriores ſunt, hæc verò fluida & mollis: vnde vulgare illud dictum apud Prouinciales: *De la Languſta meglior la merda, que la gruſta.* Noſtri, ait Rondeletius, ore & ano diligenter ſtupa obturatis, ne ſuccus interior effluat, in furno aſſant, alij in feruente aqua elixant, alij cruſta ſpoliatas in fruſta diuidunt, aromatis, aceto condientes, apijq; folijs aſperſis. Apud nos verò non aliter coquuntur quàm Aſtaci, quos Leones vocant. Extant hæ condituræ apud Apitium: In Locuſta, inquit, & Cappari piſcibus conditaneis cæpam Pallacanam conciſam indurabis, teres piper, liguſticum, careum, cuminum, careotam, mel, acetum, vinum, liquamen, oleum, defrutum, hoc ius adijcito ſinapi in elixuris. Locuſtę præparentur hoc modo. Aperiantur, vt aſſolet, cum teſta ſua, infundantur eis deinde piperatum & coriandratum, atq; ita in craticula aſſentur. Quum exſiccata fuerint, adijcies eis in crate magis magiſque, donec ritè aſſentur. Locuſta verò eliſa cum cuminato, rectè inferes piper, liguſticum, petroſelinum, mentham ſiccam, cumini pluſculum, mel, acetum, liquamen: ſi voles folium & malobathrum addes. Aliter: Eſitia de cauda Locuſtę ſic facies: Folium accipies, vuam prius demes & elixabis, deinde pulpam concides, & cum liquamine pipere & *Coctura melior.* *Lib. 18. de piſc. c. 3.* *Lib. 9. de re cul. c. 1.*

ouis

ouis eſitia formabis. Aliter: In Locuſtæ cond mentum elixæ, piper, cuminum, ruta, mel, acetum, liquamẽ, & oleum aſſumitur. Aliter. In Locuſta piper, liguſticum, cuminum, mentham, rutam, nucleos, mel, acetum, liquamen, & vinum rectè adhibemus. Bartholomæus Scappus præſtare ſcribit Locuſtam Aſtaco, carneque eſſe teneriori, elixari addito ſale mox exemptam carnem & reliqua interiora, vt Cruſta illæſa maneat, lauari, ac deinde contundi, addi caſeum tritum, ova & herbas: quibus omnibus vnà commiſtis impleri Cruſtam, frigi deinde in oleo, aut butyro, ac poſtremò ex varijs ſaporibus ſiue intinctibus & aromatibus facto iuſculo ſeruari in lancibus ad vſum. Plus carnis Locuſtæ habent, quã Cancri, vt ait Diphilus Siphinius apud Athenæum. Mneſitheus Athenienſis in libro de edulijs, quem citat idem Athenæus, Locuſtarum, inquit, Cancrorum, Squillarum, & huiuſmodi reliquorum, difficilis eſt coctio, atq; adeo laborioſior multò quàm cæterorum piſcium. Aſſari quàm elixari piſces illos magis conuenit. Simeon Sethus de Locuſtis tantummodo agens, difficulter concoqui ſcribit, ſed admodum nutrire, & ſalſi humoris ſicciq; participes eſſe, & ſiquidem ſæpius aqua dulci coquantur, ventrem cohinere. Cornelius Celſus de Locuſta ſic loquitur: Minimè intus vitiatur. Vbi Guilhelmus Pantinus eius enarrator omnia quæ molli Cruſta integuntur per Locuſtam intelligi cupit, vt Gammaros, Cancros, Aſtacos, quæ duritie carnis quadam ſimiliter ac teſtacea conſtant.

Lib. 3. de re cul. cap. 175.

Lib. 3.

Lib. 2.

VSVS IN MEDICINA, ET ALIIS.

Li. de comp. med. ſec. loca c. 4.

Lib. 7.

Lib. de mor. mul.

Lib. 3. de diæta.

Ad dyſenteriam.

Lib. 3. Halieut.

CONVENIVNT ſtomachicis authore Galeno. Oſtracoderma, inquit Alexander Trallianus, in cibo non admodum vtilia ſunt partibus circa thoracem vlceratis, & pus excreantibus: tamen cùm humor morbi cauſſa falſus & bilioſus fuerit, nihil abſurdi eſt præbere Pectunculos, Buccinas, Aſtacos, Locuſtas. Eaſdem præſcribit Hippocrates puerperę, vt melius purgetur. Idem in morbo, in quo ſtercus per os eijcitur, capitalibus partibus coctis vtendũ ſuadet: & τὸ ὑγρὸν καράβου, Locuſtarũ humorem, aluum mouere ac vrinam ciere ſcribit. Carabos & Aſtacos coctos eſitatos, eorumq; ius potum contra dorycnij venenum prodeſſe Dioſcorides tradit. Extat hæc confectio medicaminis miri aduerſum dyſenteriam apud Marcellum Empyricum: Teſtam Locuſtæ id eſt illam ſpinoſam vel aculeatam quę eſt iuxta caput, combures nitidè, & poſtea teres, vt in tenuiſſimum puluerem rediges: & ſic ei, qui ventris fluxu vel raſura laborabit, ex vino vetere, ſi non febricitabit; aut ſi inæqualis erit, ex calida aqua dabis; ita vt de ſingulis Locuſtis teſtas ſingulas integras exuſtas per triduum bibat. mirè ſanabitur. Author eſt Simeon Sethus teſtas earundem combuſtas ac potas cum vino meraco renes calculoſos expurgare, multumque arenoſi lotij educere. Apud Oppianum Carabus eſca eſt cantharo piſci capiendo idonea.

DE ASTACO. Cap. III.

ÆQVIVOCA.

Hiſt. 4. c. 2.

Lib. 5.

Li. 5. c. vlt.

Lib. 7. c. 37. hiſt. eccleſ.

EX Cruſtatis proximum Locuſtæ genus eſt Aſtacus teſte Ariſtotele. Multa hoc ipſum nomen ſignificata habet apud antiquos. apud Herodotum Aſtacus nomen viri, apud Plinium regio Byzantiorum. Nicephorus & alij locum in Bythinia ſtatuũr, qui Aſtacus dicitur, de quo Trebellius Pollio: Scythę, inquit, Bythiniam inuaſerant, ciuitatesq, deleuerant, deniq; Aſtacum, quæ poſtea Nicomedia dicta eſt, grauiter vaſtarunt. Teſtatur & Euſebius Aſtacum vrbem ampliatam, à Nicomede Bythiniæ rege Nicomediam appellatam. Apud Volaterranũ verò Aſtacus vrbs eſt in ora Aſię minoris, ſinumq; cognominat Aſtacenſem, ab Aſtaco Neptuni & Olbiæ Nymphæ filio. Strabo eam vrbem in Chalcedonia ſtatuit, atq; à Megarenſibus & Athenienſibus conditam, his verbis teſtatur. Poſt Calcedonum ſequitur litus, quod Aſtacenus ſinus appellatur, qui Propontidis pars eſt. In eo condita eſt Nicomedia, dicta à nomine regis cuiuſdam Bythini, qui eam condidit. Multi enim eodem nomine vocati fuerunt, quemadmodum Ptolemæi, propter prioris claritatem. In ipſo ſinu fuit vrbs Aſtacus, quam Megarenſes & Athenienſes condi-

A condidere, & poſtea Dædalſus, à qua ſinus nominatus eſt. Deinde à Lyſimacho diruta, habitatores eius Nicomediam à Nicomediæ conditore translati ſunt. Apud Pollucem ἀσταχὸς aurium ſiue auricularum pars caua nominatur. Aſtacus nomen pueri Calphurnio in Eclogis. Cammarum (cammoron habet Dioſcorides) aconitum vocauere teſte Plinio, quod ſit radice cammaro ſimili, hoc eſt Aſtaco, vt quidam volunt. Colora Latinè, Cammarus Calepino: qui ex Apitio hæc verba recitat: Vel Cammarum defrutum mittas, quod Romani coloram vocant. *Lib. 27. c. 3.* *Colora.* *Lib. 2.*

SYNONYMA.

EPICHARMVS in Hebes nuptijs, quem Archeſtratus dixit, Carabum id eſt Locuſtam eſſe declarat his verbis apud Athenæum: *Aſtacus.*

B *Adſunt Colybdæna, & Aſtaci quibus parui pedes,* *Carabus.*
Longaq; brachia, Carabos nuncupant. *Lib. 3.*

Eſt tamen, vt ſubdit Athenæus, ſuum peculiareq; genus Carabis, id eſt Locuſtis, Aſtacis, Caridibus, ideſt Squillis. Eodem authore Attici Aſtacum per o proferunt Oſtacum dicētes, quemadmodum & Oſtaphidas pro Aſtaphidas. Epicharmus in mari, & terra, inquit: *Oſtacus.*

Κόσταχοι γαμφώνυχοι, vertit Dalechamgius:
Et curuis vnguibus Oſtaci.

Aſtacorum vno in loco tantùm meminit Plinius, vbi inter Cancrorum genera eos numerat. Quocirca Gaza cùm non ſciret quid apud Latinos vocaretur Aſtacus, vulgi nomen ſecutus Gammarum tranſtulit, vt notat Rondeletius, quamuis Gammari vocabulum antiquum eſſe non ignoret, citans hoc Martialis: *Lib. 9. c. 31.*

Concolor in noſtra Gammare lance rubes.

Plinius: Aconitum, inquit, radicem habet modicam, Cammaro ſimilem marino, quare quidam Cammaron appellauere. Vbi Franciſcus Maſſarius Plinium Cammari nomine Aſtacum intellexiſſe putat. Zoographus Squillam, cùm Theophraſtus radicem aconiti eſſe ſcribat, tùm ſpecie, tùm colore ſimilem καρίδι, ideſt Squillæ, ſic enim legit, non καρύᾳ, *Lib. 27. c. 3.* *Aconiti radix qualis.*

C vt Gaza, qui nuci tranſtulit: neq; σκαρίδι, vt Marcellus Virgilius, qui tamen rectè marinæ Squillæ conuertit. Dioſcorides aconiti genus alterum radices ait habere, ὥσπερ πλεκτάνας καρίδων μελαίνας, id eſt, vt cirros Squillarum nigras. Auget hanc eius opinionem Athenæus, qui Squillarum ſpecies ſic dictas fuiſſe veteribus Romanis his verbis tradit. Κάμμαροι, Cammari, Epicharmus in Hebes nuptijs: *Lib. 7.*

Præterea boca, ſmarides, aphyæ, Cammari.

Horum etiam Sophron meminit in mulieribus mimis. Eſt autem Squillarum ſpecies, & ita à Romanis vocantur. Euſtathius in hoc Athenæi loco legit καμμοροι, ſic enim ſcribit. Κάμμορος fato ſuo, vel morte infœlix, & miſer homo. Significat autem hæc vox aliquando etiam Squillas, teſte Athenæo, his verbis. Κάμμοροί καίτι (lege ἔστι) γένος καρίδων ὑπὸ Ῥωμαίων οὕτω καλούμενοι. Et fortè (inquit idem Euſtathius) vulgus inde corrupto nomine καβούρος dixit. Nos quidem Cammarum antiquorum Aſtacorum genus eſſe, quod alij Squillam fluuiatilem hodie nuncupant, poſteà probabimus. Dicuntur Ἄσταχοι ex ſen- *Odyſſ. α.* *Etymum.*

D tentia Rondeletij, quaſi ἀστακτοι, id eſt non deſtillantes, ſed abundè fluentes: quòd tubercula plurima, tùm alba, tùm purpurea guttarum, ſiue lachrimarum ſpecie forcipibus inſperſa habeant. Itaq; author Gloſſarij non bene καρίδες interpretatur Cammaros. Quidam Aſtacum Ariſtotelis Elephantum dici putant apud Plinium. Vulgò in Italia dicitur Gammaro, & Cambaro, & peculiariter is, de quo hoc capite in primis agemus, Gāmaro di mare. Venetus hunc Aſtaſe, corrupto quaſi nomine ab Aſtaco, nominat. Galli, & Normanni Hormar. Illyrici Larantola, Mompelienſes Langrous. Gillius Maſſilienſes, ait, & Leonem & Aſtacum, ex Plinio diuerſos piſces, vno eodemq; nomine Ligombaudos nominant: Idem Aſtacum, inquit, Græci & qui accolunt Adriaticum ſinum etiam hac ætate ſic vocant. Eadem his verbis Bellonius. Aſtacum Maſſilienſes, vn Ligumbault, Genuenſes Lombardo vocant. Quin etiam Græcum vulgus antiquam Aſtaci appellationem adhuc retinuit. Conſtantinopolitani Liczuda, vel Lichuda appellant. Hiſpanicè Cammaron dicitur. Germanicè Humer. Polonicè Kakmorski. Hungaricè Rack. Anglicè à Creuyſe of theſea. Nam Lopſter Anglorum Locuſta eſt, vt ſcribit Zoographus, non Aſtacus: quanquam Eliota diuerſis locis, Aſtacum, Locuſtam & Leonem interpretatur à Lopſter. Quidam apud Anglos

Aſtacum Crabbe fishe appellari ſcribunt. Sed hoc nomen nimis generale cùm ſit, potiùs omnibus Cruſtaceis conuenire cenſeo. Crabbe enim Cruſtata omnia apud Belgas, Germanos, Anglos, vt ab earum linguarum peritis accepi, dicuntur, priuatim tamen Cancer.

GENVS. DIFFERENTIA.

Deſcriptio.

PLVRA ſunt Aſtacorum genera. Differunt magnitudine & loco. Ab ea alia minora, alia maiora, ab hoc quædam marina dicuntur, quædam fluuiatilia: quæ duo tantùm inuenio. Marinorum autem tria nouimus: maximũ; quod quibuſdam Leo eſt, & Elephantus Plinij: minimum, & quod mediam inter vtrumq; magnitudinem habet, generis ſui nomine inſignitum, & cuius hanc deſcriptionem nobis tradidit Ariſtoteles. Differt Gammarus à Locuſta brachijs, quæ denticulatis forcipibus protendit: atque etiam quibuſdam alijs diſcriminibus, quanquam non multis. Et paulò poſt: Gammaro, inquit, color, quod ex toto dixerim, nitet: nigriſq; maculis diſperſis euariat. Pedes inferiores ad grandes vſq; diſpoſiti octo, tum grandes ipſi longè maiores, extremaq; parte latiores, quàm Locuſtæ habentur: ſed non ſpecie eadem, dexter enim ſuum extremum latum & oblongum, & tenue habet: ſiniſter craſſum & rotundum. Vterque tamen ſciſſus in extremo, perinde vt maxilla tam infrà, quàm ſuprà dentatus eſt. Verùm dexter puſillos ſerratoſq; dentes continet omnes: Læuus primos ſerratos, intimos velut maxillares, ſcilicet parte inferiore quatuor, & continuos: ſuperiore tres non continuos: vterque tamen partem mouet ſuperiorem, ad inferioremq; aſtringit. Blæſus item vterque ſitu inferiore, tanquam nati ad capiendum, premendumque. Duo ſupra eos grandes habentur: alij hirtiuſculi, paulò ab ore inferiores: mox branchiæ os circumdant, non ſine hirſutia frequentes, quas aſſiduè mouet. Flectit atque in os adducit duos illos hirtiuſculos pedes. Surculi etiam graciles geruntur à pedibus, qui ori proximi habentur. Dentes huic quoq; duo vt Locuſtæ, ſupra quos cornua breuiora, tenuioraque, quàm Locuſtæ. Quatuor item alia adſunt cornua, ſpecie quidem duobus illis ſimilia, ſed tenuiora & breuiora. Super hæc oculi conſtituti ſunt parui, craſſiuſculi, non vt Locuſtæ maiuſculi. Frons quaſi quædam acuta & aſpera, ſupra oculos extat latior, quàm Locuſtæ. Denique facies acutior & pectus latius quàm Locuſtæ, totumq; corpus mollius, & carnoſius. Pedum autem octo numero pars ſciſſa in extremo bifurcatur: pars deſinit indiuiſa, quatuor enim bifurces ſunt, reliqui quatuor ſimplices ex toto pertendunt. Quod autem collum appellant, quinq; partium foris eſt: & ſextum latius, illud ſitum loco nouiſſimo habetur, tabellis continuatum quinque, interiora verò in quibus ſeminæ prius pariunt, quàm fœtum edant, hiurtiuſcula quædam quatuor continentur, quibus ſingulis ſpinæ ſingulæ breues, arctæq; eminent ad exteriora. Pectus corpuſq; totum læue eſt, non more Locuſtarum aculeatum, & aſperum; verùm in pedibus magnis aculeos partis exterioris maiores eſſe manifeſtum eſt. Hactenus Philoſophus, qui rurſus ſubdit, alterutrum forcipem ſemper eſſe grandiorem, nec vnquam parem vtrumque viſum fuiſſe. Hoc & alibi tradidit non ſine ratione his verbis: Gammari ſoli non certum, ſed alterutrum æquè, vt ſors tulerit, forcipem habent grandiorem, tam mares quàm fœminæ. Cauſa cur forcipem habeant, quòd ex eo genere ſint, quod forcipem habet. Cur alterum grandiorem incertè; quòd non integrum ſui generis naturam tenet, ſed ita degenerat, vt quod ad aliud deſtinatum eſt, eo non eodem, ſed ad greſſum vtatur. Aſtacum ſanè non nouit Cardanus, dum eum ſine cauda depingit, cancrum conſtituens, cùm quid Cancer ſit ignoraſſe videatur. Nam, vt contra eum licebat Scaliger, ſi Gammarum hoc eſt Aſtacum vocat eum qui cauda caret, Cancrum dicet illud quod habet caudam. Cæterum ad reliqua quæ ſuprà ex Ariſtotele attulimus, examinanda pergamus. Deſcriptionem hanc Aſtaci nobis exhibuit Bellonius, parum ab Ariſtotelis diuerſam; Aſtacus à Carabo non magnitudine tantùm (eſt enim ille grandior) ſed & ipſo etiam colore differt. Carabus enim tantummodò rubet, Aſtacus ex rubro fuluoq; liueſcit. Carabus blæſos atq; acuminatos anteriores pedes habet, Vrſæ marinæ modo, Aſtacus extentos & forcipibus dentatos, partemque mouentes ſuperiorem aſtringendo ad inferiorem. Cornua præterea ante oculos Aſtacus gemina habet, ſed paulò quàm Carabus minora: quibus eodem modo iter præ-
tendit, intus concaua, ſub quibus alia quoque eodem numero minora latent ac tenuiora:

ſuper

Hiſt. 4. cap. 2
Aſtaci communis deſcriptio.
Color.
Pedes.
Dentes.
Oculi.
Frons.
Vt à Locuſta differat.
Collum.
Pectus.
Forcipes.
De par. 4. c. 8
Cardani error.
Deſcriptio ex Bellon.

A super quæ oculi constituti sunt crassiusculi, non autem, vt Carabi maiusculi. Læuem habent costam sine aculeis, præte quam anteriore parte, quo loco rostratam ostendit, ad robur in certamine. Dimicant enim Astaci inter se arietum more, cornua attollentes. Pedes vtrinque quatuor habẽt, quorum duo priores in extremo bifidi sunt ad incessum: alij duo natatui magis inseruiunt, quàm apprehensioni. Tabellas in cauda quinque videas. In collo autem deinceps hoc est vsque ad caudam pinnulas paulò magis hirsutas, quibus in natando commodè vtuntur. Hactenus Bellonius: cuius sanè descriptioni non conuenit eius icon, vt non sine ratione ipsum Rondeletius carpserit. Nam in Astaco quẽ depinxit, quàtemi pedes bisulci non sunt, imò nulli, sed oẽs articulis tantum intercepti, & in vngues siue κλῶκτρα desinentes. Et cùm Elephantum Plinij Astacum adultum existimet, vnam scribẽs eandemq; vtriusque descriptionem esse, sibi apertissimè contradicit, dum inquit: Pedes vtrinque quatuor habent, quorum duo priores in extremo bifidi ad incessum: alij duo natatui magis inseruiunt, quam apprehensioni. Deinde duo brachia in eiusdem Astaci delineatione binis articulis, singulisq; forficulis denticulata nusquam comparent, sed illa

Bellonij icon reprobatur.

B sunt reliquis quaternis crassiora duntaxat, in singulos vngues, siue κλῶκτρα desinunt, quæ altera parte vel serrata, vel hirsuta spectantur. Quare quod pro Astaco proposuit, neque Locustæ neque Astaci formam aptè refert, sed potius commentitia res est. Nos verò cùm videamus apud nullum authorem hactenus extitisse veram & accuratè depictam Astaci figuram, hanc quàm exactissimè depictam damus. Hic & colore & forma optimè cum Philosophi suprà allata descriptione congruit. Nam thoracis pars superior, quam dorsum lubet appellare, itemque colli partes superiores, vnà cum caudę lamellis quinque, exterius nigris & liuidis maculis distinguntur. In summa Astacum hunc pro vero agnoscimus. Sed ne cuipiam hoc dubium moueat, propterea quòd collum eius sex partibus distinctũ depinximus, cùm tantùm quinque habere Aristoteles cogat credere, omnesque quotquot hactenus de Crustaceis scripserunt doctissimi viri quinque eriam partibus collum delinearint; dicimus partem primam thoraci proximam, quandoque multò minorem cerni, quàm in hoc Astaco nostro, ita vt proculdubio credendum sit Aristotelem hanc partem non annumerasse colli partibus, sed thoracis. Huic subiunxi duos alios Astacos mediæ magnitudinis, sed prædicto minores; quorum prior corpore magis est vario, antennæ enim quæ satis sunt longæ, rubent, item brachia, non tamen vt que, sed hinc & inde, ac medius

C præcipuè brachiorum articulus, thurax supina parte ferrugineus est, collum partim dilutè rubet, partim cinereo est colore, quali sunt etiam pedes, brachia in omnibus articulis aspera tubercula per longitudinem ex ordine posita habent, forcipumq; alter dentatus vtraque parte tùm superiore tùm inferiore, alter his dentibus priuatus cuius pars inferna & superna quamuis longior, tamen recta magis & æqualis. Posterior Astacus supina parte nigricat, prona lutescit, lateribus nigris maculis variegatis, cornua & appendices quæ ori prostant, mineaceo colore splendent, chelæ maiores in hoc longioresque, quàm in priore, & paucioribus tuberculis, denticulatæ intus exiguis tuberculis. Postremò addidi Chelam Astaci marini ex Zographo, paulò breuiorem quàm depingitur, faciem hominis ridiculam repræsentantem. Nam chelæ pars minor maximum & aquilinum nasum refert: & quæ in vtriusque partis confinio eminent verrucę, oculos, si supercilia addantur. Superiorem partem, quatenus seu cornicula quatuor supra nasum & frontem emiuent, cæruleo alioue colore si pictor inducat, ad repræsentationem pilei auriti, & ad latera descendentis ita tamen, vt lateant aures: retro & circa tẽpora pili promineãt nigri. Facies partim albo inducatur pigmento, partim roseo fuco niteat. Linguæ instar partis chelæ maio-

Chæla faciem hominis ridiculã repræsentãs.

D ris tubera (Rondeletius dentes nominat) fuerint rubicundo colore insigniẽda. Quod si crista quoque è pennis, caudæ præsertim gallinacei, capi aut pauonis nutantem, foramini summo indideris, planè Gorgoneam & terribilem habebis faciem.

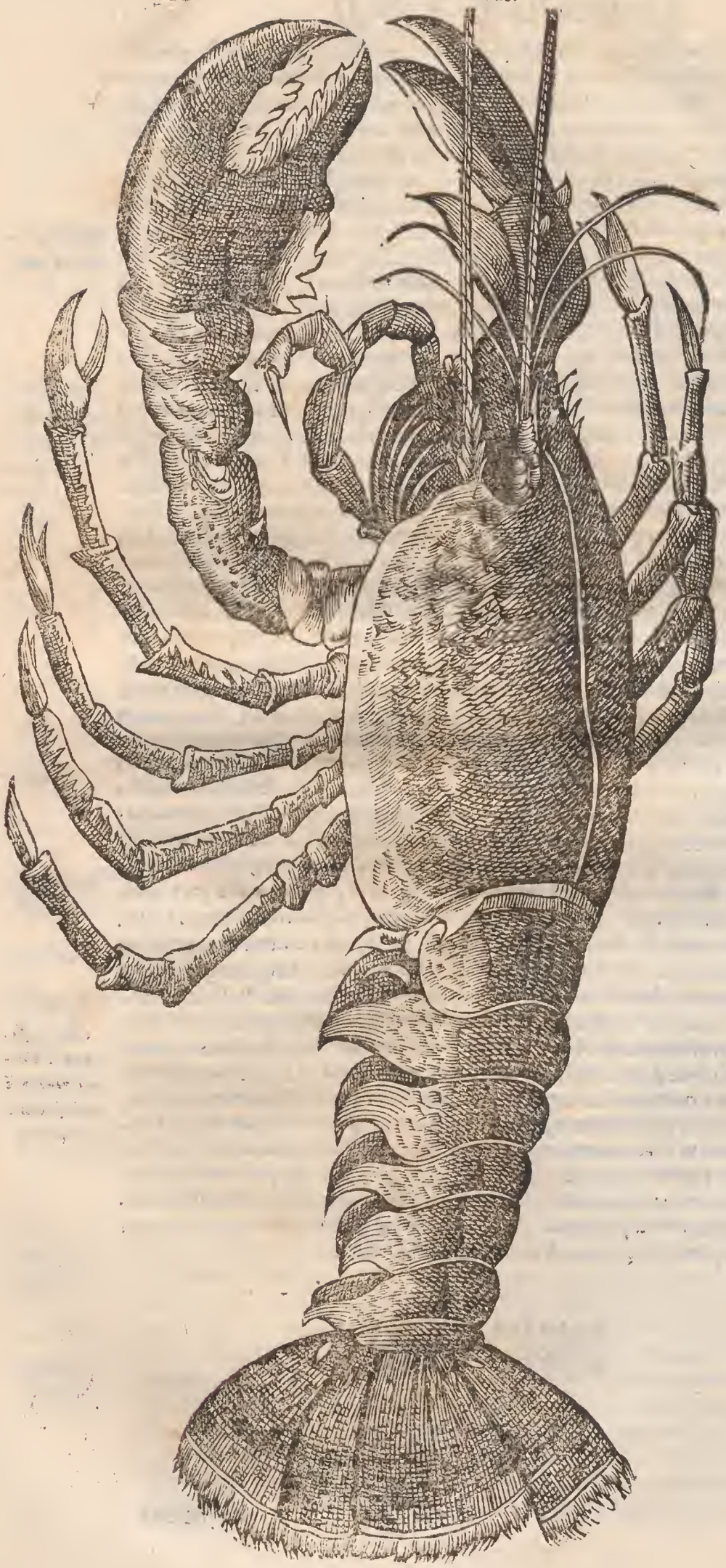

Aſtacus mediæ magnitudinis prior.

Astacus mediæ magnitudinis alter.

Chela Aſtaci marini ex Zoographo.

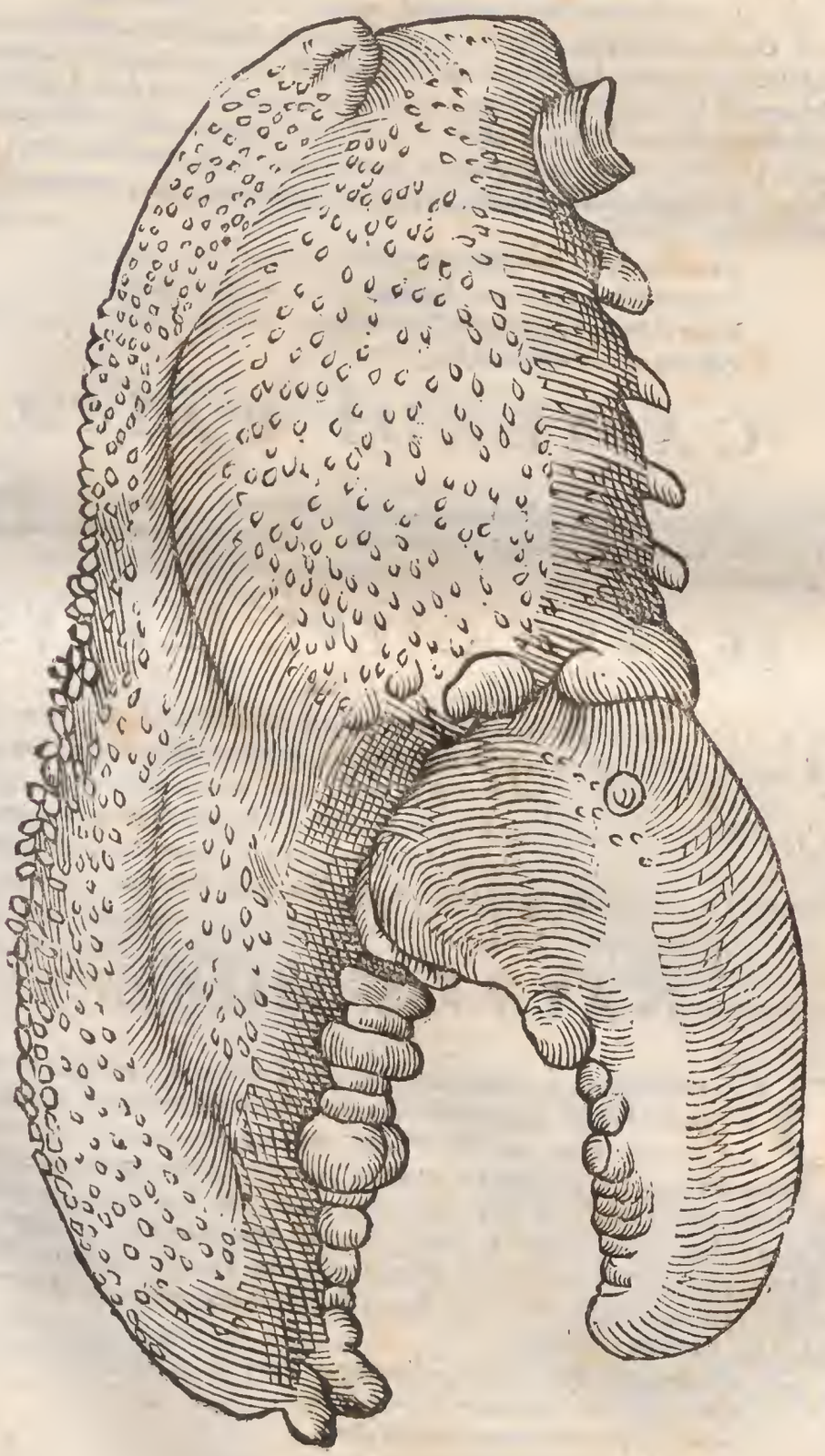

LOCVS.

CARABVS inſidias faciens atq; Aſtacus acer
Inſaxis habitant curois, & paſcua carpunt.

1. *Halieu.* Oppianus interprete Lippio. Tamen author eſt Ariſtoteles, in leuibus terreniſque
Hiſt.5.c.17. locis Aſtacos prouenire, Locuſtas in aſperis & petroſis, neutros in cænoſis. Quare circa Helleſpontum & circa Thaſum Aſtacos naſci; circa Sigæum verò & Atho Locuſtas. Quocirca Ariſtotelem grauiſſimum authorem, & cæteris fide digniorem ſecutus Franciſcus Maſſarius, in his Plinij verbis, Locuſtæ degunt petroſis locis, Cancri mollibus; pro Cancri legit Aſtaci. Nuſquam non in Oceano frequentes: in Euxino tamen ponto nulli, quod his verſibus cecinit Oppianus.

Noxia non Ponto ſæua educantur in iſto
Et parui piſces nequidquam hoſtile timentes
Securi degunt vndis, procul Aſtacus ingens,
Polypodes deſunt magni, deſuntq; Paguri.

CAPIENDI RATIO.

Hiſt.4.c.8. EOS odore eſcarum allectatos capi, ſcripſit Ariſtoteles, cùm vellet probare Cruſta ta omnia odorandi facultate inſignita eſſe. Capiuntur autem eodem modo Aſtaci quo Carabi.

SEXVS. COITVS. PARTVS.

Hiſt.4.c.2. FÆMINA in hoc genere nihil planè differt à mare teſte Ariſtot. Nam & maris fæminæ forceps alteruter grandior more incerto eſt: parem verò vtrum que neuter vquam habere viſus. Coeunt eodem modo, quo cætera cruſta intecta, quæ caudaſ ſunt, hoc eſt more quadrupedum retromingentium, vt fæmina caudam ſupinam exponat mas ſuam ſuperponat, & applicet. A bruma iam oua ferre incipiunt. Ariſtoteles ante Aſturum oua excludere: abigere iam cocta, & abſoluta reddere ſcribit.

NATVRA. MORES.

ORE excipit mare, vt idem author eſt, cùm Locuſtæ ad branchias tranſmittant ſe ne humore longiùs è mari deferri nequit. Quamobrem inquit Bellonius ratiò uus Lutetiæ viſitur, putriſque eſt antequam eò perueniat Cardanus tamen contrà, Aſtacorum eam eſſe naturam ait, vt citius putreſcant quàm moriantur. Senectam
Hiſ.8.c.17. tradit Ariſtoteles exuunt vêre aut poſt partum, vt Locuſtæ. Tam ſunt loci patrij amatoſi
De anim.8. vt ſi, teſte Aeliano, quem Aſtacum comprahendiſti, eum longiſſimè exportes, relicto
c.22. ſigno vnde ipſum cepiſti, eodem eum ipſum, vnde comprahenſus fuerit, arrepſiſſe reperies
Halieut.1. ſi modò ita ex mari exportaueris, & deinde ſic propè depoſueris, vt ad mare adrepere queat. Quæ Oppianus ſic cecinit:

Aſtacus immerſum thalami ſub pectore amorem
Gendit ſponte ſua, nunquam de limine cedit,
Inuitum ſi quis piſcem traducate in altum,
In propriam ſubito geſtit remeare cauernam.
Et cupit & quærit illo ſaltare profundo,
Ex quo piſcator cymba linoq; fugauit,
Non alios ponti non vult habitare receſſus,
Non aliam quærit patriam, ſed ſæpè penates
Demiſſos repetit, conſuetaq; ſaxa reuiſit.

Sic

Sic dulcem patriam gentes cupiere natantum,
Et pontum & natale ſolum, quod ſtillat amorem
Illis, & pectus ſpargit aulcedine blanda.
Mortali generi patria quid dulcius extat?
Quid grauius miſero, ſi longis finibus errans
Sit procul à patria vitam tolerare coactus?
Exilium durumq; iugum perferre neceſſe eſt,
Externas inter gentes ignotaq; rura.

ANTIPATHIA.

ASTACVS Polypum extimeſcit, vt ait Aelianus, proculdubio ex Oppiano, qui ſic canit:

B *Polypus inſidijs & duris Aſtacus armis*
Et muræna ferox alterno marte domantur. *6. de animal. c. 22. Halient. 2.*

Sunt eadem de Locuſta dicta ſuperiori capite ex eiſdem authoribus.

HIEROGLYPHICA.

POTEST per Aſtacum non ineptè deſignari amator patriæ, quamuis enim hic in peregrinis ſit quandoque ſedibus, proculque à patrio fumo, tamen veluti Vlyſſes apud Homerum: *Amator patriæ.*

Poſt varios caſus poſt tot diſcrimina rerum

tandem in patrium reuertitur ſolum.

NVMISMATA.

C IN Tarentinorum nummi cuiuſdam æneí altera parte Neptunus Nereo inſidet, dextera manu tridentem, ſiniſtra ſcutum tenens, infra autem Nereum Carabus, aut potiùs Aſtacus cernitur, ſuprà Nerei caput, & ante Neptuni pectus literæ NE inſcriptæ, à tergore Neptuni TAPAΣ, altera verò parte Tarantem Neptuni filium videre licet equo inſidentem, infra cuius pedes duæ conſpiciuntur literæ, nimirum ΣA. Quibus omnibus ſignificare voluerunt, Neptunum ab eis pro deo tutelari coli, qui non modò belluis illis marinis dominatur, ſed etiam omnibus, qui in ipſo mari continentur, piſcibus vilioribus, Cruſtatiſque etiam. Tarantem autem Neptuni filium ab altera parte excudi curarunt, quòd ipſe nomen vrbi, ac fluuio impoſuerit.

TEMPERAMENTVM.

D NON defuere, inquit Iulius Alexandrinus, qui calido temperamento ſtatuere Aſtacos, coloris argumento, quem ex coctura rubrum contrahunt. At qui in cruſtatem accipiens deterſione multa, rubri id coloris aſpectu manifeſtatur; vt in iride, vt in ſanguine, vt hîc in Aſtacis, Cruſtaceiſque omnibus, vt in alijs omnibus, vnde deterſus appareat in cruſtaceo tegumento calor cum rubore. At candor in carne ſuus atq; integer manet. Hactenus ille. Frigidos verò, & humidos eſſe temperamento teſtatur Simeon Sethi. *De ſalub. 15 c. 8.*

VSVS IN CIBIS.

ASTACI omnes marini, tam maiores quàm minores carne prædura sunt prediti, vt Crustata omnia. Quocirca difficulter in ventriculo concoquuntur, tardeq; descendunt, ac ventrem reprimunt: At ritè confecti & præparati non imbecill iter alunt. Simeon Sethi vix etiam concoqui posse ait præsertim magnos: paruos enim facilius cõfici celeriusq; descendere: caudas eorum (hoc est crura) difficiliùs etiam concoqui, crassioriq; esse succi: idcircò condimentis calidis emendari, & ab eorum esu vinum vetus & rubellum potari. Interest etiam vbi capiantur in Methymna enim optimi perhibentur. Nam Phyllius siue Phrynicus, siue Aristophanes apud Athenæum in Vrbibus hæc dicit:

Polypodium, Sepiolam, Carabum, Astacum, Ostrea, Chamas,
Lepadas, Solenas, Musculos, Pinnas, Pectines ex Methymna
Diligetc.

Qui autem magnos amat, ex Alexãdria portari curet, si propè eam degat. Sunt, inquit Cardanus, Astaci insipidiores, & duriores è mari, quàm è fluminibus: adeò vt in Scotia cùm ederem nullius pretij mihi viderentur. Fortè Cardanus non benè coctis, nec benè conditis vescebatur. Nam Matron Parodus apud Athenæum Astacum inter cæteros pisces lautiores, in Attico quodam conuiuio appositos ait. Mnesitheus assos elixis prætulit, & ideò Clibano incoqui voluit. Non parum salsi habent succi, & minus tamen quàm testata. Fiunt etiam hysitia ex Astacis. Eximuntur enim apud Apitium de sua testa, & in mortario conteruntur cum pipere, & liquamine optimo pulpæ, inde hysitia plasmantur & formantur. *Lib. 2. c. 1.*

VSVS IN MEDICINA, ET ALIIS.

Ad Cardialgiam.

TYMPANICIS Astacum tarò; & solius voluptatis gratia offerre iubet Trallianus. Podagricis quoq; prohibebitur, præsertim si ex pituitoso humore ortum ducat. Nam talem humorem ab Astacis generari idem Trallianus author est. In Cardialgia autem conuenire ait, quia non facilè corrumpatur, & acribus mordacibusq; humoribus resistat. Aetius in curatione colici affectus ex pituitoso humore, Squillas & Cancros interdicit, Astaco autem pro voluptate frui permittit. Plinius medicus de dysentericorum cibo tractans, ac de calore nimio, Ostracoderma, & Astagines optimi cibi esse tradit. Putat Bellonius per Astagines eum Astacos intellexisse. Ex eorum chelis nautæ salina sua conficiunt, in quibus sal in piscatione reponunt. Apud Belgas talis chelarũ vsus est. Aedes cùm tam amplæ sunt, vt habitantes canthari, aut annuli ferrei, aut mallei pulsum vix exaudiant, itaque tintinnabula in his locis procul ab ostio sitis tabulato aut muri eminentiori loco affigunt cum loro annexo, aut filo ferreo crassiusculo, per domus penetralia si quæ sint obuia deducto ad osteum vsque, quo pertuso filo chelam Astaci, loco manubrij annectunt, quod apprehendit manu, cùm quispiam pulsare tintinnabulum cupit.

DE LEONE. SEV ELEPHANTO. Cap. IV.

ÆQVIVOCA.

Rex Leo dictus.
Leo animal quadrupes quale.
Serpens Leo.

LEONIS vocabulum pro rege apud Græcos accipi non reperi vnquam; mirorq; quod scribit Isidorus: Leo Græcè rex interpretatur Latinè, eò quòd sit princeps omnium bestiarum. Est autem Leo animal quadrupes, omnium animantium ferocissimum & generosissimum, vno excepto homine, præcipuè cùm colla armosq; vestiunt iubæ, quod ætate accidit. Est etiam nomen sideris cœlestis apud Latinos & Græcos, ex numero duodecim Zodiaci signorum. Serpens etiam quidam sic vocatur, alio nomine κεγχρίνης dictus Nicandro.

A Nicandro. Λεὼν dicta fuit Elephantiaſis etiam apud Aretæum; At λεὼν χρῳοφύραξ, Leo fontis cuſtos, dicta fuit Athenis ærea Leonis effigies ſuper fonte eo, ex quo aqua efferebatur, εἰ ταῖς πρὸς ὕδωρ δίκαις teſte Polluce, cui etiam λεὼν dicta fuit tremendæ ſaltationis ſpecies, ab Athenæo tamen inter ridiculas ſaltationes recenſetur. Denique λεὼν eſt nomen viri proprium, vt Latinis Leo. Similiter Elephantus quadrupes eſt omnium ferè animalium maximum, Europæ incognitum, duobus celebre dentibus, ex quibus operæ fiunt eburnea. Significat ἐλέφας poculi genus apud Athenæum, item morbum apud medicos illum qui Latinis lepra dicitur. *In Theriaca* *Elephanti æquinoca.*

SYNONYMA.

B PLERÆQVE nationes, vt inquit Gillius, etiamnunc Leonem nominantes Aſtacum, arbitrantur Leonem eſſe Aſtacum. Maſſilienſes enim & Leonem & Aſtacum Ligombaudos nominant, & Itali quandoque vtroſq; Leones, quamuis etiam ſint qui diſtinguant, maiorem Aſtacum hoc nomine appellantes. Plinius etiam ſeparatim de Aſtaco & de Leone tractat: & Athenæus vtrumque diſtinguit, cùm inquit Aſtaco Leonem maiorem eſſe. Belgæ Leonem marinum appellant Ondocht. Neapolitani, inquit Gilius, genus quoddam Cruſtatorum etiamnunc Elephantum vulgò nominant: ſed hunc ne, an alium appellent, iudicare non poſſum, cùm piſcem non viderim, hæc ille. Platina à vulgaribus ideo Leonem dictum ſuſpicatur, quòd Leonis terreſtris animalis colorem ſimilitudinemq; quandam habeat: quam cùm ego nullam in eo offendam, ita ob magnitudinem appellari putem.

GENVS. DIFFERENTIA.

Deſcriptio.

C ELEPHANTVM Plinij eundem facit Bellonius cum Leone, nec ab Aſtaco grandi diſtinguit, vt ex eius hiſce verbis apertiſſimè declaratur. Plinius inquit, Elephantum marinum ſic depinxit, vt eius delineatio Aſtaco planè conueniat. Inter marina, inquit, ſunt Elephanti Locuſtarum generis, nigri, pedibus biſulcis. Ego verò pro pedibus biſulcis quaternos intelligo, quos duo etiam brachia vtrinq; ſubſequuntur. Addit præterea brachia duo binis articulis, ſinguliſq; forficulis denticulata, quæ in Aſtacis cernimus. Nam ſingula grandia Aſtaci brachia, binis articulis intercipiuntur, & denticulatis forcipibus biſulcis armata ſunt. Quamobrem adultum Aſtacum à Latinis Elephantum etiam dictum fuiſſe crediderim, nam Aſtaci quanto maiores exeunt, eò nigriores euadunt. Quod autem ad Leonis apellationem attinet, conijciendum eſt Græcos Aſtacis grandibus nomina immutaſſe, & Leones potiùs quàm Elephantos appellare maluiſſe. Nam & Aelianus eam deſcriptionem tribuit Leoni, quam Plinius Elephanto. Oppianus. *L. 2. aquatil. cap. 3.* *Leo Plinij & Elephantus idem.*

Τῶν ἤτοι κρυόεντε λέων, βλοσυρήτε ζύγαινα,

Quod ſic Lippius vertit.

Magno horrore Leo, poſt hos horrenda Zygena.

D Aelianus Leonem marinum Locuſtæ ſimilitudinis eſſe ſcribit, ſed corpore magis tenui, ac gracili: brachiaque habere tum maxima, tum Cancris ſimilia: & cœruleo colore eſſe, ſubnigriſque diſtingui maculis. Conſtat igitur Leonem eundem eſſe piſcem quem Elephantum: ac plurimum eos hallucinari, qui noſtras Eſcreuiſſas Leones eſſe putant; hæc Bellonius. Sed cùm verba Aeliani integra non adducat de Leone, imò quædam etiam omittat quæ ſcitu fore digna iudicaui, ea hîc ſubiungam: Marinum Leonem inquit, Locuſtæ ſimilem eſſe ſcio, præterquam quòd tenuior & gracilior apparet, & ex aliqua cruſtarum ſuarum parte cœruleus (cæruleo colore eſt & ſubnigris maculis diſtinguitur, Gillius.) Ignauus eſt, (νωθὺς) Forcipes illius maximæ, Cancrorum forcipibus figura ſimiles ſunt. A piſcatoribus benè peritis, membranas quaſdam habere dicitur appenſas ex teſtis & colligatas; ſub quas ſubiectæ ſint molles carunculæ & teneræ, quæ Leonis adeps appellentur. Hactenus Aelianus. Ionius quoque Leonem Plinij ab Aſtaco non ſeparauit. Rondeletius verò quidem Aeliani Leonem & Plinij Elephantum non diſtinguit: ſed Plinij Leonem & Elephantum *L. de animal. 14. cap. 9.*

phantum diuerſos eſſe liquidò oſtendit, his verbis: Athenæus obiter tantùm ex Diphilo Leonem inter Malacoderma recenſuit, quo in loco pro μαλακοδέρμων perperam legitur ὀστρακοδέρμων, vt ex contextu appatet: Τῶν δὲ μαλακοδέρμων χαρὶς, Ασακὸς, Καραβος, Καρκίνος, Λέων τοῦ αὐτοῦ γένους ὄντα διαφέρουσιν. μείζων δ' ἐστὶν ὁ Λέων τοῦ Ασακοῦ. Ariſto-teles nullam omninò mentionem fecit. Plinius nominauit tantùm. Cancrorum gene-ra, Carabai, Aſtaci, Mæ, Paguri, Heracleotici, Leones. Libro 32. cap. 11. notam addit, qua à ſimilibus ſecerni poſſit: Leones, inquit, quorum brachia Cancris ſimilia ſunt, reliqua pars Locuſtæ. Ex quibus verbis quiſnam ſit verus Leo, poſt longam diligentemque omnis generis Cruſtatorũ inueſtigationem certò me cognouiſſe exiſtimo, qui cum minimè con-temnendus, imò ſpectatu digniſſimus eſſe videatur, paulò fuſiùs qualis ſit exponam. Λέων à Græcis dicitur, ita à Latinis Leo, à colore flauo, vt arbitror, quòd coloratus eſt dum viuit, & è mari captus educitur, & quòd hirſutus ſit. Aſtaco corporis ſpecie affinis eſt, ſed bra-chia longiora habet, forcipes renues & latiuſculos, quorum ſciſſura maior quàm in vllo alio Cruſtatorum genere pro corporis ratione. Tuberculorum qui in Elephantis ſunt lo-co brachia villis veſtiuntur & aculeata ſunt. Pedes tres qui proximè brachia ſequuntur, longiores ſunt, aculeati, in calcaria terminati: vltimus exiguus, breuis & tenuis, neque acu-leis neque pilis munitus. Præterea ab Aſtaco dorſi aculeis differt, quibus cum Locuſta con-uenit. Vtrinque cornua duo longiſſima tenuiſſimaq; habet, item alia in fronte breuia, in-ter quæ vnum in fronte eminet acutum, neutra parte ſerratum: hæc ſunt oculorum pro-pugnacula, qui cornei ſunt & prominent. Corpus totum vndulatum eſt, inſtar panni ex hircorum camelorumque pilis contexti, camelorum vulgò appellamus. Cauda perinde ac in Aſtacis in pinnas quinque deſinit, ſed lineis magis diſtincta. Captus Leo circa Lerinum inſulam (quę nunc inſula D. Honorati dicitur) nõ procul ab Antipoli, ad me miſſus eſt. Hęc qui cum Plinij verbis conferet, ex brachijs Cancris ſimilibus, Locuſtæ corpore, Leonem eſſe, quem depinximus, facilè iudicabit. Ex Cancris enim permulti brachia pro corporis magnitudine longa habent, hirſuta, forcipata: corporis Locuſtæ figura longa eſt, cauda ex tabellis conſtat, dorſum aculeatum, quæ in Leone noſtro expreſſa ſpectantur. Non minus abſurdè de Leone, quam de Aſtaco loquitur author libri de Aquatilibus. Nam quema-modum Aſtacum adultum, à Latinis Elephantum dictum fuiſſe credit: ita Græcos Aſtacis grandibus nomina immutaſſe, & Leones potiùs quam Elephantos appellare maluiſſe. Nam Aelianus, inquit, eam deſcriptionem tribuit Leoni, quàm Plinius Elephanto. Eſto idem ſit Leo Aeliani, & Elephantus Plinij, an propterea rectè concludetur eundem eſſe Plinij Elephanthum & Leonem? Sic enim ille concludit. Conſtat igitur Leonem eundem eſſe piſcem quem Elephantum. Non vides Plinium hunc ab illo apertè diſtinxiſſe? Nam cùm Plinius de Elephantis dixiſſet, paulò poſt Leones ſubiunxit, & notam diuerſam ad-dit: quorum brachia, inquit, Cancris ſimilia ſunt, reliqua pars Locuſtæ. Alius eſt igitur Pli-nij Elephantus, alius Leo quem hoc capite expreſſimus. Hæc omnia Rondeletius, ex qui-bus vt dixi apparet, eum conſentire cum Bellonio, quod idem ſit Aeliani Leo, & Plinij Elephantus: ſed alium eſſe Plinij Leonem, ab eius Elephanto manifeſtè declarat. Quid in tanta controuerſia ſenſerit Cæſar Scaliger, nobis non aperuit eo in loco vbi Cardanum docet, quot ſint Cruſtatorum genera, & quænam: ſed alio in libro ſuo nobis ſuam ſe de-claraturum ſententiam eſt pollicitus. Prędicto tamen loco fatetur, ſe vidiſſe Aſtacum, cuius brachium puerilis brachij magnitudinem æquaret. Ergo non magnitudine Aſtacum a Leone aut Elephanto diſtinxit, quemadmodum Diphilus apud Athenæum, qui Leonem Aſtaco maiorem eſſe ſcripſit, ſed aut forma, aut nullo diſcrimine per Aſtacum & Leonem idem intelligens. Eſt apud me Aſtacorum genus inſigni conſpicuum magnitudine, qua à vulgari differt Aſtaco, & nonnihil corporis figura; planè à Rondeletij Leone, ſi eius ico-ni, quàm noſtræ appoſuimus, fides aliqua ſit habenda, magis diuerſum, quam ipſe Aſtacus, cuius imaginem ſuperiùs ſpectandam propoſui. Is igitur Brunduſij captus, ad me miſſus eſt ab Archiepiſcopo Brunduſino. Leonem vulgus adhuc ibidem vocat, eſt autem ma-gnitudine tredecim palmorum: brachij dextri ea magnitudine, qua ſe conſpexiſſe refert Iulius Scaliger, ſiniſtrum autem multò tenuius. Quod miror Rondeletium in ſua icone non expreſſiſſe; niſi eius Leo hoc in ſe habeat proprij, vt eadem ſit vtriuſque brachij gran-ditas, quod tamen in animum inducere nequeo, cùm ſit ex Aſtacorum genere, qui alte-rutro brachio ſemper differunt. Erant etiam noſtri Leonis huius chelæ tuberculis interius ab vtraque parte, tanquam dentibus munitæ, quæ in Rondeletij Leone deſunt. De colo-re eius nil certi habeo quod dicam; quandoquidem cruſta eius tantùm exempta carne ad me miſſa fuit, quæ iucundè rubebat, vndè conijcio, coctam antea fuiſſe. Plinium, vbi Ele-

phantum

Athenæus correctus.

L. 9. cap. 31.

Leonis Rondeletij deſcriptio.

Cauda.

Contra Bellonium Rondeletius.

Exer. 245.

Leo Rondeletij.

phantum ſuum nigrum eſſe declarat, aliqui intelligere putant per nigrum violaceum colorem exſaturatum. (Nã κυανὸς Græcè de nigro, vt de Aethyope, & cæruleo, vt de mari dicitur,) ſic violas nigras Virgilio dici. Ijdem Aſtacos inde purpurei & violacei coloris eſſe exiſtimant, rubere autem cum ſunt cocti. Non ſupprimendos duxi duos alios Aſtacos, propterea quòd ſint Rondeletij Leoni valdè congeneres. Pedibus enim ac brachijs differunt, itemq; cornibus. Nam hæc multo ſunt vtriq; longiora, ita vt vltra chelas protendantur. brachia quoq; & pedes craſſiores, tres vtrinq; pari ferè magnitudine, quippè poſterior dimidia parte minor eſt, quem pictor in ſecundo non expreſſit. Vtriuſq; etiam brachia admodum aſpera, imò aculeata præſertim parte interna, ſed priores maximè hirſuta & pilosa. His adiungo Aſtacum marinum, quem Humer vocant Germani, ex deſcriptione ſeptentrionalium regionum Olai Magni. Ingentem eſſe ſcribit, inter Orchades & Hebrides inſulas, & tam validum, vt hominem natantem chelis apprehenſum ſuffocet. Sed non probo quod pedes omnes biſulcos pinxerit, & caudam tabellis tam multis conſtruxerit. In eadem tabula idem Olaus Magnus depingit Aſtacum duodecim pedum, qui deuoratur à monſtro marino, vt hic conſpicitur. Forcipibus, inquit Gillius, firmiter Aſtaci & Leones retinent, quidquid comprehenderunt. Cùm enim Maſſiliæ multas Boopes, Mænarum genus, & Leones, & Aſtacos cepiſſent, nauiculamq; vbi huiuſmodi piſces captiui tenebantur, in litus expulſam reliquiſſent, & vulpes in eam ipſam ad exedendos Boopes inuaſiſſet, accidit vt hæc in horum forcipes pedem poneret, ex quo totam noctem retenta, mane à piſcatoribus capta fuit.

Forcipũ vis.

Vulpes pedibus detẽta ab Aſtaco capitur.

ANTIPATHIA.

AVDIVIT aliquando Aelianus, terreſtrem Leonem ſummè timere marini Leonis aſpectum, abſurdum ſcilicet ac formidabilem; ſed neq; odorem eius ferre: itemque illum ipſum (terreſtrem Leonem) marini extritarum cruſtarum puluerem in aqua bibentem, à ventris morbo liberatum iri.

VSVS

Aſtacus ſimilis pediculo marino.

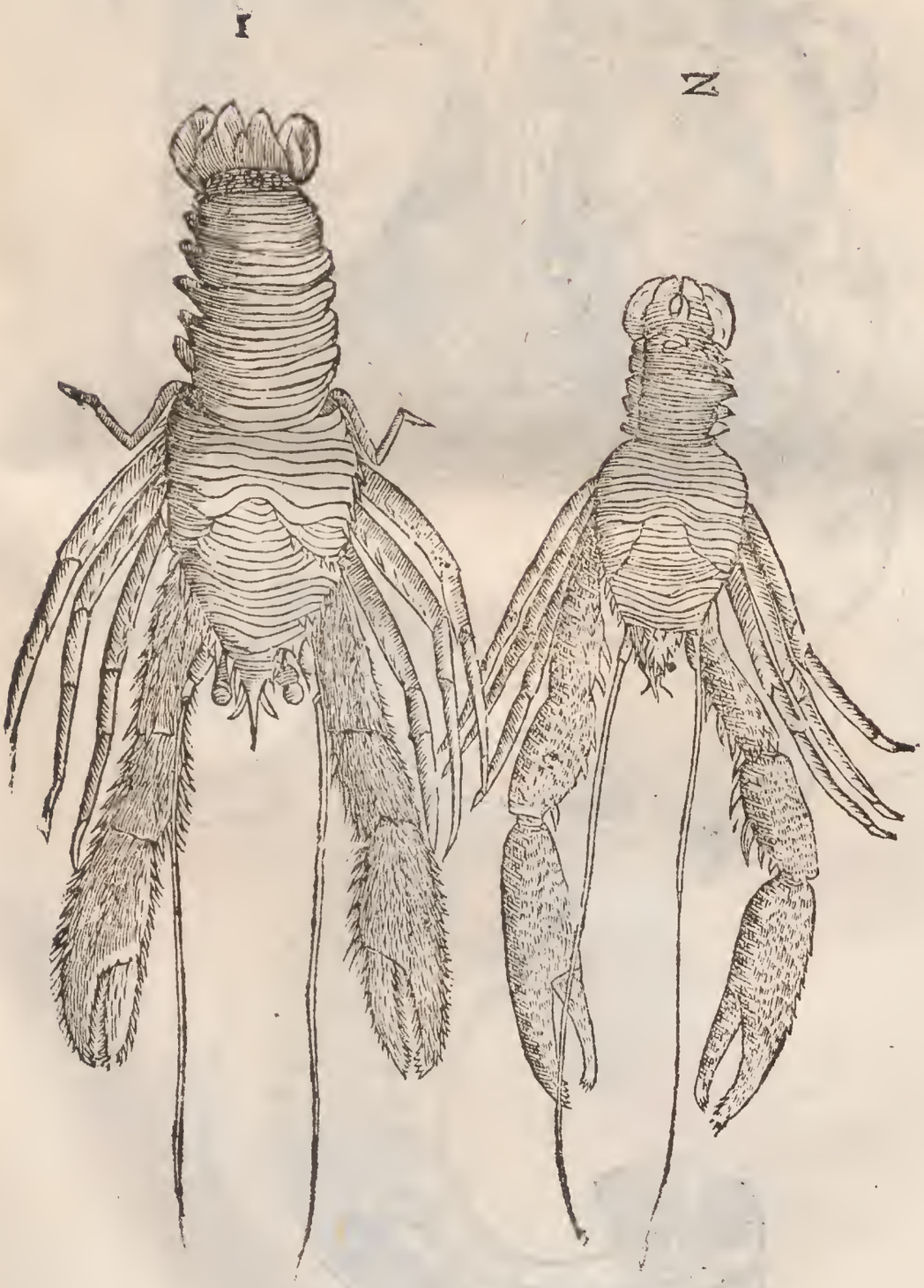

Aſtacus marinus, qui hominem apprehenſum ſuffocat.

Aſtacus duodecim pedum, qui deuoratur à Rhinocerote marino.

VSVS IN CIBO, ET ALIIS.

REFERVNT Leonem marinum à Belgis appellari Ondoche, propterea quòd à mensis amoueatur, nihilque in cibo valeat. Apud nos tamen lautis apponitur conuiuijs: In furno enim admodum calido, sine aqua, liquamine vel oleo lentè coquitur. Sunt qui eum, vt scribit Platina, carbonibus circumuallent, crebroq; voluant, nevè comburatur: coqui item ex aqua & aceto, vt Cancros fluuiatiles, plus tamen coctura requirere, quòd crassior sit & durior: Aiunt teste Aeliano, adipem Leonis ad hoc ipsum homines adiuuare, vt squallidæ & infuscatæ faciei nitorem afferat. Cum rosaceo in vnguentum conformatus. formæ pulchritudinem conciliare, & venustum splendorem enitere facit.

De anim. 14 cap. 9.

DE ASTACO PARVO MARINO Rondeletij. Cap. V.

ASTACVM hunc inquit, marinum paruum vocamus, vt à magno differat: vt etiam ab Elephanto, & Leone distinguatur, cuius solus quòd sciam, Athenæus meminit. Ex Ostracodermis, inquit, sunt Squilla, Astacus, Locusta, Cancer, Leo: quæ eiusdem cùm sint generis, differũt: maior autem est Leo Astaco. Est Astacus hic semper paruus, nec ferè vnquã magnitudinem picturæ nostræ superat. Capite & thorace est rotundiore quàm fluuiatilis, in lateribus inciso, è capite eminet cornu latiusculum, magnum si totum corpus spectes, vtrinq; serratum, inter oculos situm, quos recondit & exerit. Cornua quatuor oculis præfixa sunt. Duo breuiora cornu serrato viciniora, alia duo multò lõgiora, flexibilia, articulata. Chelam vtrinque vnicam habet denticulatam, quaternis articulis connexam. Vtrinq; sine forficibus. Collum siue cauda tabellis constat, & in pinnulas desinit. Sub cauda appendices sunt ouis reponendis destinatæ. Astaco huic viuo corpus rubescit, alioqui lineis cœruleis transuersis variatum. Rarus ac bonæ carnis est, firmioriſque quam Elephas, melioris quàm Locusta. Differt à fluuiatili, quòd sit dum viuit, colore fusco, corpore longiore & strictiore, cornu frontis latiore & breuiore. hæc Rondeletius.

Astacus paruus marinus Rondeletij.

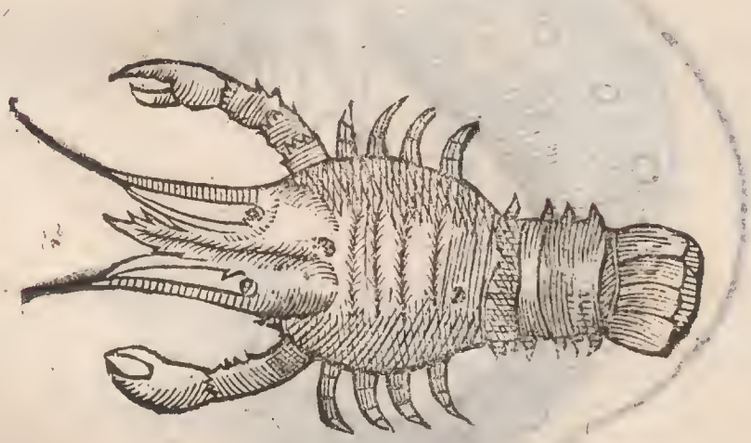

DE CAMMARO, SEV ASTACO Fluuiatili. Cap. VI.

SVNT qui Cammaron apud veteres noſtrum Aſtacum fluuiatilem, quem vulgò vocant Gammarum, eſſe negent. Ab hac enim quæſtione capitis initium ſumemus, quam ſuprà promiſeramus nos explanaturos, ac diſcuſſuros. Quid igitur erit κάμμαρον? nunquid Squilla eſt? Sic ex Athenæo docere videntur, quum inquit: Κάμμαροι καὶ τι (ἔστι) γένος καρίδων ὑπὸ Ῥωμαίων σῶν ὠ καλουμένων: id eſt. Cammarus appellatur etiam Squillæ quoddam genus à Romanis. Sanè vt dicam cum doctiſſimo Cæſare Scaligero, à Squilla parua Gammarus parum differt, ſi minus accuratè conſideres. Diligentiùs intuenti recognoſcetur Gammari roſtrata facies, Squillæ mutila. Gammaro pedes duo priores, quibus pro manibus vtitur, forcipati: Squillæ vniformes. Squillæ lamellæ latiores: ipſa tota compreſſior. Puro igitur Gammarum antiquis fuiſſe noſtrum hunc fluuiatilem Aſtacum. Alioqui ſi is non eſſet Cammarus, nullo nomine ab antiquis deſignaretur. Non enim eſt Cancer fluuiatilis. Et Varro cùm iubet villaticis anatibus præberi Cammaros, de marinis intelligere non potuit. Et Galenus aliud fecit ab alijs omnibus nomen flexu diminutiuo, vt ab Aſtacis & Squillis differret; enumerat enim inter Cruſtata ἀσταχοὺς καὶ παγούρους καὶ καρκίνους τε, καὶ καράβους, καὶ καρίδας, καὶ καμμαρίδας. Non eſt igitur Cammarus Squilla, vt ex Athenæo quidam putant. Plinius quoque Cammarum à Squilla diſtinxit. Nam quodam in loco, vbi ſex & ſeptuaginta piſcium genera recenſet, Cammarum enumerat, cùm poſtea Squillam eodem capite pronunciet. Non ſunt etiam hac tempeſtate audiendi medici, qui Aſtacos noſtros, fluuiatiles Cancros exiſtimant, cùm Cancris ſit corpus rotundum teſte Ariſtotele, & cauda non extenſa, ſed corpori applicata: Aſtacus verò ſit corpore longo Locuſtis ſimili, quòd capite collo ac tabellis ſit diſtinctus.

Cammaron antiquorum Gammarus fluuiatilis.

Lib. 3. de re ruſt.

Lib. 3. de alim. facul.

Li. 32. c. 21.

SYNONYMA.

IN fluuijs itaq; iſtiuſmodi Cruſtata, quæ à marinorum Aſtacorum figura, Aſtaci fluuiatiles, Καμμαρίδες à Galeno, κάμμαροι apud Athenæum nominantur, proueniunt. Nam non benè apud eum Euſtathius legit καμμόροι, vt monui ſuperius. Ariſtoteles ijs peculiare nomen non deſignauit, ſed inter Cruſtata minutiora, quæ nomine carent, poſuiſſe videtur. alij Squillam fluuiatilem vocant: Romani, ac Veneti, Gammarellam, & fluuiatilem Gambarum, & Gammarum, quo poſtremo vocabulo Gaza in ſua verſione apud Ariſtotelem Aſtacum vocauit, Latinumque fecit. Hodiernis Græcis, Caranis, & Caranida, à Caride nomine detorto, appellatur. Gallis Eſcreuiſſe. Flandris Kreuits: Anglis Creuis, Creuiſe, Crauyſshe. ſed marinum Aſtacum etiam Angli à ſea Creuyſe nuncupant. Proxima vox Germanica Krebs. Illiricè Kak.

GENVS. DIFFERENTIA.

Deſcriptio.

RONDELETIVS nobis ſuum fluuiatilem Aſtacum ſic deſcripſit. Corpore eſt rotundo (terete. nam vt cylindrus & globus vel circulus differunt, ita teres & rotundum. & ipſe Rondeletius paulò inferiùs Cancros rotundos, Aſtacos longos eſſe ſcribit: Zoographus.) capite in cornu latiuſculum breue & acutum deficiente, ſub quo latent oculi. Capiti præpoſita ſunt cornua quatuor, duo breuiora, alia longiora, articulata, flexibilia, in tenuitatem pili deſinentia. Vtrinq; chela vnica eſt, aſpera, denticulata, articulis quaternis connexa. pedes vtrinque quaterni, bini chelis propiores bifidi ſunt & hirſuti, bini poſteriores in calcar deſinunt. Poſterior corporis pars quæ collum appellatur, ſex tabellis con-

conſtat, cauda pinnulis quinq; media ſcuti formam refert, & articulata eſt: vtrinq; duæ communi articulo, poſtremæ proprio colligantur. Os dentibus munitum, vt in Locuſta & Cancris. Carnis aliquid in ore & lingua. Sub cauda appendices ſunt, in quibus ōua reponuntur. Diligens etiam in ſuo deſcribendo fuit Bellonius. Nam probans hunc eſſe ex Aſtacorum genere, ſic inquit: Nam eius bifurca brachia duabus tantùm articulationibus intercipiuntur, quæ duo pedes vtrinque foificulis in extremo denticulati ſubſequuntur; reliqui quaterni non diffinduntur. Caudam quoq; vt Cammarus quinis tabellis loricatam, pinnulaſq; in extremo quinas habet: ambobus (Aſtaco tùm fluuiatili, tùm marino) idem ferendi & excludendi modus: ijſdemq; ambo cornibus, dentibus, roſtris, mucronibus, tibijs & externis partibus prædita ſunt, quod idem de internis dicere par eſt. Porrò Gammari (fluuiatilis) ventriculum mutis vndecunq; ambit: multi falsò eius ſtercus eſſe credunt: ego verò eius hepar eſſe puto. Multorum ciborum capax eſt ſtomachus, tàm miro artificio fabrefactus, vt etiam in eius fundo alterum os comperias ſuis maxillis & dentibus refertum. totin lateribus branchias habet, quot pedes. Porrò vtrinq; in Cammaris ſpiraculum ſeu foramen ſub cortice ad latera oris videas, per quod aquam ore acceptam referunt. Quidam porrò calculi in Cammari capite reperiuntur, quos Carciniæ nomine vocauerunt. Hactenus ille. In his in primis controuerſum eſt, num branchias habeat. Nam Ariſtoteles de Aſtacis marinis loquens non branchias, vt Gaza & Rondeletius transferunt, ſed βραγχιωειδῆ dixit, hoc eſt partes branchijs ſimiles: rectè VVottonus, veluti branchias. Sic enim ait Philoſophus: Hæ os circundant non ſine hirſutia frequentes, & aſſiduè mouentur. Τὰ βραγχιωειδῆ τὰ περὶ τὸ στόμα δασέα καὶ πολλά. Ταυτα δὲ διατελεῖ κινῶν. Ego, inquit Zoographus, cirros potiùs quàm branchias aut βραγχιωειδῆ has partes albidas dixerim. quid enim branchijs ſimile habent? non ſitum, non ſubſtantiam aut figuram, aut vſum. Motum dices ſimilem eſſe. At qui verum non eſt, quòd aſſiduæ moueantur. Aſtacum enim fluuiatilem cùm vitreo vaſe maximè perſpicuo aqua pleno incluſiſſem, cirros illos obſeruaui moueri quidem & celerrimè, non tamen aſſiduè, nec ſemper: ſed in commotione aliqua ipſius Aſtaci aut affectu, tùm rurſus quieſcere prorſus. Bellonius mollia laterum additamenta, branchias in eis appellat: Tot, inquit, branchias in lateribus habent, quot pedes. Verùm nos illa quanquam ſpecie branchijs non diſſimilia, nec intrà, nec extrà aquam moueri vnquam vidimus. quare alium earum eſſe vſum puto, fortè ne aqua introrſum penetret, vel ad motum progreſſionis natationiſuè eis adiuuentur: non ad cordis & caloris natiui refrigerationē: qui branchiarum in piſcibus ſanguine & corde præditis vſus eſt, vt in terreſtribus pulmonis. Exanguia verò omnia in terra pulmone, ſic in humore eodem & branchijs carent. Ad hæc quæ branchias habent aquatilium, & aqua ſubeunte refrigerantur, extra aquam diù viuere non poſſunt: Cancri verò plurimis diebus poſſunt. Ego ſine cibo in ſola aqua ad dies tredecim viuum ſeruaui nuper, menſe Octobri: aqua ſingulo vel alterutro quoq; die mutata, in angulo zetæ noſtræ calefactæ. Sed neq; vt aquam ore acceptam reddant, dum cibum in humore capiunt, branchijs opus eſt Aſtacis. Vtrinq; enim ad latera oris per foramina quædam aquam remittunt: vt in extractis ab aqua apparet, ſi contempleris ſupinos. Et hoc Bellonius quoq; obſeruauit. Ariſtoteles verò in libro de Reſpiratione, circa finem capitis vndecimi (vt nos diſtinximus) nec branchiarum nec foraminum, ſatis clarè, quibus reddatur aqua, in hoc genere meminit, cùm ſcribit: Τὰ μὲν ὄσα μαλακόστρακα, οἷον οἵτε Καρκῖνοι καὶ οἱ Κάραβοι παρὰ τὰ δασέα ἀφίασι τὸ ὕδωρ διὰ τῶν ἐπιπτυγμάτων. paulò antè autem dixerat, quòd non refrigerandi gratia, ſed neceſſariò dum cibum in aqua capiunt, eam admittant, vt & Cete & Malacia. Item hiſtoriæ animalium 4. 2. Τῶν δὲ θαλαττιων δέχονται μὲν πάντα παρὰ (abundat hæc præpoſitio) τὸ στόμα τὰ τοιαῦτα. ἀφίησι δὲ ἐπιλαμβάνοντες (Gaza videtur legiſſe ἀφιασι δὲ ἐπιλαμβανοντες) κατα μικρὸν τούτου μέριον οἱ Καρκῖνοι, οἱ δὲ κάραβοι παρὰ τὰ βραγχιοειδῆ. Ἔχουσι δὲ τὰ βραγχιοειδῆ πολλὰ οἱ Κάραβοι. Quæ Gaza ſic tranſtulit: Mare omnia eius generis ore excipiunt, ſed Cancri parte oris exigua ducta reſpuunt: Locuſtæ ſuas ad branchias tranſmittunt, quas ipſæ plures quàm cætera habent. Quaſi verò hauſtam ore aquam aliundè Carabi, aliundè Cancri emittant: cùm in citato loco ex libro de Reſpiratione, vtroſq; eadem parte emittere clarum ſit: quare hîc etiam pro οἱ καρκῖνοι, οἱ δὲ κάραβοι, non aliter quàm illic legerim, οἵ τε καρκῖνοι καὶ οἱ κάραβοι. Hoc etiam conſtat eandem partem Ariſtoteli diuerſis nominibus, modò τὰ βραγχιοειδῆ, modò τὰ δασέα nominari. Hæc cuncta ſcitu digna & noua ex ipſo Zoographo referre placuit. Mutim quoq; quæ ambit vndiquaq; ventriculum, non benè opinatur Bellonius eſſe hepar, quod tantùm ſanguine præditis animalibus datum eſt. Porrò de lapillis quos in ſe continet Aſtacus, dubitatur quo hæreant in loco, quoq; ſint numero. In magnis & an-

notis

Lib. 2. de aquatil. c. 3.

Hiſt. 4. c. 2. An habeant branchias.

Ariſtot. correctus.

Mutim non eſſe hepar.

Lapilli Aſtacorum vbi.

A nobis Aſtacis lapillum aliquando reperiri, in proximo ſupra forcipes articulo, audiuiſſe ſe meminit Zoographus. Reperiuntur, inquit, Georgius Agric. bini lapilli globi dimidiati figura, in Cancrorum (ſic Aſtacos vocat) fluuiatilium capitibus. Videntur illi ſummo ventriculo adiuncti. Cardanus lapides candidos gigni in oculis, cortice depoſito duriore mollem induere, lapideſq; tunc fieri maximos tradit, abſumpta materia corticis in lapidibus. Creſcunt eis; vt ait Albertus plenilunio globi dimidiati duo lapidum inſtar ſub oculis interiùs, in fœmellis præcipuè, cùm ſuphar exuerunt. Germani vocant Krebsaugen quòd quaſi formam habeant oculi, vel Krebſtein. Hæc itaq; ſunt, quæ in Aſtaco fluuiatili conſpici poſſunt. Quamuis autem non dubitem, quin eadem omnia in marino quoque reperiantur, hoc tamen loco dicenda erant, propterea quòd Aſtaco fluuiatili omnia quæ dicta ſunt, ab authoribus adſcribantur. Pergam nunc ad eius genera, quæ à recentioribus duo conſtituntur, magnitudine potiùs, & loco, in quo degunt, differentia, quàm figura corporis. Minores vocant ſaxatiles, lapidoſos Cancros Albertus, propterea quòd ſub lapidibus degant, apud Germanos & Heluetios familiares, dicti Steinkrebs, & Thulkrebs: parte ſupina albicant, prona nigricant; elixi non vndiquaq; rubeſcunt, ſed partim albicãt.

Genera Aſtacorum duo.

Saxatiles quales.

B Maiores nigriores à Germanis dicuntur Krebs ſimpliciter, ab Heluetijs Edelkrebs, hoc eſt nobiles, quòd in nobilium patinis ſint frequentes. Hoc ſuperiùs deſcripſimus ex Rondeletio & Bellonio: qui etiam obſeruauit in Pado captos rotundiori eſſe corpore magiſq; crenato, quàm in Sequano, cuius dexter pes ſiniſtro tenuior eſt. Ego duo aut tria horum fluuiatilium Aſtacorum obſeruaui genera, ſi color diſcrimen faciat. colore enim tantùm differunt, & non alia quapiam quod ſciam parte. aliud enim cæruleo, aliud ferrugineo, aliud obſcurè nigricante colore eſt. Qui igitur primus depingitur, ferrugineo eſt colore, cum eo quem Zoographus depixit, & maiorem Aſtacum appellat idem, ſi iconi fides ſit habenda. Rondeletij icon ab huius differt in cauda & corpore, quod latius & breuius apparet in Rondeletij icone. Reliqua genera cum eiuſdem ferè ſint magnitudinis, vnica icone oſtenduntur. His adiungo iconem aliam quæ prona parte monſtrat oua, vt collo annectantur.

Aſtacus fluuiatilis alius.

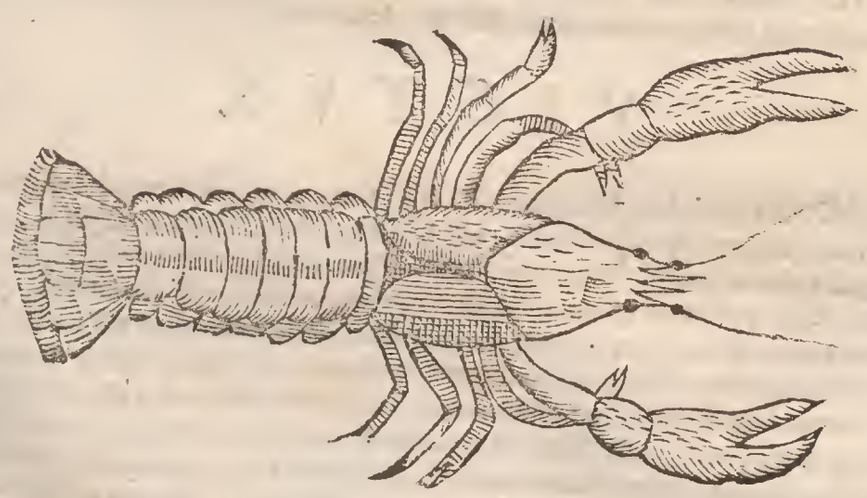

Aſtacus fluuiatilis alius.

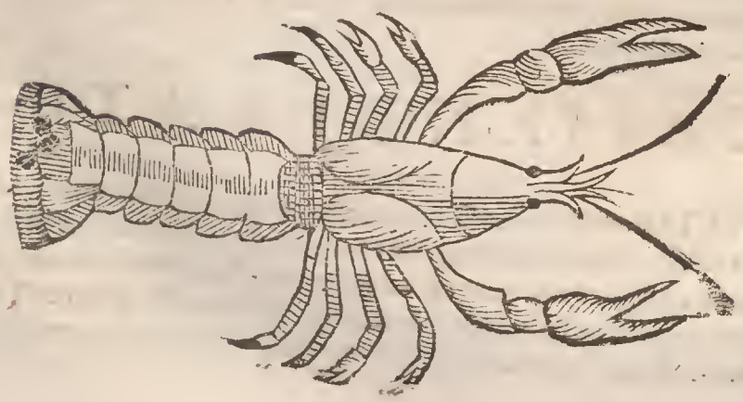

Aſtacus fluuiatilis alius prona parte pictus.

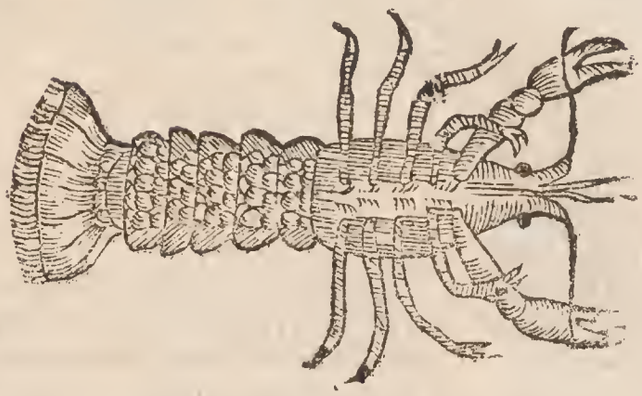

LOCVS.

VBIQVE in Europa ſicubi non deſunt fluuij torrentes, riui aut lacus abundant, ſa-
men in Hiſpania, licèt non deſint flumina, inueniri negantur. In Gallia contra
frequentiſſimi ſunt, & maximi, maximè verò in Pannonia; vbi carri multi ocu-
rantur eis exportandis aliò. Viennæ Pānoniæ ſuperioris ſupra triginta curtus Aſtacis one-
ſtos non ſemel numerauit Iulius Alexandrinus in foro, quod ab hiſce Gammarium vo-
cant. Nouus Orbis dictus etiam minimè ijs caret: Quin optimos in fluuijs Americanis in-
ueniri à nauigatoribus relatum eſt. Vtrunque genus tùm ſaxatile, tùm quod grandius &
nobilius eſt, frequens eſt in Heluecticis & Subalpinis regionibus. Sed ſaxatile loca amat la-
pidoſa: alterum verò grandius plana, & læuia, & terrena.

VICTVS.

SARCOPHAGI ſunt hoc genus Aſtaci, & Scatophagi. Cadaueraq; ſectantur. Nam
ſi in aqua, vel equus, vel canis, vel quoduis aliud animal ſubmergatur, mox tan-
quã vultures magna frequentia adnatant, nec recedunt niſi quidquid ſit carnis au-
roſerint. Quo ſpectaculo quidam, inquit Rondeletius aliquando commotus, quemad-
modum ex boue cęſo apes, ex equo Veſpas, ita Aſtaco fluuiatiles gigni exiſtimauit. Quam-
obrem equos mortuos in aquam conijciendos aliquoties curauit, tandem euentu ab ea-
dem ſententia diductus eſt. Cancer fluuiatilis (ait Albertus Magnus) vt dicunt periti piſca-
tores etiam in gurguſtia (naſſas) intrat ad lucium & rodit eum. Cancri etiam lapidoſi qui
ſub lapidibus degunt, carnes comedunt adeo, vt (quod Zoographus etiam eſt expertus)
carnibus in Danubio alligatis nauibus, & in aquam ſuſpenſis adhæreat magna Cancro-
rum multitudo. Aiunt quidam animal eſſe amphibium, veſci herbis, noctu ad paſcua exi-
re, præſertim Iunio menſe: ranas etiam appetere. Albertus: Cancer, inquit, lacte potatus,
ſine aqua multis viuit diebus. Zoographus, vt retuli, Aſtacum domi viuum in aqua per
dies tredecim conſeruauit.

De piſc. flu. ca. 35.

CAPIENDI RATIO.

CAPIVNTVR virgulis diuiſis in sũmitate, quibus inteſtina aliqua, aut ranarũ cor-
pora inſerta sũt, aut baculis, quibus iecinora iã fœtẽtia trãsfigũtur, ordine diſpoſi-
tis, iuxta gurgites aut loca quæ habitare ſolẽt, denis duodeniſue: inde reticulo cir-
cumit piſcator, virgas ſingillatim eleuãs, ſubiectoq; reticulo cùm Aſtacus nõ adeo celeriter
poſſit ſe explicare, decidit in reticulũ. Ita piſcator magna cũ voluptate centũ aut ducentos
refert

A refert domum bene robuſtos, & viuaces ac magnos. nam parui ad eſcam ſublimem non tam facilè accedunt: & vbi acceſſerint, antequam capiantur, excidunt. Alij plurimos ſic capiunt: ranas decoriatas, ita vt cutis appendeat, infigunt baculis fiſſis, & ſic diſponunt hos baculos per riuos, vt diſtent à ſe inuicem duarum vlnarum ſpacio aut circiter. Mox vbi acceſſerint Aſtaci, eleuant baculos, ſtatimque altero reticulum ſubtus tenente decutiunt. Sunt qui, vt innumeros capiant, naſſæ iecur aliquod imponant, in riui medio. Alij iecur vitulinum diſſectum in aliquot partes oleo frigunt, & in naſſa ſuſpendunt. Alij hircinum iecur bene aſſatum, camphora præparata (ſic inuenitur in libello quodam Germanico) illiniunt, deinde omento vituli, vel ouis recenti circundant, & tabellæ alligant ſecundum artem. Pica etiam inter cætera eos venatur, & ferrur picam quandam ab Aſtaco, quem ſecum in arbotem detulerat, collo compreſſam ab eo perijſſe.

SEXVS.

B MARES, inquit Albertus, in ea parte qua corpus ad caudam continuatur ſubtus, quatuor longas habent virgulas prominentes, quibus fæminæ carent. Cauda etiam maris rotundior eſt, & planior, & ſpiſſior; fæminæ autem magis tenuis, & vacua & lata, quaſi compreſſa. Et alibi, mares à fæminis non differunt: niſi quòd fæminæ membra maiora ſunt: & coopertoriorum ſiue tunicarum (tabellarum) in cauda, diſtantia eſt maior in fæmina.

COITVS. PARTVS.

EODEM authore in coitu mas primùm aſcendit ſupra dorſum fæminæ: ea verò mox ſe ſupinam vertit: atque ita mas coit cum ea, confricando ſe ad eam ſine egreſſu ouorum. Oua pariunt per anum, per quem etiam excrementa reddunt. Neuter verò ſexus membrum habet, quod in coitu intret corpus alterius, ſed per applicationem portarum (meatuum) coeunt. Chriſtophorus Encelius Saluendenſis ore coire prodidit. Cardanus C iam excluſa iuncta corpori manere ſcribit, donec excludantur fœtus. Idemque meminit minimos Aſtacos caudæ matris adhuc adhærentes ſe conſpexiſſe, quod etiam à Zoographo eſt animaduerſum. Albertus ait: Oua fæminæ primò in corpore ſunt valde compreſſa: deinde paulatim exeunt, & virgulis ſub cauda cutis adhærent, donec complentur.

NATVRA.

TESTAS ſeu cruſtas & hi ſingulis exuunt menſibus: quo tempore lapillos in capite multo grandiores gerunt. Hyeme latent menſibus quinque; nam eius frigore læduntur admodum. Cruſtam autem veris tempore prodeuntes exuunt. Putant aliqui hiberno tempore eos quoque apparere, ac ad litora prodire: æſtate autem recedere gregatim ad aquas optatas. Lunæ vim quoque ſentiunt, quemadmodum Cruſtata omnia, & Oſtracoderma. Nam nouilunio admodum emaciantur, fiuntque excarnes, plenilunio contrà pinguescunt, vt etiam vêre & autumno.

D

EMBLEMATA.

ALCIATI hoc eſt emblema *in Paraſitos.*

Quos tibi donamus, fluuiales accipe Caneros:
Munera conueniunt moribus iſta tuis.
His oculi vigiles, & forſice plurimus ordo
Chelarum armatus, maximaq; aluus adeſt.
Sic tibi propenſus ſtat pingui abdomine venter,
Perniceſq; pedes, ſpiculaq; apta pedi.
Cùm vagus in triuijs, menſaq; ſedilibus erras,
Inq; alios mordax ſcommata ſalſa iacis.

TEM-

TEMPERAMENTVM.

TEMPERAMENTVM, inquit Michael Sauonarola, non inuenio ab authoribus determinatum. Sed quia ſunt de genere piſcium, & ſomnum inducunt, idq; vehementer: iudico ipſos frigidos & humidos, ita vt frigefaciant in primo ordine, humectent in ſecundo. Caſtor Durantes frigidos in ſecundo ſtatuit, humidos in primo. Sunt quidam qui calidos putarint, quòd inter coquendum rubeſcant: quorum certè argumentum valde frigidum eſt. Color enim non indicat rei temperamentum, vt alibi fuse apud Galenum legiſſe memini. Deinde ſi indicaret, cruſtæ tantùm naturam oſtenderet, quæ cocta rubedinem contrahit, non autem partium interiorum, quibus veſcimur, & de quibus iam eſt quæſtio. Nec omnium fluuiatilium Aſtacorum cruſtæ coctæ rubeſcunt profuſus: nam qui inter ſaxa lapidoſaq; loca habitant, cocti pallidiores ſua cruſta cernuntur. Coctione autem rubeſcunt cruſtæ: quia calor ignis partem terreſtrem in humido conſiſtentem deterget, dum in ipſam agit mediante humido.

VSVS IN CIBIS.

PRÆTER Chelas & caudam, nil in his eſt, quod comedas: atque ea cùm ob frigidam intemperiem, tum etiam duritiam & craſſitiem malè andiunt. Quapropter non admodum concoctionem promouent, & longiore in ventriculo mora mandatis caput frigidis, & humidis vaporibus ſoporem inducunt: cocta nihilominus ſatis nutriunt & ſanguinem ſuccumq; non facile diffluentem generãt, & pituitoſum. Facilius autem digeruntur quàm marini, & melioris, ſuauioriſq; carnis exiſtunt. Vnde Cardanus ait ſe admodum delectatum in cibo fluuiatilibus, marinos verò abhortuiſſe ſemper. Caſtor Durantes

In lib. 20. de ſanit.

Aſtacus & molli carne eſt & denique ſuaui,
Præditus, hinc ſ, ideo perfacile excoquitur.

Minores qui inter ſaxa capiuntur, illaudati ſunt; commendatiores qui ſunt maiores & cocti rubeſcunt; viuos ac recentes conſeruari aiunt ſi chalibem appoſueris. Commendantur autem præcipuè Martio & Aprili menſibus: & magis creſcente luna quàm decreſcente. Reperiuntur aliquando in his intricatæ venæ albæ, Germani Neſtel hoc eſt ligulas vocant: improbantur hi in cibis, vt omnes piſces ita affecti. Dum itaque coquuntur, non ſimplicem aquam deſiderant, ſed mixtam cum aceto aut omphacio; feruentemq; vt caro eorum firmida firmetur, coquaturq; faciliùs: apud plurimos nobiles in Italia ſic cocti menſis apponuntur, cum acerrimo aceto, & ſale & pipere. Tortam ex Gammaristempore ieiunij hanc ibis deſcribit Platina. Ex Cammaris elixis quod bonum eſt, in mortario tundes. Succum deinde amigdalinum cum aqua roſacea per ſetaceum tranſmiſſum præparabis: aut ſi non poteris, ius piſorum aut cicerum alborum ſeruabis. Paſſulas & ficos quinque conteres. Modicum petroſelini, amaraci, betæ parum incoctæ, minutatim concides: cinnamomi, zinziberis, ſaccari, quantum ſat erit, addes. Mixta hæc & benè tuſa cum ouis lucij, vt coagulum creta meliùs coquantur, in teſtu bene vncto, ac ſupter, ſuperuè incruſtato, ad ſocum ponnes flamma procul, coctum ſaccaro & aqua roſacea ſuffundes. Membra omnia hoc edulium lædit. Ex libro Germanico Baltaſaris Sten delij coqui. Cancros (ſic nominat Aſtacos) in olla vel in ſartagine coques (ſed in olla ſapidiores fiunt: faciliùs tamen aduruntur, ne caueatur ſedulò) affuſo vino vel aqua, condies ſale & modico pipere. Cura ne exundet ius efferueſcens, cùm pulchrè rubent, ſatis iam cocti ſunt. E Cancris ſerum & coagulum. Cancellos paruos detracta cruſta, quam & fel ſequetur, & vena caudæ media extracta, pila tundes crudos; lac affundes, & colabis (vel tranſiges per cribrum æneum, id eſt, multis exiguis foraminibus pertuſum) defundes in ſartaginem, & cochleari aſſiduè permiſcebis, ne aduratur: ſic etiam maculis vel punctis pulchrè variabitur. Lento igne coques: tam aceti affundes, vt coaguletur. Tum in cribrum æneum fundes, modicè onerabis. Dein ſero iuſculum facies & croco colorabis. Coagulum in partes ſecabis; cibus eſt delicatus. Cruſtarum fartuta: Cancris elixis cruſtas & chelas ſeparabis: & quidquid bonæ eſt pulpæ minutatim concides: modicum ſalis, & aromatum pollinem addes: cum ouo permiſcebis & hac

Torta.

A & hac fartura rurſus implebis cruſtas & in veru ligneo ſuper craticula leuiter aſſabis: ſunt qui butyro frigant, id quoque leuiter. Addit & alios modos de pulpis contuſis, quos omittit Zoographus. Sunt qui pulmentum de Aſtacis ſic fermè parent: Aſtacos coquunt, terunt cum medulla panis candidi, & cum lacte amygdalino per ſetaceum tranſigunt: agitant cum ſex ouis, modicum aromatici pollinis addunt. Ius ex eiſdem parat Bartholomæus Scappus hoc modo. Integros coctos aqua, vino, aceto, ſale, pipere, in mortario tundit, addita aqua tepida, dein colat per ſetaceum, hæc aqua erit rubicunda, eiuſdemque cum Aſtacis ſaporis, iuſque vocatur, hoc luteum magis efficiunt caudæ & chelæ Aſtacorum Vere & Autumno. Fiebat quoque olim garum ex Cammaris. Plinius: ſic alex (hoc eſt piſcoſum ſalſamentum a ſuo liquamine nondum ſeparatum) peruenit ad Oſtreas, Echinos, Vrticas, Cammaros, Mullorum iecinora, innumeriſque generibus ad ſaporem gulæ cœpit ſal tabeſcere. Plautus apud Feſtum in Nerita.

Pulmentũ. *Ius.* *Lib. 3. de re. cul. c. 113.* *Garum ex Cammaris.* *Lib. 3. c. 8.*

Muriatica autem video in vaſis ſtanneis,
Bonam Naritam, Cammarum & Tagenia,
Echinos fartos, Conchaſq; piſcinarias.

B Videntur quoq; olim hi in rubris ſcutellis menſis fuiſſe appoſiti ex hoc Martialis verſu:

Immodici tibi flaua tegunt chryſendeta multi:
Concolor in noſtra Gammare lance rubes.

Si quis, inquit Georgius Pictorius, in vino ſublimato in vaſe Cancrum imponat, & accendat, ſtatim rubeſcet, quem deinde viuum & rubeum, ſpectaculi vice ridiculi, conuiuis inter coctos apponet. Putat Zoographus melius eſſe, Cancrum filo ferreo vel aliter tenere ſuſpenſum ne vaſis caliditate pereat vel amburatur: quod aliquando factum vidit.

VSVS IN MEDICINA.

AD canis rabidi morſum, eandem omnino Aſtacis fluuiatilibus facultatem, quam Cancris tribuere veteres, neque vnquam fefelliſſe experientiam compoſiti aduerſus veneni genus id de veteri deſcriptione ex fluuiatili Aſtaco medicamenti, ritè C atque in tempore exhibiti vſu quotidie multo teſtatum, comprobatumque eſſe Iulius Alexandrinus affirmat; qui in medicarum quoque facultatum aliarum, quarum non eſt hic enumerandarum locus, vſus, inquit, experimur eoſdem, reportamuſque hodie ſæpè Aſtacorũ eiuſmodi præparatione, quos nobis olim de Cancris prodidere authorum ſcripta. Hæc ille contra Rondeletium & alios, qui non probant medicos qui Aſtacis eam vim in cibis & pulmonum vitijs ineſſe exiſtimant, quæ Cancris: quoniam carne ſunt præhumida, diſſipatu facillima, ac pauci nutrimenti. Sanè Leonellus Fauentinus carnem eorum cuidam ad phthiſim miſcet. Electuarium ad maraſmum & phthiſim ex deſcriptione Bartholomæi Montagnanæ: Caudarum Cancrorum fluuiatilium præparatarum libræ dimidium: ſeminum intybi, acetoſæ, ſcariolæ, lactucæ, cuiuſque drachma ſeſqui: nuclei pinei purgati vnciæ duæ: ſacchari ſecundæ decoctionis vnciæ quatuor: mellis violacei quantum ſufficit, miſcentur. Ad talem aliqui commendant ius de Aſtacis fluuiatilibus in plenilunio captis. Ipſos etiam Aſtacos riuales & fluuiatiles in cibo commendant: liquore arte chymica ex eis diſtillato partes tabidas, macie & atrophia confectas, illinunt & perfricant. Tunduntur inquit, Ryſſius, Aſtaci crudi cum ſuis cruſtis, & chymicis inſtrumentis ad ignem lentum D in vaporem ſoluuntur: qui denſatus in aquam colligitur, vtilis ad tabem & atrophiam. Haſce præparationes nimis ſuperſtitioſas iudicat Alexander Benedictus; quin per ſe prodeſſe admodum phthiſicis affirmat. In hectica febri etiam laudantur. Primo, inquit Gaynerius, in lixiuio bulliant, donec teſta eorum poſſit remoueri, deinde in aqua hordei coquãtur perfectè. Sed quoniam concoctu difficiles ſunt, ſi in eadem menſa cum alio cibo ſumantur, leuior præponatur. Vel abiectis extremitatibus toties in lixiuio forti lauentur, donec graueis eorum odor non amplius ſentiatur: deinde in aqua hordei ritè decoquantur. Eorundem carnem ad antidota analeptica ſecreta, ter lixiuio, vel aqua ſalſa ſi lauetur, donec odor toteſ abierit: ex aqua hordei, aut ſero butyri coquatur. Decoctũ ex chelis & caudis crudis è cortice exutis in aqua hordei empyemati cũ febre valida addito ſaccharo plurimùm cõferre author eſt Cardanus. Ad icterũ celebratur hoc ex Anonymo: Aſtacis fluuiatilibus iunioribus quinquaginta contuſis exprime ſuccũ: cui admiſcebis tãtundẽ chelidonij, vel diſtillati

Ad canis rabidi morſũ. *Ad phthiſin.* *Ad Hecticã febrem.* *De ſan. tuen. li. 3. cap. 57.* *Ad icterum.*

ex eo liquoris: hoc æger quaternis hauſtibus ebibet: manè ſcilicet ac veſperi ſub ſomnum per biduum: deinde vtendum balneo ſudatorio, de chelidonio ſimiliter. Si vrina impediatur, propter calculum, aut ſtranguriam, ſic facies: Cancrum viuum in mortario teres, vinum affundes: ſines ita per noctem: poſtridiè manè exprimes & colabis, & propinabis partem ſuperiorem, ideſt, puriorem ægroto. Miſcebis etiam in potu ſemina vrinam cientia; raphani, apij vel petroſelini, lithoſpermi; & nucleos perſicorum in cibo dabis, ex incerto. Simile remedium inuenit Zoographus commendari ad teneſmum & prouocandum aluum. Cardanus tradit Aſtacorum horum cortices, cum pectore & reliquo corpore in furno ſiccatos curare vrinæ profluuium, puto rectiùs vrinæ retentionem. Vnguentum ad partium corporis conſumptionem, & atrophiam hoc deſcribit Zoographus: Aſtacos fluuiatiles viuos cum iecinore vitulino tere & læuiga: deinde cum olei oliuarum & laurini, ana libra ſemis, vnguentum conficito. Ad clauos & alia infixa corpori extrahenda: Adipem leporis miſce cum cancro crudo contrito, & impone loco, quem clauus, aut quidquid eſt ſubierit; ex aduerſo autem tres aut quatuor fabarum flores illiga: & per horas duodecim relinque. Remedium quod ad cephalæam efficaciſſimum putant, tale extat apud Alexandrum Benedictum. Cancrum fluuiatilem coctum diligenter tritum, refrigeratumque cum oleo ſcilicet cucurbitino aut violaceo, aut roſaceo, naribus ſupponunt, vt olfactu iuuet. Ad periculoſam linguæ & gutturis inflammationem, quæ febribus aliquando ſuperuenit, & exercitus epidemio malo ſæpe inuadit, Germani a colore vocant die Bruni, remedia ex Aſtaco fluuiatili plurimùm commendantur, fiunt autem ab alijs aliter, vt ſubſcribemus ex libris Germanicis manuſcriptis interprete Zographo. Primum eſt huiuſmodi. Aſtacum viuum contuſum cum aceto colando exprime per linteum. Purganda autem & radenda lingua eſt, deinde ſpatulam ligneam inductam panno cocci colore, in ſuccum illum intinge: ſic linguam & os perfricato. Secundum. Aſtacus refrigerat. hunc circa caput & caudam euiſceratum in pila contunde diligenter: & aquam inde linteo expreſſam, ore tenere ægrotum iube, ita vt collum ſurſum (retrò) ac deorſum moueat, nec tamen deglutiat. Tertium quod à duce quodam militum frequenti experimento cognitum accepi: Aſtacos circiter decem viuos continere: & ſtillatitios liquores intybi, roſarum, & papaueris erratici affunde, inde expreſſus ſuccus vinum rubellum refert, eo linguam abluere, & diligenter ac penitus gargarizare oportet: deinde etiam hauſtum eius mediocrem bibere. Linguam abſterſam & purgatam larido inſulſo perunge, poſt horam aut dimidiam quidquid viſcidæ pituitæ inſederit, rurſus abſterge, & ſucco Aſtacorum præſcripto denuo laua. Mirè ſanat, etiamſi cruſtæ denſiuſculæ iam occuparint linguam. Quartum. Decocto ſaluiæ in aqua os diligenter collue. Deinde ſuccum de Aſtaco viuo contritum expreſſum propina: & potionem para huiuſmodi. Fungos de ſambuco, & ceraſa viſcula (quæ acida ſunt & nigricant) ſicca aut recentia cum pauco alumine in aqua coquito, quæ colata bibi debet. Poſtremò os colluatur aqua pura alumine permiſta. Quintum. Saliua equi auenam aut hordeum paſti, os ægroti diligenter colluitur: deinde ex Cancris viuis contuſis humorem exprimes, eodemque rurſus lauabis. Quod ſi viuos habere non potes, pollinem de Cancris aridis in clibano toſtis inſperge, poſtquam equi ſaliua ablueris. Anonymus quidam manuſcriptus quem citat Zoographus ad paralyſin hoc ſcribit remedij genus: Pullum ciconiæ roſtro ſub alam inclinato ſuffocabis puluino impoſito: deinde (inciſum nimirum minutatim) in alembico rarefario ſtillatitium ex eo liquorem colliges, & primùm membra paralytica decocto Cancrorum abſque ſale ablue, deinde liquore è ciconia collecto inunges: atque hoc alternis facere aliquandiu perges. Aiunt quoſdam omnino reſolutos, contractos & claudos huius remedij vi egregiè reſtitutos eſſe, neruos enim extendit & dirigit. Cum mulieri mammilla ob lactis abundantiam ſuppuratur, & cancroſa fit ac perforatur, tum caro illa infecta & partes vicinas exedens, hoc modo breui tempore curatur: Bufonem craſſum occide quocunque modo, & ligno infixum domum portes, & in bilance ponderes, addaſque eiuſdem ponderis Cancros viuos, & in olla rudi vitreata opertaque & luto munita, ita vt in medio tantùm foramen exiguum relinquatur, vrito ſuper pruna mediocri, calore non intermiſſo, & hoc cinere vtitor: ex Innominato. Puluerem de Aſtacis fluuiatilibus vſtis infla aduerſus vnguem oculi, ſic enim in equo appellatur morbus. Puluerem ex oculis eorum cum aqua foliorum perſici potum, poſt venam ſectam, Leonellus Fauentinus commendat ad pleuritidem notham. Lapillorum quoque magnus ad varios morbos celebratur vſus: hi cùm ex viuis & recentibus eximuntur glauco & ſub cæruleo colore ſunt, triti ac poti, vt ait Albertus cordis roborare vires dicuntur.

Ad vrinæ retentionem.

Ad calculũ.

Li. 3. de ſan. tuen. c. 57.

Ad clauos extrahẽdos.

Ad cephalæam.

Ad inflãmationẽ linguæ & gutturis.

Ad paralyſin

Ad Cancrũ in mammis.

Lapillorum vſus.

Dentes

A Dentes infricatus ex eis pollen dealbat & purgat. Idem cum fæce vini albi arida, vlceribus cauis pudendorum inſpergitur vtiliter. Carbones è tilia aceto reſtinctos cum eodem polline aliqui propinant aduerſus ſanguinis grumos ex lapſu, & hæmoptoicis. Officula de poſtibus leporum cum lapillis Cancrorum (vt ait quidam Obſcurus) trita è vino bibuntur, vt prauos in ventriculo aut alibi humores exſiccent. Videtur, inquit, Zoographus, & ad calculum renum promouendum, & album muliebrem fluxum, & coli à pituita dolores, & epilepſiam idem remedium per ſe vel alijs admixtum profuturum. Nam Cardanus prohibere hos lapides generationem calculorum in renibus, ac genitos diſſoluere tradit. Vrinam mouent non in homine tantùm, ſed etiam in iumentis. Sunt qui æqualem ſeminum vrticæ partem addant, & ad proliciendam vrinam propinent noctu è lecto, è ſtillatitio fragorum liquore, aut vino, aut aqua. Idem aduerſus calculum auxiliari promittunt. Pultis contra calculum vt in libro quodam Germanico manuſcripto reperit Zoographus. Ieiuni leporini vſti, apij, id eſt, petroſelini vulgò dicti: ſeminis aquileiæ, ſingulorum vnciæ duæ. Maxillarum lucij nucleorum perſicorum, ſanguinis hircini, lithoſpermi ſeminum ſaxifragæ ſeminum; lapillorum de Aſtacis, Zinziberis albi, cinnamomi ſingulorum vncia. B Aniſi, coriandri, vtriuſque ſemiuncia, macis drachmæ duæ: ſaccari vnciæ quinq; miſceantur. Ad lunaticos oculos equorum aliqui lapillos hos terunt & melle exceptos illinunt, quod alij etiam ad cicatrices & vngues oculorum in equis adhibent. Albertus oua eorum ad venenatos ſerpentium morſus commendat. Aduerſus ſcabiem puerorum à phlegmate ſalſo, teſtas Aſtacorum tritas, oleo roſaceo excipe & inunge. E teſtis Aſtacorum in olla toſtis aliqui puluerem faciunt, egregiè ſiccantem.

Ad calculũ.

Ouorum facultas.

VSVS IN VARIIS.

ESCA ad piſces capiendos menſe Septembri commodè fit ex Aſtacis paruis & teneris vel caudis eorum. Extremis forcipibus Aſtacorum elixorum cutis affricata, rubeo colore ſeu fuco tingit: ſed vergit ad croceum. Si Aſtacum mortuum in meatum aliquem talpæ impoſueris, relinquet illum propter fœtorem: nec repetet, donec fortè multò poſt C tempore fœtor omnis euanuerit.

DE ASTACO CARABOEIDE. Cap. VII.

FORMA quadam media eſt inter Carabum & Aſtacum, quem Carabo ſimilem Aſtacum nuncupaui, ſiue καραβοειδῆ. Eſt autem pari magnitudine cum Aſtaco fluuiatili, aut paulò longior, colore cinereo ferè omni corporis parte, antennis quatuor, duabus longioribus, reliquis breuioribus: pedibus hirſutis, item chelis ſiue forcipibus, qui vt Locuſtæ partem inferiorem breuem habent, ad quam ſuperior multò longior adducitur. Pedes duo priores chelis proximi tabellas in extremitate circum vndique ſerratas habent ad natatum faciliorem fortè vtiles, dorſo eſt læui vt Aſtacus aut Squilla, collo nouem tabellis conſtante, quarum tres priores ſunt ſine appendicibus, reliquæ eas habent. D Lata eſt admodum cauda & quinque pinnis conſtans.

DE GAMMARO TERRESTRI. Cap. VIII.

CRVSTACEI quoddam genus in terra latitat, maximè in India Occidentali, Cuaraſſas vocant, tam propè Gammarorum formam, vt cùm effoſſum è terra conſpexiſſet Iulius Cæſar Scaliger, ac roganti quid eſſet, in ſepulchris inueniri alij dictitaſſent, à Gammaris abſtinuerit diù.

DE SQVILLIS IN GENERE. Cap. IX.

ÆQVIVOCA.

QVILLÆ gibbæ quandoq; apud ſcriptores generis nomine intelliguntur, quòd & magnitudine ferè media ſint inter maiores minoreſque, quin Venetijs hodie ſimpliciter Squillæ dicuntur: & à Græcis hodie Carides. Quare cùm Gillius Venetis Squillas quaſdam dicit vocari paruis Gãmaris ſimiles: an rem acu tangat, alijs iudicandum relinquo: Græci, vt dixi, Carides dicunt & Caramidia Bellonio teſte ; uarum color nigricat. Cæſar Scaliger tamen Squillam minimam ab Adriaticis generis nomine vocari ſcribit. Oppianus verò etiam luporum piſcium à Squillis interitum decantans: non alias quàm Gibbas intellexit, vt Rondeletio placet. Et quæ medici veteres de Squillarum alimento tradunt, de Gibbis potiſſimùm accipienda putat. Quocirca quæ hoc capite de Squillis dicentur, vel ad omnia Squillarum genera pertinent, vel incerto earum generi adſcribenda erunt. Nam à veteribus multa abſolutè proferuntur, quæ ad propriam quandam ſpeciem referenda erant, veluti maximè ad gibbam. Squilla præterea Latinis genus eſt bulbi à medicis frequenter ſatis vſitatum, *σκίλλη* Græcis dictum. *Καρίδες* ab Hierocle in Hippiatricis Græcis nominantur abſceſſus quidam; Ruellius Squillares furunculos interpretatur. Athenæus refert ex Ephoro, vrbem circa Chium inſulam *καρίδας* dictam fuiſſe, quòd ibi multæ naſcerentur Squillæ; *καρίδες* præterea oppidum Stephanus agnoſcit, quod in Phrygia ait fuiſſe. *Καρὶς* idem quod *καρία* ſeu *καρικὴ* ſeu *καρινὴ* Euſtathio, qui ſic inquit: *Ἡ δὲ καρία καὶ καρίνη λέγεται, καὶ καρὶς δέ*. Caris quoque Galliæ fluuius Gregorio Turonenſi. Cher hodie. In Legerim ſe exonerat. Squilla vulgò Bononiæ campana vocatur.

Lib. 2. de aquat. c. 3.

Lib. 3.

SYNONYMA.

L. 32. c. vlt. Scylla monſtrum.

APLINIO in piſcium catalogo nominatur Scylla: vbi Squillam legere mauult Zoographus, quæ Græcè *καρὶς* dicitur: niſi reuera Scyllæ nomine monſtrum aliquod marinum intellexerit, cùm Phorcum quoq; deum marinum in eodem catalogo recenſeat. Sed de Scylla monſtro plura dicemus alibi. Gaza Ciceronem ſecutus & Plinium *καρίδα* vertit Squillam, & *τὸ καρίδιον* (qua voce vtitur Ariſtoteles) Cicero Squillam paruam. Obſeruandum eſt primam voculæ *καρὶς* ſemper produci: vt apparet in carminibus Oppiani & Archeſtrati, & multis ab Athenæo citatis verſibus. Vnde non ſine ratione aliàs *κωρὶς* & *κωρὶς* dicitur, vt Sophroni in Mulieribus.

Proſodia καρὶς voculæ.

Vide pulchras Couridas, vide Cammaros,
Vide amicas illas aſpice, vt rubent, vt leues & hirſutæ ſunt.

Ita quoque Epicharmus in terra & mari: Cœuridas phœniceas vocat. Idemque in Logo *καρίδας* dixit hoc carmine:

Aphyas ſimul & flexuoſas καρίδας:

Simonides verò:

Thynnis Loligo: gobijs καρίδες.

Lib. 3. Etymon.

In caride penultimam Attici corripiunt & proportione quidem congrua, vt cenſet Athenæus, quia vox illa *ἀπὸ τοῦ κάρη*, id eſt, à capite ducta ſit, quod Squillis maiuſculum eſt. Varrinus quoque & Euſtathius à capitis magnitudine dici putant, fortè ex hoc Athenæi loco. Quemadmodum itaque à voce *γραφὴ* id eſt, pictura vel ſcriptura deriuatur *γραφὶς* id eſt ſtylus, vel penicillus: & à *βολὴ* id eſt, iactus, *βολὶς* id eſt, iaculum; ſic à *κάρη κάρις*, fingi probabiliter admodum conijciunt. Alibi etiam Euſtathius inter exempla *ἀντιγραμματισμοῦ* (vbi nomina vel diuerſas vel eaſdem res ſignificantia, literis trãſpoſitis conueniunt, vt *χλὴ, χολὴ*) *καρίδα* quoq; & *ακρίδα* ponit: & ſanè conuenit ei cum Locuſta, quòd ſimiliter ſaliat. Scarus piſcis, vt & Scaris (*σκάρος ὡς καὶ σκαρὶς*) à verbo *σκαίρειν*, quod eſt ſalire, ſaltare, dictus

Scarus piſcis vnde dictus.

A dictus eſt Athenæo & Euſtathio. Fuerint autem fortè eiuſdem piſcis nomina Scarus & Scaris, ſicut perca & perciſ; niſi potiùs legendum ſit καρις ideſt Squilla : nam ea quoque à verbo σκαίρειν ſic dicta, s initiali abiecto videtur teſte Varino, idque magis Zoographo placet, quàm vt Scaridem quoque piſcem faciamus, cùm id nomen apud authores non extet. Apud poetas iota ſiue media ſyllaba frequenter producitur. Eubulus in Orthanne.

Καρῖδα καθῆκα κατω κατεσπασ' ἀυθις
Squillam humi depoſui & retraxi poſtea.

Idemin Iaelmo:

Ωρχουῦ το δ' ὡς καρεδες ἀνθρακων ἐπὶ
Πηδῶσι κυρτάι, ideſt.
Saltabant, vt Squillæ ſuper prunis
Gibbæ ſaliunt.

Plura alia eiuſmodi apud Athenæum legere eſt exempla, in quibus media ſyllaba καρίδος
B producta cernitur. Sed in ſoluta oratione (vt Ariſtotelis & Athenæi libris) eam ſyllabam acui reperies, cùm producta circumflecti deberet, genitiuo tantùm plurali excepto. Solius Eupolidis teſtimonium, qui eorripuit, profert Athenæus:

——————πλὴν
Ἅπαξ ποτ' ἐν φαίακος ἔφαγον καρίδας.
——————*præterquam*
Semel aliquando in Phæacis ædibus Squillas comedi.

& aliud eiuſdem in Populis:

Ἔχων τὸ πρόσωπον καρίδος μαθλητίνης, id eſt.
Faciem habens Squillæ punicæ.

Reddit quoq; Athenæus, cur mediam corripuerint Attici, rationem hanc, quam ſolus Iſaacus Caſaubonus aſſecutus videtur: Apud Atticos quanta eſt dyſſyllaborum in is deſinentium prior: tanta eſt in illorum obliquis media ſyllaba. vt βολὶς βολίδος: γραφὶς γραφίδος: contrà ψηφὶς ψηφῖδος, κρηπὶς κρηπῖδος. In καρὶς priorem corripiebant Attici. Vnde quid ſequatur clarum eſt, at illi poetæ qui priorem in ea voce producebant, mediam quoque in obli-
C quis neceſſariò longam ſtatuebant. Κουρίδες, καρίδες Heſychio. Colybdenæ nomine Epicharmus (vt Nicander vult) pudendum marinum intelligit, Heraclides in Opſartytico apud Athenæum, Squillam. Squillæ nomen Veneti, vt dictum eſt, Gibbæ ſimpliciter tribuunt: Burdegalenſes verò Crangæ. Cammarum Romani olim ſpeciem vnam Squillarum appellabant, vt placet Athenæo: poſteriores ad multa Cruſtata Locuſtarij generis hoc nomen tranſtulerunt. Nam & Aſtacum fluuiatilem ſic nominant Itali, vel potiùs Gammarum, & Gammarellam: & Squillam gibbam Maſſilienſes Carambotum: Romani Gambarellam: & ſimiliter paruam fluuiatilem, vt Bellonius ſcribit: quam alij Gambarozolam: Galli Prouinciales Caramot: vt Ctangonem ijdem Caramote, quam Itali Gambaro di mare, vel Cammarugiam appellant. Germanicè, inquit, Zoographus, Squillas omnes Meerkrebslein recte appellabimus, ſiue ſimpliciter, ſiue cum differentia Sonder Scheren ideſt, ſine forcipibus. Inferiores Germani & Friſij & Hollandi Squillę ſpeciem quandam paruam vocant Garnat, Gernard, Gernier: Garnole, Gibbam, vt putat idem Zoographus: quàm Bellonius Lutetiæ Gueruette vocari ait; pro quo fortè ſcribendum Guernette, vt à Germanis ſumptum ſit
D id nomen, non corruptum à Gallico Cheurette, vt ipſe Bellonius putat: Licebat autem hoc etiam vnius ſpecie nomine abuti pro genere, adiectis differentijs. Eliota Anglus Squillam interpretatur a Schrympe: Zoographus ab Anglis accepit à Schrimpe ſpeciem eſſe Squillæ vel Cammari maiorem: & aliam minorem, quam vocant à Pran: aut fortè contrà, non enim ſatis meminit.

Colybdena.

Cammarus quid olim Romanis.

Aſtacus fluuiatilis.

GENVS. DIFFERENTIA. Deſcriptio.

Li.4.de par. cap.8.

SQVILLÆ, teſte Ariſtotele, à Cancrario genere differunt, eò quòd caudam habeant: ab cruſtario verò, quòd forcipe careant; idq; quoniam plures habeant pedes: eò namque redundantia illa abſumitur. Pedes autem obtinent plures, quòd magis ad natandum, quàm ad ingrediendum ſint ſuapte natura propenſiores. Græcè ſic legitur. Αἱ δὲ καρίδες, τῶν μὲν καρκινοειδῶν διαφέρουσι τῷ ἔχειν κέρκον: τῶν δὲ καραβοειδῶν, διὰ τὸ μὴ ἔχειν χηλὰς ἃς οὐκ ἔχουσιν διὰ τὸ πλείους ἔχειν πόδας: ἐνταῦθα γὰρ ἡ ἐκεῖθεν ἀνήλωται αὔξησις. πλείους δὲ ἔχουσι πόδας, ὅτι νευσικώτεραί εἰσιν ἢ πορευτικώτεραι. In his verbis Gazæ translatio pro καραβοειδεῖς, non rectè habet cruſtarios, literariorum nimirum lapſu, nam cruſtarium eſſe, omnibus cruſta tectis cõuenit; quare Locuſtaceos verterim, vt & ipſe Gaza alibi vertit, quod cùm hoc in loco non conuenire putat Zoographus, aſſerens Locuſtas etiam forcipibus carere: quamobrem, inquit, Latinè Aſtacarios fingamus licet, fallitur. Habent enim Locuſtæ forcipes, quemadmodum ſuo loco ex multis locis Ariſtotelis comprobauimus. Deinde hæc verba ὅτι νευσικώτεραί εἰσιν ἢ πορευτικώτεραι, inuerſa eſſe apparent, legendumq; ὅτι πορευτικώτεραι εἰσιν ἢ νευσικώτεραι. idcirco enim inquit plures pedes habent Squillæ, quoniam ad incedendum magis, quàm natandum comparatæ ſunt. Hoc & res ipſa indicat, & verſio Gazæ: & Michaelis Epheſij in ſcholijs verba hæc. τὰ δὲ λέγει ἔχειν πόλλους πόδας διὰ τὸ μᾶλλον, lege ἧττον vel οὐ μᾶλλον, vt & Gaza vertit, & ex ſequentibus apparet) νευσικὰ εἶναι ἢ πορευτικά. εἰ μὲν γὰρ ἥσαν μᾶλλον νευσικώτερα, εἶχεν ἂν ὀλίγους πόδας. ἐπεὶ δὲ μᾶλλόν εἰσι πορευτικά, ἔχουσι πολλοὺς πόδας. Rondeletius proprium Squillis eſſe ſcribit carere chelis, harumq; vice brachia maiora pedibus habere. E contrà Bellonius nequaquam audiendos cenſet, qui forcipibus carere Squillarum pedes exiſtimant. Conciliari fortè poſſunt cum Ariſtotele eumq; inſequente Rondeletio, vt, ſi hunc dicamus chelas propriè dictas, quales Aſtaci antè cæteros habent, Squillis negare: Bellonium verò pedes forcipatos ſimpliciter eis attribuere, non quòd maiores & propriè dictas anterius chelas habeant. Indicæ ſanè Squillæ teſte Aeliano in Gange fluuio chelas maximas habent. Color Squillis non ſemper idem, nam, vt author eſt Ariſtoteles, nigreſcunt vere, poſtea albedinem ſuam recipiunt. Cornua etiam habent, eaque Oppiano teſte acuta, & in ſummo capite poſita. Aelianus aculeum acutiſſimo triremis roſtro ſimilem, & ſecturas, ferræ modo habere ait: Rondeletius Oppiani verba de Squillis ſuo aculeo lupos piſces interimentibus interpretatur. peculiariter de gibbis. Nã quæ minimæ ſunt, inquit, cornu carent. Cruſta fragili, vt ait Plinius, incluſis, oculi rigent. Locuſtis Squilliſque magna ex parte ſub eodem munimento præduri eminent. Inteſtinum quoq; eis, veluti Locuſtis & Aſtacis, rectà in caudam finit, quà excrementa emittunt, & ouapariunt. Nunc pergam ad genera. Tria hæc recenſet Aelianus ἑλειους ſiue paluſtres, & quæ algis vectitant; πετραίους ſiue ſaxatiles, quæ tertiæ ſunt. Sunt hæ partim à victu, partim à loco ſumptæ differentiæ, à quo & aliæ marinæ, aliæ fluuiatiles dici poſſint. Nam quem Græci Aſtacum fluuiatilem & Camarum nuncupaui, alij Squillam fluuiatilem vocant. Sed quæ nam ſit inter eum Gammarum, & Squillam, præcipuè minorem, cui alioqui quàm alicui generi ſimilior eſt, differentia, nos his verbis docuit Cæſar Scaliger: Sanè, inquit, Squilla parua Gammarus parum differt, ſi minus accuratè conſideres. Diligentiùs intuenti recognoſcetur Gammari roſtrata facies, Squillæ mutila. Gammaro pedes duo priores, quibus pro manibus vtitur, forcipati, Squillæ vniformes: Squillæ lamellæ latiores, ipſa tota compreſſior. Hæc ille. Iam proſequamur. Magnitudine quoq; differunt: Sunt enim, & magnæ & paruæ quas Gambarettos in Italia vocant, & maiores rurſus non ſemper eadem magnitudine: ſed omnium maximæ exiſtunt Indicæ, vtpotè Locuſtis maiores, & forma diuerſa. Harum enim, teſte Aeliano, quæ ex mari veniunt in Gangem, forcipes maximos habent, & tangentibus aſperæ ſunt, quæ verò ex mari rubeo in Indum excidunt, læues, audio habere ſpinas (ἄκανθας cruſtas, vel dorſa læuia) ſed oblongos & implicatos abeſſe dependentes cirros, & forcipibus carere. Differunt itaque hæ Squillæ Indicę non tantùm magnitudine, ſed & forma corporis totius. Cardanus autem fluuiatiles à marinis ſolùm magnitudine differre aſſerit; ſed fluuiatiles vbi coctę ſunt, ſubfuluas eſſe. Ariſtoteles tria Squillarum genera recenſet, κοιλάς, hoc eſt, gibbas κραγγόνες, crangones vertit Gaza & paruas

Gammari, & Squillæ paruæ diſcrimen. Exercit. 245.

Magnitudine differunt. Squillæ Indicæ quales.

Lib. 16. de animal. c. 13

De ſan. tuen. 3. ca. 58.

Gazæ error. Li.4.de par. cap.5.

Ariſtoteles correctus.

Quid Squillis propriũ. An chelas habeant.

Hiſ. 8. c. vlt. Color. Cornua.

L. 11. c. 37. Oculi. Inteſtinum.

1. de animal c. 30.

Hiſ. 4. cap. 2.

A & paruas quæ nunquam maiores fiunt. Rondeletius ſpecies plures facit, quia ad tres ſuperiùs prædictas referri non poſſunt omnes. Nam Squilla lata, quæ tum cælata, tum glabra eſt: præterea quæ ἀακτις dicitur, nulli rectiùs, quàm Squillarum generi attribui poteſt, vt poſtea explicabitur. Neotericorum doctiſs. Cęſar Scaliger, confuſa admodum cùm videret Squillarum genera apud authores propter multitudinem, ea duo ſumma conſtituit, ad quæ non modò quæ tradidit Ariſtoteles, ſed quæ etiam cæteri omnes recentiores doctiſſimè reduxit. Squillarum ſpecies, inquit, ſummæ duæ, vna vulgari Gammaro ſimilis, ab eo ijs diſcreta notis, quas ſuprà ponebamus, ſed maxima: Aſtacum æquat magnitudine: alicubi etiam ſuperat; quemadmodum ſcribit Athenæus. Vrſa hæc eſt Ariſtotelis. Vbi enim porrecta iacet, vrſi corium extenſum repræſentat. Altera ab hac non niſi magnitudine differt, & lineamentis quibuſdam, quibus teſſellatæ lamellæ pictæ ſunt. Hæc eſt κράγγη Ariſtotelis. At enim Crangen & gibbam ęquè vtrinque habere in cauda pinnas: hoc eas differre, quia in Crange media pinna lata ſit, in Gibba verò, acuta. Secunda Squillarum ſpecies tres continet modos quaſi formarum quoſdam. Vix enim alio, quàm B magnitudine differunt. Omnes gibbę ſunt, Idcirco à Philoſopho dicuntur κεφάι. Omnes Locuſtę ſimiliores, ſi frontis ſpectes cuſpidem, quàm ſupradictis Squillis. Omnibus pinnata cauda pinnis latis, dempta media; eſt enim hęc, vti dictum eſt, acuta. Maxima in noſtro hoc Oceano, minima etiam è Garumma excipitur caniſtris: Ciuadam Vaſcones ob exiguitatem vocant, ideſt auenam. pugillatim enim deuorant, ſicut auenam veterinę. Hęc etiam in mari agitat, nec rubeſcit cocta. Ab Adriaticis generis nomine dicitur. Medię magnitudinis Gambarellus appellatus ab Iſtris. Hęc Scaliger, quem putat Zoographus per Crangen Rondeletij Squillam cęlatam intelligere. quam autem medię magnitudinis Gambarellum ab Iſtris nuncupatum ſcribit, Gibbam dici alijs ſimpliciter. Itali quidam etiam minimam Gambarellum vocant. Pręter prędictas Squillarum ſpecies Mantis eſt Rondeletij. Item καρίδιον ſiue Squillula Conchis quibuſdam inhabitare ſolita, de qua inter Cancellos, vti etiam de ea quam σκύλλαρον Ariſtoteles, Gaza Squillam paruam vocat.

Exerc. 245.

Crangę Ariſtotelis.

Squilla gibba.

LOCVS. VICTVS.

C PARTIM in dulcibus aquis, partim in marinis ac ſalſis degunt: alięque in locis paluſtribus, quas ἑλείους nominat Aelianus, alię propè ſaxa, vt quę petræę ob id dictę ſunt. Oppianus.

Carabus inſidias faciens atq; Aſtacus acer,
In ſaxis habitant curuis, & paſcua carpunt.

Lib. 1. Halieut.

Et quia imos frequentant ſcopulos, vbi multa ſunt Conchylia, inde Horatius.

Affertur inter Squillas Murana natantes.

Murenæ enim eadem loca amant, vt author eſt Oppianus. In mari rubro, inquit Theophraſtus, diffractis lapidibus intus innati apparent piſciculi, & Squillæ & alia quædam animalia: quamquam exiſtimo non viuos piſces in hiſce ſaxis apparere, ſed tantùm eorum imagines, vt in alijs quibuſdam ſaxis diffractis diuerſas rerum effigies in meo Muſæo licet conſpicere, & inter alia Chamam tam perfectè innatam ſaxo, vt quis eam arte ſculptam iuraret. Quocirca de hiſce figuris in ſaxis naturaliter inſculptis intelligenda eſt hæc Theophraſti ſententia. Maiores Squillæ profudiora amant loca, minores magis propè litora degunt. In- D dicum mare prope Gangem maximas alit, quas ſupra deſcripſimus ex Aeliano. Abundat Oceanus Germanicus, ac Gallicus Squillis, quanquam non, tam magnis, & noſtra maria Tyrrhenum & Adriaticum. Magnas circa Iaſum celebrat Archeſtratus parandi obſonij ingenioſus artifex, ſed eiuſmodi multas in Macedonia, & Ambracia hoc carmine.

L. 1, de piſc.
L. de piſc.
In ſaxis varias eſſe figuras piſcium.

Ἢν, ὅπoτ' εἰς Ἴασον Καρῶν πόλιν εἰσαφίκηαι,
Ἐν δὲ μακεδονίᾳ τε καὶ Ἀμβρακίᾳ μάλα πολλαί.
Καρίδ' ὀυμὸν ἀγιδηλήν, σπανίαι δὲ πρίασθαι.

Quę ſic vertit Iacobus Dalechampius:

Si quando Iaſum oppidum Cariæ tu acceſſeris,
Prægrandem Squillam accipies: emere cupientibus rara hac inuenta eſt.
At in Macedonia & Ambracia perquam multa.

Locus quidam καρίδος dictus fuit quòd ibi multę reperirentur Squillę. Viuunt Oſtreorum carnibus. Aelianus quaſdam algis veſci prodidit.

1. de Animal. c. 30.

CAPI-

CAPIENDI RATIO.

SQVILLIS ineſcandis vitulinum fel cum farina, oleo & aqua miſce,& placentulas facito: quibus tandem in eſcam vteris: ex eodem etiam pharmaco mandens, inſpuito in aquam, piſcibuſque frueris: Tarantinus:

ANTIPATHIA. NATVRA.

Lupus à Squillis ſuperatur.

Lt. 1. de animal. c. 30.

CVM labrace perpetuum gerunt bellum, vt author eſt Gaudentius Merula. Eduntur à Phycide, & lupo, contra cuius aſtucias & voracitatem natura ipſas muniuit pari ſagacitate, vt eum vincant. teſtatur id Aelianus his verbis: Lupus piſcis à Squillis ſuperatur quanquam piſcium (vt ita dicam) maxima vorago eſt. Lupi igitur cùm circa paludes maris degant, Squillis quoque paluſtribus inſidiantur. Sunt enim trium generum: aliæ plauſtres, aliæ quæ algis victitant, & tertiæ ſaxatiles. Porrò cùm ſeipſas vlciſci Squillæ non queunt, pro vltione extremum ſpiritum in victoria effundere non dubitant. Equidem earum aſtucias & fraudes non grauabor narrare. Cùm ſe interceptas ſentiunt, faſtigium quod eminet à capite, quodque ſimile eſt acutiſſimo triremis roſtro, atque in ſumma parte ſecturas habet, modo ſerrulæ vncinatæ, hoc inquam animoſæ illæ beſtiolæ cùm incuruarint, ſumma læuitate ſaliunt, & tanquam ſaltatorium verſant orbem. Lupus ore maximè hiante, atque imminenti, quæ eſt pelle tenera & molli, Squillam ex laſſitudine viribus defectam comprehendit, atque prandium fore arbitratur. Squilla primùm in gutturis laxitate ſaltat, poſt aculeos in miſerum venatorem defigit. huic interiora exulcerantur, tumeſcientiaque plurimum ſanguinis mittunt, deinde ſuffocatione Lupum interficiens, interficitur: Tetigit hæc eadem Philes hiſce ſuis Iambis.

Λάβραξ δὲ χανδὸν ἐκπετάσας τὸ στόμα Καρίδας αἱρεῖ, πρὸς τὰ κέντρα μὴ βλέπων.
Τούτοις δὲ τοῦ φάρυγγος ἐξωδεχότος, Θνήσκει τροφῆς ὄλεθρον ὄξιον ἁρπάσας.

Quos ſic latinè reddidit Gregorius Berſmannus Amnębergenſis.

Hiante fuſus ore per lacum Lupus
Capit Squillas, nil moratus aculeos
Gula ſed illis intumeſcens ictibus
Extinctus ingluuie luit pœnas nece.

SEXVS. COITVS. PARTVS.

MARIBVS ſanè præ fœminis propria in pectoris carne bina quædam candicantia conſtant, diſcreta à cæteris partibus colore formaq; promuſcidi Sepiarum proxima: verùm hæc torta in vetiginem more Buccinorum papaueris, quorum origo ab acetabulis, quæ ſubdita pedibus nouiſſimis ordinãtur. Caro in ijs quoq; eſt colore ſanguinis rubra, & tactu lento, nec ſimilis carni. Ab hoc pectori anfractus alter ſtrue buccinea, craſſitudine lineæ ſe porrigit: ſub quo quædam arenæ conditioni ſimilia, ſemini genitali accommodata inteſtino adnectuntur. hæc in mare. Fœmina autem ouum rubrum parit membranaque obuolutum prætenui, veutri, laterique vtrique inteſtini annexum, atque ad carnem vſque adhærens. Hæc omnia Ariſtoteles de Squillis proculdubio, quamuis quidam locum hunc diligenti egere conſideratione cenſeant. Nam ante hæc verba dixerat, Squillas ouum clauiculaſque ſimili modo, quo alia Cruſtata, habere. Coeunt quoq; eodem modo quo Gammari & Locuſtæ. Plinius ore coire Squillas dicere videtur, dum inquit, Reliqua Mollium tergis (ſupple coeunt) vt canes: item Locuſtæ & Squillæ, Cancri ore. Hic in multis codicibus poſt Cancri ponitur perperam virgula. Et rectiùs etiam poſt Squillæ ponetur punctum. Quocirca ſic legerem. Item Locuſtæ, & Squillæ. Cancri ore, vt poſt Squillæ puncto claudatur periodus. Nam quod ore coeant Cãcri poſtea probabimus. Nunc verò tergis coire Locuſtas Squillaſque vt canes & aliæ quadrupedes, ex his Ariſtotelis verbis fit manifeſtum: Genera, inquit, cruſta operta vt Locuſtæ, Gammari,

Hiſt. 4. c. 2.

Plinij locus male diſtinctus.

Hiſt. 5. ca. 7.

A mari, Squillæ, & huiuſmodi reliqua more quadrupedum retrò mingentium coeunt, ſcilicet vt fœmina caudam ſupinam exponat, mas ſuam ſuperponat, & applicet. Coire ſolent ineunte vere iuxta terram. Iam enim coitus omnium id genus exploratus eſt. Interdum etiam cùm ficus matureſcunt coire incipiunt. Hoc eodem modo Gammari quoq; & Squillæ coeunt.

DENOMINATA.

DIMINVTIVA Vocula καριδάριον hoc eſt parua Squilla, extat apud Anaxandridem in Licurgo, vbi irridetur quiſpiam diminutiuis eiuſmodi voculis vti ſolitus: inquit enim.

Καὶ συμπαίσει Καριδαρίοις, μετὰ περδικίων καὶ θριττίων,
Καὶ ψυτταδίοις μετὰ κωβιδαρίων, καὶ σινδαρίοις μετὰ κωβιδίων.

B Quæ ſic tranſtulit Dalechampius:

Luſitat cum Squillulis, perdiculis, rhorriſſidÿs, &
Paſſerculis, cum coruulis, Tnachuridÿs, (ita legit Natalis) cum gobijs.

Eiuſdem ſignificationis eſt etiam καρίδιον apud Ariſtotelem, quam Plinius, & Cicero paruam Squillam interpretantur. Et quoniam Squillarum quædam ſpecies gibboſo ſint corpore, ac curuo, factum ab eis verbum καριδόω, quod curuare & veluti conglobare ſignificat, ἐκ τῆς καρίδος χρηστόν ἐστι τὸ καριδῶ, ἤγουν ὡς εἰπεῖν σφαιρῶ, Euſtathius: & Anaxandrides apud Athenæum, αὐτὴ καριδοῖ τὸ σῶμα. Scyllarum autem non arbitror à Scylla, ſiue Squilla deriuari, quanquam Gaza paruam Squillam interpretetur, σκύλλαρος enim Græcum eſt, Squilla & Scylla Latinum.

PROVERBIA.

SQVILLA *rubicundior aſſa*, prouerbium eſt apud Iunium de admodum rubentibus. Anaxandrides in Cercide ſiue Cercio.

Ἐρυθρότερον καρῖδος ὀπτῶν σ' ἀποφαγῶ. Vertunt: Aſſa Squilla rubentiorem te reddam.

C

EPITHETA.

IN Eupolidis verſu, qui citatus eſt ab Athenæo hoc modo.

Ἔχων τὸ πρόσωπον καρίδος μαλλατίνης, author Etimologici μαλλατίνης interpretatur δερματίνης, ideſt coriaceæ. Aſſentior tamen libentiùs Dalechampio, qui ad colorem refert, hunc verſum Eupolidis ſic vertens: *Μάλλης quid.*

Faciem habens Squillæ punicæ.

Nam μάλλω apud veteres aiunt calcei phœnicei genus fuiſſe, hoc eſt colore aſſam Squillam referens. Et paulò poſt hunc verſum Eupolidis, apud eundem Athænæum, κουρίδες φοινίκιαι dicuntur ab Epicharmo, vel vt in epitome Euſtathij legitur Κουρίδες φοινίκεαι, puniceæ Squillæ. Oppiano καρίδες dicuntur ὀλίγαι, paruæ. Sophroni verò καλαί, ἐρυθραί, καὶ λείως τριχῶσαι, hoc eſt, formoſæ, rubræ, leuiter hirſutæ, nimirum propter multitudinem pedum, qui tamen in alijs quibuſdam Cruſtaceis aſperi non ſunt. Καμπύλαι dictæ etiam D propter κουφὰς & κυρτὰς Eubulus appellauit. Ex his quædam, etſi non omnibus, tamen plærisq; Squillarum generibus, conueniunt.

VSVS IN CIBIS.

APVD Antiquos menſis quidem apponebantur Squillæ, vt ex hoc Eupolis in Capris conſtat:

Πλεῖν ἅπαξ ποθ' οἱ Φαίακες ἔφαγον καρίδας.
Verùm ſemel aliquandum in Phæacis ædibus Caridas comedi.

Videnturque fuiſſe in pretio, vnde Plinius Secundus in Epiſtola qua Gallo ſuo narrat villæ Laurentij amœnitatem & commoda, inquit: Mare non ſanè pretioſis piſcibus abundat: ſoleas tamen & Squillas maximas ſuggerit. Et Iuuenalis tanquam pretioſum piſcem nomi- *Epiſt. lib. 1.* *Satyr. 3.*

nat, canens.

Aſpice quàm longo diſtendat pectore lancem
Quæ fertur domino Squilla, & quibus vndiq; ſepta
Aſparagis, quæ deſpiciat conuiuia cauda.

Iouius quidem hos verſus citans: Ego, inquit, putauerim Iuuenalem Cruſtaceorum nomina confudiſſe, voluiſſeque intelligere pro Squilla Locuſtam aut Leonem, qui dominis apponi conſueuerint: cuius Zoographus ſententiam non approbat, quod Squillæ in delicijs præferantur Cruſtatis cæteris omnibus, præſertim Locuſtis & Aſtacis, & Rondeletio teſte ſalubriores habeantur longeque delicatiores. Declarauit hoc Apitius, quem ſcribunt in Africam profectum Squillarum pra grandium cauſſa: cumque ibidem paruas tantummodò reperiſſet reuertiſſe ſubito, nec terram attigiſſe. Alij de Archeſtrato id narrant: ſed Suidas & Athenæus de Apitio, cuius verba (nam Suidæ deprauata ſunt & ex Deipnoſophiſta mutuata) placet adſcribere. Tiberij ſæculo vixit Apicius, vir ditiſſimus luxu ſolutus, à quo complura placentarum genera Apicia nominant. Multas nummorum cùm ille myriadas profudiſſet ventris & gulæ cauſſa, Minturnis quæ ciuitas eſt Campaniæ, vt plurimùm degens, Squillis veſcebatur magno emptis, quæ illic naſcentes, & maximas Smyrnæas, & Aſtacos Alexandrinos amplitudine vincebant. Cùm in Africa vaſtæ inuſitataque magnitudinis audiſſet reperiri, continuò, ne expectato quidem vnico die, illò naui profectus, multaque incommoda nauigationis perpeſſus, vt propius ad oram eius regionis acceſſit, priuſquam naui exiliret (aduenturum enim rumor in ea prouincia percrebuerat) piſcatores ad eius nauem contenderunt, & quam maximas obtulerunt Squillas, quibus conſpectis, num maiores haberent percunctatus, cùm negaſſent illis grandiores quas aduexiſſent vſquam in eo mari gigni, Minturnenſium recordatus, gubernatorem iuſſit eadem via Italiam repetere, priuſquam ad terram appuliſſet. Hæc ille. P. Gallonij gula in Squilla & acipenſere decumano notatur à Lucilio in Satyra ad Lapathum: verſus autem eius perquam lepidi hi ſunt:

Lælius præclare & rectè ſophos: illeq; verè,
O Publi greges Galloni, es homo miſer, inquit;
Cœnaſti in vita nunquam bene, cùm omnia in iſta
Conſumis Squilla, atq; acipenſere cùm decumano.

Li. 1. deipn.

Apicium quid.

Hodie quoque apud omnes ferè gentes principum conuiuijs apponuntur, & inter lautiſſimos, ac nobiliſſimos cibos; Elixantur minores, & cum aceto comeduntur: friguntur etiam cum oleo in ſartagine, farina prius aſperſa. Sotades Comicus apud Athæneum.

Καρίδας ἐλάβον πρῶτον ἀπεψηγανισα
ταύτας ἀπαάσας, id eſt.
Squillas primum accepi coxiq; in ſartagine
Eas omnes.

Aſſabantur olim maiores, & vt arbitror, in ficus folijs inuoluebantur. Nam ſic Ananius vel Aeanius apud Athenæum. Τῶν καλῶν δ' ἄριστον καρὶς ἐκ συκέας φύλλου, ἥδυ' ἐσθίειν χειμερὶς φθινοπωρισμῷ κρέας, .i. Bonorum optimum eſt Squilla ex ficus folio, & ſuaue edere hyeme atq; autumno carnem. Iſchia deſcripſimus ſuprà in Cammaro & Aſtaco. Squillæ alij cuius ſunt caliditatis participes: difficulter concoquuntur, ſtomacho nocent & Veneris deſiderium mouent, vt ait Simeon Sethi. Aetius in curatione colici affectus à frigidis, & pituitoſis humoribus, Squillam inter Cruſtata omnia minimè noxiam eſſe ſcribit. Tralliano quoque commendantur in colico affectu. Apud Athenæum alicubi καρὶς ἐυχοίλιον legitur: Zoographus mauult legere καρὶς: quanquam & ceridem piſcem eſſe ſciat, ſed ſicciorem hic eſt & aluo mouendæ minus aptus exiſtimatur. Iulidum piſcium ſaxatilium, inquit Aelianus, os veneno refertum eſt: & quemcunque piſcem deguſtauerunt, inhabilem ad edendum, pernicioſumque ei qui poſtea guſtauerit, efficiunt. Piſcatores cùm Squillam quam media ex parte Iulides exediſſent, & confeciſſent, ſine vllo precio parabilem offerrent, eamq; inopia preſſi guſtare aggreſſi eſſent, illorum aluos vehementes cruciatus exercere ceperunt.

Temperamentum.

VSVS IN MEDICINA, & alijs.

VENERIS deſiderium excitare dicuntur, quòd in actiua qualitate non exuperent, in paſſiua humidum prævaleat. Laudantur & ad mulierum conceptus, ac ſi peculiari quodam munere valeant, vt ſcribit Simeon Sethi. Græcè legitur: Σωτερ- *Ad conceptū promouēdū.*
γοῦσι δέ τινι ἰδιότητι πρὸς τὴν γυναικείαν κύησιν. Ad generationem, inquit Cardanus, valet piſcis qui Squilla vocatur, quod mihi quādoq; ſucceſſit. Oportet autem remota eſſe impedimenta, & purgatum etiam corpus & vterum. Hecticis etiam & à morbo exenuatis, eximiè prodeſſe, ſi aqua hordei ablutæ in carnium iuſculo coquantur; idem prodit. Conueniunt item ſtomachicis, vt legitur apud Galenum. Aiunt tritas & particulæ impoſitas, in qua cuſpis ſagittæ vel ſpinæ infixa ſit, naturali quadam attrahendi vi eam educere. *Ad Hecticā* *De comp. 8. cap. 4.*

B In quibuſdam locis tantæ naſcuntur, vt propè ſpithamam, hoc eſt palmum excedant, quæ quidem alijs ad hæc remedia ſunt efficaciores teſte Simeone Sethi, qui etiam tritas & cum oxymelite potas lumbricos & tineas educere author eſt. Quocirca apud Galenum, vbi in quibuſdam codicibus legebatur καρδαρὶς trita & cum radice bryoniæ pota lumbricos educit, rectiùs legitur καρίς in vulgatis codicibus, hoc eſt Squilla. Caris marina teſte Kiranide, circumligata Scorpionis ictum ſanat. Quod ſi ſupra perſcriptum locum ſcribas Caris, citiùs tollitur dolor. Si quis verò ſculpſerit Carida in lapide achate, & geſſerit in annulo, nunquam percutietur à Scorpione. Squillas marinas aliqui admiſcent eſcæ ad mugiles capiendos. Si marini & ſaxatiles piſces, inquit Florentinus, in piſcinis alantur, in cibum eis inijcere oportet Carides, & gobios & ſimilia. Merula piſcis Squilla viuente eſca decipitur, quod ſic cecinit Oppianus: *Lib. 4. Halieut.*

Expediens (piſcator) *hamum Squillam configit in illo*
Et nexam cuboplumbi ſubmergit in altum
Aequor, & occultis thalamos rimatur in vndis.
Atque agitat circum ſaxoſa cubilia fraudem.
C *Erumpit merulus thalamis, & Caridа viuum*
Riualem punire ratus ſubit impia fata.
Nam prædo fixum mento mucrone coruſco
Traxit nitentem contrà labiq; volentem.

Lupus piſcis ineſcatur per Squillam, vt idem tradidit.

DE SQVILLA LATA, SIVE VRSA. Cap. X.

ÆQVIVOCA.

D ἌΡκτος Vrſus, aut Vrſa animal quadrupes ferum, hybernorū menſium ſomno pingueſcens: cuius naturam latiſſimè proſecutus eſt Plinius: Eſt præterea ſic dictum ſignum cæleſte, quod Latini ſeptẽtrionem dicimus à ſimilitudine ſeptem boum iugum ſubeuntium: Græcorum nonnulli ἅμαξαν ideſt plauſtrum, quòd plauſtrorum ſimilitudinem referat. Euſtathius dicit hanc Vrſam fuiſſe filiam Lycaonis, nomine Caliſto: eamq; ob amoris cū Ioue commercia à Iunone in Vrſam conuerſam, atq; à Diana iaculo confectam, à Ioue eius miſerto in aſtra relatam. Aliter fabulam hanc narrant Theon Arati interpres, & Heſiodi ſcholiaſtes, quos lector per otium conſulat. Duæ autem ſunt Vrſæ; maior helice, minor cynoſura appellatur. Accipitur etiam Ἄρκτος, pro parte orbis ſeptentrionali apud Herodotum. *Vrſus quadrupes.* *Lib. 8. c. 36.* *Vrſus ſignū cæleſte.*

SYNO-

SYNONYMA.

Nominis variatio.

CRVSTACEVM quod hic depictum exhibebimus Squillam latam appellauit Rondeletius, quòd potius Squillis quàm Locuſtis videatur annumerandum. Carent enim, inquit, primi eius pedes forcipibus, quos chelas vocant, quibus munitæ ſunt Locuſtæ: alioqui corporis forma Locuſtæ admodum ſimilis. Latæ autem cognomen addidit, vt ab alijs diſtinguatur: nec id ſine exẽplo. Quippe Archeſtratus, vt author eſt Athenęus πλατειας καρίδας appellauit, quamquam Locuſtas, Aſtacos, Caridas confudiſſe videatur: quæ tamen ſecernenda eſſe, & ſpecie differre ſcripſit Athenæus, ſed Ariſtophanes in Theſmophoria Zuſis, non Archeſtratus vt Rondeletius hic ſcribit, πλατειαν καρίδων meminit: quo nomine de Aſtacis eum ſentire Athenæus conijcit. Sed eſt ne hæc Vrſa Ariſtotelis? Rondeletius id pertinaciter negat: quòd Ariſtoteles Vrſam videatur cum Cancris numerare, Bellonio contradicens, qui Vrſæ nomen Squillæ latæ impoſuit, propterea quòd terreſtris Vrſi in morem, qui craſſo & recurto eſſet corpore, eiuſq; colorem referret. Profectò huius Bellonij opinionem defendit Iulius Cæſar Scaliger, & Vrſum Rondeletij Cancrum Heracleoticum eſſe aſſerit: Squillarum, inquit, ſpecies vna vulgari Gammaro (illiuiatili nimirum ſiue Gammaro, ſiue Aſtaco) ſimilis ab eo ijs diſcreta notis, quas ſuprà ponebamus (citauimus eas præcedenti capite, vbi de Squillarum generibus dicebatur) ſed maxima: Aſtacum.n. equat magnitudine: alicubi etiam ſuperat quemadmodum ſcribit Athenęus. Vrſa hæc eſt Ariſtotelis. Vbi enim porrecta iacet, Vrſi corium extenſum repreſentat. Et paulò pòſt: Quoniam verò doctiſſimus amicus noſter aduerſus alium quendam ſcribens (intelligit Rondeletium, qui ſcripſit hac de re contra Bellonium) à nobis videtur diſſentire, conſilij noſtri ratio reddenda eſt. Negat Ariſtotelis Vrſam eſſe Squillam maiorem: quia ſeorſum ab Aſtacis, & Locuſtis, & Squillis poſuerit. Sanè, ſed Locuſtaceis annumerauit, cùm eorum Locuſtis pariendi tempus idem aſſignabat. A Squilis ſeparauit, quia ſub Squillæ nomine haud notat. Ariſtoteles enim ſi eam pro Vrſa non accepiſſet, omnino ei ignota fuiſſe videretur. quandoquidem eam inter Squillas nuſquam commemorat. Et celebris tamen tota Græcia fuit: ad Smyrnam laudatiſſima. Neapolitani, & Meſſanenſes in Sicilia vulgò Vrſum marinum vocant Meſſacaram, vel Maſſacaram: quæ à Græco nomine deflexa videntur, ἢ μείζων (ἢ μείζων, ἢ μάσσων) καρὶς, hoc eſt maior Squilla, vt placet Zographo. A Liguribus Orchetta vocatur teſte Rondeletio, quod nomen fortè corruptum eſt à vulgo pro Vrſetta. Minorem enim huius generis ſpeciem, alioqui per omnia huic ſimilem, Ligures Bellonio teſte Vrſettam appellant. Romæ etiam vtramq; ſpeciem Mazzacaram vno nomine vocari audiui. Gallis qui Mediteraneum mare accolunt, nullum adhuc nomen. Nulla enim ibi eiuſmodi Squilla. Germanica nomina fingit Zoographus ab Vrſo quadrupede Ein Ber, ein Meerber, ein Berenkrebs. His maioris & minoris diſcrimen addi licebit.

Lib. 3.

Lib. 3.

De Vrſo variæ opiniones Exerc. 245.

Cancer Heracleoticus.

Maſtacara.

Vrſetta.

GENVS. DIFFERENTIA.

Deſcriptio.

De Aquatil. 2. c. 33.

Maioris deſcriptio.

BELLONIVS Vrſæ duo conſtituit genera, maiorem & minorem, quam Rondeletius Squillam cælatam opinamur nominaſſe, & de qua ſequenti capite. Maior igitur ſiue Squilla lata Locuſtarum modo, vt ſcribit Bellonius, forcipibus caret, eademq; eſt cum Locuſtis magnitudine: terreſtris Vrſi in morem craſſo & recurto corpore, eiuſq; colorem habet, vnde illi nomen. Proinde tabellis firmis, ſortibuſque loricata eſt, vt Locuſta terreſtris, cubitaliſque nonnumquam eſt: antennas ad prætentandum iter non habet longas, ſed coloris cærulei, bifidas, atque vtrinque in lateribus ante oculos duas, cornuum, ſeu cirrorum munere fungentes. Tota eius anterior pars vnico conſtat thorace, vulgus plaſtronum vocat. Quinos vtrinq; pedes gerit, vnguibus robuſtis, ac nigris munitos: ſuſtentat tibias, articulationibus quinis interſeptas. Os præterea ſubtus habet, vt cæterum Locuſtarium & Cancrarium genus. Alibi quoque in obſeruationibus ſuis; Similes ferè inquit,

Squilla lata authoris.

inquit, de Vrſis loquens, ſunt Aſtaco; ſed chelas non habent, vt neque Locuſta: nec aculeis exaſperantur, vt neque Aſtacus. Locuſta enim toto dorſo ſuperiore aculeata eſt, &c. Rondeletius eam ſic deſcripſit, & diligentius. Squilla igitur lata, inquit, Locuſtarum eſt magnitudine, ſed latior multò & magis depreſſo corpore & hirto, in fronte oſſa duo, vtrinque vnicum, in ambitu ſerratum, in quibuſdam acutius, in alijs latius: his pinnæ duæ aligantur, inter hæc duo enaſcuntur cornua, initio articulata, circa medium bifida, vt ex duobus quatuor fiant, non valdè longa. Os & oris appendices ita habent, vt in Locuſta.

Brachia duo habet cum aculeis, veluti clauis eminentibus, pedibus maiora, non biſida, quæ in os flectuntur, quibus cibum ori tanquam manibus admoueant. Hæc qui biſulca non eſſe videbant, pedibus annumerabant, vt quinque pedes eſſe dicerent. Sed hoc Squillis proprium eſt, chelis carere, harum autem vice brachia maiora pedibus habere. Pedes vtrinque quaterni ſunt, vt in Locuſtarum & Cancrorum generibus. Oculi parum prominent, ob id conditi videntur: frons quadrata & latior quam in vllo Cruſtatorum genere. Tumores multi per dorſum ſparſi ſunt, ex quibus extant tubercula, quorum ſumma pars adeo rubet, vt carbunculos in annulorum pala incluſas eſſe dicas. Cauda tabellis quinque conſtat, & in pinnas totidem deſinit: in caudæ ſupina parte appendices ſunt ad oua reponenda, quemadmodum in Locuſta. interna quoq; omnia ſimilia habet.

Squilla lata Rondeletij.

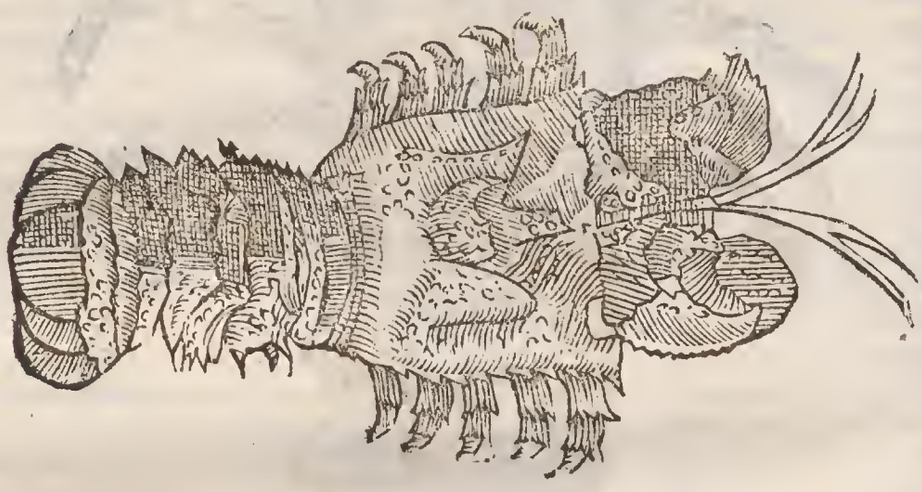

LOCVS.

RARA eſt apud nos, inquit Rondeletius, Maſſiliæ aliquando capitur. Satis frequens Romæ & Neapoli, & in mari Siculo, in Africa autem frequentiſſima. Hanc ſi ibi reperiſſet Apitius, non tàm citò ad ſuos rediſſet. Scribit Athenæus Squillas circa Minturnas Campaniæ oppidum maiores eſſe Smyrnæis: quæ de Vrſa intellexiſſe viſus eſt Cæſar Scaliger: ait enim: Et celebris tamen tota Græcia fuit; ad Smyrnam verò etiam laudatiſſima. In cænoſis locis viuit, argumento eſt quòd ſordida & luto obſita è mari extrahatur.

Exer. 245.

COITVS. PARTVS.

EODEM modo coit, quo Locuſta, eodemque tempore, ſcilicet æſtate. Idcirco dixit Ariſtoteles. Iis etiam quas nomine Vrſæ Arctos appellant, idem pariendi tempus natura ſtatuit, quod Locuſtis: quocirca per hyemem & vere prius, quàm oua excludant, cibo laudantur: cùm excluſerunt, deterrimæ fiunt.

Hiſt. 5. c. 16

VSVS IN CIBIS.

VNDE patet in cibum quoq; fuiſſe ab antiquis receptam Vrſam. Nec ſine ratione. Est enim carne molli, vt Aſtacus. Proinde eodem modo coquere eam ſolent.

DE

DE VRSA MINORE. Cap. XI.

VAM Bellonius Vrſam minorem appellat, Rondeletius, ni fallor, Squillam cælatam dixit. Scaliger Ariſtotelis Crangen facit. A maiore, inquit, non niſi magnitudine differt, & lineamentis quibuſdam, quibus teſſellatæ lamellæ pictæ ſunt. Hæc eſt κραγγη, Ariſtotelis, ait enim, Crangen & Gibbam, æquè vtranque habere in cauda pinnas: hoc eas differre, quia in Crange media pinna lata ſit, in Gibbâ verò acuta, hæc ille. Sed alia eſt Rondeletij Crange, qui hanc ſuam Squillam cælatam, Cicadam Aeliani eſſe arbitratur, potiùs quàm illam Squillæ ſpeciem; quam ipſe Mantin nominat, Cicadam ab alijs exiſtimatam. Scaliger Cicadam Aeliani eam eſſe putat, quæ etiam vulgò à piſcatoribus Vaſconum ſic appellatur: Bellonius verò Rondeletij Mantin, Maſſiliæ, & Genuæ Cicadam marinam vocari ait: cuius ſententiæ Zoographus vel ideò magis fauet, vt antiquo nomine non careat, & fingendum ſit nouum, quod fecit Rondeletius. Aelianus certè cum Romæ vixerit, inquit Zoographus, & harum quidem rerum ſtudioſus, non potuit ignorare Cammaros Romæ vulgò dictos è genere Squillarum, vt Athenæus ſcribit: quod ſi eoſdem Cicadas marinas putaſſet, nõ tacuiſſet, opinor, præſertim cùm alius nemo hoc nomine ſit vſus. Hæc Zoographus, contra Rondeletium, qui hanc Squillæ ſpeciem eſſe putat antiquorum Cammarum, ſiue Cammarum nominatum authoribus Athenæo, Plinio, Columellæ, qui Cammarum inter parui incrementi piſces recenſuit. Sanè argumentum nullum habet efficax. A colore enim id tantùm ſumit, quem ait magis rubeum in hoc, quàm in vllo alio Cruſtato, ſiue crudus ſit, ſiue coctus, eumq; colorem nulli maximè referre, quod ſcilicet de eo dicit Martialis.

Exer. 245. Crange Scaligeri.

Cicada marina.

Lib. 7.

Cammarus Rondeletij.

Immodici tibi flaua tegunt chryſendeta mulli,
Concolor in noſtra Cammare lance rubes.

Nos quid ſit Cammarus veterum, in Aſtacorum diximus hiſtorijs. Cæterùm Rondeletius Cicadam marinam potiore ratione nominandam eſſe cenſet, ob maiorem cum cicadis terreſtribus ſimilitudinem: Squillam verò, tum quòd ſuprà dictæ ſimilis ſit, tum quòd brachia priora indiuiſa habeat, qua nota Squillas à Locuſtis & Cancris ſecerni dixit: Cælatam verò, vt ab alijs internoſcatur. Nam quinque tabellis conſtat, & dorſo egregio naturæ artificio variè cælatis & ſculptis, vt in pictura expreſſit. Squilla hæc tota rubet, vt idem ſcribit, oſſa vtrinque habet in fronte, in ambitu ſerrata, acuta, veluti Squilla lata: quibus annexæ ſunt pinnæ, veluti alæ. Cornua duo haber, brachia duo indiuiſa, quibus ori cibos admouet: pedes quaternos, circa os appendices, internas partes, caudæ pinnas eaſdem quas Locuſta: magnitudine verò differt: nam dodrantalem magnitudinem vix ſuperat. Carnis ſubſtantia Aſtaco quoq; ſimilis eſt. Minor autem Arctos, inquit Bellonius; per omnia maiori reſpondet. Ligures Vrſettam appellant, craſſiore eſt quam Sparnochius (Squilla Crange) corpore, & forcipibus, vt Vrſa, caret. Prætenturis quoq; binis prædita eſt, & roſtratum caput gerit. Cæterùm eſt corpore robuſto, & recurto: omnes denig; notas cum maiore communes oſtendit. Sed Bellonius huius iconem non appoſuit: Rondeletius expreſſit. Sed quia Squillam cælatam Aeliani ille Cicadam marinam putat, ideo Aeliani verba quæ ſuper ea memoriæ prodidit, placet adſcribere: Eſt etiam Cicadarum genus marinum (τέττιξ ἰνδάλιος) quarum maxima parui Carabi ſimilitudinem ſpeciemque gerit, verum tamen cornua, non ſimiliter atq; ille magna, nec aculeos habet: aſpectu etiam nigrior eſt: & cùm captus eſt, ſtridorem quendam edere videtur. Pinnæ ipſius exiguæ ſub oculis conſcuntur, terrenarum alis ſimiles. Hominum plærique idcirco ab ea ſe abſtinent, ſed mari reddunt, atq; etiam mortuam flentes & ſordidati humatione afficiunt, quòd eam dicant Perſeo Iouis filio conſecratam eſſe.

Deſcriptio.

Li. 13. c. 29. de animal.

DE CARANGONE. Cap. XII.

SYNONYMA.

Histor. 4. c. 2

VBI apud Ariſtotelem Squillæ quędam vocantur κράγγονες, aut κράγγαι, quod nomen magis placet Zographo: Gaza Crangines, vt delphines vertit. Apud Heſychium, & Vatrinum Κραγών eſt ἔνυδρον ζῶον, καὶ ἐδώδιμον χαρίδος, ſed meliùs ſcribitur duplici y, vt apud Ariſtotelem. Cęſar Scaliger Squillam cęlatam Rondeletij ſiue Vrſam minorem, facit Crangen diximus ſuperius. Alia quidem eſt Rondeletij Crange, cuius iconem apponemus. Hæc Cammerugia & Sparnochia vulgò ab Italis vocatur, à Romanis dempto primo elemento Parnochia, à noſtris inquit Rondeletius Caramote (vt parua Squilla Caramot) ab alijs Longouſtin, à Burgedengalenſibus ſeruata vetere appellatione Squilles.

DESCRIPTIO.

RONDELETIVS hanc ſic deſcripſit: Eſt, inquit, hæc Squilla palmi maioris longitudine. Cruſta tenui contegitur, læui, candida, nonnunquam ex albo paruo rubeſcente; cocta verò tota rubeſcente, inſtar cornu pellucida. Habet è dorſo natum cornu in fronte, ferratum, ſurſum recuruum, illius denticulatæ aſperitates in ſuperiore & inferiore ſunt parte, non in lateribus veluti in Aſtacis & Squillis latis. Oculi cornei ſunt, ſatis prominentes, in quibus ſubiecta pars caua eſt cochlearis modo. Cornua quatuor habet, duo bene longa, tenuia flexibiliaque, his alia duo breuiora in ſummo diuiſa. E lateribus veluti alæ exoriuntur paruæ, albæ, radio ſiue aculeo innixæ. Os & oris appendices, cuiuſmodi ſunt in Locuſta & Aſtaco. Pedes quinos habet, præter hos brachia duo qui in calcar terminantur, pedes terni: qui hæc ſequuntur, parum diuiſi, bini & vltimi indiuiſi. Poſterior pars pro reliqui corporis craſſitudine & magnitudine longa, ſeptem tabellis conſtans, in pinnas quatuor deſinit: è quarum medio extat aculeus latior quàm in Squilla gibba. Supinæ caudæ appendicibus, coeundi pariendique modo, partibus internis à ſuprioribus non differt. Comprobat deinde Rondeletius ſe veram Squillam Crangonem exhibere his verbis: Squillam Crangona nos rectè repræſentaſſe demonſtrare oportet. Ac primùm cùm Cruſtatorum animantium quatuor ſint genera (vt prius ex Ariſtotele oſtendimus) nulli potiùs quàm Squillarum generi ſubijci hinc perſpicuum eſt. Ea enim quam exhibemus, lævis eſt, Locuſtæ toto dorſo aſpera: chelas ante pedes non habet Aſtaci, cauda eſt protenſa, non rotundo corpore, & ſine chelis: non eſt igitur è Cancrorum genere: quare Squillam eſſe neceſſe eſt: non latam quidem, neque cælatam vt corporis ſpecies & lævitas ſine vlla lævatura oſtendunt: neque paruam quę maior nunquam fiat: nam ea longè minor eſt quàm paulò pòſt exhibebimus: neque Gibbam quia gibbo caret. His omnibus accedit nota certiſſima ab Ariſtotele tradita, qua Squilla Crango à ſimilibus internoſcatur: καὶ ἡ χαρὶς ἡ κυφὴ πλὼ ὀυρὰν καὶ πτερύγια τέσσαρα· ἔχει δὲ καὶ ἡ κράγγη πτερύγια ἐφ' ἑκάτερα τῆ ὀυρᾶ· τὸ δὲ μέσον αὐτων ἀκανθῶδες· ἀμφότεραι, πλὼ αὐτὰι μὲν πλατὺ, ἡ δὲ κυφὴ ὀξύ. Squilla gibba caudam habet, & pinnas quatuor: totidem (totidem non eſt in Græco) & Crangon in vtraq; caudæ parte, quarum medium in vtriſque ſpinoſum eſt ſiue aculeatum, ſed in Crangone latum, in Gibba & acutum. Hæc nota in vtraque Squilla & Crangone, de qua nunc agimus, & in Gibba, de qua mox, euidentiſſima eſt: & veriſſimam eſſe comperiet, qui pictas à nobis Squillas cum viuis contulerit. Hæc ſunt quę fidem faciunt Squillam Crangonem rectè nos ab alijs diſtinxiſſe. Eandem ante Rondeletium nouerat Bellonius & ſic deſcribit: Inſignibus notis à Gibba differt. Nam vbi in Gibbis multiplices cirri ſpectantur (anteriori præcipuè parte) pedeſque omnes in extremo biſulci, Sparnochię duo, oblongi tantùm cirri prominent, & vngues acuminatos more Locuſtę habet, & eodem modo quaternas in extrema parte caudæ

Color.
Cornu in fronte.
Oculi.
Cornua.
Os.
Pedes.
Cauda.
Deſcriptio ex Bellonius

caudæ: quarum ea quæ in medio sita est, si pinna esset, faceret vt quinq; pinnæ, vt in Astacis, & Carabis, numerarentur: sed spinea durietie prædita cernitur, ac crenis horridula est. Anteriori autem frontis parte quatuor cornua æquali ferè longitudine videas. In quibusdam locis adeo magnæ nascuntur Squillæ, vt prope spithamen, hoc est palmum excedant: quæ quidem sunt alijs efficaciores. Hactenus Bellonius. Quam autem Zoographus vidit & delineatam exhibuit, eius color partim rubet, partim dilutior albicat, ad latera flauescit: extremitas quatuor latiorum caudæ pinnarum cærulea est: pars inter eas media acuta rubet. Media inter hoc genus, & Cancellos siue Bernardos Eremitas esse videtur, sequenti pagina depictum crustaceum, coloris totum ferè cinerei pallidi, nisi quòd alicubi vt in cauda dorsoq; & chelis nonnihil cærulei habeat.

Crangonis descriptio ex Zographo.

VSVS IN CIBIS.

CRVSTATORVM omnium sapidissimi sunt. Vnde in mensis nobilium, Romę præsertim, primo ponuntur loco. Carue enim sunt tenera, dulci, bonique alimenti ac multi: Vnde hecticis & atrophia laborantibus vtilissimus cibus. Coquunt hanc in Italia varijs modis frequentissimè in aqua dulci, sed meliores sunt in marina si coquantur, & cum sale, ac pipere comedantur. Optimæ sunt earum caudæ crusta spoliatæ, ac coctæ cũ pipere, sale, & aceto. Fieri quoq; possunt ex eisdem varia iuscula iucundi saporis. Optimæq; sunt à mensibus Februario, Martio, Aprili, Maio, sed Romæ omni tempore venales habentur.

Vt coquantur.

Cruſtaceum quod medium videtur inter Crangonem, Squillam, & Cancellum, ſiue Bernardum Eremitam.

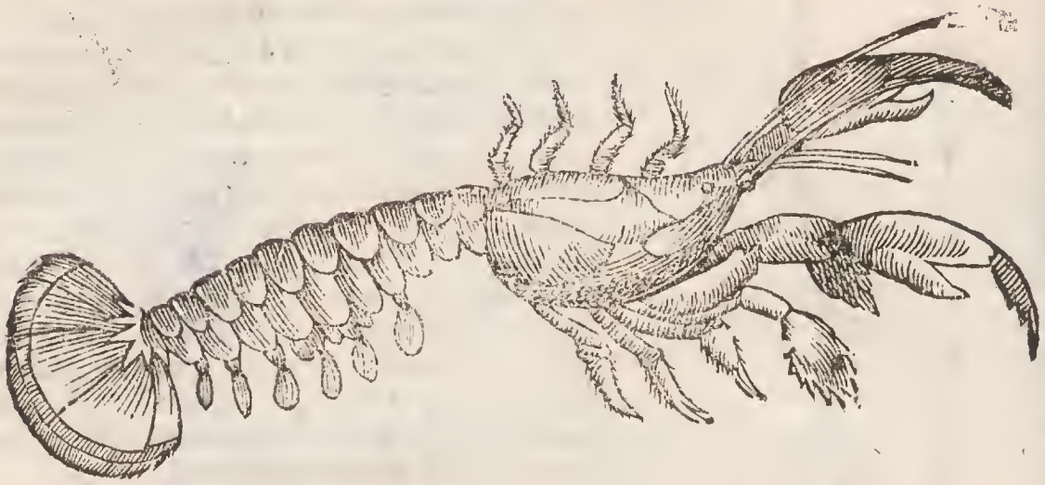

DE SQVILLA GIBBA. Cap. XIII.

SYNONYMA.

VAM Ariſtoteles κυφὼ καρίδα vocat, Gaza rectè Squillam gibbam interpretatus eſt. Cognomen κυφὴ ſeu Gibba additur propter gibbum quem habere videntur, dum ſe curuant. Idcirco καμπύλας appellaſſe eas viſus eſt Araros in Campalione, & Ophilio in Callæchro κυρτάς:

Κυρταὶ δ' ὁμοῦ καρῖδες ἐν ξηρῷ πεδῷ:
Ac Gibbæ Squillæ in arido ſolo.

Idem in Iaelmo:

Ὠρχηοῦντο δ' ὡς καρῖδες ἀνθράκων ἔπι
Πηδῶσι κυρταί, ideſt,
Saltabant vt Squillæ ſuper prunis
Gibbæ ſaliunt.

Græci recentiores antiquum nomen hodie non ſeruant, Caridas, & Caranidia vocantes vt ſcribit Bellonius, quamquam Aſtacum fluuiatilem idem à vulgo Græcorum Caranis & Caranidia dici tradat. Squilla hæc gibba Romæ nunc dicitur Gambarella, vt ſcribit Bellonius à tibijs quæ gambæ dicuntur. multis enim cruribus prædita eſt; Zoographus potiùs à Gammaro diminutiuum nomen eſſe putat. Idem Bellonius (niſi ſit error librariorum) Pariſijs hanc Squillam Gueruette vocari ait: Suſpicatur Zoographus Guernette legendum: quoniam Germani inferiores aliqui (ſiue hanc ſolùm, ſiue aliam quampiam) Gernat appellant. Galli quidem quintam vocalem poſt g ſcribere ſolent, e, vel i, ſequente, cùm hanc conſonantem ita proferunt, vt ante reliquas tres vocales proferri ſolet. Sed Rondeletius à Parienſibus vocari ſcribit Cheuretes: à ſuis Caramot, ad diſcrimen Crangonis, quam Caramote appellant. A Santonibus de la ſantè, quòd ægris vt plurimùm ſoleant apponere: à Rotomagenſibus Salecoques, vel Salcoques, vt ait Bellonius; quarum quæ adhuc vaginis incluſæ ſunt, Bouquetæ: ijs autem exutæ, des Creuettes appellantur. Armorici des Sautrelles: ſaliunt enim Locuſtarum more. Maſſilienſes vulgò vetuſtatis veſtigia retinentes, Carambotos vocant deducto à Caride nomine. Qui Galli Oceani litus incolunt, etiam à ſaltatione nominant Cheurettes, quaſi capreolas dicant. Galli in Neuſtria Bouquet, quod hirculum interpretatur Zoographus. Luſitani Caraman de Lisboa, Veneti vulgò Squillas. Germanica nomina hæc finxit Zoographus: Ein Seegitzle, ein Meer Geiſſ: ein Beckle, ad imitationem nominis Gallici Cheurette, ideſt hœdi, quo vtuntur Rupellæ, vel à gibbo vocat ein Hegerling, ein Hogergernir.

Gambarella.

GE-

GENVS. DIFFERENTIA.

Deſcriptio.

SCALIGER tres facit Squillarum minorum ſpecies, omnes gibbas: maximam quæ Crangon fortè eſt Rondeletij: minimam, quam Vaſcones Ciuadam vocant, Adriatici maris accolę Squillã: medię magnitudinis Gambarellum vocatam ab Iſtris: quanquam Itali quidam minimam ita vocent. Sed videntur veteres Gibbæ nomine vnicam tantummodo ſpeciem κατ' ἐξοχὴν intellexiſſe: cui nimirum Scaliger mediam magnitudinem aſſignat. Squillarum generi, inquit Ariſtoteles, quas gibbas vocamus, quini vtrinq; (pedes) ſitu quo cæteris: quorum proximi capiti acutiores, & quini vtrinque; alij ventri iuncti, quorum extrema latiuſcula ſunt. Tabellæ ijs nullæ parte ſupina: prona ſimilis Locuſtarum eſt. Sed vetus Ariſtotelis interpres, Squillæ gibbæ, inquit, duodecim pedes habent, vtrinq; ſex. Ibidem Squillis gibbis caudam eſſe tradit, & pinnas quaternas. Nec plura de hac Squilla, in ijs, qui nunc extant libris Ariſtotelis inuenio, de corporis ac partium ſingularũ forma. Bellonius ſenos, inquit, ante frontem gerit valdè tenues cirros, quibus Dioſcorides aconiti radices in tenues fibras abeuntes comparauit: Caudam contractam, in cuius extremo pinnæ ſunt (vt in cæteris Locuſtis) quinæ: quarum quæ medio loco poſita eſt, ſerratam, ſpinoſam, duram, atque in acutum faſtigiatam formam habet, quamobrem quaternas tantùm illi connumerauiſſe pinnas (vt in Crangone dicetur) ſatis fuerit. His addatur Rondeletij deſcriptio, quæ talis eſt: Gibbæ Squillæ Crangonibus tenuiores ſunt, maximè in cauda extrema, in fronte cornu geſtant, veluti Crangones, magnum pro corporis ratione. Oculos, alas, pedes, cornua, os, oris appendices, interna omnia ſimilia Crangonibus habent, caudæ initium in tumorem erigitur, vnde illi nomen: ab hoc tumore cauda tenuior & gracilior eſſe incepit, in pinnas quatuor deſinit: harum medium acutius eſt, quàm in Crangonibus, vt dictum eſt: qua nota & gibbo à Crangonibus Squillę diſtinguuntur. Cardanus addit forcipes pedibus duobus prioribus, ijſque manuum vice vti, fortè cum Bellonio deceptus, qui non audiendos putat, qui Squillarum pedes forcipibus carere arbitrantur. Sed ſatis ſuperiùs demonſtratum, Squillis proprium eſſe, carere chelis. Sanè in Rondeletij icone nulla forcipum aut chelarum veſtigia apparent, vti neque in noſtra, quæ meliùs legitimam Squillam gibbam repræſentat (quamuis in colli inferiori parte plurimas habeat appendices, quæ nullæ ſunt in Rondeletij icone) & eadem ſit magnitudine, qua depicta cernitur. A noſtris diuerſam aliam iconem exhibet Zoographus, nimirum hanc, quam putat eſſe Gibbam Rondeletij. Picturam minorem eſſe voluiſſet, & caudam minus directam, vt cognomini reſponderet. Sed admodum differt hæc pictura à Rondeletij. Oſtendit enim ſex ſeu mauis quatuor antennas longas, duas exteriores Simplices, alias verò duas ſtatim à principio biſidas, vt quatuor eſſe videantur: deinde quatuor pedes priores forcipatos; duos maiores quinq; conſtantes internodijs, ſi forcipes annumeres, duos minores quatuor internodia habentes.

Exercit. 245.

Hiſt. 4. ca. 1.

Lib. 2. de aquatil. 3.

Deſcriptio ex Rondeletio.

Squillæ gibbæ Zoographi forma.

Squilla gibba Rondeletij.

LOCVS.

Squilla gibba noſtra.

Squilla gibba Zoographi, Venetijs ad ipſum miſſa.

A

LOCVS. PARTVS.

IN Santonum litore maxima earum copia eſt, & alibi quoque in litoribus Germaniæ & Belgij. Oua pariunt & generant more Locuſtarum; quia ſunt illius interanea perſimilia. Vterum autem gerunt menſes circiter quatuor teſte Ariſtotele. Græcè legitur: Τῶν δὲ φυκωδῶν ἡ κύησις ἐστὶ περὶ τέσσαρας μῆνας. Quocirca rectè Gaza legit τῶν κυφῶν, non φυκῶν. *Hiſt. 5. c. 17*

NATVRA. MORES.

QVOD antea de Squillis in genere dicebamus ex Aeliano & Phile, nimirum Lupum piſcem ab eis vinci, & interimi, vbi eas deuorarit, id Rondeletius & Bellonius in capite de Squilla Gibba retulerunt, nam cornu frontis elatum in palatum Lupi infigunt. Sanè Crangones idem facere poſſunt, quarum cornua dura admodum, quamuis pauciora, minimæ verò non poſſunt, cùm cornu eiuſmodi careant. Oppianus tamen de Squillis paruis, per quas Gibbas intelligunt, hæc canit Lippio interprete. *Vt lupum piſcem occidant.*

B

Sunt Squillæ exiguæ, ſunt paruo in corpore vires:
At magnum & ſaturo præclarum labraca ventre
Interimunt aſtu: properat geſtitq; teneri
Labrax piſciculos qui paruo robore poſſunt
Non dare terga fugæ: non æquo occurrere Marte.
Occiſæ occidunt hoſtem, perimuntq; necantem,
Cum Squillæ rictu piſcis ſorbentur aperto,
Turmatim in medium deſcendit turma palatum,
Et feriunt cornu quod fronte inſurgit acuto.

Saltant vbi tanguntur, ac tangentem ſæpe expaueſcunt; corpuſq; in aqua gibboſum arcuato motu promouent erucarum modo, quod Anaxandrides in Pandaro annotauit his verſibus.

C

Οὐκ ἐσθ' ὁπωτιφῶς ὀρθός· ὦ βέλτιστ' ἴσθι.
Αὕτη δὲ χωρὶς τὸ σῶμα καμπύλη
Ἄγκυρά τ' ἐστὶν ἄγκυρος τοῦ σώματος.
Si te curues, haud rectè futurus es vir optime:
Squillarum more, arcuatum corpus hæc flectit.
Obiectaq; ancho ra prorſus eſt.

VSVS IN CIBIS.

SVNT hæ admodum laudatæ apud priſcos & recentiores tanquam optimi nutrimenti & ſaporis dulcis: quod etiam Matron Parodus apud Athenæum in Atticæ cœnæ deſcriptione cecinit.

D

Καρίδες θ' αἱ Ζηνὸς Ὀλυμπίου εἰσὶν ἀοιδοὶ
Αἱ δι' ἰδὲν κυφαὶ μὲν ἔσαν, χρησταὶ δὲ πασάσθαι:
Squillæ Iouis Olympij cantores
Aſpectu quidem Gibbæ, ſed in cibo ſuauiſſimæ.

Idcirco vendebantur olim in ſportulis, ex iunci vimine contextis, vt apparet in hiſce Arari in Campilione verſibus: *Vt venderentur.*

——— Αἵτε καμπύλαι
Καρῖδες ἐξάλλοντο δελφίνων δίκην
Εἰς χυτὸν πλεκτὸν ἄγγος. Vertit Dalechampius:
——— *Et curuæ*
Carides exiliere delphinum modo
In vaſa texta iuncis.

Friguntur cum oleo in ſartagine: aut elixantur in aqua & cum aceto comeduntur. Hecticis quoque in cibo mirum in modum conferunt, & longè delicatiores ſunt, quàm Locuſtæ aut Aſtaci. *Hecticis conferunt.*

DE

DE SQVILLA PARVA. Cap. XIV.

SYNONYMA.

PROPRIO nomine caret ea Squilla, quam Ariſtoteles periphraſticè Squillarum τὸ μικρὸν γένος appellat, rationem addens: ἄυται γὰρ οὐ γίνονται μείζους; hoc eſt: nunquam enim maiores euadere poſſunt. Sed hîc lectores aduertit rectè Rondeletius, τὸ καρίδων μικρὸν γένος, id eſt Squillam paruam, & τὸ καρίδιον non idem eſſe quod σκύλλαριον, quod tamen etiam Squillam paruam Gaza apud Ariſtotelem conuertit. Nam σκύλλαριον, inquit Rondeletius, non eſt ex Squillarum genere: chelas enim habet Aſtaci modo. Κουρίδες, καρίδες. ἢ τὰς μικρὰς ἰγχλώρους: τὰς δὲ ἐρυθρὰς καμμάρους, exponunt Heſychius & Varinus. Videntur autem Zographo dicere, Squillas paruas alio nomine ἰγχλώρους dici, à colore fortaſſis: quem eis viuis obſcurum Rondeletius tribuit, Bellonius ſubfuluum: coctis rubeſcentem vterque. χλωρὸς quidem modò viridem, modò luteum colorem Græcis ſignificat. Eædem χλωροκυρτίδες fuerint: ſic enim apud eundem Heſychium legitur, pro genere Squillarum. Mauult Zographus χλωροκαρίδες, ἤγουν αἱ χλωραὶ καρίδες. Et μελικαρίδες nominatæ in conuiuio, quod Philoxenus Cytherius deſcribit apud Athenæum his verbis: Ξανθαὶ μελικαρίδες αἱ κυφαί: nam & color ξανθὸς, idem qui χλωρος interdùm eſt, & pro κυῦφαι fortè κυφαὶ, id eſt Gibbæ legendum, quanquam propter agilitatem κυῦφαι etiam, id eſt, læues cognominari poſſunt: à melle autem denominatæ videntur propter ſuauitatem in cibo: quamuis Rondeletius Squillas minimas omnium dulciſſimas facit. Sed Scaliger coctam rubeſcere negat, dum ſic ſcribit: Minima etiam è Garumna excipitur caniſtris: Ciuadam Vaſcones ob exiguitatem vocant, id eſt auenam. Pugillatim enim deuorant, ſicut auenam Veterinæ. Hæc etiam in mari agitat, nec rubeſcit cocta. Ab Adriaticis generis nomine dicitur. Sed fallitur Scaliger, quippe Veneti Squillam vulgò vocant Gibbam: hæc cocta rubeſcit. Bellonius tum Gibbam, tum paruam Gambarellam vocari ſcribit, Mathiolus Senenſis Gambarello & Gambarufolo vulgò dici ab Italis. Scaliger eam Squillam, quæ media eſt inter minores, magnitudine, Gambarellum ab Iſtris vocari tradit. Luſitani Squillam paruam vocant Caraman de Villa Franca. Germanicè appellatur ein Zuuergkrebslein, id eſt, Squilla nana: vel ein Kleiner Gernier.

Hiſt. 5. c. 15. Hiſt. 4. c. 4.

χλωρὸς color quis.

GENVS. DIFFERENTIA. Deſcriptio.

DVO inuenio apud Italos noſtros Squillarum paruarum genera. Vnum maius, alterum minimum, illud duriore eſt cruſta quàm Squilla Gibba, magiſq; relucet, viuumq; non aliter quam prædicta in aëre ſaltat, nocteq; lucet, vt candela accenſa, Cambaretto vocatur Romæ. Alterum vero adeo exiguum eſt, vt mille vix libram æquent pondere, Romani Gambaruccio vocant. Venetijs quoq; frequens: coci quidam vocant Biaua, id eſt, auenã, vt Vaſcones Ciuade. Quocirca facillimè mihi perſuaſerim, eſſe hanc Squillam, quam vocat Scaliger minimam, & quæ caniſtris excipitur è Garumna, viuit enim non ſolùm in aquis marinis, ſed etiam dulcibus, & propterea Squilla fluuiatilis à Bellonio dicta eſt, quam ſic deſcribit. Squillis marinis multò minor eſt: tibiolas vtrinque quaternas, tenues, oblongas habet, in extremo forcipatas: cirros anteriori parte quaternos, oblongos, tenui filo graciliores, quibus iter quoquouerſum prætendat, Latini prætenturas & antennas vocant. Pedes cùm vtrinque quaternos habeat, duos tamen priores parte anteriore exporrigit: quibus non ad greſſum quidem, ſed magis ad corripiendum cibum vtitur. Nam tribus poſterioribus tantùm incedit. Pinnulis autem pluribus ſub cauda poſitis in natatu vtitur:

Squillæ fluuiatilis Bellonij deſcriptio.

A vtitur: quarum quinque in eius extremo tranſuerſæ, earum corpus dirigunt. Harum autem media dura eſt, & gibbæ in modum ad oras crenata, vt reuera pinna dici non poſſit. Hæc Bellonius. Ciuadam Rondeletij, Gambarettum puto, prædicta Squilla minorem: ſic enim ait: Digiti minimi eſt magnitudine: capite pro corpuſculi magnitudine craſſo & lato ſine cornu, quo à Gibba differt: alioqui cauda tenui, paruo gibbo, oris appendicibus, caudę pinnis, internis partibus Gibbæ perſimilis, punctis aliquot variatur, colore eſt, dum viuit, obſcuro, cocta tota rubeſcit. Eas quas deſcribit Bellonius, aiunt moris eſſe vt viuæ aſſeruentur, tuncque ſubfuluas ſpectari: ſed coctas ruffeſcere. Squillam paruam Venetijs depictam & ad ſe miſſam talem exhibet Zoographus.

Squilla parua Rondeletij.

Ciuadæ Rondeletij deſcriptio.

B Squilla parua Zoographi, Venetijs ei miſſa.

LOCVS.

C BELLONIVS longiſſimè à mari eas ait prouenire: vnde ſumitur argumentum in mari non naſci, cùm tamen Scaliger Ciuadam dictam à Vaſconibus de Garumna caniſtris excipi, & in mari agere ſcribat. Et Rondeletius Ciuadam hyeme in ſtagnis marinis capi tradit, & in magnorum fluuiorum oſtijs; è mari etiam extrahi ſæpe vidit, ne quis ob carnis ſuccum dulciſſimum, in dulci aqua gigni tantùm exiſtimet. Tarentinus Squillas fluuiatiles nominat; vt Nebricenſis canit.

Vbi capiatur.

Cærulens nos lyris amat, quem ſylua Marice
Protegit: hinc Squillæ maxima turba ſumus.

Author eſt Ariſtobulus apud Strabonem in Indum flumen maximã multitudinem piſcium adſcendere & inter alios Squillas (καράδας: interpres vertit Locuſtas) paruas quidem vſque ad montem aſcendere: magnas verò vſque ad Indi & Arſinæ oſtia.

Lib. 13. geogr.

D VSVS IN CIBO ET MEDICINA, & alijs.

LAVTIORES menſas apud Romanos honorare ſolet. Carne enim eſt adeo dulci, vt quibuſdam faſtidium pariat, & vix, teſte Rondeletio, vllum aliud cibi genus dulcius deguſtaueris. Cũ cruſta & pedibus integra frigitur in ſartagine addito oleo aut butyro. Sunt qui priuſquàm coquant, in ſartagine perforata pedes vrunt, deinde aqua & oleo elixant. In aqua hordei lotæ, & in carnis iure coctæ hecticis maximè conueniunt. Nam bene alunt, ad expurgandum pectus conferunt, multoq; vtiliores ſunt fluuiatilibus Aſtacis, quibus medici plærique pro Cancris fluuiatilibus vtuntur, cum tamen duriore ſint carne & minus dulci. Si ægris parentur Squillæ, de quibus nunc loquimur, cruſtis ſuis nudandæ ſunt: ſi enim vnà cum his edantur, flatus gignunt, velut aphiæ cum ſpinis comeſæ.

Cum

Cum cruſtis elixæ in aqua & oleo, adiecto pipere ſopitam Venerem ſtimulant: tùm quia ſemen ſatis copioſum, ob dulcem & benè nutrientem ſubſtantiam, tùm quia flatus gignunt. Frixæ in ſartagine, flatus deponunt, more leguminum. Idem de Gibbis & Crangonibus dictum eſto. Tarentinus eſcarum aliquot ad piſces capiendos in compoſitionibus carides fluuiatiles miſcet in Geoponicis: nempe ad anguillas, mullos, magnos Scaros, & ad tenues piſciculos, qui capiuntur arundine.

DE SQVILLA MANTI Rondeletij. Cap. XV.

SYNONYMA.

HIVS Squillæ nullus veterũ, vt exiſtimat Rondeletius, meminit. Et quemadmodum Latini à terreſtris Locuſtæ ſimilitudine marinam Locuſtam nominarunt; ita ille hanc μάντιν à beſtiolæ ſimilitudine, quæ eſt ex Locuſtarum genere. Eam beſtiolam noſtri, inquit Rondeletius Precuedious id eſt precantem Deum appellant, quòd ſemper manus (brachia vel pedes in iſtis animantibus magis propriè dicuntur) iunctas teneat, eorum more, qui ſupplices Deum deprecantur: Præterea corpore eſt valdè tenui & macilènto, vt qui aſſiduis ieiunijs ſe conficiunt & macerant. Eandem beſtiolam diuinare vulgus ait: captam enim pueri noſtri interrogant, quà ſit Romam, vel Compoſtellam ad D. Iacobum proficiſcendum ea: perinde ac ſi intelligeret, altero brachio extenſo iter monſtrat. Ab huius itaq; beſtiolæ ſimilitudine, Squillæ ſpeciem, mantin nominauit: nam vtraq; corpore eſt longo, gracili, circa caudam latiore, brachijs duobus primis longis admodum. Squillæ ſpeciem eſſe idem probat, tùm quòd chelis careat: quibus à Locuſta & Aſtaco diſtinguitur; tùm quòd aculeos in cauda habeat, Squillarum modo, & corporis deniq; ſpecie ſit Squillis ſimili, longa, qua à Cancris differt. Bellonius hoc genus Squillæ cum alijs plæriſque doctis Cicadam marinam appellare maluit, nomine Maſſiliæ & in Italia vſitato in eodem animali. Sed Rondeletius, vt dictum eſt, ſuam Squillam cælatam, quæ Monpelij vulgò Cicada nominatur, Cicadam Aeliani facere maluit, quòd maior ei ſit cum Cicada terreſtri ſimilitudo. Gillius cùm Cicadam Aeliani deſcripſiſſet, ſubdit: Maſſilienſes tenuis ſuæ cuiuſdam vetuſtatis retinentes etiam nunc Cicadas nominant. Romæ audiuit Zoographus appellari Cicadam marinam, quæ alibi Vallopa, quòd nomen Rondeletius Crangoni ſuæ tribuit. Cicadam marinam Romæ, & Genuæ vulgò dictam, Speuſippi Nympham eſſe ſuſpicatur Bellonius, ſed nullo fretus valido argumento. Nam Aſtacum, Carabum, Cancrum, Pagurum, Nympham & Arcton ſimiles eſſe dixit. Mathiolus Squillam Mantim, Hippocampum vocat.

Nominis ratio.

Cicada marina quæ Bellonio.

Hippocampus Mathioli.

DESCRIPTIO.

De aquat. cap. 3.

TENVIS eſt, inquit Bellonius, huius cruſta: cruda ita albicat, vt ferè tranſpareat. Vnà cum piſciculis marinis ſæpè ſuo cortice contecta extrahitur, & ſimul cum carpionatis, bocis, mœnis & trachuris, caniſtris inſeritur. Natura incredibili ferè artificio Cicadę oblongum corpus decem tabellis affabrè articulatis loricauit: quarum prima quę caudam extremam conficit, pinnas in lateribus expandit. Cauda porrò duabus maculis phœniceis ſubrubris inſignita eſt, quę duorum oculorum ſpeciem præferunt, eſtq; aculeata & crenata. Prima tabella à cauda incipiens verſus ſecundam, tertiam, quartam, quintam & ſextam, pinnulis fimbriatis multiplicibus ſubtus munita eſt: quibus dùm in mari natat, aquã percutit, & corpus incitat, Tres tabellæ, quæ ſex prædictas ſubſequuntur, ternis vtrinq; pedibus communitæ ſunt, ad ceruicis autem initium duo brachia maiora oriuntur, quibus cibum apprehenſum ori ſuggerit: ſed ea aliter quàm Cancris, aut Locuſtis forcipantur. Sunt enim in longum exporrecta, atque in extremo grandioribus crenis ſuffulta, quibus, cùm cibum corripit, ex vno brachio ad aliam brachij articulationem transfert. Horum autem

extrema

A extremâ velut in duritiem oſſeam abeunt. dentiſcalpijs conficiendis ob id expetita. Pars huius piſcis quæ capiti contigua eſt, in exile quiddam terminatur, & contrà quàm cauda ſe in latum diffundit. Extra aquam prorſus immobilis & imbecillis eſt. Aculeũ vnum habet vtrinq; ori præfixum, vt phalangium & Scolopendra, quo mordicùs cibum à pedibus ſuggeſtum continet, quem poſtea dentibus conficiat, & in ſtomachum detrudat. Dentes illi natura in oris lateribus protulit, vnico vtrinq; oſſi crenato, V. literæ formam referente inſixos. Cuius anterioris partis officium eſt ea incidere, quæ mandit: poſterioris verò quæ crenas habet, conterrere. Nam idem os duos habet dentium ordines. Prætenturas duas in fronte breues, vrſinis ſimiles oſtendit, trifariam in extremo diffiſſas: ac rurſus duas alias in lateribus prædictis breuiores. Oculos habet virides, exertos, quos non alueo, vt Cancratium, vel Locuſtarium genus condit: ſed ante hos pinnulas exporrigit eis ſimiles, quas in cauda gerit: ex quo multi decepti caudam caput eſſe crediderunt. Strias rectas in tergore, atque in capitis tabella ductas profert. Piſce diſſecto, dentes fortibus muſculis moueri conſpicientur, cerebrumq; adeo eſſe exiguum, vt vix hordei grani magnitudinem æquet, optici tamen ad oculos perduci apparent. Similis ferè Rondeletij deſcriptio

B eſt. Brachia duo, inquit, longa habet, articulis intercepta, vt ad os flecti poſſint, chelarumq; vſum præſtent, interiore in parte ſerrata: quorum denticuli initio minores ſunt, in ſummo ita magni; vt aculeis iucuruis aptiùs, quàm ſeriæ denticulis comparari poſſunt. Cornua duo longa prominent, in quorum ſummo ramuli duo exoriuntur. Sunt alio duo his minora ante oculos. Capitis figura Cancellum ferè refert. Oculi perſpicui ſunt & lati, ad quorum radicem ſitæ ſunt alæ duæ longæ, in ambitu hirtæ. Vtrinque pedes ſex habet, terni primis brachijs proximi in tumorem paruum deſinunt, lentis inſtar rotundum & depreſſum, à quo tumore aculeus paruus vncus enaſcitur; reliqui terni parui ſunt, & tenues, quorum extremum in appendiculas quaſdam tenues terminatur. Quod caput ſequitur & collum vocatur, tabellis decem conſtat, inæqualibus, priores breuiores ſunt, & ſtrictiores: quò propriores ſunt caudæ extremo, eò maiores & latiores fiunt, eadem aculeorum ratio, quibus ſingulæ tabellæ munitæ ſunt, in prioribus parui ſunt aculei, in maioribus tabellis maiores & euidentiores. Cauda in os latum deſinit, cuius ambitus multis

C riget aculeis: in oſſis huius ſuperiore parte maculæ duæ ſpectantur oculis pictis ſimiles. tres vtrinque pinnæ oſſeæ ex vltima tabella oriuntur. Supina caudæ parte appendices habet: & in ore; quemadmodum Locuſta & ſuperiores Squillæ. Toto corpore eſt pellucido. Iconem eius hîc appinximus, quam Bellonius admodum perperam diuulgauit.

Dentes.

Oculi.

Deſcriptio ex Rondeletio.

Cornua.

Oculi.

Collum.

Cauda.

COITVS. PARTVS.

Vſus.

EODEM modo & coit & parit quo prædictæ Squillæ: Carne eſt molli, dulci, delicata, nutriente, Venerem ſtimulante, paranturque eodem modo quo Squillæ prædictæ. Τέττιγας ὀπτοὺς, ideſt Cicadas coctas, nominat Anaxandrides in Cotyis Thracum regis conuiuio. Brachiorum extremis vtuntur ad ſcalpendos dentes.

Vlyſsis Aldrouandi
Squilla Mantis.

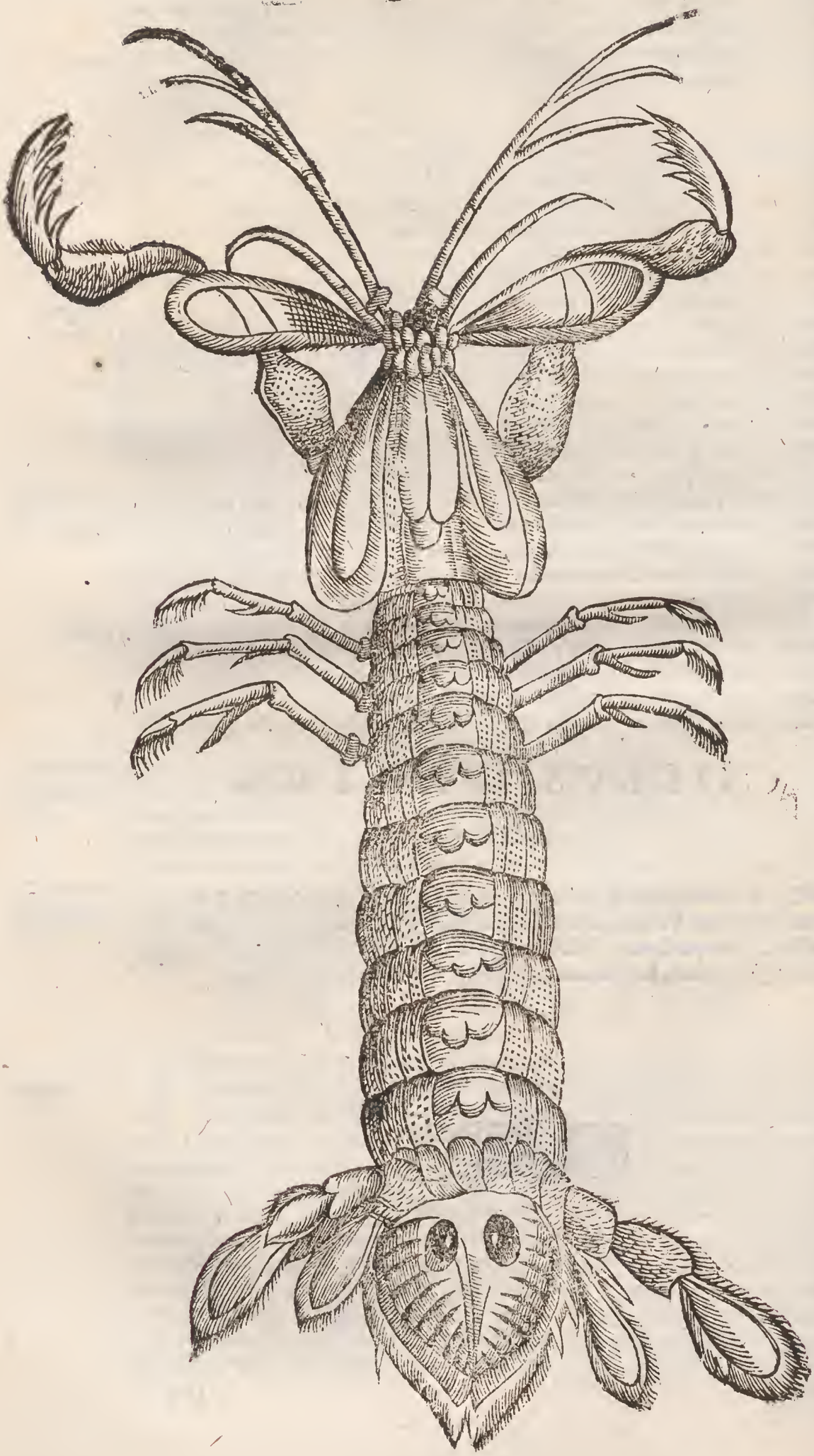

DE CANCRIS IN GENERE. Cap. XVI.

ÆQVIVOCA.

CRVSTATORVM omnium, quæ oblongo ſunt corpore & cauda prædita, hiſtoriam, præcedentibus capitibus abundè ſumus proſecuti. Reſtat modò Cancer, qui rotundus eſt, parumque caudatus, quamuis hoc nomen pro omnibus Cruſta tectis acceperit Plinius, his verbis: Cancrorũ genera Carabi, Aſtaci, Maiæ, Paguri, Heracleotici, Leones & alia ignobiliora. Καρκίνος (ita Græcis Cancer vocatur) præterea paſſio eſt ſeu morbus, qui tempore Suidæ & Heſychij dicebatur κακὰ κίνωμα: Cornelius verò Celſus, Cancrũ à carcinomate diſtinguit, nam illum oriri & ſerpere dicit ab his quæ extrinſecus incidunt, hoc verò corrupta interius aliqua parte innaſci. Suetonius etiam Carcinoma dixit. Pollucj hoc nomine tumor eſt durus cum inflammatione & magno dolore, qui vlceratur interdum, ſubrubente, ac liuido colore, ſanguinem emittens, incurabilis: connaſcuntur ei vt plurimùm venæ, aut pili. Eſt & occultum, inquit, carcinoma, cætera ſimile, ſed non apparens, μὴ ὑπερφανές. Cancrum eſſe Gangrenam putat Nonius Marcellus. Sed medici diſtinguunt. Eſt enim grangræna partis ex magnitudine phlegmones mortificatio, non integrè facta & confirmata, ſed incipiens. Ita vt pars nondum ſit emortua, nec ſenſu omni priuata, ſed emoritur, atq; ad extinctionem tendit. Cancer verò tumor inæqualis interdum cum vlcere, dolens, malignus, aſpectu teter, liuidus, oris prætumidus, cancro ſimilis. Siquidem tumor ipſe Cancri corpus, venæ tumidæ craſſæq; eiuſdem pedes oculis repræſentant: vel (vt Aetius ex Archigene & Leonida refert) quoniam ſicut Cancri animalia ſunt aſpera & dura, & ſi quid forcipibus ſuis ceperint, haud facilè dimittunt: ita tumor iſte prominet, & tactui renititur, & ægrè tractabilis eſt: atq; vbi ſemel radices egerit, difficillimè auelli tolliq; poteſt. Eſt enim malignus, ferus, proteruus, & quem curatio manuumq; vel blandiſſima tractatio efferare potiùs quàm mitificare ſolet. Ouidius verò dictum innuit, quòd Cancri modo ſerpat & vitiet quæ attigerit:

Vtq; malum latè ſolet immedicabile Cancer
Serpere, & illæſas vitiatis addere partes.

Θηρίον, ait Varinus, vlcus ferum, quod Cancer dicitur. Prætera καρκίνοι dicuntur oſſa duo iugalia, quæ propè tempora committuntur. Scribit enim Pollux μετὰ τοὺς κροτάφους eſſe δύο ὀστᾶ πλαγίων συμβολὰς περιειληφότα τὰ ὦτα, eaq; nominari ζυγώματα, & καρκίνους: forſan quoniam ita committuntur, vt Cancrorum forcipes inuicem inter ſe coeunt. Dicitur quoq; eodem nomine vinculi genus apud Galenum quod capiti conuenit: faſcia ſcilicet in plures partes ſciſſa Cancrorum pedum ſpeciem referẽtes. Vndè Heſychius καρκίνον eſſe dicit δεσμόν τινα. Eodem teſte καρκῖνοι dicuntur ὑποδήματα κοῖλα calceámenta caua. Pollux quoq; καρκίνους refert inter ὑποδημάτων ſpecies ex Pherecrate ioſexemplum afferens κατεύουσι τοὺς καρκίνους. Rurſum Heſychius καρκῖνον dici innuit τὸν πύργον, quanquam locus ſit mendoſus. Exiſtimo enim legendum ibidem πυργάραν. Nam alio in loco πυράγραν ſcribit eſſe fabrile inſtrumentũ (χαλκευτικὸν ἐργαλεῖον, quod & Cãcer vocatur, ſeu Pagurus: propter chelarum ſimilitudinem & ſimilem apprehendendi modum, aut vſum. Δι' ὁμοιότητα λαβῆς, σχηματισμὸς δὲ ἀνωθεν κατὰ σὲ πυράγραν dicit Varinus. Καρκίνους λίθους ἔχων Polluci refertur inter ὀικοδόμων inſtrumenta. Carcini fuere appellati duo tragici: vnus Agrigentinus, qui fabulas edidit, teſte Suida, centum, & ſexaginta vicitq; vna: alter Athenienſis Theodectis, vel Xenoclis filius, qui olympiade centeſima floruit imperium Philippi Macedonis: Ex fabulis eius ſunt Achilles Semele ſiue Arche, Athenæo authore. Eſt & Carcinus ſophiſta; item poeta Atticus, de quo prouerbium hoc eſt apud Suidam, καρκίνου ᾄσματα, Carcini poemata, id eſt obſcura. Nam Carcinus Oreſtem ab Ilio cædem matris fateri coactum, fecit per ambages reſpondentem. Horum aliquem intellexiſſe viſus eſt Plutarchus dũ inquit: Ob hæc populus feſtos dies agitat: neq; quãdo Carcinus cũ Acropa rẽ habuit, aut cũ Hectore Aſtydamas. Cãcer & Cãcer marinus eſt Cãcer in lapidẽ cõuerſus ex India delatus, notuſq; eſt in Syria & Aegypto, & vt ſcribit

Cancer pro omni cruſta to. Lib. 9. c. 30.

Carcinoma & Cancer morbus idẽ.

Gãgrena nõ eſt cancer.

Cancer qui morbus cur ſic dictus.

Metamorph. lib. 2.

Lib. 2. Os iugale dictum cancer & cur.

Faſcia cãcer. Lib. de faſc. Lib. 7. c. 22.

Heſychius correctus.

Carcini tragici.

Carcinus ſophiſta, & Poeta.

Lib. de glor. Athen.

Reibẽ Lapis. Andreas Bellunenſis, valdè in collyrijs vſitatus, fortè Reiben Auicennæ. Nã Reiben lapis eſt ſicut Cancer, teſte Syluatico, apud quem ſcribitur etiam Keiben per Kappa. Sed in
Li. 2. c. 592. Auicenna pro Reiben reſtituit Bellunenſis Rathiaha, is, inquit, Auicennæ eſt lapis ſicut
Remigi. cancer, refrigerans & humectans in ſecundo gradu. Vetus Gloſſographus Auicennæ, Remigi inquit, eſt lapis ſicut Cancer. Non eſt Carcinias Plinij quia non ſpeciem hic Cancri marini refert, ſed tantùm colorem. Habeo in Muſæo hunc Auicennæ Reiben, vel Rathiaha, vel Remigi, & alium quendam Cancrum marinum, ſeu Pagurum qui è mari eiectus longo pòſt rempore ſaxeus euaſit. Verſus retrogradi deniq; nominãtur à Grammaticis Cancri; nempè qui non ſolùm à dextra ad ſiniſtram, vel à principio ad finem, ſed è contrario legi poſſunt à fine ad principium; vel eodem ſenſu, vel quòd artificioſius eſt, contrario. Lectio autem illa conuerſa, vel iiſdem manentibus dictionibus fit, vt in his Senarijs Scazuſis, quibus Zoographus ad Friſium ſuum aliquando luſit.

Verſus retrogradi.

Cancellos mitto vix Friſi hos tibi ternos
Claudos licet prorſus, ue videar ingratus
Cancris pyo multis tu conſule boni, rogo.

1. *Aeneidos.* Carmen tale reperio apud Virgilium:

Muſa mihi cauſas memora quo numine laſo.

Aliquando ſenſus efficitur contrarius, vt in hoc diſticho.

Laus tua non tua fraus, Virtus, non copia rerum
Scandere te fecit hoc decus eximium.

Interdum literæ ſingulæ retrò leguntur, vt in hoc diſticho:

Signa te ſigna, temere me tangis, & angis.
Roma tibi ſubito motibus ibit amor.

SYNONYMA.

Sarathan. SARATHAN ſeu Sarthan exponunt Cancrum apud Auicennam & Serapionem, in quo malè vulgatus codex habet Sartam in fine per m. Καρκίνος dicitur apud Græcos: nomen eſt paroxytonum, dactylicum; penultima enim à poetis corripitur, vt
Etymum. Ariſtophane, Nicandro, Oppiano & alijs. Quocirca non rectè à quibuſdam Grammaticis circunflectitur. Carcinus dictus videtur, quaſi coracinus (vt apud Athenæum legit Maſſarius, nam locus hic in noſtris codicibus deprauatus eſt) quod κόρας, ideſt pupillas, & oculos mobiles habeat. Varinus tamen καρκίνος, inquit, καραχινὸς τις ἂν, ὁτινῶν ἐπὶ συχνῷ τιλῶ κάρα: quòd frequenter caput moueat, dicitur Cacrinus quaſi caracinus. Αλάκη
Αλάκη. fuligo, cinis, Cancer. λιγνὸς οποδὸς καρκίνος, Varinus, & Heſychius: & mox ἀλάκη πάνθρακες fortè ἄνθρακες ſcribendum, & non ἀλάκη per κ: ſed per β. Sic enim ordo literarum poſtulat apud Heſychium: & ἀλαβῶδες eidem ἀνθρακῶδες κεκαπνισμένον. Αλάβη enim magis accedit ad ἀσβόλη vocabulum pro fuligine vſitatum. Cæterum Cancri nomine hic inſtrumentum forcipem Zoographus, cui ἀλάβη nomen conuenit ἀπὸ τοῦ λαβεῖν, intelligit. Πυξαγρὶς, vel πύξαρις Cancer dicitur ab eo, quòd Oſtrea venetur lapillo inter teſtas ſeu valuas (πυχὰς ἢ πυξία) eorum immiſſo: vt pede faciliùs carnem
Πύξαρις. eorum euellat, Varinus: qui & Siculis κάρχας Cancros vocarit ait. Κάβειροι, eidem Heſy-
Κάβειροι. chio ſunt καρκίνοι: coluntur inquit in Lemno religioſè, tanquam Vulcani filij. Nepam,
Nepa quid. inquit Nonius Marcellus, quidam Cancrum putant ob illud Plauti: Aut cum Nepa eſſet dubium in vtroque. Nam verè nepa Scorpius dicitur. Marcus Tullius de finibus bonorum & malorum libro quinto, Serpere anguiculos natare anaticulas, volare merulas, cornibus vt videmus boues, nepas aculeis, ſuam deniq; cuiq; naturam eſſe ad viuendum ducem. Cancri vocantur, vt ait Iſidorus, quia Conchæ ſunt crura habentes, inimica
Lib. 12. c. 6. Oſtreis animalia. Itali vulgò mutatis, & inuerſis literis Granchio, & Granzo vocant. Hiſpani Cangreio, Galli Cancres, Northmanni Crape & Crabbe (à καράβος, ideſt Locuſta) impropriè. Germani quoq; inferiores dicunt een Krabbe, ſuperiores, ein Krebs. & Angli à Crabbe, Poloni & Hungari Rax.

A

GENVS. DIFFERENTIA.

Deſcriptio.

ROTVNDI ſunt Cancri, cùm oblonga ſint cætera Cruſtata omnia, quod Ariſtoteles teſtatur, inquiens; Cancris ex Cruſtaceis ſolis cauda deeſt, & corpus rotundum eſt, cùm Locuſtis, Squilliſq; longum ſit. Idem alibi Cancrum à Locuſta differre inquit, quòd Locuſtæ caudam habent, Cancri non habent. Locuſtis enim vt nantibus cauda vtilis eſt: natant enim cauda quaſi remo innitendo: at Cancris inutilis eſt, quoniam vitam agere terrenam cauernaſq; ſubire ſoleant, Sed falſum mea ſententia quòd cauda deſt. tuantur: habent enim, ſed reuolutam, hinc ἐπικάλυμμα πτυχῶδες Ariſtoteles vocat: conſtat enim manifeſtè ex tabellis, & corpus poſteriore parte integit, nec in pinnas deſinit, nec extenditur ad natationem. Idcirco cautè locutus eſt Plinius, quum ait: Carabi cauda à cæteris Cancris diſtant. Negat Galenus Cancros habere collum & caput, quod à B veritate abhorret; prudentiùs dixiſſet, caput à cæteris partibus non eſſe apertè diſtinctum, quod his verbis ſcripſit Ariſtoteles: Habent autem caput animalia omnia ſanguine prædita. Exanguium nõnullis indiſcretum hoc eſt, vt Cancris: Idem Plinius: Quibuſdam indiſcretum caput eſt, vt Cancris. Et rurſus Ariſtoteles: Alueus totius corporis indiſcretus eſt: nec enim caput diſtinctum nec aliud quicquam. Quia igitur caput habere ex Ariſtotele probatum ſit atq; etiam alijs, hinc nõnulli cerebrum quoq; Cancris ineſſe ſcripſerunt, quaſi omnia quæ capite ſunt prædita, cerebro quoq; à natura donata ſint: cùm id in multis exanguibus, præſertim inſectis falſum eſſe declaret quotidiana experientia. habent tamen partem quæ cerebri fungitur munere: vnde enim dimanaret motus & ſenſus? à cordene? ſic ait Peripatetica familia: negat veritas. Viſus autem eorum plurimis eſt obliquus: id ſic Ariſtoteles: Cancrorum plurimæ parti oculi ſunt tùm intrò, tùm foras in obliquum moueri apti. Quare nullos excepiſſe non admodum rectè viſus eſt Plinius, vbi ſic loquitur: Cancri in obliquum aſpiciunt cruſta fragili incluſis (aliàs incluſos gerentes) ſcilicet oculis: quia non omnibus eodem ſitu poſiti, ſed alijs è latere, non ſupra continuo ſub prono (εὐθὺς continuo & nullo medio) amplo diſtantes diſcrimine: alijs in medio C breui diſcrimine, vt Heracleoticis, aut Maijs. Parte ab vtraque quatuor pedibus exornantur. Pedes ait Plinius (de Cancris) octoni omnes in obliquum flexi, & rurſus alio in loco: Octonos & marinis eſſe diximus, Polypis, Sepijs, Loliginibus, Cancris, qui brachia in contrarium mouent, pedes in orbem, aut in obliquum. Idem ſoli animalium rotundi. Cætera binos pedes duces habent; Cancri quaternos. Sed mendo non vacare videtur hic locus. Nam cùm antea octonos pedes enumeraſſet, ſubdit paulò pòſt tantùm quaternos: niſi quatuor in ſingulis lateribus eſſe intelligat. His ſi addideris chelas, quas Plinius brachia appellans à pedibus ſeparauit, decem conſtitues. Cancris etiam, inquit Ariſtoteles, omnes deni cum forcipibus ſunt. Et alibi ait: Cancris primi vtrinq; pedes quaterni, tùm terni alij ordinem eodem modo explentes, reliqua bona pars corporis pedibus caret. Pedes omnibus in obliquum flectuntur, quomodo etiam Inſecta mouentur. Binas haſce chelas, ſiue brachia denticulatis forcipibus prædita eſſe ſcribit Plinius, quod non exiſtimo in omnibus Cancris verum eſſe: carent enim quidam dentibus interius, quamuis maxima eorum pars eos habeat, aut ſaltem tubercula quædam alba, ad firmius retinendum. Rurſus Plinius, dextrum, inquit, brachium omnibus maius: ex Ariſtotele, qui ſic dicit: D Locuſtæ Cancriq; omnes forcipem dextrum grandiorem, valentioremque habent. Parte enim dextra efficaciora ſuaptè natura ſunt animalia omnia. In brachijs, ſeu forcipibus primoribus ſuperior pars mouetur inferiore immobili, cuius rei cauſam tradidit Ariſtoteles, vnà cum ea, quam refert, cur Crocodilus ſuperiorem maxillam moueat: eius verba adijciam, vt clarior doctrina euadat. Cætera omnia maxillam mouent inferiorem: Crocodilus fluuiatilis vnus ſuperiorem. Cuius rei cauſa eſt, quod pedes ad capiendum retinendumq; inutiles habet: parui enim admodum ſunt. Itaq; ad hunc vſum natura os ei pro pedibus vtile condidit: ad retinendum verò vnde ictus inferri vehementiùs poteſt, inde motus commodiùs agitur. Infertur autem vehementes deſuper, quam de parte inferiore. Ergò cum vtriuſq; tùm capiendi, tùm mordendi vſus ore adminiſtretur, magis autem neceſſariũ retinendi officium ſit, cui nec manus ſint, neq; pedes idonei, commodiùs huic eſt mouere ſuperiorem maxillã, quam inferiorem. Quod idem cauſſæ eſt, cur etiam Cancri ſuperiorẽ ſui forcipis partẽ moueant, nõ inferiorẽ: habent. n. pro manu forcipem Illũ itaq; vtilem ad

Hiſt. 4. c. 2. *Cauda an deſtituantur.* *De par. 4. cap. 8.* *Lib. 9. c. 31.* *Caput & collum, an habeant.* *Hiſt. 4. c. 10* *Hiſt. 4. c. 3.* *Cerebrum.* *Viſus obliquus.* *Hiſt. 4. c. 3.* *L. 11. c. 37.* *Pedes.* *Lib. 9. c. 13.* *Li. 11. c. 48.* *Plinij locus ſuſpectus.* *Chelæ.* *Hiſt. 4. c. 2.* *Pedes.* *Lib. 9. c. 31.* *De par. 4. c. 8.* *De par. 4. c. 11.* *Crocodilus cur ſuperiorem maxillam moueat.*

capiendum, non ad mordendum forcipem eſſe oportet. Mordendi autem ſecandiq; officium dentis eſt. Cancris igitur cæteriſq; quibus licet ociosius cibum capere, quoniam in humore non ſint, oris vſus paritus eſt, vt manibus aut pedibus capiant, ore ſecent, & mordeant: at Crocodilis os in vtrumq; vſum vtile factum eſt à Natura, cùm ita maxilla moueãtur. Videtur Ariſtoteles ſibi aduerſari, inquit Auguſtinus Niphus libro quarto de animalibus capite ſecundo. Nam primò tribuit Cancris pedes decem, connumeratis etiam chelis: nunc Cancris aſſignat pedes quatuordecim. Diluitur hæc inconſtantia, quòd hæ ſunt duæ indefinitæ (propoſitiones) quæ veræ ſunt de Cancro ſecundum diuerſas ſpecies. Vndè Albertus non imperitè dicit Cancrum, qui communiter Cancer dicitur, habere decem pedes; qui verò aureus appellatur, eum quatuordecim habere affirmat. Et Auicenna in ſuo de animalibus libro Cancrum, quem Ariſtoteles aſſerit decem pedibus fungi, nigrum eſſe autumat: eum verò quem Ariſtoteles dicit habere quatuordecim, vult eſſe aureum, quem ſua lingua Caniſſem appellant, qui aureus interpretatur: hæc Niphus. Cancri interius binos, vt Locuſtacea habent dentes primores & inter dentes carunculam linguæ effigie: tunc ſtomachum ori continuo iunctum, exiguum proportione ſuorum corporum magnitudinis. Hunc excipit venter, in quo Locuſtæ & Cancrorum nonnulli dentes alios habent, quoniam ſuperiores illi ſecare non ſatis queant. Hinc inteſtinum ſimplex vſque ad exitum excrementi dirigitur. Quæ cuncta Ariſtoteles, qui alibi dixerat Cancris inteſtinum eſſe quà applicatum illud operculum geritur media applicaminis ipſius: & in partem exteriorem, qua oua pariunt, deſinere: Cancrorum ſpecies multæ antiquis cognitæ. Cancrorum etiam genus, inquit Ariſtoteles, multiplex eſt, nec facilè enumerandum. Maximum quas Maias appellant. Secundum Paguri quos Heracleoticos vocant. Tertium fluuiales: cæteri minutiores, & nullis penè nominibus annotati. Genus Cancrorum litorale Phænice fert, tantæ velocitatis, vt vix conſequi ſit: vndè Hippeas ideſt equites illos appellarunt. Iis nil ferè intus propter inopiam pabuli. Genus item aliud eſt quod magnitudine Cancrum non excedat, facie Gammaris ſimile. Aelianus Cancrorum, inquit, genera diuerſa eſſe audio. Sunt enim quidam ſaxatiles (πετρᾶιοι). Alij in limo, algis, aut arena gignuntur, quamobrem & formis, & cognominibus differunt. Sunt qui curſores (δρομίαι) quòd longè latèque vagentur, meritò appellantur. Idem poſtea: Cancrorum genus lutarium (γένος καρκίνου ἰσὶ καὶ πηλίαι: ſic Gyllius legit pro πετηλίαι, ideſt, volantes, veluti in vulgato codice legitur: aliàs καὶ πετρίται) colore alijs albius ſpectatur: hi in luto naſcuntur. Cùm inceſſit eis metus, humo ſe excitant ad volatum, & perparuis alis ſubleuantur, quibus quidem gradientes vti minimè neceſſe habent. Cùm autem iniectus eis eſt metus, nonnihil in his ſubſidij, non tamen admodum firmi habent: enimuerò comprehenduntur, quòd ſurſum altiùs ſubleuari non queant. Hæc ferè ſunt genera ab antiquis tradita. Nã vbi hæc leguntur in piſcium catalogo apud Plinium: Cancrorum genera Chamætrachea, Chamæleos, Camæpelorides generis varietate diſtantes & rotunditate, Chamæglycymerides quæ ſunt maiores quàm Pelorides, Colicia ſiue Coryphia: ineptè nonnulli exiſtimarunt Cancrorum alias ſpecies enumerari, cùm ea omnia quæ poſt hæc verba Cancrorum genera, ſint Teſtatorum potiùs genera, quàm Cancrorum. Sunt & Cãcelli Καρκίνια ab Ariſtotele cõmemorati, qui in teſtatis quibuſdã innaſcuntur & inhabitãt. Inter recentiores Rondeletius cum verba Ariſtotelis ſuprà ſcripta produxiſſet, hæc ſubdit. Nos plura genera numerabimus, quę ſub Cãcris contineri nemo nõ fatebitur. Ea multiplici varietate à ſe diſtinguuntur. Vt magnitudine differunt, Mæę, Paguri ab Albis & Pinnophylacibus: hi .n. parui ſunt, illi magni, inter hos alij ſunt medij. Heracleotici fuſco ſunt colore, Paguri & Maiæ rubeſcente, vndulati flauo cùm è mari extrahuntur: Latipes & qui in Oſtreis naſcitur albeſcente; qui in Pinna, flaueſcente: Vrſus colore corticis mali punici. Diſtant & pedum longitudine: aliorum enim pedes breues ſunt, aliorum mediocriter longi, aliorum longiſſimi. Oculorum quoque ſitu differunt: horum oculi ferè ſe contingunt: illorum magno interuallo diſtinguuntur. Sed diligentiſſimus in his generibus enumerandis fuit Cæſar Scaliger: qui Cancrorum, inquit, ſpecies multæ ignotæ mihi: quas cognitas habeo, deſcribam, Vna eſt apud vicinos noſtros generis nomine, parua, Altera, quam nunquam vidi, Phœniciæ, vt aiunt peculiaris, à velocitate Equitis nomine appellata. Quam doctiſſimus amicus noſter imprudenter in quarto libro inter tardigrados numerauit. Peregrini ij in litore Iſſico exercent tardiorum prædas animalium. Tertium genus eſt fluuiale, rotundius quàm marinum. Quartum inſigne tùm robore, tùm magnitudine. Paguros vocant, quorum duas noui differentias. Alter & orbiculatior & fuſcior, & maior. Alter eſt quadratior & minor, colore dilutiore, ac penè pallida viriditate. Poreſſas

Caniſſem Cancer.

Dentes.

De par. 4. cap. 5.

Hiſt. 4. ca. 2.

Genera.

Hiſt. 4. ca. 2.

Li. 7. de animal. 24. c.

Li. 7. de animal. c. 30.

L. 32. c. 12.

Magnitudine differunt.

Colore.

Pedum longitudine.

Oculorum ſitu.

Exer. 245.

A hos vocat Venetus. Quintum Heracleoticum, grandiſſimum in genere Pagurorum, cruribus breuibus, forcipibus admodum validis. Sextum longè omnium maximum quod Maiæ nomine cognoſcimus: tota cuppa aſperum, cuſpidata fronte horridum, prælongis cruribus, exilibus, ac propterea imbecillis. Septimum omnium minimum in ſpongijs, & Conchylijs. Hiſce Scaligeri ſpeciebus addantur Cancer aureus, & niger qui Caniſlem ab Auicenna appellatur, item qui Ialicè Grancio ſpiantano dicitur, nomine mihi tantùm cognitus; & venenoſus, quem in India Occidentali eſſe ſcripſit Cardanus; & terreſtris, quem nauigatores iſti in D. Thomæ inſula ſtatuunt: & qui à brachiorum longitudine paruitateq; Machrochelus, & Brachychelus dicitur; nec non & hirſutus; & qui cordis figuram æmulari videtur, Rondeletio primùm cognitus, vt etiam alij tres priores. Concludamus igitur rectè ſcripſiſſe Philoſophum: Cancrorum genus multiplex nec facilè enumerandũ. *Hiſt. 4. c. 2.* Sternion ab Alexandro Tralliano nominatur his verbis; Diabete morbo laborantibus conueniunt ex carnibus βουλβιου καὶ στέρνιου, καὶ πόδες μάλιστα τῶν βοῶν &c. Quo loco Iacobus Goupilus, accepiſſe ſe ab homine vulgarem Græciæ ſermonem tenente, teſtatur στέρνιον eſſe ex Oſtracodermotũ genere, ſed ex hoc (inquit) loco intelligi poteſt eo nomine B carnem aliquam ſignificari. Cordis (ſtomachi, vel oris ventriculi) dolore affectis cibi, qui non facilè alterentur (aut corrumpantur) conueniunt, & qui acres mordaceſque humores retundant, vt ἡ βούλβα καλουμένη, καὶ τὸ στέρνιον καὶ ἀσταχοὶ, καὶ ἰσχνοὶ, καὶ κτένια, καὶ κοιλίαι χοίρων: vt idem Trallianus habet: Zoographus vtrobiq; vuluam porcinam intelligit, & ſternij nomine pectus porcinum potiùs quàm marinum aliquod animal. Sic & in canini appetitus à nimio ſtomachi calore, curatioue, conuenire inquit στέρναι (στέρνον καὶ στέρνιον) καὶ βουλβιον καὶ δαμαλῶν (δαμαλίων iuuencarum) πόδας, & ſi quæ huiuſmodi refrigerant ſimul, & uon facilè concoquuntur. Item in curatione doloris oculorum ex biliolo & acri humore: Veſcatur æger alimentis mitibus & minimè mordacibus, & incraſſantibus vt Orpho, glauco, bulbio, Sternio. Verbum bulbino (inquit Gouphilus) à nemine Latino vulua ὑποχορισικῶς deductum eſt. eo autem ſignificatur animalium ἡ μήτρα: cuius eſu ſanguinis pituitoſus redditur. Quę conſequitur dictio στέρνιον petita eſt ex vulgari Græciæ ſermone; ea enim ſignificatur ὄστρακοδέρμου εἶδος, vt ex homine doctiſſimo accepi. Hæc ille. Eſt quidem Cancrorum quorundam eiuſmodi ſpecies, quæ pectoris figuram pulchrè referat, vt ab eadem nomen adipiſci mereantur: an verò Trallianus hoc nomine C Oſtracodermon vllum intelligat, dubitat Zoographus, præſertim cùm ſemper hoc nomen cum vuluæ mentione coniungat, tanquam rem cognatam, eiuſdem nimirum animantis partem.

Sternion quid.

SENSVS.

MIRE oculati ſunt cancri atq; auriti, vt qui inſidias incredibili ſagacitate ſubodorantur, quamuis enim ſilenti tacitoq; ingreſſu illos inſecteris, ſubitò tamen præſentiunt, & confeſtim ſe luto obruunt, aut ſaxis ſubducunt, & hominum inſidiantium conſpectum effugiunt.

GRESSVS.

D CANCER ſolus ferè è Cruſtatorum genere non natat, ſed incedit, vt ſcribit Ariſtoteles. Vis item alijs, inquit, nandi tributa eſt, vt piſcibus, vt Mollibus, vt Cruſtatis, velut Locuſtis. Quędam ambulare poſſunt, vt genus Cancrorum: quippe quod quanquam ſuapte natura aquatile eſt, tamen habet vim ambulandi: Et alibi: Cancri, quanquam aquatiles, tamen greſſiles ſunt. Et Epicharmus in Hebes nuptijs apud Athenæum. Καρκῖνος τε ἴκανοι ἐχῖνος τε τοὶ κἀδ' ἁλμυρὰν ἅλα νᾶϊν μὴ σύνισαντι, πεζαὶ ἐμπορίουνται μόνοι: *Per ſalſum mare aduenient Cancer & Echinus, natandi minimè periti, ſoliq; pedibus gradiuntur.* Tranſuerſo latere procedunt: quanquam id neutiquam ſit mirum: cùm & alia aliquot animalia eadem lege, aut proportione gradiantur: Nempè vrſus, ac ſimia propter latitudinem pedum poſteriorum: quos vt in vacuum ponant, neceſſe eſt ingreſſionis corrumpi quadraturam. Tranſuerſa ergo ſe inferunt. Et ita quoq; moueri Scorpium Plauto diſcere licet.

Hiſt. 1. c. 1.

In Caſſina.

Receſ-

Receſſim cedam ad parietem, imitabor nepam.

In Pſeudulo. Idem Comicus hunc peculiarem gradiendi modum in Cancro notauit:

Vt tranſuerſus non prouerſus cedit quaſi Cancer ſolet.

Vegetius: Paralyticum iumentum ambulat pronum in latere ad ſimilitudinem Cancri. Eundem motum, non ſine diligenti conſideratione, (ſunt enim animalia quæ pluribus, quàm quatuor notis mouentur) Ariſtoteles annotauit in libro de Animalium greſſu, vbi, ſic loquitur: Nam ſemper in quaternis proximis (pedibus) poſteriora per tranſuerſum ad priora arripiuntur. Declarant hoc quæ lento gradu motum cient, vt Cancri: hi enim ita ſe mouent, quia de eorum genere ſunt, quæ multis fulciantur pedibus. Siquidem per tranſuerſum ſemper eò ſe mouent, quò greſſum dirigunt ſuum. Et pòſt notans huius greſſus cauſſam, hæc ait: Quod etiam animalium genus præter cætera proprium, & ſui generis motum agit: quandoquidem omnium vnum in priorem non mouetur partem, ſed in latus. Cùm autem prior pars in oculis diſtincta eſſet, natura oculos ita affixit, vt cruſcula ſequerentur. In priorem enim partem illorum motus tendit. Ob eamq; rem Cancri etiam quodãmodo in priorem partem ſeſe videntur mouere. Quibus Philoſophi verbis commotus Rondeletius, Cancros prorſum procedere eſt opinatus, nobiſque apparere tantùm quòd per tranſuerſum moueantur. Ita enim ſcribit: Cùm verò cæteræ animantes & quadrupedes, & multipedes per diametrum, vel in anteriora moueantur, Cancri per tranſuerſum & in latus progredi videntur. Sed quoniam oculis ſemper prior ſiue anterior pars ad iter deſignatur, quia in priore animantis parte ſiti ſunt oculi, Cancri in anteriora reuera progrediuntur. Rectè igitur Plinius: Cancri in pauore etiam retrorſum pari velocitate redeunt, is autem motus ei qui fit antrorſum, ex diametro opponitur. In hanc opinionem quomodo ſe exercuerit doctiſſimus Iulius Cæſar Scaliger, age videamus. Aiunt, inquit, vulgò non rectè videri Cancrorum progreſſum eſſe in latus. Etenim cùm illis oculi ita mobiles ſit, vt aliquando condantur, alias exerantur: exerti modò prorſum, modò in latera obliquentur, non erit eorum inceſſus in latus, ſi in latus oculi flexi ſint. Quia procedunt rectà, quà obtuentur. Sanè haud aſpernanda ratio: Vana tamen, non enim ſcorpius oculos habet emiſſitios: & (ſi velis ludere) laterorſum promouet tamen. Ad hæc nemo dicat, lineam quæ dimetitur quadratum, antrorſum produci, ſed ad latus. Neque dicentur Cancri antrorſum ambulare, cùm oculi in latus flectuntur: ſed oculos dicemus in latus flecti: quia progreſſio in latus eſt. Rationem explicemus. Motum tractione & pulſione fieri diximus alibi. Fit ergo ſecundum artuum flexiones. At eæ Cancris introrſum ad pectus ſunt. Ergo quaſi cùm triremes circumaguntur, lateris vnius remiges impellunt, alij altrinſecus inhibent, aut retrò tragunt. Ita quam in partem proceſſurus eſt Cancer, eius lateris vtitur cruribus ad carpendum ſolum: alterius lateris ad aſpellendum.

Cancros prorſum non procedere contra Rondeletium.

Lib. 9. c. 31. Exer. 245.

LOCVS.

Lib. 9. c. 31. PLINIVS, Viuere (Locuſtas) petroſis, Cancros mollibus ſcribit. Hyeme aprica litora ſectari, æſtate in opaca gurgitum recedere. Verùm non ſolùm limoſis, mollibuſuè, ſed etiam ſaxoſis in locis degunt, & ſicubi alga & arena eſt. Et vt ſummatim dicam, in aquis, tùm dulcibus, tùm ſalſis, nec non etiam in terra. Scribunt enim terreſtres eſſe in inſula D. Thomæ ſimiles marinis, eduleſque.

VICTVS. ÆTAS.

VESCVNTVR Conchylijs. Polypum etiam, vbi ob nimiam Venerem imbecillus redditus, morti vicinus eſt, velut vlceſcentes ſeſe, nam hos ille cùm bene valeret, edebat, deuorant: Oppianus.

Carcinades miſeræ & Cancri multiq; natantes
Quos omnes cupidè primò ferus ille vorabat
Tunc viuum imbellem minimè ſua membra tuentem
Diſcerpunt, donec moriatur funere diro.

quamquam hæc de marinis intelligenda puremus. In ciborum penuria, à ſuo quoque genere minimè abſtinent: quòd ſi quis procul deferre eos velit, curet, ne alteri in alterum impetum faciendi poteſtas vlla ſit. Sunt igitur Cancri ſarcophagi, ſiue marini ſint, ſiue fluuiales,

A uiales, ſiue inter hos medij, qui ſcilicet in ſtagno marino naſcuntur, atq; degunt. Ore excipiunt aquam, vt cætera Cruſtata, teſte Ariſtotele: ſed eã Locuſtæ ad ſuas branchias tranſmittunt, Cancri parte oris exigua: quæ ratio eſt, cur circa hotum os ſpuma appareat, ex aqua & aere qui vnà cum ea hauritur, cùm per attractum, & reiectum agitantur. Alibi nullo diſcrimine Cancri & Locuſtæ, inquit, ex Cruſtatis aquam per ſuas appendiculas, propè hirtiuſculas quaſdam partes egerunt. Viuere aqua dulci & ſalſa ſcribit Galenus. Lacte potantes ſine aqua viuere multis diebus Author de natura rerum teſtatur. Plinius Cancris tribuit vitam longam. Nos ex Ariſtotele ſuprà probauimus, præ cæteris Cruſtaceis, longæuas maximè eſſe Locuſtas.

Aquã vt recipiunt.

Hiſt. 4. c. 2.

Lib. de reſp.

Lib. de boni & mal. ſuc. cib.

Lib. 9. c. 31.

CAPIENDI RATIO.

B CAPIVNTVR naſſis hoc modo, Ranas in partes diuiſas in plures immittit naſſas piſcator: eas collocat in loca vbi Cancri degunt, vt ingrediantur. Capiuntur & aliter, virgulis ſcilicet diuiſis in ſummitate, quibus inteſtina aliqua aut ranarum corpora inſerta ſunt, ordine diſpoſitis iuxta gurgites, & loca quæ habitare ſolent, denis, duodeniſue: inde reticulo circumit piſcator, virgas ſingillatim eleuans, ſubiectoq; reticulo, cùm Cancer non adeo celeriter ſe poſſit explicare, decidit in reticulum.

SEXVS.

INTERIORA operculi applicatilis hirtiora amplioraq; fęminę Cancri habent, quàm mares: vt ait Ariſtoteles: Nulla re, inquit, differt fæmina à mare, niſi quòd operculum applicatile illud amplius & diſtantius & hirſutius fæminæ gerant, in quo oua pariunt & quà egerunt excrementum. Membrum autem, quod mas in fæminam inſerat, nullum omnino habetur. hæc ille. Plinius pedibus etiam diſtinguit, nam de Cancris loquens, fæminæ, ait, primus pes duplex, mari ſimplex. Præterea Mares, vt ſcribit Author C de natura rerum, duas habent ſpinas inter ventrem & caudam, quibus fæminæ carent, quæ oua in ventre habent.

Hiſt. 5. c. 7.

Lib. 9. c. 31.

COITVS. PARTVS.

CANCRI parte priore (Rondeletius vertit partibus poſterioribus) copulantur, ſua opercula loculoſa illa rugoſaq; mutua conſertione componentes. Primùm Cancer minor ab auerſo ſuperuenire ſolet, tum maior vbi ille ſuperuenerit hæc Ariſtoteles. Vnde Plinius Cancros ore coire ſcripſit. Oua autem edunt in operculo, nec procul vt piſces faciunt & cætera quæ parere ſolent. Hinc fæminis operculum latius, vt locus eſſet ouis recipiendis capacior & præſtantior.

Hiſt. 5. c. 7.

Lib. 9. c. 51.

D

ANTIPATHIA.

CANCRVM admota Polypode herba abijcere chelas ſiue pedes, Zoroaſtres in Geoponicis ait. Aper non faciet in te impetum, ſi Cancrorũ brachia (teſte Didymo) illa denticulata tecum appenſa circumferas Apibus odor Cancrorum vſtorum infeſtus eſt teſtibus Palladio & Columella: Virgilius:

Aper ne in te graſſet.

——— *Nec rubentes*
Vre foco Cancros. ——— 3. *Geor.*

Idem Plinius: Cancrorum odore, inquit, ſi quis iuxtà cõquat, apes exanimantur. Authores habeo qui ardeolas Cancris nidos ſuos munire affirment aduerſus noxia animalia. Tanto diſſidio flagrant Cancri & Erucæ, vt ſi à cornibus ſuſpendantur illi ramis arborum,

Erucæ cancros odere.

rum, in quibus irrepunt, aut nidulantur Erucæ, illicò decidant collabanturque, & aliò immigrent.

NATVRA. MORES.

Lib 9.c.31. Vt pugnet.

VNIVERSI, inquit Plinius, vbi aliquando congregantur, os Ponti euincere non valent: quamobrem regreſſi circumeunt, apparetq; tritum iter, & paulò pòſt. Dimicant inter ſe vt Arietes aduerſis cornibus incurſantes. Narratur apud eundem Sole Cancri ſignum tranſeunte Cancrorum, cùm exanimati ſunt, corpus in ſicco trãſfigurari in Scorpiones. Ouidius brachijs orbos Cancros producere ſcorpios, ſi ſub terra occultentur, canit his verſibus.

Scorpionis vt Cancrts. Metamorph. 15. ib.

Concaua litoreo ſi demas brachia Cancro
Cætera ſupponas terræ, de parte ſepulta
Scorpius exibit, caudaq; minabitur vncæ.

Calliditas in Conchylijs capiendis.

Magna huius animalis aſtutia, & calliditas in capiendis Oſtreis Conchiſque obſeruatur. Calculos enim & lapillos patulæ hiantique eorum teſtæ ingerit, ita vt occludi nequeat, mox dentato forcipe piſculentam carnem abradens atq; eliciens deuorat, ſuauiterq; & ſecurè ſua captura fruitur, nullo vindictæ metu. Diligenter multi ex Eccleſiaſticis ſcriptoribus hanc fraudulentiam deſcripſere, ſed diligentiſſimè D. Ambroſius: cuius verba mellito quouis nectare dulciora non præteribo: Cancer quoq; inquit, qaas cibi gratia præſtigias ſtruit? Nam & ipſe Oſtrea delectatur, & carnes eius epulum ſibi quærit. Sed quia vt appetens cibi, ita proſpiciens periculi: quoniam cùm difficilis eſt venatio tùm periculoſa: difficilis quia teſtis validioribus eſca interior includitur: nam vel muris quibuſdam mollitiem carnis, præcepti imperialis interpres Natura muniuit: quam medio teſtarum quodam ſinu concauo nutrit, ac fouet, & quaſi in valle quadam diffundit: & ideo caſſa omnia tentamenta ſunt Cancri, quia aperire clauſum oſtreum nulla vi poteſt, & periculoſum eſt, ſi chelas eius includat; ad argumenta confugit, & inſidias noua fraude molitur. Itaq; quia omnia genera delectatione mulcentur, explorat ſi quando Oſtreum remotis in locis ab omni vento contra Solis radios diptychum illum ſuum aperiat, & referet clauſtra teſtarum, vt libero aere viſceris ſui voluptatem quandam capiat, & tunc clanculo calculum immittens, impedit concluſionem Oſtrei, ac ſic aperta clauſtra reperiens, tutò inſerit chelas, viſceraq; interna depaſcitur. Hactenus ille. Oppianus hæc de Cancro marino dixit.

Hiſt. 5.c.8.

Si quis in æquorea Cancrum conſpexerit alga,
Laudibus extollet, tantam mirabitur artem.
Conceſſa ex alto ſolers prudentia Cancro,
Cui parta eſt dulcis magno ſine præda labore.
Oſtrea diſtenait, teſtas & clauſtra recludit
Portarum paſcitq; lutum ſcopuliſq; repanda
Gliſcit aquas, paruum madida ac rupe lapillum
Obliquus tollit Cancer, cheliſq; recuruis
Continet, in teſtis lapidem demittit, apertis.
Aſſidet, atq; epulis lætus ſaturatur amicis.
Non potis eſt nixu geminas occludere lances
Oſtrea. nam latis portis ſeiuncta dehiſcit
Et moriens ſaturum Cancrum lathumq; relinquit.

Puto tamen omnibus Cancris hanc ineſſe prudentiam venandi Oſtrea, nam & in paludoſis locis aquarum dulcium, ac fluminibus longè à mari diſſitis, hæc & cancri prouenirunt. Latent, inquit Plinius de Locuſtis loquens, menſibus quinis: ſimiliter Cancri, qui eodem tempore occultantur; & ambo veris principio ſenectutem anguium more exuunt renouatione tergorum. Hæc ex Ariſtotele, qui ait Cancros nuper natos, & poſt etiam vere cruſta ſua exui, quemadmodum Locuſtæ. Alibi ſic loquitur de hac re clariùs: Cancri exuunt ſenectutem, molliores quidem perſpicuè: ſed etiam duriores exuere aiunt, vt Maias. Cùm verò exuunt, mollis admodum cruſta ſubnaſcitur: & quidem Cancri præteneritate non ſatis ambulare poſſunt. Idem ſæpius repetit.

Lib.9.c.30. Hiſt.5.c.17. Hiſ.8.c.17. Cruſtam exuunt.

DENO-

DENOMINATA.

Καρκινοῦσθαι Cancri brachiorum inſtar cõprehendere, vel comprehendi, contorqueri ἐπαλλήλως, hoc eſt alternatim vel mutuò: Cancellari Latinè dicimus pro implicari inuicem, & ita conſtipari. Καρκινοῦται ὅταν ῥίζωται ὁ οἶτος καὶ σπληρωθῇ, Heſychius & Varinus. Theophraſtes: χειμῶνες δὲ ἐπιγινόμενοι πᾶσιν χεῖ μᾶλλον ἁρμόσιμοι. μᾶλλον γὰρ καρκινοῦται μᾶλλον: hoc eſt, vt Gaza vertit: Sata frigore meliùs radicantur: cancrificanturque. Volunt καρκινοῦσθαι dici plantarum radices, quæ Cancri inſtar diuaricatis & in latera diſperſis fibris vel capillamentis terram apprehendunt. Ab hoc verbo καρκίνωμα dimanauit, idem cum Cancro morbo. Celſus de carbunculo: Non idem periculum Carcinoma affert, niſi imprudentia curantis agitatum eſt. Id vitium fit maximè in ſuperioribus partibus circa faciem, nares, aures, labra, mammas fœminarum. Et in iecore etiam & ſplene hoc naſcitur. Circa locum affectum aliqua quaſi puncta ſentiuntur; iſq; immobilis & inæqualis tumet, interdum etiam torpet. Circa eum inflatæ venæ quaſi recuruantur, hæq; pallent, aut liuent, nonnunquam etiam in quibuſdam delitescunt, tactuſq; is locus alijs dolorem affert, in alijs eum non habet. Καρκινώδης, Cancro ſimilis, vel qui è Cancrorum eſt genere; vtitur hoc adiectiuo Ariſtoteles. τὰ καρκινώδη ἕλκη, dicuntur vlcera Cancro ſimilia morbo. Καρκινάδης parua ſunt animalia minutis Cancris ſimilia, colore, vt ſcribunt ſuluo. Aetius αἱ τὰς καρκινάδας ἰθύουσαι τρίγλαι δυσώδεις εἰσὶ καὶ ἀηδεῖς, quidam Cancellos vertunt, quos καρκίνια dimunutiua voce Græci vocant.

Καρκινοῦσθαι. *Cancellari quid Latinis*

Carcinoma.

Καρκινώδης. *Carcinade quæ animalia.*

MYSTICA. MORALIA.

IMPOSTORVM hominum mores, & qui improba inexplebiliq; cupiditate diuitias nullibi non quærunt, item qui patrimonijs ſuis pauperes per vim ſpoliant, vel per inſidias eripiunt, præclarè exprimit Cancrorum aſtutia. Quos eleganter perſtringit hæc D. Baſilij oratio. Iam quidem & infirmi, inquit, cuiuſdam animantis haud modicam aſtutiam ipſe, ac doloſum ingenium inſidioſumq; cùm didiceris, volo proinde, vt ipſe admonitus non imitere, ſed vites maleficos. Cancer efflictim Oſtrei carnes cupit, ſed perdifficilis eius eſt ipſi venatio, teſtæ ratione qua clauditur, ac munitur: per ualidonamq; & infracto ſepto carnis Oſtrei mollitudinem natura muniuit. Quapropter & Oſtracodermon id aquatile nuncupatur. Cumque duæ concauitates exactè inter ſe coniunctæ Oſtreum circumplicẽt & ambiãt, nihil prorſus Cancri dẽticulati forcipes illi poſſunt. Quid igitur agit? Quid tandem molitur? Cum viderit illud tranquillis in locis tepore ſeſe oblectare, ſuaſq; illas valuulas ad Solis radios apetuiſſe, ac explicaſſe, tunc clanculum iniecto calculo concluſionem prohibet, atque quod viribus ſuis deerat, id tali aſtu ſibi ſupplet. Hæc eſt eorum malitia, quæ neque ratione, neq; voce prædita ſunt. Ipſe ego optauerim, vt Cancrorum ſolertem induſtriam imitatus in parando viatico, à proximorum noxa incommoduſq; tibi temperes. Talium eſt profectò morum, qui ſuum cum dolo fratrem adire ſolet, quiq; ex inſidijs proximos aggreditur, alieniſq; inſultat calamitatibus. Effugito deſpiciendorum hominum imitationes. Tuis proprijs facultatibus eſto contentus, paupertas cum veraci ſufficientia, omni potiundæ voluptati profecto eſt compoti mentis anteponenda. Ad huius imitationem D. Ambroſius, cùm declaraſſet quàm aſtutè, ac fraudulenter inſidias parent Oſtreis & Conchis Cancri, horum exemplo fraudulentium hominum perfidiam, ingluuiẽm, cupiditatemq; inordinatam comprehendit his verbis: Sunt igitur homines qui Cancri vſu in alienæ vſum circumſcriptionis irrepant, & infirmitatem propriæ virtutis aſtu quodam ſuffulciant, fratri dolũ nectant, & alterius paſcantur ærumna. Tu autem proprijs eſto contentus, & aliena te damna non paſcant. Bonus eſt cibus ſimplicitas, innocentiæ ſuæ bona habens: inſidiari neſcit alienis, nec auaritiæ facibus exardeſcit, cui lucrum omne ad virtutem diſpendium eſt, ad cupiditatem incendium. Et ideo beata eſt, ſi bona ſua nouerit cum veritate paupertas, & omnibus præferenda theſauris: quia melius eſt exiguum cum Dei timore. Quantum eſt enim quod hominem alat? aut ſi quæris quod etiam abundet alijs ad gratiam, id quoq; non multum eſt. Melior eſt

Homines doloſi & perfidi Hex. diui. offic. Homi.

Hex. 5. c. 8.

enim

enim hoſpitalitas in oleribus cum gratia, quàm vitulorum pinguium præparatio cum diſcordia. Vtamur ergò ingenio ad quærendam gratiam, & ſalutem tuendam: Licet nobis vti exemplis maritimis, ad profectum noſtræ ſalutis; non ad alienæ periculum. Hactenus D. Ambroſius. Impoſtores etiam alios & fraudulentos, veluti ſunt qui ciuitatis gubernaculis præſunt, ſed iuſtitiam iniquè exercentes, exprimunt Cancri. Nam vt hi non rectà progrediuntur, ſed dextrorſum, ac ſiniſtrorſum, ita etiam illi via recta neglecta, munera impiorum, ac inhumanorum, ipſi etiam inhumani pijs bonorum rationibus, lachrymiſq; præferunt: de quibus ſcilicet tàm impiè cum innocentibus, agentibus dicebat Hieremias: Facti ſunt retrorſum & non antè: deque ijſdem dicitur in Prouerb. quòd ipſi relinquũt iter rectum, & ambulant per vias tenebroſas. His teſta dura eſt; quia in prauo illo propoſito fraudulentiſque actionibus perſiſtunt: carent ſanguine: quia nihil humanitatis, miſericordiæ, ac dulcoris poſſident: viuuntq; in locis mollibus, delicias, ac omne voluptatis genus amplectentes.

Doloſi magiſtratus.

Cap. 6.

HIEROGLYPHICA.

SCITE admodum Iohannes ille cognomento Scholaſticus, Scalarum anacephalæoſis, hominem qui modò riſui indulgeat, modò luctui, modò auſteritati atq; temperantiæ ſe reddat, modò delicijs diffluat, & voluptatibus implicetur, Cancro æquiparauit, nunc in dextram, nunc in ſiniſtram partem gradienti, miraq; vitam ſuam inconſtantia traducenti: virq; is ſapientiſſimus de ingenij eiuſmodi prolectu nihil ſibi quidquam pollicetur, quod ad vllam ſit vnquam frugem peruenturum. Eiuſdem ſubterfugij, inquit Pierius Valerianus cauſſa Sophiſtam ſignificare, qui volunt, Cancrum pingunt: eos enim perſimiles huic animali dicit Plato Euthydemo, quos vbi validiori aliqua ratione deuictos comprehenſoſq; putes tunc retrò fugaci curſu lapſi per diuerticula, atque ſubterfugia, maiorem priorem laborem tibi intentant, ſi vilem ac inanem prorſus curam eos confectandi ſuſceperis. Sed enim non in Sophiſtas tantùm, ſed in ipſam etiam Dialecticam obortum eſt à Cancro cauillum. Nam Ariſton Philoſophus, vt eam eluderet, dicere ſolebat, eos qui Dialecticam enixiori conatu ſectarentur, ijs aſſimilari, qui Cancris veſcerentur, cibi enim admodum exigui gratia, circa oſſa tàm multa numero, tantum laboris inſumi. Siquid verò abditum & arcanum luci proditum, ac reuelatum oſtendere, quis vellet, Pagurum, & eius generis piſces, qui latebris gaudent, face appoſita figurabant: conſtat enim eos nocturno tempore, admoto lumine, de penitiſſimis etiam cauernis euocari. Ea verò de cauſa Cancri ad nocturni luminis ſplendorem accurrunt, quòd id omne genus Teſtacea noctu plurimùm paſci ſoleant: compertumq; pleniluno ſit, ea magis tùm pingueſcere. Iam verò Imperatorem Octauianum Auguſtum adeo delectatum fuiſſe hoc prouerbio, *feſtina lentè*, ſcribunt Aulus Gellius in noctibus Atticis, & Macrobius in Saturnalibus, vt non ſolùm in communi colloquio, ſed in Epiſtolis etiam eo vteretur: & in ſigillo ſuo ſculptum haberet Papilionem cum Cancro: quibus duabus beſtiolis prouerbij ſententiam hieroglyphicè pingebat: per Papilionem Vermiculum alatum, & velocem inouens celeritatem, per Cancrum verò, qui motu retrogrado & tardo fertur, moram & cunctationem.

Inconſtantia

Sophiſta.

Arcanum reuelatum.

Feſtina lentè.

NVMISMATA.

CANCER in numis, inquit Pierius Valerianus, compactile ſcilicet genus id, quod corpre eſt obrotundiore, cuiuſmodi plæriq; cæleſte ſignum figurant in Zodiaco, Chiorum indicat rempublicam. Tradunt id & Pollux & alij: ſed enim niſi quiſpiã author eſſet, numus argenteus id ſatis indicaret, in quo Pagurus is eſt cum inſcriptione, ΚΩΙΩΝ: inferè ΛΕΥΚΙΠΠΟΣ. Tria Agrigentinorum numiſmata argentea reperiuntur, in quibus ſculpta eſt ab vna parte aquila leporem pedibus premens, ac quandoq; illum dilacerans roſtro, cum inſcriptione in eorum vno tali. ΑΚΡΑΓΑΝΤΟΣ, in altero ΑΚΡΑΝΤΟΣ: in tertio verò ΑΚΡΑΤΑΝ. Horum autem numiſmatum pars oppoſita Cancrum & piſcem exprimit, vnius inſcriptio talis ΑΚΡΑΓ; alterius ΑΚΡΑ, tertij ΑΚΡΑΓΑ, in quo anguis eſt piſciculum ore tenens. In Syracuſanorum numo quoque argenteo

Hieroglyph. lib. 28. Chiorum numus cum Cãcro.

parte

A parte vna ãquila inſculpta cernitur ardeam, vel vt alijs placet, vulturem pedibus prehenſum tenens cum inſcriptione ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ; altera verò parte Cancer eſt,& ſub eo duo delphini. Adraniorum quoque duo extant nummi argentei, quorum prior vno latere aquilam habet, leporem pedibus tenentem, cum his infraſcriptis ΑΔΡΑΝΙΩΝ,altero verò Cancrum ſupinum cùm ſex circulis O literam planè referentibus, tribus ad dextram chelam, & tribus ad ſiniſtram. Infra Cancrum cernitur quid ferræ ſimile. Poſterior vna parte aquilam etiam habet pedibus comprehendentem leporem, & hæc ſupra caput, & dorſum aquilæ ſcripta circum nummi oram ΑΔΡΑΝΙΩΝ: altera verò parte, Cancer cernitur, & intra eum ſerpens, aut anguilla, vt arbitratur Hubertus Golzius, ſuperiùs verò intra Cancri vtraſque chelas pecten. Sinueſſa vrbs Græcæ originis antea vocata Sinope nummum cudit argenteum,in cuius vna parte videtur Cancer,aut Pagurus,& infra hunc piſcis non nihil incuruatus cum hiſce infraſcriptis literis ΣΙΝΥΕΣΣΑΝΩ,ab altera teſtudo cum eadem inſcriptione. Per Pagurum, aut Cancrum volunt intelligi ſapientiam, pes teſtudinem ſalubritatem. Eſſe enim calidas aquas in agro Sinueſano hectis & phthiſicis ſaluberrimas, Strabo & Plinius teſtantur. In nummo æneo Brutiorum ab vno latere B Cancer eſt, intra cuius chelas impreſſæ hæ literæ ΒΡΕΤ, & ſupra has literas caput bouis, infrà verò Cancrum ΤΙΩΝ legitur;ab altera parte deæ alicuius, nimirum, Palladis caput eſt, è cuius vertice quinq; Cancri pedes prodeunt.

Adraniorũ.

Sinueſſæ vrbis.

Brutiorum.

PRÆSAGIA.

PLVVIIS imminentibus, aut tempeſtate, Cancer ex aqua in terram prodit: quod ſcripſit Aratus in his verſibus:

Pluuiæ præſagium.

Καὶ μὴν ἐξῦδατος καὶ καρκίνος ὤχετο χέρσῳ
Χειμῶνος μέλλοντος ἐπαίσσεσθαι ὁδοῖο.

SOMNIA.

C CANCER viros peruerſos & inemendabiles indicat,propter animalis trãſuerſa veſtigia. Si quis inueniat marinum Cancrum, aut pluuialem (fluuialem) virum peruerſum inueniet & inopem. Si marinum,regẽ:ſi fluminis,principem,eò quòd mare regem, flumen verò principes, ſignificat, Zoographus ex incerto.

Cãcer cur in aſtra collocatus.

FABVLÆ.

CANCER teſte Hygino & Baſſo Iunonis officio inter aſtra collocatus, quòd Herculeum,cùm hic contra Hydram Lernçam confligeret,& palude pedem haberet, mordicus arripuiſſet. Herculem enim aiunt ideo ira accenſum, eum interfeciſſe, Iunorem autem, quæ Herculi infenſa erat, inter ſidera collocaſſe. Hanc fabulam Thom. Rhadi. metricè ſic deſcripſit;

Tot ſtellas Herculis enſe nectus
D *Cancer portans, & habet irradians,*
Calcem morſu acriter arripuit
In Lernæa caput arma domat
Quando Tirynthius acer, amans
Famæ. Occiſum tulit ætherijs
Oris Iunebreuiori mora.

Nonnulli, cur inter ſidera ſit collocatus, aliam rationem reddunt, quia nimirum conuerſione regreſſuq; tàm peculiari eo in animali animaduerſo, per eius imaginem oſtendere voluerint Solis curſum, qui cum eò progreſſus fuerit, retrorſum auferri, ac tantundem aufugere videatur. Veluti caper oppoſita ratione confictus, quia ſol ab eo ſigno, toto poli noſtri tractu, altiora petere contendat: caper enim dum paſcitur accliuiora, editioraq; loca petit. Huiuſmodi verò commentum, vt ait Pierius Valerianus, non ex orbis totius conditione, ſed ex cæli noſtri ſitu ſphæraq; ipſa ad arcticum obliquata excogitatum eſt:

Capri ſignũ.

Lib. 28. Hierogly.

nam ad æquinoctialem circulum appropinquantibus Cancer deprimi videretur, æquinoctij ſigna attolli: ad id t mē fieret quòd Solis progreſſus & regreſſus omnino à Capricorno ad Cancrum, mox à Cancro ad Capricornum, ſecto duobus locis æquinoctiali conſiderat. Quod verò aiunt Herculem tot immanium monſtrorum domitorem, in oppri mendo etiam Cancello laboraſſe, nihil aliud ſibi vult, vt veteres interpretantur, quàn ſophiſticas nugas obtritas dialecticæ diſciplina. Fabulosè igitur iocatur Plato, cùm Hercu culem aduerſus Cancrum deſudaſſe dicit.

Hercules cur cancrum occidiſſe dicatur.

APOLOGVS.

Serpens, & Cancer.

SERPENS vnà cum Cancro viuebat, inita cum eo ſocietate. Itaq; Cancer ſimplex moribus, vt & ille mutaret, admonebat, aſtutiam. Hic autem minimè obediat. Cùm obſeruaſſet igitur Cancer ipſum dormientem, & pro viribus compreſſiſſet, occidit. At ſerpente poſt mortem extenſo ille ait: Sic oportebat ante hac rectum & ſimplicem eſſe, neque enim hanc pœnam dediſſes. Significatur hoc apologo, offendi potiùs, quàm iuuari, qui cum dolo amicos adeunt. Ad huius apologi ſenſum fortaſſe, aut alterius ei ſimilis facti ſunt hi antiqui verſus, quos vt Euſtathius & alij, Alcei, alij Sapphus, quidam Praxillæ Sicioniæ eſſe aiunt.

Ο καρκῖνος ὧδ' ἔφη χαλᾶ τὸν ὄφιν λαβών
Εὐθέα χρὴ τὸν ἑταῖρον ἔμμεν, καὶ μὴ σκολιὰ φρονεῖν,
Cancer autem ita locutus eſt, cùm ſerpentem chelis comprehendiſſet,
Neceſſe eſt vt ſodalis rectum ſequatur & non obliqua voluat animo.

PROVERBIA.

Cancer leporem capit.

In pace.

KΑρκῖνος λαγὼν ἄιρει, ideſt *Cancer leporem capit*: de rebus quæ fieri nequeunt, vt interpretatur Suidas: ſeu vt alij de re nequaquam veriſimili, dictuq; abſurda, velut ſi quis dicat, ab indoctiſſimo ſuperari doctum: Huic & aliud ſimile, Καρκίνου δασύποδι συγκρίνεις, ideſt, *Cancros lepori comparas*, de ſupra modum diſſimilibus. Etenim vt leporum celeritas, ita & Cancrorum tarditas nota eſt. *Nunquam efficies vt recte ingrediantur Cancri.* Ariſtophanes.

Οὔποτε ποιήσεις τὸν καρκῖνον ὀρθὰ βαδίζειν,
Οὐδ' ἐπὶ τὸ παραδέντι ποιήσεις ὕστερον οὐδέν.
Ambulet vt Cancer rectà, haud efficeris vnquam
Nec quidquam efficies, vbi res erit ante peracta.

Cancrũ rectà ingredi docere quid.

Hoc velut oraculum poeta facetus pronunciat, quòd à natura ſit inſitum, nullo corrigos negotio. Nam Cancris genuinum obliquè ingredi. In quorum altero carmine cauge adagium, *Actum ne agas.* Idem ferè cum præcedenti & illud eſt: *Cancrum rectè ingredi doces.* Καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν διδάσκεις, de eo qui docet indocilem. Refertur in Plutarchi collectaneis. Pertinet ad genus ἀδωνάτων, *Aethiopem dealbas.* Si quidem animal hoc non ingreditur niſi obliquo corpore, & in omnem partem mouet greſſum.

Ἐν δὲ διχοστασίῃ κ' Ἀνδροκλείδης πολεμάρχει.
In ſeditione vel Androclides belli ducem agit.

In homines contemptos & humiles, qui per occaſionem aliquam incidentem, dignitatem ſortiuntur. Effertur etiam ad hunc modum:

Ἐν δὲ διχοστασίῃ καὶ πάγκακος ἔμμορε τιμῆς,

& aliter:

Ἐν γὰρ ἀμηχανίῃ καὶ χαρκίνος ἔμμορε τιμῆς.
Fert rebus deſperatis & Cancer honorem.

Omnẽ lapidem mouere, qui dicantur & vnae.

Quanquam Carcinus viri nomen in hoc prouerbio videtur. Πάντα λίθον κινεῖ. *Omnem move lapidem.* Sunt qui metaphoram ſumptam eſſe exiſtimant ab his, qui Cancros venantur in litore. Nam hi plærumq; ſub ſaxis latitant, quæ mouent, qui Cancros quærunt. Imitari nepã: pro retrocedere & in peius labi: Germani dicũt Hinderſich vuie die Krebs gãd. hoc eſt retrorſum, vt Cancri ambulant, ſed Nepa ſcorpionem potiùs quàm Cancrum ſignificat.

SIMI-

A

SIMILIA.

QVI hominem nimium præſumentum; glorioſa verborum plus vltrà iactatione ſuperbientem, illudere Romæ nuper voluit, quidam Cancro inequitantem pinxit, & adſcripſit Plus Vltra: Θ᾽ι ἐν διαλεκτικῇ βαθλῶντες, ἐοίκασι καρκίνοις μασσομδρίοις: οἱ δι᾽ λιγον τροφιμον περι πολλα ὀστᾶ ἀσχολεῦται: Ariſton in ſimilibus: hoc eſt, Qui dialectícæ ſtudium profundè rimantur, Cancros edentibus ſimiles ſunt: qui propter exiguum alimentum, circa cruſtas plurimas occupantur.

EPITHETA.

B

TEXTOR Cancri ſideris & agimalis aquatici epitheta confudit; ſeparantur hoc modo. Animali hæc adſcribenda: octipes, multipes, ſcopuloſus, cæruleus, teſtudineus, ferus, humens, rubicundus, obſcænus. Nam fluuialis, æquoreus & litoreus, differentiæ potiùs quèm epitheta fuerint. Rubentem dixit Virgilius. *Neue rubentes Vre foco Cancros*: ideſt, vt Seruius exponit, cùm vruntur, non qui per naturam ſint huius coloris. Syderi verò conueniunt, Lernæus, pluuialis, niſi fluuialis legendum eſt, vt ſit idem quod fluuiatilis:) & multa à calore ducta, quòd ſol menſe Iunio, quum vehemens viget æſtus, hoc ſidus percurrat: calens, calidus, torrens, ardens, aduſtus, æſtiuus, æſtifer, rapidus, feruidus, inflammans: vtaq; curuans brachia: Σιουροδῦται καρκίνοι Licophroni dicuntur. Siſira enim, vel ſiſyrna teſte Varino eſt tunica craſſa ex ouillis, vel caprinis pellibus cum lana. ῥοδοδάκτυλος, roſeis digitis, apud Athenæum: ὀκταπόδης Nicandro. Et Ouidio:

Cãcri animalis epitheta.

4. Georg.

Epitheta Sideris.

Siſira quid.

1. Faſtor.

Octipedis fruſtra quærentur brachia Cancri.

ἀλῆται, Oppiano. Sed hoc fortè, inquit Zoographus, marinis potiùs conueniet, vel omnibus, vel ſpeciei cuidam. Pluris in epithetis Paguri. Homerus in Batrachomuomachia C eliganter Cancros deſcripſit epithetis.

Ἦλθον ἐξαίφνης νωτάκμονες, ἀγκυλοχεῖλαι,
Λοξοβάται, ϛρεβλοί, ψαλιδόϛομοι, ὀϛρακόδερμοι
Ὀϛοφυεῖς, πλατυϛῶτοι, ἀϖοϛίλβοντες ἐν ὠμοις,
Βλαισσοὶ, χειροτίνοντες, ἀπὸ ϛέρνων ἐϛορῶντες,
Ὀκτάποδες, δικάλωοι, ἀχεῖρες. οἱ δὲ καλεῦνται
Καρκίνοι οἱ ῥα τε μυῖῃ: ὀυρὰς ϛομάτεϛϛιν ἔκοπτον.
Venerunt autem eximprouiſo habentes incudes in tergo vngulis curuis
Obliquè ingredientes, tortuoſi, habentes forſiculas in ore, oſtrypelles,
Oſſea natura, lati humeros, rutilantes in humeris.
Blæſi, neruoſis ceruicibus, à pectoribus intuentes,
Octopedes, bicipedes, manibus qui capi nequeant (illi autem vocantur
Cancri) qui vtiq; muscarum cauas oribus incidebant.

D

VSVS IN CIBIS.

CANCROS & huiuſmodi malacoſtraca ſcribit Galenus duram canem habere; & ob id difficillimè confici, ſed firmi alimenti eſſe. Author libri Galeno adſcripti de Spermate; Cancri piſces, ait, frigidi & humidi ſeptentrionales. Pſello itemque Diphilo apud Athenæum Cancer grauis eſt & difficilis concoctu. Apud eundem Mneſitheus ait; Cancri, Locuſtæ, Squillæ & huiuſmodi, difficulter quidem concoquuntur, ſed multo facilius quàm alij piſces. Conuenit autem eos aſſari potiùs quàm elixari. Arnoldus Villanouanus, Cancros marinos & fluuiatiles difficilis quoque digeſtionis eſſe ſcribit, at multùm alere, nec facilè in ſtomacho corrumpi. Et Aetius in curatione colici affectus

Temperies.

affectus Cancros prohibet in cibo, quòd turbationem inducant, Squillas, tanquam ex Ma- E
lacoſtracis minus noxias concedit. Aluum ſoluere teſtatur Galenus, propter ſalſedinem
& acrimoniam eorum: ideoque ſtomacho nocere, maximè neruoſam eius ſubſtantiã. Idem
præcipit, vt coquantur in aqua, in qua nati ſunt; ego nihil referre puto, dummodo ſalſa ſit
aqua. Coqui debent, inquit Platina ex aqua & aceto, & ſale abundanti. Cocti & in pati-
nas translati ex aceto (ſuffuſo) comeduntur. Romæ qui cruſtam veterem exuerunt, fri-
guntur oleo & butyro: duriori cruſta tecti aſſantur ſuper prunas. Laudantur etiam ſi co-
quantur in Vino. Laudantur, qui vetuſtam habent cruſtam, autumno, hyeme, & vere;
qui autem eam exuerunt Aprili, & Maio menſibus inueniuntur, nonnunquam etiam Ro-
mæ menſe Septembri.

Cur in colico dolore prohibeantur.

Vt coquendi.

VSVS IN MEDICINA.

HIC quædam communia Cancris marinis, & fluuiatilibus remedia omiſimus, quæ F
vbi de Cancro fluuiatili erit ſermo, proferemus. Plinius contra ſerpentium ictus
mederi tradit, ſole Cancri ſignum tranſeunte. Apud eundem nil tam æquè ad-
uerſari ſerpentibus quàm Cancros, fueſq; percuſſas hoc pabulo ſibi mederi Thraſyllus au-
thor eſt: cùm ſol ſit in cancro, torqueri ſerpentes. Apri, ait Aelianus, Hyoſcyamo deuora-
to Cancros ſibi pro remedio quærunt. Plinius apros hedera ſibi mederi ſcribit in morbis,
& Cancros veſcendo, maximè è mari eiectos. Cerui, teſte Ariſtotele, morſi, vel à phalan-
gio, vel à quouis generis eiuſdem, Cancros edent, quod idem homini etiam prodeſſe pu-
tatur, ſed non caret faſtidio. Paulus Aegineta cõtra ſcorpionum ictus ſilphium cum Can-
cro trito in vino propinat. & Aetius eum appoſitum Scorpium occidere prodidit. Sed hoc
alij priuatim de Cancro fluuiatili ſcribunt. Carbunculos & carcinómata in mulierum
parte, teſte Plinio, præſentiſſimo remediò ſanari tradunt Cancro fœmina, cum ſalis flore
cõtuſo poſt plenam lunam, & ex aqua illita. Cancri cum in electuarijs & antidotis reſump-
tiuis ponuntur, ſic præparari debent: Euellantur extremitates Cancrorum è pedibus &
corporibus ſuis: & abluantur cum aqua frigida & ſale cum cinere, ter, donec iam puræ ſint
carnes, & odoris grauitem exuerint. deinde coquantur in aqua hordei, cum aqua lactis, G
à quo extractum eſt butyrum. ſic præparati electuarijs miſceantur, vt docet Auicenna
lib. 4. ſui Canon. fen. prima, tractatu 3. capite de medicamentis refrigerantibus hecticos.
Hæc ex veteri editione Nicolai Præpoſiti. Cancri ex aqua poti profluuia ſiſtere, ex hyſſo-
po (vetus codex legit œſypo) purgare, & ſi partus ſtranguletur (ſcilicet in enixu labo-
rioſo parturientis matris) ſimiliter poti auxiliantur. Eoſdem recentes, vel aridos bibunt
ad partus continendos. Hippocrates ad purgationem mortuoſque partus vtitur illis, cum
quinis lapathi radicibus, cum ruta & fuligine tritis, & in mulſo datis potui. Item in iure
cocti cum lapatho, & apio menſtruas purgationes expediunt: lactiſq; vbertatem faciunt.
Item in febri quæ ſit cùm capitis doloribus, & oculorum palpitatione, mulieribus in vi-
no auſtero potos prodeſſe dici Plinius ſcribit. Ad ſtranguriam quidam iubent tres Can-
cros coqui in cyatho aceti, in mortario ſimul contundi, & exprimi & propinari. Cum aqua
florum Cyani minoris diſtillata extrahitur ſuccus ex Cancro viuo contuſo, & eo gingiuæ
puerorum in dentitione ſalubriter illinuntur. Iliaco calido, & ſicco præſcribit Hippocra-
tes inter alia piſces leu ter coctos & Cancros, & Conchylia. Cancri teſtam diligenter te- H
res, & vino ſubdulci miſcebis, & colatam potionem dabis bibendam ei, qui calculi mo-
leſtia laborabit, ex Marcello. Aetius ad idem remedium Cancros vrit: Cancros inquit,
tres aut quinque, aut ſeptem tantùm, cum ingenti ſtrepitu indeſinenter ſub teſta exure:
& contriti eorum cineris cochlearium vnum cum condito præbe: eoq; calculoſos renes ſa-
nabis, ſed Marcellus Empiricus ad hoc remedium Cancros ſimpliciter terit, vt paulò an-
tè recitaui. Cancrorum cinere aliqui in dentium doloribus vtuntur, ex Plinio: Ab eodem
Cancri & Scolopendræ marinæ cinis cum oleo, inter pſilothra numerantur: conijcit au-
tem Zoographus, non Cancros ſimpliciter, ſed cinerem eorum eſſe intelligendum. An-
dreas ad lepras Cancri cinere cum oleo vſus eſt, eodem Plinio teſte. Cancri maxil-
la naribus inſufflata valet ad ſanguinis fluxum, ex Roſa Anglica. Galenus in Euporiſ-
ticis ait: A beſtijs venenatis rabioſoque cane demorſos ſanat Cancri interiorum cinis
ex aqua ſemel, aut bis potus, quantum manu capere poteſt. Prodeſt etiam morſui

canis

Lib. 9. c. 31. Contra ſerpentes.

Lib. 32. c. 5.

1. Var. c. 7.

Hiſt. 9. c. 5.

Contra ſcorpiones.

Cõtra carbũculos, & carcinomata.

Vt ad electuaria præparandi.

Profluuia ſiſtunt.

Ad partus continendos.

Li. 32. c. 10. Ad ſtranguriam.

li. 3. de diæt. Ad dentitionem.

Ad calculũ.

Ad dolorem dentium.

Ad ſanguinis fluxum.

32. c. 8.

Ad venena & rabioſos canes.

A canis rabidi, authore Plinio, membrana ſiue ſenectus anguium cum Cancro maſculo trita (manuſcriptus legit ex vino trita.) Cancri oculos alligatos collo mederi lippitudini dicunt, vt idem ait. Cancri oculus, inquit Marcellus, ſubtiliter ſublatus, & in phœnicio conligatus, colloque ſuſpenſus, lippitudini incipienti medetur, ſi tamen re medium à caſto homine fiat. Si ramphos erodij (roſtrum ardeæ) cum Cancri felle in corio aſinino ſuſpenderis ad collum vigilantis, dormitabit, vt author eſt Kiranides. Ratio conficiendi pulueris vtilis ad diſſectionem nerui, qui à chirurgo eſt conglutinandus, Henrici Ranzouij. Recipe oculos Cancri, in ſubtiliſſimum puluerem comminutos in paruo linteolo. Hunc puluerem neruis inſperge, & ſiccis faſcijs, ex linteolo confectis, locum obliga, ne humiditas aliqua ad neruos penetrare poſſit. Hanc ligaturam per ſpacium viginti quatuor horarum intactam relinquito, Elapſo prædicto temporis ſpacio Chirurgus neruum inſpiciat, ipſiuſque conglutinationem exploret, & deinceps vulnus illud calidis vinculis deliget inſtar alterius vulneris recentis, & poſt diem vnum aut alterum ligaturam diſſoluat. In capite Cancrorum reperitur lapillus figura planus, qui acerrimo aceto immiſſus motum manifeſtum habere deprehenditur. Huius puluere audio multos feliciter vti ad conterendos renum calculos, ex Mizaldo. Eoſdem etiam, in potu ſumptos, cordis punctiones ſanare aiunt.

Li. 29. c. 25 Lippitudini medentur.

Ad neruos conglutinandos.

Lapis in capite cancri & eius vis. Memor. cen. 8.

VSVS IN VARIIS.

PVRGARI à Scorpijs domos, tradunt referente Iſidoro, ſi decem Cancri cum ocimi manipulo alligentur, omnes enim qui ibi ſunt Scorpiones, ad eum locum coituros. Ne à rubigine ariſtæ in aruis contaminentur, & in fœtidum puluerem redigantur, quidam tres Cancros cum bouillo & caprino ſtercore paleis admiſtis vrunt: Cancros vjuos, inquit Plinius; cremari iubent quidam, vt carbunculi non noceant. Vlmi folliculis genus quoddam beſtiolarum innaſcitur, quod Cnipes appellant, qui cum in ficis gignuntur, ficarios illos Culices τὰς ψῆνας deuorant. Huius remedium Cancros ſtatuunt alligandos (ἄλλος δὲ τούτου φασὶν εἶναι τὰς καρκίνους προτερονᾶν, fortè προσερονᾶν, pro affigere, Zoographus (in eos enim vertere ſeſe Cnipes inquiunt,) ſed ficis quidem auxilia iſtiuſmodi comperta habentur, ex Theophraſto. Fructum, ait Gaudentius Merula, plantæ continebunt, ſi Cancer trunco circumligetur.

Scorpij è domo vt expellantur. Lib. 12. Orig. c. 6. Li. 18. c. 29. Hiſt. plan. 2. cap. 19. Lib. 4. memor. c. 39.

DE CANCRO MARINO. Cap. XVII.

ORDINIS RATIO.

SYNONYMA.

DANCRI marini nomen ita accipimus, vt omnes quæ in mari naſcuntur, ſpecies comprehendat, & eam priuatim, cuius in hoc capite tradetur hiſtoria. Græcis καρκίνος θαλάσσιος, vocatur, Gallis Cancre; quocirca nomine carere hanc ſpeciem ſcripſit Rondeletius; eandem intellexiſſe videtur Cæſar Scaliger, dum ſpecies Cancrorum enumerans, inquit: vna eſt apud vicinos noſtros generis nomine, parua. Italis Granchio dicitur, & Granzo, Venetis Granceolo, Grancella Bononienſibus & Ferrarienſibus. Anglis & Germanis inferioribus Krab, Crabbe ſuperioribus Meerkrab. Græci maximè recentiores Paguros quandoq; pro Cancris ſimpliciter accipiunt.

Exercit. 245.

GENVS. DIFFERENTIA. Deſcriptio.

Moleccæ. VENETI, apud quos Canerorum marinorum infinitus propè eſt numerus, Moleccam vulgò quendam vocant teſte Mathiolo, qui cruſtam veterem exuit, vere: Ex quo genere ſunt etiam quæ vocantur Macinetra, nam & hæ cruſtam hoc tempore exuunt. Quidam has fœminas eſſe volunt; Moleccas mares, & hos molleſcere, ac vernationem exuere: contra Macinettas perenni contegi cruſta, & nuſquam decidua; & Moleccas, tum quidem torpeſcere, cùm cortice exuuntur. Alij toto genere diſtinguunt, & Macinettas multò minores Moleccis ſtatuunt, aliudq; ab his eſſe certium aiunt, quod perpetuò corticem durum retinet. Moleccas autem vocant à molli ac teneri cruſta, quam habent, cùm veterem exuerunt. Rondeletius, & Bellonius, item Zoographus in Cancri marini pictura non conueniunt. Quem enim depinxit Rondeletius acuminata magis eſt parte anteriore prope oculos, & duo habet cornicula, quibus Bellonij icon, item quam edidit Zoographus, caret. Quocirca, credo à Bellonio & Zoographo depingi eũ, qui frequens vbiq; eſt in Italia. Et ſanè fatetur Zoographus ſe nactum iconẽ ſuam ex Italia. Quẽ autem expreſſit Rondeletius, frequens eſt in Gallia Narbonenſi, & vt ipſe ait, diu extra aquam viuit, (ita etiam noſter vulgaris) Brachia habet non admodum magna, pedes lõgos in acutum deſinentes: cornicula duo. Cãcer marinus, inquit Bellonius, rotũdo ferè ac circinato corpore prędit us eſt, anteriori parte crenis diuiſo, cruſtaceo tegmine cõueſtito: cuius magnitudinem ad Paguri & Maiam, Aſtacum & Locuſtam facile conferas. Maiores enim triũ, aut quatuor digitorũ latitudinẽ non excedũt. Ea verò habent bleſa, vtrinque in latere quaterna, & duo brachia forcipata. Hepate rubro conſtant, guſtui dulciſſimo, quod Ariſtoteles mutim nominare videtur, habet porrò inteſtina multiplicibus cirris obſeſſa, mouenturq; horum partes ſolidiores albis muſculis agentibus. Aliam ab his obſeruaui ſpeciem, magnitudine vulgaris, cæterùm differt pede vltimo, qui ab vtraque parte eſt. Nam non in acutum deſinit, ſed breuioribus, ac craſſioribus conſtat internodijs, & curtior eſt alijs pedibus, & in fine latior duabus poſtremis articulationibus. Hunc igitur etiam depictum do, vnà cum alijs duobus ſuprà deſcriptis, quò pes hic poſterior meliùs conſpici poſſit. Habet etiam duo cornicula, qualia ſuo Rondeletius tribuit, ſed corpore eſt rotundiori, quo vulgari Cancro marino ſimilis. Ariſtoteles pelagios Cancros pedes longè tardiores cæteris habere ſcribit ad ambulandum.

Moleccæ vnde dicta.

Lib. 2. de piſ. cap. 3.

De par. 4. cap 8.

Cancer ſtagni marini Rondeletij.

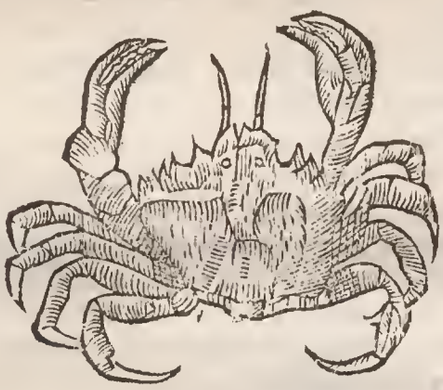

Cancer marinus Bellonij.

Cancer

Cancer marinus alius ab Authore obſeruatus.

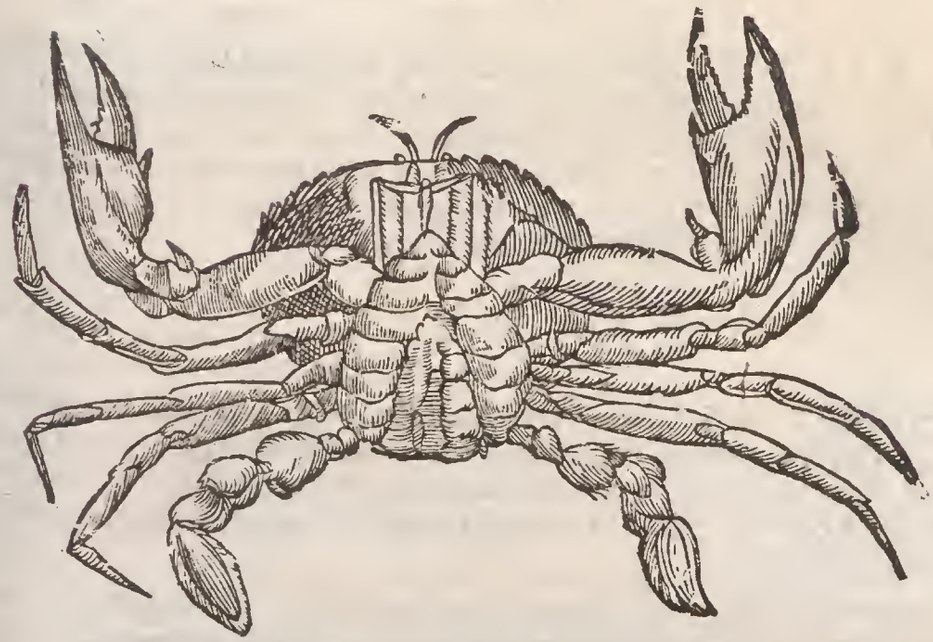

LOCVS.

OPPIANVS de Cancris marinis:

In ſaxis habitant curuis & paſcua carpunt. *1. de Piſ.*

vndè fortè ab Aeliano πετραῖοι, hoc eſt ſaxatiles dicti ſunt. Quod autem Plinius dixit Cancros locis mollibus vitam degere, haud ſatis verum videri annotat Maſſarius. Sunt enim, inquit, Paguri Cancri, & tamen non niſi locis ſaxoſis capiuntur, & ſimiliter Cancri illi alij parum minores, cibo non idonei, præcipuè mares, præterquam cùm exuerint ſenectutem, quos tam petroſis, quàm terrenis locis vitam agere perſpicuum eſt: quod ex Ariſtotele elici etiam poteſt, tam octauo de hiſtoria, vbi Cancros aquatiles, ſtercus deuorare inquit: quàm etiam quarto de partibus animalium, cùm Cancris caudam inutilem eſſe tradat, quoniam vitam agere terrenam cauernaſq; ſubire ſoleant, nec defendi ſatis poteſt Plinius, niſi quis in Plinio non Cancri, ſed Aſtaci legendum exiſtimauerit, vt dictum eſt ex Ariſtotele, vnde hæc mutuatur. Hactenus ille. Narrant nauigatores iſti in Indiam magnam copiam marinorum Cancrorum eſſe prope Inſulam Canibalorum, quæ hodie Domeneca appellatur, & Hiſpanos per decem dies continuos hiſce vitam ſuſtentaſſe in mari Nicaragua. Rondeletius ſuam ſpeciem frequentem eſſe ſcribit in ſtagnis marinis. Noſter vulgaris vbique in Italico degit litore, in locis ſaxoſis atq; arenoſis.

Plinius correctus.

NATVRA. SAGACITAS.

IN Boſphoro Tracio cùm ventus ingruit violentus, Cancri aduerſus fluctus nituntur: circa promontoria verò, vbi venti vis maior eſt, omnino repulſi auerſique, impetum ſequi vndarum cogerentur: cæterùm hoc præuidentes, cùm iam propè ad promontorium appulerint, ſinguli in ſinuoſo aliquo loco ſe tenent, ſimulq; & reliquos expectant. Deinde in eundem locum congregati, adrepentes per præcipites crepidines in ſiccum aſcendunt, & fluctuum vim (qua parte violentior erat) euadunt iter pedibus conficientes. Cùm autem hanc violentiam pedibus prætergreſſi ſunt, rurſus per crepidines in mare recurrunt. Parcunt autem eis piſcatores, cùm declinandi communis periculi gratia ſponte in terram exeunt: neque homines cùm ſint, ipſo etiam maris impetu ſæuiores ipſis videri volunt. Ex Aeliano. *Li. 7. de animal. c. 24.*

SE-

SEXVS. COITVS.

De aquat. 2. c. 3.

MARINORVM color, teſte Bellonio, maribus quidem rubentior, fæminis ex liuido in cyaneum tendit. Mares autem fæminas opprimere videntur, antequam ineant: atq; inter ſe diutiſſimè dimicant arietum more. Crura in ventrem inflectunt, dum incedunt. Rondeletius ſuo Cancro fæminæ intus partem ineſſe quandam croceam ſcribit, qua mares carent, quam ouorum materiam eſſe putat, cæteras partes internas albas tàm in mare, quàm in fæmina reperiri.

APOLOGVS.

Cancer & vulpes.

CANCER, vt ait Aeſopus, è mari cùm aſcendiſſet, in loco quodam paſcebatur. Vulpes eſuriens vt vidit, acceſſit, ac eum rapuit. Ille deuorandus ait, ſed ego condigna patior, quia marinus cùm ſim, terreſtris eſſe volui. His probat Aeſopus homines, etiam qui proprijs derelictis exercitijs, ea quæ nihil conueniunt, aggrediuntur, meritò infortunatos eſſe.

VSVS IN CIBIS.

Vt coquantur.

IN aqua, & aceto, cum modico ſale elixantur, aut in aqua marina: aut aſſantur, ſed elixati meliores ſunt, friguntur in oleo Moleccæ dictæ, præſtantioreſque habentur cæteris. Fæminæ, maximè cùm turgent ouis meliores iudicantur maribus: Ideoque Bononienſes, & Ferrarienſes fæminas, & mares ſeorſim ponunt, fæminaſq; duplo maioris pretij vendunt. Qui in Indiam nauigarunt, aiunt in Orientalibus regionibus Cancros marinos plenos eſſe, ſuccoq; dulci turgere cùm Luna parturit, contrà vacuos cùm eſt plena: ſecus quàm in noſtris Europæis locis, vbi in plenilunio meliores exiſtunt.

VSVS IN MEDICINA.

Ad phthiſicos.

RONDELETIVS de ſuo Cancro ſtagni marini hæc ſcribit: Hoc Cancrorum genus inter marinum, & fluuiatilem medium eſſe comperio, vt in marini & fluuiatilis vicem vſurpare poſſimus: Stagnorum enim aqua partim marina, partim dulci conſtat. Quando igitur fluuiatiles deſunt, ſtagni Cancros aqua hordei abluendos cenſeo, vt in ea ſi quid ſit ſalſuginis, deponant, quibus tam feliciter vtemur in his affectibus, quibus fluuiatiles valde prodeſſe prædicantur. Atq; hoc expertus profiteor phthiſicis multùm auxiliari. Illis enim ita, vt diximus lotis, & in iure capi, vel cum cremore ptiſſanæ coctis phthiſicos diu ſummo valetudinis eorum commodo alui. Ex eiſdem cinis pulmones exulceratos mirè reficit & recreat, ſi in aqua adianthi, vel plantaginis lotus cum lacte aſinæ, vel cum cremore ptiſſanæ hauriatur. Ex eodem cinere medicamentum fit, quod à cane demorſis maximè ſuccurrit. Quare minus rectè faciunt medici quidam, qui fluuiatilibus, vel ſtagni marini Cancris fluuiatiles Aſtacos ſubſtituunt, omnibus dotibus Cancris de quibus loquimur, inferiores: illi enim molli ptæhumidaque ſubſtantia conſtant, & quæ facilè diffluat ac diſſipetur, neque corpus ſatis nutriat, neq; peculiarem vim, ad pulmones iuuandos inſitam, habeat. Cancri verò fluuiatiles dulci ſunt ſucco, temperatam ſubſtantiam indicante, quem perlibenter amplexatur natura, quo reficitur & foueatur, qui hæret, diſſipatuq; facilis non eſt, & natura ſua pulmonum malis ſuccurrit. Hactenus ille. Cancro marino & fluuiatili remedia multa communia dicentur, vbi de fluuiatili fiet ſermo. Nam Dioſcorides ſcribit marinos eadem præſtare quæ fluuiatiles, verùm ignauius.

Lib. 8. c. 27. Aprorum medicina.

Plinius, hedera, inquit, apri in morbis ſibi medentur, & Cancros veſcendo, maximè è mari eiectos. Sed Aelianus tradit apros Cancris ſimpliciter ſibi mederi cõtra hyoſcyamum.

Do-

A Decoctum Cancri marini apud Plinium efficax habetur contra dorycnium. Marini non fluuiatiles aſſumuntur in Theriacam Cl. Apollonij ad rabioſorum canum morſus apud Galenum. Si equus cum fæno, aut pabulo braſſicam ſylueſtrem fortè deuorarit, prodeſt marinos Cancros tritos cum ſucco braſſicæ (ſatiuæ) miſcere & appræhenſa lingua per os infundere bis die, idq; per triduum, donec malum egeratur aluo, ex Abſyrto. Cancros marinos impari numero exuſtos vel aridos tritos, & baccas laureas impari numero tritas, addito melle atq; adipe anſerina remiſſa, æquis ponderibus vniuerſa permiſta vnum corpus facias, atque æqualiter in duodecim partes diuidas, & in cibo, aut in potione laboranti phthiſico dederis, mirè profuturum pollicetur Marcellus. Author eſt Alexander Benedictus, Cancros marinos, pondere drachmarum duarum, ſi bibantur ex lacte materno, vel nutricis, infantibus & pueris ſanare ſtranguriam. Cancrorum fluuiatilium cinis ex oleo & cera (inquit Plinius) rimas in ſede emendat, item & marini Cancri polline (ſcilicet ſuo emendant). Teſte Marcello ex oleo impoſiti pernionibus, vtiliter profunt, ita vt foueantur aqua, in qua eruum decoctum eſt. Celebrat Auicenna Cancrum marinũ aduſtum ad quartanam, ſcabiem, lachrymas oculorum & alia, ſed Cancrum
B marinum exponit ſe eum ibi intelligere, qui in lapidem induruit. A Plinio laudatur Cancri marini cinis vſtus cum plumbo, ad carcinomata compeſcenda. Ad hoc ſufficere, cum melle lineaq; lanugine. Aliqui malunt alumen melq; miſcere cineri. Apud eundem tam marini, quàm fluuiatiles pilos è mamma tollunt; hoc eſt, morbum pilarem ſanat. Pro pſilothro idem ſumit Cancri marini cinerem, & ſcolopendræ marinæ. Cancelli (Cancri) marini, aut fluuiatiles in aqua decocti caro cocta & tunſa cum farina hordeacea mixta, impoſita calidæ ſtomachi vomicæ, tribus diebus maturat efficaciſſimè, & pluſquàm ſit veriſimile, expertum à ſe Alexander Benedictus atteſtatur.

Lib. 32. c. 5.

Li. 2. de Antid. c. 73.

Contra braſſicã ſylueſtrẽ.

Ad ſtranguriam.

Lib. 2. tract. 2. c. 150.

Li. 32. c. 10.

L. 32. c. 10.

DE CANCRO MÆA DICTO. Cap. XVIII.

C

SYNONYMA.

OMNIVM Cancrorum maximus, Maias appellatur, teſte Ariſtotele. Cancri μαῖαι, inquit Rondeletius, dicuntur ab Ariſtotele, à Gaza Maiæ fortaſſe à magnitudine: nam μαῖα quę amitam ſignificat, & nutricem, aliquando etiam pro grandiore natu ſumebatur. Cæterùm vt hoc benè, ita contrà quem Maiam eſſe putat, Pagurus eſt, & quem Pagurum, Maia. Hic, inquit in Prouincia Squinado vocatur, ab alijs Gritta, Squaranchon, Grampella, ab Hiſpanis Chabro. Hæc ſynonyma conueniunt cum ijs, quę Bellonius Cancro Maiæ adſcripſit, ait enim: Maiam ob ſimilitudinem quam cum araneo habet, vulgus Gallicum Iraigne de mer quaſi araneum marinum dicat, nominat. Maſſilienſes ab aculeis infinitis, quibus in tergore more Locuſtæ horret, & villis quibus vndique eſt circumſeptus, Vne Squinaude (ad pectinem ad quem linum attenuatur, alludentes) vocant. Veneti ac Genuenſes à ſpeculis, in Maiarum corticibus eleganter incluſis, Specchio hoc eſt ſpeculum dicunt. Alij Granceolas, & Cranceolas: Romanum vulgus Grancitellas.
D Mææ ſunt, inquit Iouius, grandiores rotundiore ventre, greſſu in terra ſegnes, in aquis autem velociſſimæ, Veneti Granceolas vocant: quarum rotundioribus teſtis ſpecula includere ad elegantiam ſolent. Et Maſſarius ait. Quæ Mææ vocãtur, è genere Cancrario maximæ ſunt: quibus cauda deeſt, & corpus rotundum eſt, dorſo ſpinoſo, cruribus oblongis: quas vulgus Cancreolas cognominat. Quorum omnium authorum ſententia noſtræ opinioni ſubſcribit. In Luſitania dicitur Cangreia, vel Gangreiola, vel Centola. Zoographus Germanicè dici poſſe ait ein Meerſpin; vt Gallos imitentur, & Albertus Cancrum marinum rotundum ſine cauda, ſcribit Germanicè Araneam maris appellari. Ein Spiegel Krabb cum Genuenſibus, vel cum Maſſilienſibus, ein Herchelkrabb nominari poterit, vt idem ait Zoographus.

Hiſt. 4. c. 2.

Etymum.

GENVS. DIFFERENTIA. Deſcriptio.

A Paguro quid differat Maia.

MAIA, vt ſcribit Bellonius, in eo à Paguro differt, quòd hic parte anteriore, latus ſit, Maia verò poſteriore parte in latitudinem ſe diffundat, anteriore coarctetur & anguſtior fiat magis: eſt præterea magis orbiculata quã Pagurus. Crura quaternis articulis interceptagerit, alta & exilia forcipibus imbecillis dentata, quibus prædam ori applicat. Corpus illi eſt tam graue, vt ad inceſſum ineptiſſima eſſe videatur, quamobrem in terra ſegniſſima, in aquis velociſſima eſt. Pedes quoq; nõ habet forcipatos, ſed vnguibus benè munitos, vtroq; latere quaternos, quinis articulis interceptos. Cocta eodem modo quo reliquum Cruſtaceum genus rubet: ſed viua aut liuet, aut vireſcit, aut rubore phœniceo aſperſa eſt: quam ſi ſupinam contempleris, tria parte anteriore breuia ſpeculaab ipſius cruſtæ tegmine continuata cernes, inter quæ prætenturæ duæ deliteſcunt, Tibias non habet læues vt Pagurus, ſed multa ſcabritie exaſperatas, Maia fæmiua operculum latiuſculum habet, ſub quo duo foramina membrana occulſa in ipſis poſteriorum tibiarum radicibus collocata apparent. Quatuor præterea vtrinque ſemi circulis vtitur in natando, à quorum radicibus octoni prodeunt pinnati ramuli, quibus hærent oua in fœtis. Interanea cum Paguro, aut Heracleotico Cancro conueniunt: quæ quicunque diligentiùs ſpeculiari cupiet, neceſſe eſt eum viuentis Maiæ teſtam ſuperiorem deregere. Comperiet autem in capite, atq; adeo ore ipſos dentes extrinſecus duos oſſeos: in palato autem carunculam qua linguæ vice fungitur: præterea ante dentes bina denticulata officula, atq; in eius ore cauitatem ſtatim ante gulam, in qua quod rubrum continetur, habet multiplices flexus: eius vuluam eſſe puto. Ex hac enim oua prodire compertum eſt. Subſequitur cauitas ſatis capax vacua quidem ea, dum ieiunus eſt piſcis, vt vel os alterum, vel eius ventriculum eſſe dicas: cui etiam dentes adſunt (quemadmodm in Locuſta) numero quaterni, inciſorij & vnus molaris, à quibus gula incipit, in cuius ſummo epiglottidem manifeſtè videas: ea autem ad apophyſes meatibus committitur adeo exilibus, vt vix appareant: quemadmodum vulua adimplebat maiorem partem receſſuum, ſic apophyſes vbiq; per cauitates immittuntur, tenuibus tamen ligamentis adſtrictæ, & maximè muſculis. Nec eſt aliud inteſtinum manifeſtum, quàm illud in quo deſinunt apophyſes, excrementi ſcilicet receptaculum. Eſt autem id teres, cæteris partibus incumbens, adcaudam vſq; protenſum. Sed & veſicam vtrinq; vnam in ipſa aluo rubuſtam, magnam & membranoſam cernas: cuius exitus eſt per ea duo foramina, quæ ſub operimento latent. Branchias habet vtrinque ſub teſta in lateribus numero ſenas: quæ certa membrana ab ipſo tegumento diſtinguuntur: aquam enim in ore acceptam per meatus, qui ad radices crurum ſunt, egerit. Hæc omnia ferè Rondeletius Paguro ſuo adſcripſit his verbis: Pagurus poſt Cancrum Mæam maximus eſt, parte anteriore, & in lateribus ſenis aculeis longis & validis riget, è fronte protenduntur appendices duæ rotundæ, & acutæ, firmæ admodum, ſub quibus cornua duo minora, articulata. Ex lateribus valdè prominent oculi magis ad latera, quàm ad anteriora ſpectentes, magno interuallo diſiuncti, qua nota à Cancris Mæis differunt. Teſta totaminimè leuis eſt, ſed aſpera, vtpotè quæ ruberculis, & aculeis tota conſperſa ſit. In ea maximè in ſuperiore eius parte pictores noſtri ſpeculam includunt, nec id ſine gratia ob aculeos & teſtæ colorem. Pedes octo habet, longos, craſſos, ſex articulis interceptos, chelas duas magnas, aculeis horrentes. Caudam ex multis tabellis contexiam, in cuius parte interna oua æſtatis tempore adpendicibus racematim hærent rubra. In lateribus branchias, & partes eaſdem internas quas Locuſta. Patet itaque Rondeletium non meminiſſe verborum Ariſtotelis. vbi Mæam, non Pagurum facit λεπτοσκελῆ hoc eſt longis, ac tenuibus cruribus, & inertem admodum tardumq; ad incedendum, vt Cancrum Heracleoticum. Nec eſt quod Rondeletius neget Mæam noſtram longicrurem & horridam, non eſſe veram, ac genninam Ariſtotelis (qui hanc maximum omnium Cancrorum ſtatuit) propterea quòd in Prouincia non ſit maxima, & quem pro Paguro oſtendit, multò maior ibidem exiſtat, maximum enim alit Oceanus & mare Tyrrhenum, ac Adriaticum. Et Liguſtici maris incola hic, eſt quem primum depinximus, & ob inſignem eius magnitudinem Hippocarcinum appellauimus, à D. Bernardo Cattel-

Fœminæ deſcriptio.

Interanea.

Vulua.

Dentes.

Veſica.

Paguri Rondeletij deſcriptio.

Cornua.

Oculi.

Pedes.

Cauda.

Oua.

4. de part. cap. 8.

letto

Hippocarcinus hiſpidus.

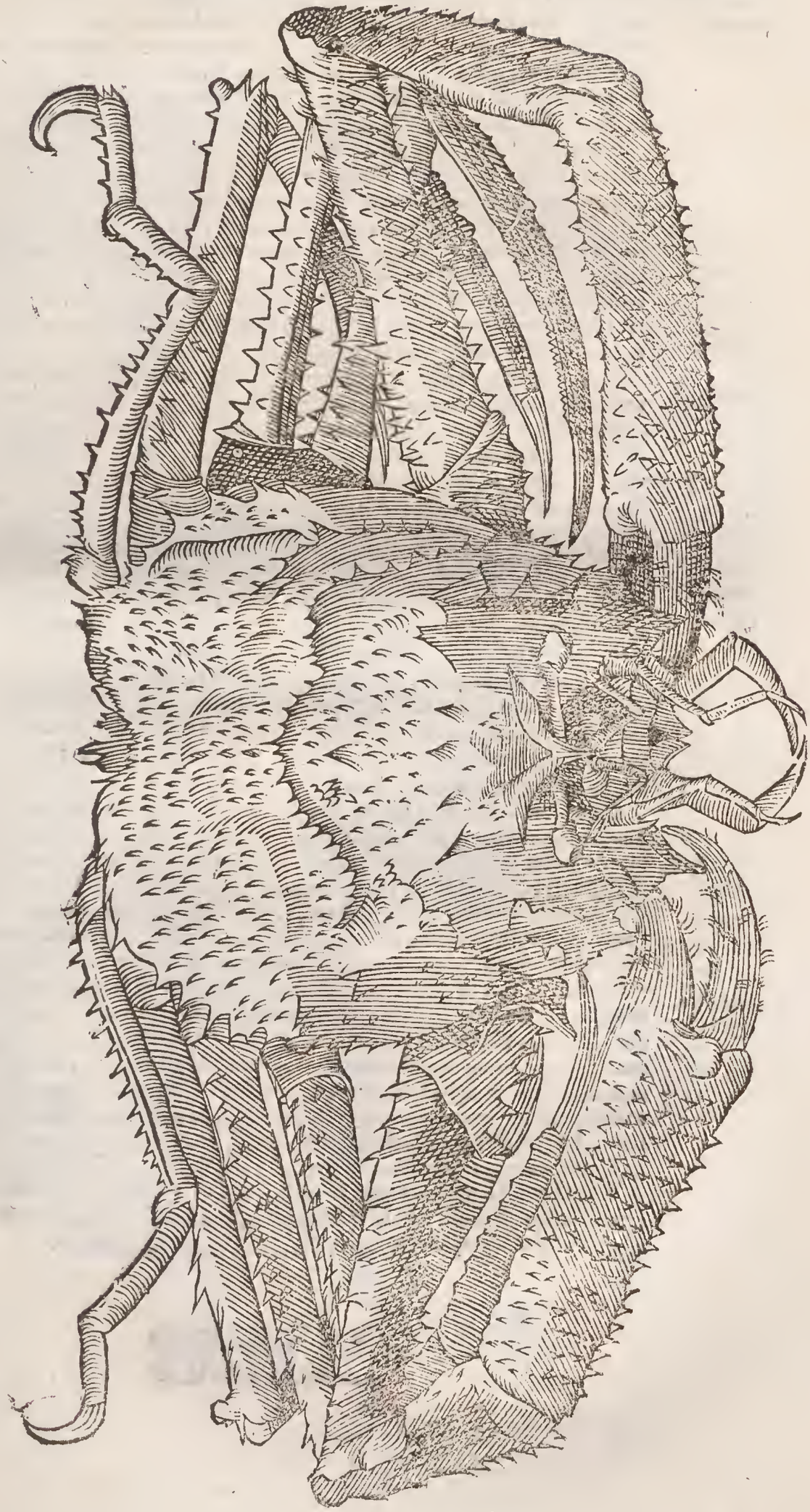

Hippocarcini descriptio.

lecto, qui pro singulari suâ humanitate multa exotica, ac peregrina raraq; mihi misit, Genua missus. Longus est dodrantem & palmum, dodrantem verò latus, altus palmum cum dimidio, supra oculos eius emissitios è tubulis quibusdam ad latera protensos fronte media, duo velut cornicula acuta exeunt, quemadmodum etiam medio oculorum interstitio, quod nasi in nobis locum occupat, vnicum. Sub hoc duæ appendices duobus articulis distinctæ ad latera è regione ferè sinus, vndè prodeunt, eminent. Item alia paulò inferiùs ad horum latera supremis illis corniculis ex diametro opposita, maiora ac longiora, in tenuissimas veluti setas desinentia. Os sub his infimo loco situm, duo veluti brachiola intus tota villosa muniunt. Vniuersum tergus aculeis spinosisq; quibusdam operculis obsitum est, quæ ad latera maiora sunt. Quinque ab vtroq; latere pedes, si brachia annumeres, in totidem articulos distincti, seu forcipibus nullis, acutissimo mucrone tantùm extremo donati adnectuntur, insignis pro reliqui nempe corporis proportione longitudinis. Chelæ anteriori parte eximiæ, cùm crassitudinis, tùm longitudinis: hæc enim duos dodrantes cum medio æquat, illa brachio ferè puerili par est, forcipibus fusci coloris, è quibus villosa quædam prominent stamina instar penicilli. Cauda in tabellas articulatim discreta, lata, latis, qua oua contegit: vndè fœminam esse coniecimus.

Oculi. *Os.* *Chelæ.* *Cauda.*

Huic non dissimilis parte supina alter est, licet minor corpore. Parte prona caudã, quæ versus ventrem reuoluta erat, extendimus. Hæc inter extremos pedes exorta angusto principio, deinde magis dilatata, paulatim medio sui, palmi latitudinem constituit, oualis ferè figuræ, & extremo in angustam appendicem scutiformem quinq; angulorum, seu pentagonam desinit: ipsa ex sex tabellis sibi inuicem articulatim incumbentibus, ac compactis coagmentata. Os vndiquaq; multis veluti brachiolis villosis, supernè & infernè circumsepitur, ipsum ex duobus osficulis durissimis coire videtur, quæ dentes vocarit fortè Aristoteles. In ventre nullus tumor, sed plana cauitas potiùs conspicitur, apta retinendis ouis. Cauda interior seu prona vtrinq; sex veluti petillos quosdam habet, ternos caudæ lateribus seu margini adhærentes, falcatos, villosos totos, reliquis iuxta eorum exortum, sed introrsum versus enatis, graciliores, læues, duriusculosq; instar brachiorum, sunt tamen, & hi foris hirsuti. In cauda insignis cauitas scutellata apparet.

Cauda. *Venter.*

A prædicto magnitudine differt (est. n. minor) hic, qui subiungitur pronè & supinè depictus, vt sexus distinguatur. Senæ spinæ maiusculæ latera vtrinq; ambiunt: & binæ omnium maximæ frontem muniunt: duos palmos longus. Chelis brachijsue & corporis supina parte hispidis & tuberosis, pedibus non ita. A cauda lata fœmina cognoscitur, quæ est in mari angustior, vt in icone expressimus: sed mas vt plurimũ magnitudine superat fœminã.

Qui vltimo loco adpingitur eiusdem prorsus est generis quò ad figuram corporis, sed pluribus spinis ab vtroque latere & in dorso horret, pedibus & brachijs non admodum asperis sed hirsutis, supina parte varijs coloribus maculatus, sed præsertim rubro.

Qui à Rondeletio Cancer Heracleoticus depingitur, non hic prorsus est, sed Maia nondum adulta vt vnà cum Scaligero suspicor. Et ipse Rondeletius, quamuis nonnihil a suo Paguro, hoc est, Maia nostra differre scribat, tamen fatetur eiusdem esse generis, his verbis. Hi, inquit, Cancri, Paguris tàm similes sunt, vt vix discernantur, veruntamen specie, vt diximus differunt, vt ex descriptione iam fit perspicuum. Heracleotici aculeos in fronte habent, & in lateribus, pars testæ prona aculeis aspera est, & hirta colore est fusco, quo à Paguro differunt. Paguri pedes breuiores multò & tenuiores habent, cornua ante oculos articulata, corpore sunt minore quàm Paguri. Hæc Rondeletius, cuius iconem etiam addendam censuimus, vt cognoscat lector non admodum differre ab eo quem depictum hoc loco subiunximus, inter Maiarum genera potiùs, quàm alias Cancrorum species recensendum. Est autem ea magnitudine qua depingitur, dorso valde spinoso ac subrubro, Chelis & pedibus longis, tenuibus non asperis admodum.

Paguras vt à Cancro Heracleotico differat.

Videtur postremus minor hic parum à Maijs differre, nisi quod asperitatem in testa tomentosam habeat, Folia & Folca in Italia nominatur, colore est cinereo & fusco, eius iconem ante nos Zoographus exhibuit à Cornelio Sittardo ad se missam.

LOCVS

Cancer ſupinus, hippocarcino ſimilis.

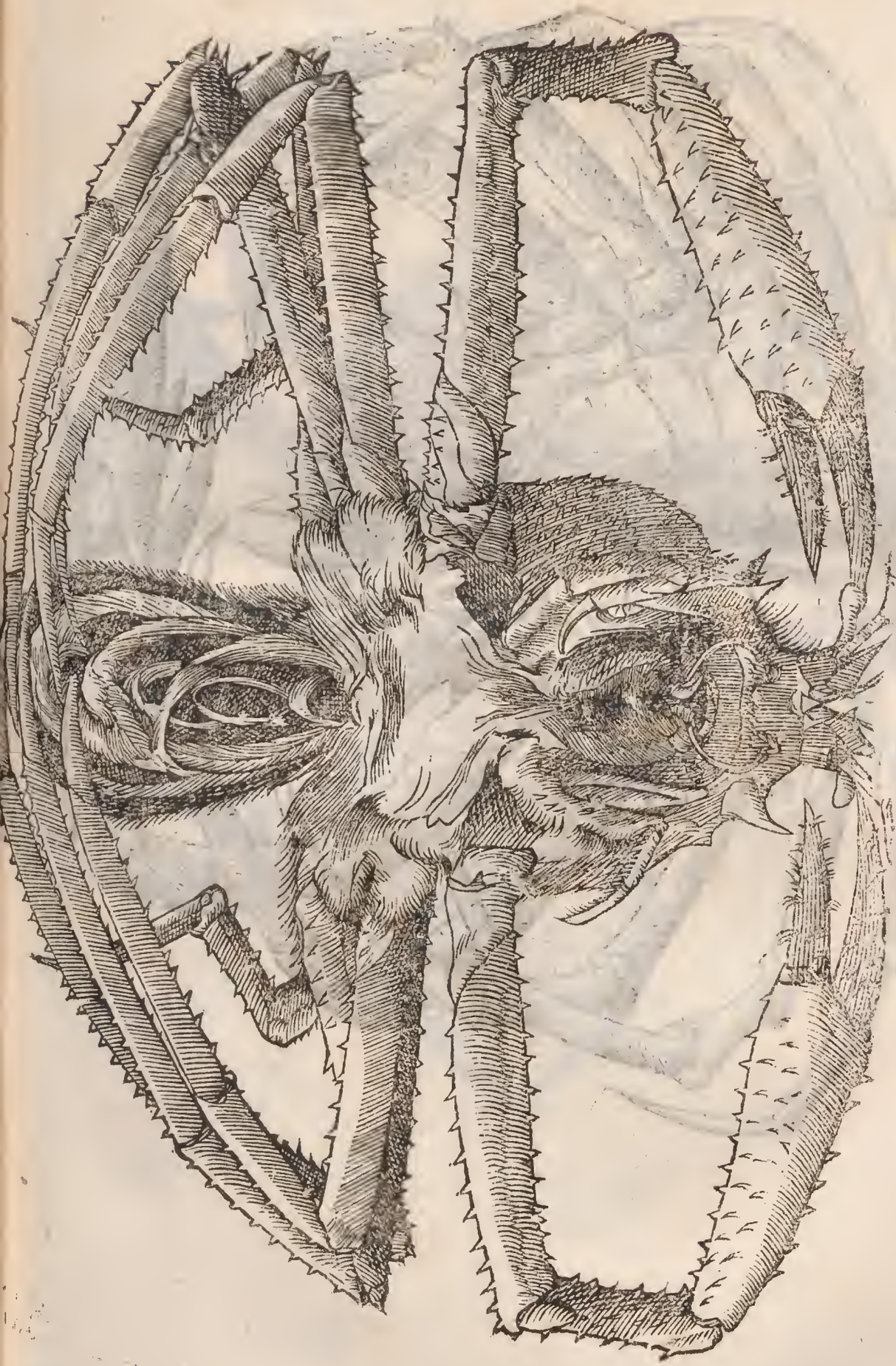

Pagurus Venetorum mas, Cancer Maia alius.

Pagurus Venetorum fœmina.

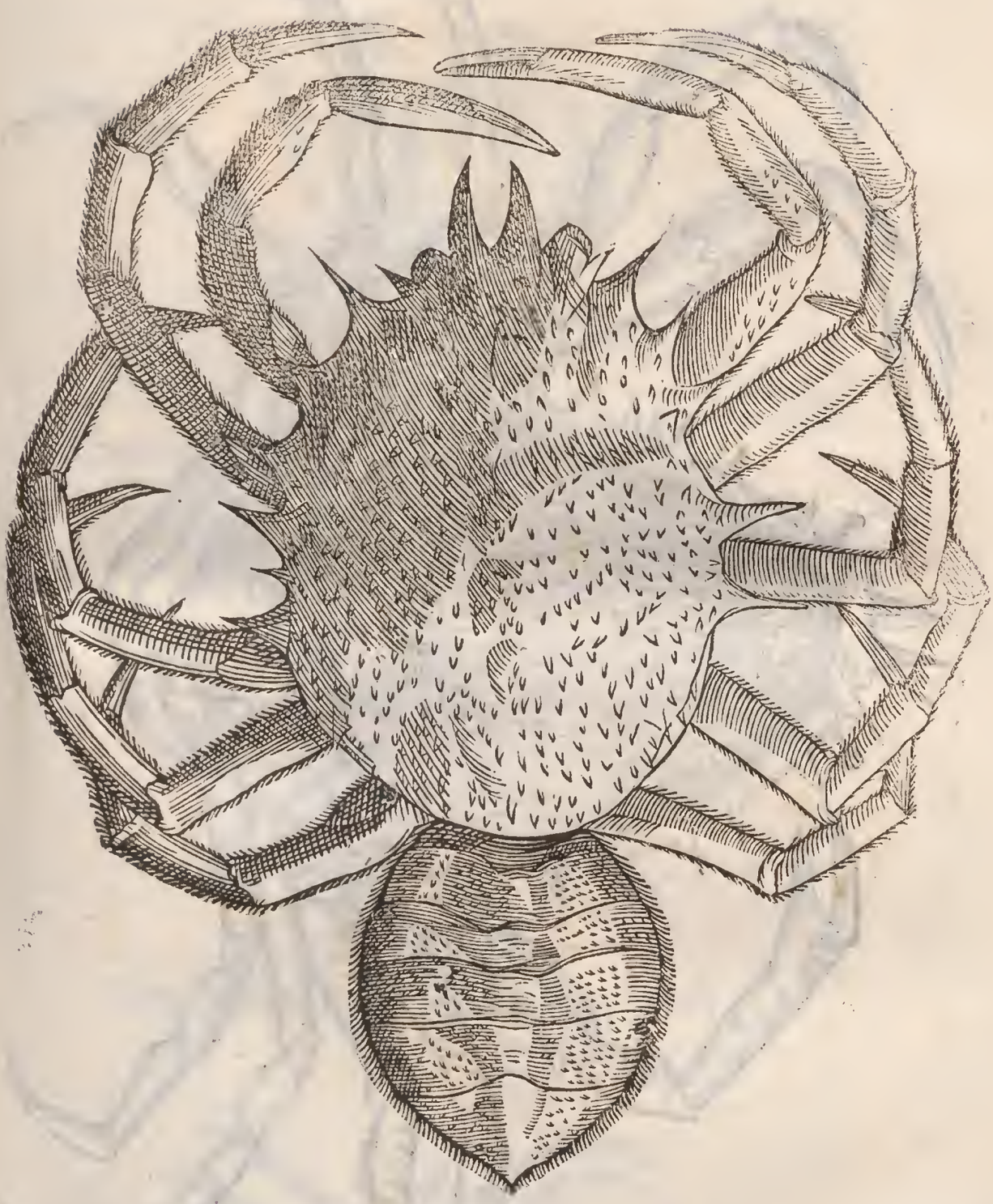

Cancer Maia alius plurimis ſpinis horrens.

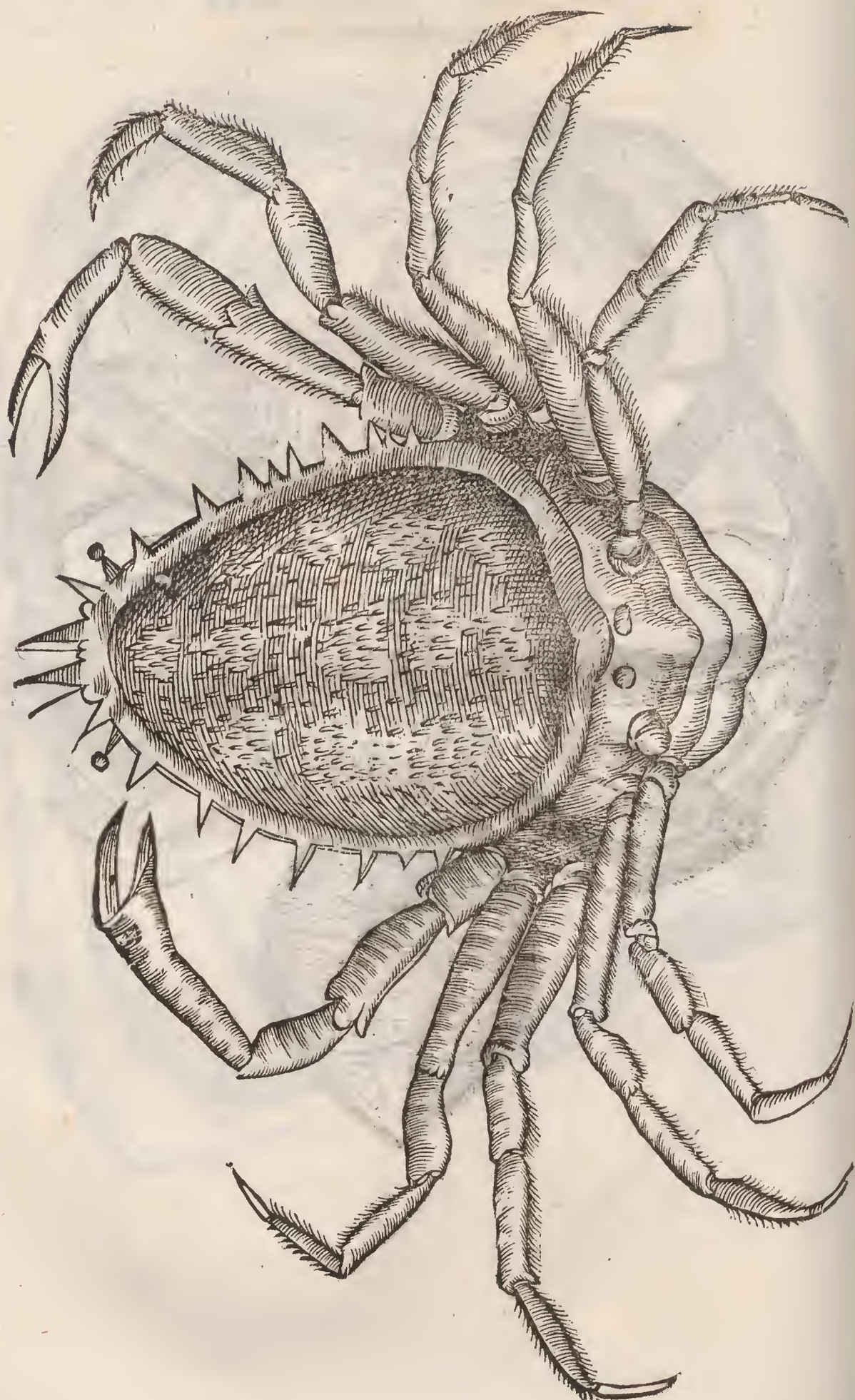

Cancer Heracleoticus Rondeletij.

Cancer brachichelos Maiæ congener, licet minor multò.

Cancer Maiæ congener alius, aſperitate tomentoſa.

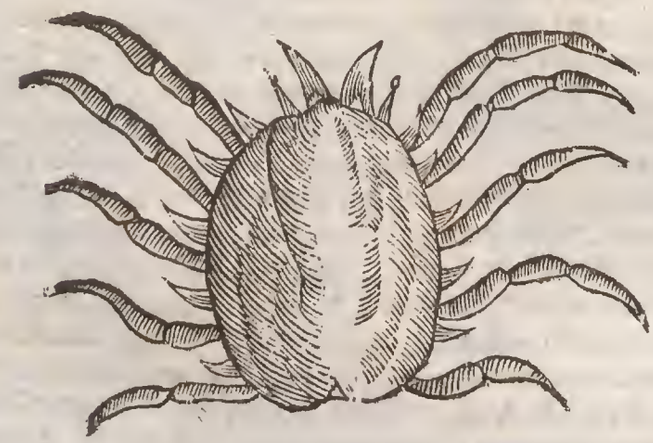

LOCVS.

IN mari Aegæo, Ionio, Adriatico, ingens Maiarum copia eſt, & omnium maximæ. Ideoque quaſi obſtetrices dictæ, cum Paguri tanquam cum infantibus comparentur. In Oceano verò alij Cancri maiores capiuntur Maiâ, qua etiam maior eſt Pagurus, qui prope Maſſiliam capitur. Rondeletio item Heracleoticus Cancer in eodem mari ratior eſſe traditur.

VSVS IN CIBIS.

Vi coquantur.

MARES eliguntur ad cibum autumno & hyeme, ac etiam menſe Aprili, in plenilunio, fœmina verò reliquo anni tempore vſq; ad Septembrem. Coquuntur vt Aſtaci & Locuſtæ, obturatis foraminibus oris, ac ventris goſſypio, ne, dum bulliunt, aqua impleantur, ſaporemq; ſuum perdant. Aſſantur etiam in furno, ano & ore clauſis, alioqui, vt ait Rondeletius, quidquid intus eſt liquidi, effluit, & fit ſimilis Cancris Phœnicijs, quibus nihil eſt intus ob pabuli inopiam.

DE PAGVRO. Cap. XIX.

ÆQVIVOCA.

SYNONYMA.

Phœnix cur Pagurus dictus.

Puragra.

Etymum.

Paguria.

In Equitib. Biſas.

Granciporro.

ALTERA Cancri ſpecies quam magnitudine proximam facit Ariſtoteles Pagurus Græcis, & Latinis, vt Plinio & Gazæ nominatur: & ſi apud ſcriptores antiquos, hoc nomen pro Cancro marino ſit reperire. Lycophron Phœnicem Achillis præceptorem iam ſenem Pagurum dixit, propter cutis aſperitatem, quæ in ſenectute contrahitur. Et Tzetzæ Scholiaſtes, κουροτρόφον pariter cognominatum ait, quòd puerum Achillem educarit, ad differẽtiam marini Paguri (Cancelli) pinnotrophi, ideſt pinnam marinam nutrientis. Πυράγρα, ideſt forceps inſtrumentum fabrile, alio nomine etiam Cancer, vel Pagurus appellatur, vt author eſt Heſychius. Dicitur autem πάγουρος παρὰ τὸ σύρειν καὶ φυλάττεσθαι πάγους, ideſt κρημνώδεσι τόποις locis præruptis, vt in lexico quodã veteri traditur: & quia omnes ferè Cãcri in ripis præruptis habitare ſolent, hinc Pagurus omnis Cãcer marinus à quibuſdam nominatus eſt. Dicuntur à Simeone Sethi, Paguri forma diminutiua παγούρια. Idem Carcini appellatione, Pagurum intellexit, Galenum ſecutus, Actium, Paulum. Paguri nomen Græcia adhuc vulgò retinet, eoque de quo nunc agimus, Cancrum exprimunt. Maſſarius quoq; nunc in Dalmatia hoc nomen vſurpari ſcribit. A Palladio Cancri marini vocantur. παγούρους πους παρ' ἡμῖν καράβους, exponit Scholiaſtes Ariſtophanis. Biſas Pagurus eſt marinus, qui vocatur Carabus. Veneti & ſinus Adriatici accolæ Granciporro nominant, nomine fortaſſis, vt Bellonio placet, compoſito, quaſi Cancrum Pagurum dicerent. Itaq; porri ſeu pori nomen (Rondeletius Porroni ſcribit non benè) vſitatum ab Italis per ſyncopen à Paguro contractum videtur; vti etiam Pauri & Pauari, quibus nominibus etiam vtuntur in quibuſdam Italiæ locis. Albi quoq; Cancharo de Barbaria nominatur. Quidam Galli mediterranei maris accolæ Pagul à Paguro deriuato nomine proferunt. Alij vulgo vocant vn Chabre, vel vn Crapre. Normanni à rubro & ruſſo, quem teſta eius præſefert colore, vn Rouſſeau: alij, quòd coctus in paſtilli modum pulmentum ferat, vn Tourteau, quaſi paſtillum dicant. Maſſilienſes Carabaſſe & Fagule. Angli, vt inquit Zoographus, A Punger: Germani ein Meerſpin, ideſt Araneum Marinum (Maia quam à Gallis Belloniùs Araneum maris dici ſcribit, differentiæ cauſſa nominari poterit, ein groſſe Meerſpin) ſed hoc nomen etiam

Sepiæ

A Sepiæ aliqui tribuunt, cùm generi Cancrario magis conueniat. Seekrebs oder Seeſpin in lacu Sterineuſi capitur, & in eodem Krabbe dictus (Friſijs Krab, Krabbe) hic fortè Pagurus eſt, ideſt Cancer marinus maiuſculus: ille minor, ſimplicitet marinus Cancer. Galli quoq; Oceano vicini vocant Chabre, vel Crape. Albertus Cancrum marinum rotundum ſine cauda, ſcribit Germanicè Cancrum maris appellari. Audio & Luſitanis Aranha dici. Marinos quoſdam Cancros alicubi Meerteſchen vocitant, à ſimilitudine marſupij illius, quod Germani Taſcham nominant, corpore fermè rotundo, ſine capite, & cauda C apparente. Eadem ſanè nomina quæ Cancro ſimpliciter, Paguro etiam a hiſq; ſpeciebus, magnitudinis, aut alia quapiam differentia, ſimul expreſſa conuenerint. Hactenus Zoographos.

GENVS. DIFFRENTIA.

Deſcriptio.

B CRVSTA eius teſte Bellonio, nouem in gyrum crenis imbricis modo inciſa eſt. Adoleſcit in caluæ humanæ magnitudinem, ſed non ita orbiculatus euadit: Cancris enim proportione reſpõdet. Valida cruſta integitur ac læui. Crura blæſa vtrinque quatuor habet, villis hirta, tenis articulationibus geniculata, in quibus vngues acuti oblongiq; ſunt, minimè bifidi. Brachia biſulca parte anteriori binis articulis intercepta, forcipibus crenatis munita, in extremo nigra: quibus quæ conſtringunt, vt edant, etiam dura confringere poſſunt. nam in eis durities eſt penè oſſea. Quamobrem ichthyopolæ captos Paguros arctè ligatos ſeruant, ne ſibi inuicem crura abſcindant. Color viuorum multò viuidior eſt, quàm demortuorum. In viuis enim præ nimia roſei exhalatione tergora veluti ſubnigra apparent. Cæterùm cocti (vt aliud omne Cancrorum genus) mutant colorem. Caudam ſub thorace reflexam habent, vnde hos caudarum expertes eſſe quidam conijciunt. Branchias vtrinq; in latere diſpoſitas oſtendunt, vt reliquum genus Locuſtarium, ſub tergoris cruſta ſenis ordinibus ad tibiarum ardices inſertas. Multo latiores ſunt quàm longi, vt ex Oceano in pedalem plerunq; latitudinem abeant. Quidam viſus eſt in Anglia decem libras pendere. In eius ore tot comperies naturæ ſecreta,

C tot aſtantes appendices, tot pelliculas, vt coactus incredibile naturæ artificium neceſſe eſt fatearis. Mutim, ea enim eſt hepar, habet dulciſſimam, maxima ex parte ſubrubram, cum infinitis prope apophyſibus, flauis, grandi ſtomacho adiacentibus. Reliquæ partes internæ muſculis albis conſtant, quibus externæ mouentur. Rondeletij Cancer Maias, Pagurus potiùs eſt; Omnium, vt ſcribit, Cancrorum maximus. Vidi, inquit, ex Oceano Cancrum Mæam, cuius latitudo palmum maiorem ſuperabat, longitudo ad ſemicubitũ accedebat. Teſta læui contegitur, cuius laterum ambitus in ſemicirculos deſinit, pedes octo & breues habet pro corporis magnitudine, chelas duas, dextram maiorem, ſiniſtram

Magnitudo.

Cruſta.

Crura.

Brachia.

Color.

Cauda.

Branchiæ.

Mutis.

Cancer Maias Rõaeletij

Cancer Mæas, Rondeletij.

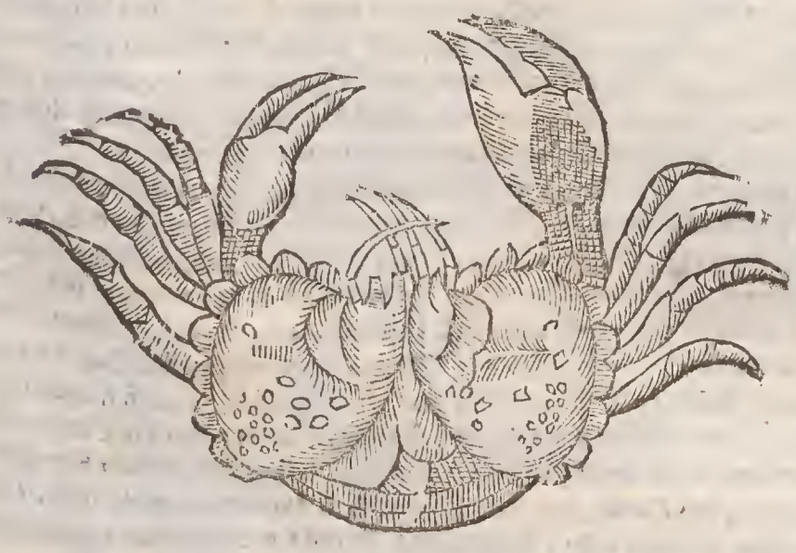

cornua

cornua quatuor ãnte oculos protenduntur, duo breuiora è media fronte, longiora duo ſub oculis naſcuntur, ij non magno interuallo à ſe diſtant pro corporis totius magnitudine, hos modò promit, modò condit. Cauda ſubtus eſt lata, aliorum Cancrorum caudis planè ſimilis. Hæc Rondeletius. qui contra Bellonium ſcribens probare conatur ex Ariſtotele, hunc quem deſcripſit Pagurum, veram eſſe Maiam, propterea quod Philoſophus Cancrũ Mæam omnium maximum eſſe tradat, cruraq; ei breuia & tenuia tribuat, & oculos habeat in medio breui diſcrimine. Sanè non animaduertit doctus hic vir Ariſtotelem de ſuis Paguris, qui Maijs minores ſunt, ſcribere, non de Oceanicis, qui multò grandiores. Nec hoc mirum. nam & hic bi etiam in mari Adriatico & Tyrrheno parui, Oceanici decuplo grandiores. Deinde Ariſtoteles tenuia, non breuia crura Mæa tribuit. Diſcrepat autem Maia Rondeletij à noſtro Paguro, quem pronè, & ſupinè depingendum curauimus, oculorum ſitu, & corniculorum numero. Oculi enim lato longouè interſtitio ſunt admodum à ſe inuicem diſſiti in noſtro, & duo tantùm propè eos cornicula. Quocirca iudico ex eius icone mediam quandam eſſe ſpeciem inter Pagurum & Cancrum Heracleoticum. Gillius ait: E genere Cancrorum Pagurus lqui dorſo eſt (tabellatioreq;, Maſſarius). In vtraq; ſede viuit, & in aridum ſæpe procedit: huius pedes breuiores quàm Maiarum, quidquid comprahendunt, ſtrictiſſimè conſtringunt: idemq; oculos modò recondit, modò profert, vt interdum tanquam cornua extrà emineãt, interdum intrà in teſtam abditi recedant. Iulius Cæſar Scaliger Pagurorum duas nouit differentias. Alter, inquit, & orbiculatior & fuſcior, & maior. Alter eſt quadratior & minor, colore dilutiore & penè pallida viriditate. Poreſſas hoc vocat Venetus. Subinde addit in genere Pagurorum eſſe etiam Cancrum Heracleoticum, quem nõ rectè Rõdeletius pro Vrſa Ariſtotelis oſtendit, vt dictum eſt ſuprà. Cancrum hunc Heracleoticum Gallum marinum vocãt nõ ob aliam rationem quàm quod brachia eius in criſtæ galli modũ tornata eſſe videantur, vt in pictura noſtra, qua pronum & ſupinum oſtendimus, conſpicere licet. Spiſſam valdè cruſtam & robuſtam habet. Vocatur autem Heracleoticus ab Heracleis Vrbibus, quarum vna Ponti, altera Propontidi adiacet: niſi à magnitudine & robore quis dictum putet. Rondeletius ab Heraclea illuſtri vrbe Ponti (quæ ob id Pontica dicta eſt) potiùs nomen ſumpſiſſe autumat, quàm ab alia quauis Heraclea. Qui Heracleotici vocantur, inquit Bellonius, cruſta quoq; firmiore muniuntur, vt Maiæ; & oculos habent paruo diſtantes interuallo. Sed crura illis breuiora ſunt, quàm Maijs. Heracleotici itaq; Cancri dorſo non ſunt aſpero, vt Maiæ, nec tam læui quàm Paguri: tamen idem eſt cruſtarum color. His tibiæ vtrinq; ſunt quaternæ, brachia dua admodum firma, binis articulis geniculata, forcipibus robuſtis biſulca, hiſpida & bene armata. Horum autem pars ſuperior elatis crenis vallata eſt. Rondeletius cum Vrſo quadrupede comparans roborę, ſic eum deſcribit. Quemadmodum igitur pedibus prioribus vt manibus vrſus vtitur, ac in ijs magnam roboris vim ſitam habet: ita cruſtatus hic piſcis brachijs cum forficulis brevibus quidem, ſed latis & validis, multum poteſt. Vtriuſq; forficis pars vna alterius extremum recipit ad id excauata, pars exterior criſtæ Gallinaceæ figuram refert. Noſtri Migrane id eſt malum punicum vulgò vocat, à figura & colore valdè ſimili. Præter brachia octo, pedes paruos habet, & tenues, quos corpori applicat, brachia ori & oculis opponit, veluti per eorum crenas inſpecturus, ac ſic conglobatus dormit Vrſi more. In hac ſua deſcriptione Rondeletius nullam mentionem fecit tuberculorum, quæ in eius icone & noſtra plurima conſpiciuntur per dorſum, colore ferè mineaceo, quæ non expreſſit in ſua Bellonius: Item cornuum intra oculos exiguo à ſe inuicem diſtantium diſcrimine, & ex plurimis articulis ſeu internodijs conſtantium, neuter eorum meminit.

Cauda.

Rondeletij error.

Rhomborum differentia.

Paguri deſcriptio.

Exer. 245.

Gallus Marinus cur dictus Cancer Heracleotic.

Etymum.

Cancrorum Heracleoticorum deſcriptio.

Migrane.

Deſcriptio alia ex Rondeletio.

Huic planè forma ſimilis alter, qui ſubſequitur vtroq; ſitu depictus, quem ſi vidiſſet Rondeletius, Vrſam veterum potiùs feciſſet, quàm præcedentem. Nam & Vrſi corium planè refert pilorum denſitate quæ vbique eſt in corpore, & colore. Tum etiam robore prædictum Cancrum Heracleoticum vincit: à quo differt aliter primùm chelis, quæ longiores ſunt, & in extremo pars vtraque quæ forcipem facit, & inſtar dentium ſibi inuicem dum clauduntur contingunt, colore mineaceo: Præterea pedibus brevibus, quorum duo poſteriores vtrinq; breuiſſimi, antennis & oculis magis à ſe inuicem diſtantibus.

Hirſuti Cancri Rondeletij.

Et quia hirſuti Cancri mẽtio facta eſt, non alienum à ratione fuerit hoc loco addere hirſutorum Cancrorum paruorum tres differentias, quas obſeruaſſe ſe dicit Rondeletius.

Prima eſt eorum, qui chelas aculeatas habent & in extremo nigreſcentes. Cornicula duo, quæ ſequuntur vtrinq; partes, ſerrata ſunt. In teſta media cordis humani figura expreſſa cernitur. Chelis pedibuſq; omnibus hirtis ſunt.

Huic

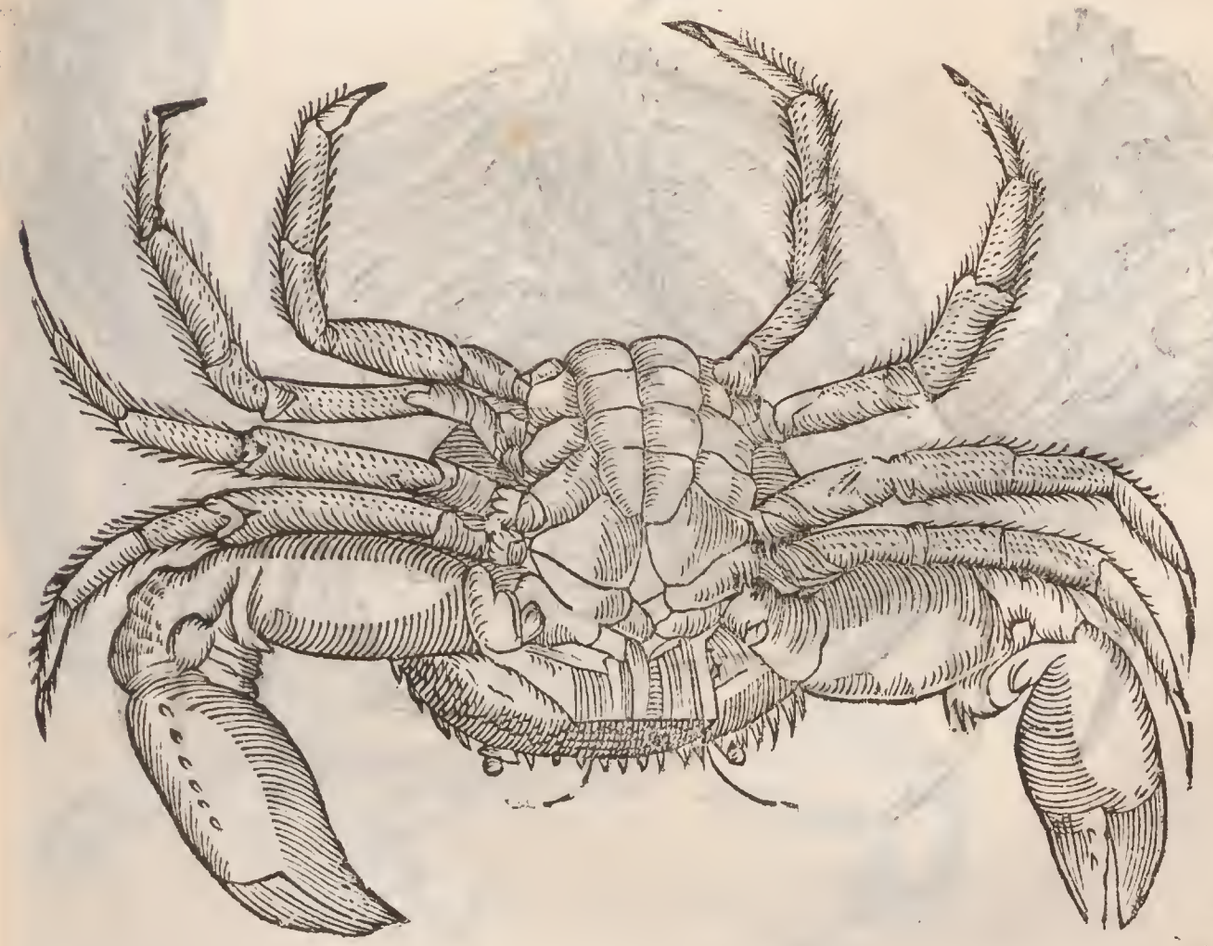

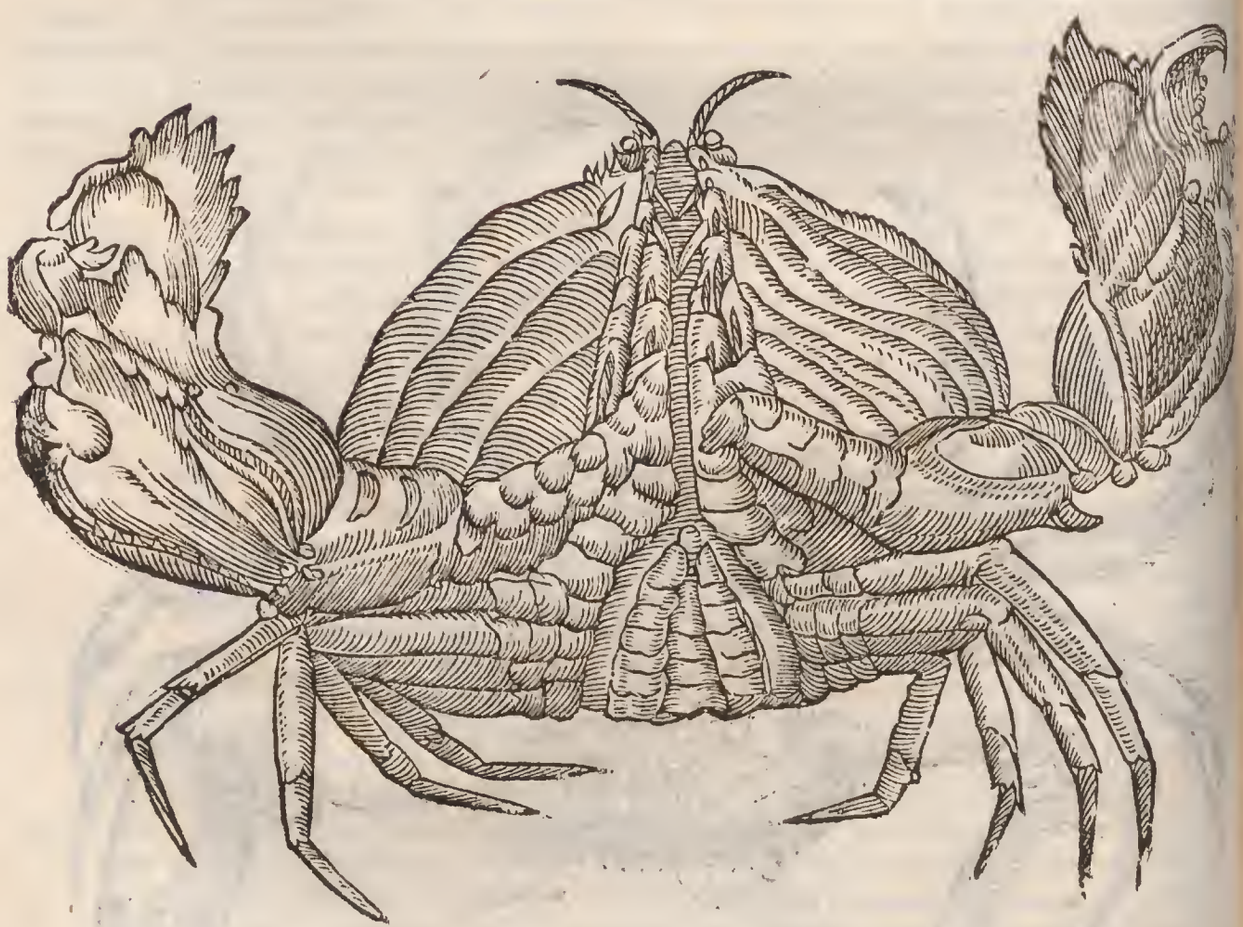

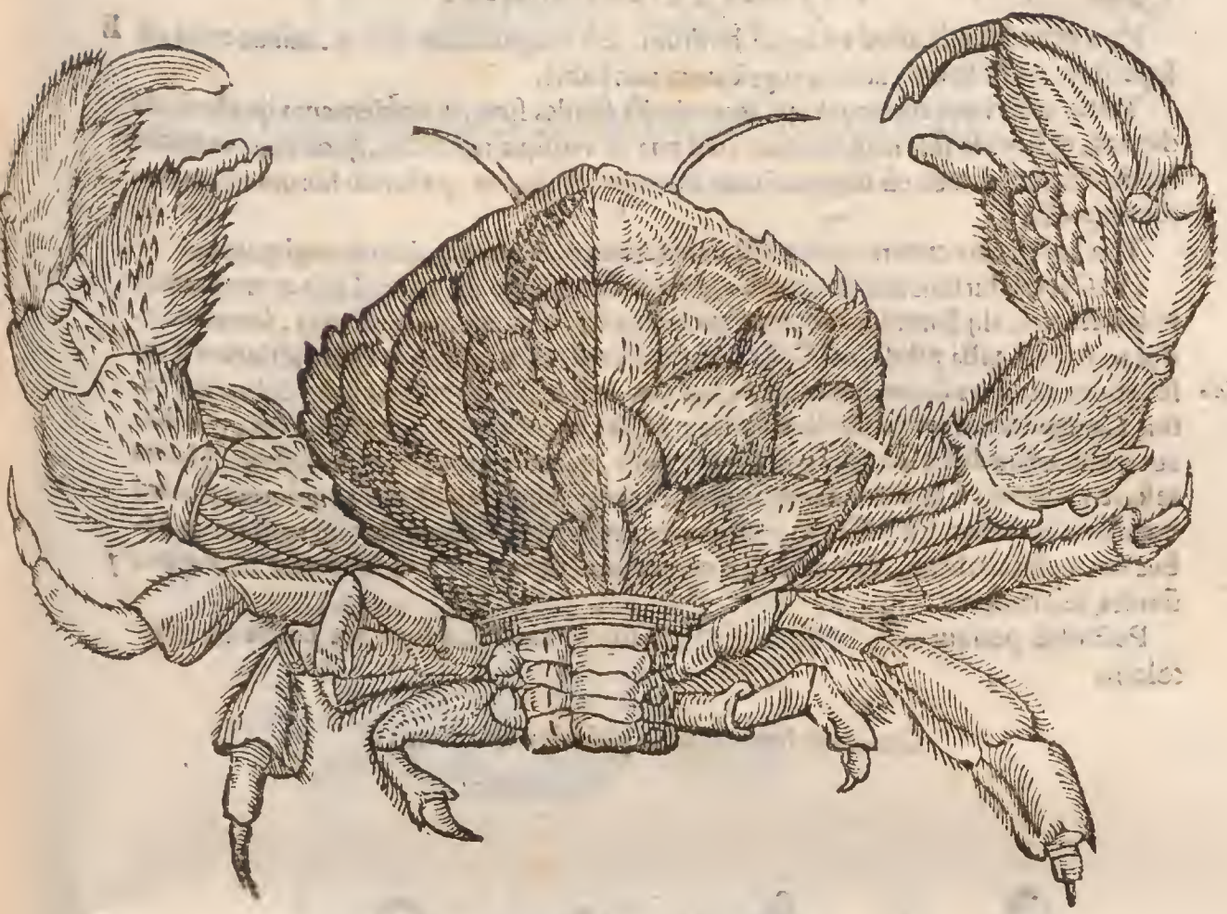

Huic generi ſimile aliud eſt æquè hirſitum, ſed magnitudine differt. minus enim eſt E ſuperiore, & chelarum extrema nigricantia non habet.

Tertia differentia eorum eſt, qui ſecundis ita ſimiles ſunt, vt eoſdem cum ijs planè eſſe diceres, deſumpta ſola magnitudine: niſi oua in vtriſque reperiſſet, quod facit vt credat ſpecie differre: tamen ob magnam cum ſecundis affinitatem, picturam horum vnam tantùm expreſſit.

Tria hæc genera cum reliquis piſcibus euerruntur, & ob exiguitatem negliguntur.

His Cancris hirſutis annumerandus videtur Zographo ille, quem Lupum marinum vulgò Romæ, alij Somniolo vocant: quòd eius cruſta in puluerem redacta, ſomnum inducat. Alijs Papilla piloſa, vel Caſtrangiolo dicitur. Videtur non multùm abludere à de-
Lupus Marinus. ſcriptione Maiæ; vt Cornelius Sittardus ad eum ſcripſit, cui hanc imaginem debet: ſed potius Cancro Heracleotico ſimilis eſt, quam Maiæ; nec corpus ei adeo hirſutum, vt tribus aut quatuor prædictis ſpeciebus, & his proximis, quorum vterque corporis forma Maiam referre videntur, ſi pedes tenuiores eſſent, & chelæ longiores. Prior anteriorem partem mucronatam habet, ſed bifidam: poſterior mucronatam, ſeu acuminatam tantùm: ambobus color eſt caſtaneus. Genuæ vulgò nominantur Ogie Cancri quidam marini Paguris F ſimiles, ſed minores.

Poſtremò ponitur alius hirſutus pronè & ſupinè cinerei, propè aut potiùs plumbei coloris.

Cancer hirſutus prior & poſterior Rondeletij.

Cancer hirſutus Zographi, Somniolo dictus.

Cancri hirſuti ſpecies alia, fortè eadem.

Cancer hirſutus minor.

Cancer hirſutus minimus.

Cancer hirſutus alius pronè, & ſupinè.

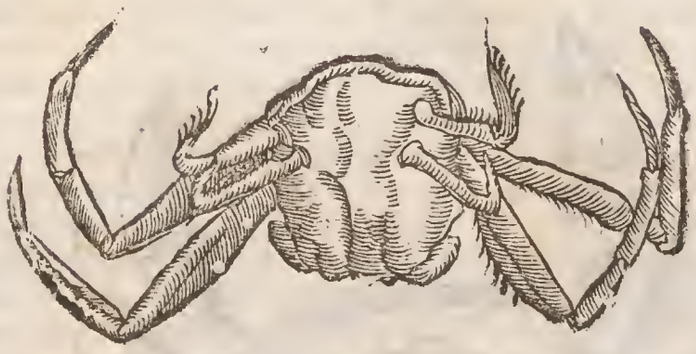

LOCVS.

Paguri magni ibi.

INVENIVNTVR Paguri quidẽ in noſtris maribus, Adriatico & Tyrreno, ſed in Oceano maximi. Ex eo enim Rondeletius ſe Pagurum vidiſſe teſtatur, cuius latitudo palmum maiorem ſuperabat, longitudo ad ſemicubitum accedebat: & Bellonius in Oceano ad pedalem plerumq; latitudinem accedere; viſumq; à ſe eſſe in Anglia qui decem libras penderet Albertus Magnus tradit Occidentalis maris Cancros adeo grandes eſſe, vt homines mergant; quæ num de hoc noſtro Paguro omnium Cancrorum maximo intelligenda ſint, dubitare auſim, vt etiam illa, quæ apud Aelianum Alexander in nauigatione maris rubri commemorat: vidiſſe nimirum ſe genus Cancrorum, quorum teſtæ circumferentia, vndiq; pedis menſuram implebat, & chelæ maximæ dependebant: quiq; tuti erant aduerſus omnes inſidias quòd ſacri haberentur Neptuno, nec eis nocere, aut inſidiari auderet quiſquam. Miras quoq; Cancrorũ magnitudines in ſinu Perſico refert Strabo. Iam verò Paguri Nicandro, & Oppiano ſunt ſaxatiles. Cancer Heracleoticus plurimus in littore Siciliæ: quanquam & aliquando ad ſacellum Adriani pontis Romæ in foro piſcario vulgò vendatur, teſte Bellonio. Cornelius Sittardus Romæ ſibi viſum, & exſiccatum in ædibus Gisberti medici ad Zographum depictum miſit. Aiebat, inquit, Gysbertus nullum vnquam inter piſcatores talem poſtea vidiſſe.

Lib. 20. c. 9.

Lib. 17. c. 1.

CA-

CAPIENDI RATIO.

PAGVROS, teſte Aeliano, muſicæ illecebræ machinatione piſcatores capiunt: ij enim in latibula abditi, primùm vt ad inſtrumentum quoddam muſicum (photingion vocant) piſcatores ſuauiter canere ingreſſos audiuerint, ſtatim tanquam amatorio quodam ad exeundum non modò educuntur è latebra, verùm etiam voluptate allecti, extra mare egrediuntur: hi quidem retrò ad tibiam canentes, cedunt: illi autem ſequentes, in arido compræhenduntur: Paguri facula cauernulis vel inuiti euocantur, Plutarchus alicubi, vt quidam trãſtulit; ſed inſpiciendus eſt codex Græcus & conſiderandus, an facem potiùs, vel muſicum inſtrumentum, quod φωτίγγιον Aelianus vocauit, intellexerit author.

De animal. 6. cap. 31. Muſicæ capiuntur harmonia.

NATVRA. MORES.

CRVSTA ipſis rumpitur, & ſenectute, quemadmodum ſerpens, ſic integumento ſe ipſi exuunt. Id cùm primùm luxari & à carne abſcedere ſentiunt, tùm huc & illuc tanquàm furijs incitati feruntur, pleniorem victum inquirentes, vt tumoris acceſſione & corporis mole inflati, inuolucrum ſuum rumpere poſſint, ex quo vbi elapſi ſunt, atq; ſe explicauerunt, in ſabulo iacent, mortuorum ſimilitudinem ſpeciemq; gerentes. De naſcente autem pelle, etiamnum molli ac tenera, maximo afficiuntur timore. Deinde poſtquam ex diſſolutione ſe paulatim collegerunt, & quodammodo reuixerunt, primùm ſanè guſtant ſabulum. Tandiu autem timidi ſunt, & viribus ſuis diffidentes, quoad tegumento circumueſtiantur: id ſimul vt cœptum fuerit conglutinari & ſolideſcere, continuò tegmini tanquam armaturæ confidentes, adſunt animis & omittunt timorem. Hæc Aelianus paraphraſticè ex Oppiani his verſibus à Lippio verſis.

Cruſtà mutant.

L. 9. de animal. 45.

Cum vires norunt ſe diſrumpentis amictus,
Affectant epulas & paſcua læta requirunt.
Vt ſaturo faciles diſrumpant corpore cruſtas,
Labitur e toto cùm ruptum corpore tegmen.
Hi primum in fulua nunquam lætantur arena,
Nec paſtum capiunt, nec quicquam mente reuoluunt,
Expectant mortem vitales ore calores
Non ſpirant, tenui formidant omnia pelle,
Quæ nuper creuit tenero ſub tegmine, piſces
Ne quiquam audentes ſicca paſcuntur arena,
Sunt timidi, donec firmentur tegmina membris.
Ac veluti medicus languentem corpore curat,
Atq; vetat primis epulas guſtare diebus,
Attenuans calidas morboſo in corpore vires,
Paulatim præbens epulas, quæ languida membra
Inſtaurant, donec tanto ſint membra dolore
Purgata, & vires reſtent in corpore firma.
Sic cruſtis nuper natis ſua membra Paguri
Curant, lethiferum cupientes pellere fatum.

Muſicæ adeo amantes ſunt Paguri, vt hac capiantur, vt modò diximus, Non modò in mari, ſed etiam in terram eiecti, vel captiui contra faceſcentes ſibi negotium pugnant: quod quidem ipſum vſu percepit Gillius. Cùm enim Lazarus Bayfius, poſt præclarè obitam antemeridiano tempore legationem, aliquoties ipſum ad litus Adriatici ſinus duceret, vt piſcium naturas explorarent, cum alia plæraq; periclitabantur: tum puerorum ludicram pugnam cum Paguris fortè in ſicco repentibus ſpectabant, pueros quidem in eorum forcipes feſtucam inſerere, hos verò magno robore animi hominum multitudinem qua circumcludebantur, præclarè contemnentes, pertinaciter, quicquid arripuiſſent, retinere. Neque vel ſæpiſſimè victos tandiu obſiſtendi finem facere, quoad omnibus viribus de-

Muſicam amant.

Cum pueris pugnant.

defecti, tanquam homines pugillatione & luctatione certantes, strenuè decumbebant. *In Theriaca* Scribit Nicander Paguros captos, & mari extractos à piscatoribus, aliquando terræ foramina subire, ibiq; mortuos in Scorpios mutari.

PROVERBIA.

Sapientiæ symbolum. LAVDATVR prouerbio *Paguri sapientia*, cuius etiam caussa putat Rondeletius è collo Ephesiæ Dianę Pagurum olim suspensum fuisse, prudentiæ & consilij symbolum: Paguro verò sapientia tribuitur, quòd vere cùm crustam exuit, aculeis armisq; omnibus spoliatum se sentiens, lateat, & viribus suis diffidens, nullos aggrediatur, quoad testam nouam & duriusculam recuperarit. Vtitur & summa prudentia, in excutienda grauiore testa, vt dictum est. vnde Timocles aut Xenarchus apud Athenæum. Εἰ δ' ἁλιεύς εἰμ' ἀληθής, σοφίαν σ' παγούροις μὲν θεοῖς ἐχθροῖσι, καὶ ἰχθυδίοις εὕρηκα παντοδαπὰς τέχνας: ideſt, Deinceps piscator sumus cùm sim, sapientiam in Paguris dijs inimicis & piscículis inueni omnifarias artes.

Exer. 245.

EPITHETA.

EADEM ferè Paguris conuenient, quæ Cancris, & è contrà; impudentes vocat Oppianus ἀναιδέα φῶλα παγουρων, item ἀμφιβίους quòd in terra & aquis degere possint. Ομοποδοβάμων Pagurus legitur apud Varrinum: tanquam non sit epiteton, sed antonomasia: addit & alia epitheta ex innominato authore, periphrasin vt videtur siue Paguri, siue alterius Cancri: ὀπισθοβάμονα, τρίχηλον (ni potiùs legendum sit δίχηλον, non enim tres chelas, sed duas tantum habet, aut fortè ἀτραχήλος) ὀκτάπουν, νηκτὴν, nisi potiùs scribendum sit νήκταν, paroxytonῶς, quo natatorem significat. Sed video hæc ex *Anthelog. l. 6. tit. 3.* epigrammate Statillij Flacci transcripta, quod adscribere non piget.

Ραιβοσκελῆ, δίχηλον, ἀμμοδυόταν
Ὀπισθοβάμον, ἀτραχήλον, ὀκτάπουν
Νηκτάνη ἐρυθρονώτον, ὀστρακόχροα
Τῶ Παὶ τὸν παγουρον ὁρμίνβολος
Αγρᾶς ἀπαρχὰν ἀνέθηκε Κώπασος, ideſt:
Obliquum pedes, binas chelas habentem, in arena latitantem
Retrogradum, collo priuum, octipedem,
Natatorem, auro corti e mutuum, testaceum colore,
Pani Pagurum piscator
Capturæ primitias tibi uit Copasus.

Scorpij quidam apud Nicandrum similes sunt ραιβοῖσι παγούρος, ideſt vt exponit Scholiastes, σκάμβοις, tortuosis, & obliquè incedentibus. Ab eodem πετραῖοι, hoc est saxatiles cognominantur; & ὀχριῶντες, hoc est asperi.

VSVS IN CIBIS.

CVM coquuntur, parum rufescunt & parum nigrescunt. Inter lautissimos recepti sunt cibos, sed eorum carnes digestionis durioris à Galeno in libris de alimentorum virtutibus traduntur. Psellus etiam Paguros & Cancros non facilè coqui author est: & ius eorum ventrem mollire Kiranides. Paguri, inquit Simeon Sethi, seu Cancri salsum quendam succum habent, minus tamen quàm cætera malacoderma: Ventrem verò sistunt, cùm aquæ incocti succũ salsum demiserint. Coquuntur eo quo Maię modo, aliquãdo etiam sub testu, hac ratione: Eximunt omnia interiora & carnem, implent carne aliorũ trium aut quatuor Pagurorum, addunt piper, Cassiam, saccharum, passulas, olera contusa, item si volueris, vitellos, oui & caseũ tenuiter tritũ, dein sub testu coquuntur in butyro, supra testũ plus ignis quã infrà ponatur, infertur succo aurantiorũ malorũ & pipere aspersis.

Vt coquantur.

DE CANCRO EQVITE.
Cap. XX.

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

FORMICÆ quædam, quas pennatas vocat Plinius, à velocitate, vt & Cancri, quos Græcè ἱππεῖς appellant, equites vocabantur. Genus eſt quoddam inquit Philoſophus, Cancrorum in litoribus Phæniciæ tantæ velocitatis, vt vix quiſquam conſequi poſſit, vnde ἱππεῖς ideſt Equites appellarunt. Et Plinius in Phœnice Hippœ vocantur (potiùs legendum Hippeis, vt apud Ariſtotelem, ex quo tranſcripſit) tantæ velocitatis, vt
B conſequi non ſit. Δρόμιον Dromo eſt paruus Cancer Heſychio & Varino. Bellonius Cancros Curſores, quos Aelianus δρομέας, vocat, eoſdem cum Equitibus facit. Et in obſeruationibus ſuis ſcribit, hos Cancros ab Ariſtotele Curſores vocari, falliq; illos qui Dromones appellent, cùm ij cetaceorum generis piſces ſint. Atqui Ariſtoteles, Equites tantùm Cancros, non Curſores memorat. Et Dromon Græcè idem eſt quod Latinè Curſor, neq; etiam quidquam prohibet idem Dromonis nomen tum cetacei generis piſcibus, tum Cancris Curſoribus attribui. Germanicè Zoographus putat poſſe appellari ein Reuter Oder Reuterkrab. Ferrariæ ei aliquando eſt monſtratum Sceleton Cācri Equitis, quem vir quidam doctus, qui ipſi oſtendebat, Caualliero & Caballiero (ideſt Equitem) nominabat, ſed corpore oblongo erat, nec ſine cauda, vnde certum mihi perſuadeo non fuiſſe hunc Cancrum Equitem noſtrum, de quo ſermo eſt, ſed Hippocampum marinum, cuius hiſtoriam nuperrimè in eo, quod de Inſectis inſcripſi, volumine, ſum proſecutus.

Formicæ equites.

Hiſt. 4. c. 2.

Lib. 6. c. 3.

Drome.

Bellonij lapſus.

Hippocāpus marinus.

GENVS. DIFFERENTIA.
C
Deſcriptio.

GRANDE phalangium non excedunt, inquit Bellonius in Aquatilium libro, alibi tamen in Obſeruationibus ſuis Cancros Curſores multo maiores eſſe parua Caſtanea ſcribit. Eodem teſte Corpus habent coloris ſubalbidi, punctis ſubrubris conſperſum, & vt Pagurus tornatum: crura autem vt Maia. Soli obiecti toti pellucidi ſunt, præterquam in ea corporis parte qnæ interanea continet. Oculos grano phaſeoli non habet maiores, quibus acutiſſimè cernit. Oblongi quidem ſunt, ac vitri modo pellucidi, per medium fului. Tibiæ ſunt illis leuibus villis obſeſſæ, vtrinq; quinæ: quarū duæ anteriores brachia ſunt forcipata, quibus cuncta (Cancri modo) cōplectuntur: reliquæ graciles, vnguibus rectis & oblongis vallatæ. Gillius à piſcatoribus Maſſilienſibus accepit perraro ibi piſcari ſolere Cācrorum genus, quorum corpus lōgè quidem maius ſit quàm Maiarum, ſed multò tamen pedes habeat longiores. cæterùm Heracleoticine an Equites eſſent, dijudicare non potuit, cùm ſolùm rudem quandam auditionem acceperit. Dromonum fortè generis, inquit Zoographus, erit Cancer latipes à Rondeletio ſic deſcriptus,
Cācer eſt paruus nucis iuglandis magnitudine, aliquando paulò maiore: chelas habet denticulatas & articulatas, pedes vtrinque quatuor. Poſtremus & minimus à quo latipedem hunc cancrum nuncupauimus, præter aliorum Cancrorum naturam in latitudinem deſinit oſſeam,

Magnitudo.
Color.
Cauda.
Branchiæ.
Oculi.
Pedes.
Cancri latipedis deſcriptio.

Cancer latipes Rondeletij.

D

Cornua. ſex articulationibus conſtat. E fronte extant cornicula quatuor. Teſta eſt læui, parte ſuperiore albeſcente, anteriore quodammodo nigricante. *Oua.* Oua habet pallida. Cum maris purgamentis in litus ejicitur, & cum piſcibus alijs ſagena capitur, neglectuſq; in litore relinquitur, vnde magna celeritate regreditur in mare beneficio latitudinis poſtremorum pedum. De huiuſmodi Cancris putat locutum Ariſtotelem his verbis: *Li.4.de par. cap.8.* Οἱ δὲ μικροὶ καρκῖνοι οἱ ἁλιοκοῖται σὺν τοῖς μικροῖς ἰχθυδίοις, ἔχουσι τοὺς τελευταίους πλατεῖς πόδας, ἵνα πρὸς νοῦν αὐτοῖς χρήσιμοι ὦσι, ὥσπερ πτερύγια ἢ πλάτας ἔχοντες τοὺς πόδας: quæ ſic Gaza tranſtulit: Cancelli autem qui perquam exigui in piſciculis reperiuntur, pedes nouiſſimos latiuſculos habent, vt ad nandum vtiles ſint, quaſi pro pinnulis, aut remis pedes haberentur. *Gazæ verſio correcta.* Rondeletius ſic rectiùs vertendum cenſet, Parui Cancri, qui capiuntur inter paruos piſciculos, poſtremos pedes habent latos, vt ad natandum ſint vtiles, vt pinnarum, vel palmularum vice ſint illi pedes. Paruus igitur Cancer latitudine quidem ſua in aqua fluitat: ſed vt celeriùs impellatur, natura pedes poſtremos latos fecit, vt ijs vtatur perindè ac rana poſterioribus ſuis pedibus, & anates, cæteræq; aues aquis gaudentes ſuis pedibus latis: item vt fiber ſuis, cuius priores pedes diuiſi ſunt ad cibum capeſcendum *Fibri pedes quales.* ad caueam effodiendam, poſteriores cute coniuncti ad corpus in aqua impellendum. De ſimili ferè hæc ſcribit Bellonius: Paruum Carcinum ſeu Cancellum Graeci μικρὸν καρκῖνον vocarunt, Romæ Grancettum. Nam admodum exiguus inter piſciculos reperitur. Pedes extimos latiuſculos habet, quibus ad natandum, ſeu pinnulis aut remis vtitur. *Gritta.* Maſſilienſes Grittam genuina voce vocant. Veneti ac Ferrarienſes Mazinetam. Differt à Cancro marino nouiſſimis tantùm pedibus, quos habet latos, in quibus vngues anterioribus ſimiles eſſe conſtat. Piſciculos alios Carcinis aliquo pacto ſimiles, vt idem tradit, Romani ruſtici frequenter cum Tellinis & Conchulis (quas Gongilas vocant) diuendunt: qui tamen Carcinis multò maiores (minores fortè) ſunt, ſupini albicant, proui ſubcinericei ſunt, punctiſq; frequentibus ac candidis in tergore variantur, ophitæ modo. Nouiſſimos pedes in extremo latos habet, Cancellorum modo, quorum magnitudo pollice operiri poteſt; tamen viuaces admodum ſunt. Genus iſtud nunquam grandeſcit. Quinos habet pedes, craſſiores, forcipatos, crenatos ac robuſtiſſimos, in quibus bina numerantur crura. Singulares digiti quaternis conſtant articulationibus, niſi quis omnes complectatur: tunc enim ſex comperiet. Caudæ id quoq; rudimenti in eis eſt, quod omni Cancrio generi, eodem modo ſubtus reflectitur. Hæc Bellonius.

NATVRA. MORES.

Amphibij ſunt. AMPHIBIOS eſſe conſtat Cancros Equites: quibus hoc natura præter ſui generis alios ſingulari quodam munere tribuit, vt in maximis æſtatis ardoribus meridiano tempore agminatim è mari egrediantur, diemque ſub ſole tranſigant, aut ad refrigeriũ, aut potiùs ne à piſcibus, qui interdiu diſcurrunt, edantur, quos Bellonius Memphi Hieroſolymas proficiſcẽs, fines Aegypti prætergreſſus, ex Meridiano litore ſub veſperam mare repetere, atq; inde circa meridiem inſequentis diei gregatim exilire obſeruauit. *Cur in terrã egrediantur.* Tanta autem velocitate ferebantur, vt ne vnum quidem curſu vnquam conſequi potuerit, ſed hoc etiam illi magis admirandum eſt viſum, lacertam ex ambroſia (ſub qua delitescebat) exilientem Cãcrum Equitem, quem venaretur curſus velocitate (illo conſpiciente) nuſquam aſſecutam eſſe: adeo volare potiùs quam currere videbatur Eques. *Li.7.de animal.24.* Aelianus Curſores (δρομέας) qui ſic dicuntur, quòd longè latèq; vagentur, plerunq; vbi nati ſunt circum litora errare, modoq; longius proficiſci, non aliter quàm peregrinationis ſtuſtioſi homines, cauſamq; eius erroris ſtatuit cupiditatem, in loca ſaxoſa, vel cænoſa ſæpe peruenendi, dum amplius aliquid perquirunt. *Li.1.de piſ.* Idcircò Oppiani hunc verſum:

Ἐν τοιῇ γενεῇ καὶ καρκῖνοι εἰσὶν ἀλῆται.
In eodem genere Cancri ſunt Errones.

quem ſubdit poeta poſtquam dixiſſet Carabos, & Aſtacos degere in petris, ac ibidem alis Bellonius de Cancris Equitibus interpretatur, quos eoſdem cum Aeliani Curſoribus facit. Cancri equites remigio cornuum πτερυγίων pinnarum, Aelianus) adiuuant ſe natando. *Li.7.de animal.c.30.* Dromonem Heſychij quidam in maris æſtuarijs capi ſcribunt, ſagittæque modo per aquæ ſummum decurrere, indeq; nomen adeptum ſuiſſe, fortè ijdem ſint cum ijs Cancris quos Aelianus alicubi vocat πτηλίας à volando, ſed Gillius apud hunc legi vult πτιλίας

eorum

A eorum mores ac naturam fagacem & prudentem ex eo adſcribere huic loco conuenire puto: Cancrorum, inquit, genus lutarium, colore alijs albius ſpectatur hi in luto naſcuntur: cùm inceſſit eis timor, humo ſe excitant ad volatum, & perparuis alis ſubleuantur, quibus quidem gradientes vti minimè neceſſe habent. Cùm autem iniectus eis eſt motus, non nihil in his ſubſidij, non tamen admodum firmi habent, enimuerò compræhenduntur, quòd ſurſum ſubleuare non queant.

EPITHETA.

CANCRORVM epitheton ποδάνεμοι ex Cratete Comico refert Athenæus: Latinè aeripedem dixeris, vel poetica contractione æripedem, à volucri pedum velocitate. Equitibus autem vtpote velociſſimis Cancrorum, præ cæteris conueniet. Nam Cancri proximè commemorati pinnis volare dicuntur, nõ pedibus, niſi dicamus per
B antiphraſin ita vocari Cancros, quorum motus, vt diximus, admodum tardus eſt.

VSVS IN CIBIS, ET Medicina.

NON ob corporis exiguitatem Cancri hi Equites eſui non ſunt, ſed quia parum obtinent alimenti, vt voluit Philoſophus, dum inquit. Iis nil ferè intus propter inopiam pabuli. Latipes à Rondeletio nominatus in menſis etiam negligitur, & vilis admodum æſtimatur, ſed parui illi Cancri, quos Romani piſcatores cum Tellenis & Conchis vendunt, à nautis alibi crudi comeduntur cum pane: Romæ coquuntur: quamuis gratiores ſint crudi, niſi copia aluum plus æquo cieret. Πετηλίας, ſiue vt Gillius legit, πτηλίας quidam comedunt, teſte Aeliano, & ex coxarum vertebris laborantibus remedio eſſe ferunt. *Lib. 7. c. 30. de animal.*

C DE CANCRO FLAVO VNDVLATO Rondeletij. Cap. XXI.

Cancer flauus vndulatus Rondeletij.

Nominis ratio. CANCER, quem hic exhibuimus, inter anonymos & ignobiles magnus eſt, Cancris ſtagni vel fluuiatilibus æqualis. Flauũ à colore nominauimus, vndulatum à lineis, quæ in prona parte ſunt ſinuoſæ vndarũ modo non aliter quàm cameloto vulgò nuncupato: Capitur circa Antipolim & Lerinum inſulam, nec vſpiam ſimiles vidi: *Vt capiatur.* caudam extentam depinximus ex tabellis aliquot contextam. *Pedes.* Pedes quaternos habet, longos & hirſutos, chelas duas, magnas, etiam hirtas, cornua duo, ſatis longa, in fronte aculeos ſiue appendices duas, in lateribus alias, aculeos.

DE CANCRO VARIO, ſiue Marmorato, Idem. Cap. XXII.

Nominis ratio. IN ſaxis Agathenſis litoris degit hic Cancer, quĩ ideò à nobis varius, ſiue Marmoratus dicitur, quòd teſta eſt læui ac perpolita coloribus varijs conſperſa: marmor variũ ſiue Iaſpidem pulchrè referente, ſiue ſplendorem teſtæ, ſiue læuitatem, ſiue colorum varietatem ſpectes: cernuntur enim in ea maculæ virides, cæruleæ, albæ, nigræ, cine- *Color.* reæ, quæ mortuo Cancro maiore ex parte euaneſcunt. Si mortuus in ſole exſiccetur, totus fit flauus. Brachijs nonnihil ab alijs differt: forfices enim breuiores habet, & craſſiores, tubercula veluti gemmæ in eis eminent, vt in Aſtaco. Cornicula duo è fronte extant, oculi ſatis à ſe diſtant, poſt oculos hinc & inde ſerrata eſt teſta. In ſaxoſis cauernulis degunt, & ſi quem conſpexerint, intrò ſubeunt, itaq; pedibus hærent, vt vix auelli poſſint. Metu vacui ſuper ſaxa in ſole apricantur. Cruſta ſunt cæteris duriore. Id Cancri genus in Agathenſis ſcopulis tantùm vidi.

Cancer varius, ſiue marmoreus Rondeletij.

Locus.

DE CANCRIS CHELARVM Longitudine differentibus. Cap. XXIII.

Cancer Macrochelos Rondeletij.

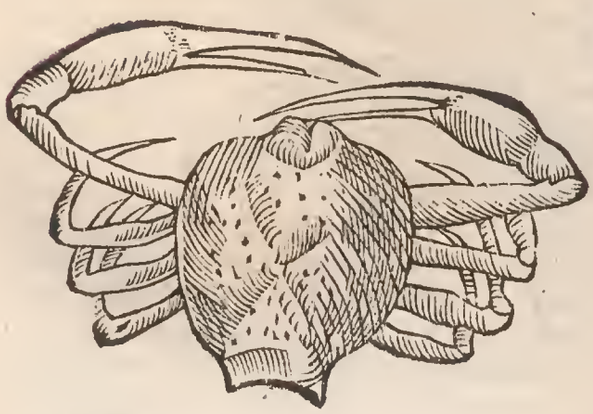

DIFFERVNT & chelarum longitudine quidam Cancri, quorũ idcirco alij μακρόχηλοι, ideſt longis chelis, alij βραχύχηλοι, hoc eſt breuibus chelis nuncupati ſunt. Macrochelorum duas noui ſpecies, ſunt enim alij tenuibus chelis, alij craſſis. Leptochelon depictum hunc oſtendit Zoographus à Iohanne Kentmanno ad ſe miſſum, ſed ſine vlla deſcriptione. Nos tria alia huiuſmodi genera delineata damus à præ dicto diuerſa, atq; omnia rotũdiori cor-

pore,

A pore, & pedibus tenuibus, vnde Aranеas marinas nuncupauimus, ſeu Phalangia marina à ſimililudine terreſtrium. Primo igitur loco depictus pronè & ſupinè fuſco eſt, & cine- *Aranеæ marinæ.*

Aranei marini ſpecies, pronè, & ſupinè.

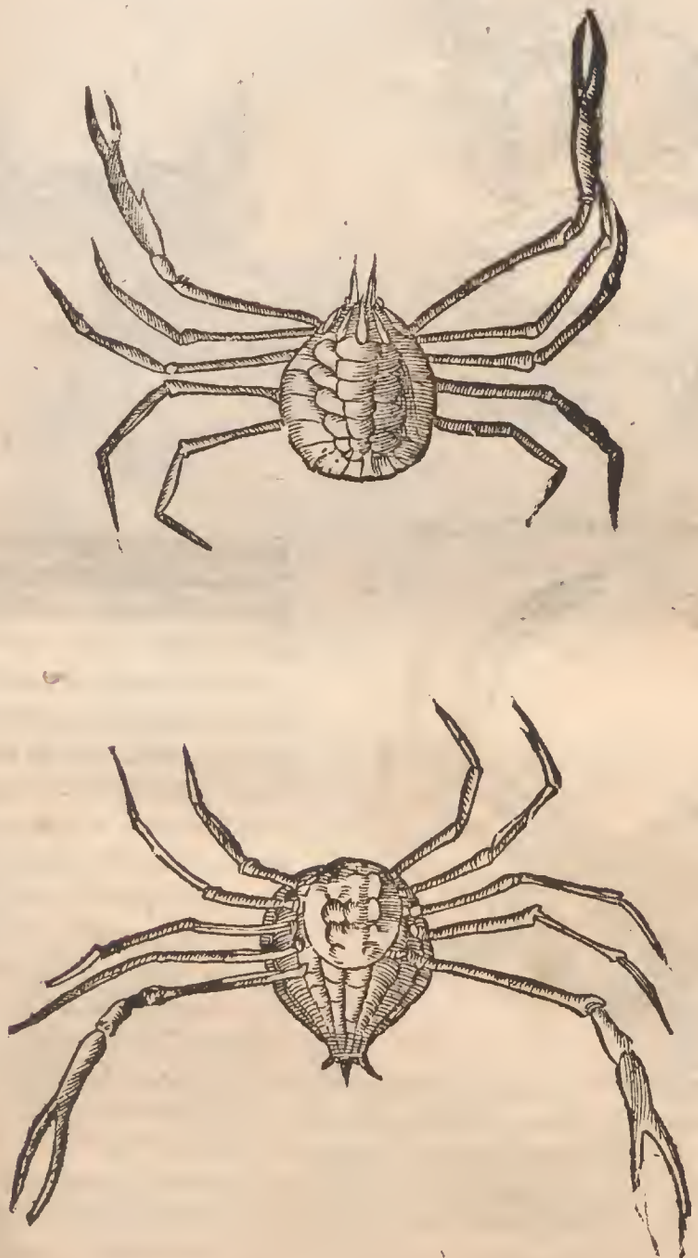

reo colore, parte priore acutus quà caput eſt, oculis parum à ſe inuicem diſtantibus, cornibuſque duobus acutis, quibus differt ab eo, qui ſecundo ponitur loco: is enim corpore rotundiori eſt, & hoc rotundior tertius colore cinereo & fuſco, pedibus, & chelis craſſioribus à Io. Franciſco Cæſenato dono mihi miſſus. Differt ab his Aranea marina, cuius meminit Ariſt. in Cancelli deſcriptione his verbis. πλὼ δὲ μορφὴν ὡς μὴ ἁπλῶς εἰπεῖν ὅμοιόν ἐστι ταῖς ἀράχναις πλὴν τοῦ κάτω τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ θώρακος μεῖζον ἔχει ἐκεῖνο. forma vt breuiter dicam, ſimilis Araneis eſt, niſi quod partem capiti & pectori ſubiectam araneo maiorem habeat quæ Araneæ noſtræ optimè quadrant, inquit Rondeletius: parte enim priore Cancellis ſimilis eſt, capite magis exerto quàm reliqui Cancri, in acutum deſinente: oculis prominentibus, inter quos corniculа duo protendunt. Brachia *Brachia.* forcipata habet longiſſima, pedes octo longiſſimos pro corporis exigua magnitudine, à quibus araneæ nomen datum putat. Corpore eſt tenui pellucido & ob paruitatem reij- *Nominis ratio.* citur. Quos ſubinde à proximis duabus tabulis pronè, & ſupinè monſtramus, Macrocheli

ſunt

Araneus cruſtaceus parte ſupina, & prona.

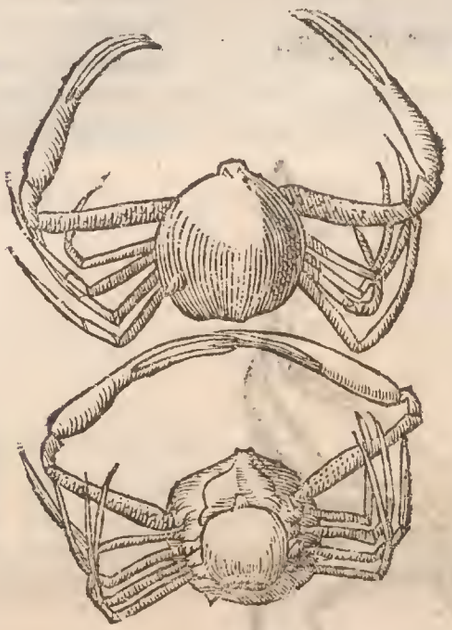

Aranea marina Rondeletij.

Araneus marinus cruſtaceus alius.

ſunt craſſis brachijs, hirſutis, aſperis, vt aculeata videantur, ſupina vndiq; parte. Prior eſt magnitudine, qua depingitur: prona parte albus eſt corpore & pedibus, chelis verò aliquanto cœruleis; ſupinà verò ruben. Alter ſuperiori minor colore nigricante, præſertim pedibus, qui etiam proportione corporis breuiores quàm in priori apparent. Brachychelorum tres depinximus ſpecies, omnes parte poſteriore latiores: duas, quarum pedes chelis proximi craſſiores exiſtunt. Prior eſt Rondeletij, frequens in Lerino inſula, nec ferè vſquam alibi ex rubro nigricans, Chelis valde breuibus ac tenuibus. His pedes duo proximi longiſſimi pro corporis ratione, craſſi, acutiſſimi, vt videatur natura voluiſſe, quod chelis detraxerat, pedum horum longitudine penſare: Iidem lanugine quadam obducti ſunt. Terni qui ſequuntur etiam longi ſunt, ſed tenues & læues, ſupina pars aculeos habet. Ab hoc corporis figura noſter diſcrepat Cancer qui ſequitur, præterquam quod etiam ſit grandior. Corpus enim lagenam craſſo ventre refert, ſi demas caudam. Caput valde eſt acutum, cui inſunt duo oculi prominentes ab vtroque latere, & cornua paruo diſtantia interſtitio. pedes priores duo non tam longi proportione corporis quàm in prædicto, nec vndique ita craſſi, ſed tantùm primo internodio, quia natura chelas maiores & craſſiores huic dederat, cæteri pedes longi ſunt tenues, corpus ſupina parte aculeis horret, colore cæruleo eſt, pronè albicat. priora pedum craſſorum & chelarum internodia, cœruleo ſunt colore, cui non nihil viridis admiſcetur non ſine maculis, ſeu punctulis exiguis. forcipes chelarum rubent. Vltimus dimidio minor eſt quàm depingitur, vix enim Araneam grandiorem magnitudine excedit, chelis craſſis & longioribus quàm in prædicto proportione corporis, reliquis pedibus tenuibus longiſſimis, quales ſunt Araneæ ſapientis dictæ. Oculi admodum acuto, & oculis à latere vtrinq; prominentibus. Corpus vndiq; aſperum, præſertim chelæ, & parte prona non ſine tuberculis.

Caput.

Can-

Cancer macrochelos albicans, pronè, & ſupinè.

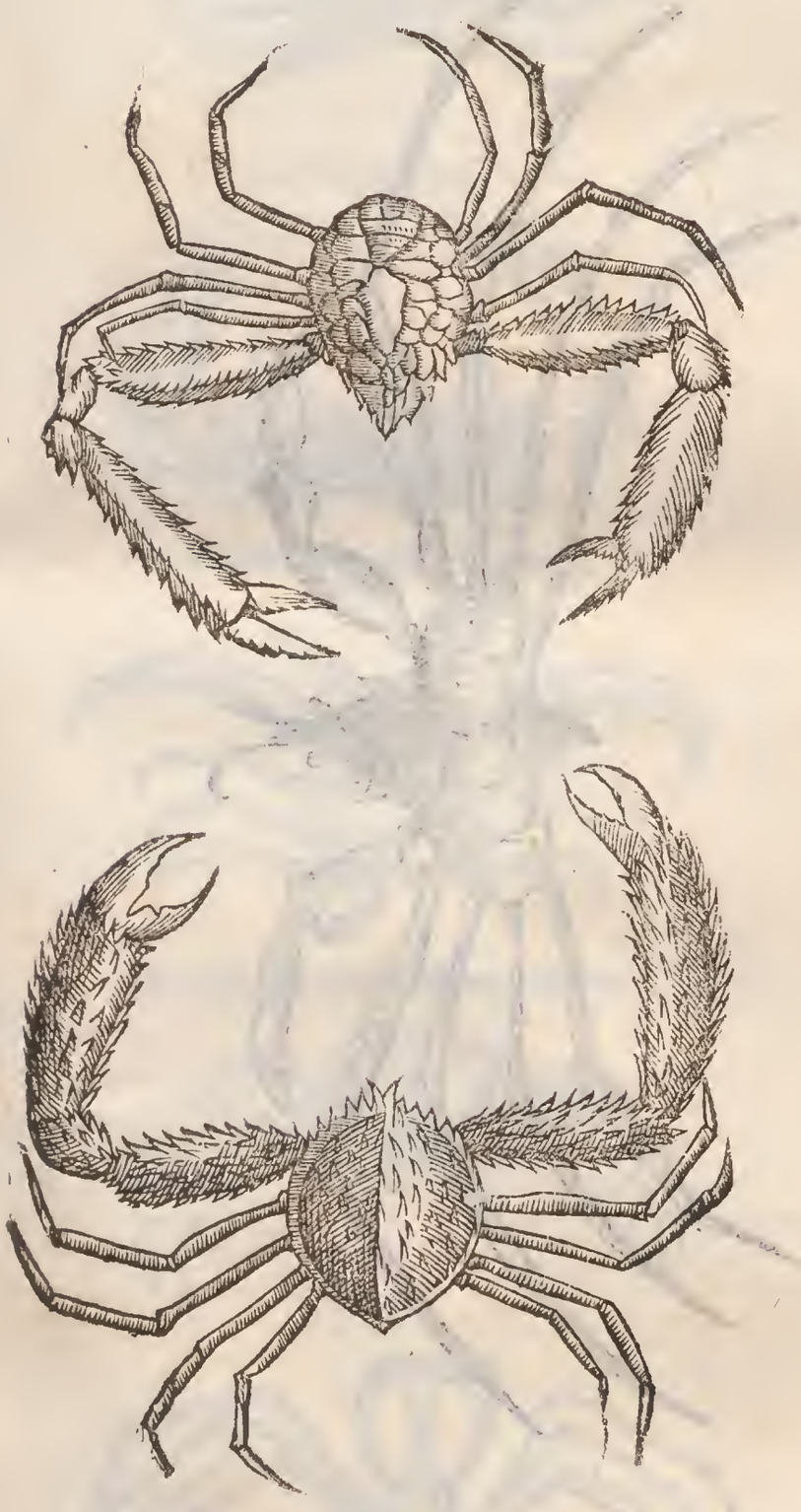

Cancro brachichelo congener.

Cancer machrochelos alius pronè.

Cancer macrochelos idem ſupinè.

Cancer brachyochelos Rondeletij.

Cancri minutioris & brachycheli ſpecies.

DE CANCRO CORDIS Figura, Rondeletius. Cap. XXIII.

CANCER hic corporis trunco cordis figuram omnino, refert. Cornua duo habet è fronte prominentia, brachia duo breui forfice, quaternos pedes. Pelagius eſt, & parauus, vix vnquam inter litorales inuentus, ſed panagro ex alto mari cum pelagicis piſcibus in litus pertrahitur, neq; admodum frequenter, quia ob exiguitatem facile è retium maculis elabitur. In maiorum Aſellarum ventriculis eiuſmodi Cancros ſæpè inuenimus.

DE CANCRO FLVVIATILI. Cap. XXIV.

SYNONYMA.

DE Cancris ſalſarum aquarum, ſuperioribus capitibus dictum eſt, nunc de ijs, qui in aquis dulcibus naſcuntur, agamus. Cancrum fluuiatilem & fluuialem Latini, quem Græci καρκίνον ποτάμιον vocant: Simeon Sethus & Galenus in Euporiſticis, Pagurum fluuiatilem. Itali Grãchio & Granzo communi nomine cum marino. Sarthan, vel Sarathan nheri, Arabicè ab Auicenna; ab Elluchaſem Vrbien. Germanicè dici poteſt ein Krab. ein Seuſſuuaſſer krab. ad differentiam Cancri marini, quem Angli, & Belgæ ſimpliciter vocant Crabbe.

DESCRIPTIO.

A marino quid differat.

Exer. 245.

ADEO inter ſe ſimiles ſunt Cancri marini & fluuiatiles, vt vix à peritiſſimo piſcatore, cùm inuicem miſcentur, diſcerni poſſint, multiq; ſtatuant locis tantùm differre. Cæſar Scaliger rotundiorem eſſe fluuiatilem credidit. Vterque, inquit Bellonius, craſſitudinem oui gallinacei rarò excedit: Fluuiatiles duriore teſta, rotundiorique, & craſſiore conteguntur, viuioreſq; ac delicatiores ſunt quàm marini. Præterea tibijs aſperioribus, & brachijs fortioribus ac ruguſioribus prædíti ſunt: Vtriq; forcipes ſunt multùm crenati: ſed marino frons non vſquequaq; rotundatur. Marinus præterea liuidum loti corticis colorem refert, fluuiatilis ex ruffo nigricat. Marino vngues extremam tibiarum articulationem faciũt. Fluuiatiles multas crenas in gyrum circa vngues habent. Proinde etiam marini leues ſunt, & longiores tibias habent. Sed Rondeletius, quædam quæ de corporis figura fluuiatili Cancro adſcripſit Bellonius, attribuit marino, aut calami aut memoriæ lapſu. Cùm enim Synonyma Cancri fluuiatilis recitaſſet, hæc ſubdit: Eſt corporis quidem ſpecie marinis ſimilis, verùm teſta tenuiore leuioreq; corpore minus rotundo brachijs primis craſſioribus & longioribus, pro corporis magnitudine, ſimiliter & pedes habet.

CAN-

Cancer fluuiatilis Matthioli.

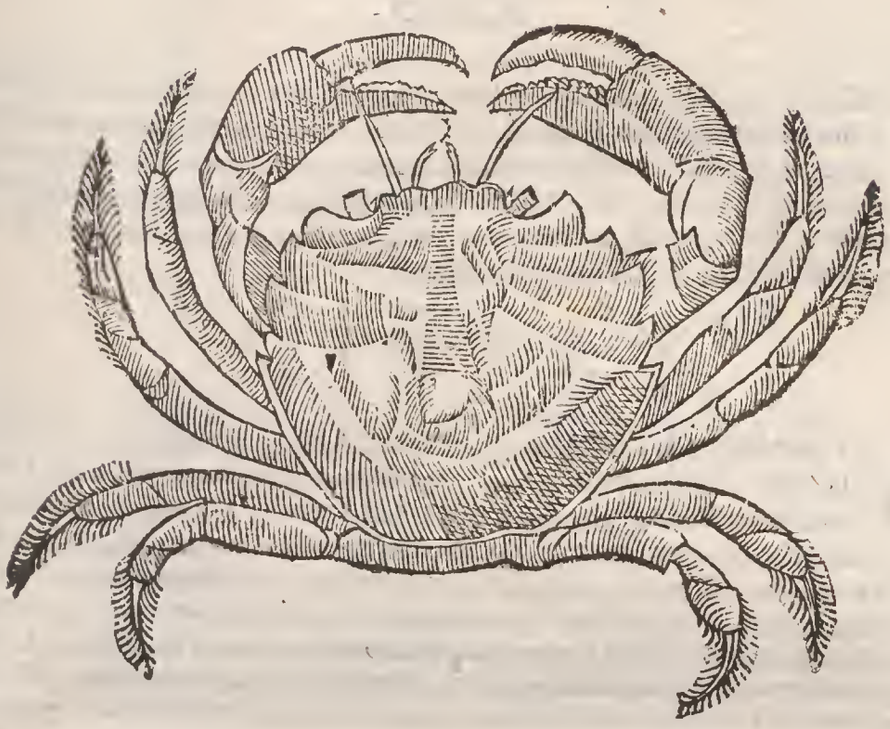

LOCVS.

IN Gallia vt aiunt nulli conſpiciuntur, nec in Germania, & quo māgis ad ſeptentrionem vergas, vnde Aſtacos fluuiatiles pro Cancris vſurpant. Mihi tamen in frigidis locis degere, ideo perſuadeo, quod Caſtorem ſe Cancris explere tradat Dioſcorides, quod ſanè animal & fluuiatile & terreſtre eſt, nec non frigidorum tantummodo locorum incola. Reperiuntur frequenter in Græcia, Creta, Sicilia, & Etruria, alijſq; Italiæ partibus, nec non & Nilo, vt ex plurium recentiorum & veterum teſtimonijs comprobabo. Cancros fluuiatiles, inquit Bellonius, in Creta plurimos vidimus, circa Colocaſias & in Atho Macedoniæ monte: atq; adeo in Cilitiæ riuulis, qui non longè ab Iſſo defluunt: & alibi ſub noctis crepuſculum ad quendam riuum (montis Atho) peruenimus Cancris noſtris Gammaris diſſimilibus adeo abundantem, vt mille temporis momento capi potuiſſent: & paulò pòſt: Cùm autem eos Cancros à noſtris Cammaris diuerſos eſſe obſeruaremus, eos è mari perreptaſſe arbitrabamur: at obuertētes nos & regionem ad mare deſcendentem contemplantes, locum adeo ſublimem & aditu difficilem animaduertimus: vt nullo modo perreptare eò potuiſſe iudicaremus: deinde cùm exactiùs illos obſeruaſſemus, inter eos & marinos magnam diſſimilitudinem deprehendimus, & iſtic expreſsè annotauimus Cancros eſſe fluuiatiles à Cammaris diuerſos. Habitant etiam in Nilo, vt his verbis teſtatur Aelianus: Cùm autem Nilus in agros redundat, tùm quidem circiter triginta ante diebus longiùs ab eo in loca eminentiora Aſpides vnà cum fœtibus demigrant: quod munus à natura acceperunt tanti vt fluminis, tamq; operoſi quotannis acceſſum ac receſſum non modò non ignorent, ſed ab eis etiam damno cauere ſciant. Hoc idem facere norunt Teſtudines, Cancri & Crocodili: Hactenus Aelianus. Latent præſertim, in luto riuulorum.

Obſer. 1. ca. 46.

De anim. 5. cap. 52.

VICTVS. CAPIENDI Ratio.

PISCIVM ac Testaceorum carnibus vescuntur, & vt cæteri Cancri sarcophagi sunt. Cùm inuicem tangunt, pedes sibi atrondunt & vorant, quod verum esse Rondeletius expertus est. Cùm enim ducentos Romæ emisset, domiq; in aquam vt sese reficerent coniecisset, ita inter sese conflictati sunt, vt plures quinquaginta mutilatos reperiret, eo tandem deuentum est, vt omnibus necatis, vnus tantùm superstes fuerit. Romæ lignibus effossa scrobe, vel etiam trubla capiuntur.

NATVRA.

Li. 16. c. 38. de animal.

AD paludem, inquit Aelianus, quæ iuxta Ephesiam metropolim exist t, aiunt cauernam esse serpentium plenam maximorum: quæ vt magnum acerb tatis virus habent in mordendo, ita tametsi ex cauerna prodeuntes vsq; ad proximam paludem serpũt, tamen natando traijcere cõnãtes, vt in oppositam ripam exeant, Cancrorum, qui eas extensis forcipibus comprehensas interficiunt, metu deterrentur: itaq; conquiescunt atque à transmittendo se sustinent, Cancrorum custodias formidantes & penarum metu exhorrescentes: ac nisi mirabili naturæ dono paludis ripas Caneri incolerent, & tuta illis omnia præstarent, dudum pestiferis serpentium morsibus incolæ perijssent. Hæc Aelianus, quæ hoc loco mihi recitanda videbantur, quia hi Cancri in paludibus aquarum ducium degunt.

MORALIA.

Parasiti Cancris correcti.

EXIGIT à nobis Cancer ambiguum quidem informeq; animal, & cui consueuerint capto pueri libenter illudere: sed humano generi non penitus inutile, pro ope quam cõtra venenata homini liberaliter affert: multorum contra se maledicta & cõtumelias deleti: quibus iniustè damnari & immeritò explodi à pictoribus & poetis se sentit; qui non habentes quam parasitis & adulatoribus aptiorem & concinniorem in natura imaginem redderent, fluuiatilibus Cancris eos comparauerunt: fœliciter ideo comparatione illa vti sibi persuadentes, & ab alijs creditis, quid tota eius animalis figura & species huic hominum generi eorumq; studijs ad vnguem congruere videretur: respondereteq; glomer & globus ille corporis: nec nisi venter tota in eo moles gulæ cœnarumq; studio & petitis vndiq; à parasitis multa scurrilitate lautioribus epulis. Numerosa autem illarum pro pedibus series celeritati totaq; vrbe vagis eorum discursibus, quibus ad hilariorem sicubi ea illuxisse videatur, fortunam, quotidie properant. Denticulati itidem forfices, quibus in ascensu & periculo vtitur & hæret id animal morsibus, maledictis, clandestinisq; susurris & delationibus, quibus apud principes alios exagitantes, pro re salute q; eius curam laboremque suum probare & gratiam inire nituntur. Postremoque in summo dorso, veluti in altissima specula positi, exerti nunquam somno connuentes, & ad omnia vigiles oculi, ingenio sagaciq; coniecturæ, qua consilia, vota, amores, iras, odiaq; eorum quibus blandiuntur, intellexisse volunt: vt inguinum modo corruptis, & in pus iam tumentibus affectibus illis adsint. Quam iniustè autem imprudenterq; & contumeliosè id egerint, naturam intelligentibus cognouisse facile est: quæ ambiguo & informi dedo siccoq; elemento pariter agenti animali, ventris inanem plærumq; globum illum ideò dedit vt quemadmodum solent pueri alligato ex humeris subere, rotundiore & ampliore cucurbita, securam in piscinis primam auspicati natationem: sic posset & Cancer glomeris illius ope in summa aqua sine periculo fluitare. Multas verò illas & longiores chelas, vt per terram ingredienti aliorum animalium modo in maiore profluentis aquæ vrgente impetu, qualis per autumnum & ver largior & inexpectata sæpe descendit, appræhensis

A ſtirpibus ſupra aquam, vſque dum ea defluat, incolumis penderet. Mobiles poſtremò in omnes partes & in excelſo conſtitutos oculos, nec minus à tergo quàm à fronte omnia videntes, vt infirmum tardumq; animal, occurſantes vndique noxas ex longinquo præcognoſcere, & cauere: offerentiaq; ſe vitæ & ſalutis ſuæ commoda certiùs aſſequi valeret. Quam oculorum ſortem in homine deſiderantes antiquiores aliqui, negatam nobis tam felicem naturam, & videndi poteſtatem, figmentis ſaltem oſtendere conati ſunt, bicipitem Ianum, & toto corpore oculatum Inachiæ bouis cuſtodem fingentes, vt quales à natura factos eſſe nos oporteret, imaginibus illis ſaltem intelligeremus: nulla earum neceſſitate, ſi quæ in Caucro ſunt, ſagacis naturæ, non adulationis & paraſiticæ notas diligentiùs contemplemur: Hæc omnia Marcellus Virgilius.

EMBLEMATA.

B EX ſuperiori itaque ſenſu tractum eſt illud emblema Alciati in Paraſitos:

Quos tibi donamus fluuiales accipe Cancros,
Munera conueniunt moribus iſta tuis.
His oculi vigiles, & forfice plurimus ordo
Chelarum armatus, maximaq; aluus adeſt.
Sic tibi propenſus ſtat pingui abdomine venter,
Perniceſq; pedes, ſpiculaq; apta pedi.
Cùm vagus in triuijs, & menſa ſedibus erras,
Inq; alios mordax, ſcommata ſalſa iacis.

VSVS IN CIBO.

C ROMÆ in foro piſcario, cùm carni interdicitur, filo appenſi actraiecti, ne forcipibus alter alterius brachia, aut chelas lædat, proſtant. Edules autem ſunt omni quidem tempore, ſed æſtate meliores, & poſteaquam durum corticem exuerint, tunc magnatum menſis apponi ſolent. A quibuſdam lacte ſuffocantur, quò dulciores & meliores fiant, cùm friguntur. Crudi etiam edi in Græcia ſolent: Cùm tranſiremus, inquit Bellonius, per montem Athon, inuenimus riuum quendam Cancris adeò abundantem, vt vel mille ſtatim capi potuiſſent. Erant autem autem Aſtacis fluuiatilibus diſſimiles, eos ab itineris duce perſuaſus, cùm crudos ederem: nihil vnquam ſuauius aut delicatius guſtaſſe mihi viſus ſum, ſiue illi verè eiuſmodi ſint, ſiue eſuries aut nouitas cibi in cauſa fuerint, hæc ille. Satis nutriunt, & corpora humectant. Quare marinis efficaciùs feruidos, aduſtoſque humores præfrigerare, ac diluere queunt. Vnde quidam ſic iudicarunt valetúdine aliqua affectis ſalubriores eſſe fluuiatiles, maritimos verò ſanis magis conuenire, propterea quòd ſalſedinis aliquid ipſis inſit, qua palato gratificantur & appetentiam excitant. Et Auicenna in febribus hecticis, cum aqua hordei valdè probat fluuiatiles, quòd nihil ſalſi habeant humidioreſque ſint marinis. Idem alibi; Cancer fluuiatilis, inquit, difficilis concoctu, plurimum alit. Emendat ipſum decoctio, cùm mes (genus eſt quoddam leguminis, fabis, vel piſis natura cognatum) marinus quidem ſubtilior eſt. Qui D leporem marinum hauſerunt, cùm piſces alios omnes auerſentur, ſolos fluuiatiles Cancros libenter edunt, Dioſcorides.

Vt coquantur.

VSVS IN MEDICINA.

Lib.2.c.10. CANCRI marini omnia poſſunt, quæ fluuiatiles teſte Dioſcoride. At Plinius, cùm remedia quædam ex fluuiatilibus deſcripſiſſet: Minus, inquit, in omnibus his marini proſunt, vt Traſyllus author eſt. Coctos aut aſſatos comedi contra venena quælibet Aetius iubet. Cancrum fluuiatilem admiſcet Nicander antidoto aduerſus omnia mala remedia. Et Plinius: Cancri, inquit, fluuiatiles triti potiq; ex aqua recentes, ſeu cinere aſſeruato, contra venena omnia proſunt, priuatim contra Scorpionum ictus cum lacte aſinino, vel ſi non ſit, caprino, vel quocunque. Addi & vinum oportet. Actius ad omnium reptilium ictus, crudos contritos commendat, ſi lacte potentur. Et Dioſcorides, ſi ita bibantur ex lacte aſinino auxiliari contra ſerpentium phalangiorumq; morſus, & ſcorpionum ictus ſcribit. Nil etiam æquè aduerſari ſerpentibus quàm Cancros, ſueſq; percuſſis hoc pabulo ſibi mederi, cũ ſol ſit in Cancro, torqueri ſerpentes Thraſyllus author eſt apud Plinium. Necant Scorpiones triti, & cum ocymo admoti, ex Dioſcoride. Sed mirum quod dicunt Magi teſte Plinio: Decem Cancris, cum Ocymi manipulo alligatis, omnes qui ibi ſunt Scorpiones ad eum locum coituros, & cum Ocymo ipſos cineremue eorum percuſſis imponi. Modum quo vri debeant, ſcripſit Bulchaſis. Ad viperæ morſum bibuntur è vino per ſe; vel cum ſtaphide agria, ſale & polio, vt teſtatur Aegineta, ſed Actius dat cum lacte tritos, & plagæ etiam adhibet. Aliud eiuſdem remedium: Cancrorum fl. (viginti, Aegineta) carnes terito (cum farina triticea, Aegineta) & adiecta iride (Aegineta non habet iridem) & calaminthe, rurſus ſufficienter terito: idemq; rurſus modico adiecto ſale facito, & paſtillos informato, quibus in vmbra exſiccatis vtitor: in potu quidem ex aqua mulſa, aut vino: in cataplaſmate verò cum lacte diſſoluito. Hoc remedium Archigeni authori adſcribit. Succus expreſſus cum lacte (aliàs aqua aut lacte) aſſumpto apij ſemine, à phalangijs morſos confeſtim liberare proditur apud Dioſcoridem. Razes ſi bibantur cum lacte aſinæ contra morſum aranearum citrinarum peſſimarum (ideſt Phalangiorum) & Scorpionum auxiliari affirmat. Auicenna verò emplaſtri modo impoſitos, aucto cibo ſumptos. Decocti & cum iure eſitati ijs proſunt, qui leporem marinum hauſerunt, teſte Dioſcoride, & Actio, qui & rurſus ait: Crudi & è lacte triti dantur contra venenatos ictus, præcipuè Scorpionis; ſic & deſperatum è poto lepore marino confeſtim ſanabis. Notandum verò, eorum tantùm carnem teri cum lacte. Idcirco Plinius atque alij quos ſupra nominauimus, contra venenatorum omnium morſus celebrat, priuatim contra ſcytalem & angues: & contra leporem marinum, ac ranam rubetam. Mira etiam prædicatur hiſce Cancris ineſſe vis ad canis rabidi morſus. Dioſcorides cinerem, qui duo cochlæaria expleat adiecto dimidio radicis gentianæ modo (σὺν γεντιανῆς ῥίζης κοχλιαρίῳ ἑνί, id eſt cum gentianæ radicis cochleario vno ſic legitur in manuſcripto codice) magnopere huic malo prodeſſe ſcribit. Aliqui thuris partem adijciunt vnam, gentianę quinq; Cancrorum decem: de eorundem cinere hæc Plinius: Seruatus prodeſt pauore potus perclitantibus ex canis rabioſi morſibus. Quidam adijciunt Gentianam & dant in vino. Nam ſi iam pauor occupauerit, paſtillos vino deuorandos ita præcipiunt. Auicenna quoq; cinerem eorum cum melle prodeſſe aduerſus canis rabidi morſus potum, ait: ſed fortè pro potum legendum eſt illitum. Hali cinerem aſperſum aceto laudat. Cæterùm Aeſchrion empiricus ille medicamentorum peritiſſimus ſenex conciuis & præceptor Galeni, viuos in patella eris rubri, tandiu vrebat, donec facile in ſaluorem redigi poſſent, luna decima octaua, poſt canis ſideris exortum, cùm ſol leonem ingreſſus eſſet. Huius puluerem tenuiſſimum cochlearij vnus menſura ex aquæ cyatho propinabat, cùm recentior eſſet morſus, aut augebatur quantitas, ſi inueterauerat. Huic remedio tantam vim ineſſe ſcribit Galenus, vt dicat nullos perijſſe, quibus in tempore hoc datum eſſet. Plura de remedio contra canis rabidi morſus dicemus in volumine de quadrupedibus. vbi de cane agitur. Dioſcarcinion ex Iacobi Magni libello, furentibus, hydrophobis, lycanthropis vtilis antidotus recipit: Cineris Cancrorum fluuiatilium drachmas quinque, gentianæ vnciam ſemis, roſmarini drachmam vnam, ſpodij duas, lapidis lazuli ſcrupulos duos. Tere, miſce, fiat puluis bibendus manè & ſerò. Aetius inter podagricas antidotos, hanc etiam quæ ex Cancris eſt, deſcribit: Ex Cancris, inquit, pharmacum etiam mollibus corporibus conducit: quod hoc modo componitur: Cancrorum magnorum viuorum vſtorum in aceto

Contra venena.

Lib.32.c.5.

Lib.2.c.10.

Lib.32.c.5.

Modus vrendi.

Tract.3.

Ad morſum aranearum citrinarum.

Lib.2.tract. 2.cap.150.

Lib.1.c.5.

Ad Canis rabidi morſus.

Cineris cancrorum vſus & vis.

vaſe

A vaſe trientem, gentianæ incorruptæ quinquuncem, thuris int gri & indiui dui albi vnciam vnã: Datur inde cochlearium vnum. Ad Cancrorũ verò exuſtionem ligna vitis exiguntur. Et ſtatim deſcribam porro & aliud pharmacum, corporibus recrementis abundantibus & mollibus conducens. Eſt autem id quod à rabido cane morſis datur cuiuis, cuius compoſitionem in ſermone de canis rabidi morſu tradidimus. Adieci autem ego, inquit Philagrius, ad huius pharmaci apparatum etiam petroſelini drachmas octo, vt plurimùm verò decem, quod vrinæ ciendæ vim acquirat, & multos ſanè arthrithicos iuuit, præſertim quibus tenerum & albũ corpus fuit, mediocris myſtri menſura ex eo data, aliquando ex aqua ſola, aliquando ex aqua muſſa. Quin & melle deſpumato ſæpe ipſum excepi, quo validum & citra tranſpartitionem adſeruarem, deinde verò veluti prædictum eſt, bibẽdum exhibui; Huc vſque Aetius. Cæterùm Pelops Galeni præceptor (quod non oſcitanter prætercundum eſt) cauſſam tradens, cur Cancri fluuiatiles canis rabidi morſibus auxilium adferant: Non absre, inquit, Cancer cùm animal ſit aquaticum, prodeſt à cane rabido morſis, quibus videlicet metus eſt ne corripiantur affectu ſicciſſimo, nempe rabie; quamobrem ſanè et am aquam metuunt. Ac fluuiatiles, non marinos Cancros conuenire dictitabat, ſci- B licet, quòd animalia marina ob admiſtionem ſalis natura ſicciſſimi haud æquè exactam tuerentur eam, quæ eſt aduerſus rabiem, contrarietatem. At cùm quidam ſubieciſſet, cur non omnia, quæ in potabili aqua degunt animalia, perinde vt Cancri iuuare aſſolẽt? quia, inquit, ſimilem Cancris præparationem non admittunt. Nam horum vſtorum cinerem exſiccatorius cum ſit, canum mordentium venenum abſumere, ſimulq; digerere profeſſus eſt. Hęc igitur Pelops dicebat ambitione magna iactãs, omnium ſe ralium nouiſſe cauſſas. At ego, inquit Galenus, niſi planè me ſcire quippiam prius perſuaſum habeam, alijs perſuadere non tento. Itaque nec Pelopis rationem, vt veram accepi, vt qui crebras habeat contradictiones: verùm Cancros opinor ex proprietate totius ſubſtantiæ prodeſſe. Nunc vt ad rem redeam: Teſte Plinio, triti in oleo & aqua perunctis ante acceſſiones in febribus proſunt. Aliqui piper addunt. Alij decoctos ad quartas è balneo egreſſis bibere ſuadent in quartanis Simeon Sethus Paguros fluuiatiles, pulmonibus vlceratis mederi, ſed veſicæ nocere ſcribit. Auicenna extenuatis valde conferre dicit, hoc eſt hecticis & lenta febre laborãtibus: hos enim humidum leue, ac modicè refrigerans alimentum ſuggerere affirmãt. Qua etiã de cauſſa à Dioſcoride & Plinio decocti & cũ iure eſitati phthiſicis prodeſſe tra- C duntur. Itẽ & ſputo ſanguinis, vt Elluchaſem addit. Actius etiã in lacte conterit. Sed & rupta & cõuulſa in aſinino lacte triti maximè ſanant, vt ait Plinius. Tritiq; ſinguli in heminã aquę anginis medentur gargarizati: aut è vino aut calida aqua poti. Et rurſus: Triti, inquit, & ex aqua poti aluũ ſiſtunt, vrinam cient, in vino aluũ, (obſcurus eſt hic locus, Braſauolus verbum cient repetit: tanquam in vino aluum cieant, ex aqua ſiſtant) Ademptis brachijs calculos pellunt tribus obolis cum myrrha triti, ſingulis eorum drachmis, decoctio tamen eorum ventrem ſoluit ſecũdum Raſem, quod Braſauolus repetit his verbis: Si Cancri cocti exſiccẽtur, & in puluerem redigantur, ſumanturq; ex vino, vel aqua ad duas drachmas: imò ſi quis copioſè Cancros edat, ventrem ſubducunt. Succum eorum cum melle hydropicis mederi Plinius author eſt. Et ex Archigine apud Galenum ad hydropicos optimè facit & hoc: Cancri fluuiatilis ſicci triti pedibus ac eminentijs omnibus amputatis drachmam vnam, aſari drachmã vnam. Miſceto, aqua ex ipſo flumine, vnde Cãcri extracti ſunt accepta & propinato, aliquando verò pro aſaro opobalſami par pondus additur. Aquam educens hydropicorum per vniuerſum curationis tempus pota aqua, ex Nicolao Myrepſo, Cancrorum fluuiatilium aridorum ſine manibus & pedibus ademptis teſtis libram D vnam; aſari libram vnam. Trita & commiſta ex aqua pluuiali (fluuiali) vnde deſumpti ſunt Cancri, dato bibenda. Interdum pro aſaro ſeruatur. Videtur hic aliquid mutilum, & ex præcedentibus Archiginis verbis reſtitui poſſe. Galenus in euporiſticis ad vrinæ difficultatem Pagurum fluuiatilem conterit, & paniculo expreſſum exhibet. Triti & in vino poti teſtante Plinio profluuia ſiſtunt, vbi Braſſauolus malè id de alui profluuio accepit & non de menſium & vteri fluxu, cui tamen Hippocrates præſcripſit in his verbis: Si fluxus vteri oboriatur, Cancros fluuiatiles in vino ſuffocato: & quæ ſiccant ſuffito & apponito. Et rurſus: Si fluxus vteri fiat, Cancros fluuiatiles in vino ſuffocato, & de tali vino cum aqua bibendum dato. Item rurſus, ſi mortuus inquit, fœtus in vtero ſit, Cancros fluuiatiles quinque, & rumicis ac rutæ radicem, & fuliginem de furno omnia ſimul trita, & cum aqua muſa vnita, ſub dio per noctem exponat, & ieiuna ter bibat. Salutare etiam remedium morbis extrinſecis. Triti & cataplaſmatis more impoſiti extrahunt tela, id eſt palos & ἀκίδας corpori inhærentia teſtibus Plinio & Gaſeno ad Piſonem. Viuus tritus & impoſitus ex-

Cur canis rabidi morſus curet.

Li. 32. c. 10.

Ad febres.

Ad anginam.

Ad Hydropem.

Ad vrinæ difficultatem.

Li. 32. c. 10.

Lib. de nat. mul.

Li. 2. de mor. mul.

De mor. mul. 1. lib.

Ad ſagittas extrahendas

Tract.2.l.2. c.150. trahit cuſpides ſagittarum (res acutas & ſpinas Auicenna) infixas carni, Raſis: qui etiam ſimiliter applicat vt apoſtemata dura diſſiper. Contritus vel combuſtus (vt cum Plinio dicam) cum melle ſtrumis medetur. Raſis id de pede tantùm habet: Pes (inquit) Cancri in carta conuerſationis à collo eius qui habet, ſcrophulas curat quamdiu durat ſuper ipſum. Pro ephithemate ſumuntur ad Scorpionum ictus cum cachry, pediculatia, & ruta pari modo apud Galenum. Triti in oleo & aqua perunctis ante acceſſiones in febribus proſunt, aliqui & piper addunt. Magi oculis eorum ante ſolis ortum adalligatis ægro, ita vt cæcos dimittant in aquam, tertianas abigi promittunt, eoſdemq; oculos cum carnibus luſciniæ in pelle ceruina alligatos, præſtare vigiliam ſomno fugato tradunt, apud Plinium. Oculus Cancri, inquit Raſis, appenſus oculorum dolorem mitigat: in pueris dentium exitum accelerat, & prohibet tertianam. Vlcera in auribus aut vlla corporis parte Cancrorum fluuiatilium ſuccus cum farina hordeacea ſanat. Ad reliquos morbos triti & oleo perunctis proſunt, vt Plinius ait. Et rurſus: Succus eorum cum farina hordeacea aurium vulneribus efficaciſſimè prodeſt. Illitio (ſtomatica ad anginam, vel alia oris vitia) ſeu gargariſmus ex Cãcris fluuiatilibus: Cancros fluuiatiles cõtritos in aquæ cotyla vnà coctos & percolatos præbe gargarizandos. Siquidem craſſa multa ducit & læuat ſtatim hoc medicamentum; Nicolaus Myrepſus ex Galeno, ſed apud quem id hodie non legitur. Cancros fluuiatiles viuos contuſos in modum emplaſtri inflatis mulierum mammis imponit idem Myrepſus: fortè inflammatis legendum, nam & eoſdem ad profundas mammarum durities cum ouo applicat Aetius, ſicque etiam lac reſtinguit. Eſt morbus in mammis mulierum, qui τριχιὰ ab Ariſtotele dicitur, fit pilo caſu hauſto in poculo; hunc è mamma extrahunt Cancri fluuiatiles illiti teſte Plinio. Ex quadrupedum genere quædam etiam ad ſuos morbos hinc petunt auxilia. Scribit Plutarchus porcos cùm capitis dolore laborant ad fluuium deſcendere Cancrorum capiendorum gratia: horumq; eſu capitis dolori mederi. Sues, inquit Didymus, non ægrotabunt, ſi nouem Cancros fluuiatiles eis comederint. De iiſdem hæc Aelianus: Sues agreſtes non omnino ſunt medicinæ & curationis imperiti. Itaque cùm per imprudentiam hyoſcyamum comederunt, ſtatim attrahunt poſteriora, reſolutione & paralyſi affecta. Deinde licet contracti, tamen ad aquas perueniunt, & ibi collectos Cancros epulantur promptiſſimè, qui morbi remedium ipſis præſtant, & priſtinam valetudinem reſtituunt; Hæc ille. Pelagonius Hippiatrus ad capitis in equo dolorem hac potione vtitur: Cancros fluuiatiles ſeptem tritos cum lactis caprini ſextario & olei cyatho permiſcet, tum purè colatam potionem per os infundit. Cerui quoq; à ſerpentibus morſus Cancros fluuiatiles quærit, vt canit Oppianus.

Lib.2.de antidot.

Oculorum vis.

Ad aurium vlcera.

Ad anginã.

Trichia qui morbus.

Lib.7. c.31.

In quaſt.nat. & gryllo.

Porci vi doloremcapitis curent.

De var. l. c.9.

Ad capitis dolorem in equo.

VSVS IN VARIIS.

CANCROS fluuiatiles ſaltem duodecim fictili nouo cum aqua ingerunt, & addito operculo ſub dio collocant, vt ad dies octo vel decem inſolentur, hac aqua ſegetibus aut arboribus inſperſa dicebat Democritus neq; arbores neq; ſegetes, neq; quidquam aliud à quopiam lædi, minimè verò à beſtijs maioribus. Ficus ægra ne fructum proijciat, à Palladio curatur Cancro fluuiatili cum rutæ ramo ſuſpenſo. Iiſdem quoque Scorpiones omnes è domo expugnabis. Nam tradunt aliqui apud Plinium manipulo ocimi cum Cancris decem matinis aut fluuiatilibus trito, conuenire ad id Scorpiones à proximo omnes.

Ne ſegetes lædantur.

Ne ficus fructum abijciat.

Vt Scorpiones fugentur

DE CRVSTACEIS IN CONCHIS Degentibus, & primùm DE CANCRIS PARVIS. Cap. XXV.

Ordinis ratio.

SVNT & alia Cruſtata, vt Cancelli, Cancri parui, & Squillulæ, item Scyllari; non quidem figura corporis vſq; adeo à prædictis diuerſa: cùm ſingula ſub quatuor generibus prædictis conſtitui poſſint, ſed loco, in quo degunt, modoq; viuendi: degunt enim ac veluti hoſpitantur in alienis Conchis, vt Mitulis, Pinnis, Pectinibus, Oſtreis ac varij generis turbinatis. Quamobrem ſeparatim hîc de ijs agere placuit, à Cancro paruo exordio ſumpto.

SYNO-

SYNONYMA.

Καρκίνος μικρὸς Græcè, Latinè Cancer paruus dicitur, & priuatim qui Pinnis innascitur, πινοφύλαξ dicitur, quasi ὁ τῆς πίννης φύλαξ, vt tradunt Suidas, Hesychius & Varinus. Πιννοτήρης Chrysippo, vt Athenæus citat, ἀπὸ τοῦ τηρεῖν ἢ φυλάττεσθαι τὴν πίννην. Massarius & Rondeletius pinnother scribunt in tertia declinatione t aspirato, nescio quam ob caussam, ex Plinio, vt apparet, qui ita habet, Nunquam nascitur Pinna sine comite quem Pinnoterem vocant, alij Pinnophylacem, is est Squilla parua, alibi Cancer dapis assectator. Apud Aristotelem legimus οἱ καλούμενοι πινοθῆραι, quod si mendosum non est, rectus singularis ὁ πινοθήρας, ἤγουν καρκίνος ὁ ἐν τῇ πίννῃ θηρῶν, hoc est in Pinna venari solitus Cancer. Pinnophylacem Aristoteles, vt putat Vuottonus, Scyllaron & Scillarion vocauit, & καρίδιον, & Theodorus pro vtroq; Squillam paruam reddidit, Plinium secutus. Sed Rondeletius hæc nomine diligentiùs distinxit, vti mox referemus. Germanicè Cancer paruus vocari poterit, teste Zoographo, ein Kleiner Meerkrab: Cancellus verò, de quo mox dicetur, voce diminutiua ein Meerkrable: vt eadem sit horum nominum ratio ac differentia in sermone Germanico, quæ Græcis inter καρκίνον μικρὸν & interκαρκίνιον.

Pinnophylax.
Pinnoteres.
Scylla.

DESCRIPTIO.

Cancer paruus in pinnis viuens Rondeletij.

CANCRI parui, inquit Rondeletius, qui in ostreis reperiuntur minores sunt, paruæ scilicet fabæ magnitudine, toto corpore candidi præterquam in pronæ crustæ medio, quod rubescit. Qui in Pinnis reperiuntur maiores sunt, & magis rubri, quàm albi sunt, alioqui chelis, pedibus, toto deniq; corpore, tum inter se, tum alijs Cancris similes sunt: à Cancellis autem differũt, quòd parui Cancri viuentium pinnarum & Ostreorum hospites sunt: Cancelli inanes duntaxat testas, & turbinatas subeunt, suntq; longo corpore Locustis non Cancris simili. Cancri, inquit Aristoteles, colore albido corpore admodum parui, in nonnullis testa operti generis nascuntur, & plurimi quidem in Mitulis soliatis (ἐν τοῖς μυσὶ τοῖς πυελωδέσι) mox in pinnis quas Pinnotheras vocant. Quinetiàm in Pectunculis atq; Ostreis, verùm illi nullum conspicuum capiunt incrementum.

Vt à cãcellis differant.
Hist. 5. c. 15

GENERATIO.

QVOMODO autem generentur planè controuersum est inter authores. Piscatores teste Philosopho loco citato, Cancros eiusmodi nasci confirmant, vnà cum illis quorum testæ inhabitant. Et Athenæus etiam de Cancris & Pinnis loquens: φασὶ δέ τινες καὶ σωγενᾶσθαι αὐτὰ αὐτοῖς καὶ ὡς ἂν ἐξ ἑνὸς σπέρματος γίνεσθαι: aiunt quidam Pinnas & Cancros paruos simul generari, & tanquam ex eodem semine fieri. Et alio in loco, qui emendatiùs quàm in vulgatis codicibus, hoc modo legitur apud Rondeletium: Ὅσαι δ' ἐν πέτραις ἢ σπιλάδι προσφυῶσι, ῥιζοβολοῦσι, κἀνταῦθα ἐνοῦσαι τὸν μαργαρίτην γεννῶσι, ζῶσι δὲ καὶ τρέφονται διὰ τοῦ προσπεφυκότος τῇ σαρκὶ μέρους, τούτου δὲ συμπέφυκε τὸ τοῦ κύγχου σώματι χηλὰς ἔχον, καὶ νομὴν σοφίρον ὃ δή ἐστιν οἰκὸς καρκίνῳ μικρῷ, καλούμενον πινοφύλαξ: Pinnæ quæ petris, aut saxorum cauernis adhæserint, radices agunt, illic Margaritam generant. Viuunt autem & nutriuntur per partem carni hærentem. Huius autem Conchæ ori adnascitur animalculum chelas habens, & cibum assumens,

Lib. 3.

De caul. 2. cap. 24. aſſumens, quod Cancro paruo ſimile eſt, & vocatur Pinnophylax. Theophraſtus poſt quam de viſco & polypodio, quæ in arboribus naſcuntur egiſſet, ſubdit ſic eſſe natura comparatum, vt hæc non niſi in alijs valeant prouenire: ſicut & animalia quædam non niſi in alijs poſſunt creari, ceu quæ in Conchis (ſic vertit Gaza, ἐντὸς πίνναις, genus ponens pro ſpecie) atque in cæteris aptis præſtare animalibus pabulum, ſed addit originem horum latere. Rondeletius cùm Cancros paruos in Pinnis & Oſtreis ſæpiſſimè ouis tumentes viderit, affirmare audet non ſpontè ex limo aquaue vt Teſtacea, ſed ex coitu maris & fœminæ, & ex ouis prouenire. Quare in teſtis pariunt, vel ſtato tempore teſtas egrediuntur, & coeundi & oua pariendi gratia.

Coire eos probatur.

NATVRA. MORES.

Prudentia. SVNT qui miram Cancri huius, qui in Pinnis degit prudentiam, ac ſolertiam celebrant. Aiunt enim hunc dapis aſſectatorem, Pinnæ in capiendis piſciculis auxilio eſſe, & communi præda communiter cum Pinna potiri. De ſocietate igitur quæ priuatim piſcibus intercedit, locuturus Plutarchus, primum exemplum recenſet Pinnotheræ, qui plurimum atramenti Chryſippo conſumpſit, in omnibus phyſicis & ethicis eius libris primo loco poſitus. Pinnotheras, inquit, cui ab obſeruanda Pinna nomen factum, animal eſt Cancri ad formam accedens (ſic enim traditur) & cum Pinna degit, eiuſq; Cōchæ apertionem obſeruat, foris adſidens apertæ & hianti, donec aliquis piſciculus accedat, qui ab ipſis capi poſſit, tunc carnem Pinnæ mordens eam de captura monet, vnaq; in teſtudinem intrat, ea concham claudit: ſic præda intra ſuam munitionem recepta ſimul veſcuntur. Hæc Oppianus ſic cecinit.

Lib. de ſoler. animal.

Lib. 2. Halieut.

Muſcolos inter ſcopulos cauteſq; profundas
Pinna colit, auro tegitur ſub tegmine teſtæ,
Nil mentis, nil laudis habet, ſine robore viuit,
Expers conſilij teſtæ langueſcit in antro,
Et ſocium vitæ Cancrum ſub lance recurua
Accipit, & præda ſemper paſcuntur eadem,
Communemq; domum ſimul & communia tecta
Cancer habet, Pinnam paleti, Pinnamq; tuetur.
Hinc Pinnæ fertur cultos cognomine Graio.
Cùm tegetem ſubeunt piſces tunc Pinna doloſo
Pungitur à morſu Cancri contacta dolore
Comprimit hæc poſtes, & prædam comperit intus,
Cum tali celebrat ſocio conuiuia Pinna.

Eadem ex hoc poeta Aelianus. Sed quæ ab his authoribus Cancro paruo attributa ſunt, ea à Cicerone Squillæ paruæ: cuius verba hæc ſunt: Pinna verò (ſic enim Græcè dicitur) duabus grandibus patula Conchis cum parua Squilla ſocietatem init cōparandi cibi. Itaq; cùm piſciculi parui in Conchā hiantem innatauerint; tum admonita à Squilla Pinna morſu cumprimit Conchas, ſed diſſimillimis beſtiolis communiter cibus quæritur, in quod admirandum eſt congreſsunè aliquo, an ab ortu natura ipſa congregata ſint. Hactenus ille, qui ſanè ab Ariſtotele non diſcrepat. Ait enim hic Pinnas cuſtodem intra ſe continere, aut Squillam paruam, ſic καρίδιον interpretatus eſt Marcus Tullius, aut Cancrum paruum: quo quidem cuſtode priuatas, perire breui tempore. Theophraſtus quoq; poſt ea verba quæ proximè citauimus. Neque enim, inquit, vita fortaſſe Conchis poſſit ſeruari, niſi opera Cancri. Igitur dubitauit Theophraſtus an ſine Cancro paruo Pinna degere valeret, quod prorſus negauit Ariſtoteles, ſed falsò. Quia in Pinnæ capaciore ac latiore parte interdum duos, aut tres Pinnophylaces videas, vt plurimùm vnum, ſæpius nullum. Decem aperies (vt ſcribit Bellonius) Pinnas antequam vnum Pinnophylacem comitem reperias. Fabuloſum etiam eſt quæ ſuprà ex Plutarcho & Oppiano retulimus à Pinnothere Pinnam regi, admoneri piſciculis appropinquantibus, vt Concham ſuam aperiat, & intrante in eam piſciculo claudat, quia neq; Pinnæ quemadmodum nec Mytuli, aut Oſtrea piſcium carne paſcuntur, ſed aqua tantùm & luto. Cur igitur in Pinnis & Oſtreis Cancri parui reperiuntur? Quia, vt ait Rondeletius, cùm omni generi animantium à natura tributū ſit, vt ſe vitamq; tueantur, vt paſtū & latibula quærant, Cancri parui

Squilla parua.

An Pinnæ ſine Cācro viuere queat. Ariſtotelis, & Oppiani & aliorum lapſus.

Cur in Pinnis Cancri aut Squillulæ degant.

molliore

A molliore teſta tecti: & ideo iniurijs magis opportuni Concharum caua ſubeũt, vt illic tanquam in ſpecubus & antris tutiùs degant. Quare non ſolùm in teſtis, ſed etiam ſpongiarum cauernulis, ſaxorum rimis, in externis teſtarum, quibus Oſtrea tecta ſunt, cauis ſæpiſſimè Cancros paruos reperiſſe ſeſe idem Rondeletius affirmat.

HIEROGLYPHICA.

HOMINEM qui ſeipſum non curet: verùm à propinquis curetur, ſignificare volentes, Concham & Cancrum pingunt. Adhæret enim Cancer Conchæ, & vocatur Pinnophylax, ideſt Conchæ cuſtos, hiat autem Concha cùm eſurit; in eam igitur hiantem cùm piſciculus intrauerit, pungit Cancer vngula Concham, hæc verò admonita Concham claudit & hoc modo venatur piſciculos ex Horo Apolline, quod tamen, vt iam oſtendimus, falſum eſt. *Homo ſeipſum non curans.* *Lib. 2. Hieroglyph.*

B

DE CANCELLO. Cap. XXVI.

ÆQVIVOCA.

CANCELLI erant veluti ſepta quædam ex lignis trãſuerſim iunctis obliquatiſq; ad defendendam, hoc eſt repellendam turbam. Cicero de Oratore libro primo. Nam ſi quis erit qui hoc dicat, eſſe quaſdam oratorum proprias ſententias atq; cauſas, & quaſi certarum artium, forenſibus Cãcellis circumſcriptam ſcientiam, fatebor equidem in his magis verſari hanc noſtram dictionem. Et pro P. Quintio: Et me facilè veſtra exiſtimatione reuocabitis, ſi extra hos Cancellos egredi conabor, quos mihi ipſe circundedi. Qui & pro Seſtio è fori Cancellis plauſum excitatum ſcribit. Sidonius autem Apollinaris quadam libri quinti epiſtola: Vmbram, inquit, ſtipitibus alatis, cancellatimque pendentibus C pampinus ſuperducta texuerat. Cancellorum rationem graphicè expinxit Varro rei ruſt. lib. tertio: Præterea, inquit, è perticis inclinatis ex humo ad parietem & in eis tranſuerſis gradatim, modicis interuallis, perticis adnexis ad ſpeciem Cancellorum ſcenicorum ac theatri. Hinc cancellata elephantorum cutis dicitur Plinio. Riuis per quos exundat piſcina, præfigantur ænei foraminibus exiguis Cancelli, quibus impediatur fuga piſcium, Columella, 8. 7. Hoſce Cancellos item Cancros dici, quamquam rarenter admodum animaduertimus. Inde ſcitu dignum prorepſit adagium, vt inter orci Cancros adhæſiſſe dicatur, qui ita irretitus illaqueatuſque teneatur, ac impeditus, vt nuſquam pateat effugium. Eſt qui Cancellos pro abaco ſeſſili interpretetur. Suntque qui Cancellos dici à Græcis κιγκλίδας putent. Ariſtophanis interpres in Veſpis dicaſterij, id eſt ſtationis iudicialis ianuam dici putat κιγκλίδα, quam, inquit, etiam καγκελιώτιν dicunt. Hyſplax, inquit Theocriti interpres, laquei ſpecies eſt: propriè autem curſorum carceres ſic vocantur, quem nos Cancellum dicimus. Hæc omnia Cælius Rodiginus. Cancri dicebantur ab antiquis, qui nunc per diminutionem Cancelli, Feſtus Pompeius. *Cancelli qualia ſepta.* *Inter orcì Cancros adhærere, qui dicantur.*

D

SYNONYMA.

QVI Latinis Cancellus, Græcis καρκίνιον nuncupatur, Oppiano καρκινὰς vocabulo dactylico oxytono fœminino, & vt videtur diminutiuo, quanquam Grammatici nullam eiuſmodi diminutiuorum formam oſtendant. Nam in ãς circumflexum quæ afferunt, Ζηνᾶς, μητρᾶς pro Zenodoro, Metrodoro, maſculina ſunt: quare poeticum fuerit, licet interim Aelianus, Galenus & Aetius quoq; ea voce vſi ſint. Iam verò quantum Cancellus à paruo Cancro, qui in Oſtreis reperitur differat, facilè cognoſcet, qui vtriuſq; naturam & deſcriptionem contulerit. Plinius Pinnotheris ſeu Pinnophylacis nomine, & Cancrum paruum & τὸ καρκίνιον, ideſt Cancellum Ariſtotelis contigiſſe videtur: ſic enim ille, cùm de Cancris loquitur. Pinnotheres autem vocatur mini- *Cancellus, vt à paruo Cancro differat.* *Lib. 9. c. 31.*

minimus ex omni genere, ideò opportunus iniuriæ; Huic solertia est inanium Ostrearum testis se condere, & cùm accreuerit, migrare in capaciores. Ex Cancris minimum itaq; discens, prodit locum se hunc Aristotelis expressisse: Εμφύονται δὲ ἐν ἐνίοις τῶν ὀστρακοδέρμων καρκίνοι λευκοὶ, τὸ δὲ μέγεθος πάμπαν μικροί· πλεῖστον μὲν ἐν τοῖς μυσὶ τοῖς πυελώδεσιν, ἔπειτα καὶ ἐν ταῖς πίνναις οἱ καλούμενοι πινοθῆραι. Quum verò dicit inanium Ostrearum testis se condere &c. hunc interpretatus est: τὸ δὲ καρκίνιον γίνεται μὲν πλεῖον ἀρχῆθεν ἐκ τῆς γῆς καὶ ἰλύος, ἔπειτα εἰς τὰ κενὰ τῶν ὀστράκων εἰσδύεται, καὶ αὐξανομένων μεταδιώκει πάλιν εἰς ἄλλο μεῖζον ὄστρακον. Alio verò in loco Plinius Pinnotherem seu Pinnophylacem facit Squillam paruam & Cancrũ, propius Aristotelis mentem secutus. Concharum generis Pinna nascitur in limosis, subrecta semper, nec vnquam sine comite, quem Pinnotherem vocant, alij, Pinnophylacem: is est Squilla parua, alibi Cancer dapis affectator. Quæ etiam ex Aristotele transcripta sunt, qui sic loquitur. Αἱ δὲ πίνναι ὀρθαὶ φύονται ἐκ τοῦ βυσσοῦ, ἐν τοῖς ἀμμώδεσι καὶ βορβορώδεσιν, ἔχουσι δ' ἐν αὐταῖς πινοφύλακα, αἱ μὲν καρίδιον, αἱ δὲ καρκίνιον· ὃ συμπρισχόμεναι διαφθείρονται ὅταν. Vbi Aristoteles, τὸ καρκίνιον ἀντὶ τοῦ καρκίνου μικροῦ, id est Cancellum pro Cancro paruo specie dissimili vsurpauit. Quod verò Plinius suprà allatis verbis per Cancrum non Cancellum καρκίνιον, sed Cancrum paruum intelligat, patet ex Athenæo, apud quem eadem de Cancro Pinnothere leguntur, quæ apud Plinium de Cancro dapis affectatore. Plinij verba sunt, quæ sequuntur. Alibi Cancer dapis affectator, Pandit se Pinna luminibus orbum corpus minutis piscibus præbens. Assultant alij protinus, & vbi licentia audacia creuit, implent eam. Hoc tempus speculatus index, morsu leui significat. Illa ore compresso, quidquid incluſit exanimat, partemque socio tribuit. Athenæus inquit: Chrysippus Solensis de honesto & voluptate ait: Pinnæ & Pinnoteres operas mutuas præstant, seorsum viuere non possunt. Pinna ex Ostreis est, Pinnoteres Cancer paruus. Pinna testam pandit, ingredientesque pisciculos obseruans Pinnotheres adstans, si quid subierit, morsu Pinnæ significat: qua demorsa testam claudit: eoq; quod incluſum est, communiter vescuntur. Vides itaq; quod καρκίνιον dixit Aristoteles, loco postremo citato Cancrum dici à Plinio, à Chrysippo καρκίνον μικρὸν. Quæ diligenter à lectore obseruanda sunt, ne vnà cum Hermolao Barbaro existimet Cancellum & Cancrum paruum seu καρκίνιον & καρκίνον μικρὸν eadẽ esse semper apud Aristotelem. Cancellus Aristotelis à Gallis vocatur Eremite, & Bernard l'Eremite. Eremitam quidem quòd alios fugiens, in testa perinde ac in solitudine viuat. Bernardum autem, quòd vulgò in Gallia Bernardos fatuos prouerbio dictitent: fatuumq; esse Cancellum, qui cruditectus, chelas habens quæ ad vitam tuendam satis esse possent, alienas domos quærat, in quibus latens viuat. Quod si non hæc solùm, sed posteriores etiam Cancelli partes spectaueris, prudentem esse iudicaueris, qui nudas & iniuriæ valdè opportunas partes duris firma testa muniat. Ligures Brancha vocant vel Branchna, Prouinciales Bious cambus Hispani (vt audiuit Zoographus) Cangreio. Germani vocare possent, (inquit Zoographus) ein kleiner Meercrebs, Meerkrebsse. Albertus Magnus de Cancello agens ex Aristotele: Hoc animal, inquit, simile est Araneæ, & etiam apud nos vocatur Aranea maris, & sunt illæ conchæ, quæ sunt rotundæ, magnæ, & paruæ: habentq; in parte stricta quasi duas auriculas vtrinque. Tales ferè consueuerunt peregrini in peris suis, peregrinationis peractæ signum, quibus ille verbis Cancellos, & pectines & Conchas confundere videtur.

Lib. 9. c. 42.

Lib. 5. Hist. c. 15.

Lib. 3.

Hermolai error.

Bernardi, qui Gallis dicantur.

Hist. 4. c. 4. Aranea maris.

GENVS. DIFFERENTIA. Descriptio.

Hist. 4. c. 4.

CANCELLVM nobis exactissimè sic descripsit Philosophus. Quem autem, inquit, Cancellum appellant, communis ferè socius Crustatorum, & Testatorum generis est, quippè qui specie Locustis simili spectetur, nasciq; seorsum per se solitus sit. Verùm quòd testam deinde petit, quam ingressus, viram traducat, hinc similis testa contectis animantibus est: quapropter is in ancipiti esse, genusque sibi vindicare vtrumque videtur. Forma ramen (quod simpliciùs dixerim) similis Araneis est, nisi quod partem capiti, & pectori subditam ampliorem, quàm Aranei habeat. Cornicula duo ruffa tenuia gerit, quibus oculi totidem subiacent, qui nunquam introrsum recedant, vt Cancrorum

Forma. Cornicula.

sed

A ſed ſemper eminentes appareant. Os ſub ijs eſt quod veluti capillamentis quibuſdam pluribus circundatur. Iis pedes ſubiuncti duo bifurces, quibus cibum ori admoneat. Bini item vtriq; adhærent lateri, & tertius paruus. Thoracis pars inferior mollis tota eſt, diſiectoq; ſinu pallidum intus cernitur. Meatus ab ore ad ventrem pergit. Foramen excrementi perſpici nullum poteſt. Pedes ac thorax duriciem præſeferunt, ſed minus quàm Cancri. Nexu nullo teſtis adhæret, Purpurarum modo ac Buccinarum, ſed abſolutus liberque vagatur. Hæc Ariſtoteles, qui ſtatim eius ſpecies quaſdam ſubdit. Oblongior eſt, inquit, qui Turbinem ſubit, quàm qui Neritim. Genus enim diuerſum eſt. Quod in Naticæ degit cætera quidem non abſimile: ſed dextrum bifurculatum pedem paruum habens, cùm læuum grandiuſculum habeat, & ingredi eodem ipſo grandiore potiſſimùm ſolet. Tale profectò genus, vel intra Conchas, quarũ adhæſio ſimilis cæteris eſt, reperitur: quod & Squillam paruam (σκυλλαριον) appellant: & paulò pòſt: Quibus verò ſiniſter pes grandior eſt, ij nunquam cum Turbinatis hoſpitantur, ſed cum Naticibus tantùm ineunt ſocietatem. Putat Rondeletius Cancellorum hæc duo genera ſola corporis longitudine differre, vt Cancellus Turbinatorum hoſpes longior ſit, quia eorum teſta longior: Neritarum leuior, quia Neritarum teſta eſt leuis, ampla & rotunda. Quantùm ad pedum biſulcorum latitudinem attinet, in omnibus Cancellis quos plurimus vidi, ſemper ſiniſtrum pedem craſſiorem dextro perſpexi, quod non fortuitò, ſed certa ratione ipſi videtur contingere. Cùm enim viuant in teſta circa corporis medium complicati, quantum dextræ parti compreſſæ alimenti, ac proinde incrementi decedit, tantum ſiniſtræ liberiori ac laxiori accreſcit. Videtur & aliud genus tertium conſtituere Ariſtoteles, cùm dicit: Sunt inter Cochleas quæ inter ſe beſtiolas habeant Aſtacis paruis ſimiles quæ in fluminibus gignuntur, ſed ea differentia, vt præmollem intra ſuam teſtam carunculam habeant, forma quales nam ſint, ex diſſectionibus contemplare. Quæ quamuis ita ſint, vnica tamen deſcriptione contentus ea tria non admodum differre ſenſiſſe videtur, earumque paucas eſſe differentias. Rondeletius pauca quædam ab Ariſtotele in deſcriptione omiſſa his verbis ſuppleuit: Cancellus, inquit, ex Cruſtatorum eſt genere, Locuſtis vel Aſtacis ſimilis, corpore enim longo eſt: cornua longa, tenuia, flauaque habet, totum corpus ex rubro flaueſcit. Chelarum quarum alteram craſſiorem eſſe diximus, ſciſſura parua eſt qualis in hirſutis Cancris ſpectatur: præter chelas pedes duos vtrinq; magnos, in curuos & acutos

C cum chelis & capite foras effert, cùm ingredi vel piſces capere vult. Duo alij vtrinque hirſuti, molles intus latent, quibus innixus corpus intrò trahit. Pars poſterior nullis tabellis conſtat, ſed cute duntaxat: ob id ab Ariſtotele mollis dicitur, ſed ad eam firmandam certis interuallis diffitas lineas tres habet, latas, durioris ſubſtantiæ. Corporis extremum duas pinnas tenues molles, in lateribus ſitas gerit. In eiuſdem extremi ſupina parte excrementi meatus cernitur, quem ſi digitis comprimas, excrementum emitti videas: quo meatu Cancellum carere non affirmat Ariſtoteles, ſed non euidentem eſſe ait: quod facit, vt credam Ariſtotelem, non tam diligenter Cancellum à teſta nudum, quam eadém opertum ſpectaſſe. Nam meatus is in Cancello teſta ſpoliato perſpicuus eſt. Hæc ille. Cancellum Pomaciæ limacis molem rarò excedere tradit Bellonus cum hac deſcriptione. Pedibus vtrinque ternis brachiatur villoſis: quorum duo anteriores, ſeu priores brachijs forcipibus biſulcis conſtant, quibus cibum ori admouet. Cruſta dura procute veſtitur, rubra, nunc cyaneo, nunc cœruleo, nunc fuluo, nunc rubro diluta. Duo illi pedes vtrinque, qui brachia ſubſequuntur, vnguibus in extremo oblongis, & aduncis vallati ſunt. Cirrhos ante quidem duos, rubros, ſub oculis (Carabi modo) gerit: oculos inſtar

D Aſtaci elatos, quos porrigit ac contrahit, maculis albis diſtinctos. In ſumma eius ſuperior pars, Cancri refert effigiem, inferior autem Turbinis, quam in Cochlearum clauiculis inſerit: cùm tamen Locuſtæ caudæ ſimilis ſit. Tabellis enim loricatur duris, ſed obſequioſis: in quibus vtrinque veluti pinnas duas habet. Extremum verò caudæ pinnulis tribus, & vt in Cancri præditum eſt. Dentes oſſeos vt Carabus habet, quibus eſcas cõminuit. Cùm autem prædam venatur, totam anteriorem partem ſuo domicilio exerit, & tunc ſimilis Araneis apparet: ſed partem capiti, & pectori ſubditam vaſtiorem quàm Araneus oſtendit: Ab ore œſophagus tenuis, vt filum ad ſtomachum protenditur. Inteſtina eius bis tantùm reuoluuntur: ac qui in eius ſtomacho viridis humor ſpectabatur, is in inteſtinis apparet candidus. Cancelli, quem in Adriatico mari natantem in Concha muricata reperit Zoographus, caput ſolum & pedes, & parum quiddam in extremo caudæ (tres articuli videlicet) cruſta muniuntur: totus reliquus alueus nudus molliſq; eſt, ſimilitudinem anteriori præſertim parte, cum Cancro fluuiatili habet, oculos in corni-

Os.

Thorax.

Genera.

Vt differant.

Chelæ.

Tertium genus.

Chelæ.

Deſcriptio ex Bellonio.

Inteſtina.

culis eminentibus, geminas prætendiculas, forcipes breues. Caudam in poſtrema Conchæ parte condit, caput anterius habet, & pedes prætendit, atque ita Concham gerens ambulat: poteſt autem ſe totum ſic in penetralia Conchæ condere, vt nihil eius appareat. Pedes quos ambulando prætẽdit, partim rubent, partim cærulei ſunt, hirſuti. Primo loco à nobis depictus Cancellus eſſet ab Ariſtotele & Belonio deſcriptus, niſi quatuor habere cornicula, & totidem pedes vtrinq; præter brachia biſulcis forcipibus prædita, quibus duo pedes proximi hirſuti sũt longi, quinq; articulis conſtantes, aduncis in extremo vnguibus. reliqui duo admodum parui tribus exarticulis conſtituti. Quæ autem ſequitur figura ex Ambroſio Paræo, eſt Bernardi Eremitæ dicti Cancelli in teſta latentis; deinde nudi, ſed ſuſpicor non bene expreſſiſſe nudum, quia binis tantum natura pedibus vnà cum brachijs donauit. Rondeletius ex quo Parçus videtur iconem mutuaſſe, tres aut quatuor vtrinque tribuit, quemadmodum nos noſtro priori. Cum hoc non paruam ſimilitudinem habet quem nos ei ſubijcimus totum rubrum, exceptis villis qui ſunt in pectore, & cauda, qui ſunt cinerei. Sequitur deinde Cancellus alius, qui, vt Cornelius Sittardus ad Zoographum ſcripſit, extractus eſt ex cochleari domuncula, expetitus in cibis, frequentiſſimè capite adnaſcitur Buccino, ita vt vi extrahendus Cancellus ſit quodammodo: quod Valerius Cordus, & Zoographus experti ſunt, cùm plures in mari cepiſſent apud portum Liburnum, vbi copioſiſſimè viſitur, non procul à litore maris Liguſtici inter ſaxa. Depingitur præterea Cancellus oblongus Aſtaco fluuiatili ſimilis, quem & ipſum Sittardus ad Zoographum miſit: quem Zoographus ad tertium genus Cancelli à Rondeletio commemorati refert. Deinde oſtenditur Cancellus in Cochlea varijs coloribus maculata, vt marmor. Nouiſſimum aliqui, vt teſtatur Zoographus vulgò auenam vocant, Scaliger Squillam minimam, & à Vaſconibus Ciuadam vocari ait, id eſt, auenam. Pugillatim enim (inquit) deuorant, ſicut auenam veterinæ. Cancelli autem perquam exigui in piſciculis reperiuntur, pedes nouiſſimos latiuſculos habent, vt ad nandum vtiles ſint, quaſi pro pinnulis, aut remis pedes haberentur, Ariſtoteles; quibus verbis adhuc aliam Cancellorum ſpeciem à prædictis diuerſam commemoraſſe mihi videtur.

De par. 4. c. 8.

Cancellus Authoris.

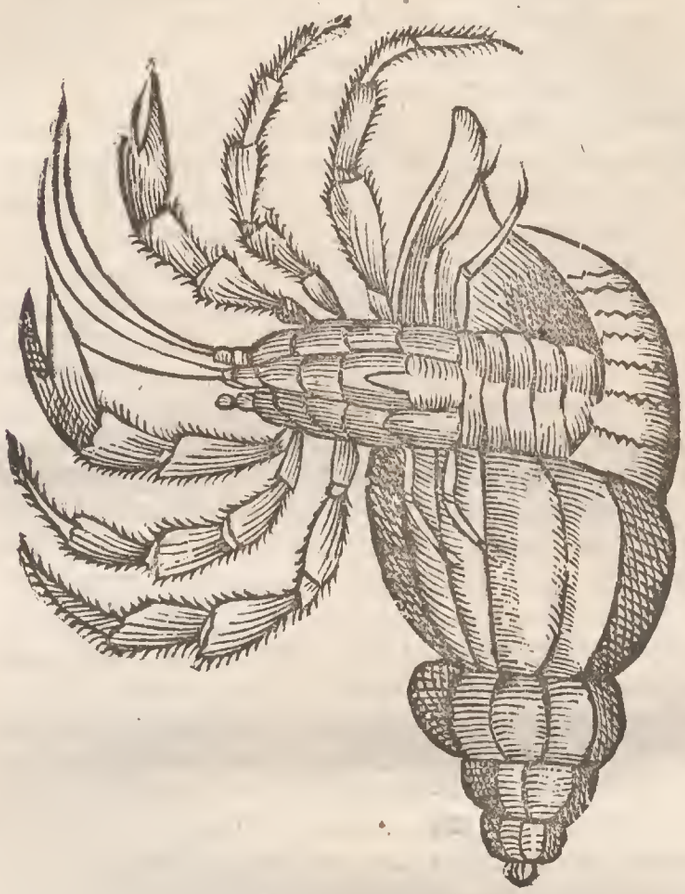

Conchæ, aduenæ Cancello, ſeu Bernardo Heremitæ plenæ effigies.
Et Cancelli, ſeu Bernardi Heremitæ
nudi imago.

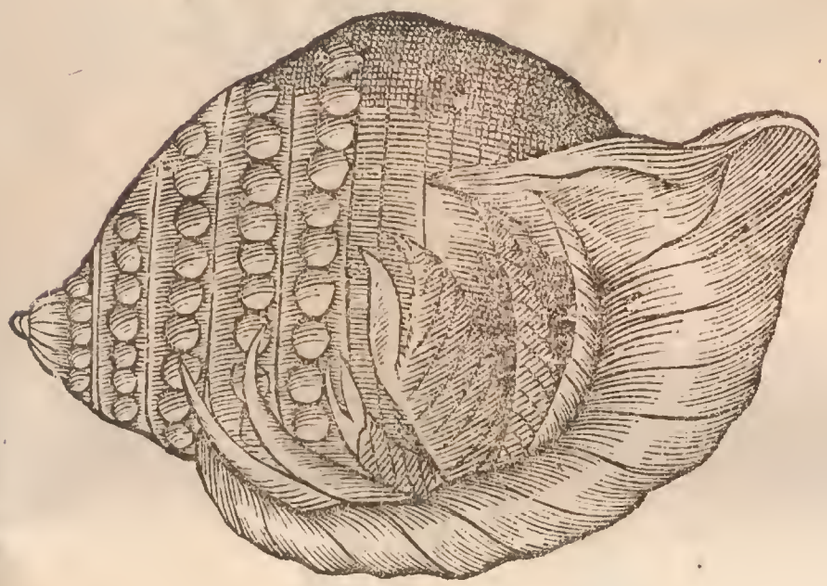

Cancellus alius ruber.

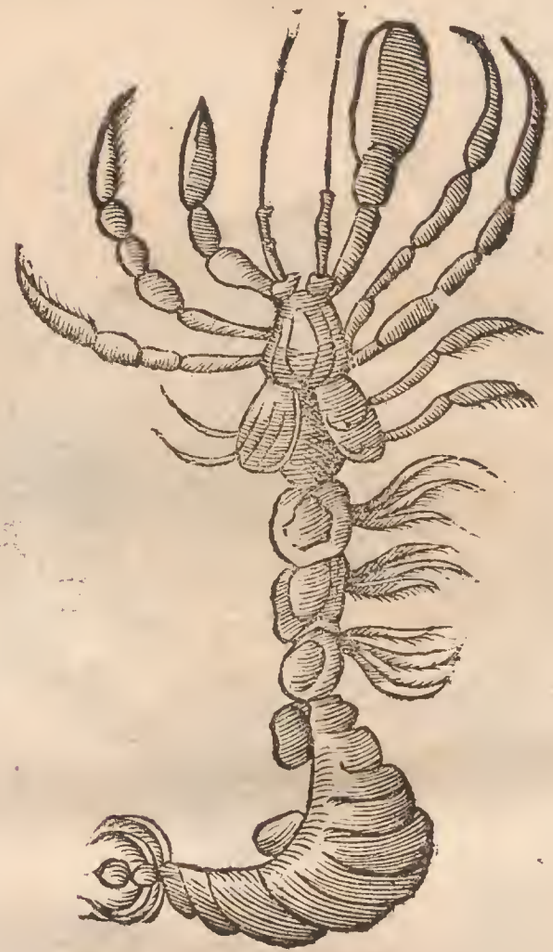

Cancellus in buccina ex Zoographo.

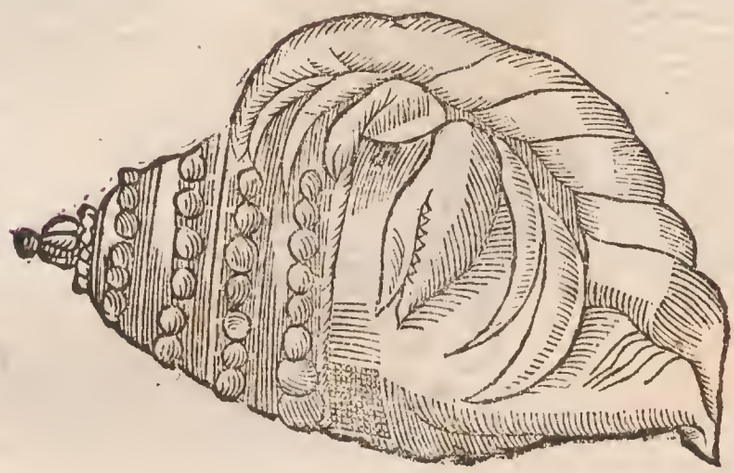

Scyllarus ſiue Cancellus in Nerite concha, Venetijs ad Zoographum miſſa.

Cancellus alius oblongus aſtaco fluuiatili ſimilis ex Zoographo.

Cancellus, V. auena, Squilla minima Scaligero.

VICTVS. NATVRA.

Generatio.

POLYPOS Venere exhauſtos deuorant quemadmodum cecinit Oppianum. In ſaxoſis locis verſantur: carne, luto; deniq; ijſdem quibus Cruſtata alia, veſcentes. Ariſtoteles ait, Turbines, Buccinas & ſimilia, in quibus habitant Cancelli, paſci mari tranquillo abſoluta ſaxis. At quoties flatus vrgent, hoſpites Cancellos illos ſeſe in ſaxa recipere, ac latibulis tutari ſæpe, teſte Aeliano, de ſpolijs multo certamine inter ſe contendunt: viribuſq; inferiore repulſo, victor exuuias aſſequitur. Antea verò hæc ſcripſerat: A Conchis verò inopes & nudi primùm Cancelli naſcuntur: deinde eas tanquam domicilia ad habitādum deligunt. Cùm verò vacuas & inanes offenderunt Conchulas Purpurę aut Turbinis, primò intra eas ingrediuntur: deinde cùm in ampliorem magnitudinem creuerunt, quàm ijs vt capi queant, in teſtam ampliorem tanquam domum alteram demigrant. Neq; modò ſuprà dictorum Conchas immigrant, ſed & per multas alias capaciores tranſeunt, & ampliorem nacti, ea tanquam maiori domicilio gaudent. Eadem Oppianus, & ante illum Ariſtoteles his verbis: Cancellus ille Concharum hoſpes principio ex terra limoq; conſiſtit, mox Conchulas ingreditur vacuas: vbi cùm excreuerit, tranſit in Conchā ampliorem, videlicet, aut Naticis, aut Turbinis, aut alicuius ſimilis. Sæpæ etiam paruas

Hiſt. 4. c. 4.

de anim. 7. cap. 31.

Hiſt. 5. c. 15.

paruas Buccinas ſubit, ingreſſuſq; ampliorem illam gerit pari modo, & viuit in domicilio capaciore, rurſuſq; excreſcens aliam perit ampliorem. Verùm quod dicat Philolophus, ex terra limoq; nasci, facit vt credam ipſum partem internam Cancelli non perſpexiſſe, cui ad latera adhærent tanquam racemi, aut globuli, oua filo annexa. Et obſeruatum eſt mares à fœminis apertè diſtingui, quòd eodem tempore hæc oua habent, illi minimè. Igitur ex maris fœminæ coitu generantur. Nec impedit coitum teſta, qua integuntur. Nam quemadmodum teſtas ſuas deſerunt, vt in capaciores tranſeant; ita ſtatis temporibus natura ad coitum incitante teſtis ſe exuunt, vt corpora commiſceant.

VSVS IN CIBIS, & Alijs.

CONCHAM muricatam vnà cum ſuo Cancello domum cùm retuliſſet Zographus, decoxit, vt extraheret Cancellum, extractus odore, colore, ſapore, fluuiatilem referebat. Dorion in libro de piſcibus, quem citat Athenæus, inter eos piſciculos quos hepſetos vocant, memorat Cancellos καρκίνια. Cancellum ſuum tradit Bellonius non eſſe edulem, ſed alijs piſcibus, vt Iulidibus, Channis, Orphis, Percis, & id genus ſaxatilibus eſſe gratiſſimum obſonium. Quamobrem piſcatores Cancellos plurimùm appetere, quos ſuis Cochleis nudatos, ac viuos hamo impoſitos, ſuis calamis appendunt; hoc enim modo magnam ſaxatilium piſcium capturam facere. Galenus Mullos Cancellorum eſu deteriores fieri & mali odoris his verbis ait: Αἱ δυὼ τρίγλαι τὰς καρκινάδας ἐσθίουσαι, καὶ δυσώδεις εἶναι, καὶ ἀηδεῖς, καὶ δυσπεπτοι, καὶ κακόχυμοι. Eadem Aetius. Vnde patet Cancellum mali eſſe ſuccidifficilè concoqui, falſumque ſuccum gignere, indeque à piſcatoribus negligi. Rondeletius Galeni verba de Cancellis, qui in ſpongijs, quæ τράγοι à fœtido odore nominantur, rectè intelligi poſſe putat: ac de Cancellis alijs, qui in cœnoſis litoribus degunt, parnique ſunt: nam quandoq; ad Aſtacorum fluuiatilium magnitudinem accedunt.

1. de alim.

Galeni locus explicatus.

Finis Libri ſecundi.

VLYSSIS ALDROVANDI
PHILOSOPHI ET MEDICI
BONONIENSIS
DE ANIMALIBVS EXANGVIBVS
Reliquis Quatuor
LIBER TERTIVS,
QVI EST
DE TESTACEIS,
SIVE CONCHYLIIS.
ET PRIMVM
DE IIS IN GENERE. Cap. I.

ORDINIS RATIO.

DE animalibus marinis exanguibus ſcripturus, Mollibus primùm, ſecundũ Cruſtaceis locũ aſſignaui, duabus ferè rationibus motus tùm quòd vbiq; atq; in omnibus imitandus præceptor Ariſtoteles ita me docuiſſe videtur, vbi omnium horum animaliũ genera recenſet, atq; inuicem diſtinguit: tùm quòd in omnibus meis hiſtorijs nobilitatis ordinem ſequi ſoleam. Sed quia hæc dupliciter accipi hoc loco poteſt, vel ab animãtium horum, de quibus hoc volumine tractatur, partibus, vel eorumdem vſu: partiũ placuit rationem habere, nam alioqui Teſtacea quæ & Conchæ & Conchylia nominantur, non vna de cauſa præferenda omnibus ijs erant, quemadmodũ etiam quilibet, qui ne centeſimam eorum partem (ſunt enim innumerabilia & nunquam ſatis cognita, cognoſcẽdaq; eorum genera,) agnoſcit, iudicare poterit, vt interim eos præteream, qui in veterum ſcriptis optimè verſati ſunt. Cedit quidem in cibum Mollium caro, edẽdoq; ſunt Cruſtacea: ſed Mollium dura, ac ventriculo inobediens, ferèq; abominanda hominibus eſt; Cruſtatorũ verò ſalubris gratáque, quin gratiſſima ſi cum illis cõpares, ſin cum Taſtaceis, minimè; quæ non aliam ob cauſam ſagaciſſima rerum omnium parens natura tã dura contegiſſe teſta videri poteſt, ne à quamplurimis animalibus marinis, quæ eorum carne delectantur, deuorarentur, ſed in noſtrum cederent vſum. Ea autem vt inquit Cælius Rhodoginus adeo proceribus

Cur de teſtaceis poſtremo loco agat author.

Carnes exanguiũ inuicẽ cõparantur. Conchyliorũ à carne laus. Li. 27. lect. ant. c. 23.

Conchylia viduarum cupediæ.

ribus gulę probata fuere, vt vel inde conformatum ſit adagium, eſſe Conchylia viduarum cupedias, ſicuti Philareus commeminit Demetrius, vt Sophronem taceam Mimographum. Enumerantur Eadem à poetis inter ganeas præcipuas, Martialis:

Li.11.epig. 53.

Mentiar vt venias, piſces, conchylia, lumen,
Et cortis ſaturas, atque paludis aues.

Lib.4. Sylu.

Eleganter Statius inquit:

Ah miſeri quos noſſe iuuat, quid Phaſidis ales
Diſtet ab hyberna Rhodopes grue, quis magis Anſer
Exta ferat, cur Thuſcus aper generoſior Vmbro,
Lubrica quæ recubent conchylia mollius alga.

Teſtacea fructibus comparantur.

Poma maris dicta Conchylia.

Quemadmodum verò fructus arborum varij ſunt & ineffabiles, menſarum præcipua ornamenta, & gulæ incitamenta, ita quoq; Conchylia ſiue Teſtacea, ex quibus quàm ex alijs animalibus numeroſior materia ganeę eſt, quare Septimius Florens Tertullianus iure omni merito maris poma nuncupauit. Tanta vero eorum vbiq; terrarum copia eſt, & tanta apud authores mentio vt doctiſſimus Hermolaus in quodam ſuo in Dioſcoridem corollario, vbi de Oſtreis & Conchylijs ei erat tractandi locus, ſe copia detorreri dixerit, ſufficereq; primùm gulæ huic generi datũ eſſe adagio inde nato, adagio nimirum quod iam recitaui. Sed incredibilis Romanorum aliorumq; populorum in hiſce Teſtaceis luxuria magis in plurimorum particularium hiſtorijs manifeſtabitur. Atqui hoc loco illud ſolummodo dixiſſe ſuffecerit in hocce gulæ genere, quod pauciſſimis hiſce verbis Plinius ſcriptum reliquit: Luxuriæ mater Conchyliorum pretia margaritis propemodum æquauit. Quanta autem ea fuerint, inſcripto de margaritis capite fuſiùs dicetur: vel ſi & hoc parum eſt, audiamus quid in hunc luxum Seneca Philoſophus in prauos hominum mores inuectus ſcribat: Quantulum (inquit) ex tot Conchylijs tam longè aduectis per iſtum ſtomachum inexplebilem labitur. Quam longinquis autem è terris Conchylia peti ſoleant, pulchrè norunt, qui veterum ſcripta euoluêre; idq; nos multis deinceps locis in hoc opere demonſtrabimus. Audiamus item Ciceronem, cuius diſertiſſimi viri teſtimonio, nihil æquè aptum eſt, patrimonia, quin integra regna dilapidare, nihil inquit, in L. Piſonẽ apud hunc lautum, nihil elegans (laudabo inimicum) ne magnoperè quidem quicquam per libidinoſum ſumptuoſum. Exſtructa menſa non Conchylijs aut piſcibus ſed multa carne ſubrancida. Loquitur ironicẽs vt oſtẽdat, quomodo & ſua & ãliorum quæ furto ſuſtulerat, bona peruerterat. Audiamus deniq; rurſus Plinium grauiſſimum ſcriptorem, ex quo legem latam eſſe apud Romanos colligitur aduerſus tam luxurioſi, ac tam precioſi cibi intemperantiam. Sorices (inquit) & ipſos condi author eſt Nigidius, ſicut glires, quos cenſoriæ leges, princepſq; M. Scaurus in conſulatu nõ alio modo cænis ademere quàm Conchylia, aut ex alio orbe conuectas aues. Haud minor etiã luxus erat in colore illo præſtantiſſimo, quem dabat Purpura, Conchylium, Murex, colore illo, inquam, quo Regum omnium, ac Imperatorum paludamenta togæq; tingebantur, quoque nunc Sacræ Rom. Eccl. Principes reſplendent, & quantoperè mundanis Heroibus præferendi ſint, vel ſolo eo nobis demonſtrant. Cæterùm tanta parui fiet luxuria, ſi eam contemplemus, quæ fuit in margaritis, ſiue vnionibus, quæ hinc ſuum ortum agnoſcunt. Etenim longè admirabiliora, ac planè incredibilia de ijs memorabimus poſtea, nunc verò illud duntaxat ſatis fuerit dixiſſe Cleopatram ſolam ſexcentics ſeſtertia vnica cœna abſumpſiſſe. Concludamus itaq; cũ eodem Plinio nullibi maiorem quàm in Conchylijs luxuriam extitiſſe. Sed quid hæc (inquit) tam parua commemoro, cùm populatio morum atque luxuria non aliundè quàm è Concharum genere, proueniat? Iam quidem ex tota rerũ natura damnoſiſſimum mare eſt, tot modis, tot menſis, tot piſciũ ſaporibus, quibus pretia capientium periculo fiunt. Sed quota hæc portio eſt reputantibus Purpuras, Conchylia, Margaritas? Parum ſcilicet fuerat in gulas condi maria, niſi manibus, auribus, capite, totoq; corpore à fœminis iuxtà viriſq; gestarentur. Quid mari cum veſtibus? Quid vndis fluctibuſq; cum vellere? Non rectè recipit hac nos rerum natura, niſi nudos. Eſto, ſit tanta ventri cum eo ſocietas, quid tergori? Parum eſt, niſi qui veſcimur periculis, etiam veſtiamur. Adeò per totum corpus, anima hominis quæſita maximè placent. Principium ergo culmenque omnium rerum pretij, margaritæ tenent.

Li.2.c.209.

Lib.14. Ep. pr.

Luxus Romanorum in conchylijs.

Lib.8.c.57.

Lib.9.c.54. & 55.

SYNONYMA. ÆQVIVOCA.

NOMINA, quibus istiusmodi animalia, quæ duro siliceoq; tegmine fragili atque ruptili, non collisili muniuntur, cum apud Græcos, tùm apud Latinos veniunt, inuenio non pauca, sed quæ declaratione magna indigent. Aristoteles alijq; multi Ὀστρακόδερμα nuncupant, ac si Testaceæ cutis animalia dicas. Huius vocis etymum videre licet apud Galenum, qui ita scribit, quoniam totum corpus ambiens veluti integumentum vnicuiq; congenitum appellatur δέρμα, ideſt, cutis, secundum porportionem idē in Buccinis, Purpuris Ostreis & Chamis & alijs eiusdem generis dicitur, ob id vocantur Ὀστρακόδερμα huiusmodi animalia, quia testæ, vel lapidi simile planè est, quod extrinsecus ambit operimentum. Itaq; Plinius, modò, quibus Testacea operimenta vertit, modò silicum duritie intecta, modò testis inclusa duris, modò silicea testa inclusa. Sed fortassis simpliciter Testata, vt multoties Theodorus vertit apud Aristotelem, & Testacea, vt Rondeletius vocat, alijq; recentiorum multi, & ipse quoq; Theodorus aliquoties, non incongruè dici poterunt: nam & Testæ quasi ὄστρακα ab Horatio nominatur hoc versu:

Sed non omne mare est generosæ fertile testæ.

Cicero verò belluas natiuis testis adhærentes duxit in libro de natura deorum, & Palladius clausa maris animalia, cùm ait: Luna incremento suo omnium clausorum maris animalium, atq; Concharum membra turgere iubet. Testudines item à quibusdam dici testis est Albertus Magnus his verbis: Vniuersaliter autem hæc omnia animalia, quæ duræ testæ vocantur & à quibusdam dicuntur Testudines, secundum veritatem, sunt quæ apud nos Ostrea, Conchylià nomen habent. Alio nomine Ὄστρια philosopho nominātur, sicut disertissimè alibi scriptum reliquit: ἄλλο δὲ γένος ἐστὶ τῶν ὀστρακοδέρμων, ὁ καλοῦσιν ὄστρεον. Galenus in declaratione huius vocis parum sibi constat, modò enim animalia esse dicit, vt in decimoquarto de vsu partium, modò inter animal & plantam media ideſt Zoophyta facit, vt in libro de formatione fætus. Gaza modò Concham, modò Ostream transfert; sed Ostrea neutro genere cùm Græcis, tùm etiam Latinis nominantur tam in specie, quàm in genere de Ostracodermis seu Testaceis omnibus: Ostreæ verò fœminino genere Latinis tantùm de specie vna, vt annotat Zoographus; Rondeletius vero, Latini, inquit, Ostreorum nomen retinuerunt, Ostreas etiam dicunt. Nec pro vniuerso genere solùm, sed pro specie etiam earum quibus testa scabra est & aspera, nomen id vsurpatur. Apud Græcos quidem ὄστρεον per ε breue, & ὦστρεον per diphthongum diuersas plerumque significationes habent, aliquando promiscuè ponuntur. Sed latini id discrimen ignorant. Ὀστρεία, inquit Galenus, vocat, quæ ab Aristotele ὀστρακόδερμα vocata sunt: quod autem ὄστρεον vocatur sine ι, in secunda syllaba, speciem quandam Ostreorum ponunt, vniuerso generi subijcientes, Buccinas, Purpuras, Chamas, Pinnas, atque omnia huiusmodi ὄστρεον tamen vt subinde constabit nonnunquam generale est ad omnia Testata, Vuottonus aliquādo & sola comprehendere, quæ sua natura immobilia sunt, scribit in aqua significatione Zoographus idonei authoris testimonium sese non reperire asserit. Veteres, inquit Athenæus ὄστρεια dicebant, quod Cratini in Archilochis, & Epicharmi in nuptijs Hebes testimonijs confirmat, huius: τὴν ἦσι καὶ ὀστρεοισινόμοιν, illiſis ὄστρεια συμπεφυκόται: Plato verò ὄστρεον, vt ὄρνεον dixit, ὀστρέων τρόπον δεδεμένοι; Ostreorum modo colligati. Plinius quoq; Ostrea per Ostracodermis aliquando trāstulit, vt vbi apud Aristotelē legitur, Τὰ ἄλλα γένη πάντων τῶν ζώων πλὴν τῶν ὀστρακοδέρμων, καὶ ἔτι ἄλλο ἀτελές, ἔχει ὀφθαλμούς. Quæ sic ille interpretatus est: Non omnibus animalibus oculi, Ostreis nulli. Ostracoderma tamen sæpius multò latius patet, quàm Ostrea, vt iam diximus, vnde etiam ex ouis ostracoderma dici notat Cælius Rhodoginus putamine intecta testaceo, vt in auibus: malacoderma verò quæ molli obducuntur cute. Ὄστρεον deinde, siue ὄστρεον appellant etiam ostrum, ideſt colorem, qui ex ostracodermis, Conchisùe conficitur, seu ostrinum colorem, vt Propertius vocat. Vitruuius in hoc sensu. Ea Conchylia cùm sunt lecta, ferramentis circa funduntur, è quibus plagis purpurea sanies vti lachryma profluens, excussa in mortarijs terendo comparatur, & quòd ex concharum marinarum testis eximitur, ideò ostrum est vocitatum. Plato ὥσπερ οἱ ζωγράφοι βάλλμενοι ἀφομοιοῦν, ἐνίοτε μὲν ὄστρεον μόνον ἐπινέγκαν, ἐνίοτε δὲ ὀπισθῶ ἄλλο φαιμάκων, id est, quemadmodum pictores cùm quid volunt imitari, quandoque sumunt solum ostrum, quandoque verò quoduis

Ὀστρακόδερμον. *Lib. 3. de alim. facul.*

Testata, & testacea.

Lib. 2. Sat. 4.

Testa dicitur ὀστρακον.

Testudo. Lib. 13. de Animal. tract. 1. c. 2.

Ostreum. Li. 1. hist. c. 6. Galeni inconstantia.

Ostrea & Ostreū, quia differant.

Lib. 11. Sim.

In Phædro.

Ouа malacoderma, & ostracoderma Ostrū dicuntur ὄστρεον.

Lib. 7. c. 13.

In Cratyl.

Lib.5. quoduis aliud pigmentum. Et cum diphthongo apud Athenæum: Τὰ δὲ σώματα οἱ μὲν ἐκέκριντο ὄστρέῳ, τινὲς δὲ μίλτῳ καὶ πρώμασιν ἑτέροις, ideſt, qui quidam corpora vngebat Oſtro, aliqui milto, & alijs coloribus. Eodem modo accepiſſe videtur Heſychius, qui cùm ὄστρεα expoſuiſſet χογχύλια, ſubiungit, Λακωνες χάδος, innuens nimirum, Oſtreon Lacones vocare Conchyliorum florem, vt Ariſtoteles πορφυρῶν ἄνθος, Plinius Purpurarum florem, ideſt, Purpuream ſaniem, quę è Purpuris excipitur. Quod verò ad etymum attinet, ὄστρειον & ὄστρακον ex ὀστέον, quod os eſt deriuari pleonaſmo litera ρ docet Euſtathius. Ὀστρακόπρα, Ὀστρακόπρα VVottono ſynonymum eſt Oſtracodermo ex Oppiano, vt mox apparebit. Et τὰ ὀστρέωδη καὶ κογχοειδῆ pro omni genere Teſtatorum Strabo dixit, alij quidam etiam ὀστρακόδη. Ἐλληνόδερμα etiam dicuntur, vt Iunius notat, Ariſtoteli, Empedocli λιθόστρακα, Oppiano ὀστρακόρινα, ὀστράκηρα, ὄστρακα. Inuenio etiam apud eundem Oppianum ὀστρακόριτα, & apud Suidam ὀστρακόδερμοι ἰχθύες, ideſt, Teſtacei piſces. Αἰχάδες Heſychius & Varinus interpretantur Oſtrea omnia, addunt q; ab alijs lapides dici & Calculos, & Conchylia. Λεβηρίδα ideſt Liberidem aliqui ſenectam ſerpentis vertunt teſte Galeno, alij Concham vacuam. Κυματοφορτίδες Heſychio ſunt χόγχοι, Conchę. Κόγχος, & Latinorum Concha perquàm frequenter ſumitur pro omnibus Conchylijs & Teſtaceis, item pro quibusdam eorum generibus. Theodorus in translatione Ariſtotelis Oſtrei & Conchæ nomine vtitur pro vniuerſo genere teſtato, Rondeletius verò Concha, inquit, ſumitur & pro omni teſta, & pro teſta læui, ſiue inæqualiter rugata. Et rurſus: Conchæ nomen latiſſimè patere iam diximus; hoc verò Plinij authoritate maximè confirmatur, qui Pectines, Cochleas, Buccina Concharum nomine comprehendit. Bellonius de biualuibus tantùm vſurpaſſe videtur, & Zoographus Concha vocabulum generale videri quidem ait, videri ſibi tamen ad biualuia magis propriè referendum. Huius ſpecies, inquit, aliæ turbinatæ ſunt, & Cochleæ dicuntur: idque, vel hebetiùs, quæ generis proximi nomen ſeruant, aut etiam ſuperioris: vel acutiùs, ideſt, longiore, magiſque faſtigiato, vel mucronato ductu, & vocantur Strombi. Aliæ turbinatæ non ſunt, quæ & ipſæ communi vocabulo adhuc Conchæ dicuntur, ſiue in orbem ferè æquabili & plana ſuperficiei curuatione ſe colligunt, vt Veneręæ & Porcellanæ dictæ: ſiue biualues, ſiue vnialues ſint; vt Conchæ vocabulo genus totum Teſtaceum comprehendamus: ſicuti Cruſtaceum, Cancri: quorum vtrumq; , vel veterum ſcriptorum teſtimonijs comprobari poteſt, vel certè eſt permittendum, vt de rebus ipſis commodiùs verba faciamus. Nicolaus Perottus Concham ab Oſtreo ſic diſtinxit. Conchæ dicuntur, quæ teſtam læuem habent & politam, ſiue vniformiter rugatam, ſiue denticulatam: Oſtrea verò quę aſperam ſcabramq;, quamuis generali nomine Oſtrea quoq; Conchæ dicantur, quales ſunt Cochlearum. Ouidius:

Oſtreaq; in Conchis tuta fuere ſuis.

Hæc ille, & rurſus: itaq; Purpura inter Conchas potiùs numerabitur. Murices inter Oſtrea, ob ſcabritiem corticis. Sed cùm teſtarum ſcabrities ſit diuerſa, alia ſcilicet in Oſtreis, per totam teſtæ ſuperficiem, alia in Muricibus & Purpuris eminentibus quibuſdam aculeis, Perotti hæc poſtrema ſententia vacillabit. VVottonus ſcribit Conchas appellari à Plinio, non quæ teſta adeo fragili clauduntur atque Cochleę, Pectines, digiti, ſed quæ firmiore, vt Purpuræ, Buccina, Pinnæ. Atque ita ſanè Plinius: firmioris, inquit, iam Teſtæ (de quibuſdam fragilis teſtæ dixerat prius, nempè Vnguibus, Pectinibus, Cochleis, Echinis & Cancris) Murices, & Concharum genera. Quandoque ſeparat à Conchylio, vt cùm ait: Concharum ad Purpuras & Conchylia eadem quidem eſt materia, ſed diſtat temperatura. Aliquando pro omnibus Teſtaceis accipit: Conchæ omnes celerrimè creſcunt, præcipuè Purpuræ: aliquando pro pretioſioribus: Populatio morum atque luxuria non aliunde maior quàm è Concharum genere prouenit; de Margaritis nimirum & Purpuris & Conchylio ſentiens. Quidam etiam hoc citat ex eodem: Inter Conchas principatum tenent Margaritæ. Feſtus ex Varrone: Imperito nonnunquam Concha videtur Margaritum. Accepit præterea Concham pro teſta exteriori, inquiens: Polypi veſcuntur Conchyliorum carne, quorum Conchas complexu crinium franguat. Item vbi apud Ariſtotelem legitur, τὰς μὲν δυὼ μικρὰς μετατῶν ὀστράκων κόπτουσι, ipſe tranſtulit ſic. Et maioribus quidem Purpuris detracta Concha auferunt. Ouidius.

Litore quot Conchæ, tot ſunt in amore dolores.

Columella.

Implicitus Conchæ limax. Et Cicero. *duabus patula Conchis.*

Oſtreum vnde dicatur.

Ὀστρακόπρα, Ἐλληνόδερμα.

Lib.5.de pil. Αἰχάδες.

Liberis.

Concha.

Lib.4.c.4.

Lib.1. de Teſt.cap.1.

Lib.1.c.17.

Lib.9.c.33.

Cochleæ qui.

Strōbi quid.

Cōchæ vocabulū ad omnia Teſtacea.

Concha ab Oſtreo diſtinguitur.

Concha à Cōchilio, ſeparatur.

Concha pro Teſta.

Li.2.de arte.

Li.2.de nat. deor.

Hinc

A Hinc etiam Conchæ numerantur à Martiano I.C. ff. de fundo instructo & instrument. legat. inter instrumenta pictorum, qui pigmenta sua in Concharum testis seruare solent. Conchæ præterea nomen notante VVottono, vnam speciem significat, nempe Chamen, vt apud Aristotelem in quarto de historia, sed & priuatim Chamen Tracheam, vt in quinto, & apud Oribasium in secundo. Idem legere est apud Galenum in glossis, item apud Hesychium & Varrinum. Sed & Gaza alicubi ex Theophrasto pro Pinna simpliciter Concham transtulit, quod non probo, cùm Plinio Concharum generis tantùm sit ipsa Pinna. Alibi apud Aristotelem idem Gaza pro κοχλων id est, Cochlearum vertit, Concharum, genus capiens pro specie. Et κόγχος Hesychio est κόχλιας, Cochlea, qui & κόγχον διείλες, prouerbialiter dici tradit, pro ἴσον ἐποίησας, id est, fecisti æqualem, sed vel teste etiam authore thesauri linguæ Græcæ eo nomine potiùs Concha vocatur, quàm Cochlea, vt ex prouerbio eo liquet; nec enim Cochleam posses διελεῖν, vt Concham, quippe Cochlea ex vnica testa gyris quibusdam & voluminibus compacta constat, Concha autem duabus veluti scutulis clauditur, quæ facilè diuelli à se inuicem queunt. Ita igitur Athenæus dicit Timonem Τῶν λυδίων καρυκῶν προκρίνειν, τὴν κόγχον. Et Pausanias κόγχες θαλασσιας

B διάπαντὸς ἐνῆσαν τῷ κογχίτῃ λίθῳ. Concham quidem veteres nonnulli pro Cochlea dixerunt, sed marina maximè. Auditum in quodam specu Concha canentem Tritonem. Tritones enim aliqui fabulantur Concha perforata buccinare. Apuleius, Triton Concha sonat, buccinat, item: Concha sonaci leuiter buccinat. Virgilius:

Caruleum Tritona vocat, Conchaq; sonanti
Inspirare iubet. Et de Miseno tubicine.
Sed tum fortè caua dum personat æquora Concha.

Silius Italicus Conchas istas eleganter tortas nominat, cùm canit:

Nec mora; terrificis seuæ stridoribus æris
Per vacuum latè cantu resonante profundum
Incubuere tubæ; queis excitus æquore Triton
Expauit, tortæ certantia murmura Conchæ
Vix meminere maris.

Inuenio & apud eundem:

Audit ventosa perflantem murmura Concha.

C Prisci autem homines ante tubam inuentam vtebãtur Cochlea marina, vt meminit Scholiastes Homeri ad hæc verba; κόχλῳ θαλασσιῳ ἐσπάλπιζον. Vnde & Dardanus dicebat.

Non facit ad nostros ærea Concha sonos.

Et Plutarchus: nam sicut pecora orationem hominis non intelligunt, sibilis autem, & palpationibus accuratis & fistulis aut Conchis excitantur ac sopiuntur à pastoribus. Reperio item Concham sumi pro Cochlea terrestri apud Epicharmum in hoc versu:

Κόγχον δὲ τὸν σίσιλον ἅπαν' ἐς τὸν φθόρον.

Pórrò Martialis Concham Lucrinam pro Ostrea aliquoties dixit, vt

Ebria Batano veni modo Concha Lucrino.
item: *Concha Lucrini delicatior stagni.*
item: *Sed cui solus erit Concha Lucrina cibus.*

Augustinus Niphus discrimen quoddam inter Concham & Concam ridiculè somniauit; Vbicunq; inquit, Conca scribitur c, exili, id est, sine h, significat genus id est, omne testatum: uam Concha cum h, speciem vnam eorum tantùm importat, quæ si sit canaliculis distincta, dicitur etiam Concha, si sit læuis & plana, Chama vocatur. Sic ille. Iam verò Con-

D cha alia quoque habet significata, vti vasis in primis quoddam genus concauum ac superius patulum, quod Iuuenalis intellexisse videtur, cùm ait, *cùm bibitur Concha*, & Horatius: *funde capacibus Vnguenta de Conchis.* Alibi quoque Concham salis puri dixit, pro vase, in quo sal poni in mensa solet. Sed & Aristoteles in quarto de Animalium historia κόγχην nominauit Concham, qua in implendo & deplendo vtuntur, vt & Dioscorides de oleo candido, θεὶς ὑφ' ἥλιον, ἀντλει κόγχῳ καθ' ἑκάστην ἡμέραν: sub solem quotidiè Concha refunde. Cato, Capulator Concha oleum tollat. Plinius: Patinis fictilibus impositum ferrea Concha, calice coopertum. Et ex recentio: ibus Perottus, puluis, inquit, semper in catinos digeritur, & ex aceto maceratur, vt omnis duritia soluatur; ac rursus tũditur, deinde Iauatur in Conchis, siccaturq́ue. Idẽm Perottus alibi Concham vas oblongum & concauum interpretatur, ex Plinio fortè, apud quem hoc legitur. Vasis genus concauum, ac superiùs patulum, à Conchæ naturalis similitudine Concham vocamus. Conchæ nomen pro vase Lugduni etiamnum seruant, vt notat Zoographus, addens esse quosdam,

Concha pro vnaspetie.

Gazæ errores. L.4. Hi.c.1

Lib.4. In Atticis. Concha ponitur quandoque pro Cochlea.

Lib.14.

Cochlea marina vsi prisci loco tubæ. In Iliad. Lib.7. Sympos. quæst.8.

Concha Lucrina.

Niphi nugæ

Concha alia significata. Pro vase.

Lib.1.c.32.

Concha vas quale.

qui id interpretentur vas valdè apertum inſtar illius quo tonſores lauandis barbis calidam adhibent. Ipſe verò Concham dici rectè putat vas omne cibo, potui, alijsùe vſibus accommodatum, quòd marginum aut labeorum latitudine careat, præſertim ſi longitudo eius latitudinem vicerit, eiuſmodi enim Concharum teſtæ ſunt, talis & Cochlearium figura eſt, ſed manubrio addito, pateræ verò obbæ, catini, lances, & huiuſmodi vaſa, quamuis latitudine illa carent, quam habent patinæ, plattæ vulgò dictæ (παρὰ τὸ πλάτος ἢ τοῦ πλατέος τῆς ἀγγείου ὅλως, ἢ τῶν χειλῶν.) rotundiora tamen ſunt, quàm vt Conchæ nomen mereantur. Cato rurſus: In cellam oleariam hæc opus ſunt: dolia olearia, opercula, labra olearia quatuordecim, Conchas maiores duas & minores duas, Plinius alibi ferream Conchan dixit; & in ſacra Hiſtoria proditur decem fuiſſe lutures, ſeu Conchas æneas, quarum quaque tenebat quadraginta batos. Hinc & cymbala à poetis Latinis Conchæ vocantur, quòd Conchas ſimilitudine ſcutulata referant, & ab earundem ſimilitudine Lycophron κόγχον vocat hemicranium ſeu caluam capitis, nam & ipſa eſt ſcutulata, Τυρεὺς σκεπάρνου κόγχον ἐυθέτῳ μέσον. apud Ariſtophanem σκαφίον dicitur ſicuti Iulius Pollux annotauit: ſed ſcaphium etiam ſpecies Concharum marinarum eſt, quæ Mys alio nomine dicitur. Eandemq; item ob cauſam vmbonem clypei Polybius κόγχον appellat in Epitome, πρὸσπήρμοσαι τῷ θυρεῷ καὶ σιδηρᾶ κόγχος, ἣ τὰς ὁλοσχερεῖς ἀποσωγεῖ πληγὰς λίθων. Necnon κόγχοι nominantur eodem modo τὰ ἐγκοίλατα τῶν ὀφθαλμῶν ὁ παρὰ τοῖς βλεφάροις πυρίδρομος, teſte eodem Polluce, hoc eſt cauitates oculorum, ſeu caui in quibus, oculi latent. nam & ipſi ſua figura Concham repræſentant: ſicuti & auris caua pars extrinſecus, quam etiam κόγχο ipſe, Rufus κόγχλω nominari ſcribit: denique patella in genu eidem κογχη, vel κόγχος appellatur. Sed de Conchis dictis in corpore humano, plura in anatomicis Veſalij aliorumq; lector curioſus inueniet. Eſt præterea Concha locus in ædificijs cameratus ad ſimilitudinem Conchæ, & Teſtudinis, vt meminit Calphurnius poëta præclarus.

Platta.

Lib. 33.
Li. 3. Reg. 7.
Cymbala Conchæ dictæ.
In Alexandra.
Calua capitis Concha vocata.
Vmbo Concha vocatus.
Cauitas auris Concha dicitur.

Si placet, antra magis, vicinaq; ſaxa petamus,
Saxa quibus viridis ſtillanti vellere muſcus
Dependet, ſcopuliſq; cauum ſinuantibus arcum
Imminet excelſa veluti Teſtudine Concha.

Egloga 6.

Ita fortè nauis quædam etiam Concha dicitur, cuius his verbis Cælius Calcagninus meminit. Nauigeram ſimilitudinem, & aliam in Propontide viſam ſibi prodidit Mutianus Cōcham eſſe Achacij modò carinatam, inflexa puppe, prora roſtrata. In hanc condi naplium animal Sepiæ ſimile ludendi ſocietate ſola. Idem Calcagninus notat calculos Conchas dici, dum ait: calculos fuiſſe lapillos ab initio, quales in ora per luſum ſæpe legimus, & quos ſpolia Oceani Claudius Cæſar vocauit, cùm parata expeditione milites iuſſit ſaleas Conchis, & hoc genus lapillis implere, hac ratione de Oceano triumphaturus: nomen ipſum oſtendit. Concha quoq; nomen eſt menſuræ, teſte Galeno. Eſt autem alia magna, alia parua. Vtriuſque capacitatis mentionem facit idem author ex Cleopatra. Magna, inquit, Concha eandem oxybapho menſuram ſeruat. Eius enim menſura capit cyathum vnum ſemis, pondus verò drachmas quindecim: minor verò Concha menſura ſemicyathum, pondere drachmas quinque exæquat. Sunt qui ex eo dictam putent, quòd tantum capiat, quantum Concha: ſic Cochlearium etiam Chama & myſtrum, menſurarum nomina ſunt, à capacitate teſtarum, quibus eiuſdem nominis Oſtracodermata aquatilium animantium conteguntur, deſumpta. In quo ſenſu dicebat Hippocrates, menſuram quanta eſt Conchæ teſta terito. Sed & Concham ſcribit Gulielmus Philander doctiſſimus Vitruuij ſcholiaſtes, ſigilla imagunculaſque relictis in parietibus ædiculis (talia nichios appellat, credo quòd imbricatis Conchis ſoleat earum ſuperior pars ornari, nam Hetruſci Conchas nicchios vocant,) collocandas appellari. Poſtremò κόγχος apud Athenæum, ſi benè memini, genus eſt fabæ cum cortice ſuo elixa, ad differentiam fabæ freſæ quæ ſine cortice coquitur, à ſimilitudine Concharum, quòd confracto cortice velut implicita Conchis ſui caruncula videatur. Citat Athenæus hos verſus.

Naues dicta Concha.
Li. de re naual.
Li. de calcul. luſu.
Canculi Cōchæ, qui dicti.
Concha pro menſura.
Li. de pond. & menſ.
Lib. 5. Epiſ.
Lib. de nat. mul.

Fab κόγχος dicta.

Αἰτη δὲ καὶ ἀυςηλείη ἐνὶ κόγχῳ
Ἑλλώων, ἥπασα περισρόφητος οἰζύς.

Epicharmus etiam Conchon legumen nominauit. Et Antiphanes: Κογχίον τὸ μίκρον, ἀλλάντος τε προστετμημένον. Dicitur & Conchis fœminino genere. Martialis.

Conchis.

Si Conchem toties meam comeſſes.

Lib. 5. Epig.

Item alibi.

Lib. 3.

Si ſpumet rubra Conchis tibi pallida teſta.

Iuue-

A Iuuenalis. *Cuius conchæ tumes.* *Sat.3.*

Atq; hæc de vocabuli Conchæ diuersis significationibus. Nihil autem refert κόγχη ne in fœminino, an κόγχος in masculino dicas, Reperitur & κογχυς significans putamen Ostrei, Κόγχος.
siue id quo integitur Ostreum, quodque abijcitur, cùm comeditur. Ita enim Pollux de *Lib.6. c.15.*
purgamentis eorum, quæ in mensa apponuntur, κογχυλίων, κοχλιῶν; καὶ ὀστρέων, κύγχυς. καὶ ἰχθύων λέπη, καὶ καραβαν ἑστρακα. Nisi fortè reponendum κόγχες. Κογχία diminu- Κόγχία.
ta forma dixerunt Strabo & Diocles, sicut latinè Conchulas Plinius & Apuleius. Apud
Dioscoridem reperitur quoque κογχάριον. Κογχόλη hinc quoque deriuatum videtur, sed Κογχάριον.
quod significare inuenio Purpuram; vt Suidæ in hoc loco, αἱ κογχύλαι ὄψιν ἐκ ὄχεσαι φαί- Κογχύλε.
νονθαι δελεάτι ὄφε πόμεναι. Hesychio quoque κογχόλαι sunt τὰ ὄστρεα καὶ πορφύραι, verùm
& κυκλίδες. ideſt, gallæ, forsan ob similitudinem. Seruius Conchæ vocabulum à Græco *Conchæ etymum.*
κόγχη deducit. Aliqui Latinum putant à concauitate dictum: itaque sine aspiratione scri- *Conchylium quid.*
bunt. Isidorus verò Conchas & Cochleas inde dictas arbitratur; quia deficiente Luna *Lib.6.c.36.*
B cauantur, id est, euacuantur, & minuuntur. Hinc & κοχλόλιον, apud Latinos Conchy-
lium, idem nonnunquam quod κόγχη & κόγχος, nimirum totum testatorum genus com-
prehendens: nam Plinius vt scribit Conchas omnes celerrimè crescere, præcipuè Pur-
puras; ita etiam linguam Purpuræ esse longitudine digitali, qua pascitur perforando re- *Lib.2.*
liqua Conchylia inquit, tantam duritiem aculeo esse. Et alibi, Spiritum sydus, inquit,
Lunæ existimari, & hoc esse quod terras saturet, accedensq; corpora impleat, abscedensq;
inaniat: ideo cum incremento eius augeri Conchylia, spiritum sentire, quibus sanguis non
sit. Athenæus. E Conchilijs aluum simul & vrinam cient, præcipuè Mituli, Ostrea, Pecti-
nes, Chamæ. Alioqui κογχύλιον, siue Conchylium, de certa quadam Conchatum specie
dicitur, expetita non mensis solùm, sed & vestium infectionibus, vt inter alios docet Pli-
nius loco paulò antè citato, vbi locutus de Purpuræ flore illo tingendis expetito vestibus,
sed vnde (inquit) Conchylijs pretia, quis virus graue in fuco, color austerus in glauco, &
iracenti similis mari? Ibidem dicit Concharum ad Purpuras & Conchylia eandem qui-
dem esse materiam, sed distare temperamento. Et Isidorus Conchylium dictum esse au- *Li.19.Orig.*
tumat, quòd Conchulis marinis color eius colligitur; idem & Ostrum vocari, & Conchy- *c.28.*
lia maris exponit, quæ circumcisa ferro lachrymas purpurei emittunt coloris: quibus col- *Etymum.*
C lectis color purpureus temperatur, & Ostrum exinde appellari, quod ex testæ humore eli-
citur. Vnde & κογχύλια κροκίδα vocant floccum lanæ Conchylij sanie infectæ. Crito
apud Galenum in tertio κατὰ τόπους, ἐντιθεὶ κρόκιδα κογχύλιῳ. Floccum lanæ Conchi-
lio infectæ, vt Plinius loquitur. Quin etiam κογχυλιον nominatur lana vestisue Conchy- *Lib.23.c.7.*
lij cruore infecta, vt apud Galenum κογχυλίῳ ὁμοφασσοι τοῦς, Conchyliata veste autem *Conchylium pro veste colorata.*
obtura. Et apud Quintilianum de puero nimis molliter educato. Nondum prima verba
exprimit, & iam coccum intelligit, iam Conchylium poscit, pro Conchyliatam vestem *Lib.1.c.2.*
vt Plinij verbis vtamur, Ciceronis imitatione, qui conchyliata peristomata dixit. In eo-
dem quoq; sensu Conchylium accepit Horatius, cùm ait.

Horum ego non fugiam Conchylia? hoc est vestes conchyliatas, quibus induti in publicum
procedunt tanquam nobiles Romani. Franciscus Massarius ad explicationem istorum
Plinij verborum: Conchylia, & Purpuras omnis ora atterit: per Conchylia, inquit, hoc lo- *Lib 9. c.35.*
co aliqui intellexerunt Murices; Murex enim Conchylium per excellentiam dicitur, vn-
de vestis tincta Murice, Conchyliata dicitur. Et Angelus Decembrius Concha & Con- *Lib.7. pol.. Conchyle.*
chyle exponit Testudine pisces, quibus & ad Purpuram conficiendam veteres vsi sunt.
D Horatius priuatim pro Ostreis Conchylia dixit hoc versu.

Non me Lucrina iuuerint Conchylia. *Conchylia pro Ostreis.*
Miscueris elixa simul conchylia turdis.

Et rursus:

Simul assis.
Miscueris elixa simul conchylia turdis.

Vitruuius pro Purpura: incipiam nunc de Ostro dicere, quod & charissimam & excellen- *Li.3.c.5.*
tissimam habet præter hos colores aspectus suauitatem, Id autem exprimitur ex Conchy- *Pro purpura.*
lio marino, è quo Purpura inficitur. Quare Conchylij nomen & polysemum est, & priua-
tim etiam speciem quandam, item colorem significat. Sumitur præterea hæc eadem vox *Pro testis.*
pro ipsis testis seu operimentis: Scholiastes Aristophanis: Conchis seu Conchylijs solc- *Li.1.c.345*
bant sigilla (sphragides) includere, ne typi eorum facilè abolerentur. Et apud Aetium le-
gimus: Conchylium, ideſt testa Purpurarum crematum, additur collyrijs absterſorijs. Re- *Pro sepulchris.*
peritur etiam in Paulo Aegineta κονδύλιον, sed haud dubiè pro κογχύλιον. Postremò Da-
masus, vt annotat Gyraldus, Conchylia vocabat multorum martyrum sepulchra.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. Natura. Victus.

TANTA in hiſce Teſtaceis ludentis naturæ varietas eſt, tot colorum differentiæ, inquit Rondeletius, tot figuræ, vt vix numerari poſſint. Equidem Plinius varietatem iſtam explicaturus, & ipſe iucunda & eleganti verborum varietate & copia, naturæ fœcunditatem, miramque ac multiplicem in procreandis omnibus ſolertiam ingeniosè imitatus eſt, inquiens: Concharum genera, in quibus mira ludentis naturæ varietas, tot colorũ differentiæ, tot figuræ, planis & concauis, longis, lunatis, in orbem circumactis, dimidio orbe cæſis, in dorſum elatis, læuibus, rugatis, denticulatis, ſtriatis, vertice muricatim intorto, margine in mucronem emiſſo, foris effuſo, intus replicato, iam diſtinctione virgulata, crinita, criſpa, cuniculatim, pectinatim, imbricatim, vndatim, cancellatim reticulata, in obliquum, in rectum expanſa, prædenſata, porrecta, ſinuata, breui modo ligatis, toto latere connexis, ad plauſum apertis, ad buccinum incuruis. Huc vſque ille. Cum planas & concauas dicit, Pectines intelligit quibus ſolis hæc nota contingit, cum ad Buccinum recuruas, Cochleas & Buccina comprehendit. Eaſdem ferè differentias, ex Ariſtotele ſic recitat Athenæus, interprete Dalechampio. Ariſtoteles in opere de animalibus has Teſtaceorum (Ὀστρέων) ſpecies recenſet: Pinnam, Oſtreum (ſpeciatim dictum) Muſculum (Mitilum Zoographus) Pectinem, Solena, Concham, Lepadem, Tethea, Balanum. Huc illuc vaga progrediuntur Buccinum, Purpura, Hedyporphyra, Echinus, Strabelus: (tanquam Oſtrea dicantur propriè, quæcunque Teſtatorum biualbia ſunt, & Patella quoque vniualuis: eademq; omnia progrediendi vi & inſtrumentis careant: Greſſilia verò ſint, Buccinum, Purpuræ, & aliqua Turbinata. Non tamen ſola hæc, ſed ex biualuibus quoque nonnulla moueri conſtat, vt Pectines.) Virgatus eſt eis his & aſpera teſta opertus Pecten: Tetheum Concha læui tectum, & nullis diſtincta virgis. Pinnarum tenuius eſt os, Oſtreis Biualuibus craſſum. (Pinna tenue os habet, quod Oſtreum habet craſſum, teſtamque vniformem & leuem. Patella biforis eſt, læuemque habet teſtam. Natalis de Comitibus.) Lepadibus concha & ea læuis, vnica eſt. Muſculorum duplex teſta vno loco tantùm cohæret. Solenis & Balani vndique tota coaleſcit & coniungitur. Ambobus id commune generibus eſt, quòd operiuntur teſta. Græcè legitur, Ἀριστοτέλης δ' ἐν τῷ περὶ ζώων, ὄστρεα φησί, πίννη, ὄστρεον, μῦς, κτείς, σωλὼς, κόγχη, λέπας, πῆθος, βάλανος. Πορευτικὰ δὲ, κῆρυξ, πορφύρα, ἡδυφορφύρα, ἐχῖνος, στράβηλος. Εἴσι δὲ μὲν κτεὶς τραχυόστρακος ῥάβδωτός. Τὸ δὲ πῆθος ἀρράβδωτον, λειόστρακον. ἡ δὲ πίννη λεπτόσωμον. Τὸ δ' ὄστρεον παχύσωμον. Zoographus ait hunc locum ſibi videri corruptum, & Latino interprete non bene translatum. Quid ſi ſic? inquit. μονόθυρον δὲ καὶ λειόστρακον (vel potius τραχυόστρακον) λέπας. δίθυρον δὲ καὶ λειόστρακον, μῦς. σύμπεφυὲς δὲ (nam & Ariſtoteles dicit, ὅτι ἐστ' ἄμφω συμπέφυκε) καὶ λειόστρακον, σωλὼ. μονοφυὲς δὲ βάλανος.) Μονόθυρον δὲ καὶ λειόστρακον, λέπας δὲ δίθυρον καὶ λειόστρακον. συμφυὲς δὲ μῦς, μονοφυὲς δὲ καὶ λειόστρακον, σωλὼ καὶ βάλανος. Κοινὸν δ' ἐξ ἀμφοῖν κόγχη. Idẽ Zoographus apud Ariſtotelẽ, quẽ citat Athenæus, hæc verba diu quæſita non reperit. Libro autem, inquit, quarto Hiſtoriæ animalium cap. 4. Teſtatorum differentiæ leguntur huiuſmodi: Eorum quædam Turbinata eſſe στρομβώδη: alia non turbinata. Rurſus ex his μονόθυρα ſunt quæ teſta vna continentur, δίθυρα, quæ duabus. Sunt item quibus altera pars ſuperficiei detecta carnem oſtendat, vt Patellæ. Tanquam Patellæ inter non Turbinata genus tertium conſtituant, à cæteris duobus, biualuibus, inquam, vniualuibuſque diuerſum: cùm tamen recentiores pleriq; omnes Patellas vniualues faciant. Certè hoc in loco Ariſtoteles tria genera aperte conſtituit, vt retulimus, & Gaza ſimiliter tranſtulit, ita nimirum ſentiens. Turbinatorum carnem includi, niſi quòd ceruicem & caput exerunt cùm lubet: Non turbinatorum verò in alijs includi teſta vel gemina, vt in Chamis; vel ſingulari, quorum ſpetiem nullam nominauit: videtur autem de Conchis illis ſentire, quas Venereas aut Porcellanas vulgò nominant: nam ſi Ariſtoteles ſub monothyris illas non comprehendit, quodnam aliud genus eis aſſignabimus? Præterea cùm non modo dithyras, ſed monothyras quoque Conchas ſuis teſtis, has ſingulari, illas geminis contineri & includi (περιέχεσθαι) dicat, Patellæ etiã Concham vel teſtã vnam dũtaxat habeant, ea tamen non continentur aut includũtur: ſed altera parte nuda ſunt, qua laxo adhæreãt, quod eis alterius teſtæ loco eſt: Quãobrẽ aut tria

ſtatim,

Lib. 1. c. 1. *Lib. 9. c. 33.* *Teſtaceorum varietas.* *Plinius explicatus.* *Lib. 3. c. 11.* *Pecten.* *Tethyum.* *Lepas.* *Muſculi.* *Athenæi locus corruptus animad uerſus.* *Vniualue, & Biualue quid.* *Digreſſio de Vniualuibus.* *Turbinata qualia.* *Concha Venereæ vniual ues ſunt.* *Patellæ.*

A statim, vt hic Aristoteles, non turbinatorum ponemus genera, aut potius bina tantùm in prima diuisione, ita vt eorum alia dithyra sint, alia monothyra, & horum rursus species duæ: vna quæ testa sua se in orbem colligente carnem occultat, vt Conchæ Venereæ: altera, vt Patella, quæ carnèm ex dimidia parte nudam ostendunt. Addit & quartum genus Aristoteles, eorum quæ omnino & omni ex parte solida includantur, vt sunt Tethya. Paulò pòst, cùm scribit; Papauer Conchæ omnes habent, sed alia parte Patellæ, alia biualues; videtur Patellas ceu vniualues, biualuibus opponere; quod quidem eo modo fieri potest, vt iam dictum est. Verùm quarto de partibus animalium cap. 5. è solis Patellis videtur vniualuium genus constituere Aristoteles; Vniualue genus, inquit, quòd saxis testa in dorsum data adhæret, seruari potest: sitq; alieno septo quodammodo biualue, vt quę Patellę vocantur. Sed ne aduersetur ipse sibi Aristoteles, ita, vt prædiximus, vniualuium genus illud Concharum quas Venereas cognominauimus ignotũ fuisse quis putet, quòd non in Mediterraneo (ni fallor) sed in Oceano tãtùm generentur, & ex India etiam, aut alijs ad Orientem sitis regionibus maritimis adferantur. Plinij quidem sæculo notas fuisse dubium non est. Dubitet etiam aliquis an thyræ, hoc est valuæ nomen, in

B globum se colligenti Conchæ rectè possit attribui: Patellarum sanè testis multò aptiùs quadrare videtur, quæ etiamsi simplices sunt, biualuium tamen testas referunt. Hactenus Zoographus. Sed vt vnde nostra digressa est oratio, reuertamur, Isaacus Casaubonus eundem Athenæi locum ceu mendosum, & pauci faciendum arguit. Solet, inquit, Athenæus, quicquid de eadem re varijs locis dispersè scriptum inuenit, in vnum congerere. Sic cùm super Ostreis ait, Ἀριστοτέλης δὲ &c. ὃς τὰ φησι, &c. pleraq; omnia describuntur quæ de Ostreis philosophus dixerat, non in ijs solùm libris qui hodie extant, sed quædam etiam in ijs quos hodie non habemus: nam historiarum lib. 4. cap. 4. ὀστρακοδέρμων diuersa non parum instituitur diuisio: qui tamen locus cum isto est conferendus. Rectè autem doctissimus Zoographus, quo loco scriptum est, etiam in membranis, etiam in Epitoma, λειοστρακον δὲ δίθυρον καὶ λεῖ ὄστρακον, legendum censuit μονοθυρον & στρακύοστρακον. Nam si haberet Patella duas θύρας ideſt, testas, hærere saxis non posset, quod huic Ostreo proprium atq; ἰδιαίτατον est. Ipsius Aristotelis verba sunt, de partibus lib. 4. cap. 5. τοῖς δὲ μονὸ θυροις ἐν τῷ πυθμένι ἡ μικὸν, οἷον ταῖς λεπάσι. Ostreorum distributio, quæ ex Aristotele hic

C (ex Athenæo) affertur in duo genera συμφῦων & μονοφυῶν longè clariùs in philosophi historijs explicatur. συμφυὲς, ait Athenæus, μῦς. μονοφυὲς δὲ καὶ λειόστρακον, σωλὴν καὶ βάλανος. cohærentibus testis constat Musculus, vna testa, eaq; læui, Solen, & Glans. Quanto clariora & dilucidiora verba quæ ascribemus? τῶν δίθυρων τὰ μὲν ἔστιν ἀνάπτυκτα, οἷον οἱ κτένες, καὶ οἱ μύες. ἀνοίγεται γὰρ τὰ τοιαῦτα, τῇ μὲν συμπέφυκε, τὰ δὲ διαλέλυται, ὥστε συγκλείεσθαι, καὶ ἀνοίγεσθαι. τὰ δὲ δίθυρα μὲν ἐστιν ὁμοίως δὲ συμπέφυκεν ἐπ' ἀμφότερα, οἷον οἱ σωλῆνες. Ostreorum δίθύρων quæ binis foribus vtrinq; concluduntur; quædam ait esse ex parte hiantia, vt Pectines, & Musculos: quædam vtraq; ex parte cohærentes fores habere, vt Solenes. Quibus verbis contradicere vides philosophum dipnosophistæ, nam hic Solenes facit μονοφυᾶς, ille συμφυὲς: quod dissidium etsi non nego posse componi, tamen an istas ἐναντιοφανείας in suis scripris reliquerit philosophus accuratissimus, iure dubites. Quæ sequuntur obscura sunt, κοινὸν ἐξ ἀμφοῖν κόγχη. Dalechamp. ambobus id commune generibus est, quòd operiuntur testa, frigida planè sententia; nam cùm de solis Testaceis sit sermo, quid erat opus hac admonitione? & quare dicit ἀμφοῖν potiùs quàm πᾶσιν. Enimuero quæ philosophi mens fuerit, non diuino: verba autem hoc so-

D nant. commune ex ambobus est Concha, ἐξ ἀμφοῖν, ex vtroque genere τὸ μονοφυὲς καὶ συμφυᾶς. Ait Conchas, quæ peculiaris est species Testaceorum, naturam vtriusq; generis participare tam eorum quæ clauduntur, quàm eorum quæ ab vno tantùm extremo. Sic Casaubonus. Nos omnia, quæcunque ad differentias varias pertinentia memorię prodidit Aristoteles ex Theodoro Gaza referemus vel ea ratione, quoniam aliquoties in hoc opere ex vsu sunt futura. In quarto itaq; de partibus animalium: quinto capite ita scribit: Sunt Testatorum genera plura. Alia n. turbinata sunt, alia biualuia, alia vniualuia. Sed turbinata biualuibus quodammodo assimilantur, quippe quę omnia operculo quodam congenito, carni patulæ opposito claudantur, vt Purpurę, Buccina, Natices & reliqua generis eiusdem: idq, præsidij causa. Qua enim testa non protegit, facile offendi posset ab ijs quę extrinsecus inciderent. Cęterùm vniualue genus quòd saxis testa in dorsum data adhęret, seruari potest: sitq; alieno septo quodammodo biualue, vt quę Patellę vocantur. Biualue se concludendo tuetur, vt Pectines, vt Mituli. Turbinatum crusta illa prętenui, quę à fronte integitur, quasi biualue ex vniualui efficitur. In quarto de historia-

Testatorum quartum genus.

Conchæ Venereæ Aristoteli ignotæ.

Patella cur saxis nõ hæreat.

Biualuium diuersitas.

Dalechampij error.

Testaceorum differẽtiæ ex Aristotele.

Turbinata cur biualuibus assimilẽtur.

Caro Testaceorum & Crustatorũ.

cap. 4. hæc habet omnia, Quæ verò testa operiuntur animalia, vt Vmbilici, Cochleæ, & omnia quæ Ostrei nomine appellamus, atq; etiam Echinorum genus carnem quæcunque, similiter atque Crustata habent: quippe quæ intus eam contineant, testaque foris claudantur, nec intra se durum habeant quicquam. Sed ipsa inter sese numerosa discrepant differentia, tum testæ, tùm carnis interioris ratione. Alijs enim in eo genere nulla est caro, vt Echinis: alijs est sed penitus inclusa, nec vlla ex parte conspecta, excepto capite, vt terrestrium Limacibus, & ijs quæ Cocalia quidam appellarunt, & aquatilium Purpuris, Buccinis, Cochleis & reliquis omnibus Turbinatis. Cætera aut duplici constant valuula aut simplici, vt genus alterum biualue, alterum vniualue possit nominari. Biualue appello, quod gemina testa continetur: vniualue, quod testa singulari clauditur. Sunt item quibus altera pars superficici detecta carnem ostendat, vt Patellæ. Biualuis generis pars clusilis est, vt Pectunculi & Mituli. Eiusmodi namq; omnia parte altera ligata, altera soluta constant, vt & concludi possint, & aperiri. Alia binis quidem concluſa valuulis sunt, verùm vtroq; latere connexa, vt Vngues, siue Digiti. Non desunt, quæ testa tota occultentur, vt nulla ex parte carnem detectã habeãt, vt quæ Vertibula siue Tubera & Callos appellamus. Ipsarum autem testarum magna varietas: nã aliæ læues, vt Vngues, Mituli, & Cocharum quædam, quas aliqui Galadas appellant: aliæ scabræ, vt Ostreæ, Pinnæ, & Conchæ nonnullæ & Buccina. Quædam etiam pectinatim diuisæ, vt Pectunculi, & Concharum nonnullæ. Crassitudine quoq; differunt, & tenuitate, tum totius, tum partis: velut labrorum. Alijs enim labra tenuia, vt Mitulis, alijs crassa, vt Ostreis. Item alia se mouent, vt Pectines, quos etiam volare nonnulli aiunt: nam & de ferramento, quo capiuntur, sæpè exiliunt. Alia item natura immobili sunt, vt nunquam sedem, in qua hærent, sponte ipsa mutare valeant, vt Pinna. Omne sanè Turbinatorum genus mouetur, & serpit. Patellla etiam saxis absolui, in pastumq; ferri solita est. Commune autem & ijs, quæ adhuc enumeraui & cæteris Testacei generis, vt testa intus æqualis læuisq; habetur. Caro biualuis & vniualuis generis ita testæ adhæret, vt nisi per vim nequeat detrahi. At turbinati laxior continetur & absolutior: cui generi peculiare est vt testæ postrema à capite intorqueantur. Operculum etiam eadem iam inde ab ortu naturæ omnia gerunt. Mouentur item eadem omnia parte dextra, non ad vertiginem siue clauiculam, sed in aduersum. Partes exteriores eius generis differentijs ijs variantur. Interiorum natura similis quodam modo in omnibus est, maximeq; in turbinatis. Differunt enim inter se magnitudinis, excessusq; affectu. Nec verò multùm vniualue, ac biualue genus conclusile sibi dissidentq; quippe quæ parum differentiæ inter se afferant: quanquam longè ab immobilibus discrepent; quod latius postea patebit. Natura ergo Turbinatorum similis constat, nec nisi magnitudine variat, vt modò dixi. Alijs enim partes maiores atq; euidentiores: alijs minores, obscurioresq; sunt. Adhæc discrimen illud duritiæ, mollitiæ, cæterarumque generis eiusdem affectionum. Caro enim prima in ore testæ, quam omnia torosiusculam habent, alijs magis talis, alijs minus. Caput eius medio partis prominulum iungitur, & cornicula duo quæ pro magnitudine animantis plus minus capiunt incrementi. Exerunt caput more omnia eodem, idemque per motum retrahunt intrò. Nonnullis etiam os, & dentes acuti, breues & tenues, vt Cochleis. Promuscidas item gerunt more muscarum: quod quidem membrum linguæ effigiem præ se fert. Habent hoc idem & Purpuræ & Buccinæ, firmum, & torosum, quo similiter vt Asili atq; Tabani, quadrupedum tergora penetrant: imò longè validiùs: testas enim escarum possunt perforare. Venter os protinus excipit, similis in Vmbilicis gutturi auium: habentq; parte inferiore duo quædam albida torosa, mammis similia, cuiusmodi caruncula, vel in Sepijs esse animaduertimus, sed hæc torosiora. Gula à ventre duplex, longa porrigit se vsq; ad Papauer, quod postremum fundo commissum est. Hæc ergo, vt in Purpuris & Buccinis conspicua, in clauicula testæ continentur. Quod autem gulæ subiungitur, intestinum est, gula ipsi continuum, simplexq; ex toto, vsque ad exitum: cuius initium circa anfractum papaueris est, quà & laxius hæret. Quod enim Papauer appellamus, quasi materia vacans, atq; excrementitia, magna sui parte in omnibus generibus Testaceis in est. Hinc sursum versus replicans, carnis repetit sedem, finitq; ad caput: vnde ejicitur excrementum, pariter in omnibus Turbinatis generibus, tam aquaticis, quàm terrestribus. Membrana in grandiusculis Vmbilicis à ventre gulæ attexitur continua, per quam meatus prolixior albicans colore, similis superioribus illis mammillantibus carniculis tendit. Habet etiam incisuras, quales in ouis locustarum habentur: verùm hoc albidum, illud rubidum est. Nullus exitus huic nullum foramen postremum patet, sed prætenui membrana cauo productus angusto continetur.

Echini carne carent.
Limax.
Cocalia.
Biualue, & quid vniualue.
Biualuium differentia.
Vnguis.
Vertibula.
Differentiæ à testis.
A motu.
Pinna immobilis.
A carne.
Ab operculo.
Vt moueãtur
Differentiæ partiũ interiorum.
Turbinatorũ discrimẽ & descriptio.
Caro.
Caput.
Os.
Dentes.
Promuscides
Venter.
Gula.
Intestinum.
Papauer quibus horum generum inest.

Tendunc

A Tendunt ab intestino ad imum nigrantia quædam aspera, atq; continua, qualia vel in Testudine visuntur, vel minus nigra. Cæteri quoq; Vmbilici hæc habent eadem, sed quò minores, eo minutiora. Vniualue autem & biualue genus partim ijs simile est, partim diuersum. Caput enim & cornicula & os obtinent, atq; etiam quod linguæ speciem gerat: verùm hæc in minutioribus sensum præ sua exiguitate effugiunt. Nonnulla etiam ex inanimatis, aut non mouentibus percipi nequeunt. Papauer illud, quòd etiam mutem appellamus, omnia habent, sed non loco eodem, nec par, nec ex æquo manifestum, sed Patellæ in imo, biualbia verò ad partem qna mutuo testarum complexu continentur. Capillamentis etiam illis hæc omnia circundantur: & quod ouum appellant, tempore, quo gigni solet, ambitu alterius lateris oræ continentur, videlicet ijs, quibus datum id à natura est, sicut etiam albugo Vmbilicis: id enim illis iunctum simile intelligimus. Sed eiusmodi partes, vt dixi, cùm conspicuæ in magnis habeantur, in paruis tamen aut nullo pacto, aut vix sentiuntur: quamobrem in magnis Pectunculis præcipuè patent, quod genus ideſt, cui altera valuularum latior, velut tegmen superposita est: Ostium excrementi cæteris à latere est. Foramen enim quo egerant, omnia habent:

B quippe cùm papauer illud, vt iam dictum est, excrementitium quiddam omnia membrana contentum sortiantur. At illi, quod ouum appellant, foramen, nullo in genere, tributum videmus, sed carni ipsi intumescit: nec eadem, qua intestinum, parte continetur, sed dextera, cùm intestinum habeat sinistra. Cæteris ergo talis excrementi exitus est. At verò Patella fera, quam marinam aurem quidam appellarunt, parte ima testæ excernitur, qua foramen habetur. Ventrem etiam post os esse, in hoc eodem Patellæ genere constat, atque etiam ouis illa similia. Sed quis eorum cuique situs sit, diligentiùs ex dissectionibus petendum est. Hæc omnia itaq; philosophus, qui & in septimo libri quarti de partibus animalium capite de partibus horum Testaceorum exterioribus ista hæc prodidit. Testatorum corpus non multiplex est. Cuius rei causa est, quòd eorum natura habilis est. Quæ enim nobiliora sunt, hæc plures habeant partes necesse est: quoniam actiones eorum sint & officia. Plura enim desiderant instrumenta ea quæ plures motiones exercent. Ad hæc, aut omnino immobilia sunt, aut parum motus adipiscuntur. Verùm natura consulens eorum saluti, duritiam testæ obduxit. Sunt alia vniualuia, alia biualuia, alia turbinata, vt dictum iam est. Turbinati etiam generis

C alia in anfractum intorta sunt, vt Buccina: alia in globum tantùm circumacta, vt Echinorum genus, nec non biualuium: alia reseratilia sunt, vt Pectines & Mituli. Ab altero enim latere nodo ligantur, quædam vtroq; latere connexa sunt, vt Vnguium genus. Habent omnia Testata caput infra, plantarum modo. Cuius rei causa est, quod cibum de imo capiant, vt plantæ radicibus suis hauriunt. Itaque ijs vsu euenit, vt inferiora habeant suprà, superiora infrà. Membrana obducit, qua portio potulenta humoris transmissa, liquataq; cibo assumitur. Nullum ex ijs est, quod capite careat. Cæteræ corporis partes nomine vacant, præter eam, quæ cibum recipit. Differunt præterea loco generationis inter se, quemadmodum idem diligentissimus Philosophus hisce verbis docuit. Testacea omnia sponte naturæ in limo diuersa, pro differentia limi oriuntur: nam in cœnoso Ostreæ, in arenoso Conchæ. Rimis cauernisque saxorum Vertibula generantur & Glandes, & quæ per summa adhærent, vt Patellæ & Natices. Omnia id genus celeri incremento augentur, sed præcipuè Purpuræ, atque Pectines, quippe quæ anno perfici possunt. Nascitur ergo Concharum genus, quemadmodum

D expositum est, sed locis varijs: nam alia vadis, alia gurgite, alia duris locis atq; asperis, alia arenosis: & alia sedem mutant, alia stabiliter degunt. Pinna ex ijs quæ sedem nunquam mutare solent, radice innituntur. Vngues & Conchæ nulla innitentes radice permanent: euullæ viuere præterea nequeunt pinnæ. Mirum quod prodidit Strabo, Conchyliorum quædam esse, quæ mugitum edunt in Nilo. Ex recentioribus Rondeletius quàm breuissimè, & loculenter differentias Testaceorum sic complexus est. Ab his, alia ab alijs, testæ duritia superantur vt Stellæ, Pulmones, Holothuria, Echini, (omnia enim ista Ostracodermis subijcit Aristoteles. Nos stellas pro Insectis marinis edidimus in opere nostro de Insectis) longè minus dura testa conteguntur, quàm Purpuræ, & Buccina. Alia vndiq; circumteguntur, vt interioris corporis, nihil cerni possit, vt Ostrea, Tellinæ, Pectines. Alia altera tantùm parte testam habent, alteri parti testæ loco est scopoli pars cui hæret. Chamæ & Dactyli siue Solenes vtrisq; extremis nõ integuntur, per quæ caput & posteriorem partẽ exerunt. Eorũ quæ vndiq; integuntur, quæ turbinata sunt, vt Purpura, Buccinum, alia turbinata non sunt, vt Conchæ quæ à nostris Porcellaines vocantur.

Biualuia, & vniualuia, vt à turbinatis differãt

Caput.

Papauer non omnibus eodem loco.

Ouum.

Anus vbi.

Papauer excrementitiũ.

Patellæ anus qualis.

Testacea cur pauciores habeant partes.

Testa cur eiſdem.

Turbinatorũ differentia.

Caput omnia habent infra & cur.

Loco differre Testacea.

Lib 5. Hiſt. cap. 15.

Quæ ſedem mutent, & quæ non.

lt. 17. Geog.

Testaceorum differentiæ ex Rondeletio.

Ategoninb.

Alia vnica Concha conſtant, vt Lepades, alia duabus, vt Mituli. Teſtarum aliæ læues, vt Vnguium, Mitulorum, aliæ aſperæ vt Purpurarum, Buccinorum, Oſtreorum, quarum rurſus teſtarum permagna eſt in aſperitate varietas; quæ in ſingulis declarabitur. Colore etiam diſtinguuntur, quòd hæc vnius coloris ſit, vt Mytulorum teſta nigra eſt, aliæ flauæ, aliæ rubræ ſunt, aliæ varijs coloribus depictæ. Differunt & motione: nam quædam in ſtabili ſede permanent, vt Pholades, quæque in ſaxorum cauis, & alijs in locis degunt, vt Oſtrea, Pinnæ. Mouentur Purpuræ & Turbinata, & Chamæ læues, quas in gyrum verti in aqua vidimus. Differunt etiam teſtarum adhæſione. Etenim alia vinculis validioribus alligantur teſtis vt Mytuli, Pinnæ, Vngues. Quæ verò in Turbinatis teſtis ſunt, nullo eis vinculo annexa ſunt, ſed poſterior tantùm pars circa teſtæ volumen clauiculatim intorquetur. Sunt & aliæ ferè infinitæ Oſtracodermorum differentiæ, quemadmodum ipſa infinita ferè ſunt, quæ ex ſingulorum hiſtoria petendæ ſunt, nec differentiæ ſolùm, ſed etiam ea, in quibus omnia conueniunt, vt quòd omnia μύτρα habeant, ſed non loco eodem, neque æqualem, neque ex æquo manifeſtum. Quod modò ad partes eorum pertinet, earumq; vſum ac neceſſitatem, de his licet quædam etiam ſuprà dicta ſint, cùm non vno in loco locutus ſit philoſophus, nonnulla hîc rurſus recenſebimus. Inter has primùm occurrit teſta, de qua ille ſic in ſecundo de partibus earumq; cauſis capite octauo meminit. Cruſtata omnia extra ſe munita ſeruantur, velut Cancri, genuſq; omne Locuſtarum, atq; etiam Teſtatorum, vt quæ Oſtreæ appellantur. His enim omnibus caro intus: terrenum autem illud, quod contineat & conſeruet, foris eſt. Nam præter ipſum continendi officium, quoniam eorum natura parum caloris obtinet, cùm ſanguine careant, idcirco teſta veluti furnulus quidem amplectens conſeruat inteſtinum calorem, & tuetur. Cur verò non mutent teſtam vt Cruſtacea ſuam Cruſtam, et ipſius de cauſa id fieri putant, nimirum quia non mouentur, quia non ſiccantur, durior enim teſta & craſſior quàm Cruſta, & quia parum viuunt. Cauſa duritiei eſt tenerum eorum corpus, quod meminit etiam Iulius Scaliger his verbis: Mollia igitur ipſa intus, opus habuere duritia exteriore. Ita oſſa tum alijs, tum Sepiæ conſtituta fuere intus ad conſtendum. His extra & ad eundem finem, & ad mollitiem tuendam. Quæ proportio etiam in multis fructibus eſt. Vt quibuſdam interna, alijs extima ſua ſit duritia. Ita alijs alia adiunxit præſidia; alijs denegauit: vt Pulmonibus marinis, ob vilitatem, Echinis, ne ad duriora afflictarentur, cirros pro anchoris: Lepori marino admirabilem facultatem. Is tametſi informis, ac mollis caro: tamen nullis tempeſtatum agitationibus ita ſuperatur, vt in litus eijci poſſit. Quibus verò non fabricauit munitiones, ijs tamen dedit qua ſibi iam fabricata compararent, vt Carcinadi: vacuas enim indigenis Conchas & quærit, & inuenit, & ſubit & ſubinde mutat: ſi ita ei facta ſit acceſſio corporis, vt prioribus ædibus capi nequeat. Catus & inquilinus, & œconomicus, magiſtra natura. Extat item problema apud Ariſtotelem, cur lapides & teſtæ in mari rotunda reddantur? An quia extrema, inquit, compari ademptu circumfracta, in rotundam ſe colligant ſpeciem? hæc enim ſola ſimili extremo clauditur, mare aut quoquo verſus agitando pariter circumvndiq; frangit, atq; obtundit. Eſt & ſcitu dignum, cur ſtrias habeant nonnulla, nonnulla verò non habeant: ſuper qua re audi aliam Scaligeri exercitationem aduerſus Cardanum, qui ſtriarum in hiſce Conchylijs ordinem, cùm vellet ad certam ſibiq; notam reducere cauſam, ita ſcribit. Fit autem varietas tum ſtriæ certo ordine: quoniam res parua, variata ac miſta, etiam obiter, dum æqualiter creſcunt ſpatia, certo ordine laborata videtur. Siccine Cardane, inquit Scaliger, quare manus duas habeam, cauſam reddis? Quia manus duas infans cùm haberem, ſimul cum corpore creuerunt. Hoc non eſt, τῦ ἕχειν ſed τῦ μὴ ἓν ἔχειν, oſtendere cauſſam. Strias habent Buccini, quia eis ablati non ſunt. Ego verò, ſi me, cauſas haſce quod neſciam irrideatis; non iratus dicam, vos omnes philoſophos ſubtiliores inſanire. Namq; partim cauſas cùm ex vtilitatibus eliciamus, quarum partium nullus vſus percipi queat, eæ partes ſui quoq; cauſas nobis ignoras habent. Eiuſmodi eſt color, læuitas, ſtria, ſplendor; oræ in plantis crenatæ, ſerratæ, dentatæ, ſinuatæ. Quippe in calidis ac frigidis æquè ſpectantur, Natura verò plus luſit in noſtrarum mentium agitationibus quàm in ſtriarum, macularumùe tum ordine, tum varietate. Atque hæc de teſtis ſiue operimentis, quibus adde quod ait Lucretius naturam omnia ferè ſua dediſſe operimenta: canit enim.

Propterea q; ferè res omnes aut corio ſunt
Aut ſeta, aut Conchis, aut callo, aut cortice tecta.

Ariſtoteles Teſtatis oculos eſſe negat. Etenim ſic ſcribit: Habent profectò oculos, cætera

A motione.

De partium Teſtaceorum vſu.
Teſta.
Caro.
Cur teſtã non habeat.

Cur dura ſint teſta.
Exer. 222.

Pulmo marinus cur non tectus.
Lepus marinus.
Carcinas.

Sect. 22. Probl. 36.
Cur Teſtæ in mari rotũdæ reddantur.
Strias cur habeant teſtata.
Exer. 220.

Lib. 4. de rer. nat.
Oculi an ſint teſtatis.
Li. 1. Hiſ. c. 9.

A cætera animalium genera omnia præterquam testa intecta, & si quid imperfectum est aliud. Lego tamen in epistola quadam Plinij, Insectorum omnium & quibus Testacea operimenta, oculos moueri, tantum abest vt neget habere. *Epist. 136.* De internis partibus & excrementis, hæc ferè philosophus reliquit. Crustatorum & Mollium more binos dentes habent primores, & carnosum illud quod linguæ proportionatur, ad cibum sentiendum, siue quo voluptatem esculentorum discernunt: tum stomachum ori continuò iunctum, exiguum proportione suorum corporum magnitudinis, hicq; à ventre excipitur; dein intestinum simplex vsque ad exitum intestini dirigitur. Singula autem Testatorum genera has easdem obtinent partes, sed alia explanatiùs, alia obscuriùs, quanquam maiora conspectum earum præbeant euidentiorem. Ori autem iungitur quasi ingluuies auium, in qua stomachus est, quem excipit venter, in quo situm est quod papauer (μηκων) appellatur, mox intestinum continuum tendit simplex, originem à papauere illo ducens. In omnibus enim Testaceis inest hoc excrementum, quod vel esculentum esse præcipuè sentitur. Et mox rursus. Caro non æquè omnium esculenta est. Et excrementum, quod papauer vocatur, quibusdam cibo idoneum. *Interiora testatorum Dentes. Stomachus. Ingluuies. Venter. Intestinum. Papauer. Caro.*

B Continent hoc Turbinata omnia sua clauicula; vniualuia suo fundo, vt Patellæ. biualuia, qua nodo ligantur, quod autem ouum vocatur, latere dextro biualuia habent, altero latere ostium excrementi continent. Sed errore ouum id vocatur, quippe quod tale sit, quale est pingue in sanguineo genere, cùm viget. Quamobrem fieri solet per id tempus anni, quo vigent, scilicet vêre & autumno. Laborant enim Testata omnia per frigus & æstum atq; exuperantiam temporis pati nequeunt. Aliàs etiam Testatum genus omnino partim Mollibus simile esse dicit. Quà enim foris, inquit, terrenam portionem, intus carneam habent, Crustatis assimilantur: quà autem forma eiusmodi corporis constat, cum Mollibus conuenit omne quodammodo, sed præcipuè quæ ex Turbinatis cuniculo in anfractum contorquentur. Natura enim eorum vtrorumq; perinde se habet, quasi quis directa linea (vt in quadrupedum & hominum genere est) primùm extrema lineæ parte superiore os situm intel ligat: qua à: mox stomachum, quà b: tum ventrem, quà e: deinde intestinum vsq; in ostium excrementi, quà d: hæc ita in sanguineo genere dispositæ sunt; & caput pectusque locum obtinent primum. Reliqua ipsorum gratia, aut motus causa à natura adiecta sunt. Sed hæc antè etiam fusiùs diximus. Hermolaus Concharum carnes interiores, Græcè Spondylos scribit, latinè callos, item omnem callum Pinnæ & Conchilij interiorem, papauer *Ouum. Papauer quibus & vbi. L.4.His.c.5 Vt Crustat & Mollibus similia. Carnis nomina.*

C quoque dici. Aristoteles vocat πλωσάρκα, τὸ σαρκῶδες, τὸ ἔσω τῶν ὄστρειων τὸ σαρκῶδες. Hanc Testaceorum, vti & Crustaceorum carnem decrescente Luna diminui, crescente verò augeri & philosophi & aliorum multorum scriptorum testimonio constat. Plinius de luna. Quo vera coniectatio existit, haud frustra spiritum sidus Lunæ existimari. Hoc esse quod terras saturet, accedensq; corpora impleat, abscedensq; inaniat. Ideo cum incremento eius augeri Conchylia & maximè spiritum sentire, quibus sanguis non sit. Lucilius apud Gellium. Luna alit Ostrea, & implet Echinos, muribus & pecori fibras addit. Horatius: *Luna decrescente carnē testatorum minui. Lib.2.c.99. Lib.7.c.20. Lib.2.sat.4. Li.5.de pis.*

Lubrica nascentes implent Conchylia luna.

Oppianus hinc capiendi tempus desumit.

Ἐσθιέα δ' ὅσ' ἀκόρια, τά θ' ἑρπύζουσι θαλάσσῃ.
Πάντα φάτις μήνης μὲν ἀέξο μίνης κατὰ κύκλον,
Σαρκὶ περιπλήθειν, καὶ πλείονα νείμεσθαι δίκην.
Φθινύθουσης δ' ἐξ αὖτις ἀφαυροτέροις μελέεσσι,
Ῥικνοῦσθαι. τοίη τις ἐνὶ σφίσιν ἔσσιν ἀνάγκη.

D hoc est, vt Laurentius Lippius Collensis carmine reddidit:

Gentes quæ duro clauduntur tegmine testæ,
Quæ serpunt ponto, cùm Luna implcuerit orbem,
Fama refert proprio plenas pinguescere tecto,
Sed cùm multinagæ decrescunt cornua Lunæ,
Diminui graciles, tali sunt lege coactæ.

Aelianus non hanc tantùm in luna potentiam agnoscit, (proprium esse inquiens testa crustauè intectorum, vt ad decrescentem lunam ex inanitate & exilitate corporis laborent) verùm & iumenta imbecilliora infirmioraq; cùm decrescit illud sidus pronasci: eamque ob causam harum rerum prudentes in hac mensis parte genita, quod minus præstabilia sint, consulere, vt non alantur. Cardanus lumine lunæ non augeri putat, sed impleri, hoc est, vt ipse exponit, pinguescere. Sed verba adscribam: Cur non solùm Conchylia, inquit, sed exanguium quæ in aqua degunt, omne fermè genus lunæ lumine impleatur, causam reddere difficile non est: non enim ob incrementum, non enim pinguiora, sed humidiora *Li.9.de animal.c.6. Li.3.de san. cap.56. Cardani opinio, cur crescente luna augeantur.*

euade-

euaderent: pingueſcunt ergo, quoniam dum quæ (aquæ) & limus quibus veſcuntur, attenuantur, extenuantur, exconcoquuntur, ideo meliùs nutriunt, calor quoq; qui in cunctis animantibus augetur, in his ob propriam imbecillitatem euidenter augetur, quo fit vt duplici cauſa pingueſcant. Pierius Valerianus aliam habuit opinionem, nam rationem redditurus, cur, ſi quid abditum & arcanum luci proditum, ac releuatum oſtendere quis vellet, Pagurum & eius generis piſces, qui latebris gaudent, face appoſita figurabant: conſtat inquit, eos nocturno tempore, admoto lumine, de penitiſſimis etiam cauernis euocari: Ea verò de cauſa Cancri ad nocturni luminis ſplendorem accurrunt, quòd id omne genus Teſtacea noctu plurimùm paſci ſolent: compertumq; eſt plenilunio ea magis pingueſcere, propterea quòd liceat his tota tunc nocte pabulari, copioſioribuſque tunc eſcis enutriri: vnde pinguiores fiant, vt ij exiſtimant, qui plenilunio nullam ineſſe vim cœlitus hæc in Cruſtaceis efficiendi, remq; ita ad commodiorem naturæ rationem deducunt: quamuis vnà cum Baſilio Magno, magna philoſophorum pars ſentiat. Baſilius autem ſic ſcribit. Atqui corporibus animalium conſtituendis, cæterarumq; rerum, quæ à terra naſcuntur, non mediocriter Lunæ mutationes conducere reor. Nam alio modo corpora cùm ipſa decreſcit, alio, cùm accreſcit, afficiuntur; etenim nunc rara fiunt, inaniaq; cùm imminuitur. Nunc contrà Luna accreſcente & ad luminis plenum properante orbem, corpora rurſus diffarciuntur, & implentur: propterea quòd humorem quendam calori immixtum, in profundum vſq; tum imprimit occultè atq; immittit. Declarant id ita eſſe tum ij qui ſub dio lunaq; dormiunt, capita quorum vltra modum humore replentur, tum animantia nuperrimè iugulata, quæ mox incurſu impreſſioneq; lunæ permutantur: tum etiam animalium cerebra, & animantium in mari degentium ea quæ humore copioſo prædita ſunt: arborumq; medullæ, quæ ſua ſanè mutatione conuertere luna cuncta non poſſet, niſi quid immenſum (vt ſcriptura teſtatur) exurperanſq; vitibus eſſet. Hæc ille. Iam dicamus de nutritione. Nutriuntur Oſtracoderma more plantarum, per poros vt inquit Albertus, vndiq; nutrimentum trahentia, cuius, inquit, ſignum eſt, quòd piſcatores Flandriæ & Germaniæ colligunt Oſtreum quod eſt vnius teſtæ ſpiralis inſtar Cochleæ, & ponunt ſub arena iuxta mare: quamobrem natura non format eis caput. Ariſtoteles quoq; aquatilium plura ſaxis affixa vitam omnem traducere ſcribit, vt Conchæ (ὀστρέων) genera plura: non deeſſeq; complura, quæ cùm ſint abſoluta, mouere tamen ſe nequeant, vt Oſtreæ, & quæ tota ſimplici mitioriq; teſta opera, Vertibula appellantur & Calli, & Tubera. Alibi verò de eorum nutritionis modo ita loquitur: Cùm animalia trifariam in aquatile & terreſtre diuidantur: aut enim recipiendi aëris aquæue neceſſitudine aut corporis temperatione, aut tertiò victus ratione: vitæ prorſus diſcrimen pro his diuiſionum membris conſequetur. Alia enim temperandi corporis gratia, & victus ratione, atq; etiam recipiendi aëris aut aquæ neceſſitate ita degent: alia temperamenti, victuſq; cauſa tantùm: Igitur eorum, quæ teſta operiuntur, nonnulla immota aluntur humore dulci, & potulento, qui per ſpiſſa tranſmittitur, cùm tenuior ipſe mari concocto eliciatur, quemadmodum & primo naturæ ortu inſtituuntur. Dulcem autem contineri humorem in mari, atq; ita tranſmitti & percolari conſtat eo experimento, quo ſi ex cera vas tenui latere finxeris, idq; annexa linea in mare demittas inane die ac nocte vna, humoris copiam dulcis intra ſe colliget. Vrticæ piſciculis fortè incidentibus veſcuntur. Os in medio habent, quod in maioribus euidentius eſt. Meatum etiam vt Oſtreæ, quo excrementa ſecedant, habent parte ſuperiore. Vrtica enim ipſa quaſi Oſtreorum caro eſſe videtur incluſa ſaxo, perinde vt teſta. Patellæ etiam ſecedunt abſoluentes ſeſe vt veſcantur. Quæ autem mobilia eademq; carne veſcentia ſunt, ijs victus ex piſciculis eſt, vt Purpuris: ſunt enim carniuoræ, & quidem eſca huiuſmodi capiuntur, quanquam ijs etiam, quæ mari pullulant, alliciuntur. Anni pluuij eodem teſte, hiſce animalibus proſunt, præterquam Purpuris, cuius rei inditium eſſe ait, quòd ſi amnis in mare fluentis aquam guſtarint, moriuntur eodem die. Viuit Purpura extra mare, quæ capta eſt, dies circa quinquaginta. Alit altera alteram, eò quòd ſua teſta agnatum veluti algam, muſcumùe gerit. Quæ autem pro cibo ijs afferunt, ponderis cauſa adhiberi aiunt, vt in libra ſint grauiores. Cæteris ſqualor incommodus eſt, nam & pauciora redduntur & deteriora. Et quidem Pectines tunc magis trahunt rufum colorẽ. Iã in Pyrrheo Euripo Pectines aliquando defuerunt, non modò propter ferramentum, quo piſcatores abradendo vbertim caperent, verùm etiam propter ſiccitates. Cæteris etiam Teſtatis imbres conducunt, propterea quod mare dulcius redditur: ſed frigus facit profectò, ne vel in Ponto, vel in fluuijs gigni poſſint, exceptis biforibus paucis.

Pierij Valeriani opinio.

Cancri ad ſplendorem accurrunt,

In Hexa. homil. 6.

Baſilij opinio.

Lunæ vis.

Vt nutriantur.

Lib. 1. Hiſt. cap. 1.

lib. 8. Hiſt. cap. 2.

Dulcis aqua in mari eſt.

Vrticæ vt nutriantur.

Patellæ.

Purpuræ.

Lib. 8. Hiſt. cap. 20.

Purpuræ in fluuijs moriuntur.

Pectines.

Quibus plumæ proſint.

LOCVS.

LOCVS.

TESTACEA omnia sponte naturæ in limo, sed alia alio, oriri iam dictum ex Aristotele est. Et Collumella, vbi de piscibus loquitur, limosam maris regionem Cõchylijs idoneam esse scribit, Muricibusq; & Ostreis Purpurarumq; tum Concharum Pectunculis, vt ille loquitur. Mare verò ita amant, vt maris hieroglyphicum apud Aegyptios Conchylia haberentur, quamuis interim litora potius quàm altum mare amare videantur. Etenim ibi maior copia reperitur: ibique capienda esse docet Oppianus his versibus. *Vbi nascãtur Lib. 8. c. 16.* *Vt mare ament.*

Τῶν δέ τα μὲν δύνοντες ὑποβρυχα χέρσοι λέγονται
Ἀνέρες ἐξ ψαμάθοιο, τὰ δ' ἐκ σκοπιλάδων ἐρύουσι
Νωλεμὲς ἰμασιφυῶντα, τὰ δ' ἢ ὅσοι ἔπτυσαν ἀυταῖς
Κύματα καὶ βοθροισι λαχαινομένης ψαμάθοιο.

Ilarum partem piscator colligit altis
Fluctibus, & fulua manibus comprendit arena,
Et partim innatas scopulis discerpit, at illas
Vndantes iaciunt turbati ad litora fluctus,
Vel in cauosas mittunt, pelluntq; lacunas.

Li. 5. de pisc.

Ouidius quoq; in extremo litore Conchas reperiri canit, & lapillos:

Nec medius tenues conchas, pictosue lapillos
Pontus habet, bibuli litoris illa mora est.

Li. 2. Amor.

Et Lucretius:

Concharumq; genus pari ratione videmus
Pingere telluris gremium, quà mollibus vndis
Litoris incurui bibulam lauat æquor arenam.

Lib. 2.

Iam verò testante Horatio.

— *non omne mare est generosæ fertile conchæ.*

Certè Aristoteles in Ponto neq; Mollia esse, neq; Testata scribit nisi locis quibusdam pauca: contrà in mari rubro Testata omnia mira quadam magnitudine augeri. Celebrat hæc eadem poetarum recentiorum decus Iacobus Sanaxarius. *Vbi non sint. Lib. 9. Hist. cap. 28.*

Nam quòd rubra tuuant fulgentibus æquora Conchis.

Aelius etiam Iulius Crotta, sed à copia, non à magnitudine,

Non tot fulgenti contuent sydera cælo
Tot nec Erytræo collucent litore conchæ.

In rubro mari maxima Conchylia.

In insula Babylone magna esse ait Philostratus: Bibaga (Bibacta vocatur Arriano in historia Indica) etiam Ostreis & Conchylijs referta est, vt Plinius memorat. Indiæ insula est. Rauisius Textor Lucrinum lacum ijsdem abundare ait: sed è Lucrino lacu Ostrea, non vniuersaliter Conchæ commendabantur olim. Ostrea & Conchylia (τὰ ὀστρεώδη καὶ κογχοειδῆ) omnia, inquit Strabo, & multitudine & amplitudine in mari extero excedunt: hic verò (circa Turditaniam) in primis, quòd scilicet fluxus & refluxus hic augeantur; qui causa, vt par est, magnitudinis & multitudinis propter exercitationem eorum existunt. In litoribus maris Aegei copiam celebrat Martialis, dum canit: *Lib. 1. Eleg. Lib. 3. 16. Lib. 5. c. 21. Ostrea vbi laudabãtur.* *Lib. 6. Epig. 33.*

Basia da nobis Diadumene pressa. quot inquis?
Oceani fluctus me numerare iubes,
Et maris Aegæi sparsas per litora conchas
Et qua Cecropio monte vagantur apes.

Fert & Laconicum mare Conchylia, sed ex quibus teste Pausania ad infecturam vestium Purpura comparatur, nobilitate solis ijs quæ in rubro mari capiuntur, inferiora. Cùm verò in multis longè à mare diffitis in ipsius terræ, quin in durissimorum lapidum visceribus, & quod amplius in summis montium alpiumq; iugis Conchylia reperiantur, hæc cũ maris, vt dictum est symbolum sint, disputatum inuenio, nunquid hisce in locis olim mare fuerit, effeq; ex veteribus præclarissimos scriptores qui id affirment, quorum omnium sparsas opiniones hic inserere non erit inconueniens, vt qui vel negare id, vel affirmare voluerit, habeat vnde opinionem suam stabiliat. Herodotus de Aegypto. Quæ igitur de Aegypto feruntur, ea sic habere cum eorum fide adducor, qui mihi sic retulerunt: *In Laconicis* *Cur Conchã. rũ varia genera in montibus & in alijs locis à mari dissitis reperiantur.*

tum

Conchylia in mõtibus Aegypti.

tum verò de mea ipſius opinione in hanc item ſententiam deſcendo, propterea quòd videam Aegyptum continenti ſibi terræ præiacere & Conchylia in ipſis etiam montibus cerni, necnon ſalſuginem quoque efflorescere adeo vt piramidibus noxia ſit; tum etiam montem eum, qui Memphi imminet, ſolas arenas habere, &c. Et mox his addit aliud argumentum à ſacerdotibus adductum: Dixerunt verè & illud mihi Sacerdotes; vnde magnam coniecturam de hac regione facio, quòd regnante Myri, cùm fluuius ad octo vt minimum cubitos excreſceret, ſatis irrigabat Aegyptum, Memphi inferiorem. Et Myris quidem necdum nongentis annis è viuis exceſſerat. At nunc niſi ſexdecim vel quindecim vt minimum cubitis aſcendat, regionem non inundat. Eiuſdem de Aegypto ſententiæ eſt Ariſtoteles libro meteorum primo, quam dicit in dies magis magiſq; exarefieri, & à Nilo totam eſſe inuectam aggeratamque. Sed quia longo temporum tractu paludes obliterantur, & habitationi reddantur idoneæ, initium rei obliuione inuolui. Atq; idcirco ab Homero Thebaidos mentionem ſolam fieri, Memphi vel nondum enata, vel necdum eò progreſſa, vt digna commemoratione haberetur. Signum etiam eſſe, quòd paulatim ſit aqua exiccata, quod Seſoſtris didicerit, mare rubrum altius eſſe Aegypto: atq; ea de cauſa, quod in animo habebat, foſſam à mari Erythræo in Nilum non duxiſſe, maiorem igitur Aegypti cauitatem, quàm eius aluei eſſe, quo Erythræum mare continetur. Iam verò ſi Aegyptiorum regio, quos omnium mortalium antiquiſſimos eſſe credit, ita recens ſit enata, vt tanta ab Homeri tempore facta ſit commutatio; par eſt de cæteris quoq; terris idem exiſtimare, & tantò poſterius exiccatas eſſe; quantò homines in ijs habitantes, Aegyptijs ſunt poſteriores. Atq; hinc iam effici, vt neque flumina vlla ſint perennia, neq; ſemper mare illud fuerit, quod nunc mare eſſe cernitur, ſed viciſſim modò mare, modò terras, eodem loco fieri certis quibuſdam temporum cõuerſionibus, quibus fato quodam nunc maximè ſiccitates, nunc maximi humores alijs atq; alijs locis exiſtant: atq; id quidē in longiſſimo quodam anno fieri, haud aliter quàm in anno communi æſtatem & hyemem fieri videmus. Ita Tanaim & Meotida paludem, & ipſum etiam Pontum exiccatum iri, atq; ſimiliter omnia permutanda in temporis infiniti infinita duratione. Hæc & huiuſmodi plura Ariſtoteles, partim ex Herodoti de Aegypto hiſtoria, partim de Platonis Atlantide inſula videtur hauſiſſe. Putat enim cum Platone mare extra columnas Herculis vadoſum eſſe, & nauigijs maioribus minimè peruium; non alia, vt opinor, cauſa, quàm quòd ſic magiſtro ſuo didiciſſet. Strabo quoq; Aegyptum ait priſcis temporibus ad Peluſias vſq; paludes & montem Caſium, lacumq; Sarbonidem maris inundationibus opertam fuiſſe: & nunc quoq; inquit, per Aegyptum huiuſmodi effoditur ſalſedo, etiam ſub arena ſalſa refertæ Conchylijs foueæ reperiuntur, perinde ac agro maris aquis inūdato. Et rurſus, loca Aegypti, quæ valde ſublimia ſunt, Conchylijs irrigantur. Idem in primo ait mirari aliquos quomodo fiat, vt duobus tribuſue ſtudiorum millibus longè a mari in Mediteraneis locis frequentibus Concharum, & Oſtreorum, & Cheramidum magna cernatur multitudo & ſalſi lacus. Et mox ibidem. Eratoſthenes ait multis in locis à mari longinquis vidiſſe lapidibus inhærentes Conchulas, Pectines & Oſtreorum formas, ſalſumque lacum in Armenijs. Plutarchus in Oſiride, vbi plurimus eſt in Aegyptiorum antiquitatibus inueſtigandis, de Homeri teſtimonio docet Pharon vnius dierum uigatione ab Aegypto remotam fuiſſe, & totam Aegyptum mari olim ſubſediſſe, eò quòd ſuo etiamnum tempore Conchæ in fodinis & montibus etiam plurimæ inuenirentur, & omnes putei & fontes aquam ſalſam & amaram haberent, illius videlicet maris reliquias, quod loca ea olim occupauit. Polybius idem ſentit, ſed verba eius non citabo, propterea quòd is videatur Ariſtoteli eſſe pedaneus in timore, quo veretur, ne pontus aliquando nauigationem excludat. Lego & apud Ouidium.

Ariſtotelis opinio.

Zoca modo terræ, modo maria ſecūdū philoſophū.

Lib. 1. Strabonis opinio.

Lib. 17.

Plutarchi opinio.

Polybij opinio.

Li. 15. Met.

Vidi ego quod fuerat quondam ſolidiſſima tellus
Eſſe fretum: vidi factas ex æquore terras,
Et procul à pelago conchæ iacuere marinæ
Et vetus inuenta eſt in montibus anchora ſummis.

Cap. 14. Solini opinio.

Solinus quoq; in ſua polyhiſtoria: pergam, inquit, ad reſidua quæ in Theſſaliam & Aeoniam porriguntur: ſunt enim arrectiora quàm nuſquam proceritas montana attolli valeat: nec eſt in terris omnibus, quod merito ad iſtas eminentias comparetur, quippe quas ſolas diluuialis eruptio cùm vniuerſa obduceret humido ſitu, inacceſſas reliquit. Durant veſtigia non languida fidei, quibus apparet, hos locos ſuperſtites vndoſæ tempeſtati fuiſſe. Nam in latebroſis rupium cauaminibus, quæ fluctuum conflagijs tunc adeſa ſunt, reduuiæ Conchyliorum reſederunt, & alia multa, quæ affatim mari incito expuun-

tur,

A tur, ita vt sint licet facie mediterranea, apparent tamen specie litorali. Subscribit horum sententiæ præterea Isidorus, Conchas concretas & etiam Ostreas, quæ in remotis montibus reperiuntur, inditium diluuij primi esse scribens. Nec non Tertullianus. Mutauit, inquit & totus orbis, aliquando aquis omnibus obsitus: adhuc maris Conchæ & Buccinæ peregrinantur in montibus cupientes Platoni probare etiam ardua fluitasse, sed & enatando rursus infima mutauit, rursus orbis alius, idem mutat & nunc localiter habitus, cùm situs læditur. Cur inter insulas nulla iam Delos, arenæ Samos, &c. E contrarium sentientibus in primis est Olympiodorus doctissimus Aristotelis interpres, qui hac in re authori suo aduersatur. Is enim ad hæc philosophi verba (Sed quoniam natura omnis circa generationem quoque rerum mutatio fit, &c.) Causas, inquit, explicat, quare huiusmodi mutationem homines ignorant, cùm tamen nondum docuerit aliam speciem, qua secundum humorem palustrem mutatio efficitur. Sunt enim species tres, aut quoniam exiguum vitæ nostræ spatium est ad hanc mutationem, quæ particulatim in his duobus infimis efficitur, discernendam, aut propter confertos hominum interitus, vel quia mortales aliò nonnunquam migratum siue exulatum abeunt, vel laribus suis eiecti alibi B gentium sibi domicilium quærunt, aliasque sedes in exteras deducti colonias sibi comparant. Eodem quoque modo hominum habitationes latere nos existimandum est. Sicut enim peregrè profectiones atq; exilia hominum particulatim efficiuntur, ita & cultus habitationesq; mortalium particulatim singulatimque esse consueuerunt. Id autem fieri ait, quòd & palustribus & stagnantibus locis regio sicca temperataque efficiatur, sicut etiam peregrè habitationes propter causam contrariam. Huic simile quid circa Aegyptiacum quoque agrum euenisse ait. Nam Aegyptus cum ab antiquo mare esset, ex eo quod Nilus illyn semper & limum aggereret, litoralisque tota effecta est, adeo vt in posterum paludes lacusq; ibi, sicut relatum est, esse occœperint: atq; in vna Mœtide palude, huc rursum limi congerie aduecta paludes planam campestremq; naturam acceperunt. Quemadmodum autem Aegyptus antiquitùs mare extiterit, & paucis pòst annis in terrestre solum induerit, ex eo philosophus ostēdit, quòd ostia Nili manu hominum excauata atq; elaborata fuerunt. Ex eo quoq; quia poeta antiquitatis, & veteris cuiuslibet pater Memphidis nullo loco meminerit, quasi huiusmodi vrbs terrestri cute contignata nondum esset. Id autem ex eo intelligi potest, quòd squammæ atq; tectoria Conchyliorum durescentia item Gellino- C rum (Tellinarum, credo) adhuc ibi passim reperiantur, quæ quidem residuæ reliquiæ sunt Ostreorum Concharumque, quæ ibi mari terrestrem scicilicet cutem recipiēte restiterunt. Atq; ita philosophus interpretatur, censetq; Aegyptum mare olim fuisse, & postea in terræ faciem conuersam. Mihi autem potius videtur, palustria loca ea fuisse, & ob hanc rem inhabitabilia atq; inculta cùm aliquo tempore fuissent, mox fimo inuecto consolidari, siccari, coliq; à mortalibus ipsa cœpisse, cuius simile quid circa Argos quoq; accidit, vt paulò pòst dicturus est. Argos namq; illud quod hodie homines habitant, paludosum olim fuisse proditur. Atq; ad hanc quidem expositionem quadrant quoque rationes allatæ. Ob id enim ostia sunt manufacta. namq; quanquam Nilus limi vim magnam ingereret atq; dissiparet, tamen quia magnitudine aquarum quasi obrui Aegypti incolæ videbantur, ostia ac exitū fluminis excogitarunt. Quin & poeta Thebarum tanquam opulentissimæ vrbis meminit, de Memphite autem reticuit, hac fortassis de causa, propterea quòd nondum vrbs illa habitaretur, sed palustris stagnansq; adhuc esset. Quanquam autem testæ Conchyliorum ibi reperiuntur, non tamen ratio hæc necessatio ostendit mare quondam fuisse Aegyptum: D nam in montibus quoq; altissimis, qui longè à mari distant, eiusmodi Testacea reperiuntur: fortasse quia vehementiores venti in altum ipsa abripientes à finibus maris vsque ad iuga montium celsissima proiecerint. Secundum autem interpretationem magis ad veritatem propiùs accedere, ex ipso quoq; Aristotelis intelligi potest, Infert enim eiusmodi verba. In ea loca quæ ex humidis palustribusque ad terræ soliditatem peruenerunt. Immo hanc quoq; dictionem profert. Tale quid circa Aegyptum quoq; contigit. Quo dicto potest patere sermonem esse, quemadmodum ex palustri humiditate in siccam firmitatem mutatio fiat. Hucusq; Olympiodorus. Sed Ioan. Goropius Becanus longè aliter, quàm Olympiodorus veterum opiniones refellit, cui doctissimo viro ego libenter assentior, quamobrem quæ ille super hac curiosissima quæstione, in quam plerique viri docti incidere sæpe solent, scripsit, cùm ad rem nostram omnino faciant, neutiquam mihi silentio inuoluenda existimo. Is igitur post allatas aliquot veterum opiniones, nimirum Herodoti, Platonis, Aristotelis, & Plutarchi, neque alios inquit, rogabo scriptores quid hac de re sentiant, posteaquam video totius eruditionis coryphęos, & non antesignanos modo, sed ipsos etiam

Li. 13. c. 22.

Isidori opinio.

Li. de pallio.

Refutantur superiores opiniones.

Olympiodori opin.

Testacea cur in montibus reperiantur.

Goropij opinio.

impe-

imperatores omnium diſciplinarum in eadem eſſe ſententia, & vt ſint, eiſdem rationibus niti. Non igitur eſt mirum, ſi noſtrates quoque homines eiſdem argumentis inducti, quibus priſci illi ſcriptores, nihil certius habeant, quàm tota hanc camporum latitudinem, quæ Moſæ, Scaldis, Oceani, Arduennæque finibus continetur; Delphinorum, & reliqui Phorci exercitus ſtationem quondam, non terreſtrium animalium, fuiſſe. Videndum igitur mihi, an quicquam contradici queat, quo vetuſta hæc, & fortè Ogygia aſſertio vel eleuetur, vel (quod fortè ſpero) tuta nihili eſſe & flocci pendenda videatur: ſed modò rationum pondera, non magnifica teſtium nomina, ſtateræ appendantur. Primum igitur illud quod de Conchylijs magno applauſu argumentum Herodotus & Plutarchus ducunt, vanum omnino & quauis palea leuius eſſe contendo. Eodem enim peruinci queat, ſummas alpes aliquando ſub Oceano latuiſſe: quod ſi admittant, non plus contra regionis noſtræ, quàm contra omnium terrarum, vetuſtatem pugnent: nam & in illis Conchæ & Oſtreorum teſtæ inueniuntur. Nihil eſt tam altum, nihil tam ab æquoreis fluctibus remotum, in quo non ſit reperire teſtas eorum, quæ in ſolis aquis marinis vitam agunt. Quod equidem cùm aliorum relatu, tum experientis diuerſorum montium ſum edoctus. Cùm in alpibus Tridentinis & vicinarum gentium (Veronenſibus maximè, vbi ego ipſe non pauca Conchylia reperi) perreptarem altiſſima quæque montium cacumina, vtroque pede ſenis vncis innixo & manibus pinnato baculo greſſum firmantibus & ipſe Conchas inueni, & ab ijs qui Capricornos, ſiue Ibices & Damas inſectantur, didici non rarò inueniri. Et crebriùs haud dubiò inuenirentur, ſi lapides æquè illic atque infimis locis exciderentur. Nunc cùm vectura illinc nulla eſſe queat, nulla eſt lapidicina, niſi cùm arces ex ipſis rupibus excauantur anguſtis præcipitijs, & capreolorum ſemitis vel funibus ſubeundæ. Cùm igitur eiuſmodi teſtæ internis, vel terræ, vel ſaxorum viſceribus deliteſcant, & in ſummis alpium rupibus interna teneantur; non poteſt fieri, vt illic crebrò videantur. Videntur tamen, ſaxis torrentium vi derafis, aut immani gelu, magno tonitru diuulſis, vel flumine, turbine, aquarum violentia præcipitatis, aut diſruptis, vel alia vi quapiam naturæ dehiſcentibus: quibus fiat, vt, quæ intus condita fuere, prodantur. Apud vicinos noſtros Limburgos, Leodios, Chondruſos, Namurcos, Hannonas, Atrebates, Tornacenſes, & alios multos, à quibus, vel marmora nobis, vel alia lapidum genera aduehuntur, non parua eſt teſtarum copia & varietas. Vidi ipſe in marmore cæruleo ſolidiſſimo Pectinem & ipſius ſtudem ita affabrè delineatam, vt nihil ars ſimile poſſe videretur. Vidi in ſilice duriſſima (Habeo & ego in muſæo ſilicem quem cùm fortè rumperet quiſpiam pro excutiendo igne, aſperam Chamen, eiuſq; ſedem intus, oſtendit.) Bethunis aduecto, quo viæ apud nos ſternuntur, tot Conchulas totas lapideas, & concluſis valuulis integras, magnas, vt cura & arte ex illis fuiſſe cœmento aliquo compactus iudicaretur. In ſuburbano Pariſienſi agro, qui ſupernè copioſa fruge luxurians, ſubtus caua magna ſui parte eſt, & vehiculis peruius, inueni teſtas non paucas Turbinum marinorum, elegantiſſimo ordine & tortas, & tuberculis inſignitas, atque ita omnibus modis perfectas, nihil vt præter viuum piſciculum, ad integritatem deeſſet. Vidi in Anglia lapidem, è ſummis montibus exciſum, qui Percam ad viuum exprimeret, ne minima quidem lineola ad perfectionem deſiderata. Nec pauca mihi monſtrauit Venetis Andreas Lauredanus, antiquitatum omnium & naturæ miraculorum diligentiſſimus obſeruator & cuſtos. Quid multis? neminem eſſe credo non omnino ocioſum naturæ ſpectatorem, qui non ſimilia multa obſeruauit. Omnibus ergo eiuſmodi locis mare aliquando ſuperius fuiſſe, neceſſe erit fateri, ſi proba illa ſit collectio, quæ de Conchylijs marinis Neptunnum auorum finibus induxit: atque ita nihil mihi oberit, quo minus dicam noſtram regionem non minus antiquam eſſe, quàm cæteras omnes, in quibus id genus Conchylia ſunt inuenta. Satis hoc quidem mihi eſt ad Herodoti & Plutarchi concluſionem infirmandam. Sed, quia abſurdi illatio, quamuis ſatis ea vndè proceſſit, falſa eſſe oſtendat, non tamen rei, de qua quæritur, naturam explicat, atq; idcirco animum dubitationi non eximit, ſed plerumq; magis inuoluit, ſatius erit veram afferre ſolutionem. Hæc tamen non poterit ex hiſtorię monumentis afferri, ſed petenda tota eſt è philoſophiæ penetrabilibus, ad quæ rapi videmur hac nie rabilium conſideratione. Sed quia naturæ arcana non ſunt nobis hîc tractanda, obiter & breuiùs, quàm res poſtulet, diſputationis munere defungemur. Materia generationi ſubiecta ſicut omnes formas æquè recipere poteſt, ita de ſuo ſinu ſiue potentia nullas educit. Si enim educeret, antè habuiſſet: deinde educere, agentis eſt: actio verò omnis formam præſuiſſe monſtrat. In materia igitur forma fuerit, cuius efficacia aliæ formæ

Teſtæ cur in ſummis alpium iugis.

Alpes Tridentinæ.

In marmore Pecten.

Chama in ſilice.

Perca in lapide.

Refutatio philoſophica

A formæ producantur, quod est absurdū. Aliūde igitur formæ procedunt atq; rerū essentiæ. Non ab elementis, nō à cęlo, quorū formæ sunt actionibus proprijs quibusdā & motionibus addictæ, ita vt nihil possint excellentius efficere, quàm ipsorū mouendi potestas ferat: nisi velimus dicere quicquā esse, quod alteri vitā dare possit excellentiorem, quàm ipsummet possideat. Quomodo igitur dicitur, homo generat hominē & sol? eo nempe, quòd homo & sol materiam præparent, vt idonea sit formæ recipiendæ. Cælum enim hominem si generet, id faciat, quod longè sit cælo excellentius, cogitandi intelligendiquè facultate. Non igitur cælum formas dat; sed ad formas recipiendas, materiam disponit & aptat; quæ quidem dispositio eousque pertinet, dum id tantùm producitur, quod caloris, frigoris, siccitatis & reliquarum qualitatum quæ his sunt secundariæ efficaciæ, produci potest. Figuræ igitur forsan quædam cælo debentur; sed si vita accedat, alius nunc opifex quærendus, qui cœlo sit præstantior. Hunc formarum datorem nuncupemus, qui se per totum vniuersum insinuans, vbique adest, vbiq; materiæ præparatæ formas dat, & eas in ea tantisper conseruat, dum materiæ compago & præparatio ferre potest. Hic, siue vnus sit, siue multas sub se intelligentias habeat, imperio & potestate sua tota formarum or-

Formarum dator quis.

B bem administrat, & cuiq; materiæ dat pro eo, atq; ad suscipiendum est idonea. Hic ranis & pisciculis in aere, hic muribus & vermibus, & cæteris animantibus è limo genitis, materia prius à cœlo præparata, formas infundit. Vbicunque igitur humor siue liquor inuenitur ad Testaceorum vitam idoneus, viua Testacea generantur. Vbi verò materia erit capax, illa quidem formæ eius, quæ dat, vt testa quid sit & vocetur, non possit vero viuo pisciculo liquorem idoneum præstare, fiet vt testa dumtaxat, non piscículus, generetur. Formas autem istas, siue figuras accuratas & animalium proprias, non cælo ascribo, quod instrumentorum peculiares formas dare nō potest; sed ipsi formarum datori, quem singulis speciebus alium & alium adesse, tamquam efficientem quandam ideam, si dixero, id dixero, quod possem tueri. Antuerpiæ latomus quidam viuum bufonem in medio marmore inuenit. Quod si eo loco aptus humor bufoni fuit inuentus, quid vetat quo minus aliquando liquor in saxis inueniatur, quo marina quoque animalia generentur: viua quidem si locus & humor ferat; corporata verò tantùm, si humor vitam non admittat? Opifex enim progreditur eò, quoad eius materia paritur, vltrà progressurus, si loci & materiæ inopia non excluderetur. Non est igitur mirum testas in montibus summis inueniri: minus verò mirum in illis inueniri, in quibus salsugo aliqua est, marinæ salsu-

Conchylia cur quandoque viua, cur & Testæ tantum nascantur.

Bufo viuus in medio marmore.

C ginis compar. Similis enim materia ad formas recipiendas est apta. In Aegypto igitur, regione non salsuginis modò, sed nitri etiam ferace, quis admirabitur Conchylia generari? quis etiam in nostræ regionis ea subterranea arena, quæ loco & natura marinis vadis respondet, illa admirabitur? Cùm ea temperamentum quoddam liquoris marini exugat, Oceano in terras sursum per omnes canales magna vi irruente. Cauis igitur subterraneis, & maximè ei arenæ, quæ proxima est aquis, per orbem terræ subtus meantibus, liquor quidam apud nos communicatur, qui Conchyliorum figuras facilè induit, vitam etiam accepturus, si locus viuum piscículum alere posset. Videmus itaque Antuerpiæ quibusdam locis, postquam ad aquam hanc subterraneam fodiendo ventum est, magnam quandam crustam ad duos pedes, vel eo crassam: aliquando etiam tenuiorem, quæ tota est ex eiusmodi varia Conchyliorum congestione coagmentata, quasi vena quædam lapidis aut marmoris esset. Nec porro vsquam in mari aut litore tanta congeries Concharum cuiquam visa est, vt frustra somniemus, ita paulatim mari recedente fuisse congestam. Nam si ita hoc euenisset, cerneremus adhuc in Zelandiæ, Hollandiæ & Flandriæ

Prope Antuerpiam multa Conchylia eruuntur.

D litoribus tantæ ctassitudinis congeriem iacere. Quid? quod Pectinum in litoribus nostris magna est rariras, adeo vt à D. Iacobo è mari Gallaico pro monstris afferantur? at è fossis nostris infinita copia est educta quam in vallo, quod montis instar est cuiuis licet videre. Et, qui Conchulas legere volet, ei nihil opus est littora proficiscí, in mœnibus habet plus multò, quàm litoribus abundantiæ. Ego igitur non magis hic mare fuisse credo quā in lapidicinis Megarensium, è quibus lapis effoditur Concharum marinarum coalitu constans cæteroqui candidissimus, quem à re ipsa Cōchida appellarūt. Quod si mare huic oriri, & causamq; nascēdi dedisset, in Pireo potius debebat inueniri. Iam cùm tota Græcia vastis promōtorijs in mare excurrat, varijs sinibus mare admittat, nusquam tamen Conchis, quā Megaris, inuenitur. Vtinā nostra crusta sic induruisset, vt lapidē quoq; solidū cōponeret. Nā Megaricus ille adeo solidè coiuit, vt Caris, Phoronei filij sepulchrū & alia nō pauca opera ex eo facta fuisse Pausanias testetur. Ad eādē causā dētes illi in fossis inuēti, referēdi sunt, qui Carcharię dētibus adamussim respōdēt, nisi qđ de terra, in qua diu tacuerūt,

Lapis Conchis refertus apud Megarenses.

Dentes in fossis inuēti.

pro candido, pullum colorem videantur traxiſſe; in his aliqui ſunt ſerrati, aliqui citra ferram in acumen tendunt: omnes tamen acutiſſimi. Sed quia pauci ſunt, qui Carchariæ Canis dentes viderunt, fit vt non dentes, ſed linguæ ſerpentinæ vulgò nominentur: quibuſcum tamen nihil habent ſimilitudinis. Huius generis ſiue dentes, ſiue linguas, è foſſis circa Antuerpiam frequenter extrahunt minore miraculo, quòd piſcem, cuius dens videri queat, non cognoſcant, alioqui clamatura, carcharias hic olim habitaſſe. Quibus lapides hi linguæ videntur, gloſſopetras eas nominarent. Hos pari ratione bu- gloſſum lapidem illum vocabimus, qui ſimiliter è foſſis vrbis noſtræ eſt extractus. Huic longitudo ſeſquicubitalis; latitudo qua maximè patet, dodrantem æquat, paulatim in cuſpidem obtuſam ad linguæ formam producta, colore & duritie baſaltem refert, pon- dere ferrum, parte ſui latiore & craſſiore foramina duo habet ea amplitudine, qua in caluaria equina oculorum cauitates videntur, cætera linguæ bubuiæ non diſſimilis, vt meritò vel ab ea, vel ab ingenti magnitudine bugloſſus vocari poſſit. Cuius, rogo, ma- rinæ belluæ, & quod os in hunc lapidem tranſijſſe dicemus, ſi omnia id genus ad ani- malium partes ſint reuocanda. Ego certè nullam inuenio, nec fuiſſe quidem opinor, non magis quàm animal aliquod fuiſſe, cuius vel lingua, vel dens gloſſopetra dicatur. Nam quamuis his locis à mari non longo interuallo diſſitis ſuſpicari quiſquam poſſit Carchariæ dentes eſſe, non tamen idem ſibi perſuaderet in colle illo, qui Aquilgran imminet, tantum id genus piſcium fuiſſe, quantum fuiſſe de gloſſopetrarum copia con- iectari deberet. Generantur hæc in terra, perinde atque alij infiniti generis lapides, nihil cum viuis animantibus habentia commune. Eodem, & ad eoſdem fontes, anima- do ſaxeos ſerpentes Irlandiæ, quorum vnum in Anglia vidi ſpiris in ſe contortum, qui non alia ratione prouenit in lapidum metallis, quàm Conchæ apud Megarenſes. Apage illos, qui viuos hos ſerpentes fuiſſe, & incantamento in lapidem verſos eſſe, & quibus neſcio fabulis perſuadere nituntur. Naturæ ſunt hæc, non hominum, miracu- la: & ne miracula quidem, cùm videntur perinde atq; cætera, è cauſis ſuis apta. Quod verò quædam inter hæc lapideſcant, quædam non; id ſuccis & frigori tribuendum. Multi enim humores ſiue liquores ſunt, qui lapidis indurandi vim habent. In Teſtis igitur Conchyliorum quaſdam eſt videre Teſtas adhuc eſſe, alias etiam in lapidem tra- ſijſſe. Cancros vidimus totos ſaxeos, in quibus cruſta & quicquid intus erat, in lapi- dem degenerarat. quo minus eſt mirandum ſi in Conchis id fiat, natura ſua multò du- rioribus. Sed quid ego de Cruſtaceis dico, cùm Percæ etiam ſaxeæ ſint inuentæ, atq; adeo lapidei ſerpentes? Ad vim itaq; formatricem in Conchylijs noſtris recurrimus quæ in quaque re id facit, quod præſtantiſſimum in ea fieri poteſt, pro elementorum miſtio- ne. Vbi ergo viua fieri non tulit materiæ diſpoſitio, aut locus, illic figuram ſaltem in- duxit, vitam additura, ſi locus & temperamenta permiſiſſent. In litore Anconitano ſaxa magni ponderis, quinquaginta & plurium etiam librarum, è mari trahuntur: his colos & conſtitutio exteriori ea eſt, quæ lapidi aetiti, rudis nimirum & non diffici- lis læſu aut tritu; interior verò cruſta, aut tunica dura eſt, & quæ poliri poſſit, haud ſecus atque interior aetitæ tunica; colore etiam ſubcæruleo, ne hac quidem nota ab aetite diſcedens. Rumpuntur hæc ſaxa maioribus malleis ferreis, magna vi impe- ctis, non quò intus, vt in aquilæ lapide, alius calculus inueniatur, ſed quò piſciculi delicatiſſimi extrahantur, eiuſdem generis cum Solenibus, quas Cappas longas Venetæ appellant; ſed eò delicatiores quòd non aqua marina, ſed rore quodam tenuiſſimo, per lu- pidem imbibito paſcantur. Hi plures numero, ad viginti, modò plures, modò pauciores, ita ſaxo includuntur, vt ſingulis ſuus ſit nidus, ad magnitudinem & figuram piſcis omni- bus lineamentis reſpondens. Inter nidos ſaxeo interſtitio relicto, ex his veluti è vagina- lis rupto lapide eximuntur integri Solenes, ad palatum & lumbos delicatiorum pluri- mum facturi. In his igitur ſolidiſſimis ſaxis, in quibus aqua nulla, nullus liquor, inuen- tur, præter eum, quem piſcis continet, non figura modò Dactyli ſiue Solenis, ſed vita etiam & omnis piſciculi laus perficitur & abſoluitur, melior vt multo ſit, quàm ſi in ipſo mari extra lapidem natus fuiſſet. Si igitur in his ſaxis viuos abſolutoſque cum vngui- formi ſua fiſtula Solenes intelligentia hæc, formarum diſpenſatrix formauit, quid in ea- dem fuiſſe dicemus, figurati quidem ad piſcem hunc corporis, non verò viui procreandi, facultatem? Figurarum enim, quæ animantium corporibus ſunt propriæ, tum earum etiam, quæ corporibus non viuis eodem ſemper modo inſunt, conſtanti ſimili- tudinis perennitate, cauſam ego ab effectricibus idæis, non à cæli duntaxat materia & forma, eiuſque motione circulari, pendere credo: atque ita in vniuerſum ſtatuo vim vnam-

Linguæ ſerpentinæ dentes qui dicti

Bugloſſus lapis.

Gloſſopetrarum copia vbi.

Serpentes ſaxei.

Cancri ſaxei.

Percæ ſaxeæ

Lapides piſcibus prægnantes vbi.

Cappæ longæ

A vnamquamque formatricem tantum vbique producere; quantum materia capere potest, atque ita multa corporatura quidem hoc, vel illud animal esse, vita verò nequaquam.

Est aliquò prodire tenus, sinon datur vltrà.

Sic animalium etiam terrestrium ossa, nedum marinorum, in terra generantur; atq; modò quidem ossa perdurãt, modò verò succi lociq; natura in lapides transeunt. Georgius Agricola in agro Luneburgensi testis est ossa belluarum marinarum orta esse & in lapides conuersa. Plinius etiam è Theophrasto ossa in terra nasci & in lapides transire author est. Huc forsan referenda sint ossa illa enormia, quæ gigantum fuisse vana hominum ingenia crediderunt. Verùm ne vlterius quàm Conchylia nostra & ossa belluina postulant, naturæ scrinia excutiam; hic finem huic considerationi impono, certus neminem fore, qui nostra hæc benè ruminarit, quin mox sit conclnsionem illam è Conchylijs connexam derisurus. Hoc igitur in commune responsum sit omnibus ijs qui Conchas, & magna piscium ossa nobis ingessere. Minor equidem Plutarchum hominem philosophum, istud non animaduertisse, vel ex eo saltem, quod in montibus etiam viceret Conchylia inueniri. Quod si verum fuit, quare, non æquè asseruit, superiorem Aegyptum atque inferiorem mari cooper-

B tam fuisse? Hoc si fateretur, in Thebaidà tandem ipsam Aethiopiam mare deduceret, & ipsos tandem alpes submergeret hac sua collectione. Sed vereor si multus sim in hac conclusione infirmanda, ne ego prius ambitiosæ in re clara reprehensionis accuser, quàm Plutarchus inconsiderantiæ. Multò certè priùs Eratosthenes sese torsit in Conchulis & salsuginis causis apud eos inuentæ qui à mari longè sunt remoti, præcipuam illam quæstionem esse aiens, Quinam fiat, vt duobus tribusq; stadiorum millibus à mari intra mediterranea, plurimis locis, Concharum & Ostreorum, & Cheramydum, ingens multitudo cernatur, & præter hæc salsi etiam lacus inueniantur, quasi maria essent (vti sit) circa templum Hammonis, & in ea quæ ad illud ducit, via, quæ ipsius testificatione longitudinem habeat trium millium studiorum. Hic enim plurimam Ostreorum colluuiem esse, & salis etiamnum multum inueniri, & marinas exhalationes in sublime ferri, propè ipsum etiam nauium maritimarum fragmenta monstrari, quæ hiantibus terris sint effusa: tum etiam columellas extare, super quibus delphini sunt, habentes hanc inscriptionem, χυρηναίων θεωρῶν. His Eratosthenes inductus, Stratonem Physicum, & Xanthum Lydum

C laudat, qui inter cætera, quæ multa recitat, existimarint ipsum Hammonis templum prius ad mare stetisse; ac deinde mari defluente, in mediterranea regione mansisse: atque oraculum, quia mari adiaceret, eò celebritatis, & nobilitatis peruenisse, non esse à ratione alienum: alienum verò à ratione esse, si dicatur, quam habet claritatem & existimationem hoc tempore, eam in tanto à mari interuallo acquirere potuisse. Aegyptum præterea priscis temporibus ad Pelusias vsque paludes & montem Casium & lacum Sorbonidem, mariis inundationibus fuisse subiectum, inditio esse, cùm salsugo effoditur, puteos ipsos arenæ & Concharum plenos inueniri, quasi mare antea regio fuisset. In his Xanthi dictis nihil Strabo inuenit absurdi, sed ad Stratonẽ reprehendendũ, qui inter cætera argumentum de fundo maris attulit, quod nec Straboni, probatur, nec quicquam habet momenti ad ea, quæ modò statui, eleuanda. Aduersus autem Erathostenem, Stratonem, & Xanthum, eadem dici intell gantur, quæ contra Herodotum Plutharchum sunt à nobis dicta. De Conchulis itaq; & Ostreis satis est responsum, illic ea nimirum reperiri, vbi succus idoneus ad ipsorum generationem inuenitur, nullam maris delapsi inducta necessitate. Hæc omnia Goropius. Sunt & alia loca, in quibus istiusmodi Conchylia longè à mari dissitis

D inueniuntur, vt in Heluetijs referente Zoographo in agro Solodurensi. Scribit & Gyraldus multas Concharum species in medio terræ & in montibus & in lapidicinis inueniri, quæ sunt propè Syracusas. Maius miraculum est quod scribit Gyilius (ex Athæneo, vt videtur) super erutis è terra Conchylijs his verbis. Posteaquam, sicut ait Nicolaus Damascenus, lib. 104. Hist. ad Apameam Phrygiæ vrbem Mithridatici belli temporibus motu terra discessisset, lacus qui antè ibi nunquam comparuissent, repentè extitisse, fluuiosque & fontes nouos ex eisdem locis terræmotu excitatos fuisse, veteresque multos exaruisse, ac nimirum plurimam aquam tum dulcem, tum salsam, tametsi ab eis locis mare longè abesset, ex visceribus terræ sic emanasse, vt tractum vniuersum tum Ostreis, tum alijs piscibus marinis referserint.

Ossa in terra generantur. Ossa in lapides.

Plutarchi inconsiderãtia.

Conchæ fossiles.

Loca alia longinqua à mari Conchis erta.

SENSVS. MOTVS.

Quibus sensibus careãt & quib. nõ.

SILICEA testa inclusis (id est, Testaceis) fatendum est, inquit Plinius, nullum inesse sensum, vt Ostreis. Et rursus: Carent, Conchæ visu, omnique sensu alio, quàm cibi & periculi. Atque hoc est, quod & Suidas scripsit, Conchas (τὰς κογχύλας) quamuis careant visu, escas tamen sequi videri, odorandi scilicet facultate. Cæterùm communis præceptor Aristoteles visum & alios externos sensus Testaceis non negat. Nam in quarto de animalibus capite octauo disputans, docensq; quibus animalibus insit sentiendi vis, Mollia & quæ vel crusta, vel testa operiuntur, atque etiam Insecta sensibus prædita esse omnibus constare asserit, nam & visu & olfactu, & gustu. Insecta enim, inquit tã pennata, quàm non pennata, procul sentiunt, vt mel Apes & Culices dicti Muliones. Iam Sæpiæ, Polypi, Gammari, odore escarũ allectati capiuntur, & Polypi quidem ita adhærescunt, vt auelli inde non possint, sed truncari inde non patiantur. At verò pulicaria herba admota, protinus ab odore eius resilire dicuntur. Gustus etiam similis ratio: interdum enim cibum prosequuntur diuersum, nec eisdem saporibus omnia delectantur. Nam Apes nullam ad rem putidam solent aduolare, sed dulcia petunt, Culices nulla dulcia gestiunt, sed acida. Tactu verò sentire omnibus datum animantibus est. Quæ autem siliceo tegmine operiuntur, olfactum, gustumq; habere constat, argumento escarum. Purpuris enim escas putidas Purpurarij emoliuntur & accedunt ipsæ ad eiusmodi escam à longè, vtpotè odorantes. Sensus item saporum ijs inesse, eisdem illis rationibus patet. Sapore enim rerum earundem quæq; delectantur, ad quas veniunt odoribus inuitata, quos gratos senserunt & discreuerunt. Adde quòd quacunq; os obtinent, ijs & voluptas per saporum attractionem euenit & dolor. De visu & auditu quanquam nihil certi, manifestiq; habemus, Vngues tamen ad strepitum se subtrahere, inferiusq; subsidere cernuntur, quoties ferramentum sentiunt admoueri. Exiguo nanq; extant, reliquo autem toto corpore perinde ac incubili, occuluntur. Pectines quoq; admoto digito delitescunt, mox comprimunt se vt cernentes. Natices item qui capiunt, non aduerso fluctu, sed secundo adeunt, quoties escam persequuntur: nec voce vlla, sed silentio agunt, vtpote cùm & olfaciant & audiant. Nec fieri posse aiunt, quin subterfugiant, si vox proferatur. Echinus inter Testacea genera quibus facultas ingrediendi est, Vertibula, Glandesq; inter immobilia eiusdem generis, olfactum minimè habere videntur. Hactenus Aristoteles, apud quem in quo de partibus capite quinto, cùm explicasset partes Mollium, Crustatorum, Testatorum, atque Insectorum, ad cibum accommodatas, legimus, oportere certè vt illud habeant, quod ei parti proportionetur, cui sentiendi principatus in sanguineo genere mandatus est, hoc enim in omnibus animalibus inesse necesse esse. Quod modò ad motum Testaceorum attinet. Albertus Magnus tradit ideo paruam in ipsis partium exteriorum diuersitatem esse, quoniam animantia sunt, quæ vno eodemque loco remanent, & si moueantur, paruum esse motum: esseq; quæ nullo pacto moueantur, sed affixa semper hæreant. Est autem hæc doctrina Aristotelis.

Sensus exteriores habere.

Insectorum sensus.

Mollium.

Apũ gustus.

An videant, & audiant Conchylia.

Natices, vt capiantur.

Echinus.

Motus.

Lib. 14. de anim. tract. 3. c. 2.

COITVS. PARTVS. GENERATIO.

Non coeunt.

IDEM philosophus, qui omnium animalium naturas quàm diligentissimè perscrutatus est, coitum, quin & partum istiusmodi animantium generibus, quæ testa integuntur, adimit. Nam etsi in decimoquarto capite libri primi de historia animalium super eo ambigere videatur, inquiens: An Testati generis vlla coeant, incertum est: plurima tamen non coire apertum est. In quinto nihilominus eiusdem historiæ capite decimoquinto hoc vnum ferè genus totum expers coitus esse scribit, & in noni capite trigesimo, testa intecta, inquit, vt Pectines, omneque Ostrearium siue Conchiarium genus, atque etiam Crusta intecta tunc optima sunt, cùm grauida, vt latè in Locustis & reliquis huiusmodi patet: sed quanquam testa intecta grauida dicimus, tamen nullum eorum, vel coitum, vel partum videmus. Sic ille. Sed tamen

Grauida dicantur, sed non pariunt.

A tamen in doctissimo Gallieni Imperatoris epithelamio legimus:

— *Non murmura vestra columbæ,*
Brachia non hederæ, non vincant oscula conchæ.

Et in mari rubro quasdam etiam Conchas nasci scribit Aelianus, testis tum non leuibus, concauis, & secturis distinctis, tum labris acutis, quæ cùm coeunt inter se sic alterno incursu coniunguntur, vt tanquam duram serratum coeuntium dentes videantur inter se conuenire, vnde fiat, vt si piscatoris natantis quancunq; partem, etiam si sub eam os subest, mordicùs apprehenderint, amputent: & similiter si articuli locum comprehenderint, neq; id mirum esse, cùm tanta sit marginum acies. Vt verò exactiùs quispiam de Testaceorum ortu & generatione volens satis fiat, non ab re fuerit altiùs ea ex eodem philosopho repetere, quæ is integro super ea capite complexus est. Generatio Testatorum, inquit, quoq; partim similis, partim dissimilis cæteris est. Idq; euenit ratione: quippe cum animalium comparatione plantis, plantarum animalibus assimilentur, ita vt semine gigni quodammodo velut animalia videantur; vt alio modo non semine, & tum sponte, tum ex se; aut alia sponte, alia ex se oriri. Sed quoniam naturam proportione plantis re-
B spondẽtem hoc genus habeat, hinc testa intectum aut nullum in terra gignitur, aut paruũ: quale genus Limacum est, & si quid eiusmodi aliud sit, sed rarum. At in mari, similiq; humore multa & varia gignuntur. Genus plantarum contrà mari lociſq, huiusmodi parum & nullum ferè: in terra autem hæc omnia oriuntur. Habent enim naturam proportionalẽ, atq; disiunctam. Sed quanto vitalius humidum, quàm siccum, & aqua, quàm terra est, tanto natura Testatorum, quàm plantarum, viuacior est. Nam aliàs eò quidem spectant, vt sicut plantæ ad terram, sic testata ad humorem se habeant, quasi plantæ Ostrea terrena, Ostrea plantæ aquatiles sint. Hinc etiam fit, vt multiformiora sint, quæ in humore gignũtur, quàm quæ in terra. Humor enim naturam habet ad effingendum afformandumque habiliorem quàm terra, nec multo minus corpulentam eam, quæ potissimum in mari habentur. Humor enim potulentus dulcis quidam, alumnusq; est. Quam ob rem quæ sanguine carent, nec natura calida sunt, ea nasci in lacu non possunt; minus etiam salsis aquis, quæ sint potulentiores gignuntur, vt Testata, vt Mollia, vt Crustata. Hæc.n. omnia sanguine vacant, & natura frigida sunt. Sed stagnis marinis & iuxta amnium ostia gigni solent. Quærunt enim vnà teporem, & alimentum. Mare aũt humidum, multoq; corpulentius
C aqua potulenta est, atq; etiam sua natura calidum est, vt particeps omnium partium sit, videlicet humoris, aeris, terræ. Itaq, omnia adipiscuntur, quæ singulis his locis gignuntur. Plantas enim terræ incolas quispiam esse statuerit, aquæ aquatile animalium genus, aeris pedestre, sed quod magis minusue & remotiùs aut propius res constet, magna miraq; differentia existit. Quartum genus non his locis quærendum est, quanquam aliquid esse exigit ordine ignis. Id enim quartum corpus enumeratur. Verùm ignis semper formam non propriam habere videtur, sed in alio corpore. Aut enim aër, aut fumus, aut terra esse videtur, quod ignitum est. Sed enim genus hoc apud Lunam quærendum est. hæc.n. quartam illam distantiam adipisci videtur. Sed de his aliàs. Natura Testati generis cõsistit, partim sponte, partim aliqua ab ipsis emissa facultate, quanquã sæpenumero ea quoq; spontina oriantur constitutione. Sed generationes plantarũ accepisse hoc loco cõgruit. Oriuntur enim earum aliæ semine, aliæ aumsione, nonnullæ etiam sobole, vt cæpe. Hoc igitur tertio modo Mituli gignũtur, quippe qui minores subinde iuxta principium adnascũtur. Buccina & Purpuræ, & quæ fauare dicuntur, quasi à seminali natura humores quosdam
D mucolos emittunt. Semen verò nullum esse eorum putãdum est, sed quo diximus, modo, plantis assimilantur. Quamobrem larga eorum copia prouenit, cùm primùm constiterit aliquid. Hæc enim omnia, vel sponte vt oriuntur, euenit. Itaq; ratione tunc magis, cùm origo præcesserit, consistunt. Aliquid enim excrementi singulis proficisci credendum meritò est ab eo principio, cui soboles quæq; adnascitur. Sed cùm similem habeant facultatem cibus excrementumq; cibi, fluantium substantiam similem esse constitutioni primæ consentaneum est: quapropter excremento hoc gigni probabile est. Quæ autem vel sobolem nullam procreant, vel non fluant, eorum omnium ortus spontinus est. Omnia verò quæ hoc modo consistunt, aut in terra, aut in aqua cum putredine gigni visuntur, & imbre admisso. Cùm enim dulce in principiũ constituendum secernitur, quod supereſt, talem accepit formam. Nihil autem gignitur putrescens, sed concoctum. Putredo verò & putridum excrementum rei concoctæ est. Nihil enim ex toto efficitur, quomodo neq; in ijs, quæ ab arte conduntur. Nam nisi ita esset, facere non requireretur. Sed quantũ inutile est, id aut à natura, aut ab arte detrahitur. Generantur autem in terra humoreq; animalia &

Li. 10. c. 20 Conchæ vbi coeant.

Li. 3. de gener. anim. c. 11. Testatorũ generatio, quibus comparetur.

Limacũ ortus.

Testata cur plãtis viuaciora.

Formæ multiplices in humore genitæ.

Quæ in lacu non nascantur.

Plantæ terræ incolæ.

In igne non generatur animal.

Testatorum generantur duobus modis.

Purpurarũ eur magna copia.

Quæ sponte nascantur.

plantæ, quoniam humor in terra, ſpiritus in humore, calor animalis in vniuerſo ineſt, ita vt quodammodò plena ſint animæ omnia. Quamobrem conſiſtunt celeriter, cùm calor ille comprehenſus ſiue exceptus eſt, Comprehenditur autem, & humoribus corporeis incaleſcentibus efficitur velut bulla ſpumoſa. Sed differentia nobilioris ignobiliorisue generis conſtituendi in comprehenſione principij animalis eſt. Huius autem rei cauſam, & loca habent, & corpus quod comprehenditur. In mari verò multum portionis terreæ eſt. Quocirca ex tali concretione natura Teſtati generis oritur, ita vt pars terrena citer dureſcat, cogaturq; eodem modo, quo oſſa & cornua (ſunt enim hæc illiquabilis igne) corpus intus contineatur, quod vitam obtinet. Vnum ex his genus Cochlearum coire perſpectum eſt. Sed an ortus earum per coitum ſit, nec ne, nondum ſatis exploratum habemus. Sed enim quæret quiſpiam rectè, quid nam in his ſit, quod ſecundum materiale principium genitale à mare profectum mouens potentia tale; quale ideſt de quo venit, animal efficit. At in his quid nam hoc eſſe dicendum ſit, & vnde & quod principium genitale ſecundum marem? Ponendum igitur in animalibus generantibus calorem in animali contentum, ſecernendo ex cibo ingeſto, & concoquendo facere excrementum, quod conceptus principium ſit. Nec ſecus in plantis, niſi quod in ijs & quibuſdam animalibus, nihilo maris principium deſideratur. Habent enim intra ſe hoc miſtum. At plurimorum animalium excrementum illo principio eget. Alimentum autem alijs aqua, alijs terra, alijs quod ex ijs conſtet. Itaq; quod calor in animalibus contentus ex alimento efficit, hoc temporis calor in aëre ambiente contentus ex mari aut terra concernit concoquens, atque conſtituit. Quod autem comprehenditur exceptum in ſpiritu animali, id conceptum facit, motumq; imponit. Conſtitutio igitur plantarum, quæ ſponte oriuntur, ſimilis eſt. Quædam enim ex parte contrahitur, & alterum eius partis principium genitale, alterum alimentum ſit primum ijs, quæ oriuntur. At verò animalia quædam verme naſcuntur, tum exanguia, quæ non ab animalibus gignuntur, tum etiam ſanguinea, vt Mugilum genus quoddam, & aliorum fluuiatilium piſcium: ad hæc, Anguillarum genus. Hæc enim omnia, quamuis naturam parum ſanguineam habeant, tamen ſanguinea ſunt, & cor obtinent: quod principium ſanguinarium corporis eſt. Quæ autem inteſtina terræ vocantur, vermis habent naturam, in quibus corpus anguillarum conſiſtit. Quamobrem de prima hominum, atq; quadrupedum generatione, ſi quando primùm terrigenæ oriebantur, vt aliqui dicunt, non temerè exiſtimaueris altero de duobus his modo oriri. Aut enim ex verme conſtituto primũ, aut ex ouo, quippe cùm aut intra ſe habeant cibum ad incrementum neceſſe ſit, qui quidem conceptus vermis eſt: aut aliunde accipere, idque aut ex parente, aut ex parte conceptus. Itaq; ſi alterum fieri non poteſt, vt affluat ex terra, quomodo animalibus ex parente relinquitur neceſſario, vt ex parte conceptus accipiatur. Talem autem generationem eſſe ex ouo aut verme fatemur. Ergo ſi initium vllum generationis omnium animalium fuit, alterutrum de his fuiſſe probabile eſſe apertum eſt. Sed minus rationis eſt vt ex ouo prodierint: nullius enim generationem animalem talem videmus, ſed alteram tum ſanguineorum, quæ diximus; tum exanguium qualia ſunt Inſectorum nonnulla & ea, quæ teſta operiuntur, de quibus agitur. Non enim ex parte aliqua oriuntur, vt ea quæ ouo naſcuntur. Incrementum etiam ſimiliter, vt vermes capeſſunt. Vermes enim augentur, in partem ſuperiorem, & qua principium continetur. Alimentum enim ſuperiùs ab inferioribus miniſtratur. Atq; id quidem commune cum ijs quæ ex ouo proueniunt, habetur: ſed illa totam materiam abſumunt. In ijs verò quæ ex verme gignuntur, cùm ex conſtitutione in parte inferiore contenta pars ſuperior creuerit, mox ex reliquo alimento inferior articulatur. Cuius rei cauſa eſt, quòd cibus poſtea quoq; in parte ſepto ſubiecta conficitur omnibus. Incrementum autem hoc modo fieri vermium, apertum in apibus, ceteriſq; ſimilibus, eſt. Principio enim partem inferiorem magnam, ſuperiorem habent minorem. Idem augeſcendi modus in Teſtatis etiam eſt. Quod & ipſum conſtat in genere Turbinato; ſcilicet anfractibus eius, qui ſubinde, accreſcentes plures efficiuntur in partem priorem, quod caput vocatur. Dixi ferè quemadmodum generatio, tum eorum, tum cæterorum ſponte orientium agitur. Omne autem genus Teſtatum ſponte inſtitui; apertum hinc eſt, quòd nauigijs putreſcente face ſpumoſa adnaſcuntur, & locis multis, vbi nihil tale aderat antè, pòſt per inopiam humoris facto cœno Oſtreæ prouenerunt: vt apud Rhodum inſulam, cum claſſis applicuiſſet, & ficilia proiecta eſſent in mare tempore pòſt cœno obducto teſtis Oſtreæ in ijs reperiebantur. Nihil autem partis genitalis emitti ab ijs argumentum eſt, quòd cùm Chij quidam ex Pyrrha Lesbi inſulæ Oſtreas viuas portaſſent, & in loca quædã maris reciproci æſtus

Animæ omnia plena.

Cochlea coeunt.

Conceptus principium.

Animalia ſanguinea, ex putredine.

Cor ſanguinis principiũ

Animalia, quæ ouo generentur.

Ex verme quæ generẽtur.

Inſecta vt incremẽtum ſumat.

Teſtacea ſpõte oriri.

Genitalẽ partem non habẽt teſtacea.

A æstus & luto similia dimisissent, plures nihilo fuere temporis spatio, quanquam incremento corporis plurimum profecerunt. Quæ autem oua vocantur, nihil ad generationem conferunt, sed inditio sunt nutricationis melioris, quale in sanguineis pingue est: quamobrem sapore per id tempus præstant, ciboq; laudantur, argumento quod & Pinnæ, & Buccina, & Purpuræ continent quidem semper ouum illud vocatum, sed aliàs maius, aliàs minus. Sunt etiam quæ non semper sed verè id habeant. Mox enim tempore procedente minuitur, demumq; totum aboletur, vt Pectines, Mituli, Ostreæ. Tempus hoc enim prodest eorum corporibus. Alijs nihil tale apertè venit, vt Callis. Sed singula eorum, & quibusnam oriantur locis, petere ex historia debes. Hæc omnia itaq; Aristoteles, qui & in quinto de historia capite duodecimo genus omne quod testa integitur verno autumnaliq; tempore habere cerni, testatur ea quæ oua appellant, exceptis Echinis cibo idoneis, quippe quibus etsi per ea tempora præcipuè vbertas ouorum est, tamen nullo tempore committitur, vt ouis omnino careant, sed maximè plenilunijs, diebusq; tepidis restituuntur reddunturq; pleniores: qua de re suprà plura diximus: Concharum quoq; corpora Lunæ effectu (in plenilunio) augescunt. Plinius. Idem omnes Conchas celerB rimè crescere scribit, præcipuè Purpuras.

Oua Testaceorum generationi inepta.

Quãdo oua vocata habeant.

TEMPERIES.

VIGENT Testacea vere & autumno: laborantq; per frigus & æstum, temporis exuperantiam ferre impotentia. Argumento est, quod Echinis euenit, habent enim id iam inde abortu naturę & plenilunijs vberius, non quia per id tempus copiosiùs pascuntur, vt quosdam putare diximus, sed quòd noctes tepidiores sint propter lucem pleniorem. Calorem enim desiderant, quoniam frigori patent, vtpote quæ sanguine careant. Ex quo fit, vt æstate potius vbiq; vigeant, præterquam in Pirensi Euripo, nam ibi non minus tempore hyberno probantur: cuius rei causa est, quod tunc vberius pabulentur, cùm pisces per id tempus ea loca relinquant. Aristoteles cùm dixisset latere aliquorum genus totum, aliquorum partim latere, partim non latere, testa intecta omnia latere tradit, vt in mari Purpura, Buccinum, omneq; id genus. Sed absolutorum latC tibulum euidentius esse condi enim secessu vt Pectines facere videntur. Aliqua leuiore quodam tegmine superimposito delitescere vt Cochleæ terrestres, idest Limaces, & adhærentium mutationem incertam esse. Non tamen eodem tempore omnia latere, sed Limaces Hyeme, Purpuras & Buccinna canis exortu dies circiter tricenos condi, Pectines etiam tempore eodem. Sed eorum plurima sanè latere algore vrgente & æstu.

Echinorum natura.

li. 8. hi. c. 13.

Quæ lateãt.

Cochleæ, vt lateant.

Quando lateant.

PRÆSAGIVM. ANTIPATHIA.

CONCHÆ adhærescentes, inquit Plinius, tempestatis signa sunt. Antipathiam quandam cum tonitru habere videntur, etenim sunt qui velint Conchylia & Ostrea tonitru sæuiente margaritas quasi abortiendo vomere, ideoq; multas in arena reperiri.

DENOMINATA.

D

Κογχαλίζειν authore Hesychio, πεποίηθαι ἀπὸ τῆς ἠχῆς τῶν κόγχων, à sonitu Concharum, forsan à sonitu, inquit author thesauri linguæ Græcæ, quẽ inflatæ reddunt: inflari autem eas & sonare, antècùm ex Plinio, tùm ex alijs diximus.

Κογχυλιευτὴς qui conchylia venatur, Conchyliarius, seu Conchyta, vt Plautus loquitur.

In rudente.

Saluete fures maritimi, Conchytæ atque Hamiotæ
Famelica hominum natio, quid agitis?

Mnrileg.

Budæus tetrasyllabως scribit κογχυλευθὴς à κογχύλη. In codice Iustiniani dicuntur murileguli, quasi Muricarij à Muricibus. Dicuntur & Conchylegi, Cod. de metallarijs, qui Conchylia, Murices seu Purpuras colligunt. Hinc & κογχυλίας λίθος, quem Hesychius esse dicit durum & in se habere κογχυλῖτε τύπες. Meminit huius lapidis Pollux quoque

Conchilias lapis.

innuens

Conchites lapis. innuens à Xenophonte vocari κογχυλιαθλω. Conchitea lapidem erui in foſſa Hildeſheimiæ vrbis; qui incuruis liris ad ſcapulas redeuntibus & aurei coloris armatura decoratur, teſtatur Georgius Agricola. Longus, inquit, eſſe ſolet palmos duos, latus palmum. Conchitæ lapidi alij etiam cognati ſunt, ſimiliter à ſimilitudine, qua Conchas aliquas ſiue Teſtacea animalium referunt, dicti; vt Cochlites, Myites, Ctenites, Strombites. Eſt & Cochites ſaxi, vel marmoris genus, cuius Pauſanias meminit in Atticis: Ex Græcis, inquit, ſoli Megarenſes Conchiten habent, & in ciuitate multa ex eo ædificarunt. In primis verò candidus eſt, & reliquis lapidibus mollior, cui Conchæ marinæ ſemper inſunt. Κογχυλαχοτες Heſychio ſunt γυναῖκες νυμφαι. O'στρακινδα Polluci luſus genus eſt, quo ducta linea diſpartitos in partes pueros diſperſit, mox proiecto Oſtraco ſiue teſta pars quæ ſupinum pronumq; eius caſum diuinarit, alteram in fugam dilapſam inſequitur. deprehenſus (aſinum nominabant) conſidet, repetitq; cantionem nox an dies. Luſum iſtum apud Hollandos etiamnum ex vſu eſſe ſcribit Nomenclator, vocarique ibi Luyſen oft noppem, ſiue hol ofbol, quod eſt planũ ne an cauum. Milphio ſeruus apud Plautum ait ſe Oſtreatum tergum geſtitare, ideſt, verberibus & vulneribus duratum, vt ſunt Oſtreorum teſtæ. Oſtreoſus, eſt Oſtreis abundans. Vtitur hac dictione Terentianus Maurus in exemplo Priapei carminis.

Oſtracida ludus.

In pannlo.

Oſtrearum tergum geſtare.

Nam te præcipuè in ſuis vrbibus colit ora,
Helleſpontia, cæteris oſtreoſior oris.

Lib. 1. Geor. Oſtrifer, qui Oſtrea, ſeu Conchylia producit, Virgilius:

Pontus & oſtriferi fauces tentantur Abydi:

Oſtracites gemma. *Li. 37. c. 10* Oſtracias ſiue Oſtracites, (ὀστρακίτις) gemma eſt Teſtacea, cuius duæ ponuntur ſpecies à Plinio, altera ſimilis achatæ, niſi quòd achates poiitura pingueſcit: altera tam dura, vt aliæ gemmæ fragmentis eius ſcalpantur. Nomen accepit hæc gemma ab Oſtrei ſimilitudine. Eſt etiam Oſtracites lapidis genus teſtæ ſimilitudinem habens, cuius vſus eſt pro pumice ad læuigandam cutem, vt legere eſt apud eundem Plinium. *Li. 36. c. 19*

MYSTICA.

Veneri dicata Concha. *Lib. 3. Sylu.* CONCHA Veneri erat dedicata, atq; eam ex Concha natam veteres fabulabantur. Concha itidem Cyprum deuectam canunt, Statius:

Ite dabit curſus mitis Cytherea ſecundos,
Placabitq; notos, ſors & de puppe timenda
Transferet, inq; ſua ducet ſuper æquora Concha. Et antea dixerat.

Lib. 1.

Hæc & cæruleis mecum conſurgere digna
Fluctibus, & noſtra potuit conſidere concha.

Dicatam ei deæ Concham nonnulli autumant, quoniam Conchulæ, Pinnæ, antequam excludantur, inter ſe quàm primùm coeant, ſed Ariſtotele teſtante, Conchyliorum coitus incertus eſt; quare alij ad ſalacitatem referunt, quæ concitetur ex eorum cibo: Vnde etiam apud Martialem legimus. *Lib. 2.*

Læuior ò conchis Galle Cytheriacis,

Id eſt Venereis. Sed & Propertius Concham Erycinam appellat.

Concha Erycina.

Et venit è rubro concha Ericina mari.

Et ante hos Plautus de ipſa Venere locutus. *In Rudente.*

Te ex concha natam eſſe autumant.

Alij deniq; idem ſignificare volunt, quod Phidiæ illuſtris illius pictoris ſymbolum, qui Elienſibus Venerem, Teſtudinem calcantem pinxiſſe legitur, eo ſymbolo, veluti tacita ambage indicans, mulierum munus eſſe, οἰκυρίαν καὶ σιωπὴν ideſt ædiũ cuſtodiam & ſilentium. Qua de re conſule Plutarchum, Stobæum, & Pauſaniam. Sed & hoc quoq; ſymbolum Phydiæ in priori ſenſu Placiades interpretatur ex authoritate Iubæ in phyſiologicis, nempe quòd Teſtudo toto corpore ſimul aperto in coitu miſceatur. Oſtrea verò etiam Helleſpontiaco ludibrio, inquit Pierius, ne deo dicam, ita dedicantur, vti Concha Veneri, putarim ob earum copiam, quæ Lampſaceno litore, totoq; Helleſponto ingens eſt: vnde Ityphallico veteris poëtæ ipſi Priapo dicto, ita legitur.

Mulierum officium. *Li. 2. Mitholog.* *Lib. 28. Hierogl.*

Nam te præcipuè in tuis vrbibus colit ora.
Helleſpontia, cæteris oſtreoſior oris.

Qui verſus apud Terentianum reperiuntur, vti paulò antè citauimus.

HIE-

HIEROGLYPHICA.

CONCHAM & Cancrũ pingebant Aegyptij Sapientes teste Horo Apolline, volentes significare hominem, qui seipsum non curat, sed curetur à propinquis. Per Ostrea verò picta sculptauè humanum genus significari, philosophorum antiquissimi tradiderunt. Hinc diuinus Plato humanum genus Ostreorum simile esse dixit: nulla enim potuit similitudine nostrę imbecillitatis naturam significantiùs explicare, cùm Ostrea inditium esse dixit animi in corporis carcerem & tenebras coniecti: ita enim Deus corpori animam adglutinauit, vt necessarium sit hominem corporis affectibus tangi vel inuitum. Quid verò aliud illa vel diuinæ vel stellaris essẽtię scintilla hic patitur, nisi quod dum corpori adhęrescit, & vinculis se coerceri sentit, & quodam obscuritatis carcere detineri? vnde fit, vt suæ plerunq; immemor originis, modò sensui se, modò appetentiæ subijciat & alieni facta iuris, cũ materia, cui adglutinata est, rapiatur in præceps. Piscatore igitur Petro opus est, qui nos aut scopulis auulsos, aut de imo maris fundo erutos assertori nostro litora reuisenti, pœnitentię prunis assos in escam apponat, vt ita absumpti in ipsius diuinitatis amplexu, ad sublimioris vitæ consortia transeamus. Quod verò testam Ostrea pro pelle habent, quæ sine eorum interitu auferri nõ potest, eorum sunt hieroglyphicum, qui nec squammas ignorantiæ deponere possunt diuinis admonitionibus quantumlibet instituti, nec cultũ spiritus suscipere patiũtur, qui quidem vt Hierosolymitanus Hesychius ait, etsi in mari baptismatis inueniantur, etsi in fluminibus pœnitẽtiæ, abominabiles tamen sunt: cumq; vitã sortiti sint in sacri lauacri tinctura, vocationem tamen, regenerationemq; corruperunt, dum neque pinnulas neque squamas induere procurarunt, sublimem videlicet vitam, cognitionemque diuinorum, quæ cælestis est, sed obcæcato corde in ignorantiæ voraginibus detinentur & propterea in his qui squamas habent, nequaquam adnumerantur. Quare Paulus fornicatorem, auarum idolis seruientem, maledicum, ebriosum, detractorem, legum bonorumq; morum corruptorem, à fratrum commercio submouet: Ostrea enim hæc sunt, & id genus reliqua, quæ sine squamis & pinnulis esse deprehenduntur.

Homo seipsum non curans.

Humani generis typus.

Anima vt corporis inhæreat.

Testis tegi quid significet.

EPITHETA.

CONCHA Empedocli apud Plutarchum βαρυνώτος, ideſt, tergigrauis nominatur his versibus:

Τῆτο μὲν ἐν κόγχαισι θαλασσονόμοις βαρυνώτοις,
Καὶ μὴν κηρύκωνες λιθορρίνων χελύωνες
Ἐν δ' ὄψει χθόνα χρωτὸς ὑπέρτατα ναιετάουσι. ideſt,
Inspice tergigraues Conchas quandoque marinas
Buccinus, exemplo q. obducta Chelys tibi saxo
Esse potest, summo vt videas in corpore terram.

Dicitur ibidem θαλασσονόμος quasi legem habens marinam, hoc est, marina, siue æquorea, quo postremo epitheto vsus est Martialis, dum canit:

Leuis ab æquorea cortex Mareotica Concha
Fiat: inoffensa curret arundo via.

Lib. 14. Epig. 209.

Erycina Concha.

Alijs Concha quoque Erycina vocatur, ideſt, Sacra Veneri Erycinæ, aut quòd Venus ex Concha marina prodierit, vt etiam innuere videntur verba Statij Venerem loquentem inducentis.

— *Et nostra potuit consurgere Concha.*

Margaritæ vbi nascantur.

Dicitur & Inda, quoniam Oceanus Indicus maximè mittit Margaritas, quæ oriuntur in Conchis: nec non etiam Sidonia, quoniam apud Sidonem frequentes fuerint, vel propter Conchyliorum sanguinem quo fiebat purpura. Cur Conchylia Horatio lubrica dicantur, sic explicat Turnebus. Lubrica Conchylia dicuntur, intus polita, leuia, nitida, etsi quædam foris scabra sunt & aspera, vt ex his quæ subijcit Flaccus, apparet, alioquin sunt politæ foris Conchæ, & quædam ab historicis vocantur Liostrea, quòd eorum sit leuigatior & æquabilior foris testa. Lunata verò vocauit Plinius, vel quòd curua fint in modum bicornis Lunæ, aut quòd noua impleantur luna. Conchæ quoque apud Ouidium cognominãtur, marinæ; tenues. *Terga canis super obsita Conchis.* Idem de ceto dicebat in quarto Metamor-

Conchylia lubrica cur dicta.

Lib. 1. c. 24. aduersa.

Lunata cur dicta Plinio

Metamorphoſios, & in decimoquinto habet: *Detritis Conchis leuior*. Horatio dicuntur viles, capaces: ſqualentes Virgilio, aliqui ſordidas interpretantur, malim aridas vel aſperas. Cicero grandes dixit, ſed hoc differentia, non epitheton eſt. Nominantur à Plauto è genere Concharum Plaguſia, quo nomine eas venire exiſtimat Turnebus, quæ cruſtam tegumenti latam patulamq; habent, quaſi πλακόεσσαι dicantur. Nam à πλακοῦς deducitur, inquit, quo nomine cùm ſit mons Ciliciæ, idem tamen etiam mons Placutius vocatur.

Geor. 2.
In Rudente.
Li. 17. c. 22.

PROVERBIA.

Cōcha digni qui dicātur.
Conchas degere.
Li. 2. de Oratore.

Κόγχης ἄξιος, *Concha dignus*. Quo loco author adagiorum: Rem nullius, inquit, pretij Concham dicunt Græci, quemadmodum Latini nauci & floccum. Vnde quod contemptiſſimum, nulliuſq; rei ſignificabant, id κόγχης ἄξιον dicebant. Cōchas legere prouerbio dicuntur, qui ad animum remittendum nonnunquam ad ludicra quædam ſeſe demittunt. Ita Cicero. Sed tamen ita narrare ſolet Scæuola, Conchas eos ad Caietam & Lucrinum legere conſueſſe, & ad omne animi remiſſionem ludumq; deſcendere. Hic ſcimus, inquit Manutius, non de futuros, qui nos dicant etiam gignere prouerbia, quos ad Angelum Politianum remittit, qui prouerbio nominatim & adpoſitè vſus eſt in Miſcellaneis, cuius viri authoritatem apud ſe ſanctiorem eſſe dicit, quàm vt metuat ab eius incomparabili eruditione vel latum digitum diſcedere. Valerius Maximus de Scipione & Lelio: Ita animi qooq; remiſſioni communiter acquieſcebant. Conſtat namq; eos Caietæ & Laurenti Conchulas & calculos lectitaſſe. Author adagiorum in eiuſdem adagij declaratione ſummi ocij eſſe ſcribit, Conchas & Vmbilicos legere in litoribus, qui luſus eſſe ſolet puerorum: quamquam, inquit, transferri poteſt ad eos qui aliud agentes, obiter etiam leuiora quædam animi gratiâ admiſcent.

Lib. 8. c. 8.

Conchā diuidere.

Κόγχλω διελεῖν, *Concham diuidere*, ἐπὶ τῶν ῥᾳδίως τι ποιούντων. οἷον, ταυτον ἐστὶ τόδε τῷ κόγχον διελεῖν. Et Suidas rurſus: Ὥσπερ κογχύλιον διελεῖν. παροιμία ἐπὶ τῶν σφόδρα εὐτελῶν. Author adagiorum reddidit. Tanquam Concham dilacerare, vel Conchylium diſcerpere. De imbecillis, inquit, & viribus longè inferioribus dicebatur, nam illiſæ ſolo rumpuntur Conchæ, quò cibus eximatur: aut inciſo neruo, quo ſe contrahunt, ac diducunt, contrahuntur. Hæc ille: videtur autem anguſtiorem feciſſe, vt vult Zoographus, prouerbij vſum, qui communior eſſe poteſt ad res quamuis, quæ nullo negotio peragatur. Illud quoq; Ouidij.

L. 4. de triſt.

Litera quot conchas, quot amœna roſaria flores.

Item illud in eodem ſenſu:

Litore quot conchæ, tot ſunt in amore dolores,

prouerbialiter prolatum videtur, de re innumerabili. Ὥσπερ λεπάς προσίσχεται, ideſt, vt vertit Adagiorum author, *Oſtrei ſiue conchylij in morem adhæret*. Ariſtophanes dixit inanum, quæ ægrè à iuuene diuellebatur. Cæterùm Lepas ſpecies Conchæ eſt, & non rectè Oſtreum vertitur.

Oſtrei in more adhærere.

VSVS IN VARIIS.

SCRIBIT Ferrantes Imperatus Neapolitanus lapides Concharum ſpecies referentes in calcem celeriùs redigi poſſe. Sed & Hollandi alijq; circumuicini populi maritimi calcem exuſtis in fornacibus Concharum generibus conficiunt candidiſſimum, & ad ędificandum perquam vtilem; quamquam minus quàm noſtra imbres perferat. Antiqui in vitium cultura Teſtaceis vtebantur, vt innuit Maro his verſibus,

Vſus ad cultūram.
Georg. vitium. 2.

Quod ſupereſt quæcunq; premes virgulta per agros;
Sparge ſimo pingui & multa memor occule terra,
Aut lapidem bibulum, aut ſqualentes infode conchas.
Inter enim labentur aquæ, tenuiſq; ſubibit,
Halitus: atq; animos tollent ſata.

Vbi Seruius, Cochleæ (meliùs Conchæ) propter admittenda ſpiramina infodiuntur; lapis

A lapis verò arenatius & propter spiramina, & propter immodicum hauriendum humorem si fortè nimius fuerit. Artifices aliquas quoque Conchas, præsertim verò illas, quæ margaritas ferunt, polire solent, hæ politæ nitore placent pulcherrimo, & iridis coloris æmulo proque diuersa ad lucem conuersione, vt colla columbarum vario, inde opera varia, ornamentaq; conficiuntur. Iisdem chartam læuigamus, isque vsus antiquus & Martiali notus, apud quem sic legimus.

Concharum politura. Lib. 14. Epig. 209.

Læuis ab æquorea cortex Mareotica Concha
Fiat: inoffensa curret arundo via.

Vsus ad suffragia.

Conchæ itidem marinæ suffragia primùm fuere, quas postea ex ære confectas ὀστρακίδας dixere; deinde fabæ albæ aut solidæ in vrnam ligneam absolutionis, nigræ aut perforatæ in vrnam æream condemnandi causa mitti solitæ. Solebant olim & Conchis ceu vasculis quibusdam sigilla includere, vt hodiè ligneis torno factis, vel è laminis stanneis æreisue, quò typi diutius conseruentur. Ad quod alludisse videtur Aristophanes. Καὶ τῇ κογχύλῃ τῇ πάνυ σεμνῶς σημείοισιν ἐπέσα. Quo loco Scholiastes addit dictum hoc à Comico, ὡς κογχας ἤτοι κογχύλια ἐπιτιθέντων ταῖς σφραγῖσιν ἀσφαλείας ἕνεκα, εἰς τὸ μὴ ἀφανίζεσθαι

In Vespis.

B τὰς τύπους αὐτῶν. In Xaguaguara Indiæ regione simili modo viri, vt Petrus Martyr scribit, pudenda sua testa marina includunt. Apud Cariarenses verò eodem teste Conchylijs marinis vtuntur in bello ad excitandos animos tempore pugnæ, quemadmodum nos antiquos Europæ factitasse antè diximus. In Africa, in Tebuto regno pecuniæ vim habent Conchyliorum Persicorum tegumenta, vt Leonius tradit. In Aethiopia item Conchæ quas porcellanas Itali, Lusitani Buzios vocant, monetæ loco sunt; nec non Bengalæ Concharum speciebus loco Baxaruchos monetæ vtuntur, sicuti legere est in prima parte nauigationis Hollandorum in Indiam. Apud Athenæum Didymus inquit solere aliquos lyræ loco Conchylijs & Ostracis collisis concinnum quendam sonum saltantibus edere. Pictoribus quoque in vsum cedunt Concharum testæ, quibus sua infundunt pigmenta.

Li. 4. dec. 3.

Pro classico.

Pro pecunia.

Pro lyra.

Erat ex ijsdem lusus quidem quem ὀστρακισμὸς siue ἐξοστρακισμόν, id est, relegationem dicebant. In eo populus testulis in vrbem missis aliquem relegabat, cuius nomen in ijs ipsis Ostracis inscriptũ erat. Ἐποστρακισμὸς verò ludus erat, quo Conchæ per superficiem aquæ mittuntur, & saltus ipsi Concharum proiectarum numerantur priusquam mergantur, ex ipsoq; saltuum numero victor pronunciatur, vt pluribus Pollux docet in nono, vbi etiam

Ludi ex Conchyliorum testis.

C ὑποστρακισμὸς vno in loco scribitur, sed malè, nã ἐποστρακίζειν agnoscit Suidas; & ἐποστρακισμον Eustathius, scribens esse εἶδος παιδιᾶς, καθ' ὃ ὀστρακια πλατέα ἐκτετριμμένα ὑπὸ θαλασσης, προίενται κατὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὑδατος. καὶ ἐπὶ πλεῖστα ἐνίοτε πολλάκις, σας ἀποησαντα δύσει κατὰ θαλάσσης, ἡδίω ποιεῖται πρόσοψιν. Vnde dicit manasse illud ἐπί τῶν ὅποι οὐχὶ μεταβαλλομένων, prouerbium, ὀστράκου περιστροφὴ, siue ὀστράκου περιστραφέντος, vel μεταμεσόντος; id est, τῶν πραγμάτων ἐξαλλαγέντων ὡς ἔτυχεν, rebus fortè fortuna immutatis. Dicitque ibidem Eustathius, etiam ab eis qui ὀστρακίνδα ludunt, prouerbium hoc ortum fuisse. Polluci idem ludus ὀστρακίνδα dicitur, citans Platonem in Phœdro, vbi ait; φυγὰς δὴ γίγνεται ἐκ τούτων, καὶ ἀπεστερημένοι ὑπ' ἀνάγκης, ὅποιν ἐρασὴς, ὀστράκου μεταπεσόντος. ἔστι φυγὴ μεταβαλών. ὁ δὲ ἀναγκάζεται διώκειν ἀγαναπτῶν, καὶ ἐπιθειάζων.

De quibus dicatur Ostracismus.

Metaphoricè verò de subita rerum mutatione dicitur & conuersione repentina, qualis est eorum qui ὀστρακίνδα ludunt. Eunapius. ὥσπερ ὀστράκου μεταπεσόντος, ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐχώρησε Ρωμαίοις, velut Ostraco conuersore Romanæ in melius cesserere. Lucianus in Apologia, περὶ τῶν ἐν μισθῷ συνόντων. Εἶτα πάντων ἐκλαθόμενος ὀστράκου φασὶ μεταπεσόντος, ἑκὼν ἑαυτὸν φέρων εἰς δουλείαν ἔτω περιφανῆ καὶ περίλεπτον ἐνῆκε. id est, deinde oblitus

D omnium, testula, vt aiunt, transmutata, volens ipse semet in seruitutem vsque adeo manifestariam & insignem coniecit. Adagiorum author incertum esse ait vtrum sumpta sit metaphora a ludi genere eo quem diximus, an ab Ostracismo suffragiorum genere quodam, quod per calculos ac fabas ferebatur, in hoc repertum, vt per id ciues, qui vel opibus immodicis, vel nobilitate, vel gloria, vel alia quauis insigni virtute multitudinis inuidiam in se prouocassent, in exilium decenne relagarentur. Hoc pacto fuit electus & Aristides: non aliam ob causam, nisi quòd molestum esset populo, iusti cognomen illi vulgò tributum. Ferebatur autem Ostracismus ad hunc modum. Ostraci, id est, Testæ viritim in comitijs dabantur. In eis, quem quisque veller vrbe cedere, literis inscriptis indicabat; hos deinde omnes in fori locum quendam cancellis circumseptum, deportabant. Porro magistratus quibus hoc datum erat negotij, primùm vniuersos recensebant, qui nisi plures sex millibus fuissent, nihil conficiebatur. Deinde semotis vniuscuiusque calculis, is qui pluribus calculis damnatus erat, ad decennium in exilium ire iubebatur, ita tamen, vt illi liberum

Metaphora de Ostracismo.

Ostracismus què ferebatur.

interim

interim eſſet fructus ſuos accipere. Erat itaque Oſtraciſmus non improbitatis caſtigatio, ſed vulgaribus animis inſitæ inuidiæ placatio. De luſu verò Oſtracorum antè ex Polluce diximus.

VSVS IN CIBO.

Quando meliora. Lib. 32. L. 9. hi. c. 30

QVANTOPERE varijs Conchylijs delectati ſint veteres, ac maximè Romani, obiter antea innui, & in ſingulorum ferè priuatis hiſtorijs patebit. Athenæus Oſtreacea quandoque humorem habere ſcribit lacti ſimilem, ecq; tempore luaſſima eſſe. Omnia autem teſte Plinio modicè collui in cibis oportet, quia ſaporis gratia perit. Optima ſunt cùm grauida ſunt, licèt nemo, vt ex Ariſtotele diximus, eorum vel coitum, vel partum viderit. Commune verò omnibus hoc eſt, vt ſalſum quendam in ſua carne ſuccum habeant, quo aluum citare nata ſunt, id quod vnicuique magis minuſuè datum eſt. Quæ enim dura carne conſtant, minus hoc habent, quàm Oſtreæ, quæ ſanè omnium Teſtaceorum molliſſimam carnem habent: paruæ verò Chamæ, Spondili, Solenes, Purpuræ, Buccinæq; & alia id genus, duram. Itaque Oſtreæ minus quidem nutriunt & aluum faciliùs mouent: quæ autem duriora ſunt, vberiùs alunt, & difficiliùs concoquuntur. Purpuræ Buccinæque duriore ſunt carne, ſuccumque efficiunt craſſiorem: ſed caro in alijs, præſertim in Oſtreis humidior tenaciorq; eſt. Præterea quæ duram habent carnem, & concoctu difficilia, ita corruptioni minus obnoxia ſunt. Qua quidem ratione ſæpius ea exhibere ſolemus ijs, quibus ex malorum ſuccorum copia cibus in ventre corrumpitur, ſiue eo ex iecinore affluant, ſeu in ipſius ventriculi tunicis contineatur. Dantur autem, inquit Galenus, ijs quibus cibus in ventre corrumpitur in optima aqua bis teruè decocta, ita vt cùm ſalſa prior iam ſentiatur in aliam quæ pura ſit, transferatur. Ea ijs quæ duram carnem habent, ſuccus procreatur, quem crudum vocant, ſicuti quæ molem, pituitoſus. Quemadmodum verò ea quæ ſuccum illum ſalſum exuerunt, carnem habent corruptioni repugnantem, & quæ aluum ſiſtat, ita ſi (cum ſale & garo condita fuerint) eorum ebiberis iuſculum, venter quidem abundè mouebitur, corpus verò nihilò ſentiet alimenti: at caro ipſa ſolidior & difficiliùs concoquitur, & crudum craſſumq; ac friguidum gignit ſuccum: maximaq; ex parte lentum ac pituitoſum: quamobrem ſenibus maximè incommoda eſt Oſtrearum, & Teſtatorum omnium caro. Mneſitheus Athenienſis de Teſtatis hæc prodidit; Oſtrea, Chamæ, & Mituli, cæteraq; id genus, carnem habent, quæ ob ſalſum, quem in ſe continent ſuccum, ægrè concoquitur, & ſi cruda edantur, aluum cient. Quod ſi concoquantur, vel in quouis humore, magnam ſalſuginis partem in eo relinquunt, quò fit, vt eorum iuſcula aluum turbent: caro verò ipſa, ſalſi illius ſucci iam expers, minimè ventrem perturbet. Quòd ſi probè aſſentur Conchæ, maximè tum ſalſæ euadent, vt quæ ſuccum iam habeant ab igne veluti ſuecenſum, & prope dixerim, abſumptum. Ad aluum vrinamuè ciendam cæteris præſtant Mituli, Oſtreæ, Pectunculi & Chamæ, vt author eſt Diocles Cariſtius. Galenus pariter Conchularum maris & cæterorum ferè Oſtreorum ſuccum planè tum ſalſum eſſe tradit, tum ventrem ſoluendi vim obtinere; quamuis earum caro, inquit, ventrem reprimat. Paulò aliter Cornelius Celſus, aluum moueri ait Cochleas, Oſtrea, Pelorides, Muſculos, & Conchulas ferè omnes. Et Plinius Phaniam phyſicum citans, Vrticam coctam cum Conchulis aluum ciere author eſt. Dioſcorides verò, Chamarum, Conchulatumq; in exigua aqua decoctarum ius, aluum ciere, idq; cum vino aſſumi vult. Lego & apud Serenum.

Nocumenta.

Aluum & vrinam quæ faciliùs moueatur. Lib. 3. ſimpl.

Ventri moliendo
Quodque ſatis melius verbis dicemus Horati,
Mugilis & viles pellent obſtantia Conchæ.

Venus è Conchanata cur dicatur. Li. 17. c. 22. In Rudente.

Aetius, quî re venerea vti nõ poſſunt, edere Polypos, & Conchãrum omnia genera iubet. Inſigniter ſanè Venerem incitat earum eſus, vnde Venerem Concha Cyprum vectam, alij è Cohcha natam voluerunt: atque huc pertinere putat Adrianus Turnebus illud Plauti: *Caue tu harum Conchas ſpreueris.*

Vt condiantur. Lib. 9. cap. 7. Lib. 4. cap. 3. Lib. 16. Geog.

Quod ad condituram Conchyliorum attinet: In omne genus Conchyliorum condimenta ſumes, inquit Apitius, piper, liguſticum, petroſelinum, mentam ſiccam, cumini pluſculum, mel & liquamen: ſi voles, folium & malabathrum addes. Diodorus Siculus Conchas permagnas legi in Aegypto ſcribit, quarum teſtis ſaxis attritis, interiore carne cruda ſapore Oſtreis perſimili veſcũtur, vbi verò tempeſtas ventorum vi diutius perſeuerat, Conchæq; deficiunt, ad oſſa cõfugere iam cumulata. Conchas, quæ carnem habeant, hoc modo Ichthyophagi teſte Strabone nutriunt: ijs in foſſam vel lacum immiſſis, piſciculos in cibum inijciunt, atq; in penuria piſcium vtuntur.

VSVS IN MEDICINA.

CONCHYLIA, inquit Sauonarola, & Ostrea magis medicinæ quàm cibo idonea sunt. Galenus ad ægilopes cum testis suis teri & apponi iubet: aliquos verò etiam aloen & mirrham miscere ait, & alias in lib. de composit. medicament. Conchas vstas vnum ex validissimis medicamentis ad achores esse. Eorundem testarum cinis vlceribus malignis prodest. Rasis Conchas marinas adustas abstergendo dentes purgare, ex non adustis cõtritis emplastrum applicatum adustionem ignis sanare asserit. Quomodo verò vrantur docet Seruitor his verbis. Oportet qui vult comburere Testas Conchyliorum, quòd terantur & ponantur in olla munda, & ponantur in furno figuli vna nocte, deinde extrahantur sicut combustæ, sicut cinis albus: sin autem ponas iterum in furno panis vel eodem dimittendo, nec sint alba calcinata. Et sunt qui ponunt Cochleas super prunas & exufflant, & dimittunt, donec fuerint albæ, & terunt & ponunt super Testam terream super carbones & exufflant, donec sint albæ secundum voluntatem eorum.

Euporist. 2. 106.
Ad ægylopes.
Ad Achores.
Ad vlcera maligna.
Testæ Cõcharum vt comburantur.

DE TESTACEIS TVRBINATIS in genere. Cap. II.

SYNONYMA.

Τρομβώδη in genere dicta sæpius Aristoteli, inter Testacea, maximè vbi de Cochlearum generibus ei sermo est Theodorus Gaza Turbinata interpretatur. Sunt autem hæc quæcunq; in volutas & anfractus, seu spiras, quales in præliis & torcularibus visuntur, Testas suas quoquo modo reflectunt, vt in Cochleis in primis cernere licet. Hę enim omnes Turbinatę sunt, sed breuiores rotundioresq; nec exeunt in mucronem suo Turbine, vt Strombi propriè & priuatim dicti. Zoographus ἑλικοειδῆ etiam dici posse putat, quoniam Græci ἕλικας vocant, quas diximus volutas, siue anfractus Et στρόμβος Rondeletio in genere sumitur pro omnibus Turbinatis: quemadmodum hisce verbis nobis scriptum reliquit. Massarius vir admodum doctus in suis annotationibus in nonum librum Plinij existimat Cochleas è Græcis appellari στρόμβους id est, Turbines. Eius hæc sunt verba. Sunt autem Cochleæ inter Testacea, quæ sanguine carent. Verùm aliæ aquatiles, aliæ terrestres sunt, quæ item in plures species distinguuntur. Aquatiles Cochleæ sunt, quæ Græcè Strombi, Latineq; Turbines communi nomine nuncupantur, quòd ex amplo in tenue deficiant in vertiginem torti. Sed ille mea quidem sententia fallitur. Nam Strombi à Cochleis secernuntur, vel ipso Plinio authore, qui in piscium marinorum catalogo, seorsum Concharum genere & Strombos recensuit: & alio in loco pro diuersis ponit. Quartanis Cochleæ fluuiatiles in cibo recentes. Deinde: Strombi in aceto putrefacti, lethargicos excitant odore. Reuera Cochleæ τῶν στρομβωδῶν nomine concluduntur, veruntamen στρομβωδη καὶ στρόμβοι multò latiùs patent. Nam στρομβωδῶν nomine intelliguntur etiam, quæ in longum Turbinem desinunt, & anfractus contortum, à quibus differunt Cochleæ, quòd testa quidem sint clauiculatim intorta, sed rotunda & non in longum protensa. dicuntur enim κοχλίαι, quòd habeant τὰ ἕλικα κυκλωτερῆ. Στρόμβοι verò etiã dicuntur, quibus testa quidẽ in Turbinem desinit, etiam si clauiculatim contorta non sit, vt ex superioribus Strombis, quos depinximus, perspicuum fit. Quod si quãdo apud authores confundantur hæ significationes obseruandum est præter rerum ipsarum naturam id fieri. Hæc omnia Rondeletius: cæterùm si Cochleæ a què ac Strõbi figurã amulentur, indeq; vocentur στρομβώδη, quid vetat quod nõ etiam Cochleas vocare possimus voce multò communiori. Equidem si Mucronis sola habeatur ratio, latiùs patebit Strombi significatio quàm Cochleæ, sed ita non videtur, voluisse mihi Massarius, sed quod simul omnia anfractuosa sint. Ita quoq; Hesychius non distinguit Strombum simpliciter κοχλίον interpretatus. Et in hisce Theocriti versibus trombus, & Cochlea ceu synonyma nominatur.

Turbinata quæ.
Strõbus pro genere.
Cochleæ quæ aquatiles
Aquatiles Cochleæ à Strõbis differunt Rondeletio.
Lt. 31. c. 11 & c. 10.
Strombode quid.
Contra Rondelet.
Ioy l. 9.

Τλῶῳ δὲ σρόμβῳ καλὴν ὄσρακον, ἣν κρέας αὐτὸς
Σιτᾶθλω, πέτραισιν ἐπ' Ἰκαρίαισι δοκεύσας,
Πέντε τομὼν, πέντ' ἶσον· ὁ δ' ἰηχαναχήσατο κόχλῳ.
Alteri verò Conchæ pulchram testam, cuius carnem ipse
Comedi, quam in scopulis Icarijs capiaueram,
Quam in quinq; partes diuisi præsentibus. Ille verò insonuit Conchæ.

Sic Strobilum quoque & Strabelum & Cochlon, & Concham, pro Cochlea marina, siue omni, siue genere illo, quo ad buccinandum vtebantur, authores vsurpare, ijs quæ subijciemus testimonijs, constabit. Στρόβιλοι, inquit Suidas, dicuntur Cochleæ & Buccinæ marina. Στραβηλῶ, τῷ κόγχῳ ἐπάλπιζον, Hesychius. Τὰς Τρίτωνας φυσαι φασι διὰ κοχλὸς τετρυπημένης. Impropriè itaq; Cochlea pro Turbinato etiam sumi possit. Est enim Turbo, vt ipsius Rondeletij verbis vtar, qui ex amplo, & lato paulatim in mucronem desinit, vt de Buccina scripsit Ouidius, dum canit:

Strobilus.
Strabelus.
Turbo qui d.

— *Caua Buccina sumitur illi*
Tortilis in latum, qua turbine crescit ab imo.

Huius figuræ est Turbo lusorius,

Quem pueri magno in gyro vacua atria circum.
Intenti ludo exercent, vt ait Virgilius.

Turbo lusorius.

GENVS, DIFFERENTIÆ. Forma. Natura.

TVRBINATORVM duo genera facit Aristoteles his verbis: Τὰ δὲ στρομβώδη ὥσπερ εἴπαμεν πρότερον: καὶ τούτων τὰ μὲν ἑλίκῃ ἔχοντα, οἷον κήρυκες: τὰ δὲ σφαιροειδῆ μένει, καθάπερ τὸ τῶν ἐχίνων γένος; hoc est Turbinati generis alia in anfractū intorta, vt Buccina, alia in globum circumacta, vt Echinorum genera. Aduersus quam diuisionem insurgit quodāmodo Rondeletius, dum alio in loco dicit Aristotelem in Turbinatis Echinos non recensere, quamuis testa opertos, vt ex his, inquit, verbis perspicuum est. Quæ testa operiuntur, vt Vmbilici, Cochleæ, Purpuræ (in textu Graco nihil est, quod Purpuræ respondeat.) & omnia quæ Ostrei aut Conchæ (nihil quoq; est, quod Conchæ vocabulo respondeat) nomine appellamus, atq; etiam Echinorum genus. Præterea Turbinatis tradente eodem (ibidem) hoc peculiare est, vt testæ postrema à capite clauiculatim intorqueantur. Operculum etiam ea omnia iam inde ab ortu naturæ gerunt: quæ Echinis nullo modo conueniunt. Sic ille, quæ sanè argumenta neutiquam meo iudicio conuincunt, quo minus Echini in Turbinatis sint recensendi. Cùm enim Turbinatis proprium esse dicit, vt testæ postrema à capite clauiculatim intorqueantur, operculumq; iam inde ab ortu naturæ ea omnia habeant, loquitur de ijs tantùm quæ verè, hoc est clauiculatim Turbinata sunt, & non de rotundis, vt sunt Echini, qui per se alterum, nimirum rotundum Turbinatorum genus efficiunt. Neque etiam verum est, quod in eo loco quem adducit Rondeletius, Echinos à Testatis, separet. Etenim philosophus eo toto capite agit de Testatis, eorumq; inter se differentijs: vnde à principio ferè capitis, paulò post allata verba, sed ipsa (testata nimirum) inquit, inter se numerosa discrepant differentia, tum testæ, tum carnis intus tatione: alijs.n. in eo genere nulla est caro, vt Echinis: alijs est, sed penitus inclusa, nec vlla ex parte conspecta, excepto capite, vt terrestrium Limacibus &c. Disertissimè verò in decimo eiusdem libri philosophus Echinos Testatorum generis facit inquiens: Echinus inter Testata genera, quibus facultas ingrediendi est, vertibula, glandesque, inter immobilia eiusdem generis, olfactum minimè habere videntur. Quid clarius? Possem præterea & alia philosophi loca adducere, nisi & ipse Rōdeletius suo se gladio occideret vel binis saltē, quæ subueniunt nunc mihi locis, quoru prior est in capite eodē de Strombis vbi hanc posuit Testatorū diuisionē. Sed ne qua sit in Testaceorum diuisione obscuritas, ea sic perspicuè distinguemus. Testaceorum alia sunt vndiq; contecta, alia parte duntaxat altera. Vndiq; contegūtur Tellinæ, Pectines, Mytuli, Conchæ aliæ. Altera tantū parte, vt lepas, auris marina. Rursus eorū quæ vndiq; integuntur, alia testa continua penitus concluſa sunt, vt nulla ex parte carnē detectā habeāt, veluti Holothuria, Tethya, Echini. Alia testa cōtinua inclusa q.dē, nec vlla ex parte cōspecta, dēpto capite, vt Bu-

Li.4 de part. cap.7. Turbinatorū duo genera.

Li.4.hist.c.4. Echini an Turbinatis annumerādi.

Turbinatis quid propriū Cōtra Rōael. Arist. explicatus.

Echinos inter Testata numerat Aristot.

Testatorum diuisio.

A cina, Purpuræ, Cochleæ: denique Turbinata omnia quæ capitis operculum habent. Alia testa vndiq; conglobata quidem, sed non in gyrum concluſa ſunt, quæ rimam habent ſine operculo, vt Conchæ venereæ. Alia vndiq; duabus testis contecta, vt Pectines, Chamæ, Dactyli &c. Alter locus eſt, qui nunc in mentem ſubit, in primo capite libri eius de Testaceis primi, vbi quoq; eorundem Testaceorum differentias ponens ſic loquitur: Ex his (Testaceis) alia ab alijs testæ duritia ſuperantur, vt Stellæ, Pulmones, Holothuria, Echini, (omnia enim iſta Oſtracodermis ſubijcit Ariſtoteles) longè minus dura testa contegũtur quàm Purpuræ, & Buccina &c. Fatetur itaq; Rondeletius Echinos à Philoſopho Testaceis annumerari, & ipſemet ille in ſua diuiſione ita ſcribit: quare mirari ſubit, cur poſtmodum Echinos inter Testata non repoſuerit, loco de ijs agens inter Testata: & Cruſtata medio: Nam quod Plinium in Cruſtatis recenſuiſſe ſcribit, locus ille Plinij quem adducit, mihi valdè eſt ſuſpectus, quin doctiſſimus Maſſarius longè aliter eum interpretatur. Agens enim is author toto nono libro de varijs animalibus aquatilibus, nominatim verò capite vigeſimo de ijs quæ ſanguine carent, & trigeſimo de Cancris, Echinis & Echinometris, vbi de Cancris eſſet locutus, ſubit, Ex eodem genere ſunt Echini &c.

Plinius inter Cruſtata Echinos poſuit.

B vnde Rondeletius ea verba ad proxima referenda arbitratur vnà cum Zographo, (quanquam ille ad Cancros, hic ad Loeuſtas refert) Maſſarius verò ad exanguia; & meo iudicio rectè, nam in ſequenti ſubinde capite idem Plinius nullo interpoſito alio animali iterum ſubdit: In eodem genere Cochleæ &c. Quare ſi & hoc ad Caneros vel Echinos, de quibus vltimùm erat locutus, eſſet referendum Testacea qualia Cochleæ ſunt cum Cruſtaceis cõfudiſſet. Non me latet interim Plinium in ea fuiſſe opinione, quod Echini ſint Cruſtacea, ſed Rondeletius id videtur ignoraſſe, cùm locum Plinij minimè adducat. Is autem in eodẽ libro capite duodecimo legitur, vbi agit de digeſtione aquatilium per ſpecies, atq; ita inſit: Aquatilium tegumenta plura ſunt. Alia corio & pilo integuntur, vt vituli & hippopotami. Alia corio tantùm, vt delphini: cortice vt teſtudines: ſilicum duritia, vt Oſtreæ & Conchæ: Cruſtis vt Locuſtæ: Cruſtis & ſpinis, vt Echini: ſquãmis, vt piſces; aſpera cute, vt ſquatina; molli, vt muræna: alia nulla, vt Polypi. Sic Plinius: cæterum nos, Philoſophum potius ſequentes, Echinos inter Testata ponemus, & alterum Turbinatorum genus faciemus. Vt itaq; diuiſionem Philoſophi repetamus, Turbinata quidem non omnia ἑλίκλω habere cõſtat ex verbis eiuſdem: Pars poſterior in Mollibus adducta eſt in anterio-

Echini Cruſtacei Plinio.

Turbinata omnia non habent. ἑλίκλω.

C rem, ſicut in Turbinatis Teſtatorum. In vniuerſum enim testa, partim cum Cruſtatis, partim cum Mollibus conueniunt. Cruſtatis quidem, quòd partem terrenam foris, carnoſam intus habent. Figuram autem corporis eodem modo quo Mollia, Testata etiam quodammodo omnia habent: maximè verò è Turbinatis ea, quæ volutam habent, μάλιστα δὲ τῶν στρόμβωδῶν τὰ ἔχοντα τὴν ἑλίκλω. (Gaza vertit: quæ ex Turbinatis cuniculo in anfractum contorquentur.) natura enim horum vtrorunq; perinde ſe habet, quaſi quis directa linea (vt in quadrupedum ac hominum genere eſt,) primùm extrema lineæ parte ſuperiore os ſitum intelligat, quà a: mox ſtomachum quà b. tum ventrem, quà c. deinde inteſtinum vſq; ad oſtium excrementi, quà d. Hæc ita in ſanguineo genere diſpoſita ſunt &c. At verò Mollia & Turbinata, inter ſe quidem proximè conſtant, ſed illis è conuerſo. Finis enim ad principium flectitur, quaſi quis lineam inflectendo (in circulum) adducat d. ad a. Cùm enim ita partes interiores eis collocentur, (foris) ambit alueus in Mollibus, τὸ κύτος: in Teſtato genere, Turbo, ὁ στρόμβος. (Notandum hîc monet Zoographus, quòd Strombus & pro teſta exteriore tantùm, & pro animali toto accipitur.) hinc fit vt excrementũ meatu ori vicino emittatur. Hæc Ariſtoteles. Helicen autem fortè ea tantùm habuerint, (inquit Zoographus) quæ in turbinem, veluti pyramidis forma exeunt, alia, vt Cochleæ quædam, lineas ſuas aliter digeſtas habent, circulorum ferè forma: qui plures ita coniuncti

Vt cum Mollibus & Cruſtatis conueniant.

Strõbus pro teſta exteriori, & pro toto animali.

D ſunt, vt minores à maioribus contineantur, quod in helicoide linea non fit. Quomodo à Mollibus differant, etiam in Mollibus dictum eſt. Ab vniualuibus, biualuibuſq; differunt præterea, quòd illis adnata ſit caro, cùm turbinatis magis ſit ſoluta, vti idem Philoſophus ptod dit, apud quem plura de Turbinatorum partium forma inuenio, & ne ſæpè in particularium hiſtoria veniant repetenda, hîc adferam. In quarto itaque de partibus, capite quinto, cùm dixiſſet Cochleas & dentes præduros, acutoſq; habere, & quod interiacet dentibus, carnoſum ſimiliter vt Mollia & Cruſtata, promuſcidem etiam inter aculeum & linguam: inſuper ori iungi quaſi ingluuiem auium à qua ſtomachus eſt, & ſub hoc venter, in quo ſitum eſt id quod papauer vocatur, mox inteſtinum continuum tendi ſimplex, originem à papauere illo ducens. In omnibus.n. Teſtaceis ineſt hoc excremẽtum quod vel eſculentum eſſe præcipuè ſentitur, ſubdit: cætera etiam Turbinata, vt Purpuræ,

Turbinata vt ab Vniualuibus Biualuibuſq; differant.

Buccina (κήρυκες) ſimiliter vt Cochleæ conſtãt. Biualuibus quomodo differant, modo diximus, at quomodo hiſce eiſdẽ aſſimilentur, diximus ſuprà in Teſtaceis in genere, nimirũ vt operculo quodã congenito carni patulæ oppoſito claudantur. In quinto hiſtoriæ c. 15. cùm dixiſſet eundem modum & idem tẽpus gignendi eſſe Buccinis, quod Purpuris, adiungit, Operculum item oris idem tam huic vtriq; generi adhæret natiuum quam cæteris Turbinatis omnibus. Paſci quoq; exerta lingua appellata ſub illo operculo ſolent. Diximus quoque carnem alijs Teſtatis nullam eſſe, vt Echinis; alijs eſſe, ſed penitus incluſam, nec vlla ex parte conſpectam, excepto capite, vt terreſtrium Limacibus & ijs quæ Cocalia quidam appellarunt, & aquatilium Purpuris, Buccinis, Cochleis & reliquis Turbinatis. Interiorum natura in Turbinatis (ſumpta ſunt hæc ex eodem philoſopho hiſtor. quart. capit. quarto,) omnibus ſimilis eſt, nec niſi magnitudine (exceſſuque) variat: alijs enim partes maiores, alijs euidentiores, alijs minores, obſcurioresque ſunt. Adhæc diſcrimen illud duritiæ, mollitiæ, cæterarumque eiuſdem generis affectionum. Caro enim prima in ore teſtæ, quam omnia toroſiuſculam habent, alijs magis talis, alijs minus. Caput eius partis medio prominulum iungitur, & cornicula duo quæ pro magnitudine plus minus capiunt incrementi. Exerunt caput more eodem omnia, idemq; per merum retrahunt introrſum. Nonnullis etiam os & dentes acuti, breues, & tenues, vt Cochleæ. Promuſcidas etiam gerunt modo Muſcarum: quod quidem membrum linguæ ſpeciem præ ſe fert. Habent hoc idem & Purpuræ & Buccina firmum & toroſum, quo ſimiliter vt aſili & tabani quadrupedum tergora penetrant, imò longè validiùs: teſtas enim eſcarum poſſunt perforare. Venter os protinus excipit, ſimilis in Vmbilicis ingluuiei auium; habẽtq; parte inferiore duo albida, toroſa, mammis ſimilia, cuiuſmodi carunculas vel in Sæpijs eſſe animaduertimus, ſed hæc toroſiora. Gula à ventre duplex, longa, porrigit ſe vſq; ad papauer, quod poſtremum fundo commiſſum eſt. Hæc ergo vt in Purpuris & Buccinis conſpicua in clauicula teſtæ continentur. Quod autem gulæ ſubiungitur, inteſtinum eſt, gulæ ipſi continuum, ſimplexq; ex toto vſque ad exitum: cuius initium circa anfractum papaueris eſt, quà & laxius hæret, quod enim κήχωνα, Latini verbum è verbo papauer appellamus, in omnibus Teſtaceis generibus ineſt. Hinc ſurſum verſus replicans, carnis repetit ſedem, finitéque ad caput, vnde ejicitur excremẽtum, pariter in omnibus Turbinatis generibus tam aquaticis quam terreſtribus. Hæc eſt interiorum partium, quibus Turbinata conſtant, deſcriptio, prout ex Philoſopho citat Rondeletius: qui item poſt traditas omnium Teſtaceorum differentias: Ex his omnibus, inquit, ea tantùm hîc tractamus, quæ teſtam habent vnicam totam continuam, atq; hoc quidem Turbinatis proprium eſt, quò à reliquis ſecernatur: ipſis tamen omnibus commune eſt, quod iam diximus, quodq; teſta intorta ſit. Cæterũ hoc de anfractuoſo genere tantùm, non de rotundo intelligendum eſſe diximus ſuprà ex Ariſtotele. Scitu quoq; dignum eſt quomodo creſcant. Huius quoque meminit Philoſophus in tertio de generatione cap. vltimo, vbi cùm demonſtraſſet Teſtata creſcere, vt vermes, id ipſum etiam in Turbinato genere conſtare teſtatur, ſcilicet anfractibus eius qui ſubinde accreſcentes plures efficiuntur in partem priorem, quod caput vocatur. Cruſta illa prætenui, quæ à fronte integitur, quaſi biualue ex vniualui efficitur, eodem teſte, agenteque de Teſtatorum omnium congenito operculo quo carni patulæ oppoſito clauduntur. Alias etiam cùm dixiſſet Nerites quaſi tegmine dimoto adhærere, quod velut operculum ſibi poſſident. Vſum enim, inquit, quem biualuibus pars vtraq; adminiſtrat, eundem altera exhibet Turbinatis. Cõtinent papauer ſua omnia clauicula, vt in quarto de partibus, capite quinto docuit, & in quarto de hiſtoria animalium capite quinto Echinos ſcribit habere quid amarum nec eſculentum, idq; eſſe etiam in teſtudine, rubeta, rana atq; etiam in Turbinato genere, & in Molli, ſed colore diuerſo, & aut omnino inguſtabili, aut magis ab vſu cibario alieno. Alibi cùm ſcripſiſſet, Echinis euenire, vt quod caput appellant, & os verſus terram ſit, quod verò ad excrementi exitum deputatum eſt, id ſupra habeatur, idem omnibus Turbinatis Patelliſq; euenire tradit: paſtum enim de imo peti neceſſe eſſe. Mouentur etiam Turbinata atq; ſerpunt omnia, parte dextra, non ad clauiculas, ſed in aduerſum. Ex eodem, qui demum quomodo coeant, etiam nobis hoc reliquit in quarto de partibus capite nono. Mollium, inquit, partium interiores antè, cùm cæterorum expoſui, tunc exteriorem ordinem proſequemur. Habent hæc foris alueum corporis indiſcretum, & pedes parti prioti iunctos circum caput, infra oculos, circà os & dentes. Sed cùm cætera animalia quibus pedes aut parte anteriore, poſterioreq; eos habeant, aut latere, vt ea quæ multis pedibus innituntur & ſanguine carent, hoc vnum genus pedes parte, quam priorem in eo capimus, omnes continet. Cuius rei cauſa eſt, quòd

pars

Operculum.

Carnem quæ habeant.

Interiora turbinatorũ.

Caro.

Caput.

Dentes.

Promuſcis.

Venter.

Gula.

Inteſtinum.

Papauer.

Turbinatis quid proprium.

Qui creſcãt.

Operculum.

Amari aliquid habent.

Quomodo coeant.

A pars eius posterior ad priorem eius adducta est, extremaq; coeunt & confunduntur, quomodo Turbinatis inter Testata accidit &c.

DE TESTACEIS IN SPECIE.

Et Primùm
DE NAVTILO. Cap. III.

CVM vtilitatis, tùm partium præstantia, quam hîc potissimum obseruamus, Turbinata cæteris Testatis anteponenda videntur. Inter hæc verò Nautili historia primo loco congruè texetur. Etenim cum Crûstaceis ac Mollibus, de quibus proximè iam diximus, conuenit, quia pedibus in- B structus est, vnde Polypis accensetur ab Aristotele; cum Testaceis, quia Testa includitur; cum Testaceis autẽ turbinatis, quia Cochleæ ferè in morẽ σρομβώδης est. *Ordinis ratio.* *Li. 4. hist. c. 1*

ÆQVIVOCA SYNONYMA.

NAυτίλος legitur inter fabulas Timothei Milesij: & apud Varinum ναυτίλος & piscem & nautam significat; quæ sanè significatio nostro turbinato conuenit, quod Aristoteles alijs ναυτίλοι & ναυτικὸν, & ὠὸν πολύποδος nuncupari scribit; quanquam Theodorus Gaza hæc aliter legerit, Ναυτίλον autem nautam vertit, vt pòst patebit. Suidæ etiam ναύτης dicitur. Nauplium Plinij idem animal esse cum Nautilo (etiamsi & hunc nominet Aristoteles) dicemus mox, vbi de generibus agemus. Robertus Constantinus Nauplij Concham nunc à Græcis θαλάμιλλα τυκταποδία, vocari testatur. Nautilus Plinio etiam Pompilos nominatur, dùm ait: Inter præcipua miracula est qui vocatur Nautilus, ab alijs Pompilos. Πομπίλος Eustathius pagina 1070. dicit esse ζῶον θαλάσσιον ἐρωτικὸν, ποικίλον, Πλαμίδι ἐοικός. Et pag. 1067. tradit hunc πομπίλον à quibusdam nominari ἱερὸν ἰχθύν, vt à Timachide, vbi ait πομπίλοι ἱεροὶ ἰχθῦς, quod hemistichium & apud Athenæum legitur, vbi multà de hoc Pompilo. Ibidem ex Thalassijs Pancratis: *Fabula Timothei Milesij.* *Nauplius Plinij.* *Pompilus & Nautilus synonyma Plinio.*

C Πομφίλος ὃν καλέουσιν ἁλίπλοοι ἱερὸν ἰχθύν. id est,
Pompilus quem vocant Nautæ sacrum piscem. *Pompilus sacer piscis dictus.*

Cæterùm de amore huius piscis erga nautas, ibidem ex Nicandro, *Lib. 7.*

Πομφίλος ὃς ναύτῃσιν ἀδημονέουσι κελεύθοις
Μηνοῦσαι. id est, vt vertit Natalis Comes,
Est assuetus iter miseris ostendere nautis *Pompili piscis amor erga nautas.*
Pompilus. Et ex Alexandro Ætolo
Πηδαλίῳ ἄκρῳ ἐπὶ πομπίλος ἀνιοχεύει.
Pompilos extremo residens temone gubernat.

Aliquantò pòst ex Corinna,

Πομπίλε, ναύτῃσιν πίμπων πλόον εὐπλοον ἰχθύς
D Πομπεύσαις πρύμναθεν ἐμὰν ἀδελαν ἑταῖραν:
Pompile, felicem qui nautæ per freta cursum
Præbes, iple meam rexisti latus amicam.

Ibidem ex Apollonio prolixè refert fabulam de Pompilo illo, quem scribit Eustathius ab Apolline comprehensum, in cognominem piscem transformatum esse, naui qua eum vehebat, in saxum conuersa; sed aliter quàm Eustathius fabulam enarrat. Ibidem ex Dionysiò Iambo, qui itidem à nautis Πομπίλον vocari ἱερὸν ἰχθύν tradit, εἰ δὲ πελάγιος, καὶ παρὰ τὰς ναῦς πυκτὰ φαίνεται, ὅμοιος πελαμίδι, ποικίλος. Est autẽ marinus piscis, varius ac Pelamydi similis, qui ad naues sæpe conspicitur. Aliquãto pòst ex Clitarcho. οἱ ναυτικοὶ πομπίλον, ἱερὸν ἰχθὺν προσαγορεύουσι, διὰ τὸ ἐκ πελάγους προπέμπειν τὰς ναῦς ἕως εἰς λιμένα. διὸ καὶ πομπίλον καλεῖσθαι, χρυσοφορον ὄντα. Nautæ sacrũ piscẽ Pompilũ vocãt, quia naues mittat ex mare vsq; ad portũ, idcirco Põpilus appellatur, cùm sit aurata. Plinius de Thynis: Idem sæpe nauigia velis euntia comitantes, mira quadã dulcedine per aliquot horarũ spatia & passuũ milia à gubernacul.s spectantur, ne tridente quidẽ in eos sæpius iacto territi. *Lib. 9. c. 15.*

Pompilus comitatur nauigiorum cursus.

riti. Quidam eos, qui hoc è Thynnis faciant, Pompilos vocant. Idem sub finem libri trigesimi secundi, Pompilum qui semper comitetur nauigiorum cursus. Ex quibus omnibus liquidè constat Pompilum duo diuersissima animalia significare, Nautilum nimirum de quo agimus, & Thynni genus. Porrò Nautilum vulgus Neapolitanum Bellonio teste Muscardinum & Muscarolum nominat, quod etiam nomen Osmylo commune est. Apud nos, quod sciam, nomen non habet, sed Latino vtimur. Zoographus Germanicum finxit, ein Farkuttel, aut Schiffkuttel.

Muscardinus.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

IN librum de Testaceis, inquit Guliel. Rondeletius, Polyporum genera duo Conchis indita reijci possent, sed cùm Polyporum tractationem aggressi simus, superioribus; vt potè quorum genera sint, vt Aristoteli placet, rectè adiungentur; Ἔτι δ' ἄλλοι δύο εἰσὶν ὀστρεῖοις· ὁ, τε καλούμενος ὑπό τινων ναυτίλος, καὶ ὁ ναυτικὸς, ὑπ' ἐνίων δὲ ὠὸν πολύποδος. Τὸ δὲ ὄστρακον αὐτῶν ἐστὶν οἷον κύτος κοῖλος, καὶ οὐ συμφυὴς. ἔστι γὰρ μεταξὺ πολλάκις παρὰ τὴν γῆν, εἰθ' ὑπὸ τῶν κυμάτων ἐκκλύζεται εἰς τὸ ξηρὸν, καὶ περιπεσόντος τοῦ ὀστρέου ἁλίσκεται, καὶ (ἢ) εἰς τὴν γῆν ἀποθησαυρεῖ. εἰσὶ δὲ αὗται μικροὶ, τῷ εἴδει δὲ ὁμοῖοι ταῖς βολυταίναις. Καὶ ἄλλος δ' ὀστράκῳ οἷον κοχλίας, ὃς οὐκ ἐξέρχεται ἐκ τοῦ ὀστράκου, ἀλλ' ἔστιν ὥσπερ ὁ κοχλίας, καὶ ἔξω ἐνίοτε προτείνει τὰς πλεκτάνας. id est. Duo alij sunt Polypi testis conclusi: (ὀστρείοις, malim inter Testacea, ὀστρείοις) chim Ostracodermo synonymum est, vti ex Galeno alibi diximus.) is qui dicitur à nonnullis Nautilus, siue Nauticus, siue ouum Polypi. Testa huius Pectinis testæ similis, quæ caua est, nec ita vt ei cohæreat. Sepius is iuxta terram pascitur, vnde fit, vt in eam à fluctibus cijciatur, & testa excussa capiatur, vel in terra pereat. Isti parui sunt, & facie similes Bolitænis. Alter Cochleæ modo testâ munitur, quam nunquam deserit, sed brachia duntaxat interdum exerit. Hactenus Aristoteles interprete Rondeletio, qui meo iudicio probè vertit, tanquam duo tantùm genera Nautilorum Aristoteles descripserit; non; vt Gaza & alij eum secuti, tria. Quòd si pro verbis istis, καὶ ὁ ναυτικὸς, legas, ὁ καὶ ναυτικὸς, nihil prorsus dubitationis supererit. Plinium quoque pro genere vno omnia hęc Aristotelis verba accepisse apparet. Alterum deinde genus est, καὶ ἄλλος δ' ὀστράκῳ οἷον κοχλίας, &c. Enallagæ etiam numerorum, casuum & huiusmodi, nimiũ familiares Aristoteli, hîc quoque mouere Gazam potuerunt, vt genus vnum in duo distraheret, nam cùm in singulari numero verba & nomina aliquot rectè posuisset philosophus, mox numero temerè mutato ceu de pluribus vno loquens, inquit: Εἰσὶ δὲ αὐτοὶ μικροί, &c. Sed quilibet etiam mediocris iudicij, perlectis philosophi verbis, genera solùm duo eum statuere animadvertet: vnum in testa Pectunculi, testæ suæ non adnatum: alterum verò in Cochleari testa, & adnatum ei. Si quis tamen Gazæ translationem adhuc desideret, ea huiusmodi est. Duo item visuntur genera (Polyporum) Conchis indita: quorum alterum Nautam aliqui vocant, alterum Pompilũ, siue ouum polypi. Testa ijs (αὐτῶν eius, Græcè in singulari numero) vt Pectunculis, &c. Est etiam qui Cochlearum more silíceo tegmine ita muniatur, vt nunquam egredi soleat, suaque interdum brachia exerat. Ex his conijcit idem Rondeletius prioris generis testam esse eam, quam capiti de Nautilo præfixit, nimirum eam quam & nos depictam exhibemus: Ea enim vnica, inquit, Concha constat caua, & vt inquit Plinius, acatij modo carinata, puppe inflexa, prora rostrata (Plinij quidem hæc verba sunt de Nauplio, tanquam altero genere nautili, vt doctissimè in suo corollario Zoographus demonstrat.) Quòd is sit Nautilus, quem exhibemus, quodque simplici testa constet, maximè Athenæi authoritate confirmatur, qui sic scribit interprete Natali. Qui verò Nautilus dicitur, sicut ait Aristoteles, non est quidem Polypus, at similis quod spectat ad cirros dorsumque habet crustatum, emergitq; de maris profunditate, in sese Concham habens conuersam, ne aquam excipiat, atque ita conuersus nauigat, duos cirros superius exerit; inter quos membrana quædam tenuis conspicitur, ijs similis quæ digitis palmipedum auium insertæ continentur, alios duos cirros pro gubernaculis in mare demittit: si quid verò ad se veniens videat, pedes protinus contrahit, ac Concha mari repleta, quàm celerrimè in profundum demittitur. Vides hîc Athenæum Nautilo dorsum duntaxat testaceum tribuere, eique ob id simplicem esse testam, quòd eam aqua modo impleat, modò vacuet. Reprehendit idem Rondeletius Bellonium, qui Concham margaritiferã vulgò dictam secundam speciem esse putârit. Sunt, inquit, de hac Cochlea mar-

L. 4. Hist. 1.

Nautilorum quot genera Arist.

Gazæ lapsus.

Lib. 7. c. 32.

Cirrorum vsus.

gari-

A garitifera scribens, qui hanc secundam esse Nautili Conchæ speciem tradunt, sed falsò, vt ex Aristotele dilucidè colligitur his verbis: Præter dicta Polyporũ genera, duo sũt Cõchis indita, quorum alterum à quibusdam Nautilus &c. Alterum genus veluti Cochlea in testa latet &c. Primùm stupidi est nõ animaduertisse Aristotelem duo tantũ Polyporum genera Conchis concluſa constituisse, vt ex verbis eius liquet, contra cuius mentẽ author libri de Aquatilibus (Belloniũ intelligit,) tria ponit. Tertia, inquit, Nautili species ab Aristotele prodita. Sed hæc secunda quam adfert, Nautilus Aristotelis esse nequit: neq; enim Pectini cauo vlla ex parte comparari potest. Deinde cùm Nautili corpore sint exiguo, trahere Conchã tantæ magnitudinis non possent. Hoc non est artificiosè fingere: qui enim fingit, saltem probabilia debet dicere. Neque Concha Nauplij, quam depinxit Plinius, esse potest, vt pote cuius figura ab hac Concha alienissima sit. Nauigeram similitudinem & aliam (inquit) in Propontide sibi visam prodidit Mutianus, Concham esse acatij modo carinatam, inflexa puppe, prora rostrata: in hac condi Nauplium animal Sepiæ simile. Hucusq; Rondeletius. Cæterùm cùm nec ipse, sicut neq; alius quispiam etiamnum aliud animal cognouerit, nedum depinxerit, quod pro secundo Nautili genere accipi possit, plaeet Bellonij coniectura, maximè cùm longè aliter in eo quàm in cæteris Cochleis animal lateat. Porro Plinius cùm de Nautilo paulò antè dixisset ex Aristotele, mox tanquam de altera eius: nauigeram similitudinem, inquit, & aliam in Propontide visam sibi prodidit Mutianus: Concham esse acatij modo carinatam, inflexa puppe, prora rostrata: in hanc condi Nauplium, animal Sepiæ simile ludendi societate sola: duobus hoc fieri generibus. Tranquillo enim vectorem demissis palmulis ferire vt remis; Si verò flatus inuitent, easdem in vsu gubernaculi porrigi, pandiq; Concharum sinus auræ. Huius voluptatem esse, vt ferat, illius vt regat: simulq; eam descendere in duo sensu carentia: nisi fortè tristi (id enim constat) omine nauigantium humana calamitas in causa est. Hæc Plinius. Pro cuius vltimis aliquot verbis alia lectio sic habebat: simulque eam descendere incluso sinu, fluctu hausto territam visu: id enim vbi constat rumore nauigantium humana calamitas in causa est. Sed priorem ceu clariorem, antiquioremq; probat Maffarius. Mihi, sicuti & Zoographo Nauplius à Plinio Mutiani verbis descriptus, non alius quàm Nautilus proximè ex Aristotele ab eo memoratus videtur, Nauplij quidem hoc nomine alius nemo meminit quod sciam. Videtur autem casus rectus esse Nauplius, & per appositionem dictum à Plinio, in hanc condi Nauplium animal Sepiæ simile. Nauplium quidem, si rectè scribitur, dictum aliquis coniecerit, à nomine ναῦς & verbo πλεῖν: hoc nauigare, illud nauem significat. Sed in eo saltem iure à Rondeletio reprehenditur Bellonius, quòd tria Nautili genera à Philosopho memorari scribit. Robertus Constantinus in supplemento suo linguæ latinæ asserit maris Indici Nauplij carinam multò latiorem esse quàm aliorum, vt Venetijs obseruauit.

Contra Bellonium.

Lib. 9. cap. 30.

Nauplius Mutiani.

Nautili secunda species quæ authori.

Nauplius Plinij qui.

Nauplius vnde dictus.

Bellonij error.

FORMA. DESCRIPTIO.

ARISTOTELES testam Nautili primi generis, quem hîc priuatim describimus, Pectinis testæ similem esse dicit, cauamque nec ita vt ei cohærere: sæpius iuxta terram pasci, ideoque fieri, vt in eam à fluctibus eijciatur, & testa excussa, vel in terra pereat: esseque paruum & facie similem bolitænis. Bolitæna autem Polypi species est, Polypique genus Nautilum fecit idem Philosophus. Oppianus quoque Nautilum Polypo similem esse scribit his versibus:

Est quidam curuo tectus sub cortice piscis
Polypodi similis, quem dicunt nomine vero
Nautilon, insignem ponto sua gloria fecit.

Nautilus Polypi genus.

Exactam nobis Nautili descriptionem reliquit Bellonius. Eius Concha, inquit, tribus fragmentis constare videtur, (carina scilicet & lateribus: cùm tamen vna & simplex sit,) quorum latera vtrimq; ceu carinæ iunctæ apparent, ea vt plurimùm magnitudine, quam ambę manus amplecti possunt: latitudine autem quantum pollex cum indice comprehendat. Omnes autem non excedunt crassitudinem membranæ pergamenæ, striisq; in oblongum ductis ad oras crenis laciniatæ sunt, in formam rotundam abeuntes: foramen autem per quod Nautilus alitur, atq; exit de Concha, magnum est. hæc fragilis est, lactei coloris, lucida, admodum polita, omnino nauis rotundæ effigiem referens. Nauigat enim per maris

Bellonij descriptio.

Cõcha Nautili.

Nautili primum genus Ariſtotelis ſecundum Bellonium & Authorem.

A ris summa, elatus de imo gurgite, effertq; se testa inuersa, vt faciliùs ascendere possit, & inani scapha enauiget, atq; vbi inde emerserit, tum Concham inuertit. Cæterùm Nautili brachijs interiacet membranula, qualis est inter palmipedum digitos, sed hæc magis est tenuis, in telæ araneæ modum, robusta tamen qua etiam aura inspirante velificat. Cirris quos vtrimq; multos habet, pro gubernaculis vtitur, atq; vbi metuit, cum Concham protinus marino humore oppletam demergit. Cæterùm Psitaci rostrum habet, suisq; cirris Polypi modo graditur, atq; eodem modo acetabulis sorbet. Hæc itaq; Bellonius. Nautili picturam Ioan. Fauconerus medicus egregius ex Anglia olim ad Zoographum dedit, his verbis in epistola adscriptis: Mitto ad te hîc picturam cuiusdam piscis ex Testaceorum genere, puto Aristotelis Nautam esse: quam mihi primùm, cùm in Italia essem, Cæsar Odonus doctor Medicus Bononiensis exhibuit, vir vt humanissimus, ita in exteros admodum hospitalis: postea verò hîc in Anglia ipsum piscem vidi, quem pro loci ac temporis opportunitate pingendum curaui. Testam habet externa parte ex fusca russescentem: internam verò partem ita nitentem, & splendentẽ, vt cum Vnionibus preciosissimis de coloris amænitate certare posset. Multa quoque habet in ipsa testæ carina tabulata eodem colore nitentia. Velum constat ex pellicula tenuissima. πλεκτάναι ab vtroque latere demissæ carneæ sunt & molles, vt Polyporum cirri, reliqua corporis pars confusa erat & indiscreta, vt reliquorum Testaceorum generum. Hæc Fauconerus, Anglicum huius piscis nomen ignorare se confessus. Sed hæc Fauconeri descriptio ad secundum Nautili genus rectiùs aptati poterit. Testam Nautili Bellonius similem cum ea quam Rondeletius, pinxit, & cõditum in ea Polypum extantibus cirris omnibus, multò proportione longioribus, nempe triplo & amplius quàm Rondeletius pingit: ita vt terni eorum vtrinque crispati demittantur, bini in obliquum erigantur, nulla interiecta membrana. Eam enim veli loco ad planam testæ extremitatem (siue proram) erexit. Oppianus binos pedes erigi ait, interque eos tenuem membranam veli instar, binos verò vtrinque demitti, gubernaculis (οἰήκεσσι) similes. Sed Bellonij icon, & quam ex Anglia Zoographus accepit, necnon & mea ternos vtrinq; demittit. Videntur autem remis, non gubernaculo, comparandi ij. Plinius solus cauda media vt gubernaculo hunc piscem vti scribit, nescio quàm rectè, quæ enim pars caudæ nomine in Polypo appellari possit, & extra testam emitti, non video.

Cirri.

Rostrum.

Plinij error.

B

C

ORTVS. MOTVS.

DE generatione incrementoque huius piicis nihil adhuc exploratum habuit Aristoteles: non autumat tamen hunc ex coitu gigni, sed vt cæteras Conchas prouenire, neque verò an Concha solutus viuere possit Nautilus. Rondeletius secundum Nautili genus sponte nasci, vt cæteras Conchas cùm dixisset, addit: De Nautilo (primo nempe genere) idem sentio, etiamsi id sibi non exploratum esse scripserit Aristoteles. Cirris Polypi modo graditur, & eodem modo acetabulis sorbet.

Sponte nasci.

VT NAVIGET.

D

ARISTOTELES non minus eleganter quàm iucundè Nautili Polypi, nauigationem depinxit hoc ferè modo. Est Nautilus quoque Polypus & natura & actione mirabilis: nauigat enim per maris summa elatus: Eximo gurgite effert se testa inuersa, vt ascendat faciliùs, & inani scapha nauiget. Cùm verò emerserit, Concham conuertit. Brachia membrana congenita cõnexa sunt: quemadmodum palmipedum auium digiti: sed hæc crassior est & densior: illa longè tenuior aranearũ telis similis: hac vt velo spirante aura; brachijs vt gubernaculis vtitur; (ἀντὶ πηδαλίων δὲ τῶν πλεκτανῶν παρακέινται. Gaza vertit. Cirros pro gubernaculis vtroque demittit latere.) Si quid metuerit, testam protinus mari replet, atq; ita demergit. De eadem natandi peritia Aelianus, Nautilus, inquit, è genere Polyporũ Cõcha vna præditus est, is cùm ex ima maris sede ad summã aquam effertur, inuertit & mutat Concham deorsum versus, vt ne hausta aqua rursus demergatur: vbi verò ad summam æquoris peruenit, & mare ab aduersa tẽpestate conquiescit, supinam Concham vertit. Hac in tanquam scapha nauigatione fertur: & duo (ego tria potius

Membranæ vt in palmipedum auiũ pedibus.

potius dixerim, nam & Polypi octo habent) brachia in vtrumq; latus demiſſa, ſenſim atq; moderatè mouens remigat, domeſticamq; & natiuam nauem propellit, quòd ſi ventus flat, brachia quæ tanquam remos prius longè lateq; porrigebat, gubernacula conſtituit, at quæ cæterorum brachiorum media eſt membranula prætenuis, ea paſſa & intenta pro velo vtitur: ſicque cùm eſt ſine metu, nauigat. Sin quippiam à valentioribus beluis metuit, ſe demergens Concham aqua complet, & ſimul ex pondere in profundum delabens, ſeſe occultat, atque ita hoſtem effugit. Pòſt vbi mare eſt tempeſtate vacuum, & à Beluis quietum, de imo maris gurgite ſe extollens, rurſus per ſummum mare nauigat, vnde nomen habet. Hucuſque Aelianus. Plinius quoque Nautili mentionem faciens, eandem nauigationem deſcribit, ſed mendum vnum illic ſubeſſe ſuſpicatur Rondeletius: nam pro Pompilos, Polypi ouum legendum eſſe arbitratur ex Ariſtotele, ex quo Pliniũ hæc mutuatum eſſe certiſſimum: nam Pompilus (inquit) longè alius eſt à Polypis. Verba Plinij ſunt hæc. Inter præcipua miracula eſt, qui vocatur Nautilos, ab alijs Pompilos. Ariſtoteles vero χαλεμίνες ὑπὸ τινῶν ναυτίλος καὶ ὁ ναυτιλός, ὑπο ἐνίων ὠὸν πολύποδος. Pergit Plinius. Supinus in ſumma æquorum peruenit, ita ſe paulatim ſubrigens, vt emiſſa omni per ſifunculam aqua, velut exoneratus ſentina, facilè nauiget. Poſtea duo prima brachia retorquens, membranam inter illa miræ tenuitatis extendit, qua velificante in auras cæteris ſubremigans brachijs, media cauda vt gubernaculo ſe regit. Ita vadit alto Liburnicarum gaudens imagine: & ſi quid pauoris interueniat, hauſta ſe mergens aqua. Oppianus tradit Nautilum πρηνῆ, id eſt, pronum è gurgite ſurſum natare: Plinius ſupinum: vterq; quidem rectè, ſed alter fortè ad teſtam, alter ad animal ipſum reſpexit. Senſus quidem clarus eſt, nam ſi quis vas vacuum in aquam caua parte præmiſſa adigat æqualiter, rurſuſq; etiam eximat, aqua non intrabit, obſtante aëre. Propius autem ad Ariſtotelis mentem acceſſit Oppianus, qui minus perſpicuè Nautili nauigationem cecinit his verſibus ex Lippij verſione:

Vt tempeſtatem vitet.

Lib. 9. c. 29. Plinij locus ſuſpectus.

Plinius, & Oppianus cõciliati.

——*Quem dicunt nomine vero*
Nautilon, inſignem ponto ſua gloria fecit.
Per freta dum cautus ſub nauis imagine lndit.
In ſabulo domus eſt, ſumma deſertur in vnda.
Pronus ne pontum capiat, plenuſq; grauetur,
Cùm nando vehitur per fluctus Amphitrites,
Extemplo verſus tumidam per marmoris vndam
Labitur, vt nandi doctus puppiſq; peritus.
Atque pedes geminos tendit de more rudentum,
Quos inter medios tenues membrana tumeſcit.
Extenta atque pedes contingunt æquora ſubter
Themonis aſſimiles nauem, piſcemq; domumq;
Deducunt, ſi fortè malum ſupereminet vllum,
Abſorbet fluctus intus, lymphisq; grauatus
A tumidis trahitur cum pondere fluctibus vndæ &c.

Nauigia vnde inuenta.

Hinc homines nauigia inuenerunt, vt ex eodem Oppiano citat Lilius Gregorius Gyraldus.

Plauſtra maris naues qui primus repperit: ille
Siue deus ſeu mortali de ſemine natus
Audax orauit fluctus tranare marinos
Nauigium ſpectans piſces: dum robura nectit,
Fecit opus ſimile. Hinc & ventis vela tetendit
Funibus, aperuit retro dehinc frena carinæ.

Nautilum vbi venari non liceret.

Syneſius quoque nauim quæ remis impellitur, ζώῳ πολύποδι comparauit in ſuis epiſtolis. Hinc fortaſſis etiam circa Trœzenem, vt Clearchus ſcribit referente Athenæo, neque ſacrum appellatum Polypum, neque remigem (τὸν ζωπηλάτην) Polypum (Nautilum intelligo) fas erat piſcari: Sed tum hoſce piſces, tum Teſtudinem marinam attingere erat vetitum. Atque hæc de nauigatione. Cæterùm cùm Plinius de Nautilo velificante ſimul & remigante dicat: Ita vadit alto Liburnicarum gaudens imagine: de Nauplio verò Concham eſſe acatij modo carinatam, inflexa puppe, prora roſtrata, non incongruum erit, ea verba explicare. De Lyburnicis multa Bayfius in libro de re Nauali: nos quæ Appianus tradit, recitaſſe contenti erimus. Fuerunt (inquit) Liburni alterum Illyriorum genus, qui Ionium mare, & quæ in eo ſunt, inſulas deprædabantur celeribus & leuibus nauigijs: vtide etiam nunc leues & celeres biremes Romanis Liburnicæ vocantur. Talis nauigij for-

Liburnicæ naues.

mam

A mam quoq; exhibuit Bayfius. Idem acatium docet à Strabone positum pro prædatorio nauigio: A. Hirtium simpliciter nauigium dixisse, quod Plutarchus acation, & Tranquillus scapham. fuisse & maxima quædam acatia. Acaton apud Thucydidem & Lucianum Vallam ἀκάτιον interpretatum (nauigium) actuarium: quàm rectè se dubitare: quoniam actuarium à Græcis putat dictum κωπήρη (ναῦν) vel κωπῆρες πλοῖον. *Acatium.* *Actuos.*

EPIGRAMMA.

IN Nautilum piscem epigramma Callimachi Cyrenæi apud Athenæum legitur tale.

Κόγχος ἐγὼ Ζεφυρῖτι παλαίτερος, ἄλλα σὺ νῦν με
Κυπρι σελλωαίης, ἄνθεμα πρῶτον ἔχεις
Ναυτίλον, ὃς παλάγεσσιν ἐπέπλεον· εἰ μὴ ἄϋται
Τείνας οἰκείων λαῖφος ἀπὸ προτόνων:
B Εἰ δὲ γαλωάιη λιπερὴ θεός, ἕλκε ῥέσσων
Ποσσίν, ἵν' ὥσπερ καὶ τέκνομα συμφερέηαι.
Ἐς δ' ἔπισον παρὰ θῖνας ἰελίδας, ὄφρα γένωμαι
Σὴ τὸ περίσκεπτον παίγνιον Ἀρσινόης.
Μηδέ μοι ἐν θαλάμοισι δ' ὡς πάρος, εἰμὶ γὰρ ἄπνους
Τίκτει τ' ἀϊοτέρης ὠιὸν Ἀλκυόνης.
Κλεινίῳ ἀλλὰ θυγατρὶ δίδε χάριν δίδε γὰρ ἐθλα
Ῥέζειν, καὶ Σμύρνης ἐσὶν ἀπ' Αἰολίδος.

In hoc Epigrammate quoniam obscuriora quædam sunt, Zoographus paucula hæc explicat, quæ nos quoq; præterire noluimus. O Venus Zephyriti (Nautilus loquitur) quamquam ego Concha sum ipsa etiam Luna antiquior, nunc primùm tamen tibi sum consecrata, eiecta in littus & allata Arsinoæ. Hæc autem Ptolemæi filij Lagi filia fuit, præstantissimæ formæ, Veneris & venustatis studiosa. Οὖλος, crispus, idest crispantibus pedum cirris. Ὥσπερ καὶ τέκνομα &c. idest vt nauta. ἵνα in eodem versu abundare videtur. Iulis oppidum est insulæ Co. Stephanus. Μηδέ μοι ἐν θαλαμοισι. legit Zoographus, Μηδὲ μοι ἐν θαλάμης Βάος, ὡς πάρος, &c. Smyrnæ plures fuerunt, & earum vna Aeolica. De quo Alcyo-
C nes, non habeo, inquit, quod dicam. Idem Epigramma ita vertit Natalis Comes. *Explicatio.* *Arsinoe.* *Iulis.*

Concha vetus fueram Zephyris impulsa per vndas,
Depositum primum nunc Venus ipsa tenes
Nautam, sulcabam pontum, si ventus & aura
Dum mea natiuus vela rudens tenuit.
Si tranquillus erat, præbebat remigis vsum
Ipse pes, vt nostri nomina significant.
Littoribus vicina fui simul obuia Iulis
Essem spectandus sudus vt Arsiones.
At non in thalamis velut olim, mortua cùm sum
Ouum peioris nunc pario Alcyones
Cliniæ. ad ipse bona me gratificare sorori:
Quæ Smyrnæ nata est patribus Aeolidis.

D

DE NAVTILO ALTERO.

Cap. IIII.

BELLONIVS Cochleam margaritiferam vulgò nuncupatam, alterum Aristotelis Nautilum, vti paulò antè innuimus, facit. Id quamquam reprehendat Rondeletius, nos tamen non improbamus, donec tandem alia detur Cochlea, quæ rectiùs respondeat. Robertus Constantinus Nauplij (simpliciter) Concham nunc à Græcis Θαλάμιον τετραπόδιον, idest, polythalamum vocari scribit, quod nomen huic Cochleæ rectè quadrabit, mirum enim est, quot intus thalamos habeat: quamuis videam Nauplij siue Nautili secundam speciem ab ijsdem Græcis, nunc (si eidem Constantino credimus) ἀφροσάρι nominari à velo, vt ait, quod nauigando erigit. Velificatur enim (inquit) more nauium, protensa ac sublata membranula siue tunica. Describit verò *Cochlea Margaritifera.*

vt

vt opinor longè aliam, quàm Bellonius Cochleam. Inquit enim: Eius Concha non maior Cochleæ, ſed ſubtiliſſima, ac pellucida: cuius hiatus oblongus, vt in Conchis Venereis. Sic ille. Bellonij ſanè Concha Cochlea multò maior eſt, de qua ſic ſcribit: Secundam Nautili Conchæ ſpeciem ab Ariſtotele traditam eſſe hanc puto, quam noſtri artifices in magno pretio ad vaſa ditioribus abacis accommoda conficienda habere ſolent. Porcellanam ob id vocant, quod de Muricis Conchæ (de qua in Buccino diſſeremus) formam habeat. Eam enim etiam porcellanam nominant, ex qua antiquis vaſa quæ murrhina dicebantur, fieri ſolebant: id enim mihi conijcere per vos licebit; quanquam alij à myrrhæ (quàm Græci σμύρναν vocant) fragrantia dicta fuiſſe putent. Murrhinum igitur Nautilum hunc dicere poterimus. Huius amplitudo cum ſuperiore (Nautili primo genere) conuenit. Sed paulò magis eſt craſſus: prior præterea Pectunculorum more ſtriatus eſt: hic omnino glaber, parte interna infinita habens interſtitia; vndecunque nitidus, ac mira colorum varietate ſplendens: ſubinde circumagentibus ſe in purpuram candoremq; maculis. Hæc Bellonius. Gallica nomina iconi adſcripta erant hæc: Coquille de pourceleine; vel Groſſe Coquille de nacre de perle. Cardanus quoq; hanc Cochleam deſcribit, ſed alterum Ariſtotelis Nautilũ eſſe non apparet eum nouiſſe. In Conchis margaritiferis, inquit, color non abſimilis eſt Cochleis, quas India, vt dicunt, mittit. De colore, forma, ac ſubſtantia dicere poſſum, quòd eas viderim ſæpius, vnde veniant, non ſat dicere poſſum. Eſt igitur forma triremis cum alta puppi: in qua vaſculum aliud, diceres poculum à natura excogitatum: nam & magnitudo tanta eſt eius quam vidi: vt cotylam capiat: res profectò vſus elegantiſſimi & pulcherrimæ formæ. Limacis igitur hæc eſt Concha, Margaritarum Conchis ſimillima: tanto verò noſtris nobilior Limacum Conchis, quanto Indicus aer, ac terra, tum aqua, noſtris elemẽtis ſunt præſtantiora. multorum enim ſæculorum curſu res meliores euadunt. Hęc ille. Habes hic primo loco Nautili teſtam tudi cortice obtectam ac variegato colore caſtaneo. altero verò teſtam læuigatam, vtrumq; autem aperta & perforata prora. tertio loco Nautili teſta eſt varijs ab Indis imaginibus extimo cortici inſculptis exornata. quarto ac poſtremo teſta per medium ſecta conſpicienda proponitur, vt interior ſtructura appareat.

Porcellana cur ſic dicta.

Vaſa myrrhina vnde dicta.

Murrhinus Nautilius.

Synonyma Gallica.

Deſcriptio ex Cardano.

Nautilus testa rudi cortice obtecta ac variegata castaneo colore.
Nautilus alter leuigatus, vterq; aperta perfracta prora.

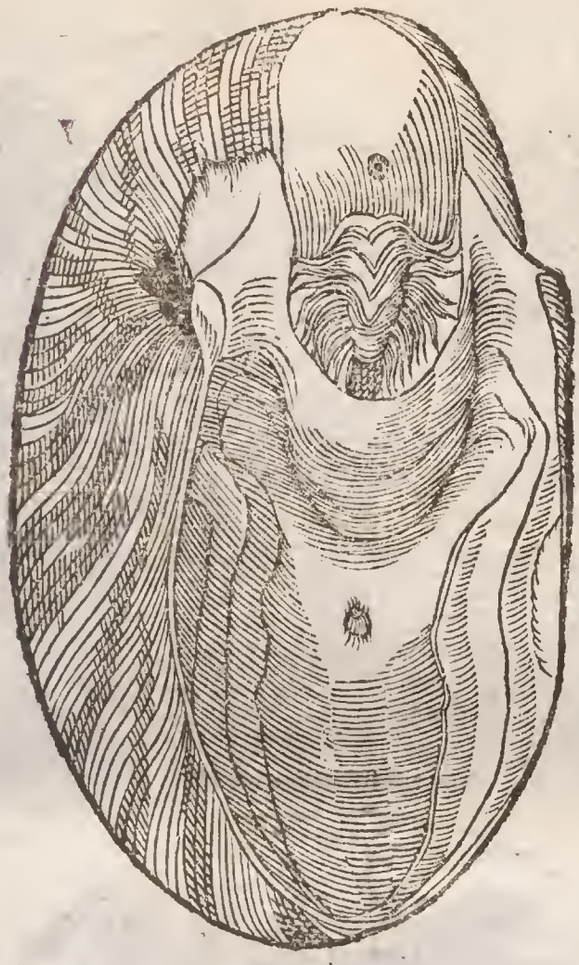

II

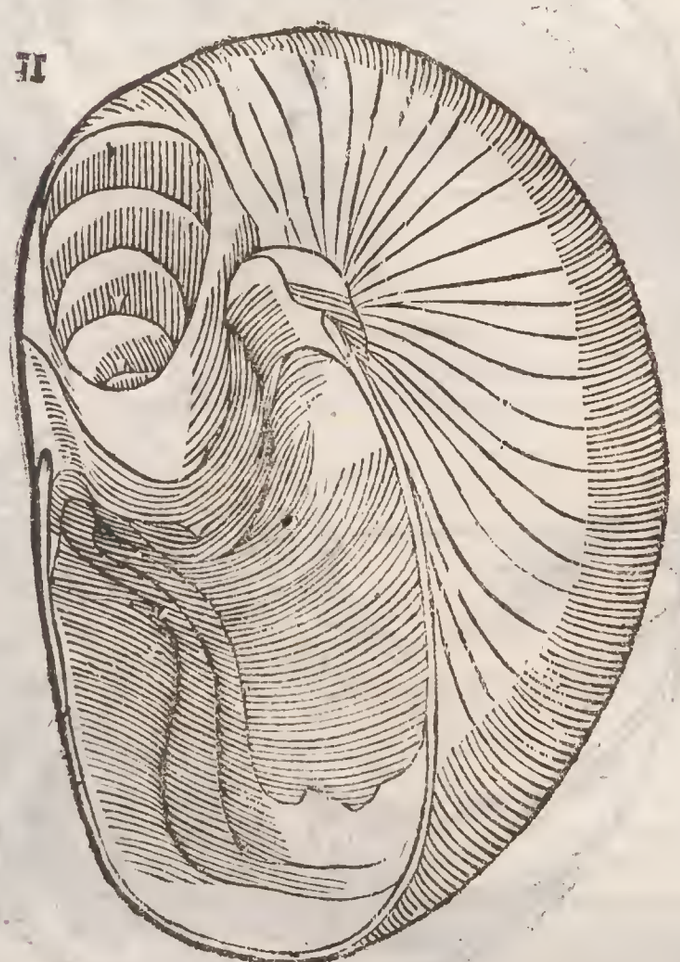

Nautili structura media.

DE PVRPVRA. Cap. V.

PVRPVRAM Turbinatorum generis Concham nobilissimam esse ait doctissimus Rondeletius. Quod planè verissimum esse, nos qui inter omnia turbinata Purpuræ quoq; primas tribuimus, nullo pœnè negotio asserere atq; affirmare possimus, cùm ex pretio, in quo apud priscos habebatur, tùm ex vsu eiusdem. Theopompus apud Athenæum author est, Purpuram (ita quoq; eius florem, quo vestes tingebantur, nominamus,) olim vel regibus raram, & expetitam fuisse, tanti quidem pretij (vt ab hoc auspicemur,) vt æquali argento penderetur. Plinius pelagium, hoc est, Purpuram in libras quinquagenos nummos, & Buccinum centenos ponit, idest quinquaginta solidos & centenos Gallicos, vti ex Budæo supputat Bayfius, qui etiam addit violaceæ Purpuræ libram denarijs centum, id est, decem aureis solatis constitisse, siue libris Turonicis viginti, supputante Roberto Cenali; dibapham Tyriam, denarijs mille, id est, mille Iulijs vel centum aureis solis, vel libris Turonicis ducentis. Acceptum hoc quoq; ex Plinio est, apud quem sic legimus: Nepos Cornelius, qui diui Augusti principatu obijt: Me inquit, iuuene violaceæ Purpura vigebat, cuius libra denarijs centum veniebat, nec multò pòst rubra Tarentina. Huic successit dibapha Tyria, quæ in libras denarijs mille non poterat emi. Celebrat item Purpuræ pretium Epigrammatarius, dum canit.

Nobilissimã esse Turbinatorum Purpuram.

Pretium.

Emit lacernas millibus decem Bassus.
Tyrias, coloris optimi.

Et in Mancinum — *Mollibus decem dixit,*
Emptas lacernas munus esse Pompilæ.

Idem poeta in Proculeiam (inquit Bayfius,) vestis Purpureæ immensum pretium ponit, quam trabeam fuisse puto, vel togam pictam, de quibus paulò pòst fusiùs dicetur. Ludit in vxorem quæ diuertit à viro, propterea quòd prætor esset renunciatus.

Quid, rogo, quid factum tibi? subiti qua causa doloris?
Nil mihi respondes? Dicam ego, prætor erat.
Constaura fuit Megalensis Purpura centum
Millibus, vt nimium munera parua dares.

Per Magalensem Purpuram intelligit togam pictam, qua ornabantur prætores celebrandis Megalensibus ludis. Vel fortasse Megalensis Purpura accipienda est ea quæ à prætoribus in ornatum chori in ludis illis, partim emebatur, partim conducebatur, partim etiam commodato rogabatur. Cuius meminit Plutarchus in Lucullo, vbi loquitur de quodam prætore de spectaculis ambitiosè solicito: qui cũ à Lucullo in chori ornatum Chlamydes Purpureas peteret, respondit, inspecturum se si domi haberet, daturumque, postridiè verò interrogauit eum, quot sibi esset opus, illo autem affirmante centum sufficere, iussit accipere bis totidem. Hactenus Plutarchus, qui ex Horatio sumpsisse hæc videtur, epistola ad Numitium, dum ait:

Magalensis Purpura.

Luculli luxus.

— *Chlamydes, Lucullus, vt aiunt,*
Si posset centum scenæ præbere rogatus,
Qui possim tot? ait, tamen & quæram, & quot habebo,
Mittam, pòst paulò scribit sibi millia quinq;
Esse domi chlamydum, partem vel tolleret omnes.
Exilis domus est, vbi non & multa supersunt.

Verùm vt ad Purpuræ pretium reuertamur, id si quis alius maximè celebrauit Plinius his verbis: Conchylia & Purpuras omnis ora (hora) atterit: quibus eadem mater luxuria paria penè etiam margaritis pretia fecit; Proximè autem dixerat de margaritis, æternæ prope possessionis eas esse & sequi hæredẽ. Et alibi: Pretia (inquit) medicamento sunt quidẽ pro fertilitate litorũ viliora: non tamen vsquã pelagij libras quinquagenos nũmos excedere, & Buccini centenos sciant, qui ista mercantur immenso. Sed alia sunt in fine initia: iuuatq; luxuriæ impendio, & lusus geminare miscendo iterũ, & ipsa adulterare adulteria naturæ: sicut testudines tingere, argentũ auro cõfundere, vt electra fiãt, addere his æra, vt Corynthia. Ex quo tam ingenti pretio purpurã non à quibusuis vsurpatam fuisse constare arbitror. Socrates,

Purpuram non omnes vsurpabant.

crates, referente Plutarcho in libro de Animi tranquillitate, quendam amicorum audiens dicere: quàm ſumptuoſa eſt vrbs? mina venditur vinum Chium, Purpura tribus, mellis hemina quinque denarijs: adduxit ad fatinas; dicens, ſextarius venditur obolo; frugaliter in vrbe viuitur: tum ad oliuas; duobus æneis chænix; deinde ad oxonides; hæc decem drachmis venditur veſtis: viles ſunt in vrbe. Sic Socrates, innuens bene quempiam ac honeſtè veſtiri poſſe, etſi ex tam pretioſa Purpura tincta non eſſet. Erant tamen omnes Purpuræ ſummoperè amantes, adeo vt tinctores illius & qui eam aduenerent, à vectigalibus immunes haberentur: Quare nec mirum erit, quod de Vladislao Polonorum rege legimus, Valachis quadringentarum Purpuratum tributum impoſuiſſe. Strabo aſſerit Tyrios ob tingendi Purpuræ peritiam (quanquam maxima huiuſmodi officinarum multitudo eorum vrbem redderet grauiorem) locupletiores factos eſſe, & non ſolùm à regibus, ſed à Romanis etiam libertate donatos fuiſſe. Iam verò qui Purpuram vſurparint, aliquid dicamus, & qui ea delectati ſint, quales profectò reges fuiſſe, ac ſummos magiſtratus inuenimus, quin etiam ſacerdotes, & quod amplius eſt, ipſoſmet deos. Atqui ita Palladis vulnus Purpurea faſcia obligatum fuiſſe legimus, faſcia ſcilicet, quæ deam deceret immortalem, quando mortalibus alba ſufficere poteſt. Conſtat quoque veſtes Purpura imbutas dijs ſuis veteres, tanquam eximia ac ſingularia dona obtuliſſe; in quo ſenſu apud Statium legimus Iunoni ſceptrigeræ à Tyrijs peplum dono oblatum, quod Purpura in primis condecoratum eſſet:

Vt Purpurâ amarent veteres.

Li. 16. Geog.

Tyrij cur diuites facti.

Qui Purpura vſi.

Veſtes Purpureæ Dijs oblata.

Li. 10. Silu.

Peplum etiam dono, cuius mirabile textum
Nulla manus ſterilis, nec diſſociata marito
Verſarat calathis, caſtæ velamina diuæ
Haud ſpernenda ferunt, varijs vbi plurima flores
Purpura picta modis, mixtoq; incenditur auro.

Templa Deorũ Purpureis veſtibus ornata.

Lib. 1. Sylu.

Ornabant autem etiam deorum templa tam pretioſo apparatu, quemadmodum idem poeta ſub exemplo Veneris demonſtrat, canens:

Digna Deæ ſedes nitidus nec fordet ab aſtris
Hic Libydus Phrygiuſq; ſilex, hic dura Laconum
Saxa virent, hic flexus onyx, & concolor alto
Vena mari, rupeſq; niteni: quis Purpura ſæpe
Oebalis & Tirij moderator liuet ahent.

Lib. 2. de rapt. Proſer.

Claudianus illuſtris admodum poeta eiuſdem deæ ſuperbiſſimum comptum deſcripturus, non inuenit colorem præſtantiorem, à quo veſtitum eius commendaret, quàm Purpureum: canit autem:

Illi multiplices crinis ſinuatur in orbes
Idalia diuiſus acu, ſud ata marito
Fibula, Purpureos gemma ſuſpendit amictus.

Ex recentioribus noſtri æui poetis non ignobilis Aelius Iulius Crotta de Apolline ait:

Lib. 2. c. 8.

Phœbe pater latè Tyrio ſpectabilis oſtro.

Sacerdotes Iudæorũ Purpura vſi.

Li. 19. c. 21.

In Tyro Herculi, ſacerdos, referente Alexandro ab Alexandro, cum inſula & Purpura incedebat: Sed & Hebræorum Sacerdotes Purpuræ vſum magni admodum feciſſe non eſt à ratione aut veritate alienum. Tradit enim S. Iſidorus Araonis cingulum Purpura, Cocco, & Hyacintho fuiſſe contextum, ex quibus præterea tabernacula Dei contecta fuiſſe ex diuino præcepto ſacra pagina teſtatur, non ſine alto myſterio vt ſuo pòſt loco patebit. Inuenio item Purpura, & aureo monili vtendi poteſtatem ab Antiocho cognomento Sedete datam fuiſſe Ionathani duci & Pontifici Iudæorum, qui ſummi ſacerdotis apud eos munere fungebantur. Erat veruntamen Purpura regum ac cæterorum procerum præcipuum ac peculiare ornamentum. Togam eorum regiam ac pictam dictam fuiſſe Lazius autumat, quanquam & Romanis Coſſ. poſtmodum, vt modò patebit, ex vſu fuerit. Erat autem eodem ſcribente non modò Purpurea, ſed aureis etiam floſculis exornata. Quantum verò decoris atque ceu authoritatis regibus adderet tam pretioſum ornamentum, vel quilibet penes ſe iudicare poteſt. Plutarchus in præceptis reipublicæ gerendæ id obiter innuit, inquiens: At verò magni illi reges, & à Ioue, vt Homerus ait, prognati, Purpuris, ſceptris, ſtipatoribus, deorumque oraculis ſeipſos extollentes, vbi maieſtate ſua tanquam præſtantioris, ipſi naturæ vulgus ſibi ſubiecerunt & cætera. Audi quæſo quod nobis facundiſſimus ac Diuus inquit Ambroſius: Quid etiam Purpuras memorem, quæ ornant regum conuiuia, amictus imbuunt? Aquarum eſt igitur, quod in regibus adoratur. Quamobrem taxatur à multis Euripides, quòd in ve-

Toga regia Iudæorum.

Lib. 8. cap. 8.

Toga picta quæ.

Regum ornamentũ Purpura.

Euripides taxatus.

A in vestibus laceris introduxerit reges & principes, & è contrario laudatur Sophocles, qui in aureis & Purpureis. Veteres quoque poetæ, eosque secuti recentiores omnes amictus pretiosissimos, nominaturi, eos Purpureos semper faciunt, vt pluribus subinde locis patebit, nunc de regibus ipsis prosequamur. Ouidius. *Lib. 3. Metam.*

Medio rex ipse resedit
Agmine Purpureus, sceptroq; insignis eburno.

Medea apud eundem de Iasone:

Rideat & Tyrio iaceat sublimis in ostro.

Eleganter etiam Horatius dicebat:

Regali conspectus in auro, nuper & ostro. *In arte poet.*

Cæterùm ne in vna tantùm regione Reges Purpurâ resplenduisse quispiam credat, de nonnullis diuersis aliquid quoq; dicendum esse videtur. Strabo author est apud Nabatæos Purpuratos incedere reges. Persæ autem in primis Purpura induebantur. Testatur Herodotus regem Aethiopum, cùm conspexisset à rege Persarum missam sibi vestem Purpuream, & ab Ichthyophagis didicisset tincturæ rationem, dixisse, δολερὸς μὴ ἀνθρώπους εἶναι δολερὰ δὲ ἀυτέων τὰ εἵματα, id est, non solùm homines esse subdolos, sed & vestes eorum esse dolosas. Plutarchus quoq; in libro de malignitate Herodoti de Purpura & vnguento ait dixisse, dolosas formas, dolosas vestes esse Persarum. Et in Symposiacis eiusdem dicterij meminit his verbis: Aut vnguentum potiùs & Purpuram auersamur ob luxum ijs adhærentem, tanquam dolosas vestes, dolosos colores, vt barbarus ille dicebat. Idem rursus author in oratione de fortuna Alexandri Persarum Purpuræ meminisse videtur, dum ait: Noli meæ virtuti detrahere, noli meam gloriam deprimere: tuum opus est Darius, quem ex seruo & astanda regis dominum Persarum fecisti: tuum Sardanapalus, cui Purpuram pectenti diadema regium circumposuisti. Herodotus, Valerius & Strabo clarissimi scriptores, quàm grata Persarum regibus fuerit Purpura, non obscurè innuunt, asserentes Purpuram imperium peperisse Sylosonti apud Darium, qui olim curiosa contemplatione viderat Sylosontem amiculo Purpureo indutum, eiusque pulchritudine captus id mercari voluerat: Sed Syloson, Ego, inquit, amiculum pecunia nulla vendo, sed tibi dono do, si modò tuum perpetuò esse debet. Mox Darius memor muneris liberaliter dati Sylosontem remuneratione regia remuneratus est: namq; pro veste illi reC tribuit imperium Sami insulæ fortunatæ & optimæ. Legitur præterea epigramma Philippi, in quo Leonides Lacedæmonius Xerxi Persarum regi insultat, quòd eius corpus inter cætera cadauera inuentum ob singularem virtutem Purpura contegendum curasset, respuens ipsius honorem, proditori magis, quàm Lacedæmonio, id est, viro forti conuenientem. Charon apud Lucianum cùm à Mercurio quæsisset, qui apud mortales ille esset, cui pallam Purpuream fibula nectebat, quemque corona adornabat, intellexissetque Polycratem Samiorum tyrannum esse, affirmat se huiusmodi hominum quencunq; nudum in suo nauigio agnouerit, maximè derisurum, quando, inquit, neque Purpuram, neque regium capitis tegmen, deniq; neque solium secum adferant aureum. Virgilius quoq; de Latino rege loquens canebat: *In Thalia. Lib. 4. Li. 14. Geog. Syloson rex Sami quomodo factus*

Talibus Ilionei dictis defixa Latinus *L. 7. Aeneid.*
Obtutu tenet ora, solo; immobilis hæret
Intentos voluens oculos, nec Purpura regem
Picta mouet, nec sceptra mouent Priameia tantum.

Et pòst rursus:

D *Orbis picta croco, & fulgenti murice vestis.* *Lib. 9.*

Idem poeta de domo regia Didonis: *Lib. 1.*

At domus interior regali splendida luxu
Instruitur, mediisq; parant conuiuia tectis.
Arte laboratæ vestes, ostroq; superbo. *Didonis habitus.*

Item de eadem regina venatum cum Aenea eunte,

Reginam thalamo cunctantem ad limina primi
Pœnorum expectant; ostroq; insignis & auro
Stat sonipes, & frena ferox spumantia manait.
Tandem progreditur magna comitante caterua
Sidoniam picto chlamydem circundata limbo
Cui pharetra ex humeris, crines nodantur in aurum
Aurea Purpuream subnectit fibula vestem,

Aeneas. Aeneas etiam apud eundem victoribus præmia proponit, quæ ſunt: *Arma q; & oſtro*
Perfuſæ veſtes, argenti, auriq; talenta.
Sed & Mercurius ibidem Troianorum regem
Aeneam fundantem arces ac tecta nouantem
Conſpicit, atq; illi ſtellatus iaſpide fulua
Enſis erat, Tyrioq; ardebat murice lana
Demiſſa ex humeris, diues quæ munera Dido
Fecerat, & tenui telas diſcreuerat auro.

Li. 4. dec. 3. Liuius verò ſcribit Hieronem, filiumque eius Gelonem, Siciliæ reges nec Purpuræ veſtis habitu, nec alio vllo inſigni differentes à cæteris ciuibus proceſſiſſe, contrà Hieronymum Purpura ac diademate, & ſatellitibus armatis quadrigis; etiam alborum equorum interdum vſum eſſe. Dionyſius verò eiuſdem inſulæ tyrannus non modò ipſe Purpuram inducebat, ſed referente Diogene Laertio, iuſſit aliquando in conuiuio, vt ſinguli in veſte Purpurea ſaltarent. Id cùm Plato renueret, dicens.

Dionyſius Purpuratus. In Ariſtippi vita.

Οὐκ ἂν δυναίμην δῆλον ἐνδυναι στολήν,
Ἁβρὰν περιχρὼς, καὶ γένυς ἐξ ἀρρένος, hoc eſt,
Effœminata veſte non poſſum tegi
Cum ſim vir & virili natus ſtemmate.

ſumpta ea Ariſtippus ſe induit, & cùm ſaltare inciperet, propriè prompteq; dixit

— Καὶ γὰρ ἐν βακχεύμασιν
Οὐκ ἔστ' ὁ σώφρων διαφθαρήσεται, hoc eſt,
— *Neq; in ſacris Liberi*
Patris, pudica mens vnquam corrumpitur.

Li. 7. dec. 3. Philippus Purpuram reſpuit. Philippus quoque rex teſtante Liuio Purpuram quandoque reſpuit: hoc enim de eo ſcripſit: Philippus ludorum quoque, qui reliqui erant, celebritatem, quantæcunq; de Romanis tamen victoriæ partæ famâ auxerat, lætitiaq; ingenti celebrati feſti dies, eò magis etiã, quòd populariter dempto capitis inſigni, Purpura atq; alio regio habitu æquauerat ſe cæteris in ſpeciem. Præterea Plutarchus in libro de fraterno amore de Antiocho Seleuci fratre ait: Antiochus hoc nuncio allato (Seleucum nempe à Galatis deuictum) Purpuram depoſuit, pullaque ſumpta veſte, & clauſa regia, fratrem luxit. Phœnici regi, vt Suidas teſtatur, Porpura ab Hercule Tyrio, cùm hanc tincturam, canis ſui maxillis cruentatis reperiſſet, oblata eſt, is verò rex primus Purpuram geſſit. Cleitus Alexandri familiaris cognomine Candidus, quoties adeuntibus reſpondere vellet, amictus veſte Purpurea & obambulans cum ijs qui compellauerant, ſermones conferebat, vt Athenæus prodidit ex Agatarchide Cnidio libro decimo de Aſia. Et mox ex Phylarcho, Alexandri quotidianos ſumptos deſcribens, ait primos clauarios Perſas quingentos circa tabernaculum ſuum fori aſtitiſſe Purpureis atq; melinis (colore mali Cydonij) veſtibus indutos, extra tabernaculum Purpuratos quingentos, quibus cum veſtitum indulſerat. Scripſiſſe tum Alexandrum ad Ioniæ ciuitates & primùm Chios, ſibi Purpuram vt mitterent: velle namque ſe familiares omnes Purpurea ſtola veſtire. Sed de regibus hæc citaſſe ſufficiat, Rectè quidem regalis inde Purpura dicta eſt. Cicero pro Scauro: Quem Purpura regalis non commouit, eum Sardorum maſtruca mutauit? Maſtruca veſtis erat Sardorum è pellibus. Et Claudianus regiam eam nominauit, canens.

Phœnix primo Purpuram geſſit.

Tributum ex Purpura Regales cur dicta Purpura.

Lib. 8.

— *Cum regia circi*
Conuexum gradibus veneratur Purpura vulgus.

ipſos verò reges Purpureos.

Sub tua Purpurei venient veſtigia reges.

Reges Purpurei cur dicti. Hinc quoq; Purpuram petere pro ad regni gubernacula aſpirare Latini dicunt, itemque Græci. Plutarchus libro de fraterno amore: Contrà Antiochi, Seleuci, Grypi, Cyxiceni cùm non didiciſſent ſecundo à fratribus eſſe loco, ſed Purpuras ac diademata appeterent, ſeipſos inuicem, ipſamq; adeo Græciam multis calamitatibus oppleuerunt. Virgilius.

Purpuram petere quid.

Non illum populi faſces, non Purpura regum.

Et alibi — *Nec Purpura regem*
Picta mouet.

Chriſtus Purpurea veſte inuius & cur. Quamobrem veſte etiam Purpurea in hunc modum creator ac redemptor humani generis, velut ſcenica larua regem fictitium agens ac ridiculum a nefarijs illis Iudæis illudebatur, cũ alioqui Purpura illa grandi nõ vacaret myſterio, de quo pòſt agemus: ſicut & rubeus pileus & purpura, in Concilio vniuerſali decimotertio Lugdonenſi conceſſa ſunt S. R. E.

Cardi-

A Cardinalibus, vt admonerentur se semper paratos esse debere, pro Christiana religione sanguinem, qui per Purpuram Christi designatur, effundere. Amictus istius Cardinalium, Illustrissimi Hyppoliti Estensis exemplo meminit Ariostus: *Cardinales cur Purpurã gestent. Cãt. 3. st. 14*

Quel che in pontifical habito imprime
Del purpureo Capel la Sacra chioma
E il liberal, magnanimo, sublime,
Gran Cardinal de la Chiesa di Roma
Hippolito, ch'à prose, à versi, à rime
Darà materia eterna in ogni idioma.

Iam verò Lacedæmonios ad prælia euntes puniceam vestem (φοινικίδα, φοινικὶς autem vestis erat virilis purpurea, vnde & Plutarchus φοινικίδα pro paludamento, (quæ vestis Imperatorum erat) Purpureo dixit teste Bayfio.) indutos venire oportuisse tradir Aelianus, vt & color aliquam grauitatem præ se ferret, & si in eam sanguis è vulneribus influeret, terribilior spectatu hostibus fieret. Simile planè est quod de Laconibus narrat Eustathius, sed tamen vestes in bello Purpureas gestasse prodidit, vt notæ sanguinis vulnerato- B rum, coloris cognatione tegerentur, & minus alij terrerentur. Verba Eustathij hæc sunt. λρκς ἀ ἔναγ ἐν πολέμῳ φοινικόεν δα φερήματα, ἐφανη καὶ ἐν Ιλιάδι κατὰ ἔθος Λακωνικὸν, ὡς ἐν μαχαις ὑποκλέπτοιτο ἡ τῶ δίματος ῥῆσις διὰ τὴς ὁμοχρόου ἐκδυσεως. Vt modò ad Romanos accedamus, hos ferè vel à principio vrbis conditæ purpureo amictu delectatos fuisse luce clarius est, quanquam alij Tullum Hostilium, qui post Numam Pompilium vixit regnauitque, primùm Purpura vsum esse velint, alij Numam Pompilium allata Regis Hetruscorum veste, alij ipsum Romulum qui primus regnauit: verùm ego aliâ Romulum, alia Numam, Tullum alia vsum fuisse suspicor. Plinius, Purpuræ vsum Romæ (inquit) semper fuisse video, sed Romulo in trabea. Nam toga prætexta & latiore clauo Tullum Hostilium è regibus primùm vsum Hetruscis deuictis satis constat. Trabea autem, (de qua mox plura) propriè regum erat, eaque postmodum alios vsos fuisse suspicandum est: quare cecinit Virgilius: *Vestes Purpureæ cur in bello. Oayss. Romani reges qui primùm Purpura vsi. Trabea.*

Ipse Quirinali lituo, paruaq; sedebat
Succinctus trabea, læuaq; ancile gerebat.

Ausonius verò illustris admodum poeta ac vir consularis id declarat dilucidè, dũ canit: *Epist. 23. ad Paul.*

C *Paulinum, Ausoniumq; viros, quos sacra Quirini*
Purpura, & auratus trabea velauit amictus.

Qui verò trabea erant induti, trabeati vocabantur, quod ex Ouidio innotescit, apud quem de Romulo legimus. *Trabeati qui*

Hoc igitur vidi trabeati cura Quirini
Cùm rudibus populis annua iura daret.

Placuit postea & consulibus Romanis (de quibus pòst) atque Imperatoribus Purpura, atq; vt à primo auspicemur, de eo apud Ciceronem inuenio, Cæsar cum Purpura veste processit: Et rursus de eodem: paulò ante interitũ Cæsaris, cùm immolaret illo die quo primùm in cella aurea sedit, & cum Purpura veste processit, in extis bouis non fuit cor. Dion Cassius Octauium Augustum testatur peculiares sibi habuisse purpuram, palmatas pictasque vestes, ideoq; cæteris interdixisse earum vsum. Legitur idem Imperator, ipse quod emerit in officinis Purpuram, vt si quæ præstantior esset alia, sibi cedere in vsum. Caligula referente Suetonio Ptolomæum & accersitũ è regno & exceptum honorificè non alia de causa repentè percussisse, quàm quòd edente se munus, ingressum spectacula conuertisse hominum oculos fulgore Purpureæ abollæ animaduertisset. Nero verò, vt idem Suetonius testatur, piscatus est rete aureo, Purpura coccoq; funibus tinctis. Lego etiam apud Xiphilinum, eundem Neronem vela, quæ in theatris vel amphitheatris superinduci solent, arcendo æstui & soli, Purpurea suspendisse, stellis aureis variè interstincta. Eius verba sunt. Τὰ γε μὴν παραπετάσματα τὰ διὰ τῶ ἀέρος διατιθεντα, ὅπως τὸν ἥλιον ἀπερυκει, ἀλουργᾶ, καὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν ἅρμα ἐλαυνων ὁ Νέρων ἐνεζώκτο, ἀστέρες δὲ χρυσοῖ πέριξ ἐπέλαμπον, id est, Vela etiam quæ per aerem expansa ad arcendum solem, Purpurea erant: inque ijs medijs Nero acu pictus, currum agitans (videlicet instar Phœbi, vt ait doctissimus Lipsius) circum verò vndiq; aureæ stellæ. M. Antonius apud Actium, vt scribit Alexander ab Alexandro, Purpureum velum prætoriæ naui pro insigni dedit. Idem fecisse ex Græcis legimus Alcibiadem. Plinius, nescio an de eodem Nerone, vidimus, inquit, iam & viuentium ouium vellera Purpura, Cocco Conchylio sesquilibris confecta, velut illa sic nasci cogente luxuria. Huc quoque spectare videtur quod Iulius Capitolinus in vita Clo- *Lib. 49. Augustus ip se Purpuram emit. Caligula cur Ptolomæum percusserit. Neronis piscatio. Vela Purpurea.*

dij Albini ſcribit. Sanè vt tibi inſigne aliquod imperatoriæ maieſtatis accedat, habebis vtendi coccinei palij facultatem, me præſente & ad me & cum mecum fueris, habiturus & Purpuram, ſed ſine auro. Athalaricus rex Iuſtiniano Imperatori apud Caſſiodorum à principio. Non vos, inquit, (innuens omnes Imperatores Purpura vſos fuiſſe) maiorum Purpuratus tantùm ordo clarificat, non ſic regia ſella ſublimat, quantum longè lateq; potens gratia veſtra nobilitat. Et rurſus ad Hildericum regem Vandalorum. Mater quinimo haberi debuit, quæ nobis regna profudit. Nam & hoc nobilitati veſtræ fuiſſet adiectum, ſi inter has diuorum (Haſidi rigorum) ſtitpem retinuiſſetis Amali ſanguinis Purpuram dignitatem. Adeo vt equidem luce ſit clarius omnibus Imperatoribus ac regibus Purpuram placuiſſe, Claudianus de Honorio Auguſto quartum conſule:

Lib. 8. Variar.

Omnibus acceptis vltro te regia ſolum
Protulit, & patrio felix adoleſcis in oſtro.

Herodianus de Commodo: ſimul, inquit, Purpureas ſibi auro intextas veſtes circundaret, non ſine omnium irriſione. Quippe eodem ſchemate & fœminarum luxum & heroum virtutem repræſentabat. Sic & apud Theodoritum legimus D. Ambroſium, cùm iuſſiſſet vt Theodoſius Imperator cum reliquis laicis conſiſteret, quia ad loca interiora ſolis Sacerdotibus aditus pateret, dixiſſe, Purpura Imperatores, non Sacerdotes efficit. Fuit ſanè Romæ Purpuræ vſus iam inde ab initio vrbis conditæ vt diximus, diſtinguebatque, vt ait Plinius ab equite curiam, id eſt, inſigne erat Romani magiſtratus, atq; idcirco quamplurimo vendebatur. Huic (Purpuræ flori) faſces ſicureſq; Romanæ viam faciunt; (conſulatus autem inſignia erant duodecim faſces, totidem lictores, Purpurea prætexta, curulis ſella) idemq; pro maieſtatem pueritiæ eſt. Diſtinguit ab equite curiam: Dijs aduocatur placandis, (conſules enim non niſi Purpurati ſacrificabant) omnemq; veſtem illuminat in triumphali miſcetur auro. Quapropter excuſata & Purpuræ ſit inſania. Hæc Plinius, quibus ſane mirum in modum Purpurę dignitatem extollit, adeo vt mirum ſit Purpuræ vſum tam rarum vel penitus nobis potius ignotum eſſe, cùm alioqui tota poſteritas luxurioſa admodum fuerit. Hinc paſſim Purpura pro ipſomet magiſtratu accipitur, vt apud Ouidium de Piſone.

Lib. 5. Hiſt. Eccle. c. 17.

Purpura vſus & dignitas apud Romanos.

Conſules Romani Purpurati ſacrificabant.

Cùm tua biſſenos numeraret Purpura faſces.

Sic & Iuuenalis ait — *Sed quinq; taberna.*
Quadringenta parant, quid conferi Purpura maius
Optandum, ſi Laurenti cuſtodit in agro
Conductas Coruinus oues.

Eleganter ac clarè Claudianus de tertio Honorij conſulatu canebat:

Dines Idaſpeis augeſcat Purpura gemmis
Succedant armis trabeæ, tentoria lictor
Ambiat, & Latiæ redeant ad ſigna ſecures.

Aequè dilucidè Lucanus in panegyrico Calphurnij Piſonis.

Quis dignè refert, qualis tibi luce ſub illa
Gloria contigerit, quatu, reticente Senatu
Cum tua biſſenos numeraret Purpura faſces,
Cæſareum grato cecinisti pectore numen?

Nec non & Martialis.

Te primum pia turba rogent, te voce ſalutent,
Purpura te felix, te colat omnis honos.

Et rurſus de conſulatu Syllij:

Rerum prima ſalus & vna, Cæſar
Gaudenti ſupereſt adhuc quod optet
Felix Purpura, tertiuſq; conſul.

Lib. 1. Faſt.

Senatus Purpureus dictus.

Plinius de gallo gallinaceo: Vt planè dignæ aliti tantum honoris præbeat Romana Purpura. Ouidius de nono conſule.

Iamq; nouæ præeunt faſces, nouæ Purpura fulget.

Quin & ipſum magiſtratum ſiue Senatum purpureum vocari legimus. Statius:

Lib. 2. Syl. In Craſſo.

Cantu Purpureum trahes ſenatum.

Lib. 2.

Deponebant nonnunquam Purpuram, nimirũ vel allato triſti aliquo nuncio, vel ob mortem cuiuſpiam affinis, quo tempore pullâ ſeſe induebant: quare Plutarchus ait: Ferturq; eo die Craſſum non Purpureum (vt Romanorum Imperatorum mos erat) ſed atro paludamẽto ad milites proceſſiſſe. Lucanus de toto magiſtratu præuidẽte calamitates belli ciuilis.

Ergo

Ergo vbi concipiunt, quantis sit cladibus vrbi
Constatura fides superum, ferale per vrbem
Iustitium, latuit plebeio tectus amictu
Omnis honos, nullos comitata est Purpura fasces.

Erat autem Purpura, inquit Lazius, apud Romanos per omnes vestes, nimirum Purpura prætexta, Purpura in lato clauo, Purpura chlamys, & Purpura paludamentum. Tacuit autem trabeam, de qua tamen alij multa scribunt. cæterùm Purpuram fuisse per omnes ea vestes (quod nos quærimus) etiam confirmat astruitque doctissimus Aldus Manutius his verbis: Restat color: quem fuisse Purpureum non modò in latis clauis, verùm in reliquis etiam tunicis, veterum testimonijs probabo, nam si tunicæ expertes lati claui Purpureæ sunt: cur latos clauos, id est, nobilissimum tunicæ genus Purpura priuemus? tunicas autem lato clauo carentes Purpureas fuisse, apertè docet Quintilianus his verbis: Vt Purpuræ rectè defendant, leuis cura est: notatur interim negligentia. Non loquitur de tunica lati claui, & Purpuras tamen nominat. Cicero etiam Purpuream tunicam non modò in ordine Senatorio, verùm in plebeijs quoq; hominibus videtur agnoscere, cùm ait
B de L. Pisone in oratione pro Sextio: Vestitus asperè, nostra hac Purpura plebeia ac pænè fusca. Nostra, dixit, qua nos vtimur Senatores: plebeia verò, quia Purpurea Pisonis tunica filj crassitudine plebeiæ Purpuræ similior, quàm senatoriæ, videretur. deinde subiunxit de colore, Ac pœnè fusca: quia varius erat Purpurarum color, vt ex Plinio liquet. Verùm de tunica lati clauj Purpurea, vt omittantur dubiæ fortassis fidei testimonia, satis aperta fit significatio in hoc Ouidij versu.

Indutturq; humeris cum lato Purpura clauo.

Plinius autem, cùm dixit: Purpura distinguit equitem à curia: non significauit in Senatoria tunica Purpuram fuisse, in equestri non fuisse: iam enim probauimus Purpuram in omni tunica fuisse, sed de lato clauo Purpureo locutus est, qui Senatorem ab equite Purpureum quidem clauum, angustum tamen gestante, distingueret. Id explanat idem Plinius: Annuli distinxere alterum ordinem à plebe, sicut tunica ab annulis Senatum tantum: quanquam & hoc serò: vulgoq; Purpura latiore tunicæ vsos inuenimus etiam prætores. Quis non videt latum clauum significari? nam, si solus Purpuræ color Senatu ab equitibus distinxisset; non dixisset, Purpura latiore tunicæ, sed Purpurea tunica. Ap-
C pellabatur autem tunica lati clauj, ab ipsis clauis Purpureis, qui tunicæ inserebantur, vt ex Festo patet, quanqnam cum palmata confundat, vt dictum est. Quibus clauis Puspureis vt opinatur Bayfius mappæ quoq; ad limbum, variari solebant. Et hoc est quod ait Martialis: *Et lato variata mapalia clauo.* Græci eam vocabant χιτῶνα πλατύσημον. Inferebantur eiusmodi clauj Purpurei ad eam ferè partem qua pectus tegebatur. Horatius. *Et latum demittit pectore clauum.* non quòd reuera essent clauj, sed quòd viderentur clauorũ Purpurea capita supereminentia in tunicæ superficie. Dicebatur item hæc tunica, Purpura Stlataria, quoniam veteres statum dicebant pro latum & slitem pro litem. Iuuenalis.

Spondet enim Tyrio Stlataria Purpura filo.

Prætexta verò toga dicta est à prætexendo, quia ei Purpura, vt ait Macrobius, prætexta erat: hoc est, quia Purpuram in ora habebat; vnde etiam Græci περιπόρφυρον vocant, id est, circumquaq; Purpuram habentem. Hæc vtebantur pueri vsque ad annum decimum septimum qui annus tyrocinij dicebatur. Cuius moris causas plures Macrobius indicat. Hanc intellexit Iuuenalis, cùm ait ——————*Vestem*
D *Purpuream teneris quoq; Mecœnatibus aptam.*

Et antè dixerat.

Et princeps Tyrio vestem prætexuit ostro.

Statius quoq; meminit de Aty iuuene loquens:

Nunc pedes ense vago; prensis nunc celsus habenis
Ceu spectetur, agit; triplici velauerat ostro
Surgentes etiamnum humeros & læuia mater
Pectora: tunc auro phaleras, auroq; sagittas
Cingulaq; & manicas, ne contingc vultor iret
Presserat, & mixtum cono crispauerat aurum.

Quantum verò ad pueros pertinet, præcipuum prætextæ significatum fuit, vt pudorem indicaret, quem scilicet ætas ea, quæ prætextata dicebatur, sibi proponere deberet; eiusq; rei indicium esse Purpureum colorem, vnde admonerentur verecundiam in dictis factisq; omnibus amandam. Inuenio interim prætextam togam non tantùm puerorum fuisse

quin

Lib. 8. ca. 8. *Purpura Romanis per omnes vestes*

Lib. 11.

Li. 9. c. 36. *Plinius explicatus.*

Lib. 33. c. 1. *Tunica lati clauj vnde dicta.* *Toga prætexta qua.*

Stlataria Purpura. *Annus tyrocinij quis.* *Sat. 7.*

Lib. 1. Sat. cap. 6. *Sat. 12.* *Sat. 11.*

Pueri cur prætexta vterentur: Prætexta toga etiam magistratus.

Li.4.dec.4. quin & magiſtratus. Liuius in oratione L. Valerij: Purpura (inquit) viri vtemur præ-
textati in magiſtratibus, in Sacerdotijs, liberi noſtri prætextis Purpura toga vtentur. Plu-
tarchus in quæſtionibus Romanis. Purpura prætextam veſtem tribunus plebis non geſtat
alijs magiſtratibus gerentibus: an quia magiſtratus omnino non eſt: nam neque lictores
habet tribunus plebis, neque pro tribunali ſedens reſponſa dat. Huc ſpectare videtur il-
lud Silij Italici:

Biſſenos hæc prima dedit præcedere faſces
Et tunxit totidem tacito ſermone ſecures,
Hæc altas eboris decorauit honore ſecures
Et princeps Tyrio veſtem prætexuit oſtro.

Alluſiſſe quoq; apparet ad prætextam Epigrammatarium hoc verſu:

Purpurea faſcia. *Diuiſit noſtras Purpura veſtra togas.*

Inuenio etiam prætextam qua Romanus magiſtratus vtebatur, à nonnullis Purpuream
quandam faſciam valdè latam intelligi, quæ tamen multipliciter plicata in anguſtum con-
traheretur, atque ita ſupra alia veſtimenta nunc ab humeris, nunc à pectore in faſciæ mo-
dum circumduceretur, nunc eius capita vtrinque ab humeris in pectus dimitterentur, cu-
Toga palmata. ius generis amicula Romæ pleriſq; antiquorum ſtatuis inducta conſpicias. Togam palma-
tā à palmis pictis appellari exiſtimat idē Manutius, cuius tamen non multa apud ſcripto-
res veteres mentio extat: plures meminerunt tunicæ palmatæ. Nec aſſentitur Aldus qui
Feſtum ſecuti, ſi modo Feſtus ita ſcripſit, tunicam palmatam à latitudine clauorum di-
ctam & eandem eſſe cum lato clauo, arbitrantur. Quid enim ſimile (inquit) habet clauus
cum palma? Quare tunicam palmatam fuiſſe credit, quam triumphantes, toga picta ſu-
perimpoſita, tanquam inſigne victoriæ præſtarent. propterea Liuius ea ſimul cum to-
ga picta nominat in decimo. Quos, inquit, vos ſellis curulibus, toga prætexta, tunica
palmata, & toga picta & corona triumphali, laureaq; honoratis. Quo loco ſatis patet non
ſignificari latum clauum: non enim poſt togam prætextam nominaretur: cùm toga præ-
texta ſit honoratior, quia non ea Senatores omnes, vt lato clauo, ſed tantùm qui magi-
ſtratum gererent, vtebantur. Toga picta, veſtis Hetruſca fuit, Purpurei coloris, auro di-
Toga picta. ſtincta, à triumphantibus geſtari ſolita, quam vt ait Florus, ſubactis duodecim Thuſcis
populis, Tarquinius Priſcus Romam tranſtulit; id quod etiam Dionyſius confirmat.
Cur picta di catur. Macrobius, & Plinius id non Priſco, ſed Tullo Hoſtilio tribuunt. Hæc Purpurea fuit, vt
Dionyſius oſtendit. Picta vocatur, quòd in ea variæ figuræ ita fingerentur, vt ea ſpecies
ad picturæ ſimilitudinem accederet. Differebat ab hac toga Purpurea, qui hæc erat pu-
ra, & omnibus Senatoribus communis, quanquam magiſtratum non gererent: à toga præ-
Trabearum genera. texta verò, quia hæc erat alba cum limbo Purpureo circumducto, cùm Purpurea limbum non haberet. Trabearum genera tria fuiſſe Suetonius in libro de veſtimentis auctore Seruio oſtendit; vnum è ſola Purpura, dijs conſecratum, alterum è Purpura non ſine albo, quo reges vſi fuerint, tertium augurale è Purpura & cocco. Primum itaq; illud fortè fuerit, quod nos ſuperius Dijs & conſecratum & gratum fuiſſe diximus. Secundi generis trabeæ fuerunt præ reliquis in maximo apud Romanos vſu. Non enim reges tantùm, verùm etiam pulſis regibus conſules, item equites, cùm trabeati idibus Quinctilibus tranſueherentur, eas vſurparunt. Et conſulum quidem trabea, vt videtur Aldo Manutio, poſt reges fuiſſe militaris habitus, quo conſules in bello vſi fuerunt: ad cuius opi-
Lib.3 2. nionis corroborationem citat illud Liuij: Conſul, cùm Corcyræ hybernaſſet, vere primo
incontinente trabeatus ad hoſtem ducere pergit: eandemq; ob cauſſam etiam equeſtres
turmas bellicam ſpeciem repræſentantes, idibus Quinctilibus trabea veſtitos tranſuectos
eſſe aſſerit. Meminit huius trabeæ conſularis Auſonius in gratiarum actione, pro conſu-
latu, his verbis: In procinctu & tum maximè dimicaturus, palmatæ veſtis meæ ornamen-
ta diſponi feliciter & bono omine: namq; iſte habitus, vt in pace conſulis eſt, ſic in victo-
ria triumphantis. Parum eſt ſi qualis ad me trabea mittatur, interrogas: te coram promi
Triūphāt in toga picta. iubes. Hæc ille, ex quibus illud primùm conſtat, triumphalem Romanis trabeam fuiſſe,
quòd alibi non facilè inuenias: triumphabant enim in toga picta, vt diximus. deinde con-
ſularem: quod reipub. temporibus inuſitatum fuit: prætexta enim tunc & conſules & re-
liqui magiſtratus vtebantur: poſtremò trabeam & palmatam veſtem, & togam pictam
eandem facit: quin etiam trabeam auro pictam dicit, quod nec Suetonius, vbi de tribus
trabearum generibus agit, nec quiſquam alius veterum ſcriptorū veteris & liberæ reipub.
meminit. Vnde apparet Gratiano imperante & trabeatos conſules fuiſſe, qui prætextati
antea fuerant, & trabeā fuiſſe pictam contra veterum conſuetudinem. De tertio trabeatū

genere

A genere loquitur Dionysius, vbi de Saliorum vestitu vel trabeis scribens, eas περιπορφύρας vocat, id est, Purpura prætextas, puniceo colore alternis intertexto. Erat præterea Purpura patritia, cuius meminit Eusebius his verbis: nam insignis Purpura patritia Constantinus ibat paterna domo, patrem quasi reuixisse cunctis in se monstraturus. Militaris Purpura ob virtutem dono dabatur, quod meminit Iulius Cæsar, dum scribit: Cæsar tum quidem honores minimè proponere velle ait, cùm plures tribuisset legionibus coronas, alias turmarum ducibus, tribunisq; Purpuream vestem. Et post Cæsarem Virgilius, qui scribit Aeneam Cloantho, quòd præ cæteris, rem bene gessisset, Purpuream chlamydem donasse.

Lib. 3. Purpura patritia.
L. 1. de Constant.
Purpura militaris.
Li. 5. de bel. ciuili.

Victori clamydem auratam, quam plurima circum
Purpura Mæandro duplici Melibœa cucurrit.

Vuolfgangus Lazius arbitratur ab huiusmodi Purpura Satrapas quondam, & qui in comitatu principis aut regis erant, dictos esse Purpuratos, qui, inquit, alia item voce ab alio vestimenti genere nominabantur prætextati. Liuius: Sopatrum ex Purpuratis & propinquis regis cum quatuor millibus Macedonum & pecunia nuper missum in Africam B esse. Præsidialis Purpura eodem Lazio scribente magistratuum erat & prouinciæ præfectorum, qua fortasse Pilatum induisse Christum Saluatorem nostrum credendum iudicat. Meminit illius togæ Spartianus in historia Septimij Seueri. Habuit etiam aliud omen imperij, cùm rogatus ad cænam Imperatoriam palliatus venisset, qui togatus venire debebat, togam præsidiariam ipsius Imperatoris cepit. Hanc intellexisse videtur Sidonius Apollinaris.

Lib. 8. c. 8. Satrapæ purpurati prætextatique cur dicti.
L. 10. dec. 3. Præsidialis Purpura.

Huic Socer Antemius prafectus, consul & idem
Iudicijs populos atque annum nomine rexit
Purpureos fortuna viros cum murice semper
Prosequitur solum: hic tantum mutatur in illis
Vt regnet qui consul erat.

Lacernas in vsu vulgi pullas fuisse constat. Lipsius excipit delicatos, qui, inquit, amathystini coloris sumebant aut coccinei, non tamen sine nota hominum seueriorum. Martialis.

Lacerna. Li. 1. Elect. c. 13.

Amator ille tristium lacernarum
C *Et baticatus atq; leucophæatus*
Qui coccinatos non putat viros esse
Amethystinosq; mulierum vocat vestes:
Natiua laudet, habeat & licet semper
Fuscos colores, Galbanos habet mores.

Seneca epist. 115. Quod vides istos sequi; qui aut vellunt barbam aut interuellunt, qui labra pressiùs tondunt aut abradunt, qui lacernas coloris improbi sumunt, qui per lucentem togam, qui nolunt facere, quidquam quod hominum oculis transilire liceat. Lacernæ coloris improbi, Purpureæ sunt. quoniam insolens ille color adhuc Senecæ temporibus. Simile in pænulis, quæ vulgò item pullæ: Purpureæ tamen quædam lautiorum. Dio Cassius de Tyberio: Cumque Purpurea toga plerique vterentur, quod antea vetitum fuerat, neminem quidem ipse reprehendit aut mulctauit; sed cùm fortè pluisset in conuentu quodam, pulla pænula se induit, quo facto vti alio genere vestitus nemo deinceps est ausus. Et hinc liquet inquit idem Lipsius, quotiens interdictus Tyrius color, non ad togas id referendum (albæ enim & pullæ tantùm in vsu) sed ad pænulas & lacernas. Phasis libertus, vt citat Martialis, cùm legitimum equitis censum non haberet, lacernis Purpureis volebat videri eques, & cùm nuper Domitianus iussisset seruare legem Othonis, ne cui liceret sedere in decimoquarto gradu, nisi equestrem censum haberet, D hic in theatro iactabundus laudabat legem, quasi ipse esset eques: sed Lectius cui ordinis theatralis cura erat demandata, iussit eum surgere.

Lacerna coloris improbi.
Lib. 57.
Lib. 5.
Equitum lacerna.

Edictum domini, deique nostri
Quo subsellia certiora sunt
Et puros eques ordinis recepit
Dum laudat modò Phasis in theatro
Phasis Purpureis ruber lacernis
Et tactat tumido superbus ore
Tandem commodius licet sedere
Nunc est reddita dignitas equestris
Turba nunc premimur, nec inquinamur.

Hæc

Hæc & talia dum refert ſupinus
Illas purpureas & arrogantes
Iuſſit ſurgere Lectus Lacernas.

Stultè.

Eodem modo lego apud Athenæum iuuenem quendam ex Ionia indutum Purpurâ, au-

Purpura cur plebeia dicta

reis fimbrijs Athenas cùm profectus eſt, interroganti cuidam, cuius eſſet, reſpondiſſe, ſe

Leges latæ aduerſus Purpuram.

eſſe diuitem. Vt non videatur mirum Purpuram à Cicerone alijſque plebeiam vocari, Eò enim proceſſit Purpura, vt ne plebs ab ea ſibi temperare vellet, adeo vt ſæpè leges aduerſus illam latas eſſe legamus. Suetonius: Iulius Cæſar Conchyliatæ veſtis vſum, niſi certis perſonis & ætatibus, perq; certos dies ademit. Dio Caſſius longè aliter: Cæſar edixit ne quiſquam niſi Senator, qui cum magiſtratu eſſet, Purpuram geſtaret, quam iam vulgò ſumi videbat. In codice Iuſtiniani etiam priuatis hominibus vſus Purpuræ interdicitur, in titulo quæ res vendi non poſſit. Nero verò Tyrij & amethyſtini coloris vſum prorſus interdixit referente Suetonio. Et apud Syracuſanos lege erat cautum, ne Purpura aut auro fæminæ ſe exornarent. Præterea à ſeuerioribus omnibus probro dabatur eadem, vt apparet ex oratione Ciceronis pro Cælio: Si quem etiam minimorum horum aliquid offendat, ſi Purpuræ genus &c. Plutarchus in Cratone: ἐπὶ πορφύραν ἐωραπλῶ καταφρονῶν ἐρυθρὰν καὶ ὀξεῖαν ἀγαπωμένων, ἄντος ἐφορεπλῶ μέλαιναν. Id apparet etiam ex hoc Virgilij, quo ſignificatur parum virilis veſtis:

Vrbis picta croco & ſplendenti murice veſtis.

Lib. 5. c. 18. Purpura plebeia qualis.

Alexander ab Alexandro ſcribit Purpuram plebeiam fuſcam & obſolet am fuiſſe, non murice aut cocco, ſed herbarum ſuccis infectam. Nos quoque ſupra benè fuſcam fuiſſe ex Cicerone diximus; alij putant fuiſſe quidem ex Purpura, ſed cærulea aut obſcura. Cæterùm vt ad nobilium Purpuram reuertamur, cur ea vterentur ij proceres atque vti debeant elegantiſſimè ac diſertè admodũ docet Caſſiodorus: Comitis Stephani inſinuatione comperimus, ſacræ veſtis operam, quam voluimus neceſſaria feſtinatione compleri, diſrupto magis labore pendere: cui vſum ſubtrahendo ſolennem abominandam potiùs inferre cognoſceris tarditatem. Credimus enim aliquem prouenisſe neglectum, vt aut crines illi lactei, carneo poculo bis terq; ſatiati, pulcherrima minus ebrietate rubuerint, aut lanæ nos auxerint adorandi muricis pretioſiſſimam qualitatem. Quapropter ſi perſcrutator Hydrontini maris intuſa Cõchylia ſolenniter condidiſſet apto tempore, aceruus ille Neptunius, generator florentis ſemper Purpuræ, ornator ſolij, aquarum copia reſolutus imbrem aulicum flammeo liquore laxaret. Color nimio lepore vernans, obſcuritas rubens, nigredo ſanguinea regnãtem diſcernit, dum conſpicuum facit & præſtat humano generi, ne de aſpectu principis poſſit errari. Mirum eſt, ſubſtantiam illam morte confectam, cruorem de ſe poſt ſpatia tam longi temporis exudare, qui vix ſolet viuis corporibus vulnere ſaluciatis effluere. Nam cùm ſex penè menſibus marinæ deliciæ à vitali fuerint vigore ſeparatæ, ſagacibus naribus neſciunt eſſe grauiſſimæ: ſcilicet ne ſanguis ille nobilis aliquid ſpiraret horroris. Hæc cùm infecta ſemel ſubſtantia perſeuerat & neſcit ante ſubtrahi, quàm veſtis poſſit abſumi. Quod ſi Conchyliorum qualitas non mutetur, ſi torcularis illius vindemia eſt, culpa nimirum artificis erit, cui ſe copia nulla ſubtraxit. In illis autem rubicundis fontibus cùm albẽtes comas ſerici doctus moderator intinxerit, habere debet corporis putiſſimam caſtitatem, quia talium rerum ſecreta refugere dicuntur immunda. Et paulò pòſt: Verùm talis tantaque res, quàm facili legitur inuenta compendio? Nam cùm fame canis auida in Tyrio litore proiecta Conchylia impreſſis mandibulis contudiſſet, illa natura liter humorem ſanguineum defluentia, ora eius mirabili colore tinxerunt. Et vt eſt mos hominibus, occaſiones repentinas ad artes ducere, talia exempla meditantes fecerunt Principibus decus nobile dare, quod ſubſtantiam noſcitur habere mediocrem. Eos Tyros eſt Hydron Italica, aulicum profecto veſtiarium, non antiqua cuſtodiens, ſed iugiter nouella tranſmittens. Cùm itaque tanta apud Romanos in dignitate habita ſi Purpura, non mirum eſt, cur non omnes Patritij Veneti ea vtantur. Hi enim togati incedunt ſimili ferè quo Romani antiqui amiculi genere, eo excepto quod Purpureum non ſit, ſed ex nigro panno: Purpura enim niſi magiſtratum gerentibus conceditur, hiſq; inſignioribus. Nuptialibus quoq; & cùm primi honores quos procuratorios vocãt, alicui deferũtur (Sunt verò hi ſacrarum largitionum præfecti) tum conſanguineis & cognatis & affinibus licet per aliquot dies vti Purpura in lætitiæ gratulationiſq; ſignificatum. Iam verò de aliis quibuſdam veſtibus, quas Purpura decorabat, poſtquam in eas incidimus, non abs re fuerit quædam quàm breuiſſimè recenſere, ne Purpuræ authoritatem atque honorem deprimere velle videamur. Raniſius Textor ſcribit Purpuram in imo conſitam habuiſſe ge-

Purpura inuentio.

Hydron Italica.

Veneti patritij quibus vtantur veſtibus.

Veſtes Purpureæ aliæ.

nus

A nus vestis, quod limbus dicitur, vnde limborarij vestimenti huius textores dicantur. Ab his fortasse non differebant perinesa vocata vestimenta, in quorum etiam extremitatibus, vt Stephanus Aqueus ait, Purpura assuta circumcurrebat. Forteq; etiam limus dicebatur: multi enim apud Virgilium legunt velati limo, vt testatur doctissimus Turnebus, nam limus, inquit, vestis erat ab vmbilico ad pedes, ad pudenda poparum tegenda. Higenus limum cinctum ideo dicit vocatum, quòd Purpuram transuersam habeat: habebat enim in extremo Purpuram limam. Paryphes (παρυφὶς) apud Pollucem & Paralurges (παραλούργες) indumentum appellatur attextam vtrimq; habens Purpuram. Id verò ab Ionibus dicitur Pachyales. (πηχυαλὲς.) sed & in tunicis virgæ (ῥάβδοι) Purpureæ vocantur paryphi (πάρυφοι) vnde & in latinis litteris (inquit Cælius) virgatæ vestes, & apud poetam sagula virgata quæ haberent in virgarum modum deductas vias: cui sententiæ subscribit Diodorus: tametsi in eo alludum Seruius putat ad Gallicam linguam qua virgæ diceretur Purpura. Virgilij versus est.

Limb. quid.
Perinesa vestimenta.
Li. 11. Ad. cap. 1.
Limus quæ vestis.
Paryphes.
Lib. 7. c. 13.
L. 8. Aencid.
Lib. 6.

Virgatis lucent sagulis, tum lactea colla
Auro innectantur.

B Paryphes etiam nominatur apud Athenæum his verbis: Syracusani prohibuerunt, ne mulieres ferrent vestes Purpura prætextas, πορφυρᾶς ἐκδύτας παρυφὰς, præterquam meretrices. χιτῶνας ἐνδεδυκότες περιπορφύρους, nominat Hippias apud eũdem. Περιπόρφυρος Hesychio est ὁ περιπορφύρος χίτων: & περιπόσαια, περιβόλαια, οἷς ἐν κύκλῳ πορφύρα παράκειται. Zographus legendum putat quatuor syllabis περίπνοσα, quoniam ita habeat Pollux: Περίπνοσα, ὑπόκροσσον ἐστὶ περίβλημα, ἔχον τὰ ἡμάτα ἐξηρτημένα: ἢ πορφύρᾳ κύκλῳ τὰ τέλη τῶ ὑφάσματος περιέρχεται, νήσου σχῆμα ποιοῦντα τὴν περιῤῥοὴν τοῦ χράσματος. hoc est, ita vt ambiens vndiquaque Purpura, vestem reliquam, ceu mare insulam includeret; vt fortè eandẽ vestem Anaxilas νῆσον id est, insulam vocarit. Viriles vestes à cõloribus dictæ sunt teste eodem Polluce, πορφυρὶς, ἀλουργὶς, φοινικὶς. Ξυσὶς vestis erat tragica muliebris, & exponitur πορφυρὶς (ἢ) χροιωτὸν ἱμάτιον à Scholiaste Aristophanis in Nubes. aliqui reges tragicos eam ferre ferunt, & aurigam in pompis. Polluci verò etiam πορφυρᾶν ἱμάτιον, vestis iuniorum in comædijs est. Candys à Cælio exponitur vestimentum Persicum, Pollux candyn regalem, ἀλιπόρφυρον esse scribit, aliorũm verò Purpureum: sed ὁλοπόρφυρον potiùs legendum videtur: Sic enim inferius habet in eodem capite: Ξενοφῶν ἔφη κάνδυν ὁλοπόρφυρον: quanquã holoporphyro non πορφυρᾶν simpliciter, sed periporphyron & diaporphyron opponantur. (Holoporphyrum.n. dicitur ad differẽtiam periporphyri & diaporphyri, quibus Purpura prętexitur solùm, aut intertexitur quibusdam ceu virgis Purpureis, de quibus ex Cælio prædictũ est.) Et mox ibidem: Crates (inquit) in Samijs de Purpureis vestimentis dixit: ταύτας εἶδε ναι πορφυροβαφεῖ, ἐσθῆτας. Eadem Comici etiam κάλλη vocare solent, vt Eupolis: τὰ κάλλη τὰ περίοιμα τῇ θαῷ. Archippus in Pluto πλατυπορφυρα ἱμάτια nominat. Hi fortè sunt lati claui Romanis à latitudine clauorum dicti, vt suprà dictum est. Ἀλιπόρφυρα, ἀλεργῆ, τυτισιν ἐκ θαλασσίας πορφύρας. Hesychius. Polluci verò ἀλεργὶς exponitur vestis virilis à colore dicta, sicut & πορφυρὶς; παραλεργὶς verò muliebris. Hinc apud Hesychium eundem, vbi habet, ἀλεργυρίδες, πορφυρίδες, legendum est ἀλεργίδες. Ἀλεργὶς autem etiam Etymologo, purpura est, ἢ ἀπὸ θαλασσίας κόχλης γινομένη καὶ ἐργαζομένη. Meminit eiusdem Aristophanes in equitibus his verbis, ἀλεργίδα Ἔχων κατάπασον, καὶ σεφάνῳ ἐφ' ἅρματος: vbi Scholiastes interpretatur πορφυρᾶν χλανίδα. Varinus quoq; ab ἁλς & ἔργον deriuat: & substantiuum femininum esse ait: adiectiuum autem masculinum ἀλεργος, cuius femininum sit ἀγεργας, neutrum ἀλεργὲς: quod tamen non probat Zographus. D) quoniam ἀλεργὸς non aliter mouetur quàm ἀγαθὸς: & ipse etiam genere neutro ἀλεργὸν χρῶμα dixerit. Theopompus de Colophonijs apud Athenæum, χιλίας φησὶν ἀνδρας αὐτῶν ἀλεργεῖς, φορεῦντας στολὰς ἀσυντόλεν. Apud eundem legimus ἔφη ἀλεργῆ. Meminit item Plutarchus: Ἐξῆν δὲ Εὐμένει καυσίας ἀλεργεῖς, καὶ χλαμύδας διανέμειν: ἢ τις ἦν δώρια βασιλικὰ παρὰ Μακεδόσι, hoc est: licebat Eumeni caũsias Purpureas & chlamydes dilargiri, quod inter dona regia præcipuum habebatur à Macedonibus. Causiam capitis Budæus appositissimè vsurpauit pro galero Cardinalium coccineo. Licet enim vni Romano Pontifici, vt quondam Eumeni, causias Purpureas, & chlamydes Coccinas, cæteraque Cardinalium ornamenta, arbitratu suo dilargiri. Ἀλεργὲς, πορφυρᾶν est apud Hesychium: & in scholijs Aristophanis legitur, ἀλργὴς ἐσθὴς, ἢ πορφυρᾶ. Ioannes Tzetzes Antisthenis Sybaritæ ἱμάτιον ἀλυργὲς, id est, vestem Purpuream picturis & gemmis insignem, describit, Carthaginensibus venditam centum, & viginti talentis,

Paryphes.

Περίπνοστος.

Lib. 7. c. 13.

Ξυσὶς vestis quæ.

Candys.

κάλλη.

ἀλεργὶς.
παραλουργῖς.
Hesychius correctus.

Causia.

de authore dubitat: suspicatur autem apud Plutarchum se legisse. Ego apud Aristotelem in Admirandis legere memini & Athenæum in duodecimo. Ἀλεργα Etymologus περὶ φυλῶν interpretatur, Suidas θαλασσοπόρφυρα: Hesychius τὰ ἐκ τῆς θαλάσσης πορφύρα. Ἀλεργὰς στόλας apud Athenæum lego: qui & Hippiæ hæc verba citat: ἄλικα μὲν ἀμπεχόμενοι πολυτελῆ, καὶ χιτῶνας ἐνδεδυκότες περιπορφύρους. Ἄλλικα, χλαμύδα πορφυρᾶν. Hesychius. Et rursus: Ἀλλῖκα χλαμύδα, ἐμπόρπημα: οἱ δὲ πορπίδα χλαμύδος ἀλλικλοχείρα. Βεσσάν, τὸ ποικίλον ἱμάτιον, ἢ τὸ πορφυροῦν, apud Varinum: Βεῦθος verò Polluci est χιτωνίσκος διαφανὴς: & σαραγης Μήδων τι φόρημα, πορφυροῦς, μεσόλευκος χιτών. Lego & Εὐβρότιον apud Hesychium, esse μίκρον καὶ ἀπόρφυρον ἱμάτιον τιβερικόν. Vtebantur & Græci equites eo genere vestis, quam ephaptidem appellat Athenæus in quinto, his verbis: πάντες οἱ πρεσβευόμενοι εἶχον πορφυρᾶς ἐφαπτίδας. πολλοὶ δὲ διαχρύσους καὶ ζωστάς: hoc est, bellatias ephaptidas. Polluci ephaptis genus est vestis tragicæ: συσπερμάτιον τι φοινικοῦν ἢ πορφυροῦν περὶ τῶν χεῖρα εἶχον οἱ πολεμοῦντες, ἢ οἱ ἡνιοχοῦντες: è lino tenui nimirum, sericoue Purpureo, quod propter tenuitatem facile manibus conuoluebatur pugnantium atque vrgentium. Lenones & scortorum matres in tragœdijs, παινίδιον τί πορφυροῦν περὶ τῶν κεφαλὴν ἔχεσι teste Polluce. cæterùm ipsa quoq; scorta Purpuram vsurpatunt: quare apud Plautum quoque legimus de quadam meretrice loquentem:

Allica.

Lib. 4. c. 18. Ephaptis.

In Pœnulo.

Meretricem pudorem gerere magis decet quàm Purpuram
Magisq; meretricem pudorem quàm aurum gerere condecet.
Pulchrum ornatum turpes mores peius cœno collinunt
Lepidi mores turpem ornatum facile factis comprobant.

In Mostell. Et alibi rursus inquit.

Purpura atas occultanda est aurum turpe mulieri
Pulchra mulier nuda erit, quam Purparata pulchrior.

Babylon cur Purpurata meretrix. Nec aliam ob causam Babylon quondam omnis luxus plena à Diuo Hieronymo Purpurata meretrix nominata est. Hæc enim in quadam epistola vocat se colonum Purpuræ meretricis. Συμμετρίαν, ἢ τοὺς χιτῶνα τοσοῦτο πάλουργον κόχλῳ mulieres quasdam conchylijs gestasse inuenio apud Pollucem. Nævius: Mulieres opertæ auro Purpuraque. Plutarchus luxum mulierum in Purpura texat in Symposiacis, inquiens: existimo autem permultum interesse inter superuacaneum cultum & munditiem. Nam mulieres fuco, vnguentis, auro, Purpuraq; dum vtuntur, curiosæ, & impensiùs quàm par est ornatui indulgere videntur: Et rursus in libro de coniugalibus præceptis. Aegyptiæ mulieres maiorum instituto calceis non vtebantur, vt domi meminissent tempus exigendum, hodiè domi mansuræ sint pleræq; si aureos calceos & armillas & periscelides & Purpuram atq; vniones auferas. Author est Lampridius Alexandrum Seuerum Purpuræ clarissimæ non ad suum vsum, sed ad matronarum si quæ aut (vti) possent aut vellent, certè ad vendendum grauissimum authorem fuisse: ita vt Alexandrina Purpura hodieq; dicatur, inquit, quæ vulgo Probiana dicitur, idcirco quod Aurelius Probus paphijs præpositus id genus muricis reperisset. Artemidorus citante Turnebo tradidit ingenuas mulieres albatas fuisse, libertinas atratas, nobiliores Purpuratas. Atque hactenus de tam varijs Purpura nobilitatis vestibus: quot verò etiam aliæ à Purpura nomen obtinuere, licebit videre in denominatis. Dicam interim & illud quod summoperè etiam Purpuræ magnificentiam ac honorem indicat, quòd nimirum & mortuos eâ induerent, cuius his verbis meminit Blondus in nono triumphantis Romæ: Iam Purpuram pretiosissimam fuisse eleganter rubentem constat. Eius originem sic edocet Placidius Grammaticus. Murex Cochlea maris, ex qua Purpura magistratuum color, de qua Liuius in trigesimo post M. Catonis verba contra tribunum plebis, legem Oppiam abrogare conatum. Purpura viri vtemur prætextati in magistratibus & sacerdotijs, liberi nostri prætextis Purpura togis vtentur: magistratibus in colonijs, in municipijs, togæ prætextæ habendæ ius est: nec id vt viui solùm habeant tantum insigne, sed etiam vt cum eis crementur mortui, & cum tibi viro liceat Purpura in veste stragula vti; matrem familias tuam Purpureum amictum habere non sines, & equus tuus speciosiùs instratus erit quàm vxor vestita? Hucusq; Blondus. Morem verò mortuos in Purpureo amictu sepeliendi pòst ad posteros descēdisse verisimile mihi videtur, nam & apud Claudianum lego.

Alexandrina Purpura Lib. 10. Aduers. 6.

Mortui Purpura induti.

Has dedit inferias tumulis, iuuenumq; duorum
Purpureos merito placauit sanguine manes.

Equi Purpura decorati. Equos verò vt ex Blondo diximus, Purpura fuisse decoratos cùm apud alios, tum apud Romanos verò ipso verius est. Id enim etiam indicat ornatus equi Didonis, quo cum

Aenea

A Aenea ad venatum proficiscebatur: cuius cùm suprà facta sit mentio, hic non repetam.
Aliàs apud eundem poëtam legitur: *Lib. 7. Aen*

Instratiq; ostro alipedes, pictisq; tapetis.

Eleganter Claupianus canebat:

Vtque tuis primùm lonipes calcaribus arsit,
Turbantur phaleræ, spumosis morsibus aurum
Fumat, anhelantes exudant sanguine gemmæ.
Ipse labor, puluisq. decet, confusaq; motu
Cæsaries, vestis radiato murice solem
Combibit, ingesto crispatur Purpura vento.

Meminit item Silius Italicus:

——Stratumq; ostro quem ceperat ipse
Cornipedem.

Scitu quoque dignissimum est, ex serico ne, an ex lana istiusmodi, quas diximus vestes Purpureæ constiterint. *Ex serico an è lana Purpurea vestis olim facta.*
B hic enim conspecto quopiam ex molliter & delicatè conuestitis, propter Purpuræ latitudinem superbiente, insolentiusq; incedente, admoto ad illius aurem capite, apprehensaq; veste & commonstrata: heus tu, inquit, hoc ante te ouis ferre solebat & ouis (πρόβατον) fuit.
Iam verò Purpura præterquam in vestibus, in alijs etiam rebus placebat antiquis: in tapetibus in primis: Citat enim Giraldus hos Iuliani rhetoris versus:

Iam tonsiles tapetes ebrij fuco
Quos Concha Purpura imbuens venenauit.

Conchyliata peristomata Cicero nominat in Philippicis: Conchyliatis Cn. Pompei peristomatis seruorum in cellis lectos stratos videres. Inuehitur autem in nimium M. Antonij luxum, vnde subiungit: quamobrem desine mirari hæc tam celeriter esse consumpta: non modo vnius patrimonium quamuis amplum, vt illud fuit, sed & vrbes & regna tanta nequitia deuorare potuisset. Taxat eandem stragulorum luxuriam Plutarchus in libro de cupiditate diuitiarum: sicut enim Agatho (inquit) fistulam è conuiuio ad mulieres emisit, sufficere ratus sermones conuiuarum: ita repudiauerim etiam stragula Purpurea, mensas sumptuosas, & superuacanea omnia, videns diuites ijsdem vti rebus quibus pauperes. *Conchyliata peristomata.*
C Athenæus item scribit Purpurea stragula in foro substrata fuisse in conuiuio Cotyis regis. Purpura & auro stratus erat lectus C. Iulio Cæsare interfecto. Lecti autem etiam Purpureis stragulis cohonestabantur, quod aliquoties innuit Epigrammatarius, vt in vndecimo: *Lecti stragulis Purpureis ornati.*

Lingonicis agedum tumeat tibi culcitra lanis,
Constringatq; tuos Purpura textatoros.

Item in duodecimo ait:

Circumfusa rosis, & nigra recumbit amomo,
Dormit & in pluma, purpureoq; toro.

Et rursus in decimoquarto:

Stragula Purpureis lucent villosa tapetis.
Quid prodest, si te congelat vxor anus?

Meminit præterea Statius, dum canit: *Lib. 1. Theb.*

——Vario strepit tecta tumultu
Regia, pars ostro tenues, auroq; sonantes
Emunire toros, aliosq; inferre tapetas.

D Libros, quos vel donabant; vel præstantiores alijs habebant, ijdem veteres ornabant Purpura, quod præter alios meminit Lucianus non vno in loco, vt dum scribit: Tu verò, nunquid animaduertis prorsus idem tibi accidere, dum librum manu tenens progrederis; cuius aluta Purpurea, bullulæ aureæ sunt, at tu barbara voce legis, deformans, & euertens scriptoris dignitatem. Martialis libro primo circa finem: *Libri Purpura ornati.*

De primo dabit, alterouè nido
Rasum pumice, Purpuraq; cultum
Denarijs tibi quinque Martialem.

Et in secundo librum suum alloquens ait:

Et te Purpura delicata velet
Et cocco rubeat superbus index.

In quinto rursus ad Musas:

Nunquam grandia vce molesta poscit

Quæ cedro decorata purpuraq;
Negris pagina creuit umbilicis.
Nec horreueris illa, ſed teneto.
Sic tanquam nihil offeras, agaſq;
Si noui dominum nouem ſororum
Vltro purpureum petet libellum.

Nec non in decimo:

Perfer Atellinæ nondum vulgata Sabinæ
Carmina, Purpurea ſed modoſuta toga.

Si itaque Purpura totam ſupellectilem cohoneſtaret, & tantoperè color ille placeret, non erit quòd miremur Iuuenalem, dum ſcribit, eis qui ambitioſè viuunt, magnos ſumptus eſſe faciendos, ac perinde animum ad varias rapinas conuertendum, proinde canit: *Sat. 14.*

—— Peregrina ignotaq; nobis
Ad ſcelus atque nefas quodcunque eſt Purpura ducit.

Sic quoq; Plutarchus libro de Conſolatione ad vxorem exclamat: Quid quæſo magis eſt à ratione alienum, quàm nimium riſum & gaudiũ amputare, fletui & eiulatui ex eodem fonte promananti fluxum liberum permittere? aut de vnguento & Purpura nonnullos cum vxoribus delitigare, interim concedentes tonſuram lugubrem, atratam veſtem &c. Quo pacto etiam idem Iuuenalis Purpuram inter pretioſiſſimam ſupellectilem repoſuit, vbi de victis Cilicum Piratis canit hos verſus: *Purpura inter ſuppelle-ctilẽ pretio-ſam.*

Non idem gemitus olim, non vulnus erat per
Damnorum ſocijs florentibus, & modo victis
Plena domus tunc omnis & ingens ſtabat acervus
Nummorum, Spartana chlamys, Conchylia Coa.

Spartana chlamys, id eſt, veſtis Purpurea. Hinc quoq; Purpureum à poetis pro pulchro ac venuſto poni ex illius coloris præſtantia & pulchritudine non eſt ignotum: atque ita Virgilius lumen vocat Purpureum, verque Purpureum, quod vere pulchri dentur flores, quos & ipſos Purpureos nunc vpauit, vt *Purpureum, pro pulchro.*

—— Manibus date lilia plenis
Purpureos ſpargam flores. Item:
Purpureus veluti cùm flos ſucciſus aratro.

Lucianus Hippiæ balneum deſcripturus, ſumptuoſiſſima ſplendidiſſimaq; eius ornamenta & ſtructuram miris extollens laudibus ait: Ὁ δὲ ἐνδον οἶκος καλλιστος, φῶτος τε πολλοῦ ἀναπλεως, καὶ ὡς πορφύρα ἁβρῶ διαφανους. id eſt: porro interior habitatio omni amœnitate referta, plurima luce conſpicua eſt, ac inſtar Purpuræ floribus ac venuſtate renitet. Cur verò Purpura ſeu color Purpureus tantoperè cæteris coloribus cùm à regibus variis, tum etiam magiſtratu toto Romanorum, quin Imperatoribus antepoſitus fuerit, non video quenquam qui id ſcripſerit. Raritate id factum eſſe (quod enim rarum eſt, idem & carũ) non videtur eſſe affirmandum, cùm ſatis obuia ſint hoc genus Conchylia: nec etiam ob-tincturæ artificium, vrbes enim, atque adeo integræ regiones hac arte celebrantur: nec denique ob elegantiam ſuam, quia & aureus color non minus oculos delectat quàm Purpureus. An itaque quia cùm lanæ permixtus eſt, dirimi non poteſt? Hoc autem de Purpura teſtatum reliquit naturæ ſcientiſſimus atque antiquiſſimus Lucretius in ſexto de rerum natura libro. *Color Purpu-reus cur alijs prælatus.*

Purpureuſq; color Conchylij iungitur vnà
Corpore cum lana, dirimi quia non queat vnquam,
Non ſi Neptuni fluctu renouare operam des
Non mare ſi totum velit eluere omnibus vndis.

Idem quoque videmus in Cocco, cuius color eadem ratione præfertur in panno: quibus enim nihil ex eo permixtum eſt, ſubinde ſplendorem, coloriſq; bonitatem amittunt. Erat poſtremò Purpuræ in menſæ luxu, quod inter alios innuit Macrobius, qui ſcribit, quo die Lentulus flamen Martialis inauguraretur, hanc cænam fuiſſe: ante cænã vrticæ, murices, Purpuræ: nec non Porphyrius libro ſecundo de Abſtinentia ab animatis, Oſtrea (inquit) omnigena, Purpuras, vrticas &c. Deus homini condidit, vt iuris & ferculorum (ξωμῶ καὶ παραθεσίων) copia nobis ſuppeteret. Sed hac de re pòſt nonnulla alia. Sufficiantq; hæc in Purpuræ laudem, qua ſola moti, eam cæteris turbinatis prætulimus. *Cocci coloris præſtantia. In menſis po ſitæ Purpuræ*

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

PRÆSTANTISSIMVS iste color, cùm non è sola Purpura, sed etiam è Conchylio, murice, Buccinoq; colligeretur, multi viri docti omnia istæc Conchylia vel simul confuderunt, vel saltem non rectè distinxerunt. Sunt qui Cochylium nihil aliud esse quàm ipsam Purpuram arbitrentur: quorum sententiam erroneam esse, sic ex Plinio comprobamus: ait enim: Conchylia & Purpuras omnis ora atterit, quibus eadem mater luxuria paria penè etiam margaritis pretia fecit. Et de Purpura loquens: Calculosæ appellantur à calculo maris, mirè apto Conchilijs & longè optimo Purpuris. Sic manifestè Cõchylia à Purpuris seiunxit. Alijs Conchylium idem est quod Buccinum; quod Plinius, cùm duo tantùm genera Turbinatorum continentium florem illum tingendis vestibus tantoperè expetitum posuerit, alterum Purpuram, alterum Buccinum necesse esse videatur: Buccinum esse qui murex κῆρυξ & Conchylium appelletur, cùm etiam constet & murice Tyrio infectas vestes dici & Conchyliatas. Quæ ratio etsi valida nonnullis videatur, eam tamen facilè conuellere possum eiusdem Plinij authoritate: qui euidentissimè Conchylium à Buccino seiunxit. In Conchyliata veste cætera eadem sine Buccino præterquc ius temperaturæ (aliàs ius temperatur) aqua pro inuisu humani potus excremento. Et alio in loco: Conchylijs suum florem coloremq; proprium tribuit: luxuria vestibus quoque prouocauit eos flores qui colore commendantur. Hos animaduerto tres esse principales: vnum in Cocco, qui in rosis micat, gratius nihil traditur aspectu: & in Purpura Tyria, dibaphaq; Laconica: alium in amethysto qui in viola, & ipsum Purpureum, quemq; ianthinum appellamus. Genera enim tractamus in species multas sæpe spargentia. Tertius est qui propriè Conchylij intelligitur, idq; multis modis. His adiungemus Dioscoridis testimonium, qui cùm dixisset de Purpura & Buccino, aliquantò pòst de Conchylij operculo seorsum scripsit, & in fine addit: Αὐτὸ δὲ τὸ κογχυλίον καὶ πρὸς ὅσα καὶ ἡ πορφύρα καὶ ὁ κῆρυξ: Crematum Conchylium idem efficit quæ Purpura & Buccinum. Quare cùm ex his constet Conchylium diuersum esse à Purpura & Buccino, iam quid Murex sit veteribus videamus. Hermolaus, Muricum nomen, inquit, generalius esse video, quàm Buccini, vtpote quod & Purpuram quoque comprehendat. Massarius collatis aliquot Aristotelis & Plinij locis, Plinium ostendit cerycem modo muricem ex eo quòd vertigo Conchæ in acutum maximè tendat, (murex, enim, inquit, pro acuto quandoq; capitur) modò Buccinum, quia sit alteri Turbinato generi Buccino dicto similis, conuertisse, quem Theodorus, inquit, vocis significationem imitatus, Buccinum semper interpretatus est. Cæryx enim idē quod præco significat. verùm quæ aporredes vocantur, murices conuertit, vt muricis nomen generalius esse quàm Buccini coniectare liceat. Ceryx igitur, qui secundum Plinium Latinè murex & Buccinum vocatur, Conchi est è Turbinato genere, Purpuris magnitudine inferior, similis Buccino illi Turbinatorum generi, quo sonus editur, oris tantùm rotunditate: a margine incisa differens, promuscidem modo muscarum habens, firmam & torosam, quæ linguæ effigiem præ se fert: cuius flore illo Purpureo antiqui vestes inficiebant, quæ, muriceæ & Conchyliatæ dicebantur. Hæc Massarius. Et rursus enarrans hæc Plinij verba: quæ durioris testæ sunt, vt murices, Purpuræ, saliuario lentore proueniunt. Saliuarium, inquit, lentorem appellat mucosam illam congeriem sauaginem dictã, quam Purpuræ & murices siue Buccinæ construunt. Vbi etiam comprehenditur Plinium muricem pro ceryce, hoc est, Buccino comprehendisse. Hæc enim duo genera, Purpura scilicet & Buccinum sauificare solita sunt, ex Aristotele quinto de historia. Nos quoque quid Conchylium tùm generatim, tum speciatim significet, antea cùm ostendebamus, statuimus Conchylium à murice & Purpura differre: concedimus interim muricem per excellentiam Conchylium aliquando dici, præsertim cum pro ipso flore siue colore accipitur, quin murice tincta vestis, à Purpura tincta, vel Conchyliata etiam apud disertissimos scriptores nihilum quidem differt: Sed hæc ex priuata cuiusuis Conchæ historia rectiùs patebit: nunc Purpuræ synonyma examinemus. Non modò autem hæc vox animal ipsum significat, sed etiam colorem vel ex eo factum, vel quoq; ei similem. Virgilius. *Violæ sublucet Purpura nigræ.* Plinius. Vt ouatus esset Numidicus lapis, vt Purpura distingueretur Sinnadicus. Et vestimentũ eo colore tinctũ, & magistratũ ita vestitum, vt paullò antè etiam demonstrauimus, vnde etiam Purpurati pro Purpura induti dicũtur & Purpureos reges pro Purpuratis Horatius alijq; appellarũt. Animal ipsum nimirũ Purpura Latinis nominatũ, à Græcis pariter

Conchylium à Purpura quid differat. *Lib. 9. c. 35.* *Lib. 9. c. 36.* *Lib. 9. c. 39.* *Lib. 21. c. 8.* *Murex quid* *Ceryx quid.* *Saliuarius lentor.* *Conchylium quid.* *Purpura quid.* *lib. 4. Georg.*

Li.5.Hiſt.c.15.

pariter conſimili voce πορφύρα appellatur, ab Ariſtotele πορφύρια μίκρα, Purpuræ paruæ dicuntur. Gillius Græcos hac ætate idem nomen (porphyra) retinuiſſe teſtatur. Apud Latinos penultimam corripit, vti ſimiliter apud Græcos. Oppianus:

Νειρίῳ, ϛρόμβωντε γένος καὶ πορφύραι ἄυται.

Verbum tamen πορφύρειν produci inuenio apud eundem Oppianum, item apud Homerum & Theocritum. Synonyma Purpuræ ad florem eius pertinent, eaq; pòſt, vbi de flore agam, enumerabo, quę ad animal referenda ſint, admodum pauca, quin nulla reperio: nam

Li.9.c.37.

quod Plinius ſcribit Purpuras alio nomine pelagias vocari, Iacobus Dalechampius in

Pelagia.

doctiſſimis ſuis ſcholijs, & ante eum Rondeletius, atque ante hunc rurſus Maſſarius, Plinium volunt vniuerſo Purpurarum generi, quod ſitus ac loci proprium eſt, oſcitanter tribuiſſe, id quod ex Ariſtotele ſatis liquet, qui pelagias Purpuras tertium genus facit, cuius verba poſtmodum enumerabo. Zoographus tamen fieri poſſe arbitratur, vt vulgus Plinij ſæculo eas ſic appellarit (κατ' ἐξοχὴν, quòd illæ maximæ requirerentur, vtpotè & maiores, & quæ magis probatum florem haberent:) cùm & pelagium pro colore ſeu flore Purpuræ Plinius dixerit: Buccinum, inquit, per ſe damnatur, quoniam fucum remittit: pelagio, (id eſt, Purpuræ flore) admodum alligatur, nimiæq; eius nigritiæ dat auſteritatem &c. Reperio & apud Seruium à Phœnicibus piſcem, cuius ſanguine ſericum in Purpuram tingebatur, Sar appellari. Sed Pauſanias in Eleorum terra vermem naſci ſcribit, quem Ser-

In Eliacis in fine.

rem Græci, (σῆρα à nominatiuo σὴρ) ipſi Seres (populi) longè alio appellant nomine.

Ser animal.

Hoc à Seribus accuratè nutriri, cellas illis cùm æſtiuas, tum hybernas aptè fabricantes: pedibus (habere verò octo, quot & Aranea) ſub arboribus textile opus facere, nimirum ſericum, vt in opere noſtro de Inſectis abundè eſt videre, vnde fortè Seruium memoria lapſum hoc animal cum Purpura implicaſſe ſuſpicandum eſt, & pro Ser Sar exaraſſe. Politianus Purpuram vocauit aliquando Concham Herculeam, quoniam Hercules, vt pòſtdicetur, huiuſce tincturæ inuentor primus eſſe perhibeatur. Auicenna, vbi in curatione ea-

Concha Herculea.

ginæ muricem interpres tranſtulit, Arabicè dixit Alarginam, intelligens Purpuram, vt ex

Alarginam.

remediorũ collatione apparet. Serapio vel potiùs eius interpres pro Purpura habet pulpis (alias palpir) vbi de blatta Byzantia agit. Antale quod ad citrinum vnguentum à pharmacopolis requiritur, Braſauolus Purpuram eſſe putat: dentale verò Buccinum. Syluaticò verò dentales ſunt oſſa ſatis alba, quæ dentes caninos referunt, quibus tamen (inquit)

Pulpia. Antale. Dentale quid.

longiores ſunt, inanes intus & perforati: oriuntur in cauernis lapidum in profundo maris: ſiccantis, refrigerantis & abſtergentis naturæ. Quidam dentale & antale non forma, vt Braſauolus, nec aliter, ſed magnitudine tantummodò diſtinguunt. In Germania (inquit Zoographus) pharmacopolæ Germani tubulos quoſdam oſtendunt, veluti oſſeos, candidos, formæ teretis, ſtriatæ, vna aut altera linea tranſuerſa inæquali ambiente, præſertim in minoribus: Maiores ad quatuor digitos accedunt. Longitudo non omnino recta, ſed modicè inflexa eſt dentis canini inſtar. Subſtantia prædura eſt, non oſſea, ſed aliorum teſtatorum ſubſtantiæ ſimilis. Conchæ non merentur appellari, cùm neque biualuium, nec

Penicillus marinus.

vniualuium generis ſint, neque muricibus aut venereis Conchis ſimili forma. Eſt & Penicillus marinus Rondeletij tubulus quidam teſtaceus, ſed molli & laxa ſubſtantia. Valerius Cordus vocat Enthalium, aitque eſſe teſtaceum quiddam marinum, fiſtulæ modo longum & concauum, foris ſtriatum, longitudine digiti, (non tranſuerſi, ſed ſecundũ longitudinem:) dentalium Conchulam eſſe marinam, paruam, dentatam rimam habentem. Nos huiuſce Conchulæ inter conchas venereas mentionem faciemus. Poſt marinos ſtius, inquit Braſauolus ſupra maris litora inueniuntur. Sunt qui hæc cocta & qui cruda edunt,

Dentalium.

Antale.

ſicut alia maris Conchylia. Antale diuerſis inuolucris circumgyratur: eſt autem Buccinum: & accidit quandoque flante vento per antalis anfractus ſibilum emitti, vt tuba videatur. Hæc Braſauolus. Quod ad vim quidem remediorum attinet, Purpuras, Buccina, tubulos, an porcellanas aliquas excipias, ego cum Zoographo parum intereſſe cenſeo. Rideo eos qui barbaram ſectantes medicinam tradunt eſſe lapidum genera. Græcè quidem à Nic. Myrepſo ἄνταλι & ἔνταλι ſcribitur. Atque hæc de antali. Cuius hic quinq; icones magnitudine tantùm differentes damus. Bellonius Purpurarum teſtas ab Italis porcellanas vocari tradit, eoq; nomine omne genus Conchylij ab illis intelligi: vnde nos (Galli) quoque, inquit, detorta ad vaſa appellatione, porcellanica vaſa appellamus, vocemque hanc agnoſcimus in globulis, quibus noſtræ mulierculæ ſuas preces nuncupare ſolent: Patres noſtres de porceleine nuncupare ſolent, qui ex teſtis maiorum Purpurarum aut muricũ conficiuntur. Sic ille. Sed ex Purpuris globulos factos nedum ego obſeruaui, porcellanas verò

Porcellanica vaſa vnde dicta.

Con-

A Conchas venereas, quæ sub muricis nomine etiam à Plinio comprehendi diximus, appellamus, ex quibus eos fieri certum est. Idem Bellonius Purpuram à Genuẽsibus Ronceram dici scribit (quòd muricatis aculeis in orbem circumualletur) à Venetorum verò & Romanorum vulgo ab vngue odorato (quo iam inde ab ortu naturæ sese quasi cõcludẽdo tuetur) Ognellas nominari. Eadẽ synonyma repetit Rõdeletius, additq; Purpuram suis (Gallis) dici Burex, mutuata, vt apparet dictione à latinorũ murex. Massilienses verò teste Gillio, Purpuras, Murices & Buccinas, Bios appellant. Et Seruius in hæc Virgil. verba, *Virgatis lucent sagulis.* Purpurã Gallica lingua Virgas dici scribit. Zoographus Germanicũ Purpuræ nomen facit, ein Nagelschnegg, ab vnguis simili operculo, simili nimirum ratione, qua Veneti & Romani Ognellas, nuncupans; aut circumscribit, ein Stachelschneggen art, ideſt, Conchæ aculeatæ muricataeuè species. Poteſt, inquit, & Purperſneck dici tãquam genus, cuius species sint Purpura, Buccinum, Conchylium, Purperſnecken arten. Purple Anglicum nomen est, nescio, an vulgare, an effectum imitatione Latini.

Dentalium quinque differentiæ.

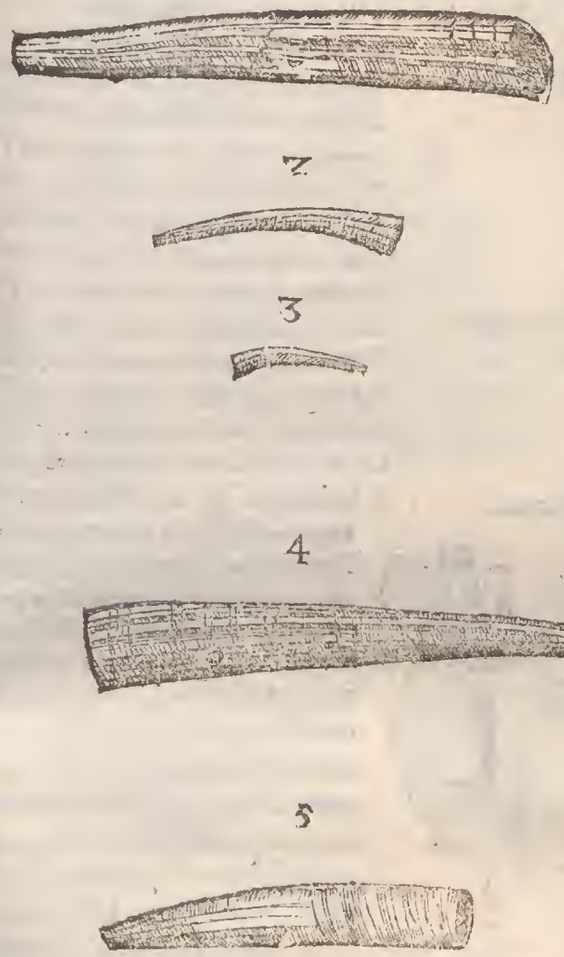

Roncera.

Vngellæ.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

PVRPVRAM Concham esse ex Turbinatorum genere, disertissimè profitetur Aristoteles, cui nõ vnum earum genus notum fuisse ex hisce eiusdem verbis discimus: εἰσὶ δὲ τῶν πορφύρων γένη πολλά, καὶ ἔνιαι μὲν μεγάλαι, οἷαι αἱ περὶ τὸ Σίγειον, καὶ Λέκτον. αἱ δὲ μίκραι, οἷαι ἐν τῷ Εὐρίπῳ, καὶ περὶ Ἰωνίαν καρίαν. Καὶ αἱ μὲν ἐν τοῖς πόλποις μεγάλαι, καὶ τραχεῖαι. καὶ τὸ ἄνθος αὐτῶν αἱ μὲν πλεῖσαι μέλαν ἔχουσαι: ἔνιαι δὲ ῥυσρὸν μικρὸν &c. Quæ sic Gaza conuertit: Genera Purpurarũ plura, & nonnullæ magnitudine augentur insigni, vt quæ ad Sigeum & Lectum (Idæ promontoria) gignuntur. Aliæ paruæ, vt quas Euripus fert & Caria. Pelagiæ magnæ scabræq; sunt, quarum flos magna ex parte niger, sed nonnullis rubidus pusillum. Nonnullas ex magnis vel ad pretium minę euadere nouimus. Paruæ ad littora & oras (ἐν τοῖς αἰγιαλοῖς καὶ περὶ τὰς ἀκτάς) reperiuntur flore rubro. Rondeletius Purpuras quæ ἐν τοῖς κόλποις nascuntur, pelagias rectè interpretatum fuisse Gazam ait, quia κόλπους τῆς θαλάσσης Græci τὰ κοιλώματα τῆς θαλάσσης appellant, & πλὴν βαθέων λαλασσαν: & qualem hic florem pelagijs tribuit Aristoteles, talem pelagio Plinius, scilicet nigricantem. Addit ibidem Aristoteles in partibus item Aquilonijs Purpuras haberi nigras, & in Austrinis magna ex parte rubras. Ex quo fortè Vitruuius Purpuras quoq; colore distingui tradidit: Septentrionales nigriusculas & subobscuras. Orientales

Turbinatum esse.

Purpuræ nigræ vbi.

tales & Occidentales liuidas. Meridionales rubras & genuinas. Iſidorus quoq; Occidenti tribuit ſubnigras, dum ſcribit ferruginem eſſe Purpuræ ſubnigræ colorem, quæ fit in Hiſpania, iuxta illud. *Ferrugine clarus Ibera.* Mihi quidem rubras Purpuras, atq; nigras videre rarò licuit, ſed quales Rondeletius depingit, innumeras, à quibus quæ hic primo loco exhibetur, in hoc potiſſimùm differt, quòd pluribus ſpinis ſiue mucronibus horreat, maximè verò in poſtica parte, vbi Turbinata eſt: extraq; modò candicat, modò flaueſcit; intus modò violacei coloris eſt, modò rubicundi, cùm Rondeletij Purpura vndiquaq;, extrà minus, intus magis candicet. Altera echinata paritei eſt, ſed minoribus, ita quoq; rarioribus ſpinis, ac breuioribus prædita: eius tota pars turbinata rubicundo colore conſpicitur, deorſum verò (ita eam partem qua magis gibba eſt, aut extuberat, liceat appellare) partim rubet, partim virideſcit. Anterior mucro acutus non eſt, vt in priori, ſed notabili latitudine ſpectabilis, & velut ex quatuor vel quinis mucronibus conſtans. Intus color ferrugineo, flaueſcente, ac eleganti eæruleo variat. Ex hoc genere nonnullas alias ſpecies obſeruaui, quas in gratiã ſtudioſorũ & deſcribere & depingere libuit. Quæ itaque ab illa prima eſt, eiuſdem planè magnitudinis, colore tota cinereo, intus quandoque candicante, quandoq; ſubcæruleo, ſpinis etiam lõgè breuioribus, quin fermè nullis, cùm extuberantiæ hic potiùs ſint appellandæ. Variat hoc genus Purpuræ ſum moperè ſecundum quantitatem,

Purpura Rondeletij.

Purpura pluribus mucronibus horrens.

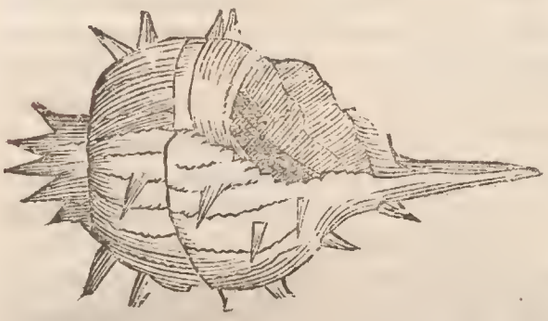

Purpura minus Echinata.

Purpura altera minus mucronata.

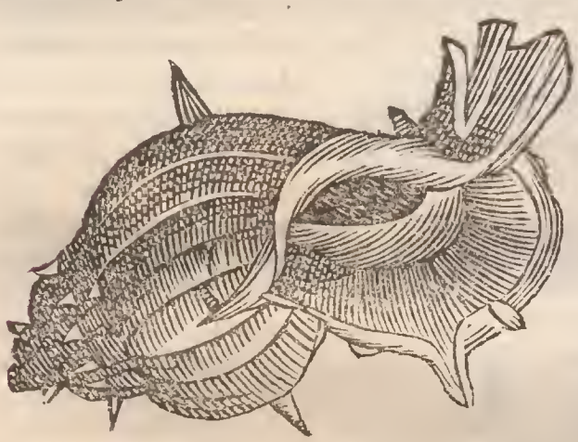

Purpura intus ſubcærulea.

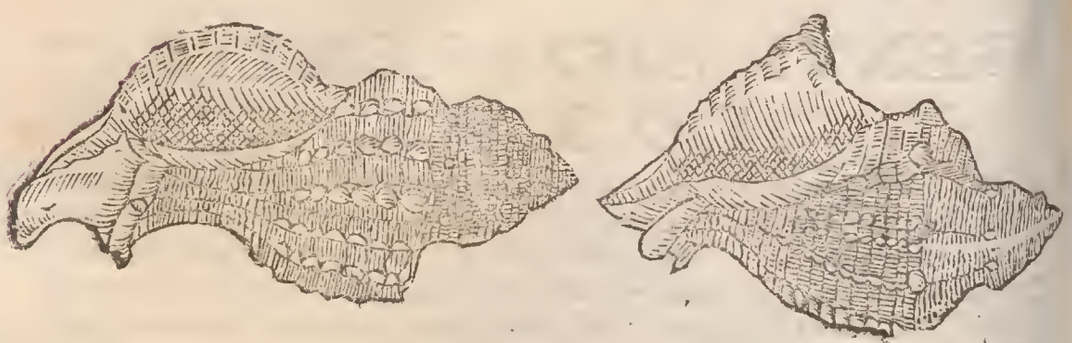

Purpura pelagia.

Purpura marmorea.

vt ex duarum icone adiecta videre licet. Huius quoq; potiùs quàm alterius generis eſſe videtur pulcherrima iſthæc Purpura, pelagia fortè Ariſtotelis, longis vndique tuberibus, vbiq; fermè duplicibus, at minimè acutis, ſed obtuſis plena, labro latiſſimo, quaſi canaliculato, binæ enim id foueæ percurrunt, tota ferè marmoreæ duritiei, vndiq; candida, præterquam in extremis foraminis oris, quæ purpuraſcunt. Huc referenda præterea quæ ſubinde ab ea marmorea pingitur, tota ex cinereo candida, minor quàm priores omnes, labro ſubtus ſpinoſo, ſeu echinato, cùm alioqui nullæ aliæ ſpinæ in toto corpore dentur. cæterùm in hoc ab omnibus ferè Purpuris differens, quòd vix vllius Turbinis figuram habeat.

ventrem

Purpura marmorea.

Purpura ventre non turbinato.

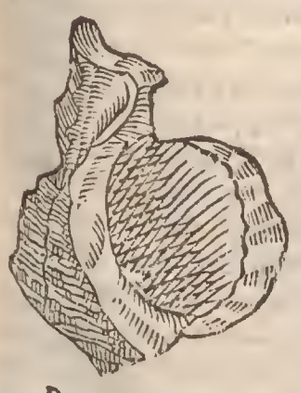

Purpura Zoographi ex mari Adriatico.

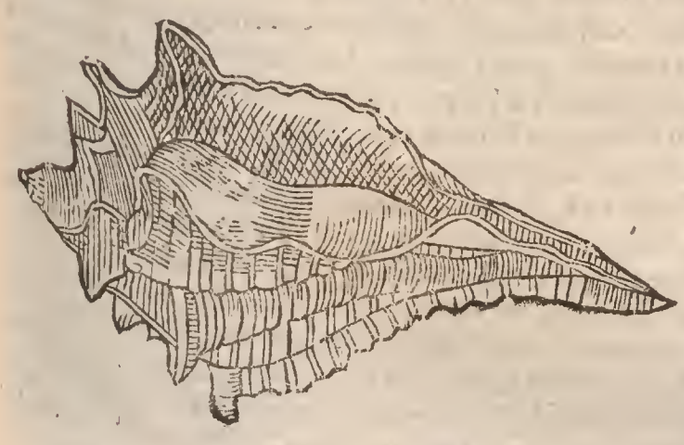

vētre enim planè est sessili. Quæ hāc ordine sequitur, sæpius à me obseruata, ex cinereo nigricans, à Zographo primùm depicta fuit, scribente se eam ex Adriatico mari accepisse. Postremæ icones Purpuram designant pronè supineq; depictam a Pet. Bellonio, appellatam pentadactylem cùm alioqui sex dactylis instructam depingat. Purpuram suam Rondeletius ita descripsit. Purpura nostra oui est magnitudine: non nego alibi multò maiorem reperiri. Testa rugata, aspera, cinerea, aliquando flauescente, aliquando ex viridi cinerea, intus luteo colore. In anfractus contorta est. Aculeis veluti clauis ordine dispositis munita, primis minoribus, medijs longioribus multò, vnde Plin. clauatam esse Purpuram dixit, ad turbinem vsq; aculeis in orbem septenis ferè. Rostro est longo, tubuli modo excauato, per quod linguam exerere creditur. Ante id foramen est rotundum, operculo intectum, quod seperatim depingendum curauimus, de quo etiam seorsum dicemus. Ex his perspicuum est quàm alienæ sint à vera Purpura aliorum picturę, quorum hi rostrum tubulatum, illi turbinem omiserũ. Caro interior, qualẽ in Turbinatis antea ex Aristotele descripsimus: suntq; falsissima, quæ nonnulli de Purpurarum branchijs (Bellonium notat) & alijs partibus se percepisse blaterant. Hæc ille. Bellonius verò sic habet. Eius Cõcha Cochleã penitus referret, nisi clauata esset & canalem ad latus, quà linguam exerit, haberet: Cornua Limacum more attollit, atq; eodem modo serpit, ijsdemque cornibus iter sibi prætendit. Linguã ex tubulo canaliculato in latere procurrẽtem habet, quæ callosæ huic parti adhærescit: cui caro ipsi testæ adiungitur. Est autem ea caro, musculus quidam fortis ac candidus, mediæ testæ alligatus, quo Purpura, tãquam congenito quodam operculo, carni patulæ oppositio diutissimè extra aquam viuit. marinam: in aquã haustam assequitur, qua pluribus diebus refouetur ac sustentatur. Caput illi cartilagineum ac durum. Os in ea parte, qua scopulis hæret, rotundo foramine peruium, quo lapides arrodit, & in stomachum exugens demittit. Percepi autem ex anatome Purpuræ in canaliculo per quem linguam exerit, duo fo-

Descriptio ex Rondeletio.

Lib. 9. c. 36.

Contra Bellonium.

Bellonij descriptio.

ramina

Purpura pẽtadactylos Bellonij pronè & ſupinè.

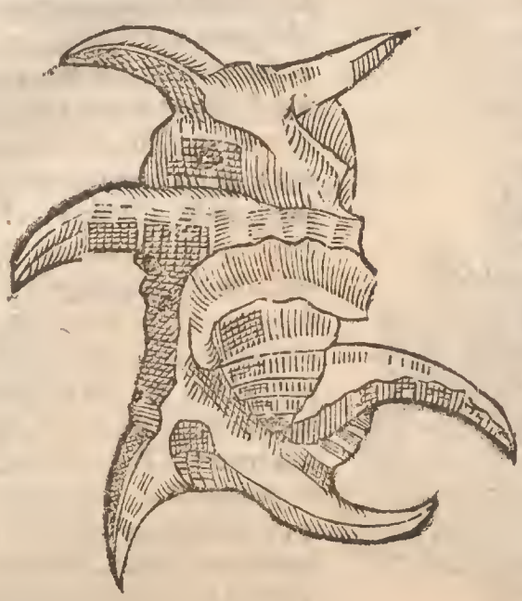

Differentiæ vnde ſumantur.

Magnitudo.

ramina in diuerſas corporis primum delata: vt inde ad branchiarum (Teſtatá branchias non habent, & reprehendit hæc Rondeletius) locum pertinerent, (quas tranſuerſas ſub grandiore ac neruoſo muſculo poſitas numero ſenas in parte corporis gibba oſtendit: ac paulò inferiùs ſtomachũ, amplum cor, etui ferè magnitudine, ſubrotundum ad latera branchiarum ſitum. Hepar verò viſcidum, tenaci quodam lentore præditum, vt pænè viſcum eſſe appareat. Hoc Ariſtot. pauer appellare voluit: ad cuius latus mucus Purpureus (quo olim tingebatur) apparet, in recentibus Purpuris illico extorquendus: totus enim in demortuis perit. Quibus autem Purpuræ tinctura ſuccus apparet, ea magnitudine mediocres ſunt, ouum gallinæ rò excedentes: quanquam nonnullis ciuſdem magnitudinis nihil interdum eius appareat. Vt modò ad Purpurę differentias redeamus, eas Rondeletius ſumi ait, à loco, magnitudine, pulchritudine, floris ſiue ſucci varietate: ſi quidem ex Ariſtotele paullo antè docebamus. Quod ad magnitudinem attinet, Aelianus Purpuras ac Buccina tanta eſſe teſtatur in Indico mari, vt ſingula cile congium capiant. & apud Ariſtotelem in modò præcitatis verbis legitur, γίνονται δ' ἐνίαι τῶν μεγάλαι σὺν μυαῖαι, quæ Gaza vertit: nonnullis est magnis vel ad pretium minæ euadere. Zographus nõ μυαῖαι duobus ſyllabis (quanquam & Athenæi codex ſic recitat) ſed tribus μυαιαῖαι legit, quia & Xenophon χλιδὲς μυαιαῖαι dixit in libro qui inſcribitur Magiſter equitum, & in altero de re equeſtri; neq; de pretio vt Gaza accipit, cuius eo in loco nulla mẽtio, ſed de pondere & mole. Ad Carteiam, vt author eſt Strabo citante Bellonio, inueniri tradũtur Purpuræ & Buccina δεκακοτύλοι, hoc eſt, quarum teſtæ decem cotularum ſunt capaces. Quales ſanè Purpuras pelagias eſſe conuenit, quarum caro teſte Xenocrate cæteris durior eſſe ſolet. Earundem plura genera tradit Plinius, pabulo & ſolo diſcreta: Lutenſe putri limo. & algenſe enutritum alga viliſſimum. Verùm melius Tenienſe in Tenei maris ora collectum. Hoc quoq; tamen etiamnum leuius atque dilutius. Calculoſæ appellantur à calculo maris, mirè apto Conchilijs, & longè optimo Purpuris. Dialutenſe, id eſt, vario ſoli genere paſtum. Inuenitur item apud Athenæum Ἡδυπορφύρα, hedyporphyra, quam aliam à Purpura, vel ſaltem genus quoddã diuerſum eſſe VVottonus exiſtimat. Iam verò partes Purpuræ examinemus, (omnia enim Turbinata, vt Purpuræ, Buccina, ſimiliter vt Cochleæ ſuis partibus, vt inquit Ariſtoteles, conſtant, ac ſimilitudinẽ. Speuſippus ſimiles facit, Purpuras, Buccinas, Strabelos & κόχλους, malim κοχλεις, ideſt, Cochleas. Plin. Purpuram clauatam eſſe ſcribit ad Turbinem vſq; aculeis in orbẽ ſeptenis ferè, quæ deſcriptio Purpuræ à Rondelet. & Zographo pictæ & meis ſaue maximè) qui (inquit) non ſunt Buccino, ſed vtriſq; orbes totidem, quot habeant annos. Quod poſtremũ ab Ariſtot. mutuatus eſt, qui ſic ſcribit. Singulis annis incrementum eius patet per orbes, quibus totidẽ, quot annos habet, teſta intorta cuniculatim in crepidinem deſinit: Sic ille ex Gazæ verſione, verba Græca ſic habent. καὶ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν φαίνεται κατὰ ἔτος ἡ αὔξησις τοῖς διαστήμασι τοῖς ἐν τῷ ὀστράκῳ τῆς ἕλικος. Aliàs idem Plinius aliter

Ariſtoteles & Athenæus correctus.

Hedyporphyra.

Aetatis cognitio. li. 5. hi. c. 15.

A Alterum genus Concharum Purpura vocatur, cuniculatim procurrente rostro & cuniculi latere introrsus tubulato(tabulato legit VVottonus, & interpretatur leui, quod tamen Zoographus non probat) quà proferatur lingua. Alij codices, inquit Hermolaus, etiam antiqui, canaliculatim habent & canaliculi: sed legendum videtur cuniculatim vel clauiculatim, ex Aristotele, qui scribit κοχλιοειδῶς. Sic ille. Atqui Plinius, hæc non aliunde, quàm eo, quem paulò ante citauimus, loco Aristotelis transtulisse videtur, vbi Græcè nihil aliud, quam τὰ τῆς ἕλικης διασήματα legas, id est, clauiculæ interualla, nam quod ἕλιξ in viribus Græcis est, id Latini capreolum aut clauiculam vocitant, non dico vocem κοχλιοειδῶς ad rem ipsam non quadrare: sed vbi Aristoteles ea de Purpura vtatur, non occurrit: & si alibi vtitur, non aliunde tamen, quæ recitauimus, transtulit Plinius. Cælius quoque helica in Purpurarum testa nuncupari ab Aristotele scribit, à Theodoro orbem cuniculatim intortum à Vitruuio, in columnis etiam volutam. Quoniam verò superioribus addit Plinius: Præterea clauatum est ad turbinem vsque aculeis in orbem septenis ferè: qui non sunt Buccino, sed vtrisque orbes totidem, quot habent annos: Massarius Marcello infensior: Liberatus nunc (inquit) est Theodorus à falsa calumnia Marcelli: qui in B suo Dioscoride, vbi de Purpuris loquitur, eum reprehendit: quod vbi in Aristotele, annos circiter sex Purpuræ viuunt & singulis annis incremẽtum eorum patet, per orbes quibus totidem, quot annos habent, conuerterat; non orbes, sed volutas interpretari debuerat: non animaduertens homo nimis sciolus, videri cupiens quod ita Plinius etiam hoc loco Aristotelem conuerterat, quare Theodorus Plinium Aristotelis meliorem, quàm Marcellum interpretem imitatus, orbes rectiùs quàm volutas conuertit. Nam volutæ appellantur, quòd circuli siue orbes illi interiores volutim complicentur, & ab exterioribus fasciolæ modo inuoluantur & obtegantur, prima nanque voluta siue plicatura integitur à secunda, & secunda à tertia, & sic vsque ad vltimam: quemadmodum in voluta capituli à Vitruuio demonstrata constat. At qui in Purpura orbes vocantur, omnes detecti sunt, clauiculatim in fastigiatam longitudinem exeuntes, nullo orbe ab altero volutim intecto. Sed vt ad rem redeam, ego potius cuniculatim, & cuniculi, vnà cum Hermolao legerem, tum ex Plinio, ipso superiùs vbi de Concharum generibus loquitur, (in quibus magna lucentis naturæ varietas) dicente cuniculatim, pectinatim, imbricatim vndata: tum ex Aristotele quinto de historia, vt Theodorus vertit. Tempus (inquit) viuendi & Purpuris & C Buccinis longum: annos enim circiter sex Purpuræ viuunt, & singulis annis incrementum corum patet per orbes, quibus totidem quot annos habent, testa intorta cuniculatim in crepidinem definit. Et quarto de partibus animalium. Quæ ex turbinatis cuniculo in anfractum contorquentur. Est vbi etiam clauiculatim, vt quarto de historia, duobus in locis, interpretetur. primo, facie dixit clauiculæ Buccinorum. secundo, Mouentur item eadem omnia Turbinata parte dextra, non ad vertiginem siue clauiculam, sed in aduersum. Et quarto de partibus animalium: Continent quod papauer vocatur Turbinata omnia sua clauicula. Sic etiam Hermolaus in Dioscoride libro secundo, vbi ait Cionia vocantur partes in Buccino atque Purpura mediæ, secundum quas filicei operimenti clauicula est. Cæterùm exemplaria antiqua caniculatim & caniculi legunt. Facilis corruptio quinta vocali in primam mutata. Hæc omnia Massarius. Eum verò locum Dioscoridis quem citat, de cionijs, non satis explicatus videtur Rondeletio, etiam ab ijs qui bene longa, inquit, commentaria in Dioscoridem conscripserunt. Ac primum alij κιονια legunt, alij ἰόνια. Qui ἰόνια legunt, detortum putant vocabulum à dictione ἰὸν, quæ violam significat: quia Purpurarum quarundam flos violacei sit coloris, qui flos est inter papauer & cerulcem. D Hermolaus κιονια legit, id est, columellas, vt sunt Buccinorum, Purpurarumq; partes mediæ, quibus velut columnis & fulcris caro & reliquæ partes innitantur. Sunt autem partes hæ mediæ, partes corporis interni Purpurarum valde torosæ ac firmæ ac fibrosæ, circa quas testæ volumina capreolorum ritu conuolui incipiunt secundum Dioscoridem: vel quibus hæret vena illa vel membrana florem Purpuratum continens, secundum Aristotelem inter papauer, quod inferiore est loco, & trachelin siue cetuiculam, siue collum superiore loco. Sed præstat locum Aristotelis proferre, vt ei lucis aliquid inferamus. Τὸ δὲ ἄνθος ἔχουσιν ἀνὰ μέσαν τὴν μικῶνος καὶ τὴν τραχήλου. Τούτων δ' ἐστὶν ἡ σύμφυσις πυκνή. Τὸ χρῶμα δ' ἰδεῖν, ὥσπερ ἡ μὲν λευκάς, ὃν ἂν ἀφαιρῶσι, θλιβόμενος, δὲ βάπτει, καὶ ἀνθίζει πλὴν χεῖρα. διατείνει δὲ ἀυτὴν ὥσπερ φλέβα. Τοῦτο δὲ δοκεῖ εἶναι τὸ ἄνθος, ἡ δ' ἄλλη συμφυσις οἷον συμπηξίας. In cuius loci versione Gaza sensum quidem Aristotelis mihi videtur esse assecutus, sed obscurè locum sic interpretatus est. Florem suum inter papauer dictum & collum continent, textu spissiore, aspectu veluti membranæ candicantis, quam detra-

Ελιξ quid.

Voluta quid.

Cionia.

Dioscorides explicatus.

Lib. 5. Hist. c. 15.

Flos Purpuræ vbi.

detrahunt, tingit hæc expreſſa & inficit manum. Pertinet eadem ſuo ſitu perinde vt vena, idque flos ille celeber putatur, reliquum contextus quaſi alumen eſt. Quæ dilucidiùs ſic expreſſa ſunt. Purpuræ florem habent inter papauer & ceruicem, quorum cohærentia denſa eſt, coactaque. Coloris quidem aſpectu membranam albam refert, quam detrahunt, preſſaq; tingit & inficit manum; diſtenditur autem vt vena: atque in hac quidem eſt flos Purpuræ; reliqua coagmentatio eſt veluti alumen. Hæ ſunt mediæ partes, de quibus Dioſcorides. Hactenus Rondeletius. Quod verò Ariſtoteles συντηρίαν, hoc eſt alumen dixit, Plinius ſterile vertit, cætera nihil ab eo diſſentit, Purpuras florem illum in medijs faucibus habere ſcribens: liquoris (inquit) hic eſt minimi in candida vena, vnde pretioſus ille bibitur, nigrantis roſæ colore ſublucens, reliquum corpus ſterile. Rondeletius partem hanc quæ ſuccum continet, cordi proportione reſpondere exiſtimat: cor enim (inquit) hepar, cerebrum & alias partes indiſcretas habent Purpuræ & Teſtacea omnia. Vnde conſtat nugari eos, qui cor, hepar, branchias, ſe in Purpuris inueniſſe prædicant. Florem verò illum ſanguinis loco eſſe dubitandum non eſt, idque præter alios Plinius ſcriptum teſtatumque reliquit his verbis: Sanguis non in cunctis terreſtribus eſt, verùm ſimile quid vt Sepiæ in mari ſanguinis vicem obtinet atramentum, Purpurarum generi infector ille ſuccus, de cuius varijs ſynonymis ac differentijs, antequam ad alias partes pergam, primò dicendum mihi eſſe videtur. Vlpianus Purpuræ (ſic plerunq; vocatur) appellatione omnis generis Purpuram cõtineri putat. Argaman & Argeuam Hebraicæ voces in libris ſacris Daniel. 5. & Paralip. 2. 2. Purpuram interpretantur, vel ſericum Purpura tinctum: vnde & Amorge Græcis per metatheſin factum putat Zoographus, Ariſtoteles, vt demonſtrauimus, atque alij Græci τὸ ἄνθος τῶν πορφυρῶν vocant: Plinius alijq; florem Purpuræ transferunt: Plinius etiam ſuccum, vt cùm ait: cum vita ſua ſuccum illum euomunt. Et aliàs: cùm fœtificare, fluxos habent ſuccos. Vocatur & liquor, ros, ſanies, pelagium, fucus, Vitruuio etiam Oſtrum: Sic enim ſcribit: Incipiam inde de Oſtro dicere quod & clariſſimam & excellentiſſimam habet præter hos colores aſpectus ſuauitatem. Omne quidem Oſtrum Purpura eſt, ſed non omnis Purpura Oſtrum, vt tradit A. Gellius, quod exuberantiam ſplendoremq; ruboris habet, hoc eſt, illuſtratur ſplendore, quo reliqua Purpura caret. Hunc ſplendorem cocco incendi tradunt. Nonius Oſtrinum colorem diſtinguit à murice (qui & ipſe pro Purpura multoties accipitur) quòd Oſtrinus color ſit ſubrubeus, murex Purpureus. Sed hæc a ſcriptoribus confunduntur. Idem Nonius Oſtrinam, inquit, (ſci licet veſtem dicunt) ab Oſtro colore, qui eſt ſubrubens. Citat item hæc verba Turpilij: Interea aſpexi virginem vectari, in capite riculam indutam Oſtrinam: Et Varronis, Autora Oſtrinus (Oſtrinum) hic indutus ſupparum. Vtebantur autem, vt Zoographus conſcit, non tinctores ſolùm ſeu infectores veſtium, hoc colore, ſed & pictores. Dictum verò eſt Oſtrum ἀπὸ τοῦ ὀστράκου, quòd à Purpuris teſta tectis eximeretur, ex Vitruuij ſententia. Virgilius Sarranum Oſtrum dixit, a Sar vrbe Phœniciæ, quæ poſtea Tyrus appellata eſt:

Et gemma bibat & Sarrano dormiat Oſtro.

Vnde & Sarranum & Tyrium Maſſarius hunc eundem florem à Latinis vocari teſtatur. Propertio alijſq; etiam color dicitur Oſtrinus.

Et Tyros Oſtrinos præbet Cadmæa colores.

Aduertendum interim Conchylium, muricem, & Oſtrum pro eodem colore, Purpureo ſcilicet ſumi. Saniem verò præter Plinium etiam Vitruuius dixit: Conchylia, cùm tincta, ferramentis circumſcinduntur, è quibus plagis Purpurea ſanies. Pollux item λαῦρον, id eſt, cruorem vel ſaniem dixit: Nonnus antiquus poeta διερορόον, id eſt, liquidũ ignem, hoc à colore, illud à ſaniei ſubſtantia. Fucus non ſemel Plinio dicitur, vt; Buccinum per ſe damnatur, quoniam fucum remittit. Sammonicus: *Purpura torretur Conchyli prædita fuco*. Pelagium verò eodem loco Plinius: Pelagio admodum alligatur, nimiæq; cius nitidæ dat auſteritatem illam &c. nonnulli etiam Purpuriſſum, de qua voce pòſt. Plinius medicamentum quoque pro Purpuræ colore dixit, quod & Græcè pharmacum appellare licebit. Pharmaca Iones tincturas vocant. φαρμάξαι, ὀξῦναι, βάψαι. φαρμάσσειν apud Homerum non ſolùm tingere eſt, vnde φαρμακῶνες dicuntur τὰ βαφεῖα, id eſt, officinæ tinctoriæ, teſte Vatrino, ſed etiam ferri aciem exacuere & indurare τὸ σομῦν, καὶ σιδήρου ποιεῖν. duratur enim ferrum aquæ frigidæ intinctum. Ad pharmacum Græcam vocem Germanica Farb vel farvv accedit. Hinc fortè etiam venenum Tyrium poetis nonnullis flos iſte aut color vocatus fuerit. Oxos apud Suidam Purpura eſt, quæ apud Phœnices tingebatur pretioſiſſima: hinc oxybapha in L. i. C. Quæres alienari non poſſunt; quo in loco nonnulli corrigunt dibapta, veram lectionem, vt Alciatus ait, peruertentes. Ego apud Suidam

Florem ſanguinis loco eſſe.

Synonyma floris Purpuræ.
Argaman.
Amorge.

Lib. 7.

Oſtrum quid Lib. 2. noct. Attic. cap. 26.

Oſtrinus color an à murice differat.

Oſtrũ vnde dictum.

Sarranum Oſtrũ vnde.

Lib. 3.

Fucus pro flore Purpuræ.
Pelagium.

Venenum Tyrium.
Oxos quid Suidæ.

A Suidam nihil huiusmodi reperio, nec alios Lexicorum scriptores, neq; in Ὄξος, nec in Ὄξος. Oxybaphum quidem, quod aliqui ineptè oxobaphum nominant (Varino teste) vasculum est aceto & intinctui, excitandi appetitus causa, destinatum in mensis. Purpuras tamen διαφόρους καὶ ὀξυβαφίας, id est, excellentes, minimè vulgares & acerrimi fulgoris apud Suidam legimus in Σαρδὼ. Διάφορος πορφύρα Arriano est Purpura præstantior, cui opponit χυδαίαν, id est, vulgarem. Brodæus quoq; in miscellaneis cap. 14. ineptam hanc Alciati interpretationem reprehendit: cùm Suidas nihil aliud scribat, quàm ὄξος ἕψητὸν ἀπὸ φοινίκων, hoc est, Acetum coctum è palmulis, cuius meminit Xenophon in secundo Anabaseos. Κάλυξ Hesychio est flos rosæ &c. & Purpura marina. Et Nicandri Scholiastes καλύκων ait esse florem seu animal marinum quo Purpura tingitur. Hermolao chalca est (ex Suida vt videtur, apud quem idem legitur) herbæ genus quæ Purpura tingitur, quod & Ruellius meminit ex Phocione Grammatico, cui tamen eadem vox etiam Purpuram significat. Sed κάλκη potius scribendum est; vnde verbum καλχαίνειν: Scholiastes Lycophronis, vbi hic habet ἀπὸ πλοκῆς Καλχηφορούντες. Calche, inquit, propriè est Purpura tincta; nunc verò peplos simpliciter multis tincturis infectos intelligit, & variegatos B & plumaricos. Cælius calchen Purpuræ operculum ad alijs vocari tradit (vnde, inquit, dictus Calchas) à Galeno onycha; tametsi dicatur onyx, vnguis odoratus quē ostracion item appellent, vel ostracon quoque. cæterùm hæc postrema non ad ipsum florem, dum adhuc in animali est, sed cùm ad vsum accommodatur, pertinent. ita & Purpura simpliciter apud Romanos aliosq; vestimenti genus commemoratur. Ἀνθιναὶ tamen ab ipso flore vestes Purpureæ dictæ sunt, & toga picta à florido Purpuræ colore. Testis est Festus Pompeius. Picta, inquit, quæ nunc toga dicitur, antea Purpurea vocitata est, eratq; sine pictura. Eius rei argumentum est pictura in æde Vertumni & Conti, quarum in altera M. Fuluius Flaccus, in altera T. Papyrius censor triumphantes ita picti sunt. de hac plura superius dicta sunt. Ita pariter vestimenta Purpura infecta eo temperamento, vt amethysti colorem referrent, amethystina dicebãtur. Plinius de amethystis loquens: Indicæ absolutum Purpuræ colorẽ habent, ad hancq; tingentium officinæ dirigunt vota: fundit enim aspectu leniter blandum, neq; in oculos vt carbunculi vibrant. Nec non Purpuram vocabant extremam oram vestis prætextæ, cui, vt diximus, purpura inserebatur, vnde teste Aldo Manutio, περιπόρφυρον vocabãt limbum huius vestis. In summa à Purpuris (conchis) C ipsas quoq; vestes, vt Hermolaus quoq; voluit, Purpuras vocamus. Accipitur etiam pro rubore faciei, vt apud Propertium.

Oxybaphum

Κάλυξ. Chalca.

L. 8. c. 11.

Li. 37. c. 9.

Purpura pro rubore faciei.

Tincta rubore genas paulatim purpura vestit. Et apud Martialem lib. 9.

Et libata semel summos modo Purpura cultus
Sparserat &c.

Ennius in hoc quoque sensu.

Et si mulier erubuit ceu lactea, & Purpura.

Atq; ita pro purpurisso etiam accipiebatur: Afranius.

Mea nutrix surge, profer Purpuram.

Pro exanthematibus.

Non absimili ratione Gallis exanthemata seu maculas pestilentiales, quia sæpe Purpurei sunt coloris, Purpuræ nomine, vt testatur Ambrosius Paræus, intelliguntur. Sed vt ad florem ipsius Purpuræ reuertamur, tempestiuum est, vt de differentijs eius aliquid dicamus. Tria autem Purpuræ genera, à varietate coloris sumpta à veteribus memorata inuenio: πορφυρίδα coloris violacei saturati, & subnigricantis, quo colore πορφύρεον κῦμα, θάνατον πορφύρεον Homerus dixit: Talis fuit amethystina, & quæ è pelagijs Purpuris solis fiebat, D & Buccinis. Φοινικίδα, puniceam rubentem colore cocci, qualis fuit Tyria & Tarentina, vnde & venenum Tarentinum dicitur, à colore puniceo maturæ palmulæ dictam. ἁλουργίδα colore glauco, irato mari simili, austero, diluto, qualis fuit Conchyliata. Tyria omniũ celeberrima, quæ Ostrum quoq; dicebatur, quo obscurior & nigricantior, eò erat carior, à qua sanguis dicitur purpureus, admodum splendida & fulgore luminosa, quæ nempe ad solis radios ignem repræsentabat, quare igneã vocauit Iuuenalis, & Valerius Flaccus ardentem. Fuit fortè etiam huiusmodi, quam in Britannia nasci laudatissimam Beda memorat initio Eccl. hist. gent. Angl. Hac ideo deterior habebatur Tarentina, quòd sine luce & splendore esset. Non enim omnis Purpura fulgore luminosa erat, sed quadam obscuritate censetur, quin & splendentium quædam nisi altiùs tollantur, non splendescebãt, nec implebant oculos contuentiũ. Hinc Augusti iocus innotuit, qui cùm olim quæreretur de obscuritate Tyriæ Purpuræ, quam emi iusserat: dicente venditore: Erige altiùs & suspice,

Floris differentia.

A coloris varietate tria Purpuræ genera.

Sanguis purpureus vnde.

Augusti iocus.

his vſus eſt ſalibus. Quid? Ergo vt me populus Romanus dicat bene cultum, in ſolario ambulaturus ſum? Vocabatur ea clariſſima Purpura, quod meminit Lampridius in vita Alexandri: Purpuræ clariſſimæ non ad vſum ſuum ſed ad matronarum, ſi quæ aut poſſent aut vellent, certe ad vendendum grauiſſimus exactor fuit, ita vt Alexandrina Purpura hodie dicatur, quæ vulgò Probiana dicitur, idcirco quòd Aurelius Probus baphijs præpoſitus, id genus muricis reperiſſet. Meminit Flauius Vopiſcus in Aureliano Purpurei pallij quod Perſarum rex ab Indis interioribus accepum Aureliano dederat, ad quod cùm matronæ ſuas Purpuras iungerent, cineris ſpecie decolorari videbantur, diuini comparatione fulgoris. Talem Purpuram Sandycem Indicam facere, ſi curetur, idem tradit dici, memoratumq; pallium eo Purpuræ genere, quod poſtea nec vlla gens detulit, nec Romanus orbis vidit, in templo Iouis Opt. Max. fuiſſe. cæterùm ſplendidiſſimus iſte color, ſi ex Sandyce erat, hîc non pertinet: ſaltem hoc conſtat Purpuram loci varietate omnino variare. Teſtatur Vitruuius, oſtrum quod legitur in Ponto & Gallia, quòd hæ regiones ſint proximæ ad Septentrionem, eſſe atrum. Progredientibus inter Septentrionem & Occidentem inueniri liuidum: quod autem legitur ad Aequinoctialem, Orientem & Occidentem, inueniri violaceo colore. quod verò meridianis regionibus excipitur, rubra procreatur poteſtate, & ideo hoc rubrum. Rhodo etiam Inſula creatur, cæteriſq; eiuſmodi regionibus, quæ proximæ ſunt ſolis curſui. Sed hîc animaduertendum Purpuram nigram ſumi pro violacea exſaturata; ſic enim ſæpè nigrum à veteribus ſumitur. Amethyſtina Purpura, quã etiam ianthinam ſeu violaceam appellabant, ab amethyſto lapide nomen obtinuit, de quo Plinius ſic ſcribit in nono: Non eſt ſatis abſtuliſſe gemmæ nomen amethyſtum, rurſus abſolutus inebriatur Tyrio, vt ſit ex vtroq; nomen improbum Tyriamethyſtus. Et alibi. Amethyſtos gemmas eſſe dicunt perlucentes violaceo colore. Cauſam autem nominis amethyſti adferunt, quòd vſq; ad vini colorem accedens, priuſquam eum deguſtet, in violam deſinit. Fulgor quidam in illa Purpuræ non ex toto igneus, ſed in colorem vini deficiens. Eſt enim à priuatiua particula α & μέθυ, id eſt ebrietate nominata, tanquam amethyſtinus color ſit ſobrius & colore vini minimè inebriatus. Ad huiuſmodi Purpuram alludit Suetonius in Nerone. Et cùm interdixiſſet vſum amethyſtini ac Tyrij coloris, ſumpſiſſetq; qui nundinarum die pauculas vncias venderet. Alludit ad eandem & Epigrammatarius in Aphoreticis de lanis amethyſtinis hoc carmen ſubijciens:

Ebria Sidonia cùm ſim de ſanguine Concha
Non video, quare ſobria lana vocer.

Huc arbitror etiam pertinere, quod Plinius ſcribit: Purpura violacea me iuuene vigebat, inquit Nepos Cornelius, qui diui Auguſti principatu obijt, cuius libra denarijs centum væniebat: ſucceſſit dibapha Tyria, quæ in libras denarijs mille non poterat emi. Dibapha tunc dicebatur, quæ bis tincta eſſet, veluti magnifico impendio: qualiter nunc omnes pènè commodiores Purpuræ tinguntur. Erat deniq; aliud genus Purpuræ cæruleum, omnium viliſſimum ex leuiſſima ac deterrima Africana prope Succubin Africæ vrbem. Extat & hodiè eius imago in holoſericis violaceis deterioribus, quæ ad cæruleum colorem accedunt, & vino inficiuntur. Ab hoc genere Purpuræ, mare Purpureum vocauit Virgilius in quarto Georgicorum.

In mare Purpureum violentior influit amnis.

Plutarchus quoq; citat in libro de exilio illud Simonidis.

Tenetme Purpurei maris
Fremitus circum agitati.

Et in libro de facie, orbis lunæ: Et maris quidem, inquit, colores conatus eſt Homerus vt cunq; nominibus exponere, mare violæ, vinig; rubri forma præditum dicens, & alibi glaucũ, vndam Purpuream, tranquillitatem albam. Cicero mare Purpureũ videri ſcripſit, Fauonio naſcente. Primum itaq; locum obtinebat Purpura quò ardentiùs fulgeret, vt de Tyrio, dictum, alterũ amethyſtinus; omnium viliſsimus qui magis ad cæruleum vergebat. Ioannes Goropius Becanus, vt aſtruat Purpuram, quo magis ad ignem vergat, eo haberi præſtantiorem, Purpuræ etymologiam ex Cymbrorũ vetuſtiſsima lingua deducit, quibus Purpura Purpur, quaſi pur vur, id eſt purus ignis vocabatur: cæterùm cùm multa adducat quæ hanc noſtram hiſtoriam dilucidare atq; amplificare poſſint, ego ea præterire nolui. Inquit itaq;. Purus fit à vur, quo ignis denotatur, eò quod omnia per ignem purgentur. Vur itaq; purũ & purgo, dat Latinis: nobis pur, à quo purpur color puè igneus, quaſi pur-uur. Sic tamen Latini vſi ſunt, vt purpur color ſit purus purus. Sic dixit ille, quiſquis nomen Virgilij ſumpſit: —*Carmina purpurea candidiora niue.* Et Valerius Flaccus:

Hic

Purpura clariſſima.
Alexandrina Purpura quæ.
Sandyx Indica.
Differentiæ à loco.
Nigrum pro violaceo.
Amethyſtus gemma.
Dibapha.
Purpura cærulea.
Lib. 7. Hermathenæ.
Purpur vnde dicatur.

Hic sale Purpureo viuaq; nitentia lympha:

Sic Horatius: —*Tempestiuus in domo*
Pauli, Purpureis ales oloribus
Comessabere maximi.

Quo loco demiror intolerabilem Lambini audaciam, qui cùm poetæ elegantiam non intelligeret, pro Purpureis posuit marmoreis, operosa testium denunciatione, docens marmoreum pro candido dici. Citantur Lucretij versus, citantur Virgilij, citantur Ouidij, quo vetus scriptura ac genuina lectio corrumperetur. At non vidit hic Lynceus, cornicum oculos configere paratus, hanc lectionem non in omnibus modò vetustis exemplaribus inueniri, sed iam olim etiam à Seruio probatam germanamq; habitam fuisse, vt interim Acronis ei testimonium contemnere permittam. Ille enim hunc Virgilij locum: *Lambini error.*

— *Namq; ipse decoram*
Cæsariem nato genetrix lumenq; iuuentæ
Purpureum, & lætos oculis afflarat honores.

sic interpretatur, vt Purpureum pulchrum & floridum vocari dicat: quod vt probabile reddat, hanc ipsam Horatiani versus partem adducit,

Purpureis ales oloribus.

Vellem equidem Lambinum interrogare quod sibi Columella voluerit, dum dixit: Frondes Purpurat auro. Sanè si consentire sibi Horatium emendanti vellet; necesse haberet, vel ineptum authorem dicere, vel locum castigare. Quis enim vnquam aurum vidit Purpureum, si Purpureum sit rubrum ad atrum declinans? Nescio profecto quæ sit effrons corrumpendi impudentia dicenda, si hęc correctio & emendatio sit vocanda. Nos igitur Purpureum id dicemus quod floridum est & pulchrum, idq; vocis origini conuenienter, quæ nihil aliud significat, quàm vel purum ignem, vel purum putum. In igne autem non tam color, quàm lux & splendor consideratur: quò videtur Horatius respexisse, in arte poetica canens.

Inceptis grauibus plerunq; & magna professis
Purpureus latè qui splendeat vnus & alter
Assuitur pannus.

Nec inde alienum est illud Ausonij in Mosella:

——— *Phœbusq; sereno* *Lumine Purpureum referat iam sudus olympum.*

Fecit itaq; Purpuræ nomen ad rectam rationem vocatum, ne Purpuream niuem, ne Purpureos olores, ne Purpureum sal admiremur: nec absurdum itẽ putaremus, si quicquam auro Purpurari diceremus. Furius apud A. Gellium sic legendus.

Vt fulica ipsa leuis volitat super æquora classis
Spiritus Eurorum viridos dum Purpurat vndas.

Exemplar meũ habebat, sicut fulica leuis: quod non placet, nisi ex fulica fulca facias, quod per me liberum esto. Hic Purpurat sic interpretatur Gellius, vt idem sit quod nitescere facit, quod non potest displicere, maximè, si nitorem quendam splendidum & igneum intelligat, qualis incrispanti mari videtur, adeo vt noctu eriam luceat. Purpureũ itaq; ignis splendorem vbiq; indicat, qui quòd in ostro maximus sit & excellentissimus, Purpureum ostro tinctis potissimùm applicatum. Eleganter Virgilius, *Tyrioq; ardebat Murice lana.* *Quintiliani scorrectus.*
Liuius in Laodamia: Ille Asiatico ornatu affluens, aut Sardiano ac Lydio fulgens decore. Bene dixit fulgens, vt igneus Purpuræ fulgor intelligeretur. Addamus & Quintiliani locum insigniter corruptum, ex libri duodecimi capite decimo & in eo corrigendo, si minus placebo, Lambini audaciam dicar æmulatus. Sed euanescunt hæc (inquit,) atq; moriuntur comparatione meliorum, vt lana tincta fuco citra Purpuras placet: at si conferis etiã Tyriæ lacernæ, conspectu melioris obruatur, vt Ouidius ait. Si verò iudicium ijs corruptis acrius adhibeas, vt fucis Purpuram: iam illud quod fefellerat, exuat mentitum colorẽ, & quadam vix enarrabili fæditate pallescat. Luceat igitur hæc citra solem, vt quædã exigua animalia igniculi videntur in tenebris. In hic alia aliter corrupta fuerunt, vt liquebit conferenti. Quod autem dicit, vt Ouidius ait, nescio an à quopiam sit adiectum. Eius certè alia est comparatio. Tyrias enim Amycleis confert. Est autem locus in remedio amoris:

Confer Amycleis medicatum vellus ahenis,
Murice cum Tyrio, turpius illud erit.

Si mihi citra exemplarium fidem coniectandum sit, pro lacernę, non Laconicæ, sed Tyriæ lacernæ legam; vt alludat ad Inuenalis illud.

—Tyrias humero reuocante lacernas.

& illud, vt Ouidius ait, à quopiam ſciolo dicaci margini adiectum, cui viſa fuerit eadem vtriuſq; authoris collatio, cùm tamen Horatius potiùs citandus fuiſſet, apud quem eſt:

Non qui Sidonio contendere callidus oſtro
Neſcit Aquinatem potantia vellera fucum
Cereius acciptet damnum, propiuſue medullis,
Quam qui non poterit verum diſtinguere falſo.

Hic enim fucum Purpuræ, perinde atque apud Quintilianum, comparari videmus. An verò Amyclis iuxtà, ac Aquini fuco pro Purpura vterentur, an Purpura quidē vterentur, ſed pallidiore, quam eſſet Tyriorū, alijs coniectandum relinquo; penes quos etiam eſto eius, quam velint, lectionis ſequendæ poteſtas; cū non vno modo locus intelligi corrigiq; poſſit. Nobis ſatis eſt ex eo intellexiſſe, igneū fulgorem in Purpura maximè placuiſſe, quo ratio nominis à me aſſignata faciliùs ſuā tueatur probabilitatem. Nonnus Purpurę inuentionē deſcribēs.

Καὶ πυρίης σκοπιάζει δεδεύμενα φάρεα κόχλῳ
Πορφυρέης σπινθῆρας ἀκοντίζοντα θαλάσσης

Et mox: — χείλεα φοινίξας διερῷ πυρί.

Videſnè hic ſemel ſcintillas, rurſus ignem ipſius Purpuræ? Num poſſit quidpiam ad etymologiam eſſe aptius? Sed ſi quis dicat πῦρ Græcum eſſe, eoq; ad Græcos vocem pertinere, ei mox reſpondebo, dum oſtendam ad vr, vur, & hinc πῦρ & pur deriuari: & alioqui Græci non Purpuram, ſed πορφύραν dicentes longiùs quàm Latini receſſerunt. Hæc itaq; omnia Goropius. Vt modò vnde quodammodo digreſſi ſumus, ſermo noſter reuertatur, examinandæ veniunt reliquæ Purpuræ partes: inter quas, cùm de ſucco multa dixerimus, primùm occurrere videtur ipſa caro: hāc penitus includi, nec vlla ex parte, excepto capite conſpici author eſt Ariſtoteles, item teſtis ſuis Purpuras adhærere. Aelianus Purpuram ſcribit vehementer guloſam eſſe, linguamq; habere longam; ea autem etiam penetrare quæcunq; poteſt & attrahit ad comedendum, eaq; demum capi. Purpuræ & Buccina, inquit Ariſtoteles, promuſcidem ſiue linguam firmam, toroſam habent adeo validam, vt eas teſtas eſcarum poſſint perforare, vt aſili atq; tabani quadrupedum tergora penetrāt. Et rurſus: paſcitur (inquit) Purpura exerta lingua ſub operculo, quæ Purpuris digito longior eſt, qua tum Conchulas (velut turbinum, quorum eſca capiuntur) tum ſui generis teſtam perforare poteſt. Et Plinius in trigeſimo ſexto noni libri. Lingua Purpuræ longitudine digiti, qua paſcitur perforando reliqua Conchylia, tanta duritia aculeo eſt. Et alibi: Purpura vocatur caliculatim procurrente roſtro & caliculi latere introrſus tubulato, qua perforatur lingua. Rondeletius verò diligentiùs conſiderandum proponit, linguanè teſtas perforet. Lingua (inquit) omnibus animalibus in ore eſt: os autem in capite, quod operculo tegitur in Purpura atque adeò in turbinatis omnibus. In roſtro igitur longo & tubulato lingua non eſt, ſed per id eam profert & exerit. At linguam Purpurarum & turbinatorum omnium promuſcidibus muſcarum, quæ inter cornua ſunt, comparat, quæ firma eſt, toroſa acrotunda, quæque exeri poteſt: quam tamen ſi per anatomen propius intueare & tractes, neque ita longam neque ita duram eſſe certo comperies, vt per longum roſtrum teſtas perforare poſſet. Quare id fabuloſum eſſe puto, ſed ea quo ad eius fieri poteſt, exerta. Purpuræ ſuccos & humores aliarum Concharum exugunt, Pectinum ritu: roſtro autem acuto & duro (tanquam terebello excauato) teſtas alias perforant. Hæc Rondeletius: qui eos etiam redarguit, qui cùm legunt apud Galenū in tertio de medicamentis κατὰ τόπους in auricularijs medicamentis κροκίδα τὴς πορφύρας, ſiue κορχυλίας: Et linum è Purpura apud Paulum Aeginetam exiſtiment in Purpuris lanam aliquam ſiue ſtupam ſiue linum ſiue tomentum reperiri, quo contuſo & depexo in medicamentis veteres vterentur. Sed illi, inquit, toto cælo aberrant, vt dicitur: nihil enim tale in Purpuris, neque in Turbinatis alijs reperias. Neque byſſo alligantur, vt pinnæ & mytuli. Mouentur enim Purpuræ, & caro Turbinatorum omnium non aliter alligatur quàm circa teſtarum volumina. Quare intellexerunt veteres per κροκίδα lanę Purpura tinctæ craſſiorem & minus curatam partem; cuius meminit etiam Dioſcorides: Τὸν δὲ αὐτὸν τρόπον καὶ κροκίδες καλοῦνται τῆς θαλασσίας πορφύρας. Nec ſecus fimbriati marinatū Purpurarum flocculi crimari ſolent. Cur ita appellarunt id in cauſa eſt, quòd Purpura non ſolū pro marino animali, ſed pro ſuco eius, pro veſtimēto ex eo tincto, & pro lana tincta ſumatur. Redarguit eundem errorem etiā lōgà oratione Zoographus his verbis: Lanæ ad remedia quædā vtūtur, inquit Dioſcorides, eodē modo κροκίδες θαλασσίας πορφύρας. Sic habet editio noſtra per ypſilon, à recto

κροκύδες

Caro.
Li. 7. c. 34.
Lingua.
Linguane teſtas perforet.
Lana non eſt in Purpura.
Li. 2. c. 83.
Purpura varia ſignificata.

A κροκὺς, qui scriptione, genere & flectendi modo congruit cum κλαμὺς, ύδος. nam apud Hesychium κροκίδες per iota non rectè scribi, vel ipse literarum ordo arguit. interpretatur autem γνάφαλα, id est, tomenta. Hinc compositum est nomen κροκυλίσμος, quod est foccorum lectio, qualis ab adulatoribus fieri solet. idem κροκυδισμὸς dicitur & id facere, verbum κροκύδιζειν sonat, vt annotauit Cælius Rhodiginus, qui & ipse tamen per iota *Li. 20. c. 33.* scribit, non per ypsilon, deprauatos fortè Galeni codices secutus, nisi quis κροκίδα vocem diminutiuam esse velit à κρόκη, quod filum & sub tegmen interpretantur. Marcellus Virgilius Dioscoridis interpres, in ipsis Purpurarũ Conchis stuppatum imagine vellera quædam esse putauit: quæ alij (inquit) tomenta, alij licia, alij fimbrias dixerunt: nos rem & nominis significationem secuti, à stuppis rem indicauimus. κροκύδας enim Dioscorides dixit, qua voce Græci adhuc, quòd contuso, & depexo lino crassissimum supereſt, signi- *Marcelli error.* ficant. neq; hic pluribus alijs locis aliud ea voce quàm stuppam significat: & sæpe Paulus Aegineta, iubens κ. οὐδὶ imponi aliquid. In mari autem quotidiè Purpuræ capiuntur, quæ superiore sui parte vilosæ sunt, tam tenui & sequaci vellere, vt in filum lini modo trahi & confici possit. Hæc ille, sed in Purpuræ concha villosum quicquam reperiri ceu B falsum redarguit quidam Germanus, qui in eos quos citauimus, Galeni libros, doctissima commentaria conscripsit, & post eum Rondeletius: qui κροκύδας (ipse κροκίδα scribit) lanæ Purpur à tinctæ crassiorem, minusque curatam partem interpretatur. Sed nihil prohibet simpliciter etiam vellus Purpura tinctum interpretari; è quo tamen ne temerè sumptus fieret, ad cremandum crassius & minus pulchrum seligebatur. possent & è veste Purpurea, præsertim attrita, discerpta aut vulsa fila seu linamenta κροκυδες nominari. Commentator ille Germanus in commentarijs in Galeni de compositione medicamentorum libri tertij caput primum. In fine huius compositionis (inquit) in Græco exemplari corruptè legitur, καὶ κροκίδα ἐπιζέσι προπιριῶν. ipse πορφυρᾶν pro προπιριῶν legendum conijcit, (quàm rectè, viderit ipse, mihi quidem temere mutare videtur: quòd si πορφύρων legendum esset, vltima circumflecti deberet:) & interpretatur: lanæ Purpura infectæ tomentum indito, velut suprà etiã Archigenes dixit, ἐμφρασσομένης τῆς πορεπορφύρας μαλλῷ: hoc est, obturato meatu per Purpuræ lanam: lanam autem mollem à fomento & instillamentis auri indendam esse, suprà in principio huius libri Galenus dixit. præstat tamen hanc ex Purpura & Conchylio infectam esse. Et rursus in libri sexti caput secundum, in C his verbis. Ἡ χάλκανθον κηρυμαι θαλασσιας πιρτύρας εἰλήσας σύγκαυσον: pro κηρύμαι voce nullius significationis legit κροκύμαι vel κροκύδι, quorum posterius approbo. & vertit. Aut atramentum sutorium Purpuræ marinæ tumento inuolutum vrito. Lanarum enim vstarum & præsertim ex Purpura infectarum vis est escharotica, Dioscoride teste: & mox κροκύδα hapsum lanæ, siue lanam conuolutam sonare dicit. Ex qua longa oratione, vti etiam ex allatis primò Rondeletij verbis satis dilucidè constat in Purpuræ Concha nullam reperiri lanam, vel tomentum, sed Dioscoridis Galenique locum de lana intelligendum esse, quæ Purpuræ succum imbibit. Hic interim Hesychij & Suidæ lapsus *Hesychij & Suidæ lapsus.* etiam obiter annotandus venit, quorum ille βυσσον ait esse χρῶμα ἀντὶ τῆς ὑσγης παραλαμβανόμενο, & βύσσινα etiam exponit πορφιρᾶ, Purpurea: hic verò etiam βύσσον significare ait βαφὴ ἐκ πορφύρας: & βυσσινον, τὸ βύσσῳ βεβαμμένον. Sed perperam vterq; *Byssus aliud quàm Purpura.* nec enim coloris genus est, sed delicatissimi lini & diuersi a Purpura, vt ex Luca etiam patet apud quem ὁ πλάσιος ἐνεδιδύσκετο πορφύραν καὶ βύσσον. Postremò Purpuram operculum siue integumentum, apud authores cùm veteres tum recentiores, in consideratio- *Operculi consideratio. Lib. 5. hist. cap. 15.* nem veniunt. Aristoteles id à verbo καλύπτω, ἐπικάλυμμα siue κάλυμμα nuncupauit, D alibi etiam ἐπίπυγμα. Ἔχουσι δὲ καὶ τὰ ἐπικαλύμματα κάλυκα ταυτὰ ἀμφότερα, καὶ τὰ ἄλλα στρομβώδη ἐκ γενετῆς πάντα. νέμονται γλῶτταν ὑπὸ τὸ κάλυμμα. hoc est, operculũ itaq; huic generi (Buccino & Purpuræ) adhæret natiuum, & cæteris omnibus Turbinatis. Pasci quoq; exerta lingua appellata sub illo operculo solent. Et alio in loco: Ἔτι δὲ ἐπίπυγμα μόνον ἔχει ἐκ γενετῆς, hoc est. Operculum etiam tum inde ab ortu omnia gerunt: de Turbinatis loquitur (lib. 4. de hist. cap. 4.) Statim ab ipsa procreatione Turbinatis operculum esse dicit, ad discrimen Cochlearum, quæ ipsæ sibi ex glutinoso humo- *Cochlearum operculum.* re, siue ex muco suo operculum conficiunt. Dicitur aliter à Græcis πῶμα, vt à Galeno, qui seorsum de eo hæc prodidit: Πώματα πορφυρῶν δ' ὄξος ποθὲντα σπλῆνας εἰδαλίες ἐγερλάν τινες ἴασθαι: θυμιώμενα δὲ τὰς πνιγομένας ὑστερικῶς ὠφελεῖ, ἐκβάλλει τε καὶ καταχόμενα κόρια. Opercula Purpurarum ex aceto pota scripserunt quidam tumenti lieni *Cochleæ -operculares.* inderi; suffitu autem excitare fœminas vuluæ strangulatu oppressas, & morantes secun-

das detrahere. Eodem nomine operculum Conchylij nominauit Dioſcorides, & Cochleas quaſdam alpium Liguriæ πωματίας, id eſt operculares. Dicitur autem quòd eo Teſtatorum foramina claudantur, vt vaſa operculo ſuo. Carni hæret vt vnguis noſter, ac tanquam ex filijs ſiue ex fibris coagmentatum quid & duratum eſſe dicas: Differt ſubſtantia à teſta, quæ multò ſiccior eſt, neq; fumum emittit, niſi ſi accenſa liquore aliquo extingueretur. Operculum verò pinguedinis nonnihil in ſe habens fumum reddit cornu modo. Pharmacopolæ hodie in officinis habent Conchyliorum Buccinorũq; opercula permiſta, quæ Blattas Byzantias vocant, ſed hoc nomine Purpurarum tantùm opercula appellanda erant. nam βλαττος ſiue βλάττιον Purpuram ſignificat. vnde Blatteus color pro Purpureo. Caſſiodorus in epiſtolis de chamæleonte. Colores ſuos multifaria qualitate commutat, modò Veneta, modò Blattea, modò praſina, modò cyanea. Eutropius: Nero inuſitata luxuria fuit, vt qui exemplo Caligulæ frigidis & calidis lauaretur vnguentis, hamis argenteis aureiſq; piſcaretur, quæ blatteis funibus extrahebantur: quos Suetonius & Oroſius interpretantur Purpureos. Ille: piſcatus eſt, inquit, rete aurato, Purpura coccoq; funibus nexis. Oroſius, Luxuriæ, inquit, tam effrenatæ fuit Nero, vt retibus aureis piſcaretur, quæ Purpureis funibus extrahebantur. Hæc Hermolaus vir pererudituſ in ſuis in Plinium gloſſematis annotauit. Sed etſi βλάττος Purpuram ſignificet, tamen pro operculo ſolùm Purpuræ vſurpari docet Nicolaus Myrepſicus, qui tamen non ſine errore dixit Blattum Byzantium eſſe ὀστρεῖον τῆς ῥινὸς τῆς πορφύρας, id eſt os narium Purpuræ. Hodie quoq; in officinis blattam byzantiam eſſe credunt, quod in ore & naribus Purpuræ reperitur, quo ineptius nihil dici poteſt. Purpuræ enim neq; nares, neq; naſum, neq; oſſa intus habent, cùm Teſtacea omnia foris durum, intus molle contineant. Rectè igitur Rondeletius legendum credit, ὄστρακον ἢ ῥινὸν τῆς πορφύρας, id eſt teſtam vel clypeum ſiue ſcutum Purpuræ. Ῥινος enim præterquam quod pellem ſignificat, vnde ὀστρακόδερμα vocantur, etiam pro ſcuto ſumitur teſte Phauorino. Ῥινοι, inquit, καλοῦνται οἱ ἀσπίδες, ὅτι ἐκ βοείων βοράων εἰσὶ, id eſt, ῥινοι vocantur ſcuta rotunda, quòd ex corio bubulo conſtent. Operculum verò ſicuti ſcutum, Purpuræ capiti imponitur. Cur verò βλάττος βυζάντιος vel βύζαντος dicatur, à nemine, quod ſciam, traditur. Quare conijcio (inquit) à Byzante vel Byzantio Africæ cognominari: quoniam illic etiam Purpura tingebatur. Quoniam itaq; Pharmacopolæ opercula Conchilij & Buccinæ Purpuræ nò diſtinguntur, vt dictum eſt, & vtraque blattas byzantias appellant, cùm ex Purpuris tantùm propriè ita vocari deberent: quædam hic ab authoribus repetita & à Zoographo collecta congeremus. Opercula hæc vſu ſubſtantiaq; non differunt, ſed figura: quòd ex Conchylijs longiora, è Purpuris & Buccinis rotundiora ſint. Vires quoq; ad remedia minimùm differre veriſimile eſt, præterquam ſi vnguis odoris ratione peculiare quid attribuitur. Blatta Byzantia, inquit quidam Germanus, ingrati dum vritur, odoris eſt, & Caſtorcum refert: vnguis verò odoratus, ſuauem odorem ſpirat, quare & res inuicem diuerſas eſſe oportet. At Rondeletius in Conchylio aſſerit ἰυώδες non modò ſuauiter, ſed aliquando vehementer & grauiter odoratum Dioſcoridi ſignificare: & vnguem caſtorei odorem referre idem Dioſcorides & Plinius tradunt. Sed cui ſuffimugio moſchato & alijs quibuſdam adijciuntur apud Actium, ſi eiuſmodi ſunt? An dicendum non ex omni regione vngues bene olere ſuffitos: & eiuſdem generis plures forſitan ſpecies eſſe, vt & laſeris longè diuerſo odore? Plinius Purpurarum cauum pro operculo earum dixit: neruos præciſos Purpuratum cauum, quo ſe operiunt, tuſum glutinat. Ab Actuario & Myrepſo βλάττος & βλάττιον βύζαντος appellatur. Ea ætate, inquit Ruellius, qua ſcribebat Actuarius, Blattam, Purpuram Indicam, & Blatteum, Purpureum colorem, periti etiam authores appellarunt. Sic Lampridius: Heliogabalus parauerat funes blatta & ſerico & cocco intortos. Galenus Indici Conchylij teſtam inter oſtraca ac teſtas Purpurarum ac muricum generatim comprehendit. eorundem enim vim habet: & præterea ſuffita, ab vtero ſtrangulatas fœminas, & comitiali apprehenſas morbo excitat, quod tamen etiam de Purpurarum teſtis Galenus in vndecimo de ſimplicibus tradit. Meminit eius Onychis Plinius quoq;, cùm ait: Inuenio apud quoſdam oſtracium, quod aliqui onychen vocant: hoc ſuffitum vuluæ pœnis mirè reſiſtere. At verò ab hac Blattæ barbara appellatione, Blatteus color pro Purpureus dictus eſt à Fl. Vopiſco in Aureliano, vbi inquit: Veſtem holoſericam, neq; ipſe in veſtiario ſuo habuit, neq; alteri vtendam dedit, & cùm ab eo vxor ſua peteret, vt vnico pallio Blatteo ſerico vteretur, ille reſpondit: Abſit, vt auro fila penſentur. Libra enim auri, tunc libra ſerici fuit. Plinius Blatteum colorem Onychinum dixit de pyris: Segnina alia à colore Teſtacea appel-

Blatta byzantia.

Blatteus color.

Error Nicolai Myrepſi.

Myrepſus correctus.

Opercula vt differant.

Blattæ Byzantiæ odor.

Blatta pro Purpura Indica.

Lib. 22. c. 2.

Pruna Onychina.

A pellant: sicut onychina, Purpurea. quemadmodum enim Purpureus color à Purpura, sic Onychinus ab Onyche, eodem significato dicitur. Sic quoq; Columella pruna Onychina, Purpurea appellauit, vt annotauit commentator Germánus in suis commentarijs ad quintum Galeni librum de compos. secundum locos. Sed Plinij verba, inquit Zographus; ab eo recitata de pyris, Onychina non interpretãtur Purpurea: hoc tantùm volũt, vt signina pyra à colore suo Testacea dicantur: sic Onychinis quoq; sic Purpureis, nomina à colore facta. Quanquam autem Onyx operculum est Conchylij, & è Conchylio color Purpureus tingitur: nihil tamen ad illum colorem, nihil ad tincturam illam facit onyx operculum: vt Onychinum colorem ab eo appellatum existimare ridiculum mihi videatur. Columella pruna Onychina nominat tantùm, colorem non exprimit: ego hunc colorem ex albo purpurascentem putarim, qualis in Onyche, idest, vngue humano spectatur: qui color etiam Onychi gemmæ nomen fecit, quanquam ea etiam alijs coloribus reperitur. Onyx gemma (inquit Georgius Agricola libro sexto de natura fossilium) ex eo quòd eius candor similitudinem ad vnguem humanam habere soleat, nomen inuenit: non rarò tamen est lactea, maximè in Zonis. idem vocatur Onychites, & lapis Onychinus: in B Germanis & Sequanis reperta, eiq; similis, vocatur nunc Chalcedonius. multùm autem variat colore &c. Gentilium cognomen Byzantiarum Blattæ, secundum Ruellium retulerunt, quòd ad eos forsitan Indi demittant, & hinc ad nos deferantur. Inuenio & apud Syluaticum Balantham (vox videtur corrupta) esse squamam, (imo laminam) piscis quandam, è fronte piscis degentis in Concha rotunda & tortuosa, concaua; sed nos aiunt Blatta Byzantia quæ fertur de sancto: sic habet, sancti autem nomen deest. Bellunensi Blatta Byzantia est operculum Conchylij cuiusdam è mari rubro & alijs locis, quorum meminit Auicenna Canone secundo, capite proprio. Est autem durum & in gyrum contortum (hoc ad totam Concham potiùs quàm operculum pertinere videtur) instar limacis, sed oblongius & maius, quàm corpus quo limax circundatur. Operculum hoc ait in ore esse Conchylij, claudiq; ac aperiri pro animalis arbitrio. has Conchas sæpe vidi, inquit, cum operculis adhærentibus, exportatas è mari rubro Damascum. Blatij Byzantis, hoc est ossis anterioris naris Purpuræ (vt ipse interpretatur) Nicolaus Myrepsus meminit antidoto 425. Describuntur hæ Blattæ ab Auicenna 2. 8. nomine Adfar althaib. Apud Syluaticum multa barbara nomina passim reperias, quæ Blattas Byzantias interpretatur; C vt Achafar, Affaratib, Daablectos, Dafarbachali, Funoblaton, Gafecolvel Hafesol, Kuactil, Hiobothor, Hudal, Curasiè: sed Auicenna: quæ de mari rubeo sunt, inquit, nominantur Curasciæ. Item Egedde, apud veterem Glossographum Auicennæ. Latini mixobarbati, pro Blattis Blactas; pro vnguibus vngulas aliquando efferunt. Iam de remedijs quædam ab ea dicamus. Blatta Byzantia (inquit Syluius) Conchylij tegumentum est ad suffitus idoneum: ipsa enim testa mox liquatur igni, bituminis modo, quòd etiam improbè ipsa olet. quidam albicantem odoratam magis commendant. Et alibi: βλάττος & βλαττίον βύζαντιος appellatur Actuario in aura Alexandrina Diamargarito calido. Vnguis odoratus vel aromaticus lib. 1. compos. pharm. part. à Galeno scilicet, additur autem medicamento cuidam ad alopecias. Quæ Serapio & Auicenna scribunt, ex Dioscoride ferè mutuati sunt. Inuenio apud quosdam ostracion vocari, quod aliqui Onychem vocant, inquit Plinius, hoc suffitum vulua pœnis mirè resistere: odorem esse castorei, meliusq; cum eo vsum proficere. Vetera quoq; vlcera & cacoethe eiusdem cinere sanari. Et alibi. Neruos præcisos Purpurarum cauum quo se operiunt, tusum glutinat. Galenus Onychem detractum ex Conchylio, potum (suffitum potius) strangulatis, ex vtero, conuenire. Apud D Nicolaum Myrepsum, os naris Purpuræ miscetur pastillo ad cardiacos. & apud eundem vngues aromatici magni & parui, injciuntur in thymiama Esdræ, & in alia quædam suffimenta, aliàs simpliciter, aliàs magni: similiter apud Actium: qui suffumigio muscato quoq; eos admiscet. Democrates apud Galenum de compos. sec. loc. 8. 10. in malagmatis cuiusdam descriptione bdellium Onycha nominare, videtur, optimum bdellium & quod incensum ac suffitum, Onychis Indici Conchylij testæ odorem referat. tale n. Dioscorides optimum esse refert, ἐυῶδες σὺν τῇ θυμιάσει, ὀνυχὸς ὄσμῃ: quanquam Marcellus. Virgil. colore humano vngui simile transtulit: fortassis ex Plinio inductus, qui lib. 12. cap. 9. Bactriano, inquit, nidor siccus, multiq; candidi vngues. Verùm hæc Plinius ex Græco aliquo scriptore non satis intellecta transtulisse videtur, vt refert commentator Germanus in commentarijs suis in Galeni libros de compositione medicam. secundum loca.

Lib. 12. cap. 10.

Signina pyra.

Onyx gẽma vnde dicta.

Balantham

Adfar althaib.

Remedia ex Blatta Byzãtia.

LOCVS.

Differunt loco.

Arist. correctus.

PVRPVRARVM alias altum pelagus habitare, alias contrà litorales dici, haſq; minores, illas maiores eſſe, iam antè notum eſt ex Ariſtotele. Sed notandum quid in Gazæ verſione. Paruæ Purpuræ, inquit, ad litora & oras ſunt: αἱ δὲ σὺν τοῖς κόλποις μικραὶ καὶ τραχεῖαι, hoc eſt, in ſinibus verò magnæ, ſcabræq;. Gaza non in ſinibus, ſed pelagiæ vertit, quod approbat, vt patuit, Rondeletius. Atqui Oppianus cùm de pelagijs

Lib. 2.

alijſq; aquatilibus prius dixiſſet, ſubdit.

Δοιὼ δὲ σκληροῖσιν ἀρηρότε γυῖα χιτῶσι
Φαρξάμενοι κόπτοισιν ἐπιπλώουσι θαλάσσης
Κάραβος ὀξυόων τε ἠδ' ἀσκορ

Eſto, ſinus omnis pelagi inſtar profundus ſit, non omne tamen pelagus ſinus eſt, & pelagij appellatio latius patet. Idem Oppianus ait Teſtatorum quædam in petris, alia in arenis degere, vt Νειρῖται, στρόμβωνται γένος, καὶ πυρφύραι ἄυται.

Regio purpuris idonea.

Ex neotericis Bellonius paruas quoq; Purpuras, vt plurimùm litorales eſſe tradit, locis quidem ſcopuloſis natas. Columella de piſcibus loquens voluit limoſam regionem idoneam eſſe Purpuris, alijſq; Conchis nutriendis. Maris verò adeo amantes ſunt, vt author de natura rerum (ex Plinio, vt citat.) dicat, cùm ſemineces fuerint, mari redditas reuiuiſcere. Sed Plinius hoc non de ipſis Purpuris, ſed illis, quibus ineſcantur Conchis myti-

Aqua dulci necari.

lorũ ſimilibus ſcribit. Ait inſuper aqua dulci necari, & ſicubi flumen immergitur, (alias, ſicubi flumini immerguntur,) alioqui captas diebus quinquaginta viuere. Atq; hoc ferè ex Ariſtotele, apud quem legere eſt: Teſtaceo generi anni pluuij proſunt, præterquam Purpuris, cuius rei indicium eſt, quòd ſi amnis in mare fluentis aquam guſtarint, moriantur eodem die. Viuit Purpura extra mare, quæ capta eſt, dies circiter quinquaginta. Idem

In Arena aliquandiu latent.

philoſophus Purpuras teſtatur aliquandiu in arena latere, ſicut etiam Pectines. item canis exortu circiter dies tricenos condi. Porrò non inconueniens fuerit loca hîc recenſere, quæ à Purpura celebrari meruere. Apud Virgilium vbi habet,

Loca ob Purpuras celebrata.

Alba nec Aſſyrio fucatur lana veneno.

aliqui exponunt Purpuram, licet Acron ad herbæ genus referendum putet, quæ fucus marinus vocatur, vnde lana inficitur. Purpuram tamen Aſsyriam in pretio fuiſſe innuit

Fucus marinus.

Petronius Arbiter, dum canit:

Aſſyria Conchamlaudabat miles in vnda.
Quæſitus tellure nitor certauerat oſtro.

Vitruuius in Africa punicei coloris Purpuram procreari ſcripſit. At Plinius præcipuam eſſe in Meninge Africæ. Meninx autem Africæ inſula eſt, non longè à Syrtibus ſita, quam Lotophagorum terram putant, cuius Homerus meminit. Atq; ibidem Plinius Purpuræ

Lib. 5. c. 1.

florem Aſiæ præcipuum eſſe, & Getulo litore Oceani, in Laconia Europæ. Getulorum ſcopulorum aliàs etiam meminit his verbis: Et quidem minus miror incomperta quędam eſſe equeſtris ordinis viris, iam verò & Senatorij nil demirantibus quàm luxuriam, cuius efficaciſſima vis ſentitur atq; maxima cum ebori citroq; (cedroq;) ſyluæ exquirantur, omnes ſcopuli Getuli Muricibus ac Purpuris. Laconicum autem mare etiam ferre Conchylia, ex quibus ad infecturam veſtium Purpura comparatur, nobilitate ijs ſolis, quæ in

In Laconic.

rubro mari capiuntur, inferiora, teſtatur Pauſanias. Celebrantur eædem ab Horatio

Nec Laconicas mihi tradunt honeſtæ
Purpuras clientes.

Fucus Tenarius.

Purpura Laconica Valerio Flacco dicitur fucus Tenarius hoc verſu.

Illis Tenario pariter tremit igneafuco.

Lib. 1. Syl.

Oebalis Purpura.

A Statio quoq; alibi nominatur Oebalis Purpura, Zographus Laconicam interpretatur, quæ alio, inquit, nomine Oebalia dicitur. Sed Plinius aliàs Laconicam Purpurã commendat: Purpuriſſum, inquiens, Puteolanum laudatur potiùs quàm Tyrium aut Getulicum, aut Laconicum, vnde pretioſiſſimæ Purpuræ. Coæ Purpuræ nominantur ab Horatio

Coæ Purpuræ.

Sat. 8.

quarto carminum; eaſdemq; intelligit Iuuenalis canens.

— *Spartana chlamys, Conchylia Coa.*

Purpuram Mauram nominat Valerianus apud Trebellium in epiſtola. In Muxa emporio ad mare rubrum habetur Purpura, tum eximia, tum vulgaris, vt teſtatur Arrianus, ſi benè memini,

A meminí, in Periplo, apud quem etiam lego, à duobus emporijs Persidis, quorum vnum Apologi vocant, alterum Omana, in Arabiam auehi Purpuram. Q. Ennius in Phagesiorum fragmento Atarnæ Purpuram laudare videtur, nisi fortè quid desit, canit autem:

Polypus Corcyræ, caluaria pinguia Atarnæ,
Purpura, muriculi, mures, dulces quoque echini.

Genus quoddam Purpuræ à Plinio Tenienſe appellatur, in Tenei maris ora, vt inquit collectum: sed Teneum illud mare: vbi locorum sit, inquit Turnebus, cùm esse neminem, qui sciat putem, suspitio non leuis animo incessit, hic emendatores, vt in deletili charta & palimphesto lusisse & deleuisse quæ non placebant, quæ voluerunt scripsisse, nõ quæ Plinius literis consignarat, edidisse. deniq; prouocatũ est ad vermiculatos & eroſos libros, in quibus reperimus, in Teuei maris collectum, arbitratur autem idem Turnebus in tænijs maris collectum scribendum esse. Sunt autem ipsi tęniæ in mari candicantes cautes longo tractu fasciam imitantes, à quibus Tænienses Purpuræ vocantur, quæ in illis degunt locis. Est & Purpuræ in eo genus dialutense, quod originem Græcam sed formationẽ Latinam præse fert. Nam vt è Græco & Latino compositum esse videatur, non assentiar, inquit ibi-

Li. 9. c. 5. Adu. Plinius correctus.

Tænienses Purpuræ. Dialuſenſes.

B dem Turnebus, vt si Amminei vini & Chij nota mixta esset. libri tamen antiqui refraganturr editionibus, quod tam frequens est, vt quandocunque aliquid obscuritatis in eo authore est, ferè semper dissensio reperiatur: & lubentius plerunq; secundum veteres tabulas litem dederim: in illis autem ita scribitur, mirè aptum Conchylijs & longè optimum Purpuris dialucense, id est, vario genere soli pastum. Dialutense retenta superiorum generum forma, erit tanquam solutum & vagans, neque eidem adhærens sedi: at dialucense per salsum æquor repens & vario eadem causa genere soli pastum, ex præpositione διὰ & ἅλυκον, quod est salsum, hoc genus aptum Conchylijs dicit, id est Conchyliatæ vesti. Sed regrediamur in viam. Porphyrusa Aristoteli, vt citat Stefanus Aquæus in commento ad caput duodecimum libri quarti Plinij, à frequentia & pulchritudine Purpurarum dicta est: sicuti & Melibœa Purpura teste Festo, à nomine insulæ, in qua tingitur: cuius meminit Lucretius, dum canit: *Melibæaq; fulgens*

Porphyriuſa, vnde dicta.

Lib. 2. Melibæa Purpura.

Purpura Thessalico Concharum testa colore
Aurea Pauonum ridenti imbuta lepore.

Meminit etiam in quinto Virgilius:

C

Victori clamydem auratam quam plurima circum
Purpura Maeandro duplici Melibœa cucurrit.

Sed hîc Hortensius Melibœam Magnesiæ ciuitatem esse ait. Cæterùm Tyria Purpura olim omnium celebertrima fuit: quod testatur Strabo his verbis:

Tyria Purpura optima.

: hoc est, longè omnium præstantissima habetur Tyria Purpura. Plinius: Tyri nobilitas nunc omnis Conchylio atque Purpura. Quia verò Tyrus prius Sarra vel Sar vocaretur, itaque Sarranum Ostrum dixit Virgilius, & Sarranam Purpuram Iuuenalis: vnde Ennius Pœnos Sarrâ oriundos scripsit authoribus Probo & Festo. Dicuntur quoque absolutè Tyriæ, vestes Purpura Tyria infectæ: Ouidius,

Sarranum Ostrum.

Siue erit in Tyrijs, Tyrios laudabis amictus. Martialis in primo:

Hispanas, Tyriasq;, coccinasq;.

Et in sexto rursus:

Ta Cadmea Tyros, me pinguis Gallia vestit
Vis te Purpureum, Marce, sagatus amem?

Idem quoque Tyrias Lacernas dixit:

D

Tyria lacerna.

Vt lutulenta linat Tyrias mihi multa lacernas.

In decimoquarto lanæ Tyriæ apud ipsum gloriantur se in Laconia quoque, vbi Purpura non minus frequens est, habitas fuisse pretiosi loco muneris, quod argutè dicunt, dum aiunt se à Paride donatas fuisse Helenæ & Purpuram Ledæ, hoc est, Purpuram Laconicam fuisse deteriorem.

Lanæ Tyriæ.

Nos Lacedæmoniæ pastor donauit amicæ
Deterior Ledæ Purpura matris erat.

Tyrius quoque absolutè videtur color à Plinio dictus, nam cùm de Purpura amethysti colore dixisset, addit: At Tyrio laus summa coloris sanguinis concreti, nigricans aspectu &c. Virgilius etiam Tyrium muricem dixit, *Tyrioq; ardebat murice lana.* & Ouidius: *Nec quæ de Tyrio muricæ lana rubet.* Cochleam Tyriam Vranus in Arabicis dixit, citante Stephano, pro Purpura nimirum κοχλίου τύριον. Ouidio Purpura Tyria, Concha Sydonis dicitur:

Murex Tyrius. Cochlea Tyria. Lib. 10. Metam.

Colloca-

Collocat hanc stratis Concha Sydonide tinctis.

Sidonium. Ostrũ quid. Sidonium Ostrum Horatio. Est autem Sidon vrbs Syriæ, vnde & sindones dici conijcit Zoographus: Statius in Propemptico Metij Celeris:

Quà pretiosa Tyros rubeat, quà Purpura succo
Sidonijs iterata vadis.

Lucanus etiam meminit in tertio:

Et Tyros instabilis, pretiosaq; murice Sydon.

Purpura dibapha. Lib. 8. c. 8. Istiusmodi autem Purpura dicebatur dibapha, quòd bis tincta esset, veluti magnifico impendio: dibaphum Cicero appellat. Lazius refert in Tyro Coccineam præparari solere, & à Cocco, hoc est, grano tinctorio appellari. sed secus Purpuræ inuentio ostendit in Hercule Tyrio, de qua mox. Succubitanam Purpuram quandoq, ad Africæ oppido quod Succubi vocant. Valerianus in epistola ad Trebellium Pollionem, Claudio qui postea Cæsar factus, dari præcipit à procuratore Syriæ albam subsericam vnam, cum Purpura Succubitana, Subarmale vnum cum Purpura Maura. Post Syrtim lacum esse scribit Strabo nomine Zuchis quadringentorum ferè stadiorum: ad quem sit vrbs eodem nomine: Eam Purpurificium & varias piscium condituras habere. Augustinus Niphus Purpuræ Conchylium, notissimum, inquit, est apud Tarentum. Varinus παρανίνον ἱμάτιον, Tarentinum vestimentum, tenue & translucidum, non omninò Purpureum, vt quidam putarunt, exponit, sed & Tarentinas tincturas. Olim etiam nota & laudata fuit Tarentina Purpura. Me iuuene, inquit Cornelius Nepos, Purpura violacea vigebat, nec multò post rubra Tarentina. In Sardinia insula Purpuræ item excellentes tingebantur. Miratur Bayfius cur inter doctos conueniat, quòd Purpuræ vsus nostris temporibus prorsus ignotus sit, cùm in Carteia, inquit, Bæticæ prouincia olim murices & Purpuras nobiles (Conchis vel decem cotylas capientibus) ex Strabone constet. In Sardinia quoque fuisse constat ex prouerbio, Tinctura Sardonica &c. Salij poëtæ tempore Purpuræ etiam Anconæ tingi solebat, vt verba eius ostendunt: *nec Sydone vilior Ancon, Murice nec Lybico.* Acron explicat illud Horatij:

Purpura Succubitana Maura.

Purpurificium vbi.

Tarentinum Vestimentum.

Non qui Sidonio contendere callidus ostro
Nescit Aquinatem potantia vellera fucum,
Certius accipiet damnum, propiusuè medullis
Quàm qui non poterit vero distinguere falsum.

Sulis magna Purpuræ copia reperta. Purpuras Aquinates Tyrijs similes esse scribit. Susis ab Alexandro captis memorabilis Purpuræ vis & copia, in ipsius deuenit potestatem. Vbi aiunt (inquit in Alexandro Plutarchus) & Purpuræ Hermionicæ inuenta quinquaginta millia talenta, repositæ quidem ab annis fermè ducentis, recentemq; adhuc coloris florem nouumq; seruantis. Huiusce verò rei causam adferunt, quòd infectura Purpuræ ex melle facta sit. Atque hæc de varijs locis vbi Purpura fiebat. Miretur fanè aliquis, non in Europa solùm & Romæ (vbi Purpuræ vsum semper fuisse Plinius tradit) sed in Africa quoque & Asia & toto terrarum orbe defeciisse, cùm ex Africa olim, Asiaq; & Persis, ac tot alijs regionibus locisuè peteretur. Eorum quidem qui nostro sæculo varias & remotissimas nauigationes, aliasq; peregrinationes literis mandarunt, Purpuræ (quod sciam) nullus meminit.

INCREMENTVM. MOTVS. Ætas. Olfactus.

Celerrime crescunt. CONCHÆ omnes, inquit Aristoteles celerrimè crescunt, præcipuè verò Purpuræ atque Pectines, quippe quæ anno perfici (magnitudinem implere) possint. Aiunt tamen tempus viuendi Purpuris & Buccinis longum esse, Purpuras enim annos circiter sex viuere, & singulis annis incrementum earum patere per orbes, quibus totidem quot annos habent, testa clauiculatim intorta in crepidinem desinat. Si itaque quotannis nouum sibi adijciunt orbem, vno anno perfici non poterunt, cæterùm absque orbibus etiam perfectæ sunt, & talem suprà descripsi, in qua vix primi orbiculi rudimentum cõspicietur. Quod ad ætatem attinet, Plinius annum adijcit, inquiens Purpuras annis plusquam septenis viuere. Athenæus verò Aristoteli subscribens circiter sex etiam testatur. Extra aquam vti paulò ante ex ijsdem authoribus diximus, captæ diebus quinquaginta viuunt saliua

Ætas. Vt anni earũ cognoscãtur.

A saliua sua. Parua admodum progrediuntur teste philosopho, qui præterea scribit, Purpuris escas putidas emoliri, & accedere ipsas ad eiusmodi escam à longè, vtpotè odorantes.

GENERATIO.

DVPLICEM esse originem Purpuris, Buccinis, Mytulisq; ex citandis veterum authoritatibus constabit. Plurima in mari, inquit Aristoteles, sponte existunt, sed non ex eadem materia omnia. Purpuræ & ostracoderma ex materia putrescente & limo. Et mox: Ostracodermorum ea quæ fauos conficiunt, eodem modo quo alia ostracoderma fiunt. Hæc prior est origo: Altera eorum est, quæ dicuntur κηριάζειν ideſt fauos conficere, quod fauificare & fauare conuertit Gaza, siue μελίκηραν, τοῦτο δ' ἐστὶν οἷον κηρίον ποιεῖν, ideſt eodem interprete, fauaginem, quæ est veluti fauus apum, condere, quod Plinius dixit de Purpuris, eas mutuo attritu lentorum cuiusdam cerij saliuare. Id faciunt, B Mytili, Buccina, Purpuræ authore Aristotele. Nam emittunt lentorem quendam siue humorem mucosum velut à seminis natura: semen verò eorum nullum esse existimandum est. Ex illo Purpuris verno tempore cõgregatis veluti fauus quasi ex putaminibus cicerum albo rum inter se cohærencibus coagmentantur, quem pro maris spuma pharmacopolæ quidam falsò ostentant: nullus autem huic meatus est apertus, neq; fiunt, neq; nascuntur ex eo Purpuræ, sed est veluti expurgamentum. Nam saliuare incipiunt ex lentore mucoso, vt dictum est: putaminibus similia ista componuntur, ex eo verò quem in terrã emittunt, ichore, id est, tenuiore humoris parte, eo in loco fiunt in terra coagmentatæ paruæ Purpuræ, non aliter quàm effuso in terram fungorum decocto, fungi permulti breui enascuntur. Ex his duos Aristotelis locos, in quibus de istis agit, dilucidiores reddidit Rondeletius. Alter est in tertio de generatione capite vndecimo: alter à Gaza male conuersus in quinto de historia animalium capite decimoquinto, citatus etiã ab Athenæo libro tertio, quem si cum Aristotele conferas, menda, inquit, aliquot facilè emendabis, maximè verò illud, ἀφίνασι δ' ὁ ἰχῶρ εἰς τὴν γῆν, cùm legendum sit ex Athenæo. ἀφίνασι δὲ ἰχῶρα εἰς τὴν γῆν, &c. nec non Plinij locus libro nono, in quo scribit murices C & Purpuras saliuario lentore prouenire, clarior inde fiet, quàm ex Massario qui saliuarium lentorem, fauaginem interpretatur, ex qua, vt ex superioribus liquet, Purpuræ minimè fiunt, sed dum putaminibus cicerum similis congeries fauago Gazæ dicta sit, ex mucoso humore, qui saliuarius lentor à Plinio nominatur, huius tenuiore parte in terram effusa, proueniunt murices, & Purpuræ. Huiusmodi ortus rationem idem Aristoteles alibi comparat plantis, quæ ἐκ τῶν παραβλαστάνει, id est ex sobole, aut si verbum è verbo exprimas, ex adgeneratione procreantur, vt cæparum genus. Hoc modo, inquit (Aristoteles) Mytili gignuntur, quippe qui minores semper circa eos qui primi nati sunt, proueniunt. Purpuræ & Buccina quæq; fauos conficere creduntur eodem modo. Quare magna eorum copia oritur, quando origo aliqua prius extiterit: nam cùm omnia hæc sponte fieri contingat, rationi consentaneum est, cùm origo aliqua præcesserit, multo plura formari. A singulis enim eorum, quæ primæ sunt originis, quibusq; reliqua adnascuntur, excrementi aliquid effluit. Quod verò prima istorum origo ex materia putrescente fiat, certissima inditio est, id quod in stagni nostri parte, quæ est ad oppidum Baleruc vernacula lingua nuncupatum multorum, ac magnorum Mitulorum feraci, accidisse vidimus: Hæc & alia Rondeletius. Constat itaq; purpurarum generationem sponte naturæ fieri sine maris, & fœminæ commistione, sine ouis. Quamobrem inquit idem Rondeletius in capite de Purpura, hoc in loco improbanda est authoris libri de aquatilibus sententia, ab Aristotelis sententia alienissima, etiamsi eam exponere velle videatur, quam tamen miserè deprauat, & corrumpit, vt ex eius verbis perspicuum fiet. Vterq; autem piscis (de Purpura & Buccino loquitur.) Purpureum colorem fundit, estq; Massiliæ, Genuæ, ac Venetijs in cibis expetitus: sed Buccini caro Purpuræ carne durior est. Ambo quoq; fauare dicuntur, quod sanè hoc pacto faciunt. Qua sub lapide prona parte oblonga, albaq; deinceps pendentia disponunt, quæ ita disposita faui nomen habent, ab apũ similitudine (vt icon subsequens ostendit.) Supini autẽ sub lapide stabulãtur, cùm fauificant: quo verò tempore fauos extruunt, si incoquantur, & abscindantur, oua intrò continere comperientur, quæ saliuario lentore lapidibus, & cautibus ferruminant, vt in-

Duplex origo.

Humor mucosus natura seminis.

Fungi vt subito nascantur.

Lib. 4. de piscib. cap. 4.

Arist. correctus.

Massarij error.

Lib. 3. de gener. c. 11.

Quando magna copia.

Ex putredine orui.

Contra Bellonium.

Buccinæ caro durior Purpuræ.

de

Μελίκηρα Purpuratum Ariſtotelis ſiue fauago.

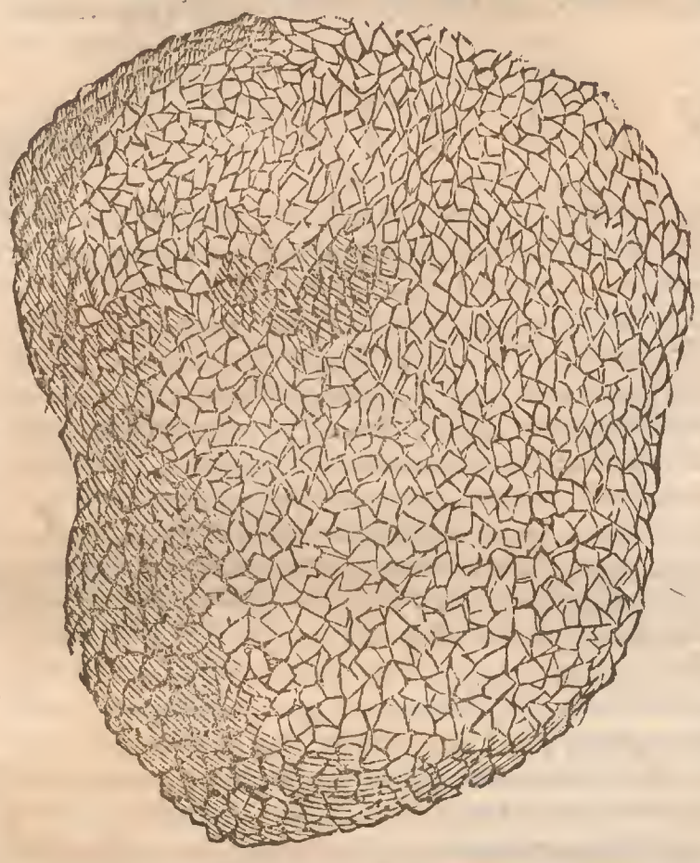

Lib. 5. Hiſt. c. 15.

Cur non coeant teſtacea.

de decidere non poſſint, quod tã magno artificio conſtructum vt nihil coacernatũ eſſe videatur. Hæc autem fauificatio varia eſſe ſolet. Primum vt hæc veritate, quàm maximè abhorrere intelligas, eſſeq; planè ridiculi somnia, explicandum quo modo procreentur Buccina & Purpuræ, deinde quid ſit fauare, ſiue fauificare. Omne Oſtracodermorũ genus expers coitus eſt, inquit Ariſtoteles, & cùm Purpuræ, tum & reliqua teſtis incluſa è limo ferè & materia putreſcente oriuntur. Quod & neceſſaria ratione confirmatur. Etenim nulla naturalis actio ſine partibus ad eam aptè confirmatis perfici poteſt: nam partibus ſingulis ſua ſunt temperamenta, à quibus facultates, & ab his actiones proficiſcuntur: quas rationes coire re neceſſe eſt, imò ne eſſe quidem poſſunt, ſi harum fundamentum vel ſubiectum nullum exiſtat. At quæ in Purpuris Buccina, turbinatiſque partes ſint ſemini generando, continendo, emittendo, recipiendo & fouendo idoneæ? Quænam aliæ præter eas, quæ ſuſtinendo nutriendoq; ſimplicibus animali deſtinatæ ſunt? Præterea quæ commiſtio corporum vndiq; teſta cõcluſis eſſe poteſt?

Lib. 5. Hiſt. c. 12.

Oua Purpurarum nõ ad generationẽ conferunt.

Dices fortaſſe ex Ariſtotele, Genus omne Oſtracodermorum vêre autumnoq; habere ea quæ oua appellant, exceptis Echinis cibo idoneis, quippè quibus etſi per ea tẽpora præsertim vbertas ouorum eſt, tamen nullo tempore committitur, vt ouis omnino careant, ſed maximè plenilunijs diebuſq; tepidis reſtituuntur. Hæc quidem Ariſtoteles prodidit, ſed locus is ex alio intelligendus, qui legitur in tertio de genet. anim. cap. 11. Quæ oua appellantur, nihil ad generationem conferunt, ſed inditio ſunt melioris nutricationis, quale in ſanguineis pingue eſt: quamobrem ſapore per id tempus præſtant ciboque laudantur: argumento quòd & Pinnæ & Buccina & Purpuræ continent quidem ſemper ouum illud vocatum, ſed aliàs maius, aliàs minus. Quare falſum eſt oua huiuſmodi per ſimilitudinem ſic appellata, non ex ſemine, non ex fœminæ & maris coitu concepta, ita diſponi, vt faui nomen habeant, ab apum ſimilitudine, vt hoc ſit fauare, ſiue fauificare. Eſt enim longè aliud apud Ariſtotelem, Athenæum, Plinium. Αἱ μὲν ἐν πορφύραις τὸ ἔαρος συναγείρουσιν εἰς ταυτὸ, ποιοῦσι τὴν καλουμένην μελίκηραν. Τοῦτο δ' ἐστὶν οἷον κηρίον, πλὴν οὐχ ὅτω γλαφυρὸν ἀλλ' ὥσπερ ἂν ἐκ λεπίδων ἐρεβίνθων λευκῶν πολλὰ συμπλακεῖεν. οὐκ ἔχει δὲ ἀνεῳγμένον οὐδέν τινων, οὐδὲ γίνονται αἱ πορφύραι, ἀλλὰ φύονται, καὶ αὐταὶ, καὶ τὰ ἄλλα ἐκ τῆς σήψεως, καὶ ἰλύος ὀστρακόδερμα. Τοῦτο δὲ συμβαίνει ὥσπερ ἀποκάθαρμα, καὶ τοῖς κήρυξι. Κηριάζειν, καὶ οἱ κήρυκες, ideſt, Purpuræ verno tempore eundem in locum ſeſe colligentes, conduntquam fauaginem nominant, quæ veluti fauus eſt apum, verùm non ita elegans, ſed quaſi ex putaminibus cicerum alborum multa inter ſe compoſita, ſtruem vnam ſua cohabitione coagmentatam. Nullum ijs patet foramen, neq; ex ijs naſcuntur. Sed cùm Purpuræ, tum etiam reliqua teſtis incluſa a limo ferè & materia putreſcente oriuntur. Illa verò coagmentatio fauo ſimilis, purgamentum tam ijs, quàm Buccinis euenit. nam Buccinis quoq; fauificare in more eſt. Igitur κηρίαζειν, ſiue μελίκηραν, ſiue οἷον κηρίον ποιεῖν, quod eſt Gaza interprete fauare ſiue fauificare, vel vt Plinius loquitur, lentorẽ cuiuſdã cerij ſaliuare, dicuntur Purpuræ & Buccina, cùm emittunt lentorem quendam, ſiue humorem mucoſum, veluti à ſeminis natura, ſemen verò eorum nullum eſſe exiſtimandum eſt. Ex eo lentore concreto & exſiccato fit congeries veluti putaminum cicerum alborum, inter ſe cohærentium, quam in litus

Quando fauificent.

Fauificare dicũtur Purpuræ.

A in litus eiectam pharmacopolæ quidam pro spuma maris, alij pro alcyonio falsò vsurpant. Quocirca procreantur purpuræ & buccina sponte, vt alia ostracoderma, è limo & materia putrescente, vt iam dictum: & præter saliuarium lentorem tenui humore in terrā recepto. Ac quemadmodum fungorum decocto in terram effuso fungi permulti breui enascuntur, ita purpurarum origine aliqua præcedente, multò maior copia prouenit, à singulis enim excrementi aliquid effluit, quod quidem semen non est. Atq; hæc est duplex purpurarum, buccinorū, mytulorū origo ab Aristotele tradita, & à doctis. Rondeletio fusiùs explicata. *Fungi vt multi nascantur.*

VICTVS.

QVANTOPERE maris aqua purpuræ delectentur iam antè ex Aristotele dictum est: apud quem etiam inuenio cibus purpurarum esse carnem, item ex plantis maris. In octauo enim de historia capite secundo, quæ mobilia sunt (inquit) eadem carne vescuntur, ijs victus ex piscibus est, vt purpuris: sunt enim carniuoræ, & quidem esca huiusmodi capiuntur: quanquam ijs etiam quæ mari pullulant, alliciuntur. *Cibus.*

B Et rursus alibi: Alit altera alteram, eo quod sua testa agnatum veluti algam muscumuè gerit: quæ autem pro cibo eis afferunt, ponderis causa adhiberi aiunt, vt in libra sint graviores. Quod postremum repetit, sed paulò aliter Plutarchus Musci, & Algæ quicquid est esui, ita in suas testas recipiunt, vt ijs in orbem exsertis quasi circularem conuiuationem præbeant, vna alterius alimentum depascente. Plinius purpurarum genera pabulo, & solo discernit, vt sit lutense putri limo: algense quod alga enutritum, viliſſimum: dialutense vario soli genere pastum. Testatur Gillius purpuram diù multumque considerasse, cum aliam Concham mordicus tam diù premeret, quoad suffocata disceret. Voraces admodum esse, vel ex prouerbio notum, quanquam nonnulli hoc ad tincturam referant. *Lib. de Solert. anim.* *Voraces esse.*

CAPIENDI RATIO.

DE modo capiendi, ac de tempore capturæ idoneo, necnon de esca qua alliciuntur, dicendum. Aristoteles purpurarios ait escas putidas eis purpuris emoliri, hasq; accedere ad eiusmodi escam à longè, vtpotè odorantes. Quod repetens *Fœtidis capi carnib.*

C Plinius, fœtidis capi scribit. Aliàs carnibus ranarum (rubetarum, Isidorus, & Albertus) vel hamo, inquit, additis, præcipuè purpuras certum est allici: sed nescio, quam rectè: vix enim hamo eas capi crediderim. Hicesius scribit purpuratores chamis ad inescandum vti. Tarentinus escam quandam ad polypos describit, qua purpuræ etiam alliciuntur, eam in polypo recitauimus. Aelianus capiendi modum eiusmodi describit: Paruā nassam denso contextu, exiguis maculis purpurarij piscatores contexunt. Intus in media nassa Strombus piscis illecebra appenditur, ad eam alliciendam, Purpura maiorem in modum linguam dilatare contendens, eo pertingere & strombū ipsum assequi conatur: & ne ab esca quā lingurit, aberret omnem eā necesse habet exerere: itaq; ipsa exerta fugit escam, quoad pleni tudine intumescentem retrahere nequit: vnde fit vt eam piscator liguritione irretitā comprehendat. Hæc Aelianus ex Oppiani halieuticorum quinto, qui κυρτίδας, id est, nassas exiguas huiusmodi calathis (καλάθοις) similes è viminibus necti canit. Aristoteles quoque ἐν φορμίοις capi ait purpuras: Gaza tegetes & crates interpretatur, quam significationem alibi fortè hoc vocabulum habet (quoniam storeæ huiusmodi similiter è iuncis texi solent) at hoc in loco nassas potiùs, vel nassis similia retia interpretari mauult Zoographus: quoniā *Lib. 7. de animal. c. 34.* *Nassis paruis capi.*

D & paulò post eadem vasa philosophus κύρτους appellat. Et Plinius, Capiuntur, inquit, paruulis rarisq; textu veluti nassis in alto iactis. Inest ijs esca, clusiles mordacesque Conchæ (apud Athenæum lib. 3. Concha ea μίλαινα dicitur, & κογχοθήρα) ceu mitulos videmus. Has semineces, sed redditas mari auido hiatu reuiuiscentes, appetunt purpuræ, porrectisq; linguis infestant, at illæ aculeis stimulatæ claudunt sese comprimuntq; mordentia: ita pendentes auiditate sua purpuræ tolluntur. Sed plura, de his nominibus, φορμὸς primitiuo, & diminutiuis, φορμίς, φορμίσκος, φόρμιον, φορμίδιον, apud Varinum, Pollucem, alios q; reperies. Aelianus quoq; pro nassa φορτίον dixit: aliqui πόρκον pro eadem, aut reti eiusdem formæ. Phœnices hoc tempore purpuras in hunc modum capiunt, inquit Iulius Pollux, & vellus inde aspectu floridum tingunt. Funem oblongum validumq; vt in mari durari possit, demittunt. ei modicis interuallis vasa quædam exigua, (κυφίλας) veluti tintinabula quædam (κώδωνας, nimirum quod ad figuram) addunt, è sparto, seu vimine *Phœnices vt Purpuras capiāt.*

aliquo innocuè contexta. Ea circa ingreſſum rigentibus extremis iuncis, aut viminibus hi
ſuta aſperaq; ſunt, ita vt ingredienti cedant, dilatato facilè introitu, regreſſum autem ac
uerſo rigore arceant. Sic funem inſtructum eſcis quoq; in naſſulas impoſitis, loco petro
Purpurarij demittunt, ſubere alligato in ſummo, quo ſuſtineatur. Sic nocte vna intermiſſa,
aut etiam die, vt plurimùm vaſa Conchis repleta extrahunt. Eiuſmodi, vel ſimilem textu-
Κνηός. ram intellexiſſe videtur Varinus, dum ait: Κνηος textura quædam eſt ex iuncis (ἐκ χόρτων)
colo ſimilis, in qua Purpuræ & Conchylia ingreſſa (nã & eſca imponitur) capiuntur. Quod
modò attinet ad tempus capturæ idoneum, Ariſtot. ſcribit capi Purpuras tempore verno
cùm fauos extruunt: caniculæ verò tempore nullas ferè capi: Atqui eo tempore teſte vo
ipſo Ariſtot. deterrimum florem habent. quapropter etſi ita quoq; repetat Athenæus, ſu
ſpectus mihi eſt Ariſtotelis codex. nam præterquamquod rationi conſentaneum eſt, Purpu
rarios eas capere, cùm meliorũ ſuccum floremuè habent, propter quem eas capiunt, etiam
Plinius aliter legit, inquiens Capi eas poſt canis ortum, aut ante vernum tempus vtilis
mum, quoniam cùm fœtificauere, fluxos habent ſuccos, ſed id tingentium officinas igno
rare, cùm ſumma vertatur in eo, vt ipſe loquitur.

TINCTVRÆ RATIO.

Vt Purpuræ flos colligitur.

QVOMODO ſuccus ille ſiue flos quem Purpurã vocamus, colligeretur, & in vſum præpararetur, ſic ferè apud veteres reperio. Cùm fœtificant, inquit Ariſt. deterrimum florem gerunt: paruas cum teſtis contundunt, alioqui difficilè eſt ſuccum detrahere. Maiorum florem teſta ablata detrahunt: quamobrem euenit, vt collum à papa-

Flos vbi poſitus.

uere ſeparetur. Flos enim poſitus inter hæc eſt ſupra eam partem, quam ventrem appellant. Itaq; detracto flore, diuidantur partes iſte neceſſe eſt. Dant opera, vt viuæ frangantur. nam ſi prius quàm fregeris, exſpirarint, florem omnem cum vita euomunt: quapropter ſolent eas aſſeruare in naſſis, dum ipſæ ſe colligant, atq; requieſcant. Breuiter de hac re Plinius: Viuas, inquit, capere contendunt: quia cum vita ſuccum eum euomunt. Et maioribus quidem purpuris detracta Concha auferunt: minores cum trapetis franguntes demum rorem cum excipientes Tyrij. Dilucidè Vitruuius. Conchylia cùm ſint lecta ferramentis circumſcinduntur, è quibus plagis purpurea ſanies vti lachryma profluens, excuſſa

Phœnices vt purpurã facerem.

in mortarijs terendo comparatur. Phœnices, inquit Gyllius, purpurarum captarum teſtas confringunt, & carnes ad tincturam condiunt, & aqua dilutas, & ſordibus expurgatas, ſuccenſis ignibus in lebete coquunt: earum ſanguis vt ab igne incaleſcit, partim cyaneo colore fit, partim in alium colorẽ conuertitur, ac iam quicquid impoſueris, in illius colorem

Lib. 1. c. 4. commutatur. Hæc ille ex onomaſtico Iulij Pollucis, vbi verba aliquot quæ Græcè leguntur: Ἔπειτα κοψάμενοι τὸ ὄστρακον σὺν ταυτῷ καὶ τὰ σάρκα, παριχεύσαντές τε ἐπὶ δευσοποίου, ὕδατι τὰ ἅλα ἐκκαθήραντες, ἐνέψησαν ἐμπύρῳ λίθῳ τὸ θρᾶμμα τὸ θαλάττιον: ſic interpretatur Zographus, aliter quàm Gyllius: Phœnices captis purpuris teſtas ſimul & carnes tundunt, & deindè condiunt (ſale nimirum, vel nitro ſaniei admixto), vt color firmior ac tenacior fiat, & ſordibus aqua ablutis, (primùm videtur vt tundantur, ſecundum vt laueantur, tertium vt flos eximatur, condiatur, coquatur) in lebete ad ignem coquunt. Notan-

L. 1. quæſt. natur. c. 3.

dum verò purpuram, vt Seneca philoſophus tradit, eodẽ Conchylio non in vnum modum exire. Intereſt, inquit, quantum macerata ſit, craſſius medicamentum an aquatius traxeris, ſæpius merſa ſit, an ſemel tincta. Admiſtio fabæ proderat, quod me docet Plutarchus libro de Oraculorum defectu, his verbis: Alia alijs ſunt conducibilia: Sic faba Purpuræ, nitrum cocei tincturam expedit admixtum, & vt Empedocles ait:

Fabæ miſcebatur.

Glauci flore croci byſſus miſcetur amœnus.

Li. 9. Orig. cap. 28.

Iſidorus omnem purpuram prima tinctura ferruginei coloris eſſe ait; quod verum vt ſit vereor. Ex Ciceronis Hortenſio apud Nonium in verbo imbuere, didici eos, qui combibi purpuram volunt, prius lanam medicamentis quibuſdam ſufficere. Inficiebantur autem initio purpurâ ſolæ lanæ; vnde Seneca Tragœdus:

Lana primum tincta Purpura.

Nec Sidonio mollis abeno
Repetita bibit lana rubores. Et Virgilius.

In Hercu. Oetæo.

Ipſe ſed in pratis aries iam ſuaue rubenti *Murice.* Horatius.
Muricibus Tyrijs iterata vellera lanæ.
Tibullus. *Nec quæ de Tyro murice lana rubet.*
Ouidius. *Phocaico bibulas tingebat murice lanas.*

Iterabã-

iterabatur tinctura, vt magis colorarentur vestes, quod constat ex eodem Ouidio in libello de medicamine faciei, vbi ait: *Cur tinctura iterabatur.*

Vellera sæpè eadem Tyrio medicantur aheno.

Fortasse dibapham Purpuram dicit, quam pretiosissimam fuisse constat: de qua etiam Flaccus ad Grosphum scribens, inquit: *Tebis Afro Murice tinctæ vestiunt lanæ.* Tyria autem Purpura apud antiquos laudatissima existimabatur, vt sæpè dictum est. Papirius. *li. 2. Carm. lib. 1. Sylu.*

A ——— *Rupesq; nitent, quels Purpura sæpe*
Oebalis, & Tyrij moderator liuet aheni.

Inter Conchiliata autem, & Purpurea interest, quòd Purpureum inficitur Purpuræ flore, & Buccini succo, certo quodam temperamento: in Conchyliatis verò, nõ miscebatur Buccinum, vt Plinius scribit, sed ita obscurè, & mendosè, vt intelligi non magis possit, quàm si alienigeno vteretur sermone. In Conchyliata veste cætera eadem sine Buccino, præterq; ius temperatur aqua pro indiuiso humani potus excremento, dimidia & medicamina adduntur: inuiso tamen pro indiuiso malunt emendatores, semper non intellecta mutare solenni insania consueti, inquit Adrianus Turnebus, qui se in veteribus indiuiso reperisse testatur, & ius temperatura, & quæ. Sic igitur legit: præterq; eius temperatura, & quæ pro indiuiso humani potus excremento remedia, & medicamina adduntur. Nam inficiendis Conchylio velleribus, cùm humanum admisceretur lotium, vt eius odoris fœtidas emendaretur, medicamenta quædam, & remedia adhibebantur. miscebatur & lotium tingendæ purpuræ, vnde & indiuisum dixit, quod & in Purpura, vt in Conchyllo tingendo adderetur. quare de grauissimo, & teterrimo odore dixit Martialis: *Conchiliata & Purpurea differunt.* *Lib. 9. Adners. cap. 5.* *Vrina humana vsi sunt ad tingenda Cõchylio vellera.*

B *Quod bis Murice vellus inquinatum.*

Hucusq; ille. Iam verò pictores ipso purpureo vtuntur cruore trito in mortario, sicuti indicat Vitruuius, aut creta argentaria in eum liquorem feruenti aheno addita, & inebriata: bibit enim eum colorem celerius lanis: purissimum vocat Plinius in sexto trigesimiquinti; Argentaria autem creta nitorem argenteum reddit, eodem authore dicti lib. cap. 17. Georgius Pachymerius lib. suo 12. decolore, Purpuræ colorẽ tardiùs consistere notauit. Etenim cùm hanc, inquit, contuderint, omnemq; ex ea humorem eluerint, atq; expresserint, effusumq; in ollis coxerint, primo quidem nullus prorsus color in tinctura manifestus est. Gaudet hæc eadem tinctura in sole versari: nam ab eo radiata illuminatur, & magis enitescit. Notauit & illud Gyllius ex Polluce, cuius elegãtissima verba Græca cõmittere non possum; vt omittam: χάιρει δὲ ἡ λίφ ὁμιλοῦσα ἀυτὼ ἀναπυράυει, καὶ πλείω ποιῆ καὶ φαιδροτέραν τὼ ἀυγὼ, ἐκφοινισσομένω ἐκ τᾶ ἁλὸς πορφύρας. Mirum in primis est, quod scribit Aelianus: Purpurarius piscator, si postquam Purpuram non in hominum cibum, sed ad tingendas lanas comprehenderit, inexhaustum, constantem, & genuinum velit fieri colorem, & perfectè tinctum vno saxi ictu Purpuram vnà cum testa interimit: Quòd si læuior plaga inferatur, & C etiam nunc spirans relinquatur, atque iterum lapide percutiatur, ad tincturam fit inutilis. nam ex eo dolore tincturam amittit, siue illa per eius corpus dispersa imbibatur, siue aliter effluat. Quod quidem ipsum præclarè Homerum intellexisse dicunt: idcircoq; vno ictu celeriter morientes Purpurea morte affici ait, peruulgatum suis versibus illud canens: *Tardiùs cõsistit.* *Li. 16. c. 1.*

Purpurea illum mors, violentaq; Parca peremit.

Mel, ac oleũ addidisse tincturæ, vt sine læsione, aut detrimento florem, tincturamue in tempus conseruarentur, non male quis inde conijciat, quòd Alexander Dario deuicto, vti Plutarchus memorat, Purpuræ Hermoniacæ quinque millia talentum Susis capitis inuenerit, annos seruatæ decem minus ducentos, quæ florem recentem adhuc, ac nouitium retineret: cuius (inquit) fuerunt causam esse, quòd puniceorum infectura melle perfecta fuerit, & candido oleo candidorum, quippè hotum in pari ætate splendorem integrum, & fulgentem conspici. Ex quo loco, inquit diligentissimus pariter, ac eruditis. Hieron. Mercur. à nemine ferè animaduerso dubitari video, quænam esset illa Purpura, quo pacto melle facta esset, cùm huius apud nullũ alium authorem mentio habeatur, demum quę fuerint candidæ Purpuræ oleo albo integræ conseruatæ. Fuisse non pannos, lanã, aut sericum Purpura D tincta, sed ipsammet Purpuræ substantiã, adducor vt credã; tum quia tanto tempore fuisse conseruatam eiusmodi materiã non adeo verisimile est, tum quia in conficiendę Purpuræ tinctura, neq; Plinius, neq; Pollux, neq; Cassiod. qui eius conficiendæ rationem diligenter persecuti sunt, nec alius author, mel vspiam cõmemorarunt. Præterea ex Cassiod. colligere licet cõsueuisse contusa, & simul coaceruata Cõchylia sex mẽses absq; alio mangonio integra seruari. Neq; quomodo lanæ, aut serico tinctis verba de flore à Plutarcho prolata accõmodari queant, facile video cùm propriè id nomen succo illi Purpuratũ ab omnib. scriptoribus *Mel, et oleũ cur adderentur.* *Li. 6. c. 25.* *Plutarchi locus explicat. à Mercuriale.* *Lib. 1. Var. Epist. 2.*

ribus tributũ inueniatur, vt iure quoq; idem βαφὴ siue tinctura ab ipsomet nuncupatus sit, quòd illo solo tingentur cuncta, quibus sine sponte, siue artificio inhærebat: Sic enim Apol-
Lib. 3. lodorus apud Athenæum βάμμα eundem succum appellasse inuenitur. Itaq; res quantum ipse iudico, hunc in modum sese habet. Conchylia, siue Purpuræ, aliæ erant puniceis, aliæ candidis corticibus tectæ: nam sese candidas habuisse Zoographus testatur, vtraq; tamen cundẽ succum ab Aristot. Plinio, & Plutarcho nuncupatũ emittebãt: captæ igitur Purpuræ diligenter contundebantur; si erant paruę, vt Arist. docet, simul cum testis tundebantur, ob facilioré succi expressionem, ac in massam vnà cũ succo redactæ, si ante sex menses in vsum ad infecturam trahendæ erant, absq; alio conseruabantur, sin autem multo tẽpore durare debebant, punicearũ massæ in melle, candidarum in oleo ex oliuis immaturis, albis à Gale-
no, atq; ab alijs sæpenumero nominatis facto, immersæ conseruabantur, adeo vt succus ve-
Li. 7. c. 13. luti recenter mactatarũ Purpurarũ integer, & floridus longo tẽpore maneret. Sed si Purpuræ
Lib. 1. c. 4. magnæ erant, quemadmodum Vitruuius, & Pollux tradunt; ijs Cõchas auferebant, atq; ita modò integras carnes totas sale conditas; modò succum illum in candida vena ab Arist. & Plinio cõmemorata contentum, & à carne seperatum, similiter melle, & oleo à corruptione tuebãtur. Atq; hoc est quod in fine illius capitis voluit nobis significare Vitruuius his verbis. Id autẽ propter salsuginem citò fit siticulosum, nisi mel habeat circumfusum. Quasi verò succus ille; quem Vitruuius vocat ostrum, citò corrũperetur, nisi ita melle fuisset mersus, vt vndequaq; circumfusum id habuisset. Vt enim oleum ad tuendas à putredine res magnã
Oleum, & mel à putredine cõseruandi vim magnã habent. vim habere omnes sciunt, sic melle non modò alia corpora, verùm etiam humana cadaue-
ra per annos plurimos conseruari solita fuisse præ cæteris testatum habemus apud Xeno-
phontem, & Columellam. Plinius quoq; narrat sese principatu Claudij vidisse Hippopo-
centaurum in melle allatum. Et Varro in Sciomachia scribit, Heraclidum Ponticum plus sapientiæ habuisse, quòd præceperit vt cõburerentur corpora, quàm Democritũ, qui voluit vt in melle conseruarentur, quasi si id factum esset à vulgo, ingens mellis caritas exticisset. Vt ex ijs omnibus liceat conijcere, cadauera Purpurarum vnà cum flore, vel florem ipsum cum suo folliculo tot annos melle, ac oleo candido immersa, fuisse integra seruata, ac propterea Plutarchum, qui sciebat vix sex menses Conchylia contusa manere, nec succum flo-
rem vocatum vltra conseruari posse recentem, addidisse rationem tot annorum durationis, ac sub voce βαφὼ intellexisse, vel totum eum rudem contusarum Purpurarum acerũ ob idq; talenta illa potiùs fuisse ponderis quàm pretij, vel (quod magis credò) ipsummet florẽ cum vaginula sola, aut etiam cũ carnibus extractum. Hæc omnia Mercurialis ad Plutarchi loci explicationẽ, in qua nonnulli desiderari aiunt rationẽ, cur potiùs melle puniceas quàm oleo, ac è contrario, cur potius albo oleo candidas Purpuras cõdirent, cùm alioqui, & mel, & oleum æquè putredini, ac corruptioni resistant, cumq; eiusdem coloris florẽ habeant pu-
niceæ Purpuræ, cuius habent albæ. Cuius quæsiti solutionem si quis à me hìc expectet, fal-
Albæ Purpuræ quæ Plutarcho. litur. Neq; enim ratione factum existimo quòd albæ oleo, phæniciæ melle conditæ essent, sed fortuitò id euenisse, si modò verũ est albas Purpuras à Plutarcho nominari ratione te-
starum, vt Mercurialis credit. Secus enim mihi videtur, quoniam λευκῶν non habet suum ἀντίθετον; neq; ἀλεργῶν priuatim punicearum interpretandum puto, sed vniuersaliter Pur-
purarum. Etenim si colore Plutarchus purpuras distinxisset, dilucidiùs dixisset πορφυρῶν
Plutarchi lectio authori suspecta. μελαινῶν aut φοινίκων, καὶ λευκῶν, qualem sane diuisionem, distinctionemuè apud veteres non inuenies: quamobrem suspecta semper mihi fuit Plutarchi lectio, crediderimq; quid-
piam desiderari, quod ad dictionem λευκῶν pertineat, quam suspitionem mihi adauget Vi-
truuius in allatis à Mercuriale verbis, in quibus mellis quidem, sed olei minimè, mentio fit. Si enim, & oleo conseruatæ fuissent Purpuræ, haud dubio, vt de melle, ita quoq; de oleo
Oleum cur non adhiberentur. meminisset, non iuerim interim inficias etiam oleo potuisse conseruari, sed non æquo mo-
do, mel enim simul cum liquore illo, siue flore permisceri potest, quum oleum semper in-
natet, vbi cum liquore aliquo permiscetur, quod fortè in tinctura non requirebatur; Quod obiter dictum esto, vt quisq; quam placuerit, opinionem amplectatur. Ego saltem oleum tincturæ vel ideo adhibitum negauerim, quòd vestes, quæ ea erant inficiendæ, sua pingue-
dine labefactasset, ac inquinasset, quod nos nostro sæculo plurimum abhorremus, & sum-
Lib. 2. Variar. c. 2. ma cura, vbi licet, prohibemus, cæterùm illud notatu in primis dignum, eũ qui sericum Pur-
Herbæ quæ Purpuram præbent. puræ intingeret, puriſſimum habere debuisse corporis castitatẽ, vt tradit Cassiodorus, quia inquit, taliũ rerum secreta refugere dicuntur immunda. Iam verò herbas quoq; natura pro-
creauit, ex quibus Purpureus quoq; color genuino illi similis tingitur: quare authores Pur-
purã sæpe marinã cognominarunt, non quòd terrestris etiã sit, sed ad differentiã illius quæ ex herbis fiebat, de qua iam dicendum. Plinius, Transalpina Gallia, inquit, herbis Tyrium,

A atq; Conchylium tingit, nec quærit, in profundo murices. Inter eiuscemodi herbas non vltimum locum obtinere videtur coccum. Huius enim color cum Purpura maximè conuenit, quod liquet in primis ex euangelio Matthæi, Marci & Ioannis de veste qua Iudæi induerunt Seruatorem nostrum Iesum Christum. Sic enim Matthæus. περιέθηκεν αὐτῷ χλαμύδα κοκκίνην, id est: circumdederunt ei chlamydem coccinam: Marcus verò: καὶ ἐνδύουσιν αὐτὸν πορφύραν: id est: & induerunt eum Purpura: Et Ioannes: ἱμάτιον, inquit, πορφυροῦν περιέβαλον αὐτόν: & pallio Purpureo circumdederunt eum. Quam itaq; Marcus & Ioannes Purpuream vocant, Matthæus coccinam appellat à colore eo qui idem est, vt dixi, cum Purpureo, cùm alioqui materia plurimum discrepent, adeo vt Matthæus colorē, illi verò materiam & colorem simul expressérint: quamobrē Purpuræ appellatione coccū non cōtineri rectè censuit Vlpianus, in lege, si cui lana. Coccū autem à Dioscoride κόκκος βαφικὴ dictum est, id est, granum infectorium, cuius satis magna copia eolligitur in Gallia Narbonēsi, vocaturq; à Gallis Vermillon, ab Arabibus Kermes, vnde Kermesinus color. Glossarijs grana κόκκοι; granitum κοκκοτόν dicitur: Hispani coccum granam à grano fruticis, & à grana Granatam vrbem appellant propter cocci copiam. Brasauolus in libro de

B Syrupis multa scribit de Chermes: nos inde paucula mutuabimur. Coccum (inquit) Italis vulgo granam dici, & esse veluti semen fruticis, ilicē referentis, &c. Chermes verò (quāquam & ipsum ab antiquis cocci nomine comprehensum videatur, vt sit fortè coccus scolecius, id est, vermicularis) ex radicibus herbarum quarundā sumi, ex eoq; charmesinum colorem tingi, floridiorē quàm è cocco. Ego (iuquit) frequenter excauaui, & granula circa radices collegi, quæ breui tempore in vermiculū transeunt. Aperitur enim semen (si ita vocandum est) & parua quædam formica alata exit, quæ auolat: exterior cortex inanis relinquitur, ad tincturam inutilis. Et hic est cocci vermiculus, qui apud D. Hieronymū re-

C peritur, & in sacris litteris legitur tinctura ex vermiculo &c. Sunt autē plures herbę, quarū radicibus inhæret chermes. Vna inter alias parua, incisa multū, quæ pimpinellę folia imitatur, sed magis incisa. In multis Germaniæ locis colligitur; excellentius verò in Polonia circa Cracouiā. In Hetruria quoq; nascitur: putātq; Hetrusci genus pimpinellæ esse, strellam vulgo appellant, alij thrialmum. Nascitur autem & sub alijs herbis. Nam Poloni tres herbas habēt, sub quibus nascitur. Vna est quā ipsi appellant Hiedospialek: putāt esse auriculā muris, sed nō est illa quam Dioscorides sic vocat. Nascitur & sub parietaria & siligine (secali potiùs) quam Græci olyram, Poloni Zito, nos segala vocamus. Sed hanc nō exca-

D uant, quia maior est prouentus ex siligine, quā ex chermes, &c. Ego chermes illud de quo Arabes scriptores meminerūt, non aliud esse video quam coccū Græcorū, è frutice videlicet ilicis aquifoliæ pumilo: cuius grana matura vermiculū aliquē emittere putārim, si nō vbiq; & cuiusuis, alicubi tamen & speciei alicuius in eodē genere, vt coccus scolecius vel scolecias cognominari mereatur, grana verò illa de radicibus herbarum, eorumq; vermiculos & ex eis tincturam, veteribus planè incognita arbitror. Hæc & plura ille. Pluribus etiā hęc prosequitur Hermolaus, quæ tamē nobis minimè sunt prætereunda. Saxifragem (inquit) aliqui eandē esse putāt, quæ pimpinella & sangui sorba dicitur, &c. E radice vt ferunt, quibusdā horis vermiculus eruitur, qui curatus fericis præcipuè tingendis, Purpurā facit incōparabilem, cæteros colores splendore quodā & hilaritate superās: inuētus vt alia quoq; multa, casu, excrementis gallinaceorū ita coloratis, igitur purpurissum ex hoc vermiculo carbasinum, à præstanti amphitetralium velorum, vt arbitror, colore, dicitur. Quidam carmasinum appellant colorem: quoniam vermiculus ille Punica lingua carmes ap-

E pelletur, quemadmodum & coccus. Potest & ab vrbe Charmi, quæ Sardibus est, nomen accepisse color is, quòd lanas inficere Sardibus cœptum sit, vt inquit Plinius. De hoc vermiculo nihil apud veteres inuenias. Hieronymus in sacris litteris vermiculum & vermiculatas vestes nominat, granum (vt opinor) aquifoliæ significans, quod authore Plinio quibusdam locis vermiculi similitudine conspicitur. Hinc deriuatum arbitror, vt coccinea vestis scolecidata (scarlata quasi scolecata) hoc est vermiculata, vulgò diceretur: siue quasi quisquiliata (etenim granum cocci etiam quisquilium vocatur Plinio) à quisquilijs, opinor. Sunt enim quisquiliæ, vt Festus ait, quicquid ex arboribus minimū cadit. De vermiculo Purpureo Democritus quoque meminit, tincturis vtili, sed è Purpuris ac murice, vt conijcio: nam & de vermiculo Galatiæ, hoc est iligno meminit. Hæc ille in corollario in Dioscor. è quo Cælius etiā describit, qui insuper, Carmesinū, inquit, sunt qui opinētur chromasinum quoq; nuncupari posse quia sit radix Syria, quæ vocetur chroma, cuius est apud Theophrastum mentio. Ego omnino carmesinū à Kermes Arabica seu Punica voce

Coccum infectorium.

Purpureus color idem cum coccino.

Kermes. Granata vrbis & Hispaniæ oppidū.

Tinctura ex Vermiculo quid in sacris litteris.

Herbæ quarum radicibus inhæret Chermes.

Chermes Arabum est Coccū Græcorum.

Saxifraga.

Carmesinus color vnde dictus.

Coccinea vestis cur dicta scolecidata. Quisquiliū.

Lib. 8. Ant. lect. c. 11.

coccũ indicante, non vel à carbaſo vel chromate dictũ arbitror. De chromate Theophraſtus in libro de Odoribus his verbis meminit: χρωματίζουσι δὲ τὰ μὲν ἐρυθρὰ (μύρα) τῇ ἀγχούσῃ: τὸ δὲ ἀμαράκινον, τῷ καλουμένῳ χρώματι, &c. id eſt, coloren vnguentis rubris ex anchuſa faciunt, amaracinũ autem è chromate: quod radix eſt è Syria vehi ſolita. Apparet autem eam radicem non vilis pretij fuiſſe: quoniam myropolas pretioſa tantum vnguenta, quanuis non omnia, colorare ſolitos tradit. Et paulò pòſt: Maron & chrôma, quod amaracino miſcetur, calfaciendi vim habent. Carmeſini colorem rubrum eſſe conſtat; chrômatis verò radiculæ qualis fuerit, non inuenio expreſſum: rubrum tamen non fuiſſe ex iam recitatis Theophraſti verbis apparet: vt nimium leuis ſit quorundam coniectura, carmeſinum à chromate deductum. Dioſcorides quidem in eius confectione non meminit chromatis: quòd an ſit radix curcuma hodie dicta, inquirendum, colore croceo. Sed quoniam Hermolaus carmeſinum quaſi carbaſinum, à præſtanti amphitheatralium velorum colore dici potuiſſe ſuſpicatur, de carbaſo quædam addamus: quam ipſam quoque vt amorgen & byſſum (vt pòſt dicetur) propter materiæ pretium ac tenuitatem, ſicut & ſericum, Purpura coccoue tingi ſolitam conijcio. Carbaſus igitur (generis fæminini, ſicut & byſſus; quanuis aliqui maſculinum etiam faciant, & in plurali neutrum) genus eſt lini miræ tenuitatis, in Hiſpania primùm repertum teſte Plinio: item velum ex carbaſo factum. Virgilius in tertio Aeneidos:

Anchuſa vnguenta tingebantur

Chroma radix.

De Carbaſo quædam.

Li. 19. c. 1.

—& auræ
Vela vocant, tumidoq; inſtatur carbaſus auſtro.

Lucretius in ſexto.

Carbaſus vt quondam magnis intenta theatris.

Virgilius in octauo:

—*Eum tenuis glauco velabat amictu*
Carbaſus.

Et in vndecimo:

—*Tum croceam chlamydem & ſinuſq; crepantes*
Carbaſeos, fuluo in nodum collegerat auro.

Plura leges in promptuario Trebellij. Vnde apparet carbaſum alijs quoque pro arbitrio coloribus tinctũ fuiſſe. Pollux carpaſum, καρπάσιον dixit, vt mox patebit. Meminit Plinius. Hiſpania citerior habet ſplendorem lini præcipuum, torrentis, in quo politur, natura, qui alluit Tarraconem. Et tenuitas mira, ibi primùm carbaſis repertis. Et aliquanto pòſt de velis tinctis loquens; Carbaſina deinde vela primus in theatro duxiſſe traditur Lentulus Spinter, &c. Gallica quidẽ vox Creſpe, à Carbaſo ſeu carpaſo facta videri poteſt.

Li. 19. c. 1.

In Phocicis.

Inuenio verò & apud Pauſaniam, naſci in cocci fruticis fructu breue animalculum, idq; ſtatim ac in aërem fructu iam maturo eſt emiſſum, volare, ita vt culici ſimile (inquit) videatur, nunc autem priuſquam perficiatur animalculum, fructum cocci colligi, & ſanguinem infecti lanas tingere. Monachi qui in Meſuem commentarios ediderunt, Braſauoli ſententiam ſecuti ſunt: quos reprehendit And. Matthiolus in capite de cocco infectorio: vbi hæc etiam eius verba leguntur: Chermeſinum nouum iampridem conuehitur in Italiam ex Hiſpania, ab occidentali India importatum: quod cùm copioſiſſimum adferatur, chermeſina ſtamina nunc vileſcere cœperunt. De eodem puto Cardanus intelligit, his verbis: Aduehuntur ad nos nunc lemina pro Purpureo colore ſerici conficiendo, ſimilia cimicibus, à quibus ſublata ſunt capita; vnde pretium ſerico rubenti imminutum ferè ad dimidium, cùm olim è bibinellæ herbæ tuberibus radici adnaſcentibus fieret. Sed fortè vterq; iſte coccus, ilicis nimirum, & qui ex tuberibus plantarum colligitur, etiam antiquis cognitus fuerit, lego enim apud Cteſiã in Indicis: Hyparchus amnis per Indiam fluit, ad cuius fontes flos Purpureus naſcitur, quo Purpura, floridior etiam, quàm Græcanica, tingitur. Ibidem animalcula canthari magnitudine viſuntur, rubro cinnabaris colore, pedibus prælongis & vermis inſtar mollia. Oriuntur ea in arboribus, quæ ſuccinum ferunt: & fructibus earum veſcuntur, ipſaſq; perdunt: vt pediculi vites apud Græcos. His tritis Indi Purpureo colore veſtes, tunicas, (τὰς φοινικίδας, καὶ τὰς χιτῶνας) & quæcunq; voluerint, inficiunt: quæ Perſicis etiam tincturis præferuntur. Sic Cteſias: Illud autem prætereundum non eſt, Purpuræ ſucco veteres coccum Plinio teſtante permiſcuiſſe: Quin & terrena miſcere coccoq; tinctum Tyrio tingere, vt fieret bis byſſinum. Inuenio & hunc colorẽ cocco & Purpura permixtum, hyſginum fuiſſe nuncupatum. Rubiæ colorem Garanciã vulgus infectorum vocat, quem tanto in pretio eſſe ſcribit Iul. Cæſar Scaliger, vt & nunc regium colorem multi nominent, & celebratus ſit à principe poetarum ſub Hiberæ ferrugine commendatione, inter colores militares. Superius diximus quàm pretioſa Purpura apud Indos fieret ex ſandice, ad cuius rei corroborationem cùm hîc potius illud erat dicendum, binas quas reperio, authoritates, quarum altera Hermolai eſt, altera Cælij, adducere

Chermes ex India.

Lib. 9. de variet. rer.

Flos Indicus Purpuram tingens.

Li. 9. c. 41.

Hyſginum quid.

Rubiæ color.

Ex Sandice pretioſus color Purpureus.

A cere libuit. Sandix Indica, inquit ille, de qua in Aureliani Cæsaris vita legitur, pretiosas Purpuras fecisse, aliud (quàm vermiculum dictum) tinctura genus puto. Hic verò, Indicã Purpuram inquit, ex sandice parari, prodit historia, tantæ verò creditur excellentiæ, vt illi apposita alia quæuis, specie cineris decolorari animaduertatur. Phyllanthion cognomento dyticon apud Democratum, herba ad Purpuram tingendam setis celebris, uec prę terea qualis sit monstratur: In Theophrasto & Plinio legitur & phyllantes herba inter spinosas, sed mitior aculeis, & ab radice tantùm foliata. Ita lego apud Hermolaum. Video autem Thophrastum chamæmeli genus, quod caule foliato sit, anthemon phyllôdes appellare. Cælius inter amorges significata (ita autem Græci amurcam dicunt, aliquandoq; etiam vini fæcem) ita quoque vocari ait herbam Purpuream vestibus inficiendis, quæ inde dicantur amorginæ, quanquam, inquit, & prætenuis arundinaceæ paniculæ portio dicatur amorgi. Ἀμόργια, coloris est byssini species ab Amorgûnte insula. Ἀμοργὶς, Hesychio, Suidæ, ac potissimum Varrino, est καλάμης ἐξῆς ἔνδυμα γίνεται: ἢ ὕφασμα, ἢ χιτών. Ἀμόργινα, λεπτοῦφῆ ἱδύματα. Ἀμόργινος, χιτωνίσκος, παρὰ τὴν ἀμόργην: id est, Amorgina tunica sic dicitur ab amorga, quod genus est coloris, similis byssо. Significat & vestem pretiosam. Ἀμόργιον, ὅμοιον βύσσῳ πολυτελές. λέγεται καὶ ἀμοργία θηλυκῶς. Ἀμοργία, καὶ ἀμόργη, καὶ ἀμοργὶς, ἢ λινοκαλάμη. Ἀμοργὶς, τὸ καλάμης τῆς ἀνθήλης τὸ λεπτότατον μέρος. Hæc omnia illi, quibus etiam Suidas addit: Ἀμοργὶς, simile est lino ἀλεπίσῳ, id est, non decorticato. decorticare autem ipsum & parare (ad lanificium) solent. ἧσι δὲ σφόδρα λεπτὸν ὑπὸ (malim κατὰ) τὴν βύσσον, ἢ τὸν καρπασον. Eustathius etiam Ἀμόργη exponit, amurca olei, item Purpura secundum veteres. Εἴσι δὲ καὶ χιτὼν ἀμοργικὸς. Ἀντιφάνης δὲ φησιν ἐν Μηδείᾳ. Ἢ χιτὼν ἀμόργινος. Pollux, & alibi: τὰ δὲ ἀμόργινα γίγνεσθαι μὲν τὰ ἄριστα ἐν τῇ Ἀμόργῳ: λίνα δ' ἦν καὶ ταῦτα εἶναι λέγουσιν. ὁ δὲ ἀμόργινος χιτὼν, καὶ μόργις ἐκαλεῖτο. Ex his apparet amorgen nihil aliud quàm lini genus fuisse, sed subtilius, & quoniam fortè Purpureo colore tingebatur, (sicut & sericum & byssus, aliaq; tenuissima lini genera & vellera præstantiora, vt Milesia) amorgen Purpuram, & amorginam Purpurea, aliquos interpretatos esse: sed ineptè: (vt & Hesychius byssinum Purpureum) poterat enim etiam alio colore tingi. Itaq; non rectè Cælius, & sine authore dixit, amorgen herbam Purpuream vestibus inficiendis aptam fuisse. Quare Zoographus amorgen dictam suspicatur per metathesin ab Hebraico Argaman, quod est Purpura, vel sericum C Purpura tinctum. De hac etiam hæc Plinij verba accipienda existimat: Lini quartum genus Orchomenium appellant, fit è palustri velut arundine, duntaxat panicula eius. Clemens in Pędagogo contra luxum muliebris vestitus & Purpuræ vsum: Οὐκ ἔτι τὰς σθόνας τὰς ἀπὸ Ἀιγύπτου, ἄλλας δὲ τινας ἐκ τῆς Ἐβραίων καὶ Κιλίκων ἐκπορίζομενοι γῆς τὰ δὲ ἀμόργινα, καὶ βύσσινα σιωπῶ περιττὰ παίγνια ἢ τρυφῆ καὶ τῷ ὀνόματι. De byssо plura dicemus in Pinna: hîc paucula addã, ex Strabone: Ex lana arboribus quibusdam innascenti apud Indos Nearchus ait texi sindones subtiles, συνδόνας τὰς ἐμπρίους: & Macedones ea pro tomento vsos, (ἀντὶ καφάλου αὐτοῖς (malim αὐτῷ, scilicet τῷ ἐρίῳ) χρῆσθαι, καὶ τοῖς στόμασι σαγλω.) Esse autem huiusmodi etiam serica, byssо ex quibusdam corticibus excarminata, ἐκ τινων φλοιῶν ξαινομένης βύσσου. tanquam serica, lintea è byssо ceu materia & lana fiant. De anchusa scribit Nicol. Myrepsus: Coria alba vt Purpuræ instar tingantur, anchusæ radicem aceto irrigata illine. Idem in fine remediorum ad dysenteriam, anchusam esse scribit herbam quandam tingentem τὰ ἀληθινὰ κήρια, nescio quo sensu, nisi legas ὡς ἀληθινὰ κηρύκια, id est, vt veri murices. Dioscorides quoque anchusæ D radicem sanguineo colore inficere manus scribit, quod mulierculis non ignotum: quę eo succo tanquam purpurissо malas, quò rubicundæ fiant, inficiunt. Hysge, Ὑσγη Suidæ quędam herba est & ὑσγινοβαφὴς χιτὼν, tunica hysge (vel hysgino colore) tincta, dicuntur & in neutro plurali numero ὑσγινοβαφῆ (supple ἱμάτια) ita ille, apud quem ὑσινος (malim ὕσγινος, quamuis litterarum ordo repugnet) tinctura genus est.

Τὰ κόκκινα βαφέντα, καὶ ὑσίνοιο θηρίσρα,

Versus authoris innominati, Videntur autem hysginus & coccinus cognati colores esse nomine etiam congruente. Nam Pausanias in Phocicis author est, fruticem, quem Iones & Gręci coccum appellant, Galatas qui super Phrygiam incolunt, lingua vernacula hys nominare. Galli quidem Europæi hodieq; ilicem aquifoliam hus vel vt ipsi scribũt, hous appellant: frutex autem cocci ilex aquifolia pumila quædam est. Ὑσγινον, Hesychius & Varrinus exponunt βάμμα τι. In quorum vulgatis lexicis hoc nomen non rectè oxytonum scribitur. Meminit huius dictionis etiam Plinius, dum ait, in vigesimoprimo: Hya-

Phyllãthion dyticon herba ignoratur.

Phyllantes herba.

Amorge.

Ἀμοργεια *quis color.*

Amorgina tunica.

Celij Rhod. error.

Li. 2. c. 10.

Lib. 15. Geog.

Radicis anchusæ vsus.

Hysge.

Hus Gallis ilex Aquifolia.

cinthus

cinthus in Gallia eximiè prouenit: hoc ibi pro cocco hysginum tingitur: Et in trigesimo quinto Purpurissum Puteolanum, inquit, potius laudatur quàm Tyrium, aut Getulicum, vel laconicum, vnde pretiosissimæ Purpuræ. Causa est quòd hysgino maximè inficitur, rubiamq; cogitur sorbere. Hysge igitur herba eadem, quæ hyacinthus videtur: ex hyacintho autem non cocci sed sui coloris vestes tinctas opinor. Persius.

Sat. pr.

Hic aliquis, cui circum humeros hyacinthina lana est.

vbi quidam legunt lambos & ianthina læna est, id est, violàcei coloris. Bayfius ex Nonio ferrugineum, ait esse colorem ferro ardenti haud absimilem, vt quidam (inquit) putauerit; qui & hyacinthinus ex Virgilio: ait enim ferrugineos hyacinthos. Et alibi: Hyacinthina, inquit, dicuntur vestimenta, quæ cum eius floris colore certant, vel etiam eiusdem nominis lapide. Antonius Thylesius, in hyacinthino colore Purpuram lucere subnigram affirmat. Hysginum inquit idem Bayfius, planta est colore flaua & inde ὑσγινοβαφῆ dicta, quæ ab ea planta tincta sunt, τὰ ὑπ' αὐτῆς βεβαμμένα. Hoc legisse memini in scholijs in Nicandrum, si tibi probatur auhor. Hysgini etiam mentionem Vitruuius in octauo facit. Ruellius verò hyacinthinum colorem non tantùm ex propriè dicto hyacintho, vt ferè creditur: sed è viola quoq; quæ sylvestris dicitur hyacinthus, traxisse nomen Plinio videtur putat; nisi quis, inquit, ianthinum malit, quàm hyacinthum legere. Atque hæc de plantis, quibuscum Purpura fiebat. Inuenio præterea animal. Rondeletius enim quartam vrticæ speciem describens: Ex interioribus eius partibus (inquit) filum longum deducitur pureo colore tam iucundo, tamq; florido infectum, vt cum pretioso illo Purpuræ succo certet. Verisimile est hanc vrticam Purpuræ adhærentem (testis enim alienis adnascitur, & maximè Purpuris) à cane Herculis demorsam fuisse, &c.

Ferrugo.

Hyacinthina.

Hyacinthinus color.

Vrtica animal Purpureo filo.

INVENTIO.

PVRPVRA quo pacto & quando sit inuenta, est legere apud Nonnum in quadragesimo, & in onomastico Pollucis libro de verbis idoneis ad Cõmodum primo, qui inquit: Tyrij ferunt captum amore Herculem cuiusdam nymphæ indigenæ, cuius nomen Tyros, sequebaturq; eum canis, qui irreptantem scopulis Purpuram conspicatus, perfesa caruncula, sua sibi labra cruore puniceo infecit. Cùm igitur ad puellam adisset Hercules, delectata illa insueta tinctura, affirmauit sibi cum illo nihil fore, nisi ad se vestem adferret, etiam canis illius labris splendidiorem. Quocirca Hercules inuenta animante, collectoq; sanguine, munus puellæ detulit primus vt Tyrij dictitant, punicæ infecturæ author. Sed quid si fabulosam hanc inuentionem esse dicamus? nam Georgius Cedrenus in compendio historiarum nymphæ nulla facta mentione, etiam Herculem Purpuræ inuentorem, philosophum fuisse scribit his verbis. Inferioribus temporibus (post regnantem Mercurium in Aegypto) Phœnice regnante. Hercules fuit philosophus cognomento Tyrius. Is Purpuram inuenit. Cùm enim in eam Tyri partem adscendisset quæ ad mare pertinet, pastoris canem vidit Concham vorare: pastorem à cane sanguinem emitti putantem, lanam ab oue accepta, quod ex ore canis defluebat, abstergere. At Hercules qui rem obseruarat, tincturam eius lanæ egregiam cum admiratione vidit: animaduersoq; liquorem eum ex Concha ista fluxisse, lanam istam magni doni loco ad regem Tyri Phœnicem attulit. Is spectaculo tincturæ istius attonitus, iussit hoc modo lanam tingi, atque ex ea sibi regiam vestem parari: qua primus hominum indutus, omnibus admirationi fuit. Nam antea temporis colorum tincturam ignorauerant homines.

Hercules inuentor secundum Tyrios.

Hercules philosophus.

Phœnix primus Purpura vsus.

DENOMINATA.

Πορφυροβάφος. Πορφυροβάφος Græcis dicitur, qui Purpuræ liquore vestes tingit, in qua significatione ex Alexandro Aphrodiseo affertur etiã πορφυρεύς, quæ tamen vox potiùs significat eum qui Purpuras venatur, à verbo πορφυρεύω, id est, Purpuras venor. Hycesius Purpurarum venatores vocauit πορφυρευομένους: quam quoq; dictionẽ ab eodẽ verbo formari non dubitarim, quãdo πορφυρεύτης & πορφυρευτικὴ τέχνη apud authores legũtur. Πορφυροπώλης est negociator Purpurarius. πορφυρόπωλις quidẽ fœminũ pro muliere Purpuras vẽdẽte apud Suidã legitur, id est lanas vel vestes Purpureas ἢ τὰ πορφυρᾶ (subaudi ἱμάτια vel ἐσθήματα) πωλοῦσα,

πορφυρόπωλης.

πωλοῦσα. Πορφύρειος apud eundem Suidam idem est etiam, vt πορφύρεος εἰδῆς. πορφυροειδῆς, Purpuræ speciem gerens, Purpureo colori similis. Euripides πορφυροειδέα δι' ἅλα, per mare nigricans in modo Purpuræ. Φορφυροκαυλος; qui Purpureo caule est. Πορφυρομιγὴς, Purpuræ permixtus, Polluci de vestium generibus, πορφυρομιγὴς εἰδῆς καὶ χλαανὺς est non ἡ σιωυφαντος πορφύρα, sed quæ τῇ ἐξειρίᾳ φαιᾷ οὔσῃ καταρχὰς ἐμίμητο. Πορφυρομιγὴς. *Li. 7. c. 13.*

A Πορφυροειδὴς, qui Purpureo flore est. Ακροφόρφυρος, in extremitate, vel in summitate Purpuram habens, vel in extremitatibus, & lumbis: vt vestimenta quorum fimbriæ, & lumbi sunt Purpurei. Ἀπόρφυρος, nulla Purpura insignis, Purpura non amictus, vt Plutarcho ἡ χωὴ ἀχρυσος καὶ ἀπορφυρος καὶ ἀφελὴς πάντῃ. cui apud eundem in sympos. sexto opponitur ἡ χρυσοῦ φορῦσα καὶ πορφύραν. Ex eodem ἀπορφυρον ἱμάτιον, est vestis, quæ Purpureo colore non tincta est: vel toga sine Purpureo clauo, vestis cui ora Purpurea non est addita. Διαπόρφυρος, ex quo aliquid Purpurei coloris pellucet: Quem aliquid Purpurei coloris velut intercipit. Barbarus tamen vertit Purpureus in hoc loco Dioscoridis, ἐντῷ ὑπολεύκῳ διαπορφυρον. ex albicante Purpureum. Εμπόρφυρος oppositum τῷ ἀπορφυρος, & significans, vel Indutus Purpura, vel imbutus Purpureo colore, Purpureus. Budæus interpretatur non solùm Purpureus, sed etiam in Purpuram vergens, in purpureum colorem inclinans, apud Dioscoridem. Επιπόρφυρος, Accedens ad Purpuram, vt Gaza vertit apud Theophrastum. Περιπόρφυρος, Purpura amictus, prætextatus. Plutarchus: Publicola, ὑμήρους ἔδωκαν ἐξ εὐπατριδῶν περιπορφύρους δεκα: obsides dederunt ex genere patritio prætextatos decem. Et περιπορφύρος εἶδος, prætexta vestis: itidemq; περιπόρφυρος τήβεννος apud

B Plutarchum, quod Romuli gestamen fuisse dicit. Sæpe sine adiectione, ἡ περιπόρφυρος; subaudiendo εἶδος, vel τήβεννος. Athenæus in decimoquarto de censoribus Romanis, τὼ περιπέρφυρον ἐνδεδυκότε. Plutarchus in problemat. Rom. διὰ τί περιπόρφυρον ἡδήμαρχος οὐ φορεῖ, τῶν ἄλλων ἀρχόντων φοροιώτων. Sic apud Liuium, Prætextis Purpura togis vti: & frequenter, Prætexta insignis, Υποπόρφυρος, aliquatenus Purpureum colorem referens, leuiter purpureus. Πορφυρόεις purpureus, purpuram referens. Πορφυρεος, & πορφυροῦς per contractionem, Purpureus, seu color purpuram referens. Grammatici Græci poetarum interpretes aliquando nigrum, vel nigro propinquum interpretantur. Zoographus allatis hisce veterum authoritatibus: Pretiosus ille flos nigrantis rosæ colore sublucens, Plinius de Purpura. *Violæ sublucet Purpura nigræ.* Virgilius de amello flore. Conchylijs virus gtaue in fusco, (aliàs fuco, quod præfert) color austerus in glauco, & irascenti simi lis mari, Plinius. hisce inquam authoritatibus, & vt grammatici sentiunt, esse ait colorem purpureum nigrum rubore quodam admisto. Nos suprà multiplicem purpuræ, seu purpurei coloris differentiam ex authoribus ostendimus, nam & ipse in Conchis flos, in litore, & pelago variat, item in regionibus diuersis, & tinctura apparatus, mixturæq; ratio varia est,

C vt expositimus. Semper quidem rubri aliquid continet. siue id simplicius sit, siue ad nigrum, aut violaceum, cæruleumuè inclinet. Purpureum, & phœniceum colorem hisce verbis distinguit Goropius. Qui spadicem, quem Virgilius in equis probat, eundem cum phœniceo arbitrantur, à veritate longè discedunt: decepti videlicet hinc græco palmæ nomine, hinc Plinij authoritate, qui phœniceum, & purpureum distinxit colorem, florem vicesimo tertio vicesimi primi libri capite describens. Quod ad arborem phœnicem, & eius spadicem attinet, stultum fuit sinere se homonymia decipi: maximè cùm nusquam legant spadicem colorem phœniceum vocari: & profectò egregiè risissset Virgilius, si phœniceos equos ab ipso demonstrari tibi postulasses. Quid? an non phœnicopterus auis nomine suo, & rubris pennis satis ostendit, quis sit color phœniceus apud Græcos? Verum cùm purpureum colorem à rubro differre dicimus, phœnicei coloris nomen pro certa forma rubri coloris accipimus, qui nimirum in granatis interius spectatur. Plinius amethystinum,

D & violaceum colorem propriè purpureum dici ostendit, licet & hoc nomen ad quemuis rubrum colorem diuagetur. Differunt igitur purpureus, & phœniceus, vti carbunculus, siue rubinus vulgò vocatus, & laudatissimus amethystus; siue vt rosa, & viola. Qua de reliquet eos plurimùm aberrare, qui phœniceum colorem non solùm cum purpureo confundunt, sed inde etiam rubrum colorem dici scribunt, quia purpura primum in Phœnicia sit inuenta. Hæc & plura ille. Purpureus quandoq; pro purpurato ponitur, atq; ita purpureos tyrannos dixit Horatius, purpureos reges Claudianus, purpureum scurram Iuuenalis: aliquando purpureus pro pulchro dicitur, vt suprà etiam dictum est. Virgilius:

Et pro Purpureo pœnas dat Scylla capillo.

Martialis in octauo.

Πορφυρομιγὴς.

Ακροπόρφυρος.

Ἀπόρφυρος

Διαπόρφυρος.

Εμπόρφυρος.

Περιπορφύρος.

Υποφόρφυρος.

Πορφύρεος.

Purpureus color qualis.

Lib. 12. Hierogl. Purpureus à Phœniceo distinguitur

Phœnicis arboris color.

Phœniceus color an à Purpureo differat.

Purpureus pro Purpurato. pro pulchro li. 1. Georg.

Hìc ſtetit Arctoi formoſus puluere belli,
Purpureum fundens Cæſar ab ore iubar.

Annotauit & hanc ſignificationem Ant. Thyleſius his verbis: Rubrum colorem maximè indicat animalium ſanguis, & quo lana inficitur, coccus: oſtentat tamen hunc colorem præ cæteris rebus liquor Purpuræ: cuius adeo gratus eſt color, vt ſi quid paululum habeat roboris, modò viſu ſit illud non iniucundum, Purpureum ſæpe dicatur, vt ſunt violæ, & varia florum genera, quin & candidus: is enim quoque oculos remoratur, à poetis vocatur nonnunquam Purpureus: nam & olores Purpureos dixit Horatius, & niuem ipſam purpuream Albinouanus. De purpureo colore, & verbo πορφυρᾶται erudita quædam depromit Scaliger. Varia in primis ſubſtantiua purpureo adiungi inuenio, vt in primis ſanguinem: nam Homerus πορφύρεον αἷμα dixit, notante Euſtathio, nec non Plinio, apud quem legimus: Tyrius (fucus, coloruè priuatim dictus) nigricat aſpectu, ſanguinis concreti modo, vnde & Homero purpureus dicitur ſanguis. Multorum autem opinio fuit animam eſſe ſanguinem, ſiue (vt Empedocles arbitrabatur) in ſanguine. Hinc illud apud poetam, *Purpuream vomit ille animam.* Et, *Vitam cum ſanguine fudit.* Homerus, inquit Pierius Valerianus, eos qui valido aliquo vulnere (vt purpuras Conchas purpurarij vno ſaxi ictu collidunt,) perempti fuiſſent, purpurea morte ſublatos dicit. *Purpureos criſtis iuuenes* dixit Virgilius in nono. Sic in decimo *Purpureum pennis, & pactæ coniugis oſtro.* nã rubris criſtis vtebantur antiqui, vt videre licet in nono vbi ait, *criſtaq; tegit galea aurea rubra*, & in duodecimo, *& rubræ cornua criſtæ.* quas & puniceas nominat, vt: *aut puniceæ ſeptum formidinis pennæ.* Narciſus etiam ipſi eſt purpureus, & dictamnum flore purpureo celebrat: item floret purpureos, ver, mare, lumen iuuentæ diuerſis in locis, item cothurnum in primo, amictum tertio, veſtem quarto, lumen ſexto, & Georgicorum ſecundo purpureas vites, ſui generis tertio purpurea aulæa. *Et clarum veſtis ſplendorem Purpurai*, lego apud Lucretium per iniuria ſecundi: Πορφυρέην ἶριν dixit Homerus, Scholiaſtes ποικίλην, id eſt, variam interpretatur. Purpureum de mari, aut flumine aliquando pro cæruleo dici Grammatici annotant, & nos etiam ſuprà annotauimus: Virgilius in quarto Georgicorum,

In mare Purpureum violentior influit amnis.

Cicero in quatto Academicarum: Mare illud, quod Fauonio naſcente purpureum videtur, idem huic noſtro videbitur. Purpura, inquit Pierius Valerianus, non niſi in imo reperitur pelago, vt tradit Apollonij Argonauticorum interpres, qui verbũ πορφύρεσκε profundum eſſe interpretatur. hinc mare purpureum, pro profundum, poetæ ſæpius poſuere. κῦμα πορφύρεον apud Homerum, Euſtathius nigrum interpretatur, vt ſanguinem purpureum. colore enim ferè conueniunt, inquit, & purpureum ad nigredinem accedit: & verbum πορφύρω, de quo plura mox, etiã de mari in vſu eſt. Epithetorum quæ poetæ mari tribuunt, quædam parti tantùm eius conueniunt: vt glaucum, vbi minimè profundũ eſt, & albam arenam apparentem habet: & canum, circa littus ſolùm. Nigrum autem mare, quod ſimpliciter cuiſmodi apparet, dicitur (nimirum quà profundum eſt) μέλας δέ γε πόντος, ὁ ἀκρήτως τοιοῦτος, cæterùm, πορφύρεον καὶ κυάνεον, καὶ οἰνωπόν, differentiæ ſunt nigredinis, & ſic & διοφερὸν ἄδωρ cognominatur.) Cùm igitur mare nigrum pùpureũ, aut alio ſimili (à colore) epitheto nominatur, quod partis eſt, ad totum refertur. Hæc Euſtathius. Sic & ἰοδνεφὲς mare dicitur. Idem aliqui quoq; πορφύρεον κῦμα, καὶ πορφύρεον θανατον, à verbo πορφύρειν, quod nigrere, ſeu nigrare ſignificat, deducit. Homerus præterea ἅλα πορφυρέω dixit in Iliade, & Aratus in Phænomenis. Nam cùm ventus mare cęruleũ criſpicans niteſcere facit, purpurare vadas, dixit poeta Furius. Eleganter Cicero in ſecundo Academicorum. Quid mare, nonne cæruleum; aut eius vnda, cùm eſt pulſa remis, purpuraſcit? Ἁλιπόρφυρον Euſtathius interpretatur nigrum, & ſimile ἁλιπορφυρόεσσι; vel marina purpura tinctum ἁλουργόν, πορφυρᾶ. Κίχλας (piſces) ἁλιειδέας dixit Numenius. Purpuream mortem Homerus in Iliade.

Ἕλλας πορφύρεος θάνατος, καὶ μοῖρα κραταιή.

Scholiaſtes interpretatur nigram, vel ſanguinariam, vel cruentam: aliqui violentam, & ſubitam. Heſychius: Πορφύρεος θάνατος, etiam exponit ὁμίλας, καὶ βαθυς, καὶ παραχώδης. ſed βαθὺς, & παραχώδης fortè ad mare potiùs, cui idem epitheton tribuitur, quam mortem referri debent. Sed hìc obiter Cælij Rhodigini lapſum detegam. Dignum ſcitu, inquit ille, de purpurario traditum infectore legimus, qui viſus fraude agere in tingendi ratione: cùm eo nomine, vt tum mos erat ad vltimum duceretur ſupplicium, locis etiamnum locum ſupereſſe arbitratus, ad Homericum illud potiſſimùm adiecit animum: τὸν δὲ

Ελλαβε πορφύρεος θάνατος, καὶ μοῖρα κραταιη.

Exercit. 325. 13.

Anima in ſanguine.

Purpureæ morte ſublati qui dicebantur.

Mare cur dictũ Purpureum.

Maris epitheta.

Purpurea mors qui dicatur.

Cælij Rhodigini lapſus.

A Ita Cælius ex Eustathij in Homeri Illiados E parecbolis: vnde & Varinus repetijt: posterna verba Græca sic leguntur: Ἀπαγόμενος εἰς θάνατον κατ' ἔθος προυκαλίσατο πόθεν εἰς ἀσεῖον σκῶμμα ἐκ τῶν Ομήρε, τὸ, τὸν δ' ἐλαβε, &c. ex quibus apparet, non ipsum purpurarium hoc aduersus se carmen, sed alios qui spectabãt, in illum protuliſſe. Πο φυρόχρεν πορφυροχρωῦ. in eodem significato, pro purpureo scilicet, ab Eustathio dictum inuenio, & apud Dioscoridem τῇ χρώῃ π ρφυ ώτερον, de tertia specie Alcyonij, de qua Galenus, πορφυρίζει δὲ τῇ χρόῃ. Cæterùm cùm & alia nomina dentur apud authores purpureum colorem significantia, non erit præter ordinem ea hìc recensere, Ιοζενος Varino & Hesychio exponitur πορφυρόζωνος. putarim ab ἴον, id est viola, cuius color quoq; purpureus nominatur, deductã eam vocem esse. Eisdem Ιωνὰ est πο φυρᾶ. Calaina fictilia vasa Alexandriotica nominantur apud Galenum inter ea quæ pilos attenuant: interpres Latinus purpurea conuertit: & bene quidem. Nam & Plinius de Murrhinis scribens: In pretio est (inquit) varietas colorum, subinde circumagentibus se maculis in Purpuram candoremq; & tertiũ ex vtroq; ignescentem, velut per transitũ coloris Purpura rubescente, aut lacte candescente. Sunt qui maximè in ijs laudent colorum repercussus, quales in cælesti arcu spectantur: Hæc ille: Con- B uenit autem iridis etiam color, & coloris, ad solem variatio Purpuræ. Quærendum igitur an Murrhina Latinorum, eadem sint Calainis Græcorum: quando aliud Græcum nomen eorum hactenus nemo ostendit. Arrianus in nauigatione rubri maris, in Scythia (vel Synthia fortè à fluuio) iuxta id mare regione, lapidem Gallennum, καλλιανὸν, cum Sapphiro, nardo, &c. ad Minnagar metropolin Parthorum regi subditam, vehi tradit. Hunc quoq; purpureum quis non incongruè interpretetur. Κὰ λλαιοι, apud Hesychium sunt, οἱ τῶν ἀλεκτρυόνων πώγωνες, καὶ πᾶν πορφυροειδὲς χρῶμα, & subiungit, ἔνιοι δὲ τὰ ποικίλα. καὶ παρ' Αἰγυπτίοις χρῦμα καλαϊνόν. Nos de ostreis calainis vel callainis scribemus, quæ forsan vel purpurei coloris erant, vel ad Purpuram tingendam vtilia, vel ad vasa aliqua conficienda: nam & Murrhina è Conchis fiebant: vt calainus color purpureus sit: nam Purpura alijs nominibus & Caltha & Calyx appellabatur. Reperio præterea apud eundem Hesychium & Varrinum pro καλλίανθη expositum πορφυρᾶ. Vbi fortè scribendum κάλλη, ἄνθη πορφυρᾶ: nam ita scriptum reperio ab Ammonio: Colossinus color deniq; idem est qui purpureus, quod ita comprobat doctissimus Cælius Calcagninus in Epistola ad Thomam Calcagninum nepotem. Cupis (inquit) scire à me quis sit color colossinus: licet ego Colossenum C magis legendum putem. nam Græci κολόσσινον dicunt; atq; ita in duodecimo Strabonis scriptum. Καὶ οἱ Κολοσσηνοὶ (oxytonum fortè scribi præstaret) ἀπὸ τῆ ὁμωνύμε χρώματος πλησίον οἰκοῦντες. à Colossis scilicet vrbe Troadis. Vnde & Colossenses illi celebres diui Pauli epistolis. Tantum abest vt à Colosso Rhodio dicti sint. Color aurem is purpureus est, aut in purpureum declinans. nam cyclamini florem colossinum describit in vigesimo primo Plinius: & nos testes oculos habemus. hunc enim colorẽ in flore cyclamini nunc agnoscimus. Quin & Dioscorides eum sic describit: Κυκλάμινος φύλλα ἔχει πορφυρᾶ. ποικίλα. καθεν καὶ ἀνωθεν κηλῖσιν ὑ ολεύκοις: καυλὸν δὲ τετραδάκτυλον, γυμνόν: ἐφ' ᾧ ἄνθη ῥοδοειδῆ πορφυρίζοντα: ex quibus verba vltima, flores in modum rosæ purpureos significant. Sed tempestiuum est reliqua Purpuræ denominata prosequi, Πορφυρὶς, purpurea vestis, vbi subaudiri potest ἐσθής. Xenophon in octauo Pædiæ, εἶδεν φοιδόμενος, οὔτε πορφυρίδων οὔτε ὀρφίων, οὔτε φοινικίδων, οὔτε χαρυκκίνων ἱματίων. Sic & Πο φύρα vsurpatur: ac sicut πύρφυρα βασίλειος dicit Herodianus, sic idem eodem libro ἡ βασίλειος ἐπεδέξατο πορφυρὶς; imperatoria Purpura suscepit. Cõmodum videlicet in lucem editum. Πορφυρὶς item auis est, vt mox dicetur. Item insulæ nomen apud Plinium, quam Nisyron antè dictam fuisse ait. Sic Eusta- D thius eandem Nisyron nominatam fuisse ait πορφυρίδα, ἀπὸ τῶν ἐν αὐτῇ πορφυρέων. Idem tamen Plinius alibi & Cythera ait vocata fuisse πορφυρίδα, quæ Eustathius quoq; πορφυρᾶν nominata tradit διὰ τὴ κάλλος τῶν ἐν αὐτῇ πορφυρῶν. Πο φυρίτης, purpurans, πορφυρίτης λίθος Lapis in modũ Purpuræ rubens. Cuius meminit Plinius dum ait: Rubet porphyrites in eadem Ægypto. ex eo candidis interuenientibus punctis leucosticos nominatur. Eius fœmininum Πορφυρῖτις, nigricans in modum Purpuræ, purpuræ nigrantis speciem gerens, vt prophyritis ficus apud eundem. Πορφυρίων, Latinis porphyrio auis nomen apud Aristotelem & Plinium, & Athenæum, qui inter alia ex Aristotele tradit σχιδαὶ ὁποδα ἀυτον ἴναι, ἔχειν δὲ χρῶμα κυάνεον, σκέλη μακρὰ, ῥύγχος ἠρμένον ἐκ τῆς κεφαλῆς φοινικοῦν, μέγεθος ἀλεκτρυόνος. Aitq; ibidem Callimachum in libro de auibus discrimen facere inter πορφυρίωνα & πορφυρίδα, vtpote qui ἰδία ἑκάτερον καταριθμεῖται. Eustathius πορφυρίωνα nominatum scribit διὰ τὸ τῆ ῥύγχος φοινικῆ, à purpureo rostri rubore. Plinius quoque testatur

Πορφυροχρωῦ.

Ιοζωνος.

Calaina vasa quæ. Lib. 1. de comp. med. sec. loc. c. 5.

Lib. 37. cap. 2.

Myrrhina an eadem cum Calainis.

Colossinus color. Li. 2. Epist. quæst.

Cyclamini florum color.

Πορφυρὶς.

Porphyris auis.

Porphyrites lapis. Li. 36. c. 7.

Lib. 15. cap. 18.

Porphyrio auis vnde dicta. li. 10. c. 46.

rostra

rostra eius & prælonga crura rubere. Sed de hac aue plura in nostrâ Ornithologiæ tertia parte. has in Syria gigni Cælius Rhodiginus tradit. Est & piscis nomen πορφίριον apud Hesychium. Πόρφυριον, τὸ, Aristoteli Purpuram paruulam significat. Porphyrides ex auium genere esse etiam Hermolaus annotat, aitq; à porphyrionibus esse diuersas: sicut ab vtroq; latiporphyrides, siue adiporphyrides, & latiporphyræ. Πορφυρίωνες, auis quædam exponitur in lexica veteri, sed sine authore, quodq; nomen suspectum habet author thesauri linguæ Græcæ. Πορφύρω, purpureo colore perfundo, purpureo rubeoq; colore illustro. Nonnus, πορφύρεον γείτονα φέγγει Ορθρος. vt & ipsa aurora ab eodem dicitur πορφύρεη; purpureo rubere colore. Sæpius neutrali significatione ponitur pro purpureo, id est, purpureo colore nigro vel rubeo, vt apud Columellam, purpurans viola, & vicissim apud Plinium, purpura violacea. Et in Epigrammatum libro septimo πορφύρων βοτρυς, Purpurans racemus, seu purpureus. Sic Ouidius canit:

Porphyrides aues.

Lib. 13. metam.

Sunt auro similes longis in vitibus vuæ
Sunt & Purpureæ.

Vuæ Purpureæ cur dictæ.

Id autem plus est quàm pictæ. nam purpurant maturæ, vel maturitati proximæ: at cùm sunt pictæ (quas & αἰόλλεσθαι dicit Hesiodus) τῆς πεπάνσεως, id est, coctionis tantùm initium habent. Πορφύρειν plerumq; autem de mari dicitur apud poëtas, cùm perturbatur, æstuat, & tempestate ingruente nigrescit, vt in secundo Epigrammatum. οὐδὲ θάλασσα πορφύρει, purpurascit & fluctuat: sic Homerus

Iliad. 2.

Ὡς δ' ὅτε πορφύρη πέλαγος μέγα κύματι κωφῷ.

vbi Eustathius exponit, μελαίνηται: addens eadem metaphora ab eodem poeta vsurpari τὸ καλχαίνειν, deriuatum à κάλχη, synonymo τῷ Πορφύρα. Sic & πορφύρεον κῦμα, quod nigricantis purpuræ speciem gerit. Rursum Epigrammatum libro secundo, passiua voce:

Εὐδία μὲν πόντος πορφύρεται.

placidè purpurascit, placidis fluctibus nigrescit. Diuus Basilius quoque in Hexamero dicit mare πορφύρουσαι χρόαι ἢ κυματοῦσθαι τοῖς ὀρῶσι προσβάλλειν. Sicut verò metaphoricè animus quoque dicitur κυμαίνειν, cùm concitatus, & perturbatus (vt & latinè fluctuare, aiq; æstuare translato verbo à mari.) ita quoque πορφύρειν ad hominis animam varijs cogitationibus, & cutis turbatum, ac fluctuantem transfertur: aut profundiùs aliquid meditantem. nam & mare qua profundius est, nigrius apparet: & purpuræ Conchæ è pelago, ideoq; profundo, potissimùm petuntur. Fortè, & quia purpura ad solem diuersos colores reddit, de animo quoq; diuersa consilia agitante, & mutante subitò, vt purpura si ad solem celeriùs moueatur, πορφύρειν verbum in vsu est. Ergo & variè & profundè & anxiè, & aliquando malignè cogitare significat. De tã varijs huius verbi significationibus audi Hesychium: Πορφύρει, ταράττεται, φροντίζει, μελαντίζει, μελαίνεται, Πορφυρίζει, ταράττει, μερμηρίζει, κατοχεῖ. Πορφύρεται; διαλογίζεται. Πορφύρειν, inquit Eustathius, de mari dicitur, & ad animum transfertur, τὸ ἐν βάθει διανοεῖσθαι, ἢ οἷον κυμαίνεσθαι λογισμοῖς, vt in illo Homeri, κραδίη δέ οἱ πόρφυρε. Κάλχη quoque purpuram significat, & verbum καλχαίνειν idem quod πορφύρειν, ταράσσειν, σείειν, φροντίζειν, ἀχθεσθαι, κυκᾶν, ἐκ βυθοῦ ταράσσεσθαι. Sic enim Hesychius interpretatur. Καλχαίνειν Scholiasti Nicandri etiam est, τὸ πορφυρεῖν. Est quando Πορφύρειν simpliciter de motu maris, etiam placidiore ponitur. Ad πορφύρειν verbum & sono, & significatione accedit μορμύρειν. Varrino μορμύρουσα θαλάττα est ταρασσομένη καὶ κυμαίνουσα φοβερῶς. Theophrastus citante Scaligero ait: Πορφυρᾶναι ἡ θάλασσα, ὅταν τὰ κύματα μεταιωρίζωμενα σκιαθῇ. Sic Plinius ait purpuram irati maris speciem referre. Περφυρίσσειν Apollonij Argonauticorum interpres profundum esse interpretatur: vnde & purpureum mare dictum, vt suprà dictum est fusiùs. Πορφορεῶ, purpureo, idem cum πορφύρω, seu purpureo colore rubeo: Nonnus πορφύρων ἠὼς, purpureo fulgore rubebat: Sic & Ouidius, purpuream auroram dicit, & Virgilius purpureum lumen ætheris. Aliàs & ῥοδοδακτύλος ἠὼς dicitur à roseo rubore, quam Seneca purpureum rubo-

Iliad. A. Κάλχη.

Πορφυρέω.

Aurora cur purpureus rubor dictus à Seneca.

rem appellat. Rursum Ouidius

—— Patefecit ab ortu
Purpureas aurora fores. Et Virgilius.
—— Quàm primum crastina cælo
Purpureis inuecta rotis aurora rubebit.
Item *—— Aethere ab alto*
Aurora in roseis fulgebat lutea bigis.

Igitur eodem modo πορφύρειν aurora à Nonno dicitur, quo ab Homero vocatur ῥοδοδάκτυλος.

A κτυλος. Πορφυρίζω, purpuram colore refero, purpureum colorem repræsento, vel imitor; purpuro: vt Columella dicit purpurans viola. Dioscorides de thymo, ἔχον ἐπὶ ἄκρᾳ κεφάλια ἀνθως πορφυρίζοντα. Plinius de thymo nigricante dicit: Alterum genus nigrius, floriſq; nigri. Idem enim teſtatur & purpuram nigricare, immo rubentem colorem purpuræ nigrante eſſe deteriorem Επιπορφυρίζω, ad purpuram accedo, ad purpuram inclino. Dioscorides: ἐνίοτε δὲ καὶ ὥσπερ ἄνα μέσον ὂν τὸ ανθος ἐπιπορφυρίζει. Ariſtot. καὶ γὰρ ταύτης τοῦ μὲν ἄνθος ἐστὶ λεύκον ἐπιπορφυρίζον, ὁ δὲ καρπὸς ξανθὸς Τποπορφυρίζω, aliquatenus purpuro, paullulum refero purpuram. Πορφυρώματα Heſychius & Varrinus exponunt, τῶν ταῖς θεαῖς τιθέντων χοίρων τὰ κρέα. Fortaſſis autem vaſa quædam & toreumata figlina purpurei coloris porphyromata fuerint: qualia fuiſſe murrhina, diximus. In his enim ceu pulchris & ſpetioſis, dijs aliquid offerri par erat. Sic aurea, argentea & ærea vaſa, Græci χρυσώματα, ἀργυρώματα & χαλκωματα vocant. Ὀστράκινα τορεύματα καὶ χαλκώματα Strabo dixit. Cardanus in ſexto de varitate rerum, purpurina (inquit, neſcio vnde vocabulum hoc mutuatus) coloris eſt fului, aurumq; imitatur, ſi optima fuerit: hoc ſolo differt, quòd non reſiſtit iniurijs cœli, nec diuturna admodum eſt, deinde com-

B poſitionem eius oſtendit, ex plumbo albo argentoq; viuo &c. Sed neque vocabulum hoc latinum eſt, aut purpureo colore quicquam conuenit. Πορφυρεῖον videtur accipere Strabo in decimoſexto pro officina purpuraria de Tyro ſcribens. Purpurariam autem officinam Plinius vocauit. Indicum (inquit) in diluendo mixturam purpuræ cæruleiq; mirabilē reddit: alterum genus eius eſt in purpurarijs officinis, innatans cortinis, & eſt purpuræ ſpuma. Idem Strabo in decimoſeptimo, eaſdem officinas vocauit πορφυροβαφεῖα, quo loco interpres tranſtulit purpurificia. Alioqui officinæ tinctoriæ à Græcis cōmuni nomine βαφεῖα dicuntur, & φαρμακονες, Varrone teſte. Δυσαποιὸς Heſychio tinctor eſt: nō quiuis tamen, vt videtur, ſed qui firmo, probo ac genuino colore tingit. Δεύω verbum idem eſt quod βάπτω. Propriè quidem δυσαποιὸς de purpura dicitur, cuius color ita firmus & germanus eſt, vt non facilè eluatur ac exoleſcat. Per metaphoram verò teſte Varrino de alijs quoque coloribus & rebus alijs permanentibus & edurantibus dicitur δυσαποιὸν apud veteres: τὸ ἔμμονον καὶ μολυχρόνιον, vt Plato in decimo de req. oſtendit. Ανὴρ πορφυρεὺς (inquit Aelianus) ὅταν θηράσῃ πορφύραν, ἐκ εἰς ἀνθρώπων τροφὴν, ἀλλ' εἰς ἰρίων βαφὴν,

C εἰργασάσθαι γνησίαν, ἀλλ' οὐ δεδολωμένην, μίαν λίθου καταφορᾷ διαφθείρει τὴν πορφύραν ὑπὸ τοῦ ὀστράκου. id eſt, Purpurarius piſcator, ſi poſtquam purpuram non in hominum cibum, ſed ad tingendas lanas comprehenderit, inexhauſtum, conſtantem & genuinum velit fieri colorem, vno ſaxi ictu purpuram vnà cum teſta interimit. Purpurarius, ad purpuram pertinens, vt officina purpuraria, in qua purpura fit: piſcator purpurarius, pro quo Laurentius in Herodoto purpuratorem dixit: tinctor purpurarius, qui purpuras tingit. nam purpurarius abſolutè pro vtroq; accipi poteſt, & pro mercatore etiam qui veſtibus purpureis emēdis, vendendis, negocietur Πορφυρεῖς & Πορφυρευταὶ Polluci nominantur. Πορφυρεὺς Aelia-

D no eſt, qui tingit. Hiceſius apud Athenæum chamis, inquit pro eſca vti τοὺς πορφυρευομένους, id eſt, piſcatores purpurarum. Purpuratus, purpura ornatus; vnde purpurati dicuntur ij, qui apud principes dignitate antecellunt. Cicero in primo Tuſculanarum: Iſtis quæſo (inquit) iſta horribilia minitare, purpuratis tuis. Liuius de primo bello Macedonico: Cū duce Athenagora vno ex purpuratis. Idem lib. 10. belli Punici: Sopatrum ex purpuratis & propinquis regis eſſe. Cicero in quarta in Catilinam, Gabinium appellauit purpuratū. De purpurata meretrice Babylone, vt in ſacris litteris nominatur, multa Cælius Rhodiginus. Purpuraſcere, purpureum fieri: Cicero in ſecundo Academicarum. Quid mare, nonne cæruleum: aut eius vnda, cùm eſt pulſa remis, purpuraſcit? Πορφυρίων, Auis & piſcis nomen, vt ſuprà monuimus: cæterùm ita etiam homines vocatos reperio. Porphyrion, πορφυρίων, teſte Scholiaſte in tertium Argonauticorum Apollonij Siſyphi filius fuit, & fratrem habuit Almum nomine. Conſtat & inter gigantes præcipuè principatum obtinuiſſe Porphyrionem & Alcyonem. Πορφυρέων, verò vrbs eſt Phœniciæ, cuius gentile Porphyreonius, & Porphyreonites eſt apud Stephanum. Praſinus quoque auriga, ſeu equorum agitator temporibus Neronis celeberrimus, cuius in Nerone Tranquillus mentionem facit, Praſinus Purpurio dictus eſt: cuius etiam meminit Martialis hoc diſtticho:

Εμπορφυρίζω.

Porphyromata.

Purpurina.

Πορφυρεῖον.

Purpuraria officina.

Πορφυροβαφεῖα.

Δευσοποιὸς.

Li. 16. de Anim. c. 1.

Purpurarius

Purpuratus.

Babylon purpurata meretrix.

Porphyrio homo.

Praſinus Purpurio.

Nomen habet magni volucris tam parua gigantis,
Et nomen Praſinus Purpurionis habet.

Sic enim legit Iuſtus Lipſius, cuius doctiſſimi viri iudicium in emendandis ac dilucidandis authoribus ego maximi facio, & re&è quidem ſic legit, nam idem Martialis in decimo quarto eundem intelligit, dum canit:

Proficies nihil hoc, cædas licèt vſque flagello
Si tibi purpureo de grege currit equus.

Grex purpureus. appellat gregem purpureum, equos Purpurionis qui velocitate præſtabant. Alia lectio habet *Et nomen Præſini Porphyrionis habet.*

Porphyrite πορφυρίτη Stephano eſt vrbs Arabiæ iuxta Aegyptum. Porphyra inſcripta fabula Xenarchi comici, aut Timoclis comici (dubitatur enim de authore) citatur apud Athenæum, Saxa Lacedemonia & porphyretica nominat Lampridius in Heliogabalo.

Porphyrites lapis. Porphyrites lapis, inquit Kiranides, notus eſt, maximè in Melantide regione. Chymiſtæ referente Hermolao ætiden pro chryſolitho & porphyrite & chryſochromo cognomine Macedonico & polychromo accipiunt. Inuenio & apud Plinium in primo trigeſimiquinto, neſcio num de eodem lapide. Vt ouatus eſſet Numidicus lapis, vt purpura diſtingueretur Sinnadicus, qualiter illos naſci optarent deliciæ. Porphyrus, πόρφυρος Aeliano quidam ſerpens eſt Indicus, dodrantis magnitudine, colore accedente ad purpuræ ſaturatæ ſimilitudinem, capite verò pluſquam niueo, & lacte multò candidiore, locis, inquit, Indiæ calidiſſimis reperitur: ei mordendi idcirco poteſtas eſt nulla, quòd dentium expers ſit &c.

Li. 4. c. 36.

Porphyrus ſerpens.

Cete Porphyrium. Ceti Porphyrij dicti ex Procopio ita meminit Cælius. Author Procopius eſt apud Byzantium Gotici belli temporibus cete (κῆτος, ſingulari numero) comparuiſſe magnitudinis miræ. Porphyrium (inquit) illi vocant. Id verò annis quinquaginta locis infeſtius circumiectis omnibus fuerat: nec ab Iuſtiniano, etiamſi percupido, vlla quiuerat ratione expugnari. Demum delphinos infectatum auidè ac ita limo impactum explicari haud amplius eualuit. Sed accolis hinc indè accurrentibus, funium ac machinarum vi pertractum inſiccum, cubitorum triginta menſum per longitudinem exceſſit, per latum verò decem.

Purpuriſsũ. Li. 35. c. 6. Purpuriſſum inter floridos colores enumeratur à Plinio, dum inquit. Sunt autem colores auſteri aut floridi. Vtrumq; natura aut miſtura euenit. Floridi ſunt quos dominus pingenti præſtat, minium, Armenium, cinnabaris, chryſocolla. Indicum, purpuriſſum. Cæteri auſteri. Quo loco doctiſſimus Dalechampius hoc addidit ſcholiolum: Vt Indicum ſpuma eſt innatans cortinis, in quibus glaſtum coquitur pannis tingendis: ſic purpuriſſum ſpuma eſt collecta efferueſcente purpura, cùm ex ea tinctura conficitur. Loco purpuriſſum ſpu-

Indicum & purpuriſſum quid differant.

Purpuriſsũ vt fieret. ctores nunc vtuntur lacca, mixta cum cæruleo. Quomodo verò purpuriſſum fieret eodem capite prope finem docet idem Plinius his verbis: E liquidis coloribus quos à dominis dari diximus, propter magnitudinem pretij, ante omnes eſt purpuriſſum è creta argentaria; cum purpuris pariter tingitur, bibitq; eum colorem celeriùs lanis. Præcipuum eſt primum, feruente aheno rudibus medicamentis inebriatũ. Proximum egeſto eo addita creta in ius idem. Et quoties id factum eſt, leuatur bonitas pro numero dilutiore ſanie. Quare Puteolanum potius laudatur quàm Tyrium aut Getulicum vel Laconicum, vnde pretioſiſſimę purpuræ. Cauſa eſt quod hyſgino maximè inficitur, rubiamque cogitur ſorbere. (Hyſginum, inquit Dalechampius, tinctura eſt è cocco prius, deinde è purpura Tyria ſupra lib. 9. cap. 41. nunc tinctura è rubia cocci loco & purpura, vel purpuræ loco, hyſgino. Vitruuius lib. 7. cap. 14. Eſt autem hyſginum hoc arbuſcula quam cap. 18. lib. 16. vaccinium Plinius appellat, & cap. 26. lib. 21. falſò hyacinthum exponit, quia hyacinthũ Græcorum, Latini quidam vaccinium interpretarentur. Vulgus magaleb vocat. Ex huius arbuſculæ nigro fructu ſuccus exprimitur ad purpuream tincturam aptiſſimus. Virgilius ſcilicet ideo vaccinia nigra dixit, & interpres Nicandri φυτὸν εἶναι ξανθὸν τῇ χρώματι (nam tale lignum eſt) καὶ μέλαν (talis eſt fructus) πρὸς ἰοβαφῆν ἐπιτήδειον.) Viliſſimum à Canuſio. Pretium huic à ſingulis denarijs in libras ad triginta. Pingẽtes ſandyce ſublita mox ouo inducentes purpuriſſum, fulgorem minij faciunt. Si purpuram facere malunt, cæruleum ſublinunt, mox purpuriſſum ex ouo inducunt. Hucuſq; Plinius. Hodie pictores cæruleo ſublinunt, deinde laccam inducunt. Author libri de ſimplicibus medicamentis Galeno attributi, purpuriſſum, inquit, quod & fucum aliqui dicunt, glebulæ ſunt quadratæ & puſillæ in modum teſſularum: quæ ab infectoribus tinguntur colore roſeo. tale eſt maximè Canuſinum, ſequens Puteolanum. Vires habet aliquantulum ſtypticas. Aliud verò meo iudicio fuit purpuriſſum, quo vtebantur mulieres ad labra & genas tingendas, cuius ſcilicet mentio fit apud Plautũ in Moſtelaria. Vnde.n. hocce conſtaret purpuriſſum ipſemet docet me Plautus in Truculento, rubricã id nominãs: nã cùm dixiſſet. Quia *Eas buccas bellè purpuraſſatas habes*; nõ multò pòſt ſubjrit: *Buccas rubrica, cera omne corpus intinxit tibi.*

Magaleb.

Fucus quid.

MORALIA.

MORALIA.

ASCANIVS Martinengus Brixianus in sua glossa magna mystica, purpuram Christi sanguinis, & meriti præclarum exemplum statuens: Ambrosius (inquit) hæc quoque doctissimè subdebat: Quid etiam purpuras memorem, quæ ornant regum conuiuia, amictus imbuunt? Aquarum est igitur quod in regibus adoratur; aquarum est, species illa quæ fulget. Et pòst: Aureum etiam vellus aqua nutrit, & lanam in memorati spetiem metalli gignunt littora, cuius colorem nullus adhuc eorum, qui fucis diuersis obducunt vellera, imitari potuit: adeo naturæ maritimæ gratiam humana implere nescit industria. Scimus qua solicitudinem vellera ouium etiam minus pretiosa curentur, sint licèt optima, nequaquam autem his fucis innascitur. Hic naturalis color est, quem nullus adhuc fucus æquauit, hoc quippe piscis est vellus. Si igitur (inquit Martinengus) tantum fulget, tantamque existimationem nacta est purpura, regium indumentum, quod sanguine consperſum sit exigui piscis, qui purpura vocatur: quantum coruscabit anima, quantumque suspicienda erit, cùm sanguine Christi sit aspersa & redempta? Purpura Christus est. Purpura profectò saxi vnius ictu collidenda est, vt sanguis exterius emanet, quòd si ictu solo non est contrita, sanguis in vniuersum corpus diffusum euanescit. Christus saxo, id est, morte non naturali, sed violenta concussus fuit, & dum voluntati patris obtemperat, in cruce vno ictu contritus, sanguinem vniuersum in redemptionem nostram copiosissimè effudit. Sanguis enim tuus ornau t eius meas. Vt quid igitur animā tanto sanguine emptam & insignitam pollui permittimus? Sed animaduerrendum, vt Ambrosius secundo loco purpuræ encomia celebrans asserebat, purpuram iacere vilem in saxis asperis & cautibus; Vilis etiam apparuit purpura nostra Christus: Ego sum vermis & non homo, inquit ipse, non in mollitie vitæ, sed in ærumnis perpetuis, quasi saxum inter saxa. Hæc itaque Martinengus. Purpura & byssus apud eundem Ambrosium in commentariorum libro octauo in caput decimum septimum Lucæ significant hæreticorum eloquentiam. Nonne tibi videntur, inquit, in quadam purpura & bysso stratis iacentes thoris, qui pro veris fucata defendant, ditibus abundare sermonibus; cùm iactant dominico terram tremuisse sub corpore, cælum tenebris obductum, excita verbo maria vel sedata, verum tamen Dei filium denegantes? In enarratione verò Psalmi centesimi & decimi octaui, Ecclesia (inquit) ipsa tanquam benemerita regina Christi sanguine coronatur, sicut scriptum est. Et ornatus capitis tui sicut purpura. Sanguis Christi purpura est, qui inficit sanctorum animas non solùm colore resplendens, sed etiam potestate, quia reges facit & meliores reges quibus regnum donet æternum. Meritoque ad tantum Ecclesiæ decorem, cui Christi sanguis irrutilat, Spiritus sanctus inclamat; quàm pulchra & suauis facta es charitas in deliţs tuis. Diuus Bernardus libro de modo bene viuendi ita ait mysticè de purpura. Audi etiam rogo honesta virgo quid sponsus in laudibus Ecclesiæ dicat in canticis canticorum. Coma capitis tui, vt purpura regis iuncta canalibus esse memoratur. Purpura quippe per fasciculos in canalibus ligatur, super quos dum aqua proijcitur, per canales ad vestem quæ supra est, currit, vt vestis tingatur, & inde nomen accepit, vt tincta colore purpureo purpura vocetur: quæ omnia sanctæ menti conferuntur. Comæ quippe capitis sunt cogitationes mentis quę in canalibus ligantur, quia in scripturis diuinis ne inutiliter fluant, stringuntur. Custodi ergo cor tuum & cætera. Purpura quæ sanguine Conchyliorum conficitur, & sanguineam ipsam præfert spetiem, non immerito sacramentum dominicæ significat passionis. Beda ad ea verba: Et mulier erat circumdata Purpura & Coccino. In Purpura (inquit) fucus simulati regiminis: in Coccino cruentus habitus impietatis demonstratur. Et alibi ad hæc verba: Tabernaculum verò ita facies: decem cortinas de byssо & hyacintho ac Purpura Coccoque bis tincto, variatas opere plumario facies. Purpuram, quia colorem sanguinis ostendit, & vera quoque Purpura Conchyliorum sanguine tingitur, deuota eorum corda designare, qui dicere cum Apostolo possunt: Ego non solùm alligari, sed & mori in Hierusalem paratus propter nomen Domini IESV: & cum Propheta Dauid: Quoniam propter te morte afficimur tota die æstimati

Sanguinis Christi exemplum. *Hexam. lib. 5. c. 2.*

Purpura est Christus.

Hæreticorum eloquẽtia.

Purpura sãguis Christi.

Serm. 29. de cogitat. Sãcta mens.

Sacramentum dominicæ passionis. *Apoc. 17.* *Exod. 26.*

ſumus, vt oues occiſionis. Quid verò ſecundum Matthæum, chlamyde coccinea induitur (Chriſtus) à militibus, & ſecũdũ Iohannẽ, veſte purpurea circumdatur, myſticè ſignificet, ita expoſitũ inuenio ab Ambroſio: In altera deſignans martyrũ palmas; in altera regiæ teſtatis inſignia, quòd caro eius fuſcum toto orbe terrarum ſanguinem eſſet ſuſceptura pro nobis & paſſio regnum patitura pro nobis. Sic ille, & mox. Deniq; ſecundum Marcum exuerunt eum purpura, quod nec myſterio vacat. Chriſtus enim aſcenſurus crucem, regalia veſtimenta depoſuit, vt ſcias quaſi hominem paſſum eſſe, non quaſi Deum, etſi vtrumque Chriſtus, quaſi hominem, tamen non quaſi Deum cruci eſſe ſuffixum: ſed milites non Iudæi ſciunt quo tempore qualia Chriſto veſtimenta conueniant. Iudicio enim in purpura quaſi victor aſſiſtit, ad paſſionem verò in ſuis veſtimentis quaſi reus humilis venit.

Li. 10. cõmẽt. in Luc. cap. 23.

Chriſtus purpura indutus quid myſterij habeat.

HIEROGLYPHICA.

Homo maledicus.

MALEDICVM hominem, inquit Pierius Valerianus, probos improboſq; æquè carpentem ſignificare qui volunt, purpuram exerta pingunt lingua, quæ quidẽ illi tam acuta & valida eſt, vt ea & conchulas & quaſcunq; ſui generis teſtas perforare poſſit: quæ cùm ira ſint omniuoræ, frequens illud in edaces dictum emanauit, Purpura voracior. Atque inde fortè prouerbium, quòd purpuræ plurimum per linguam eſcas inquirentem capiũtur. Et qui hominem qui de ganea pœnas dederit, ſignificare volunt, conchylium huiuſmodi naſſæ per linguam applicitum pingunt, ſiquidem eius captura in hunc ſæpius efficitur modum: paruæ denſæq; admodum naſſæ ſtrombus pliciis includitur, hũc auidiſſimè captat purpura, quem ſimul ac illuc occluſum olfecerit, inſerta per naſſæ iuncos lingua eum aſſequi contendit, dumq; ille volutatione luctatur, ea magis ac magis linguam protendit: accidit verò, vt in eo conatu tumefiat, vt nulla eam extrahendi copia relinquatur, atque ita detenta per linguam captiua fiat. Verùm hoc picturæ genus in huiuſmodi ſignificatum aliter etiam figuratur: Conchulam quippe pingunt, quæ purpuræ linguam morſu comprehenderit. Piſcatores ſiquidem cùm purpuram norint Concharum paſtionem auidiùs appetere, has in naſſas magno numero coniectas in mare demittunt, oblongo fune ad naſſas alligato: ſentiunt optatam eſcam purpuræ, porrectiſq; intra naſſarum iuncos linguis, eas infeſtant: at illæ aculeo extimulatæ incolumitati ſuæ conſulturæ contrahunt ſeſe, corticibuſq; clauſis morſu perquam acri linguam infeſtam comprimũt, pretinaciſſimeq; detentam haudquaquam amittunt: atque ita pendentes ſuæ captæ auiditate purpuræ tolluntur.

De gula multati.

Vno exanimati ictu typus.

Hominẽ verò vno interemptũ ictu oſtendere qui volunt, purpuram ſaxo eliſam pingunt: ſiquidem infectores aiunt, quas purpuras in artis ſuæ vſum parant, ſaxo vno ictu collidendas, vnde ſubitarius ille ſanguis ad tincturã optimus emanat: quod ſi ictu fefellerit, neque purpura ſtatim exanimata fuerit, fruſtra repetitis præ dolore ſanguis in vniuerſum corpus diffuſus euaneſcat. Hinc aiunt Homerum totiens de ijs qui valido aliquo vulnere peremptiſuerint, purpurea eos morte peremptos dicere: quem imitatus Maro, nunc Purpuream vomit ille animam, nunc quid eiuſmodi ſæpe protulerit, quamuis ad ſanguinem, in quo anima ſedem habeat, Seruius hoc referri putat, de quo ſatis in accipitris commentario dictus. Sunt qui receſſum per purpuram oſtendant, propterea quòd purpura non niſi in imo reperiatur pelago: vnde verbum apud Apollonium Argonauticon primo, πορφύρειν quod purpuraſcere dicere poſſumus, vbi profundum eſſe interpres exponit, ea quam memorauimus purpuræ natura repetita. Hinc marcidum purpureum, pro profundum ſæpius poſuere. Huc vſque Pierius.

Receſſus.

EPITHETA.

A colore.

EPITHETA purpuræ ab authoribus attributa ad colorem, tincturamuè non ad ipſum animal pertinere videntur. Conchylis dicitur Tibullo, quia ſanguine Conchyliorum inficiebantur lanæ:

Conchylis cur dicta.

Tincta tegit roſeo Conchylis purpura fuco.

Virgilius rubram dixit, item Auſonius; Boetius rubentem, Mantuanus ſanguinolentam, Scaliger nigram, Iuuenalis ardentem, nimirum à fulgore, vnde Pamphilus ſanguineam, & igneam

& igneam dixit Flaccus, rutilantem Martianus Capella, fulgidam Strozius, Ouidius fulgentem, Petrarcha splendidam, Thomas Radiuus vernantem, Pontanus vagam. Vocatur præterea pura, vt Scaligero, delicata Martiali, læta Statio, grata Politiano & Pontano cui etiam noua dicitur, Claudiano nobilis, Pamphilo pretiosa, Thomæ Radiuo regalis, Marullo consularis, Virgilio, Statio, Pontano picta. A loco Martialis Coam, Horatius Laconicam, (item Statius, & Strozius quibus Oebalis, id est, Laconica nuncupatur) Lucretius, Virgilius, & Ausonius Mœlibeam, Mantuanus Romanam, Sidoniamq; : qui præterea longam dixit, nimirum à veste, vnde mollis dicitur Pontano, Crottæ, sacra Ausonio & Strozio, libata Martiali, Prudentio supplex. Dicitur denique ipsa purpura dibapha, id est, bis tincta.

A loco.

A veste.

PROVERBIA.

Πίθηκος ἐν πορφύρᾳ, id est, *Simia purpurata*. In varios vsus potest adhiberi parœmia, nempe vel in hos, qui tametsi magnifico cultu sint ornati, tamen cuiusmodi sint, ex ipso vultu moribusque cognoscitur: vel in hos quibus dignitas indecora additur: vel quotiens rei per se fœdæ, ascititia peregrinaque ornamenta indecenter admouentur. Quid enim tam ridiculum, quàm simia vestita purpurea veste? Atque id tamen non raro fieri videmus apud istos, qui simias habent in delicijs, vt quàm maximè possunt, ad humanum morem ornent ac vestiant, aliquotiens & purpura, quo parum attentos, aut imperitos fallant, proque homine salutetur simia, aut si deprehensus fuerit fucus, res magis sit ridicula. Η' πορφύρα παρα τῶ πορφύραν διακριτέα, i. *Purpura ad Purpuram dijudicanda est*. Certissimum iudicium ex collatione nascitur. Vnde emptores mercaturi purpuram, ne fallantur, alteram adhibent purpuram. Licebit vti: quotiens negabimus infantiam, aut inscitiam indoctorum plenè deprehendi, nisi cum eloquentium & eruditorum scriptis conferantur. Etenim si vel Salustium conferas cum Cicerone, iam velut obmutescit ille alio qui per se disertissimus. Refertur adagium à Pha bammone Sophista in commentario de figuris rhetoricis. Meminit & Isocrates in Oratione Panathenaica, ἀλλ' ὥσπερ τὴν πορφύραν καὶ τὸν χρυσὸν θεωρῶμεν καὶ δοκιμάζομεν ἑτέρα παραβαλλοντες. i. Sed quemadmodum purpuram & aurum consideramus ac probamus, purpuram cum Purpura conferentes. Haud arbitramur prorsus, inquit adagiorum author, ἀπροσδιόνυσον fore, si de conferenda Purpura locum huc ascripserimus ex Aureliano Flauij Vopisci: Meministis, inquit, fuisse in templo Iouis Opt. Max. Capitolini pallium breue purpureum, lanestre: ad quod cùm matronæ, atque ipse Aurelianus & Probus & proximè Diocletianus missis diligentissimis confectoribus, requisiuerunt tale genus purpuræ, nec tamen inuenire potuerunt. Dicitur enim Sandyx Indica talem purpuram facere si curetur. Alluſit huc Quintilianus lib. 12. de generibus dicendi, agens de dictione, quæ, quòd mediocris est, per se habet admirationem, sed ad motis ijs quæ sunt eximia, desinit esse admirationi. Habet, inquit, admirationem, neque immerito, nam ne illud quidem facile est, sed euanescunt hæc, atque moriuntur comparatione meliorum: vt lana tincta fuco, circa purpuras placet: at si contuleris, etiam lacernæ conspectu melioris obruatur, vt Ouidius ait. Hæc ille: Athenæus lib. 3. dipnosophistarum ex Apollodoro huiusmodi quoddam refert prouerbium, λίγνοτερα τῶν πορφυρων, id est, *edaciora purpuris*, idque ductum existimat, vel à tincta purpura, quæ omnia quibus admota fuerit, velut ad se rapit, luoq; colores vicinas inficit, additq; lucem: vel ab animante ipso quod quicquid nactum fuerit, retinet ac deuorat, de cuius voracitate Plinius: lingua (inquit) purpuræ longitudine digitali, quæ pascitur deuorando reliqua Conchylia: tanta duritia aculeo est. Conueniet in edaces, aut in eos qui omnia in suum compendium vertunt. Fortasse durius, sed non ineleganter accommodabitur, inquit, idem author, ad reges δημοβόρους, aut aduocatos, qui purpurati omnia conuertunt in fiscum suum: & quocunq; se conferunt, abradunt aliquid. Sic ille. Sed λίγνος Græcis non tam voracem & multi cibi hominem aut helluonem: quam exquisiti delicatiq; liguritorem & catillonem significare videtur; quod non animaduertit ille. Βάμμα Σαρδώνικον, id est, *tinctura Sardonica*, de colore præcellenti dicebatur, præcipuè purpuræ, per iocum autem transfertur ad eum qui pudefit, aut qui ob plagas sanguine tingitur. Sardo enim insula ingens est opposita Italiæ, in qua variæ purpuratum tincturæ, laudatissimæq; fiebant: Aristophanes in Pace. Η γυνὴ φησὶν εἶναι βάμμα Σαρδώνικον, id est, quam ille prædicat coloris esse Sardanici. Idem in Acharnensibus: Γυναῖ

Simia purpurata.

Purpura ad purpuram dijudicanda.

Purpura verior.

Edaciora Purpuris.

λίγνος quid.

Tinctura Sardonica.

πὴ σε βάψω βάμμα Σαρδωνιακόν, id est, ne te linam colore Sardoniaco. Ita enim citat Adagiorum author, sed Zographus pro σαρδωνιακὸν, vt in contextu Acharnensium legitur, reponit Σαρδανικὸν, vt Scholiastes & Suidas rectè legunt. Sic etiam carmen melius constabit, inquit, & similiter in Pace, (vbi & in textu & in scholijs Σαρδανικὸν rectè scribitur.) à Sardibus quidem Lydiæ, Sardianus deriuatur, pro ciue: & Sardianicum, possessiuum, authore Stephano ab insula autem, quæ Græcis Σαρδὼ, Latinis Sardinia dicitur, Sardonius, Sardous, & Sardonicus probè deriuãtur apud eundẽ Stephanum: sed horum nihil apud Aristophanem legi potest, cùm versus quinque syllabarum dictionem postulent. Quamobrem author adagiorum Σαρδωνικὸν, nec Σαρδανιακὸν rectè legit: quanquam Suidas quoq; Σαρδὼ, habet βάμμα Σαρδωνικόν. Aristophanis Scholiastes Sardinacam interpretatur rubram vel puniceam. Σαρδὼ (inquit) insula vnà è septem: stadijs LX. distat à Corsica. In ea purpuræ fiunt διάφοροι καὶ ὀξυταται, id est, excellentes (non variæ, vt adagiorum author vertit,) & præcipui fulgoris. Vel (Sardiniacam dixit) quia in Sardo Lydiæ (εἰς τὴν Σαρδὼ τὴς Λυδίας, non rectè: Σάρδεις enim plurali nomine fœminino vrbs Lydiæ dicitur, non Σαρδὼ.) dicendum igitur εἰς τὰς Σαρδεις, ie est, Sardibus. Sic & Hesychius: (διαφορα γὰρ ἦν τὰ ἐν Σάρδεσι βάμματα) tinctura rubicundæ fiunt. Insinuat autem: nisi verum dicat, flagris ad sanguinem vsque cæsum iri. In Vespis etiam Scholiastes scribit Sardibus venundari solita fuisse vestimenta Persica. Chorus rusticorũ in pace Aristophanis, inquit se malle domi delicijs suis ruralibus frui, quã in militia videre

Τρεῖς λόφους ἔχοντα καὶ φοινικίδ' ἐξεῖναι φάναι,
Ἢν ἐκεῖνός φησιν εἶναι βάμμα Σαρδανικόν.
Ἢν δέ που δέῃ μάχεσθ' ἔχοντα τὴν φοινικίδα,
Τὴν ταῦτ' αὐτὸς βεβαπται βάμμα Κυζικηνικόν.
Καὶ τὰ φύγει πρῶτος ὥσπερ ξυθὸς ἱππαλεκτρυών.

Τὰς λόφους scilicet. vbi Scholiastes φοινικίδα interpretatur galeam puniceo colore tinctam: alij verò vestimenta (περιβλήματα) coccinei coloris. talibus enim vtebantur in prælijs Lacedæmonij, ne sanguinem fluentem viderent propter similitudinem coloris: & ne vulnera eorum ab hostibus cognoscerentur. Eximiæ autem sunt (inquit) Sardianicæ & Cyzicenicæ tincturæ. Hic verò Cyzicenicæ tincturæ nomine cinędum denotat: εἰς κινάδιαν διαβαλλεται, ἅτε μηδὲ τῶν ἀναγκαίων χρατῆν δυνάσθαι. Suidas in φοινικίδα poetę cuidam, fortè Aristophanis hos versus citat.

— Τί φεύδομεθα τῶν λίθων ὦ δήμοται,
Μὴ δ' καταξαίνειν τὸν ἄνδρα τοῦτον εἰς φοινικίδα, ἀντὶ τοῦ μὴ ὠμοὺς λίθοις αὐτὸν αἱμάσσειν, ἀλλὰ φοινικοῦν ἀντὶ ποιῆσαι τὸ σῶμα. Τῷ δὲ καταξαίνειν ὡς ἐπὶ ἱρίων ἐχρησατο; διὸ καὶ φοινικίδα εἶπεν ὡς ἐπὶ ἱματίου. Tinctura Cyzicenica, vt scribit author idem adagiorum, dedecus non eluendum appellabatur apud Atticos, dicebaturq; in eos qui metu quippiam indecorè facerent. nam Cyziceni duobus nominibus notati sunt, timiditatis & mollitiei. Recensetur in Plutarchi collectaneis. Meminit & Hesychius, addens Cyzicenos ob mollitiem notatos, quòd Iones essent. Eadem ferè Aristophanis interpres. Stephanus addit eos fuisse graues Tyrrhenorum prædationibus: Hæc ille: non satis apertè. non enim de quouis dedecore non eluendo accipienda est Cyzicena tinctura; sed de mollitie, & de præpostera Venere in primis, vt paulò antè ex Aristophanis scholiaste citauimus: aut de eo turpissimo scelere, quod Græci λεσβίζειν, λεσβιάζειν, ἢ φοινικίζειν dicunt: cuius teterrima libido & execrabilis furor, vt Lactantij verbis vtar, ne capiti quidẽ parcit, de quo plura leges in miscellaneis Brodæi & in Chiliadibus eiusdem authoris adagiorum, prouerbio Phicidisare, φικιδίζειν (quod corruptum est pro φοινικίζειν.) Citatque etiam illud Suidæ. βάμμα Κύζικηνὸν, τὴν ἀκαθαρτον ἀσχημοσυνὴν Αττικοὶ λέγουσι: atq; ait Stephanum addere, Cyzicenos fuisse graues Tyrrhenorum deprædationibus. Zographo aliud Stephanus dicere videtur, in Cyzico vrbe Propontidis iuxta Cherronesum. Inde (inquit Stephanus) fit Cyzicenus, possessiuum Cyzicenicus, quanquam gentili etiam pro possessiuo vtuntur aliquando: sicut Τυῤῥηνοὶ, pro Τυῤῥηνικοι, οἱ χαλεποὶ διὰ τὸ λῃζεσθαι τὴς Τυῤῥηνούς. videtur enim nõ iam de Cyzicenis dicere, sed simpliciter Thyrrhenos interpretari, infectos alijs, & prædones homines, &c. Solent autem (addit mox adagiorum author) tincturæ insignes à locis habere cognõmen. Simili modo dictum est ἔμβαμμα Συρακουσιον, & βάμμα Σαρδονικόν. Ego verò Syracusiam tincturam purpuramuè apud authores nullam laudari inuenio, & deceptus mihi videtur ille inde quod Hesychius scripsit: βάμμα (melius βαμμα) ἰδρῶμα, καὶ τὸ ἔμβαμμα Συρακουσιοι, (non Συρακουσιον.) quæ verba mox etiam inepte in Bammatis Cyziceni mentione repetita sunt. Embamma Græcis communiter in-

tinctum

Aristophanes correctus.

Sardiniæ insulæ descriptio.

φοινὶξ quid.

Cyzicenica tinctura.

φικιδίζειν.

Embamma quid.

A tinctum significat, hoc est, liquorem, in quem excitandi appetitus gratia edulia intinguntur: hunc sua dialecto Syracusani bamma nominant: nihil hoc ad purpuræ aut aliam vestium tincturam. Sed reliqua authoris adagiorum in huius prouerbij explicatione addamus, quoniam ad Purpuram faciunt. Est (inquit) æstimatio rumorq; consequens hominum vitam, velut tinctura quædam, vnde carbone notari dicuntur, qui damnantur, & notum est illud Ennianum apud A. Gellium: *Quæ tincta malis, aut quæ bono dicta*. Addam quod est apud Herodotum. Quum Aethiopum rex conspexisset à rege Persarum missam vestem purpuream, rogauit tinctura rationem. Eam cùm ab Ichtyophagis didicisset: δολεροὺς μὲν ἀνθρώπους ἔφη εἶναι, δολερὰ δὲ αὐτέων τὰ εἵματα, id est, non solùm ait homines esse subdulos, sed & vestes illorum esse dolosas. Prouerbium perlegans vsurpari á Græcis animaduerto. *Extra leuce paryphus, intus verò holoporphyrus*, in eum, qui vestibus quidem frugi vtatur, intus tamen, id est, animo, luxu diffluat. Sumptum id ex historia: cùm Antipatrum quidam laudibus efferret, quòd esset apprimè frugi, ac austerus, & victu præparcus: Ἔξωθεν (inquit Alexander) Ἀντίπατρος λευκοπάρυφός ἐστι, τὰ δὲ ἔνδοθεν ὁλοπόρφυρος. Tanquam euparyphus ex comœdia, ὥσπερ εὐπάρυφος ἐκ κωμῳδίας, Plutarchus in B Sympositiacis prouerbiali figura dixit, hominem significãs magnificè vestitum, nam huiusmodi finguntur in comœdijs milites gloriosi: quorũ insigne est chlamys purpurea, quemadmodum indicat Donatus. Ita Lucianus de milite: τὸν εὐπάρυφον λέγω τοῦτον τὸν χλαμύδι.

Hominum vitam tinctura notati.

Lib. 4.

Extra leuce paryphus, intus holoporphyrus.

VSVS IN CIBIS.

QVANTVM ad purpurarũ vsum in cibis attinet, inquit Rondeletius, vniuersè scribit Galenus Purpuris, Ostreis, deniq; ostracodermis omnibus hoc esse commune, vt salsum in carne succum contineant, qui aluum subducat, caro verò dura sit: sed hæc vnicuiq; magis minusq; inest, qualitatis quantitat sq; ratione. Sed in purpuris diuersæ partes, diuersam naturam habent. Athenæus ex Diphilo: Inter pinnas & buccina purpuræ mediæ sunt naturæ, quarum tracheli multi sunt succi, ori grati: reliquæ partes salsæ sunt & dulces, facilè distribuuntur & humores corporis vitiosos ad iustã temperationẽ (ἰπίκρασιν) reducunt. Rursus Athenæus ex Hicesio. Copiosiùs alimur, maioriq; C cum voluptate vescimur papauere purpuræ, quàm cæterorum (quàm buccinorum) magis tamen sapit scillam, vt & Concha tota. Peculiare est his & Vnguibus, quod coctæ iuscu lum spissant. Elixi quoq; seorsum purpurarum tracheli ventriculo malè affecto prosunt. Hactenus Rondeletius. VVottonus quoq; ex eodem Galeno, vt videtur, carnem purpurarum, sicuti & cæterorum testatorũ, durã esse scribit, ac proinde ijs exhiberi solere, quibus ex malorum succorum copia cibus in ventriculo corrumpitur. Et harum quidem & buccinarum carnem duriorem esse quàm aliorum, succumq; gignere crassiorem, minus tamen glutinosum tenacemq;: sed in earum partibus discrimen esse. Quod collum namq; appellatur, præ duritie dentibus ægrè confici; parcioremq; succum generare & stomacho gratum esse. Partes verò inferiores, & quæ μίσωνες, id est, papauera vocantur, molles esse ac facilius quàm colla confici: aluum mouere & vrinam, sudoresq; ac saliuas ciere. Harum frequentiorem vsu choleram gigni. Purpuræ maiores, inquit Xenocrates, duriores sunt, & earum coria mediocriter corrũpuntur: colla difficulter conficiuntur, ægrè secedunt, ęgreq; corrumpuntur. Aptæ stomacho, pauci humoris sunt, vix mandendo dissolutæ. fundum verò aut earum excrementum, facilè conficitur, facilè secedit, maiorem piscis facultatem D affert, vrinam ciet, sudorem mouet, sputum creat. Si quis eo largiùs vescatur, bilem nauseamq; facit, & atri humoris copiam gignit: partes autem ad caudam pertinentes, aut extremitates earum, quæ eiusdem sunt generis quæ turbinatæ sunt, omnium sunt aptissimæ, earumq; vsus elixando & assando humorem ex se emittit ori gratum, ventriculo idoneũ, aluum subducentem, dulcium vrinarum motorem, parum tamen carnis faeit ad Cochlearum proportionem. sed & ori suauem odorem conciliat. Ad vini potum incommodæ. elixatæ nutriunt: assatæ verò duiæ sunt: earum excrementum, quod testa continetur, sistit more buccinarum. Hæc omnia Xenocrates. Ab Archigine apud Galenum, Scribonio Largo, & Cornelio Celso purpuræ & murices censentur inter cibaria; quæ stomachum roborant. Celsus etiam minimè in ventriculo vitiari testatur. Et Aetius ex Ostreorum genere purpuras & buccinas reliquis præfert in curatione colici affectus à frigidis & pituitosis humoribus. Scribit Lucianus in Cynico purpuræ carnem non in cibum modo cõuerti, sed tingere etiam posse. Coquuntur autem teste Platina eo modo quo cætera Conchylia.

Aluum subducit.

Tracheli multi sunt succi.

Papauer optimum.

Coctæ iuscu lum spissant.

Caro dura est.

Collum ægre conficitur.

Maiores duriores.

Bilem largius sumptũ earum excrementũ facit.

Stomacho vtiles sunt.

Vt coquãtur.

VSVS IN MEDICINA.

Lib.32.6. *Ad venena.* *Mitigãt dolorem.* *Ad vulnera glutinanda.* *Ad hemicraniam.* *Li.32.c.10.* *Li.2. Euporist.11.* *Ad oris tetros ab vlcere odores.* *Lib.2.c.4.* *Dentes abstergunt.* *Lib 7.c.3.* *Cineris facultas.* *Iouiũ quid.* *Lib.32.c.9.* *Ad pustulas pudendi.* *Ad pulmones male affectos.* *Lib.11.* *Simpl. c.21.* *Ad vlcera maligna.* *Ad vlcera putrescentia.* *Lib.1.c.18.* *Pilos attenuant.* *Amuleta.* *Li.3. Fen.9. c.10.* *Viperæ capitis mira facultas.*

PVRPVRÆ teste Plinio contra venena prosunt. Nicander quoque contra dorycnium in cibo prædicat strombos & calcham, id est, purpuram. Purpuræ totæ partes internæ in oleo percoctæ mitigandi doloris vim habent, inquit Rondeletius: & saliua earundem, quæ admodum lenta est, siccantur & agglutinãtur vulnera recentia, maximè si cum pauco sanguine draconis adhibeatur. Kiranides si bene memini ad hemicraniam: caro cruda porphyræ, inquit, illita fronti mitigat. Callũ quo se operiunt, tusum glutinare neruos præcisos Plinius testatur. Ad oris tetros absque vlcere odores, Galenus hoc recenset remedium euporisticum: Ex Ostreis, purpura & buccino cùm myrrha vrumtur quidam; cumq; cubitum eunt, aceto acerrimo colluunt. Purpura vsta secundum Dioscoridem, dentes abstergit, excrescentias in carne cohibet, vlcera purgat, & ad cicatricem perducit. Galenus in vndecimo Simplicium paulò fusiùs eadem docet, atq; Aeginetæ purpuræ crematæ testis eandẽ vim tribuit, quam pompholygi, id est, siccandi sine rosione. Secundum verò Aetium purpurarum testæ cum aceto potæ lienes tumentes sanant, & lecundas morantes detrahunt. Vstarum cinis ad eadem confert, ad quæ buccinorum, de quibus suo loco. His addit Dioscorides, Ionia vocantur purpurarum buccinorumq; mediæ partes, circa quas testæ volumen clauiculatim intorquetur. Cremata simili modo maiorem purpuris buccinisq; facultatẽ vrendi consequuntur, quoniam apprimendi naturam obtinent. Plinius purpurarum testæ cinerem discutere pustulas verendorum è melle ait. Ex purpuris vstis dentifricia optima sic conficimus. Eas vstas vino extinguimus, abluimusq; deinde aceto rosato, postremò aqua rosarum. tum melle scillitico, vel oxymelite exceptis, & ad confectionis formam redactis, odoris boni, saporisq; conciliandi causa rosas & caryophylla addimus. Idem cinis cum puluere glycyrrhizæ, papaueriſq; semine, ex cremore hordei & pauco vino albo sumptus, pulmonibus malè affectis mirè auxiliatur, fluxiones inhibendo, & id quod iam fluxit absumendo exiccandoque. Buccinorum purpurarumq; testa, inquit Galenus, quandoquidem durissima est, nunquam absq; vstione vtor. Atq; vsta quidẽ desiccandi vim possidet: cæterùm ad vnguem eam læuigare, planeq; ad pollinis in modum necesse est, tundendo scilicet & cribrando, quod tibi commune fictis omnibus lapidosis testaceisq; substantijs præceptum. Nam nisi exactè læuia fiat reddita, arenis similia sunt. Per se illarum tritarum farina vlceribus malignis competit. id quod ipsum quoque commune est omnium quæ citra insignem morsum desiccant vehementer: quippe cùm alioqui fluxionum causa existant. Sed & aliud est omnibus id genus commune nempe vt cum aceto, aut oxycrato aut oenomelite aut oxymelite idonea sint vlceribus putrescentibus. Idcirco lapides omnes, vbi ad eum vsum applicantur, alij magis, alij minùs, certè omnes conferunt. Hæc Galenus, qui etiam lib. de compos. med. secundum genera, purpuras cum ijs recenset, quæ proposiri albi emplastri (aduersus vlcera cacoethe & dysepulota) candorem tueri possint. Adduntur & testæ purpurarum vstæ apud eundem eodem libro in quinto capite, vti etiam apud Aetium medicamentis pilos attenuantibus. Idem cinis vtiliter cum melle illinitur vlceribus capitis & similiter mulierum mammas sanat: pannis etiam resistit vtroq; modo, siue opus sit incipientes discutere, siue coctos emittere, si rectè obscurus quidam ex Plinio citat. Idem ex Dioscoride purpuris attribuit, quæ apud Galenum ostreis ascripta leguntur, remedia quædam. Paulus Aeginetæ tertio sui operis volumine, eo capite quo agit de columellæ oris inflammatione, authore Galeno docet, pleriſq; oris & colli affectionibus prodesse suspensum ex collo aut adalligatum homini funiculum ex marina purpura, qui viperæ collo circundatus eam strangulauerit. Verba Aeginetæ hæc sunt Græca vt Marcellus Virgilius recitat, ex quo hoc exscripsimus: Καὶ ἄλλοις ποιεῖ λινᾶν ἀπὸ πορφύρας θαλαττίας περιτεθὲν ἐχίδνης πραχηλῳ, πνίξαν δυνᾶται: εἰς τὰ περιαπτόμενον θαυμασῶς ὀρίνει, παρίστησι δὲ, καὶ ὅσα περὶ πράχηλον, ὡς μαρτυρεῖ Γαλωνός: hoc est, ad gingiuas etiam salutare est filum è purpura marina, quo vipera fuerit ceruici circumposito suffocata, hoc circundatum tonsillis & omnibus colli causis, mirificè iuuat, vt Galenus testatur. Ego hoc apud Galenum non memini legere. Auicenna, est (inquit) certum inter experimenta quæ agunt vi quadam occulta in abscessibus, vnde suffocationis periculum est, & vuæ & tonsillarum & omnino omnium guturis partium, si filis tinctis cum alargiuan (interpres vertit murice marino) stranguletur vipera:

vipera: deinde circumdetur eis collum ægroti. Mirabiliter enim iuuat. Plinius ab aliquibus strumas circumligari lino (simpliciter, non purpureo) scribit, quo præligata infra caput vipera pependerat, donec exanimaretur. Inuenio & ex lana vel vestimẽto purpureis, id est, purpura infectis, remedia. Aetius purpuram hircino felle madefactã mulierbri vmbilico diebus septem imponi iubet: & deinde crescente luna, si cum viro cõgrediatur, conceptura esse existimat. Meminit huius etiam Galenus opere de compositione medicamentorum secundum locos, apud quem ibidem in tertio, capite primo Andromachus medicamentum quoddam auribus instillari iubet; deinde lanæ purpura infectæ tomentum indi. In eodem libro Archigines post medicamentum auri infusum, purpuræ lana iubet obturari. Item lib. 4. cap. 6. tomenta Purpuræ Laconicæ miscentur arido cuidam Asclepiadis medicamento ad oculos. Methodi etiam 7. & 8. panniculo è purpurâ marina siue Tyria vtitur, quem & modicè astringere dicit. Et in libro de præcognitione ad Posthumum imperatori qui ex assumpto cibo grauabatur stomacho, purpuream lanam nardino pigmento calido intinctam, ostio ventriculi imponit. Lana per se Conchylio infecta, inquit Plinius, auribus magnoperè prodest: quidam aceto & nitro madefaciunt. Fimbriati autem marinarum Purpurarum flocculi cremari solent, vt lanæ, mundi & carpti, in fictili crudo.

Li. 30. c. 5.

Li. 16. c. 34.

Ad conceptus iuuandos.

Tomentum lanæ purpura tinctæ quis operetur.

DE BVCCINO. Cap. VI.

ÆQVIVOCA.

κήρυξ Aristoteli Buccinũ est, vt mox fusiùs patebit, Homero, cæterisq; Græcis præco, cui varia ab illo tribuuntur officia, vt populũ cõuocare ad concionem, silẽt ũ indicere, comitari in itinere viros aliqua dignitate præditos, aut eos, quos illi ad obeundũ munus aliquod mittebãt: præterea fungebãtur aliquibus in sacrificijs mysterijs, & epulũ etiam apparabant: in primisq; caduceatores agebant, & nominatim quemadmodum legimus apud Liuium caduceatorem mitti, qui inducias ad sepeliendos mortuos petat. At verò apud solutæ orationis scriptores κήρυκες sunt, qui præconum vel caduceatorum munia obeunt: de quibus omnibus significatis consule thesaurũ linguæ Græcæ. Præco autem ab hoc animali κήρυξ vocati fortassis meruit. Cùm enim Triton Conchã inuentam excauasset, secum eam cõtra Gigantes tulisse scribit Hyginus, ibique sonitum quendam inauditum per Conchã emisisse: hostes autem veritos ne qua esset immanis fera ab aduersarijs adducta, cuius esset illæ mugitus, fugæ se mandasse, & ita victos in hostium potestatem veniisse Romani Tritones cum buccinis fastigio Saturni ædis superposuerunt, vt significarent à commemoratione Saturni historiam quasi vocalem esse factam, cùm antea muta, & obscura, & incognita fuisset, quod etiã testari videntur, vt inquit Macrobius, caudæ Tritonum humi mersæ & absconditæ. Habebant præterea Romani argenteos Tritones qui pugnam buccina exciebant. Suetonius: Quin & emissurus Fucinum lacum, naumachiam antè commisit: Sed cùm proclamantibus naumachiarijs, Aue Imperator, morituri te salutant, respondisset, Auete vos, neque posthac vocem quasi venia data quisquam dimicare vellet, diu cunctatus, an omnes igni ferroq; absumeret, tandem è sede sua prosiluit, ac per ambitum lacus non sine fœda vacillatione discurrens, partim minando, partim adhortãdo ad pugnã compulit. Hoc spectaculo classis Sicula & Rhodia concurrerunt duodenarum triremium singulæ, exciente Buccina Tritone argenteo qui è medio lacu per machinam emerserat. Vt itaq; κήρυξ est Græcus qui buccinat, ita Buccina etiam latinis propriè cornu recuruum, quod tubæ modo inflatur. buccina, inquit Isidorus, est qua signum datur in hostem, dicta à voce quasi vocina. Alij à bucca dici volunt, quum tubam significat. Bucca, inquit Hieronymus vocatur tuba apud Hebræos, deinde per diminutionem Buccina dicitur. Varro: Orphea vocari iussit, qui cùm eò veniisset, cithara cantare iussus, buccinam inflauit. Liuius: Equitibus imperauit, vt ad tertiam buccinam præsto essent. Cicero: Signum buccina datur. Est quoque Buccina pastoralis, qua oues & porci appellantur. Columella: Ad quem saturæ pabulo libenter recurrant, cùm pastorali signo quasi receptui canitur: nam id quoque semper crepusculo fieri debet, vt ad sonum buccinæ, pecus, si quod in syluis substiterit, septa repetere consuescat. Varro: Subulcus debet consuefacere omnia, vt faciant ad buccinam.

Præconis officia.

Tritones argentei.

In Claudio cap. 21.

Buccina cornu curuum tubæ quod modo inflatur.

Vnde dicatur.

Buccina pastoralis.

Li. 7. c. 23.

buccinam. Hinc verbum buccinare Varroni, & nomen buccinator Cæsari. De buccina & buccinatore consule Vegetium. Buccinas à tubis nonnulli distinguunt sic: quòd illæ ex recuruis animalium cornibus, tubæ ex ære argentouè, confici soleant, ad animos militum & equorum inflammandos. Apuleus certè in Floridis buccinam manifestè à tuba secernit, cùm ait. Siquidem vox hominis & tuba rudiore torquior, & Lyræ cõcentu variatior, & tibiæ quæstu delectabilior, & fistulæ susurro iucundior, & buccinæ significatu longinquior. Sæpe tamen buccinam pro tuba positam inuenimus aut certè pro instrumento tubæ simili, eundem in bello vsum habente. Cicero pro Mureto. Te Gallorum, illum buccinarum cantus excuscitat: tu actionem instituis, ille aciem instruit. Est & buccina nomen oppidi in Sicilia Dionysio, quo nomine etiam dicta est insula, Pontiani pontificis exilio & morte clara. Sed vt ad Græcam vocem, vnde digressi sumus, oratio nostra reuertatur, Κηρύκων nomine vocata fuit quædam familia Athenis, à filio Mercurij qui κήρυξ vocabatur. Horum κηρύκων fit mentio ab Hesychio & à Suida. Est denique κήρυξ auis quædam quæ & πρίοσβυς dicitur.

Buccinæ à tubis vt differant.

Lib. 3.

Buccina oppidum.

κήρυξ auis.

SYNONYMA.

Κήρυξ Aristoteli, vt iam dictum est, buccinum, vel, vt Gaza vertit buccina vocatur. Plinius nonnunquam murices transtulit, vt trigesimosexto capite noni libri, vbi de purpura agit: Latent vt murices circa canis ortum tricenis diebus; hoc enim de buccino dixit Aristoteles. Iacobus Dalechampius in explicatione eiusdem horum verborum: Sed quota hæc portio est reputãtibus purpuras: Conchylia, margaritas? Cõchylia pro buccinis dixisse autumat. cæterùm nõ est necesse meo iudicio ea hic distinctione, cùm & Conchylia propriè dicta pupureum colorem, quem & per se Conchylium dicunt, proferat. Vnde item eadem distinctio apud eundem Plinium, locum non habet, vbi ait: sed vnde Conchylijs pretia, quis virus graue in fuco? &c. nam per Conchylia intelligit, præter purpuras, buccina, murices atque ipsa Conchylia, ex quibus omnibus flos ille purpureus colligitur. Pet. Bellonius voces murex à Ceryce nomine Græco prodijsse putat, κ literâ mutata in m, η verò in u & υ in e. Non probo Franc. Massarij iudicium, cerycem putantis esse muricem, & Conchylium: Buccinum, inquit, Plinius pro ceryce seu murice dixit. Cùm enim ex ipso Plinio, duo sint genera turbinatorum continentium florem illum tingendis vestibus expetitum alterum scilicet buccinum, alterũ purpura, necesse est buccinum esse, qui ceryx, murex & Conchylium appellatur. Sed præterquam quod murex diuersus est à ceryce, & Conchylio, ita quoque muricis nomen, vt rectè aduertit Hermolaus, generalius est quàm buccini, vtpote quod & purpuram quoque comprehendat. Kiranides: Porphyra marina, quam quidam κήρυκα vocant. Sed dicendum est potiùs species esse vnius generis proximi diuersas. Inuenio item apud Syluaticũ: Purpura maritima, id est, cetula marina, lego ceryx marina: Et alias habet, Ciceros (nomen etiam corruptum est, ceryces) id est buccini marini. Antiqui tamen etiam Græci cerycem pro purpura acceperunt nonnulli, vt lego apud Eustathium: Stratonicus etiam facetus ille iuuenis in nomine κήρυκα festiuè lusit: Cùm enim in ciuitate, in qua erat, plurimos κήρυκας (id est præcones) habere cognouisset, summis pedum digitis incedebat, metuere se inquiens, ne si pede plano terram calcaret, ceryce aliquo pedi infixo læderetur, tanquam ceryx marinus propter Conchilij formam mucrones aliquos circa se habeat. Desumpsit hoc ex Athenæo Eustathius. Ego illius quoque verba adijciam: Stratonicus (inquit) cùm Abdera se contulisset, ad statutum illic ludorum spectaculum, ciues singulos peculiarem sibi præconem habere cõsuetus qui eorum iussu, cùm adlubuisset, nouilunium ipsorum annunciaret, contemplatus in hac ciuitate præcones (adeo vt propemodum maior esset præconum numerus, quàm ciuium, portione ciuibus esse plures, summis vngulis pedetẽtim incedebat, in terrã defixit oculis. Interrogante verò eius hospite, ecquid mali pedibus tam subito accidisset, hoc inquit: Ego equidẽ totis pedibus valeo, & quouis assentatore ad cænas excurro celeriùs: anxius tamen sum ac prorsus metuo, ne calcando τὸ κήρυκα pes transfigatur. Dalechampius hoc addidit scholiolum: Hæc vox (κήρυξ) significat & præconem & buccinum Conchum, non equidem clauatam aut aculeatam, sed tuberculis multis eminentibus asperam & inæqualem. Buccinum pro aculeata purpura dixisse videtur Stratonicus negligenter, Ilacius Caubonus in suis animaduersionibus non rectè murices vertit. In præcedentibus verò κήρυξ

Conchylia à buccinis an distinguẽda.

Murex vnde dictus.

Ceryx an murex an Conchylium.

Murex nomẽ generale.

Lib. 8. Deipnos.

Stratonici de ceryce dictum.

Buccinum pro aculeata purpura Caubono error

A κήρυξ erat præco: hîc est murex: nisi muricis nomine generaliùs accipiamus, vt etiam sub eo purpura comprehendatur. In Glossis rectè, murices, κήρυκες, πορφύρια. Inde Latinis in re militari murices dicti, qui Græcis τρίβολοι, vel σανίδες κινητικαί: Aggregator interpretatur ceryces cancrorum (lego concharum) esse speciem, vel limaces marinas, quæ Venetijs dicantur buouali. Atque hæc de diuersa authorum interpretatione. Zoographus κήρυξ scribi ait cum circumflexo in prima, vt φοῖνιξ, δοῖδυξ, & huiusmodi, tanquam vltima natura breuis sit, & positione tantùm extendatur: in obliquis tamen natura produci, citans illud Oppiani: *Buouali.*

Κηρυκες τε μύες τε καὶ ἀτρεκὲς ἔνομα σώλιν.

Κηρύκιον vox est diminutiua apud Kiranidem, Hippiatros, Trallianum. Illud notare libet (inquit Hermolaus) cerycas à nostris verbum ex verbo buccina conuersos esse, quòd κήρυξ idem sit quod præco; quanquam & à cera, quam muco similem attritu mutuo saliuant, cognominari posse videantur, quod Græci κηρίζειν dicunt. Bellonius buccinum ab alijs vocari tradit, vel quòd buccis admotum sonos musicos edat, vel quòd buccas inflare tubicines cogat. Eius enim concha antiquis tibicinibus fuit idonea. Hæc ille, sed etymum B buccini habemus apud Plinium, dum ait: buccinum minor ad similitudinem eius buccini quo sonus editur, vnde & causa nomini, rotunditate oris in margine incisa. Buccinus etiam à Pet. Gillio masculino genere effertur alicubi, & buccinus minor, Romanis delphinium est, vt inter nomenclaturas apud Dioscor. legitur. Gaza latinè fœminino genere buccina semper effert; vti etiam Festus, inquiens: Buccina quam nos appellamus, Græci buchia à similitudine soni dicunt. Zoographus ait se audiuisse, hodiè à Græcis φήκινον appellari. Στρόμβος & στρόβιλος etiam buccinum quandoque significant: Scholiastes Nicandri, τὸ στρόμβον ἔλεγον οἱ Ἀρχαῖοι ὄστρακον τῶν κογχυλίων οἷς καὶ ἐχρῶντο ἀντὶ σαλπίγγος, vt & apud latinum poëtam *In Corol. Dioscor. lib. 2. cap. 205. Etymum. Li. 9. c. 36. Buccinus minor quid. Strombus & Strebilus buccinum significant.*

—— *Dum personat æquora concha:*

& apud Ouidium:

Cæruleum Tritona vocat, Conchaq; sonanti
Inspirare tubet, fluctusq; & flumina signo.

Iam reuocare datb. Σάλπιγξ item Græcis nõ solùm buccina & tuba est, sed etiam apud Hesychium buccina piscis seu turbo, necnon auis. Dentale vulgò dictum à recentioribus me- *Σαλπιγξ Dentale.*
C dicis, nonnulli buccinum interpretantur, vt antale purpuram. Nos de vtroque diximus in purpura. Buccinum Northmannis dicitur teste Roberto Constantino Ran de mer, Venetijs bouolo di mar. Massilienses, vt Gillius scribit, purpuras & murices & buccinos (sic habet) vocans bios: Et rursus: Ligures buccinos nunc vulgò Cornetos nominant, Massilienses bios cornetos, Græci quidam hac ætate strophylidas.

GENVS. FORMA.

Descriptio.

BVCCINA turbinatorum è genere esse habemus apud philosophum non vno in loco, ac nominatim vbi scribit in hæc verba: Turbinati generis alia in anfractum intorta sunt, vt buccina: alia in globum tãtùm circumacta, vt echinorum genus, D nec non biualuium &c. Alibi etiam buccinas testatis πορευτικοῖς, id est, gressilibus annumerat. Quod ad formam attinet, Speusippus apud Athenæum inter se similes esse tradidit ceryces, purpuras, strabelos & Conchas. Est verò buccinum magnum & buccinum paruum, cuius cõcha spirâ tuberculis exasperata cingitur. Aristoteles testam buccino scabram tribuit. Ouidius quàm breuissimè figuram sic perstrinxit: *Lib. 4. de partib. c. 7. Forma. Li. 4. Hist. cap. 4. Testa buccini.*

—— *Caua buccina sumitur illis*
Tortilis in latum, quæ turbine crescit ab imo.

Bellonius buccini concham vt plurimùm minimi oui magnitudinem non excedere testatur, striias in tergore quinas habere, vt nerita, plærisq; in gyrum tuberculis obtusis, breuibusq; obseptas, multò quàm in purpura frequentioribus. Sed vbi in clauiculam desinunt, vnicum tantùm eam comitari. Interna parte incisam oris rotunditatem habere, turbinum modo, & canalem ad latus, per quem linguam exerat, purpurarum modo: eodemq; operculo contegi, quo etiam turbinata omnia, ne in testas contracta ab externis offendan- *Magnitudo. Operculum.*

Color teſtæ. tur. Colorem teſtæ intus lacteũ, foris eſſe fuluũ, tantaq; magnitudine nonnũquam creſcere, vt ad Carteiam Purpuræ & buccinæ decacotyli, id eſt decem cotylarum capaces reperiantur. Hæc ille, qui & ante paucula interiecta dixerat buccinæ concham eſſe turbinatam, & in anfractum intortam, ſed quàm purpura minorem: indeque à quibuſdam filium purpuræ dici, nullis item aculeis exertis clauatam apparere, quemadmodum purpuræ concha, ſed ſcabram eſſe, habereq; (inter notas à Plinio deſcriptas) rotunditatem oris in margine inciſam. Plinius quoque buccinum minorem purpuræ Concham eſſe ſcribit ad ſimilitudinem eius buccini quo ſonus editur, vnde inquit & cauſa nomini, rotunditate oris in margine inciſa. Cæterùm Rondeletius pro minor apud Plinium legit maior, & quomodo apud Athenæum purpuræ filius vocetur buccinum declarate conatur. Verba eius non præteribo. Eſt ex turbinatorum, inquit, genere, longiore teſta, in medio latior eſt: indeq; in turbinem longum deſinit: altera parte margine in longum procurrente: atque illic rotunditate oris inciſa. Tota intus lęuis eſt & candida: foris tuberculis multis atque exochis aſpera. Caro interna partibus quibuſdam ruffa, quibuſdam rubens ſpectatur, intus cãdida: foramen operculo, quod eſt oui figura integitur, & arctiſſimè clauditur. Duo buccina hîc exhibemus. Vnum interni nihil oſtendens, alterum prominente interno corpore & inuerſo operculo. Antiquorum buccina eſſe declarat ſuccus dilutior & minus floridus quàm in purpuris, quod de buccino tradit Plinius: Buccinum per ſe damnatur, quia fucum remittit. Teſta ſcabra & aſpera, ſed neque aculeata, neque clauata. Ariſtoteles: Teſtarum permagna eſt inter ſe varietas. quædam enim læues ſunt, vt vngues, mytuli, & conchæ nonnullæ quæ galades à quibuſdam vocantur: aliæ aſperæ, vt Limnoſtrea & pinna, & concharum genera quædam & buccina. Plinus: Præterea clauatum eſt ad turbinem vſque aculeis in orbem ſeptenis ferè, qui non ſunt in buccino. Quæ notæ omnes cùm certiſſimæ ſint, & in his buccinis quæ proponimus maximè expreſſæ, non poſſum non in eadem permanere ſententia, etiamſi Plinij locus vnus repugnare videatur, in quo hæc ſcripſit: Concharum ad purpuras & conchylia eadem quidem eſt materia, ſed diſſat temperamento. Duo ſunt genera, buccinum minor concha, ad ſimilitudinem eius buccini, quo ſonus editur: vnde & cauſa nomini, rotunditate oris in margine inciſa: alterum purpura vocatur, &c. At contrà euenit in noſtro littore. Purpura enim ſemper minor buccino reperitur. Sed hunc locum corruptum eſſe docent nos vetuſtiora exemplaria, in quibus pro minor, maior legitur, quemadmodum etiam legendum eſſe res ipſa demonſtrat. Corruptus eſt etiam Athenæi locus, ex quo colligunt omnes, qui de piſcibus noſtro ſæculo ſcripſerunt, buccinum minus eſſe purpura, quòd filius purpuræ vocetur. Locus Athenæi eſt huiuſmodi: περὶ δὲ τῶν κηρύκων ὁ Ἄρχιππος τὰ δέλφακα· κήρυξ θαλάσσης τροφίμους ὑὸς πορφύρας. Vbi pro ὑὸς legendum ὡς. id eſt, buccinum marinum abundè nutrit vt purpura. Hæc omnia Rondeletius. Fuit autem Archippus Athenienſis veteris comædiæ poëta Athenæo teſte, & ſæpe eius verſus ab Athenęo citantur. Et cùm ſenarium iambicũ verbis, inquit Zoographus, iam recitatis conſtitui appareat, non conueniet, ὑὸς mutari in ὡς, quod Rondeletio placuit. Τρόφιμον etiam non vt ipſe, quòd nutriendi vim habeat, exponendum iudicat idem Zoographus, hoc loco, ſed pro eo quod nutritur & alitur, vt ſit buccinum maris alumnum, purpuræ filius, vt Cælius Rhodoginus quoque conuertit: Qua ratione autem filius purpuræ dicatur, magnitudiniſnè, an alia quadam, alijs indagandum relinquit Zoographus: Ariſtoteles in quinto hiſtoriæ cap. 15. operculum oris idem tam purpuræ quàm buccinæ adhærere natiuum quàm cæteris turbinatis omnibus author eſt. Et in quarto de partibus cap. 5. Operculo quodam congenito, inquit, carni patulæ appoſito clauditur, vt reliqua generis eiuſdem, idq; præſidij cauſa. Qua enim teſta non protegit, facilè offendi poſſet ab ijs quæ extrinſecus inciderent. Et alibi dixerat, Promuſcidas vt purpuræ habent modo muſcarum, quod quidem membrum, inquit, linguæ effigiem præ ſe fert. Habent autem hoc firmum & toroſum, quo ſimiliter vt aſſili atq; tabani quadrupedum tergora penetrant, imò longè validiùs: teſtas enim eſcarum poſſunt perforare. Venter os protinus excipit, ſimilis in vmbilicis gutturi auium: habentq; parte inferiore duo quædam albida, toroſa, mammis ſimilia, cuiuſmodi carunculas, vel in ſepijs eſſe aduertimus: ſed hæc toroſiora. Gula à ventre duplex longa porrigit ſe vſque ad papauer: quod poſtremum fundo commiſſum eſt. Hæc ergo vt in purpuris & buccinis conſpicuã, in clauicula teſtæ continentur. Quod autem gulæ ſubiungitur, inteſtinum eſt, ipſe cõtinuum, ſimplexq; ex toto vſque ad exitum: cuius initium circa anfractum papãueris eſt, qua & laxiùs hæret. Quas verò etiam partes cum cochleis communes buccina habeant, ſuprà de teſtatis in genere dictum eſt & in cochlea repetemus. Ionia ſunt qui florem eſſe credant

Filius Purpuræ cur dicatur. *Li. 9. c. 36.*

Plinius correctus.

Succus. *Li. 9. c. 38.*

Li. 4. Hiſt. cap. 4.

Concharum duo genera.

Athenæus correctus à Rondeletio.

Contra Rondelet.

Oris operculum.

Li. 4. Hiſt. cap. 4.

Venter.

Gula.

Inteſtinum.

Ionia.

A credant eum, quem Purpuræ, vt Aristoteles scribit, habent & Buccina medium inter papauerculum, & ceruiculam, vt Athenæus testatur. Est autem papauerculum in Buccina pars eius ima esculentaque: quamquam omnis callus pinnæ, & Conchylij interior, papauer quoque dicitur. Ego inquit Hermolaus, in Dioscoride nō ionia, sed cionia, hoc est verbum è verbo columellam lego, ita scriptum in exemplaribus aliquot inuenias. Rondeletius in cancelli historia legit ἰονία, & interpretatur medias turbinatorum partes, circa quas testæ volumen clauiculatim intorquentur, ex Dioscor. lib. 2. cap. 4. His (inquit) cācellorum mollis cauda cedens implicatur, & alligatur, vt testas circumferre possint. Sed de hac parte plura etiam in Purpuræ historia diximus. Habes hìc duas Buccini icones, quas exhibet Rondeletius, item alterius ex Zoographo siue Cochleæ, siue Buccinæ, quam apud ciuem quendam se vidisse ait, mucrone pertuso, circulo stanco ambiente, vt apta esset inflari. Rondeletij, inquit, posita effigies, nostræ quidem similis est, sed tuberculis rotundis scitè clauata. Venduntur passim huiusmodi Buccina apta inflari, & ego habeo quod æneus circulus ambit. Habes item aliud genus magnum coloris item violacei, sed cuius orbes flauescunt, & in ore candicat. Zoographus etiam aliud genus Buccini se vidisse tradit, Purpuræ similius figura, & magnitudine propius, quàm vllum ex ijs, quæ picta dedit; sed tuberculis vndiquaque dispositis, deinceps rotundis scitè omnino, elegāterq; κυρτῶν clauatum; nec in mucronem adeo exporrectum, sed capite obtusiore breuius. Quæ postremo loco adiecta est icon, pro Buccina peregrina mihi missa est. Conchilium est coloris, & duritiei marmoris, circulis rosas æmulantibus.

Papauer.

Dioſc. correctus.

B

Buccina Rondeletij.

Buccina Rondeletij alia.

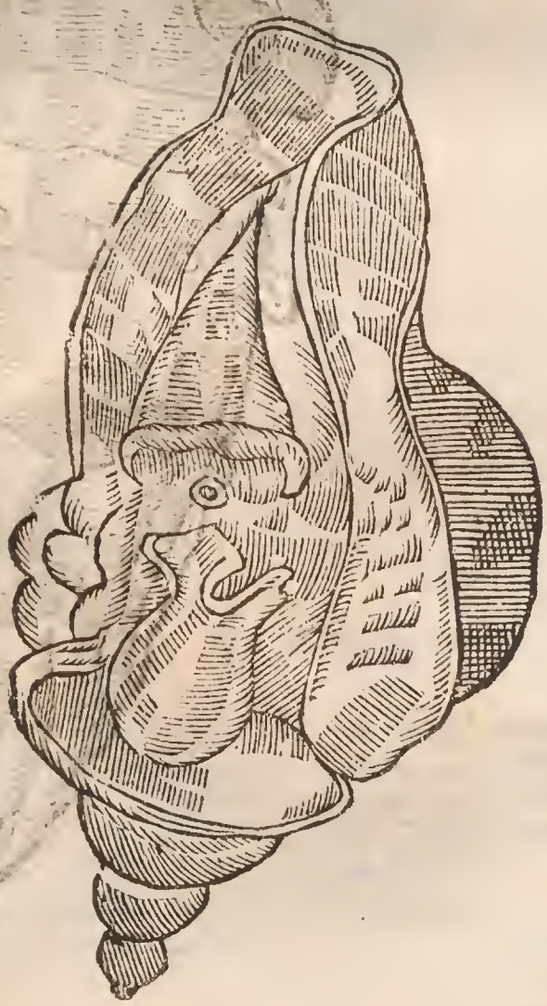

Buccinum Zoographi.

Buccinæ alia ſpecies.

Buccina peregrina, colore & duritie ferè marmoris æmulo, circulis roſas æmulantibus.

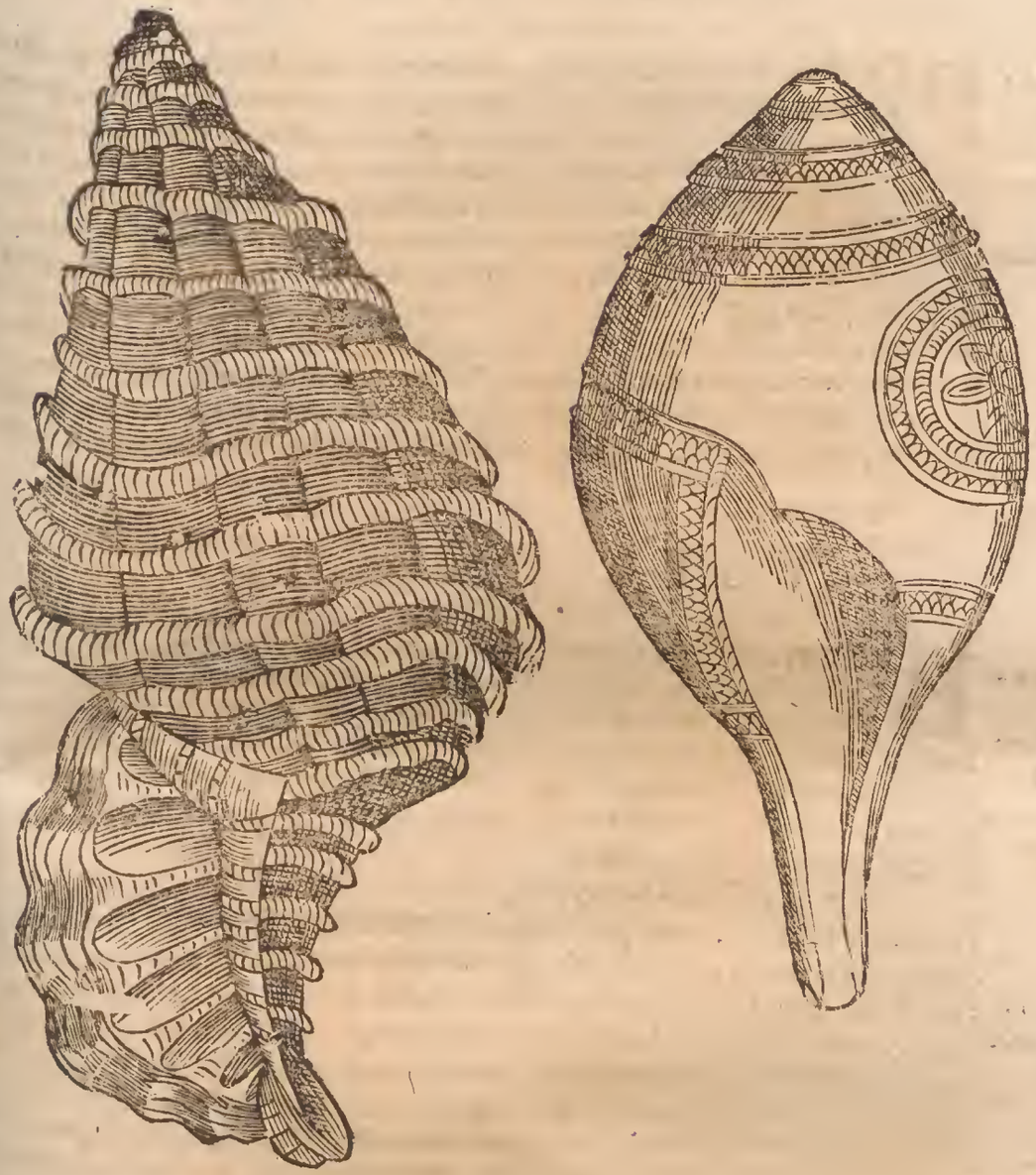

LOCVS. NATVRA. ÆTAS.

ARISTOTELES latere ſcribit Buccina, vt Purpuræ, canis exortu circiter dies tricenos: ſed Plinius, vt dixi, hoc de Muricibus dixit. Aitque Buccinum non niſi petris adhęrere, circaq; ſcopulos legi: ſed & hoc Ariſtoteles de Aporręde (Aporthaide) inquit Maſſarius, dicere videtur: quam Theodorus Muricem conuertit. Verba Ariſtotelis hæc ſunt: Natices ſaxis adhæreſcunt more Patellarum, & Aporradum ſiue Muricum. Tempus viuendi Purpuris & Buccinis ſecundum Philoſophum longum eſt, annos enim circiter ſex viuere tradit in quinto de hiſtoria, cap. decimoquinto.

Li. 8. c. 13. Canis exortu latent. Li. 9. c. 36.

Aetas.

GENERATIO.

Li. 5. hiſt. 15 Cap. 12.

PVRPVRÆ quomodo generentur, dictum eſt antè. Ariſtoteles buccinis eundem gignendi modum eſſe profitetur, idemq; tempus: Buccina tamen ante purpuras paullũ generari paulò antè dixerat: purpuras nimirũ verè, buccina hyeme abeũte. Eodẽ authore ſemen ad generationem nullũ habent, & quomodo quaſi à ſemina li natura humores quoſdam mucoſos emittãt, in purpura dictum eſt ex eodem. Illa enim coagmentatio fauo ſimilis tanquam purgamentum tam purpuris quàm buccinis euenit: nam buccinis quoque fauificare in more eſt, vt ibidem diximus: quod ſanè hoc pacto faciunt: Oua ſub lapide prona parte oblonga, albaq; deinceps pendentia diſponunt, quæ ita diſpoſita faui nomen habent, ab apum ſimilitudine. Supini autem ſub lapide ſtabulantur, cùm fauificant: quo verò tempore fauos extruunt, ſi incoquantur & abſcindantur, oua intrà continere comperientur: quæ ſaliuario lentore lapidibus & cautibus ferruminãt, vt inde deciderе non poſſint: quod tam magno artificio conſtruũt, vt nihil coaceruatum eſſe videatur.

Hyeme abeunte generatur.

Vt fauificant

VSVS IN CIBIS.

Ori grata carnes.

Stomacho cõueniunt.

BVCCINORVM carnes, inquit Dioſcorides ori gratæ ſunt, & ſtomacho vtiles, ſed aluum non molliunt. Archigenes apud Galenum, ex teſtaceis, ſtomachis maximè conuenire tradit buccina, & purpuras. Bellonius buccina & purpuras Maſſiliæ, Genuæ, & Venetijs ait in cibis expeti, ſed buccinæ carnem purpuræ carne duriorem eſſe. Apud priſcos in pretio etiam fuiſſe inducor vt credam. Charmus enim Syracuſanus inter cæteras paroœmias ſeu hemiſtichia, quæ de vnoquoque ferculo in promptu habebat, de buccino hoc vſurpabat

Καίρετε κήρυκες διὸς ἄγγελοι,

ex Homero videlicet, qui de præconibus in exercitu hæc verba protulit: á quibus etiam conchæ iſtæ marinæ, præconum ſuo cùm inflantur, ſono fungentes vice nomen ſumpſerunt. Alexis etiam buccina, cochleas & bulbos inter cibos celebrat apud Athenæum, Ve-

Colla præferuntur.

nerem ſtimulantes: præferri autem colla eorum video. Diphilus enim Pinnæ, inquit, virnam cient, difficile concoquuntur, & ſimiliter buccina, quorũ colla (τραχηλοι) ſtomacho conueniunt, ſed difficulter concoquuntur, quamobrem ijs qui ſtomacho infirmo ſunt, conducunt, difficulter etiam excernuntur, alunt mediocriter. Papauera verò eorum circa fundum tenera ſunt & facile corrumpuntur. Hiceſius quoque, buccinorum colla, inquit, ſtomacho apta ſunt, & minus alunt, quàm muſculi, chamæ, pectines. Proſunt ijs quibus eſt imbecillus ventriculus, ac quibus nõ facile cibus ad interiora ex aluo digeritur, quoniam vix corrumpuntur. Nam quæ in confeſſo eſt facilè coqui, è diuerſo incõmoda ſunt eiuſmodi ventriculi affectui, quia paruo negotio ideo eorrumpuntur, quod tenera ſint ac ſtatim diſſoluantur, (liquentur & in chyli naturam vertantur, ſed praui & improbi,) Quamobrem horum papauera (excrementa in omnibus ferè teſtaceis, quæ membrana continetur ad extremã ferè teſtæ partem, eſu ſuauiora reliquis partibus) quæ ſtomacho valentioſi non conueniunt, debiliori ventriculo congruunt. Alunt magis & delicatiora ſunt purpurarum quàm horum papauera, ſed acriore, inſuauiore, & ad ſchyllam magis accedente guſtu, qualis eſt totius conchylij. Exactiùs omnium Xenocrates de buccinorum alimento ſcripſit in hæc verba. Buccinæ ſunt duriores purpura; & magnitudine ac loco differunt; triplicеſq; vires habent teſtæ, colli & excrementi in teſta contenti. Nam ſcabra ſubſtantia piſcis aluum ſiſtit ac præcipuè ſi aſſetur: contrà magis facit elixa. Collum earum aluum ſiſtit, difficulterq; concoquitur: idcirco ex ſinapi, vel aceto, aut liquore, aut pipere corrigere ipſum debent, qui eodem veſcuntur. Aqua denique quæ ex eis emanat, calefacta ventrem ſubducit: cum eo verò excremento quod teſta continetur, cocta, magis gilua fit, & piſcis qualitatem præfert: ſi verò totę decoquantur, maiorem ſiſtendi vim habebunt: & ſitim oferent; quidam verò cas elixantes læuigant, & ęquè ac vrticas condiunt, fiuntq; ori gratæ. Luna exoriente plenæ & æſtate graciles.

Imbecillis ſtomacho proſunt.

Teſtæ vis. Colli.

Aquæ ex eis emanantis vis.

VSVS

VSVS IN MEDICINA.

AETIVS in cura colici affectus à frigidis & pituitosis humoribus, ex ostreorum genere purpuras & buccina reliquis præferenda scribit. Trallianus buccina etiam inter alia testacea enumerat, quæ rarò & modicè voluptatis gratia offerre tympanicis conuenit. Et in Cardialgia, Cibaria (inquit) conueniunt, quæ non facile alterentur & concoquantur, & mordacibus, acribusq; humoribus resistere possint, vt sunt astaci, pectunculi, cerycia, id est, buccina. In dolore etiam oculorum ex bilioso & acri influxu, ægrum vesci iubet alimentis mitibus, minimè mordacibus & incrassantibus; inter alia si χηρυκίοις. Item in purulentis, si salsus humor est, pectines aut buccina aut astacum dare non esse alienum asserit. Enumerat verò etiam buccina inter cibos, qui succos vitiosos generant, podagræ pituitosæ præcessores. Nicander strombos, pectines, buccina in cibo contra dorycnium celebrat, & Kiranides contra cicutam. Galenus aliàs inter abstergẽtia, quæ pilos attenuãt, buccinorum aliorumuè ostreorum testas vstas cõnumerat; aliàs vt ne cui penis arrigi possit; buccinum vstum lotio bouis castrati extingui iubet: hocq; in cibis aut potionibus vti, quod verò remanet in vase reponi. Ad oris terros absq; vlcere odores, ex eodẽ: Ex ostreis, purpura & buccino cum myrrha vtuntur quidam: cumque cubitum eunt aceto acerrimo colluunt. Ad parotidas emplastra quædam molliora fiunt, vt idem Galenus alibi tradit, cerati forma, ex butyro vel oesypo conflata, ostreis aut buccinis aut purpuris vstis additis. Ibidemq; nimirum in libris de compos. med. secundum locos Archigenes aduersus idem malum buccina marina, aut purpuras vstas melle aut axungia excipi & imponi iubet, vt confestim discutiantur. Ait etiam, buccina, purpuras, & ostrea, vsta conuenire indurescentibus, ac vetustis inflammationibus. Ad choerades discutiendas, Hippiatros quidam, cerycia marina vri iubet, & cum melle cocta cataplasmatis instar imponi. Ad alopeciam & omne defluuium capillorum alphosq; diuturnos, hoc mirabile habet Nicolaus Myrepsus: Buccina vsta & trita in oleo veteri sufficienti subigito, & ad glutinis crassitudinem reducito: raso prius & fricto, illinito. Ad auris dolorem à colore, ex eodem: Viua buccina in oleo elixa illine. Hoc enim naturalem, inquit, quandam vim in se obtinet. Galenus præterea ad ephelidas & lenticulas, purpuras & buccina, vbi expiscatus fueris, iubet in ollulã conijci, & in furnum assanda mitti, deinde ex melle tritis vti. Et apud Aetium quoq; medicamentis ad impetigines miscentur restæ buccinorum vstorum. Testatur Zoographus vulgus apud Germanos inferiores & oceano vicinos contra tussim, inanem præsertim & puerorum, potum solitum è buccini, vel cochleæ marinæ (Kinckhorn ipsi nominant) concha hausturn prodesse putare. Ioan: Guinterius Andernacus buccina ex succo limonum detrita ad genas mulierum dealbandas commendat, præsertim si aliquid argenti viui sublimati vt barbarè vocant, ijsdem inieceris. Paulus Aegineta in suis succedaneis, item Galenus buccinorum loco ostrea substituunt: Dioscorides verò mitulos crematos eundem buccinis effectum præbere scribit: nec non buccina cremata eadem præstare quæ purpuræ, sed vehementius vrere, si quis salis plena fictili crudo adurat: dentifricio conuenire: ambustis vtilitez illini, quibus solui medicamentum non oportet: nam posteaquam vulnus cicatricem duxerit, ipsum in testæ modum indutatum, sponte sua decidere. Fiari denique etiam ex buccinis calcem.

Ad Cardialgiam.

Ad oculorũ dolorem.

Contra dorycnium, & cicutam.

Ad penem arrigendũ.

Ad oris retros odores

Ad alopeciam.

Ad Auris dolorem.

Contra tussim.

Ad ambusta.

Galx:

DE BVCCINO PARVO & Striato. Rondeletij. Cap. VII.

INTER buccinorum genera, inquit Rondeletius, hæc duo reperi, paruũ, lineis frequentibus asperiusculum: vt fortasse illud sit buccinũ Plinij purpura minus, ijs quibus vetustior Plinij lectio non placeat: neq; succo neq; partibus internis à superiore differt. Alterum huic simile est, nisi quòd lineas prominentiores habet, & transuersas, vt striatum merito dici possit. Est & testa spissiore durioreque. Habet hic præter duas Rondeletij icones, duas alias paruas, admodum inuicem differentes, ex Zeographo, vnam ab eo ad nostras conchas effictã, alteram cum duabus mucronibus: quales ego etiam inter turbines depingam cùm purpuram ferre dubitem. Addidi denique & ego Buccini parui genus, quod à Rondeletij paruo buccino parum differt.

Buccina Plinij minor.

Buccinum paruum & ſtriatum Rondeletij.

Buccina ſtriata alia Zoographi.

Buccini parui genus Zoographi.

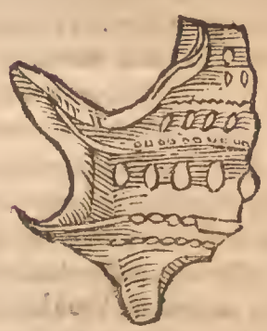

Buccina parua alia authoris.

DE MVRICE. Cap. VIII.

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

Murex multa ſignificat.

MVREX, inquit Rondeletius nomen eſt polyſemum. Significat enim in primis non ſolùm Buccinum, vt nonnulli voluere, ſiue Cerycem, ſed & Purpuram, vt rectè iudicauit Hermolaus, nec non etiam Conchylium propriè dictum, vt mihi videtur, quãquam in hac ſignificatione in promptu non ſit authoritas aliqua veterum: cõijcio tamen id inde quòd Murex paſſim accipiatur pro omni purpureo colore, ſitne vel Purpuræ, vel Buccini, vel Conchylij: idem enim eſt tinctum eſſe Murice, quod tinctum eſſe Purpura vel Cõchylio. Atq; in hac ſignificatione Muricem mihi accepiſſe Plinius videtur, dũ ait: Tranſalpina Gallia herbis Tyrium atq; Conchylium tingit, omneiſq; alios colores: nec quærit ſi in profundo Murices. Ita quoq; Scaliger, oſtendens animalia nonnulla nunquam mutare locum: quale eſt, inquit, Muricum genus, adhærens ſaxis, nobile diuini carmine Maronis.

Murex pro purpureo colore.

Pro colore ex Murice. Li. 22. c. 2.

Lib. 1. de plant.

Sumi verò priuatim pro Purpura conſtat ex hoc Martialis:

Sanguine de noſtro tinctas ingrate lacernas
Induis, & non eſt hoc ſatis, eſca ſumus.

Pro Purpura.

Indeq; & Murex Tyrius à Virgilio dicitur:

——Tyrioq; ardebat Murice lena.

Pro aſperitate.

Et ab Ouidio Phocaicus. Neq; aliam ob cauſam Murex pro aſperitate ſumitur: Purpura enim acutiſſimos inter cætera Teſtacea aculeos habet: ita Virgilius dixit:

Muricata cacumina quid.

——Et acuto Murice remi
Obnixi crepuere.

Sic quoq; carduis muricata dicuntur cacumina, id eſt, aculeata. Ita quoq; Murices vocantur machinulæ ferreæ, doloſæ, tetragona forma, quæ in quamcunq; partem

A partem incubuerint, vnum aut plures aculeos infectos protendunt. Meminit Q. Curtius his verbis: Bion quidam transfuga nunciat regi murices ferreos in terram defodisse Darium, qua hostem equitem emissurum esse credebat. Meminit & Valerius Max. de Scipione Aemiliano: Suadentibus quibusdam, vt circa mœnia vrbis, quam obsideret, ferreos murices spargeret, ne subita eruptione hostes impetum in præsidia nostra facere possent. Vocantur à Græcis τρίβολοι, vt rectè annotauit Budæus, vt & herbæ quædam muricatis similiter seu mucronatis pericarpijs, vna terrestris, altera aquatica. Erant verò vt apud Hieronem est videre tria muricum genera, quibus in militia prisci bellatores vtebantur, nempe ferrei, quos dixi, item lignei, & labdarei: sed & ferrei ignem artificiosum ferentes, quibus mucronibus suis vbicunque iactati fuerint, affiguntur, & flamma quam gestant, locum, cui affixi sunt, comburunt, de quibus etiam ignem ferentibus idem Hieron meminit: ex his duo postrema, præsertim tertium, vsque in hodiernum diem in vsu sunt. Ex quo arbitror M. Catonem censuisse forum muricibus sternendum, quod scilicet Plutarchus in libro de fœnore esse ait ἀσεβῶν χῶραν, hoc est, impiorum regionem. Vsus erat eiusmodi muricum vel similium in tormentis, quod me docet A. Gellius, de morte B Attilij Reguli agens: Tuditanus, inquit, somno diu prohibitum, atque ita vita priuatum refert. Idq; vbi Romæ cognitum est, nobilissimos Pœnorum captiuos liberis Reguli à Senatu deditos, & ab ijs in armario muricibus præfixo destitutos, eademq; insomnia cruciatos interijsse. Cùm itaq; purpuris acutissimi sint aculei, bas potius murices, quàm buccina priuatim, vocandas arbitrarer, quanquam murices ceryces vertat nonnunquam Plinius: nec placet eorum iudicium, qui propriè solum buccinum significare volunt: buccino enim qui aculei? Appelloque vnà cùm Rondeletio murices, qui & turbinati sunt, & longos firmosq; aculeos siue clauos habent. Probo item Perotti etymum qui murices dici existimat ab asperitate murorum. Sic quoque Isidorus, murex, inquit, cochlea est maris dicta ab acumine & asperitate quæ alio nomine conchylium nominatur, propter quod circumcisa ferro lachrymas coloris purpurei emittat, ex quibus purpura tingitur; & inde ostrum appellatum, quod hæc tinctura ex testæ humore elicitur. Non probo verò eos qui à Græco vocabulo κήρυκες latinum murices desumptum conijciunt, ex quibus sunt Bellonius, & Zoographus. Præterea præter buccinum concha Venerea muricis nomine comprehenditur à Plinio, vt dum scribit muricem latiorem purpura, neque C aspero, neque rotundo, neque in angulos prodeunte rostro, sed simplice concha, vtroque latere sese colligente. His enim verbis concham veneream descripsit, vt suo loco patebit. Pro buccino accipi ab eodem, cùm in purpura, tùm in buccino dictum est. Idem Plinius deniq; muricum generis esse scribit, quæ vocant Græci colycia (alij corycia) turbinata æquè sed minora multo: efficaciora etiam & halitum oris custodientia. Athenæus verò hæc (inquit Hermolaus) non muricum, sed chamarum generibus contribuit, easq; in Macedonia χωρύκας dici, Athenis κρεμὺς, in cætera Græcia tracheas, hoc est asperas vocari prodit: quod & Plin. secutus ferè, alicubi videtur, sic ille. Noster Plinij codex sic habet, Muricum generis sunt quæ vocant Græci colycia, alijs corythia, turbinata æquè, sed minora multò. Hermolaus corycia suspicatur legendum, quòd Athenæus scribat, chamæ genus quoddam Græcis vocari χωρύκας in Macedonia, quas Athenis κρεμὺς dicant. Sed muricum & chamarum genus diuersum est. Hoc etiam animaduertendum, inquit Zoographus, post corophia, aut potiùs corythia in verbis Plinij, commatis non puncti notam esse signandam, vt per appositionem mox sequatur, concharum genera Vuottonus tamen coryphia (sic enim legit per y. non coriphia) à colycijs corythijsue non distinguit. Congenerum omnium, inquit idem Vuottonus, quæcunque scilicet turbinati sunt generis suauissima iudicantur coryphia: Suntq; ori & stomacho grata: aluumq; & vrinam cient, atque D oris bonum reddunt odorem. Copiosiùs alunt iurulenta, assa verò dura sentiuntur. Horum papauer buccinorum more stringit potiùs. Iam verò muricem colorem purpureum (nimirum quemlibet, purpuræ, buccini, & conchylij) Nonius significare scribit. Et sacrum muricem apud iurisperitos ideo nonnulli dici volunt, testante Cælio, quia eo inficerentur vestes Imperatoriæ.

Lib. 4. Murices ferrei.

Tribuli herbæ.

Muricum bellorum tria genera.

Lib. 6. Att. noct. c. 4.

Murices quid propriè sint.

Etymon.

Lib. 12. Orig. c. 6.

Contra Bellon. & Zoographum.

Lib. 9. c. 25.

Conchæ Venereæ descriptio.

Colycia, muricum genus.

Lib. 32. c. 7. Plinij locus notatus.

Pro colore.

Sacer murex cur dicatur Iurisperitis.

Horatius: *Tebis Afro murice tinctæ vestiunt lanæ.*

Præcipuè tamen colorem purpuræ significat: quare & apud Cælianum legitur, vt Bayfius citat, Murices quoque purpuræ vsum præstant, in Tyro nobiles. Horatius in epistolis:

Muricibus Tyrijs iteratæ vellera lanæ.

Ouidius quoque Tyrium muricem de purpureo colore dixit:

Nec quæ de Tyrio murice lana rubet.

Item

Item alibi: *Phocaico bibulas tingebat murice lanas.*
Virgilius. *Ipse sed in pratis aries iam suaue rubenti*
murice. Et alijs in locis, quæ vti etiam aliorum authoritates cùm sint innumeræ, superuacaneum fuerit citare. Κάλχω dixi esse florem vel animal, quo tingitur purpura, scilicet ex

Καλχη. Scholiaste Nicandri, qui præterea in hunc eiusdem poëtæ locum: σρόμβων δὲ πολὺ πλέον, ἤτοι κάλχης Κυραφόδος, annotat κάλχω esse speciem πορφύρας, id est, Purpuræ qua mulieres

κόχλος. tingãt κάλχιον; vnde καλχαίνειν, τὸ πορφύρειν. Scholiastes Sophoclis dicit esse κόχλον. Κοχλοι autem sunt, qui velint esse piscem à Latinis Muricẽ appellatum, diuersum à purpura. Vtcunque sit, καλχη non male exponitur purpura (intelligo autem de pisce) quam & καλυκα

Κάλυξ. vocari tradit Hesychius: nam de κάλυξ loquens, ait: σημαίνει δὲ καὶ τὸ θαλασσίαν πορφύραν.

GENVS. FORMA.

Contra Perottum. Murices inter Cõchas numerari.

PEROTTVS purpuras inter conchas potiùs enumerat, muricem inter ostreã ob scabritiẽ corticis: quod idcirco non laudat Zoographus, quoniam scabrities testarum longè diuersa est, in ostreis superficie tota exasperata, in muricibus verò & purpuris eminentibus per interualla aculeis quibusdam. At verò nullo modo accipiendam esse eam opinionem ex superioribus liquere potest, in quibus muricem de purpura quoque sumi determinauimus: approbauimusque iudicium Rondeletij, qui murices longos & firmos aculeos habere voluit, quod Plinius quoque comprobare videtur, dum ait: Firmiora iam testæ murices & concharum genera. Sed cùm buccina, quæ & ipsa murices Plinio vocantur, aculeis careant, ac tantùm obtusa habeant tubera, existimo, vt antè etiam dixi, muricem præcipuè purpuram significare ob allatam rationem. Præterea epitheta mur-

Muricis epitheta. cum purpuræ præcipuè conueniunt vt Afer, Tyrius, Sidonius, Getulus, Baianus, Phocaicus, Tarentinus, Assyrius, Oebalius. Ab hisce enim locis purpuram celebrati in purpura dictũ est: cætera verò epitheta quæ à colore petuntur, ab buccinum quoque minus quam ad purpuram extenduntur (Purpuræ colorem ex Plinio, buccini colori prætulimus.) vt fulgens, suaue rubens, olidus, auratus, sacer, radiatus, stellans, rutilus, ardens, purpureus, pugniceus, flagrans. Murex verò intortus Valerio Flacco, meo iudicio buccinum est, in

Argonauticis.

DENOMINATA.

Scolymo muricata cacumina

MVRICIS nomen ad aculeos plantarum quoque extendi, quod suprà annotabamus, habemus apud Plinium, qui Scolymo muricata cacumina esse dixit: & alibi, carduo cùm satiuo, tum syluestri, folia, inquit, pauca, spinosa, muricatis cacuminibus. Muricati gressus Fulgẽtio, sunt formidulosi & pauendi. Intuemur (inquit) arua, quibus adhuc impressæ bellantium plantæ, muricatos (quod aiunt) sigillauerunt gressus. Muricatim, aduerbium, inquit Budæus, est conuolutim, in modum muricis: sic Plinius, vertice dixit muricatim intorto, quod Columella, margine in mucronem emisso. Colores, muriceus, ostrinus, conchyliatus, à Thylesio nominantur cum purpureo. In Codice Iustiniani libro vndecimo, titulo de monetarijs & murilegulis, murileguli Budæo dicuntur, quasi muricarij à muricibus legendis.

Muricati gressus qui Muricatim

VSVS IN CIBO.

Salsedo vt eximatur.

XENOCRATES, vt in interpretatione Ioannis Baptistæ Rasarij legitur, murices scribit esse salsos, viroſos; verũ succurri eis liquore Cyrenaico, ruta & aceto: ventrem turbare, vrinam ciere, ori ingratos, concoctu difficiles, obstruere crasso sanguine, pituitam gignere, & magis adeo recentes: idcirco parandos esse cum acribus, vt sinapi, erucaque: aſlos difficulter secedere, magnam sitim inuehere, grauareque: elixatos, contritos & conditos, minus viroſos esse. Attamen conchula marina, purpura, & murices

Stomachum roborant. tanquam cibi stomachum roborantes laudan-

cur à

A tur à Scribonio Largo compos it. 104. & Celsus quoq; murices eibis stomacho aptis annumerat: item apud Macrobium murices cum alijs conchis apponuntur in epulo, quo die Lentulus flamen inauguratus est: deniq; apud Horatium legimus in Sermonibus. *Sat. 4. li. 2.*

Murice Baiano melior (aliàs potior) *Lucrina peloris:*

Coquuntur autem murices & purpuræ, vt scribit Platina, eodem modo quo cætera conchylia.

VSVS IN MEDICINA.

MVRICVM carnes appositę, pilos in mammis tollunt. De malo quidem pilari in mãmis qui voluerit, legat ea quæ in cancris fluuiatilibus diximus. Muricum cinerẽ cùm nominat Plinius (nã is ferè solus ex eis hoc nomine remedia præ- B scribit) ex testis duntaxat crematis cinerem intelligi vult Zographus: id quod, inquit aliquando exprimitur, plerunq; omittitur. Semel tamen ad discutiẽdas verendorũ pustulas, Muricum (inquit, nimirum Plinius) vel purpurarum testæ cinis cum melle prodest: efficaciùs crematarum cum carnibus suis videtur autem eadem fermè vis & communis testarum maris omnium cineri inesse: nisi quod efficaciorem ex durioribus solidioribusque testis existimo. Et quoniam κήρυκες Plinius aliàs murices, aliàs buccina interpretatur: remedia quæ superiùs buccinis attributa sunt ex Græcis authoribus, muricibus etiam Plinianis prorsus conuenire idem Zographus existimat: mihi purpuris quoq; ea conuenire videntur, cùm scilicet purpuras vnà cum muricibus non coniungit, vt aliquoties facit, nam sic buccina intelligit. Mituli quoq; cremati eundem buccinis effectum præbent, teste Dioscoride: addit Zographus, paulò ignauiorem: purpuræ verò & conchylia vndiquaque similem. Pro buccinis ostrea substituit author antiballomènων. Mituli quoque vt muri- C ces, cinere causticam vim habent, & ad lepras, lentigenes, maculas. Lauantur quoq; plumbi modo, ad genarum crassitudines & oculorum albugines, caligineſque; atq; in alijs partibus sordida vlcera, capitisq; pustulas. Hæc Plinius, ex quo sequentia etiam remedia omnia, vbi alterius authoris nomen non addetur, decerpsimus. Myaces cremati, vt murices, morsus canũ hominumq; cum melle, lepras, lentigines sanant. Muricum cinis cum oleo tumores tollit. Muricum vel purpurarum cinis vtroq; modo, siue discutere opus sit, siue concoctos emittere, panis refillit: quidam ita componunt med camentum: ceræ & thuris drachmas xx. spumæ argenti xi. cineris muricum x. olei veteris heminam. Capitis vlceribus muricum vel purpurarum testæ cinis cum melle vtiliter illinitur, (item) conchyliorum: vel, si non vrantur, farina ex aqua doloribus. Muricum vel conchyliorum testæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus, cuteinq; erugat, extenditque septenis diebus illitus, ita vt octauo, candido ouorum foueantur (aliàs foueatur.) Muricum genetris sunt, quæ voeant Græci colycia, alij corythia, turbinata æquè, sed minora multo, efficaciora etiam & oris halitum custodientia. Parotides muricum testæ cinere cum melle, vel conchyliorum ex mulso curantur: Testis cadi sallamentarij tusis cum axungia vetere, muricumque cinere ex oleo ad parotidas strumasque vtuntur. Muricum cinis dentifri- D cium est. Sammonicus

Adpilos è mãmis tollendos.

Ad pudẽdorum pustulas

Cineris vis caustica.

Ad canum morsus.

Ad lepras.

Ad tumores.

Ad panos.

Ad capitis vlcera.

Ad faciei maculas.

Dentifricium.

Ceruino ex cornu cinis est aut vngula porcæ
Torrida, vel cinis ex ouis, sed non sine vino:
Murinis aut tosti, vel bulbi exsuncta fauilla.

Mammas muricum vel purpuræ testarum cinis cum melle efficaciter sanat. Carbunculos de veteris exterminat muricum vel purpurarum in carbonibus vstarum cinis cum melle permixtus, vt Marcellus Empiricus ait. Plinius hoc remedio, efficaciore si cum carnibus suis crementur, pustulas verẽdorum discuti scribit. Oleum cicinum cum cinere muricum, sedis inflammationibus prodest, item psoræ.

DE MVRICE MARMOREO Rondeletij. Cap. IX.

Nominis ratio.

MVRICES, inquit Rondeletius, hic appello, qui & turbinati ſunt, & longos firmoſque aculeos ſiue clauos habent, quos, vt internoſcerentur, quàm maxime proprijs nominibus potuimus, diſtinximus. Eum quem hic exhibemus, à candore duritiaque, qua marmor candidum æmulatur parte externa, marmoreum appellamus. Parte interna ex albo purpuraſcit. Teſta grauis eſt, denſa, ſolida, aculeis multis horrẽs, figura inter buccinum & conchylium media, ampla, vt merito δεκαπόδιλος dici poſſit, quemadmodum purpuræ ſpecies quædam. Terreę eſt ſubſtantiæ, frigidæ & ſiccę cum detergendi vi, ob falluginẽ quam ſeruat. Quare ad dẽtifricia vti poſſumus, & in epuloticis medicamentis. Vritur facilè atq; in cinerem redigitur, & acrimoniam aliquã ob empyreum acquirit, quam diligenti ablutione deponit. Calcis itaq; modo elota cum oleo roſato in vnguentum reducitur. Ambuſtis medetur, cicatricemq; pulchram inducit. Adhęc omnia feliciter vti poſſumus. Carnem atq; operculum, purpurarum, buccinorũ carni operculiſq; rectè aſſimilari iudico: ſed hæc in vniuerſum de muricum ſubſtãtia dicta ſint. Hæc Rondeletius.

Teſtæ deſcriptio.

Ad dentifricia.

Murex marmoreus Rondeletij.

Alterius deſcriptio.

Cuius ego iconi aliam adieci cuiuſdã muricis, vel conſimilis cõchylij buccinæ ab vna parte ſimilis, ſine vllis aculeis, ſineq; vlla aſperitate, in medio dorſo tubera habet ſed valde obtuſa & depreſſa, & turben eius pro tota cochleę portione exiguũ quinq; inuolucris conſtans: Subſtantia tota eſt marmorea duritie, color cũ intus, tũ foris flaueſcit, & nõnullis in locis candicat. Supina parte valde latus eſt & longè vltra turbinem latitudo extenditur: foramen autem mediam ferè partem occupauit, quaſi vt in conchis veneris conſpicitur, vt inde fortaſſis Plinius has quoque ſub muricis appellatione comprehẽderit. Aliam addidit figuram Zoographus, quæ quoque hic adiungitur: Ait eſſe conchæ cuiuſdam ſeu muricis Orientalis, quam Venetijs ſe nactum ſcribit, & in ea margaritas quoque gigni, à quodam audiuiſſe, ſed neſcire ſe quàm verè. Color forinſecus palleſcit, inquit, intrinſecus cũ pulcherrimo ſplẽdore ex albo roſeus eſt. Labrum exterius protendit ſe & dilatat in marginem: mucrones infra caput ſeu conum teſtæ duo magni ſed obtuſi prominent. In ipſo cono parui admodum & ſubrotundi per ſpiras deinceps non aculei ſed tumores viſuntur. Addidi item ego alium marmoreum muricem, turbine acutiſſimo atque longo & exili, vndique ſtriatum, aut potiùs vndatum. Habes deinde alios duos murices marmoreos, vnum item totum candidum; alterum purpuraſcentem. Poſtremo loco datur marmoreæ duritiæ murex aſperis mucronibus inſignis, colore rubro, cinereo & albo, prona & ſupina parte depictus.

Alterius forma ex Zoographo.

DE

Murex marmoreus supinè depictus.

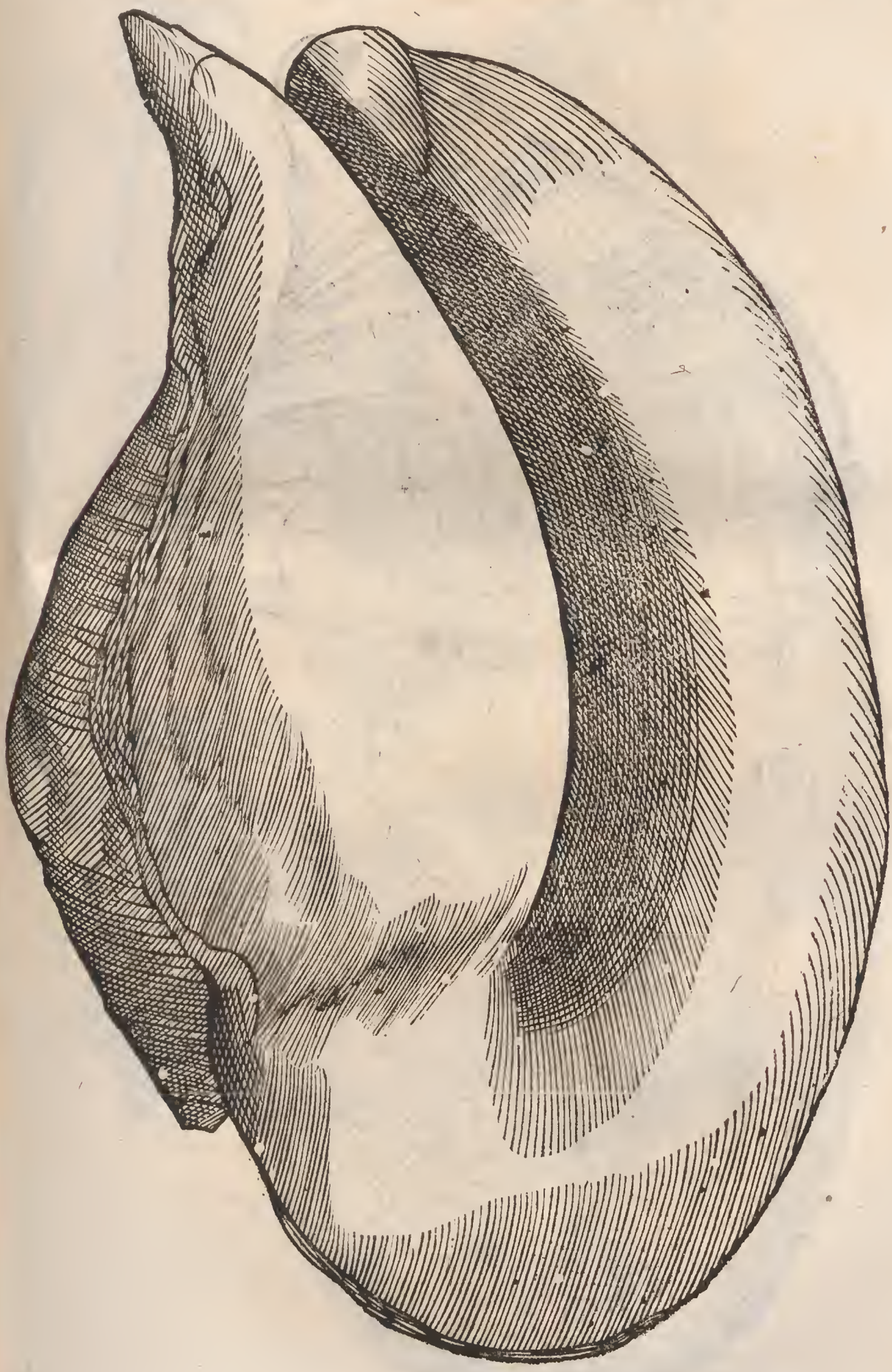

Murex marmoreus idem prona parte depictus.

Murex marmoreus Zographi.

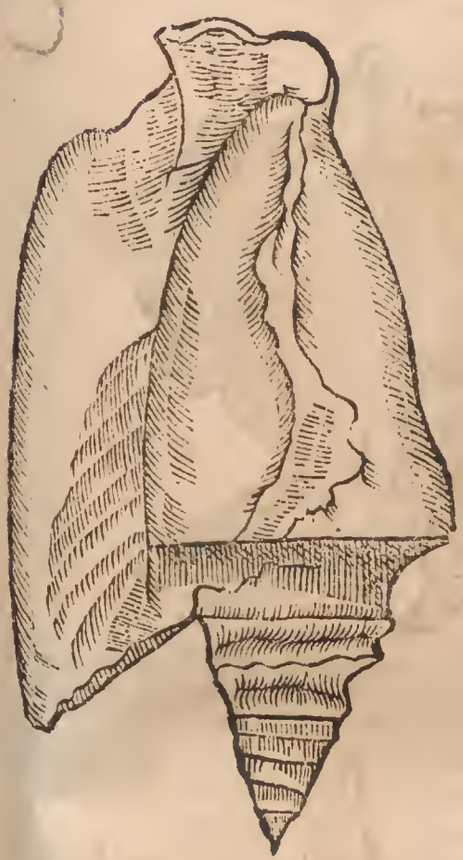

Murex marmoreus striatus, & virgatus.

Murex marmoreus purpurascens.

Murex marmoreus candidus.

Muricis ſpecies appendicibus aſperis, colore rubro, cinereo & albo, prona ac ſupina parte depicta.

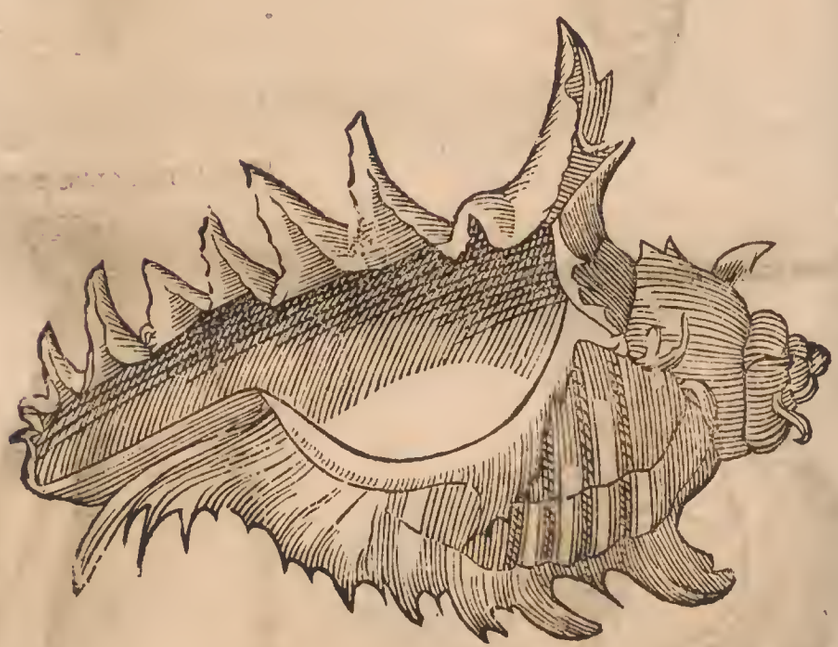

DE MVRICE TRIANGVLARI. Cap. X.

HIC altera parte Murex, inquit Rondeletius, planus; altera ferè rotundus; ſed ita vt vtrinq; duo ſint latera, tertium plana pars efficiat, à qua figura, quæ huic propria eſt, triangularis iure dicitur: aculeos habet breues & firmos, vario eſt colore, foramen duplex habet rugoſum, quo ob teſtę amplitudinẽ & breuitatem, ſonus editur grauis & triſtis. Teſta tota ad Conchylij teſtam magis accedit. Operculum quum vritur, fumum emittit, ob id pingue aliquid habet. Quare in oleo amygdalino decoctum in aurium doloribus vtiliter vſurpatur.

Murex

Murex triangularis Rondeletij.

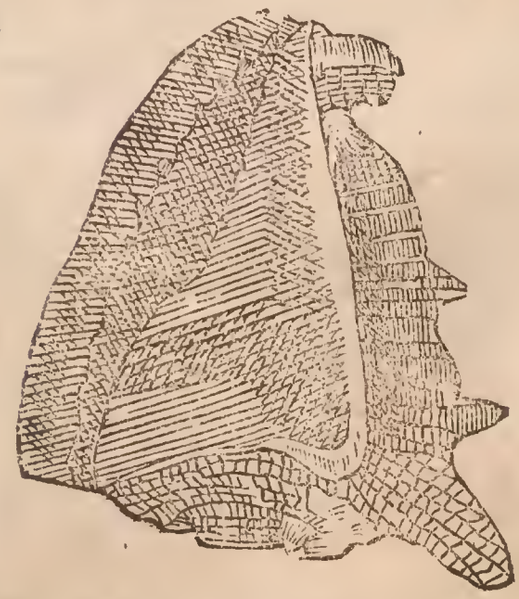

DE MVRICE LACTEO. Cap. XI.

MVRICEM, quem hic ex Rondeletio repræsentamus, à lacteo colore, lacteum nũcupauit. Turbine, inquit, obtusiore est, quàm cæteri. Exochas & tuberculi potiùs habet, quàm clauos siue aculeos. Testa ad fucos vti possumus Concharum Venerearum vice. Quem Lacteo ei Murici coniunximus ceu vel eundem, vel saltem congenerẽ, exochas habebat paullo longiores quàm monstrat icon Rondeletij, paucioresq;, vt potè ternas tantùm. præterea angustiori est foramine, quin & toto corpore, quod longitudine sua vix septem digitos transuersales non excedit: postremò turben eius oblongum & in acutum desinens, ferè vt in turbinibus propriè vocatis, atq; in eo sex volutæ, exiguis tuberculis decoratæ. Addidi præterea alios duos, vnum turbine acutissimo, & amplissimo foramine. Alterum longè minorem turbine item acuto, mucronibus insignitum rectis, breuibus, obtusis, colore subcinereo. *Capf. 52. cap. 4.*

Murex lacteus Rondeletij.

Murex lacteus noster primus.

Murex lacteus authoris alius.

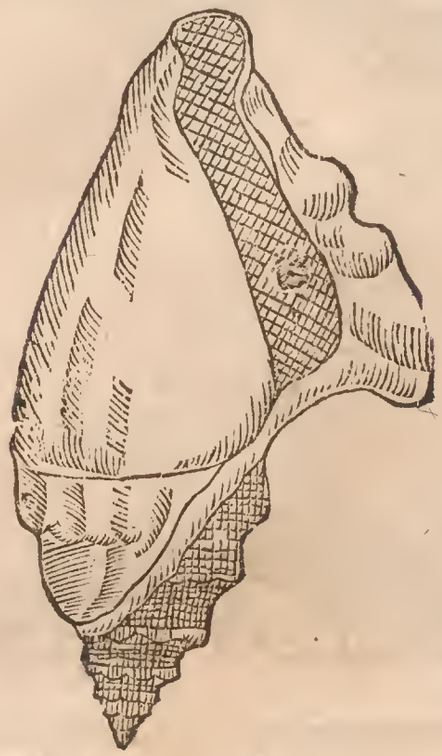

Murex lacteus authoris tertius.

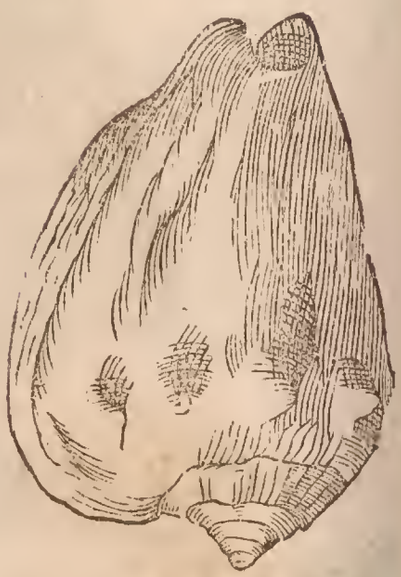

DE MVRICE PVRPVREO Orthocentro. Cap. XII.

ARubicundo colore, & rectitudine aculeorum Muricem, qui hic modò depingitur, nominaui orthocentrum purpureum. Totus enim intrinſecus & forinſecus rubet, magis tamen intrinſecus. Turben verò eius candicat. Mucrones habet duodecim rectos, robuſtoſq; in ſiniſtro quàm in dextro latere longiores. Sex conſtat volutis, ac in iis exigua quædam & obtuſa habet tubercula.

Murex orthocentros purpureus.

DE

DE MVRICE CORACOIDE Rondeletij. Cap. XIII.

VT Anatomici, inquit Rondeletius, omoplatæ appendicem à rostri coruorum similitudine, coracoidem appellarunt, ita nos muricem hunc coracoidem ab aculeis infirmis & rostris coruorum similibus, à nota illustriore & huic propria nomen ponentes. Hæc ille. De colore interim & magnitudine nihil addit: vnde albidum esse suspicor. *Nominis ratio.*

Murex Coricoides Rondeletij.

Murex Coricoides idem ex Zoographo.

DE APORRHAIDE ex eodem. Cap. XIV.

APORRHAIDVM duobus in locis meminit Aristoteles: Gaza muricis interpretatus est. Natices (inquit) saxis adhærescunt more patellarum & muricum (ἀπορῥαίδων) ac cæterorum generis eiusdem, nec nisi tegmine dimoto adhærent, quod velut operculum sibi possident. Vsum enim quem biualuibus pars vtraq; administrat, eundem altera exhibet turbinatus. Caro intus qua oris habitus. Modus hic idē muricibus ἀπορῥαίοις) purpuris, atq; omnibus generis eiusdem. Ex his sunt, qui dubitandi occasionem sumant, sintnè aporrhaides in Muricum, an in lepadum genere. In lepadum quidem genere nec ab Aristotele, nec ab vllo alio disertè ponuntur: duas enim duntaxat Lepadum species ponit Aristoteles, λεπάδα, & λεπαδα ἀγρίαν. Sunt tamen qui ex Lepadum genere esse inde efficī putant, quòd lepadum more saxis adhæreant. Sed non rectè. Nam quanuis lepadum more adhæreant Aporrhaides, non inde tamen efficitur, eiusdem generis esse cum lepadibus. Etenim neritæ adhærent vt lepades, vt ibidem dicitur, tamen à lepadibus genere differunt. Quod si quem mouere debuit Aristotelis locus, in quo vnà cum lepadibus Aporrhaidum meminit, & is qui mox sequitur, ab ea sententia abducere debuisset, in quo cum purpuris & turbinatis Aporrhaides numerat. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἔχει ταῖς ἀπορῥαῖσι, καὶ ταῖς πορφύραις, καὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις, quare aporrhaidem in turbinatorum genere esse censeo, vt ex superiore Aristotelis loco diligentiùs animaduerso perspicuum est. Etenim vt

Caro.

An Aporrhaides sint ex muricum an lepadum genere.

Vt ſaxis adhæreant.

vt lepades adhærent ſaxis, ita neritæ, Aporrhaides, & omnes eiuſdem generis adhærent ſaxis, ſed alio adhæſionis modo. Nam lepades parte altera detecta, & carnem oſtendente affixæ ſunt: neritæ verò & aporrhaides acclinato tegmine, quod illis eſt operculum, ad ſaxa quemadmodum videmus cochleas terreſtres ſaxis & truncis arborum, qua parte carnem oſtendunt, veluti agglutinatas. Ergo operculum habent Aporrhaides & Neritæ, id quod proprium eſſe turbinatis iam diximus. Quibus ſubdit Ariſtoteles operculum neritarum, aporrhaidum atque aliorum turbinatorum eundem præſtare vſum, quem in biualuibus conchis teſtam alteram. Quemadmodum enim in biualuibus, cluſilibus & reſeratilibus à duabus teſtis tota interna caro tegitur, ita à turbinata teſta & addito foramini carnem oſtendenti operculo tota turbinatorum caro occalitur. Ex his efficitur, Nerites & Aporrhaides in turbinatis haberi. Ac Aporrhaidem rectè muricem mihi videtur Gaza conuertiſſe, ob aculeos multos & longos atque acutos, quibus murices omnes armati ſunt, qualis eſt hic quem proponimus. Dicam præterea quod ſuſpicionibus & coniecturis tantùm inductus de Aporrhaide ſentio. Nimirum eſſe eius muricum, ſiue turbinatorum generis, cuius mentionem facit Plinius lib. 32. Muricum generis ſunt, quæ vocant Græci colycia, alij corythia, turbinata æquè, ſed minora multò, efficaciora etiam & oris halitum cuſtodientia. Quod muricum genus priuſquam explicemus, de varietate lectionis dicemus ex Hermolao, qui pro colycia, alij corythia, legendum cenſet ex Athenæo colycia ſiue corycia. Etenim chamæ genus quoddã Græcis ait vocari κωρύκας in Macedonia, quas Athenis κρέας dicant. Cæterùm eas non muricibus, ſed (vt dixi) chamis præſertim trachæis adſcribit, quod & Plinio placuiſſe huius libri calce video. Facit hoc generum affinitas. Hæc ſunt Hermolai verba, quæ vero conſentanea mihi non videntur, neque is Plinij locus ex Athenæo emendari poteſt. Nam ſi κωρύκων nomen chamis competat, idem turbinatis longè diuerſi generis competere minimè poteſt. Neque illud verum affinitate generum fieri, vt idem nomen vtriſque conueniat: ob id chamis etiam tribui in calce operis, neque enim ideo poſt chamæglycymeridas ponit colycia ſiue coryphia, quòd chamis id nominis tribui velit, ſed quia elementorum ordine piſces recenſet. Quam ob cauſam poſt chamætracheas, chameleas, chameglycymeridas, ſubiungit colycia & coryphia, quia à littera C. incipiunt. Vtroq; igitur Plinij loco coryphæa legendum conijcio, intelligiq; id muricis ſiue turbinati genus, quod aporrhaidem vocat Ariſtoteles. nomen enim optimè quadrat, quoniam κορυφὴ ad omnia extrema & ſumma transfertur; inde κορυφαῖον, quod ſummum eſt & extremum. vnde turbinata hæc in quibus aculei eminent, coryphæa dicentur. Id etiam conuenit, quod multò minora ſint reliquis. Sed hæc pro ſuſpitionibus habeantur. Hæc itaq; Rondeletius. Sed de icone quam ponit, nihil loquens. Ego binos huiuſmodi murices reſeruo in muſæo appenſos: quorum maior cuius hìc effigies pronè & ſupinè picta datur, marmorea eſt duritia, & cùm forinſecus, tum extrinſecus candicat: alter, intus ex albo purpuraſcit: extrà ferè croceus eſt: Vterq; ſeptem habet aculeos, non in dorſo, aut turbine, ſed ab vno tantùm latere, canaliculatos ferè, hoc eſt, in quorum medio fouea conſpicitur. Turben etiam non vt in alijs turbinatis, integer deſcendit, ſed dimidium eius tantùm conſpicitur; nam altera pars intus latet. In dorſo tres potiſſimùm habent extuberantias ſeu proceſſus, at in turbine plures, ſed exiguos.

Operculi vſus in turbinatis.

Colycia eſſe Aporrhaides.

Plinius correctus.

Aporrhaidũ authoris deſcriptio.

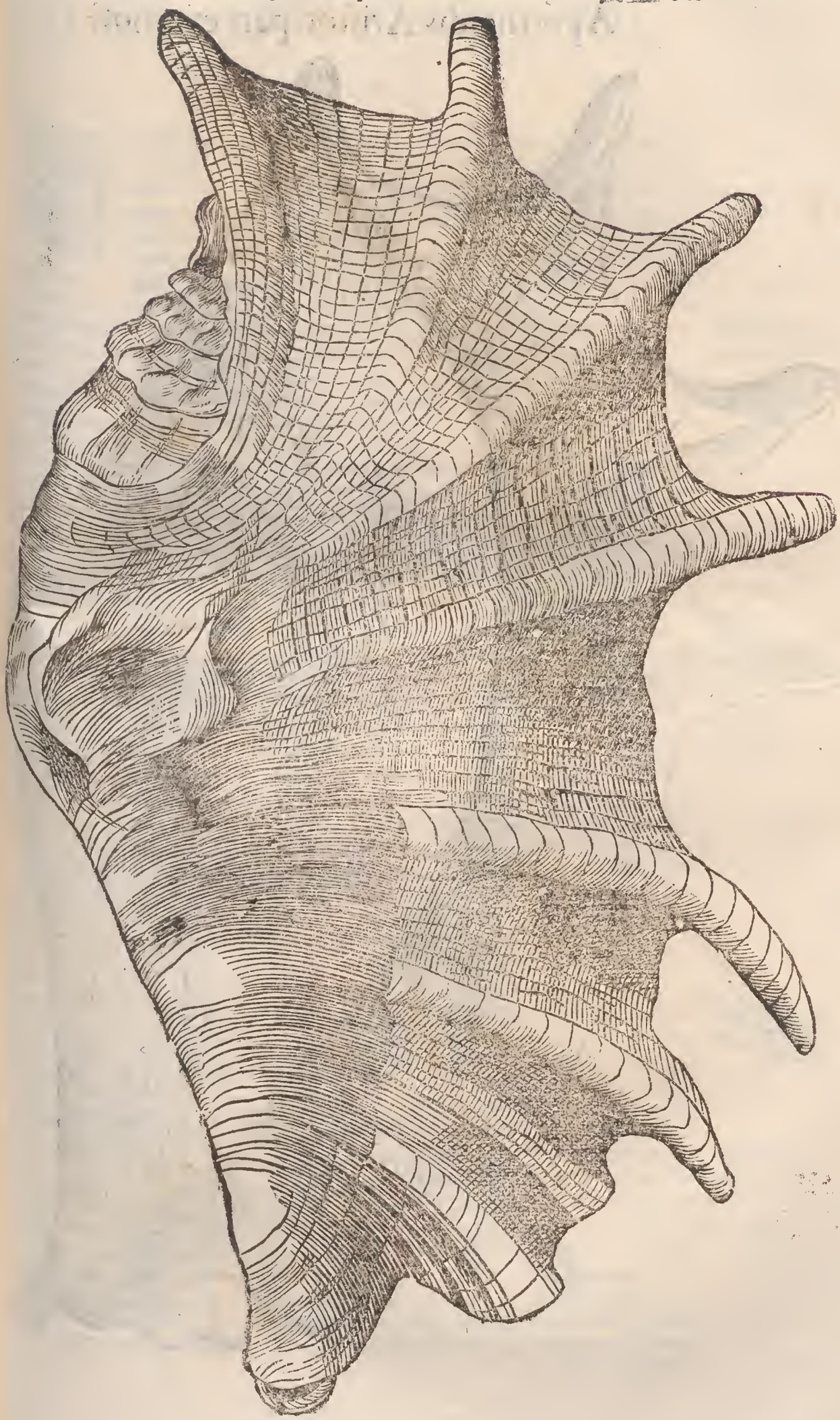

Aporrhaidis Ariſtot. pars exterior.

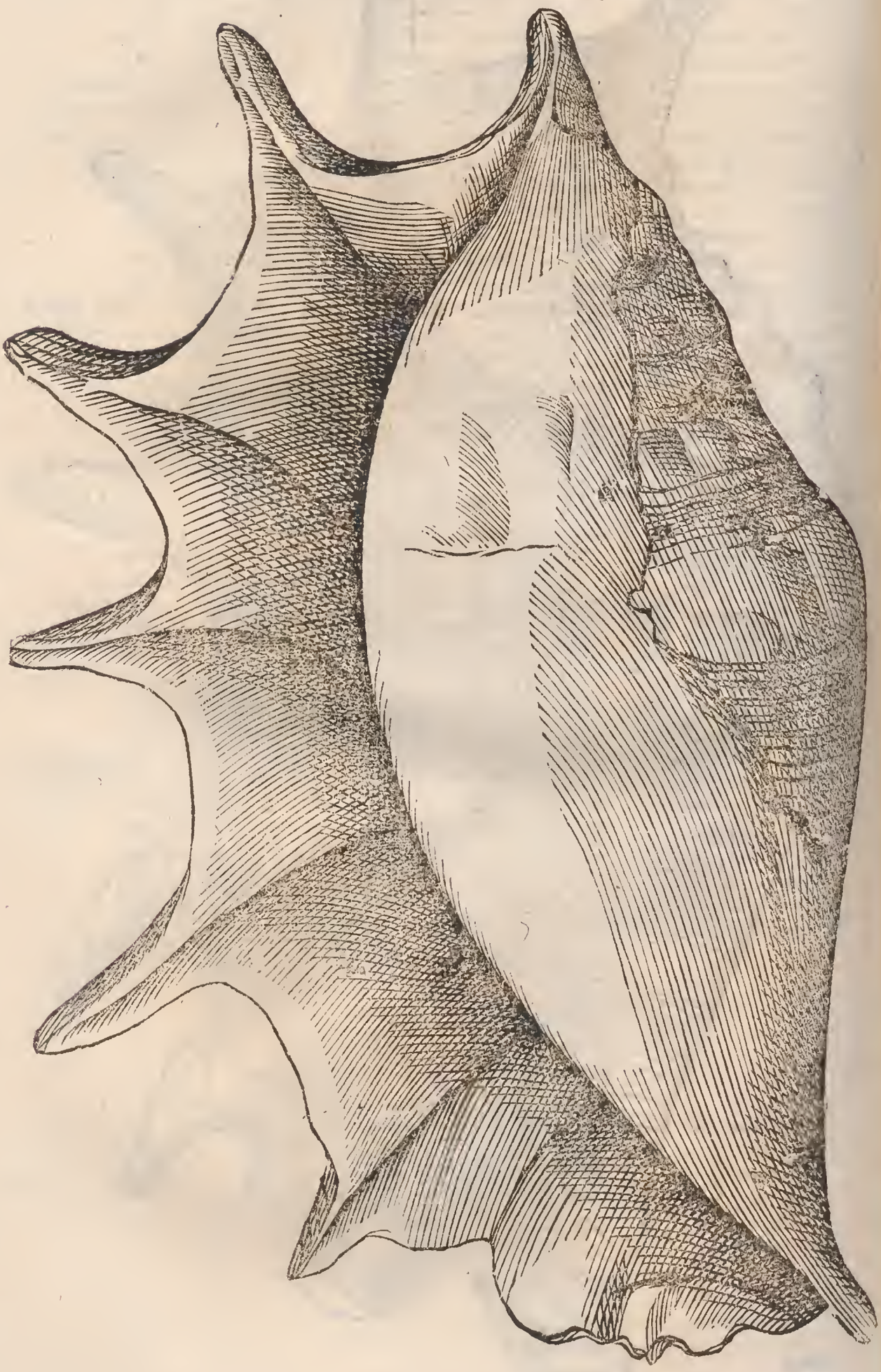

DE CONCHYLIO. Cap. XV.

ATIS superquè ostensum à nobis est nomen Conchylij & pro vniuerso testaceorũ genere, & priuatim pro vnica tantùm specie eorundẽ apud veteres accipi: & cùm species est priuata, non purpuram significare, neq; *Pro purpura.* etiam buccinum, sed ab his concham esse peculiarem, nimirum qualem hic ex Rondeletio exhibebimus subiecte, buccino valde dissimilem, & nullis purpurarum more aculeis muricatis circumuallatam. Muricis tamen species est, cùm scilicet murex pro colore sumitur; quod innuere fortè voluit Franc. Massarius, dum ait: Murex conchylium per excellentiam dicitur; vnde vestis tincta murice, conchyliata dicitur. Et rursus: Hæc verba Plinij, In conchyliata veste cætera eadem *Conchyliata vestis vnde.* B sine buccino, si volumus, inquit ille, exponere, vti certè aliqui exponunt, conchyliata veste, id est, tincta murice, erit contradictio in verbis Plinij. nam si verum est, quòd suprà ex verbis Aristotelis & Plinij inuicem collatis ostendimus, hoc est, Plinium Cerycem modò muricem, modò buccinum conuertisse, ac propterea buccinum esse, qui ceryx, murex, & conchylium appelletur, cùm duo præsertim concharum dixerit esse genera, quæ tingendis vestibus vsui essent, videlicet buccinũ minor concha & purpura, quo pacto verba hæc, scilicet conchyliata veste, exponi poterunt tincta murice, siue buccino, cùm buccinum & murex, vti retulimus, eadem esse constet? Necesse igitur erit vel negare coniecturam nostram Aristotelis fundamentis superiùs roboratam: vel dicere, quòd verba, conchyliata veste, hoc loco non significent tincta murice, sed ipso conchylio, vt cõchylium sit conchatum genus diuersum à murice siue buccino. Plinius trigesimo secundo volumine inquit, muricum vel conchyliorum testæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus, vt sit sensus: cinis testæ eatum concharum quæ murices, vel earum quæ conchylia appellantur, maculas in facie mulierum purgat. sicuti etiam inferiùs eodem trigesimo secun- C do volumine muricem à purpura distinxit his verbis: muricum, vel purpurarum cinis vtroque modo &c. Notauit item Massarius poni conchylium & pro ipso colore, sicut pur- *Conchylium pro colore.* pura murexque. Quod authoritatibus aliquot veterum confirmare non fuerit ab re. Plinius cùm de luxuria concharum in cibo diceret, subdit: sed quota hæc portio est reputantibus purpuras, conchylia, margaritas? Et alibi: In Apenninõ frutex est qui vocatur cotinus, ad lineamenta modo conchylij colore insignis. Et rursus: Transalpina Gallia herbis Tyrium atque conchylium tingit, nec quærit in profundo murices. Item alib: Tyri nobilitas nunc omnis conchylio atque purpura constat. Item: Vidimus iam & viuentium vellera purpura, cocco, conchylio, sesquilibris infecta, velut illa sic nasci cogente luxuria. De conchylio, murice, purpura coloribus ac vestibus multa idem habet lib. 9. cap. 36. Sed vnde, inquit, conchylijs pretia? quis (quibus) virus graue (vnde & castorij nomen fortè ei inditum) in fuco (id est in colore, vel tinctura: alias fusco, quod non probat Zoographus) color austerus in glauco, & irascenti similis mari. Et mox: Concharum ad purpuras & conchylia eadem quidem est materia, sed distat temperamento. Et cap. 37 Purpuræ calculosæ appellantur à calculo maris, mire apto conchylijs, & longè optimo (alij aliter legunt) D purpuris &c. In conchyliata veste cætera eadem sine buccino: præterquè ius temperatur aqua pro inuiso humani potus excremento dimidia & medicamina adduntur. Sic gignitur laudatus ille pallor, saturata fraude, tantoq; dilucidior, quanto magis vellera esuriũt, (id est non saturantur.) Et alibi: Phycos thalassion (id est, fucus marinus) conchylijs substernitur. Hæc omnia ex Plinio. Conchylia Coa etiam Iuuenali dicuntur in octaua satyra, vestes conchyliatæ aut conchylio infectæ. Et Marcellus Empiricus meminit lanæ pur- *Conchylia Coa.* pureæ optimè in conchylio tinctæ. Confundunt autem authores istæc nomina, conchylium, muricem & purpuram, ob consimilem colorem: quam enim vestem alij purpura tinctam scribunt, alij conchyliatam nominant, alij murice infectam. Ita Varinus κογχύλιον Κογχύλη. exponit purpuram, & Suidas concham ex qua purpura sumitur. Κογχύλια etiam Hesychio sunt ostrea & purpuræ. Rectiùs tamen dicemus κογχύλια. nam & Varino, qui pleraq; ex Hesychio hausit, κογχύλια sunt τὰ ὄστρεα. quo loco in genere conchylium accipio: nam alioqui differt: vnde Plinius: In Ponto conchylia non sunt cùm ostreæ abundent. Vbi de specie certa eum sentire apparet, nam cùm communiùs accipitur conchylium, ostream

quoque

Lib. 3.

quoque complectitur: Sic Philoſtratus in vita Apollonij: Byblus inſula parua eſt apud Indos, vbi maxima conchylia, muricesq; eximię magnitudinis naſci perhibent. Cùm itaq; conchylium, diuerſum eſſe conſtet à mucronatis muricibus, nec non à buccino: iam quale ipſum ſit explicemus. Conchylium, inquit Rondeletius, ſeruato Graco nomine vocatur à latinis. Suot qui Oſtracium putent dici. Sed illi nomen partis toti accommodant, vel Plinius nomen totius parti dedit: ſic enim lib. 32. cap. 10. Inuenio apud quoſdam oſtracium vocari, quod aliqui onychen vocant. At onyx, inquit Dioſcorides, ἐφίπωμα τῆς κοχλίας, id eſt operculum conchylij. pro quo etiam oſtracium ſumi à Plinio declarant ipſius met verba: hoc ſuffitum vuluæ pœnis mirè reſiſtere: odore caſtorei, melioſq; cum eo vſtum proficere. Quæ eadem ſunt cum his, quæ operculo conchylij tribuit Dioſcorides. Commendat enim vngues, qui odorem caſtorei referunt, eorundemq; ſuffitu excitari tradit fœminas, quæ vuluarum ſtrangulatione concideriot.

Conchylium quid.

FORMA. DESCRIPTIO.

CONCHYLIVM ſecundum eundem Rondeletium eſt ex magnorum turbinatorum genere, ea parte latiùs qua in turbinem deficit, ſine aculeis tuberculiſue vllis. Foramen quo caro interior oſtenditur, non rotundum, vt in purpura & buccino, ſed longum. Tale etiam eſt operculum, de quo ſeparatim hæc omnia ſcripta reliquit. In purpura fatis dem. oſtra ſe nos arbitror, operculũ eius βλάττιον ſiue βλαττιον βιζαντιον ſiue βυζαντος appellari debuiſſe. Nunc oſtendendum nobis eſt blattam Byzantiã Arabum nihil aliud eſſe, quàm conchylij operculum: quos imitati pharmacopolæ noſtri cõchyliorum, buccinorumque opercula permiſta vendentes, blattas byzãtias vocant, has rotundas, illas longas. Serapio libro de Simplicibus cap. 91. Athfar atheb, id eſt, vngula aromatica & blatta Byzãtia Dioſcoridis, eſt conchylium ex ſpecie bus Oſtreorum & eſt ſimiliter de cõchylijs palpir & reperiuntur in regionibus Indiæ, in aquis iuxta quas oritur ſpica nardi. odor autem eius eſt aromatibus, quoniã iſtud animal comedit nardũ, & ipſa colligũtur tempore æſtiuo, quando aquæ deſiccantur. Reperiũtur etiam ex eis in litoribus maris Euxini, & color eius eſt declinans ad albedinem & eſt pinguis.

Blatta Byzantia Arabum.

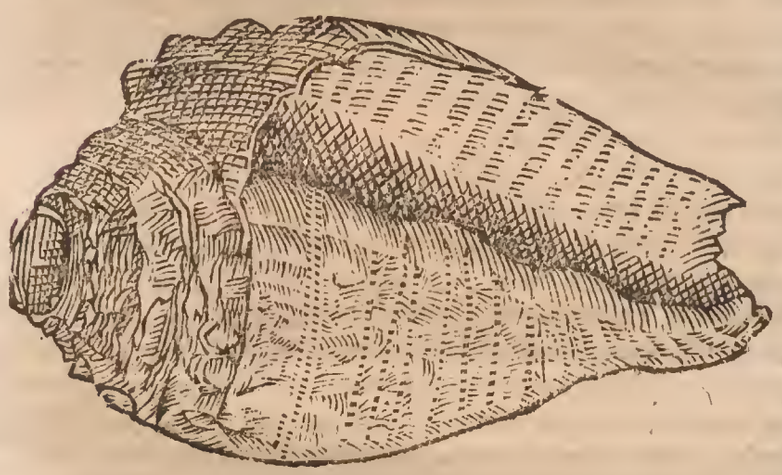

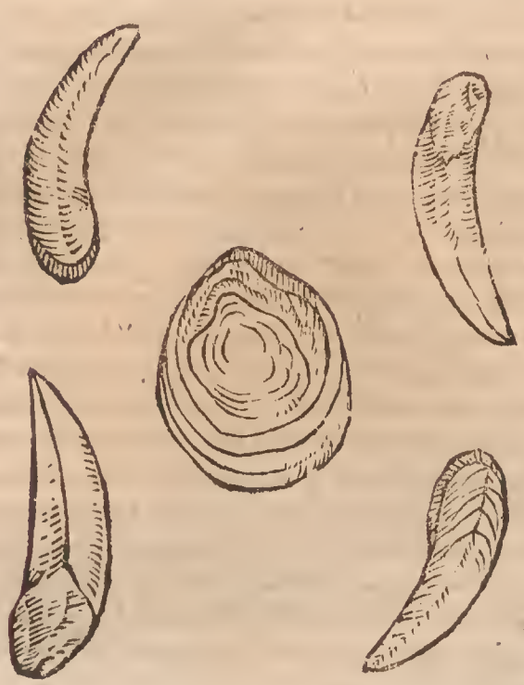

Aguis. Sed illa quæ nascitur in Babylonia est coloris subnigri, & est maior illa, & omnes habent bonum odorem: quando fumigantur, cum eis sentitur sicut odor castorei. Quando igitur fit fumigatio cum eis mulieri habenti suffocationem matricis, & similiter habenti epilepsiam, confert, & quando bibuntur, molliunt ventrem & faciunt omnes operationes quas faciunt ostraca de paraca, vel portura. Eadem repetit Serapio eodē in libro de Purpurarum operculis agens. Quæ omnia ex Dioscoride transcripta esse nemo est qui neget, si illa cum Dioscoridis verbis contulerit, quæ sunt huiusmodi. Vnguis siue onyx, conchylij tegumentum est, ei simile quo purpura integitur, quod in Indiæ nardiferis lacubus inuenitur, suauem ideo spirans odorem, quòd conchylia inibi nardi pabulo vescantur. Colligitur posteaquàm stagnantes aquæ æstiuis squaloribus inaruerint. Laudatissimus, qui à mari rubro defertur, candicans, pinguis. Babylonicus nigrescit, atque minor conspicitur. Ambo odoris gratia suffiuntur, sed aliquatenus castoreum olent. Iidem suffitu excitant fœminas vuluæ strangulatu oppressas, comitialesque. Poti ventrem molliunt. Hæc Dioscorides: quibus planè similia sunt, quæ Serapio de blatta Byzantia literis mandauit. Dicitur autem vnguis à figura: est enim operculum oblongum, auium carniuoratum vnguibus simile. Altera tantùm parte adhærens, id est, crassiore. Quum incenditur, fumum multum emittit, valetq; ad ea quæ tradidit Dioscorides. Sed id propius intuendum quod scribit in Indiæ nardiferis lacubus inueniri, suauemq; ideo spirare odorē, quòd conchylia inibi nardi pabulo vescuntur, colligiq; posteaquam æstiuis squaloribus inaruerint. Nam si cōchylia marina sint animalia, quomodo in lacubus inueniuntur, colliguntur q; aquis æstu exiccatis? An mare deferunt turbinata, vt fluuios lacusq; subeant? Hæc à Dioscoride ex aliorum sententia dicta esse crediderim, eaq; ex alijs descripsisse, quibus expositis, præfert ea, quæ ex mari adferuntur. Sunt qui blattas Byzantias negant esse onychas, siue opercula conchyliorum, quòd blattæ Byzantiæ non sint odoratæ, sed fœtidæ. Quam opinionem possum facilè ex eo refellere, quòd Dioscorides non semper εὐωδὴς vocet id, quod grato solùm & iucundo odore placet, sed aliquando id quod vehementi & graui est odore. Sic pix dicitur ab eo εὐώδης, quam tamen suauis odoris esse nemo dixerit. Sed de hac re pluribus alias dicturi sumus. Quod autem hoc loco εὐώδη recte interpretemur, id maximo est argumento, quòd qualitatem odoris exprimere volens Dioscorides dixit: Ἀμφότερα δὲ εὐώδεα, θυμιώμενοι, καταρίζουσι ποσῶς τὴν ὀσμήν. Ambo grauis odoris (de marino & Babylonico loquitur) incensi castoreum quodammodo redolent: quod castoreum odore graui & virus redolente esse debere tradidit idem Dioscorides. Huc accedit quod non nisi à fœtidis rebus facto suffitu, suffocatione vuluæ oppressæ excitantur, neque comitiales. Quare si quæ blattæ Byzantiæ hodiè venduntur à seplasiarijs, grati & suauis odoris non sint, ideo conchyliorum opercula, vel vngues esse non rectè inficiaberis. Eximendus scrupulus alius, quem nobis inijcit Dioscorides cùm dicit: Vnguis conchylij tegumentum est, ei simile, quo purpura integitur. Qua consentire non possunt cum ijs quæ diximus de conchylij operculo, longo strictoque; buccini verò & purpuræ rotundo, nisi hanc similitudinem ad vsum substantiamque, non ad figuram referamus: vt sit sensus: Quemadmodum purpura operculum habet, quo foramen clauditur veluti testa altera, ita & conchylium; vel substantia viribusque simile est conchylij operculum purpuræ operculo, non autem figura. Hæc sunt quæ de conchylij & buccini operculis dicenda putaui. Hactenus Rondoletius, exhibitis vtriusque iconibus, quarum quæ rotunda est, buccini est, cæteræ conchyliorum. Conchylijs succum inesse, inquit idem, purpureum satis testatur Plinius lib. 21. cap. 8. Tertius est qui propriè conchylij intelligitur multis modis. Vnus in heliotropio, & in aliquo ex his plerunque saturatior: alius in malua ad purpuram inclinans, alius in viola serotina conchyliorum vegetissima. Ex eodem succo lanas tingi solitas facile est ex veterum scriptis confirmare. Marcellus medicus de effectibus aurium scribens claudendam autem lana infecto conchylio marino monet: exsiccandi enim vires habet. Et Crito apud Galenum lib. 3. medicam. κατὰ τόπους, conchylio infectos flocculos in aurem immittendos. Plinius per se conchylio infectam lanam magnoperè prodesse auribus tradit. Qui conchylia legebant, conchyliarij dicebantur, & conchyleguli, & conchytæ à Plauto.

Conchylia optima quæ.

Vnguis cur sic dictus.

An sint Onyches.

Antegumētum purpuræ.

Succus Conchylij.

Lanæ infectæ cōchylij succo vjus.

VSVS IN MEDICINA.

Adveteri strangulatur.

CONCHYLII partes omnes in medicamentis vsurpantur. Crematum Conchylium idem efficit, quod Purpura & Buccinum, ait Dioscorides. Operculum suffitu excitat fœminas vuluæ strangulatu oppressas, comitialesq;. Carnem internam medicamentis dolorem aurium sedantibus admiscet Galen. in fine libri tertij de medic. κατὰ τόπους: quum myrrham, adipem Anserinum, vel butyrum vel resinam,& Conchylij internam partem æquis partibus trita super aurem ponenda monet. Quo in loco eius Scholiastes Germanus legendum suspicatur non κογχυλίου τὸ ἔντος, sed τὸ ἐκτος, opinionemq; suam hac ratione firmare conatur, quòd testa & operculũ vim habeant resiccandi sine morsu, & quod cauum Purpuræ, Plinio teste, valeat ad præcisos neruos. Sed malim ego priorem lectionem, inquit Rondeletius, sequi. Nam eo in loco magis dolorem sedare studet Galenus, quàm exsiccare, vt alia quæ enumerata sunt, ostendunt, scilicet adeps anserinus, butyrum, resina, quæ doloris alleuamentum afferunt, calore & humore. Quare per κογχυλίου τὸ ἔντος carnem intelligo, quæ ob salsum succum digerendi vim aliquam obtinet: & ob substãtiam pinguem glutinosamq; παρηγορικὸν quid habet. Ob eam causam vermes & aselli, qui sub aquario vase stabulantur, in eodem aurium affectu à veteribus commendantur. Testa verò magis exsiccat, quàm vt dolorem leuantibus medicamentis admisceri debeat: exsiccando enim constringendoq; dolorem augerent potiùs quàm lenirent.

Ad aurium dolores.

Scholiastis Galeni lectio suspecta.

DE TVRBINIBVS. Cap. XVI.

DE στρομβώδεσι siue turbinatis aliquot diximus, nũc dicemus de ipsis στρόμβοις siue de turbinibus propriè vocatis, quorum quanquam multas species depinxerit Rondeletius, atq; etiam plurimas adijciam, tamen Philosophus inter turbinata vnũ simpliciter turbinem nominat, omnes eo. Gdem nomine complexus neq; magnitudinis, neq; qualitatis aliqua habita ratione. Sunt autem στρόμβοι siue turbines qui in longiorem & acutiorem verticem deficiunt, quàm turbinata & cochleæ. Rondeletius non leui coniectura στρόμβους eosdem esse putat cum στραβήλοις & ἀστραβήλοις, quorum meminit Athenæus. Ἄγιας καὶ Δέρκυλος ἐν Ἀργολικοῖς, τοὺς στραβήλους ὀνομάζουσι, μιμουμένους ἀυτῶν ὡς σπυρίδιον ὄντων τὸ καλπίζειν. hoc est, Agias & Dercylus in Argolicis strabelos vocant astrabelos, de his hoc tradentes quòd tubæ modo sonum edant.

Lib. 3.

DE TVRBINE MAGNO. Cap. XVII.

Descriptio.

RONdeletius primo loco proponit hunc longum & magnum turbinem, multisq; voluminibus constãtem, pro corporis crassitudine, margine, vt ait, spisso & aspero, testâ alba, lineis tuberculisq; multis scabra & aspera. Foramen rotundum, inquit, habet & rimam qua excernuntur excrementa. Saxis hæret turbine sursum verso. Quæ de testæ carnisque vsu in Purpuris Buccinisque dicta sunt, huc possunt accommodari. Sic ille.

DE

Turben magnus Rondel.

DE TVRBINE AVRITO eiusdem. Cap. XVIII.

HVNC turbinem ordine secundum collocauimus, quòd magnitudine præcedenti proximus esset. Vocat se turbinem Rondeletius auritum ait ob alterius turbinatæ parti aduersi latam vtrimq; appendicem. Esse autem hunc turbinem perelegantem, & rarum in mari Gallico. Testæ volumina tuberculis extantibus, pulchro ordine dispositis distincta esse. Horum imaginem imitari artifices in vrceis efformandis, addita basi. Addidi ego auriti Turbinis vel alterius stromboidis iconem insignis equidem magnitudinis & pulchritudinis. Concha est tuberosa atque anfractuosa nec non & aurita. Pingitur pronè & supinè. Oræ eius dentatæ sunt vt in concha Venerea: Color intus & in tergore ferrugineus, cætera croceus. Atq; hoc etiam à Rondeletij figura plurimum differt, quòd huius turbo ferè sit sessilis, cùm eius valde sit oblongus. Similis planè est subsequens turbo, nisi testam supernè haberet leucophæi coloris. Cum hisce meis Turbinibus non parum similitudinis habent hæ postremæ conchæ, quarum prima mihi pro Trocho Nilotico albo, altera pro Trocho Nilotico maculoso missa est.

Nominis ratio.

Turben auritus Rond.

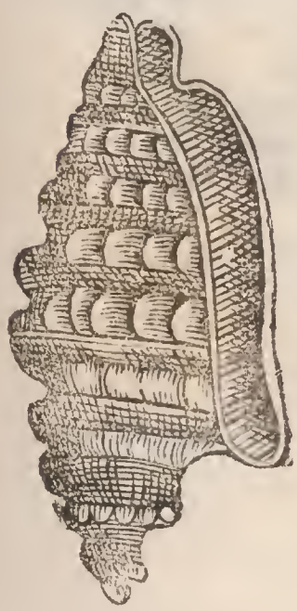

Turben aliud auritum tuberoſum colore caſta-
neo parte prona, & ſupina.

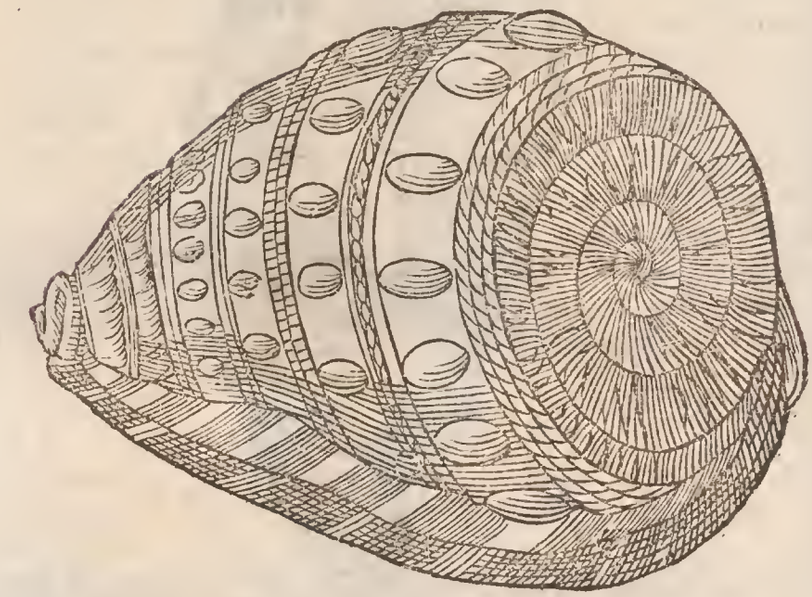

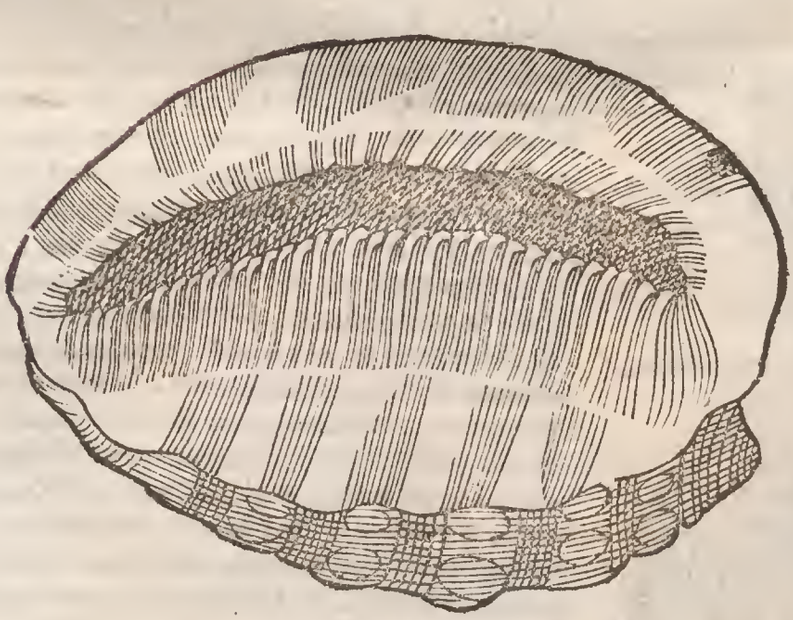

Turbo auritus tuberculosus alius, testa supernè leucophæa, infernè crocea, pronè & supinè.

Trochus Niloticus albus.
Trochus Niloticus maculoſus.

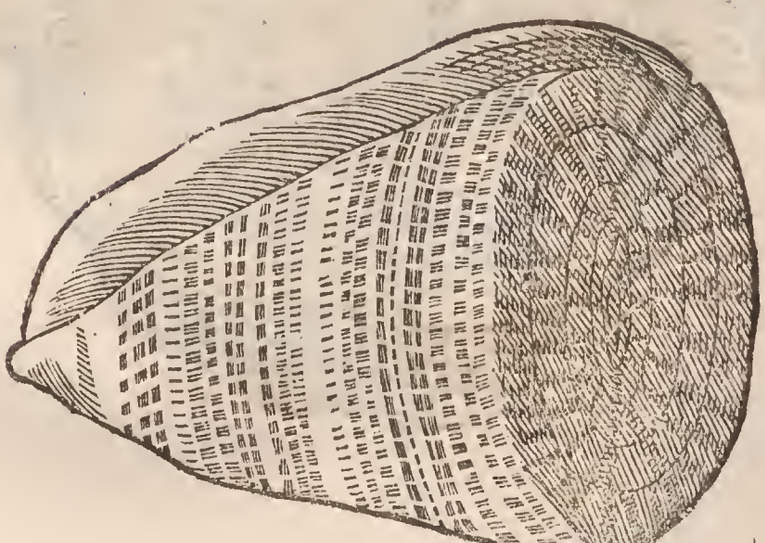

DE TVRBINIBVS TVBEROSIS. Cap. XIX.

IN Turbinum generibus hic iure numerabitur, inquit idem Rondeletius, qui à tuberculis multis tuberosus cognominatur. Is sinistræ manui proximus est, longus, tenuis, in mucronem desinēs. Huiusmodi sunt quidam albi, quidam nigri, quidam varij. Pollicis magnitudinem nunquam excedunt. In his cancelli cùm parui sunt, viuunt, authore Aristotele: sunt q; longiores ijs, qui neritarū sunt hospites. Huius generis turbines in terra reperiuntur, qui cochlearum nomine comprehenduntur: nam præter cochleas nullū testaceū genus in terra viuit. *Magnitudo.*

Turbinis tuberosi icones Rondeletij.

Eiusdem turbinū generis sunt aliquot species diuersæ, quædam lōgæ, tenues acutiores, læues, cuiusmodi sunt tres tuberoso propiores. Alij, postremi scilicet duo in pictura huic capiti præposita, inæquales, tuberosi, scabri, virgati. Vita, moribus, substantia non differunt. Hucusq; ille. Ego istiusmodi tuberosos turbines plurimos obseruaui, atq; etiam hic aliquot depingā. Ex quibus qui prior est in ordine & separatim depictus, forinsecus cinerei nigrescentis est coloris, albis tuberculis, ac speciosis conspicuus, intrinsecus amethystini, circum oras ex cæruleo virideſcit. Habes deinde tabulam integram, in qua turbines exprimūtur quatuordecim. num. 1. turbo tuberosus & asper, in quo nascitur cancellus. 2. Turbo striatus ex monte erutus. 3. 4. 5. Turbinis tuberosi & oblōgi tres differentiæ. 6. Turbo alius striatus ex montibus. 7. Alius lineatus & leuis. 8. Turbo circa caudam lineis quatuor protuberātibus. 9. Longus & acutus instar vnicornu. 10. Acutus, punctulis extuberātibus plenus. 11. Alius ex rubro & albo variegatus & inæqualis. 12. Tuberosus alius & lineatus. 13. Tuberosus extremo aliquantulum oblongo. 14. Turbo est muricatus. Quorum omnium icones habes proxima pagina. *Authoris tuberosi Turbines.*

Turben tuberosum.

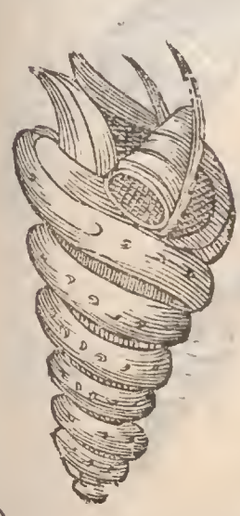

DE TVRBINE ANGVLOSO Cap. XX.

Turben angulosus Rond.

RONDELETIVS exhibita hac icone, hic turbo, inquit, buccinis satis similis, quia testę volumina ita à se discreta sunt, vt in medio angulos efficiant, cognominatur angulatus. In turbinē tenuatur inferiore in parte, superiore in longū & acutum rostrum. Sic enim cum Plinio loqui possumus, qui purpuræ rostrum dixit. Colore est marmoreo. Vstus dentifricijs conficiendis vtilissimus est. Sic ille. Buccinæ item figuram referunt turbines isti a me adiuncti: quorum primus oblongus est, & striatus, è montibus erutus: alter striatus & verrucosus; item tres aliæ ex albo cinereæ.

Turbines alij quatuordecim diuerſi.

Turben albus oblongus striatus ex montibus crutus.

Turbinis species duæ, vna alba, altera subalbida.

DE TVRBINE MVRICATO eiusdem. Cap. XXI.

Turben muricatus Rond.

TVRBO hic aspectu quidem buccino dissimilis est, sed à tuberculis multis, brevibus quidem & obtusis muricatus appellatur. Superiore parte tumidior est. Intus testa purpurea est, foris alba & veluti calce illita. Habes hic præterea octo alias vnica tabula icones, quarum aliæ angulato Rondeletij turbini accenseri possint, aliæ verò muricato. Addidi item quatuor alios muricatos Turbines, qui iconi Rondeletij absimiles omninò non sunt, præsertim duo, vt icones ostendunt.

Turbines octo, quorum alij muricatis ſimiles, alij angulatis.

Turbines quatuor alij muricati.

DE TVRBINE PENTEDACTYLO & Tesserodactylo. Cap. XXII.

INTER cochleas Plinius Pentedactylos quosdam nominat. De hisnè turbinatis intellexerit, quæ proponimus, inquit Rondeletius, nescio. Illud sanè omnibus notum esse potest ex turbinatorum definitione & natura, potiùs turbines esse quos hîc expressimus, quàm cochleas, cùm in longum protendantur, voluminaq; scabra & veluti striata habeant, cùm cochleæ maximè rotundæ sint, & turbine compresso, non extenso. *Nominis ratio.* Dicitur autem Pentadactylos turbo, quòd quinque habeat appendices longas, & acutas, si extremum turbinis annumeres. Alius est turbo, cui quatuor duntaxat sunt dactyli. Et his turbinatis alij sunt albi, alij nigricant, alij varij sunt. Ad primum genus nempe pentedactylum redigendus est turben à me hîc depictus, in quo animalculum conspicitur, colore sanguineo. Ad alterum verò quinque subsequentes. 1. 2. Turben est pentadactylos parte concaua & conuexa depictus. 3. Alius sed minus auritus. 4. Tesseradactylos niger. 5. Pentedactylos cum eschara.

Turbines quinq; proximè nominati.

DE TVRBINIBVS LEVIBVS. Cap. XXIII.

REPERIVNTVR item in Turbinum generibus, qui nullis prædi ti ſunt Tuberculis, vt ex ſequenti hac tabula conſpicere licèt, in qua primo loco datur Turbo albus glaber & obtuſus. 2. albus acutus & glaber. 3. lapideus, glaber ac leuis. 4. leuis itē in ſtagnis degēs. Præterea poſtea inter Turbines in ſpongijs delitescenſes non pauci exprimentur, qui nullas habent vel eminentias, vel tubercula, vt mirum ſit, cur & Rondeletius ſeparatim de his non egerit. Ex eiſdem ſunt quæ altera dantur tabula. Horum icones vide proximâ paginâ.

DE TVRBINIBVS INTRA SPONGIAS viuentibus. Cap. XXIV.

SPONGIÆ cùm ſecantur in fruſta, in ijs maxima Conchularum omnis generis, conchyliorū paruorū, buccinorū, turbinū vis reperitur. Cuiuſmodi aliquot partim à Rondeletio, partim à me obſeruata, hîc exhibebo, omnes enim perſequi infiniti eſſet operis ac vani laboris, nā quis eſt qui cognitione ac verbis tantam naturæ rerùm fœcunditatem aſſequi poſſet? Differūt hæc cōchylia inter ſe genere, nā vel ſunt cochleę, vel turbines, vel neritæ, vel vmblici. Differūt & coloribus. Rondel. de eo tantùm paruo turbine ait, qui ſiniſtræ manui proximus eſt, rimamq; longiuſculā veriùs quàm foramen habet, teſta non intorta, qui & intra ſpongias, & extra reperitur, conchulaq; lactea à candido colore nominari poteſt. Hac in fucis vtuntur mulieres, in ſucco pomi citrij diſſoluta & ſublimato vt nunc loquuntur, permiſta: ſic enim facies ſplendidiores & candidiores effici putant. Sed quia ſublimatum atq; ſimilia faciem contrahunt, & corrugant vi & acrimonia ſua eas, peſſimè ſibi conſulere

Differentiæ.

Vſus.

Fucus mulierum.

Turbinum leuium quatuor species, quarum subinde fiet mentio.

Turbines leues alij.

Turbines inter spongias viuentes ex Rondeletio.

ſulere arbitrari ſe rectè ait Rondeletius. multoq; vtilius fore ait in pinguedine felis diſſol-
uere Huc accedit, inquit, quod hac fuci ratione tanquam cruſta inducitur, cuius particu-
læ ſi exiliant, atque eximantur, turpiſſimè fucus detegitur. Hanc conchulam appellant
petite porcelaine, eamque equorum frænis & phaleris nonnulli accommodant. Ex iſdē
& gagatarum globulis mulieres monilia & cingula contexunt, præſertim viduæ quæ lu-
ctus tempore, non niſi nigris candidiſq; ornantur. Sed quæ equorum ornamentis addun-
tur, craſſiore, durioreq; ſunt teſta, aliæ ſunt tenuiore & fragiliore. Vtræque & candore &
figura ſimiles. Addo ego alias iſtiuſmodi turbinulorum effigies. Numero primo in tabu-
la prima eſt turbi-
nulus luteus macu-
lis albicantibus. 2.
Ali⁹ pariter flauus,
ſed minor. 3. flau⁹
alius denticulatus.
4. Pellucidus ſubal-
bidus exiguus. 5. f
Albus tuberoſus a-
lius. 6. tuberoſus a-
lius ferrugineus. 7.
ferrugineus ali⁹ ma
culis albis conſper
ſus. 8. coloris eſt
ferruginei magis ſa
turat. 9 minor, al-
bus, tuberoſus. 10
Flauus, ventrico-
ſus, ſtriatus. 11. minus dilutè ferrugineus, tuberc
lis plenus. 12. valde exiguus, albus & tuberoſus. Al-
tera tabula nu. 1. exhibetur turbinulus albus denti-
culatus. 2. item albus, oblongus & in acutum defi-
nens. 3. albus alius. 4. & 5. alij duo ſubalbi ſplendi-
di & anguſti. Additur præterea turbinulus niueus,
diaphanus & acutus. item alius minor diaphanus
& eiuſdem coloris. Altera tabula octo turbinum
in ſpongijs etiam degentium habet icones, num. 1.
niuei coloris eſt. 2. luteus, maculatus. tertius ſubalbus, cineris macu-
lis conſperſus 4. cinereus, albicans, 5 candidus, pellucidus, diapha-
nus, pronè & ſupinè pictus. 6. luteus lineis quibuſdam albis inſtar co-
ronę cinctus. 7. cinereus è puteo effoſſus 8. E puteo pariter effoſſus,
candidus, eminentijs quibuſdam per certa interualla diſpoſitis, quos
duos poſtremos, quia cæteris ferè hiſce nouiſſimis erant ſimiles, addere libuit. Tertia ta-
bella exprimitur Turbinulus niger lineis cinereis varius, quarta turbinulus alter eiuſdem
coloris: quinta primo loco candidus & glaber, deinde caſtaneus leuigatus linea quā-
dam ſubalba: ſexta exhibet turbinem primò acutum ſubnigrum: deinde album cum li-
neis quibuſdā roſeis: poſtremò alium albo & nigro varium. Septima primum datur Tur-
ben albus verrucoſus circa rimam aliquantulum dentatus. 2. Tuberoſus aliud colo-
ris caſtanei linea quadam alba per medium tranſcurrente. 3. cinereum ſeu ſubalbum pa-
riter tuberoſus. 4. Ferrugineus. 5. minimus eiuſdem coloris. 6. item ex minimis ſed pre-
cedente oblongior. Septima tabula prius pingitur Turbinulus albus lineis purpuras cen-
ſibus. 2. alius candidus lineis ſaturatè rubentibus. 3. elegans & lucidus, lineis item pur-
puraſcentibus ſtriatus. Alius maculis albis & rubeſcentibus totus conſperſus. 5. Alius ite
maculoſus. 6. totus ſubruber. 7. Omnium minimus depreſſus colore rubro. Octaua tabu-
la primo loco habes turbinulum albū verrucoſum. 2. ponitur turben albus acutus & leui-
gatus. Nona atque nouiſſima datur prius Turbinulus niger & albus. 2. Alius eiuſdem
quaſi coloris. 3. cinereus maculis albis. 4. cinereus alius minutim elaboratus. 4. ferrugi-
neus macula alba ſpecioſus. 5. totus candidus.

Porcelaine Gallorum. Equorum ornatus. Ab authore obſeruatæ ſpecies.

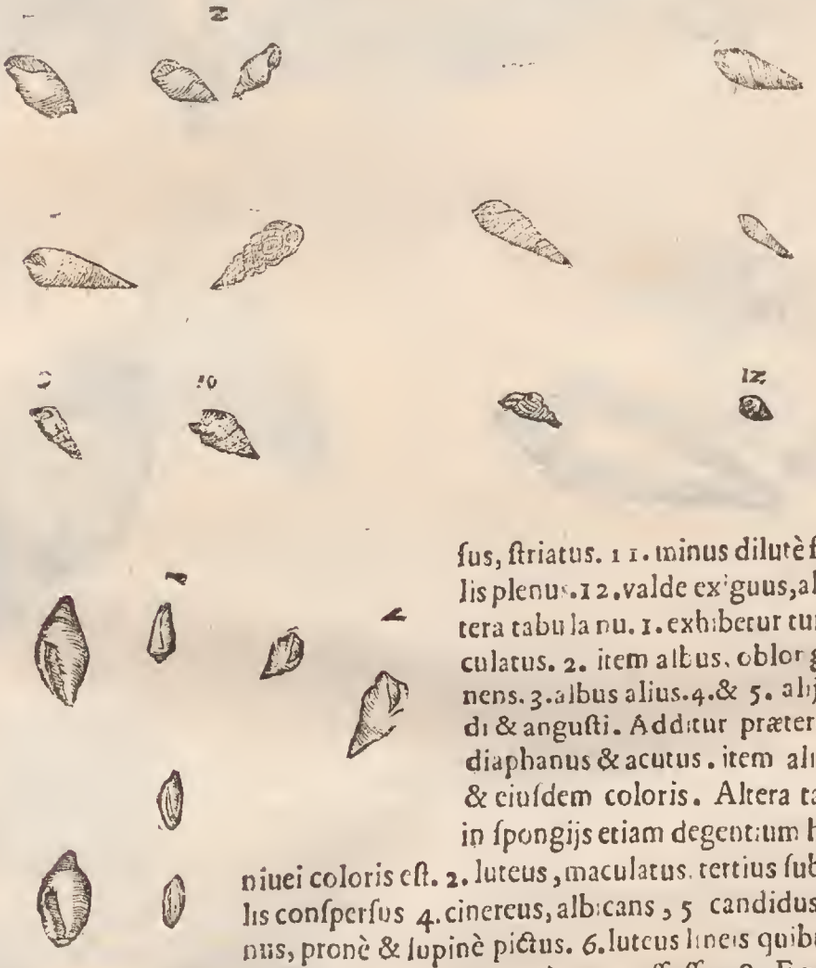

DE

Turbines alij in spongijs degentes.

Turbinati in ſpongijs latentes alij.

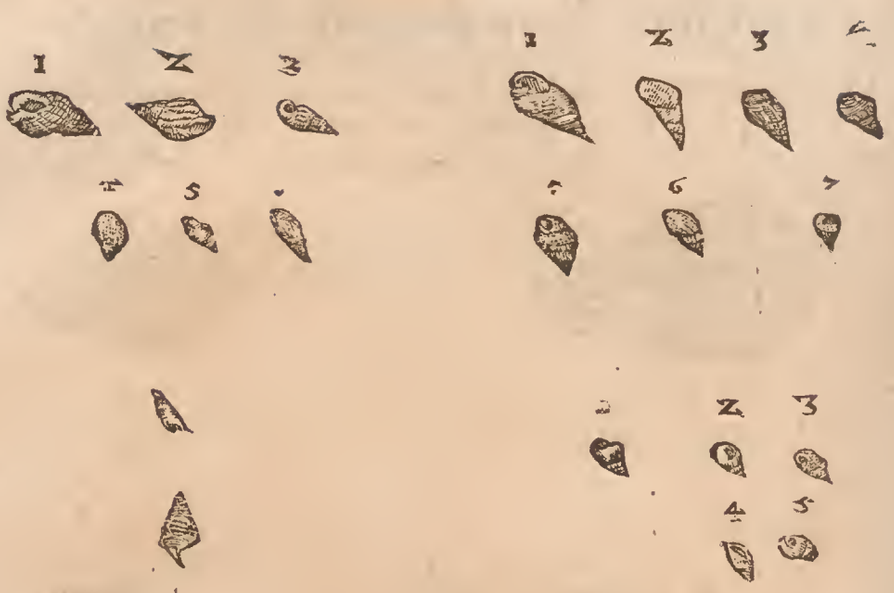

DE TROCHIS. Cap. XXV.

HOC Turbinum genus Rondeletius à ſimilitudine inſtrumenti, quo luſitant pueri, Trochos appellat. Alij ſunt parui, inquit, qui à ſuperiore amplaq; parte ſtatim in breue acumen deficiunt. Alij oblongiores. Omnes leues ſunt, & varij. Teſta veluti cruſtis duabus conſtare videtur, exterma minus nitet, quæ ſubiacet, vnionum eſt ſplendore. Præter Trochos duos adiecit Rondeletius aliquot diuerſas Stromborum formas, quarum aliæ ad Buccinorum, aliæ ad Conchyliorum ſpeciem accedunt. Vt ei vitio verti poſſe non iudicetur, ſi quæ in hoc genere illuſtria ſunt, & à veteribus diſertè expreſſa, prætermittere; ita & curioſius certè, inquit, facere videremur, atq; ſuperuacaneæ diligentiæ accuſandi eſſemus, ſi omnia & minuta Conchularum, Turbinum, Cochlearum genera perſequi vellem. Si quis enim otio abundans in marinis litoribus ſpatiari velit, & in ſaxa maris penetrare, totam iſtam rem in infinita iſta varietate verſari videbit. Genera igitur & illuſtriores ſpecies cognoſcendæ, atq; vt quæq; vel minutæ vel neglectæ, vel nominibus non expreſſæ fuerint, ad genera ſua erunt reuocandæ. Sic ille. Et certè ſi quis omnia iſtæc conſimilia depingere velit, nunquam ſatis ea ob nimiam diuerſitatis copiam indagare poterit. Adiunxi ego iconem Trochi maximi ſubflaui abſq; vllis tuberculis: item alterius planè pyramidalis. Adieci præterea pyramidalis figuræ Conchulas quatuor alias hic vnica tabella expreſſas. 1. Turbo ſeu Trochus colore partim amethestino, partim ſubalbo. 2. Alius caſtaneus lineis quibuſdam albis. 3. Fuluus cum maculis albis. 4. partim roſeus, partim argenteus.

Trochi Rondeletij.

Trochus magnus.

Trochus alter pyramidalis.

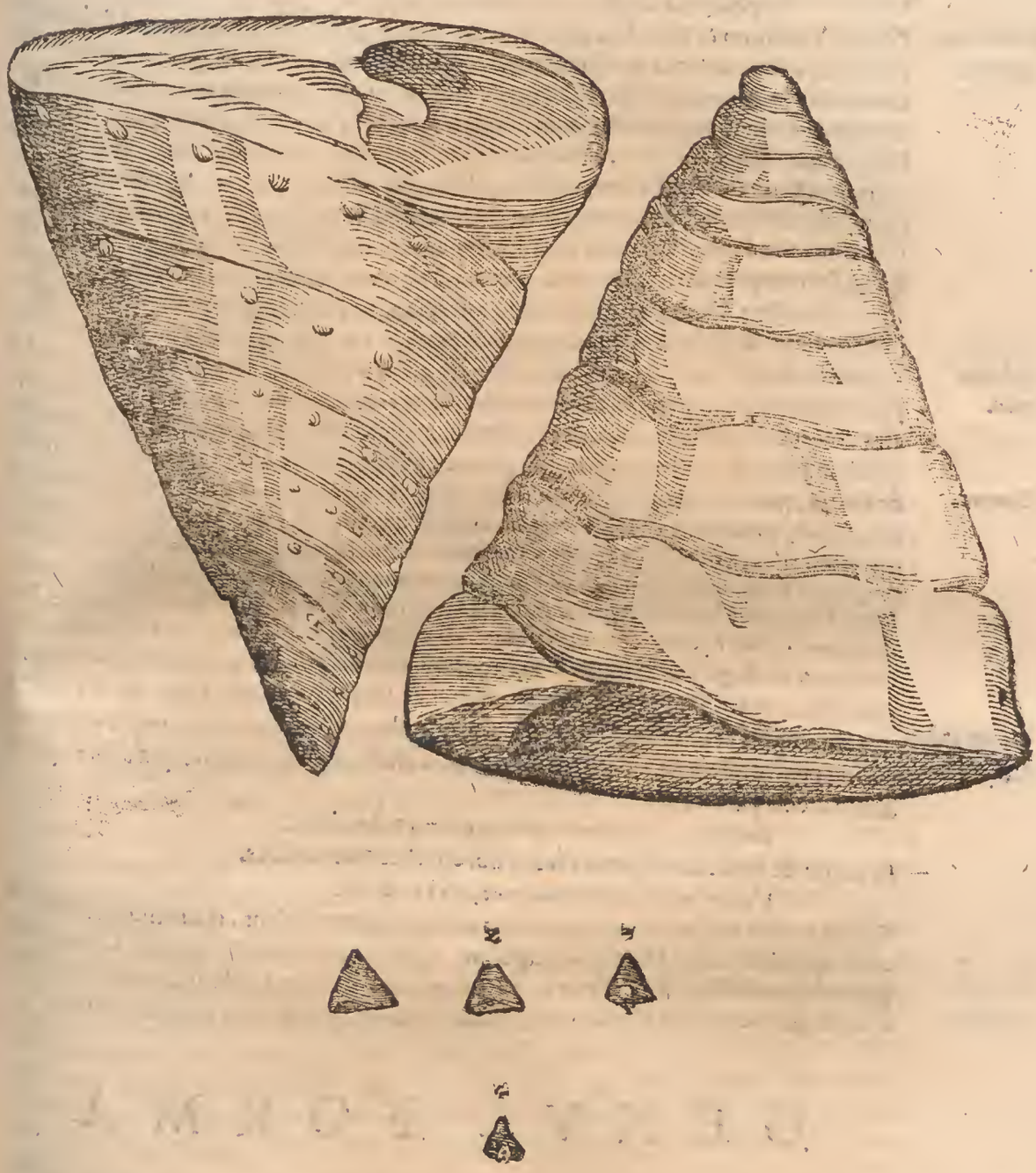

DE NERITE. Cap. XXVI.

Νηρίτας apud Aristotelē Theodorus Gazā natices cōuertit, ex Festo fortassis, apud quem citāte Calepino, sic legitur: Narica est (Iosephus Scaliger legit Narita) genus piscis minuti. Plautus: Muriaticā video in vasis stanneis, Naricā bonā & catam, & taguma, quinas farras conchas piscinarias. Naticem piscem leges apud antiquos per t, non per r, & videtur à natādo dictus. Hęc Festus. A recētioribus nerite vel Nerita effertur genere declinatione secunda: ego cum Zographo, masculino genere, declinatione prima, dicere malim. Sic enim Graci semper vsurpant. Habet autem syllabas omnes longas in omnibus casibus, quamobrem paroxytonum semper est, excepto nominatiuo mul-

titudinis penãnflexo, νηρῖται; ſic enim ſcribendum eſt, quanquam euulgati codices quidam Græci id non obſeruent. Nicander, E

Η'ὲ καὶ ὄστρεα τόσσα, βυθὸς, ἅτε βόσκεται ἅλμης,
Νηρῖαι, στρόμβοίτε, πελωριάδες τε, μύες τε.

Idem cum Anerite. Nerites Vuottono & Bellonio idem videtur, qui & ἀνηρίτης & ἀναρτης apud Athenæum dicatur: quibus conſentit Zoographus, quoniam & nomen idem eſt, prima litera tantùm abundante in Anarite, vt ſolet hęc vocalis multorum vocabulorum initijs abũdare: & genus quoque idem, nempe teſtaceum: & ſpecies, cochlea & natura, adhærere petris. Apud Heſychium νη'ριτος ſcribitur, vt ἄνθρωπος, terminatione & accentu, his verbis: νηριτος, ὁ νηρίτης: eſt autem conchylium cochleæ ſimile, & (colore) varium. Sed hoc modo ſcriptum, adiectiuum potiùs fuerit nomen, pro magno, copioſo, excellẽte, incomparabili: quo cùm nihil aliud in eodem genere conferatur aut contendat à νη, priuante particula & verbo ἐρίζειν compoſitum. Inde νηριστομυθος, ᾧ ἔκ αν τις ἐρίσειε πρὸς μῦθος: & νηριτόφυλλον, πολύφυλλον. Idem Heſychius νήριτον interpretatur pro monte Ithacæ è regione Epiri: (quem aliqui ſic dictum aecipiunt quaſi νήριτον, ὃ ἔστιν ἀνέριτον, διὰ τὸ πολὺ τῆς ὕλης, vt notauit Euſtathius) & adiectiuè, πολυ, ὑγρον, ἀει ῥέον, χλαρὸν, θαλερὸν, ἁπαλόν. ſed pro copioſo & innumerabili vſitatius eſt ſcribere νηριθμον, à νη. negatione & ἀριθμος, quã eſt numerus. Ergo ſi quis neriten cochleam à magnitudine, vel pulchritudine, qua alias eiuſdem generis excellat, nominatam velit, bene eſſe iudicat Zoographus: alioqui νηρῖτης fit à νηρὸς, quod concauum & humidũ ſignificat, vt νηρὸς ἰχθυς, & apud Lycophronem νηρὸς μυχὸς, ὁ κοῖλος ἢ καθυρος. Νηρὸς autem fit à verbo νέω, νᾶ, quod eſt nato, cuius futurum eſt νήσω, vnde & νῆσος: quare Suidas eos reprehendit, quibus νηρῖτης dicitur à Nereo, Nam ſi ita, inquit, fieret, ἐκ τῦ Νηρεὺς, penultimam per diphtongum haberet ηρειτης. Idem ferè ſcribit Varinus: cæterum neriten concham à Nereo deo marino ſic dictã, Zoographus ratione nõ carere autumat; quòd is fortè tali concha, tanquam elegantiore, buccinæ loco vti fingeretur: ſicut & Triton: quem viſum auditumq; in quodam ſpecu Olyſſiponenſis orę conca canentem Plinius refert. nec ineptus ad hunc vſum nerites videtur, vt pote amplus & buccino ſimilis, Ariſtotele teſte. Apud Oppianum inuenio ſcriptum νεῤῥιτης per ει diphthongum in prima ſyllaba. Teſtata, inquit animalia quædam in petris, alia in arenis paſcuntur: G

Nη'ριτον quid.

Etymon.

Ortographia l. 1. Halieut.

Νειρῖται, στρόμβων τε γένος, καὶ πορφύραι αὗται.

Et rurſus de cancellis loquens vacuas ſibi conchas quærentibus.

Εἴτε τι νειρίτης ἔλιπε σκέπας, εἴτε τι κῆρυξ.

Gillius author eſt, neriten ab ijs qui Adriaticum ſinum accolunt, etiam nunc ãntiquo nomine appellari, & ab Hiſpanis caragolum. Quidam referente Zoographo Gallicè interpretantur petit Limaſſon de mer, id eſt, paruam cochleam maris. Hiſpani cochleam marinam in genere vocant almeia, vel caracol de la mar. Itali quidam neritas, naridole.

GENVS. FORMA.

Antè Turbinatorum genere.

NERITÆ ſintne in turbinatorum genere, inquit Rondeletius, dubitauerit aliquis ex Ariſtotele qui ſic ſcripſit: Προαιπέστερα δὲ ἐστιν ἐν τοῖς στρόμβοις (καρκίνια) τοῖς ἐν τοῖς νηρίταις, ἕτερον δὲ γένος ἐστὶ τὸ τῶν νηριτῶν, τὰ μὲν ἄλλα παραπλήσιον, &c. H

Lib. 4. Hiſt. cap. 4.

Longior eſt qui turbinem ſubit, quàm qui neritam cancellus. genus enim diuerſum eſt, quod in nerite degit, cætera quidem non abſimile, &c. Et paulò pòſt, ὅσα δὲ ἔχει μείζω τὸν ἀριστερὸν πόδα, ταῦτα ἐν μὲν τοῖς στρόμβοις ἐκ ἐγγίνεται, ἐν δὲ τοῖς νηρίταις ἐγγίνεται. Quibus ſiniſter pes grandior eſt, ij nunquã cum turbinatis hoſpitantur, ſed cum neritis: tùm ineũt ſocietatẽ. Hic Ariſtoteles de Turbinibus & neritis, vt de diuerſis loquitur, atq; ab his neritas ſeclusiſſe. Sed ſi rem diligentiùs expendas, eam aliter habere comperies. Nam nerita à turbinatis nõ genere, ſed ſpecie differt. Cum turbinatis igitur cõueniat, quòd teſta ſit clauiculatim intorta ſed rotũda & ampla, qua ab ea turbinati ſpecie diſtat, cui teſta eſt lõga ſtrictaq;. Ideo cancellus (de hoc. n. in locis modò citatis loquitur Ariſtoteles) lõgior eſt qui in turbinatis lõgis hoſpitatur, quã qui in neritis, turbinatis quidẽ, ſed nõ longis. Qualis verò ſit nerita, & quod ſit inter turbinata collocãda, ita explicat Ariſtoteles: Nerita teſta eſt leui, ampla & rotũda, forma buccinis proximas, papauer tamen nõ nigrũ vt buccina, ſed rubrũ habet. Teſtæ annexũ corpus eius mediũ firmiter eſt. Paſcuntur in mari

Nerite vt à turbinatis differat.

Lib. 4. Hiſt. cap. 4.

A in mari tranquillo à saxis soluta: (enallage generis: pro neritæ solutæ:) at quoties flatus vrgeat, cancelli hospites sese in saxa recipiunt, neritæ saxis adhærent lepadum more, & aporrhaidum, ac cæterorum generis eiusdem, nec nisi tegmine dimoto adhærent, quod velut operculum possident. Vsum enim quem binaluibus pars vtraque, eundem altera exhibet turbinatis. Caro intus, & in eadem os. Modus hic idem est aporrhaidi, purpuris, atque omnibus generis eiusdem. Hæc Aristoteles. Huiusmodi Neritam esse arbitratur idem Rondeletius, cuius imaginem veram, non magnitudinem sic expressit. Est enim, inquit, concha ampla, & capaci, rotunda, læui, turbinata, ad formam buccinorum accedente. Ex hoc genere fuerint cochleæ, vel potius neritæ genus hìc à me additum, colore albido, diaphanum, venulis pluribus respersum, belliculo ad instar cochlearum insigne: prope os quo continetur animal, tuberculum quoddam conspicitur. Est autem figura eius rotunda. Rotundiorem autem esse nerites testam quàm sit turbinum VVottonus hinc apparere ait, quia oblongiorem formam recipit cancellus ille concharum hospes, à turbinis testæ forma, qui turbinem subit, quàm qui neriten. Ego operculum neritæ non vidi, habere operculum habemus apud Aristotelem interprete Gaza, vbi sic legitur: Natices & reliqua turbinata operculo quodam congenito carni patulæ appositio clauduntur.

Saxis adhærent.

Nerita Rondel. Nerite authoris.

I

B

Testa.

Operculũ.

GENERATIO. SENSVS. NATATIO.

NERITÆ, siue natices, & patellæ teste eodem Aristotele, rimis, cauernisque saxorum generantur, celerique incremento augentur. Quod ad sensus attinet, ait natices qui capiunt, non aduerso flatu, sed secundo adire, quoties escam persequuntur: nec voce vlla, sed silentio agere, vtpote cùm & olfaciant, & audiant, nec fieri posse, vt aiunt, quin subterfugiant, si vox proferatur. Audiunt itaque, & olfaciunt. Scribit Bellonius, in Mediterraneo mari, in quo æstus non ita reciprocantur, piscatores conchulas legentes in lintre esse oportere, eosque si neritæ, quæ tunc saxo extra aquam hærent, senserint, tunc sese à saxo soluentes, in mare præcipites ruere se conspexisse. Atque hoc quidem esse putat, quod Aristoteles ait piscatores neritas legentes tacere, ne ipsos fugiant. De Neritis hæc Plinius: Nauigant ex his (è concharum genere) neritæ (alia lectio habet, Venereæ) præbentesque concauam sui partem, & alteram (melior lectio non habet hìc vocem, alteram) auræ opponentes, per summa æquorum velificant. Testa quidem neritæ Aristotelis, cùm cauitatem amplam habeat, nauigationi idonea videtur, potest enim aerem copiosum capere, & innatare facilìus, ventoque impelli.

In saxis generari.

C

Li. 9. c. 33.

Nauigatio.

DE NERITA ÆLIANI. Cap. XXVII.

D

ÆLIANVS, vt rectè iudicare mihi videtur Rondeletius, longè aliter neritã describit quàm Aristoteles, vt ex eius verbis liquet, quæ sunt huiusmodi. Cochlea marina magnitudine exigua, formæ pulchritudine eximia spectatur, eo maris vbi sordiũ vacuitas est, & tranquillitas viget, & in saxis ad imam maris sedem adhærescentibus nascitur. Hæc nerito appellatur. Hoc maximè, inquit Rõdeletius ab Aristot. nerita differt, quòd illa magna sit, hæc parua, nec mirum esse debet Aelianum ab Aristotele, & Plinio in piscium descriptionibus dissentire, quod in plerisque facit. Ex paruitate, & pulchritudine formæ Aeliani neritam esse colligimus eam, quæ capiti præfixa est. Punctis nigris eleganter distinguitur, testa intus purpurea in margine candida. Quod si quis neritam inter cochleas

Descriptio.

Aeliani Nerita.

Aeliani Nerite. chleas reponere voluerit, non valdè refragabor. Hæc ille. Addidi aliquot icones: prima, & ſecunda nigris punctis reſperſæ ſunt. Tertia ſecundæ ſimilis, ſed rubicundior, in qua cancellus latet, quarta ad cinereum vergit. Habes deinceps triginta duas diuerſas ſpecies duabus tabulis expreſſas. In prima tabula, prima, & ſecunda albo nigroque variæ: item tertia, & quarta. Quinta caſtaneæ colore eſt maculis rubris. Sexta Caragnuola vulgò Genuenſibus dicitur, detracto cortice ſplendens, albonigra. Septima caſtaneæ coloris habet maculas. Octaua cinerea eſt ma-

Nerita autheris.

Nerite alia.

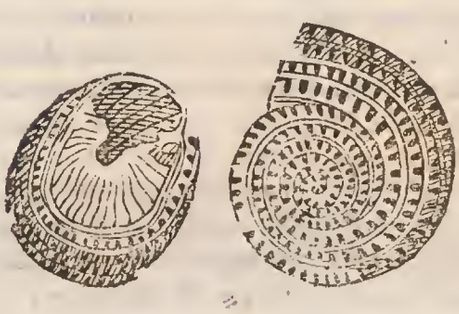

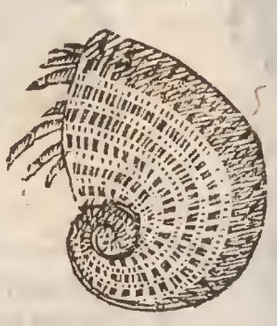

culis ſupernè rubeſcentibus, infra nigricantibus. Nona ex albo ad luteum vergit, trochi forte ſpecies vti etiam erat octaua præcedens, & decima ſubſequens, candida, vertucoſa. Numero vndecimo exprimuntur tres neritæ minimæ, vna alba cum rubris maculis, altera candida ſine maculis, tertia tota lutea. Duodecima neritæ eſt alba ſtriata, lineis ferè aureis. Decimatertia maculas habet leucophæas. Prima in ſecunda tabula expreſſa Nerite eſt rubra, & alba maculis etiã inferius nigris. 2. Alba, & fuſca, colore intus argenteo. 3. Rubra, & alba. 4. Glabra candida punctis ſubferrugineis. 5. Aſpera maculis longis, & albis. 6. Subalba, & fuſca. 7. Fuſca maculis albis. 8. Subrubra maculis albicantibus. 9. Fuſca, & albicans. 10. Alba ſubcinerea. 11. Cinerea ferè tota punctis candidis. 12. Caſtanea punctis item candicantibus. 13. Argentea. 14. Leuis tota cærulea. 15. Cineritia virgata. 16. Parua flaueſcens. 17. Caſtanea cum corona alba. 18. Subcinerea. 19. Nerite colore caſtaneo ſubobſcuro.

Neritæ aliæ ab authore obseruatæ, quarum omnium color exprimitur præcedenti pagina.

DE NERITE BELLONII. Cap. XXVIII.

Deſcriptio. BELLONII Nerites, cuius hìc iconem, & deſcriptionem ex eo propono, ac cum alterutro Rondeletij Nerite conueniat, non temere dubitauit Zoographus: genere ſaltem, ſi non ſpecie conuenire videtur. Bellonius ita depinxit hac addita deſcriptione. Nerite quoque turbinati generis Conchula, teſtam in anfractum intortam habet: qua penitus incluſa, nulla ex parte præterquam capite conſpicua eſt. Virilis Lutetiæ, Armoricis Bigornet, & Bigornacu vocari ſolet, apud quos tanta eſt huius piſciculi frequentia, vt ſummo prouentu indigenæ, dum æſtus abſceſſit, magnos aceruos è ſaxis legant, ac bulliant (bullire faciant) carnemque è teſtis (quò leuiùs ferantur) eximant, & acolis Mediterraneorum tractum diuendant. Pulmenta autem, quæ ex his conficiuntur, minio tincta eſſe dixeris: quod à rubro ipſarum papauere prouenit. Priſci enim (Ariſtoteles, vt ex Rondeletio recitaui) naticem, ſiue neritam, teſtam habere læuam, amplam, rotundam, buccino ſimilem: papauere tamen non (vt buccinum) nigro præditam, ſed rubro. Eſt enim id papauer, excremẽtitium quiddam, membrana obuolutum, omnibus teſtaceis generibus præcipuè eſculentum. Natices ſua ſaxa relinquunt mari tranquillo, ac ſordibus vacuo, vt paſcantur. Teſtam habent leuem, rotundam, exiguam, vt neq; in Oceano, neq; in Mediterraneo pollicis craſſitudinem excedant. Huius autem carne vulgus Græcum crudas edit, quibus appetentiam minimè excitari ait, & potiſſimùm, ſi cum cæpis etiam crudis comedantur.

Nerite Bellonij.

Teſta qualis.

DE COCHLEIS. Cap. XXIX.

ÆQVIVOCA.

HESYCHIVS κοχλίας (ſic autem potiſſimũ Cochleæ Græcis vocantur) non ſolùm exponit τα ἐνθυμενα ζῶα, animantia quæ in cibi vſum veniunt, ſed etiã τα ἐν τοῖς ὀργάνοις ξύλινα. Et Vitruuius Cochleã deſcribit, qua magna vis aquæ poſſit hauriri, ſed non tam altè tolli quàm rota. Fieri autem eam è tigno per octo craſſitudinis diuiſiones inuolutos habente canales, & iuſtam Cochleæ naturalemque imitationem: verſationes facere hominibus calcantibus. Sic idem lib. 5. cap. 11. dicit: Cochleis, rotis, tympanis collocatis, locus exinaniatur. Ac alibi: Torcular ſi non Cochleis torquetur, ſed vectibus, & prælo premitur. Meminit eius machinæ etiam Athenæus, & Diodorus Siculus, & vterque Archimedis inuentum eſſe inquiunt. Sentina, inquit Athenæus, in naui maxima Hieronis, & ſi plurima erat, exhauriebatur tamen ab vno homine διὰ κοχλίου (hoc eſt, Cochlea ſic dicta machina) commento Archimedis. Diodorus verò in 5. libro ait: de Hiſpania ſcribens, eiuſq; fodinis: Subtus terram reperiuntur nonnunquam flumina decurrentia, quorum curſus ſæpè quæſtus vi magna recedunt: aut quod mirabilius videtur, Cochleis, quas dicunt Aegyptiacas, diuertunt, ab Archimede, cum in Aegyptum profectus eſt, adinuentas. Eiuſmodi inſtrumentis loca, vbi metalla effodiuntur, eiecta ſuperiùs aqua, ſumma arte, diligentiaq; exſiccant. Author promptuarij neſcio, ex quo authore nobis hoc inſtrumentum deſcribit: Cochlea (inquit) hauſtorium organum, quod vulgus pompam appellat: In medio rota eſt, quæ dum à calcantibus verſatur, machina introrſum clauiculatim detorta, inter ſtrias, & ſtrigiles aquas exorbet ex aquario ſepto, & retrorſus emittit. Et rurſus: Cochlea in torculari lignum eſt erectum clauiculatim, id eſt, ſpirulatim, & cancellatim ſtriatum: quod per medium prælum ſtriatum & ipſum transactum, vertigine ſua tollendo

l. 10. c. 19. Cochlea instrumentũ.

Lib. 6. c. 8. Cochleæ inuentum.

Pompa instrumentũ.

A tollendo demittendoq; prælo inuentum est. Vulgò (à Gallis puto) visa torcularis dicitur. Vitruuius nominat alibi ascendentem machinam; de qua Gulielmus Philander: mox (inquit) vocabitur accessus, Græcè ἐπιβάθρα. Suspicor autem fuisse machinam quæ occulto quodam artificio & expeditis machinationibus in sublimè crescerer; & in eam altitudinem educeretur, quæ opus erat: tum retinaculis sistebatur. Poterant & tabulata excitari cochleis, quo pacto in torculari prælum tollimus & deprimimus: nisi interpretari velimus dictum de machina, quam tollenonem Vegetius appellat. Eiusmodi torcularia siue cochleas nobis vocantur torchi, Germanis pres, Belgis pors, eorumq; ferè vsus est ad exprimendum, vnde Palladius: In cochlea exprimis. Eadem vel saltem similia intellexit Plinius dum ait: Intra cētum annos inuenta torcula Græcanica, mali rugis per cochleas bullantibus, palis affixa arbori stella, à palis arcas lapidum attollēte secum arbore, quod maximè probatur. Oribasius in libro de machinis cochleas instrumenta chirurgica describit, item cochleam fæminam, quæ Græcè περιπτόχλιον appellatur. nos breuitatis causa lectorem ad ipsum remittimus. Gul. Budæus cochleas & schalas cochlides dici scribit in ædificijs, quòd anfractuosæ sint, in modum cochlearis testæ, & quòd clauiculata & tortili B structura à triclinijs in cænacula euadāt, cuiusmodi sunt, (inquit) in ædificijs Gallicis scalæ. Talis scala apud Philopon. in Proclum, κοχλιοειδὴς κλιμαξ dicitur nobis vna scala fatta à lumaga, Germanis teste Zoographo Schnecken, id est cochlea. Ex Strabone quoq; libro postremo affertur κοχλίδιον pro scalarum genere, cuius scapum, vt τὸ τῶν κοχλιῶν κύρτον, volumen ἑλικοειδῶς circumductum ambit à summa cōassatione ad imum libramētum: sed perperam, vt vult author thesauri linguæ Græcè, orto nimirum (ait) errore ex latina lingua, in Græco enim κοχλίας legitur pag. 347. de Paneo seu Panis fano, στροβιλοειδὲς, ἐμφερὲς ὀχθῳ πυργώδει, διὰ κοχλίου τὴν ἀναβασιν ἔχον, in quod per cochleam ascenditur. Athenæus vocat κλίμακα ἑλικτήν. Erat præterea tormenti genus cochlea vocatum quo interfectum fuisse tradit Laurentius Surius S. Ionam à Magorum principibus iussu Saborij regis Persarum. quod tormentum forte fuerit equuleus cochleatus, cuius meminit Pomponius in decuma fullonis, vt citatur à Nonio: vbi insilui in cochleatū equuleum, vbi solutim tortor. Ego de hocce tormenti genere per ocium aliquando integrum tractatum conscripsi. Præterea Zographus sese Romæ obseruasse tradit iuxta forum C fuisse locum, quem scalas vocabant annularias, quas (inquit) eruditiores ita nuncupatas augurantur ab annularijs officinis, vel à propendētibus annulis. Aliorum coniectatio est, sic eas dici, quæ in cochleæ formam effinguntur & orbiculata figura rotundentur: quod genus cochlium dicitur. Suidæ quidē & Varino κοχλίας est, ὁδὸς εἰς ἑκατέρωθεν περιηγμένη: hoc est, via quæ in vtrāq; vicissim partem circumagitur: siue de gradibus per scalas huiusmodi accipias: siue de vijs itinerum: huiusmodi enim per montes præsertim aliquando viæ sunt. Cælius Rhodoginus, aures siue auriculas verius, sinuosas (vtor interim eius verbis) cochlias ait nuncupari. Sed Polluci κοχλίας extrinsecus aurium ambitus est, ἡ ἐξωθεν περιβολὴ τῶν ὠτων. Et Plutarchus cochleæ instar aurem in gyrum contorqueri ait. Estq; etiam cochlea genus ostij, quod meminit Varro, vbi testudinem describit, qua turdi & murulæ & miliares nutriuntur: ostium (ornithonis) esse debet humile & angustum & potissimùm eius generis quod cochleam appellant, vt solet esse in cauea, in qua tauri pugnare solent. Instrumentis itaque, quæ diximus, scalis & vijs cochlearum figura in se clauiculatim, spirulatim, capreolatim, retorta, anfractuosa, ἑλικοειδὴς nomen dedit. Hermolao verò etiam cochleæ nominantur, nescio quamobrem, inter morbos fici arboris. Porro cochlis capitis ornamentum est, quod reperio apud Pollionem Treuellium in Zenobia, quæ D sic habet: Ad conciones galeata processit, cum limbo purpureo, gemmis dependentibus per vltimam fimbriam: media est coclide. Videtur (inquit Cælius Rhodoginus) ab similitudine scalarum vel animalibus verbum corriuatum. Humelbergius cochleam ait esse lapidem ex flumine rotundum, ad similitudinem cochleæ: qui aquæ inditus, eam contra laterum dolorem efficacem reddere creditur, quod & se aliquando expertum testatur. Et Massario cochlos & cochlax marinos calculos significare dicitur: cęterùm apud Festū cochlacæ dicuntur istiusmodi lapides rotundi, ad cochlearum similitudinem. Et Cælius Rhodoginus in Græcis annotatum authoribus esse ait, fluuiatiles aut marinos lapides dici quoq; trochalos, item charmadia & cochaclas. quare vbi apud Varinum, legitur, Τρόχαλοι, ἰδίως οἱ κόλχακες, οἱ καὶ χρεμαδα λέγονται, nempe fluuiatiles & marini lapides, legendum censeo pro κολχακες κοχλακες. & pro χρεμαδα χερμάδα. Inuenio item in lexico quodam Græcolatino, κοχλάδες exponi lapides attritos perpetua in aquis volutatione, glāteas, sed fine authore. Mihi hæc quoque dictio corrupta videtur & κόχλακες legendum.

li. 10. c. 19.

Tolleno.

Cap. 4. & 5.

Scalæ Cochlides.

Tormenti genus.

Eculeus cochleatus.

Cochlium.

Auriū ambitus.

Ostij genus Varroni.

Lib. 3. de re rust. c. 5.

Pro capitis ornamento.

Lapis in flumine Cochleæ figura & eius vires.

Cochlacæ.

gendum. Nam & idem Varinus & ante eum Hesychius χλιαρον (quæ vox ad latinam glarea accedit, id est, vt grammatici interpretantur, minutissimi lapilli, qui in fluuiorum ripis vel maris litoribus reperiuntur, vnde, glareola glareosus,) exponunt κοχλαξ. Etymologus vt à νεαξ, fit, sic à νεαξ κόχλος, κοχλαξ fieri ait: Thucididem tamen καχλακας dixisse per alpha. Cælius Rhodoginus eosdem lapillos alibi apud latinos dici tradit vmbilicos (vt est apud Ciceronem de Oratore libro secundo) à Græcis, vt commonuit Aristoteles in mechanicis quæstionibus, appellari crocas. Quærit enim (inquit) quid sit quod in litoribus ex lapidibus aut testis grandioribus fiant, quæ vocantur crocæ.

Vmbilici qui lapilli.

Croce.

SYNONYMA.

Chometh.

CHOMETH Hebraicam dictionem Leuitici vndecimo, & decimoquarto Numeri D. Hieronymus interpretatur lacertã, quã omnino significare putat Zoographus. Alijs est Limax, vel Testudo, vel Cochlea terrestris secũdũ Rab. Dauid in libro Radicum. Sed testudinis nomine pro cochlea multi latini sermonis imperiti abutuntur.

Schabul.

Schabul, potiùs limax est, vt Dauid Kimhi interpretatur, & Rabbi Salomon Psal. 58. consentit Abrahã Esra quoque: Chaldæus vertit tibelela: Arabs Lischmat, si rectè scribo vocales. Septuaginta κηρός: Hieronymus cera, item vermis. In trilingui lexico inuenio Lul & Mesibata pro cochlea: pro limace verò chomer, chumeta, Sachel, Limaza. Halzum Serapioni commune est nomen cochleæ marinæ & terrestri. Syluaticus quoque cap. 324. ait Halzum esse nomen Arabicum à Serapione vsurpatum in ea significatione. Item Auicennæ interpres lib. 2. halzum scribit & interpretatur limaces. Albertus verò ex eodem interprete in historia animalium vocabulum alzum ponit, vbi Græcè apud Aristotelem concha legitur. Vnde & Haalcena vox corrupta puto apud eundem Syluaticum: cui præterea Cnada est cochlea marina, item Sadaf: Aunici, limaces terrestres quæ degunt in planis agni casti: sed fortè ab agno limaces illi, agnici potiùs dicendi fuerint: Lulientia verò species limacum: cæterùm innumera apud ipsum vocabula corrupta sunt, vti etiam hæc barbara nomina, Casia, Cotia, Coliris pro limace accepit. Κοχλίας volunt Aristoteli vocari cochleas terrestres, Gaza limaces reddit, vt vbi habet in tertio de generatione cap. 11. Testatorum genus naturam proportione plantis respondentem (ἀνάλογον) habet: hinc est quod nullum in terra gignitur, aut paruum, quale genus limacum est (τὸ τῶν κοχλιῶν) & si quid huiusmodi aliud sit, sed rarum: at in mari similiq; humore multa & varia gignuntur. Genus plantarum contrà &c. Confunduntur apud Græcos, vel ipsum Aristotelem κόχλος & κοχλίας, vt annotauit etiam VVottonus: ferè tamen Aristoteli κόχλος vmbilicum, id est cochleam marinam significat. κοχλίας verò terrestrẽ cochleam. Mussarius quoque κόχλον apud Aristotelem ait esse animal testaceum, & aliud quàm Limaces, a Theodoro dictum vmbilicus. hoc (inquit) & cochlian est vbi Aristoteles appellet, sicut limacẽ quoque cochlon. Verba Aristotelis vbi distinguit disertissimè, hæc sunt: τὰ ὄστρακόδερμα τῶν ζωων, οἷον οἵ τε κοχλίαι, καὶ οἱ κόχλοι, καὶ πάντα τὰ καλούμενα ὄστρεα. Gaza vertit: Vmbilici, cochleæ, purpuræ (quod non est in Græcis codicibus nostris) & omnia, quæ ostrei aut conchæ nomine appellamus. Et paulò mox: Οἷον οἱ τε χερσαῖοι κοχλίαι; καὶ τῶν εἰν θαλάττη ὁ κόχλος, καὶ τἆλλα τὰ στρομβώδη. Idem tamen Gaza κοχλίας nonnunquam vmbilicos vertit, quod cùm reprehendit VVottonus, ipse quoq; reprehendendus videtur, nam licet ex Athenæi libro 2. quem citat, constet, quòd vmbilicus quem Theodorus pro κοχλία dixit libro 5. histor. anim. idem sit quod cochlea, rectiùs tamen Rondeletius pronunciauit, vmbilicum Ciceroni non totum genus cochlearum marinatum, sed speciem aliquam significare. Rondeletius κοχλίας dici putat, quòd habeant τὰ ὄστρακα κοχλοειδῆ. Etymologo verò dicuntur παρα τὸ κόχλω; το γυρίζω: ἢ παρὰ τὸ ὀλῶ, τὸ συστρέφω, καὶ πλειοναστῷ τᾶ χ. κοχλίας. Κοχλὶς & κοχλίδιον diminutiua sunt, significantia paruam concham seu cochleam, conchulam, cochleolam, vt ait author thesauri linguæ Græcæ. Posterioris meminit Suidas quoque, esse dicens εἶδος ζωύφιε. Etymologus κοχλίδιον diminutiuum fieri ait à κόχλος, & aliàs ait fieri à κοχλίας, vt à κοιλὰς κοιλίδιον. Κογχο ab Hesychio exponitur κοχλίας: & quem Epicharmus κόγχον σεσιλον appellat, eum Dioscorides κοχλίαν σεσιλον. Epicharmus, inquam, apud Athenæum libro secundo dicens, κόγχον δὲ σέσιλιν ὄπαγ' ἐς τὸν φθόρον, cochleas quæ σεσιλοι dicuntur, abijce in malam rem. Et Dioscorides τὸν σέσιλον κοχλίαν esse παραχτικὸν κοιλίας καὶ σο-

Vmbilicus quid Ciceroni.

Nominis ratio.

Lib. 4. Hist. cap. 4.

VVottonus reprehensus.

Lib. 2. c. 11.

μάλε

A μάχης ἐμετοποιόν. ita autem vocat quæ vepribus & frutetis adhærent. In eodem loco apud Athenæum Apellas cochleam ait vocari à Lacedæmonijs σίμελον. Apollodorus verò lib. secundo Etymologiarum quasdam dici κωλυσοιδείπνους, id est, vt Dalechampius in suis scholijs explicat, tam amplas vt singulæ ad cænam sufficiant & alia fercula tangi prohibeant. Quidam (inquit) legunt colycideipnos quòd colycijs similes sint illæ cochleæ. Isaacus Casaubonus alios Grammaticos hæc aliter tradere ait Spartanis enim cochleas dici σισήλους: simpliciter verò cochleas appellari σιμέλους. Hesychius, σίσηλοι, κοχλίαι, λάκωνες. Idem, σεμελος κοχλίας. Viderit verò Apollodorus quàm sit verum cochleas quasdam fuisse κωλυσοιδείπνους appellatas. Ego existimo contrarium esse verum, & τους κωλυσοιδείπνους qui seriùs ad condictam cœnam ventitarent, & moram facerent diligentioribus quos vocabant τρεχεδείπνους, conuiuiali ioco dictos esse κοχλίας: quod cochleam vincerent tarditudine, vt ille ait apud Plautum. plurima sunt hoc genus συμπτώματα ἀσεῖσματα in scriptis veterum. Suspitio est scripsisse Apollodorum in explicanda origine huius vocis, ortam videri à κοχλῶ verbo antiquo idem significante ac γυρίζω, roto: aut ab ὁλῶ ὁ ὑσρίφω (hæ sunt grammaticorum ineptiæ) ὁλίαν primò, deinde κοχλίαν dictũ quod B non recta procederent, sed per gyros, παρ' ὃ καὶ κοχλίας λέγεσθαι τοὺς κολυσιδείπνους. Hæc aut similia Apollodorus: quæ lecta negligenter & properanter, neq; intellecta ab eo videntur, qui hæc ita scripsit, siue Athenæus, siue eius Breuiator. Hactenus Casaubonus. Σελάτης, Hesychio & Varino est quoq; κοχλίας. forte σίσιλος. Σίμελος, κοχλίας ijsdem, Σιμελοιρίδαι, οἱ ἀνευ κελύφους, ὃς ἔνιοι λιψάκας. Σίσυλλος, τὸ μισμα (νόσημα forte) καθάπερ σκωλικίασις, καὶ ζῶον τι apud eosdem. Ποματίας, ὁ κοχλίας exponit Varinus per o breue in prima ineptè, debet enim per o productum scribi πωματίας, quoniam πῶμα operculum est. φερέοικος id est, domiporta, epitheton cochleæ, pro ipsa cochlea vsurpatur ab Hesiodo:

Σέμελος.

Σίσηλος.

Σελάτης.

Πωματίας.

Domiporta.

Αλλ' ὁπόταν φερέοικος ἀπὸ χθονὸς ἄν φυτὰ βαίνῃ.

quanquam enim de terrestri loquitur, cochleis tamen omnibus testa opertis commune est epitheton, & testudini quoque, quod notat quoque Varinus, φερέοικος & φέροικος, exponens κοχλίας, ἢ χέλυνη. Sunt qui phercœcon describant animal album, simile muscæ, quod sub quercubus & oleis nascatur aut versetur, (ὑπὸ δρυσὶ καὶ ἐλαίαις γινόμενον,) C & glandibus vescatur, sic dictum ab Arcadibus: alij insecti genus vespa maius faciunt: super qua voce cõsule partim Hesychium, partim Etymologum. Ἀέροπος eidem Hesychio, vti & Varino est κοχλίας: fortè παρὰ τὸ ἔρπειν. Atq; ita exponunt Ξιφίδρια: sed ordo collocationis & analogia vocabuli antepenultimã per y scribi postulant: vt à ξίφος diminutiuũ ξιφύδριον fiat, sicut à αἶλος αἰλυδριον: quinquã & alterum diminutiuũ ξιφίδιον in vsu est, & receptiore, vt puto. Pro κοχλία, in multitudinis numero κοχλίαι scripserim: sed magis probo, quod alibi apud eosdẽ reperio σκιφύδρια, genus cõchylij, pro ξίφος quidẽ aliter etiã σκίφος proferri scio. Eisdem χαμαιδύται, sunt κοχλίαι: Videntur autem cochleæ terrestres significari ab eo quòd terram subeant, quod & troglodytæ vocabulum sonat: item χραμαδοῖλαι, χελῶναι, καὶ αἱ ναυτόραται τῶν κυιῶν: οἵδε τοὺς κοχλίας. Ἀχραδάμολλος, ὁ κοχλίας est Tarentinis, eisdem scribentibus. Videntur autem & hic terrestrem cochleam aut speciem significare. Ἀγράδες pyri syluestres sunt, μύλλειν Grammatici interpretantur πλησιάζειν. μύλλον obliquum, incuruum, tortuosum, & leue, vt videtur. Inuenitur & πιλὸς, κοχλιος, apud Hesychium. malim πῖλος, κοχλίας, vt πίλος sit genus cochleæ quoddam à figura pilei (quem Græci πῖλον vocant) sic dicti, siue is in acutum exeat, vt Strombi, siue forma sit rotunda. vtraque enim cochleæ tum in mari tum in terra reperiuntur. Ἀβρόων apud Varinum legitur, dicturq; esse genus cochlearum, secundum alios locustarum, secundum alios apum. Quibus addit quosdam legere ἀπρόων, eoq; nomine intelligere λῃστῶν, prædonum seu latronum. Ex quo intelligitur, hoc ἀβρόων siue ἀπρόων esse pluralis numeri & genitiui casus, non autem nominatiuum singularem, vt existimarunt vulgaria lexica. Colysidipnos (κολυσιδείπνους, vocari cochleas quasdam Apollodorus libro secundo Etymologiarum testante Cælio author est. Et in Plutarchi symposiacis tardiores conuiuæ nuncupantur colysidipni. Quibus autem cochleis hoc nomen conueniat, & quam ob causam dubito. Conijcio autem terrenum esse genus, quod vel cito saturet, & edendi auiditatem circuncidat: vel vomitu aut aluo cibos ingestos egerat. Græcorum vulgo hodie κοχλίος vel σαλίγγας nominatur. Λεῖμα, animal similie cochleæ dicitur Hesychio & Varino, quæ vox non absimilis est cum dictione limax Latinorum, quæ cochleam terrestrem significat, eamque vel testa opertam, vel nudam. Plinius limaces à cochleis manifestiò distinguit inquiens: Bestiolarum genera quædam herbis

Σχαμαδύται.

Χραμαδοῖλαι.

Ἀχραδάμυλλος.

Ἀγράδες.

Πιλὸς.

Ἀβρόων.

Colydipnos.

Λεῖμα.

Limax an à cochleis differant.

herbis innascuntur, raphano erucæ & vermiculi, item lactucis & oleri: vtrisq; hoc amplius limaces & cochleæ: quo loco limaces cochleas nudas haud dubio significant. Accipitur tamen apud classicos scriptores pro cochlea testa cooperta, vt apud Columellã hoc versu:

Implicitus conchæ limax, hirsutaq; campe.

Limacis etymologia.

Vbi notandum etiam limacem in masculino genere accipi: cùm Plinius fœmininum faciat, dum ait: Limacis inter duas orbitas inuentæ. Recentioribus indoctis Limacia pro limace nominatur. Albertus Limacem ait nomen accepisse à limo in quo generatur & nutritur, & Festus Pompeus limaces exponit cochleas à limo appellatas, quod facit quoque Columella in decimo; intelligit autem, vt putat etiam Grapaldus, terrestres. Cochlea grãmaticis recentioribus, propriè testa limacis est, licèt quandoq; pro ipsa limace quæ testam habet, accipiatur. Est autem propriè limax (inquiunt) quæ sine testa est; cochlea verò quæ testam habet. Zoographus de terrestribus cochleas plerumq; intelligit, cùm simpliciter proferuntur: Sæpe enim de vtra loquantur (inquit) authores, exprimunt, terrenæ aut marinæ descrimine expresso. Aristoteles quidem etiam pro marinis aliquando simpliciter cochleas nominat, sed vbi argumentum huiusmodi est, vt distinctione opus non sit. Est quando generis instar ponitur, & communem aquatilibus pariter ac terrenis naturam indicat. Gaza cochleas terrestres vertit limaces. Sunt qui apud Plinium cùm nominat cochleas quæ eduntur, velint terrestre genus intelligere videri, quibus ego libẽter assentior.

Cochleas, & testudines Albertus confundit.

Cardanus in lib. de Varietate rerum cochleæ significato abutitur, cùm pro omnibus conchis generatim accipiat. Albertus cochleas, & testudines vnà cum alijs indoctis turpiter confundit. Apud Marcellum Empiricum cochlea passim scribitur sine aspiratione. Cælius Rhodoginus alicubi cochliam per i in penultima scripsit. Cochleolam latinè dixit Grapaldus. latinis vocabulũ hoc generis fœminini est, Græcis masculini, κοχλίας vt Ἀνήριθμος, vnde genitiuus pluralis κοχλιῶν circumflexus, non paroxitonus, vt quidam ineptè scribunt, formatur, omnis enim primæ declinationis genitiuus pluralis circumflecti debet, tribus exceptis, γλανῶν, χρήσων, ἐτησίων. Et Pausanias κόχλου Λακωνικῶν fœminino genere protulit. Et in Arcadicis, τὰς Τρίτωνας φύσαν φασὶ διὰ κόχλε τετρυπημένης. Aristoteles tamen masculino genere effert. Primam huius vocabuli Græci & latini aliquando corripiunt. Serenus.

Ortographia cochleæ

Prosodia.

Contritis prodest cochleis perducere frontem.

De Muribus in batrachomyomachia

Κ ́ρυθες κοχλίων λίπτων κάραι ἀμφεκάλυπτον.

Anaxilas apud Athenæum in scenario:

Ἀπισρότερος εἶ τῶν κοχλίων πολλῷ πάνυ.

Isidori error.

Isidorus cochleam per diminutionem dici scripsit quasi conchulam, quod vt ineptissimũ reprehendit Zoographus. Buonalo Italis commune nomen est marinæ & terrestri: non tamen quamuis marinam cochleam, sed maiusculam significare puto. Massarius

Bubali.

Bubalos Venetis appellari ait quia equinam vel potiùs bouinam effigiem referant. Sunt alioqui qui cochleam Italicè interpretentur la Maruza, la Zameruca. Nobis vt & in plerisq; Italiæ locis limax est Inmaca, lumacha, lumaga, sed apud Tuscos chiocciola, & nicchio. Marina Hispanis & Lusitanis caramuyo dicitur, notante Amato Lusitano, ab alijs almeia vel caracòl de la mar: sed hoc posterius, vt & coragulo ad neritem priuatim pertinent. Rondeletius verò Hispanis & Prouincialibus Scaragol vel cagarolo, cochleam terrestrem significare tradit. Galli vocant limasson, escarcor. Germani ein Schneck vel Schnegg cõmuni ad terrenas & marinas nomine, vti etiam Schnegel: Flandri & Brabanti Slecke, Hollandi verò Slegghe vel Slagghe. Angli non propriè dicendas cochleas, sed conchas bivalues H quasdam vt pectunculos Cokles appellant: aliàs à Snayle dicunt: Bohemi & Illyrij Hlemyzd vel hlemayzd.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

Differentiæ à magnitudine.

Figura.

Victu.

COCHLEARVM ac potissimùm terrestrium differentiæ (inquit Zoographus) sumuntur vel à magnitudine, vnde minores & minutæ dicuntur: vel à figura, vnde longæ, latæ: vel à colore, sunt enim albæ, nigræ, fuscæ, ruffæ, variæ: vel à testa, qua aliæ carent, teguntur aliæ, vnde nudas & tectas cognominant: vel à regionibus, quòd aliæ sint vulgares, indiginæ, nostrates, aliæ peregrinæ: vel victu, præsertim ex plantis: adhærent enim aliæ alijs quas appetunt,

A tunt, fico, lauro, asphodelo, carduis, aut folijs gregatim, vt ait Plinius: Et forsan earum quę-
dam gregatiles sunt: aliæ vel omnino non sunt, vel minus gregales: Vel à vita, seu locis, in *Vita.*
quibus degunt: & harum aliæ latitant ad tempus, aliæ semper. Quæ exeunt, aliæ herbas
petunt humiliores, aliæ altiùs frutices aut arbores scandunt: vel cibi ratione ad homines:
alijs enim vescuntur vt vulgaribus testatis maioribus, alijs abstinent, vt minutis & nudis
omnibus nostri: in Africa enim aliud nudarum genus est. Quod ad differentiam attinet, *Magnitudo*
quæ à magnitudine dependet, Aelianus in mari rubro cochleam nasci testatur cùm spe- *ingens.*
cie pulcherrima, tùm maximam, testa purpurea, & in eius medio spira siue voluta, mira co- *Li. 11. c. 21.*
lorum varietate & veluti floribus natiuis distincta. Sertum (inquit) diceres summo artifi-
cio & ornatu contextum, è floribus multiiugis, viridibus, aureis, rubicundis, per æqua di-
gestis interualla. Et Petrus Gyllius ait se vidisse cochleam marinam, quæ ad eam magni-
tudinem accederet, vt tantum vini caperet, quantum piscator exsiccare vno prandio pos-
set. In Aegypti Nilo grandissimæ feruntur vocales vlulãtium expressa similitudine. E con-
trario And. Matthiolus refert in doctissimis suis commentarijs in Dioscoridem in agro
Romano cochleas quasdam esse paulò maiores lupinis, quæ autumno quorundam car-
duorum caulibus aceruatim cohærentes innumeræ videantur. Hæ fortè fuerint quæ à Pli-
B nio minutæ dicuntur, quas tamen aliàs simpliciter ita nominat, aliàs latas, longasuè cogno- *Minutæ quæ*
minat, nominat verò latas aliquoties, vt inter remedia patebit. Zoographus quoque apud *Plinio.*
suos (Heluetios) in terra, vt hortorum & in collibus apricis quasdam testas cochlea-
rum inueniri tradit in mucronem turbinatas, plerumq; semper vacuas: sed animal in eis
deprehendere non meminisse: Strombos terrestres (inquit) dixeris. Præter latas in figuræ *Strombi ter-*
discrimine etiam oblongæ sunt, atque inter has quibus (vti Vuottonus notat) tubæ loco *restres.*
vtuntur tubicines: Echinophoros vocant, aliqui eclinophoros. Sunt autem hæ marinæ, ex *Echinopho-*
quibus etiam dantur rotundæ in oleario vsu, quibus scilicet oleum effunditur, & pentada- *ri.*
ctyli & quibus clauicula in acutissimum acumen intorquetur. Eiuscemodi figurę cochleas,
nimirum oblõgas forrè omnes Strombos esse dicemus: obtusiorum verò & rotundiorum
pleraq; vmbilicos, præsertim quæ magnæ non sunt, vt olearię. Inter terrestres cochleas
repetiri albas, nigras, magnas, paruas, mediocres annotauit Matthiolus, & ante eum Alber- *Coloris dif-*
tus limacem inueniri ait, albam, rubeam, croceam & nigram. Sed Albertus limaces cum *ferentia.*
testudine confundit. Tamen Adamus Lonicerus Limaces ruffos, alios nigros conspici etiã
C scribit. Testa carentes limaces hic excludimus, cùm de ijs inter insecta actum sit, & hic tan- *Testa.*
tùm de testa opertis dicẽdum. Aristoteles cochleas terrestres testa intectis annumerat, ea-
rumq; carnem penitus includi asserit, nec vlla ex parte conspici excepto capite. κοχλίας *Pomatiæ*
ποματίας, cochlea opercularis dicitur, gypseo operculo per hyemem: Italicè limaga *quæ.*
delle vigne interpretantur. Bellonius perperam scribit pomacea, & eius magnitudinem
ratò excedere ait cancellum qui testas vacuas ingreditur. Penes loca, permulta quidem
sunt cochlearum genera, at tria potissimùm apud Dioscoridem, cui aliæ sunt χερσαῖοι, siue *Li. 2. c. 11.*
terrestres, aliæ θαλασσιοι, id est marinæ, aliæ ποταμιοι, siue fluuiatiles. Marinas Brasauo- *In comment.*
lus alias ait esse in testis, alias testis carere. Dioscorides terrestrium quæ in Liguriæ alpibus *2. Aph. 18.*
reperiuntur, pomatias appellari ab operimento suo, quæ vero sylueſtribus frutetis & sen-
tibus hærentes, sessiles: Plinius etiam sylueſtres; ita enim Massarius interpretatur, item Bra- *Sessili.*
sauolus, & Zoographus, quorum omnium ego vestigia libenter sequor. Habemus, inquit
Brasauolus & sylueſtres cochleas seu arboreas, quæ frutetis adhærent & sentibus. Ex his *Sylueſtrium*
aliæ albæ sunt: aliæ præter albedinem nigris, rubris vel luteis (punctis vel lineis) impressæ *differentia.*
sunt, & ferè opere vermiculato à natura elaboratæ. Demetrius Constantinopolitanus, qui *Li. 2. c. 71.*
D de accipitribus scripsit, cochleam terrestrem nominat. Matthiolus pomatias cochleas, in-
terpretatur vulgares nostras maiores, quæ præcipuè in cibum veniunt, vt cùm ex descriptio-
ne, tùm ex figura adiuncta apparet, nec dissentit Zoographus. Non me fugit (inquit Mat- *Pomatiæ vbi*
thiolus) quas Dioscorides pomatias vocat, plurimas reperiri in montibus Tridentinis, vi- *multæ.*
cinisq; alijs locis, & eas quidem præstantissimas. Eruuntur enim è terra hyeme & frutetis,
vncis quibusdam ferreis, propè frutieum radices terra circumfossa. Concluduntur è con-
tra frigoris iniuriam, quodam albo operimento, duro, gypsi speciem referente: sicq; con-
tectæ terra se condunt. Fit enim eb hoc vt in cibis ijs longè suauiores, gratioresq; habeantur, *Latent, &*
delitescãtq; sub terra, circũ fruticũ radices, Hetruria planè ignorat: cùm tamen & ibi eodem *quando.*
modo ab his eruantur, qui alibi artem didicerunt. Hæc Matthiolus. Plinius etiam cochleas *Lib. 8. c. 39.*
non solùm latere scribit, sed inde etiã inter se distinguit, inquiens: Simili modo & cochleæ, *Cauaticæ co-*
(nimirum vt serpentes latent) Illæ quidem iterum & æstatibus, adhærentes maximè saxis: *chleæ natu-*
vt & iniuria resupinatæ auulsæque, non tamen exeant. In Balearibus verò insulis cauaticæ *ra.*

appellatæ, non prorepunt è cauis terræ: neq; herba viuunt, ſed vuæ modo inter ſe cohærẽt. Eſt & aliud genus minus vulgare, adhærente operculo eiuſdem teſtæ ſe operiens: obrutæ terræ ſemper hæ & circa maritimas tantùm alpes quondam effoſſæ, cæpere iam erui & in Veliterno. Hæc ille. Varro differentias ponit penes regiones. Ait enim plura earum eſſe genera, vt minutas albulas quæ afferantur è Reatino, & maximas quæ de Illyrico apportantur, & mediocres quæ ex Africa afferũtur. Non quòd in his regionibus (inquit) quibuſdam locis eæ magnitudinibus non ſint diſpariles, nam & valdè amplæ ſunt, quanquam ex Africa quæ vocantur Solitanæ, ita vt earum calices quadrantes octoginta capere poſſint: & ſic in alijs regionibus eædem inter ſe collocatæ & minores ſunt & maiores. Hæ in fœtura pariunt innumerabilia. Earum ſemen minutum ac teſta molli, diuturnitate obdureſcit: Plinius cum dixiſſet Fuluium Hirpinum cochlearum viuaria inſtituiſſe; genera quoq; diſtinxiſſe illum earum notauit, ſeparatim (inquit) vt eſſent albæ, quæ in Reatino agro naſcũtur: ſeparatim Illyricæ, quibus magnitudo præcipua: Africanæ quibus fæcunditas, Solitanæ quibus nobilitas. Africanæ cochleæ vnum genus tectum eſſe, alterum nudum, apparet ex eodem Plinio, qui nudæ meminit in remedio ad dyſenteriam, alibi quoque Africanas laudatiſſimas eſſe ſcribit, & ex his (exin, legunt alij) Solitanas, Aſtypalaicas, Siculas modicas quoniam magnitudo duras facit & ſine ſucco: Balearicas, quas cauaticas vocant, quoniam in ſpeluncis naſcuntur. Laudatas & ex inſulis caprearum. Quod ad Aſtypalaicas attinet, Stephanus Aſtypaleas quinq; numerat: vnam è Cycladibus, ſecundam oppidum in Coo: tertiam inſulam cum oppido inter Rhodũ & Cretam: quartam, oppidum in Samo: quintam promontorium prope Atticam. Hic cochleas Aſtypalaicas derivant, ſicut ab Athenis Athenaicus, vt antepenultima per a ſcribi debeat, non per e vel ae. Sed Plinius in octauo omnium laudatiſſimas in Aſtypalæa inſula eſſe ſcripſit, Dioſcorides Sardonicas, Africanas, Aſtypalaicas, & quæ in Sicilia & Chio naſcuntur, & in Liguriæ alpibus, pomatias, id eſt, vt diximus, operculares cognominatas. Strabo cochleas prædicat linuſias, ab agro cui nomen lino eſt, iuxta Pityuntem, medio inter Parianam coloniam & Priapum ſpatio. Germanas cochleas nominat Demetrius, qui Græcè de accipitribus ſcripſit. Vegetius etiam in potione equi prophylactica inter cętera cochleas Germanas admiſcet. Nominatq; eaſdem Marcellus his verbis: Vuam caniculatam, & cochleam germanam comburę & contere, atque ex eo puluere mixto, pollice ſummo, vel certè cochleario, vuam ieiuno tange per triduum. An verò germanam cochleam à gente & regione dixerint, an alio quodam ſenſu, Zoographus negat ſe habere quod affirmet. Africanas quidẽ cùm ad remedia requirit Marcellus, veras interdum (quas & germanas & genuinas dixeris,) deligi iubet. Sunt prętereà cochleæ quas aceratas Plinius vocari ait, latas multifariamq; naſcentes, de quarum vſu ſuis ſe dicturum locis promittit. Sed cùm nuſquam alibi de aceratis meminit, latarum verò ſępius, Zoographus non latè forſan aduerbialiter legendum exiſtimat, ſed latæ nomine adiectiuo fœminino plurali: vt aceratæ eædem ſint quæ latæ. Sic & Maſſarius legit: Sunt & aceratæ (inquit) latæq; multifariam naſcentes. Inuenio item limacis genus cocaliam ab Ariſtotele vocari, inquit Maſſarius: Sed Ariſtoteles cocalium genere neutro dixit, & per κ ſimplex, non per duplex vt habet Vuottonus. Eſt apud Ariſtotelem (inquit ille) κοχκάλιον, apud Athenæum κόχκαλον (niſi in alterutro codicum inſit menda) Cochleæ genus & vt videtur, terreſtre Teſtaceum, à Limace diuerſum. Locus Ariſtotelis eſt in quarto capite libri quarti de hiſtoria animalium: Cocalia (κοχκάλια, vt) vt quidam vocant, teſtis integuntur: eorum caro, vt & aliorum limacum terreſtrium, penitus includitur, nec vlla ex parte conſpicitur excepto capite. In eodẽ loco Ariſtoteles (quod per tranſennam dictum eſto) eſſe ait inter cochleas quæ intra ſe beſtiolas habeant ſimiles gammaris puſillis, qui vel in flumine gignuntur; ſed ea differentia, vt præmollẽ intra ſuam teſtam carunculam habeant. Atque hæc de diuerſis cochlearum generibus.

Differentiæ à regionib.

Lib. 9. c. 56.

Africanæ. Li. 30. c. 6.

Aſtypalaicæ.

Li. 8. c. 39.

Linuſiæ.

Germanæ.

Aceratæ.

Cocalium Ariſt.

FORMA. DESCRIPTIO.

Turbinatæ dicuntur. Li. 9. c. 32.

ARISTOTELI cochleæ turbinatæ vocantur, earumque carnem penitus incluſam eſſe ait, nec vlla ex parte conſpici; præterquam capite. Plinius quoque cum de turbinatis ac poſtremo de echinis & echinometris locutus fuiſſet; in eodem (inquit) genere cochleæ aquatiles terreſtreſque, exerentes ſe domicilio, binaque ceu cornua protendentes, contrahenteſque: oculis carent: itaque corniculis prætentant iter. Quod poſtremum alibi etiam repetit his verbis: Cochleis oculorum vicem cornicula bina præ-

Cornicula. Oculis an carent. li. 11. c. 37

A na prætentatu implent. Scaliger quoq; negat cochleis oculos esse: itaq; neque visum, sed pro visu tentamenta (vt eius quoq; verbis vtar) proportione puncti atrioris in summo cornicularum: qualia fortassis puncta Plinius in trigesimo arenulas vocauerit: Cochlearum in cornibus harenulæ quæ inueniuntur, inditæ statim dolore liberant. Et aliàs in eodem libro ait: Inueniuntur in corniculis cochlearum arenaceæ duritiæ. Eiusdem opinionis fuit Albertus, oculorum loco cochleis cornua quædam mollia esse inquiens, & in ijs duo nigra puncta, quæ vsum quendam & actum perficiant oculorum. Idem tamen Albertus nõnunquam contrarium sensit, scribitq; testudinem (cochleam) & limacem oculos suos habere in summitate cornuum suorum & cùm appropinquat aliquid (sunt eius verba) retrahere oculum in cornu, cornua verò in caput, & caput in corpus: eodemq; modo pecten, ostreum, si quis digitos admoueat, subito claudere oculum; ex quo cognoscitur (inquit) habere visum. Sic fere ille, atq; mihi planè videre videntur, nam mirũ quàm solicita fuerit natura puncta ea siue oculos conseruare. Inuenioq; etiam in antiquissimo grypho.

In hl. 1. de planis.

Arenulæ quæ in cornibus cochlearum.

An videant & oculos habeant.

Ὀμματά τ' ἐκκυπτοντα προμήκεα κ' εἰσυπτοντα.

Estq; vulgaris nobis imprecatio, *ti venga il cancro, doue hanno gli occhi le limaghe*, hoc est, B auguror tibi cancrum, eo loco quo oculos habent Limaces siue cochleæ, augurantur autem eo modo cancrum in cornibus: cornutos dici nihil ignominiosius, ita enim vocantur, quibus propria vxor imponit. Teucer deniq; limacem ad exemplum quæstionis iudicræ, ita finit; animal sine pedibus, sine spinis sine ossibus, crustatum (testaceum potius) oculos nunc exerens, nunc retrahens. Videtur Plinius duo tantùm cornua tribuere. Ait enim cornua data esse cochleis ad prætentandam iter; corporea hæc, sicut cerastis; aliquando & singula (nimirum cerastis,) cochleis semper bina, & vt prætendantur (protendantur legitur in codice manuscripto) ac resiliant. Cæterum quatuor habere videmus, magna duo quæ posteriora sunt, & in quibus sunt quos vocauimus oculos, & minores totidem ferè in frõte, quibus forte quod obtusè admodum videat, iter prætenderit, hæc enim vltimum exerit. Limax, inquit Albertus cornua quatuor habet, duo breuia & duo longa: quæ extendit, cùm progreditur: contrahit, cùm recolligitur in seipsum. Idem Albertus cochleam capitis figura carere ait, cùm alioqui apud Plinium, capita cochlearum equorum capitibus similentur: quo minus (inquit) miremur equorum capita in tam paruis eminere cochleis. Massarius bouinam potius effigiem præferre asserit, ideoq; Venetis ab eiusmodi similitudine eas bubalos appellari. Omnes sil ceo tegmine clauduntur, clauiculatim intorto, Testa id vulgò vocatur, alijs tegumentum & voluta à recentioribus quibusdam, cochlearis testa à Budæo: cochlea synecdochicè à Celso, si bene memini, cùm ait serpere in cochlea, (sic & conchyliorum κόχλες, hoc est, testas apud Pollucem legimus:) Sammonico & Statio domus, Plinio etiã calyx, Dioscoridi κέλυφος, ὄστρακον Galeno, Testam verò hanc siue domũ secum portat (vnde φερεοικον Hesiodus, domiportam Cicero vocauit,) nulli videlicet fidens, sed semper metuens, ne sibi rapiatur, vnde eleganter Anaxilas Comicus dixit:

Caput an habeant.

Lib. 9. c. 2.

Testa eiusq; nomina.

Ἀπισόπερος εἶ τῶν κοχλίων πολλῷ πάνυ,
Οἱ περιφέρουσ' ὑπ' ἀπιστίας τὰ οἰκία.

Cochleæ præ infaelitate domum portant.

Quod si testam detraxeris, aiunt cochleam hebetescere atque expirare. Albertus tamen testas suas aliquando relinquere scripsit: & Zoographus sese ait audiuisse circa initium Augusti exire eas è suis testis, & nouis superinduci. Os eis inest, inquit Aristoteles, & dentes acuti, breues, tenues, prẽduri, & quod interiacet dẽtibus carnosũ habẽ: similiter vt mollia & crustata. Et Plinius quoque cochleas dentes habere scribit; eiusq; inditium esse, a minimis earum derosam vitem. Promuscidem etiam inter aculeum & linguam habent, autore Aristotele, & ori iungitur quasi ingluuies auium; à qua stomachus est, quem excipit vẽter, in quo situm est quod papauer vocatur, mox intestinum continuum tendit simplex, originem à papauere illo ducens. Plura de cochleæ dentibus, linguæ ingluuie, vẽtre & papauere leges apud eundem de partibus animalium lib. quarto, capite quinto. Porro omnes sanguine carent ac repunt, tegmina sua, vt dictum est, secum ferentes. Vmbilicorum (cochlearum) venter similis est gutturi auium teste philosopho. Membrana, in grandiusculis vmbilicis (κόχλοις) à ventre gulæ attexitur continua, per quam meatus prolixior, albicans, colore similis superioribus illis mamillantibus corniculis (de quibus dixit in turbinatorum genere, sub ventriculo stat m esse binas, albas, solidaique) tendit. Habet etiam incisuras quales in ouo locustarum habentur: verum hoc albidum, illud rubicundum est. Nullus exitus huic, nullum foramen postremum patet, sed prætenui membrana cauo intus augusto continetur. Tendunt ab intestino ad imum nigrantia quædam aspera atque continua qualia vel in testudine visuntur, sed minus nigra. Cæteri

Cochleæ præ infaelitate domum portant.

Os.

Lt. 11. c. 37.

Dentes.

Promuscis.

Interiora.

Venter.

Intestinum.

Papauer.

Venter auiũ gutturi similis.

Incisuræ vetantin ouo locustarum.

Albugo. quoque vmbilici hæc habent eadem: sed quo minores, eo minutiora. Hæc philosophus in quarto de historia capite quarto: vbi denique præterea vmbilicis albuginem à natura datam esse ait; Græcè est λίνεον: id autem, inquit, tale quid esse in cochleis, quale quod vocatur ouum in biualuibus. Qui echineidem videre, limaci magnæ similem esse dicunt teste Plinio. *Saliua Cochlearum.* Saliua cochlearum, quæ punctis acu vel stilo carnibus manat, à Græcis, vt inquit Galenus, myxa dicitur, hoc est, muccosus lentor, siue mucor, mucusuè.

LOCVS.

Syluas amãt terrestres. SVPRA inter positas differentias, ex præcipuis fuit quæ à loco sumitur. Sunt enim marinæ, fluuiatiles & terrestres. Hæ postremæ syluas potissimùm amant, quod nobis scriptum reliquit Achæus apud Athenæum his verbis: Ἡ τοιάδ' αἴγυπτρίφεα κοχλίας κεράστας: vel quot cornutas cochleas alunt nemora. *Lib. 2. c. 24.* Vnde in conuiuijs testante ibidem Athenæo solet proponi hoc ænigmatis vice de cochleis.

Τ' λογενὴς, ἀνάκανθος, ἀναίματος, ὑγροέλευθος.

Aenigma. *In syluis nata, spinis carens, exanguis, humida via incedens.*

Vbi syluæ nomine ego accipio loca omnia arboribus, vel alijs stirpibus consita, quibus victitant cochleæ. Quocunq; verò eunt, suam semper domum secum ferunt, vnde domi- *Antisthenis dictum de Athenien-sibus.* portæ nomen, vt dixi, meruit: atque hinc est quod Antisthenes ridere solitus sit Athenienses, quod essent autochthones, nempe quòd non aliunde eò commigrassent, nec patriam sedem mutassent vnquam: dicens hoc laudis illis esse cum testudinibus cochleisq; commune. Nam & hæc animantia nunquam mutant domicilium, in quo nascuntur. Ari- *Lib. 8. hist. cap. 13.* stoteles cochleas terrestres hyeme latere ait: nec vllam sanè eo tẽpore cernere est, sed vere cum aer tepidior factus est è suis latebris prodeunt. Athenæus Theophrastum citat de *Vt in terra latitent.* animalibus quæ se abscondunt, aitque eum scribere cochleas hyeme latere, sed æstate magis; itaque plurimas prodire cum autumno pluit, illisq; per æstatem latibula quæm & in terra & in arboribus. Quo loco Casaubonus, Aristotelis (Theophrasti, legitur apud Athenæum, vt dixi) inquit, qui affertur locus, dicitur extare ἐν πέμπτῳ περὶ ζώων. optimi libri habent, περὶ ζώων μορίων. Sustulere vocem μορίων, qui animaduerterant in libris de partibus ascripta verba non reperiri. Sunt enim ex tertio de generatione animalium. Iucundum locum ascribam quando sententiam imperfectã hic lector inueniet. μόνον τῶν ὀστρακόδερμων ἐώρακεν τὸ τῶν κοχλίων γένος, εἰδ' ἐκ τῆς συνδυασμῆς ἢ γένεσις αὐτῶν ἐστὶν ἢ μὴ ὥσπαρ ἰκανῶς. Hactenus Casaubonus. Vt modo vnde digressi sumus, reuertamur, Plinius cùm dixisset viperam solam serpẽtium terra se condere, cæteras arborum aut saxo- *Lib. 8. c. 39.* rum cauis. Et aliàs vel annua fame durare, algore modo dempto. Omnia secessus tempore veneno orba dormire: addit, Simili modo & cochleæ: illæ quidem iterum & æstatibus, adhærentes maximè saxis, vt etiam iniuria resupinatæ auulsæque, non tamen exeant. Latent itaq; & hyeme & æstate, quod non meminit Aristoteles. Cùm enim tempus annui ver- *Rore viuunt In coptuis.* uidum & æstuosum est, siue cùm agri solis ardore torrentur, homines autem calore & æstu laborant, tum cochleę in occulto delitescunt, suoq; ipsarum succo viuũt, nisi forte aliquid roris è cælo decidat, vnde Plautus:

Quasi cùm caletur, cochleæ in occulto latent
Suo sibi succo viuunt, ros si non cadit.

Aristias comicus quoque apud Athenæum de quodam qui captaret cochleas, inquit. καὶ κοχλίας, γενομένης ψεκαδίας, οὐκ ἂν ἔτι λάχανα τῶν αὐτοχθόνων: quis enim nescit hoc potissimùm tempore cochleas apparere: nam neque pluuiam concitatiorem, neque magnos calores ferre possunt: vt significauit etiam Varro, cùm de illis alẽdis sedulo multa præciperet, inquit enim, de sede disputans. Locus is melior quem & non concoquit sol & tangit ros. *Lib. 3. de re rust.* ψεκάδιον Græci vocare solent imminuto eo nomine, tenuem imbrem, & qui aliquo modo imitetur rorem. *ψεκάδιον quid.* Cùm è terra erumpũt, exgrumare dicuntur, hoc est grumos eruere & ex grumis exilire. *Grumus quid.* Grumus enim terræ collectio est, à congerie dicta. Vtitur ea voce Varro in præcitato loco: Deniq; ipsæ exgruminantes ad propalam vitam diù producunt, cùm ad eam rem pauca laurea folia interijciant. Iam verò ex marinis quædam locum mutant. *Lib. 10. c. 6.* Author enim est Aelianus Persarum regem cochleas Ponticas imitari, æstiuos dies Susis agentem, hybernos verò Ecbatanis. Etenim ad nuncupatam Propõtidem calidam hyemant: æstiuum autem tempus ad Aegialum agitant, inquit, propter molles auras, quas hoc mare eis afflat.

MOTVS,

MOTVS.

MOVENTVR omnes cochleæ, inquit Franciscus Massarius, & serpunt parte dextra, non ad vertiginem siue clauiculam, sed in aduersum. Sed Aristoteles hoc de Strombis scribit & similibus turbinatis marinis: quærendumque si idem terrestribus quoque conueniat. Mouentur autem hæ, vt ait Albertus, contractione & emissione corporis. *Li. 4. Hist. anim. 4.*

COITVS. PARTVS. GENERATIO.

B VNVM ex testatis cochlearum genus authore Aristotele coire perspectũ est: sed an earum ortus per coitum sit, nondum satis exploratum haberi ait. Et alibi, vmbilicos (cochleas) pariter omnes sua oua habere videri scribit, verno autumnaliq; tempore, quem fortè locum repetens Athenæus: Aristoteles (inquit) libro quinto de animalibus tradit vere & autumno cochleas prægnantes apparere, solasq; ex omnibus testaceis in coitu videri cohærentes ac congeminatas. Et Zoographus Limaces quoque coire & oua parere candida, magnitudine oculorum lucij piscis sese audiuisse refert: ijsq; incubantes aliquando reperiri mense Maio. Albertus verò ex putredine herbarum & viscoso rore generari limaces voluit: viscositatemq; terrestrem circumquaque durescere in testam, in qua habitant. Vnde etiam limacem à limo dictum voluit, & aliàs, in limo quidem (inquit) & generantur & nutriuntur: cuius ego sententiæ facilè subscripserim, & Ioannes Bapt. Porta limaces quòd ex limo & putrescentibus aquis orirentur, vitam breuiorem reddere affirmat. Plinius scribit cochleas hyberno tempore nasci. cæterùm hyeme tantùm oriri non facile crediderim, neque etiam ille hoc ait, nam & aliàs, lactucis eas innasci testatur: item alibi: limaces (inquit) nascuntur in vicia & aliquãdo è terra cochleæ minutæ, mirum in modum erodentes eam. Vt vt sit, imber maximè facit ad earũ ortum, C quòd obscurè admodum innuit etiam Plutarchus, Cochleas si quis imbrem facere, non præcedere putat & indiciũ eius esse, fallitur. Notandum maximè quod scribit Massarius: Limax testa detracta hebetescit, processu vtique temporis id quoque in aureliam transit, vt eruca, atq; immobile viuit. Sed quidnam ex eo animalis pennati oriatur, compertum non adhuc est.

Lib. 3. de generat. 11
An ortus per coitum.
Oua quando habent.
Lib. 5. Phytogn. cap. 4.
Vita breuis.
Li. 9. c. 51.
li. 19. c. 10.
Imbre maximè generari.
Li. 3. Sympos. quæst. 2.
Limacis metamorphosis.

VICTVS. EDVCATIO.

RORE victitare cochleam volunt, more cicadarum, quare forte ex Phyllio pocta illud citauit Athenæus. *Rore victitant.*

Οὔτε εἰμὶ τέττιξ, ἀλλὰ κοχλίας, ὦ γύναι. *In captiuis.*
Non sum cicada, neque cochlea, o mulier.

Et Marcellus Empyricus ex amputato capite cochleæ matutinum rorem pascentis remedium quoddam dictat. Meminit eiusdem parasitus quidam apud Plautum, dicens:

D *Asphodeli caulem appetunt.*
Quasi cùm caletur, cochlea in occulto latent
Suo sibi succo viuunt, ros sinon cadit.

Solo autem rore non viuunt, quod vel ipsæ testantur cùm sub noctem potissimùm exeunt ad pastum, vt rusticis notum est, qui post pluuias æstiuas ac autumnales accenso eas lumine captant Plinius testatur cochleas in Campania mirè caulem asphodeli prosequi & sugendo arefacere: & antè ficum eas infestare scripserat: & Theophrastus, scabies (inquit) & cochleæ adnasci solitæ ficorum peculiares morbi sunt. Quem locum sic transtulit idem Plinius: Impetigo & quæ adnasci solent cochleæ, peculiaria ficorum vitia, nec vb q;, sunt enim quædam egritudines & locorum. Albi vt dentes habere eas testetur, indicium illius esse ait à minimis earum derosam vitem. Habebant veteres sua viuaria, in quibus cochleas saginabant, quod non semel nobis testatum reliquit M. Varro, vt cùm ait: Leporarij alterum genus illud venaticum, duas habet diuersas species; vnam in qua est aper, caprea, lepus: alteram item extra villam, quę sunt, vt apes, cochleę, glires. Et alibi. Titus Pompeius in Gallia transalpina, tantum septum venationis

li. 22. c. 22.
li. 17. c. 24.
Ficos vastant.
Li. 1. Hist. cap. 16.
Vitem derodunt.
Viuaria cochlearum apud veteres.

habere dicitur, vt circiter triginta millia paſſuum locum incluſum habeat: præterea in eodem conſepto habere ſolet, de animalibus cochlearia & aluearia &c. Cochlearum verò iſta viuaria inſtituit teſte Plinio Fuluius Hirpinus in Tarquinienſi paulò ante ciuile bellum, quod cum Pompeio Magno geſtum eſt, diſtinctis quidem generibus earum: quin & ſaginam earum commentus eſt, ſapa & farre, alijsq; generibus, vt cochleæ quoque altiles ganeam implerent: cuius (inquit) artis gloria in eam magnitudinem perductæ ſint, vt octoginta quadrantes caperent ſingularum calices. Hucuſq; Plinius, authorem citans M Varronem: Quod autem Plinius, inquit Pet. Bellonius de cochleis altilibus ait, id ni fallor de marinis eſt intelligendum. Nam neque Illyricæ neque Africanæ aut Solitanæ, terreſtres eſſe cenſentur ac (aut) fluuiatiles. Omne enim fluuiatilium cochlearum genus (κοχλίας Græci vocant) virus olet. Præterea terreſtribus viuaria non inſtituuntur. Sic ille. Sed cochleas altiles in viuarijs apud Romanos, non marinas vt ineptiſſimè putauit Bellonius, ſed terreſtres fuiſſe vel cæcus cùm ex Plinij tum ex Varronis verbis videat. Idonens ſub dio, inquit Varro, ſumendus eſt locus cochlearijs: quem totum circum aqua claudas, ne quas ibi poſueris ad partum, non liberos earum ſed ipſas quæras. Aqua, inquam, finienda ne fugitiuarius ſit parandus: locus is melior, quem & non coquit ſol & tangit ros. Qui ſi naturalis non eſt (vt ferè non ſunt in aprico loco) neque habeas in opaco, vt facias, vt ſunt ſub rupibus ac montibus, quorum alluant radices lacus ac fluuij, manu facere oportet roſcidum: qui fit ſi eduxeris fiſtulam & in eam mammillas impoſueris tenues quæ eructent aquam, ita vt in aliquem lapidem incidat, ac latè diſſipetur. Paruus ijs cibus opus eſt, & ij ſine miniſtratore. Et hunc, dum ſerpit, non ſolùm in area repit, ſed etiam ſi riuus non probet, in parietes ſtantes inuenit. Denique ipſæ exgruminantes ad propalam vitam diu producit, cùm ad eam rem pauca laures folia interijciant, & aſpergant furfures non multos. Itaque coquus has viuas aut mortuas coquat, plerumq; neſcit. Hucuſque Varro, notandum itaq; in loco Plinij præcitato eum omnia quidem ferè ex Varrone tranſcripſiſſe, ſed poſtremum illud non verè, ſaginandi arte cochleas ad eam magnitudinem perductas, vt octoginta quadrantes caperent ſingularum calices, non enim hoc de altilibus Varro, ſed ſimpliciter de Solitanis dixit, quæ in Africa tantæ proueniant. Cæterùm Fuluius Hirpinus hic fuit, qui (vt meminit Plinius in octauo) primus togati generis ſuum cæterorumq; ſylueſtrium animalium viuaria inſtituit. De hoc & alibi Varro. Quintus Fuluius leporarium dicitur habere in Tarquinienſi ſeptum, iugerum quadraginta: in quo ſunt incluſa, non ſolùm ea quæ dixi, ſed etiam oues feræ, etiam hoc maius hic in Statonienſi: & quidam in locis alijs. Deinde de T. Pompei ſepto ſubiungit, in quo is cochleas habuerit altiles, vt ſuprà recitauit. de Fuluio id non dicit, vt in hoc etiam fortè memoria aut feſtinatione lapſus ſit Plinius. Cæterùm cochlearum hæc ſaginatio non multum temporis durauit, Macrobij ſæculo ignota. Is enim, ſi cui (inquit) mirum videtur, quòd ait Varro lepores ætate illa ſolitos ſaginari, accipiat aliud quod maiore admiratione ſit dignum, cochleas ſaginatas, quod idem Varro refert. Plinium quidem de terreſtrium ſaginatione locutum, Platinæ etiam, Grapaldo & Zoographo viſum eſt.

Lib. 9. c. 56. Qui primus cochleas saginarit.

Fluuiatiles virus olent. Contra Bellonium.

Locus aptus ad alendum.

Cibus.

Solitanæ quantæ magnitudinis.

Lib. 3. c. 12. Leporarium Q. Fuluij.

Lib. 3. Saturnal. c. 13

EPITHETA.

ANAXILAS cochleam φερέοικον vocat, id eſt domiportam. Eadem voce (vt diximus) teſte Athenæo vſus fuit antiquiſsimus Heſiodus. Alijs Græcis vt Achæo etiam dicitur ænigmaticè, ὑλογενὴς, ἀναπάνθος, ἀναίματος, ὑγροπέλευθος. Τλογενὴς Cicero interpretatur terrigenam, quod non ex coitu, ſed ex terra limouè (vt τῆς ὑλης nomine accipiamus potiùs quàm ſyluas) oriantur. Zoographus autem id epitheton tam marinis quàm terreſtribus conuenire putat: cæterùm ὑγροπέλευθος marinà dicitur quòd per humorem repat, nam & ipſius maris periphraſis eſt ὑγρὰ πέλευθα: terreſtris verò à molli inceſſu. ὑγρὸν enim pro molli vſurpatur. Vertit itaque Cicero terrigenam, herbigradam, domiportem, ſanguine caſſam potius quàm hominum more cochleam. Addidit autē ſanguine caſſam (inquit Maſſarius) vt excluderet ab hac deſcriptione teſtudinem ſanguine compotem. Κοχλίας κεράσας, i. cornutas idem Achæus cognominat. Animalculū .n. hoc minutila in inceſſu protendit cornua, viæ indices, in eis geſtans oculos. Athenæus alibi etiam alium ceu gryphum qui ferè ex maris epithetis conſtat, recitat ex Teucri definitionibus. Ζῶον ἄπεν, ἀνάπαυθον, ἄνοστον, ὀστρακόνωτον. Ὄμματα τ' εἰσὶν πεντα προμήκεα. Sed

Lib. 2. de diuinat.

Cornutatur dicta Cochlea.

A Sed alterutro loco ἀκυώτατα legendum. Ὀστρακόνωτον hîc aliqui non rectè crustatum vertunt, cùm cochleæ inter testata sint. Gyraldus sic transtulit:

Exos est animal pedibus sine, & sine spinis
Testea terga, oculos producens atque recondens.

ANTIPATHIA. VT ABIGANTVR.

LAcertis inimicissimum genus Cochleas esse habemus apud Plinium, Simiam timere limaces aiunt, nam si circumponantur ei, comprimere se, metuere, nec audere contingere. Massarius vbi sit Limax, neq; suem esse, neq; perdicem ait: omnes enim limaces ab his edi. Sed & Athenæus perdices in Sciatho insula Cochleas deuorare testatur. Et Aelianus Perdices & Ardeas hostes suos à Cochleis agnosci scribit, & fuga sibi cauere. At qui è Cochlearum genere Ariones vocantur, naturali quadam calliditate iam dictas aues decipere, & eludere. Egressos enim testis suis absq; metu pasci. Aues verò ad testas B vacuas frustra aduolare: & cum inanes viderint, tanquam inutiles abijcere & se recipere aliò. redire illos ad suam quemque domum, & cibo iam saturum & dolo suo incolumem. Eodem Aeliano authore, lari aues, sublimes Cochleas surripiunt, ac ex alto deijcientes, magna vi ad saxa allidunt. Tradit Albertus sale super Limacem proiecto totum liquescere ferè, & in aquam viscosam conuerti, quod idem vrina quoque præstat propter salsedinem. Contra Cochleas amurca recens vel ex cauernis fuligo spargitur cùm in hortis, tum alijs in locis.

L. 8. c. 39. Simiæ Limaces metuunt.
Perdices vbi Cochleas deuorent.
Li. 10. c. 5. Ariones Cochleæ.
Li. 3. c. 21. Sale liquescunt limaces.

MORALIA.

PER Cochleam diuinæ lectionis interpretes ferè omnes animum terrenis affectibus mancipatum intelligunt, inde similitudine libenter sumpta si quem sensui deditum vt voluptatibus brutorum instar inhæsitantem ostendere voluerũt. Parasitos verò Plautus eleganter Cochleis comparat, qui cùm diuites per æstiuos calores rus eunt, suo vt C Cochleæ, eo tempore sibi succo viuunt; Inquit itaq; parasitus:

Vbi res prolatæ sunt, cùm rus homines eunt,
Simul prolatæ res sunt nostris dentibus.
Quasi cùm caletur, Cochleæ in occulto latent:
Suo sibi succo viuunt, ros si non eadit.
Item parasiti rebus prolatis latent
In occulto victitant miseri succo suo.
Dum ruri rurant homines, quos liguriant.

Terrenis affectib. mancipatus.
In Captiuis.
Parasiti Cochleæ comparat.

Scribit Epictetus, vt citat Stobæus in sermone de temperantia, cicadas animalia musica gaudere calore & excitari solis ardore, vt in ipso cantillent: Cochleas cõtrà animalia muta & à musis aliena gaudere irrigatione: elici à rore, eiusq; gratia prodire: Quamobrem (inquit) si volueris vir esse musicus & concinnus, cum tibi vino irrorata fuerit anima, tunc ipsam nõ sines egressam inquinari, sed cùm in consessibus à ratione fuerit accensa, tum vaticinari eã & canere iustitiæ oracula iubebis. Hæc ille: Pro Græcis verbis ab initio Οἱ τέττιγες μουσικοί, οἱ κοχλίαι ξηροί: quoniam & manifesto falsa sunt, & cum sequentibus non D congruunt, legendum, Οἱ Τέττιγες ξηροὶ καὶ μουσικοὶ οἱ κοχλίαι ὑγροὶ καὶ ἄφωνοι.

Cicadæ, & Cochleæ.
Cicadæ musicæ, taciteq; Cochleæ.

SYMBOLICA.

ANTONIVS Ricciardus Brixianus hæc sex symbola ex alijs annotauit: Cochleæ duæ trahentes post se testas suas in modum currus compactas, super quas iacebat vir auriga cum habenis in manu, cum quibus regebat Cochleas tanquam equos, & cum inscriptione, festinate, significant prudentiam. 2. Cochleæ per se significant tarditatem. 3. Cochlea in seipsa concluſa, cum verbis, proprio alitur succo, significat mulierem, quæ suo sit contenta marito. 4. Cochlea montem ascendens cum verbis, non temere, significat hominem, qui prudenter, & opportunè negocium aliquod magnum aggreditur, facilè, & commodè fieri voti compotem. 5. Cochleæ, quarum

Prudentiæ symbolum.
Tarditatis.
Mulieris suo contentæ viro.

quarum exemplar à templo Salamonis ſumptum eſt, & ſunt viæ muris interuolutæ latenter, ſignificant cognitionem arcanam ſingulorum, quam ſoli qui ad cæleſtia gradiuntur, agnoſcunt, 7. Cochlea ſignificat animum terrenis affectibus mancipatum, quòd ea ſit ita domui ſuæ affixa, vt aſſiduè illam portet: de qua ſignificatione etiam ſuprà diximus.

Cognitionis arcana angelorum.

Animi terrenis affectibus mancipati.

ÆNIGMA.

GRIPHVS de cochlea legitur Theognidis, qui talis eſt:

Ἦ δη γαρ με κέχλυκε θαλάσσιος οἴκαδε νεκρὸς,
Τεθνηκὼς ζωῷ φθεγγόμενος στόματι.

Sentit autem de cochlea teſtante etiam Athenæo. Gyraldus hos verſus in libro ænigmatum ſic tranſtulit,

Mortua concinit pelagi de fluctibus orta,
Mortua, quæ viuo me vocat ore domum.

VSVS IN CIBIS.

COCHLEAS Romanis in cibum ceſſiſſe ex cochlearijs, quæ inſtituebant, vt ex Plinio & Varrone diximus, ſatis eſt manifeſtum, vbi etiam dicebamus eum vſum tempore Macrobij ferè extinctum fuiſſe: quod fortè etiam voluit dicere Martialis in decimoquarto, dum canit:

Dum pinguis mihi Turtur erit, Lactuca valebis
Et cochleas tibi habe, perdere nolo famem.

In cibo antiquis fuiſſe.

Vt conſeruentur.

Noſtro verò tempore in Italia quouis ferè anni tempore eduntur. Suntq; qui colligant in autumno tempore pluuio, ſeruentq; in cella aliqua vbi ſtrati ſint furfures vel arena vt pergentur: deinde parietibus & paſſim ſe affigentes per hyemem relinquant vt verno & quadrageſimalis ieiunij tempore in cibum veniãt. Non ita pridem apud Heluetios teſte Zoographo, menſis quoque ganeonum quæri cœperunt. Alibi tamen etiam è ſuis & quæ eis ciſalpinæ ſunt regionibus colligi & trans alpes vehi Italiam verſus audiuiſſe ſe ait. Belgæ vt audio ab earum eſu prorſus abſtinent, ac potiſſimum Hollandi, apud quos neminem aiunt ne manibus attingere, tantum abeſt, vt edant. Quod ad carnis bonitatem attinet, ſunt qui laudent, ſuntq; qui abijciant, ſunt qui loci ratione diſtinguant. Cornelius Celſus cochleas boni ſucci eſſe author eſt. Alibi duros ait ex media materia piſces ſtomacho aptos eſſe, oſtrea, pectines, murices, cochleas. Et rurſus: Minimè (inquit) intus vitiãtur (id eſt, minimè in ventriculo corrumpuntur) aues, bubula, omniſq; dura caro; omnia falſamenta, cochleæ, murices. Eodem teſte cochleæ aluum mouent, interq; ea numerantur, quæ imbecillimæ materiæ ſunt, id eſt, quæ minimum alunt. Quod poſtremum equidem non probarim, omnes enim cochleæ duræ & concoctu difficiles ſunt, ſi tamen rectè concoquantur, vberrimè alunt. Super qua re audiamus veteres: Dura eſt cochlearum terreſtrium caro (inquit Galenus) Græcis vbiq; in quotidiano menſarum vſu, eoq; concoqui pertinax: eadem tamen ſi cõcoquatur, valentiſſimè nutrit. Succus earum vt teſtaceorũ in aquis, ventrem ſubducit, quamobrem aliqui conditis eis cum oleo, garo, & vino, iuſculo inde facto vtuntur ad aluum ſubducendam. At ſi nutrimenti tantùm gratia carne earum veſci libuerit: in aqua prius feruefacito, eaq, pòſt effuſa, rurſus in altera elixato: deinde decenter concidiens tertium decoquito, vſque dum caro tota præ teneritudine intabeſcat. Nam hunc in modum præparata vt aluum retinet, ita alimentum non contemnendum corpori præſtat. Ita quoq; Archigenes apud eundem de compoſ. medic. ſecundum loca, vbi de ſtomacho affecto loquitur; ab exolutione & deliquio animi refocillabis, inquit, panem in vino dilutо exhibendo; aut aliud quippiam ex his quæ aceruatim reficere vires poſſint, vt ſunt ouа ſorbilia, bulbi, cochleæ. Sed vinum aceruatim reficit vires, quòd ſubtilitate ſua ilico penetret; oua etiam tum facilè concoquuntur, tum probè copioſeq; alunt: bulbi & cochleæ, vt craſſioris ſucci ſunt, ita ventriculo immorantur diutius. ſed quia ſolidius alimentum præſtant, & cochleæ inſuper nõ facile corrumpuntur in ventriculo. vires eius confirmare poſſunt. Alioqui enim tardius & paulatim alunt, (ac difficilè coquuntur) bubula, cochleæ, ſpondyli, vt idem Galenus annotat in commentis ſuis in aphoriſmos Hippocratis. Quæ quoque ſententia eſt doctiſſimi Mercurialis in varijs lectionibus hunc eundem locum annotantis: Archigenes, inquit, cum curationem eorum inſtitueret, qui præ famæ in animi deliquia

Aluum mouent.

Parũ alunt.

Dura earum caro.

Lib. 3. de aliment. facul. c. 2.

Nutrimenti gratia quomodo ijs veſcendum.

Alimenti ſolidi ſunt.

Mercurialis de cochleis optimo.

Lib. 1. Var. lect. c. 5.

A deliquia incidunt (vt scribit Galenus) præcepit, quàm primùm viribus reficiendis incumbendum esse, & ideo iam soluto deliquio ea illico exhibēda, quæ bellè nutrirent & statim ac confertim corroborarent; qualia sunt oua sorbilia, panis cum vino, Cochleæ & Bulbi. Quo in loco vehementer suspicor mendum aliquod latere; quoniam illa quæ ἀθρόως siue aceruatim nutrire possunt, omnia multùm & cito in parua mole nutriunt. Cochleæ verò & Bulbi, tametsi nutrimenti multum corporibus præstare valeant, nihilominus tardissimè & sensim alimentum suum membris impertiunt: vt hac ratione Galenus apertissimè neget ea aceruatim nutrire. Accedit his, quod Aetius hęc omnia ad verbum transferens, Cochleas & Bulbos non habet; sed loco earum halicam cum vino posuit, quemadmodum etiam apud Galenum ipse legendum puto. Nec obstat quòd paulò suprà Archigenes pro stomachicis Cochleas & Bulbos (sicut & Diphylus apud Athenæum) probarit, quoniam, (vt illi) ad corroborandum ventriculum, pro quo ibi laudantur, valent; sic ad reparandas statim vires minimè congruunt. Hæc Mercurialis. Psello quoq; Cochleæ & Limaces difficulter concoquūtur; & quidam apud Athenæum, si bene memini, cibi (inquit) qui aliquid viscosum habent, vt oua acrocolia, Cochleæ, περιγράφουσι τὸ πολλὸν βρῶσιν, hoc est, cibi

B auiditatem proh bent, vel potiùs, ne quis denuo nouum capere cibum statim indigeat, & succi suo lentore inhærent, alioſq; quosdam succos comprehendunt. Inuenio etiam apud Heraclidem eadem quæ nominaui alimēta (oua, Bulbos, Cochleas & similia, modicè glutinosa scilicet,) semen augere videri, vbi notādum ē dictionem negatiuam auferēdam esse. Alexis enim quoq; apud Athenæum eadem hæc tria cum Buccinis & Acrocolijs, ideſt trunculis suillis, inter ea quæ Venerem mouent, recensēt. Cæterùm carnes Limacum an præ cæteris sint laudandæ, disputat Petrus Aponensis in quæstionibus suis, quæst. 68. Cochleæ omnes, inquit Matthiolus, in vniuersum, licet colore & magnitudine differant, eandem naturam obtinent. Si verò aliquo pacto inter se differunt, id natalis soli causę ascribitur: nam quæ in apricis admodum locis, odoratis victitant herbis, ijs sanè præstant, quæ in opacis degunt ac palustribus. Id enim gustu facilè deprehenditur, quòd hæ vel insipidæ habeantur, vel palustrem resipiant limum: illæ verò sapidiores esuiq; gratiores existant. Quandoquidem absynthium depastæ, amaritudinem reddunt; sicuti quæ serpyllum, pulegium, calamintham, origanum, (petroselinum, fœniculum, stichadem, Amatus Lusitanus) aliasq; odoratas herbas assumunt, odoris gratia commendantur. Hæc Matthiolus.

C Dioscorides terrestres Cochleas stomacho vtiles esse scribit, & non facilè corrumpi. Optimas Sardonicas, Aphricanas, Astypaleicas, & quæ in Sicilia ac Chio gignuntur, & quæ in Liguriæ alpibus, pomatiæ, id est, operculares, cognominantur: Marinā stomacho idoneam & facilè aluo excerni: fluuiatilem virus olere: quæ verò vepribus, frutetisq; glutinata cohęret, quam vocant nonnulli sesilon, ventrem & stomachum turbare, vomitiones excitare. Plinius verò nullas cibis gratas esse author est, neq; veteres neq; recentes. fluuiatiles & albas virus habere; nec non syluestres (hoc est, vt exponit Dalechampius stomacho inutiles,) aluum soluere: item omnes minutas. Contrà marinas stomacho vtiliores, efficacissimas tamen in dolore stomachi. Laudatiores tradi, quæcunque viuæ cum aceto deuoratæ. Galenus etiam diuersis in locis, vt in Elencho suo annotauit Brasauolus, Cochleas docet esse crassi succi, sanguinem crassum ac nigrum generare; victum esse Alexandrinorum, viresq; reficere posse, cibum esse hyemis, à multo earum esu cauendum senibus, nō admittendas epilepticis; stomachicis conuenire, tota substantia iecori conferre videri, denique carnem earū astringere, sed ea emplastica potiùs quàm astrictoria fuerit. Notauit ex eodem

D Galeno Cælius Rhodoginus, in Alexandria Aegypti salsamenta & limaces, quosdam etiam Asininas carnes edere, vnde (inquit) elephantiasim eis frequentem esse contingit. Marinæ in Italiæ mediterraneis, scribente Matthiolo perquam raro in cibos veniunt, ijs verò qui maris litora inhabitant, frequentiori vsui esse. Eæ potissimùm aluum mouent propter salsuginem, quare etia n cito deijciuntur: nec tamen vniuersim aut c tò nutriunt, sed paulatim, ea scilicet sua parte, quæ à superfluo eijciendo vel electo seiungitur & remanet. Alij aliter eas edunt, præparantq; ad edendum. Nicolaus Massa cùm sua eas humiditate & lentore nutrire dixisset & agere resistēdo acrimoniæ caloris infixi membris. Eduntur, inquit, elixæ, saccharo & cinnamomo aspersæ; raro tamē quia difficilis coctionis sunt. Platina verò coqui multifariam posse ait. Lactas in vas, vbi modicum aquæ insit, per noctem aut die n reponi iubet, cooperculo addito ne prodeant, purgari vehemēter. Esse qui eas lacte per noctem pascant & purgent; Illatas deinde in cacabum, cum recenti aqua ad focum tam diu retineant, quo ad semicoctæ ac bene spumatæ fuerint. Ex Cochleis verò erutas, ac primum ex aqua calida bene lotas, deinde ex aceto & sale confricatas rursumq;

lotas

Galeni locus suspectus.

Lib. 2. Aphorism. 18.

Meliores quæ sint.

Lib. 2. c. 8. Terrestres stomacho vtiles.

Victus Alexandrinorū.

Lib. 2. ad Glaucon.

Elephātiasis cur Alexandriæ frequēs

Coqui multifariam.

lotas ac farinæ inuolutas, in feruēti oleo aut liquamine esse frigendas: frictas aut mentha E
sylvestri, allio, pipere, croco, tunsis & agresta dissolutis, aut salsa viridi suffundi iubet. Et
Cochleas si sine multo allio aut moreto fuerint, boni alimēti esse pectori & pulmoni opi-
In cōment. Aphoris. 2. c. 18. tulari; hepar, eius fibras laxando iuuare, hecticisq; prodesse. Nostræ mulieres inquit Mu-
sa Brasauolus qui Ferrariæ vixit, secretum quoddam coctura genus sciunt, quo adeo te-
nellæ efficiuntur, vt in ore liquescant & nihil callositatis habere videantur. Sic ille sed se-
cretum non explicat. Tribus ferè modis Bononiæ coqui communiter aduerti: vel enim
elixas vnà cum iure quodam ex petroselino contuso ac aromatibus condito, maximè pi-
pere, apponuntur, vel cum salsa viridi, vel frixas tantùm in oleo inferunt. Ex Apitij libri
Lacte vt pascantur. septimi, capite decimosexto, In Cochleas lacte pastas: Accipies Cochleas, spongizabis,
(spongia deterges & emundabis:) membranam (pelliculam & operimentum quod Con-
chæ foramen operit & claudit,) tolles, vt possint prodire: adijcies in vas lac & salem vnò
die: cæteris diebus in lac per se: & omni hora mundabis stercus, cùm pastę fuerint, vt non
Pulte vt pascantur. possint se retrahere, ex oleo friges: mittes œnogarum. Similiter & pulte (farre in farinam
redacto, & in pultis modum cum lacte aut sapa confecto,) pasci possunt. Cochleas sale pu-
ro & oleo affabis: lasere, liquamine, pipere, oleo, suffūdes. Aliter. Cochleas assas, liquami-
ne, pipere, cumino, suffundis assiduè. Aliter. Cochleas viuentes in lac siligineum (siliginea
farina nutritum & mixtum) infundis: vbi pastæ fuerint, coques. Cæterùm Marcellus Vir-
Esus earum improbatus. gilius Cochlearum esum improbat, cuius verba hic pro epilogo addam, vt ij qui summo-
perè Cochleis delectantur, sciant esse qui negligant, ac ijs abstineri velint. Quis crederet
(inquit ille) fuisse veteribus Cochlearum viuaria? nec minus quàm murænas & Ostrea
antiquorum ganeam implisse animal, quod non satis adhuc nouerimus quale sit & quos
vsus humano generi habeat, nisi quæ solet varios & absurdos prægnantium modo rerum
appetitus excitare in nobis, copia: & quod ex copia fit fastidiū, tam inutilem homini com-
mendasset: nec aliter quàm vt in facietate meliores cœnæ salagama, gara & oleas petere
solemus. Sic meliores ex mari pisces fastidientes mucosum Cochlearum callum in cœ-
nis amare coegisset, & vt pinguiores toto anno nobis essent gratissimis homini cibis in
Lib. 30. viuarijs etiam pascere docuisset. Hæc ille. Plinius quoq; enumeratis prius omnibus ge-
neribus, nullas aut veteres aut recentes cibis gratas esse author est. G

VSVS IN MEDICINA.

L. 2. de diuinat. COchlearum vsum apud priscos medicos Romanos Græcosque in medicina fuisse, facilè ex hisce M. Tullij verbis colligere licet: Vt si quis medicus ægroto imperet, vt sumat terrigenam, herbigradam, domiportam, sanguine cassam &c. Variumq; Cochlearum cùm integrarum tum partium earundem apud authores vsum inuenio. *Dolores mitigant.* Dolores in primis ita mitigant, vt etiam qui dentes infestant, sedare valeant. Zoographus Co-
chleas nostrates minutas & inanes colligi iubet, & in mortario marmoreo diligenter teri,
deinde puluere ipso mollissimo dentes perfricari, atq; eo facto dolorem abire. Et apud
Aetium Asclepiades carnem Cochleæ terrestris acopo cuidam siue vnguento ad sedan-
dos dolores admiscet; item Serenus capiti medendo, ait:

Prosuit & Cochleis frontem tractare minutis.

Ad capitis dolorem. Marcellus Cochleæ matutinum rorem pascentis caput præcisum, & in linteolo licio alli-
gatum, colloq; suspensum, tradit continuo mederi capiti dolenti. Kiranides simile etiam H
amuletum ex Limace nuda refert. Oleum de Limacibus ad dolores membrorum & artuū,
etiam internos & latentes, quacunq; ex causa, vt arthritide vel Venerea lue, ex libro quo-
dam manuscripto Zoographus tale habet. Cochleas albas quę per arbores scandunt, cen-
tum in pila contunde, & impone in saccum, longum ferè dimidium brachij, latū quadran-
tem. Sed salis manipulum plenum infra supraq; Cochleas infundi oportet. Suspende lo-
co calido, & quod effluxerit oleum colliges: coq; perunge partes affectas & dolētes, in qui-
bus nullus rubor forinsecus neq; tumor apparet. Andreas Furnerus in lib. Gallico de de-
Ad capillos multiplicandos. coratione ad capillos multiplicandos recenset hoc remedium: Limaces trecentas suis te-
stis exemptas, in aqua discoques: & extractis denuò pingue quo supernatat, colliges: idq;
in vase vitreato recondes, & superinfunde sextarium aquæ, in qua folia lauri decocta fue-
rint; & tria cochlearia olei de oliuis, mellis cochleare vnum, croci scrupulum, & parum sa-
ponis Veneti, & cochlearium communis modicè conquassati. Bulliant simul omnia. Hoc
liquore capillos sæpius inunges; & lauabis lixiuio facto de cinere combustorum brassicæ
caulium,

A caulium, &c. (locus est obscurus vel corruptus) & percipies quotidie pilos augeri. Vnguentum aliud quo capilli flauescunt, ex libro Germanico manuscripto: Cochleas quotquot voles in vas impone & salem super eas injice: sic veluti vnguentum fieri aiunt, quo capilli nigri illiti colorem flauum trahant, & magis etiam si prærasi fuerint. Dioscorides quoq; cochleas terrestres scribit palpebrarum pilos reglutinare, si quis traiecta per earum carnem acu, mucoso lentore, quem secum acus retulerit, pilos inunxerit. Limacem (viuam, ni fallor) superstitiosi quidam panno inclusam, pro febris amuleto commendant, si collo pendeos gestetur. Sed authore Plinio cochleæ fluuiatiles quartanis mederi dicuntur in cibo recentes: quosdamq; ob id asseruare sale, vt dent tritas in potu. Harundines & tela, quęq; alia extrahenda sunt corpori euocant cochleę, ex his quę gregatim folia sectantur, contusæ, impositęq; cum testis: & eæ quæ manduntur, exemptę testis: sed cum leporis coagulo efficacissimè, vt idem Plinius prodidit. Ad oculos caligantes, Marcellus Empiricus cochleas Africanas veras super spissam craticulam dispositas poni vult & carbones acres assiduè suggeri, vt æqualiter comburantur: deinde mortario teri, vt tenuissimum ex his pulverem facias, adiectaq; mellis Attici cotyla vna, iterum validissimè teri, & postmodum in B vasculo fictili reponi & signari: & cùm alicui mederi voles, specillo inde eum inungi, intra paucos dies integram aciem eius claramq; restitui. Incertus quidam ad oculorum dolores, limaces testis exemptas in aqua coquit; quę vbi refrixerit, adipem supernatantem colligit, aitq; mederi eum omnifarijs oculorum doloribus. Anacollema ad restringendas fluxiones ex Galeno: Limacem cum testa tusam, toti fronti & temporibus illinito. Kiranides quoq; cochleam terrestrem contritam & illitam fronti, dolorem & rheuma oculorum sistere tradit. Marcellus Empiricus ad epiphoras oculorum sedandas, limaces complures terit in mortario nouo vel nitido, adiecto ibi ouo gallinaceo incocto, tingit illic lanam succidam & fronti imponit. Ad aurium dolores facit secundum Asclepiadem notante Galeno, Africana cochlea in propria testa, cum oleo nardino aut rosaceo feruefacta. Ibidēque Archigenes cochleam Africanam ad eosdem dolores componit & rosaceo implet, & ferbefactum calidius per strigilem infundit. Cochleæ quę sunt in vsu cibi, inquit alibi Plinius cum myrrha aut thuris polline appositæ, item minutæ & latę, fracturis aurium illinuntur cum melle. Kiranides cochleam terrestrem circumfotu aurium plagas & rupturas sanare monuit. Compositio è limacibus ad narium vitia, præcipuè ozænam & polypum describitur à Galeno Euporiston. l. 2. 5. Asperitatem faucium & destillationes leniunt cochleę, annotante Plinio, sed coqui, inquit, debent in lacte, demptoq; tantùm terreno (τῶν σπλάγχνων significationem Plinius potius quàm τῶν ὑποχονδρίων reddidit) conteri & in passo dari potui. Et Marcellus Empiricus, cochleæ terra (inquit) tantum excussa, illotæ coquuntur, dehinc tritæ cum passo cretico aduersum faucium molestias hauriuntur. Eodemq; authore laboranti vuę diuturno labore hęc cura succurrit: Hirundinem viuam testa Africanę cochleę includes, eamq; phœnicio indolutam lino circa collum subligabis, intraque diem nonum omni molestia liberaberis. Ad sputum educendum & contra tussim, Arnoldus Villanouanus in libro de aquis medicinalibus, esse ait, qui limaces testis exemptas cum hordeo decoquunt, & ius colatum tepidum propinant, hoc remedium humores crassos valde attenuare & per sputum educere. Cochleę crudę tritę cum aquę tepidę cyathis tribus si sorbeantur, Plinius tussim sedare author est. In buccinam aut cohleam aliquam marinam vulgus in Germania inferiori potū audio solitum infundere & inde bibere, aduersus siccā tussim, præsertim puerorum. Ad tussim siccam in equo curandam; limaces integras cū frumento aut hordeo discoques, inquit Rusius, & equo dabis eam aquam in potu, ita vt aliud D non bibat, donec consumpserit. Prosunt & sanguinem excreantibus, si Plinio credimus demptā testa tritę in aquę potu. Qui phthisi afficiuntur, iubet Marcellus Empiricus, maritima loca vitare, atque illic maximè, vbi pix conficitur, commorari, ibiq; cochlearū carne cum vino excoctarum assiduè vesci. Zoographus hoc ex incerto quodam aduersus phthisim annotauit: Viginti aut triginta limaces contere in mortario, contritasq; conijce in mensuras quatuor aquæ, & coque ad dimidium, offerque ægrotanti singulis matutinis mensuram conuenientem, & ieiunet duas aut tres horas, semper reiterando, quousq; conualescat. Ad stomachi dolores mirum in modum commendantur cochleæ, ac in primis à Plinio qui alibi ait: Cochleæ marinæ efficacissimæ sunt in dolore stomachi laudatiores traduntur quæcunque viuæ cum aceto deuoratæ. Et rursus viuentibus cochleis exempta caro, Africanisq; præsertim, stomachi dolores hausta lenit. Et rursus alibi: Præcipuè (inquit) cochlearum cibus stomacho. In aqua eas feruefieri intacto corpore earum oportet, coq̄ & in pruna torreri, nihilo addito, atque ita è vino garoq; sumi, præcipuè Africanas.

Vt capilli flauescant. *Lib. 2. c. 9.*

Febris amuletum.

Li. 32. c. 10.

Ad oculos caligantes.

Lib. 1. Euporist. 36.

Ad epiphoras oculorū. *Ad aurium dolores.*

Li. 3. de cōpos. med. sec. loc.

Ad aurium fracturas.

Ad asperitatem faucium.

Contra tussim.

Ad phthisim.

Ad stomachi dolores.

Lib. 30. c. 6.

Nuper

Nuper hoc cõpertum plurimis prodeſſe. Id quoque obſeruant, vt numero impari ſumant. Virus tamen earum grauitatem halitus facit. Item Archigenes apud Galenum, omnes circa ſtomachum dolores ſedari(inquit) aiunt cochlea Africana cruda integra vorata. Nec nõ Marcellus Empiricus, cochleas ſed veras Africanas conditas ex ſale & paulo olei coctas, ſed non purgatas, qui ieiunus ternas, aut quinas cotidie & frequenter ſumpſerit, rariſſimè ſtomachi dolore vexatum iri pollicetur, ſed ſi carbonibus toſtæ ſumantur, melius prodeſſe. Et rurſus: cochleæ bullientis (elixæ) inquit, fruſtella in cibo conueniunt ſtomacho ſoluto & reſoluto & incontinenti. Inuenioq; & apud Sammonicum ad ſtomachum remedium illud;

—— Cochleas vndis calefactas ac prope victas
Suppoſitis torre prunis, vinoque garoque
Perfuſas cape, ſed prodeſt magis eſſe marinas.

Stomacho quæ ſint aptæ

Non autem omne cochlearũ genus ſtomacho aptum eſt, vt ſupra monui & rurſus ex Dioſcoride repeto. Stomacho (inquit) accommodata eſt terreſtris cochlea: difficillimè eadem corrumpitur. Marinæ etiam ſtomacho accommodatæ facillimè excernuntur: fluuiatiles virus habent. Quæ verò ſylueſtribus frutetis & ſenſibus hærentes inueniuntur, aluum & ſtomachum turbant, & ad vomitiones mouent. Plinius eaſdem commendat (nimirum cochleas ſimpliciter) in cibos his quos linquit animus, aut quorum alienatur mens, aut quibus vertigines fiunt, ex paſſi cyathis tribus ſingulas cum ſuis teſtis & calefactas, in potu datas diebus plurimùm nouem. Aliquoſque ſingulas ait primo die dediſſe, ſequenti binas, tertio ternas, quarto duas, quinto vnam. Sic & ſuſpiria emendare & vomicas.

Ad vmbilicos infantũ eminentes.

Ad inflammationem hepatis.

Hepatis intẽperiei calidæ & frigidæ caro conuenit.

Ad vmbilicos infantum eminentes, Theodorus Priſcianus, carnes cochlearum terit, & his myrrhæ puluerem miſcet & in linteolo inductum imponit: & ſubfaſcia vt facilius reprimat, & cum acacia tritum & aqua ſimiliter temperatum ſupponendum eſſe ait. Ad inflammationem hepatis, Aëtius ex Galeno, cochlearum terreſtrium carnem optimè coriteri præcipit, & vini nigri cyathos tres affundi, calefieri, ac bibendum præberi, & ſecundum omnem ſubſtantiam ſuam efficax eſſe. Et ex modernis Syluius, Caro limacum, inquit, hepatis intemperiei tum calidæ, tum frigidæ ſalubris eſt tota ſua ſubſtantia, ablato lima cum lento re multis lotionibus & frictionibus in lixiuio calido vel aqua calida ſali aut arenis miſta, frigida enim dureſcunt. Iſchiadicis cochleas crudas tritas cum vino ammineo & pipere, potu prodeſſe dicunt teſtante Plinio. Ad ventris, mammarum, femorum, coxendicumq; & ſciſſuras, Galenus in Euporiſtis, marinam cochleam oblongam cremari & conteri voluit, deinde oui albo aut aſinino lacte adiecto illini. Antidotus Paccij Antiochi à tota affectione (colica) liberans vt à Galeno deſcribitur inter Aſclepiadis auxilia: Cornu cerui recens enati molliſſimi, vſti ad albedinem, cochlearia tria magna, piperis albi grana decem vel nouem, myrrhæ parum odoris gratia. Omnia teruntur & cochlea Africana (terreſtris ſimpliciter, Aetius & Galenus rurſus, cochlea ſimpliciter, è Scribonio) varij coloris vna cum teſta itidem teritur, vino Falerno per ſaccum non excolato affuſo. Sit autem vini menſura cyathorum trium. Hæc omnia in fictili vaſe permiſta ad prunas calfacimus, diligenter mouentes, ne quid ex pharmaco ſubſidat. Calfactum in ipſis irritationibus bibendum dato, itemq; ſequentibus duobus diebus. Oportet autem vnam antè diem, cibum differre: & reliquis diebus prandio ſolo vti, in eoq; ſumere cibum, qui facile confici poteſt. Marcellus cochleam veram Africanam, ex Africa allatam interpretatur, & aduerſus colicam probat eam, quæ quàm maculoſiſſima ſit. Glutinant cartilagines earum caro & ſaliua vt ait Hollerius, ſed ſi magna vulnéra ſunt fibula prius conducere, vel acu oportet: deinde medicamento impingere; idque in cartilaginibus aurium & narium fieri vult. Cochleæ cum ſuis volutis diu teruntur in mortario vt nihil aſperi reliquum ſit: ſanguis draconis ſubquadrupla, manna ſuboctuplâ ratione adiungitur. permiſcentur in mortario & affiguntur. Et rurſus: Aurium caua argilla impleri debent. argilla prius cochleæ ſaliua, & acidi Punici liquore ſubigantur. Conciſæ teſtæ Dioſcoride earum carnes præſertimque neruorum glutinant. Earum carnes per ſe tritas cum polline farinæ ex proximi molendini parietibus, olim (inquit Galenus citante Mizaldo) vulneri impoſui, cum quo etiam neruus vulneratus & contuſus erat in agricola & duro homine. Si quis contuſas vlceri impoſuerit, præſentaneum fertur eſſe remedium. Ioannes Tagautius addit emplaſtro ad maturanda oedemata: aliqui etiam ad reſoluendum. Si humerus (armus) fractus aut luxatus fuerit iumento, & claudicet, Theomneſtus in hippiatricis; ſanguinem ab eodem humero detractum, vaſe excipito & admiſceto oua tria, defrutum, bulbos crudos bene tritos, & cochleas, quinquaginta:

Glutinant cartilagines.

Nerno vulnerato conueniunt.

Li. 30. c. 8.

Ad ſciſſuras ventris, mãmarum &c.

Ad colicum dolorem.

Lib. 9. de compoſ. ſec. loc. cap. 4.

ginta: hoc remedio calido probè perungi iubet. Sanguinis è naribus authori Dioscoride concisæ ex aceto compescunt: tritæ scilicet & fronti illitæ, vt Mizaldus addidit. Plinius Dioscoridis verba ferè repetit, sed quia mendum in Plinij textum irrepsit, ideò verba adscribam: Sanguinem sistit è naribus suum ex omento pecudum &c. Cochlearum terrena. Sed & ipsæ extractę testis. E naribus fluentem sistunt Cochleæ contritæ fronti illitæ. Vbi pro terrena Dalechampius legit terrenæ, quia & aquaticæ sunt. Alij, inquit, nihil mutant; terrenum q; exponunt, terram qua oblinitur, & lutulenta est earum testa. Ad phlegmonem crurum aut pedum laudatum, Nicolaus Myrepsus hoc recitat remedium. Limaces terrestres cum testis viginti subactis, cimoliam & oui lutei quantum satis est, imponito mortario, vt cæræ consistentiam acquirant: & probè confectum cum pęna illinito. Arnoldus Villanouanus Limaces per se vel cum alijs misceri ait cum melle & felle bouis: sic autem impositas anthraci vel alijs apostematibus venenosis, maturare ea & rumpere, & quemlibet tumorem eorum dissoluere. Ictibus Scorpionum carnes fluuiatilium Cochlearum resistūt crudæ vel coctæ, vt refert Plinius, addens à quibusdam ob id falsas quoq; adseruari: imponiq; & ipsis plagis. Sunt & minutæ longæq; candidæ, inquit idem Plinius (minutas albulas vocari à Varrone diximus) Cochleę passim oberrantes. Has arefactas sole in tegulis, tusasq; in farina, misceri lomento æquis partibus, candoremq; & leuorem corpori afferri. Et alibi Cochleas contusas laudat sinopis ad panos. Actius alibi remedia describens ad faciei lentigines, quibus etiam ad maculas à Sole prouocatas, & ad varos vti liceat: Post cætera, ad diuturnas autem lentigenes (inquit) hoc vtere. Bulborum depuratorum, thuris vtriusq; vnciam vnam. contere, adiecto Cochlearum terrestrium magnarum cruore (muco). Oportet autem ipsas adhuc viuas stylo pungere, atq; hoc quod exit mucosum pharmaco injcere: quod vbi vsus tempore dissolueris, melle exceptum inunge. Actius quoque Cochleas terrestres succolentas in cibo sumptas, oblυctari & se se opponere colicæ affectioni videri scripsit. Cæterum totæ cum suis testis tritæ & cum vino addita myrrha non adeo copiosè potæ, crassioris intestini, quod colon Græci dicunt, & vesicæ dolores sedant, quod memoriæ prodidit Dioscorides, & Trallianus in colico affectu pisces duriori carne præditos sumi iubet & ex Testaceis Cochleas marinas, Pectineasq; & Ostrea. Inuenioque apud Plinium, cornus ceruini teneri cinerem, Cochleis Africanis cum testa sua tusis misium, in vini potione, colo prodesse. Aretæus in iliaco affectu adhiberi iubet alimenta alium ducentia, aut dari Cochleas valde elixas & ipsarum succum. Crudæ eadem cum suis operimentis illitę, cutem subeuntium aquarum tumores authore Dioscoride exinaniunt, nec prius decidunt quàm humorem illum omnem siccauerint. Antonius Mizaldus Cochleas frixas vel assatas hydropicos mirum in modum adiuuare asserit, si ijs sæpè vescantur. Et Iacobus Hollerius Cochlearum & Limacum carnem aliàs per se, aliàs cum suis volutis tritas ac mistas interdū coagulo, tela rapere atq; hydropicis aquam exugere scribit, sed nō prius soluere oportere, quàm totus humor exudauerit. Galenus etiam in nono de compositione medicamentorum secundum loca remedium hoc ex Asclepiade affert, hydropicis imponendum: Quidam (inquit) cumini libram vnam, sulphuris viui quadrantem, Cochlearum Africanarum libram; arida tundunt, cribrant, & tusis ficubus vna cum carne Cochlearum excepta, ac in linteolum infarcta imponunt, melle cocto sufficienti addito. Ad hydropem ascitem ex Leonello Fauentino: Limaces cum suis Conchis tritæ ventri imponantur emplastri modo, donec spontè cadant, exsiccant enim (inquit) vehementer. Ex amylo & tragacantha illita eædem secundum Plinium profluuia sistunt, & inuenio apud Galenum in euporistis, ad ventris profluuium: Cochleam Africanam sumes, in eam liquidam picem infunde & calefactæ carnem exime, & in anum bis aut ter immitte. Ad emendandam vrinæ incontinentiam Plinius & Marcellus esse aiunt, qui iubent Cochleas Africanas cum sua carne comburi, cineremque ex vino Signino dari. Ad calculum renum Alexander Benedictus, Limaces coctas ait cum suis testis contritas, tres numero in vino bibi, sequenti die binas, & tertio vnam. Accepit hoc ex Plinio, qui cùm de herinacei carne locutus fuisset: iubent, inquit & vermes terrenos bibi ex vino aut passo ad comminuendos calculos: vel Cochleas decoctas, vti suspiriosus. Easdem exemptas testis tritasque tres in vini cyatho bibi, sequenti die duas, tertia die vnam vt stillicidia emendent: testarum verò inanium cinerem ad calculos pellendos. Commendantur præterea Cochleæ ad effectus muliebres. Concisæ enim in primis & appositæ ex Dioscoride menses ducunt: secundum Marcellum Empiricum inflationes vuluarum discutiunt Cochleæ Africanæ binæ cum fœnigræci quod tribus digitis capiatur, additis mellis Cochlearibus quatuor, illinuntur aluo prius irino succo perunctæ. In cibo sumptæ testante

Sanguinē è naribus cōpescunt. *L. 30. c. 13.* *Elmeus correctus.* *Ad phlegmonem crurum aut pedum.* *Anthraci, & alijs tumoribus qui imponantur.* *Lib. 32. c. 5.* *Candorem corporis adferunt.* *Li. 8. c. 13.* *Ad colicum dolorem.* *Li. 28. c. 19.* *Hydropicis conferunt.* *Lib. 6. Instit. chirurg.* *Profluuia sistunt.* *Li. 30. c. 14.* *Ad calculū renum.* *Lib. 30. c. 8.* *Ad affectus muliebres.*

Li.30.c.14. Plinio, partum accelerant: item conceptum impoſitæ cum croco. Eædem ex amylo & tragacantha profluuia ſiſtunt. Proſunt & purgationibus ſumptæ in cibo, & vuluam auerſam corrigunt cum medulla ceruina, ita vt vni cochleæ denarij pondus addatur & cyperi. Inflationes quoque vuluarum diſcutiunt exemptæ teſtis, tritæq; cum roſaceo. Ad hæc Aſtypalaicæ maximè eliguntur. Alio modo Africanæ binæ tritæ cum fœnigræci quod tribus digitis capiatur, additis mellis cochlearibus quatuor, illinuntur aluo (nempe ad inflationes diſſipandas, vt ex Marcello diximus) prius irino ſucco perunctæ. Podagrarum inflammationes leniunt, teſte Dioſcoride, & Plinius cochleas latas ſi potentur, tollere dici ſcribit, pedum & articulorum dolores: bibi autem binas in vino tritas. Atque iſtæc ſunt remedia; quæ à totis cochleis vel ſaltem earum carne deſumpta apud ſcriptores reperi.

Ad arthritim.

Saliuæ Cochlearũ vires & vſus.

Videndæ modò earum partes & humores, quid medico præſtent. Saliua præ cæteris occurrit, quæ illita infantium oculis, palpebras teſtante Plinio corrigit gignitq; id eſt, palpebrarum pilos in cilijs reflexos ac oculum pungentes. Idem ferè ſcripſit Dioſcorides, inquiens, Si quis traiecto per earum carnem acu mucoſo lentore quem ſecum acus retulerit, pilos inunxerit, incommodos palpebrarum pilos reglutinabit. Mucus cochleæ, vt inuenio apud Raſim, potus per ſe, vel cum myrrha vel aloe conducit obſtructo iecori: fortè & in emplaſtro. nam caro alioqui eſitata, hepati prodeſt, vt ſuprà diximus. Si decidat teſtiũ alter, ſpumam cochlearum, vt refert Plinius, illitam remedio eſſe tradunt. Et rurſus: Cochlearum ſpumam, inquit, illini volunt teſti deſcendenti, hoc eſt, turpiter propendenti, vel ſi demittatur, veluti laxatus. Hippocrates verò etiam cochleæ muco vtitur ad ledem elapſam remittendam. Et Plinius Cochlearum ſuccum punctis euocatum depellere ait procidentiam ani. Ad fiſtulam remedium vſu approbatum, ex Arnoldo de Villanoua: impleatur olla limacibus ſine aqua, & ponatur cooperta ſuper ignem: & elcuabitur ſpuma ſuper eas, quæ collecta & ſiccata fiſtulas mortificat. Hollerius carnem & ſaliuam cochlearum enumerat inter medicamenta glutinantia, quæ natura conſtant tenaci & viſcida. Aqua ex limacibus ſiue cochleis deſtillata, ſiue liquor ſtillatitius vſum ſuum quoque non exiguum in medicina habet. In curanda hectica febre, Antonius Guainerius vſitatam eſſe ait aquam de limacibus præparatis: has autem colligi vult cum rore, & vuas in furfure poni, vt expurgentur; expurgatas cum aqua hordei bene lauari & deſtillari. Et Iacobus Syluius aquam hanc è limacibus deſtillatam, mane ad vncias ſex ſumptam, hepar imbecillũ affirmat roborare, & phthiſicis gracilibuſq; eſſe remedio. Tetigit hoc quoque Marcellus Virgilius, inquiens. Exudato igne ex cochleis humore, noſtræ ætatis medicina præſenti remedio vtitur in his, quorum corpora ad tabem lubrica ſunt, & macie conficiuntur. Ad maculam oculorũ Ioannes Goeurotus medicus regis Gallorum, remedium tale reliquit: limaces octies aqua ablutas deſtilla in alembico: deinde fimũ lacerti, coralium rubeum, & ſaccarum candi admiſce, & rurſus deſtilla. Huius liquoris guttam manè & ſerò oculis immitte. Zoographus ex Andreæ Furnerij libro Gallico de decoratione naturæ humanæ, liquorum aliquot coſmeticorum è limacibus deſtillatorum deſcriptiones hoc ordine recenſet, quas nos neutiquam præterire voluimus. Aqua ad omnes faciei maculas tollendas: Corallij & criſtalli partes æquales pone in vaſe vitreo, cum aqua limonum digitum tranſuerſum ſuperante. hoc vas obſtructum in loco aliquo frigido, vt cella vinaria, in terram impones, (addendum erat per quot dies,) deinde limaces abiectis teſtis aqua modicè ſalſa toties lauabis, donec omnis eorum viſcoſitas abierit. tum deſtillabis, & ſeruabis aquam. Deinde ex rapis etiam minutatim conciſis aquã elicies in alembico. Vſus tempore, accipe primæ aquæ cochlearium, ſecundæ quatuor, & tertiæ quatuor. miſce, & ablue faciem, quæ tamen prius abluta ſit aqua pura & abſterſa. Alia ad idem mirabili. Accipe limaces ſine teſtis ſuis, & laua, vt ſuprà dictum eſt, deinde ſalis (aliàs ſalis gemmæ) contriti vnciã in vaſe vitreo ſparges & limaces ſuperimpones: idq; alternis facere perges, donec tertia pars vaſis impleatur. Tunc affundes ſucci limonum tantum, vt ſuprà ſalem & limaces duobus digitis excedat, & deſtillabis. Aqua iſta veteris, vt ſuprà ſcriptũ eſt. Quòd ſi deſtillandi cõmoditas non fuerit, ſimul omnia mixta inſolabis vaſe clauſo, donec vnguenti formam recipiant, eoq; veteris veſperi, facie prius abluta abſterſaq; & poſtridiè manè ablues faciem cum aqua de floribus fabarum. Hoc etiam in Antidotario Gordonij legimus. Alia; limaces albæ triginta, lactis caprini libræ duæ, adipis porci vel hoedi recentis vnciæ tres, cãphoræ tritæ dragma. Deſtillentur in alembico vitreo. Adamus Lonicerus ſcribit deſtillatã è limacib. Maio vel Octob. mẽſe aquã, clauũ refectũ, ſi inſtilletur, ſanare: manuũq; verrucas purgare; & ferrũ in ea extinctũ chalybis induere duritiã tradi. Et Gualtherus Ryffius verrucas & clauos præcidi pri iubet, quoad eius fieri cõmodè poteſt, deinde linteũ hoc liquore

Ad palpebrarum incommodos pilos.

Lib.30.c.8.

Lib.32.c.9.

Ad ſedẽ elapſam remittendam.

Lib.30.c.8.

Ad fiſtulam.

Aqua ex Cochleis diſtillata vſus.

Hectică febrem tollit.

Ad maculas oculorum.

Ad omnes faciei maculas.

Ad clauos & verrucas.

A liquore madidum imponi. Iam de cochlearum cinere dicamus, Plinius cùm dixisset alibi tollere ex facie vitia cochlearum quæ latæ & minutæ passim inueniuntur, cum melle cinerem, subiungit. Omnium quidem cochleatũ cinis spissat, calfacit smectica vi, & ideo caustricis miscetur psoriſq; & lepris & lentigini illinitur. Actius quoque easdem similiter cum melle tritas post modicum temporis interuallum affricari iubet ad vitiligines nigras: & inuenio apud eundem Aetium, smegma ad pruritus & psoras, quod tale est: Cochleas terrestres vstas & tritas cum melle adfrica. Idem etiam ad vlcera capitis & achores, cochleam albam cum testa exuri iubet, & applicari. Possunt crematæ omnes, inquit Dioscorides, in cinerem, cinere illo calefacere & vrendo exulcerare. Lepras idem exterit cinis, vitiligines & dentes. Oculorum præterea cicatrices, albugineſque: asperam discoloremq; ceu à sole cutem & hebetes oculos, integræ cum tota carne crematæ & in cinerem tritæ, tum ex melle inunctæ emendant. Albugines extenuare etiam Plinius alibi ait: aliàs etiam ita ad ambusta commendat, vt ne cicatrix quidem appareat. Sanguinem præterea sistit cinis cochlearum terrenarum teste Plinio. Anacollema quod lachrymas & lippitudinem sistit ex quodam authore incerto descripsit Zoographus illud: Limaces & cornu cerui vres, oui albumine excipies, ac fronti applicabis. Ad vmbilicos infantium eminentes ex Theodoro Prisciano: Cochleas ex arboribus lauri collectas comburimus, & tritas imponimus, vt vmbilicum in naturam propriam reuocemus. Plinius verò etiam cochlearum cinerẽ cum thure ex oui albi succo illitum per dies triginta eidem morbo author est mederi. Passionibus ani, vt ex Kiranide Aggregator transcripsit, vtilis est idem cinis cum aceto. Cancro in pene vtiliter inspergitur, si Iacobo Oliuario credimus. Ad podagram ex Marcello: Cochleæ Africanæ cum sua carne comburuntur, cinis illarum illinitur & medetur podagris. Eundem verò etiam puluerem intus sumptum è vino phthisi prodesse inuenio apud Plinium. item aluum sistere in suspiriosis; decoctorum in ptisana illini per se laterum dolori-

B bus; esse denique qui superdolentem lienem superalligant cum semine lini & vrticæ addito melle, donec persanet. Ex inanibus testis etiam remedia petuntur, nonnullaque ex obscuris quibusdam collegit Zoographus, quorum nondum scripta ad nos peruenerunt. Pollen de testis limacum inanibus contritis fissuras manuum pedumque inspersus sanat. Idem pollen cum cera & fermento subactus & impositus, paronychiam emendat. Ad ma-

C culas oculorum in homine aut pecore abolendas: Testas limacum collige pridie D. Ioannis per æstatem lotas & mundas contunde, per setaceum incerne, & pollinem in oculum affectũ infla per calamum. Ex libris manuscriptis Germanicis, Testæ limacum contritæ cum pestilentia suibus vel bobus ingruit, in potu dantur, per se, vel cum radice gentianæ illius ceruleæ, quæ semper dissecta nascitur, vnde cruciatam Germani appellant. Hieronymus Fabricius ab Aquapendente Medicus hac ætate clarissimus scribit Scythas cochleæ testam ad aures admouere propter frigus quod plurimis lædit auditum; & vt melius audiant. Cinis verò cochlearum inanium cum myrrha Plinio authore gingiuis prodest: & admixtus ceræ, procidentium interaneorum partes extremas prohibet. oportet autem cineri misceri saniem punctis emissam è cerebro viperæ. Iubent & earundem cinerem sumi ad calculos pellendos. Quod postremum reperio quoque apud Marcellum: Cochleæ inanes (inquit) casu inuentæ contusæ & in puluerem tenuissimum redactæ in potione calculosis datæ medentur. Vti hoc remedio hodieq; nonnullos apud suos testatur Zoographus. Ad ficos ani, ex innominato: Testas cochlearum candidarum cremato &

D pollinem inspergito. Si quid in tergore equi ruptum fuerit, & sanguinis aliquid concretum, ad pe veteri mollies, vino ablues: & si quid putridæ carnis fuerit, æruginem tritam inspergito, decocto eupatorij vel thuris lauabis: denique puluisculum inspergito: qui cinere de sambuco & limacum maiorum testis crematis, contritis, & æqualiter mixtis constat. Mirum quod scribit Iacobus Oliuarius: Si quippiam ex testa cochleæ adusta in lotium mulieris grauidæ miseris, petet fundum si masculum gestet, si puellam supernabit. Bartholomæus Maranta cochlearum marinarum testas vti putat, non ad aliam adscisendam qualitatem, sed vt facilius terantur. Mihi verò secus videtur. Aequè enim teruntur testæ ferè antequam vrantur. Supersunt modò lapis, arena, osticulum, & cornu, quorum omnium ceu ferè partium in cochleis meminere authores, & suas etiam facultates assignauere. Ad exesos dentes ex Galeno remedium recipiens eum lapillum: Limacis lapidem in frustula sesami magnitudinem æquantia confringe, & in dentis foramen immitte: illico dolorem sedat: sed ex cera operculum facito. Meminit eius quoque Plinius: Limacis lapillum siue osticulum quod inuenitur in dorso, adalligatum dentitioni mirè prodesse tradunt. Eandemque vim

li. 30. c 4.
Cineris facultas & vsus.
Smegma ad pruritus & psoras.
Cineris earum vires.
Ad ambusta.
Ad lachrimas & lippitudinem oculorum.
Ad eminentia vmbilici.
Cancro penis conferi.
Ad Podagram.
Ad laterum dolores.
Ad Paronychiam.
Ad calculos.
Ad ficos ani.
Sexus in vtero grauidæ vt cognoscatur.
Lib. 3. methodo. cognosc. simpl.
Cur testæ vrantur.
Ad dentes exesos.

habent arenulæ, quæ inueniuntur in cornibus, nam & has cauis dentium inditas, ſtatim liberare dolore ſcribit. Et alibi: Inueniuntur (inquit) in corniculis cochlearum harenaceæ duritiæ: eæ dentitionem facilem præſtant adalligatæ. Cùm ſtrophus & ventris dolor animalia (iumenta, equos,) affligit; Vegetius phyſicum (remedium) tradi ſcribit: Os limacis neque manu immunda, neque terra contactum, alligatum vmbilico dolentis, curare continuò. Cardanus eſſe ait, qui aiunt, lapides omnes qui in animalibus, vt cancris, limacibus, alijsq; gignuntur, prohibere generationem lapidum in renibus, genitoſq; diſſoluere. Aliqui vero non de limace ſimpliciter, ſed de limace nuda lapillum celebrant; Limacis inter duas orbitas inuentæ oſſiculum per aurem cum ebore traiectum, vel in pellicula canina adalligatum, aduerſus capitis dolorem prodeſt pluribus ſemperq;. Plinius. Quod paulò aliter recenſet Marcellus: limaci calculum (inquit) quem in capite habet, tolle, quod non facilè facies, niſi ei dum in via repit, caput ſubito abſcideris: quem lapidem quandiu tecũ habueris, nunquam illum dolorem capitis nec ſenties, nec patieris. Si infans, cui dentes prouenire incipiunt, dolores habeat, Archigenes apud Galenum, veteris cochleæ cornu pelliculæ illigatum appendet pro amuleto. Poſtremò fimus quoque vſum habet, quod meminit idem Plinius, inquiens, cum oleo & vino potum, Venerem inhibere.

li. 1. Veter. artis c. 62.

Aduerſus capitis dolorem.

Ad dentitionem. ls. 30. c. 15.

Venerem inhibet fimus.

VSVS IN ALIIS.

INVENIO præterea alios vſus cùm carnis cochlearum, tum etiam teſtarum, vt apud Tarentinum eſcam ad omnes piſciculos capiendos ex cochleis. Cochlearum (κοχλῶν) carnem inquit, accipiens, exemptis membranoſis cauliculis (χωρὶς τῶν ἐραδίων,) ex ea eſcam inijcito: ſed non vtaris totius cochleæ magnitudine (μὴ ἀπαρτιζόμενος τῷ μεγέθει τῦ κοχλίου) Cornarius vertit neq; magnitudine cochleæ abutaris. Deſtillari aiunt nonnulli aquam è limacibus menſe Maio vel Octobri aquam, in qua ferrum extinctum chalybis induere duritiam velint. Palladius formicas abigi ait, cochlearum vacuis teſtis vſtis, & eo cinere in foramen iniecto. & Paxamus ad idem teſtas cochlearum cum ſtyrace vri iubet, foraminibuſque comminutas inijci: Cumanenſes cochlearum teſtas gerunt, vt ſtrepitum edant, dum ad feſtiuitates aliquas accedunt.

Eſca ad omnes piſciculos.

Formicæ vt abigantur.

PROVERBIA.

Κοχλίου βίος, id eſt, *Cochleæ vita.* De ijs dicitur, qui parcè paruoq; viuunt, aut contracti à negocijs, luceq; forenſi ſemoti. Plutarchus in libro περὶ τῆς φιλοπλουτίας, Σὺ δὲ τοσαῦτα πράγματα σωρεύεις, καὶ ταράττεις, καὶ προσθεῖς σεαυτὸν, κοχλίου βίον ζῶν διὰ τὴν μικρολογίαν, id eſt. Tu verò tantum moleſtiarum ſuſtines turbans, ac torquens teipſum, cùm ob parſimoniam cochleæ vitam viuas. Cui addamus illud Philyllij apud Athenæum:

Cochleæ vita.

Οὐκ εἰμὶ τέττιξ, ἀλλ' ἐγὼ κοχλίας γυνή,
Cicada, vxor, nec ego ſum, nec cochleæ.

hoc eſt, vt Dalechampius exponit, parcus, paruo victitans, ab hominum frequentia ſemotus, omnino tacitus, diuerſus à cicada. quæ eſt maximè vocalis. Ἀπιστότερος εἶ τῶν κοχλίων: *diffidentior cochleis*: Prouerbialiter dici poteſt in hominem ſuſpicacem & nemini ſatis confidentem, adeo vt res ſuas ſecum ſemper habere velit. Vtitur hoc adagio Anaxilas apud Athenæum:

Diffidentior Cochleis. lib. 2. c. 24.

Ἀπιστότερος εἶ τῶν κοχλίων πολλῷ πάνυ.
Οἱ περιφέρουσ' ὑπ' ἀπιστίας τὰς οἰκίας.
Cochleis tu es longè diffidentior
Quæ quia nemini credunt, circumferunt domum.

Conſulendus ſuper hoc adagio eſt Adrianus Iunius, cuius adagia nondum videre mihi licuit. *Domus cara, domus optima.* quanquam à teſtudine natum eſſe velint; videtur tamen etiam à cochlea potuiſſe eius origo trahi, conuenit enim vtriſq; τὸ φερέοικον. Nec malè, inquit Marcellus Virgilius, vna hac ratione laudata eſt, neceſsario homini exẽplo, vt ſua omnia ſecum ipſe etiam ferat, & Perienæi ſapientis modo, eas domi ſuæ opes coaceruet, quas nec hoſtis ferat, nec populetur bellum. *Cochleam tarditate vincere* dicuntur pigerrimi. Plautus:

Domus cara, domus optima.

Cochleam tarditate vincere.

In Pœnulo.

At ſi ad prandium me in ædem vos dixiſſem ducere
Vinceretis cernuum curſu, vel grallatorem gradu

Nunc

Nunc vos quia mihi aduocatos dixi & testes ducere,
Podagrosi estis, ac vicistis cochleam tarditudine.

Profert & hunc versum Nonius in nomine tarditudo, sed longè aliter quàm nunc hodie in exemplaribus Plauti scriptus & in codicibus vulgatis impressus est. Dionysius Lambinus putat Nonium memoriæ confixum cùm librum non consuluisset, mendosè verba Plauti recitasse. Sic autem in Nonio habetur.

Quod estis pigri, cochleas vincitis tarditudine.

Eodem etiam modo cochleis homines iunctos Claudianus dixit de re impossibili.

APOLOGI. FABVLÆ.

RVSTICI filius assabat cochleas: cùm autem audiret eas stridentes, ait: O pessimæ animantes domibus vestris incensis, vos canitis. Fabula significat omne intempestiuè factum, vituperabile. Ferunt etiam huiusmodi fabulam. Cùm Iupiter omnia animantia ad conuiuium vocasset, cochlea & testudo non apparuerunt. Quę- B suit ergo quid causæ est, cur & ipsæ non præsto fuissent: quæ domus cara, inquiunt, domus optima. Iratus ergo Iupiter, eas in domum damnauit, vt quocunque progrederentur, domum secum ferrent.

Intempestiuè factum vituperabile.

DE DIVERSIS COCHLEARVM Speciebus. Cap. XXX.

IN mari præcipuè diuersę sunt cochlearum species, quemadmodũ subinde, cùm ex varijs & Rondeletij & meis adhibendis iconibus patebit, reperiuntur. Terrestrium prius aliquot habes, & inter has prius ponuntur edules inuicẽ magnitudine tantùm differentes: dein cochlea ex Feltrinis mõtibus eruta cum operculo suo albo & duro, item alia cærulea, communis terrestris alia; aliaq; stellata cum vmbilico & operculo, nec nõ & dẽpressa, cuius modò alia figura dabitur. Habes deinceps cochleam terrestrẽ gypseo operculo obseratam. Sed vt ad marinas accedamus, hę duæ hic pictę cum terrestribus nõ parum similitudinis habent. cõtrà insolentis sanè magnitudinis ac figuræ est quam Ambrosius Parę us nobis exhibuit, ex mari Sarmatico. Mare Sarmaticum seu Germanicũ Oriẽtale, pisces alit calidis regionibus ignotos & valde mõstrosos. Eiusmodi est is qui limaci similis, doliũ corporis mole æquat, arboreis autem cornibus ceruum, extrema cornua in orbiculos rotũdantur, vnionum instar splendentes. Ceruice est crassa, oculis accensę candelæ modo micãtibus, naso obrotũdo, & pilis felium adinstar obuestito, rictu oris magno, sub quo pendet, prominetque carnea moles, aspectu subhorrida. Quatuor nititur cruribus, totidem latis & aduncis palmis, quę illi cum cauda oblonga & tigridis instar variegata, pinnarũ ad natãdum loco est. Meticulosum adeo hoc animal est, vt etsi amphibium sit, alto tamẽ se ferè mari cõtineat, nec nisi sereno valde

Terrestrium descriptiones & species.

Marinarũ.

Lib. 24. Cochleæ Sarmaticæ descriptio.

Cochleæ terreſtres aliæ.

Cochleæ marinæ.

cælo ad littus applicet paſcendi gratia. Caro enim valdè grata eſt eſui, ſanguis verò his A medicatus quibus vel hepar vitiatum eſt, vel pulmones vlcerati, vt eſt magnarum teſtudinum ſanguis elephanticis. Id in Dania ſe vidiſſe aſſerit Theuetus in coſmographia. Huc vſq; ille. Longè quoq; diuerſus à communibns marinis Limacibus, iſte Limax eſt, cuius deinde icon proponitur, tota cinerea albicans, nec non & ſubſequens tuberoſa, tota ex ferrugineo cinerea, exceptis oris quæ ſunt virides. Intus conſpicitur animal amethestini coloris.

Limacis marini ſpecies inſolens.

Cochlea marina inſolens alia tuberoſa.

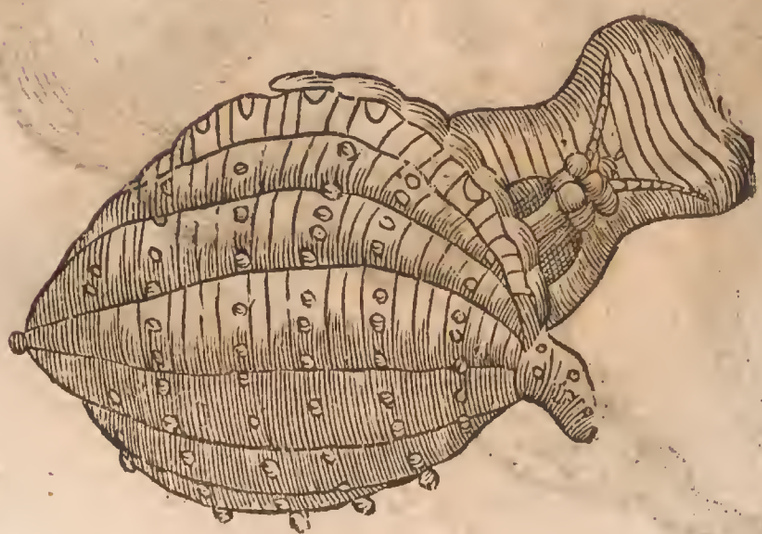

DE COCHLEA CÆLATA. Cap. XXXI.

HOC genus, inquit Rondeletius, Cochlearum, quod proponimus ad Turbinum speciem accedit. A Monspelienſibus, Prouincialibus & Hiſpanis Scaragol vel Cagarolo de mar nominatur, quod ad Cochlearum terreſtrium quas Cagaroles vocant, formam accedat. Teſta eſt turbinata & ſatis longa, cælaturis inæqualis & ſcabra, ſpiſſiore quàm in cochleis terreſtribus, intus læui. Operculum ſpiſsum eſt, rotundum, ſuperiore parte nō aſperū, in qua voluta expreſsa eſt, vel figura turbinis Cochleæ clauiculatim intorti. Intus, qua ſcilicet parte carnem Cochleæ contingit, tuberoſum eſt & inæquale, rubri coloris. Partibus internis hæc Cochlea à terreſtribus non differt. Carne eſt dura, & ad concoquendum difficili. Succum ſalſum gignit, Venerem extimulat. Elixa melior eſt. Teſta in aceto macerata, ſuperiore veluti cute vel cruſta ſpoliatur redditurq́; Cochleæ margaritiferæ modo ſplendens, nitida, & vnionis modo colorata. Sunt qui Cochleam, quam hîc exhibemus, Vmbilicum appellent: ſed non ſine errore, vt perſpicuum fiet, quum docebimus qui ſunt vmbilici, & quid à cæteris Cochleis differant. Hucuſque Rondeletius poſita etiam icone, cum qua ſimillimæ cùm ſint, quas ego hîc exhibeo, iconem eius reliqui. Prior maculis viridibus prædita eſt. Poſtremā margaritas proferre ſunt qui putant. Addidi demum aliā Conchā quæ inter Turbinem & Cochleam celatam mediam naturam haberi videtur. Taxat autem Bellonium Rondeletius, cui vmbilicus marinus aut faba marina nuncupatur iſtiuſmodi

Cochlea celata maculis viridibus.

Venerem ſtimulat.

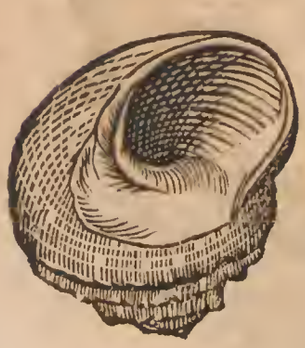

Cochleæ

Cochlea duplex adinſtar quaſi turbinis.

cochlea & ſic de ea ſcriptum reliquit: Cochli (κοχλιε) nomine vmbilicum marinum, vel fabam marinam vulgarem intellexit Ariſtoteles atque adeo marinam cochleam, quemadmodum & terreſtres cochleas, κοχλιας vocauit; noſtris limaces dicuntur. Eſt autem vmbilicus marinus à medicis vulgaribus dictus Nerite multo maior: cuius tamen moles vaſtior non euadit, quàm commune buccinum. Quumq; turbinatum genus omne prætenui cruſta, carnem patulam ambiente, operculi loco ſeſe tueatur: hic vnus lapidi rubro perſimili tegumento occluditur. Rotunda eſt eius forma, vmbilicum planè referens, vnde ei nomen. Alteram cinerei coloris ſurſum tumentem, deorſum planam: alteram verò rotundam, atque (vt dictum eſt) rubrum. Huius teſta ſola inter noſtri Oceani turbinata politiem admittit. Rotundiori hiatore, quàm vllum aliud genus. Nam cum alij turbines opercula ſua habeant longiora vel latiora, pro ſui oris ratione, hic ſemper rotundum operimentum habet. Edulis eſt, vulgoque buccinarum, purpurarum & neritarũ modo diuenditur. Rugoſo tegmine ſcabroq; conſtat: cuius clauicula eaarum herbarum more quæ ſeſe arboribus alligant, à dextra ad ſiniſtram inuertitur. Papauer (παπαναρα Ariſtoteles vocet,) vt in purpura & buccino & in κοχλοις eſt conſpicuũ, quod in clauicula teſtæ continetur. Cæterùm cochleam marinam Dioſcorides ſcribit ſtomachoidoneam eſſe, & facilè aluo excerni: quumq; ex marinarum cochlearũm teſtis, vti & reliquorum turbinum optima calx fiat, nihil vetat quo minus eas excalfaciendi & vrendi facultatem obtinere, lepras purgare, vitiligines & oculorum cicatrices emendare aſſeueremus. Ex cælatarum cochlearum genere quoque eſt, quæ hîc exprimitur, operculo miniaceo, minaceis etiam tuberculis, turbine violaceo infrà, ſupernè ferè ferrugineo. Quod inter turbines eſt ſpacium, ſiue cauitas viridi eſt colore.

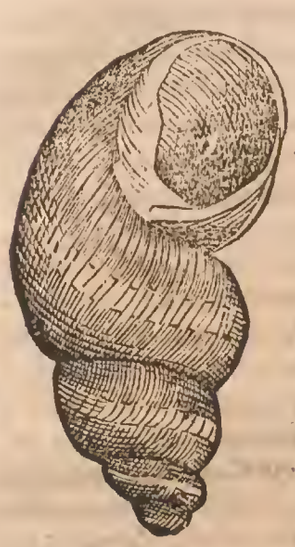

Vmbilici marini deſcriptio.

Teſta eius politiem admittit.

Papauer.

Calx ex marinis Cochleis optima.

Cochlea cælata alia cum ſuo operculo.

DE CO

DE COCHLEA, QVÆ IN OLEARIO vsu erat. Cap. XXXII.

COCHLEA hæc rotunda est (inquit idem Rondeletius) & testa intorta & magna admodum, adeo vt sit quæ aquæ quatuor libras capiat. Ob id eam esse puto, quam Plinius memoriæ mandauit in oleario vsu fuisse, quod ea oleum decapularet, vel ea in vsus quotidianos oleum haurirēt, cuius figura ad id percommodè quadrat, quemadmodū vasis eius, quod arytænam vocāt, veluti rostro prominentiore ad hauriendum, fundo cauo & capaci ad retinendum. Huiusmodi Cochleam etiam aurifices, additis ansa & basi in vrceos efformant eleganti artificio, quòd eam contra venena aliquid valere credant. *Magnitudo.* *Arytæna.*

Cochlea Rondeletij quæ erat in vsu oleario.

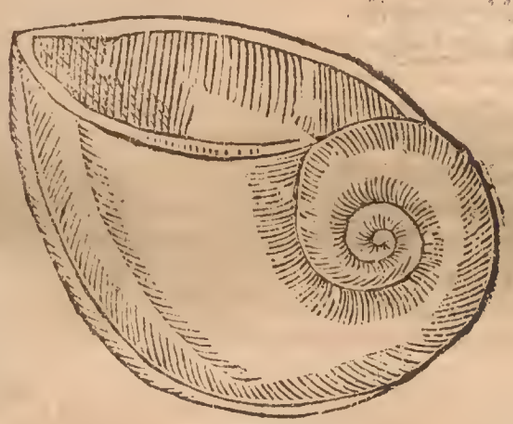

Cochlea alia superiori similis.

DE

DE COCHLEA DEPRESSA. Cap. XXXIII.

VM ſuperiori Conchylio ſimilis eſt iſtæc, quam Rondeletius Cochleam depreſſam vocat, ac ſic de ea ſcribit: Operculum Cochleæ cælatæ refert Cochlea, quam hic repræſentamus, (repræſentat autem hanc) quæ concaua eſt, & carnem intus habet. Simillima eſt Cochleis terreſtribus, quæ aliquando in terra effoſſa reperiuntur. Altera parte plana eſt, altera excauata in voluminibus, quæ initio parua paulatim creſcunt ad foramen vſque. Sic ille addita hac figura: cui ego adieci aliam quæ tota eſt ferruginea.

Cochleæ depreſſæ ſpecies caſtanea.

Cochlea depreſſa Rondeletij.

DE COCHLEA RVGOSA, & vmbilicata. Cap. XXXIV.

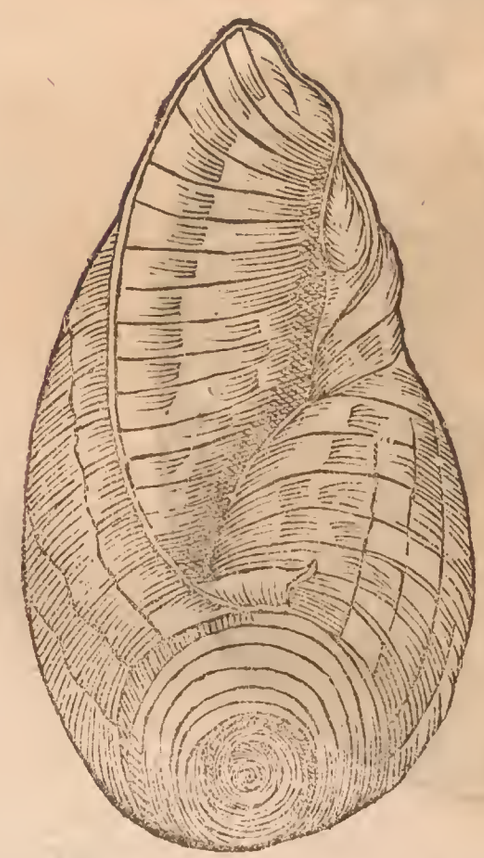

RVGIS, quibus tota huius Cochleę teſta per trāſuerſum ducta eſt, ita elatis vt & ſtriata dici poſſit, nomē obtinuit. Colore intus eſt albo, foris flaueſcēte, valde fragili. Turbinis clauiculæ in acumen non deſinunt. pars ſuperior longiùs procurrit. Foramen valde apertum & longum. Hanc tertiam eſſe nautili ſpeciem ab Ariſtot. proditam falsò (ſecundum Rondeletium) tradidit Bellonius. Duas enim tantùm polyporum ſpecies Conchis concluſorum ponit Ariſtoteles, vt antè oſtendimus. Neque vllas eſt qui viderit in ea Concha nautililum, qui minor eſt, quàm vt tantam Cōcham ſecum trahat, cuius etiam ſtructura à facili natatione aliena eſt, ob tranſuerſas rugas, cùm in marinis animantibus hoc diligentiſſimè caueri natura, ne quid eſſet, quod natationi moram aut impedimentum afferret. Ex hoc genere vel conſimilis ſaltem eſt iſtæc à me adiecta.

DE

Cochlea rugosa vmbilicata alia, vel ei congener.

DE COCHLEA VMBILICATA. Cap. XXXV.

HÆC quoq; Cochlea in satis insignem magnitudinem excrescit, quæ turbinata est, & in medio vmbilicata. Variæ vario sunt colore. aliæ enim nigricant, aliæ corneo sunt colore, aliæ maculosæ. Proximè accedunt ad formam Cochlearum terrestrium paruarum, quæ conglomeratæ fæniculi crassioribus caulibus adhærent, quæ etiam præter reliquarum Cochlearum terrestrium naturam vmbilicatæ sunt, carneq; sunt bona. Cum hac Rondel. Cochlea non paruam similitudinem gerũt tres istæ à me adiectæ Cochleæ. Inter vmbilicatas hæc quoq; fuerit, longior & multis anfractibus contorta, quorum longitudo & obliquitas in causa est, quo minus vmbilici extremum perspici possit. Testa læuis est, & quasi cornea, vel vnguium substantiæ similis.

DE VMBILICO. Cap. XXXVI.

Cochlearum an ſint ſpecies.

EX Ciceronis loco, qui eſt libro ſecundo de oratore, Rondeletius vmbilicos Concharum ſiue Cochlearum ſpecies eſſe aſſerit, id quod verum eſſe indicat etiam (inquit) ipſa rerum natura, quæ nobis à turbinatis, Conchis, Cochleiſq; omnibus ſpeciem diuerſam exhibet earum, quæ præter foramen illud quo Cochleæ ſaxis inhærent, quoq; corpus exerunt: alterum habent vmbilico ita ſimilem, vt nullus ſit qui has viderit, qui negare poſſit vmbilicatas meritò vocari. Id foramen profundum conuolutionum veluti centrum eſt, vel circa quod anfractus Cochleæ conuoluuntur, veluti circa περιφέρειαν. Hac de cauſa vmbilicus vocatur: nam metaphoricè vmbilicus dicitur, quicquid in aliqua re medium eſt. Hic vmbilicus in Cochlea quàm hîc exhibemus, manifeſtiſſimus eſt. Cochleæ quam cælatam prius nuncupauimus ſimilis eſt, figurâ differt, colore & cælaturis. Nam picta quidem eſt variè, quod lineas quaſdam purpureas habet, denſa ac ſpiſſa, lumine immiſſo varietatem colorum iucundum repræſentans: Hæc ille, cum cuius icone non parum habet ſimilitudinis iſtæc à me adiecta.

Nominis ratio.

Duorum à Rondel. expreſſorum deſcriptiones.

Depinxit & deſcripſit nobis idem Rondeletius, cui ferè omnes iſtas figuras debemus, duos hoſce vmbilicos alios, vnum diuerſicolorem, alterum valde exiguum. Prior mira varietate à natura diſtinctus eſt, ſcilicet nigris, rubris & albis tuberculis corallorum omnium colorem & naturam referentibus ſuperiore parte latior eſt, mox in turbinem deſinit. Alter vmbilicus eſt valde exiguus cicetis magnitudine, aliquando paulo maior, qui in ſpongijs reperitur, veluti granulis rubri coralli æmulis conſperſus. Inter vmbilicum & foramen quo corpus exerit, teſtam inciſam habet: inciſuræ operculi vice ſunt.

Vmbilicus Rondeletij.

Vmbilicus varius paruus.

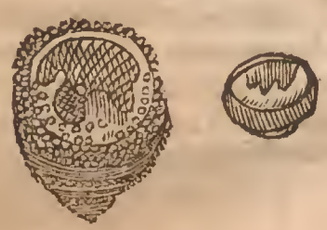

DE COCHLEA ECHINOPHORA. Cap. XXXVII.

VAmuis paruis Buccinis figura ſimilis ſit hæc Cochlea, quam Echinophoram ab aſperitate nominauit idem Rondeletius: nos quoq; hîc potiùs quam inter Buccinas, eius iconem proponemus. Tota enim tuberculis ſiue aculeis conſperſa eſt. Operculo verò, ſucco, ſubſtantia, à paruo buccino non differt. Rondeletius hanc iconem propoſuit: nos duas adiecimus.

Cochlea echinophora Rondeletij.

Cochlea cylindroides prior.

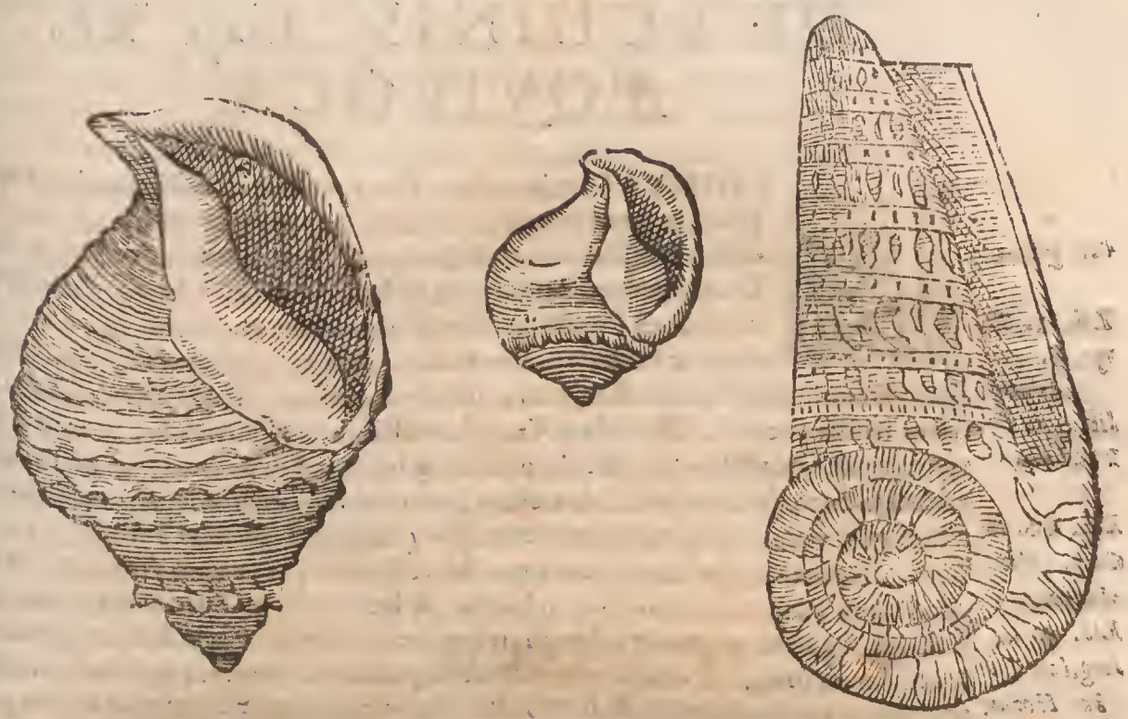

DE COCHLEA CYLINDROIDE. Cap. XXXVIII.

VM adeo fœcunda sit natura in turbinatorũ & Cochlearum varietate, vt omnes nominibus exprimere perdifficile sit, quod etiã veteres nõ fecerũt, alioqui rerum indagatores seduli, & in nominibus inueniendis fœcũdiores; Rondeletius tamen distinctionis gratia, atq; vt aliæ ab alijs inter noscantur, nomina posuit, quæ præsertim figuram exprimant, vt in ea fecit, quę hîc à nobis proponitur, κυλινδροειδής, vocatur à figura cylindro proxima. Pyramidem etiam refert. Pyri modo turbinata est punctis varijs notata subcastaneis, magnitudine ac crassitie pugni, quamuis Rondeletius pollicis crassitudinem vix superare velit. Crassior etiam est altero loco posita, turbine acuto.

Cochlea leuis turbine obtuso.

Cochlea Cylindroides altera.

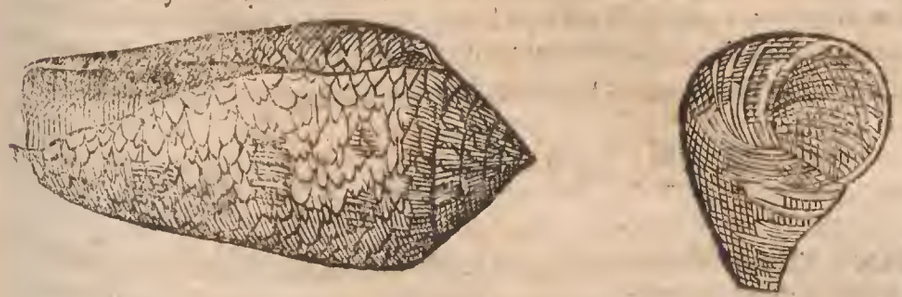

DE COCHLEA LÆVI TVRBINE obtuso. Cap. XXXIX.

HÆC postrema Cochlea, quam lævem turbine obtuso Rondelet. vocauit, polita admodum est atque in turbine oblongiusculum desinens, sed obtusum. Operculo tegitur. Testa est crassiore quàm cæteræ, carneq; minus dura. Frequentissimè circa Lerinum insulam capitur, eodem teste.

DE ECHINIS. Cap. XL.

ÆQVIVOCA.

Ollæ genus.

ECHINVS Græcis, auctore Suida, nomen est vasis ex ære, aut opere figlino, in quod tabulæ ad iudicium pertinentes (testimonia, vel testium dicta) conijciebantur, aliàs coniecta signabantur: eius mentio fit apud Demosthenem, Aristotelem, & Aristophanem. Chytræ ideſt ollæ genus Echinus est Polluci, pariter & lebes σκεῦος μαγειρικὸν, καὶ λοπάς, Hesychio, & Varino. Ἐχῖνον βεδόκευ, lebetem interpretatur Echymologus.

Lib. 1. Satyr. 6.

Aduerſ. lib. 9. c. 19.

Trichila.

Apud Horatium interpretes Echinum aiunt esse vas æneum, in quo calices lauatur. quod etiam trisilla vocetur. Hadrianus Turnebus mauult legere trichila, vt eo, inquit in epigrammate, quod Maroni adscribitur; & Virgilius. *Trichila vmbrosis frigida arundinibus*, adducens etiam locum apud Columellam. *Sub trichila manantem serpit ad vndam*: alij vitream ampullam, alij scorteam explicant. Ego (inquit) Hadrianus Turnebus, vas aquarium rotundum lagenæ simile, aut ampullæ crediderim, vt guttum vinarium, vt Varro docet: patera autem ad libandum vtebantur, & interdum post libationem ad bibendum.

Lib. 10. de Cult. Hort. ibidem.

Lib. 4. de ling. lat.

In Horat. lib. 1. Sat. 6.

Hoc mihi in mentem veniebat; quod de hoc loco dicerem, quem Echino spinosiorem, & aculearum magis esse & ipse sentio, & intelligo multis videri: sed nec illud omittã Porphyrionem perspicuè legere Echino, cùm explicet propter Echinum astat vilis guttus, qui & Echinum vult hîc vitreã esse ampullam, & aquarium vas exiſtimasse videtur: aquã enim limpidam nitido vitro perlibenter infundimus: nomen habere videtur à rotunditate Echini se in pilam colligentis.

Echinus Ciuitas.

Lib. 1.

Echini ciuitatis meminit Strabo. Supra Phalarum etiam, vt idem inquit, à mari ora vrbium XV. stadia L. imminet. Inde porrò nauiganti stadia c. Echinus incumbit. Plinius Acarnaniæ oppidum esse scribit. Echinon Vrbs est Thraciæ, ad Pegasæum sinum.

Herba Erinos.

Erinos apud Galenum herbæ species est, quam sic etiam vocat Dioscorides: sed in codicibus vetustis non Erinos, sed Echinos legitur. Quercuum κύτταροι, ideſt particulæ quædam, ceu nucamenta, quæ ex ramis earum dependent Echini vocantur ab Hesychio: cui etiam Platani fructus vocatur Echinus; & castaneis sui sunt Echini; eo enim modo, quo Echini marini aculeis armati sunt. Herbæ quoque apud Hippocratem fit mentio Echini dictæ, vt ait Massarius, Idem Echinum oleæ genus interpretatur, tanquam ex Pollucc. Hesychio ēt est εἶδος ῥοιῶν, id est, mali Punici genus. Est præterea Echinus pars ventris ruminantium, ἡ ἐλάφου ἔνδον τῶν δὴ καλεόσιν ἐχῖνον, Ἄλλοι δ' ἰγκατοίντα κεκρύφαλον. Nicander in Theriacis. Scholiastes ἐχῖνον interpretatur πολύπτυχον (πολύπτιχον mauult legere Zographus) suosq; Germanos hanc ventris partem multiplex vocare ac proprie de Boue dici subiungit.

Echinus oleæ genus & mali Punici.

Erinaceus Gazæ.

Est postremò Echinus animal quadrupes terrestre apud Aristotelem. Theodorus veteres secutus Erinaceum conuertit, & in aquatili nomen græcum retinuit, Plinium, vt Zographus putat, secutus, qui Echinum vocat; Sed nunquid nomen hoc alia obtineat adhuc significata; latiùs, vbi de Echino terrestri, nempe Erinaceo (Deo fauente) agemus, inter quadrupedes explicabimus.

SYNONYMA.

Echinus ab Echeneide differt.

ECHINVM cum Echeneide piscículo recentiores nonnulli admodum ineptè confundunt. Echinus nanque cum careat branchijs, piscis propriè non est dicendus. Græcis dicitur ἐχῖνος ἀπὸ τῦ ἔχειν ἑαυτὸν ἀφανῶν τῶν σαρκῶν ἔσω: vel per antiphrasim; ἀπὸ τὲ μὴ δύνασθαι ἔχεσθαι διὰ τὰς ἀκανθας, ὅ ἐστιν ὁ ἀκρέμητος, quòd teneri ob aculeos non possit. Cõmune id nomen tũ terrestri, tum aquatili est. Latini veteres, vt dixi Ericiũ, & Erinaceum de terrestri dicunt, de Marino vix vnquã, sed Græcum nomen seruant. Echinum non esse Erinaceum marinum aduersus Albertum imperitè adnotauit Niphus: sed esse veluti castaneũ (castaneæ) cardum, plenum rubro humore, alibi etiam Echinũ marinum, vulgò Cardum (carduum potius) marinum appellari scribit: Italis vocatur Riccio, vel Rizzo de mare, Zino, lo incino; vel vt vocauit Scopa Grammaticus l'Incino de mare, Bogancitola, & genus Cancronem facit ineptè Albertũ, vt inquit Zographus, & huiusmodi solœcos auctores secutus. Liguribus Zinzin dicitur. Hispanis Erizo dela mar. Echini

Etymon.

Cardus marinus.

à nostris

A à nostris, inquit Rondeletius Vrsina appellantur corrupto ex Erinaceis vocabulo, ab alijs Castagnes de mar, quòd veluti castaneæ echinato calyce conrecti sint, à Massilienſibus Vrsins, & Dulcins, qui sint edules, etiam si dulces non sint, sed salsi, & subamari: maiores quique edendo non sunt, Rascasses ab ijsdem appellantur. Hos nostri Migranes vocant, quia cùm detriti aculei deciderint, putaminibus malorum Punicorum similes sint. Quidam Oceani accolæ Herisson de mer appellarunt. à Belgis see egel vocari audio. Germanis Meer igel.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

ECHINVM ex Testaceorum genere esse, contra Rondeletium ex Aristotele suprà demonstrauimus, qui eos locorum ratione potissimùm differre innuit. Scribit enim Echinos alios nasci circa Toronem, qui candidi sunt, & spinis, & testa, & ouo, augeriq; forma productiore, quàm cæteri, & spinam ijs esse paruam, nec rigidam, sed B molliorem: nigra autē illa (quæ carnis loco esse dixerat) ori applicata, plura à se se diſiūcta, & ad foramen exterius coeuntia. Et Eratosthenes, vt auctor est Strabo in Insulis ante Euphratem miræ magnitudinis cancros, & Echinos inueniri ait: quorum alij pileis maiores sint: alij δίχοτυλοι id est, binas cotylas capiant. Et in mari Indico Purpuras, & Buccina tanta esse tradit Aelianus, vt facile congium capiant: & Echinorum testas similiter, καὶ μᾶλλόν τοι, inquit, καὶ τῶν ἐχίνων τὰ χελώνια δύναιτ' ἂν τοσοῦτον χέειν. Circa Daniā, Noruegiam, & alibi Echinum reperiri author est Zoographus, qui rotunditate figuræ, præsertim aculeis demptis, & magnitudine malum marinum referat. ideoq; Seeapfel à Germanis nuncupari, quod malum marinum, vt inquit ille, sonat. Idem ad summum instar magni mali in Oceano Balthico inueniri refert ex auditu, durum, punicei ferè coloris, & spiculis ademptis maculosum, nullū eius vsum esse, sed pro ornamento in domibus suspēdi. Fortè & coloribus differunt, nam Nicolaus Perottus. Vidi, inquit, & sæpe piscatus sum piscem hunc (Echinum impropriè vocat piscem; etenim sanguine caret, itemq; branchijs, quæ quidem in definitione Piscis ab Aristotele prolata, includuntur) in scopulis quibusdam maris nostri aqua contectis apud Antij reliquias, & iuxta Baias purpureo colore, ac C vitidi mixto: vsque adeo grata oculis ea varietate, vt si colores durarent, nulla esset cum gemmis comparatio: sed mortuo pisce colores tabescūt. Hęc ille: Haberi deniq; & fluuiatiles Echinos tradidit Hermolaus & Massarius ex Paulo Aegineta. Iam verò alij esui sunt, alij vero non item. Differunt & motu apud eundem, nam agilius mouentur qui edules sunt. Theophrastum ἐχινῶν tres species facere, tertiamq; ceu magnitudine, & crassitudine præstantem ὀλοέχινον dici Varinus scribit. Verùm Theophrastus non Echini, sed ἄκανθα, vt benè notat Zoographus id est, iunci tres species facit, quarum, tertia maior holoschenos, ὁλόσχοινος dicitur. Aristoteles, & ex eo Athenæus Echinorum genus quoddam βρύσσον nominant, vel vt scribitur etiam in lexicis gracis Bryttum, quam vocem alij genus esse Echini pelagij: alij piscem esse dicunt; aliqui, vt Hesychius & Varinus tribus syllabis βρόγγόλω scribunt. Βρυτίνη quoq; animal quoddam est Hesychio. Aʾβρυτοὶ Echinorum marinorum genus eidem Hesychio. Et alibi Aʾμβρυτοι (Hesychius τ duplex habet) Echini quidam marini, quos Aristoteles βριωνας (imò βρυσσους legit Zoographus) vocat. Sed hæc vocabula, inquit, corrupta videntur ab Aʾβρωτοι, sic enim nominat Aristoteles Echinos, qui edendo non sunt, de quibus etiam Michael Ephesius quærit, quomodo (inquit) Aristoteles, Echinos calidiores, qui etiam ad motum agiliores sunt, pleno excrementis, ideoq; cibis ineptos esse dixit? nam si calidiores sunt, melius eos concoquere, & excrementorum minus habere par erat, nec esse ineptos cibo; an dicendū calidos quidem esse, sed voraces, & præ copia ingestorum, quæ calor natiuus eorum vincere non potest, cruditatem in eis fieri? Echinometras quoque inter Echinos adnumerari patet: etenim ratione magnitudinis duntaxat differunt. Aristoteles (inquit Gillius) dicit Echinometras cæteros magnitudine calycis superare. Echinometras Plinius spinis longissimis, & calycibus minimis descripsit; quod quidem ipsum mihi vero similius videtur, cùm ab aculeis nomen omnes Echini traxerint, rectiùs nominantur Echinometræ, qui aculeorum proceritate præstant, quam ob magnitudinem calycis. Ex hoc genere maximi, vt vidimus, minimis aculeis sunt: hos Massilienses vocant Rascassos. Huiuscemodi vidi, qui quoquouersus palmos dirigeres, plusquam duorum essent palmorum crassitudine: alium etiam inspexi calyce exiguo, & aculeis digiti longitudinem superantibus, longitudine aculeo-

De histor. anim. c. 5.

Lib. 16. Magni vbi.

Circa Daniā, & Norueegiam reperiri.

Malum marinum Germanis quid.

Varrini error.

Lib. 4. de hist. plant. c. 13.

Echinus.

βρύσσος.

Βρογγόνη

Lib. de par. anim.

Echinometræ ab Echinis vt differant.

aculeorum præstantes. Hæc ille. Nos verò cum Rondeletio, & Bellonio potiùs Aristotelis sententiam secuti Echinometras ab Echinis calyce duntaxat, non autem aculeis differre asseueramus. Echinus maris (inquit Aristoteles) omnium maximè à natura munitus est: quippè qui testa vndiq; spinis frequentibus circumuallata cæletur: quam rem peculiarem hũc in genere testato sortiri diximus, quod quidem hoc distycho expressit Martialis:

Li.4.de partibus. Lib.13.

Ille licet digitos testudine pungat acuta
Cortice depositio mollis Echinus erit.

Caro. Echinum, inquit Albertus ex Plinio, habere carnes rubentes, sicut minium, cùm tamen Echinis carnem omnino neget Aristoteles. Non omnibus, inquit Plinius, idem vitreus (minij potuit hîc fortè Albertus legere, vt adnotat quoq; Zoographus) color, circa Toronem candidi nascuntur &c. Tribuit pariter partes quasdam Echino Albertus, & hunc sequentes scriptores, quas Echeneidi conuenire conspicuum est. Bellonius Echinos alios edules facit, alios verò nequaquam. Edules, inquit, maiores quidem aculeos habent, crassitie autem minores sunt, vixq; grandis gallinæ ouum magnitudine excedunt. Diuersa in his colorum varietas, & mutatio multiplex. alij enim omnino nigri, alij albi, quidam viridi, alij ruffi, aut flaui, alij gemmarum nitore conspiciuntur: quidam sunt cyanei; alij pura splendent, subinde circumagentibus se igniculis micantibus ad aculeos scintillę modo. sic ille. Echinorum genera à me obseruata pòst memorabo, cùm prius Rondeletij & Bellonij descriptiones attulero. Primum Echini genus (inquit Rondeletius) quod cibo idoneum est, in quo oua multa, & magna sunt, esculentaq; non solùm in maioribus, sed etiam in minoribus: statim enim parui ouis pleni reperiuntur: & maximè plenilunijs diebusq; tepidis redduntur pleniores. Ab ouorum multitudine, & magnitudine ouariũ hunc Echinum appellat Hermolaus. Forma eius in rotunditatem conglobata est, dempta vna parte parum compressa, in qua os est rotundum quinq; dentibus incuruis intus cauis, & in idem punctum coeuntibus munitum: ij quinq; maxillis internis connexi sunt, quæ ab ore intus erectæ, ex acuto in latum tendentes, & ambienti calyci non continuæ: tam mirabili, stupendoq; artificio sunt constructæ, & cælatæ, vt nihil sit in toto mari elegantius, spectatuq; iucundius. Quinq; igitur sunt ossicula minora, tenui membrana alligata, id totum est quòd comparat Aristot. τῶ λαμπτῆρι μὴ ἔχοντι τὸν κύκλῳ δέρμα, idest laternæ quæ pellucida aliqua pellicula siue membrana circundata non sit. Inter dentes interna caruncula quædam est, quæ linguæ vice est, mox iungitur gula, quæ in intestinum desinit, iungum per testam stellatim dispositum, eius tenuibus fibris suspensum, tandem in paruum foramen terminatur, quod foramen ad egerenda excrementa destinatum est, ex aduerso oris situm, ita vt os in terram versum sit, excrementi foramen supra habeatur. partus enim ex imo petitur, vnde fit, vt os ad partum sit versum: excremẽtum verò superius parte prona testæ contineatur. Excrementa rotunda sunt exiguarum pillularum instar. Qualis intestinorum, talis ouorum ordo est. nam inter nigrum id quod carnis vice est, & intestinum oua flaua cernuntur, quæ sola eduntur cruda, oriq; grata sunt, etiamsi salsa, & subamara sint. Sunt quidem omnibus Echinis oua, inquit Aristoteles, sed nonnullis exigua, nec cibo apta (nisi in hoc Echino.) Et alibi: omnia testacea vere, & autumno ea, quæ oua appellant, habent: Echini verò edules, his quidem temporibus ouorum copia abundant, sed & omni alio tempore habent, nec vnquam ijs carent, ac maximè plenilunijs diebusq; tepidis restituuntur, redduntur q; pleniores, præterquam illi, quos Pyrræus fert Euripus: nam illi hybernis mensibus meliores sunt, parui quidem, sed pleni ouorum. Testa tota intrinsecus foraminibus paruis plena est, per quæ mouendi facultatem nerui aculeis suppeditant: extrinsecus in exigua tubercula eriguntur aculeorum cotylem excipientia, vinculo, membranula scilicet obligata, vt in orbem moueri possint. Talis radij cum brachio articulatio. Aculeorum igitur caput cauum est, crassius & in acutum illi desinunt. His in gyrum mouetur. Hoc est admirandum Dei Opt. Max. in hoc animante opificium, quod vt clarius perspiceretur, superiore loco Echinum integrum, inferiore directũ in partes duas depingendum curauimus, vt quantum pictura plana assequi pictor potuit, internæ huius Echini partes intelligi possent. Hactenus de primo genere Rondeletius.

Ex Arist.4. de histor.animal. *Ouarius Echinus vnde dictus.* *Descriptio.* *Forma.* *Os.* *Dentes.* *Ossicula.* *Li.4.de hist. anim.* *Caruncula linguæ vice.* *Excrementa Oua.* *Li.4. de hist. an c.12.* *Quando meliores.*

Habes item Echini iconem spoliatum suis spinis, eundemq; spina præditum, nec non Echinum lapideum.

Spatagus & Brissus Rondel. Secundi, & tertij generis Echinorum eodem authore breuiter Aristoteles meminit his verbis: ἄλλα δὲ δύο χέντα, τῶν σπατάγων (vt Athenæus citat libro 3.) καὶ τὸ τῶν καλυμένων Βρίσσων, γίνονται δὲ ἔστι πελαγίοι, καὶ σπάνιοι. Secundum ac tertium Echinorum genus, Spatagi, & Brissi, quæ genera pelagia sunt, raraq; inuentu. Ex his Aristotel. verbis, inquit

Echinus integer.

Echinus in duas partes dissectus.

Echinus spoliatus à suis spinis.

Echinus lapis spoliatus à spinis.

Echinus cum spina adiuncta.

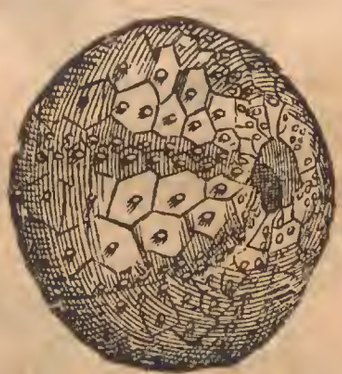

Echinus Spatagus, & Brissus Rondel.

Echinus ſpatagus authoris.

1

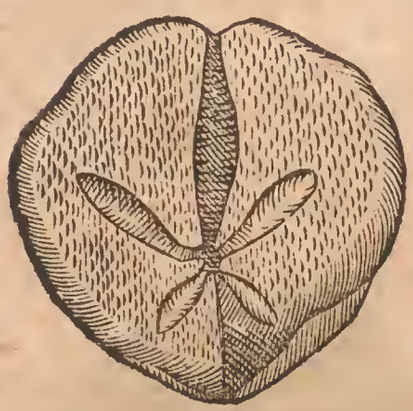

inquit Rondeletius, neq; ex vllo alio auctore vete- B
re notas aliquas colligere poſſis, quibus hos Echi-
nos ab alijs differre intelligas. Sed cùm Echinum,
quem hic exhibemus, pelagium, & inuentu rariſſi-
mum eſſe cerro ſciam, qui ab Echinometris, Echini
ouarij, Echini parui, notis à veteribus traditis faci-
lè diſtinguatur, nō dubitaui pro Spatago vel Briſ-
ſo proponere. Hic igitur Echinus, ſiue Spatagus,
vel Spatangus (vtroq; enim modo legitur) ſiue
Briſſus, minus rotundus, quàm ſuperior, à cordis
figura non valde recedens, aculeis paruis, & raris
ſeptus, altera parte, in qua ſcilicet os eſt, magis pla-
nus, quàm ſuperior. os dentibus caret: verùm ma-
xilla inferior ſuperiore prominentior eſt, ad hau-
riendum aquam, arenamque accommodata: his
enim, & luto verſcitur. In interiore teſta nulla ta- F
lis ſpectatur fabrica; qualem in Echino ouario de-
ſcripſimus: ſed eſt inteſtinum conuolutum, aqua,
& arena plenum, neque oua, neque nigrum illud
continet, quod carnis loco eſt. Hæc ille exhibita
præcedente icone, cui non abſimilem adiecimus.

2

Echinomet. Rond. Ortus.

Quartum Echinorum genus, inquit idem Ron-
deletius, Echinometrā numerat Ariſtoteles, quaſi
matrem, aut matricē dicas Echinorum, inquit Ga-
za, quanquam ſciendum eſt, in hoc genere marē à
fœmina non diſtingui: neq; enim ex ſemine; vel ex
ouo generantur, ſed ſpōte oriuntur, vt Oſtracoder-
ma. Echinometras ab alijs omnibus magnitudine
diſtinguit Ariſtoteles: ἔτι αἱ Ἐχινομῆτραι καλούμεναι
μεγέθει πάντων μέγισται. ſed hanc magnitudinem G
nō ad corpus ſeu calycem, verùm ad ſpinas refert
Plinius, quum ſcribit: Ex his Echinometræ appel-
lantur, quorum ſpinæ longiſſimæ, calyces minimi.
Cuius ſentētiam Gillius Ariſtoteli ſententiæ præ-
fert his verbis. Ariſtoteles dicit Echinometras cæ-
teros magnitudine calycis ſuperare. Plinius Echi-
nometras ſpinis longiſſimis, & calycibus mini-
mis deſcripſit: quod ipsū mihi vero ſimillimus vi-
detur, cùm ab aculeis nomē omnes Echini trā-
xerint, rectiùs nominantur Echinometræ, qui
aculeorum proceritate præſtant, quam ob ma-
gnitudinē calycis. Ego verò à corpore ſiue ca-
lycis potiùs, quàm aculeorū proceritate Echi-
nometras dici exiſtimo, cur enim Echinorū ma-
trem, vel matricem ab aculeis longis nominaſ-
ſent veteres, cùm ſit aliud quintum ſcilicet ge- H
nus paruo calyce ſpinis lōgis duriſq; ? hoc qui
dē genus pro Echinometra vſurpaſſe videtur
Plinius, & eū ſecuti contra Ariſtot. mentem,
cùm perſpicuè vtrunque genus ſeparet. Quare
Ariſtotelem hic ſequendum cenſeo, ex quo ſua tranſcripſit Plinius. Ariſtot. igitur Echi-
nometram hic exhibeo, quæ magnitudine reliquis præſtat, adeo vt ambabus manibus qua
quauerſum extenſis capi vix poſſit: aculeiſq; eſt mediocribus. Internæ partes ouarijs Echi-
nis ſimiles ſunt, demptis ouis, ſiue flaua illa parte eduli, quæ exigua eſt, & planè exucca.
Hæc de Echinometra ille, qui & quintum genus exhibet, & deſcribit, vt modo, cum prius
quæ de Echinometra tradit Bellonius, tranſcripſerimus, Zoographus hanc Echini ſuper-
ficiem pinxit, mihi Echinometræ videtur, cum qua icone quadrat aliquo pacto hæc mihi
à Ioſepho Caſabona Belga horti Piſani præfecto, orbis Echinati nomine miſſa.

Lib. 4. de hiſt. anim.

Ariſt. & Plinius diſcrepant.

Echinometra Rondeletij.

Cæterorum

Echini superficies ex Zographo.

Orbis Erchinati pars prona & supina.

Cæterùm Bellonius sic habet. Echinometræ appellantur, inquit Plinius, quorum spinæ longissimæ, calyces minimi. Ego verò Aristotelis sententiam secutus, Echinometras cæteros Echinos calycis magnitudine superare asseuero, minimisque aculeis esse præditos, breuibus, & obtusis interceptos spiculis, colore ad extrema albicantibus, ad radices liuentibus, & ex purpureo nitentibus. Horum autem testa cinerea est, pugni, aut oui anserini magnitudine, rapi modo in vastitatem extuberans: vt quò antiquiores euadant, eò maiores reddantur, parte prona planæ: supina autem rotundæ. Pelagię magis sunt Echinometræ: quòd autem reliquis maiores sunt, ideo cæteris anteponuntur. Longurijs longioribus nautæ multò egent magis, quàm in alijs Echinis: siquidem Echinometrę altiori gurgite mergunturquas in Iosulis maris Aegæi tanta crassitudine profeciſſe contemplatus sum, vt ad crassitudinem binorum pugnorũ extuberauisse viderim: rariusculè quàm alij Echini capi consueuerunt, sed quò maiores sunt, eo delicatiores existimantur. Sic ille:

Echinometra Bellonij.

Descriptio.

Quintũ Echinorum genus, ideſt, quod saxo inhærens repræsẽtabimus ex Rõdeletio calyce paruo, spinis longis pro corporis ratione, & duris, quo ad vrinæ destillationes fœlici successu sum vsus, vnde affirmare nõ dubitamus id esse quintũ gẽus Echinorum, de quo sic Aristoteles. Genus item aliud est minutum spinis longis, prædurisq; gigni in alto gurgite solitum, quo nonnulli ad stillicidia vrinæ medicamento vtuntur. Aristoteles author est Echinos alios nasci circa Toronem, qui candidi sunt, & spinis, & testa, & ouo augentur forma productiore, quàm cæteri, spina ijs parua, nec rigida, sed mollior: nigra autem illa ori applicata, plura à sese disiuncta, & ad foramen exteriùs coeuntia. Hæc itaq; omnia Rõdeletius.

Echinus Rondeletij.

Lib. 4. de hist. animal. cap. 5.

De eodem, vt videtur, sic scribit Bellon.

Genus Echinorum aliud est (inquit Aristoteles) minutum, pelagium, spinis grandibus, longis, prædurisq; modo penè lapidis, gigni in alto gurgite solitum, quo nonnulli ad destillationes vrinæ vtuntur. Vulgus cùm Italicum, tum Gallicum, atq; etiam Græcum vn Iudeo vocat, quòd perpetuò nigrescat, sordescat, & gustus ingrati percipiatur. Passim reperitur: quod aliter Brissis, & spatagis euenit ex Philosophi sententia. Hic porrò minimus Echinus reliqua genera spinarum longitudine superat: neque colorem, vt illa varium habet: testam iuglande maiorem non promit, estq; reliquis omnibus viuidior. Nam si supinum ponas, mox suas spinas deprimit, & se in pronam partem conuertit. Plures habet, quàm alij proboscides: idcirco citiùs repit, firmiusq; hæret: oua non fert, vt alij, sed sanguineum quiddam nigrùm saniei simile, quo manus cruentat, atque inficit. Dentes itidem in verticilli modo habet quinos, circulari ordine disposítos, vt & cæteri, quibus algas, saxa & conchyliorũ testas arrodit. In interna eius parte multos neruos annexos cernas: ex quo indigenæ coaceruatam dentium congeriem ita cum neruis exiccari sinunt, vt annuli vice ad signandum panem vtantur: refert enim quinque folium, vel quippiam simile affabre delinea-

Echinus minor Bellonij.

Proboscides.

Dentes.

Echini quintum genus Rondeletij.

Echinus ſemipedem latus.

delineatum. Ventrem in quinque partes diſtinctum habent, perinde ac ſi plures illis vẽtres eſſent, membrana quadam obducti. Ab oris autem verticillo ventres illi teſtæ quoque appẽſi ad foramen excrementi coeunt, ſed diſiuncti ſunt, & quaſi interuentu liminum diſcriminantur. Totidem promuſcides habent Echini, quot in teſtis foraminulis pertuſis apparẽt. ſunt enim vltra ſex millia ĩ quolibet Echino. Hucuſque Bellonius, qui & alium maximum Echinum vidit in rubri maris litore, inter fontes amaros, & vrbem; quàm vocant el Tor, prona parte planum, ſuperiore gibbum, ſemipedem latũ, minus, quàm alij rotundũm, paucioribuſque ac minus frequentibus aculeis aut ſpiculis præditum: cuius os in terram conuerſum eſſet, ſuper quo excrementorum exitus appareret. Zoographus præterea cuiuſdam Echini ſuperficiem pinxit, quam ſe Venetijs vidiſſe teſtatur: nos eam quoque hîc exhibemus, præſertim cùm & à noſtris & aliorum iconibus diuerſa videatur. Noſtrorum modò Echinorum prima figura ouata eſt, colore ferrugineo ad nigrum vergente præſertim ad ſuperficiem, in centro albicat, aculeis longis, ſed exilibus & in eorum ſummitate puncti quidam paruuli ſunt coloris cærulei. Secunda icon Echini eſt aperti interna oſtendentis, figura quodammodo oblonga, intus apparet quid flauum, vel oua ſi ita mauis appellare. Tertia eſt Echinorũ maris rubri figura aculeis longiſsimis ferrugineis ad rubrum vergentibus paruo calyce, quorum quidem picturã Bernardinus Caſtellettus Genuenſis aromatarius ſagaciſsimus nobis impartiuit: deinde quartum datur Echinorum genus Ariſtotelis, quod Echinometram vocat, quaſi matrem, aut matricem dicas Echinorũ, vt inquit Gaza. Verba, quæ ad eius deſcriptionem pertinent, ſuprà ſcripſimus ex Rondeletio: noſtram verò ponimus iconem, quæ aculeis prædita eſt, licèt nõ admodum longis, colore tota eſt ferrugineo. Sequitur hanc alia ſpinis denudata, quæ magnitudine à priore non differt: extrinſecus eſt ſcabroſa, coloriſque ferruginei; Tertia magnis, longiſq; aculeis inſignita; coloris rota eſt amethiſtini. Poſtremò loco Echinometram omnium maximam damus, quam nobis idem Bernardus Caſtellettus Genuenſis, humanus pariter atq; rerum naturalium peritiſsimus, meiq; amantiſsimus communicauit, magnitudine ferè puerorum capitis, eaq; quæ in Tyrrheno, & Hadriatico mari naſcitur, maior, tantæ capacitatis, vt quinque aquæ libras caperet, in ſuperiore parte gibba, & rotunda, in inferiore verò quodammodo plana. Circunferentia duorum dodrantum & palmi.

Echinorum ab auctore obſeruatorum deſcriptiones. Primum genus. Secundum.

Echinus marinus ferrugineus.

Echini ſpecies oblonga aperta.

Echinometra prima.

Capacitas. Circunferentia.

Echinus è mari rubro aculeis longissimis, prona parte pictus.

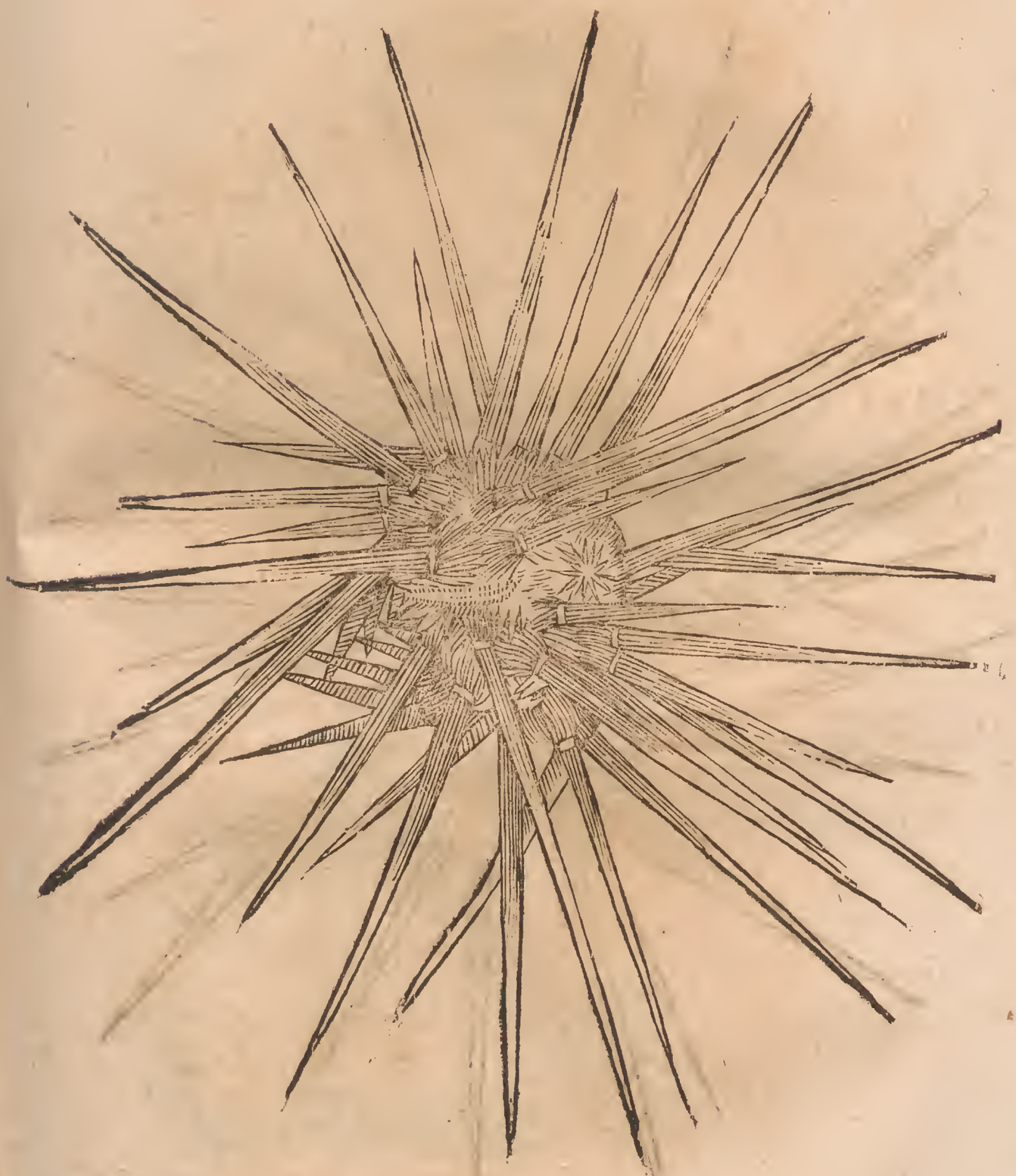

Echinus idem, ſupinè pictus.

Echinometra Authoris.

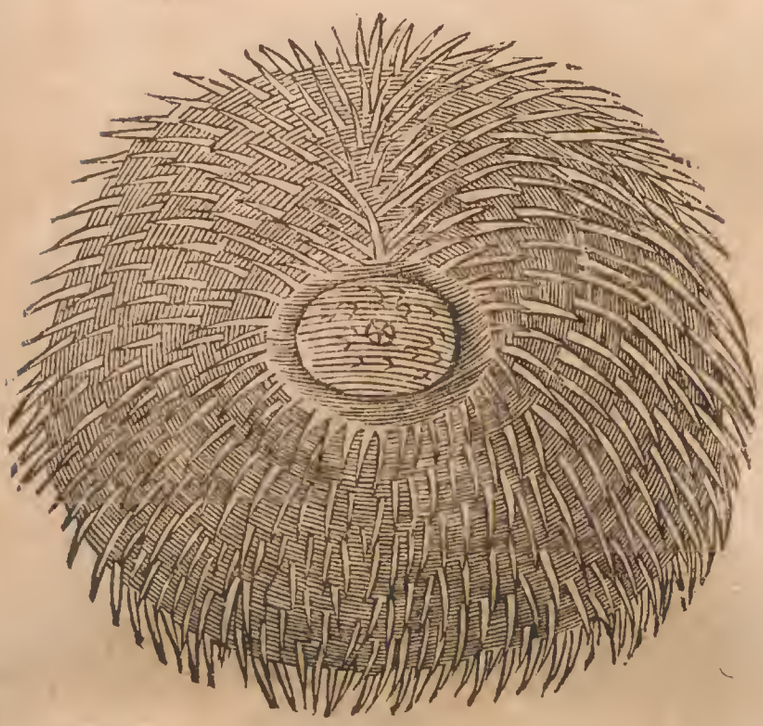

Echinometra ſpinis denudata.

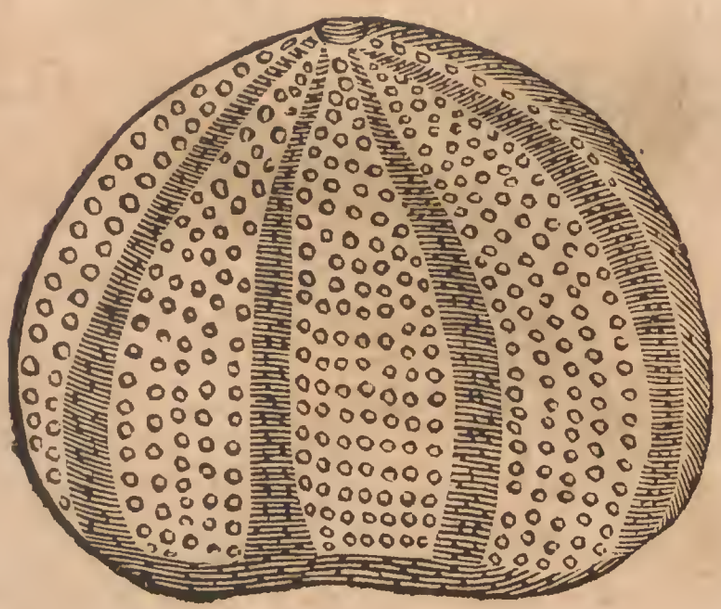

Echinometra amethestini coloris.

Echinometra maxima pelegica Sardica, à D. Castelletto.

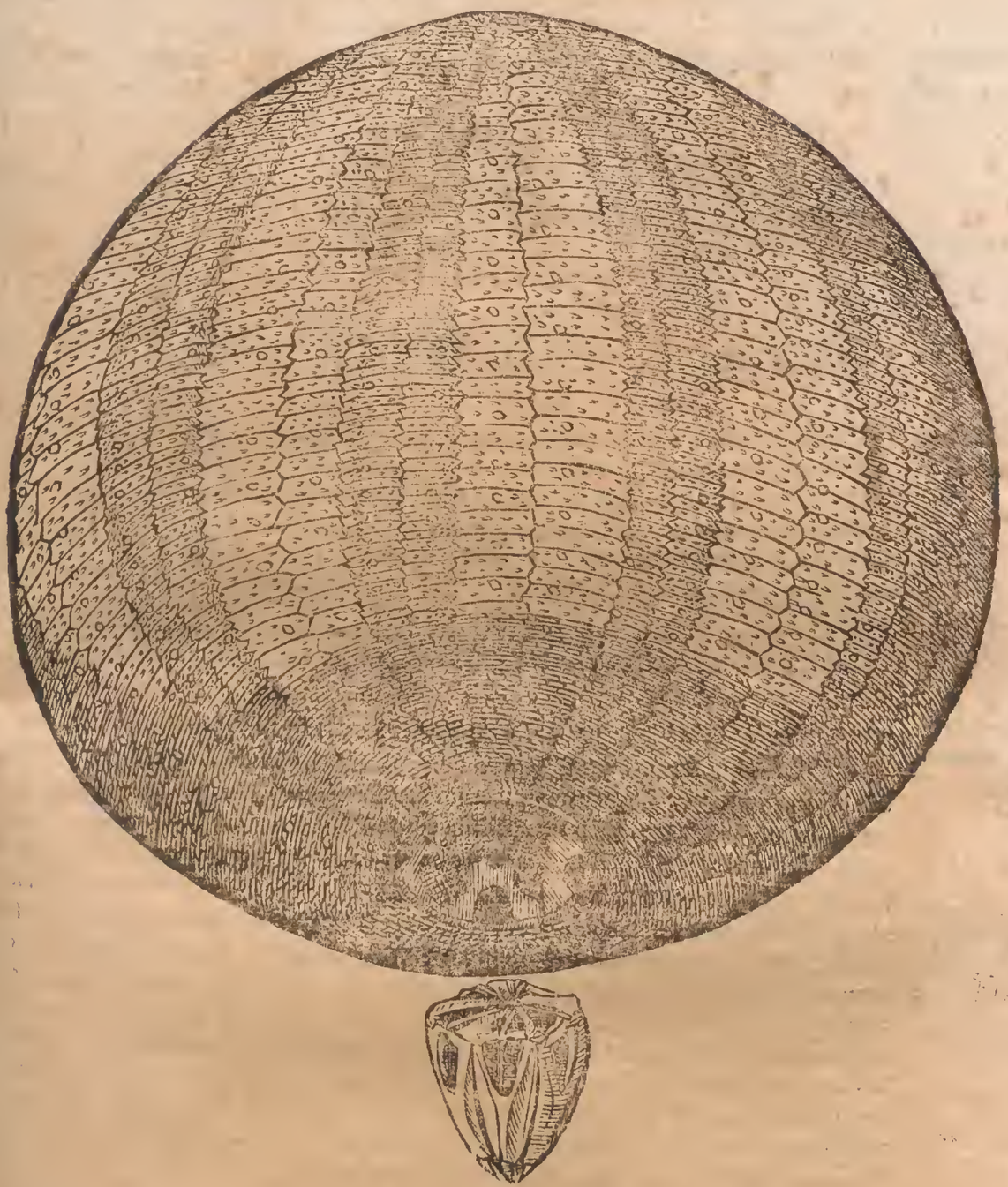

palmi. Euidenter in hac apparebat calyx, in parte anteriore albus, in quinq; ceu ventres, vt in Melopeponibus diuisos, quorum singuli tres habent tænias, quarum media est tanquam futura, quæ partes separat, & facillimè aperitur, aperta refert figuram serræ; nam coniunguntur illæ teniæ per symphysim. Binæ aliæ illæ teniæ, quas dixi huiusce fecturæ esse, sunt colore quasi castaneo, crebris foraminibus pertusæ, quæ tamen nisi expositæ aeri non apparent quintuplo maiores ea futura. Os erat in parte inferna, vt è contra in superna *Os.*
excrementorum est exitus, vt in alijs turbinatis. Dentes habebat qui nos, concauos, figura *Dentes.*
triangulari. Tota exterior testa à spinis denudata, ferrugineo colore est, & in ea serræ erant *Pars exte-*
maiores, & minores, colore flauo; sed transuersales illæ, quæ parallelæ erant intus, extra *rior denu-*
quidem quoq; apparent, sed figura diuersa. Sunt enim in medio latiores, in extremo angu- *data.*
stiores, & vbi latiores, ibi tuberculorum adinstar verucarum plenæ; qualia etiam in interuallis conspiciuntur, sed minora. In quibus hoc quoque nota quòd propè os maiora crebriora sunt, & paruæ illæ non conspiciuntur. Omnium Echinorum minimi sunt, & cũ quinta specie à Rondeletio picta conueniunt hic nouissimè positi.

Echini omnium minimi.

PISCANDI RATIO.

Edules què piſcandi.

ECHinos edules,& non edules reperiri diximus. Hos nulli ſunt qui piſcantur,cùm edendo non ſint.Illos (inquit Bellonius)piſcatores venantur hoc pacto.Manum ferream conto longiore alligant, vel tridentem, cuius incurui ſint dentes. Hanc manũ Echinis ſubmouent,vt eos ab imò in ſublime attollant,qui ſuis promuſcidibus ſeſe ità ſtabiliunt, vt plerunq; piſcatores teſtam prius atterant,quàm inde integros diuellere poſſint, idem refert in ſuis obſeruationibus ſe vidiſſe eodem, quo Oſtrea modo Echinos capi.

NATVRA. GRESSVS.

Aculeorum in Echinis vſus.

PRouida, & benigna natura ſpinas ſeu aculeos Echinis videtur tribuiſſe, quò à piſcatoribus ſe poſsint tueri, quod quidem teſtatur Athenæus, dum inquit: Echini tum terreſtres, tum marini ſpinarum ſuarum obiectu, & rigore cen vallo quodam ſeſe tuentur, quominus capiantur. Mirum verò eſt, quod de his tradidit Ariſtoteles: Eorum ſcilicet corporis partes diſſectas rurſus coires,& redintegrari. Idem quoq; ſcripſit Aelianus fortaſsis ex Philoſopho,ſed clariùs: cuius hæc ſunt verba. Echinos marinos viuentes obductos teſta,atq;aculeis cõmunitos,ſi quis contriuerit,& alia ſeparatim ab alijs fruſta in mare abiecerit; hæc tamen cohærentiam, & coitionem inter ſe faciunt, & affinem partem recognoſcunt,& applicata cohæreſcũt,velutiq;cõſeruntur ſimul,& naturali rurſus quadam conciliatione (mirum dictu) integrantur.Eadem planè & Philes cecinit.Quod ad greſſum modò attinet.Echinis ſpinæ(Plinio auctore)pro pedibus ſunt. ingredi & his in orbem volui. itaq; detritis ſæpè aculeis inueniuntur. id quod ante eum Ariſtoteles optimè tradidit. Spinis ſuis (inquit) Echini vtuntur perinde ac pedibus. his enim nitibundi mouentur, ſedemq; permutant. & alibi:Echinorum ſpinæ vicem pedum eis præſtant, non villorum, vt Ermaceis (terreſtribus nimirum). Idem agilius, & frequẽtiùs moueri qui ſunt cibo idonei teſtatus eſt,cuius rei argumentum,ait,quòd ſemper aliquid alga ſuis ſpinis implexum gerant.

DENOMINATA.

PLura inuenio ab Echinis denominata,quæ omnia,quoad fieri poterit, recenſebimus Conchæ genus apud Plinium Echinophora nuncupatur. eſt Polluci auriculæ pars Echiniſcus dicta ἡ περὶ τὸν αὐχίλιον κοιλότης, ideſt proxima circa vel ante foramen auris cõcauitas;media inter foramen (quod αὐχίλιον vocãt) licet etiam ſordes eò contẽtas hac voce ſignificent) & auriculam. Vbi apud Plinium legitur: Ceras ex omniũ arborum ſatorumq; floribus apes cõfingunt excepta rumice,& Chenopode.Echinopode legit Zographus,licet,inquit,herbam quandam ſuibus venenoſam noſtri Chenopodem.i. Anſeris pedẽ vocitãt. Bellonius in ſingularibus ſuis obſeruationibus herbam vulgo Echinopoda, vel Cachynopoda dictã in Lemno abundare ſcribit,quam Incolę in lignorũ inopia vrant. Echinopus genus eſt ſpinæ ſic dictę,qđ pedes ingredientiũ ſuper ea detineat,& remoretur: vel

A vel quòd Echini marini pedibus similis sit, Πόδι habetur, Etymologo auctore, λυκόφασον, τὸν ἐχινόποδα μειλίσσει, vt ait Hesychius. Folia Glycyrrhizæ Plinio sunt Echinata: Zoographus verò χοινῦς, ideſt lentiſci folia glycyrrhizam habere auctor est, non ἐχίνου, nec ἐχινώδη, cui subscribo. Sunt etiam lapides ab Echini, quam repræsentant forma, Echinites dicti, quales plures in Musæo habeo. Echinæ vel Echinades Insulæ quædam reperiuntur: de quibus Homerus:

Echinata folia.

Echinades insulæ.

Οἱ δ' ἐκ Δυλιχίοιο, ἐχιναὶων δ' ἱεράων
Νήσων κὴ ταῦροι πέρλω ἁλὸς ἠλίδος ἄντα.

Iliad. B.

Vbi Eustathius: Rectus inquit, est ἔχινη, apud posteriores autem Homero ἐχινὰς, seu deriuatum ab ἔχινη, siue diminutiuum. Echinadum incolæ vt refert Varinus, Epei dicebantur. Apparet autem, Eustathio, & Athenæo auctoribus, ab Echinorum copia nomen eis esse factum. Sinope, inquit Strabo, sita est in collo peninsulæ cuiusdam: cuius litora petrosa sunt, & fossas quasdam in petris excauatas habent, quæ mari tempestate elato complentur; quam ob causam non facilè adiri possunt: & insuper quòd petrarum superficies omnis sic ἐχινώδης (ideſt aspera, & acuminata, Echinata. interpres Echinorum plena vertit) & nudo pedi inaccessibilis.

Lib. 12.

PRÆSAGIA.

ECchini affigentes sese, inquit Plinius, aut harena saburrantes tempestatis signa sunt; quod vbi videre nautici, pluribus anchoris nauigia infrænãt, teste eodem auctore. Et Massarius ex Oppiano tradit Echinum præsagire tempestates, & lapillis operiri, ne agitatione procellæ spinas atterat. Atqui, inquit Zoographus, Oppianus nihil de spinarum attritione, sed ne in litus à fluctibus eijciantur metuentes, lapide vnumquemque dorsum suũ aggrauare scribit, δ' ἀγοκλίνουσι ἕκαστος λαᾶς· ὅσον βαρύθοντα περὶ σφετέροισιν ἀκάθαις Ρ'νὶ δίος φορίοιν, &c Idem ex eodem, vt apparet, Oppiano prodidit Aelianus. Fluctus, inquit, & tempestas ad terram Echinos deuoluens è mari funditus in aridum expellit, & violenter allidit, si eius periculi metuentes, cùm sentiunt mare inhorrescere, & ventorum acerbitate procellas cieri, suis spinis lapillos ad gestandum faciles tolluut, vt libamentum ac firmamentum habeant, vt ne procellarum incursus, ac suæ eiectionis periculum, à quo sibi timent, iubeant. Et Plutarchus hisce verbis, Simone Gryneo interprete, Echini marini quoties æstum procellasque præsensere, saburra grauant sese, ne propter leuitatem iactentur, neuè tempestate iam ingruente auferantur, sed petris firmè inhæreant. Et eos secutus Ambrosius, Echinus, inquit, in mari cùm ventorum procellam præsenserit, calculum validum arripit, eumq; velut saburram vehit, & tanquam ancoram trahit, ne excutiatur à fluctibus: sicq; qui non potest se suis viribus liberare, alieno regitur pondere. quo indicio etiam nautæ velut signum futuræ perturbationis capessunt, & sibi præcauent, ne hos imperitos turbo inueniat. Hæc frustra credi auctor est Belonius addita ratione: nam, inquit, quum tam multis promuscidibus muniti sint, à fluctu minimè volutari possunt: neq; spinas, vt creditum est atterunt.

Tempestatẽ præsagiunt. Lib. 2.

Lib. vltra Animal. Saburram se tempestatis tempore.

MORALIA.

B LVcianus probans Tyrannum quò senior est, eò magis exacerbari, inter alia præclara Echinorum producit exemplũ, qui quò plus habent ætatis, tãtò testa sunt asperiore.

Tyranni natura.

PROVERBIA.

ἔχινος τραχύτερος. ideſt *Echino asperior*, in hominem intractabilem, ac insuauibus moribus: metaphora sumpta est ab vtroque, marino scilicet, & terrestri. Vterque enim est asper: sed hic toto corpore non est asper: ille autem vtiq; Πρὶν δὲ δύω ἐχῖνοι εἰς φιλίην ἔλθοιεν, ὁ μὲν ἐκ πελάγης, ὁ δ' ἐκ χέρσου. ideſt *Prius Echini duo inierint amicitiam, alter è mari, alter è terra*, de ijs, qui moribus, ac studijs inter se sunt, ità dissidentes, vt nulla spes sit aliquando necessitudinem inter eos coituram. *Echinum leuigaueris*, quo significatur aliquid nunquam futurum, tanquam de ἀδυνάτῳ quopiam.

Echino asperior.

HIEROGLYPHICA.

Homo difficilis & morosus. Lib. 28. hieroglyph.

HOMINEM difficilem, atque morosum, quicum difficulter, vel nulla vnquam ratione consuetudinem inire possis ex Hieroglyphico Echini marini, teste Pierio Valeriano, monstrabant: quippe quem quaqua tractare volueris, asperitate, renitentiaq; horridum experiare, atque itidem ex hoc asperitatem eam, quam Horatius damnat, agrestem, inconcinnam, atq; grauem per hoc animal notabant. Item iudiciorum

Iudiciorum seueritas.

seueritatem picto Echino, designare licebit. Erant enim apud veteres vasa, ahenea, aut opere fictili facta, Echini uomine nuncupata, quæ animalis istius imaginem referebant, quorum in iudicijs vsus erat, in quæ testium dicta scriptaq; iudicia conijciebantur: ex quo significabatur, non licere cuipiam impunè illis manus admouere, neque inuertere, aut

Nauigatio tuta.

immutare quicquam sine graui supplicio. Sunt etiam qui per Echinum nauigationem tutam intelligant. Ille siquidem imminentem tempestatem præsentiens attractis lapillis sese munit, arenaq; nauium instar saburrat, ne vi fluctuum vlla vexari, iactariuè possit. Ad

Macilentus homo.

hæc macilentissimum hominem per idem animal intelligebant, cui quidem sit hoc peculiare, vt nullam intus carnem contineat, foris, & spinulas, & crustam tantùm habeat. Huc

Exercitus instauratus.

accedit quod integrum cibo eum abstinere aiunt. Postremò exercitum, aut quid huiusmodi ex dissipatis reliquijs instauratum, si quis pingendo significare voluerit, non imperitè Echini marini dilaniationem quandam figurabit. Ille enim in frusta discerptus, si proijciatur in mare, confluentibus sponte in vnum partibus, iterum committitur, & efficacissimè solidescit.

EPITHETA.

ECHINVM marinum dixit Horatius. Sed differentia vtens, non epitheto. Apud Textorum dicitur hirtus, asper, volubilis, ruber, aequoreus. Sequentibus verò epithetis circunscribitur apud auctores: vt cùm ὀχριοεὶς, ὀξύκομος vocatur Oppiano. Αἰσθεὶς Nicandro, Scholiastes interpretatur, cuius caro sit ruffa, aut rubra, Ἐρυθρὸς καὶ πυρρὸς καὶ τὰ τοιαῦτα.

VSVS IN CIBIS.

Li. 4. de partibus anim. Echinorum caro qua.

NIHIL habere carnis Echinos Aristoteles nobis scriptum reliquit, licet Plinius, & Scholiastes Nicandri Echini carnes nominent, oua nimirum eorum, & partem exculentam intelligentes. Oua verò ex Aristotele Echinis omnibus sunt;

Oua quando habeant nutrimentum exiguum.

sed nonnullis exigua, nec cibo apta, de ijs nempè Echinis intelligens, qui ab eodem ἄβρωτοι, id est cibo inepti (vt diximus ante) nuncupantur. Plinius oua tradit plenilunijs habere hyeme. Sed Aristoteles nullo tempore, inquit, ouis omninò carent, sed maxi-

Lib. de attenuāte victu.

mè plenilunijs diebusque tepidis redduntur pleniores: præterquam ij, quos Pyrrhæus fert Eripus; nam illi hybernis mensibus meliores sunt. Quod ad nutrimentum attinet, id exiguum, & humidum præbent: (Mnesithæo auctore) ventrem tamen soluunt, & vir-

Stomacho, & vētri vtilis.

nam promouent. Idem Celsus, & Galenus tradidere: & Dioscorides. Marinus, inquit, Echinus stomacho ventrique vtilis est, vrinam cit. Qui sint comedendi, & quid præ-

Qui coquēdi.

stent nobis, rectè Galenus expressit. Echini ex mulso, ait, eduntur & garo, alui subducendæ gratia. Paranturque in patinis, ouis, pipere, melleque iniectis. Imbecillis sunt

Lib. 3. de alim facult.

alimenti, ac medij inter ea, quæ humores extenuant, ac densat. Athenæo ex Diphilo, Natali de Comicibus interprete, Echini sunt teneri, bonumque habent succum, viroli

Lib. 3. Vētrem soluunt.

sunt, facilè corrumpuntur. Si cum oxymelite, apio, & mentha comedantur, stomacho sunt vtiles bonique succi, & dulces. Leniores sunt inter hos rubicundi, melini (μηλίνοι, ideſt lutei, Natalis vertit fraxinei: quod non probatur: verterem flaui) crassiores, & qui cum raduntur, lacteum quidam emittunt. Eorum qui circa Cephaleniam, Icariam, & Hadriam nascuntur, quidam sunt subamari, qui circa Siciliæ scopulum capiuntur, ventrem soluunt. Hæc ille. Echinos ventrem deijcere omnes ferè scriptores adnotarunt, Galenus, Paulus, Aetius, & Plinius secundus inter cæteros multis verbis ius plæraq; eorum

A eorum commendant: quo vocabulo aquam internam esse intelligendum putat Zoographus: nam nisi recentes, & crudi, non sunt edendo, vt inquit Bellonius, digito, vel pane atteri ait, atque diuelli, vt liberius absorberi possint, emundata aqua, ac stercoribus, quibus (vt ostrea) interdum scatent. Ea autem oua gustui dulcia sentiri, ceu ricini pulpam. Et Nicolaus Perottus. Scinditur, inquit, Echinus leui percussu, hirta testudo (cortex Echini) in duasque partes diuiditur: abijcitur altera: altera verò leuiter aqua abluitur. decidunt sordes, quæ in ijs pro visceribus sunt remanent quinq; partita oua, subruffa, ad stellæ imaginem formata, hæc cruda sumuntur, sapore non iniucundo, quamuis nescio quid amaritudinis habeant. Condiebantur etiam eiusmodi oua, quod testatur Palladius. Mense, inquit, Decembri, quibus litus in fructu est, vbi Lunæ iuuabit augumentum, quæ omnium clausorũ maris animalium, atque concharũ iubet incremento suo membra turgere, Echini carnes salibus condire curabunt, quod solito more conficitur. Hanc quoque rem per omnes menses benè faciémus hybernos. Vbi coxeris eos, pipere, & croco aspergi iubet Platina. olim ante cœnam, inquit Rondeletius, Echini integri, & crudi cum ostreis, spondylis,

B pectunculis apponebantur, quia horum succus aluum ciet. vnde Athenæus ex Demetrio Scepsio festiuam narrat historiam de eo qui Echinos integros deuorare voluit. Laconem, ait ad cœnam vocatum appositis Echinis, qui quomodo edendi essent cum ignoraret, ac quomodo alij ederent, non animaduerteret, vnum in os immissum cum testa dentibus comminuit, & stridere fecit. Cum igitur os misere discruciaretur ob durã cibi asperitatem: ô sceleratum, inquit, edulium, neque nunc te omittam, emollitum; neque posthac vnquam sumpsero. Nostri lapide testam frangunt, & flauam, siue croceam partem id est oua edunt. Et in nobilium cœnæ apparatu ponebantur primi, vt notat Dalechampius in Plinium. Et quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus est, cœna hæc fuit: Ante cœnam Echini, Ostreæ crudæ &c. vt auctor est Macrobius. Echinus (auctore Plinio medico) ex interuallo mãducatus phreniticis, ac Epilepticis aptus est stomacho, & vrinam mouet. Melancholicorum quoque cibus est idoneus. Et Dioscorides ijs, quibus atra bilis stomachum infestare solet, pisces in aquis petrosis degentes, & erinaceos recentes conuenire scribit.

Ius Echinorum quid.

Condiunt sale.

Echinũ integrum deuorauit Laco.

Lib. 3. Saturnal. c. 13.

Ad Epilepsiã & Phrenitim.

C

VSVS IN MEDICINA.

ECHINI inquit Plinius viuentes tusi, & ex vino dulci poti egregiè profluuia purgant. Idem contra Dorycnium, refert, Echinos maximè prodesse, & ijs, qui succum carpasi biberint, præcipuè iure sumpto. Eos etiam aduersus eadem Nicander, & & Scholiastes commendarunt. Contra Dorycnium (inquiunt) succurrunt animalia, quæ in littore, & petris marinis degunt, vt gobij, & huiusmodi, siue cruda, siue elixa, restauè edãtur, sed multò magis iuuabunt in cibo strombi, Echini &c. Quidam recentiores Echinum cum Echineide confundentes, vim ei venenosam attribuunt, quod tamen à veteribus nusquam scribitur, quanquam Arcesilaus Batti Eudemonis filius (Plutarchi auctoritate) cùm in lethalem morbum incidisset, marino echino in potionem per Learchum ei tradito, ad mortem compulsus est. Testæ crematæ cinerem scribit Dioscorides, sordida vlcera expurgare, idem præstare echinum cum testis crematum dicit Aelianus. Et Plinius luxuriantem carnem reprimere, eorum testas contusas, & ex aqua illitas incipientibus panis resistere:

D ijsq; nimirum testis, ex aceto illis (adpositis Marcellus) strumas curari (discuti Marcellus) Galenus erinacei vtriusq; tam marini, quàm terrestris, testæ potissimum, & aculei cinerem facultatis ait esse tum detergentis, tum detrahentis, itaque eo quidam ad excrescentia, & ad sordida vsi sunt vlcera. Ad capitis vlcera manantia valere se esse expertum, auctor est Rondeletius, & ad eadem Paulus Aegineta cõmendat. Ex eodem cinere fieri dentifricia, idem asserit. Ad Dysuriam, idest vrinæ difficultatem, & calculum echinos, inquit Marcellus, tere cum aculeis suis, & ex mulsa frequenter accipito. Inter medicamenta psoras abstergentia commodè testam crudam inassatam idem admisceri tradit. Ad alopecias testas Galenus commendat ex Sorano. Oportet autem (inquit) & partem affectam præfricare, vel per alcyonium vstum, donec morsum præsentiscat, vel per echini marini vsti cinerem linteolo inuolutum, donec locus rubefiat, & paulò pòst: echinorũ marinorum testas vstas ex melle, & aceto præraſis illine. Ad idem quoque valere testas ex propria experientia nos docet Nicolaus Mytepsus. Testa, inquit, Echini marini vsti, muscerdarum, iridis singulorum vncia, benè contusa irrigato cum oleo omphacino, & vtere. Hoc in vulnerum

Venenatum non esse.

De virt. mul. Lib. 2. c. 1.

Ad sordida vlcera.

Ad strumas.

Lib. 11. de facult. med.

Ad Capitis vlcera.

Ad Dysuriã Psoras abstergit testa.

Ad Alopecias.

Lib. 1 de cõpos. sec. loc.

etiam

etiam cicatricibus pilos creat, ſic ille & rurſus, aut Echinorum marinorum teſtas crematas E
Aduerſus abortum. benè tritas irrigato cum melle, & illine. Aduerſus abortum Echinum valere Aetius tradit his verbis. His quæ ob naturalem retentricis facultatis imbecillitatem abortiuntur, innata quadam proprietate Erinacei terreſtris corium crematum opitulatur, ſi aqua, aut vino dilutum propinetur, & pudendi mulieri orificio illinatur. idem poteſt Echinus Marinus,
Echineis ad partum retinendum. & Mitulæ viuentes vſtæ. Hæc ille, licèt autem ſuſpicari, inquit Zoographus, vt Echeneidem aliqui credideruut alligatam partus continere ad maturitatem, ſic eandē cōtra abortus vim Echino etiam adtribuiſſe, occaſione à vocabulo ſumpta ἀπὸ τοῦ ἔχειν, ac ſi non ſolùm naues illa retinere, hic verò ſuis infixa aculeis, ſed omnino arcana quædam cohibēdi vis vtriq; ineſſet. Et huiuſmodi quidem ſuperſtitiones in alijs quoque rebus innumeræ
De gener. anim. ſunt. Contra vrinæ ſtillicidia optimi ſunt Echini, teſte Philoſopho, quem locum citans Matthiolus reprehēdit Paulum Iouium, qui in ſuo libro de Romanis piſcibus Echinometram Ariſtoteli deſtillationibus vrinæ opitulari dixerit. In cauſſa eſt frigiditas, inquit, non ſolùm, vt pilus, ſed etiam cutis terrena duraq; euadat: indicium vel echini Pelagij (πορποι) faciunt: quorum vſus contra vrinæ ſtillicidia eſt, quippe qui frigiditate maris præ alijs, in
F quo degunt (ſexaginta enim, atque etiam amplius, paſſuum gurgite oriuntur) ipſi quidem exigui ſint, ſed aculeos grandes, duroſq; gerunt, cauſſa magnitudinis eſt, quod incrementum corporis in ipſos conuertitur. cùm enim parum caloris obtineant, neque concoquere poſſint, multum ob eam rem habent excrementi: aculei autem, & pili, & reliqua generis eiuſdem excremento naſcuntur. Duri verò & rigidi modò penè lapidis conſtant
Ad ſecundas expellēdas. propter frigus, & gelu. Hoc genus Echini, inquit Niphus, medici conterunt, vt ſcribit Phiioponus, ac ſtranguria laborātibus humori alicui admiſcentes in potu tradere ſolent. Ad
Lib. 1. de morb. medieb. expellendas ſecundas Hippocrates echinos marinos tres tenuiter tritos in vino odorato bibendos dari iubet. Echino marino ſi corpus ſcabie infectum perungatur, ad ſanitatem
Ad ſcabiem. redire prodit Aelianus; Et echini combuſti cinis illitus lepram ſanat, vt Kiranides mouet,
Ad lepram. & omne vlcus illicò ad cicatricem reducit. Alopeciam quoque, teſte eodem, cinis ſanat, &
Lib. 1. c. 1. de compoſ. med. ſec. loc. denſat cum adipe vrſino, vel Delphino, aut Porcino illitus. Echini marini apud Galenum recipiuntur in medicamento quodam, quod caluitium prohibet, & pilos generat. Ibidem cùm medicamēta quędam pilos diſperdentia ex comptorijs libris enumeraſſet, ſubiungit. Quin & fortiora his componunt, ex echinis marinis nimirum, & Salamandra in oleo co-
G ctis ammiſcent autem ipſis & Alcyonia, & Sandarachen, & quæcunque alia eius generis exiſtūt. Cutem in alopecijs replere cinerem echini cum carnibus ſuis cremati, ait Plinius,
Ad calculū. qui etiam contuſos cum ſuis ſpinis & è vino potos ad pellendum calculum probat, modis ſingulis (inquit) hemina bibitur, donec proſit: & alias in cibis ad hoc proficiunt. Ventrem mouere Echinos ſuprà diximus, icéq; multi auctores ſcripſere, inter quos Trallianus, Epileptici ſi ex echino, inquit, ſumere per interualla cupiant, non alienum eſt, quippe habet aliquid ventri ducendo, ſtomachoq; firmando, & vrinæ citandæ commodum, & rurſus. Eorum, qui vomica (empyemate) laborāt, ſi ſordidum vlcus fuerit, vt puris euacuatio promoueatur echinum eos ſumere non probo, & in diabete echinum eſſe cauendum monet. Aretæus in curatione Elephantiaſis: In cœna, inquit, apponantur marina quotquot
H ventrem ſubducunt, oſtrea, echini &c. Echines ex aceto Epinictidas tollere, author eſt Plinius. Eoſdem quoque, vt idem ait, comburi cum viperinis pellibus, raniſque & cinerem aſpergi potioni iubent Magi claritatem viſus promittētes. Morſis, inquit Rufus, à cane rabioſo in cibo echini proſunt recentes cum vino muſto. Aetius in cura colici affectus a frigidis, & pituitoſis humoribus remedium affert ex quibuſdam oſtreaceis, & inter ea quoq;
Ad canis rabioſi morſus. ex echinis. Ex oſtreorum genere, inquit, purpuræ, & buccina reliquis præterēda ſunt: idem de Pelorides præſtant: poſtea echini recentes, deinde quæ propriè oſtrea vocantur, reliqua verò relinquenda ſunt. Trallianus in eodem affectu nimirum colico, ſumuntur inquit, piſces duriore carne, vtilis & echinus eſt: vt qui præterquam quòd contemperet, retrigeretq; propterea etiam ſtomacho gratus eſt, aluumque, & vrinam mouet: quibus nihil eſt præſtantius. Ad ſtomachum hebeſcentem echinum marinum haud parum proficere, & veſicam vacuam facere Aelianus pariter ex alijs affirmauit. Atque hæc ſunt quæ tetè de echi-
Lib. 14. c. 4. nis marinis exarata apud ſcriptores inueni.

DE CON-

DE CONCHYLIIS DITHYRIS siue Biualuibus.

Et primùm

DE CONCHA MARGARITIFERA, seu Berberi. Cap. XLI.

ORDINIS RATIO.

NTER biualuia, siue, vt philosophus vocat, δίθυρα, de quibus nunc scribendum est, ita postulante ordine, concharum genus cæteris præferendũ videtur. Non enim conchæ nomen vniuersaliter pro omnibus testatis nũc accipimus, sed pro ijs potissimùm quæ inter ea duabus testis ijsq; leuibus præditæ existunt. De cæteris conchæ significatis plenè suprà dictum est. Cæterùm cùm varia sint concharum genera, illæ iure omni merito cæteris præferentur, quæ margaritas ferunt, margaritiferę inde nuncupatæ.

SYNONYMA.

EIVSMODI conchas, Galli teste Rhondeletio Nacre de Perles, Itali madre de Perle, hoc est matres perlarum vocant & vtrosque imitati Germani & Belgę Peerle mutter; quòd frequentiores & meliores Vniones in his, quàm in alijs conchis aut Ostreis inueniantur. Perlam enim hæ nationes vocant Vnionem. Latinis & Græcis Concha Margaritarum seu Vnionum, & Concha Indica dicitur, quòd apud Indos plurima nascatur, apud quos βερβερι dictam fuisse, Androsthenes in Indiæ nauigatione scribit, citante hunc Athenæo Berberi inquit Gillius ab Arriano vocantur nostræ matres Perlarum Itinerum Indicorum scriptores isti hodie Concham grandiores baccas ferentem Cheripo in India appellari tradunt. Sunt qui Concham Cytheriacam Martiali dictam eandem existiment. nobis autem, quod & Zoographo placuit Cytheriaca non alia videtur quàm Venerea, à quibusdam dicta Cõcha, vulgò Porcellana. Concham ipsam Margaritiferam, inquit Zoographus si de genere biualuium sit, Germanicè vocabimus Perlemuschel, sin Cochlearum genus Perleschnegh: qualis est Cochlea margaritifera.

Mater perlarum.

Concha Indica.

Concha Cytheriaca quæ Martial.

GENVS. DIFFERENTIA.

Descriptio.

CONCHARVM quæ margaritas ferunt Plinius (lib. 32. cap. 11.) multa genera recenset, cuiusmodi sunt, penta dactyli, melicembates, echinophoræ & permultæ. aliæ. Recentiores quoque infinita numerant. Sunt enim vt ait Albertus, quæ margaritas, sunt quæ non ferunt, quamuis omnes cõchæ habeant aliquid de natura margaritæ. Nos hîc de vulgò margarifera vocata agimus, qũm Androsthenes apud Athenæũ in Indiæ nauigatione ad hunc modũ describit: Ostreum aspectu Pectini simile, Concha non striata, sed plana, spissa, (λεῖον τὸ ὄστρακον ἔχει καὶ δασύ: quod non fideliter transtulit Plinius, hirsuta echinorum modo; idem quoque non striata & διαγέγλυμμον insecta vertit) nõ vtrinque aurita Pectinis modo, sed vna tãtum parte. In eius carne gemina concrescit, vn in suilla grando

Lib. 3. Descriptio. Li. 9. c. 35.

grando: modo colore adeo ſimilis auro; vt cum eo collata, non facile interno ſcatur, modò argentei coloris. modò omnino alba & oculis piſcium ſimilis. Concha quam Rondeletius depingit pro matre Vnionum, magna eſt, modicè caua, ſpiſſa, figura Pectinũ emula: vna enim parte aurem habet, & foramina parua, quæ non permeant. Altera rotunda eſt, argentei coloris & ſplendoris, maximè, in interna parte, externa nonnihil flaueſcit. Tota læuis vnionum modo. Hæc ſane Concha cum ſuperioribus Androſthenis verbis tam bene conuenit, vt certò mihi perſuadeam, veram eſſe antiquorum concham Indicam, quæ βίρβερι olim in India dicebatur, in huius teſta vniones adnatos ſæpe cernere licet, veluti in ea, quam hîc appingi curauimus, hæc interdum tam grandis in India reperitur, vt referant inuentam in mari inſulæ Bornæi, cuius caro pondo ſeptem & quadraginta librarum pependerit. Differunt quodammodo ab ea quæ hîc ſubijciuntur rudimentis item ambæ prægnantes, quarum prior tota eſt argentea, altera colore rubicundo flammeo micat.

Cõchæ margaritiferæ Rondeletij deſcriptio.

Magnitudo.

Concha margaritifera noſtra.

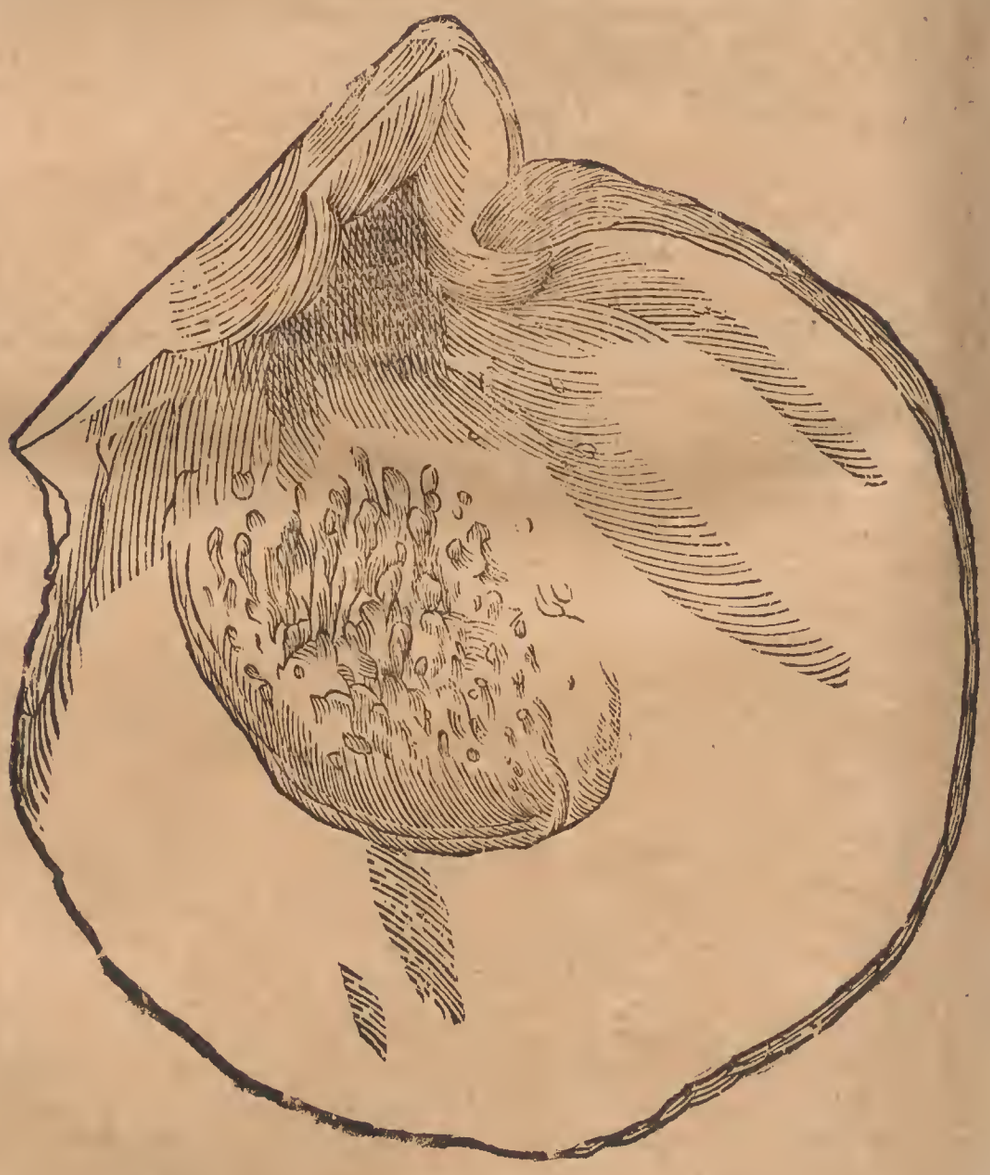

Concha Margaritifera colore rubeo flammeo cum rudimento perlarum.

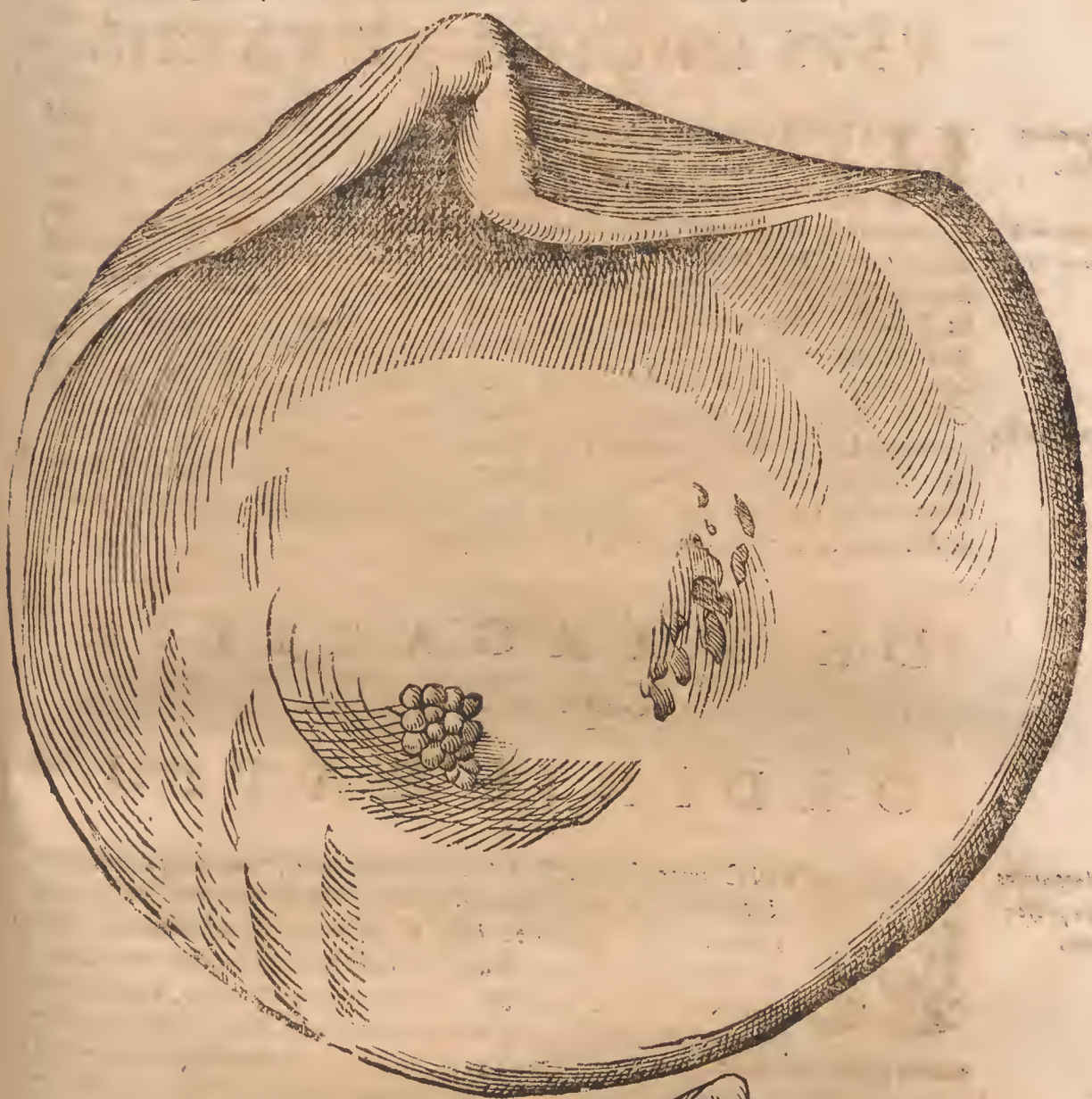

VSVS IN CIBIS ET VARIIS.

Carnium vſus.

HARVM carnes quandoq; ab Indis crudæ, quandoq; aſſæ comeduntur, vt apud nos Oſtrea, guſtu ſuaues palatoq; gratas aſſerunt. De ijſdem fortaſſis hæc Diodorus Siculus: Ichtyophagi cùm per tempeſtatem piſcari non poſſunt, Conchas legunt permagnas, quarum teſta ſaxis attrita, interiore carne cruda, ſapore Oſtreis perſimili veſcuntur. Teſtæ harum Concharum ad varia ſupellectilis genera, ornatuſq; eximios ſeruiunt Indis. Nam & capſæ, pocula, cochlearia, menſæ, ſcipiones mulierum, tabulæ luſoriæ & alia hiſce Oſtrearum teſtis ornantur. Enimuerò ex China multa talia figuris, floſculis ac imaginibus decorata in Luſitaniam aliaſq; partes deferuntur, præcipuè tamen in India expetita, vbi nulla pænè domus eſt, quæ non aliquid elegantiarum habeat ex hiſce Oſtreis. Indorum quoque mulieres armillas ſiue monilia eiuſdem operis amant, ac, vt refert Hugo Linſchotanus, in pretium virginitatis eripiendæ ſedulò depoſcunt. Conchæ, inquit Albertus, habent teſtas ſubtilis & tenuis labij in extremo, vbi coniunguntur: aliæ perquam denſas: Vt genus illud, è cuius teſta fiunt monilia & manubria cultellorum; quæ ſane Albertus mihi videtur de noſtris Conchis ſcripſiſſe.

Supellectilia ex ea fiũt.

Nauig. c. 84.

DE MARGARITIS. Cap. XLII.

ORDINIS RATIO.

Margaritas quæ proferant.

AVNC tempeſtiuum eſt de Margaritis diſſerere, tanquam prædictarum cõcharum filijs. Nam quamuis omnia ferè biualuia has producãt; tamen plurimas atque optimas eæ cõchæ, de quibus iam egimus. Eundem ordinem doctiſſimum Rondeletium obſeruaſſe video, non alio, quod ſciam, argumento ad id compulſum. Vtilitates quoque ſummæ, quæ ex hiſce emanant cùm ad ſalutem humani corporis, tum verò potiſſimùm ad ornatum principum & nobilium matronarum, item inſignia ac memoranda pretia earum cupiditatem hoc loco tractandi noſtram auxerunt, quanquam non me lateat, qui ceu nimium ſeueri, ac *φιλοκοσμίας* oſores, vniones principum luxus, mulierum cupedias deliciaſq;, lictores & ſuperbias appellarunt, cùm natura ad perpetranda vitia nihil prorſus generet.

ÆQVIVOCA.

Lib. 1. Margaritæ arbores.

AVTHOR libri de plantis, qui Ariſtoteli falſò adſcribitur, arbores Aegypti recenſet, quas vocant Margaritas, earumq; fructus è radice ſuſpendi aiunt. De ijſdem hæc ſcripſiſſe videtur Plinius: In meridiano orbe præcipuam obtinẽt nobilitatem palmæ ſyagri, proximamq; Margarides. Eæ breues, candidæ, rotundæ, acinis quàm balanis ſimiliores. Quare & nomẽ à Margaritis accepere. Vna earum arbor in chora eſſe traditur, hæc ille. Meminit & earum Aelianus. Galli Margaritam vulgò vocant florem vrbanũ, quem medici quidam vulgò primulam veris, vel conſolidam minimam nuncupant, nos bellidem minorem Plinij. Margaritam Bononia. Nominatur etiam Margarita inſula in Indico mari à Petro Martyre & vulgo Coſmographis inſula Perlarum, propter magnam Vnionũ copiam, quæ circa eam reperitur. Margarita Indica terrena Aeliano dicitur naturã habere non propriam, ſed fœtura eſſe cryſtalli; non gelu concreſcentis, ſed foſſitij. Ad quæ hæc annotat Zographus: Chryſtallus quidem in alpibus noſtris foditur, eaque maior & pulchrior eſt, quàm quæ ſaxis aut rupibus adnaſcitur: & Beryllus lapis cum cryſtallo ſimilis eſt, tum nomine ad Perlam, id eſt, Margaritam accedit: ſed figura & magnitudine neutra Margaritæ reſpondet. Margarita nomen proprium ſexui muliebri in baptiſmo imponi ſolitum,

Bellis minor. Margarita inſula.

Li 15. c. 8. de anim al.

Chryſtallus Beryllus.

solitum, à Margarita factum videtur, & à pulchritudine, blanditijs & amoribus penitus profectum. Vnio dicitur alterum cepæ genus, capitatum, quod ferè circa ceruicem in caput extuberauit: in cuius nominis ambitu est, quæ simplex non fruticauit, nec habuit fordes adhærentes, vt testatur Columella: Marsicam simplicem, inquit, quam vocant Vniopem rustici, eligito. Galli de cepis hodie hoc nomen seruant. Vnionem fœminino genere recentiores quidam, pro concordia posuere, nescio num & Veteres. *Vnio cepæ genus.* *Lib. 1. de re rust.*

SYNONYMA.

GRÆCI plurimis modis Margaritam vocant. Theophrastus, Aelianus & Arrianus μαργαρίτιδα masculino genere. ἡ μαργαρίτις λίθος dicitur Androsthenis apud Athenæũ, nisi ibidẽ μαργαρίτης rectiùs scribamus, vt apud Theophrastum τῶν θαυμαζομένων δὲ λίθων ἐστὶν ὁ μαργαρίτης καλούμενος. Id est. Est admirandis verò lapidibus is est, qui Margarita vocatur. Patet igitur, Cardanum vehementer ineptire: qui negat Margaritas esse lapides propriè: quoniam & celerrime senescunt, & alia quædam lapidum naturæ dissentanea habeant, cùm hic Theophrastus inter lapides θαυμαζομένους numeret, & Androsthenes apud Athenęũ μάργαρίτου λίθου vocet. Μάργαρον neutro genere ex Paulania adfertur. & μαργαροειδὲς ἔνδοξον ex Aeliano, & Iohanne Tzetze. Hanc ipsam gemmam vocari etiam Ἰνδικὸν λίθον aiunt & Luciano λίθον ἐρυθραῖον. Margarita à latinis authoribus semper ferè masculino genere profertur; rarius neutro Varro vtroq; genere & Margaritam & Margaritum dixit, vt Nonius Marcellus annotauit. Macrobius Augustum refert in epistola ad Mœcenatem, quem familiariter amabat, vt insolentem eius & affectatum sermonem notaret, hanc clausulam adiecisse: Vale mel gentium ac bur ex Hetruria: Tyberium Margaritũ. Solinus etiam affectatæ dictionis author Margaritum genere neutro dixit. Sed & D. Hieronymus fulgens Margaritũ. Sunt qui ex Arriano tradant Margaritas lingua Indica sic appellari: verba Arriani hæc sunt: Hoc quoque aliæ Indorum gentes de Hercule affirmant, quòd cùm mare Indicum & terram vndiq; peragrasset, purgassetq; eam omni vitio, in mari inuenerit cinædum (κίναιδον, Bartholomæus Fascius Margaritam vertit: sed Indi fortè Margaritam Cinædum vocant, vt ex sequentibus colligimus) ornatum mulierem: quales qui ad hæc vsque tempora lucri caussa merces inde deferunt, multo studio comparare solent. Sed & ex Græcis olim, & Romani hoc tempore, quicunque diuites & beati putantur, maiore etiam studio sibi comparant: margaritam scilicet è mari, quam Indorum lingua sic (cinædum scilicet) nominat. Earum verò pulchritudinem admiratum Herculem, ceu ornamenti maxime decori gestatu vndecunq; ex mari quas filiæ (Pandeæ) ornandæ donaret, conquiri iussisse Margaritas. Ex his Arriani verbis iudicent studiosi, Cinædusne, vt Zoographo videtur, an Margarita, vt quibusdam alijs doctis viris, Indicum nomen sit huius gemmæ. Isidorus Latinum nomen non Indicum Margaritam facere videtur, dum à mari hoc nomen diducat. Sic enim scribit: Margarita gemmarum candida prima: quam inde Margaritam aiunt vocatam, quòd in Conchulis marinis hoc genus lapidum inueniatur. Margarita corripit secundam & tertiam producit: vnde quidam sic cecinit. *Lib. de Lapid. Cardani ineptiæ.* *In Arcad.* *Indicus lapis.* *Margarita.* *Margaritũ.* *Satur. 2. 4.* *Lib. 8. de reb. Ind.* *Cinædus.* *Margarita vnde dicta.* *Li. 15. orig.* *Prosoaia.*

Placet niueore margarita lacteo.

Versus est iambicus trimeter. Vniones quoq; vocantur; quod nomen Aelius stilo Varronis magister Iugurthino bello impositum maxime grãdibus Margaritis, teste Plinio, prodidit. Dos omnis, inquit idem, in candore, magnitudine, orbe, læuore, pondere, haud prõptis rebus, intantum vt nulli duo reperiantur, indiscreti: Vnde nomen Vnionum. Quæ verba Plinij non bene intellexit Solinus eius abbreuiator, dum sic scribit. Nunquam duo simul reperiuntur: vnde vnionibus nomen datum. Nam indiscretum Plinio est indifferens, indistinctum, aut prorsus simile; quo vocabulo & alibi in hac significatione vtitur: Imagines, inquit, adeo similitudinis indiscretæ pinxit, vt &c. Sane duos nunquam in vna Concha reperiri Vniones simul verum non est: cùm simul innumeræ quandoque reperiantur, vt postea referemus. Singuli quidem & discreti, hoc est non cohærentes inter se reperiri solent; verùm non ab eo Vniones dictos Plinius igitur innuit: sed quoniam nullus alteri ita similis inueniatur, quin vel magnitudine, vel colore, vel figura, vel alio quopiam discrimine differat. Quanquam & hæc Plinij verba leguntur cohærentes: Videmus in Conchis hac dote vnguenta circumferentibus. vbi cohærentes pro *Vnio.* *Li. 9. c. 35.* *Vnionis etymon.* *Solini error.* *Indiscretus quid Plinio.* *Plures quam vnus in vna concha.* *Plinius explicatus.*

eo quod eſt ſuis Conchis & teſtis adnatos Vniones accipit Zographus, non ipſos inter ſe concretos. Aliud ſenſit Marcellinus his verbis: Teſtæ rore grauidæ Margaritas edunt minutas binas aut ternas: vel Vniones ſic appellatos quod eius terræ (eiuſmodi) Conchulæ ſingulas aliquoties pariãt, ſed maiores. Baccã pro vnione acceperũt probatiſſimi authores. Virgilius: ——— *Nec Indi*

Baccapro vnione.

In Culice.

Conchea bacca maris pretio eſt.

Et Horatius: *Filius Aeſopi detractam ex aure Metellæ,*
Scilicet vt decies ſolidum abſorberet, aceto
Diluit inſignem baccam. ———

Lapillus. Pretioſi lapides. Seruij ineptiæ.

Generali etiam nomine vocamus lapillum Margaritam. Nam lapillus & gemmarum Margaritarum commune eſt nomen, ſubintelligiturque pretioſus, quod ſi maiuſculi fuerint, pretioſi lapides dicũtur, vt author eſt Perottus. Nam quod Seruius ſcribit gemmas diuerſi coloris eſſe: Margaritas verò albas: vel gemmas integras. Margaritas verò pertuſas, plane eſt ridiculum. Sabinus Iuriſconſultus Margaritas ſcribit lapillorum nomine nõ contineri: ſed hoc falſum eſse multorum exemplo declarare poſſimus. Curtius: lapilli auribus pendent: Idem alibi: Pendebant ex auribus inſignes candore & magnitudine lapilli. Horatius:

Erythræi lapilli.

Nec magis huic intra niueos viride ſq; lapillos.

Vbi profecto de Margaritis & Smaragdis intelligit, lapillos Erithræos vocat Martialis, & gemmas Erythræis erutas vadis. De Conchis Margaritiferis, inquit Iſidorus, traduntur, qui de animantium naturis ſcripſerunt, quòd noctu littora appetant, & ex cęleſti rore Margaritam concipiant, vnde & Eccœole nominentur. Alibi autem nuſquam inuenire eſt Eccœolæ nomen; & fictũ videtur, ac innuere Margaritas ex cœlo à ſua Concha concipi. Arabicè dicitur Margarita Hager (ideſt lapis) Alulo ſiue Albalo, Syluatico, vel vt Monachi interpretes Meſuæ legũt, Albato & Albaro. Alioffar voce minores Margaritas intelligunt etiã Arabes voce corrupta, vt ſcribit Iohannes Fregoſus Hiſpanus medicus inſignis, ex Iulfar portu maris Perſici, vbi prętãtiores generantur. Eodẽ vocabulo vtũtur & hodie Luſitani. Nam Iohannes Hugo Linſchotanus tradit baccas maiores Luſitanos Perolas appellare; minores Aliofar, Arabes Lulu; Perſas verò, & cæteros Indos Motij, Malauares Motu. In Inſula Cubagua Indiæ Occidentalis, Paria & Curiana regionibus dicuntur Vniones Theonoras & Coriſcias, alijſq; nominibus pro linguæ varietate, vt Petrus Martyr, alijq; item Gerum in Indiam hanc ſcriptores prodiderunt. Hodie in Græcia Μαργαριτάρι dicitur. In Italia Perla vulgo vel perna vt quidam ſcribunt. Gallis, Germanis, Anglis, Belgis Perle. Hungaris Dragako, Gyongy. Polonis Perl'a.

Hager.

De Indic. medic. c. 11. tract. 1. Cap. 89.

Nauig. in Indiam Orient.

QVID SINT.

Lib. de habitu muliebri. Puſtula Concha.

MARGARITAM. Tertullianus puſtulam Conchæ ſiue duram & rotundam verrucam eſse ait. D. Hieronymus rubri maris grana vocat. Vlpianus vult nec gemmis contineri nec lapillis, quia apud rubrum mare creſcit & coaleſcit Concha. Dubitarunt etiam ſummi viri, ſit ne Margarita Conchæ pars, an excrementum; an verò morbus. Dicitur apud Philoſtratum lapis, qui in Oſtrea cordis locum habet. Oſſa Vniones appellauit Chares Mitylenæus apud Athenæum his verbis. Chares Mitilenæus libro ſeptimo hiſtoriarum Alexandri ait: Capitur verò in Indico mari & circa Armeniam, Perſidem, Suſianã, Babiloniam Oſtreo quiddam ſimile, quod magnum (ἄδρον vegetum & plenum) eſt & oblongum, habetq; intus carnem multam, albam, ſuauiſſimi odoris, cuius exempta oſſa Margaritas vocant, ex quibus monilia componunt &c. Quæ ſanè ſententia prorſus à veritate aliena eſt. Nam ſi vniones Oſtreorum oſſent, ij ſemper in omnibus Oſtreis reperirẽtur, vt inquit Rondeletius, cùm oſſa ad corporis fabricam neceſſaria ſint, veluti partium reliquarum fulcra, quod falſum eſse docet experientia. Idque contra Oſtreorum naturam eſt, qua ſimiliter atque cruſtata molle intus habent, nec durum quidquam; ſed foris, vt recte ſcripſit Ariſtoteles. Fuerunt qui exiſtimarint Concharum veluti nucleos eſse. Plinius partus: alij Concharum grandinem, quorum opinio multis & Rondeletio admodum arridet, vt poſtea dicetur planius, cùm de generandi modo ſermo fiet.

Rubri maris grana.

Nec gẽmis, nec lapillis contineri.

An pars Cõchæ, an morbus, an excrementum.

Li. 3. c. 72. Oſſa non eſſe.

Li. 9. c. 35.

GENVS. DIFFERENTIA.

Descriptio.

CORPVS vnionum solidum esse manifestum est, quòd nullo lapsu frangantur teste Plinio. Differunt in primis magnitudine, colore, figura. Magnitudine; sunt enim maiores, minoresque. Petrus Martyr: In eodem, inquit, sinu (noui orbis) aiunt grandiorem quandam esse insulam, in qua Conchylia gigni feruntur vmbellam æquantia magnitudine: à quibus vniones, Conchyliûm corda, eruuntur, faba, & interdũ olea (oliua) grandiores: & quos Cleopatra optare potuisset. Et alibi: Ad insulam Solon, inquit, Castellani Margaritas magnitudine ouorum turturum, aut aliquando gallinarum, reperiri intelligunt: sed propter anni tempus non ceperunt. Ostreũ tamen cepisse se testantur, cuius caro septem supra quadraginta librarum fuerit, vt Maximilianus Transyluanus scribit. Hæc ille. Itaq; non vsq; adeo mirum videri debet, tam magnos reperiri vniones. Ex Vnionibus quos à rege insulæ Indiæ Occidentalis Eubagnæ acceperat Gasparus Morales, vnus erat magnitudine nucis, venditusq; in Darien auctione habita castilianis (genus est monetæ Hispanicæ) mille ducentis, huncq; pependisse ait Gonzaluus Ouiedus siliquas triginta & vnam. Alioquin maiores Cubaguæ insulæ raro excedunt quinq; siliquas. Idem Gonzaluus Ouiedus Panamæ (ciuitas est Indiæ Occidentalis) vnionẽ magnitudine pilæ arcus, rotundissimum, pondereq; siliquarum viginti sex venditum scribit. Sunt Conchæ margaritiferæ propè insulã Borneo dictam, vniones ex illis oui gallinacei magnitudine, & in regis corona quosdam æquare anserinum ouum memoriæ proditũ est, tantaq; rotunditate vt mensæ impositos vno in loco haud maneant; sed continuo tãquam argentum viuum moueantur. Tã magni sane rarissimi sunt, & ad nostros principes adhuc nondum perlati. Vltra semiunciales inuentas negant teste Solino. Petrus Alfonsus Nignus & socij, cùm ex Curiana discederent, sex & nonaginta selibras vnionum octunciales, pretio forte quinq; solidorum comparasse cognouerunt. Vnionũ multi auellanas æquant, orientalibus similes: sed quoniam male perforati, non tanti pretij sunt. Me præsente, inquit, Petrus Martyr, cùm apud illustrem Mithynæ Sydoniæ ducem inuitatus prandere Hispali, vnam (vnum dicere debuit, si vnionem intelligit; sed de vno incredibile hoc põdus est: forte vnà legendum nam pluralis numerus mox sequitur) supra cẽtum vncias venum ad eum tulerunt. Sua profecto pulchritudine ac nitore, me delectarunt. Sunt qui Niguum ferant non in Curcana, quæ centũ viginti amplius lequas distat ab ore Draconis: sed in Cumana, & Manacapana regiunculis, ori & Margaritæ insulæ vicinis, vniones habuisse: negantq; Curia nam feracem Margaritis. Sed hi in Conchis Margaritiferis. Testatur Theophrastus apud Athenæum magnitudinẽ vnionis, qui in ostreo Pinnæ simili nascitur amplioribus piscium oculis par esse. Colore quoq; plurimũ variant. Androsthenes in Indiæ nauigatione apud Athenæũ ait: alias Margaritas aurei coloris esse, & vsq; adeo, vt ab auro vix dignosci queant si propius ad id admotæ sint, alias argenteas, oculisq; pisciũ similes. Propius ijs color splendidus est: Theophrastus enim ad hunc modum ait: Inter illa quæ miramur, est profecto Margarita, natura pellucida, è qua pretiosa monilia fiunt. Coloris sunt Margaritæ, inquit Albertus, ac si parua lux penetraret in multum albũ, & ideo nitentes. Sunt & suffusco colore atq; liuenti, item ruffi & parui, quales circa Bosphorum Thracicum reperiuntur teste Plinio, qui etiam grandini similes, quasdam memorat; & enormes, ferè coloriq; marmorei, aliqui legunt concolores marmori. Figura aliæ sunt rotundæ, aliæ oblongæ. planæ ab vna parte, altera concauæ, tuberibus inæquales, quædam pyri forma aut ouali. Horũ quibusdã idcirco diuersa nomina. Elenchos appellant, ait Plinius, fastigiata lõgitudine alabastrorũ figura in pleniorẽ orbem desinentes: vbi Massarius Elenchi, inquit, sunt Vniones facie turbinata, vt ex amplo scilicet in tenue deficiẽtes, quos pyra modo vocãt. Et rursus: Elenchon Græci Indicem interpretantur: cuiusmodi est apud Plinium primi libri inscriptio. Nam & libros Elenchorum scripsit Arist. Alabastrũ verò erat vas vnguentariũ forma turbinata, sine ansulis, quod ex lapide alabastrite onyche antiquitùs appellato, fiebat, quoniã, vt inquit Plinius, optimè vnguẽta incorrupta in eo seruari dicitur. Petottus putat hasce Margaritas Elenchos dici, quòd quomodo librorum indices & pulchritudine ac varietate colorum, & magnitudine litterarum libros exornant, & res alias sui indices: ita hi gestantium habitum illustrare & quasi indices eorum videantur esse. Iuuenalis: *Auribus extensis magnos commisit Elenchos.*

Solidum corpus.

Lib. 9. c. 35.

Magnitudine differunt.

Margaritæ magnæ.

Decad. 1. l. 8.

Color.

Lib. de lap.

Li. 9. c. 35.

Elenchus.

Lib. 9. c. 35.

Alabastrum.

Lib. 36.

Elenchi cur Margaritæ dicantur.

Cylindrum ab Elencho differre.

Magna eorum ſtultitia eſt, qui Cylindrum & Elenchum idem eſſe putant. Quippè Cylindri lapilli ſunt teretes, hoc eſt oblongi atque volubiles, inſtar eius columellæ, quæ æquandis areis vtimur. Huiuſmodi enim formam Cylindrium vocamus, ἀπὸ τῆ κυλίειν à voluendo.

Area tum primùm ingenti eſt æquanda Cylindro.

Dos earum in fulgore.

Atq; tali forma non reperiuntur Margaritæ quas natura, non ars, facit. Etenim ſi artificiũ addas, ſtatim deficit fulgor, in quo omnis earum dos conſiſtit. Cæteri verò lapilli magna ex parte fieri teretes poſſunt: vtputa berylli, ſmaragdi, & alij ſimiles: quos non auribus ſuſpendere mulieres, ſed circundare collo, & innectere monilibus, ſiue alijs ornamentis conſueuerunt. Iuuenalis:

Tu nube atq; tace, donant arcana cylindros.

Idem alibi:

Nil non permittit mulier, ſibi turpe putat nil,
Dum virides gemmas collo circumdedit.

Poyrette.

Elenchum inquit Bayfius, Galli Poyrette vocant. Elenchorum meminit Iureconſultus in l. Pediculis, parag. finali, hoc tractatu. Cùm autem ait Plinius, & proceribus ſua gratia eſt: de illis fortaſſis scire videtur, quos cylindros Paulus vocat in l. Pediculis ad finem in eodem. Siquidem cylindri ſunt teretes & oblongi, fiebantq; etiam ex alijs lapillis. Plinius vbi de beryllis: Indi mirè gaudent longitudine eorum. Et mox ſubdit: Ideo cylindros ex ijs facere malunt, quàm gemmas: quoniam eſt ſumma commendatio in longitudine. Hactenus Plinius. Quibus Plinij verbis intelligere eſt, cylindros & elenchos in eo differre, quòd Elenchi ſint faſtigiatæ longitudinis: Cylindri verò proceritatis æqualiter orbiculatæ. Quod ſi verum eſt, noſter Sipontinus iſta non ſatis percepiſſe videtur. Conchis interdum adhæreſcunt Margaritæ, quæ non niſi lima auferri poſſunt: hæ Plinio teſte Tympana appellantur. Codices antiqui vt annotat Maſſarius, Tympania ſcriptum habent, vt ſit à tympano: quemadmodum inferius Crotalia à crotalo, non crotala nuncupauit. Eſt autẽ Tympanum inſtrumentum ex vna parte tumidum & rotundũ, ex altera planum membrana clauſum intus vacuum, vulgò vaccarum vocatum: quod baculo feritur cùm turmæ æquitum ad pugnam concitatæ ſunt. Inde Margaritæ quæ ab vna parte tumidæ ſeu rotundæ ſunt, ab altera planæ, à tympanorum ſimilitudine tympania nominantur. Fenestella (qui nouiſſimo tempore Tyberij Cæſaris claruit) Tympana ſcribit ſe iuuene appellata, patinas, lances, quas antiqui Magidas appellauerunt. Tympanorum Vnionum meminit etiam Paulus iureconſultus. Nos præter has a Plinio commemoratas differentias formarum, multo plures obſeruauimus hac tabula depictas, à Petro Stephanone antiquitatum ſtudioſiſſimo mihi benignè communicatas. Qui primo & ſecundo loco ponitur, triorchitem Vnionem nominaui, priapum triorchitem æmulatur, habebat enim tres teſticulos adinſtar triorchis herbæ, & inter illos erat hoc diſcrimen, quòd duo eſſent perfecti, tertius verò adhærebat dextro teſticulo in poſteriori parte oblongam quodammodo figuram gerens. In anteriore parte videbatur habere foramen, vel ſaltem figuram foraminis, pendebat vndecim ceratia. Tertius præ ſe ferunt partem racemi vuæ labruſcæ nuncupatæ, & cadmiæ botritis Dioſcoridis. Sed tertius inæquales habebat Vniones magnitudine, tres inuicem coniunctos eiuſdem ferè magnitudinis, quibus adhærebant nouem imperfecti alij figura trigona, vnà cum maioribus; decem ſiliquas pendebat. Octauo autem loco depictus octo habebat Margaritas, veluti acinos, coniunctas, vt prorſus æmularetur etiam grana malorũ punicorum, licet maiora eſſent, ſed inter ſe ferè eiuſdem magnitudinis. Ideoq; botrytem nuncupaui ſimpliciter, vt alterum botrytem inæqualem: erat hic ponderè viginti ſex ceratorum. Quarto & quinto loco depingitur is qui priapum cum duobus teſticulis, & ſcroto imitabatur. Teſticulorum alter altero maior erat. Qui inde ſequebatur, extrinſecus in principio figura erat hemiſpherica. Erat autem eiuſdẽ coloris & ſplendoris cum primo loco delineato, pendebat ſiliquas decem & nouem, & granum vnum. Sequitur deinde Scolocites à Vermis repentis arcuatim ſimilitudine. poterit & Saurites appellari: ſimilis enim eſt lacerti fœtui perfecto, cùm in eo conſpiciantur rudimenta quædã quatuor pedum, capitis, & oculorum. Erat hic pondere vnius ſiliquæ duorumq; granorũ. Eiuſdem generis eſt & vndecimus. Nonus & decimuſquartus prorſus vermiculum illum, qui oritur in pericarpio, ſeu fructu ipſius dipſaci æmulãtur. Vnicum duntaxat vterq; teſticulũ habet: & granũ vnũ pendet. Decimus & duodecimus vocari poſſint Cynoforchites. Duo.n. huic adhærent teſticuli, vnus maior altero. Erat põdere duorum granorum cũ dimidio. In vltimo, qui ab vna & altera parte depingitur, tredecim erant Margaritæ ſimul iunctæ.

Cylindri q. Lib. 37.

L. 9. c. 35.

Tympana, Tympania, Tympanum quid.

L. Pediculis.

Vnio triorchites.

Botrites.

Priapites.

Scolocites.

Cynoforchites.

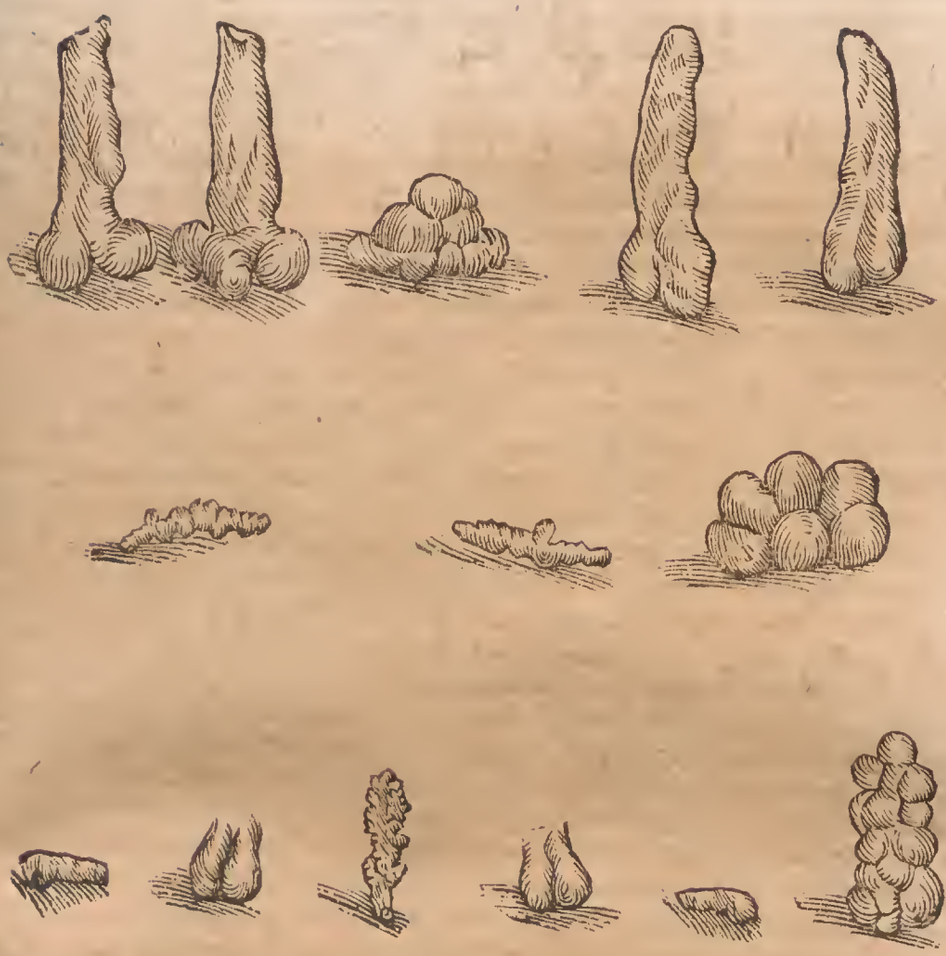

iunctæ, quæ squamas referebant quorundam piscium, inde squammosus Vnio dictus. longus erat duos digitos per transuersum, latus digitum dimidium, pendebat granum vnum, & siliquas sex. Constant autem Margaritæ multis veluti corticibus, vt tunicatæ plantarum quarundam radices. Tetigit idipsum Plinius his verbis: Sani quidem partus multiplici constant cute non impropriè callum vt existimari corporis posset. Itaq; purgantur à peritis. ex hac Margaritarum constitutione causſam coloris variegantis excogitauit Cardanus, ad hunc modum scribens. Colos eis, inquit, vt Pseudopalo, scilicet qui ex aspectu mutetur. Causſa est, quoniam ex corticibus constant Margaritæ: quæ superficie vna politæ sunt, altera rudes. Experimentum sume pluribus speculis simul iunctis eodem ordine, ita vt nitida superficies tegat rudem alterius. Inde si paruas eas finxeris, atq; adeo tenues, vt solum scabrum non diuisum aut varium corpus efficiant: intelliges tandem qua de causſa aspectus ratio colorem ac splendorem mutet. Colos tamen Margaritæ plærunq; est candidus, nitidus, modicè fulcus, hunc à suis Conchylijs mutuatur. Hactenus ille.

Vnio squammosus.

Li. 9. c. 35.

Cur color mutetur.

Color verus Margaritarum & vnde.

LOCVS.

Vbi mare, ibi & Margaritæ.

NON eſſet à vero equidem alienum dicere, vbi mare, ibi quoque Margaritas inueniri, quamuis non eadem vbiq; copia ſit, atque præſtantia. Fert inquam eas Europa, Aſia, Africa & India Occidẽtalis, quod ex ſubſequentibus teſtimonijs facilè fiet cuiuis manifeſtum. In Brittannico Oceano copioſiſſimas eſſe refert Iſidorus: Gagales lapis, inquit de Brittania, ibi plurimus, & Margaritæ. Et Aelianus: Idem (nimirum Vnio) in Occiduo Oceano, vbi exiſtit Brittannia, naſcitur: ſed magis fului coloris eſt minuſq; ſplendidus. Et Tacitus, de vita Iulij Agricolæ. Ferè, inquit, Brittãnia & aurum, & argentum & alia metalla gignit, & Oceanus Margarita, ſed ſuffuſca & liuentia. Suetonius ſcribit C. Iulium Cæſarem in Brittãniam nauigaſſe, ſpe Margaritarum, quarum amplitudinem conferentem, interdum ſua manu exegiſſe pondus. Diuus Iulius, ait Plinius, thoracem quem veneri genetrici in templo eius dicauit, ex Britannicis margaritis factum voluit intelligi. Idem de vnionibus. In Britannia paruos & decolores naſci, certum eſt. Cecinit hoc quoque Iohannes Tzetzes.

In Britannia.

Li. 14. c. 6. Orig.

Lib. 15. de animal. 8.

In Cæſare.

Li. 9. c. 35.

Εν Βρεταvοῖς δὲ γινονται, καὶ χώραις ταῖς ἑτέραις,
Τῆ μὲν ὠχραὶ, πῆ δὲ κιρρόι, καὶ πῆ τῶν καχοσφαίρων. id eſt.
In Britannijs autem fiunt, & regionibus alijs,
Alibi quidem pallidæ, alibi autem ruffæ, & alibi non benè rotundæ.

In Scotia.

In Scotia plurimas reperiri ex his Boethij Scoti verbis liquet: Conchæ, inquit, quæ tornò faſtigiatas à capite teſtas habent, maculiſq; aſperſas, longo interuallo reliquas (vt etiã fœtum fileam) ſuperant. Quippe adeo nonnullis in locis delicatæ, vt non immerito apud veteres gulæ primatum obtinuerint: vt viduarum vulgò cupediæ (Sophron σαλλῶις, id eſt digitos Concharum generis, χηρᾶν γυναικῶν λίχνευμα nominat) ſint: quanquam in quibuſdam fluminibus, idq; præſerrim Dea Donaq; eſui ineptæ iudicentur. Hæ apud nos magno numero repertæ, limpidiſſimis puriſſimiſq; amnibus, ac nullo vnquam limo turbidis, qua profundiſſimi ſunt agere gaudent: in eiſq; ſolis Margaritas concipiunt. Et paulò poſt: Sunt etiam eiuſdem ferè generis Conchæ in oris Hiſpanicis, quarum teſtas qui peregrini à Diuo Iacobo redeũt, adferunt, propterea quòd aqua ſalſa viuant. Nam & circumquaq; in littoribus Scotici maris ingens natat, ſed ſterilis multitudo. Et Cardanus ait: Conſtat in Oceano, vbiq; inueniri poſſe, cùm & in meridionali plaga tanta ſit illarum copia, & ſub ſeptentrione in Scotia plurimæ inueniantur. Vidi in capite puellæ Edimburgi è Scotia ſertum è ſeptuaginta circiter Margaritis Scoticis, & pari & inſigni magnitudine. Sunt etenim & ipſæ candidæ, rotundæ, lucidæ, vt Indicæ: ſplendore tamen & magnitudine Indicis inferiores, nam Scoticæ quæ maximæ ſunt, vnguis minimi digiti magnitudinem vix vnquam ſuperant. Vidi etiam Mediolani è Scotia delatas, nec vile illis pretium: nec tam ingens vt Indicis. Cur autem non niſi in Oceano, nec in temperatis illius regionibus, vt neq; in Gallijs aut Hiſpanijs: cauſſa eſt quoniam calor maior eſt in his regionibus, aut à continente, aut propter antiſpaſim (per antiperiſtaſim potius) vt in Scotia: à continente verò vt in Indiis: hęc Cardanus. Author eſt Olaus Magnus nobiles Margaritas in Gothia, Suedia & Finlandia, ſeptentrionalibus regionibus capi. Eſt fluuius qui alluit pagum Huſſinez in Bohemia, abundans magnis lapidibus & piſce Truta copioſus. Præterea æſtate accolæ ſolent ex eo aceruos Concharum ejicere, è quibus Perlas eximunt, alias maturas & ſplendidas, quæ etiam annulis includuntur: alias immaturas, quæ medicis vſui ſunt. Immaturas aliquando anatibus deuorandas obijciunt, & aluo redditas ſplendidiores colligunt, vt teſtatur Zoographus. Eſt apud Volgeſum montem in Lotharingia amnis Margaritarum ferax. Iuba in Bolphoro freto vniones naſci ſcribit teſte Aeliano. Abundant ijſdem Perſici ſinus plurima loca, vnde qui deferuntur Orientales dici cæpti. Hic enim ſinus Orientalis eſt cum noſtra Europa comparatus. Eſt terra Ormutij regno ſubdita, quam vocant Fulfar, pupuloſa: vbi & magnos & paruos frequentiſſimè piſcari tradunt. Nearchus, vt eſt apud Straboné tradit, in alijs verò claros & pellucidos lapillos reperiri: Et Iſidorus Characenus in deſcriptione Parthiæ Perſici maris inſulam quandam memorat, in qua Vniones plurimi reperiantur. Hanc annotat Dalechampius in Athenæo hodie vocatam Ormuz. Capiuntur autem maximi vt refert Ludouicus Barthema prope Ormutium tribus diebus itineris. Eſt for-

Vbi mare, ibi & Margaritæ.

In Brittania.

Li. 14. c. 6. Orig.

Lib. 15. de animal. 8.

In Cæſare.

Li. 9. c. 35.

In Scotia.

Viduarum cupediæ.

Scotiæ Margaritæ.

Cur tantùm in Oceano.

In Bohemiæ fluuio quodam.

Li. 15. c. 8.

In ſinu Perſico.

Lib. 16. Geograph.

Lib. 3. li. de Perſ. cap. 2.

A Est fortassis locus hic Insula Baharem hodie nuncupatus, circa quam multæ inueniuntur Margaritæ paruæ & magnæ. Incolæ ex earum piscatione multum lucri vtilitatisq; capiunt. Rex enim huius insulæ, qui paret regi Ormutij, alijq; mercatores Ormutienses eò profi-ciscuntur emendi Margaritas causſa pro vniuersa India alijsq; locis, quæ eas desiderant, etiam pro regno Narsinga nominato. Persæ quoque hanc frequentant & Arabes, & quã-uis vbiq; in sinu Persico vniones reperire est, veluti in Catyffa & Camoron ac Iulfar; non tamen ea copia, qua circa Baharem, vt refert Eduardus Barbarossa. Ideoq; eò rex Lusita-niæ, qui piscationi Margaritarum præsit, mittit. Ad Bararen vicum maritimum adferun-tur Margaritæ multæ & egregiæ, Arrianus in Periplo maris rubri. Aliemẽ est regio, inquit Andreas Bellunensis, quæ incipit ab exitu sinus maris rubri vsq; ad principium sinus Per-sici: in quo est dictus locus duo maria, non multum distans ab insula Ormus, & in loco duo maria dicto expiscantur Margaritas cæteris præstantiores. E regione Vrbis Colon ciuitas est, quæ appellatur Chail distans à Calecutio quinquaginta quatuor miliaribus, piscantur & hîc Margaritas incolæ. Capitur in Indico mari circa Armeniam, Persidem, Susianam, & Babyloniam Ostreo similis Margaritifera Concha. Theophrastus, in India, inquit, & in-B sulæ quædam maris rubri Margaritã ferunt. Idem tradit Philostratus atque Plinius, qui & in profundo maris rubri quæri ait præstantissimi nitoris, splendorisque. Quamobrem D. Hieronymus rubri maris grana vocat Margaritas, & Martialis Erythræos lapillos, & gemmas Erythræis erutas vadis. De Margaritis Plinius: Indicus, inquit, has maximè mit-tit Oceanus inter illas belluas tales tantasque, quas diximus per tot maria venientes, tam longo terrarum tractu, è tantis solis ardoribus, atque Indis quoque in insulas petuntur, & admodum paucas. Fertilissima est Taprobane & Toidis vt diximus in circuitu mundi: itẽ Perimula promontorium Indiæ. Hic pro Toidis quidam manuscriptus codex legit Trois, alius vetus Stoidis: quam lectionem admodum probo. Nam de eadem insula sic alibi. Ab horum (sinus Arabici & Persici) tractu Indiam versus Cassandrus deserta insula L.M.pas. traditur: iuxtaq; eam freto interfluente Stoidis quæstuosa Margaritis. Perimulam hoc etiã loco promuntorium Indiæ facit. Aeliano Perimuda Vrbs Indiæ est, cuius incolæ Ich-thyophagi Margaritas retibus comprehendunt. Vnde cecinit Iohannes Tzetzes:

De vita Apoll. lib. 3.
Li. 9. c. 35.
Li. 9. c. 35.
Lib. 6. c. 25.
15. c. 8. de Animal.

C Ἐν τῇ θαλασσῃ τῇ Ἰνδῶν, ἐν νήσῳ Περιμούδῃ
Καὶ νήσῳ τῇ Ελυρᾷ δὲ καὶ τισιν ἄλλαις νήσοις,
Ἐν ἀβαθεῖ θαλασσῃ δ', καὶ γε καθαροτάτῃ
Ὀστρέων (Ὀστρία) ὄχος φύεσθαι, ἃ κυοῦσι τοὺς Μαργάρους.
In mari Indorum, in insula Perimude,
Et verò insula Elyra, & quibusdam alijs insulis,
In non profundo mari autem, atque purissimo,
Ostrea rumor est nasci, quæ pariunt Margaritas.

Megasthenes apud Plinium incolas Taprobanæ (ea insula est maxima Indiæ subiacens ad Eurum, ex quo Oceanus Indicus influit teste Isidoro) auri Margaritarumq; grandium fer-tiliores, quàm Indos esse scribit. Plurimas etiam maximasq; gignere scribit Solinus hanc Insulam: & Isidorus totam Margaritis repletam esse. Philostratus: In Biblo, inquit, parua insula Indiæ capitur in Ostraco albo lapis Margarita, quæ in Ostreis locum cordis dicitur obtinere. Tylos insula ex aduerso regionis Arenes plurimis Margaritis celeberrima cum oppido eiusdem nominis narratur a Plinio Ptolomæus Tyros habet. India maior (inquit M. Paulus Venetus) in regna quinque diuiditur. In primo eius regno nomine Var, inue-niuntur Margaritæ in maxima multitudine. Nam est ibi inter continentem & insulã quan-D dam sinus maris fermè vadosus: quippe qui in aliquibus locis profunditatem habet decẽ passuum, in quibusdam trium & duorum, vbi leguntur Margaritæ. Idem in Zipanga in-sula Indiæ Orientalis magnam copiam Vnionum rubrorum & rotundorum esse scribit, prægrandiumq; qui tanti valent, quanti albi, & etiam pluris. Et alibi prouinciæ Thebeth, inquit, adiacet ab occidente prouincia Caniclu, quæ regem habet tributariũ magno Chã. Est ibi lacus, in quo tanta est Margaritarum copia, vt pretium earum omnino vilescereț, si pro arbitrio hominum asportari permitterentur, quare capitis pœna cautum est, ne vllus in hoc lacu piscari absq; magni Cham venia ausit. Man lacus & Indiæ, vt citat ex Obscuro Zoographus, & alius Lama dictus, in vtroq; piscantur Perlas. Alteruttrum fortassis tetigit hic M. Paulus Venetus. In Chiuæ quoque pluribus regionibus reperiri aiunt: non tamen admodum rotundas. Est Ainam insula in Cantam maritima Chinæ parte, vbi eædem in-ueniuntur. Maarazia ciuitas paruis & magnis abundat. Regnum autem Cochinchina pau-cas habet. Vltra Chinam incolunt Chenchij populi, apud quos etiam margaritæ repe-riuntur.

Taprobane.
Lib. 14. c. 6. de Orig.
Lib. 3. de vita Apol.
Li. 6. c. 28.
Lib. 3. c. 2.
Vniones rubri & rotundi.
Li. 2. c. 38.
In Echina.

riuntur. Propè Zeilan inſulam locus eſt in mari eleuatus; hunc aqua decem & duodecim cubitos alta ſuperfluit, inque huius fundo abundantiſſimi ſunt, tum maiores, tum etiã minores, lectiſſimæ rotunditatis, & forma pyri. Inter hanc inſulam & Comorini promontorium magna quotannis numeroſaq; captura. Hic à Luſitaniæ rege dux conſtituitur, cum quatuor millibus, aut amplius vrinatorum, qui ex hac piſcatione tantùm victum parant, ſæpenumero ingenti cum periculo à piſcibus quos Tubarones vocant ſiue Hayos. Generantur etiam in inſula Burneo rotunditate, colore, magnitudineq; commendabiles. Huius regi parent duæ inſulæ Zolo & Tagina: idq; hac de cauſſa. Rex Burnei filiam harum duarum inſularum regis in vxorem duxerat. à qua cùm intellexiſſet patrem eius vniones duos maximos habere, bellum mouit patri. Itaq; noctu facta claſſe cum centum nauibus quas praos ibidem vocant, in Zolum ingreſſus regem duoſq; eius filios captiuos abduxit. & in carcere tam diu detinuit, donec Vniones pro redemptione daret rex Zoli, atq; vtriuſque inſulæ dominatum. In Paria & Curiana Noui orbis regionibus Vniones abundare Petrus Martyr teſtatur. Chriſtophorus Columbus in Paria regione torquatos armillatoſque tam viros quàm fœminas repperit. Cæterùm Petrus Alphonſus Nignus in ſua nauigatione Cumana & Manacapana regionibus poſtergatis, in regionem incidit, quam Curianam vocari ab incolis ipſe refert. Vbi in littore pro tintinnabulis, aciculis, ſpintheribus, armillis, vitreis calculorũ ſertis, annuliſq; & alijs eiuſmodi inſtitorum mercibus, cum incolis in horæ momento, Vnionum, quos collo & brachijs appenſos geſtabat, vncias quindecim permutant: Certatim incolæ Vnionum ſerta, noſtrarum mercium cupidiſſimi ferebant. Tumaccus regulus, inquit Petrus Martyr, in Noui orbis parte Vaſcho Nunes (qui magnam remotiſſimamq; regionum illarum partem Caſtellæ regis nomine occupauit) præter aurum, munera attulit ducentos quadraginta egregios Vniones. è minutis autem copiam maiorem adferri iuſſit. Vniones noſtri admirabantur, licet non ritè candidos: quia è Conchis illos minimè eruunt, niſi prius aſſis, quò faciliùs ſeſe ipſæ aperiant, & caro inclu-ſa ſapidiùs coquatur. Tumaccus ergo tanti facere Vniones, noſtros inſpectãs: familiaribus ſuis vt piſcationi ſe accingant, imperat. Dicto parent. Quarto abinde die regrediuntur: libras octunciales Vnionum adferunt duodecim. Et paulò poſt: In eodem ſinu aiunt grandiorem quandam eſſe inſulam, in qua Conchylia gigni feruntur vmbellam æquantia magnitudine: à quibus Vniones, Conchylium corda, eruuntur, faba & interdum olea grandiores: & quos Cleopatra optare potuiſſet. hæc ille Narrant & alias inſulas & maria Indiæ Occidentalis Nauigatores, in quibus ijdem reperiuntur, vt Cartagenam inſulam, & Cubaguam, quæ in mari del Sur dicto ſita eſt, vbi frequens eſt piſcatio, vnde hodie inſula Perlarum ei nomen. Gaſparus Morales cum diuturno bello tandem regem huius inſulæ Perlarum ſuperaſſet, coegit hunc ſingulis annis regi Hiſpaniarum perſoluere cẽtum libras Vnionum. Vnde manifeſtum eſt copiam ingentem horum in hac inſula eſſe. Concludamus igitur non modò in mari, ſed etiam in fluuijs, & vbicunq; ſunt Conchæ Margaritas reperiri. Nam quamuis in temperatis regionibus, vt in Gallia & Hiſpania gigni ſint qui negent: viſa tamen eſt in Tago flumine Toleti Concha ex ijs quæ ibi naſcuntur, cùm preceſſiſſet magna quædam ſiccitas, vt teſtatur Fregoſus, Margaritam ferre.

Tubarones piſces.

Ocean. dec. 1. lib. 8.

Ocean. dec. 3. lib. 1.

Inſula perlarum.

De medic. Ind. Hiſtor. trac. 1. c. 11.

PISCANDI RATIO.

NE quis igitur miretur tam ingens earum pretium, quod mox ſupputabimus, ètam longinquis regionibus aduenientium per tot terras, & maria parum cognita nobis, neceſſe eſt pericula meminiſſe quibus ſe piſcatores ſubijciunt, maris profũda loca, diroſq; & crudeles piſces, quos Tubarones vocant, Concharumq; auaritiam, ſi modo vera ſunt, quæ de ea optimis authoribus recenſentur. Ait Iſidorus Characenus in deſcriptione Parthiæ apud Athenæum circa ambitum Perſici maris inſulæ cuiuſdam vbi magna Vnionũ copia ex arundine tẽporarias caſas extrui, è quibus in mare deſiliant ad vlnas viginti, Conchas tantùm duplices reportaturi. In magno verſari periculo qui Margaritas venantur, cum in hiantem Concham recta manum indiderint. Illa enim compreſſa incluſos digitos abſcindi, quibuſdam eo cruciatu conteſtim morientibus. Hoc ipſum Plinius quoq; teſtatur: Conchæ ipſam, quum manum (piſcantis) videt, comprimere ſeſe operiregq; opes ſuas, guaram propter illas ſe petit: manumq; ſi præueniat acie ſua abſcindere, nulla ſtiore pœna, aut alijs munita ſupplicijs. Aelianus etiam tradit in mari rubro Cõchas quaſdam,

Pericula piſcatorum.

Vt manus mordeant Conchæ.

Li. 9. c. 35.

A dam, quamcunq; piscatoris natantis partem labris suis (marginibus testæ acutis) apprehenderint abscindere. Miror itaq; Rondeletium doctissimum alioquin virum; hæc fabulosa putasse, ac Plinij verbis contradixisse, cùm & Hispani, qui nostro seculo nouum orbem nauigare cœperunt, referant, teste Cardano, præcisas quandoq; manus à Margaritiferis Ostreis: imo & ab hoc edictum pietate plenum à Cæsare suo emanasse. Quo circa nequis mentem Conchis inesse dicat, vt Plinium scripsisse putauit Rondeletius, cùm Conchis omnibus tactus tantùm sensus, atque gustatus parum exquisitus à natura attributus sit, aliorum omnium sensuum sint expertes, fatendum est oratoriè hæc à Plinio dicta, gnara propter illas se peti: verumque esse Conchas hasce vnionum feraces testam vtramque comprimere, si tangantur; quod etiam in alijs quibusdam Conchis obseruatum est. A piscibus quoque piscatoribus periculum impēdet, quos canes marinos appellasse visus est Plinius his verbis: Inter scopulos maior pars inuenitur, sed in alto quoque comitantur marinis canibus, nec tamen aures feminarum arcentur. Meminere & nauigationum Indicarū scriptores piscium quos Tubarones & Hayos nuncupant Indi, magnam cladem apud Commorini caput (vbi Regia piscatio est) quotannis adferre Conchas quærentibus; matris quoq; violentiam multos absorbere. Hinc quotidiani mulierum ploratus super filiorum ac maritorum funere, cùm tamen nec ideo piscationem omittant, partim ob Lusitanorum metum, à quibus impelluntur, partim ob pauperiem quam ita solantur, inducti lucri cupiditate, quæ nullam periculorum considerationem adhibet, etiam summo alias in vitæ discrimine. Ob hæc itaq; pericula varij piscandi modi inuenti sunt, pro regionum diuersitate. Vt retibus olim capiebantur, audi Arrianum. Megasthenes, inquit, scribit Conchas, in quibus Margaritæ gignuntur, retibus capi circa Indiam. Gregatim autem multas in illo mari veluti apes depasci, regemque suum habere aut reginam, ac si contingat regem comprehendi à piscatoribus, facile reliquum etiam examen circundari reti. At si rex effugerit, reliquas capi non posse, earum carnes Indos corrumpi sinere, esse ad ornatum vti. Quidam tradunt, inquit Plinius, sicut apibus, ita Concharum examinibus singulas magnitudine & vetustate præcipuas esse veluti duces, miræ ad cauēdum solertiæ; has vrinantium cura peti, illis captis facile cæteras palantes retibus includi. Multo deinde obrutas sale in vasis fictilibus, exesa (alias erosa) carne omni nucleos quosdam corporum, hoc est vniones descidere in ima. Eadem Ælianus his verbis: Indica Margarita hoc modo capitur. Vrbs est nomine Perimuda, cui eo tempore cùm in Bactris Euclatides regnaret; Soras ex generis regij stirpe natus imperauit. hanc quidem ipsam ichtyophagi incolentes Margaritas retibus in orbem circa litus amplissimum extensis, comprehendunt. Margaritiferæ Conchæ magnorum Stromborum similitudinem gerentes, gregarim natant, & quemadmodum apum examina reges, sic eæ habent tum coloris, pulchritudine, tū magnitudine præstantes. Summa autem contentione vrinatores ideo certant ad capiendum gregis ducem, quod eo captum cunctum regem rectione orbatum, non loco se mouētem assequuntur. Quam diu quidem rex fugiendo elabi potest, sapienter eas regit & conseruat. Iam porro captas in paruulis dolijs salecondiunt: vbi cùm contabuerit caro, & defluxerit, Vnio solus relinquitur. Idem alibi: Bona tempestate & tranquillo mari Conchæ Margaritiferæ capiuntur: eas posteaquam piscatores comprehenderunt, ab illis Margaritas libidinosorum animorum illecebram eximunt. Si quis a latere Conchæ manum subijciat, facilè à saxo auelli scribit Isidorus Characenus in descriptione Parthiæ. Hæc ferè veteres de capturæ ratione tradunt: recentiores alia. Ormus vrbs, inquit Ludouicus Romanus (tradam enim primum piscandi modum apud Orientales) in insula sita est. Procul illinc itinere dierum trium leguntur Conchæ, quæ pariunt Margaritas venustiores, grandioresq; cæteris baccis. Sunt ibi nonnulli qui piscatu Concharum victum quæritant. Hi vecti cymbis in mare iactum faciunt prægrandis saxi dependente funē: idque fit ab gemina cymbæ parte, vt vtrinq; iactis in profundum lapidibus cōstabiliri nauis nō aliter, quàm si in anchoris foret, possit. Firmata suo pondere cymba, alius cui id munus obtigit, in æquor iacit funem saxo dependente. In naui media alius, mantica in pectus tergumq; dependente, alligato pedibus lapide, se vibrat in pelagus, subtusq; aquas vrinantium more natat: actusq; in profundū ad passus quindenos, tantisper vrinat, donec legerit Conchas, in quibus delitescunt Vniones ac Margaritæ, collectas manticæ indit: lapidemque protinus quo pedes grauabantur abijcit, sumq; innixus in superiora euadit. Quibus partim subscripsit: partim & alia insuper addit Iohannes Hugo Linscothanus de Ormutianis Margaritis sic loquens. Eas vrinatores aquam decem aut viginti vlnarum spacio subeuntes piscantur. Ostreis Margaritæ continentur, quæ maiores habent, supernatant aliquantulum; Minores

Contra Rondeletium.

Concharum sensus.

Canes marini. Lib. 9. c. 35.

Tubarones & Hayos pisces.

Retibus capiuntur.

De rebus Ind. lib. 8.

Lib. 15. de anim. cap. 8.

Li. 3. de reb. pers. c. 2.

Piscādi modus apud Orientales.

Nauig. Ind. Orient. c. 84.

Alios-

Alioffar dictę in fundo maris ferè reperiuntur. Vrinatores nudi ac cophino ſuccincti eundem confeſtim implent, ſcaphiſq; inferũt, paratis ad illum finem, in quibus diſpoſiti, vrinatores exonerant. Oſtreæ mox in tetram abiectæ ſoliq; ficcandæ expoſitæ ſponte reſeratæ baccas manifeſtant. Completa eius diei captura piſcatores cuncti cum duce, militibus, coadiutoribus, & tutoribus regijs conueniunt, ipſamq; prædam diuidunt. Prima regi portio cedit, ſecunda duci & militibus, tertia Ieſuitis, qui ibi clauſtrum habẽt, eamq; prouinciam ad Chriſtianam fidem perduxerunt, quarta vrinatoribus ſumma cum æquitatis diſtributiuæ cura. Hæc ille. Æſtiuo autem tempore hæc piſcatio celebratur, apud Commorini caput. Similis fit piſcatio prope inſulam Dialaccia dictam, Coromandel, & Zeilam quam Andreas Corſalus Taprobanam putat antiquis dictam fuiſſe. Hanc ideirco ſingulis annis bis adeunt Mauri, aliæq; gentes quæ vrbem Cael regi Coulami ſubiectam incolũt. Nec aliter piſcantur in India maiori ſita verſus orientem. Hæc (teſte M. Paulo Veneto) in regna quinque diuiditur, in primo eius regno nomine Var, inueniuntur Margaritæ in maxima multitudine. Nam eſt ibi inter continentem & inſulam quandam ſinus maris fermè vadoſus; quippe qui in aliquibus locis profunditatem decem paſſuum, in quibuſdam trium, & duorum, vbi leguntur Margaritæ. Conueniunt illic multi mercatores, adducentes multas naues, magnas & paruas, & conducunt multos homines qui in profundum maris ſe dimittant, piſcenturq; marinas Conchas, ex quibus vniones colliguntur. Porro piſcatores illi quando aquam amplius ferre nequeunt, enatant; & rurſus ſe præcipites dant in mare, quod per diem multis replicant vicibus. Sunt etiam in ſinu illo grandes piſces, qui homines facile occiderent, niſi huic periculo ſuccurreretur in hunc modum. Conducuntur à negotiatoribus magi quidam qui Abraiaim dicuntur: & hi incantationibus ſuis, & diabolica arte coniurant piſces illos, vt neminem lædere poſſint. Nocte verò quando à negotiatoribus Margaritarum piſcatio intermittitur, relaxant magis coniurationẽ ſuam, ne fures nocte ſine periculo ſeſe in mare demittant, & tollant Conchas cum Margaritis. Fit autem hæc Vnionum piſcatio non per totum annum, ſed duntaxat per Aprilem & Maium. Verùm in tantillo tempore colligitur immenſa Margaritarum multitudo. Soluũt autem mercatores ex eis regi decimam partem: Magis verò tribuunt vigeſimam partem & piſcatoribus quoque commodam præbent mercedem. Cæterùm à medio Maij Margaritæ non inueniuntur amplius in illo loco: ſed in alio quodam, qui trecentis miliaribus ab iſto diſtat & ibi colliguntur per Septembrem & Octobrem. Vaſchus Nunney (qui caſtellæ regis nomine magnam remotiſſimamq; noui orbis partem occupauit) Chiapen & Tumaccum (regionum quarundam Noui Orbis ad meridiem regulos) retia habere & piſcaria Concharum Margaritas gignentium littora, pro prædijs, intellexit, quas tãquam è vinarijs eripiunt regulorum egregij vrinatores, ad id exercitium à teneris educari, ſed quieto tranquilloq; mari litus æſtu deſerente, quò faciliùs ad earum ſtationes ſubmergi queãt. Et quò maiores Conchę ſunt, eò profundiùs inhabitant: minores verò, vti filiæ, propiores aquæ margini: minimæ vti neptes, ſupercilio viciniores degunt. Ad ima Cõchylia ad mẽſuram ſtaturarum virilium, trium & quatuor interdum, deſcendunt. Ad filias aut neptes dimidio femore tenus & minus aliquando, ſubnatant: Quarum etiam poſt ſe datum à ſeris tempeſtatibus æquor, multitudinem in arena ab vndis proiectamq; in littus reperiunt, & in arena legunt, minutis baccis, vt narrat Petrus Martyr. Itaq; in vtraq; India aut vrinando capiuntur aut reti, qui poſtremus piſcandi modus non vſque adeo laudatur: non quia paucas Conchas ita capiant (contrà enim euenit) ſed quòd metus ſit vbi tot capiuntur, mare ſterileſcat aut paucas amplius producat. Narrant enim in Cubagua inſula Occidentalis Indiæ, cùm reti annis aliquot cõtinuis magnam Concharum copiam cepiſſent, H paucas poſt aliquot ſubſequentes annos apparuiſſe, nec tam celebrem vtilemq; fuiſſe piſcationem. Circa autem inſulas grandes Vcique dictas, quæ ſitæ ſunt vltra promontorium S. Sebaſtiani, ſatis copioſè inueniuntur Vniones. eos tamen non eximunt, vt in prædictis regionibus. Conchas enim quas è mari accepere, primùm coquunt, atque ita Vniones paruos magnoſq; & rubros & multos accipiũt: certumq; eſt multos hic inueniri, maiorq; inde haberetur copia ſi recte è Conchis eos eximere ſcirent, vt in alijs regionibus faciunt. Vbi Americus Veſputius teſtatur eas niſi benè maturi ſint & cadant ex Conchis, non eſſe perfectas, & conſumi paruo tempore, hocq; reſpectu habito debere colligi quando volũt excidere. Conchas margaritiferas piſcandi modum, qui apud Scotos in vſu eſt, deſcribens Boethius, ait: Senſus illis tam acutus ineſt, vt ſi altiorem in littore aſtans vocem emiſeris, aut lapillum quantumuis minutum in aquam conieceris, repente ſe ſubtrahẽtes ſubſidant vniuerſæ. Ea enim illis theſauri cuſtodiendi naturalis indita eſt ſolertia, haud ignorantibus

Taprobana.

Vt contra piſces ſe defendunt.

Tempus piſcandi.

Cur non amplius retibus piſcentur.

Piſcatio apud Scot. Cõcharum Margaritiferarum ſolertia.

A bus videlicet quanti sit pretij apud mortales, luxus ex fœtu suo comparatus. Itaq; piscantes quoque id maximè obseruant, vt primo attractu testas coniunctas arctissimè detineãt, protinus illis alioquin Vnionem euomituris. Quaterni aut quini humerorum tenus flumen ingressi, atque in orbem stantes, contum alterutra manu, quo firmiùs consistant, fundo fixum tenent. Inde oculis per aquæ limpiditatem prædas colluſtrantes, pedum digitis (nam manibus id fieri prohibet altitudo) testarum torturas placidè comprehendunt, atq; astantibus vacua manu excapiendas præbent. Hæc Boethius ex antiquis, vt apparet, mutuatus.

ORTVS. GENERATIO.

IN quot Concharum diuersis speciebus ab authoribus vniones nasci dicãtur, & in qua parte, item quomodo generentur, age videamus. Res enim hæc cùm sit difficilis & controuersa satis, diligenter à nobis examinanda est. Certum est in Concha margaritifera propriè dicta seu Matre Perlarum optimos atque plurimos nasci. Rondeletius ex Plinio in Concha echinata, quam postea depictam atque descriptam exhibebimus, Vniones reperiri testatur. Hîc obiter annotat Zoographus, Plinium & Androsthenem de eadẽ planè Concha sentire ipsi videri, non de diuersis, vt putauit Rondeletius. Sic enim Plinius: Iuba tradit Arabicis (margaritis) Concham esse similem Pectini insecto (id est vt ille interpretatur, aliter quàm Rondeletius, nõ secto, non cælato, ἐ διεγλυπται γὰρ. ἀλλὰ λεῖον τὸ ὄστρακον ἔχει, inquit Androsthenes) hirsutam Echinorum modo. Pro quo Androsthenes dixit, ὅτι δασὺ τὸ ὄστρακον ἔχει. Græcis enim δασὺ hirsutum, non spissum significat. Addit & aliud ex Androsthenis eodem loco translatum. Vnionem in carne ipsa esse grandini similem. Quamobrem dubitat Zoographus an rectè Rondeletius Plinij verba de Cõcha Echinata accipiat. Androsthenis verò verba de Berberi: cùm vel Plinium vel Iubam ex Androsthene sua mutuatum appareat, (vel contrà:) & cætera quidem rectè translata videntur, sicut & δασὺ hirsutum: echinorum autem modo, de suo adiectum, quasi hirsuta aliter esse nequeant, nisi Echinorum modo rigeant. Nec est quod aliquis testam simul hirsutam læuem esse miretur: cùm læuitas ad superficiem pertineat, hirsuties ad enascentem materiam. Sic & Mytulorum quorundam testa læuis hirsutaq; est. Sed cum Berberi Rondeletij hirsuta non sit, rem in medio diligenter existimandam relinquit. Interim Concham echinatam vocari, quam sic aptè Rondeletius à re ipsa vocauit, probat. An verò Plinij Concha hirsuta sit Echinorum modo, dubitat. Nascuntur Margaritæ, inquit Cardanus, ex Conchylijs rotundis nobiliores, sed tamen minus rotundæ: aliæ ignobiles rotundæ ex oblongis, quasi contraria ratione, striatum est genus vtriumq; Conchyliorum, & in imo mari moram ducit. Et rursus: Ignobile Margaritarum genus ex Nacaronibus (sic enim ostrea vocant longa: seu melius dicam Conchylia quòd striata sint) nascitur. Bellonio Nacre de Perle Vulgo Gallicè appellatur Margaritifera Cochlea. Sed Nacaro Cardani alius videtur, cùm Ostreum longum esse dicat, in quo reperiantur Vniones. Bellonij Nacra rotundior est, nec ferax Vnionum, Rondeletio affirmante: quare potius fuerit Berberi, quæ Cõcha est oblonga, & à Rõdeletio similiter Nacre de Perles vocatur Gallicè pro Matre Perlarum. Conchæ quæ torno fastigiatas in capite testas habent maculisq; aspersas, apud Scotos magno numero in limpidissimis purissimisq; amnibus, ac nullo vnquam limo turbidis, D qua profundissimi sunt, reperiuntur, Margaritas concipere, vt Boethius tradit. Vniones, inquit Plinius in nostro mari reperiri solebant, crebrius circa Bosphorum Thracium, ruffi ac parui, in Conchis quas Myas appellant. Minutos Vniones ex Mytulorum Conchis se extraxisse scribit Syluius Dalechampius ad ea verba Plinij: Ruffi & parui, in Cõchis quas Myas appellant; hoc adiecit scholiolum: Tales hodie reperiuntur in gelidissimis quibusdam Auernorum riuis & torrentibus. In riuis etiã & fluuijs Musculos Mytulosue aliquãdo Margaritas ferre audiuit Zoographus circa Horenbach Germaniæ oppidum. Chares Mytilinæus nasci quoque scribit in Concha simili Ostreo, quæ sit ἁδρὰ καὶ προμηκὴς: id est plena, vel crassa & oblonga: carnem continens magnam albam & valde odoratam, videtur autem Berberi dictũ alijs intelligere. In Acarnia quæ vocatur Pinna gignit Vniones teste Plinio. Theophrastus apud Athenæum nasci, in Ostreo Pinnæ simili, sed minore Margaritam tradit. In Pinnis quibusdam Indicis quæ in mari Orotignæ & insularum quæ in eo sunt, Chira videlicet, Chara & Procosi, inueniũtur, quarum descriptionem in capite

In quibus Conchis generentur.

Li. 9. c. 35

Concha echinata cur dicta.

Nobiliores & ignobiliores vnde Nacaro.

Cochlea margaritifera.

Myes. Li. 9. c. 35.

Ex concha simili ostreo.

Pinna. Li. 9. c. 35. Lib. 3.

de Pin-

de Pinnis trademus, naſcuntur Vniones nõ admodum boni laudatiq; coloris. Ruffi enim A ſunt, aut ex rubro nigricantes, & interdum nigri ferè. Inueniuntur & albi, ſed non probantur. Hos tamen non negligũt Indi, vbi Pinnas has aperuerint. Præſtantioribus enim Margaritis miſcent, vt ſic pondus & copiam augeant; veluti ſi quis tritico hordeum aut auenã miſceat. Sed mercatores exercitati has fraudes facilè nouere: quo circa minoris emunt. In ſua tamen ſpecie rotunditate ſua cum cæteris certant. Quod mirum multis videtur, cùm Pinnæ ſint oblongæ, & in alijs pinnis oblongi ſæpius inueniantur, vt in rotundis Conchis ſeu Oſtreis plerunque rotundi. Plinius Cochlearum Margaritiferarum multa genera eſſe ſcribit, cuiuſmodi ſunt, Pentadactyli, Melicembates, Echinophoræ & permultæ aliæ. Narrant & Cochleas Margaritas ferentes, & Muricis genus Orientale, margine ſeu labro in latum ſe protendente, roſeo intus colore: Vidit Zoographus genus Conchæ Margaritiferæ argento concluſum, ſpeciem vſumq; poculi præbere: pede nimirum addito ex argento, & labris eodem intectis. Concha tota forma ferè nauiculam præ ſe fert, & interſtitia quædam tabulatorum inſtar intrinſecus habet, in ſummo operculum membranæ inſtar obtendi audiuit: quæ ſanè deſcriptio Conchæ Nautæ ſeu Nautili noſtri alterius optimè cõgruit. B Aelianus in India Margaritiferas Conchas magnis ſtrombis ſimiles facit: Ex quibus liquidò falli conſtat Rondeletium, qui aſſerit Vniones in biualibus tantùm Conchis gigni. Quocirca cum Plinio concludamus: non vnico in Conchæ genere naſci. ſed teſtatorum, quæ Vniones habent, alia eſſe Strombode, alia biualuia: quamuis in his frequenter inueniantur; in illis autem perquam rarò. In Oſtrei carne eos gigni Androſthenes eſt author: Cardanus in teſta: Plinius: Non ſemper, inquit, in media carne reperiuntur, ſed alijs atque alijs locis. Vidimuſque iam in extremis etiam marginibus veluti Concha exeuntes, & in quibuſdam quaternos quinoſque. Et: Craſſeſcunt etiam in ſenecta, Conchiſque adhæreſcunt, nec ijs auelli queunt, niſi lima. Quibus vna tantùm eſt facies, & ab ea rotunditas, auerſis planicies, ob id tympana nominantur. Tympania hic quatuor ſyllabis legit. Græcè mauult in prima inflexione generis maſculini τυμπανίαν, & χροταλίαν, μαργαρίτῳ dicere Zoographus. Cæterùm quatuor aut quinque in vnica repertos Concha, non eſt mirum. In India enim cùm Conchas aperiunt, præter aliquot mediocris magnitudinis vniones inueniunt etiam multos veluti minuta grana, aut arenulas. Narrat Americus Veſputius ſe in quibuſdam Oſtreis Indicis centum & triginta, in quibuſdam verò pauciores reperiſſe. C Porro, quod ad eorum originem attinet, varia eſt ſuper ea authorum ſentẽtia. Plinius ſentiens alios eſſe Concharum partus, alios verò abortus, è rore naſci ex quorundam ſententiam refert. Verba eius adſcribam: Has (Conchas) vbi genitalis anni ſtimulauerit hora, pandentes ſe ſe quadam oſſitatione, impleri roſcido conceptu tradunt, grauidas poſtea eniti, partumque Concharum eſſe Margaritas pro qualitate roris accepti: ſi purus influxerit, candorem conſpici; ſi verò turbidus, & fœtum ſordeſcere, eundem pallere, & cœlo minante conceptum; ex eo quippe conſtare, cœlique eis (Manuſc. cæli quietis) maiorem ſocietatem eſſe, quàm maris: inde nubilũ trahi colorem, aut pro claritate matutina ſerenum. Si tempeſtiuè ſatientur, grandeſcere, & partus. Si fulguret, comprimi Conchas ac proieuni modo minui. Si verò & tonuerit, pauidas, ac repentè compreſſas, quæ vocant phyſemata, efficere, ſpeciem modò inani inflatam ſine corpore; hos eſſe Concharum abortus. Hactenus Plinius, qui cum ijs, quæ ab Iſidoro Characeno apud Athenæum dicuntur, non conſentit. Sic enim ſcribit; Aiunt cùm ſæpe tonat, & imber largior effunditur, tum magis Pinnas concipere, Vnioneſq; plurimos generari, & inſignis magnitudinis. Hyeme in profundos maris gurgites pinnas demergi ſolitas; æſtate verò adnatantes hiare noctu, diuque compreſſas; quotquot ſcopulis ſaxorumvè cauis ſeſe affixerint, radices agere, & ibidem D commorantes Vniones parere. His hæc continuo idem ſubiungit; Eaſdem cibum capere, ac fœtificare ſui parte, quæ carni adhæret; huius etiam Conchæ ori adnaſci, quem Pinnophylacem vocant paruo Cancro ſimilem, brachijs in forfices bifidis, qui hoſpiti cibum curet; carnem ab ore veluti radicem quandam pertingere ad Concham vſque mediã, iuxta quã Vnio genitus in ſolida Conchæ parte augeſcit, & alitur quamdiu adnexus fuerit; cùm verò abſciſſuram gemmam caro ſubnaſcens molliter præſectam à Concha ſeparauerit, amplecti quidem & retinere ſeiunctam, verùm nihil alere præterea, ſed læuiorem, nitidiorem, puriorem efficere. Ex quibus patet Margaritam partum Concharum eſſe, non autem concipi ex rore, vt Plinius tradit, & eum imitatus Solinus. Conchæ, inquit, ſunt, in quibus hoc genus lapidum requiritur, quæ certo anni tempore luxuriante conceptu, ſitiunt rorem velut maritum, cuius deſiderio hiant. Et cùm lunares maximè liquuntur aſpergines, eſcitatione quadam hauriunt humorem concupitum. Sic concipiunt, grauidæq; fiunt, & de

Cochleæ Margaritiferæ.

Nautili deſcriptio.

Qua Conchæ parte. lib. 9. c. 35.

Multi in vna Concha.

Generandi modus. lib. 9. c. 35.

Ex rore.

Lib. 3. Quando plures generantur.

Non naſci ex rore. Cap. 56.

A saginæ qualitate reddunt habitus Vnionum. Nam si purum fuerit, quod acceperint, candicant orbiculi lapillorum, si turbidum, aut pallore languescunt, aut ruffo innubilantur. Ita magis de cælo, quam de mari partus habent. Denique quoties excipiunt matutini aeris semen, fit clarius Margaritum: quoties vespere, fit obscurius. Quantoq; magis hauserit, tanto magis proficit lapidum magnitudo. Si repente micauerit coruscatio, intempestiuo metu comprimuntur: clausæq; subita formidine vitia contrahunt abortiua. Aut enim perparuuli fiunt scrupuli, aut inanes. Conchis ipsis inest sensus, partus suos maculari timent, cumq; flagrantioribus radijs excanduerit dies, ne fuscentur lapides solis calore, subsidunt: & se profundis ingurgitant, vt ab æstu vindicentur. Huic tamen prouidentiæ, (videtur quippiam deesse) ætatis opitulatur. Nam candor senecta disperit: & grandescentibus Conchis grandescunt Margaritæ. Hucusq; Solinus, ex quo hæc Marcellinus: Testæ rore grauidæ Margaritas edunt minutas, binas, aut ternas: vel Vniones sic appellatas, quòd eius terræ (eiusmodi) Conchulæ singulas aliquoties pariunt, sed maiores, idq; indicium est ætherea potius deriuatione, quam saginis pelagi hos oriri fœtus, & vesci: quod guttæ matutini roris B ijsdem infusæ, claros efficiunt lapillos, & teretes: vespertini verò fluxuosos contrà & rutilos, & maculosos interdum. Minima autem vel magna, pro qualitate haustum figurantur casibus variatis. Concussæ verò sæpissimè metu fulgurum inanescunt, aut debilia pariunt, aut certè vitijs defluunt abortiuis. Hæc ille. Sed quæ de fulgure cum Solino ait, non conueniunt cum ijs, quæ Aelianus, & Iohannes Tzetzes scribunt. Ille enim ait Margaritam maris fœturam esse, & ex quorundam opinione ad partum deduci, cùm in apertas Cõchas fulgura affulserint: hic autem orum opinionem recitat, qui ex fulgure nasci putant, conglobarique statim cùm fulgur in Conchas eiusmodi hiantes fulserit: versus eius hi sunt de Margaritarum generatione:

Ex fulgure.

Chel. 11. 375.

Δίττας δὲ λογους λέγουσι τῆς μαργαροφορίας
Ους μὲν γὰρ τέτων λέγουσιν ἐξ ἀστραπῆς γενῆσθαι,
Ους δὲ μοι πάλιν λέγουσιν εἶναι χειροποιήτους.
Καὶ πρῶτον μοι κατάκουε τοὺς ἀστραπῆς μαργαρους,
Φασί τινες τὰ Ὄστρεα ταῦτα τα τῶν μαργάρων
Τὰς πτύχας ἀναπτυξαντα, μένειν κυτωμένα.
Τῆς ἀστραπῆς σκηψάσης δὲ μίσῳ πτύχων ἐκείνων,
Εἶναι γὰρ ἐφὼ ἀβαθῆ τὸν θάλασσαν ἐκείνω
Εὐθὺς σφαιροῦσθαι κατ' αὐτὰ τὰ Ὄστρεα, μαργάρους. Id est.
Duplicem autem rationem tradunt Margaritarum generationis,
Aliquas enim harum dicunt ex fulgure nasci,
Aliquas autem rursus mihi dicunt manu fabricatas,
Et primum mihi audi fulguris Margaritas,
Aiunt quidam Ostrea hæc Margaritarum
Plicas cùm explicauerint, manere aperta.
Fulgure enim irradiante medium plicarum illarum,
(Esse enim dixi non profundum mare illud)
Statim rotundare per se Ostrea Margaritas.

Verùm vtraque hac opinio, sic facilè conuellitur. Quomodo ad Ostreas peruenire roscidus aer potest, si altiùs in mari immersæ sint, quàm decẽ, & duodecim orgyas, ad quas vix ipsi solares radij penetrare possunt, sanè proditum est Conchas eas, quæ in profundo maris degunt producere Margaritas maiores, quæ in maris superficie minores, cùm contra euenire deberet, si huic opinioni credamus. Plinius præcipuũ candorem custodire pelago altiùs mersas, quàm vt penetrent radij tradit. In quẽ locum hæc Massarius. Videtur, inquit Plinius, ex verbis, quæ paulò supra tetulit, sibi ipsi contradicere: nam si Conchæ hæ Margaritiferę altiùs, & in profundo maris stabulentur, vt hic libro tricesimotertio testatur, vbi ait: Vt iam minùs temerarium videatur è profundo maris petere Margaritas, tanto nocentiores fecimus terras: quo pacto tanto aquæ interuallo pandentes sese quadam oscitatione impleri roscido conceptu, & pro qualitate roris accepti Vniones candidi, & sordidi atque pallentes fieri poterunt? Propterea cùm in fundo maris Conchas degere secundum naturam sit, censeo Margaritas neq; concipi, neq; eiusmodi qualitates roscido humore suscipere: sed ex carne sua generari, qualitatesq; eiusmodi eius per ętatẽ accidere. Hęc ille; cui Cardanus adstipulatur. Fabulosum, inquit, eas ex cæli rore cõcipere. Itẽ Rondeletius superiora Plinij verba cũ recitasset de generatione Margaritarũ, & Concharũ earundem falsam esse

Refutatio de rore, & fulgure.

Lib. 9. c. 35.

Ex carne generari.

opinionem, quam tradidit Plinius, confirmat: nimirum Margaritas eſſe Concharum partus, & ex roſcido ſucco generari. Etenim, inquit, teſta ſilicea intecta omnia ſponte, & non ab alijs procreantur: neque aliud quicquam procreant. Neque idem partus à diuerſis editur, quemadmodum Vniones à diuerſis ſpecie Conchis, ſiue Oſtreis. Adde quod omnia, quæ procreant, ſtatis quæque temporibus fœtus ſuos concipiunt, & emittunt in lucem, cùm in varijs Oſtreis aliquando Vniones reperiantur; aliquando nulli: modò hoc tempore, modò illo. Aegyptij hodiè externis mercatoribus in Aegyptum proficiſcentibus, narrant de piſce columbo, quem orbem vocauimus, eadem ferè quæ Plinius de Conchis Margaritiferis, eum ſcilicet ore hiante rorem excipere, ex quo deinde Vniones efficiat. Sed fabuloſa ſunt iſta, neque enim vnquam in eiuſmodi piſce inuenti ſunt Vniones, neq; ros hauſtus non poſſet non in Ventriculo immutari, & concoqui, vel vnà cum excrementis alijs excerni. Hactenus ille. Nauigatores iſti Indici alias rationes adiungunt, quò minus credant lapillos hoſce ex rore naſci, in Concha vna plures reperiuntur, non planè eiuſdem magnitudinis: coloris, formæque: quod fieri debuiſſet, ſi ex rore generarentur. Et cum tradant ex puro rore candidos naſci, ac nitidos, ex turbido verò palleſcentes, nec tanto ſplendore nitoreque præditos, quam nobis dabunt rationem opinionis huius aſſertores nigrarum Margaritarum, aut aliorum colorum? Nam Gonzaluus Ouiedus tradit ſe Margaritas habuiſſe colore nigras, vt eſt carbo: fuluas, ſplendentes, vt aurum ſine ſplendore, ſeu obſcuras, coagmentatas denſaſq;, ad cæruleum vergentes colorem; item ad viridem, & alijs coloribus præditas. Quidam ex recentioribus, vt antiquos cum iunioribus concilient, originis diuerſitatem diſſimili earum geneſi acceptam referunt, non autem autorum ignauiæ, aut oſcitantiæ. Nec enim video, inquit Franciſcanus Rueus, cur cuiquam mirum videri debeat, ſi pro diuerſa cœli conſtitutione illarum generatio varietur. Quid namque prohibet aliter naſci eas, quæ ab Erythræo mari, quæve à Taprobanæ, & Toidis, vel etiam ab Arabiæ petuntur littoribus? ſecus autem quæ à Paria vicinisq; Auſtrinis, vel etiam Occiduis ſeptentrionalibuſque Oceanis ab edoctis vrinarijs ſolertiſſima petuntur arte. Proinde Plinium rerum naturalium peritiſſimum nullius inſcitiæ, aut negligentiæ inſimulandum cenſeo, quòd de Margaritarum natalitijs aliter ſcripſerit, quam Auſteinarum, Occiduarumque nuper inuentarum regionum luſtratores, quorum monimenta prætereo, ne prolixior ſim. Sat namque nobis in præſentiarum fuerit apud omnes conuenire, Conchas pro ſua ætate, ac magnitudine maiores, pro roris verò (appetente genitali tempore) concepti puritate, vel obſcuritate generoſiores, vel ignobiliores eniti. Qua ratione vberiorem has cum cœliaca natura, quàm cum æquorea cõſenſum, & cognationem obtinuiſſe manifeſtum puto. Hæc ille, cuius conciliatio nullius planè apud me eſt momenti. Nam quamuis in quibuſdam rebus regionum, & locorum diuerſitas diuerſos generandi modos proferat: tamen rationes prædictæ non patiuntur Margaritas è rore naſci: quemadmodum neque à fulgure, quod reprobauit Iohannes Tzetzes, aſſerens, putare ſe in mari generari lapillos quoſdam, qui cùm in Concham ceciderint huius teſtæ leuitate nitoreve acquirere ſplendorem, ſicque fieri Vniones: verſus eius clarioris doctrinæ gratia adferam:

Εγὼ τὸ φυσίκευμα τῆς ἀστραπῆς δ' οὐ λέγω
Ἔγγιστα μύθων δὲ δοκῶ τοὺς ἐξ ἰχώρων πάλιν.
Λέγω δὲ ἔτι τὸν θάλασσαν εἶναι καθαρωτάτην,
Καὶ τοὺς ἐκεῖσε λίαγγας ποιεῖν ἀργυροχρόους.
Καὶ λέπη τῶν Ὀστρέων δὲ τούτων τῶν μαργαρίδων,
Τυγχάνειν ἀργυρόχροα, καὶ χροὰς τῆς μάργαρον
Ὅσαι δὲ λίαγγες ἐντὸς πίπτωσι τῶν Ὀστρέων,
Γίνονται διαυγέστεροι τῶ λειφθῶν Ὀστράκων
Καὶ στίλψιν δὲ λαμβάνουσι, καὶ μάργαροι καλοῦνται. Ideſt.

Ego autem illud naturale fulguris non tollero,
Finitimum fabulis autem arbitror illud ex ſanie (rore) rurſus.
Dico autem illic mare eſſe puriſſimum,
Et illic lapillos facere argentei coloris.
Et putamina verò Concharum, harum Margaritarum.
Quotquot autem lapilli intra ceciderint Conchas,
Fiunt ſplendidiores læuore Concharum
Et ſplendorem accipiunt atque Vniones vocantur.

Sed

Nõ eſſe partus Oſtreorũ.

Piſcis colũbus.

Alia refutatio non naſci ex rore.

Hiſt. Ind. lib. 19. c. 8.

Conciliatio opinionum, L. 2. de gemmis ca. 14.

Fulgure non naſci.

Chel. 11. 375.

Tzetzis opinio.

A Sed hæc opinio, quamuis magis prædictis probabilis videatur, necdum recipienda videtur. Nam in Concharum carne interdum inuentos Vniones cùm legimus, rotunditate insigni, & splendore. Igitur penetrare carnem quamuis mollem non possunt. Præterea testis Concharum plurimos adnatos fuisse cernimus: vnde Cardanus non admodum ineptè testis Margaritas originem trahere suspicatur his verbis: Generari Margaritas in testa, non in carne, substantiæ primùm similitudo ostendit. Visa est etiam Margarita testæ suæ iuncta: & ob id testæ earum intus inæquales sunt. Margaritæ ipsæ forma diuersa, plærasq; tamen ad rotunditatem vergunt: & quo maiores fuerint, referunt eo limbo esse propinquiores: & alibi: Vidi ego nuper frustum matricis, in quo plures Vniones intus concreti erant, non secus, ac lapidum coagmentis (quæ rochas, id est, conos, à figura vocant) gemmæ. Nam profundiores aliæ, aliæ altiores, rotundæ, planæ, informes, veluti in cinere castaneæ, ita in matrice sepultæ erant. Verisimile igitur est, postquam ab initio tam facilè auelluntur, expressum liquorem è testa veluti guttas in rotundam formam cogi. Inde facta additione ex eodem lento humore per cortices augeri, atq; concrescere, demum forsan electas alia Ostrea

B producere: veluti piscium oua pisces. Et vtcunq; sit, prægrauatas magnitudine testas illas sponte eijcere. Non sunt tamen Margaritæ duritia lapidea; neque scio quicquam quod in animali durius oriatur Vmblicis marinis. Hactenus Cardanus. Androsthenis Rondeletius assentitur: is autem apud Athenæum, ait τοὺς λίθους ἐν τῇ σαρκὶ τὰ ὄστρεα γίνεσθαι, ὥσπερ ἐν τοῖς σύεσιν οἱ χάλαζαι, id est, in carne Ostreis gigni Vnionem, quemadmodum in suum carne grandinem. Idem Iuba tradit referente Plinio, Arabicis Conchas esse similem pectini insecto, hirsutam Echinorum modo, ipsum Vnionem carnis grandini similem. Hanc nos sententiam tuemur, & Indorum auctoritate confirmabimus, præsertim qui Cubaguam insulam incolunt. Hi enim Vniones in Conchis eo nasci modo tradũt, quo oua in Gallinis. Nam in gallinis grandiora propeque matura foramini propinqua sunt, vt excludantur citius ijs, qui minora sunt minusq; matura, & in vteri interioribus recondita.

C Ita quoque Ostrea hæc Margaritas ferunt magnas propè testarum ora, paruas interius magis, vt mirum non scripserit Plinius, partum Ostreorum Vnionem esse. Quidam non ineptè lapidum in diuersis animalibus nascentium generationi comparant horum originem. Inter quos est Rondeletius, & Alexander Benedictus, qui sic scripsit: Vidimus lapides ex vesica eiectos magnitudine oui gallinacei: quos paulatim viscosa materia obducta, veluti in crustas varij interdum coloris, igneus calor indurauit: atq; ita increscere sensim traduntur. Margaritæ etiam in Conchis eo modo fieri traduntur, gemmarijs varios veluti in cœpis cortices torno detegentibus. Et Rondeletius: Eadem ratione, inquit, arbitror Vnionem in Conchis concrescere, qua grandinem in porcis, calculum in renibus, vel vesica. Quo anno hæc scriberemus, mortuus est quidam, cui in altero rene erat lapillus tot particulis constans, quot in rene venularum erant ramuli, quarum particularum lapilli, extremũ veluti caput marmoris rotundi, & candidi frustulũ referebat, vel Margaritæ maiusculæ figuram, & splendorem, id ex pituita vitrea concretum fuisse existimo. Quate nec mirũ si in Ostreis, & Conchis senescentibus Vniones reperiãtur. Talia Rondeletius. Mollis est vnio in aqua & vbi exea eximitur, indurescit veluti corallum, vt referunt nauigationum Indicarum scriptores. Idq; est, quod his verbis dixit Plinius: In aqua mollis Vnio protinus durescit. In mari del Sut dicto scribit Gonzaluus Ouiedus inueniri Vniones centum pyri forma, antequam vnus rotunda. Incolæ Cubaguæ insulæ, quæ in Occidentali India sita est, asserunt Ostrea Margaritas ferentia certis temporibus producere certum humorem rubrum, & sanguineum in tanta copia, vt tingant, & inturbent aquam eodem colore. Nemo tamen rectè

D existimabit hunc humorem esse materiam, ex qua fiant Margaritæ, quia in nullo alio loco, vbi Margaritæ abundant, hoc obseruatum legi. Certum autem est succum aliquem clarum tenacemq; esse. Illud quoq; refert ad harum γένεσιν, quòd Androsthenes in descriptione Parthiæ tradit apud Athenæum. Pinnarum, quæ in alto degunt clarissimos esse Vniones, puriores, grandiores: contrà illarum, quæ per æquoris summa fluitant, & sursum euehuntur minores; coloriscq; nubili, quia solis radijs percutiantur. Quæ etiam Plinius de vnionibus in Conchis Margaritiferis nascentibus confirmat his verbis: Miror ipso tantùm eos cœlo gaudere, sole rubescere, candoremq; perdere, vt corpus humanum. Quare præcipuum custodiunt pelagiæ altiùs mersæ, quàm vt penetrent radij. Non etiam illud, inquit Aelianus, mesugit, auulsis his lapidibus (vnionibus è Conchis) quasi redemptionis pretio persoluto, Conchas liberas dimitti, iterumq; Vniones renasci. Quod si priusquam lapis eximitur, huius altrix bestia moriatur, vnà cum carne putrescere, & perire dicitur.

Refutatio opinionis Tzetzæ.

Cardani opinio è testis oriri.

Androsthenis opinio. Lib. 3.

Li. 9. c. 35.

Generari vt oua.

Comparatio. Lib. 32. de car. mor. ca. 34.

Grando, vt in porcis cõcrescat.

Molles in mari Margaritæ.

Materia vnionum.

Lib. 3.

Lib. 9. cap. 35.

NATVRA.

Aceto diſſoluuntur. Lib. 8. c. 3.

EX hiſtorijs, quas infrà recitabimus, cùm de luxu agemus, liquet Margaritas aceto diſsolui. Vnde Pauſanias: Τὰ μάργαρα ἀπολύεται ὑπὸ τοῦ ὄξους dixit. Vitruuius. Aceti vis diſſipat, & diſſoluit ouum, plumbum, æs, item Margaritam. Et obſcurus quidam: Margaritæ velut teſta oui aceto molleſcunt, & reſoluuntur. Diſtillantur etiam, & colliquãtur, quæ lapidea ſunt, inquit Cardanus, ſed molliora, vt Margaritæ, coralli, Smaragdi.

Vt diſſoluantur.

Vt ergo Margaritas diſſoluas (nam hoc propono, quia expertum eſt) ipſas integras laua, ſuccumque limonum bis, aut ter cola, inde merge, & ſoli expone: in quinque aut ſex diebus colliquantur, vt mellis, quod ad ſubſtantiam attinet, ſimilitudinem referant. Ego ſi hoc olim nouiſsem, diues paucis diebus euaſiſſem. Hoc enim intellecto, quod nuper ſciui, atq; alio ſecreto, quod experientia didici, poteram ſex millia coronatorum in quadraginta, vel paulò pluribus diebus ſuperlucrari. Exiſtimo, ſed non ſum expertus, aceto diſtillato eas etiam poſse liquari. Paucis adiectis etiam aurum his diſſolui poſſe affirmant. Huc vſque Cardanus. Zoographus dum hæc ſcriberet Vniones aliquot perexiguos filo æneo inſertos F aceto ſatis aſpero ad dies decem macerauit. Vnde emolliti quidem ſunt, & friabiles facti, præſertim ſuperficie: pars inferior durior quidem remanſit, ſed & ipſa digitis atteri poterat, in fundo vaſis arenoſa aſperitas videbatur, ſicut in matulis calculoſorum. Emolliuntur igitur aceto, & reſoluuntur Vniones, non liquantur, aut contabeſcunt. Nam quæ propriè liquari dicuntur, ſiue per ſe vi caloris, ea tota in liquorem abeunt: ſedimentum enim, vt dixi, arenoſum in fundo relinquunt, vel totæ potiùs in arenam reſolutæ ſubſident, ſi tempore longiore nimirum relinquantur. Acetum diſtillatum vim priſtinam, ſicut ſaporem odoremque ſeruat: vt proculdubio eadem omnia, quæ non diſtillatum, præſtet: ſed purius ſubtiliuſq; eſt. Zoographus ante multos annos in cineribus diſtillatum, ter repetita diſtillatione acetum, ſeruat. Non vehemẽtius tamen inde, quàm acetum aliquod acre antè diſtillationem, factum ipſi videtur. Quocirca Cleopatræ Margaritam tam citò diſſolui potuiſſe valde miramur. Acerrimum ſanè illud acetum fuiſſe oportet, quale in noſtris regionibus, non reperitur. Conchas quaſdam (rugatas Rondeletij, vel ſimiles) artifices alibi, vt Venetijs, ſuperficie externa, qua fuſca, & aſpera eſt, præmollita nimirum aliquo liquore, lixiuio acri fortè, ita expoliunt, vt pulcherrimè niteant. Cochleæ cælata teſta, inquit Rondeletius, in aceto macerata, ſuperiore veluti cute, vel cruſta ſpoliatur, redditurq; Cochleæ Margaritiferæ modo ſplendens, nitida, & Vnionis modo colorata. Et Syluius ait: Diſſoluuntur aceto forti præſertim diſtillato, vel ſucco limonum (pro eo inquit Zoographus, nobis ſuccum berberis accipere licebit) Margarita, teſtæ ouorum, lapides renum, veſicæ, corallum vtrumq;: ea pòſt ſiccata promptè friantur. Sed aliud eſt diſſolui, aliud friabile reddi.

Non liquantur. Liquari, quæ dicantur.

DENOMINATA.

Margaritarius.

MARGARITARIVS eſt negotiator, mangoq; Margaritarum, apud Firmicum. Calepinus μαργαριτέμπορον exponit Græcè Poteſt etiã dici Græcè μαργαριτεύς, vt πορφυρεύς. Margaritifer qui fert Margaritas. Plinius: Conchæ rum genera inter quę & Margaritiferę Cochleę. Apud Lexicographos inuenio ἀμάργαρος Margaritis carens; ſed ſine authore.

Lib. 32. cap. 11.

HIEROGLYPHICA.

Symbolica.

Inſomnium.

Μάργαρίται δηλοῦσιν δακρύων ῥοῦν, id eſt, Margaritæ denunciant lachrymarum fluxum. Senarius eſt Onirocritûs apud Suidam. Viſos in ſomnis Vniones lachrymarum profluuium portendere tradiderunt Artemidorus, & alij. Inde Pierius Valerianus in Hieroglyphicis Vniones, vel Concham eorum pro lachrymarum ſymbolo accepit: fortè quòd lachrymarum guttæ, Vniones magnitudine, perſpicuitate, & orbe ſuo referant. Cumq; eiuſmodi ſomnium aliquando ipſi contigiſſet, reſq; poſtmodum ſubſecuta eſſet, hoc verſu meminit:

Lib. 41. Lachrymarum ſymbolum.

Viſus eram niueos manibus tractare lapillos,
Vnio in his lætus gemma inimica viris.

Vniones,

A Vniones, teste eodem, qui nihil præter nitorem, & lęuorem ostendunt, significant venustatem. Idcirco Veneri in ornatu inter cæteras gemmas Vniones pręcipuè deberi putant: virilior enim paulò ex reliquis gemmis ornatus, Vnionum plane fœmineus est. Cæsarem Veneri genetrici ex Vnionibus Britanicis thoracem consacrasse Plinius refert. In Euangelio Margarita significat præmium, quod rectè facientibus offertur, vt idem tradit. Sed rectius verbum Dei mihi exposuisse videtur Clemens Alexandrinus his verbis: Maximi autem pretij Margarita mundum muliebrem per summam lasciuiam mirandum in modum inuasit: ea autem nascitur in quodam Ostreo pinnis non absimilis: magnitudo autem eius est, quantus permagnus piscis oculus: nec pudet miseras totum suum studiũ in hoc Ostreo ponere, cùm eis liceat sancta ornari gemma, nempè verbo Dei quod vtiq; scriptura appellauit Margaritam, qui est pellucidus, & purus Iesus, qui est in carne cõtemplator oculus, qui est ratio, qui perspicuus, per quẽ caro est pretiosa, quæ aqua regeneratur. Illud .n. Ostreum in aqua natum carnem contegit: ex ea autem Margarita concipitur. Saluator noster apud Matthæum: Ne detis quod sanctum est canibus, neq; proieceritis Margaritas vestras ante porcos: ne quando hi conculcent eas pedibus suis, & illi versi in vos lacerent vos. Et rursus: Simile est regnum cœlorum homini negotiatori, quærenti bonas Margaritas: qui cùm inuenisset vnam preciosam Margaritam, abiens vendidit omnia quæ possidebat, & mercatus est illam. Ἐν πολλοῖς γάρ, inquit Clemens Alexandrinus, τοῖς μαργαρίταις τοῖς μικροῖς ὁ ἅλς, ἐν δὲ πολλῇ τῇ τῶν ἰχθύων ἀγρᾳ ὁ καλλιχθὺς ἐκλάμπει. Ideſt, inter multas paruas Margaritas, vna resplendet præ cæteris, & in fœcunda piscium venatione Callychthus.

Venustas.

Lib. 9. c. 35.

Præmiũ rectè facientibus.

Pædag. li. 2. c. 12.

Verbũ Dei.

Cap. 7.

Matth. c. 13.

Strom. 1.

MORALIA.

SANCTISSIMA Virgo, & mater Dei nostri perquàm appositè Margaritæ assimilatur. Etenim vt Margarita inter cæteras gemmas candore, claritate, perspicuitate, rotunditate, vnitateque vnde vnio vocatur, præcipua habetur, & cor roborat; syncopen, & animi defectum curat: ita etiam hæc sanctissima Virgo immaculata verè candida est propter puritatem, & virginitatem, clara propter honestatem, perspicua, ac resplẽdens propter veritatem: eius enim intima videri poterant: rotunda propter obedientiæ bonorumq; operum celebritatem: vnica, & præcæteris præcipua, propter singularem ac eximiam sanctitatem. Animum addit timidis peccatoribus. & tremorem, tristitiamq; ne damnati moriantur, pellit. Rectè itaq; sapuit, qui inuenta tam pretiosa Margarita, omnia bona sua vendidit. Ideoq; dicitur Virgo singularis: vna columba.

S. Virgo Margaritæ similis.

Cant. 6.

LEGES.

VLPIANVS Digestorum nono ad legem Aquiliam, ita inquit: Si maritus vxori Margaritas extricatas dedisset in vsu, easq; inscio viro perforasset, vt pertusis in linea (filo) vteretur, tenetur lege Aquilia. Sed apertiùs alibi: Si linea Margaritarum surrepta sit, dicẽdus est nu nerus. Cælius Rhodiginus, Extricatos, inquit Vniones iureconsultis dici opinantur, perpolitos, & ab genitiuis maculis depuratos. Adrianus Turnebus libenter assentitur Accursio, vt extricatæ sint Margaritæ, quæ lineis intricatæ non sunt, sed extra lineam, & tricam per se separatæ sint: extricatas enim Iurisconsultus, opponere videtur ijs, quæ in linea habeantur. Robertus Cõstantinus extricatas interpretatur, non pertusas, nec in linea, ἀπολελυμένας. Scribitur in lege Seia. Seia Vnionem cùm hyacinthis legauit: postea Vnionem soluit, nec vllum mortis tempore inter ornamenta sua Vnionem reliquit: quæsitum est, an hæres æstimationem rei, quæ in hæreditate non est, præstare debeat.

Digest. de fur. lib. 47.

Extricati Vniones, quia.

Aduers. lib. 27. c. 31.

ff de aur. & arg.

EPIGRAMMATA.

Lib. 8. Epigram.

GELLIA Vniones tam perditè diligebat, vt negaret ſe amplius victuram, ſi eos ammitteret: Martialis igitur optat hocce epigrammate manus furaces Annæi Sereni: vt Vnionibus ſubreptis, Gellia occidat:

Non per myſticæ ſacra Dindymenes,
Nec per Niliacæ bouem iuuencæ,
Nullos deniq; per deos, deaſq;
Iurat Gellia: ſed per Vniones.
Hos amplectitur, hos deoſculatur:
Hos fratres vocat, & vocat ſorores:
Hos natis amat acrius duobus.
His ſi quo careat miſella caſu,
Victuram negat eſſe ſe nec horam.
Eheu quàm bene nunc, Papyriane,
Annæi faceret manus Sereni.

Hoc alio Epigrammate à Lino Pædagogo liberto Poſthumillæ, qui tantæ erat apud Patronam gratiæ, vt ei committeretur gemmæ concubini totum penus, Poeta idem gemino poſcit, & cùm videatur velle pueros, petit Vniones:

Crinitæ Line Pædagoge turbæ,
Rerum quem dominum vocat ſuarum;
Et credit cui Poſthumilla diues
Gemmas, aurea, vina, concubinas:
Sic ſe perpetua fide probatum,
Nulli non tua præferat patrona:
Succurras miſero precor furori,
Et ſerues aliquando negligenter
Illos qui malè cor meum perurunt:
Quos & noctibus, & diebus opto
In noſtro cupidus ſinu videre,
Formoſos, niueos, pares, gemellos,
Grandes non pueros, ſed Vniones.

Poetæ acumen. Acumen poetæ ex eo eſt, quòd ad exitum vſq; Epigrammatis habet lectorem ſuſpenſum, quaſi petiturus ſit concubinos, cùm tandem petat Vniones.

EPITHETA.

MARGARITA Indica, fulgens, apud Rauiſium textorem. His & alia ex locis, & notis electionis, & præſtantiorum addere licet. Iulius Cæſar Scaliger.

Aut Vniones lucidos, graues, grandes;
Quos dira collo fert hyena rugoſo.

PROVERBIA.

Si tanti vitrum, quanti Margaritum. D. Hieronymus in epiſtola quadã ad Demetriadem virginem: ſolent miſeri parentes, & nõ plenæ fidei Chriſtiani, deformes, & aliquo membro debiles filias, quia dignos generos non inueniunt, virginitati tradere: ſi tanti, vt dicitur, vitrũ, quanti Margaritum. Vtitur eodem prouerbio idem Hieronymus cõpluſculis alibi locis: vſurpatur & à Tertulliano in libello ad Martyres. Hoc edicto sũma rerũ inæqualitas ſignificabatur. Si tanto ſtudio curas, vt viuat corpus, quàm eſt dãda opera, quò viuat animus. Si nihil nõ facis quo placeas homini principi, quãto magis enitendũ, vt placeas principi Deo? Si tãtis ſudoribus parãtur opes perituræ, vel vſu, vel furto, cur nõ magis incũbimus, vt cæleſtes opes adcumulemus? In his & huiuſmodi locus erit prouerbio.

Cretæ

A *Creta notare* prouerbialis locutio est, pro eo quod est approbare: & carbone notare, quod est damnare. Propterea quod Pythagoras aiebat id, quod esset colore cādido, ad boni naturam pertinere: quod atro, mali. Ad hanc formam pettinet etiā illud *Vnione signare*, quod sæpius apud autores est, pro eo quod est inter felicia prosperaq; numerare: ductum à veteri superstitione, quæ vnumquemq; anni diē missis totidem in vrnam, aut vt apud Scythas, in phatethtam, calculis signabat: quem arbitrabantur prosperum abijsse, candido calculo, aut creta: quem egregiè felicem, Vnione: contrà quem inauspicatum, nigro lapillo notabant. Hæc omnia author adagiorum.

Creta notare & carbone quid. Vnione signare.

ELECTIO.

PRÆFERVNTVR, inquit Franciscus Rueus, candidissimæ, lucidissimæ, rotundissimæ, læuissimæ, & minimi ponderis: maximè autem si natura perforatæ sint, Margaritæ. Verùm ridiculum est aliquas à natura perforatas inueniri. Nescio cur etiam B præferat leuissimas, cùm Plinius magis ponderosas laudare visus sit his verbis: Dos omnis in cādore, magnitudine, orbe, leuore, pondere haud prōpris, ideſt, vt exponit Dalechāpius, haud inuentu facilibus, eximijs illis præstantiæ notis omnibus in vnico vnione rebus, quibus sanè verbis omnes laudes Margaritarum complexus quàm breuissime est. Eodē loco: In candore ipso, inquit, magna differentia, clarior in rubro mari repertus. Indicus speculatium lapidum squamas assimilat, alias magnitudine præcellēs. Summa laus coloris est exaluminatos vocari, & procerioribus sua gratia est, Elenchos appellant fastigata longitudine, alabastrorum figura in pleniorem orbem desinentes. Hoc loco exaluminatos interpretātur quaqua versum sine fusco nitentes, & pellucidos, & ad aluminis colorē accendentes, quod optimum cēsetur, cùm candidissimum est teste Dioscoride. Color igitur non omnibus idem, qui & penes regiones admodum differt, vt etiam magnitudo. Nā circa Bosphorum Thracicum ruffi sunt, & patui. In Acarnia coloris marmorei. In Britannia decolores. In amni apud Volgesum montem in Lotheringia nō admodū splendidi, Vnde fit vt penes regiones locaq; in quibus nascuntur, eorū laudes his verbis prosecutus sit Aelianus: Optimus Indicus, & in mari rubro procreatus existimator. Idem in Occiduo Oceano, vbi existit C Britannia, nascitur: sed is magis fului coloris est, minusq; splendidus. Iuba in Bosporo etiam fteto nasci scribit, qui & Britannicis inferiores sint, & cum Indicis, & Erythræis nullo modo comparandi. Hodie quoq; optimi censentur Vniones Orientales, atq; inter hos, ij qui inter Ormutium, & Bassoram in sinu Persico inueniuntur. Qui inter insulam Seylan, & Cōmorini caput habentur, cedunt his pretio, & à peritioribus facilè cognoscuntur; item qui circa Insulas Borneo, & Aynon inueniuntur, vilioris etiam pretij sunt. Itaq; Ormutanæ cæteris præstantiores iudicantur Orientalibus. His etiam cedunt splendore, & claritate qui ex Occidentali India portantur. Nā Orientales lumine sincero illustres sunt. Occidentalibus tristis quædam & nebulosa sinceritas ineſt. Ideo illis pretium maius. Habet tamen etiam Occidentalis ora quosdam qui non cedunt Orientalibus; sed admodum paucos. Ponderosi quoq; commendatiores. Pondus ad hoc æui, inquit Plinius, semiunciæ, pauci singulis scrupulis excellere. Ex Indicis nunc ponderosissimi pendere visi sunt centum sexaginta grana hordei, siliquas triginta & viginti septem siliquas. Maximos duos possedit Cleopatra Aegypti regina per manus Orientis regum sibi traditos. Rex Bornei oui anserini magnitudine. Margaritę magnitudine paruę nucis auellanę, quam leptocaryon vocant Grę- D ci, & egregiè rotundæ nominantur apud Heliodorum. Ad hæc multùm confert maturitas. Aiunt enim quo maturiores sint, eo albiores, & magis splendidas esse, translucidas, minusq; referre colorem Conchæ, qui aliquando arcum terè cælestem refert variantibus pro diuerso ad lucem positu coloribus, rutilo, cæruleo, subuiridi. Itaque Americus Vesputius, sic de Vnionum maturitate ad regem suum scribit: Nouerit maiestas vestra, quod nisi prius maturi, sint, & à Conchylijs, in quibus gignūtur, per se se excidāt, omnino perfecti nō sunt quinimò in breui, vt sæpius expertus sum, emarcescunt, & in nihil redacti sunt. Cum verò maturi fuerint, in Ostrea ipsa inter carnes, præter id quod carnibus ipsis hæreant, se separant: huiusmodi optimi sunt. Hæc ille. Addit etiam inter probitatis notas Iohannes Fregosus, si facilè in aceto liquefiant. Refert etiam ex qua Concha exemptæ sint. Nam quę in India Occidentali in Pinnarū quodam genere nascuntur, turbido sunt colore, obscuro, ruffo, & quamuis candidæ quædam in his inueniantur, tamen non cōmendantur. Inter Conchas optimæ habentur læues, & albæ, quales pro Conchis Margaritiferis exhibuimus.

Li. 2. de gem. c. 13.

Lib. 9. c. 35.

Indici notæ.

Exaluminati.

Li. 5. c. 123.

Colore variant.

Lib. 15. de animal. c. 8.

Orientales.

Ex Occidentali India:

A pondere.

Cleopatræ vniones.

Aethiop. 2.

A maturitate.

PRE-

PRETIVM.

Li.9.c.35. Lib.37.c.4. PLINIVS cùm de luxuria, quæ ex mari petitur, dixiſſet: Principium ergo, inquit, columenq; omnium rerum pretij Margaritæ tenent. Alibi proximum adamanti apud ſuos Romanos Indicis Arabiciſq; Margaritis ſtatuit. Et alio rurſus in loco: Linũ, inquit, quod ignibus non abſumitur, in deſertis Indiæ cùm inuentũ eſt, æquat pretia excellẽtium Margaritarum. Androſthenes ſcripſit in Aſia (nam locus erit pretij æquus æſtimatori) *Lib.8.* Perſidæ, & alijs Oriẽtis regionibus tãti vniones pretij fuiſſe, vt pari auro repẽderentur. Megaſthenes, teſte Arriano, tradit apud Indos ter tanto auri puriſſimi (nã hoc Indi quoq; fodiunt) pondere æſtimari, εἶναι τρισάσιον πρὸς χρυσίον τὸ ἄπεφθον. Arabiæ (audi Plinũ) fælicius mare quàm cõtinens eſt: ex illo namq; Margaritas mittit: minimaq; cõputatione millies centena millia ſeſtertium annis omnibus India, & Seres peninſula illa imperio noſtro adimunt. Tãto nobis diliciæ, & fæminę conſtãt. Quota enim portio ex illis ad Deos queſo f iam vti ad inferos pertinet? Alexander Seuerus teſte Aelio Lampridio gemmas ſibi oblatas vendidit. Et cùm quidam legatus Vniones duos vxori eius per ipſum obtuliſſet magni ponderis, & inuſitatæ menſuræ, vendi eos iuſſit: qui cùm pretium non inuenirent, ne exemplum malum à regina naſceretur, ſi eo vteretur quod emi non poſſet, in auribus Veneris eos dicauit. Cæſar, vt ſcribit Suetonius, ante alias dilexit Marci Bruti matrem Seruiliam, cui primo ſuo conſulatu ſexagies ſeſtertium Margaritam mercatus eſt. Quod hic dicitur de Margarita ſexagies ſeſtertium coempta, fidem facit dicto Pliniano de Margarita Cleopatræ centies ſeſtertium æſtimata, ideſt, aureis ducentis quinquaginta millibus. Budæus, cùm inquireret, an id verum eſſe potuerit, ſic rationem ducebat, Dotem omnem Margaritarum, vt Plinius inquit, & gemmarij noſtri confirmant, in candore, in magnitudine, & orbiculari forma, in lęuore, & pondere eſſe ſcimus. Candorem noſtri nitorem Indicum intelligunt. Quare in Vnionum indicatione omnia hæc obſeruant. Cùm hęc proderem, percunctatus ſum à gemmario quodam primi nominis mihi familiari, quem vidiſſet vnquam pretioſiſſimum Vnionem, quantum pendere meminiſſet. Cùm de hoc verba faceremus, & ille trecenarios ſe vidiſſe reſpondiſſet, idq; vt memorabili in præcipua bonitate commemoraret, inter ſermonem aduenit gemmarius alter, qui dixit pridie ſe vnũ tenuiſſe quadraginta ceratia pendentem. Hoc enim verbo in gemmis appendendis vtuntur, quod infra à nobis exponetur. Is igitur cum rei pernoſcendæ cupidũ me videret, ait ſe poſtridie mihi eum, oſtenſurum in manibus incluſoris, aut vaſcularij, quì illigandum cum monili conduxerat. Ea die ad conſtitutam horam non affui. tertio die cùm veniſſem ad eum, comperi ab incluſore redditum, cæterùm eum eſſe in dactylotheca principali, tribus aureorum millibus emptum, auellanæ magnitudine, orbiculatum, eximiæ pulchritudinis, põdere, vt dixi, quadragenarium. Ab alio gemmario audiui vnam ſe Margaritam tenuiſſe, exquiſita bonitate, pondere tricenariam, quatuor millibus aureorum emptam à duce Borboniana Ludouici regis vndecimi filia. Et paulò pòſt: Sed Plinius de Vnionibus loquens, Pondus, inquit, ad hoc æui ſemunciæ pauci ſingulis ſcrupulis exceſsere. Hoc pondo ſex & octoginta ceratia, & beſſem ceratij æquat, cùm in vncia centum & ſexaginta ſint ceratia, & viginti in drachma. Non mirum igitur eſt, ſi Vnio omnis æui maximus, & omni dote probitatis præſtantiſſimus, tanti ea ætate æſtimatus eſt, qua mundus auro, & argento exuperabat. Et rurſus paulò infra, cùm ea Plinij verba adduxiſſet, quæ nos iam citauimus, hæc ſubdit. Ergò cùm eo H tempore Vnionum inter gemmas prima, aut certè ſecunda eſſet indicatura, tuncq; rerum pretia ad ſummum licitationis peruenisſent, & ille Cleopatræ Vnio pondere altero tanto præſtaret, quem pretioſiſſimum memoriæ noſtræ Vnionem gemmarum inſtitores meminerunt, atque eo amplius ſcrupulo: non abhorrere à fide puto tanti æſtimatum eſſe: ſimul quòd omnibus numeris commendationis abſolutus erat, ſimul quòd ad culmen probationis, & primatũ peruenerat, & ita inclaruerat fama, vt natura ſpecimen ſui feciſſe in duabus Margaritis æſtimaretur, vt ex Plinio apparet. Huius pretij ratio ſic arbitror iniri poteſt. Quum ex illo gemmario quærerem, quãti ex formula æſtimaretur plurimo Margarita, quę ponderis quaternaria, & qualitate prima eſſet: triginta, inquit, aureis eiuſmodi emptã vidimus. Quid octonariam, inquam, eiuſdem notæ quanti æſtimares? ait minimum ducentis. Cùm vlterius rogitando per acceſſiones pergerem, ita reſpondit, vt intelligerem acceſſionem pretij deinceps ex pondere, non ex numero, ſed proportione fieri: vt quomodo duplicando,

Vniones vẽditi ab Imperatore.

Vniones donati.

Li.2.de aſſe.

Margaritæ inſignis ponderis.

Pondus.

Cleopatræ gemmæ pretij ratio.

A candō ponere supradicto octonaria Margarita paulò minus septuplex quaternariæ æstimatione facta esset: sic in duodenaria, & vicenaria,& vlterioribus maiore deinceps maioreq; rursum versus incremento pretium augesceret. Qua ratione si pretiū Plinianæ statuamus,in immensum quoddam pretium abibit taxatio. Maius fortasse miraculū sit Cæsarem centum quinquaginta millibus Vnionem vnum emisse,vt adulteræ donaret.Hactenus Budæus. Porro Vnionem Cleopatræ ad monetam suam Lusitanicam computans Fregosus, ait valuisse ducenta quinquaginta millia ducatorum. Iohannes Hugo Linschottanus Vnionem perfectum ex omni parte,quà splendoris,quà luminis sine puteolis,sphęrica forma, aut in pyri speciem probè tornata,qui lati vnius ducatum vnum ferè valere à gemmatijs est edoctus.Atq; hinc,inquit,cōputatio deducetur,vt in adamante,carbunculo,& smaragdo, ablata semper pretij parte,pro vitiorum,aut puteolorum,aliarumq; improbitatum nota Constituta ergo ritè æstimatione pondus ipsum reputa,actum procedes in pretio,eodem planè modo, quo in rubinis,& adamante fieri assolet. Etenim Margaritarum lineas, ita æstimabis,si maiores,ac elegātiores plures sint,non improbabis;nam ob multitudinem pares esse non possunt,ac bonitate maiorum facilè minorum prauitas vincitur;sin è contra B appareant, tum, quod aiunt, ex inanibus paleis triturā frumenti feceris. Mirantur itinerum Indicorum scriptores, non maioris apud nos Europæos Margaritas esse pretij, quàm sunt, cùm magni sint apud Ormutanos,vnde per diuersas terras ad nos adferuntur. Cæterùm Ormutij; cribris ex bractea factis Margaritæ vendūtur,rotundis ea sunt foraminibus, in quæ distincta vicissitudine quadam subeunt foraminum: etenim alia grandiora sunt, alia minora,octo ferè in species diuisa, ex quibus baccæ, quæ cadunt, diuersa item pretia nanciscuntur. Minutæ illæ,siue Margaritarum quisquiliæ Alioffar dictæ ad vnciæ pondus venduntur, & à Pharmacopolis,Venetijs allatæ emuntur, parui in India pretij.Pharmacopolæ nostri, inquit,Zoographus, Vnionum minimorum vilissimorumq; vnciam emere se aiunt denarijs argenteis octonis. Elegantiorum verò quibus ad virginum,& matronarum ornamenta quædam,vestium dico,& tænearum,aut mitrarum,aurifabri vtuntur,vncia denarijs ferè quadraginta octo venit. Hæc ille. Vniones exigui autem in Aethyopia tanti fiunt quanti aurum.

Naurg. in Ind. Orient. cap. 91.

Pretia ex cribrorū foraminibus.

Alioffar.

C

VT POLIANTVR.

VETVSTATE, & continua gestatione pondus coloremq; mutari,& pretium vilescere notum est: idq; Plinius non ignorauit. Alexander Polyhistor, & Sudines senescere eos putant, coloremq; mutare,atterriq; nisi sedulo habeantur Pondus nullis remedijs restitui potest, sed nitor. Indi in oriza non nihil contusa cum sale fricant aliquamdiu,vnde prepetuus decor ille, & eximia claritas. Auerroes Arabs magni nominis philosophus,& medicus scribit,si dentur comedendæ colūbis,clariores,& puriores reddi: sed occidendas esse statim vbi deglutierint;diutius.n. in ventriculis detentas, pondere,& pretio imminui,plusq; damni,quàm lucri accipere. In Bohemiæ fluuio,qui pagū Hussinetz alluit inuentas Margaritas in Conchis quibusdam immaturas accolæ aliquando anatibus deuorandas præbent,& vbi aluo reddiderint,splendidiores colligunt.Cùm eximi debent, cauent ne aëre tangantur,& illico ore excipiunt. Saliua enim ablutæ constantiùs splendorem seruant. Fit insuper interdum,vt maculam quandam in superficie habeat vnio,aut pilum,aut aliud quippiam,quod splendorem pretiumq; diminuat. Ideo gemmarij tunicam D primam Vnionis auferunt, habet enim plures tunicas,siue cortices, vt cepæ, veluti dictum est. Sed gemmarius, qui hoc opus aggreditur certus esse debet tunicas interiores maculis, aut pilis carere, quod facilè cognoscet, si Vnionem digiti summis, solis splendori lucido cælo opponat,nam ita omnia vitia facilè videbit,veluti sunt rimæ: quandoque enim rupti Vniones sunt parte interna, cùm foris summæ sint probitatis, quamuis ad naturalem primumque nitorem,nunquam redigi possint.Quod & Aelianus docuit his verbis:suaptè natura rotundus,& læuis est, probèq; circumscriptus: si quem ex eis velis affabrè aliter quàm natus est ex polire, is artificium prodit: non enim cedit, sed asper fit,& se fraudibus atq; insidijs ad speciem indicat attentari.

Cur vilescant. Li. 9. c. 35.

Pondus non restituitur.

Vt nitor restituatur.

Vt pilus auferatur.

Vnionis cortices.

Naturalis nitor non restituitur.

VT ADVLTERENTVR.

Chel. 11. 375. *Vniones manu facti formatique.*

IOHANNES Tzetzes Vniones factitios τυπωτὲς, id eſt, formatos vocat, atque χειροποιήτους, id eſt, manu factas, his verſibus:

Τὲς τυποτὲς δὲ μάνθανε νῦν καὶ χειροποιήτους
Τὶ σιδηρεῦν τυπάριον εἰς σφαίρωσιν μαργάρων
Κρατῶν, καὶ ὀβελίσκον δὲ, ὅσις θηρᾷ μαργαρίτας,
Εισέρχεται, καὶ τιθήσιν ἔγγιστα τὲ Ὀστρέου
Τὸ σιδηροῦν τυπάριον, τῷδ' ὀβελίσκῳ νύττει
Τὸ Ὄστρεον, ἐκρεῖ, δὲ τι ὡς ἰχὼρ ἐκ τούτου.
Ὃπερ χυθὲν καὶ τυπωθὲν, μαργάροις τὴν ὕλην φέρει. id eſt.
Formatas autem diſce nunc, atque manu factas.
Ferrum quodpiam formatorium in rotunditatem Margaritarum
Tenens, atque veru quicunq; venatur Margaritas,
Ingreditur, atque ponit propè Oſtreum,
Ferrum impreſſorium, veru autem pungit
Oſtreum, effluit autem quippiam veluti ſanies ex hoc,
Quod fuſum, atque formatum Margaritæ coagulum fert.

Et paulò pòſt:

Καὶ τεχνικὲς ἐπίσαμαι μαργάρας ἐκ μαργάρων,
Μικροὺς μαργάρους θραύοντες, καὶ λύοντες ἐν γὰρ τέχνῃ
Ἄλλους σφαίρουσι μείζονας.
Et artificioſas facio Margaritas ex Margaritis,
Paruas Margaritas, frangentes, atque reſoluentes arte,
Alias rotundant maiores.

Lib. 3. de vita Apoll.

Mutuatus autem hæc videtur Tzetzes ex Philoſtrato; non ſatis plenè tamen. Quare ipſa Philoſtrati verba, Zenobio Acciolo interprete, ad Græcum exemplar à Zoographo emendata ponemus: Dignum quoque, inquit, exiſtimaui, quæ de altero Margaritarum genere (arte facto ſcilicet: nam naturales calculos in Conchis quibuſdã albæ teſtæ, circa Byblum G paruam Indiæ inſulam reperiri, qui in Oſtreis illis locum cordis obtineant, paulò ante dixerat) traduntur, non prætermittere: quandoquidem nec ipſi Apollonio res viſa eſt leuis, ſed auditu iucunda, & mirabilium omnium mirabiliſſima. Nam qua parte inſula pelagus reſpicit, immenſa eſt maris altitudo. Fert autem Oſtreum in teſta alba (ἐν ἐλύτρῳ λευκῷ) quadam pinguedine referta. Lapidem autem nullum producit. Inde maris tranquillitatem obſeruant, & aquæ ſuperficiem etiam ipſi olei effuſione læuigant. Tum ad Oſtrea capienda ingreditur aliquis, ita inſtructus paratuſq;, ſicut qui ſpongias colligunt. Eſt autem ei ferreus later (πλινθὶς σιδηρᾶ, non πλίνθος, vt interpres legiſſe videtur. Eſt autem πλινθὶς, vt quidam dicunt, ſcapellum quo ſementarij vtuntur ad æquandam, & poliendam laterum ſcabritiem: vel, vt alij interpretantur δοκὶς, id eſt, pugio maior, & quadratus inſtar trabis. Alij aſſerculum eſſe putant, vel tabulam, qua mulieres lanam vellentes vtuntur, Gybertus Longolius,) & alabaſtrum vnguenti: atque ita propè Oſtrea conſidens Indus vnguento, quaſi eſca ad fallendũ vtitur: namque illo perfuſa Oſtrea ſeſe aperientia inebriantur. Tunc ferreo ſtylo perforata quaſi ſaniem quandam emittunt. Hanc venator ferreo latere excipit: qui in varias multiplicesque formas concauatus eſt; ea verò poſtmodum ſanies lapideſcit: atque in modum naturalis Margaritæ albus ille ſanguis obduteſcit. Et hæc eſt, quæ ex rubro mari colligitur Margarita. Huic autem venationis generi etiam Arabes intendunt, ex oppoſito maris habitantes, hæc Philoſtratus. Cæterùm, quòd Tzetzes ſcribat ex Margaritis confractis fingi Vniones, non mirum videtur, cùm Cardanus ſcribat è Concharum teſtis fieri his verbis: Non læuis eſt lucri ſeplaſia, cùm ex Concha Margaritarum pulcherrimi fingantur Vniones. Adeo autem rectè fraus hæc ſuccedit, quòd nec a gemmarijs dignoſcuntur: color, ſplendor, ſubſtantia, pondus reſpondent. Sunt qui etiam ex duobus fruſtis ob Conchæ tenuitatem Vniones conficiunt. Dum hæc ſcriberem lis agebatur de Margarita ſexaginta octo aureis empta à gemmario, quæ ex Concha facta erat: pretium æſtimationis aurei ducenti. Sperabant imponere Germanis, aut Gallis: quod ingenio, & arte minus valeant, Idem alibi: Nuper, inquit, inuentum eſt, quòd vidi, vt Margaritæ fiant adeo veris ſimiles ſplendore, vt ſi forma, quæ ſolùm dimidium orbem implet, non obſtaret aſperitas

πλινθὶς quid.

Lib. 7. de var. Ex Concharum teſtis.

Lib. 10. de var. rer.

A asperitas quædam omnino pro veris atq; optimis eis assimilarentur. Quoniam solum iuxta littus maris effici illas posse affirmabat (qui hanc artem callebat) solùmq; vere: & hemicycli, vt dixi, forma: coniectura assequor ex lapidibus Astacorum, aut Pagurorum, vel eius generis illas confici. Coquebat autem eas cùm aqua. Liquorem circumponens illum à quo tam splendidæ euaderent. Certè si rotundæ pro dimidijs fieri possent, etiam ipsos gemmarios fallerent: quando & nunc egregia opera inserantur. Quod verò optimum est, tardè senescunt, multis annis splendorem seruantes. Leues sunt & etiam pondere ipso parum à natiuis differunt. Cùm verò peteret centum coronatos, vt doceret, non tanti hoc existimaui, vt doceret fallere. Sed constat originem hoc adulterinum à talcho ducere. Conchas palustres aliqui in acri lixiuio coquunt, donec nigri earum cortices separari possint: reliquum album contundunt, & rore inter Pentecosten, & Augustum collecto distillatoq; excipiunt, subigunt, & globulos minutos formant, pertunduntque acicula, & filo insertos ad solem indurant. Margaritæ oculi labracis à Kiranide nominantur: vnde arbitror esse qui ex humore crystallino oculorum piscium quorundam, vt potè albo, solido, rotundo, & magnitudine mediocres Margaritas referente, eas mentiantur. Fieri enim posse putant, vt præparatione aliqua translucidus is humor reddatur, sicuti in viuo erant pisce. Nam & Antonius Mizaldus Margaritas, sic fingere docet: Accipe, inquit, candidos lapillos ex capitibus, & oculis piscium: quos munda, sicca, puluera, & agitatis, despumatisque ouorum albuminibus excipe, misce, ac tamdiu moue, donec fiat veluti mala, & spissamentum: ex quo Vnionum corpuscula, dum recès, & tractabilis est materia effinge, & seta subtili, vt fiat, foramen, transfige, tum demum resiccata coque in lacte vaccino, & secreto loco procul à sole, & puluere iterum sicca, donec perfectam duritiem induerint. Videbis, quòd placuisse queat. Massarius scribit suo tempore Murianenses vitrearios Vniones adulterasse; primum Vniones vitreos vacuos, sed trãslucidos fecisse, deinde materia implesse, qua splẽdidi, & Vnionum coloris redderentur in tantùm, vt vix à veris Vnionibus discerni possent. Quapropter fuisse decem virorum decreto vetitos. Sunt & fossiles quædam, & subterraneæ Margaritæ crystalli fætura teste Aeliano. Aiunt in Cambaia esse qui gemmas, & Vniones faciũt, quos veros putares; sed quomodo, nondum scitur. Posset etiam quispiam rudioris semina lithospermi vendere pro Vnionibus, qui hæc Plinij consideret: Inter omnes, inquit, herbas lithospermo nihil admirabilius. Aliqui ægonychon vocant, alij Diospyron, alij Heracleon.

Ex oculis cãcrorum.

Ex Conchariũ palustriũ testis.

Oculi labracis.

Ex oculis piscium.

Memor. cent. 1.

Ex vitro.

Margaritæ fossiles.

Li 27. c. 11. Lithospermi forma.

C Herba quincuncialis (quinque caulibus manusc.) folijs duplo maioribus, quàm rutæ, ramulis furculosis, crassitudine iunci: gerit iuxta folia singulas veluti barbulas, & earum in cacuminibus lapillos candore, & rotunditate Margaritarum, magnitudine ciceris, duritia verò lapidea. Ipsi qua pediculis adhæreant, cauernulas habet & intus semen. Nascitur, & in Italia; sed laudatissimum in Creta. Nec quicquam inter herbas maiore quidem miraculo aspexi. Tantus est decor velut aurificum arte alterius inter folia candicantibus Margaritis: tam exquisita difficultas lapidis ex herba nascentis.

VSVS IN MEDICINA.

MEDICORVM qui medicamentis suis Margaritas miscere cupiunt, interest scire, qualesnam accipere debeant. Sunt enim perforatæ, & non perforatæ. Perforatas natura præferri cæteris, quòd per foramen excrementis sint purgati, non D bene putat Syluius, vnaq; cum eo alij doctissimi viri. Nam omnes perforantur arte, idque magna ex parte in Babylonia, quò ex Ormutio alijsq; Indiæ vicinis regionibus deferuntur. Syluaticus, quę ad remedia requirũtur, nõ perforatas intelligi scribit. Esse & obscuras quasdam subcitrinas non perforatas, quæ perforatis æquipollent. Idcirco eligendas esse claras, & albas; obscuras, & quasi albidas, hoc est pallidas non esse miscendas medicamentis. Maturæ, inquit Albertus, splendent & translucidæ sunt ad ornatũ eligẽdæ: minus maturas aliqui in medicina præferũt. In iunioribus Conchis repertæ meliores sunt: hodie in Bohemia immaturæ medicis sunt vsui: maturæ autẽ, & splendentes annulis includuntur. Zoographus tradit pharmacopolas cõpositionibus quibusdã medicis addere Margaritas minutas, phrygonibus inutiles, & fœminarum desiderijs ineptas. Sed Serapio Margaritæ, inquit, eligendæ sunt maiusculæ, claræ, læues, non angulosæ. Frigidæ, & siccæ sunt in secundo gradu cum pauca subtilitate secundum Rasin: quod verius videtur, quàm quòd Isaac Eben Amiã scribit, in omnibus qualitatibus primis eas temperatas esse. Deficcant humiditates. Dissoluun-

Perforatas malè præferunt.

Vbi perforẽtur.

Immaturæ quibus ex vsu.

Quæ eligenda.

tur,

tur, & linitur baras (baras, vel albaras Arabicè, eſt leuce Græcorum, ideſt, vitiligo profun- E
Margaritarum vis, & temperies. dior, Manardo) cum eis ſtatim eam abolent. Quod ſi quis ſodam (ideſt capitis dolorem) patiatur, propter dilatationem neruorum opticorum, & fiat caput purgium cum iſta aqua, ſtatim ſanatur. Oculorum humiditates deſiccant: roborant enim neruos per quos humiditas ad oculos defluit: eorumque obſcuritatem albedinem (nubeculas) & ſordes emendant. Quidam ad hæc vitia tenuiſſimo earum puluere vtuntur, quē oculis inſpergunt. (Ego hūc puluerem alicui aquæ immiſcerem, (& collyriū faciunt, vires, ſpiritus, cor & omnes corporis partes principes recreant; quod humiditates earum redundantes abſumant. Antidotis viſcerum admiſceri, ait Serapio, ac vim eorum augere: ſanguinem enim tenuiorem reddere. Corroborare: quamobrem conuenire in eius debilitate, tremore alijſque ſymptomatibus, quæ melancholicis affectibus ſuperuenire ſolent, vt ſunt timores, & cardialgia: ſanguinem enim craſſum, & fæculentum clarificare, Margaritæ, inquit Auicenna, ſimiles ſunt carabe (electro) natura, & luciditate; ſed efficaciores ad roborandum, quàm carabe; & ineſt eis proprietas valde magna, & libro de virtutibus cordis, cor confirmare ait: quibus alij addunt putredini, circa hoc viſcus nobiliſſimum exiſtenti reſiſtere: & quia frigidi, & ſicci F
Ad cordis affectus. ſunt, febricitantium remedijs adhiberi. Vnde non mirum eſt à vulgaribus peſtiferiſq; morbis defendere. Diarhœis, licenterijs, ac ſanguinis fluxui nimio, vt menſtruorum quoque non parum conferre. In locum earum, inquit rurſus Serapio, ſuccedere poteſt tantundem,
Succedaneū. & dimidium ponderis, è Conchis earum magnis, & ſplendidis: vt pro drachma Margaritarum Cōchæ partis, ſcilicet interioris, quæ ſola ſplendet, ſeſquidrachma. Ex Græcis antiquis pauci earum meminere. Ingrediuntur Vniones in compoſitione antidoti aurei Alexandrini deſcripti ab Actuario. Perforati, & non perforati, emplaſtro ad cordis ſyncopen, & imbecillitatem corporis apud Nicolaum Myrepſum. Galenus, & Dioſcorides nullam inter medicamenta horum mentionem, quod ſciam, faciunt. Recentiores duas antidotos habēt Pharmacopæi Diamargaritum frigidum, & calidum: quarum prior frequentiori in vſu eſt: atque alia, quæ manus Chriſti perlata dicitur. Solent Pharmacopæi in marmoreo mortario in puluerem redigere, ne aliquid, vel coloris, vel ſubſtantiæ, vel ſaporis ingrati à metallico contrahant. His dentes albidiores fieri traditum eſt: ſed idem teſtæ Concharum, &
Oleum ex vnionibus. De med. vet. & nou. dialog. 7. Oſtreorum, in quibus inueniuntur, præſtant. Ex eis autem oleum confici docet Iohannes Guinterius Andernacus: Primum in puluerem, inquit, rediguntur, & vitro oris anguſti G induntur, perfunduntur que aceto diſtillato optimo, ita vt ad duos digitos ſuperemineat: deinde in cineres calidos ponuntur, donec ſoluantur: poſtea quod ſolutum eſt in balneo exſtillatur ad ſiccitatem vſque, & ſuper calcem hāc Vnionum aqua pluuialis ſtillatitia funditur, rurſuſque diſtillatur, dum omnis humor emanarit: tunc iterum affunditur recens aqua, rurſuſque diſtillatur, dum omnis humor emanarit: tunc iterum affunditur recēs aqua ſtillatitia, rurſuſque detrahitur, vt antea: atque is labor ter quaterve repetitur, quo ad nihil aceti ſubeſſe percipiatur, tādem puluis, ſiue calx Vnionum, aut in loco humido ſupra marmor diſſoluitur, aut ex ſpiritu vini maceratur, diſtillaturque donec in liquorem olei inſtar redigatur: cuius grana ſena ex humore aliquo ad reſolutionem neruorum, conuulſionem, marcorem ſenilem, & phrenitidem dantur: corpus ſanum conſeruat: læſum priſtini ſanitati reſtituit: lac muliebre emendat, augetque naturalium partium vitia, & ſemen corrigit: ab-
Calx Margaritarū, vt fiat. ſceſſibus vlceribuſq; exedentibus, cancro, & hæmorrhoidibus medetur. Calcem Margaritarum hoc modo parandam docet Andreas Libauius: Margaritæ aceto præmacerata, &
Lib. 2. Alch. tract. 1. friabiles factæ, potiſſimum tamen limonum diſtillatione, rectiùs calcinantur iuſto igne reuerberij, in quo interdum etiam ad rubedinem vſque detinentur: indeque in læuorem ducuntur. Liquorem perlarum idem ſic fieri iubet: Margaritas, inquit, macera aceto forti, do- H
Liquor Margaritarum. nec fiant friabiles. Tritas cum oui albo compoue in globulos, quos calcina in reuerbetio. Subtilitatem extrahe per vini ſpiritum. Quod non exit, calcina denuo. Spiritum abſtractum coagula in alcali, quod ſolue per deliquium; & vt ſoluatur faciliùs, torre ad ignē probè, poſteaque læuiga exactiſſimè. Sed variant artifices admodum in magiſterio perlarum, vt ibidem annotat Libauius. Quidam acetum deſtillatū exaſperant ſale ammoniaco. Hoc pulueri perlarum affundunt ad quatuor digitos. Locant in balnei digeſtione. Inde deſtillatur acetum. Affunditur aliud vſque ad octiduum. Deſtillatur puluis, edulcoratur. Sed hic, vt liqueſcat calcinandus eſt, quanquam ab alijs etiam ſine calcinatione per ſpiritum duntaxat vini extrahatur particulatim de more; & quod non exit, id corrodūt iterum aceto, ſubtiliantq;, donec totum pondus traductum, & attenuatum ſit, abſtracto per diſtillationem lentam ſpiritu, toſtus puluis læuigatur, & ſoluitur. Dicitur peculiari cum aceto, quod radicatum dixerit, in hunc modum confeciſſe: è tartaro calcinato per acetum diſtillatum ex-

trahe

A trahe alcali. Extractionem distilla per retortam bis in arena, primùm mediocri igni, donec aquositas exierit. Si materia quasi intumescit, mutato receptaculo, auge ignem. Prodit radicatum. Hoc Margaritis affunde ad duos digitos. Solue, solutionem coagula. Puluerem læuiga, & per deliquium in cella solue. Antequam autem læuiges, quater edulcora eum aqua stillatitia fontana. Thomas Moufetus in epistola ad Monauium improbat calcinationem per acetum, quòd eius vis nequeat elui. Sed si addatur calcinatio per ignem, nihil virium eius poterit remanere, præsertim cùm etiam empyreuma eluatur. Ipse præscribit talem modum: Tusas Margaritas in puluerem impalpabilem læuiga. Extrahe vini spiritu nobilissimo ad quinque digitos affuso, & digere in balneo per mensem, donec coloretur spiritus. Tunc transfunde eum, reponeq; alium, & procede eodem modo, donec non coloretur amplius. Coagula, & coagulatum aqua destillata ter ablue. Hæc potiùs est extractio essentiæ, quàm magisterium. Consultius autem est, si perlæ sunt puræ, & nobiles, magisterio vti, & totas exaltare. Neque enim videtur opus esse extractione essentiali, cùm sint extractum naturale, nisi tamen impuritates adhæreant. Pro aceto vsurpant alij succum limoniorum destillatum, & berberum clarificatum, vel aquam salis gemmæ, vel spiritum vini alcalisatum. Sed vt diffluant in liquorem, calcinatione, & læuigatione opus erit. Illis in puluerem duntaxat rediguntur, hæc ille.

Calcinatio per acetum improbata.

B

VSVS IN VARIIS. LVXVS.

MARGARITAS inquit Plinius Romæ in promiscuum, & frequẽtem vsum venisse, Alexandria in ditionem redacta: primùm autem cæpisse circa Syllana tempora minutas, & viles Feneſtella tradit, manifesto errore, cùm Aelius Stilo Iugurthino bello Vnionum nomen impositum maximè grandibus Margaritis prodat. Et hoc tamen æternæ propè possessionis est. Sequitur hæredem, in mancipatum venit, vt prædium aliquod. His magnam veteres exercuere luxuriam atque nefandam, non modò in ornatu, ac vestibus sumptuosissimis fœminarum, sed etiam in splendidissimis conuiuijs, vt ex his tribus exemplis, quæ narrat Plinius, licet intelligere, Lolliæ Paulinæ dico, Cleopatræ, & Clodij Tragœdi Aesopi filij: Lolliam Paulinam, inquit, quæ fuit Cai principis matrona, ne C ferio quidẽ aut solenni ceremoniarum aliquo apparatu, sed mediocrium etiam spõsalium cœna, vidi Smaragdis Margaritisque opertam, alterno textu fulgentibus, toto capite, crinibus, spitis, auribus, collo, manibus digitisque: quæ sũma quadringenties sestertiũm (alias H.S. & similiter in sequentibus ter) colligebat: ipsam confestim paratam nuncupationem tabulis probare. Nec dona prodigi principis fuerant, sed auitæ opes, prouinciarum scilicet spolijs partæ. Hic est rapinarũ exitus: hoc fuit quare M. Lollius infamatus regũ muneribus in toto oriẽte, interdicta amicitia à Caio Cæsare Augusti filio, venenum biberet, vt neptis eius, cccc. sestertiũm opera spectaretur ad lucernas. Computet nũc aliquis ex altera parte, quantum Curius, aut Fabritius in triumphis tulerint: imaginetur illorum fercula ex altera parte Lolliã, vnam imperij mulierculã accubantem: non illos curru detractos, quàm in hoc viciſſe malit. Nec hæc suuma luxuriæ exempla sunt. Duo fuere maximi Vniones per omne æuum, vtrumque possedit Cleopatra, Aegypti reginarum nouissima, per manus Orientis regum sibi traditos. Hæc cùm exquisitis quotidie Antonius saginaretur epulis, superbo simul ac procaci fastu, vt regina meretrix, lautitiam eius omnem apparatumq; obtrectans, D quærente eo quid astrui magnificentiæ possit, respondit, vna se cœna centies sestertiũm absumpturam. Cupiebat discere Antonius, sed fieri posse non arbitrabatur. Ergo sponsionibus factis, postero die quo iudicium agebatur, magnificam alias cœnam, ne dies periret, sed quotidianam Antonius apposuit, irridenti computationemq; expostulanti. At illa cotollarium id esse, consumptarumque se ea in cœna taxationem confirmans, solamq; se centies sestertiũm cœnaturam, inferri mensam secundam iussit. Ex præcepto ministri vnum tantùm vas ante eam posuere aceti, cuius asperitas visque in tabem Margaritas resoluit. Gerebat auribus tum maximè singulare illud, & verè vnicum naturæ opus. Itaque expectante Antonio, quidnam esset actura, detractum alterum mersit, & liquefactum absorbuit. Iniecit alteri manum L. Plancus iudex sponsionis eius, eum quoq; paranti simili modo absumere, victumq; Antonium pronunciauit homine irato. Comitetur fama Vnionis eius partem, capta illa tantæ quæstionis victrice dissectum, vt esset in vtrisq; Veneris auribus Romæ in Pantheo dimidia eorum cœna. Non ferent tamen hanc palmam, spoliabunturque etiam luxuriæ gloria. Prior id fecerat Romæ in Vnionibus magnæ taxationis Clodius Tragœdi

Li. 9. c. 35. Quãdo Romæ in vſu eſſe primum cæperit.

Lolliæ Paulinæ luxus in margaritis.

Cleopatræ luxus.

Clodÿ Tragœdi Aeſopi filÿ luxus.

gœdi Aeſopi filius relictus ab eo in amplis opibus hæres, ne in triumuiratu quo nimis ſuperbiat Antonius, pænè hiſtrioni comparatus: & quidem nulla ſpõſione ad hoc productus, quo id magis regium erat, ſed vt experiretur in gloria palati, quid ſaperent Margaritæ: atque vt mirè placuêre, ne ſolus hoc ſciret, ſingulos Vniones conuiuis abſorbendos dedit. Huc vſque Plinius. Eorundem exemplorum deteſtandæ luxuriæ alij auctores quoq; meminere. Solinus ſcribit Lolliam Paulinam Cai principis coniugem habuiſſe tunicam ex Margaritis ſeſtertio (ſeſtertiorum Hermolaus) quadringenties æſtimatam: atque Plinius non tunicam, ſed ornatum capitis, colli & manuum eam habuiſſe tradit. Idem Solinus (teſte Hermolao) Manlium, non M. Lollium: item filiam eius non neptem, fuiſſe Paulinam tradit, exemplaribus, vt arbitror ambuſtis: de hoc Dion itemque Tacitus. Lollia, inquit, Paulina M. Lollij conſularis filia, Setonius: Lolliam Paulinã Cai Memmij conſularis exercitum regentis nuptam. Plinij verborum de Cleopatræ, & Antonij ſponſionibus ſuper epularum magnificentia paraphraſim cõtexuit Macrobius: hoc intereſt, quòd Vnionem à regina abſorptum, non quadringenties, vt Plinius, ſed centies ſeſtertiũm valuiſſe ſcribit.

Satur. 3. 17.

Lib. 9.

Ser. 2. 3.

De Aeſopi Tragœdi filio Valerius Maximus quoq; meminit, idem referens. Horatius:

Filius Aeſopi detractam ex aure Metellæ,
Scilicet, vt decies ſolidum abſorberet, aceto
Diluit inſignem baccam, qui ſanior, ac ſi
Illud idem in rapidum flumen, iaceret ve cloacam.

Cæcilia Metella (inquit Acron) filia Metelli, Aeſopum actorem tragœdiarum ditiſſimum adamauit. Eius vxoris, ac Aeſopi filius diues, & luxurioſus fuit, qui gemmam triuit, & miſit in poculum, vt videretur decem millia deuorare, quo ſuas poſſet deuorare diuitias. Porrò cuiuſuis conditionis fœminis olim omnibus corporis partibus adhibuiſſe, crinibus, ſpiris capitiq; toto, collo, manibus, pedibus, traditum eſt. Digitis hoc (inquit Plinius de Vnionibus) ſuſpendere & binos, ac ternos auribus fœminarum gloria eſt. Vnde Petronius Arbiter tribaccam Margaritam vocauit.

Li. 9. c. 35.

Margarita cur tribacca dicta.

Quo Margarita cara, tribaeca, Indica
An vt matrona ornata phaleris pelagÿs
Tollat pedes indomita ſtrato extraneo.

Iuuenalis.

Satÿ. 6.

Cùm virides gemmas collo circumdedit, & cùm
Auribus extenſis magnos commiſit Elenchos.

Lib. 9. c. 7. de benef.

Video Vniones ſingulos, inquit Seneca, ſingulis auribus comparatos: ita enim exercitatæ oneri ferendo ſunt. ſunguntur inter ſe, & inſuper alij bini ſuperponuntur. Non ſatis muliebris inſania viros ſubiecerat, niſi bina, ac terna patrimonia auribus ſingulis pependiſſent. Hos binos, aut ternos Vniones ſibi iunctos Crotalia appellarunt veteres. Nam paulò poſt citata verba Plinius dixerat: Subeunt luxuriæ eius nomina, & tœdia exquiſita perditiore portatu: Siquidem cùm id fecere, Crotalia appellant, ſeu ſono quoque gaudeant, & colliſu Margaritarum. De his, & Elenchis hos verſus Martialis ad Mammæam volunt intelligi:

Crotalia quæ.

Et virides picto gemmas numerauit in auro,
Quidquid & in uiuea grandius aure ſonat.

Calceabantur etiam olim Margaritis; in tantum creuerat luxuria: Quin & pedibus, inquit Plinius, nec crepidarum tantum obſtragulis, ſed totis ſoccullis adduut. Neque enim geſtare Margaritas, niſi calcent, ac per Vniones etiam ambulent, ſatis eſt. Tertullianus: Latent in cingulis Smaragdi: Gylindras vaginæ ſuæ ſolus gladius ſub ſinu nouit: & in peronibus Vniones emergere de luto cupiunt. Sic & Manilius de Margaritis, & alijs gemmis canit:

Lib. de hab. virg.

Lib. 5.

Perq; caput ductæ lapides, pes colla manusq;
Et pedibus niueis fulſerunt aurea vincla.

Chares Mitilineus apud Athenæum refert ex Margaritis fieri etiam apud Perſas, Medos, Aſiaticos, in iures, monilia, & armillas brachiorum pedumque ornamenta, pluris æſtimata, quàm quæ ex auro conficiantur. Nec apud Romanos primariæ locupletesque matronæ vittis, ſtola, ſtellis, & lecticis Margaritis perornatis ſplendebant, ſed etiam pauperes, vt etiam noſtra tempeſtate,

Pauperes etiam mulieres gemmis ornatæ.

Quarum nec vitta ligatos
Attingit crines, nec ſtola longa pedes.

Lib. 15. aduerſ. cap. 10.

Vt cum Naſone loquar. Affectantque (vetus lectio cupiuntq;) iam, inquit Plinius, & pauperes lictorem fœminæ in publico eſſe dictitantes, hoc eſt, vt doctiſſimus exponit Adrianus Turnebus, pauperes fœminæ gaudent Vnionibus, quòd in publico cùm ſint ipſis de via diſce-

A discedatur, videanturq; diuites, vt Margarita pro lictore sit, & turbam summoueant. Idem enim fuit lictorum officium. Horatius. *Lictores cur Margaritæ.*

——— *Neque consularis*
Summouet lictor miseros tumultus Mentis.

Quidã docti, quos & Zoographus secutus est licitatorẽ legunt, quasi emptorem pudicitiæ matronalis, verbis vim afferentes, & pro arguta elegantiq; sententia turpem commiscentes. Manuscriptus legit lectorẽ: alij codices lectiores. Atq; hæc de Margaritis, siue Vnionibus. *Plinius correctus.*

DE CONCHA IMBRICATA Rondeletij. Cap. XLIII.

CONCHA hęc, inquit Rondeletius, est distinctione testæ imbricatim vndata, vt loquitur Plinius, quamobrem Conchã imbricatam vocauimus testa enim ad vndarum sese attollentium similitudinem distincta est, quę distinctiones cùm alię alijs *Nominis ratio.*

B insideant imbricũ modo, Concha imbricata dicitur, quemadmodum & à Vitruuio imbricata cæmenta: Incerta, inquit, cæmenta alia super alia sedentia inter se imbricata, non speciosam, sed firmiorem quàm reticulata præstant structuram. Imbricata, inquit Budæus, appellat inter se hærentia imbricum modo. Sunt autem imbrices tegulæ curuæ, quarum aliæ alijs imponũtur ad arcendas à tectis pluuias. Eadem Conchę huius distinctiones non ineptè squamis compares, sic enim squamæ piscium rotũdæ dispositæ sunt. Concha hæc magna est, & lata ambitu inferiore, lacinioso, ac eo firmiter cohærente. Testa dura est, intus læuis. Caro dura, ac cõcoctu difficilis, alioqui superioribus similis. Frequẽs est Concha in Oriẽte, reperitur etiam in Oceano. A Græcorũ vulgo Aganon vocari audio & Caloieris Arabiæ, ideſt, Cœnobitis qui illic sunt, Tridacnam. Verùm Tridacna, quorũ meminit Plinius, esse non possunt. Sic enim ille, cùm de Ostreis loquitur: In Indico mari Alexandri rerũ autores pedalia inueniri prodiderunt. Nec nõ inter nos nepotis cuiusdam nomenclator Tridacna appellauit: tantę amplitudinis intelligi cupiens, vt ter mordenda essent. Ex his verbis nihil aliud rectè colligas, quàm Ostrea in India valdè magna reperiri, vbi omnia grandiora esse, quàm apud nos sæpe diximus: quæ magna Ostrea quidam Tridacna appellauit, quia non C nisi tribus morsibus deglutiri possunt. Hęc Rondeletius. Nos veram hic Conchã Tridacnen repræsentare exterius, & interius putamus. Est enim hæc pedalis lõgitudinis, testa vndata, scabra, vt Rõdeletij, sed magni ponderis. Pendet enim eius vtraq; testa quindecim libras medicas; eo loco quo sibi inuicem connectuntur singulæ duos digitos per transuersum crassæ, intus candicant, & glabræ sunt. Allata mihi est ex mari rubro. Imbricata minor dici poterit, minor ista longè ea nempè magnitudine, qua hic proponitur, cætera non absimilis præcedenti. Concha imbricata Rondeletij. *Imbricatum quid. Imbrices, quid. Descriptio.* *Aganon. Tridacna Plinij. Lib. 32. c. 6.* *In India omnia quam apud nos maiora.* *Tridacnæ authoris descriptio.*

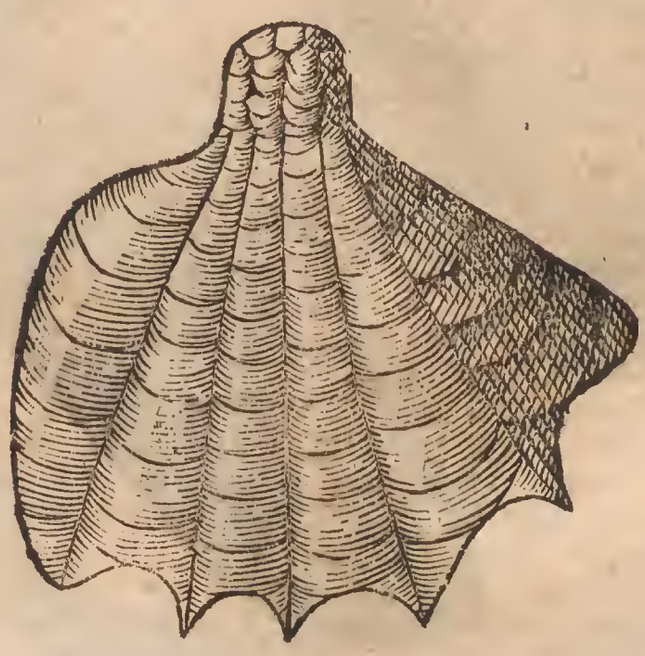

D

Tridrachoes pars exterior.

Tridachnes pars interior.

Concha imbricata minima.

DE CONCHIS STRIATIS. Cap. XLIV.

CONCHAS ſtriatas tres has nobis exhibuit Rondeletius, quarum prima ea eſt, quæ communi nomine à Monſpelienſibus Coquille vocatur, ab Italis Cappa tonda, à rotunditate. Duabus enim teſtis conſtat multum cauis, & in dorſum multum elatis, vt ad rotundam figuram multum accedant: intus læues ſunt, foris ſtriatæ, Pectinum modo, in ambitu ſerratæ. Harum aliæ ſunt albæ, aliæ nigricant, aliæ flaueſcunt, per ginglymũ colligantur: vtriuſq; enim teſtæ apophyſes ſeſe inuicem ſubeuntes coniunguntur. Caro dura eſt, difficilis concoctu. Ius ex ea aluum ſoluit. Ex Concha hac & cæteris quæ ſequuntur vſtis, & in cinerem redactis dentifricia optima conficiuntur. Altera Concha ſtriata priori ſimilis eſt, niſi quòd illa aliquot lineas tantum à latere ad latus per ſtriarum tranſuerſum ductas habet. hæc non lineas ſimplices, ſed virgas latas ſicuti faſcias per tranſuerſum ductas habet. Eſt etiam ruffa, vnde Concha ſtriata, faſciata, & ruffa dici poteſt. Tertia Concha ſtriata cæteris longior eſt, oui figura teſtis multùm cauis, canaliculis parum profundis, aliquot lineis per tranſuerſum ductis. Cum qua non parum ſimilitudinis habet hîc à me adiecta, colore candido: pronè datur & ſupinè. His ſtriatis Rondeletij ſubiecit ſpeciem illam Zoographus, quam Venerijs rotundæ nomine pictam acccepit. Iſtiuſmodi Concham à figura quam habet cum bucardio lapide, bucardiam nominare ſoleo. Colore eſt (de mea loquor, nam Zoographi Concham, licet eandem arbitrer, non vidi) candido, faſcijs verò cinereis, ſtrijs ferrugineis. Ex eodem planè genere eſt hæc poſtrema, niſi quòd tuberoſa eſt. Nos etiam alias adiungemus depictas, quæ & colore, & magnitudine ſtriarum, ac faſciarum poſitu differunt ac colore. Prior exterius exochas habet, & faſcias quatuor nigricantes. intus tota candida. Altera etiam exochas habet, & parte ſuperiori qua connectitur, colore eſt ferrugineo, intus albo & viridi. Sequitur has Concha ſtriata candida & admodum lucida, faſciam in medio habens latam caſtanei coloris, cuius medium percurrit linea caſtanei coloris valdè ſaturati: circumferentia faſciæ tota eſt ferruginea: intus verò tota alba. Huic valdè ſimilis quæ deinceps depingitur, magnitudine nimirum, exochis, atque ſtrijs. duas habet faſcias tenues: alioqui tota niuea. Quæ deinceps depicta eſt quatuor habet faſcias caſtanei coloris, intus tota candida. Striatis item adiungenda iſtæc Concha Pectiniformis, tota ex cinereo luteſcens, faſcijs tribus ornata ochreis. Necnon & iſta, extrà ferruginea, intus albo, & purpureo violaceo varia, intus animans conſpicitur, luteo, cæruleo, & rubro varium. Huc deniq; pertinent Conchulæ ſtriatæ binæ poſtremæ, quarum prima colore prorſus eſt ferrugineo, altera ex luteo cinerea, ſtrijs cinereis, faſcijs fuſcis, rubeiſque.

Cappa tonda

Colore differunt.

Caro.

Cõcha ſtriata, faſciata, ruffa.

DE

Concha striata Rondeletij prior.

Concha striata Rondeletij altera.

Concha striata longa eiusdem.

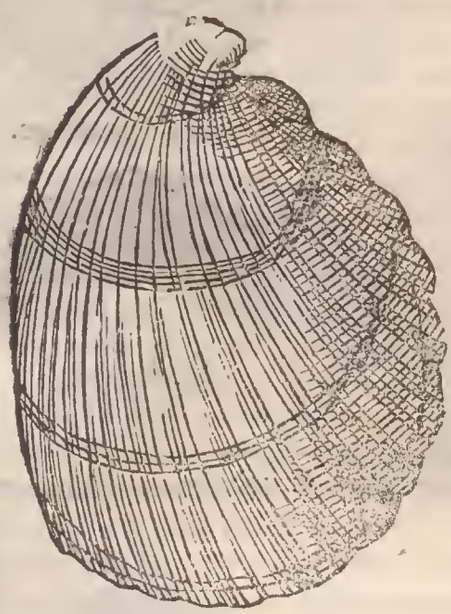

Concha striata nostra.

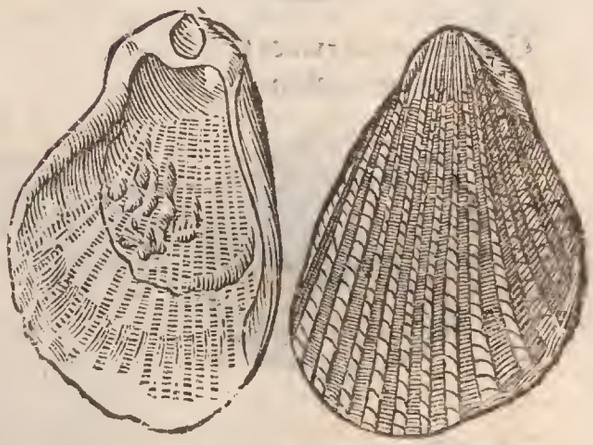

Concha striata rotunda Zographi.

Concha striata rotunda nostra.

Concha ſtriata rotunda alia cum tubulis.

Concha candida vnica faſcia caſtanei coloris.

Concha ſtriata quadruplici faſcia caſtanei coloris.

Concha ſtriata noſtra prima.

Concha ſtriata noſtra ſecunda.

Concha niuea ſtriata.

Concha ſtriata pectiniformis.

Conchæ ſtriatæ ſpecies tres aliæ cum animali ſuo.

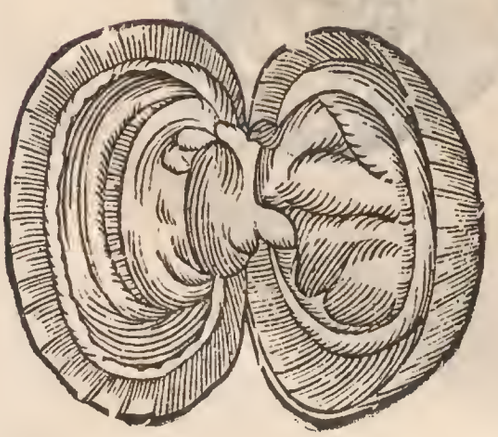

A

DE CONCHA ECHINATA.
Cap. XLV.

ECHINATAM Concham, inquit Rondeletius, ab asperitate vocamus, sicut aculeatam ab aculeis vocare possimus. In hac Vniones reperiri testatur Plinius. Nam & Iuba tradit Arabicis esse Cōcham similem Pectini Insecto, hirsutam Echinorum modo, ipsum Vnionem in carne ipsa esse grandini similem. Hæc Concha Pectini similis est, testis admodum concauis, striatis, in ambitu incisis. In strijs siue exochis eminēt aculei frequentes, incurui, certis interuallis à se dissiti, qui si vi, aut alia ratione exciderint, vestigium sui relinquunt. Quod à me temerè dictum non est: sunt enim qui putant Conchas omnes striatas aculeis illis armatas esse, sed crebro attritu & maris iactatione rumpi, quod falsum esse experientia docet. Nam in Echinatis fractorum aculeorum vestigia semper apparent: Conchas verò striatas tantùm etiam post magnas procellas in littore sæpissimè videas sine vllis aculeis, eorumuè notis. Vidimus etiam sæpe Conchas striatas sine vllis aculeis retibus captas. Quare hanc à cæteris differre certum est, asperitate & aculeis, carne verò interna substantia planè similis est. Hæc Rondeletius, cuius iconem addere superuacaneum existimaui, cùm ex eo sit genere, quam hic clausam vtraq; testa, mox apertam repræsentamus, cui & aliam adiunximus aculeis albis, fascijs quinque, quatuor tenuioribus & luteis, vna lata castanei coloris. Notandum autem est aculeos esse in exochis, & non in strijs seu canaliculis: præterea eos omnibus, quas hactenus vidimus, superiori parte testarum, qua sibi inuicem connectuntur, deesse mira naturæ prouidentia, siquidem si hac parte fuissent, liberæ testarū apertioni impedimento fuissent Quā hic cum animali appinximus, aculeata maximè omnium quas hactenus conspeximus, existit, ferrugineis aliquot fascijs insignita exterius est. His adiungere volui eam quam Zoographus Venetijs accepit, non putat tamen in Adriatico aut mediterraneo mari inueniri, sed Orientali Oceano. Testæ vtræque inquit, figura tum foris, tum cauitate interna, quæ caput versus recurua est, inuicem similes sunt hoc pulchrum in eis: tribus in summitate articulis ginglymo iunguntur, ita vt eminentes vtrinq; mucrones mutua insertione vterq; in oppositæ testæ acetabula, cohæreant: C atq; ita fit vt quoniam Concha tota alternatim & strijs eminentibus exasperatur, & canaliculis cauis (quos & striges vel strigiles dixeris) sulcatur, infirma parte strigiles oppositis committantur & respondeant strijs, his prominentibus, illis subeuntibus.

Nominis ratio.

Li. 9. c. 35.

Aculeos omnes habere falsum.

B

Concha echinata nostra clausa. Concha echinata aperta.

D

Concha

Concha echinata ſeu ſtriata.

Concha echinata Zoographi.

Concha echinata alia cum ſuo animali.

DE CONCHA SQVAMOSA. Cap. XLVI.

HIC Concham delineatam exhibeo, à nullo adhuc quod ſciam, authore viſam, quam ſquamoſam nuncupaui, propterea quòd ſtrijs ſeu lineis ſemicircularibus, ſquamarum in modum ſit exornata. Huius iconis particeps ſum factus à nobiliſſimo atq; doctiſſimo pleno que humanitatis viro Daniele Barbaro olim Aquilegiæ Patriarcha vigilantiſſimo.

Concha ſquamoſa.

DE CONCHIS LONGIS. Cap. XLVII.

CONCHAS longas duas enumerat & describit Rondeletius. Prior duabus magnis & longis constat testis. Chamæglycimeridi similis est, sed testæ multò spissiores sunt, magis rugatæ, colore vario, in ambitu rubescente, in medio albescente, intus candido cum læuitate. Ex qua calx conficitur: & optima dentifricia ex eius cinere parantur. Altera, quam Concham longam Plinij Rondeletius existimat, quòd nulla sit hac longior & strictior, testa est alba, aspera, lineis multis & diuersis distincta. Qua parte replicatur, foramina multa habet, ordine dispositа. Monspelienses Cullier vocant. frequenter iacentes reperiuntur in littore propè Massiliam. Hanc Bellonius Dactylum seu Vnguem existimauit, sed falsò, vt rectè contra eum scripsit Rondeletius. Neq; enim audiendi sunt, qui his quinq; vocibus, Aulo, Dactylo, Solene, Donace, & Concha longa, Plinium seorsum ad hunc piscem significandum vti volunt. Neq; illud rectè ab alijs scriptum est, Digitos Conchas longas vocari. Nam Plinius diuersis in locis de his locutus est, vt de diuersis rebus. Iecinoris doloribus, inquit, Scorpio marinus, in vino necatus vt deinde bibatur: Conchæ longæ carnes ex mulso potæ, cum aqua pari modo, aut si febres sint, ex aqua mulsa. Deinde multò post: Mares alij Donacas, alij Aulos vocant; fœminas Onychas. Vrinam mouent mares: dulciores fœminæ sunt & vnicolores. Verùm de hoc Plinij loco quid Rondeletius & ego sentiamus postea planiùs exponemus. His longis Conchis Zoographus eam speciem adnumerat, quæ in dulcibus aquis reperitur: cuius testam altera eius parte interna expressam exhibet: alteram non vidit sed binas similes esse putat, & ginglymo articulari superficies externa scabra est, vt ait, qua dempta interior leuis candicat, Margaritiferæ Conchæ instar: & si bene, inquit memini, in his etiam Conchis Margaritas exiles inueniri aiunt. Ego quinque species longarum obseruaui, quarum quæ prima tabula exhibetur omnium maxima, meo iudicio vera Plinij Concha longa fuerit, colore est extrà albo fuscoq; varia, intus ferè roseo colore. Animante suo prægnans est. In secundâ tabulâ, prima ea est quam Rondeletius alteram constituit. hæc enim Gallis Collier à figura Cochlearis, quæ est in summitate, dicitur. Quinq; digitorum est longitudine, latitudine pollicis. Testa est tota alba, lineisque multis transuersis, longisq; distincta. qua parte replicatur, foramina multa habet, ordine dispositа vt in aure marina: quæ à natura fortassis facta sunt, vt aer ingrediatur perspirabilisq; sit Concha. apparent enim hæc foramina interiora Conchæ penetrare, vt in eiusdem Conchæ interna parte secundo depicta loco videre licet. Secunda priori similis est, nisi quòd longè latior sit, foraminaq; plura in parte habeat superiori parti internæ insunt quidam exigui sinus, in quibus animalcula latuisse aliquot verisimile est. Postrema minor superioribus est, sed nulla habet foramina.

Cullier. Vnguis siue Dactylus Bellonij.

Li. 32. c. 9.

Concha longa Rondeletij.

Concha

Concha vera Plinij cum animali.

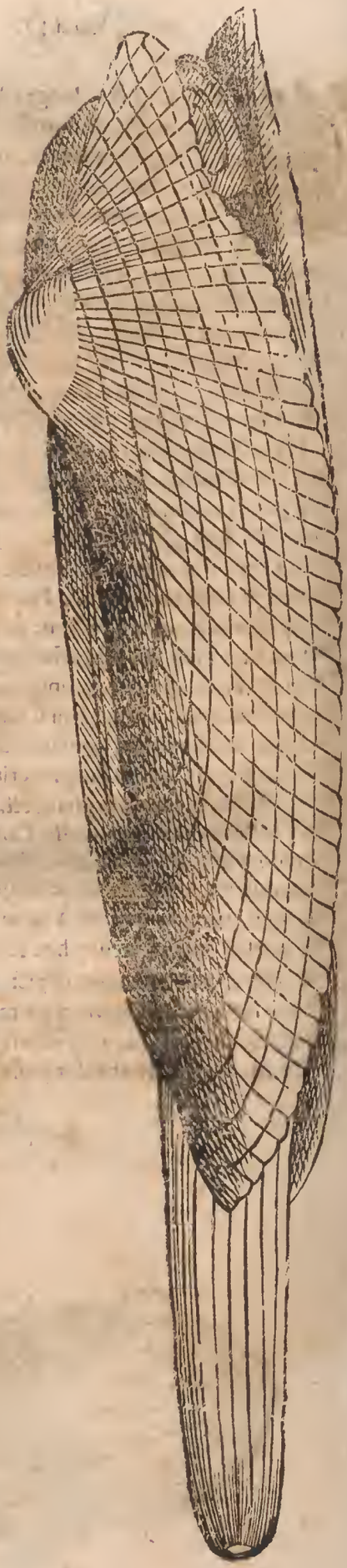

Concha longa Zoographi.

Conchæ longæ authoris aliæ.

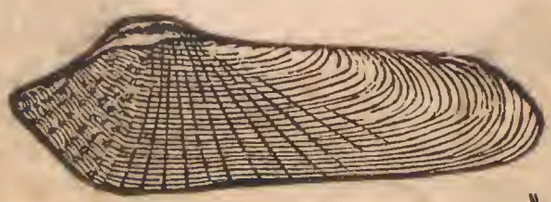

2

3

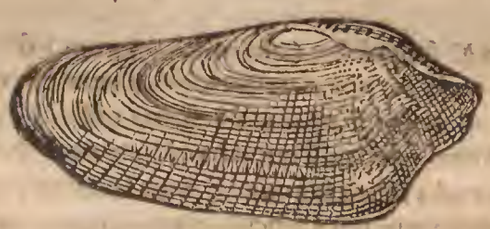

4

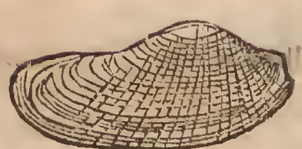

DE CONCHA PICTORVM. Cap. XLVIII.

INTER Conchas, inquit Rondeletius, eam numerat Aristoteles, qua pictores vtebantur non in diluendis aut asseruandis coloribus, ad quam rẽ hodie pictores Musculorum testis vtuntur: sed cuius testæ rudebantur, quòd conficiendis coloribus vtiles essent, ne quis existimet ex interno corpore saniem aliquàm veluti ex Purpuris aut Buccinis infecturæ vel picturæ vtilem colligi. Verba sunt Aristot. Ὁ δὲ ζωγράφος ὀστρέῳ χρῶν- *Hist. 5. c. 15.*
ται πάχει πολὺ ὑπερβάλλει, καὶ ἔξωθεν τοῦτο τὸ ἄνθος ἐπιγίνεται. εἰσὶ δὲ τὰ τοιαῦτα μάλιστα περὶ τὰς τόπους τὰς περὶ Καριάν. Concha quæ pictoribus vsui est, crassitudine plurimum excedit: & florem illum non intra testam, sed foris habet, reperitur id genus maximè circa Cariam. Huiusmodi est. Concha, quam hic proponimus, testis spissis, intus lævibus, foris inæqualibus & asperis, Cinabaris aut Sandarachæ colore, figura Spondylorum aut minorum Ostreorum. Hanc accepi à Gulielmo du Choul Allobrogum præfecto. Hæc Rondeletius. Ego aliam addo vnà cum animali depictam à Daniele Barbaro Patriarcha Aquilegiensi, mihi missam, cuius testa est musco obsita.

Concha pictorum Rondeletij.

Conchæ pictoriæ similis musco obducta.

DE CONCHA CORALLINA Rondeletij. Cap. XLIX.

CONCHÆ supradictæ (nimirum pictorum) similis est hæc quæ in mari nostro reperitur, colore scilicet. rubra enim est, corallū planè imitata, vnde Corallinam nūcupauimus, figura dissimilis: externa enim testarū parte Pectinem refert: nisi quòd hæc striata non est, sed lineis tantùm aspera, & tuberculis rubris inæqualis, intus læuissima, candidi marmoris colore. Spondylorum modo colligantur testæ vinculò nigro: tenues sunt sed satis duræ. Caro dura, odore viroso, sapore salso. Raro reperitur hæc Concha, & vix nisi post diutinos Austri flatus, & Caniculæ exortum in littus eijciatur. Simillima nisi eadem est, à me appositæ: quę verò secundo loco picta est ex eodem genere est, cæterùm echinata ac velut foraminibus peruia. Postrema pronè item & supinè picta, cum Rondeletij Concha eadem est, intus nimirum candida, extra coralli modo rubra.

Concha corallina Rondeletij.

Concha corallina nostra.

Concha corallina aspera.

Concha

Concha corallina tuberculis rubris inuersa parte candida, & ora purpurea.

DE CONCHA RVGATA, IDEM. Cap. L.

MAGNA hæc Concha, & lineis multis & elatis per tranſuerſum ductis, valde rugata eſt: teſtis valde ſpiſſis, intus læuibus & ſplendoris argentei, qua parte Concham Margaritiferam, matrem Perlarum vulgo dictam refert, per ginglymum articulatur: teſtarũ enim in ſummo apophyſes viciſſim recipiunt & recipiuntur: quibus acceſſit vinculum robuſtum, dicas eſſe dentes pectinatim coeuntes. Teſtæ ob ſpiſſitudinem in laminas & fruſta diſſecantur, ex quibus ſpherula precum conficiuntur, & dentiſcalpia, quemadmodum ex matre Perlarum, ſed non adeo ſplendida. In hac Concha Vniones reperiri, non dubito.

Concha rugata Rondeletij.

DE CONCHVLA RVGATA. Cap. LI.

NON ab imo ad ſummum, inquit Rondeletius, lineas ductas habet hæc Cõchula, ſed à latere ad latus multas veluti rugas ſparſim & ſine ordine: quarum quædam imperfectæ ſunt, & in mediam teſtam deſinunt. Teſtæ non ſunt tumidæ & in dorſum elatæ, quemadmodum ſtriatæ omnes, ſed depreſſæ colore vario, ſunt enim ex albo cinereæ & ad liuidum accedentes. Labra teſtarum craſſa ſunt & tam arctè connexa, vt ſine vi non aperiantur, faciliuſq; rumpantur teſtæ quàm patefiãt, quod à Chamarum natura prorſus alienum eſt, quarum teſtæ hiant. Vnde eos errare conſtat (Bellonium taxat) qui hanc Conchulam pro Chamepeloride exhibent. Hæc Concha arenæ modicum recipit per rimã. aquam fugit ore quod illic ſitum eſt, rotũdum & in arbitu ſinuoſum. Has Conchas Veneti Biuerones, & Piuerones vocant, Maſſiliẽſes Cloniſſas, Ligures Arſellas. De eadem hæc Bellonius. Regias aũt baſilicas Chamas Galli Pelourdes, ad Peloridarum vocem accedentes dixerunt (Rondeletius mox Conchulam variam Gallicè Pelourde nominat, & è luto erui ſcribit) Maſſilienſes Cloniſſas, Veneti Biueronos, Genuenſes Arſellas, Hiſpani Armillas: Anconitani, Rauennates, & Ariminenſes Pauerazos, quaſi pauperculos nominant, quòd illic nimium popularis pauperibuſq; offerri ſolita ſit. A luto autem in quo tum manibus, tum retibus euerruntur, nomen habent: πηλὸς enim lutum eſt (Reprehendit hanc etymologiam Rondeletius, vt poſtea audiemus.) Alij dictas à Peloro monte Siciliæ volunt. Differt autem a Calcinellis (Chamis piperatis) quod turbinatiori & grandiori corpore conſtent. Calcinellæ enim (quæ & Biuerazę dicuntur) compreſſiore ſunt forma, teſta translucida ac multò quàm Chamæleios teneriores. Media autem eſt inter aſperã & læuem conſtitutione & natura. nõ enim ita horret vt aſpera: neq; ita glabreſcit vt læuis. albo præterea ac fuluo

Vt à Calcinellis differant.

A ac fuluo emblemate distinguitur: vnde Capparozolam (Chamam læuem quoq; Cappa-
rozolam vulgò dici, alibi scribit, quæ quidem Venetijs Cappæ grossæ & Rozzolæ vulgò
dicuntur, ab eruditis quibusdam illic Pelorides existimãtur, & a Græcorum vulgo hodie
βόθρακι dicuntur, hoc est fossile. nam in fundo seu limo maris à fodientibus eruuntur.
Testam earum læuem & albam esse arbitratur Zoographus) dici puto, quòd ex rubro sub-
fulua sit. Eius autem caro durior est quàm læuium Tellinarum & Peuerazarum. Emollire
aluum traditur. Sed & Diphilus copiosum bonumq; succum gignere tradit, & stomacho
gratum, nec facilè excerni. Hæc Bellonius. Conchulæ rugatæ Rondeletij, aut eandem, aut
planè similẽ appositi hanc depictam Zoographus. Ex eodẽ genere est, à me adiecta alia.

Conchula rugata Rond. Concha rugata nostra. Conchula rugata Zoographi.

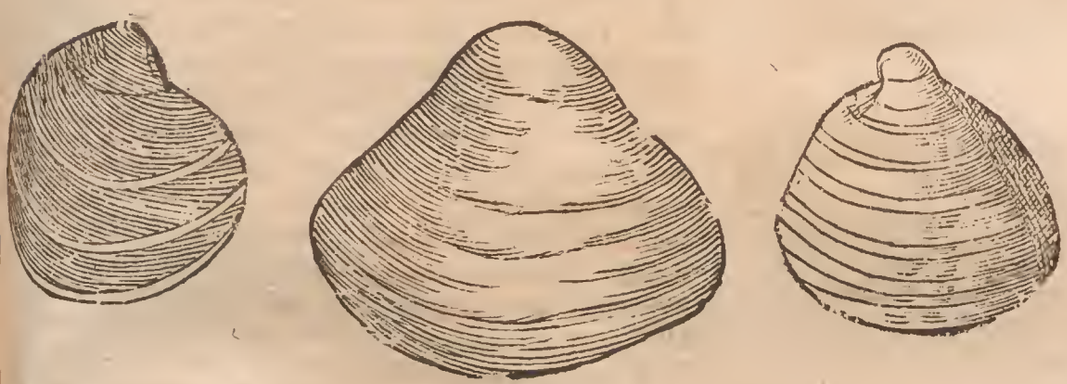

DE CONCHA RHOMBOIDE, vel Musculo Striato. Cap. LII.

C

VAM hic modò ex eodem Rondeletio repræsentamus, Veneti Mussolo vocant; Græcorum vulgus Calagnone, apud Monspeglienses ἀνώνυμος est. Falsò Βάλανοι quidam (Bellonium intelligit) vocant: nam nihil similitudinis cum quernis glandibus habet; neque in saxorum rimis nascitur, quod temerè nonnulli assetunt, neq; testa læui contecta est, neq; huius caro tenera est, neq; palato grata, quod de balanis scripsit Athenæus, sed dura, virus olens, atq; insuauis. Opinionem etiam eorum, qui Spondylum appellant, satis refellit testarum cõnexus: de quo in Spondylis dicemus. Huius nomen nullum equidem apud veteres reperijt; quare musculum striatũ rectè dici posse putat, quòd testa sit musculorũ marinorum testę simili, sed spissiore ac firmiore. Pręterea pars qua cohęrẽt testę recta est, ferè veluti in musculis, altera parte rotũda: recta ferè inquã, dempto testarum capite, quod in angulum satis prominet, vt figuram rhomboidem satis aptè tota testa repræsentet, vnde concham rhomboidem propriè appellari posse putat. Ab angulo capitis testarũ ducuntur paruæ striæ, aliæ rectæ, aliæ obliquæ. Tota Concha nigricat. Dura est admodum carne, si cum alijs musculis comparetur. Rara est hæc concha; quòd in alto mari degat. Hæc ex Rondeletio. Bellonius, vt dixi, balanum Græcis dici ait, Latinis glandem. Balanos (inquit) in genere testatorum annumerauit Aristoteles. Nascuntur vt Thytya, circa rimas cauernasque saxorum quibus multum adhærent, immobilesque sunt, testa læui contecti. Vulgus Græcum Calognones vocat: Veneti (apud quos frequentes sunt) Mousſolos, dum fortasse mytulos dicere student: Sunt enim his satis similes. Porrò quercinæ glandis formam habent, vnde & balani & glandes Græcis ac Latinis dicti. Sunt qui Spondylos Latinis vocari putent

Contra Bellonium. Balanum nõ esse.

Spondylum non esse.

Concha rhomboides Rondeletij.

D

Nominis ratio.

Balani vt nascantur.

ri putent. Plinius verò ad diuerſa animalia vtrumq; nomen transfert. Columella inter cõ- E
charũ genera, annumerat. Paulus concharum genus condylos vocari ſcribit, quos tu for-
taſſis Spondylos dixeris. Athen. à locis (inquit) ſortiti ſunt diſcrimina balani: quãdo quidẽ
in Aegypto optimi gignũtur & ſuauiſſimi, tenelli, oriq; ac ventriculo grati: qui & ſuccum
& in alimentum præſtant copioſum. Decoctum eorum (vt prodit Xenocrates) aluum ciet:
qui verò ſaxis non adhęreſcunt, acres ſunt ac medicamentoſi, magiſq; aluum perturbant;
atq; vrinam minus concitant. Galenus eos in cibo præcipuè commendat, qui eò loci pro-
ueniunt, vbi aquę marinę admiſcetur fluuiatilis, ſaxiſq; adhęrent: ij namq; (inquit) dul-
ces & habiliores, plenioreſq; copioſum prębent ſuccum, quo & abundè nutriunt, aluumq;
promouẽt, ori ac ſtomacho pergrati, tenerioremq; habent carnem, & vrinam cient. Hæc
Bellonius, quorum ea quæ ex Xenocrate ac Galeno recitat, referenda ſunt ad veros bala-
nos, de quibus nos poſteà. Iconem verò Bellonij omiſimus nequaquam, quia, vt vides,
diſſimilis eſt illi quam Rondeletius exhibuit, diuerſaque
ab ijs quas ego hic à me obſeruatas depinxi. Bellonij cõ-
cha teſtis eſt breuioribus & obtuſioribus, nõ ita in angu-
ſtum ab altera parte exeuntibus. Zoographus eiuſdẽ ge- F
neris pinxit hanc etiam concham Venetijs ad viuum effi-
ctam hac forma. Cõchis iſtiuſmodi generis addi poſſunt
quas hic ego addidi à nemine etiamnum pictas. In priori
pars quæ cohæret teſtæ, recta eſt vt in muſculis, dẽpto te-
ſtarum capite quod in angulum ſatis prorumpit, vt meri-
to rhomboides dici queat, altera pars rotũda eſt. Ab an-
gulo quem dixi ſtriæ ſunt & rectæ, & obliquæ. Tota con-
cha nigricat, partim ferruginea eſt: intus candicat. Picta
eſt pars conuexa, & concaua. Alia minor eſt, ſub-
hirſuta in quodam loco more muſculorum, cæte-
rò excepta magnitudine ſuperiori ferè ſimilis.
Addidi prętereа bina alia Concharum rhomboi-
dum genera, coloris ferruginei, ferè ad ri ſeũ in-
clinantis: vtraq; etiam hirſuta eſt, prior autem vn-
diquaq;, altera inferiùs tantummodo: priori plu- G
res ſunt faſcię nigricantes: in altera tres tantum,
eęq; ferrugineę: poſtremò in capite differentia
eſt penes magnitudinem, vt pictura repręſentat.

Icon Bellonij diſſimilis à Rondeletij.

Balanus Bellonij.

Concha rhomboides Zoographi.

Concha romboides noſtra alia hirſutior.

Conchę Rhomboides noſtræ.

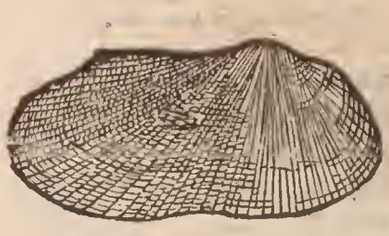

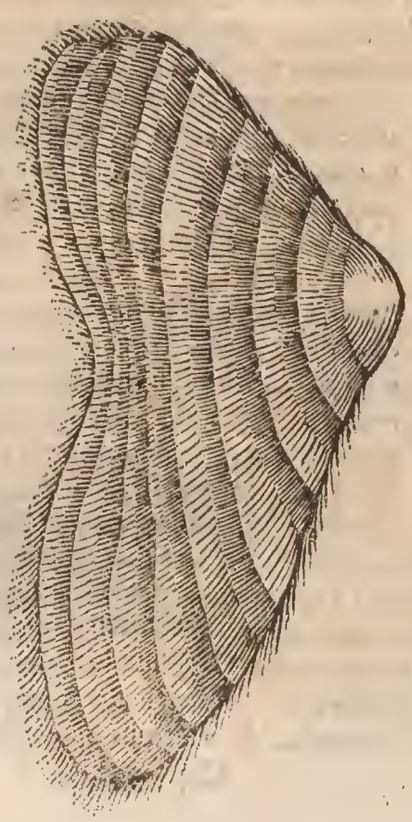

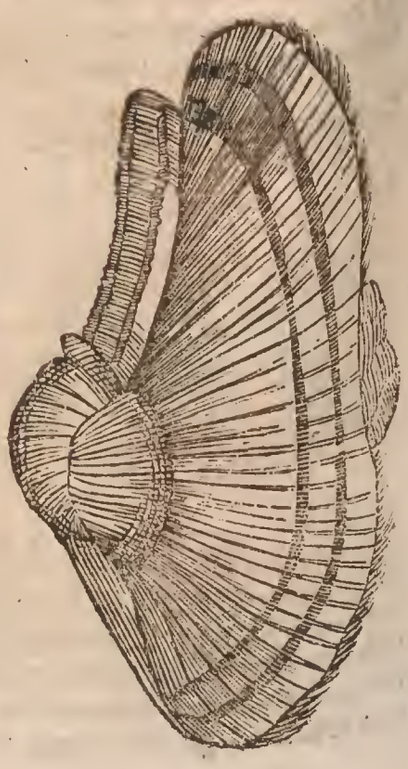

DE CONCHIS LÆVIBVS.

Cap. LIII.

POST Conchas asperas, striatas, rugatas, quas iam executi sumus, agit Rondeletius de lævibus, & non striatis, quoniam communis præceptor Aristoteles eas eo modo distinxerit, diuiseritq; Ἔτι δ' ἀυτῶν (inquit) τῶν ὀστράκων διαφοραί πρὸς ἄλληλα εἰσι, τὰ μὲν γὰρ λεῖα στρακά ἐστιν, ὡσπερ οἱ μύες, καὶ κόγχαι ἔνιαι αἱ καλούμεναι γαλάδες. Τὰ δὲ τραχία οἷον τὰ λιμνόστρεα καὶ πίννα, καὶ γίνη κόγχων ἔνια, καὶ κήρυκες; καὶ τούτων τὰ μὲν ῥαβδωτά ἐστιν οἷον κτεὶς, καὶ κόγχων τι γένος, τὰ δὲ ἄρραβδωτα, οἷον αὐτὴ πίννα, καὶ κόγχων τι γένος. Quem locum Gaza iuditio Rondeletij non satis expressit hoc modo. Ipsarum etiam testarum magna varietas: nam aliæ læues, vt vngues, Mytuli, & Concharũ quædam, quas galadas appellant; Aliæ scabræ, vt Ostreæ, Pinnæ, & Conchæ nonnullæ & Buccina: quædam etiam pectinatim diuisæ, vt Pectunculi & Concharum nonnullæ. Aristoteles testas diuidit in læues & asperas: rursus asperas, in virgatas & non virgatas. Sunt igitur (inquit Rondeletius) testæ quædam asperæ, & non virgatæ vt pinnarum testæ. Sunt quædam asperæ & virgatæ, vt Pectinum testæ, quare sic vertendum fuerat: Testarum magna est varietas, aliæ enim læues sunt, vt vngues Mytuli, & Conchæ quędam quæ galades nominãtur; quædam asperæ, vt Limnostrea & Pinnæ & Conchæ nonnullæ. Et asperarum quidem aliæ sunt virgatæ, vt Pecten, aliæ non virgatæ, vt Pinna. Hactenus Aristoteles, qui virgatas testas appellat, non simplicibus lineis aut tuberculis, sed virgis elatis & strijs asperis, de quibus & de alijs aliter asperis jam diximus. Lævium inter se differentia est à magnitudine & paruitate, à crassitudine & tenuitate testæ, à colore. Quædam enim totæ nigræ sunt, quædam albæ, quędam nigris lineis distinctæ, alię purpureas, transuersas & rectas lineas habent: de quibus deinceps.

Li. 4. Histor. cap. 4.

Concharum diuisio.

Gazæ lapsus.

Lævium differentia.

DE CONCHA GALADE,

Et Concha Nigra Rondeletij.

Cap. LIV.

CONCHÆ γαλάδες (inquit) Latinum nomen nullum inuenerunt, quare Gaza Latino (Græco pot ùs) nomine vsus est. Has inter læues numerat Aristoteles, vt superiori capite protulimus, fortasse à lacteo colore dictę sunt γαλάδες. Sunt enim candidissimæ, maximę & lævissimę. Nonnullæ parum purpurascentes, quędam flauescentes reperiuntur, sed intus omnes candidissimę sunt. Caro alba est, dura, cõcoctu difficilis, succum crassum gignit, ius ex his aluum mouet, si per se coquantur, vel sine multę aquę admistione. Satis rarò capitur. His Conchas nigras opponimus, quas propria pictura non egere existimauimus, quòd superioribus planè similes sint, nisi quòd intus & foris nigricãt; caro quoque minus candida est. Vtraq; non admodum concaua est, & testa vna cauitate sua altetius apophysim recipiente firmi colligantur. Hęc ille posita hac icone.

Etymon.

Color.

Caro.

Concha galades Rondeletij.

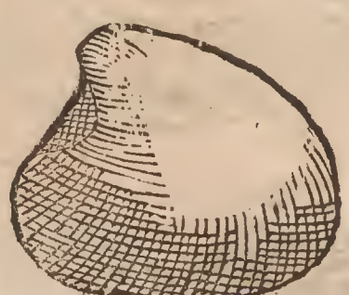

DE CONCHA FASCIATA Eiuſdem. Cap. LV.

VPERIORIBVS duabus ſimilis eſt Concha, quam hìc repræſentamus ex eodem Rondeletio, niſi quòd paulò latior eſt, quod læuibus videtur peculiare. Præcipuè quinque veluti faſcias latas à latere ad latus ductas habet, ijs ſimiles, quibus puellæ noſtræ (inquit) capillum redimire ſolẽt, quas vittes appellant, ideſt, vittam, vnde & hanc Concham coquille vittade nuncupãt. Inde Latinè faſciatam vocauimus, nõ inceptè, vt arbitror.

Rivmon.

Teſta eſt admodum læui, dura, marmorea. Hæc ſucco & ſubſtantia à ſuperioribus non differt. Huic ſimilem planè adiungimus, quã ob id peculiariter non depinximus. Differt tantùm lineis purpuraſcentibus, quas per tranſuerſum ductas habet à ſummo ad imum, alias partim flaueſcẽtes, partim albas, intus tota violacea eſt. Teſta eſt lęuiſſima, ſi qua ſit alia, tenuis. Vna linea caua alterius teſtę longam apophyſim excipit, & ſic arctè colligantur. Sic ille. Adieci hic duas alias icones. Prior nullam habet aſperitatem, & vndiquaque leuis eſt, cãdida, ſed nigerrimis faſcijs adornata, vt pictura indicat. Altera Concha liue fontè chama tota candicat, faſcias habet tres nigricantes, vt icon demonſtrat. Huc deniq; pertinent tres iſtæ poſtremæ, quarum binæ roſeo, ſubcæruleo & albo variant, & velut denticulos inter zonas habent violaceos. Tertia denticulis carens, ab vno latere coloris eſt ferruginei, cætera cinerea ſtrijs & faſcijs fuſcis.

Concha faſciata Rondeletij.

Concha faſciata authoris prima.

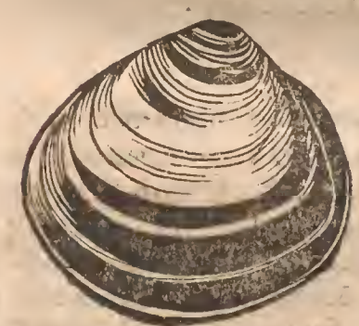

Concha faſciata authoris ſecunda.

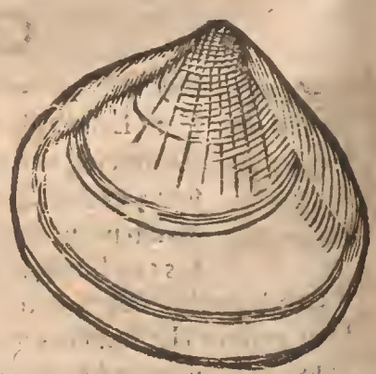

Conchæ faſciatæ authoris aliæ.

Concha crassæ testæ Rondel.

Concha fasciata nostra prima.

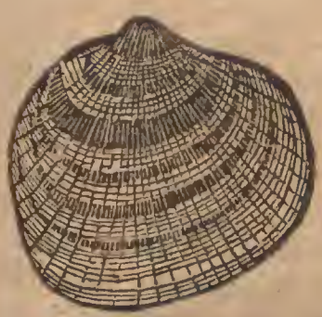

Concha fasciata nostra secunda.

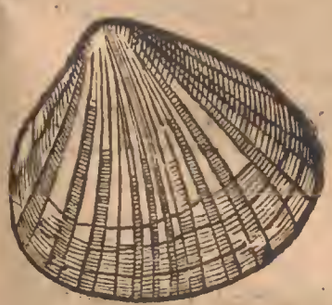

Concha fasciata nostra tertia.

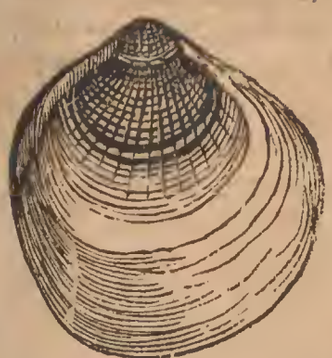

Concha fasciata nostra quarta.

Concha fasciata nostra quinta.

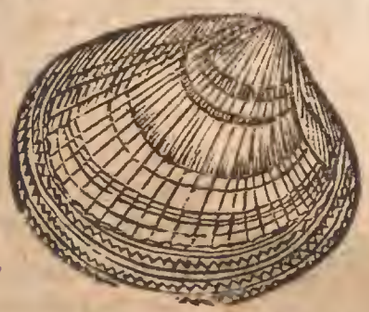

Concha fasciata nostra sexta.

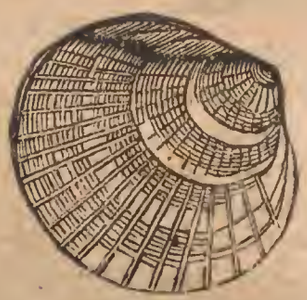

Concha fasciata nostra septima.

Concha clathrata crassâ testâ.

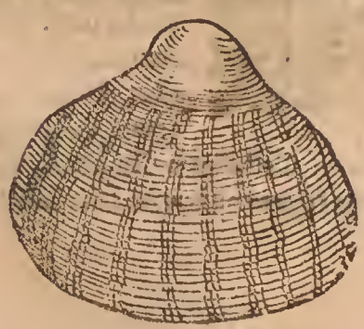

Concha clathrata crassa testa maior.

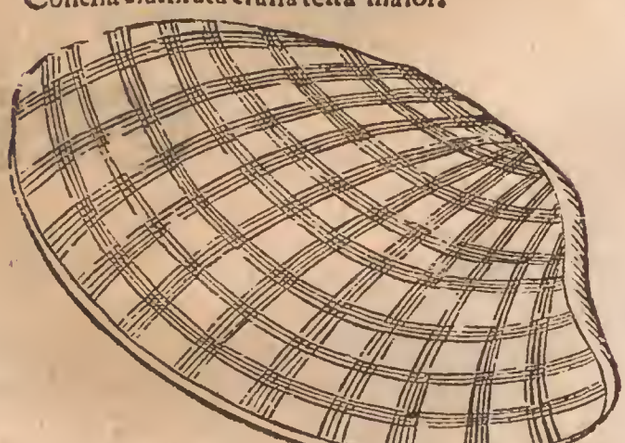

DE CONCHA CRASSÆ TESTÆ, Et Conchis varijs. Cap. LVI.

RONDELETIVS eiuscemodi Concham, quàm iam ex eo depinximus, à Galade, & chama aspera, neq; vita aut substantia differre ait sed crassitudine tantùm testarum: differunt tamen etiam ratione fasciarum, quæ in illis rariores & latiores sunt, in his plures & vnica tantùm linea constantes. Hæ præterea lineis aliquot à latere ductis distinctæ sunt, nihilominus tamen læues. Ex his vstis & in cinerem redactis Rondeletius præstantissimũ antispodium fieri scribit, quod in Spodij veri vicem commodè vsurpatur. Fieriq; ex his dentifricia & exsiccantibus admodum medicamentis vtilissimè admiscentur; fieri deniq; ex ijdem calcem. Ego huic Rondeletij figuræ quinque alias addidi, licet ferè dissimiles: crassas enim testas habent. Prior fascias habet nigras, interualla verò partim candicant, partim purpurascunt, sicut etiam lineæ quædam eodem colore decorantur. Intus tota candicat. Altera lineis per transuersum ductis, nigris: intus candida. Tertia densam admodum & opacam habet testam colore nigro in superiori & angustiori parte: cæterò subrubet & ad ferrugineum vergit. Quarta multò præ cedentibus crassior, nigra infra, candida suprà: fasciæ infrà denticulatæ sunt. Quinta secundæ quodammodo similis est. Similis verò in primis Rõdeletij iconi est musculus eiusdem, vt proprio loco videre licet, sed is testam habet tenuem & subtilem. Crassas etiam testas habent binæ istæ Conchæ nigro, albo & subrubeo variæ, vti quoque istæc clathrata, colore ferè subroseo: crassissimam verò omnium clathrata postremò colore tota ferrugineo.

DE CONCHA TENVIS TESTÆ. Cap. LVII.

TENVIS testæ Concham nominare libuit eiuscemodi Concham à testæ tenuitate ac fragilitate. Genuensibus Datteri dicuntur, fortè quod Dactylorum more inuicem hæreant. Vnde ex Mytulorum genere esse apparet. Extra colore sunt fœdo, lutulento, cinereo, intus argenti modo resplendent. Pinguntur hîc aliquot inuicem adhærentes, atque vna separatim aperta, quo modo alas auium exprimunt. Debeo hoc Conchę genus Bernardo Castelletto Genuensi, cuius viri humanitatem & indefessam studiosos iuuandi voluntatem nunquam satis laudare possum.

Concha tenuis testæ.

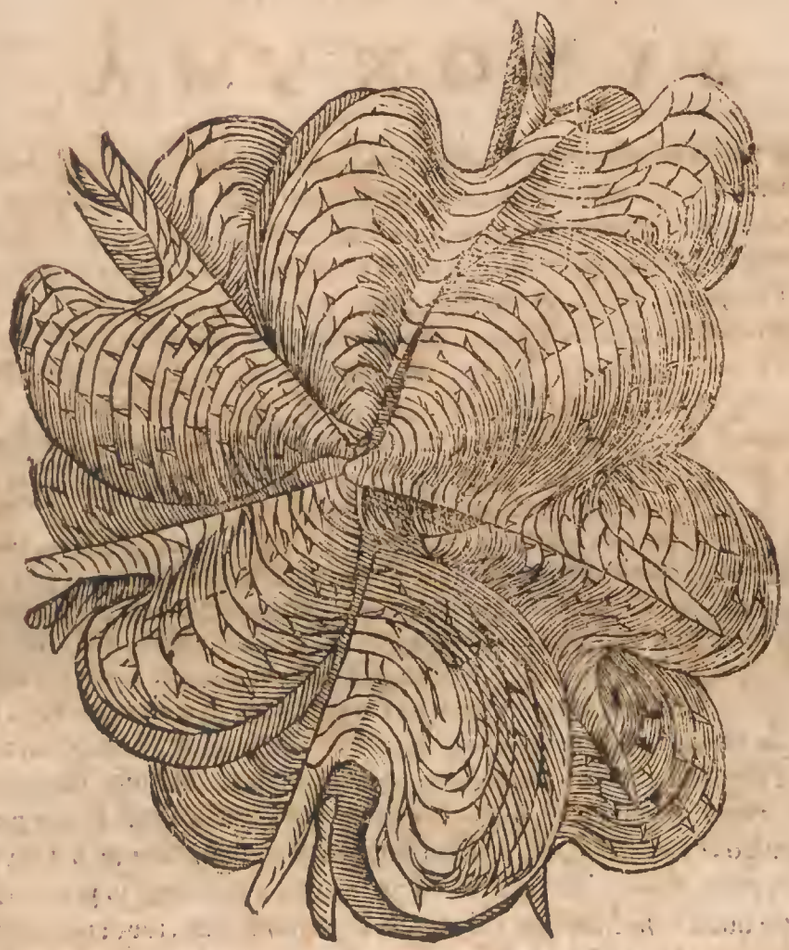

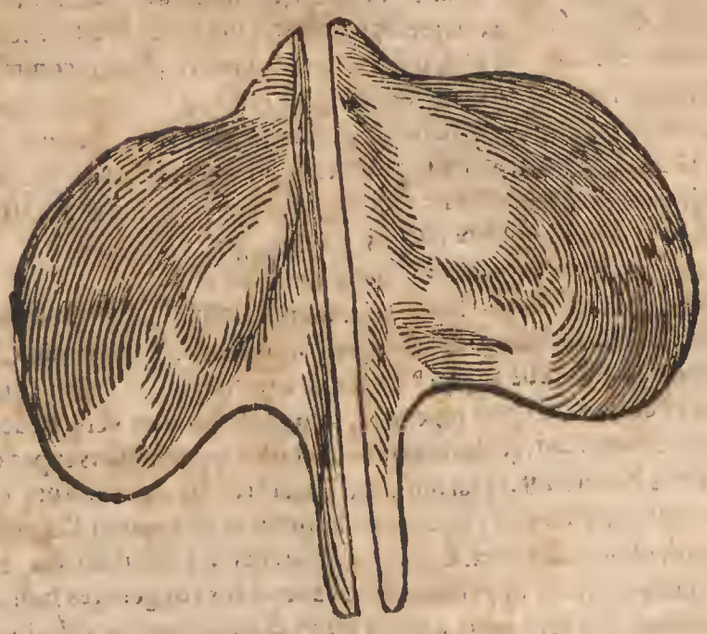

DE CHAMIS IN GENERE. Cap. LVIII.

SYNONYMA.

Χήμη Suidæ oſtrei genus eſt. Alibi verò χημὰς ab eo exponitur ὁ ἰχθὺς, id eſt, piſcis, ſed corruptum eſſe tum vocabulum, tum interpretationem arbitratur Zographus: quoniam χήμας boni authores paroxytonum ſcribunt in accuſandi caſu multitudinis, non pro piſce, ſed pro Conchis. Varino χήμη, eſt χάσμη, id eſt, oſcitatio. Plinius ſanè Conchas Margaritarum pandere ſe dixit, quadam oſſitatione. Vtrumque fieri videtur à verbo χάινειν. A χάω enim, χῶ, quod eſt χαρῶ (hoc eſt capio) fit χάινω, vt à χρῶ, χράινω ῥῶ, ῥάινω. Ab eodem verbo χῶ fit ſecundum Euſtathium etiam χήμη, τὸ ὄστρακον, ἀπὸ τῦ χεχηνέναι, vt patet (inquit) ex Athenæo. Sed videri poteſt (Zographus iudicat) Chama à verbo χῶ deriuari in vtrauis ſignificatione: hoc eſt, ſiue quoniam hiant, ſiue à capacitate. Caua quidem, & capacia omnia, hiare videntur: ſicut & caua animantium ora hiant, cùm accipere aliquid auent: & licet Conchæ omnes, tum cauæ, tum ad capiendum aptæ ſint, Chamis tamen priuatim hoc nominis contigit, fortè tanquam maiuſculis, & capacioribus. Galenus in Gloſſis, χήμιλλα χηράμιδας, τὰ κοιλοτέρας κόγχας, καὶ μείζονας: nimirum pro vaſis genere, capaciore, quàm Concha communis ſit. Cæterùm pro χηραμίδα (χηραμὸς, vel χηραμὶς, nihil quàm cauernam ſignificat) legerim ego (inquit) κεραμίδα, hoc eſt figlinam, vt Concha figlina (à figulo facta) maior intelligatur, quàm marina, & naturalis Concha, nam in eodem libro, ſic habet Galenus, κόγχλω κεραμίδα, ἐδὲν πλέον δηλοῖ τῆς κεραμίδος: hoc eſt, Concha ceramis idem, quod ceramis ſimpliciter ſonat. Sic & latinè vas figlinum, aut figlinum ſimpliciter dicas, nihil intereſt. Hæc Zographus. χημείαν interpretantur aliqui argenti, & auri præparationem, quam vulgò chymiſticam, vel alchymiſticam artem nominant: quaſi à chymis, & liquoribus quos parat, nomen hoc tulerit. Sed χημεία cum ſit habeat in prima, aliunde dicta fuerit, fortè quòd vaſis illis, quæ vulgò crucibula nominant, fundendis metallis idonea, ſubinde vtatur. Hæc enim χήμας, & χήμας κεραμίδας vocari. Latinè efferri poteſt Chama, aut Chama, aut Cheme, & diminutiuum, chamula; vt à Concha conchula. Apud Plinium compoſita videntur chamelos, chamepeloris, &c. quæ quidem Græca ſunt, & Græcis in compoſitione non vſitata, quod ſi quis ita voluerit vti, caſus obliquos etiam ex integrè inflexis componat, vt chameleon dicat, & chameleas, &c. non vt quidam recentiores chameleon, & chamæleos, ineptè. Sed omnino præſtabit diuiſis vocabulis efferre. Chama fœmininum eſt. λεῖος, ideſt, læuis; communis generis, Atticè: communiter maſculinum eſt, & fœmininum facit λεία. quare, & χήμη λεῖος, & χήμη λεία rectè dixeris. Gaza non modò Chamam teſtaceum animal hiatulam conuertit, ſed etiam chamem piſcem alicubi ſimiliter. Nos Graca vocabula retinere præſtiterit. Plinius etiam aliquando cluſiles mordaceſq; Conchas ceu mitulos vocaſſe videtur. Scribit enim in purpurarum naſſis eas inceſſe, quod Oppianus de Strombis, & chamis, ait. In exiguis naſſis inquit:

Στρόμβες συγκέλσαντες ἅμα χήμησι πίθηται.

Bellonius vulgus Gallicum in chamis nominandis, cum Italico conuenire tradit: ſiquidem noſtri, inquit, maiores chamas des flammes, minores verò des flammettes nominãt, quòd cum iure incoctę, non ſecus ac piper fauces, & os, inflammare ſoleant. Italicum vulgus maiores chamas Peuerazas, quaſi piperatas, nominat: minores verò Peueronos, quod piper haud tantoperè redoleant. (Rondeletius conchulas rugatas, quas ſuprà exhibuimus, a Venetis Piueronos dici ſcribit.) Harum enim è mari recens aductarum carnem quicunque paulò liberaliùs deguſtauerit, quendam ſaporem in eis gratum, ſed gulam prouocantem, ac piper redolentem comperiet. Cæterùm, quæ chama Latinis dicitur, eadem Latinis cappa, Gallis autem coquille appellatur. Alias autem his congeneres Itali addito cognomento cappas ſanctas, capperozolas, cappas lõgas, & huiuſmodi vocabulis nominant, de quibus eſt ſeorſim diſſerendum. Huculq; Bellonius. Et in ſequenti capite de piperata chama rurſum: Chamam piperatam Veneti Beuerazas, vel peuerazas vocant ad diſcrimen maiorum, quas Biueronos appellant. Sed ſi vel Beuerazæ, vel peuerazæ dicuntur, quòd fauces inflam-

Nominis ratio.

Pro Vaſis genere.

Concha ceramis.

χημεία.

Chamelcos, Chamepeloris.

Hiatula.

Chamæ peuerazæ vnde dictæ.

A inflamment, & piper redoleant, vt ille vult, cur est itaque, quòd pipere condiantur? hoc enim esset oleum addere igni: quamobrem ita dictas puto, quòd piper pro condimento, eis adhibeatur. Zoographus Germanicè Muscheln dici posse ait: attamen id nomen nimium patere: contrahi autem, si differentiam addamus, ita vt Conchæ propriè dictæ, cognominentur rotundæ, runde Muscheln: chamæ verò longæ, lange Muscheln. Licereque & Italos imitari, Pfeffer Muscheln: vel etymologiam Græcam, Gynmuscheln, (vel euphoniæ gratia, n in m mutando, Gym Muscheln,) nam gynen, vel ghinen nobis, inquit, hiare est, verbum (vt apparet) à Græco χάινειν desumptum. Spartianus Ostreas, & Liostreas cùm dixit in Heliogabalo, chamas tracheas, & chamas leas intellexit, inquit Hermolaus, etiamsi lithostreæ scriptum erat: id ex Athenæo sumitur, qui ait, chamas tracheas Ostrea quandoque dictitata.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

Forma.

B

SVPER Chamarũ diuersitate hæc omnia nobis reliquit Aelianus: Chamæ marinæ, & variæ, & multiplices sunt: aliæ asperæ, aliæ leues; quædam digitorum compressu confringuntur: aliæ vel saxo ægrè conteruntur. Quædam ipsarum nigerrimæ sunt, nonnullæ argentei coloris similitudinem gerere videntur, aliæ vtroque colore mixto insignes. Ac quemadmodũ earum est varium & multiplex genus, sic multas, & diuersas sedes habent. Quædã enim in littoribus dispersæ, iacent in arena, vel in limo quiescunt. nonnullæ sub algam subijciuntur, aliæ in limo commorantur: aliæ saxis tanquã mordicus adhærent. Aestiuo tempore, cùm incipit messis, in Istrico mari gregatim natant, & leuiter ferũtur, cùm ante id tempus sua sibi mole graues efferri non possent. Euri, Boreæ, & Austri idcirco fugẽtes sunt, quòd eos ventos ferre non possint. Contrà ex tranquillo mari mirifica voluptate afficiuntur, & Fauonij mollibus auris afflari gaudent: eamq; ob rem in latebras abditæ, & suis conniuentes testis, cùm à tempestatibus mare sentiunt conquiescere, & Fauonũ flare, tum relictis sedibus, ad summã maris aquam natant, & apertis testis eminent, (sic tanquam, C vel sponsæ è thalamis prodeunt, vel rosæ ad Solis radios exporrectæ ex inuolucris, seu calycibus suis erumpunt,) & quiescentes ventũ expectant placidum, ac secundum, qui si contigerit, alteram Concham substernentes, alteram erigentes, hac pro velo, illa pro naui ad nauigandum vtuntur, vt si eas procul videas, sic per tranquillum mare natantes, classem nauium existimes. Quòd si nauem ad se accedere sentiunt, aut belluæ impetum, aut valentioris piscis natatione, metu perculsæ, contractis vno impetu testis, frequentes delabuntur, & occultantur. Hæc omnia Aelianus. Athenæus quoque varias differentias ponit in tertio, Hicesius, Erasistratus (inquit) Chamarum alias dicit vocari asperas, alias regias; asperas quidem mali esse succi, pauci excrementi, facilè excerni, ipsis pro esca eos vti qui purpuras piscantur. Lauium autem præstantiæ differentias magnitudine æstimari. Et aliquanto pòst ex Diphilo: Chamarum crassiorum (χημῶν δὲ τῶν παχειῶν) quæ paruæ sunt, & tenui carne (Ostrea vocantur) stomacho gratę sunt, & excretu faciles: Crassas verò, quas & regias, & pelorias appellant multum nutriunt, difficilè excernuntur, boni sunt succi, stomacho conueniunt, præsertim magnę. Priore loco chamæ in asperas, & regias diuiduntur; videnturq; lęues pro regijs accipi. Posteriore in crassas parues, & crassas magnas, quæ cum D læuibus eædem videntur. A Plinio species hę numerantur, Chametrachea, chameleos, chamæpelorides, generis varietate distantes, & rotunditate, chamæglycymerides. Rondeletius ita distinguit; vt chamarum aliæ lęues sint, aliæ asperæ. Lęuibus chamæ pelorides, & chamęglycymerides subiungit. Quid verò chamis sic proprium, quo à Conchis quibus in multis similes sunt, distinguantur, sic inquirit idem Rondeletius. Athenæus, τῶν δὲ χημῶν μνημονεύει Ἴων ὁ Χῖος ἐν Ἐπιδημίαις, καὶ ἴσως ἔθρασαν ὠνόμασαν τὰ κογχύλια παρὰ τὸ κεχηνέναι: id est, Chamarum meminit Ion Chius in Epidemijs, quæ fortassis χήμαι à Græcis nominatæ sunt ἀπὸ τοῦ κεχηνέναι, id est, ab hiando. Id etymum secuti quidam Hiatulas latinè appellant: sed cùm eadem voce etiam channæ nuncupentur, quæ à Chamis maximè distãt, vt in priore operis nostri parte ostendimus, tutius esse puto Græca appellatione vti, Plinij exemplo, à quo chamę nominantur, & chamępelorides, & chamętracheę, atque aliæ ciusdem generis. Chamę igitur, etsi Concharum generi subsint, hoc tamen à cęteris Con-

Lib. 15. c. 12. Chamarum varietas.

Gregatim natant.

Ventos quosnã fugiant.

Cautio, & sagacitas naturæ.

Differentiæ ex Athenæo.

Differentiæ secundum Rondeletium.

Chamæ nomen à Latinis vsurpandum.

chis diſtabunt, quod ſemper hiant, & teſtas apertas habent. Quod ad formam earum attinet, cùm tanta ſit earum varietas, & tam parum certas, & diſtinctas notas nobis ſupereis veteres reliquerint, doctiſſimus Rondeletius, certi aliquid de ijs velle ſtatuere, perdifficile eſſe rectè quidem iudicauit, cæterum non erat propterea temeritatis, ac immodeſtiæ accuſandus Bellonius, quem (vt ſolet) tacitè mordet, quòd pro chamis Conchas ſpeciatim dictas vſurparit; nam & veterum quidam id fecere, vt Galenus in gloſſis, κόγχον, γλυκὺν κόγχλον, τὴν χήμαλον, dixit: idq; Varinus repetit: apud quem aliàs etiam, quemadmodum quoque apud Heſychium Conchas inuenio interpretari χήμας. Idem Rondeletius in capite de chameleia: Chamas eaſdem eſſe cum læuibus Conchis, quæ γαλαδὲς dicuntur, falſum eſſe ait, quoniam Ariſtoteles (cuius verba ſuprà citauimus) à Conchis chamas ſeiunxit. Sed Ariſtotelem aliquis dixerit (inquit Zoographus) Conchas à chamis diſtinxiſſe quidem, ſed ſpecie potiùs, quàm genere, & nihil prohibere, idem nomen tum generi toti, tum ſpeciei ſub eo vni attribui, vt inualidum hoc Rondeletij argumentum ſit. Cùm itaque vix vnam nobis notam reliquerint antiqui, qua chamas in Conchis diſtinguas, Marcellus Virgilius Græcè, & Latinè peritiſſimus in ſuis in Dioſcoridem commentarijs, ab ijs abſtinuit, earundem diſtinctiones peritioribus relinquens. In genere (inquit) minorum oſtreorum chamæ ſunt, tanta cum alijs affinitate, vt facilè in antiquis ſcriptoribus confundatur earum hiſtoria. Nihil difficilius in tota huiuſmodi rerum commentatione, quàm in appellationibus his concordem veterum hiſtoriam oſtendere. Ob id peritioribus relinquemus. Hactenus Marcellus. Quapropter minimè etiam miratur Hermolaum Rondeletius, virum optimarum rerum cognitione præſtãtem in ſuis in eundem Dioſcoridem corollarijs de oſtreis & conchylijs pauciſſima ſcripſiſſe, copia & varietate eorum, vt opinatur, deterritum. Ego à Conchis, hiantibus oris diſcerni chamas exiſtimem, cuius opinionis quoque fuiſſe videtur Andreas Matthiolus; qui ſic nobis de eiſdem ſcriptum reliquit: Quanquam chamæ inter cætera Conchyliorum genera longa deſcriptione ab Athenæo referuntur: nihilominus tamen tot huiuſmodi teſtaceorum habentur ſpecies, vt non facilè ſit eas inter ſe diſtinguere. Cæterùm præter cæteras Conchas id ſibi peculiare aſciuêre chamæ, quòd plerumque in littore hiantes inueniuntur. Idcirco eas rectè chamas dici poſſe putauerim, quæ in marinis oris, pandentes ſeſe, læui teſta contectæ reperiuntur. Harum quàmplurimas ipſe vidi in Adriatici littore. Verùm quoniam nulla alia facultate ſunt præditæ, præter eas, quibus & reliqua Concharum genera commendantur; ideo non eſt, vt plura de his dicamus. Hucuſque ille. Quemadmodum verò hient chamarum genera, in ſingularum ferè hiſtoria patebit.

Bellonius defenditur.

Hermolaus.

A Conchis oris hiantibus diſcerni Chamas.

VSVS IN CIBO.

CHAMÆ Epheſiæ commendantur ab Archeſtrato, vt & mituli (μυῖ.) ab alijs: de quibus Hiceſius: Mituli (inquit) Epheſij, & ſimiles eis ſucci bonitate, vt pectinibus præſtant, ita inferiores ſunt chamis. Athenæus aluum ſimul & vrinam ciere ſcribit è conchylijs præcipuè mitulos, oſtrea, pectines, chamas. Dioſcorides vrinæ non meminit, ſed chamarum, aliarumque conchularum in exigua aqua decoctarum vis aluum mouere ait, & cum vino aſſumi. Braſauolus chamas dicit eſſe paruas Conchas, quæ paſſim peueraz̃æ vocantur; & ex his, vel tellinis, (quæ vulgò peueracinæ) vel illis, quæ cauæ vulgo vocantur, circiter triginta in quatuor aquę vncijs ebulliri, vt ab ipſis aqua marina exeat, quę aquæ miſcetur: poſtea cùm decoctæ fuerint, ius in cyathum fundi, & optimi vini dimidio H cyatho addito, bibi: idemque ius ſolum ſine vino præſtare: atque id non ſolùm ratione ſalſedinis, vel aquæ marinæ, ſed quia concharum etiam ſubſtantia emollientem quandam naturam habet. Sic ferè ille.

Aluum, vt moueat.

DE CHAMIS IN SPETIE.

ET PRIMVM

DE LÆVI. Cap. LIX.

CHAMELEIA à testæ lævitate (inquit Rondeletius) nomen inuenit. Testa duplici constat, Conchis lævibus, quæ galades dicuntur, similis est. Ab his testarum fragilitate differt: digitorum enim compressu frangitur facilè, quod in Conchis, & pectinibus non euenit. Intus & foris cādidissimæ sunt, caro quoq; intus cādida, in qua duo foramina cernuntur: alterū os est, alterum excrementi meatus, vtrumq; sinuosum est, vt dilatari, & constringi possit, hoc ad attrahendum aquā, illud ad reijciendū excrementum. Habet & μύκωνα, vt Conchę cæteræ. Latere magis protuberante semper hiat. In arena cum tellinis capitur, qua de causa sæpius aqua pura elui debet, ad arenam expurgandam, qua expurgata dulcis est, & tenera, alioqui vix edi potest. De eisdem Bellonius sic scripsit. Omnium Concharum albissimæ sunt, quas Chameleias Græci vocauerunt: Galadæ autem Aristoteli (vt reor) dicuntur (quam opinionē reprobat Rondeletius, cuius Cōcham Galaden suprà depinximus.) Tantam magnitudinem adipiscuntur in Oceano, vt quaternorum digitorum latitudinem, senorum verò longitudinem exuperent. Quæ res multò perspicaciùs innotescet ex ijs, qui à Diuorum Iacobi, aut Michaelis persolutis votis redeuntes, testas ea qua dixi magnitudine de suis pileis appendunt. Frequentiùs Romæ, quàm in quauis alia vrbe diuenduntur cum tellinis, ac pectinibus: magnitudine quidem iuglandis, corpore ferè orbiculati glabro fragili, pellucido, rotundo, labris ac testa tenuibus, lævibus, non autem denticulatis. Facilè à calido tanguntur: quamobrem mox hiantes sua labra pandunt: quo fit vt parum diu absint à mari, quin exanimentur, lęuique illisu frangantur: suam quoq; aquam facilè amittunt, multasq; arenulas recipiunt, à quibus quod elui difficilè possunt, vulgo respuuntur: Sed recentes, & adhuc viuæ, tellinis certè posthabendæ non sunt. Indiginæ caparozas vel caparozolas vocant. Nam cappæ nomine Itali chamas intelligunt. Moueri autem à sede chamæleias, ac sedem in littore mutare, compertum habeo, quæ res ei innotescet, qui has in vase aqua oppleto immerserit, quod Veneti plerumque faciunt, vt minus exanimes seruent, nève arenis conspurcentur, aut deteriore euadant. Aetius Dioscoridem, ac Galenum secutus, chamulas vocauit. Chamarum (inquit Dioscorides) conchularumque exigua aqua decoctarum ius, aluum ciet: quæ tamen appellatio non minus patet, quam Ostreorum. Omnia enim testa contecta comprehendit: quinetiam protesta ipsa nonnunquam accipitur. Conchylia Plinius medicus lib. 5 c. 1. appellat. Nihil (inquit) ex eis, quod pingue est sumant, vt Ilices, pectines, & Conchylia. Aetius lib. 2. Minorum (inquit) erinaceorum & Conchularum, vetustorumq; gallorum iura ventrem deijciunt. Porro Conchylia quædam Herodotus in montibus Aegypti nasci, ac procreari tradit. Huc vsque Bellonius, sed iconem non exhibet. Habebis itaque hic prius chamen lævē Rondeletij. Addo ego aliquot alias species inter quas, priores candidæ sunt, ac inter eas prior quinque habet fascias, minutissimasq; alias quasdam strias. Altera diaphana est, maioresq; habet strias. Eadem in tertia magis sunt euidentes. In quarta striæ illæ non sunt transuersales, sed per longitudinem. Quæ subinde datur, colore est nigro, altera subflauo, vtraq; lineis trāsuersalibus. Aliæ quoque tres albæ sunt. Earumq; prior in summitate nonnihil possidet flauedinis, altera nonnihil coloris castanearum, tertia tota candida, ac diaphana. Addi prætetea multas alias admodum pusillas, quarum quatuor priores albæ sunt: sed aliæ crassioris testæ, aliæ tenuioris, aliæque diaphanæ, aliæ densæ. Inter quinque alias, quæ sequuntur, prima etiam albicat, & lineas habet admodū exiles eiusdem coloris; altera item alba oras habet castanei coloris, tertia lineas habet nigras: quarta Rondeletij chamam imitatur, sed minor est, & plures habet lineas: quinta castanei est coloris, cum fascijs quibusdam albis, vt icon ostendit. Quatuor aliæ, quæ insequuntur, non omnes etiam eiusdem sunt coloris. Primæ enim, & secunda flauescunt, tertia & quarta, albo nigroque variant. Postremi quaternarij duo lineas habent rectas more pectinum: duę alterę omnium postremę albę, eo modo, vt vides variant.

Descriptio.

Caro.

Os.

Excrementi meatus.

Papauer.

Vbi capiatur

Galadæ quæ.

Magnæ in Oceano.

Caparoza.

Sedem mutant.

Conchylia.

Ventrem deijciunt.

Conchylia in montibus Aegypti.

Chamælea Rondeletij.

Chamælearum albarum quatuor differentiæ.

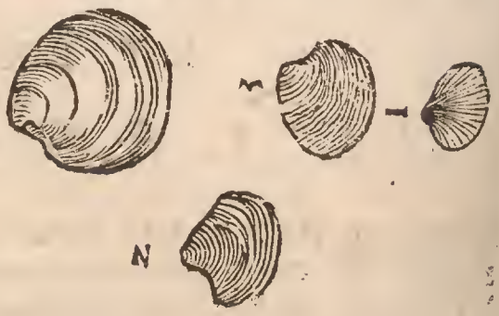

Chama nigra læuis: & altera ſubflaua.

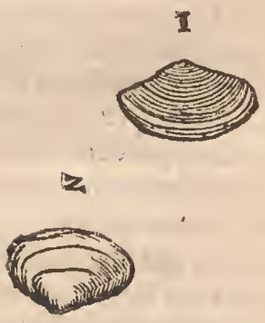

Chamulæ paruæ tres differentiæ.

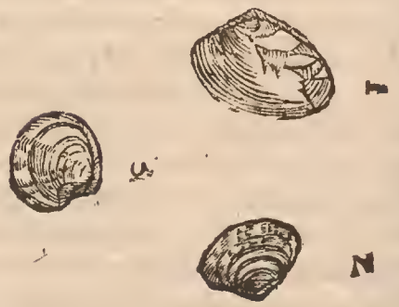

Chamulæ aliæ exiguæ.

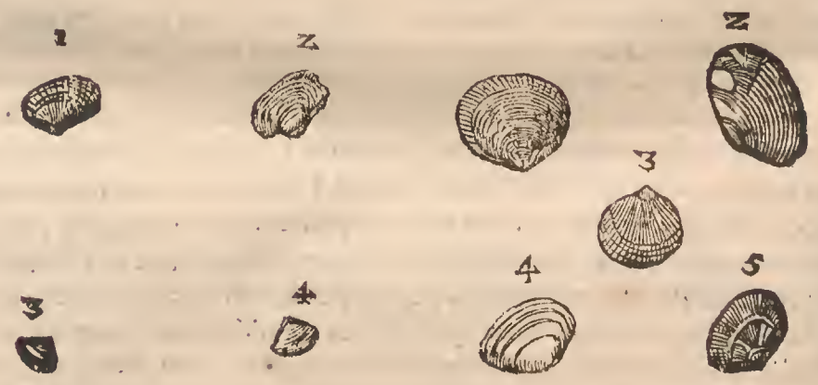

DE CHAMA PIPERATA, Bellonij. Cap. LX.

HAMAM piperatam (inquit Bellonius) Veneti Beuerazas, vel Peuerazas vocant ad discrimen maiorum, quas Biueronos appellant. Paluſtre est concharum genus in cœno degens, quod Anconitani, & Rauennates chalenam, vel chalcenam, nomine à chamula detorto vocitant. Biueroni autem dicuntur, vel quòd ob piperis saporem sitim excitent (nos hoc redarguimus suprà) vel quòd illa perpetuò bibant, neque diù sine aqua seruari possint, atque in forum allatæ, & aquæ immersæ, geminam atque oblongam exerant ligulam, vt cochleæ modo perpetuò sitientes moueri percipiantur. Supra modum fragiles habent testas, læues ac compressas, non autem vt aliæ conchæ orbiculares: verùm vsque adeo tenues, vt transpareant. Cardinibus non iunguntur inuicem infarctis, sed neruo, vt ostrea. Labra non habent crenata, sed læuia, magisque in rotunditatis ambitum circinnantur, quàm tellinæ.

Chalena, & chalcena.

Biueroni, vnde dicti.

Testæ.

Labra.

DE CHAMA NIGRA, Siue Glycymeride, eiusd. Bellonij. Cap. LXI.

EST & alia læuis Chama (inquit idem Bellonius) à cæteris hoc distans, quòd cùm læuis sit, tamen & robore testę cum aspera facilè certare potest. Cloniſſa quidem maior est, & plerunq; nigricat. Cardinibus quoq; quibus valuas coniunctas habet, à prædictis etiã differt. Præterea non ita vt prima læuis in rotũditatem turbinatur, nec vt Peloris plana est. Crenas haud ita profundas in labris habet. Quum autem Aelianus in chamis quasdam esse nigras, ac reliqua genera alba esse protulit, hancque vnicam pro maiore testæ parte nigricare videam, facilè mihi fuit conijcere, hanc Aeliani chamam esse, ac fortassis antiquorum glycimeridem. Nam & Peloride maior est, & dulcior: neque piperato gustu percipitur. Hactenus Bellonius. Cæterùm Rondeletius chamam nigram à glycymeride distinguit, & longè alias quàm Bellonius, chamas depinxit, vt iam patebit.

Chama glycymeris Bellonij.

Chama Æliani, & antiquorum glycymeris.

DE CHAMA NIGRA, Rondeletij. Cap. LXII.

ELIANVS Chamas marinas varias, & multiplices esse tradit: nam aliæ asperæ sunt, inquit, aliæ læues: & hæ quidem digitorũ compressu confringũtur, illæ verò vel ægerrimè conteruntur. Quędã ipsarũ nigerrimę sunt: nonnullæ argentei coloris similitudinem gerere videntur. Ac quemadmodum earũ est varium, & multiplex genus, sic multas & diuersas sedes habent. Ex his colligunt nonnulli (inquit Rondeletius) chamas pro Conchulis accepisse, quæ colorum varietate à sese distant, sed non rectè, vt ego quidem sentio: nam sunt vt conchulæ, ita chamæ variæ, albæ, nigræ, ex albo rubescentes, aliæ fractu faciles, aliæ difficiles. Idẽ de cochleis, & pectinibus verè dicitur. Quare ineptè fecerunt, qui Concham nigram (Bellonium taxat) pro chama nigra exhibuerunt, cùm conchæ rotundiores chamis esse soleant, neque hient; chamæ verò testa sunt longiore, qualis chama nigra, quam hîc proponimus, testis oblongis, læuibus, duris, spissisq; ac veluti marmoreis.

Chama nigra Rondeletij.

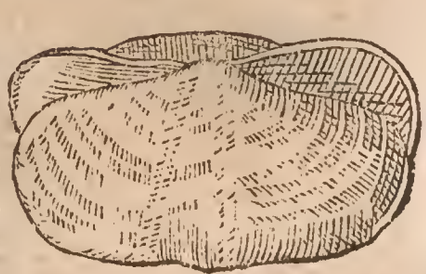

Contra Bellon.

DE CHAMA GLYCYMERIDE Eiuſdem. Cap. LXIII.

CHAMARVM generi γλυκυμερίδες accedunt, Plinij & Macrobij teſtimonijs. Chamæ glycymerides (inquit Plinius) quæ ſunt maiores, quàm pelorides. Macrobius in cœna adijciali Lentuli flaminis appoſitas fuiſſe dixit, & ne quis eaſdē eſſe pelorides, & glycymeridas exiſtimet, maiores ſcilicet chamas, legat Macrob. lib. 3. Saturnal. Ante cœuam, inquit, Echinos, oſtreas crudas quantum vellent, peloridas, Spondylos, &c. Paulò pòſt alia edulia enumerans, glycymeridas, vrticas, &c. Sunt autem glycymerides dictæ à dulcedine, vt opinor, quòd ſapore ſint dulci, minuſq; ſalſo, quàm reliquæ. Sunt qui glycyameridas vocent, quaſi ex dulci amaras. Quod ſi ita ſit, compoſitum nomen ex Græco & Latino fuerit, quam compoſitionem improbat Quintilianus. Glycymerides igitur chamæ ſunt maiores, quàm pelorides teſta oblonga, mytulorum fluuiatilium teſtæ modo, ſed duriore, & ſpiſſiore, rugoſa, nō tamen ob id aſpera, ex albo ruffeſcente, carne & ſucci bonitate peloridi ſimiles. Eaſdem eſſe puto cum ijs quas pelorides maiores Athenæus vocat. Hermolaus Barbarus conijcit apud Plinium poſt verba hæc, Chamæglycymerides, quæ ſunt maiores, quàm Pelorides, pro colycia, ſiue coryphia, legendum corycia ex Athenæo, qui ſcribit Conchas quaſdam à Macedonibus vocari κορύκους, quas Athenienſes κρειάς nominant. Sed vt apud Plinium legendum ſit, non potes corycia ad chamas glycymeridas referre: ſic enim Conchas aſperas vocari ſcripſit ex Hegeſandro Athenæus. Ἡγήσανδρος δ' ἐν ὑπομνήμασι τὰς τραχείας φησὶ κόγχας ὑπὸ τῶν Μακεδόνων κορύκους καλεῖσθαι, ὑπὸ δ' Ἀθηναίων κρειάς. Hegeſander in commentarijs, ait Conchas aſperas à Macedonibus vocari corycos, ab Athenienſibus κρειάς, id eſt, arietinas. Hæc itaque ille exhibita hac icone; cui ego binas haſce addidi multo quidem maiores, ſed cætera non multum diſſimiles, quanquam capite differre quodammodo videantur.

Etymum.

Decriptio.

Chama glycymeris Rondeletij.

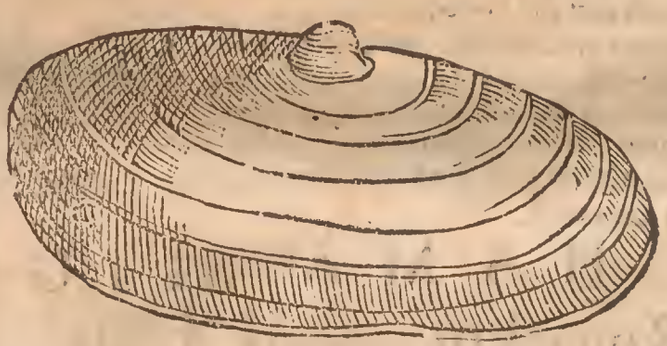

Chamæ glycymeridi ſimilis, ſeu maioris mytuli ſpecies.

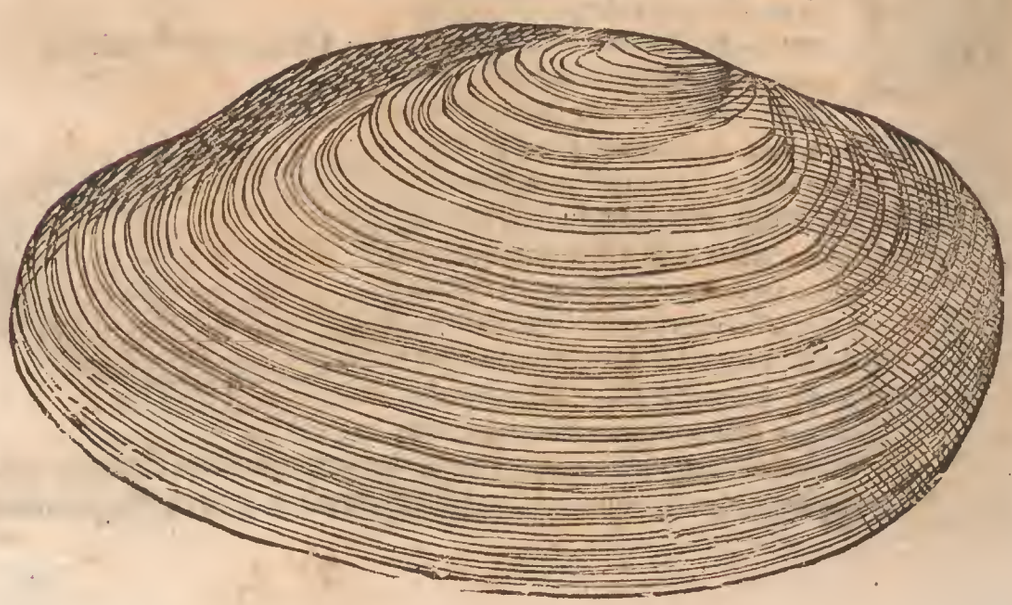

Chamæ glycymeridis alterius authoris pars caua.

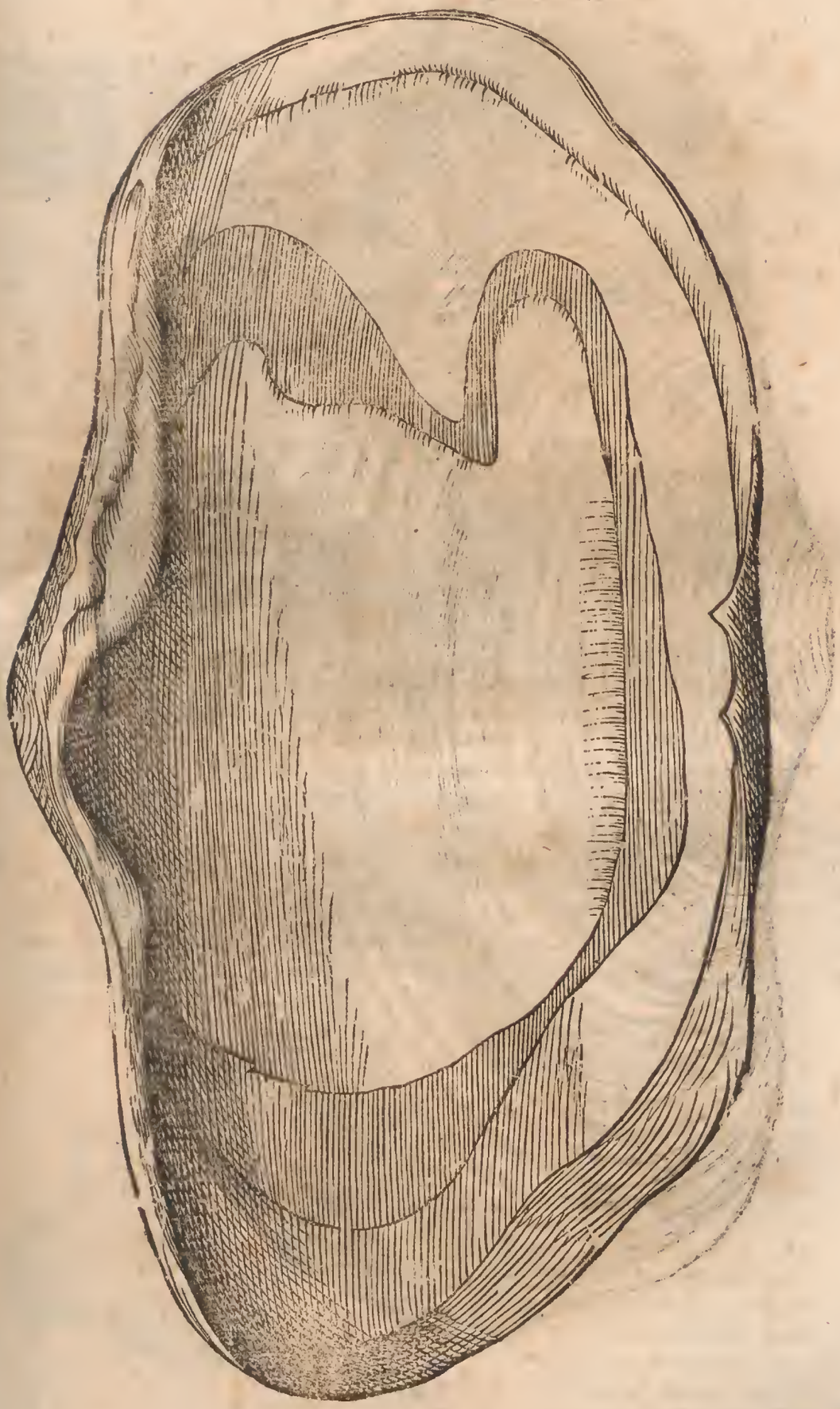

Chamæ glycymeridis alterius authoris pars conuexa.

DE CHAMA PELORIDE.
Cap. LXIV.

DE hoc Chamarum genere inter Bellonium & Rõdeletium non conuenit. Ego quæ vtrq; de eo scripsit, adferam, cùm præterea quod dicã, non habeam. Peloridas Athenæus, (inquit Rondeletius) vno loco à Chamarum genere segregasse videtur ex sententia fortasse Philylij. Αἱ δὲ πελωρίδες ὠνομάσθησαν παρὰ τὸ πέλωριον, μεῖζον γάρ ἐστι χήμης παρηλλαγμένον. Peloridas vocatę sunt à dictione πέλωριον: maiores enim sunt Chamis, & ab ijs diuersę. Ailo loco ex Diphilo pelorias Chamas crassarum speciem facit, quas & regias appellat, quæ & maiores sunt. Chamas etiam Peloridas appellat Plinius. Hos sequimur ac Chamas peloridas, siue pelorinas, à magnitudine dictas fuisse cũ veteribus existimamus, id quoq; innuit Athenæus priore loco modò citato: nã πελώριον siue πέλωρον significat τὸ μέγα καὶ τεράστιον, idest, magnum & prodigiosum. Vel dictæ sunt pelorides à Peloro Siciliæ promontorio, quòd iuxta illud pelorides optimæ reperiantur. Iulius Pollux de ciborum antiquorum præstantia verba faciens. Ἴσον δὲ ὅτι παρὰ τοῖς παλαίοις εὐδοκιμεῖ μύραινα ἐκ πορθμοῦ καὶ μύραινα ταρησία, καὶ θύννος τύριος, καὶ κεστρεὺς ἐκ σκιάθου. καὶ ἔριφος ἐκ μήλου, καὶ κόγχαι πελωρίναι, ὅθεν ἴσως καὶ νῦν καλεμένας πελωρίδες ὠνομάσθησαν. Apud veteres in pretio fuit muræna ex freto, & muræna Tartesia, placebat thynnus Tyrius; & mugil ex Shiatho, hœdus ex Melo, Conchæ etiam Pelorinæ, vnde fortè nomen adeptæ quæ nunc pelorides vocantur. Ex his apparet insignis error eorum, qui scribunt peloridas nomen habere à luto, in quo tum manibus tum retibus euerruntur: pilos enim lutum est, (sic enim scripta verba reperio) πηλὸς quidem lutum est, à quo πηλωρίδας & πηλωρίας dixisse oportuerat, nõ πελωρίδας & πελωρίας & πελωρίνας, sicuti omnes extulerunt. Præterea illud è memoria exciderat, aut fortasse ne legerant quidem quod scripsit Aristotel. Conchas, Chamas, Pectines, Vngues locis arenosis prouenire, non cænosis. Sed omissis omnibus rem ipsam depingamus. Chama peloris duabus Conchis constat, quæ nunquam ita coniungntur, quin semper hient & viuo & mortuo animante, etiam sine calidi contactu. Eæ oblongæ sunt & læues, ex albo purpurascentes, in medio connexę. Caro intus alba est, quæ etiam contracta tota testa vix capi potest, extenta longior multò est, rotũda, spissa, pudendo virili non absimilis, digiti medij crassitudine. In extremo altero foramina duo apparẽt, alterum oris est rotundum, alterum excrementi. Santones Conchæ strictæ & non hiantis speciem palourde appellant, quæ vox à peloride deducta esse videtur. Sed ea chama peloris non est, cùm magna non sit, neq; hiet. Caro peloridis dura est, ob id difficilè excernitur. Hactenus ille Palourde autem Santonum est Conchula rugata Bellonij. Estq; alia palourde à Gallis ad mare mediterraneum dicta, nimirum Cõchula varia Rondeletij, cuius chamæ peloridis hic iconem exhibuimus ab eo mutuatam: item aliam ex Bellonio, sed toto cęlo diuersam, Regias & basilicas chamas (inquit hic) Galli Pelourdes, ad Peloridarũ vocem accedẽtes dixerũt, Massilia cloniss. s, Veneti Bueronos, vel Piueronos, Genuẽles Arsellas, Hispani Armillas, Anconitani, Rauẽnates & Ariminenses Pouerazos, quasi pauperculos nominant, quòd illic nimiũ popularis pauperibusq; offerri solita sit. A luto autẽ in quo tum manibus, tũ retibus euerruntur, nomẽ habent: pilos enim lutũ est. (Hoc etymum Rondeletius reprehendit.) Alij dictas à Peloro monte Ciliciæ volunt. Differunt autem à Calcinellis, quòd turbinatiori & grandiori corpore constent. Calciuellæ enim (quæ & Beueraze dicuntur) compressiore sunt forma, testa translucida, ac multò quàm

Segregatæ à Chamis.

Vnde dictæ.

Error quorundam.

L. 5. Hist. c. 5

Descriptio.

Testa.

Caro.

Foramina oris & excrementi.

Palourde Santonum.

Caro.

Chama Peloris Rondeletij.

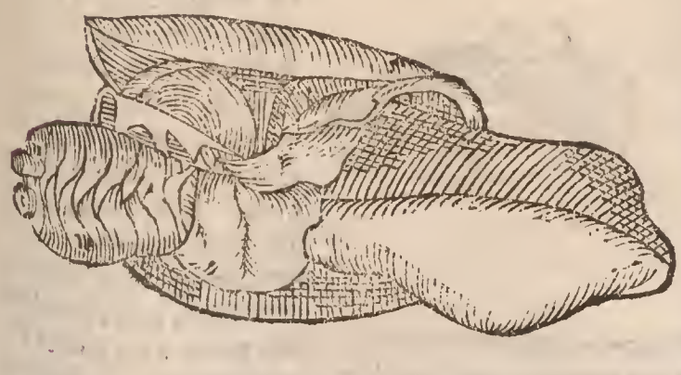

A Calcinellis, vt differant.

Chameleios

Chameleios teneriores. Media autem eſt inter aſperam & læuem conſtitutione & natura. Non enim ita horet, vt aſpera, neque ita glabreſcit vt læuis: albo præterea ac fuluo emblemate diſtinguitur: vnde caparozolam dici puto, quòd ex rubra ſubfulua ſit. Eius autem caro durior eſt, quàm læuium Tellinarum & Peuerazarum. Emollire aluum traditur. Sed & Dihilus copioſum bonumq; ſuccum gignere tradit, & ſtomacho gratum, nec facilè excerni. Sic Bellonius. Seruant autem idem nomen apud nos Rauenna delatæ, eduntur que in aqua elixæ vnà cùm petroſelino & pipere, additoq; cùm iure pane inferuntur, gratæq; quidem ſunt, ſed lutum vel arena obſtat, quominus ſapor reſpondeat. Labra earum ſunt craſſiuſcula & tam arctè connexa, vt niſi vi aperiantur, & ſæpè etiam rumpantur prius quàm os aperiant.

Copioſũ ſuccum generãt.

Coquendi modus.

Chama peloris Bellonij. Concha rugata, vulgi Pauarazzo.

DE CHAMA ASPERA. Cap. LXV.

A læui quid differat.

CHAMA trachea authore eodem Bellonio, valuas eodem modo quo læuis tornatas habet, eſtq; rotũditate penè orbiculari conſtructa: hoc tamẽ inter ſe differunt, quòd illa læui quidẽ teſta, hæc verò, aſpera claudatur, Pectinis modo ſtriata: ſed Pecten rectas habet ſtrias, illa verò tranſuerſas, crebras & profundas. Dura eſt admodum Chamarum aſperiorũ teſta, ſi cũ læuibus cõferatur. Ea enim non niſi valido ictu confringi poteſt cùm tamen aliorum ferè omnium læuium debili digitorum compreſſu aperiri poſſit. Chama

Teſta.

In arena circa littora reperitur.

Præterea trachea in arena circa littora reperitur: extremas enim iniurias ob teſtam duriorem minus reformidat. Labra haudquaquam in gyrum (vt pecten) denticulata, ſed Myturulorum more læuia habet, moueturq; vt limax, vt eius Concham nonnunquam profundiùs ſaburrantem conſpexerimus. Fortibus namque ſpondylis conſtat, quibus teſtas mouendo etiam per arenam lumbricorum more conſcendit. Quamobrem Iceſius carnem eius duriuſculam, mali ſucci, parum nutrire, facilè excerni, mariſq; ſalſuginem referre pronunciauit. Diphilus autem ſtomacho gratam eſſe tradidit: cuius ego ſententę experitus facilè aſtipulor. Hęc itaq; Bellonius appoſita hac icone. Cęterùm Rondelet. longè aliam aſperã Chamam depinxit, qualẽ ſcilicet hic quoq; expreſſam ex eo damus, additis præterea ijſdẽ quæ ſuper ea ſcripta reliquit. χήμας τραχείας (inquit) aſperæ ãteſtarum externa parte dictæ ſunt, ob lineas tranſuerſas, obliquas multas, cauas eãq; ob cauſam muſco ſæpè oppletas. Superiorum (glycymeridum) modo oblongæ ſunt, intus lęues. Carne ſunt mali ſucci, pauci nutrimenti, ad excretionem facili, qua tamen delectantur Purpuræ; vnde pro eſca vtuntur ea Purpurarum piſcatores, vt antè ex Athenæo diximus. Simillima, niſi eadem cum Bellonij icone eſt quam nos adiecimus. Cum Rondeletij verò icone quodammodo conuenit ſecunda & tertia in hac nouiſſima tabella expreſſæ: prima verò ex læuibus eſt.

Rondeletius icon.

Chama aſpera Bellonij. Chama aſpera Rondel.

DE

Concha rugata alia Bellonij, seu Chama aspera.

Chamæ striatæ species.

DE OSTREIS. Cap. LXVI.

VANTI fecerint Romani Ostrea, & in quo honore fuerint, cùm illorum res magnitudinis atque luxuriæ teneret fastigium, nonnullis hic veterum scriptorum authoritatibus demonstrabo, antequam ad synonyma, naturamque Ostreorum accedam. Fuere autem in tanta existimatione apud gulæ proceres, vt in remotissimas à mari regiones ligneis lacubus apportarentur: Brundusioque in primis in Lucrinum lacum transferebantur, quia mirificè ibi pinguescebant. Plinius author est Sergium Oratam primum omnium Ostrearum viuaria inuenisse in Baiano, ætate L. Crassi oratoris ante Marsicum bellum: nec gulæ causa, sed auaritiæ, magna vectigalia tali ex ingenio suo percepisse, vt qui primus pensiles (inquit) inuenit balineas: ita mangonizatas subinde vendendo. Cæterùm Valerius Maximus eundem Sergium luxuriæ exemplar summæ, non auaritiæ proposuit, de luxuria scribens. Caius Sergius Orata (inquit) pensilia balnea primus facere instituit: quæ impensa læuibus initijs cæpta, ad suspensa calidæ aquæ tantùm non æquora penetrauit. Idem videlicet ne gulam Neptuni arbitrio subiectam haberet, peculiaria sibi maria excogitauit, æstuarijs sibi intercipiendo fluctus, piscium que diuersos greges separatis mollibus includendo, vt nulla tam sæua tempestas incideret: qua non oneratæ mensæ varietate piscium abundarent. Aedificijs etiam spaciosis, & excelsis, deserta ad tempus ora Lucrini lacus pressit: quo recentiore vsu conchyliorum frueretur, vbi dum se publicæ aquæ cupidius immergit: Considij Publicani iudicium nactus est. In quo Lucius Crassus aduersus illum causam agens, errare amicum suum Considium, dixit; quòd putaret Oratam remotum à lacu cariturum ostreis; namque ea, si inde petere non licuisset, in tegulis repertum. Huic nimirum magis Aesopus Tragœdus in adoptionem dare filium suum, quàm bonorum suorum hæredem relinquere debuit; non solùm perditæ, sed etiam furiosæ luxuriæ iuuenem, quem constat cantu commendabiles auiculas immanibus emptas pretijs, in cæna pro ficedulis ponere: acetoque liquatos magnæ summæ vniones potionibus aspergere solitum. amplissimum patrimonium tanquam amaram aliquam sarcinam, quàm celerrimè abijcere cupientem. quorum alterius senis, alterius adolescentis sectam secuti, longiùs manum porrexerunt, neque enim vllum finitur vitium ibi, vbi oritur. Inde ab Oceani littoribus attracti pisces, inde infusæ culinis arce, censibusq; edendi atque bibendi voluptas reperta est. Hæc omnia Valerius, ex quibus non auaritiæ causa, sed luxuriæ viuaria illa fecisse Oratam discimus. quamobrem prosequamur. C. Plinius Nepos in primo doctissimarum suarum epistolarum libro easdem delicias ostrearum ostendit, nam cùm Septimium Clarum inuitasset ad cænam, & non venisset: At tu (inquit) apud nescio quem ostrea, vuluulas, echinos, Gaditana maluisti, dabis pœnas, &c. Eleganter etiam M. Tullius in epist. 107. se qui ostreis, & murœnis facilè abstinebat, à beta, & malua deceptum esse dixit: & mulier, vt Iuuenalis canit in sexta satyra.

Luxus veterum.

Viuaria Ostrearũ quis primum inuenerit.

Pensiles balnea.

Lib. 9. cã. 1.

Aesopi tragœdi filij luxuria.

A beta, & malua decepti.

Inguinis, & capitis, quæ sint discrimina nescit
Grandia, quæ medijs iam noctibus ostrea mordet.

Li. 2. Sat. 2.

Horatius quoque satyra in luxu perditos conscripta ostendens hominis sobrij, & frugalis cen-

lis cenſuram ſummi aſſentionibus eſſe probandam, luxurioſi verò prorſus abominãdam, vt cuius iudicium vnà cum corpore,& animo ita ſit oppletum crapula, & oppreſſum, vt ad veri cognitionem ſeſe nequeat erigere, dum nunc huc, nunc illuc eius ſententia in palato gratificando nutet, ait: inter cætera etiam hoc:

—— Non in caro nidore voluptas
Summa, ſed in te ipſo eſt. tu pulmentaria quære
Sudando: pinguem vitijs, albumq́; nec oſtrea,
Nec Scarus, aut poterit peregrina iuuare Lagois.

Martialis quoq, quoties oſtreorum meminit, ea ferè ſemper cum alijs cibis enumerat, qui in haud minori erant pretio,vt in primis in Ligurinum ſcribens in tertio,

Fugerit an menſas Phœbus cœnamq; Thyeſtæ
Ignoro: fugimus nos Ligurine tuam,
Illa quidem lauta eſt, dapibusq; inſtructa ſuperbis
Sed nihil omnino, te recitante, placet.
Nolo mihi ponas rhombum, mullumq; bilibrem
Nec volo boletos, oſtrea nolo: tace.

Pòſt rurſus eodem libro in Ponticum, qui cùm lata eſſet lex à Domitio, vt ſublatis ſportulis amici ad rectam cœnam vocarentur,hac lege coactus iam nõ dabat ſportulam Martiali, ſed inuitauit, appoſuitque ei viliſſimos cibos, ſibi verò optimos: vnde conqueritur poeta, ſic fraudem fieri legi, cùm non detur ſportula, dari cœnam à Pontico non meliorem ſportula,cùm tamen legem tulerit imperator,vt melius cænarent clientes,quàm olim ſolebant acceptis ſportulis: Canit itaque.

Cùm vocor ad cœnam, non tam venalis, vt ante
Cur mihi non eadem quæ tibi cœna datur?
Oſtrea tu ſumis ſtagno ſaturata Lucrino
Sumitur inciſo mytulus ore mihi.
Sunt tibi boleti, fungos ego ſumo ſuillos,
Res tibi cum rhombo eſt, at mihi cum ſparulo.
Aureus immodicis turtur te clunibus implet,
Ponitur in cauea mortua Pica mihi.
Cur ſine te cœno, cùm tecum Pontice cœnem?
Sportula quod non eſt, proſit, edamus idem.

In ſeptimo verò ſuorum etiam epigrammatum Papili munera,quia veneficus erat, ob veneni ſuſpitionem ſpernit; Ea autem erant ſumen, aper, lepus, boleti, mulli, & oſtrea, qui omnes cibi apud ganeæ ſtudioſos in ſummis habebantur honoribus, ac delicijs.

Cum Sexetani ponatur cauda lacerti
Et bene ſi cœnas, conchis inuncta tibi eſt.
Sumen, aprum, leporem, boletos, oſtrea, mullos
Mittis, habes cor nec Papile, nec genium.

Guloſi non ſunt amici. Iam verò in nono in fictos inuectus amicos atq; ollares, oſtendere volens guloſos nõ poſſe eſſe amicos,quippe qui cibos,non fidem ſectentur amicitiæ, canit,

Hunc quem cœna tibi, quem merſa parauit amicum,
Eſſe putas fidæ pectus amicitiæ?
Aprum amat, & mullos, & ſumen, & oſtrea: non te
Tam bene ſi cœnem, noſter amicus eris.

Inſuper libro duodecimo in Lentinum ſcribens,cuius gulam accuſat,vtpotè qui febricitãs H nullo genere deliciarum abſtinebat,conquerebaturq; quòd febris non diſcederet:cui poeta reſpondet eam rectè agere,cùm tam opulentum, & delicatum dominum habeat.

Quare tam multis à te Lentine diebus
Non abeat febris, quæris & vſque gemis?
Geſtatur tecum ſella, parteriq; lauatur,
Cœnat boletos, oſtrea, ſumen, aprum.
Ebria Setino ſit ſæpe, & ſæpe Falerno
Nec niſi poſt mueam Cæcuba potat aquam.
Circumfuſa roſis, & nigra recumbit amomo,
Dormit & in pluma, purpureoq; toro.
Cùm ſit tam pulchrè, tam bellè viuat apud te
Ad Dammam potiùs vis tua febris eat?

Tantoperè

A Tantoperè verò inhiabant ostreis Romani, vt Ouidius in fastis de aureo sæculo agens dixerit ceu quid admiratione dignum, *Lib. 6 fast.*

Ostreaq; in conchis tuta fuere suis.

innuenus suo tẽpore minimè tuta esse, sed placere omnibus, ac summa ab omnibus industria nullibi nõ in quocumq; tandem orbis angulo inquiri, & vbi ea negauerat natura, non enim eadem fert omnia tellus, importari solere, quod non obscurè etiam docuit Dipnosophista Athenæus, qui referente doctissimo Iouio tradidit Apicium nobilem parasitum, qui superioris (Apitij) nomine appellari promeruit, vasis summa industria fabricatis ad Traianum in mediterraneis Mesopotamiæ contra Parthos bella gerentem, recentissima ostrea detulisse. Apud eundem Athenæum alius parasitus nomine Dromeas interrogatus, in vrbe an apud Chalcidem lautius pararetur conuiuium: respondit procœmium Chalcidẽsis cænæ gratius esse toto conuiuij in vrbe apparatu. Vocabat autem (inquit Athenæus) cænæ procœmium, δεῖπνα προσίμιον, copiam & varietatem ostreorum. Eodemq; modo alius quidam apud eundem: primum, inquit, ostrea vidi, & echinos: quæ quidem procœmium sunt δείπνα χαριεντως πεπρυτανευμένα. Macrobius præterea locuples testis est ostreorum vsum B fuisse in prima Romanorum cæna: nam & hoc apud eum inuenio: Quo die Lentulus flamẽ Martialis inauguratus est, cæna hæc fuit: Ante cænam, echinos, ostreas crudas quãtum velient, peloridas, spondylos, patinam ostrearum, &c. Quàm verò Tyberij principis palato arriserint istiusmodi conchyliã, colligere licebit ex Suetonio Tranquillo, qui attestatur Tyberium Asellio Sabino sestertia ducenta donauisse pro dialogo, in quo boleti & ficedulæ, & ostreæ, & Turdi certamen induxerat. Elegantissimè Plinius ironicõs air: Ex horto plebei macellum quanto innocentiore victu? Mergi enim credo in profunda satius est, & ostreorum genera naufragia exquiri. Deniq; Iuuenalis non incongruè canebat.

Romani, vt ostreis inhiarint.

Cænæ procœmium quid Dromeæ parasito.

Lib. 3. Saturn. 13.

Tyberius vt ostreis delectaretur.

In Tyberio cap. 42.

Dignus morte perit, cænet licet ostrea centum
Gaurana, & cosmi toto mergatur aheno. *Saty. 8.*

Possim verò multa præterea ex aurhoribus classicis adferre, quæ ad ostreorum encomia pertinerent, sed quia hæc paucula satis esse posse confido, itaq; hic vela contraham.

SYNONYMA.

C

BIVALVIVM testa duriore contectorum maior pars authore Pet. Bellonio, ostreæ vel ostrea Latinis dicuntur. Sed ostrea pro genere vniuerso testaceorum sumi Rõdeletius docet, vt in superioribus, vbi de testatis in genere egimus, videre licet, vbi etiam quid Græcis sit ὄστρεον, & ὀστρεώδη, satis superque scriptum à nobis est: non ratò in primis totum genus ostracodermorum cõpleti, sic enim, vt hoc hic obiter inseramus, Suidas echinum θαλάττιον τὶ ὄστρεον esse tradit, & Hesychius ὄστρια, τὰ κογχύλια, μυακια θαλάσσια. Sicut autem Latini à testa testudinem; sic quoq; Græci ὄστρια ἀπο τῦ ὀστράκου nominauerunt: quanquam Eustathius ab ὀστέον (quod est os, quòd testa veluti ossea tegatur) abundante tho dictum cùm Varino velit. Græci nunc vulgò ἀστρίδια vocant, Psellus ostridia, interprete Valla, voce vt apparet diminutiua. Inuenio etiam apud Hesychium Τρίταδια, pro ostreo. Italis ostreghe dicuntur, Hispanis ostia de la mar. Galli vt innominatus quidam scribit. Onitres & alicubi Ittre alle calle: sed communiter testante etiam D Rondeletio Gallo Huistres vocant. Mompelienses priuatim Peires Ostres, Flandri, & alij Germani inferiores Oesters, Angli non diuersa voce Oysters. Putat Zoographus apud Belgas etiam ijterle vocabulum diminutiuum nonnunquam vsurpari: super quo nomine cum Belgam consulerem, respondebat, prorsus sibi esse incognitum, Albertus, citante Zoographo, alzum ex Auicenna interpretatur ostreum. Antiqui secundum Sylnaticum ostrea est, item Caugilen, (Caugilel verò nominat Auicenna 2. 537. videtur autem nomen corruptum à conchylijs.) item Latalus. Alibi etiam habet. Ostracorum siue conchyliorum, quædam sunt magna, quæ dicuntur Arabicè Barcòra, (hoc & Serapio habet: (quædã parua, quæ Arabicè dicuntur Sades, (Sadaf quidẽ pro limace, & pro purpura accipitur.) Alibi rursus canifis exponit ostrea: Auicenna verò alibi carufis habet. Et canifeties secundum veterem Auuicennæ glossographum, & Gaugiel est species ostraci, idem quoque Seigi interpretatur genus ostracorum, aitque esse venereum. Latini ostreum neutro genere, & ostream fœminino dicunt: Lucilius, Plinius, & Iuuenalis ostreum

Ostrea pro genere vniuerso testaceorum.

Etymon.

Astridia.

Ostrida.

Alzum.

Antiqui.

Caugilen.

Latalus.

Barcora.

dixerunt, item Varro citante Nonio; Non poſſe Oſtrea ſe Romæ præbere & echinos: Lucilius. Quid? ego ſi cerno Oſtrea, cognorim fluuium, limum ac cænam ſapere ipſum. Quo loco Nonius. Oſtrea (inquit) neutro genere. Sed idem quoq; Lucilius in fœminino genere dixit:

Oſtrea nulla fuit, non purpura, nulla peloris.

Item alij, vt Plautus in Rudente:

Echinos, Lepades, Oſtreas, Balanos captamus

Turpilius Demetrio: *Macta cooperta age in oras Oſtreas.* Et Varro: Nec Oſtrea illa magna capta quiuit palatum ſuſcitare. Afranius quoq; Oſtreas marinas dixit: Cicero in eodem genere vſus eſt. Tanquam poſſet (inquit) vel in tegulis proſeminare Oſtreas. Iſidorus verò diſtinctionem adfert hãc, vt Oſtrea in genere neutro, carnes in fœminino dicantur genere; quod ſanè vix ex ſuperioribus colligas. Qui volet tamen ita diſtinguere, poterit.

Lib. 12. c. 6. Oſtreum ab Oſtrea diſtinguitur.

GENVS. DIFFERENTIÆ. LOCVS. Forma. Deſcriptio.

Teſta. Magnitudine.

OSTREÆ multorum (inquit Bellonius) ſunt generum, tum ipſo operculo nonnullis aſperiore ac magis ſcabro, tum etiam ipſa magnitudine inter ſe diſſidentium. Grandes enim ſunt quæ pelagiæ ex Oceano Lutetiam adferuntur. Sed cùm præteſtæ nimia mole ichthyopolas prægrauare ſoleant, neq; longiùs in mediterranea loca deferri poſſint, carnoſam partem ſeiungunt, ac ſine teſtis mittere cõſueuerunt: quod raro aut nuſquam in Græcia, rariſſimè in Italia fieri ſolet. Nam quæ à Brunduſio in Lucrinum lacũ transferebantur, vt veluti dulcium aquarum gaudentes aduentu pingueſcerent, integræ cum teſtis diuendebantur. Diſcrimen autem Oſtreorum facere ſolent nationes ac littora, vbi alibi atq; alibi meliora inueniantur. Optima ſunt quæ iuxta paludes ac fluuios reperiuntur: maiora enim, dulciora, melioriosq; ſucci. Quæ verò ad littus marinum, aut inter ſaxa reperiuntur, vbi deeſt limi aut aquæ dulcis copia, praua ſunt, dura & guſtu amara, mordacia, cibo ingrata. Hucuſq; Bellonius. Rondeletius quoq; differentias ſumit à loco, à teſtarum varietate, à carnis ſubſtantia. Eſſe enim quædam, quæ in ſtagnis marinis naſcuntur, quædam in ipſo mari. Illa (inquit) λιμνόστρεα vocat Ariſtoteles, apud quem aliquoties λιμόστρεα perperã legas pro λιμνοστρεα: quæ à loco nomen habent: Λιμνη enim ſtagnum ſignificat, vnde λιμνοθάλατται marina ſtagna à Galeno dicuntur. Gaza ſemper oſtrea & oſtreas conuertit, non ſatis rectè meo quidem iuditio, cùm ſtagni oſtrea dicere debuiſſet: Hãc differentiam non omiſit Athenæus quum dicit: Τὰ δὲ ὄστρεα γεννᾶται μὲν ἐν ποταμοῖς, καὶ ἐν λιμναις, καὶ ἐν θαλάσσῃ. hoc eſt: procreantur oſtrea in fluuijs, in ſtagnis & in mari: Ariſtoteles: Τὰ δὲ λιμνόστρεα καλούμενα, ὅπου ἂν βόρβορος ᾖ, ἐν ταύτοις συνίσταται πρῶτον αὐτῶν ἡ ἀρχή. Limnoſtrea quæ vocantur, ibi primum ſui originem capiunt, vbi cænum eſt. Pluraq; ſunt loca quibus Limnoſtreorum meminit Ariſtoteles. Quæ verò pro Limnoſtreis Rondeletius depingit, ex duabus teſtis componi ait modicè cõcauis, & parum in dorſum elatis, foris inæqualibus & aſperis, & in tenues laminas facilè ſectilibus, intus læuibus, candidis. Teſtas paruas eſſe, carnem mollem, ſuauẽ, concoctu facilem: maoremq; in his quàm in alijs oſtreis, quorum teſtæ multò ampliores ſint. Huiuſmodi oſtreas eſſe in oſtijs Rhodani antiquis, ob immutatum Rhodani alueũ: vendique etiam huiuſmodi Lutetiæ ex Sequanæ oſtijs, & Burdigala. Cur verò dulciores ſint, in cauſa eſſe putat aquæ dulcis admiſtionem. Gaudent enim dulcibus aquis (inquit Plinius) & vbi plrimum influunt amnes, ideoq; pelagiæ paruæ ſunt & rariores. Illud verò (inquit idem Rondeletius) diligentiùs excutiendum eſt, maioranè ſint pelagicis Oſtrea quę in ſtagnis marinis, aquiſvè ex dulci permiſtis proueniunt. Athenæus: Oſtrea naſcuntur in fluuijs, lacubus & mari. Marina optima, quando lacus aut fluuius ex proximo influit; tunc enim fiunt boni ſucci, maiora, dulciora.

Dulci aqua gaudent. Optima vbi.

A loco.

Lib. 3. Lib. 5. Hiſt. c. 15.

Rondeletij Limnoſtrea qualia.

Oſtrea ſtagni marini Rondeletij.

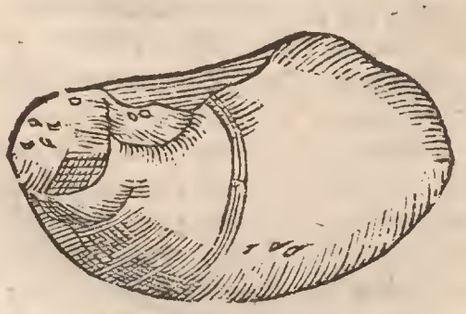

Limnoſtrea cur dulciora alijs. Lib. 32. c. 6.

Marina quãdo optima.

A

Ostrea hîc secundo loco posita, cum Rondeletij icone conuenit: altera D. Antonij Gigantis Forosempronienſis munere lectoribus communicata.

D dulciora. Quæ verò in littoribus (πρὸς ἠόσι) & saxis limi & aquæ dulcis expertibus gignuntur, parua sunt, dura, acria, (δηκτικά.) Verna quæ capiuntur æstatis principio meliora sunt, maris humore plena (πλήσιον, θαλασσίζοντα legitur Græcè, Zographus πλήρη hîc fortè oportere interpretari ait plena, pro carnosis, vegetis, succulentis, ideſt, non siccis nec duris: θαλασσίζοντα verò ad saporem pertinere, quæ mare resipiant) cum dulcedine ventriculo vtilia, aluo facilè deijciuntur. Loci igitur commoditas & alimenti copia hæc Ostrea grandiora & meliora efficit. His contraria, pelagia Ostrea, parua & rara. Plinius causam hanc reddit: Grandescunt quidem syderis ratione maximè, vt in natura aquatilium diximus. Sed priuatim circa initia æstatis multo lacte prægnantia, atque vbi sol penetrat in vada. Hæc videtur causa, quare minora in al js locis reperiantur: opacitas enim prohibet incrementum, & tristitia minus appetunt cibos. Hæc ille, & rursus: Ostrea quæ neque in stagnis, neque in fluuiorum Ostijs, sed procul ab aquis dulcibus inueniuntur, marina siue pelagia nominantur. Sunt persæpè magna, adeò vt in India pedalia sint. Quæ ex Oceano Lutetiam deferuntur, sæpè multo maiora sunt ijs quæ in nostro Mediterra-

Li. 32. c. 6.

Pelagia quæ dicantur.

Magnitudo

neo capiuntur; aliquando multa ſimul connexa, & ſupra ſe poſita. Inter hæc repunt E Scolopendræ, & vermes in canaliculis incluſi viuunt. Teſtæ foris ſordidæ & luto obductæ, ex cruſtis multis ſiue laminis conſtantes, intus læues & albæ: Caro mollis: circa eam

Oſtrea Rondel. marina. Oſtrea alia marina Zoographi.

F

fibræ multæ veluti fimbriam conſtituentes, eam aliquando ambiente purpureo crine, quæ præſtantiæ nota eſt, authore Plinio: Addunt (inquit) peritiores notam, ambiente purpureo crine fibras, eoq; argumento generoſa interpretantur, calliblephara appellantes. *Colore variant.* Noſtra pallida ſunt teſta, alibi colore differunt. Variant coloribus ait Plinius, ruſa in Hiſpania, fuſca in Illyrico, nigra & carne & teſta Circæis. Talia nonnuquam venduntur Burdigalæ, Medokina à loco vicino Medoe appellato, allata. His caput nigrum eſt, caro minus candida. Palma menſarum diù illis tributa eſt, vt ſcribit Plinius: ſunt & apud nos in pretio. Et quemadmodum diuerſorum in procreandis Oſtreis olim diuerſæ erant laudes quas proſequitur Plinius; ita noſtro æuo cupediarum amatores Oſtreorum cenſuram fa- G ciunt: ſunt enim vt Horatij verbis vtar

Oſtrea qui calleni primo deprendere morſu,

& acria à dulcibus ſtatim diſcernunt. Britannica omnibus præferunt, Santonica magis ſal *Britannica optima.* ſa & acria iudicantur. Britannicis Burdigalenſia ſuccedũt, inter quæ Medokina nigra, ſuauitate præcellunt: quemadmodum Circæa, quæ nigra ſunt, ab Horatio commendantur

Lubrica naſcentes implent conchylia lunæ,
Sed non omne mare eſt generoſæ fertile teſtæ;
Murice Baiano melior Lucrina Peloris
Oſtrea Circæis, Miſeno oriuntur echini,
Pectinibus patulis iactat ſe molle Tarentum.

Satyr. 4.

Plinij verò locus, quem citat Rondeletius in ſuum ſenſum, eſt iſte: Dicemus & de nationibus, ne fraudentur gloria ſua littora, ſed dicemus aliena lingua, quæque peritiſſima huius cenſuræ in noſtro æuo fuit. Sunt ergo Mutiani verba, quæ ſubjiciam: Cyzicena maiora Lucrinis, dulciora Britannicis, ſuauiora Edulis (Getulicis Maſſarius) acriora Lepticis, pleniora Lucenſibus, ſicciora Coryphantenis, teneriora (tenuiora, Maſſarius.) Iſtricis, candi- H diora Circeienſibus. Sed his neq; dulciora neq; teneriora eſſe vlla compertum eſt. Sic Plinius. Abydena oſtrea olim à ganeonibus celebrari ſolita memorat Clemens in Pædagogo: *Abydena Oſtrea.* Inuenioq; apud Archiſtratum: Τῆς μὲν Αἶνος ἔχει μεγάλας, ἑτέρα δ' Ἄβυδος, quod fortè Ennius poeta antiquiſſimus ſic vertit:

Mures ſunt Aeni, aſpra oſtrea plurima Abydi.

Britannica. Alibi Plinius Britannica non parum commendauit; inquiens. Nondum Britannica ſeruiebant littora, cùm (Sergius) Orata Lucrina (ſcilicet littora) nobilitabat: poſtea viſum tanti in extrema Italia petere Brunduſium Oſtreas: ac ne lis eſſet inter duos ſapores, nuper excogitatum, famem longæ aduectionis à Brunduſio compaſcere in Lucrino. Polydorus Virgilius quoque Oſtrea non alibi delicatiora, nec plura quàm in Anglia ſiue Britannia eſſe ſcribit. Lucrinus verò lacus omnium celeberrimus apud veteres *Lucrinus lacus.* eſt, quòd ibi Brunduſio alijſque locis transferebantur, quia meliora fiebant, atque pinguiſcebant:

A gueſcebant: eorumq; ibi nutritorum laudabiliora erant, quæ capiebantur, vbi dulcis admiſcetur aqua, maximeq; in dulci portu qui nunc portus Phanarius appellatur, quem intrat amnis Acheron ex Acheruſia palude profluens; vnde dicebat Martialis:

Oſtrea tu jumis ſtagno ſaturata Lucrino.

Peregrinantur.

Gaudent autem, vt ait Plinius, peregrinatione, transferriq; in ignotas regiones. Atq; ita Brunduſina in Auerno compaſta, & ſuum retinere ſuccum, & à Lucrino adoptari creduntur. Fortè etiam limoſus fuerit. Limoſa enim regio maximè idonea eſt Conchylijs, Muricibus, & Oſtreis, vt ait Columella. Eſt autem Lucrinus lacus Campaniæ (inquit Maſſarius) in ſinu Baiano contra Puteolos, propinquus, vt dixi, Auerno lacui, ita dictus à lucro propter multitudinem piſcium, qui ibi capiuntur. Apud Cumanos quoq; præſtantiſſima Oſtrea inueniri author eſt Strabo in quinto ſuæ geographiæ. Et in Helleſponto, phyco, id eſt alga nutriuntur dicente Ariſtot. Iacobus Sanazarius, neſcio ex quo cecinit:

Alga nutriri.

Oſtrea Miſeni pendentibus eruta ſaxis Mille tibi miſi:

Eglo. 2.

nam Horatius Miſeno echinos oriri dicebat. & Oſtrea Lucrina vocauit: *Non me Lucrina*

B *iuuerint Conchylia.* Ita & alij Petronius Arbiter. *—— Lucrinis*

Eruta littoribus vendunt Conchylia, cænas
Vt renouent per damna famem.

Poſt hæc inuenta fuiſſe putat Britannica Maſſarius, eaq; Iuuenali Ruputina dici ab oppido littorali. Iuuenalis verſus ſunt

Sat. 4.

—— Circeis nata forent, an
Lucrinum ad ſaxum, Ruputinoue edita fundo
Oſtrea callebat primo deprendere morſu.

Cælius Calcagninus in quinto ſuarum epiſtolarum ſuper differentijs, quæ à locis capiuntut, nõnulla hæc habet: Oſtreis ſuburbanis (circa Venetias) & Adriaticis (inquit) Bembus palmam debit, qui fortè idem de Oſtreis putauit, quod de Lupis inter duos pontes captis Romani exiſtimauerunt: quos ea ratione meliores palatoq; aptiores pronuntiarunt, quòd propinqua illuuie, quæ ex cloacis & foricis defluit, ſaginentur. Etſi non me fallat, Plinium Oſtrea neq; in luto capta, neq; in arenoſis commendaſſe. Tametſi ego in Bembi gratiam, longè diuerſum putem an in luto, an in pingui pabulo quis capta dixerit. Illic ſpurca & immunda, hîc pleniora habitioraq; efficiuntur. Adde quòd in mari nata, aquis verò dulci-

C bus educata, primo cenſu habentur. ex quo fit, vt optima iudicentur, quæ in ijs aluntut locis, quò flumina inuehuntur; qualia ſuburbana Venetæ vrbis videmus, quæ multis fluminibus alluuntur: quæ res poteſt Oſtreà reddere multò commendatiora. Hæc illa ſunt ſcilicet, quæ gloriam menſis pepererunt: quorum ſpondylus (ita carnem interiorem vocamus) plus habet calli. Hæc ſunt deniq; quæ vulgato prouerbio, viduarum cupedias appellauit antiquitas. Hæc Calcagninus. Extat & epiſtola Auſonij ſuper his Oſtreis ad Paulum, quam præterire nefas ſit:

Oſtrea nobilium cænis, ſumptuq; nepotum
Cognita, diuerſoq; maris defoſſa profundo
Aut refugis nudata vadis, aut ſcrupea ſubter
Antra, & muriceis ſcopulorum merſa lacunis
Quæ viridis muſcus, quæ decolor alga recondit.
Quæ teſtis concreta ſuis, ceu ſaxa cohærent:
Quæ mutata loco, pingui mox condita limo
Nutrit ſecretus concluſæ vliginis humor,
Enumerare iubes, vetus ò mihi Paule ſodalis
Aſſuefacte meis toculari carmine nugis.
Aggreaiar: quamuis curam non iſta ſenilem
Sollicitent, frugiq; viro dignanda putentur.
Nam mihi non ſaltare epulum, non cæna dapalis
Qualem Penelope nebulonum menſa procorum
Alcinoiq; habuit nitida cutis vncta iuuentus.
Enumerabo tamen, famam tectaſq; ſecutus,
Pro ſtudijs hominum ſemper diuerſa probantum.
Sed mihi præ cunctis dulciſſima: quæ Medullorum
Educat Oceanus, quæ Burdigalenſia nomen
Vſq; ad Cæſarias tulit admiratio menſas,
Non lauata minus noſtri quàm gloria vini.

Spondylus quia in Oſtreo.

Oſtrea ſuburbana cur meliora.

Lupi vbi meliores.

Hæc inter cunctas palmam meruere priorem
Omnibus ex longo cedentibus. iſta & opimi
Viſceris, & niuei, dulciq; tenerrima ſucco
Miſcent æquoreum tenui ſale tincta ſaporem.
Proxima ſunt quæuis, ſed longè proxima multo
Ex interuallo, quæ Maſſilienſia portu:
Quæ Narbo ad Veneris nutrit: cultuq; carentia
Helleſpontiaci, quæ protegit æquor Abydi:
Vel quæ Baianis pendent fluitantia palis:
Santonico, quæ tecta ſalo: quæ nota Genonis:
Aut Eborum miſtus pelago, quæ protegit amnis.
Vt multo iaceant algarum obducta receſſu
Aſpera, quæ teſtis, & dulcia ſarris opimæ.
Sunt & Aremorici qui laudent oſtrea ponti.
Et quæ Pictonici legit accola littoris: & quæ
Mira Caledonius nonnunquam detegit æſtus.
Accedunt, quæ fama recens, Byzantia ſubter
Littora, & inſana generata Propontidis acta
Promoti celebrata ducis de nomine, laudant.
Hæc tibi non vates, non hiſtoricus, neque toto
Orbe vagus conuiua loquor, ſed tradita multis:
Vt ſolitum: quoties dextræ inuitatio menſæ
Solicitat lenem comi ſermone Lyæum.
Hæc non per vulgum mihi cognita, perq; popinas,
Aut paraſitorum collegia Plautinorum:
Sed feſtos quia ſæpe dies partim ipſe meorum
Excolui, inq; vicem conuiua vocatus adiui.
Natalis ſi fortè fuit ſolemnis amico,
Coniugioq; dapes, aut ſacra repotia patrum
Audiui meminiq; bono laudare frequenter.

In petroſis etiam naſci.

Quemadmodum itaq; oſtrea (vt ex antè dictis videre licet) gaudent (Plinij verba ſunt) dulcibus aquis, & vbi plurimùm influunt amnes: ideoq; pelagia parua, & rara ſunt; gignũtur tamen etiam in petroſis, carentibuſq; aquarum dulcium aduentu, ſicut circa Grynium, & Myrinam. Author præterea eſt Ariſtoteles, oſtrea licet victum in humore exerceant, nec foris viuere queant, nihil tamen vel aeris, vel humoris recipere. Mirum verò quod refert (ex Athenæo) Petrus Gyllius, poſteaquã (ſicut ait Nicolaus Damaſcenus lib. 104 hiſt.) ad Apameam Phrygiæ vrbem, Mithridatici belli temporibus è motu terra diſceſſiſſet, lacus qui antè ibi nulli comparuiſſent, repentè extitiſſe, fluuioſq; & fontes nouos ex iſdem locis terræmotu excitatos fuiſſe, veteresq; multos exaruiſſe, ac nimirum plurimam aquam tum dulcem, tũ ſalſam, tametſi ab eis locis mare longè abeſſet, ex viſceribus terræ ſic emanaſſe, vt tractum vniuerſum illum tum oſtreis, tam alijs piſcibus marinis referſerint. Atq; hæc de locorum diuerſitate dicta ſunto. Altera erat differẽtia penes colorem. Plinius enim color bus variare ſcribit, nempè ruffa eſſe in Hiſpania, fuſca in Illyrico, nigra & teſta, & carne Circæis. Inuenio, & apud Aelianum, maris rubei ad Arabiam pertinentis oſtrea flammeis illuſtrari zonis, ea vt diceres varij coloris temperatione ad iridis ſimilitudinem accedere, adeo lenis perpetuo ductu æquè inter ſe diſtantibus diſtingui atq; deſcribi. Iam verò H meliorum oſtreorum notas authores has ponunt, vt Plinius: Præcipua (inquit) habentur, in quacunq; gente ſpiſſa, nec ſaliua ſua lubrica, craſſitudine potiùs ſpectanda, quàm latitudine, neque in luto capta, (etſi Veneti ea cæteris antecellere opinentur) neque in arenoſis, ſed ſolido vado, ſpondylo breui atque non carnoſo, nec fibris lacinioſo, ac tota in aluo. Addunt peritiores notam, ambiente purpureo crine fibras, eoq; argumento generoſa interpretantur, calliblephara appellantes. Ionius maximè probari tradit, quæ magnarum nauium carinis adhærent, & ab vrinatoribus de manu colliguntur. Sed Grapaldus, omnia (inquit) tunc in cibis meliora exiſtimãtur, cùm oua appellata habuerint, quæ tamen nihil ad generationem conferunt, ſed indicio ſunt melioris nutricationis, veluti pinguedo in ſanguineis, vt Ariſtoteles aſſerit. Quod ad formam oſtreorum attinet, Bellonius inter bialuium genera hoc peculiare ait eſſe oſtreæ, & pectini, vt partem habeant pronam, & ſupinam, quarum altera ſit turbinatior, ac prætumida, altera verò plana: Plinius alibi originem

Lib. 8.

Lacus ex terræmotu.

Coloris differentiæ.

Lib. 10. c. 13.

Meliorum notæ.

Calliblephara.

Lib. 3. de gener. anim.

Oſtreæ, & pectini quid peculiare.

A nem atque genituram conchæ, quæ Margaritas fert, esse ait haud multùm ostrearum conchis differentem: Alibi quoq; tethya ostreæ similia esse scripsit. Et Hegesander apud Athenæum hepatum piscem in capite duos lapides habere, colore splendoreque ostreis similes. Capita ostrearum generi nulla authore eodem Plinio: Galenus ostreis pilos esse negat, sed melius Plinius oculos carere ostreas omnes dixit. Eidem præterea ostreorum præcipua spondylo breui sunt, atque non carnoso, nec fibris lacinioso, ac tota in aluo. Perottus spondylum in ostreis dici scribit callosum illud rotundum albicans, quod intus habent in medio, à similitudine spondyli, quod nos verticulum dicimus appositum fusis, vt melius nendo vertantur: nam reliqua caro circumsperſa, lacinia dicitur. Quod ouum vocatur, Vuottonus non semper, sed vere habere ostreas asserit: moxq; procedẽte tempore minui, demũq; totum ferè aboleri. Aristoteles illud in altera tãtùm parte eis fieri voluit, idemq; esse quod echinos habere aliàs dixerat. Eodem authore ostreæ meatum habent quo excrementum secedat parte superiore. Idem Aristoteles testas ijs tribuit scabras, alibi etiam labra crassa. Et Plinius quædam filicum duritia tegi, vt ostreæ & conchæ, dixit. Cur verò dura sint, disputat aduersus Cardanum doctissimus Scaliger, cuius verba minimè præteriunda censeo.

Lapides in capite Hepati.
Capita nulla.
Lib. 2. de sem. c. 5.
Oculis carent.
Lacinia quid.
Ouum.
Excrementi exitus.
Cur dura testa tegantur.

B Ais (inquit) algam mollem: vt maris euitet impressiones, cedensq; vincat. Sic enim poliendo sunt ista tua, & aspera, & mutila. Et addis: Conchylia in imo manent, & crassa ab initio creantur. Dic igitur quare crassa ab initio facta sunt. Etenim si admittis inter tua hæc illustriora: succedanea nostra dicam. Quia cùm futura essent immota ostrea, parandum eis fuerat munimentum. Mollia igitur ipsa intus, opus habuere duritia exteriore. Ita ossa, tum alijs tum sepiæ constituta fuerunt intus ad consistendum. His extra, & ad eundem finem, & ad mollitiem tuendam. Quæ proportio etiam in multis fructibus est. Vt quibusdam interna, alijs extima sua sit duritia. Ita alijs alia adiunxit præsidia: alijs denegauit: vt pulmonibus marinis, ob vilitatem. Echinis, ne ad duriora afflictarentur, cirros pro anchoris. Lepori marino admirabilem facultatem. Is tametsi est informis, ac mollis caro: tamen nullis tempestatum agitationibus, ita superatur, vt in litus eijci possit. Quibus verò non fabricauit munitiones, ijs artem debit, qua sibi iam fabricata compararent: vt carcinadi: vacuas enim indigenis conchas, & quærit, & inuenit, & subit, & subinde mutat, si ita ei facta sit accessio corporis, vt prioribus ædibus capi nequeat: catus, & inquilinus, & œconomicus, magistra natura.

Fructuum duritia.
Echino cur cirri.
Leporis marini admirabilis facultas.

C

GENERATIO.

OSTREORVM ortus causa putredo quædam esse videtur. Etenim philosophus, qua cœnum, ibi originem earum consistere testatur: & alibi in limo cœnoso oriri scripsit. Apud quem plura de ostrearum generatione leges, circa finem libri tertij de generatione animalium, quæ omnia nos suprà citauimus, & hîc non repetimus. Plinius Aristoteli subscribens: Quæ filiceo tegmine (inquit) operiuntur, putrescente limo proueniunt, aut spuma circa nauigia diutius stante, defixosque palos, & lignum maximè. Alibi tamen in petrosis carentibusque aquarum dulcium aduentu ostrea gigni tradit. Quid mirum si ex limo nascantur, cùm sexu carere ostreas constet, cuius quoque rei testis locuples est Plinius his verbis: Sexus discrimen in eis non est: neutrum est, & ostreis genus, & cæteris adhærentibus vado, vel saxo. Et Oppianus:

In cœno nascuntur.
Sexu carent.

D *Est non distinctu semper leuis ostrea sexu*
Nos inter pisces, nec mas, nec fœmina nota.

Lib. 1. de piscib.

Ex quo Gyllius, ostrea (inquit) neq; coitu neque parente procreantur, ac nimirum omnia ex cœno nascuntur. Illorum enim neque fœmina neq; mas distinctus est, sed eiusdem naturæ sunt, atque adeo inter se similia, vt non marem à fœmina internoscere possis. Nihilominus Aristoteles alibi scripsit, ostracodermorum naturam consistere partim spontè, partim emissa à se aliqua facultate, quanquam ea sæpe spontè oriantur. Quæ tamen sententia superioribus contraria non est, fieri enim potest, vt quæ ex putri nata sint, ipsa deinde quid prolificum obtineant, licet interim non coeant, vt in hisce animalibus vsu venit: quibus scilicet ineſt humor quidam candidus: Plinius lac appellat: Grandescunt quidem syderis ratione maximè, vt in natura aquatilium diximus: sed priuatim circa initia ætatis multo lacte prægnantia atque vbi Sol penetrat in vada. Et alibi. Nuper compertum in ostrearijs humorem ostreis fœtificum lactis modo effluere. In eo itaque ineſt vis illa ex qua partim gene-

Lib. 3. de generat. ca. 11.
Lac ostreorum.

E

Byzantios ostrea serere.

generantur. Petrus Gyllius vir eruditus,& fide dignus affirmat se de viris non paucis spectatæ fidei accepisse Byzantinos ostrea serere, & eorum quasi iac seminare: Idipsum enim in aquam abiectum ad saxa ima adhæresce re, & ostrea fieri: Sic ex decocto tungorum in terram proiecto fungi enascuntur. Iam verò cur syderis ratione grandescant,& decrescant & quod id sydus sit, scire non est inconueniens: Sydus id Luna est, quæ accrescens omnia implet conchylia. Cicero. Ostreisque & conchylijs omnibus contingere, vt cùm Luna pariter crescant pariterq; decrescant. Lucilius apud Aulum Gellium,

Fungi vt nascantur.

Syderis ratione, vt grandescant.

Luna implet ostrea, & implet echines, muribus fibras.

Lib. 2. de diuinat. Li. 2. c. 41.

Plinius: Iam quidem lunari potestate ostrearum, conchyliorumque & concharum omnium corpora augeri,& rursus minui. Sic ille. In causa sunt propriæ Lunæ effectiones,quæ sunt rigare, & modico calore humectare. Luna igitur humores alit, & regit,quemadmodum Sol suo calore fœcundat omnia: quoniam omniũ vita oritur à calidi,& humidi commistione,& fouetur vtriusque temperamento. Sol masculum sydus, marisque vicem gerit: Luna, fœminæ; fæmineum enim sydus est,& molle atque nocturnum,soluit humorem, &

Lunæ solisque natura.

F

trahit, non aufert, vt ait Plinius. Sed Lunæ corpus crassius, (quia elementis vicinius) non suo lumine,non suis radijs,sed Solis luce,ac radijs perfusum,ac accensum,vires suas in inferiorem hunc orbem immittit. Quare cùm variè Solis radios excipiat,variè quoque temperatas esse eius vires,& effectiones esse necesse est Itaque ea abundè à Sole illustrata,corpora quoque humentiora sunt,& contrà. Neque id solùm in ostreorum,vel crustaceorum, aut aliorum animalium corporibus, sed etiam in nostris efficitur. Vnde prudentes chirurgi trepano caput vix aperiunt, plena Luna; quia tum cerebrum diffundi magis, & totam cranij capacitatem impleri compertum est. Idem in medulla ossium cernitur. Morbis pituitosis obnoxij, huius syderis vim sentiunt, ac vnà cum eo pituitam augeri experiuntur. Sani verò,& non animaduertentes,has atque alias leuiores immutationes non percipiunt. Addit Bellonius ostrea grandescere syderis quidem ratione,sed priuatim circa initia æstatis, vbi Sol penetrat in vada.

Chirurgi, quando trepano securius vtãtur.

SENSVS. MOTVS. VICTVS.

G

Auditũ non habere.

AVTHOR libri de anatomia viuorum,ostrea ait non habere sensum,præterquam tactum. Et Plinius tactus sensus omnibus,inquit,ineſt,etiam quibus nullus alius, nam & ostreis, & terrestribus vermibus quoque existit. Et alibi: silicea testa inclusis fatendum est nullum inesse sensum, vt ostreis. Et rursus: In marinis ostreis auditum esse non est verisimile,sed ad sonum se mergere solent, ideo & silentium in mari piscantibus. Carent præterea motu, quod meminit Aristoteles, inquiens: Non desunt complura, quæ cùm sint absoluta,mouere tamen se nequeant,vt ostreæ Quod ad victum attinet,aqua marina, & limo etiam pascũtur, quin & rore,quare ἐροσίτρεφα ostrea Oppianus dixit, id est, roscida. Scaliger vtriusq; meminit: In aëre (inquit) & aqua,quæ cibum capiant,nondum memini, nisi ostreas putemus cum alijs rore ali nihilominus, quàm limo, & aqua marina.

Rore pasci. Exerc. 197.

ANTIPATHIA.

H

Cancri hostes ostreas vt captant.

HOSTES esse ostreis cancros inuenio, & Stellas marinas. Cancri ostrearũ carnem mirè appetunt,sed ipsa præda potiri propter indumentũ testę difficulter queunt. Nam teneram carnem quodam quasi septo natura non facilè frangendo munijt, quumq; duæ concauitates accuratè sibi inuicem iunctæ ostreum ipsum complectantur, necessario chelæ cancri nihil efficere possũt. Quid ergo molitur? Quum ostreũ in locis vento non expositis cum voluptate percalescere, suasq; plicas ad radios Solis aperire videt: tum verò clanculum iniecto calculo, quominus eas rursum claudat, impedit; quodq, viribus nequit, solertia quadam perficere deprehenditur. Ea versutia est animalium, quæ neque rationis, neq; vocis vsum habent. Meminit huius quoq; versutiæ diuus Ambrosius his verbis: Cancer ostreis vescitur,sed quia ostreũ clausum,nulla vi aperiri potest,periculosumq; est,si chelam eius includat,ad argumenta confugit,& insidias noua fraude molitur. Explorat enim si quando ostreum,remotis in locis ab omni vento,contra Solis radios diptycum illud

illud suum aperiat, vt aere libero viscerum suorum voluptatem quandam capiat: & tunc clanculo calculum immittens, ostrei conclusionem impedit: sicq; aperta claustra reperiēs, tutò chelas impendit, visceraque interna depascitur. Eundem præterea dolum author de natura rerum ex Ambrosio, & Isidoro, sic recitat. Cùm testas aperit ostrea, vt clementioris auræ delicijs glorietur, cancer insidias ei repentinas prætendit, & lapidem inter eius testas proijcit, ne illas coniungere possit, & sic ostreæ carnes corrodit. Ostrea quidem in sicco iacens, iam vt in domo Conchas tenet, tempore accessionis maris. Alij ostrearum hostes sunt stellæ marinæ molli crusta intectæ, verò tam crudeliter (vt Aelianus ait) inimicæ, vt hæc ipsa exedant, & conficiant. Ratio insidiarum quas eis moliuntur, eiusmodi est. Cùm testacea suas patefaciant Conchas, cùm vel refrigeratione egent, vel vt aliquid pertinens ad victum incidat: eæ vno de suis, siue cruribus, siue radijs intra testas ostrei hiantes insito eas claudi prohibens, carne implentur.

Stellæ ostreas deuorant. Lib. 9. ca. 22.

GRYPHVS.

Γρυφώδες illud in Epistola Ausonij arithmetica ad Theonem, de ostreis ad se missis legitur:

Ant ter, vt Aeolidi mensis tenet ignicomus Sol.

Innuit, vt exponit doctissimus Iosephus Scaliger, sibi tot ostrea missa, quot menses tenet Sol, si ter tot mensibus constet annus, quot olim in Aeolide constabat. Decem enim mensium, nec amplius, annum apud Aeolas fuisse tempore Homeri veteres Græci testantur, vt & apud Romanos sub Romulo.

Mensibus decem olim constabat annus.

VSVS IN CIBIS.

BELLONIVS omnium aliorum testatorū Galeno ostream nobilissimam haberi ait, Galeniq; sentētiam à Corn. Celso comprobari, eò verò maximè, quod aluum mouere dixit. Sed Galenus in libro de boni, & vitiosi succi nutrimētis ostreorum carnem humidiorem, & tenaciorem esse docet, admodū crassi succi, & partes eorum solidiores serius ob crassitudinem concoqui, ac generare humorem crudum, crassum ac frigidum. Verum quidem est, quod Celsus aluum mouere dixerit, sed ait præterea facilè intus corrumpi. Connumerat tamen etiam ostrea inter ea, quæ stomacho apta sunt. In vniuersum (inquit Iouius) ostrea, vt ait Galenus, salsum humorem aggenerant, præsertim si cruda comedantur: propterea tentiginem in salacibus plurimùm adaugent. Platina etiam ea, quòd demortuam Venerem excitant, apud lautos, & libidinosos in pretio esse scripsit. Multum præterea ostreorum esum idem Galenus damnat in libro de attenuante victu, eumq; lenibus interdicit in quinto de tuenda sanitate, & in consilio pro puero epileptico, ostrea omnia ei cauenda præcipit. Aetius quoque Galeno præceptori subscribens, buccinas, purpuras, chamas, patellas, pectines, & omnia testa intecta, vt etiam ostrea, multum crassi succi alimentum gignere scribit. Patellas Hicesius faciliùs excerni tradit, quàm chamas: ostrea verò minus his alere, facilè regere, excerniq; promptiùs. Athenæus de ostreorum substantijs ex Mnesitheo: Mnesitheus Athenienſis (inquit) libro de cibis ait: Ostrearum, conchatum, musculorum, & similium carnem vix concoqui, ob salsum humorem, qui in ipsis inest. Quamobrem qui cruda edunt, ob salsuginem, aluum subducere, cùm verò elixantur, salsuginem suam, vel omnino, vel magna ex parte ex humore quo incoquuntur, deponere. Itaque ostreorum decoctum (inquit Rondeletius) perturbat, & citat aluum. Elixa verò eorum caro humore suo destituta, murmura excitat. assa autem, modò rectè id fiat, noxia minimè est. Etenim igne victa non perinde ac cruda concoctu difficilis est, exiccato humore, qui in ipsa inerat, quiq; solutam aluum reddebat. Alimentum humidum concoctu contumax ostreum omne præstat, nec facilè ad vrinæ excretionem. Atque ita Celso, Aetæo, & Plinio medico aluum mouere ostrea dicuntur, nam & Galenus in tertio de simpliciū medicamentorum facultatibus conchularum maris cæterorumque ostreorum succum, planè tum salsum esse, tum ventrem soluendi vim obtinere ait, quamuis eorum caro (inquit) ventrem reprimat. Additq; verum quod dicit, deprehendi, si ea quoque quo modo brassicam cēsuit, præparare non graueris. Et in tertio de facultatibus alimentorū scribit omnium

Qualē succum generent.

Venerē excitant.

Aluum mouent.

ostra-

oſtracodermorum commune eſſe, ſuccum ſalſum in ſe habere, quo venter ſubducatur: ſed ratione maioris, & minoris differre. Oſtrea enim molliſſimam omnium carnem habet: chamæ autem paruæ, ſpondyli, ſolenes, purpuræ, buccina, atque alia huiuſmodi duram. Iure igitur oſtrea, ventrem quidem magis promouent, minus alimentum corpori ſuppeditant, duriora verò concoctioni magis reſiſtunt, & magis nutriunt, & hæc quidem coquuntur, oſtrea verò non cocta eduntur. Sed quamuis, quæ hactenus diffusè ſatis ſuper horũ oſtreorum alimẽto dicta à me ſunt, ſufficere poſſint: ad feram tamen integrum caput ex Iulio Alexandrino, qui in decimoquarto de ſalubribus, capite decimotertio eleganter docet oſtrea, quod alimentum exhibeant, aut quem humorem generent; & de humoris crudi, vitrei, glutinoſi, cõpoſitiq; ex his, differentijs & natura ſic ſcribit: Iam teſtacea, quæ ὀστρακόδερμα Græci vocant, oſtreaq; in primis, aut ſola, aut maximè inter hæc eſculenta, ſalſum itidem cuncta ſuccum obtinent deijciendæ aluo idoneum. Hiatulæ autem & ſpondyli, & ſolenes, & purpuræ, & buccinæ duriore omnes, quàm oſtrea carne conſtant: idcirco minus quoque edules atq; ad vſum potiùs medicum adhibitæ interdum quoties ob praui ſucci alicuius præſentiam, qui vel ventriculum, vel tunicas eius occupet, aut aliunde etiam, maximè verò ex iecore cò confluat, aſſumptus corrumpitur in ventriculo cibus. Neq; enim duritia illa inter concoquendum promptè in corruptionem humoris, quicunq; ille fuerit, trahetur: quin ne trahantur alia, obſtabit, & humorum in totum putrefactioni reſiſtet: magis autem ſi ſecunda tertia vè elixatione, ſalſedinem humoremque omnem corrumpi facilem eductum depoſuerint, tunc concocta id genus teſtata nutribiliora, firmius in alimentum corpori elargita, fient: ſed crudi tamen plurimum quem ſic vocant, ſucci gignent interea. Nam oſtrea ipſa, vt minus alant; at ob multam carnis mollitiem elixa concoctu faciliora ſunt, ac pituitam potiùs, quàm crudum illum, quem diximus, humorem procreare ſolent: quin ipſa quidem tamen à pituitæ natura diſceſſit, ſed inſigni frigiditate, ſubſtantiaq; fuſi vitri in modum glutinoſa craſſaque. Crudus vitreuſque à noſtris: ὠμος, & ὑαλώδης Græcis dicitur, ſi modo pro eodem ducendus eſt is atque ille humor, (vitreus dico, & crudus) ac non potiùs alius atque alius. Vterq; quidem cruditate damnandus, ſed in altero lentities cum frigidate inſigni, in altero craſſities, in vtroq; autem cruditas ſit. Quæ in vnum quoq; ſæpe inter ſe conuenire poſſunt qualitates cunctæ, atque tunc humorem facient ὑαλώδη primum Praxagoræ dictum: tum deinde Philippo, ſeu potiùs Philotimo, inſecutiſq; Græcorum medicorum ætatibus crudum, craſſum, viſcidumq;: eiuſmodi prouenire corporibus in non valentiſſimo ventriculo ex ſuillæ carnis eſu, aut azymo, aut non ſale ſatis condito pane, ſubcineritioq;, atque ex caſeis inueteratis quibuſdam, & huiuſmodi multis, poſſit. Hunc χαλλώδη non minùs appellatum fuiſſe inuenio authoribus eiſdem, glutinoſum ſcilicet, ex craſſo, & glutinoſo compoſitum, qui obſtructiones maximè, ac maximas efficere ſolitus ſit, nec diſſecantibus tantùm, qua craſſus, ſed abſtergentibus præterea, qua viſcidus tenaxque, indigeat, ſicuti planè, qua crudus, maiore concoctione. Alius eſt humor, vnde epialis ſæpe febribus origo, & colicis cruciatibus: præſertim verò, ſi lentore, frigiditateque immodica ſuperet, vt ſubſtantia, ac colore vitrum referat: frigiditatis autem tantum conceperit, vt nec intra corpus, vbi calida omnia natiuo calore concaleſcunt, neque motu extra delatus potuerit, ac vel excernentibus frigidus excernatur, & tangere volentibus appareat: is ὑαλώδης propriè habebitur, ex frigidiorum eduliorum cruditatibus quandoq; collectus. Sicuti crudum propriè dicemus, frigidarum, craſſarumq; partium humorem, nec magnoperè glutinoſum: qualem nobis largitur frequẽs leguminum, vt macerati lupini, aliorumq; quorundam; ac recentis, ſed non omnis tamen generis, caſei: multorumq; præterea edulium, ipſorumquemet, de quibus nunc ſermonem inſtituimus, teſtaceorum, ſed duriore tantummodo carne præditorum, vſus. Nam oſtreorum propriè ſic vocatorum, ſiue oſtrearum malis alimentum, quia molliſſima caro, pituitam potiùs exhibuerit, illam ipſam quoq; frigidam omnino, atque etiam crudam dicendam, quando vlteriore concoctione ſanguificari poſſit: ſed bene humidum, & cum flatulento ſpiritu. Crudus, autem, quem propriè ita vocari dicebamus, humor ille, frigidus craſſuſq; eſt, ex duræ terreſtriſque ſubſtantiæ alimento, quod neq; in ventriculo, neq; in iecore deinde iuſtam concoctionem acceperit, procreatus: ſicuti vitreus item crudus, frigiditate etiam immenſa, & glutinoſitate conſtat, atq; ambobus in vnius eſculenti ſubſtantiam coeuntibus, frigidus, craſſus, glutinoſuſq; exiſtet, crudus, & ipſe meritò exiſtimatus, dictuſq; humor. Elixorum oſtreorum iure emolliri aluum diximus: quod verum eſt, profecto ita, eductoq; elixatione, ſalſuginoſo ſucco: quo facto, reddetur caro, corrumpi quidem difficilior illa, at eadem ratione confici quoq; contumacior, & qua ſiſtatur venter, præſertim teſtaceorum durioris ſubſtantiæ ſi fuerit. Nam oſtrea molliſſimæ

Cruda quoque edũtur.

Facilè concoquuntur. Pituita generant.

Humor ex quo febris epiala.

Crudus humor qui.

carnis,

A carnis, vel cruda deuorata multis concoquuntur hodie etiam: multo maxima tamen pars meliùs, salubriusq; aut elixant, aut in craticula addito aromate multo, ac salis momento, sed testis tamen suis non aulsa, leuiter torrent. Mandi ea irritādæ Veneri, & tentigini producendæ, nimis creditum hodie receptumq; est, non obscura ratione flatulentiæ, ex pituitosa materia excitatæ, saleque & calorificæ aromatum facultatis, vi, aucta adiutaq; salacitate. Hæc omnia itaque Iulius Alexandrinus: Ex quibus, sicuti quoq; ex præcedentibus, & cruda, & cocta edi solere constat. Plinius sanè cruda ostrea stomachum vnicè reficere, fastidijs mederi, ac leuiter alum mollire scribit. In pontificali cæna apponebantur teste Macrobio echini intio, & ostrea cruda. Sic & Galli, si Rōdeletio credimus, non solùm echinis, & limnostreis, sed & ostreis marinis, & lepadibus crudis vescuntur; Conchis verò striatis pectinibus non nisi coctis. Qui lautitiæ popinali student, inquit Bellonius, in testis suis super cratem additto butyro in aqua, quam continent, incoqui curant, quibus minimum piperis addunt, vt tentiginem salacem adaugeant. Nostri coqui etiam ita ferè coquunt, Platina non parum discrepat, ostrea cocta inquit, in carbonibus, atque testis exempta, frigi in oleo, & aromatibus, & agresta suffundi possunt. Olim garum addebant, quod meminit

B Martialis:

Ebria Baiano veni modo concha Lucrino
Nobile nunc sitio luxuriosa garum.

Li. 3. Saturnal.

Ostrea cruda in principio cœnæ pontificalis.

Apicius verò in ostreis (inquit) liguſticum, oui vitellum, acetum, oui liquamen, oleum & vinum: si volueris, & mel addes. Qui modo edere ea volet, Lunæ motum obseruet, hoc est ea crescente, ea edat, ea enim senescente longè sunt deteriora: quo dilucidissimè innuit Gellius in vigesimo: Ostreæ cùm appositæ fuissent, & multæ, & inuberes, macræq; essent. Luna (inquit Annianus) nunc videlicet senescit, ea re ostrea quoque sicuti alia quædam, tenuia, exuctaque sunt.

Lib. 9. cap. 6.

VSVS IN MEDICINA.

C NON solùm in cibis, sed etiam in medicina magnæ sunt ostreorū dotes. Si in Conchis suis decoquantur, vti clausa peruenerunt, mire destillationibus prodesse Plinius tradit: Marcellus verò ita vt lecta sunt, adhuc testis suis clausa in carbonibus coqui atq; ita cibo dari ei, qui narium grauedinem patitur. Idem Plinius ostrea cocta, cum mulso, tenesmo qui sine exulceratione sit, liberare voluit: quod sanè nimis latè accepit Marcellus, inquiens ostrea ex mulso, & pipere cocta, vtiliter contra tenesmum accipi. Peculiariter verò cōtra leporis marini venena ostrea aduersātur, si eidē Plinio credimus. Stomachum (inquit idem) vnicè reficiunt, fastidijs medentur. Addiditq; luxuria frigus obrutis niue summa montium, & maris ima miscens. Gariopontus hydropicis etiā ostreas dari iubet: Et Trallianus in colico affectu pisces duriore carne prēditos, & ex testaceis pectines, & ostreas. Testa verò eorum maiorem longè quàm ipsa caro vsum apud medicos habet, vsta & non vsta. Eam ficciſſimam esse Galenus in secundo de temperamentis dixit. Labiorum vlcera & omnia maligna sanans medicamentum, ex Nicolao Myrepso: Ostrea vsta tenuissimè trita insperge. Ego verò non vstis contritis vsus sum, & bene cessit. Ad procidentem sedem, ex Aetio: ostreorum testas crudas tritas, & subtilissimo cribro excussas appone. Ad

D perniones: Sextus Platonicus sepum ceruinum combustum simul cum ostrea testa minuta commixta, & factum quasi malacma imponit, & mirè sanare ait Vegetius in secundo de veterinaria, ad vulnera iumentorum ossa sepiarum, & testas etiam ostrearum in pulueriem redigi iubet, & ærei quoque vasis fuliginem pariter miscri; eaque bene tunsa si frequenter aspersoris, siccatum vulnus ducere celeriùs cicatricem. Ostreorum testa vsta author Galeno, similis est facultatis buccinorum testis, tametsi etiam subtilioris: immo vt certius veriusq; (inquit) dicam, minus crassæ. Nam terrenam duramque corporis sortita consistentiam concretionemq;, impendio omnia crassarum sunt partium, itaque accuratè ea læuigare necesse est. Cùm autem dicimus horum aliud alio esse tenuius (cùm tamē omnia crassa sint, sed alia magis alia minus:) ita accipiēdum est, vt si Vlyssem Thersite dicamus maiorem, cum tamen vterq; fuerit paruus. Cæterùm omnia id genus, vt & antea est dictum, cogendi quandam in se facultatem obtinent: per quam condensata eorum essentia, dura, terrosaq; sunt reddita; quàm vbi per vstionem depositerint, contrariam asciscunt facultatem, quam vocant digerentem. Porro si laueris ea, vsteriſq; (sic Græcus textus habet, sed

Ad destillationes.
Ad grauedinem narium.
Ad tenesmū.
Ad hydropē.
Ad labiorū vlcera.
Ad procidētem sedem.
Ad perniones.
Ad vulnera iumētorum.
Lib. 11. de simpl.

præſtat (inquit Zoographus) legere, ſi vſſeris laueriſq;: prius enim vruntur, deinde lauantur huiuſmodi medicamenta, ignea in aquam natura depoſita, ipſam efficiunt cum tenuitate excalfacientem, adeo vt & putrefaciat. Sed nonnunquam reliquum illud terrenum eſt, morſus expers: id quod maximè implendis cicatriceque claudendis vlceribus humidis eſt vtile. Igitur teſta eorum, quæ peculiariter vocantur oſtrea, combuſta vtor ad diuturnas ex fluxione, ægrèq; carne implebiles cauitates, nempe quæ fiſtuloſæ ſunt atque profundæ, eam foris cum ſuillo adipe veterato (vulgò axungiam nuncupant) circumponens. At in ſinum ipſum aliquid eorum, quæ talia carne implent, immitto: quale etiam eſt vſtum diaphanes: quod ſpecarium (lego ſpeclarium, nomine deprauato. Latini enim ſpecularem lapidem nominant: interpres Latinus in margine diuerſam lectionem aſcripſit, æs vſtum, dyphryges,) nominant. Parem in genere facultatem habent, & cæterorum oſtracodermorum teſtæ deuſtæ; maximè verò (vt dixi) oſtreorum; deinde buccinorum, & purpurarum. Itaque cinis eius generis emplaſticis miſcetur facultatibus digerentibus, & cum quouis adipe digerit. Sed quoniam vetus plus digerit, illi magis miſceri ſolet. Porro potentiùs hoc medicamen digeret, ſi acrem illi adipem quempiam miſceueris: de quibus ſuperiùs determinatum eſt. Quin & dentes ſplendidiores talium omnium cinis efficit non tantùm extergendi potentia, ſed & aſperitate ſubſtantiæ, velut & pumex, & teſta clibani. Verùm in vſu eiuſmodi non eſt neceſſe, quæ ſic vſta ſunt, admodum læuigare. At in vlceribus rebellibus præ omnibus diligenter ſunt læuiganda, ac inſpergenda. Porro excreſcentiam carnis mediocriter exterunt, comprimuntq;. Ad hæc cum ſale omnia id genus vſta dentium ſmegma reddunt efficacius, adeò vt non modò laxitatem mollitiemq; gingiuatũ deſiccet, verùm etiam vlcera putreſcentia adiuuet. Hæc omnia Galenus. Emplaſtro albo Ariabarzanio, quo Xenocrates abſceſſum iam inalteratum circa tarſum diſcuſſit, apud eundem in primo apud Galenum de compoſitione ſecundum genera, cap. 16. buccina vſta inijciuntur. Vbi Galenus: Validè (inquit) exſiccat ob buccinorum cinerem additum, non diſſimilis autem quodammodo facultas eſt, & purpuris, & oſtreis concrematis. Notum eſt autem ſine carnibus horum animalium teſtas concremari. Mox etiam cap. 18. oſtrea concremata, purpuras, buccina, & ſepiæ partem oſſeam cum ijs recenſet, quæ propoſiti emplaſtri (aduerſus vlcera cacoëthe, & deſypulota) candorem tueri poſſint. Et rurſus in primo capite libri quarti: Buccinorum teſtas concrematas, purpurarum, oſtreorum, aliorumque id genus ſi aridas vlceribus malignis, ac contumacibus inſperſeris, mirificè videbis citra mordicationem ea deſiccari. Puluis ex oſtreis: Cadmiæ, thuris, ſingulorum vncia ſemis; oſtreorũ vſtorum vncia vna ſemis: ſic ille, ſed vſum eius non explicat. videtur autẽ vtiliter inſpergi poſſe vlceribus malignis, & dyſepulotis. Galenus alibi teſtas vſtas tum buccinorum, tum purpurarum, aliorumque oſtreorum, pharmacis pilos attenuantibus adnumerat. Ex oſtreis combuſtis, & fermento medicamentum pro humore ſuppurato ab eodem in ſecundo de arte curatiua ad Glauconẽ deſcribitur. Plinius ſcribit veteri vrinæ miſceri cinerem oſtreorum aduerſus eruptiones in corpore infantium, & omnia vlcera manantia. Idem cinis ſi Marcello credimus, cũ melle impoſitus parotidas cito ſoluit. Emplaſtra (inquit Galenus) quæ ſimplices, parotidas curant, laxatoria appellata, omnibus nota ſunt. Exempla ipſorum ſunt; Emplaſtrum Mnaſeæ, & quod ex ſuccis cõſtat, & quod ex ptiſana. His adhuc mollora ſunt cerati forma, tum ex butyro, tum ex œſypo cõflata, oſtreis aut buccinis, aut purpuris vſtis additis, abipeque porcinio, ſingulis quadrantis pondere. Præſtat & hoc, butyri vnciam vnam, ceræ ſextantem, & vnciæ dimidium, oſtreorum vſtorum, quàm tenuiſſimè tritorum ſextantem: liqueſcibilia liquefacito, oſtreaq; infarcito, ac vnitis vtitor confidenter. Efficaciſſimum hoc ad parotidas. Et paulò ſuperius: Buccinis, purpuris, & oſtreis vſtis, in H. dureſcentibus, ac vetuſtis parotidibus vti oportet. Eſt enim pharmacum, quod omnem afflictionem, & acrimoniam mitigat, & diſcutit, non ſolùm ſi melle quis eorum cinerem imbuat, ſed & multò magis ſi adipẽ ſuillum inſulſum, vetuſtum & à fibris depuratum admiſceat. Citra omnem enim moleſtiam omnes inueteratas inflammationes diſcutit, etiamſi ex rheumatica affectione ſint obortæ. Idem eodẽ libro buccina marina, aut purpuras vſtas melle aut axungia exceptas imponi præcipit parotidibus, & confeſtim diſcutiendas iri aſſerit, idemq; oſtreorum teſtam vſtam, & cum melle impoſitam facere. Alibi denique vim eãdem propè teſtis purpurarum, buccinorum, & aliorum oſtreorum tribuit, oſtrei nomen generaliùs accipiens: quamobrem ſi quid remediorum in vna aliqua ſpecie omiſſum videbitur, in alterius hiſtoria requiratur. Marcellus Empiricus cinerem harum teſtarum ſi in morem ſalis pane colligatur, & voretur, ſtatim ad remouẽdam grauedinem narium proficere ſcribit: nec non cum melle illitum tenuiſſimè contritum, vuæ prodeſſe. Plinius medicus

Ad caua vlcera.

Dẽtes ſplendidos reddit.

Ad dẽtes delbandos.

Ad parotidas.

Li. 3. de cõp. ſec. loc. c. 2.

Ad narium grauedinẽ.

A dicus citante Iouio ostreorum testas ambustas dysentericis prodesse tradit. Aliud ad dysentericos ex Marcello Empirico: Succinum de ceraso syluatica exures, & de testa ostrei æquè facies, paribusque mensuris puluerem tritum, cum melite (fortè oxymelite, aut tale quid legendum) aut cum vino austero, ferro candenti calefacto, bibendum dysenterico dabis, mirè proderit. Ad coli intestini dolores ex Galeno: ostreorum testæ crematæ, & tritæ potui dentur: duarum ligularum modus sit ex calentis aquæ cyathis tribus. Rondeletius experientia comperit ex cinere, siue ex calce testarum ostreorum factam aquam lixiuam ad minuendos tumores οἰδηματοδεις pedum, & genuum plurimùm conferre. Exiccat enim, inquit, multùm digerit, & calfacit si post vstionem cinis non lauetur, lotus minùs calfacit. Cùm itaque & è testis vstulatis optima calx fiat, Bellonius cinerem ostreorum eadem cum calce facultate pollere arbitratur. Pro buccinis ostrea ad remedia assumi licere, & ex superioribus constare potest, & in tabulis ἀντιβαλλομένοις legitur.

Ad colis dolores.

Euporist. 2 48.

DE OSTREIS SYLVESTRIBVS. Cap. LXVII.

B

OSTREA (inquit Rondeletius) reperiuntur in nostro mari, quæ à vulgo Scandebec vocantur, propterea quòd sapore sunt acri: ob id delicatorum labra nimium calefaciũt, & vlcerant. nam Scandebec, idem est quod rostrum vrens. Testa constat pellucida, partibus quibusdam flauescente, alijs purpurascente, foris crinita, & crispa, intus splendida, læuissima, candidissima. Caro parua, salsa, subamara atque insuauis est: quare etiam à plebe negligitur. Hanc ostreorum speciem esse puto similem ijs, quæ tradit Plinius gigni in petrosis, carentibusquè aquarum dulcium aduentu, sicut circa Gynæum, & Myrinam, vel potiùs ostrea esse ἄγρια, quæ vocat Athenæus. Γίνεται δὲ τινα καὶ ἄγρια λεγόμενα ὄστρια. πολύτροφα δ' ἐστὶ καὶ βρωμώδη, πρασίνη δὲ ἰσυελῆ κάτα τινὶ χρῶσιν. Sunt quædam ostrea, quæ syluestria nominant, multi alimenti, sed virus olentia, & ori ingrata. Testa syluestrium ostreorum in fucis mulierum, lapidis specularis vice vsurpari potest, & exiccantibus pulueribus vtiliter admisceri. Hactenus Rondeletius.

Scandebec ostrea descriptio.

Lib. 32. cap. 6.

Lib. 3.

C

Ostrea syluestris Rondeletij.

DE OSTREA GAIDEROPODA, Bellonio appellata. Cap. LXVIII.

Etymon.

EST genus quoddam Oſtreæ vulgò cognitum in Græcia (inquit Bellonius) quam Gaideropodam vocant, quaſi pedem aſini dixeris. Cautibus adnaſcitur, non enim more Oſtrearum ſoluta in ſalo iacet, ob id in eo tantùm mari quod nunquam æſtu reciprocratur, innaſcitur. Aegæi autem maris, Helleſponti, Propontidis & ponti ora (oræ, littora) non augentur, neque decreſcunt, ſed perpetuò in eadem altitudine permanent. Nam inde aquæ deorſum ſemper delabuntur, eandem plenitudinem ſemper obtinentes. Non eſt omittenda (inquit Plinius) multorum opinio, priuſquam digrediamur à Ponto, qui maria omnia inferiora illo capite naſci, non autem Gaditano freto, exiſtimauere: haud improbabili argumento: quoniam æſtus ſemper è Ponto profluens, nunquam reciprocetur. Quanquã autem Oſtrea hæc ſcopulis hæreãt. cluſilem tamẽ & reſeratilem teſtam habẽt, & à ſaxo, niſi magna vi percutiãtur, dimoueri vix poſſunt. Quoniã verò multum profundè immerguntur, indaginæ longurios ferro muniunt, quibus ferijs ictibus valido mucrone Concham quatiunt: quam vel confringunt, vel, ſi integram deturbent, rupis partem aliquam ſecum auferunt: vix enim aliàs cederet, deinde manu ferrea eodem lõgurio indita, è maris fundo in ſublime attollũt. Quòd autem aqua per fauces Boſphori Thracij deorſum tanto impetu feratur ſignum eſt locum illũ Gaditano eſſe altiorem: nam ſi æqualis foret haud equidem tanto impetu delaberetur. Quemadmodum autem Græcorum Gaideropoda à vulgari noſtra Oſtrea ipſa forma differt, ſic etiam guſtu ingrata, dura, amara ac nauſeabunda percipitur. Huius teſta aut concha eximio naturæ artificio ſuperior inferiori infarcta eſt, vt quibuſdam veluti cardinibus annexa, nigroq; neruo in eius medio inter tubercula & ſinus coaptato vincta ac conſtricta eſſe videatur: Tubercula quoq; ſuperiora duobus acetabulis inferioribus benè correſpondent, vt & inferiora ſuperioribus, quæ in noſtra vulgari oſtrea deſunt. Proinde apertas Gaideropodas, ſi quis attentè intuebitur, in his branchias (hoc certè ridiculum eſt, nullum enim ex teſtaceis branchias habet) & ſtomachum, & reliquas partes nutritorias contemplabitur: immo etiam auriculas fungi criſpi figuram referentes, magnitudine grandioris acetabuli polypi, quæ dilatari, ac contrahi ſoleat: vmbilicum vulgus eſſe putat. Hæc oſtrea alijs carnoſior eſt, minùs tamen guſtui grata. Nam venter eius atque hepar peſſimi ſunt ſaporis. Cæterùm nulli etiam in hac cancelli, ſeu pinnoteres reperiuntur. Hæc omnia itaq; Bellonius. Rõdeletius eiuſcemodi oſtracodermi genus ſpondylum eſſe conijcit, & de eo ita ſcribit. In oſtrocodermorum generibus recenſentur à Galeno, Plinio, & alijs, ſpondyli, ab Athenæo πράχηλοι nuncupati, à Græcis hodie Gaideropa, ob magnam ſimilitudinem, quam cũ aſini vngula habent: gaidaron enim hodie aſinũ vocant. Galeni interpres σπονδύλους vertebras conuertit, ſed vtendum nomine græco cenſeo, Plinij exemplo qui aliquot locis ſpondylium vocauit, & Macrobij, quum ſpondylos inter cænæ pontificalis prima fercula numerat. Itẽ Columella cum reliquis teſtaceis ſpondylos recenſet. Spondylus duplici teſta conſtat intus caua, & læui: foris ſcabra, ad vngulæ aſini formam rotundata, latiore parte, quæ & inferior dici poteſt, tenuior eſt, & multò minus denſa, minus concaua, arcta valde & firma articulatione connexa. vtriuſq; enim teſtę binæ apophyſes ſunt, ſiue tubercula, quæ binis acetabulis viciſſim recipiunt, & recipiuntur: vinculo medio, nigro & valido cohærent. Cato interna oſtreorum carni ſimilis eſt: circa hanc

Teſta quæ.

Oſtrea Gaideropada Bellonij, ſiue Spondylus Rondeletij.

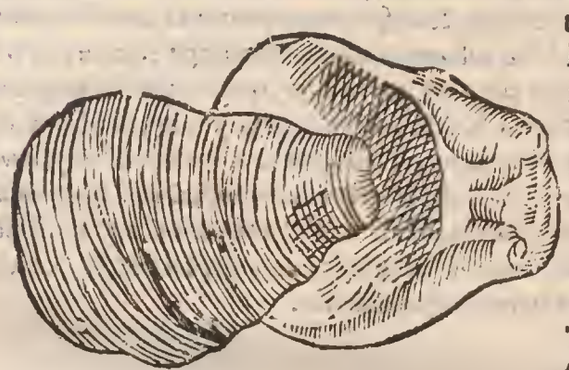

Teſta.

Caro.
Venter.
Hepar.
Spondylus.
Rondel.

Deſcriptio.

A ca hanc fimbriata est mẽbrana. Branchias spondylis falsò nonnulli tribuunt. Omnia enim ostracoderma sanguinis expertia, & exiguo calore prædita toto corpore per sensum fugiẽtes cutis meatus κατὰ διαπνοὴν respirant. (Taxat tacitè Bellonium Rondeletius, sed Aristoteles sic ea refrigerari dicit, non respirare) quemadmodum insecta authore Aristotele. Intus caro est satis multa, sed durior, virus olens, insuauis, & ingrata. Galenus libro tertio de facultatibus alimentorum inter ostracoderma, quæ duram habent carnem, recenset. Spondyli saxis adnascuntur, & ita hærent, vt non nisi malleo, aut fracta saxi parte capiãtur. In mari nostro pauci reperiuntur. Ego in saxis Fresconijs Agathensis sinus reperi, sed ij parui sunt: ita hærent, vt in littus reijciuntur. Testa crassiorũ est partium, quàm testa ostreorum. difficilius vritur, magisq; ad lapidis naturam accedit. In spondylis cancri parui reperiuntur, quemadmodum in ostreis, & mytulis marinis. Horum nullam quod sciam mentionem fecit Aristoteles. Athenæus lib. 3. τραχήλου, ἀπὸ τῆς τραχύτητος, id est, ab asperitate, mea quidem sentẽtia, appellauit. Spondylos veros à nobis exhiberi ostendit firmior in his, & magis exquisita testarum articulatio quam in vllo alio ostracodermorum genere, B à qua spondyli nomen sortiti sunt: quòd vertebarum spinæ modo firmissimè articulati sint: quæ vertebræ σπόνδυλοι à Græcis dicuntur. Hactenus ille, cum cuius spondylo maximam similitudinem gerit, qui hic à me additur: intus candidus, extra purpurascens. In secunda tabula quatuor proponuntur, colore albicante: tertia ostrea, prout sæpenumero baculis, vel alij rei adhærent ceu Zoophyta. Addidi, & aliud elegans spondyli genus prona, & supina parte depictum. Plurimis extra turberculis præditum est obtusis, ab vno latere rubicundis, ab altero inter viridem & cæruleum ambigentibus, quibus tamen rubra etiam permiscentur tubercula: summum caput, seu vertex candicat. Intus circulus satis cõspicuus colore virides cente totam ferè concham prope extremitatem ambit: dein color sequitur castanearum, dein albus & subuiridis. In medio velut vmbilicus est, vt icon indicat, ex ijsdem coloribus, addito etiam luteo constans.

Spondyli saxis adnascũtur.

Spondyli authoris.

Spondylus Rond. siue ostrea gaideropoda Bellonij, ex Rondeletio.

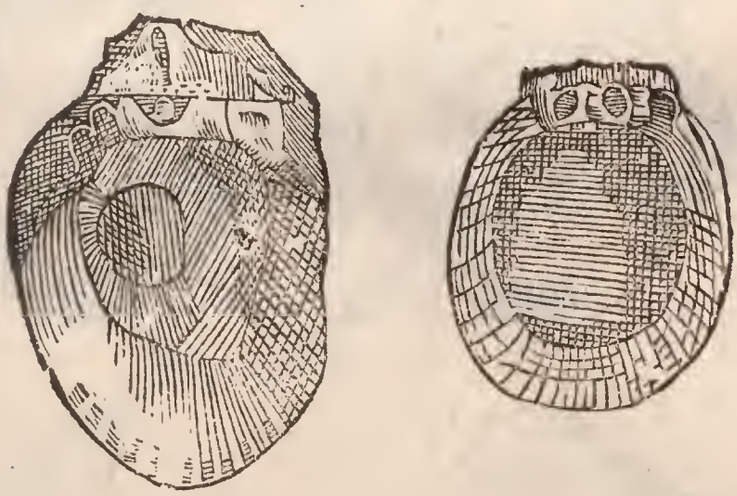

Spondylus authoris primus.

Spondylij alij.

Ostreacea annexa baculo.

Spondylus authoris vtraq; facie pictus.

DE PECTINIBVS.
Cap. LXIX.

ÆQVIVOCA.

KTείς, siue Pecten etiam dicitur, quo capilli pectuntur, & extenduntur: quod Eustathius sic Græcè nominari scribit παρὰ τὸ ἐκτείνειν τὰς τρίχας. In Dictionarijs Hesychij, & Varrini legitur, κτεὶς κτενὸς τὸ κτένιον, παρὰ τὸ ἐκτείνειν τὰς χεῖρας, ἢ τὰς τρίχας. quod manus, aut pilos extendat. Iidem Grammatici κτένας exponunt τὰς τῶν χειρῶν καρπούς, καὶ τῶν ποδῶν, καὶ τὰ σίδη. hoc est manuũ carpos, & pedum, itẽ pectus, sed Zoographus metacarpia potius, sic dici putat: ita verò dici scribunt ἀπὸ τῶν εἰς τὰς τρίχας ἐπιτηδείων κτενῶν: hoc est ab instrumentis: quæ apta sunt ad petendos pilos. Ijdem etiam sic nominari scribunt τὰς γοητικὰς πλευράς, spurias dorsi costas. Dicuntur quatuor illi dentes anteriores, qui interiecti inter duos caninos dentes naribus subsunt τομεῖς, διχασῆρες, γελασῖνοι teste Pollucc, item κτενίς hoc est occisores, ὅτι κτείνουσι ὧν λάβωσι, quia occidant, quod capiunt. Κτὶς dicitur etiam τὸ ἰφύβαιον, pubes, ἢ τὸ μόριον τὸ αἰδοῖον, aut pudendum. Latini etiam Pectinem sic vocant. Iuuenalis.

Pectinis varia significata.

Lib. 2.

Propubo.

Inguina traduntur medicis iam pectine nigro.

Κτὶς μόριόν τι τῶν κρυπτομένων τοῦ ἀνθρωπίου. σῶμά τος διὰ τὰ περὶ αὐτὸ ραβδώματα οὕτω καλούμενον, inquit Eustathius: id est, pars quædam corporis humani occulta, sic dicta à virgulis, quæ circa eam sunt. Pecten à Latinis Grammaticis exponitur musicum instrumentum, quo cytharam pulsamus. Virgilius:

Pro musico instrumẽto.

Aeneid.

—— *Iam pectine pulsat eburno.*

Græci videntur in cythara, testitudine, aut alio quopiam simili musico instrumento collum appellasse: κτένια, inquiunt, τῶν κιθαρῶν, ὑπερέχοντες αὐχῶνες λίγοντες. Statius Papinianus:

2. Achil.

—— *Nunc obuia versæ*
Pectine Amazonio modo, quo citat orbe Lacenas
Delia.

Ad quos versus hæc annotat Adrianus Turnebus: Pecten enim Amazonius videtur chorus fuisse, quo inter se pectinatim implexæ consertæque recta serie puellæ in Amazonum modum saltabant. Pecten etiam instrumentum dicitur quo pannus nuper contextus, raditur: Germani, & Belgæ à carduo vocant carden. Item quo linum, & cannabis depectitur, & purgatur. Dicitur etiam cratis dentatæ genus stylis ferreis ad colendam terram, & ad metendam segetem. Columella: si autem metendi genera complura multi falcibus verriculatis, atque ijs, vel rostratis, vel denticulatis, medium culmum secant, multi mergis, alij Pectinibus spicam ipsam legunt, idque in rara segete facilimum, in densa difficilimum est. Ouidius:

Aduers. lib. 26. c. 30.

Pecten Amazonius quid.

Pro crate dentata.

Lib. 2. c. 21.

1. de rem. am.

Temporibus certis desectas alligit herbas,
Et tunsam raro Pectine verrit humum.

A Plinio etiam dicuntur Pectines in arboribus, & earum materia per longitudinem rectæ Pectinum modo lineæ, & interualla. Græcè κτένωσις, vt dum inquit: Fagis pectines transuersis. Nam in quibus variant pectinum illorum lineæ, adijcere Plinius solet aliquid quo varietas illa possit indicari, obl quos, crispos, nodososve dicens. Germani in ligno hos veluti neruos, appellant annos. Sunt autem venæ, seu fibræ, & diuisiones in lignis pectinum modo, hoc est διαφύσεις. Intelligitur quoque non infrequenter instrumentum textorium eodem nomine, sic dictum quòd fila in telis figat. Virgilius:

κτένωσις.

Arguto coniux percurrit pectine telas.

Et Polluci πεντέκτενα (Zoographus legit πεντάκτενοι) Χιτώνισκοι παρά τινων ὧν πορφύραν ἔχοντες, πέντε κτένισιν ὑφασμένοι: id est, Tunicæ quòd oram purpuream habentes, quinque pectinibus texebatur. Apud Galenum libri de fascijs caput centesimum, & decimum inscribitur pecten, seu vinculum suspendens ad colem. Pecten Veneris herba, quoq; Plinio dicta à pectinum similitudine.

Pecten Veneris.

SYNO-

SYNONYMA.

4 Histor. c. 4.

QVOD Latinis Pecten, Græcis κτεὶς dicitur, Gazæ modò pecten, modò pectunculus, vt vbi Aristoteles ait: τῶν διθύρων τὰ μὲν ἐστιν ἀναπτυχα, οἷον οἱ κτενες: Biualuis generis pars clusilis est, vt pectũculi. Et paulò pòst: Ἔτι τὰ μὲν κινητικὰ αὐτῶν ἐστιν, οἷον κτενὲς: Itẽ aliæ se mouent, vt pectines. Sed hæc varietas, inquit Rondeletius, ambiguitatem parit: sunt enim pectines, & ab his diuersi pectunculi à Latinis dicti. Plinius manifestè pectunculos à pectinibus disiungens, videtur pectunculos pro tellinis vsurpasse, vt Hermolaus annotauit. De alijs pectunculis infrà dicemus, hæc Rondeletius. Sed Theodorus, Plinium in hac interpretatione est imitatus, qui pectinem & pectunculum pro eodẽ accepit; vt vbi sic loquitur: Lolligo etiam volitat extra aquã se efferens, quod & pectunculi faciunt, sagittæ modo, nam hoc Aristoteles περὶ κτενῶν scripsit. Idcirco dicimus Plinium pectũculum, & pectinem interdum promiscuè nominare, & interdum distinguere, pectunculosque pro tellinis accipere. Trallianus quoque κτένια diminutiuo nomine appellans, ipsos simpliciter κτένας, id est, pectines intelligere videtur. Pectunculi, inquit Zographus, vt ipsum nomen loquitur, exigui pectines sunt: quod bifariam intelligi potest, vt & pectines maiores antequam excreuerint, sic appellentur, & species peculiaris semper parua, qualem Rondeletius depinxit vna tantùm parte auritam. Pectũculos nominat Columella, item Nonius Marcellus inter ea, quibus similitudo nomen fecit. κτένες pisces dicuntur ab interprete Nicandri pisces marini ob similitudinẽ manuum, & pedum. Porta Neapolitanus pectinem sic dici voluit à figura pubis, cùm potiùs verisimile sit ab huius testati figura pectinem fuisse nuncupatum. Pectinum genus, inquit Gyllius, striatum, id est, pectinatim diuisum, à rugis illis, siue imbricatutis nuncupatur. Lenguados vulgò in Hispania dici testis est Alphonsus Tostatus. Germani, inquit Zographus Conchas biualues omnes generali vocabulo vocant Muschelen, & Moschlen: vt pectines, Chamæ, &c. Pectines verò priuatim D. Iacobi Conchas. Iacobs Muschlen. Angli verò Muscels peculiariter nominant Conchulas illas quas Bellonius mytulos: Pectinem autem à Scalope, Scalop. Magno in errore versatur Albertus, & recentiores, qui pectines pro passeribus (id est, planis piscibus illis quos vulgus Germanorum plateſſas nuncupat) accipiunt. Pectinum generis, ait Gyllius, quidam arbitrantur eas esse, quas vulgò appellant Conchas S. Iacobi, sed aliæ Oceani littoribus Gallicis cognitæ habentur. Piscatores Massilienses pectines vocant Larges Coquilles, alij Coquilles de saint Iaques. Itali Cappe sante. Reliqua synonyma cuiq; generi propria mox in descriptione adferam.

Pecten à pectunculo differt.

Gaza defenditur.

Pectunculi qui.

Pectinis etymologia.

Lenguados.

Alberti error.

GENVS. DIFFERENTIA.

Descriptio.

Histo. 4. c. 7.

SVNT autem pectines biualues, & clusiles teste Aristotele, seque cõcludendo tuentur. Pectinatim eis diuisæ testæ sunt. Reserratiles item sunt: Nam ab altero latere nodo ligantur. κτεὶς, inquit, Athenæus ex Aristotele, τραχυέστρακος, ῥαβδωτός. Ouum dictum altera tantũmodo parte eis fit. Massarius Conchas esse striatas scribit, testis biualuibus, altera tamen tumida, altera plana, binisque auriculis angularibus. Qualis sit pecten, inquit Rondeletius, ex nullo melius quàm ex Athenæo cognoscemus, quo loco ostreum (Berberi) in quo nascuntur Margaritæ pectini confert. Ἐοικὲ δὲ μάλιστα μὲν τὸ Ὀστρεῖον ὄψις παραπλήσια τῷ κτενί: ἔστι δὲ διαλυπτικὰ δὲ, ἀλλὰ λεῖον τὸ Ὀστρακον ἔχει, καὶ δασὺ: ἔδεται ὠτα ἔχει δύο, ὥσπερ ὁ κτεὶς, ἀλλὰ ἕν. Ostreum aspectu pectini simile est: testa non cærulata, sed læuis est, & spissa: neque vtrinq; aurita est pectinum modo, sed altera tantùm parte. Ex his liquet pectinem duabus constare Conchis striatis, vtraque parte auritum esse, quod non huic tantùm competit, vt peculiariter auritum pectinem nominare oporteat (quod Bellonius facit) sed alteri etiam pectini, & pectunculo. Plura enumerantur pectinum genera, quàm duo, aut tria, quæ partim magnitudine, partim colore figuraq; variant. Sunt enim ruffi, candidi, varij, item candidi atque lati à Xenocrate commemorati. Pectines

Lib. 3.

Genera.

Anes quidam, inquit Aristoteles, magni sunt, quibus altera valuularũ latior veluti tegmen superposita est. Sunt item qui vtraq; parte auriti sunt, vt pectunculi, alij vnica, quidã nulla, si Bellonio picturæ credendum sit, qui pectunculum suum, sine auriculis depinxit: capite testæ ita se eolligente, vt in Tellenis, & Chamis; eam omisimus. Cæterùm, vt ab ijs, qui vtraque parte auriti sunt, incipiam, sciendum est quosdam vtramque aurem æquali habere magnitudine, vt priores duo quorum iconem Rondeletius exhibuit, & alij si qui sunt quos nos depictos subiungemus, inter quos etiam quidam aures minores habent, quàm caput testæ, quidã tam magnas, vt ab vna aure ad alteram ducta linea caput testæ nõ tangat, sed potiùs emineant aures: alij rursus vna aure minores, & veluti mutyli. Pectinem priorem suum sic describit Rondeletius. Testa vtraq; primùm strictior, qua parte aurita est, deinde amplificata in orbem circumagitur: altera modicè caua, & in dorsum elata, altera plana, veluti alterius operculum. Vinculo nigro, & neruoso colligatæ sunt Vtraque striata est, à strictiori parte striaturæ incipientes ad imũ marginem deductæ sunt, sed ita vt in eo striæ, siue exochæ magis promineant, quàm strigiles, siue canaliculi: quibus fit vt pectinis testa laciniata sit, & hac parte firmiter cohærens. Præterea striæ, siue exochæ lineis à summo ad imum ductis ornatæ sunt, quæ duabus tribusve alijs intersecantur à latere ad latus ductis versus strictiorem partem. Intus carnis multum est; quæ circa medium etiam carnosum, longum, tenerum alligata apparet. Inest in carne particula luteum ouorum colorem referens. Spectanur, μήκων, & os tubæ modo factum, atq; intestinum tenue luto plenum. Tota caro in ambitu membranam habet veluti fimbriam versicolorem, ex qua fila multa, & tenuia dependent. Alter autem Rondeletij pecten idem cum superiori fortassis cuidam minus diligenti inspectori videbitur; sed re vera differt: idcirco eius iconem hic apponimus. Nam latiores, & ampliores aures habet, estque toto corpore longiore strictoreque, quàm superior. Præterea hic testam vtramq; pectunculorum Burdegalensium modo concauam habet, superior alteram duntaxat concauam, alteram planam. Postremo hic Concharum quarundam rugosarum ritu rugas, siue strias, & exochas simplices habet, prior verò singulas ternis, & quaternis lineis à summo ad imum ductis ornatas. Hunc pectinem Itali Romiam vocant, quod qui è Compostella redeunt (quos etiam Romios lingua nostra vocamus) pectines eiusmodi multos pileis affixos gestant. De pectine aurito, quem simpliciter pectinem vocauit Rondeletius hæc Bellonius: In Concharum genere. (Nam pectines Concharum generi attribuit Plinius) solùm pectinem altera parte planum agnoscimus: cuius parte superiore testa tumida, binis vt plurimùm auriculis insignita, emergit: atq; ita striata quemadmodum testudines rugis imbricatæ, quæ Nichia dicuntur. Pectines in biualuium genere, post pinnam maioribus Cõchis prediti sunt: quas habent scabras, reseratiles, & clusiles, nullis cardinibus pixidatim infarctis coniũctas, sed neruo tantùm nigro, (vt in Ostreis videmus) obfirmatas. Parte plana tanquã prona solo accubãt: supina enim tumida aures vtrimq; habet, per quas exerere linguam Aristoteles tradit. Hæc ille. Nos his aliquot sequentibus tabulis auritorum vtraq; parte pectinum quotcunq; vnquam obtinere contigit, imagines exhibemus. Primo igitur loco ponitur pecten priori Rondeletij similis, (cuius idcirco imaginem omisimus) primum apertus cum animali, mox eius testa; quæ ferruginei diluti est coloris, fasciisq; ferrugineis. Ex eodem genere est, qui hunc sequitur; minor tamen, versicolor, nempe albo fusco viridi præsertim in fascijs, & auriculis, & purpurascente colore variegatus, & qui tertius est, cum animali, & eius testa, colore est castaneo. In secunda tabula priori numero notatur is, qui aurem vnam altera multo maiorem habet: nec extremitate sua cum testa connata, vt duo alij, qui eadem tabula videntur: paruus est hic sua natura, & raro maior quã depictus conspicitur: albus, & subuiridis aliquantulum parte superiore. exochas habet magnas, & crassas proportione canaliculorum, quibus insculptæ sunt à natura striæ à summo ad imum tendentes. intus autem prope auriculas colore est aliquantulum castaneo, cætera albo. Secundo numero ostenditur priori similis colore, & forma auricularum, sed exochas nõ habet bifidas, vt ille. Qui deinceps additur auriculam quidem maiorem habet altera, foris colore est prorsus castaneo. exochis est, & strijs transuersis insignitus, inq; multis locis aculeis paruis munitus. Intus est colore argenteo ad subcæruleum tendente, licet in medio aliquibus

Hist. 4. c. 4.

Auritorum ab vtraque parte descriptiones.

Pectinis prioris Rondel. descriptio.

Caro.

Pecten Rondel. alter.

Pecten alter Rondeletij.

Romia.

Descript. ex Bellonio.

Testa qualis.

Pectines alij autheris.

Pecten primus authoris cum ſuo animali.

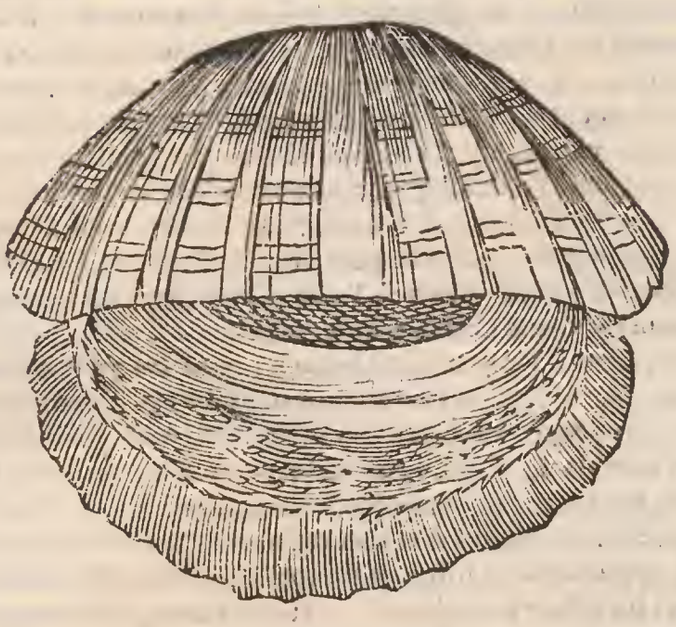

Pectinis eiuſdem teſta.

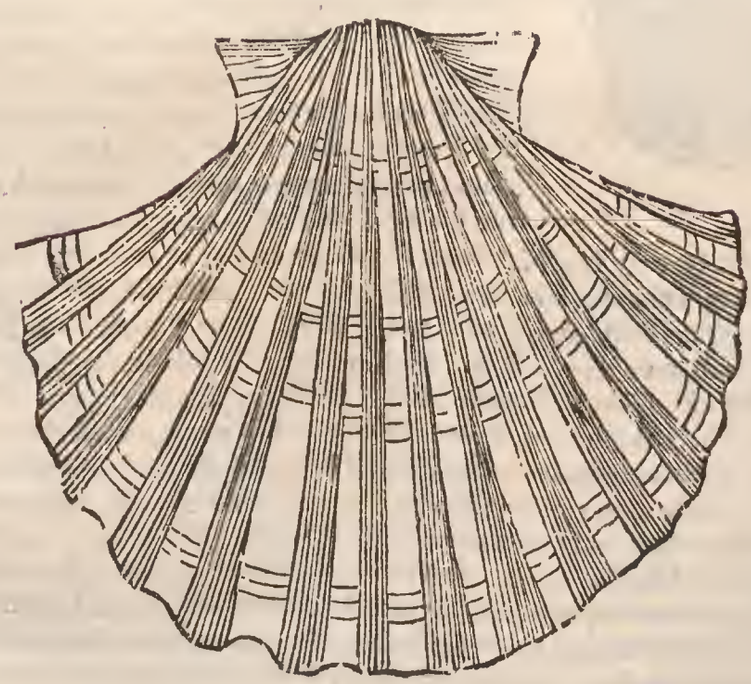

Pecten veisicolor.

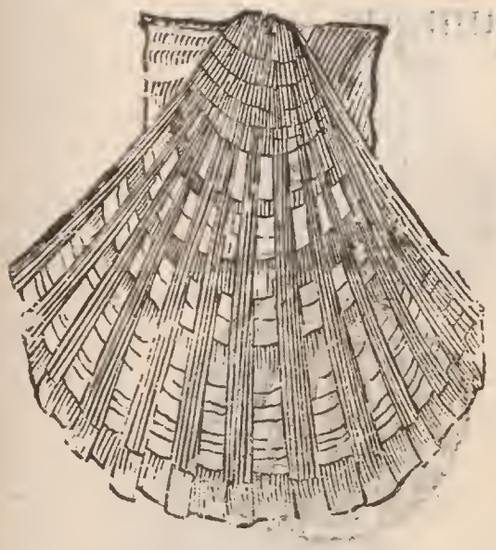

quibus in locis circumcirca sit colore castaneo splendido. Quartus aurem vnam altera maiorem habet, nec extremitate testæ adnatam maiorem, exterius crocei est coloris: intus verò cãdidus. exochas habet lineolis trãsuersis refertas. quatuor fasciæ amplectuntur testæ partem superiorem. Quintus tertio similis, sed strijs trãsuersis caret. Niger est, qui in tertia tabula primus pingitur longitudine palmi, latitudine verò ferè æqualis, aure insigni, & prominente extremitate sua; alterius auris vestigium quoddam paruum. Exochas habet rotundas maiores canaliculis, quas lineæ transuersæ ambiunt. Secundus colore est ferrugineo, in vtraque valua exterius multis aculeis asper. Auriculam vnã habet insignem, altera parum eminet. interius in circumferentia colore est ferrugineo. superiori parte subcæruleo colore ad argenteum tendente, habet & exochas strijs insignes. aculei autẽ ex strijs emergunt.

Pecten minor castaneus cũ animali.

Tertius aurem vnam altera maiorem habet. Longitudo æqualis latitudini, mensura duorum digitorum & dimidij. Exochas ab vna parte habet notabiles strias verò latiores inter exochas strijs colore luteo. Interior quoq; pars habet multas exochas, quæ sunt longè angustiores strijs, & lucent. In medio duarum auricularum est foramen, cui vinculum inseritur, quo connectitur vtraq; testa, clauditur, & aperitur. Quartus habet aures ferè æquales, exochas subcinereas albicantes, sicut & strias. Intus in superiori parte nigricat, cætera colore subcæruleo, & albo depingitur huius testa parte interiore, & exteriore. In quarta tabula primo, & secundo loco depingitur pectinis testæ pars interior, & exterior. Huius testa tota candicat, & pellucet: exterius glabra, ac læuis: interius est exochis, aut lineis eminentibus parum, ac tenuibus, vt numero primo licet in tabula conspicere. fascias exterius habet nigricantes tres, aut quatuor. Aures ei sunt æquales, & exigui. Tertio numero significatur pecten cuius pars exterior, & superior rubet exceptis duabus auribus, quæ in extremo albæ sunt: tota verò circumferẽtia alba est, latitudine ferè digiti. interius tota albicat. exochæ lineam vnam, aut alteram habent per longitudinem, quam pictor non expressit. Quartus est subalbo, & subrubro colore. Auriculam habet altera multo lõgiorem, cuius pars extrema à testa separatur: exochas habet rotũdas per quas lineæ à summo ad imum percurrunt duæ, tres & quandoq; quatuor: strias habet pariter rotundas paruulis quibusdam exochis insignitas. Circumferentia intus alba, & lucida est, reliqua verò pars ad subnigrum tendit, fasciæ ei sunt quatuor ad castaneum colorem tendentes. Auricularum color à parte interiori, quæ longior est, vbi pectini adhæret alba à reliqua, quæ prominet pars castanei est coloris, vt & altera tota auricula. Sequitur deinde pecten aute altera maiori, & extremitate sua testæ adnata. huius tota pars concaua, & exterior est castanei coloris. Sed exterior pars cum alcyonio adhærente, tuberculis paruis tanquam verrucis insignita: supra prope aurem maiorem aliquid mineacei coloris videre licet. Postremo loco conspicis pectunculum, hoc est pectinem altera parte auritum. Croceus est, longitudine duorum digitorum, & dimidij latitudine duorum,

Pecten minor clausus.

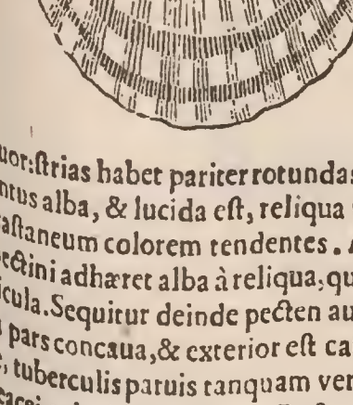

auriculam

Pectinum auricularum figura differentium ſpecies quinque.

Pectines authoris alij.

auriculam vnam habet ſatis latam proportione animalis, rudimentumq; tantùm alterius, exochas rotundas,& ſtrias per tranſuerſum plures valde exiguas. colore mineaceo inſignitur exteriùs, interiùs albido, lineis quibuſdam per longitudinem tranſcurrentibus mineaceis. Cognatus huic is quem ex Zographo depingimus, ſine deſcriptione. Habes deinceps Pectinē totum eburnei coloris, præterquam in ſummitate, vbi macula quadam condecoratur rubra, cui item alia lutei coloris macula inſidet. Aſper eſt, qui eburneo illi adiectus eſt colore ſubfuſco. Auriculas exiguas æqualis magnitudinis habet Pecten ſubſequenti deinde tabella adiectus, extrà cinerei coloris, intus ſuperiori ora nigricat: cætera ex ſubcæruleo, ac albicāte varius. Cādidi ſunt duo vltimi Chamæ quodammodo figura. Verius ſanè mihi dicentur pectunculi, qui poſtea vltima tabula depicti cōſpiciuntur, minores omnibus cæteris. Pectunculi enim, vt nomē ipſum loquitur, exigui ſunt pectines. Quod bifariam intelligi poteſt, vt & pectines maiores, antequam excreuerint, ſic appellentur; vel ſpecies peculiares ſemper paruæ, quales in hac tabula proponuntur. Omnes quo ad teſtā tenues ſunt, auriculis,& colore differentes. Quidam enim lactei, quidā rubri, quidā caſtaneo,& albo colore variegati. magnitudine quoq; diſcrepant. maximi ſunt latitudine digiti, reliqui minores. mineaceo eſt colore, qui quarto loco exhibetur: ſtrijs ſeu exochis tam exiguis, vt vix conſpiciantur. Rondeletius pectunculum facit, talem qualem ſecundo huius tabulæ loco oſtendimus. Sed cum tribus faſcijs, item altera parte auritam, aliquando dextra, aliquando ſiniſtra, vt noſter. Conchā ſtriatam habet vtramque cauam. Rondeletij autem aliquot aculeis eſt armata hos pectines exiguos in Aquitania vocantur Peroncles: in Normania Hannons. Romæ Gongolæ, quaſi Conchulæ: ſunt enim ſemper parui, præſertim in Mediterraneo mari, in Aquitanico littore maiores. Alijs dicuntur Coquilles de ſaint laques, quemadmodum magni pectines. A Chamis trachæis, inquit Bellonius, hoc diſcrepant, quòd Chamæ tranſuerſas lineas, pectines autem labra in gyrum crenata oſtendant. Sunt qui Sancti Iacobi Conchylia vocent, Anglicum vulgus Cochles. Romani ruſtici, qui Chamas læues,& tellinas ex mari in forum piſcarium adferunt, eos quoque ad menſuram tellinarum modo diuendunt, quos & Conchulæ nomine vocant, ſed Gongolam pronunciare malunt: Hæc Bellonius, qui pectunculum neutra parte auritum depinxit: capite teſtæ ita ferè ſe colligente, vt in Tellenis,& Chamis.

Pecten eburneus.

Pecten aſper.

Pecten varius.

Pectines figurâ Chamæ.

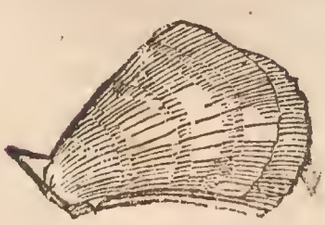

Pecten cum auriculis.

Pectunculus Zographi.

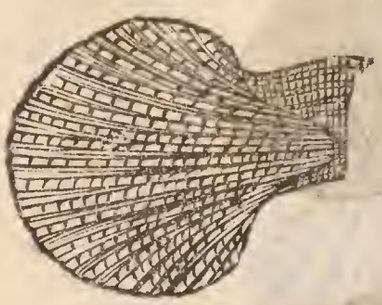

Pectunculi qui dicātur.

Vt à Chamis trachæis differant.

A

Pectunculi alij auricularum figura variantes.

B

LOCVS.

MYTVLI & pectines, teste Plinio, sponte in arenosis locis proueniunt. Columella de piscibus loquens ait: Limosa regio idonea est educandis Conchylijs, & ostreis purpurarumque tum Concharum pectunculis. Capiuntur in sinu Aquitanico frequenter pectunculi, vbi maiores sunt, quàm in Mediterraneo mari; quanquam & hic copiosi, vt in Normannia. Pectines ferramento quodam capi abradendo tradit Aristoteles. *Lib. 9. c. 51.* *Capiendi ratio.*

C

SENSVS. VOLATVS. NATVRA.

VISVM habere & oculos, videtur ex Plinio probari posse: de animalium oculis sic loquens; Non omnibus animalium hi, Ostreis nulli: quibusdam Concharum dubij: Pectines enim si quis digitos aduersum hiantes eos moueat, contrahuntur, vt videntes. Video dubitatum à doctis, num pectines volent. Aristoteles id affirmat, sic inquiens: Generis testati, & expedis pecten potissimũ plurimumque se mouet volatu. Nam & purpura, & eius similia parum admodũ progrediuntur. Vnde Plinius: Loligo etiam volitat. extra aquam se efferens, quod & pectunculi faciunt, sagittæ modo. Vbi notandũ Plinium ita intelligendum esse, vt dicat pectunculos volare, non autem extra aquam ferri, vt Loligines. Nam pectinum volatum ab auium atque volantium quorundam aliorum piscium differre author est Aristoteles, ita scribens: Cartilaginei generis nonnulla stridere videntur; Verùm ab his vocem emitti vllam rectè dici non potest: at sonum, siue strepitum reddi verè dixeris. Nam & pectines quoties per summa humoris nitibundi feruntur, quod volitare dicunt stridere sentiuntur. Idcirco Massarius ad ea Plinij verba: Aquatilium pectines stridere cum volant traduntur; hæc commentatur. Quoniam sua cuique potest esse sententia, ego non existimo pectines volare posse per aëra. Cùm enim callo illo interiori ambæ testæ adeo connexæ sint, vt difficilè diuelli queant, non possunt ita liberè aperiri, vt volare valeant. Quamobrem volare hoc in loco pro salire celeriter in modum volatus, & discurrere de loco ad locum potiùs interpretaret. Pectines enim tanta velocitate dehiscunt: vt ex vehementi repercussione saliant, & superiactent, vt quasi volare videantur. Hæc Massarius, secutus Aristotelem, qui sic scribit, de animalium testatorum differentijs tractans: Item, inquit alia se mouent, vt pectines, quos etiam volare nonnulli aiunt: nam de ferramento quo capiuntur, sæpe dissiliunt. Idem pectines tradit aliquandiu in arena (aliàs in secessu) latere veluti purpuras; vnde Plinius: Pectines, inquit, in mari ex eodem genere habentur reconditi, & ipsi in magnis frigoribus. *Lib. 9. c. 37.* *An oculos habeant.* *An volent: Histor. 9. cap. 37.* *Lib. 9. c. 39.* *Volatus.* *Plinius exponitur.* *Histor. 9. cap. 9.* *Stridor.* *Plinius explicatur.* *Histor. 4. cap. 4.*

ORTVS. GENERATIO.

Oua quæ.

QVÆ autem oua appellantur in pectinibus, quamuis verè ijs inſint, moxque procedente tempore minuantur aboleanturque, tamen nihil ad generationem conferunt, ſed indicio ſunt nutricationis melioris, quale in ſanguineis pingue eſt. Proueniunt itaque ſpontè, vt Plinius tradit ex Ariſtotele, qui ſic inquit: Pectines locis arenoſis ſui ortus initia capiunt. Anno autem perficiuntur, vt idem de teſtatis ſic loquitur: Omnia id genus celeri incremento augentur, ſed præcipuè purpuræ atque pectines: quippè quæ anno perfici poſſunt: Generantur, eodem teſte, plurimi temporibus pluuioſis, quemadmodum & plurimis alijs teſtatis accidit. Nam ſquallore pectines magis trahunt tuſſum colorẽ. Iamque in Pyrrheo Euripo pectines aliquando defuerunt, non modo propter ferramentum, quo piſcatores abradendo vbertim caperent, verùm etiam propter ſiccitates.

Li. 9. c. 31. Hiſtor. 5. cap. 15.

Hiſtor. 8. cap. 20.

NVMISMATA.

GOLZIVS inter numiſmata Piſaurenſium argenteum habet, in cuius vna parte eſt Pegaſus cum his litteris ΠΙΣΑΤΡΙΩΝ. ab altera parte Neptunus Nereo inſidens, ſub quo pecten exprimitur, & à latere hæ litteræ ΔΗVΧ. In Tarentinorum quodam argenteo nummo idem pecten cernitur cum Neptuno Nereo inſidente, dextraq; tenente tridentem, ſiniſtra Polypũ cum hiſce literis ΤΑΡΑΣ. Idem quoque pecten in alio eorundem argenteo nummo cernitur ſolus ab vna parte, ab altera Neptunus inſidens Nereo dextra tenens tridentẽ, ſiniſtra Polypum, his adſcriptis literis ΤΑΡΑΣ. Nam Tarentini Neptunum pro deo tutelari colebant, & à Taranto Neptuni filio nomen fluuio, & vrbi factum gloriabantur, idcirco Polypo, ac pectine, & Nereo indicare voluerunt Neptuni in mari potentiam.

VSVS IN CIBIS.

Electio.

TAM fuere in menſis celebres apud antiquos, vt ſcribat etiam Athenæus non omiſſos fuiſſe in Cotys conuiuio. Eligebantur autem ex Methymna, vt idem ex Phyllij, ſiue Phrynichi, ſiue Ariſtophanis comedia vrbes inſcripta tradit. Clemens quoq; Alexandrinus, & Pollux authores ſunt pectines Methymneos à pleriſq; gulæ amatoribus ſuis temporibus expetitos. Inter cænarum ciborumq, exquiſitas delicias comprehendit pectunculum Chium M. Varro in ſatyra, quam περὶ ἐδεσμάτων, id eſt, de cibis peregrinis, & lautitijs inſcripſit, vt teſtatur Gellius. Laudantur etiam Tarentini: Horatius:

Pedag. lib. 2.

Noct. Att. lib. 7. c. 16.

Pectinibus patrijs iactat ſe molle Tarentum.

Quæ erit fortaſſe ratio, cur in numiſmatibus Tarentinorum frequenter inueniantur: Apuleius verſus hos Ennij corruptos citat:

Mures ſunt Aeni, aſpera oſtrea plurima Abydi,
Mus Mytilenæ eſt, pecten Curadrum, quæ apud Ambraciæ amnes.

Qui aliqua ex parte reſtaurari poſſunt ex Archeſtrati apud Athenæum verſibus, vnde etiam translati ſunt:

Τῆς μὲν γὰρ Αἶνος ἐχει μεγάλους, ὄστρεια δ' Αβυδος,
Τὰς Αρκτιες Πάριοι: τῆς δὲ κτένας ἠ Μιτυλήνη
Πλείστους δ' Αμβρακία παρέχει. Id eſt.
Mures Aenus habet magnos, & oſtrea Abydus,
Vrſos Parium; Pectines verò Mitylene,
Plurimos verò Ambracia exhibet.

Pectines optimi qui.

Xenocrates: Pectines, inquit, optimi ſunt, qui ad iuſtam magnitudinem peruenerunt, caui, colore nigriore: præſtant autem vere, ac æſtate, ſiquidem eo tẽpore ad Lunæ incrementum maximè augentur. Omnibus autem antecellunt Mitylenei magnitudine, natura, humoris bonitate.

A bonitate. His similes Ionium mare iuxta Illyrida, Hetruriam, Salonas, & Latium producit. Iam verò & Chios, & vicinæ insulæ, item Alexandria eiusmodi pisces ferunt. Pontus quidem etiam multos fert; sed minutos, & qui ægrè augeantur. Hæc Xenocrates. Aristoteles autem optimos esse censet, cùm grauidi sunt, vt alia testata & crustacea. Galenus pectines crassi admodum succi esse scribit. Quidam Myas, seu Mytulos Ephesios eisque similes succi bonitate, vt pectines superare; ita cedere Chamis. Hicesius autem Chamis alere vberiùs, succi autem peioris esse, & excretioni minus faciles. Vnde Trallianus podagram pituitosam præcessisse conijcit plurium pectinum, & buccinorum vitiosos succos generantium frequentem vsum. Stomacho (ait Cornelius Celsus) apti sunt ex media materia pisces, ostrea, pectines, murices. Et Archigenes apud Galenum pectines connumerat ijs, quæ stomachicis in cibo conueniunt. Galenus succum eorum aluum ducere, non aliter quàm lactis serum tradit. idem confirmāt Galenus, & Diocles Carystius. De eorundem facultate coquendique modo hæc Xenocrates: Dulces sunt, ac facilius, quam ostrea concoquuntur. Ex aceto sumpti ad excretionem accōmodantur, & cùm ex posca concoquuntur, dulcedinis participes sunt, quam assando deponunt; pari quoq; modo contriti aluum

B soluunt: idq; siue recentes, siue vetusti fuerint. Parum autem vrinam cient, qui buxeis coloris sunt, sicut ostrea non facilè corrumpuntur. Elixi assatis ad aluum ducendum aptiores sunt: quique magis assati, sunt, minus succi habent, & difficulter excernuntur. Existimandum quoque est, eos, qui in suis testis assantur, minus huiusce incommodi habere, & faciliùs alere, & minus eos perturbare: valentiores autem assati sunt: quique expurgati planè purèque fuerint, ij grati ori sunt, & facilè concoquuntur, testaceis anteferendi sunt illi, qui sale conditi sunt, nec admodum perturbant. natiuam autem dulcedinem in muria conseruant, & vrinam mouent: ac candidi quidem, & lati, sunt dulciores: atque albi sunt duri: (Diphilo tamen candidi molliores sunt) ruffi verò sunt virosi, & vrinam cient: varij autem medij sunt, & eorum aliqui fucis sunt similes: qui per se dati difficulter concoquuntur, & tamen vrinam mouent. Hæc ille. Vvottonus testatur pectunculos faciliùs concoctionem assumere, quàm ostreas. sapore esse dulces: at nimiam illam dulcedinem coctione exuere. Aluum magis mouere virulentos assis: & quò magis assentur, eò minus succi congeniti relinqui, minusq; aluum tentare: sed si in testis suis assentur magis nutrire.

C

VSVS IN MEDICINA & alijs.

TRALLIANVS in colico affectu dari iubet. Idem in cardialgia conuenire eos scribit. Et alibi in vomica, seu empyemate si salsus & bilioſus humor est, præbet. Rursus idem Tympanius ratò, & voluptatis gratia offert. Ego eos sæpius præberem: Nam authore Plinio vrinam cient, & quæ in vesica sunt, modicè detergunt; quanquam in hoc morbo magis flatus, quàm humor abundet. Xenocrates scribit pectines remedio ijs esse, quorum vesica vlceribus scatet, quòd ea expurget. Quidam practici in febris bilioſæ declinatione pectines concedunt. Ad Venerem excitandam non minus valēt, quàm ostrea, quorum species sunt, teste Iohanne Baptista Porta Neapolitano. Plinius pectunculos salsos tritosq, cum cedria pilos palpebrarum euellere author est. Contra Dory-

D cnium in cibo iuuant pectines, vt cecinit Nicander. Pharmacopæorum vulgus pro Concha Venerea pectines vsurpat, vt ait Rondeletius. Pectinum maiorum vsus alicubi est in templo ad sal continendum, quo consecratur.

De alim. bon. & mali succi.

Lib. 32. c. 9.

Lib. 3. c. 44. Pytog.

Lib. 32. c. 7.

E

DE MVSCVLIS. Cap. LXX.

ÆQVIVOCA.

MVSCVLIS huius homonymia impedit, quò minus intelligamus, quid auctores intelligant per muſculum, de quo modò à nobis ſermo inſtituitur. Etenim μυϛίκητον apud Ariſtotelem muſculum reddit Theodoricus Gaza Plinium ſecutus. Genus ideſt piſcis, qui vt inquit Claudianus, paruo moderamine caudę iter regit, ne Balęna in ſcopulos impingat, quāquam Bellonius Balænæ partem quandam, quam gerit ad iter prætentandum Ariſtotelis muſculum eſſe putet. Prætenturas, inquit, quas ante oculos habet Balæna, muſculum Ariſtoteles nuncupauit, quem etiam Oppianus veluti quendam alterum piſcem F eſſe cecinit.

Mysticetus. Lib. 2. in Eutrop.

Muſculus balæna.

Hac ratione, inquit, *comes cunctis ductorq; viarum*
Muſculus eſt paruus viſu, ſed corpore longo
Et tenui cauda paulò ſemotus ab illo
Præcedit.

Et paulò pòſt.

Hunc piſcem verò ductorem nomine dicunt.

Cæterùm Rondeletius Ariſtotelem, ne per ſomnium quidem id vnquam cogitaſſe dicit, neque muſculi nomine vti, ſed Gazam ex Plinio, quem ſi παλαφάβητος, inquit legiſſet, in tam fœdum errorem haud incidiſſet. Eius enim verba ſunt. Muſculus etiam piſcis pilos in ore intus habet vice dētium. Ariſtoteles μυϛίκητον nominat. Cùm verò hoc ſolo loco muſculi, ſiue μυϛικήτου mentio fiat, quis inde colligat, inquit idem Rondeletius, partem Balęnæ, ſcilicet aſſulas illas muſculum vocari? neque Plinius tribus in locis, quos citauimus, muſculum partem Balænæ facit, ſed belluam marinam. Ex his autem latinis veſiculis ſatis liquet eum nunquam Oppianum legiſſe, qui tantum abeſt, vt Balænæ partem muſculum G faciat, vt muſculum ne nominet quidem, ſed piſcem alium eſſe dicat, qui Balænis iter præmonſtrat. Hæc ille. Muſculus præterea apud Ciceronem eſt mus exiguus: quam homonomiam vitaturus Gaza, apud Ariſtotelem μῦας ἀρουραίους, interpretatus ſorices, & μῦς ex teſtaceis Mytulum, ſiue muſculum maiorē; ſed quem Ariſtophanes vocat μῦν, murem, ſeu ſoricem animal notiſſimum ſignificat. Sunt alioquin muſculi, vt Plinius refert, & à medicis accipiuntur, partes corporis carnoſæ, neruorum fibris motus gratia, circumiectæ, veniſq;, & arterijs conſperſæ, his ad natiui caloris cuſtodiam, illis ad alimenti diſtributionem, quæ omnia tenuis complectitur tunica, muſculum definiens, qui μῦς etiam Græcis appellatur. Habet præterea muſculus nomen in artificiatis, nam antiqui conficiebant inſtrumenta quædam in bellis, qnæ muſculos appellabant, cuius meminit Iſidorus, muſculus eſt, inquit, ſimilis cuniculo, quo murus perfoditur, ex quo & appellatur quaſi munuſculus. Ponuntur icones a Roberto Valturio machinarum quarundam, quas muſculos, vt is refert, vocabat antiquitas; ipſe verò machinas minores appellat, quibus protecti bellatores ſudibus præ munitas oppidorum foſſas demolirentur, quibus turris ambulatoria iungeretur, ſiue impedimento ad murum. H

Li. 16. c. 11. Contra Bellonium.

Muſculus nō eſt pars balænæ.

Lib. 2. de diuin. Mus exiguus Sorices Gazæ. In veſp. Lib. 2. c. 21. Muſculi medicis, qui. Muſculus inſtrumentum bellicum. Li. 18. c. 11. De re milit. c. 4.

SYNONYMA.

MYIAS, iſtiuſmodi teſtacea Plinius quandoq; vocat, quandoq; Myiſcas, nonnūquam myſcos, ſæpe etiam muſculos, Athenæus μύας (vt nobis certè oſtendunt ſapor dulcior in his, & ſuauior, quàm in mytulis, itē paruitas, rotunditas, teſta hirta, atque alia, quæ à Plinio, & Athenæo hiſce tribuuntur.) Ariſtoteles ἐλάττους μῦες, qui plurimos, auctor eſt, circa vnum principiū aliquod adnaſci, quod quoq; conuenit. Rondeletius etiam μῦες in fœminino genere Athenæo, appellari putat. Maiores his mytuli vocātur, Dioſcoridi μύακες, de quibus poſtea dicemus. Hermolao tria genera animaliū, dicuntur

3. de gen. anim. c. 11. Mytuli. μῦς tria ſignificat. Hermolao.

A tur μύες, nimirum testudines, sed tunc non μύες in plurali, sed μῦδις, & ἰμῖδις vocari. *Mus marinus.* Genus hoc, inquit, mus aquatilis, & lutaria testudo vertitur à Theodoro Gaza, à Plinio quandoq; mus marinus. alterum est inter pisces; tertium inter ostreacea pro musculo, tum minore, tum etiam maiore. *Mυδιον* Græci hodie vocant musculum, forma pariter diminutiua a μῦς: eruditi proferre possent μυΐδιον, & melius, vt putat Zographus, Nos, vt dictum est, musculos simpliciter, minores appellamus. Italis, & præsertim Venetis Conchole vocantur, Gallis Moules, Germanis Moeschelen. Belgis Mosselen. Angli muscelis non communiter omnem Concham, sed propriè, & peculiariter paruam nigricantem appellant.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

Descriptio.

B VOCANTVR, inquit Rondeletius nostræ planè opinionis assertor, musculi ad differentiam maiorũ, quos mytulos vocant, differunt enim tãtum magnitudine, & rotunditate, quam differentiam ex Plinio, vt arbitror, is attulit, qui musculos diuidit, in mytulos, qui salem, viruſq; resipiunt, & myias, quæ rotundę sunt, & minores aliquantò, atq; hirtæ, tenuioribus testis, carne duriores. Rondeletius, posita etiam icone, talẽ affert descriptionem. Sũt ex ostracodermorũ genere, quæ tenui testa, & duplici contegũtur, circa saxa, aut ligna nascuntur, pilis, & veluti lana alligãtur. Testa foris nigra, ferè sẽper vel musco, vel lanugine obducta, intus lęuis, & splendẽs, ex albo cærulea, parte acutiore crassior, & spissior, reliquo ambitu rotundo tenuior. Caro intus pallida, cùm non cruda est, cocta vitellis ouorũ similis, in ambitu fimbriata, in ea foramen est euidẽs ad attrahendam aquam, neq; .n. per villos attrahit, quod ineptissimè quidam asserunt, lanę illius, siue byssi vsum ignorantes, in media carne est par-
C ticula carnosa linguæ similis. inest, & mutis, & pituita quędã glutinosa, callo albo adhęret. Hactenus ille. Multos istiusmodi musculos in mari reperiri, & in aqua dulci stagnante; nũquam verò ferè in rapidis fluminibus, idem attestatur. Cæterùm musculorum aquæ dulcis istiusmodi iconẽ ex eodem ni fallor, Zographus proponit. Duplici (inquit) constant Concha tenui, & fragili, foris nigricat, & veluti ex multis additamentis cõflata est; ob id asperior. Intus læues sunt, ex cæruleo nigricantes. Carne sunt dura, cõcoctu difficili, mali succi, quò fit, vt qui ijs copiosiùs vescuntur, in febres incidant.

Vt differant. *Lib. 32. cap. 9.*

Rondeletij descriptio.

Testa qualis.

Caro.

Musculi Rondel.

Musculus alter.

D

DENOMINATA.

AB huiusmodi conchilij genere multa inuenio denominata, sed non admodum ab authoribus vsurpata. Τὸ μυὸς à musculo nimirum diminutiuum est μῦσρον: hæc autem diminuendi forma non est admodũ vsitata. simpliciter verò deriuata talia multa existunt, vt σεῖρον, σίγηπρον, μίσεπρον. Pollux τὸν μύσρον genere masculino dixit cum acuto in prima: quæ, cùm natura longa sit, videtur in recto circumflectenda, & ijs casibus, qui vltimam corripiũt. Μύσρα, & μύσρια Eustathio idem sunt, vt vult Zographus, quod μυσίλαι. δῆσι κοῖλες ψωμοί πρὸς ἄρυσιν ψωμῆ ἐπιτήδειοι. Μυσριοπῶλαι apud eundem Pollucem à μύσριον diminutiuo dicũtur. Μυσίλη quoq;, vt mihi videtur diminutiuum, esse potest à μῦς fœminino, vt μυτίλος à masculino. hinc verbũ μυσιλᾶσαι Eustathio, διὰ μισιλῶν ὀρύσσαι, ἢ τὸ κοιλαίνειν τὴν ψωμίδα, μυσάλμης, ὁ μυσίλλων ἅλμης, καὶ ἐκ τῶν ἰσελεσάτων ἢ ἐσχατόπως

Myites lapis. ἢ ἱππόνυς ζώη. Myites cuiusdam est lapidis genus, musculi speciem præ se ferens; huius, E vt inquit Georgius Agricula, duplex est differẽtia, oblongi videlicet, & pectinis modo rotundi, hunc colore cinereum in Chattis ad Spangebergum arcem reperiri, vbi & trochitas & in Saxonibus ad Hildesheimum in lapidicinis eius tractus, qui est vltra mõtem Mauricij, illum modò subfuscum, modò subflauum effodi ex mœniorum fossa Hildesheimiæ vrbis, quà ad Septentriones spectat. de his postea inter fossilia loquemur.

VSVS IN CIBIS.

Ephesij marini. MVSCVLI vbiq; ferè in cibum cedunt, sed optimi sunt Ephesij: marini commodum satis præstant nutrimentum: Qui in aqua dulci captantur, carne sunt dura, concoctu difficili, praui succi, quò fit inquit Rondeletius, vt qui ijs copiosiùs vescuntur, in febres incidant. laudabiles admodum sunt, qui in infetiore Germania capiuntur ex Oceano Germanico. Sunt etenim hi gustus suauissimi. elixantur, vt retulit mihi vir quidam non indoctus in aqua, additoq; postea pipere, butyro, & modico aceti co- F meduntur. Sunt plerumq; in vsu maiores, cùm tamen minores non spernantur, etsi minoris sunt nutrimenti, quod innuit etiam Athenæus, *Lib. 3.* οἱ δὲ ἐλάσσονες, inquit, τάχιον, καὶ δασεῖς ἔξωτεν, ὑρηικώτεροι, μᾶλλόν εἰσι καὶ εὐχυλώτεροι τῶν σκιλλοδῶν, ὑγροφώτεροι δὲ διὰ τῶ μεγέθος καὶ τῶ γένος ὄντες τοιοῦτοι, hoc est, minores & veluti hirti, magis vrinam pronocant, & melioris sunt succi ijs, qui squillæ similes sunt, minùs tamẽ alunt, quia minores, & quia natura sunt huiusmodi, & aliquantò post. Αἱ δὲ μῦες καὶ τῶν μυῶν ἔσαι μικρότεραι γλυκείαι τε, καὶ εὐχυλοι εἰσὶ προσίτι δὲ καὶ τρόφιμοι. quæ myes dicuntur, alijs minores sunt, dulces, boni succi, satis insuper nutriunt.

VSVS IN MEDICINA.

Lib. 2. c. 7. QVÆ Dioscorides περὶ μυάκων, Plinius ferè de mytulis retulit; Verba Dioscoridis sunt: Μύακες, inquit, καίοντες τὸ αὐτὸ δρῶσι τοῖς κήρυξιν. ἰδι. ἱερὼν δὲ πλύθοντες ὡς μόλιβδος χρησιμεύουσιν, εἰς τὰ ἐφθαλμικὰ σὺν μέλιτι. ἐκκενοῦντες σὺν χύτρας G βλεφάρων, καὶ σμήχοντες λευκώματα, κατὰ ἄλλως, ἐπισκεπάζοντα ταῖς χοραῖς. ἡ δὲ σάρξ αὐτῶν κυνοδήκτοις ἐπιτιθεται ὠφελίμως. Quæ sic Plinius: mytuli quoq; & muri-

Lib. 21. c. 9. ces cinere vim causticam habent; & ad lepras, lentigines, maculas; lauãtur quoq; plumbi modo ad genarum crassitudines, & oculorũ albugines, caligineſq;, & in alijs partibus sordida vlcera, capitisq; pustulas: Carnes verò eorum ad canis morsum imponuntur. Ad ciendam aluum, & vrinas multum præstare musculos vult Athenæus, quod etiam ostendit

Lib. 11. Celsus inquiens, musculi, ostrea, pelorides, echini, & omnes ferè conchulæ aluum mouent. cùm verò marini capiantur, & fluuiatiles, vtrisque vti possimus. Marcellus Empricus musculum marinum tritum ex oleo vetere talorum tumoribus, & dolotibus impositum mederi ait. Aquatiles itidem vt nobis Zoographus refert, ex Hippiatrico lib. Germanico, laudantur ad infirmos, & caliginosos oculos, & nebulas oculorum in iumento. vruntur super carbonibus, & corium externum detrahitur, vsque ad medium, quod album apparet, additur Zinziber, & calcanthum, paribus portionibus, & ex his mixtis pollinem in oculos equi inflaro, proderit.

Ad caliginosos oculos.

H

DE MYTVLIS. Cap. LXXI.

SYNONYMA.

Ad oleũ tollendum apti. MΥακα vocat Dioscorides conchaim ipsam, siue testam huiusce mytuli, cuius est historia recensenda, vt vbi habet: ἀποψα μυάκιον ἔλαιον, ideſt, concha tollito innatans oleum. Et rursum: εἰς μύακας τὸν λιπαρὸν ἀναλαμβάνουσι. existimo ego de maioribus intelligere, cùm minoribus aptiores ad oleum innatans excipiendum existant, præsertim quòd maiores in hoc genere conchas Plinius vocet mytolos Oribasius myácas, Athenæus, vt refert Vuotto-

nus,

A nus, μύας σκιλλώδεις; Verba hæc sunt apud Athenæum. τῶν δὲ μυῶν οἱ μὲν Ἐφέσιοι, καὶ οἱ τούτοις ὅμοιοι τὴν εὐχυλίαν, τῶν μὲν κτενῶν βελτίονες, τῶν δὲ χηλῶν λειπτόμυοι: ἐρητικώτεροι δὲ μᾶλλον, ἢ ἔτι τὴν κοιλίαν φερόμυοι. εἰσὶ δ' αὐτῶν εἴσω καὶ σκιλλωδεῖς, κάκοχυλοί τε, καὶ πρὸς τὴν γεῦσιν ἀπιθεῖς, οἱ δ' ἐλάσσονες τούτων καὶ δασεῖς ἔξωθεν, ἐρητικώτεροι μέν εἰσι καὶ εὐχυλώτεροι τῶν σκιλλωδῶν, ἀτροφώτεροι δὲ διά τε τὸ μέγεθος (ἔλαττοι) καὶ τῷ γένει ὄντες τοιοῦτοι. hoc est: ex mytulis Ephesij, & qui succi bonitate eis pares sunt, tantò sunt chamis inferiores, quantò pectinibus præstant. Vrinā magis, quàm aluum cient. Sunt qui ex eis scillā resipiāt, mali succi, & gustu ingrati: qui verò his minores sunt (musculos intelligit) ijs, qui scillā referunt, & vrinā magis promouent, & succū generant probiorē, minus tamen nutriunt, cùm paruitatis suæ causſa, tùm sui generis natura. Hæc ille; ex quibus facilè conijcio mytulos scillodes nuncupasse ab ingrato admodum sapore, qualis sanè scillæ est, nam & ipse habet πρὸς τὴν γεῦσιν ἀπιθῆ. Μύας πτελωδεῖς Theodorus Gaza apud Aristotelem mytulos soliatos reddit à figura. Niphus mytulos latioris vel amplioris conchæ. Sed eos Rondeletius reprehendit, & in imo maris, siue gurgite nascentes conuertit, quoniam Gaza eodem apud Aristotelem loco, pro πτελώδεσι τόποις interpretatur gur-
B gite. Cùm verò, inquit Zoographus, non gurgite tantùm Gaza eo loci verterit pro hac voce, sed (ostrea nascuntur) alia vadis, alia gurgite, mallem ibi legere non πτελώδεσι, sed omnino πηλώδεσιν, id est, limosis, nam vt hoc in loco, ita rursus in eodem capite Aristoteles triplicem natalis soli differentiam facit. Ὀστρακοδῆ, inquit, omnia nascuntur ἐν τῇ ἰλύϊ, ἐν μὲν τῇ βορβορώδει τὰ ὄστρεα. ἐν δὲ τῇ ἀμμώδει κόγχαι, περὶ τὰς σήραγγας δὲ τῶν πετρίδιων, τήθυα, καὶ βάλανοι: Πύελος non modò solium, sed alia vasa diuersa similis figuræ significat, quæ, quoniam nihil ad nos spectant, alios lector adeat scriptores. Concham marinam oblongiorem Hippocrates vocat μύακα, vt monet Galenus in glossis, & Varinus, οἱ πολλοὶ, ait, μύακα προσαγορεύουσι, multi myacem appellant; μύα καλοῦσιν legit Zoographus (hoc enim ipse Hippocrates vtitur) non προσαγορεύουσι. Mytulos vocat Bellonius κωνώδεις, sed rectiùs σκιλλωδεις legit Zoographus, quod vel mihi magis arridet, præsertim cùm scillam eos resipere suprà ex Athenęo dixerimus. Idem Athenęus tradit Tellinam vocari à Romanis αὐτλον, (ego μύτυλον potiùs legerem.) cui etiam sententiæ hæret Augustinus Niphus. Matthiolus verò in commentario ad Dioscoridem multis rationibus pro-
C bat tellinas à mytulis longè differre. Non desunt, inquit, qui mytulos, & tellinas idem esse censeant, in quam sententiam potissimum venisse comperio Paulum Iouium virum apprimè eruditum: quippe qui libello, quem de piscibus Romanis edidit, malit (etsi medicus esset) cum Athenæo errare, quàm cum Dioscoride rectè sentire. ex cuius scriptis satis apertè constat, aliud esse mytulos, aliud tellinas: nam, præterquàm quod de his duobus diuersis capitibus ipse disseruerit, differentes etiam vtriusque reddidit dotes, haud nescius illis inesse differentiam. Idem similiter sensit Galenus, qui cùm de viperis differat eodem capite
D mytulorum etiam meminit, tellinarum verò particulari capite singulis proprias, & diuersas reddens facultates. Non secus ac illi sensit Paulus Aegineta, fidelis nempe vtriusque sectator; quamobrem dicendum putauerim, differentes nimirum esse mytulos, & tellinas. Notissimæ illæ sunt, præsertim Romæ, vbi plurimæ venales circunferuntur, quòd edendo sint, & ori admodum gratæ, si tamen ab arena optimè repurgentur. Cæterùm quales mytuli sint in Italia, qui hac nostra tempestate explicauerit, inueni neminem, præter vnum Massarium Venetū, qui eos mytulos putat, quos Hadriatici accolæ vulgò appellant muscíuoli; quasi musculos dixerint, cuius opinio nobis maximè probatur, quippe quòd & forma, & nomine conchylia ita vocata legitimos referant mytulos: Sūt enim tellinis paulò maiores, testa exterius lineis quibusdā scabra, intus verò pellucida, & tota pondere leuis. Hucusque Matthiolus. Latinis vocantur pariter, & Italis mituli, sic enim scribitur in nostro Plinij codice, quasi à Græco μιτύλος, quandoquidem ita à nonnullis græcis scriptum reperio, in u conuerso, à μῦς fit diminutiuum μυτίλος, vt à ναυτης ναυτίλος. quare latinè etiam, vel mytilū rectè scribemus, vel mutilum u pro ypsilo ponentes, si quis tamen mitulū vitandæ causſa homonymiæ, (quoniā adiectiuum quoq; latinis mutilus est,) scribere malit, per me, inquit Zoographus, quidem licebit. Arabibus dicuntur Amarchas, Hispanis Mixilhus, Lusitanis Mexila, nigricans potissimùm, Gallis Muscles, Germanis Muschlen, sed quoniam nomen hoc conuenit, & minori, & maiori, Zoographus ita appellat maiores, minores Kleine Schuuartze Muschelen. Belgæ, vt audio, etiam magnitudinis tantùm habita ratione nomen non mutant.

Mytuli scillodes vnde dicti.

Mytuli soliati.

Gazæ error.

Lib. 5. de histor. anim. c. 15.

Aristotelis locus correctus.

Bellonij error.

Lib. 1. c. 5. & 6.

Tellenæ à mytulis an differant.

Pauli Iouij error.

Lib. 11. de simplic. med. facult.

Amarchas.

GENVS. DIFFERENTIÆ. Deſcriptio.

Mytuli fluuiatilis deſcriptio.

CAPIVNTVR Mytuli tum in mari, tum etiam in fluminibus. Bellon. Mytulos fluuiatiles inſubribus Squiozole vocari, & marinis alioqui ſimiles eſſe ait, niſi magnitudine differrent, & ſubtecti apparerent, atq; humi pinnæ modò infigerentur. Sedemq; non mutare, grandi hiatu ſuas teſtas pandere, eaſq; reſeratiles, cluſileſque habere, tenues, intus glabras, pictorum coloribus accommodatiſſimas. guſtus ingrati percipi, ex quo μύες χωμάδες (imò ὀχιλλώδες, hoc eſt ſcillæ ſimiles) ab Athenæo vocari putentur, ac ſi Mytulos caninos dicat. Marinum autem villos habere extrorſum more pinnæ, ab ea parte teſtæ, qua ſcopulis hæret, per quos alimentum (quod arguit Rondeletius) exugat, atq; arenulas, & marina deiectamenta attrahat. hincq; fieri, vt qui locis arenoſis creſcunt, aut inter teſtas figlinas gignũtur, deteriores euadant, qui verò algoſis tractibus nutriũtur, meliores, ac multò gratiores ſint, vbi multa dulcis aqua marinæ permiſcetur. Mytuloſq; cancrũ pinnæ modo in concha nutrire, orbicularem, paruum, ſuis ſic membris abſolutum, vt & incedat, & alatur, & oua excludat grandi lente multò maiora, & craſſiora. humi accubare, cùm tamen glandes, ſiue muſcioli adhærendo pendeant. Differunt ab alijs oſtracodermis teſte Ariſtotele, craſſitudine, & tenuitate, tum totius, tum etiam partis, velut labrorum. Alijs enim ex biualuibus craſſa, vt oſtreis, alijs, vt mytulis tenuia. ratione etiam teſtarum, quarum magnam varietatem reperiri in hiſce teſtaceis auctor eſt, ita vt Mytulis, vnguibus, & quibuſdam alijs conchis, quas nonnulli galadas vocant, ſint læues, oſtreis, pinnis, buccinisq; ſcabræ. Ipſimet verò mytuli inter ſe differunt magnitudine, vt antea diximus: etenim in maioribus cancellos ſcribit idem auctor inueniri, cùm minorum teſtæ eos non caperent. cluſiles enim omnes ſunt, vt & biualuis generis omnia, quæ parte altera ligata, altera ſoluta conſtaret, vt concludi poſſint, & aperiri, concludendo autem ſe tuentur, vt Ariſtoteles loquitur. Plinius etiam alias differentias poſuit, quibus ſcilicet à muſculis diſtinguantur. Hæ ſunt magnitudo, rotũditas, guſtus; ſalem enim viruſq; reſipere mytulos ait: ea verò eſſe magnitudine, qua eſſe legitur nonnunquam in communi textu, nullo pacto ad veritatem accedere videtur. Legitur enim ibi Mytulos ternas heminas capere quidam aſſeruntcui rei fidem tamen adhibens Simon Maiolus in eo libro, quem Dies Caniculares inſcripſit, loquens de mugitu Aquatilium, & præſertim conchyliorum, prædictam Plinij auctoritatem adducit. Quædam, inquit, conchyliorum reperiuntur in Nilo, quæ mugitum emittunt, non ſine admiratione, vt teſtatur Strabo lib. 17. nam is mugitus non adeo exiguus eſt, qualem edere poſſunt conchylia, quæ quotidie proſpectamus; nam quædam ſunt eorum genera ingentia valde. Mytulus enim piſcis conchatum genere inuentus eſt capax fuiſſe heminarum quatuor (trium heminarum legitur in noſtro codice) vt tradit Plinius vnde conijcere licet conchas, quæ mugitum in Nilo emittunt, eiuſmodi eſſe, ac maioris amplitudinis. Hæc ille. Cæterùm alij eo loco pro Mytulos legunt Vitulos, quod ceu ineptum improbat Dalechampius in ſcholijs. Rondelelius capite de Phoca reponẽdum cenſuit Lepores marinos, quod neq; multum probatur ipſi Dalechampio. Ego etiam Mytulos legerem, ſed voce ea non ſpeciem hanc teſtacei, de quo agimus, ſignificari putem, ſed genericè accipi quo qualibet concha magna. Nam & μύαξα Dioſcorides pro ipſa teſta accipit, vt ſuprà à principio diximus. Quod modò ad ſpecies Mytulorum, attinet, ego inuenio multas, licet vnius tantùm iconem poſuerit Rondeletius, qui non alijs verbis deſcribit, quàm Plinij, nimirum quòd magnitudine, ac rotunditate differãt à Muſculis. Andreas Matthiolus quinq; depinxit ſine vlla deſcriptione. Quibus & alios nos addimus. Primo loco Mytulum mediocrẽ ſubnigrum proniè, & ſupiniè: ſecundo alium paruum: tertio anguſtum coloris caſtanei: quarto Mytulorum quatuor alias differẽtias: quinto & vltimo loco habetur Myrulus niger cum tuberculo adnato. in altera tabula habentur primo loco Mytuli multi ſimul coniuncti ſupra oſtreatiũ. ſecundo Mytulorum glabrorum minimorum duæ differentiæ. tertio Mytulus fluuiatilis maior. altera figura vnius tantum Mytuli minoris fluuiatilis icon. in altera figura Mytulus eſt maior niger cum ſtrijs flauis.

Marini deſcriptio ſecundum Bellon.

Deterior vbi naſcatur.

Lib. 4. de hiſtor. anim. cap. 4.

Labrorum differentia.

Cancelli in quibus reperiantur.

De partibus animal. cap. 5.

Salem & virus reſipiunt Mytuli.

L. 32. c. 1.

Magnitudo.

Rondelet. error.

Mytulus Rondeletij.

Authoris Mytuli.

GENE-

Musculi Matthioli. Musculi authoris.

Muſculi authoris alij.

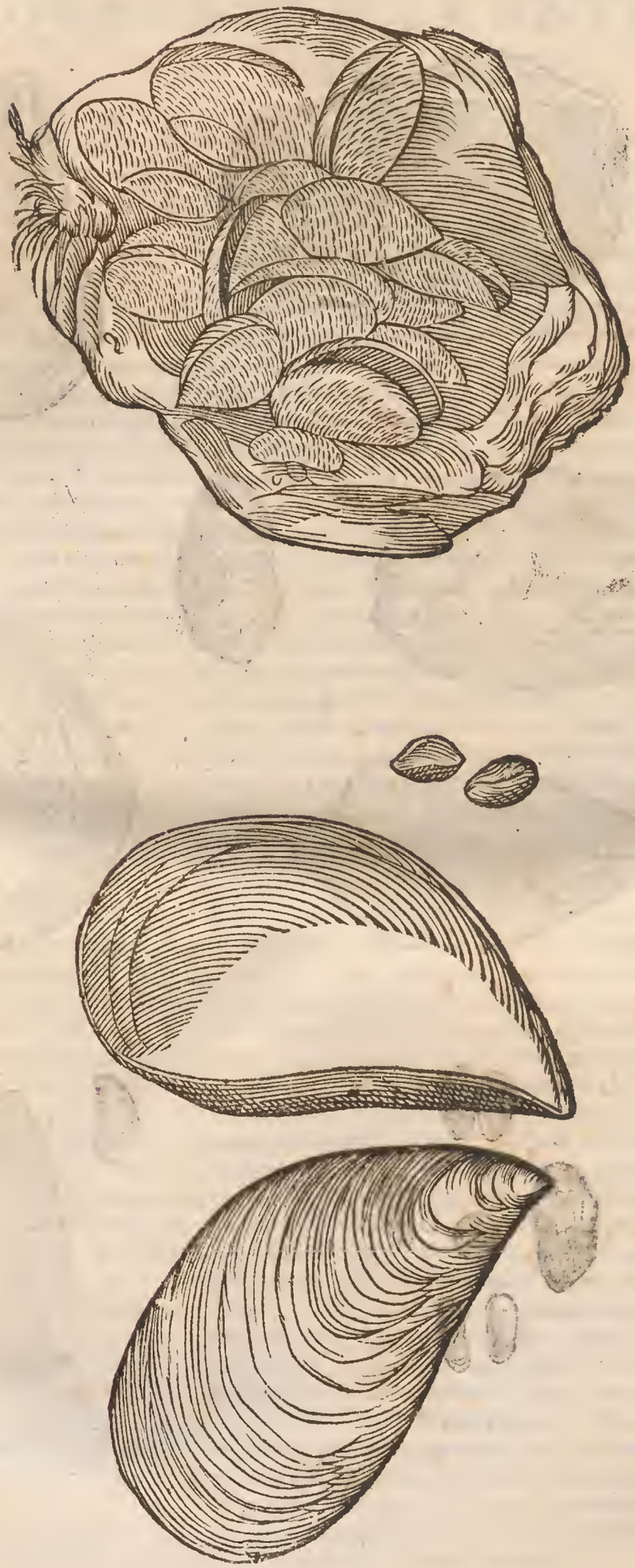

Mituli oblongi.

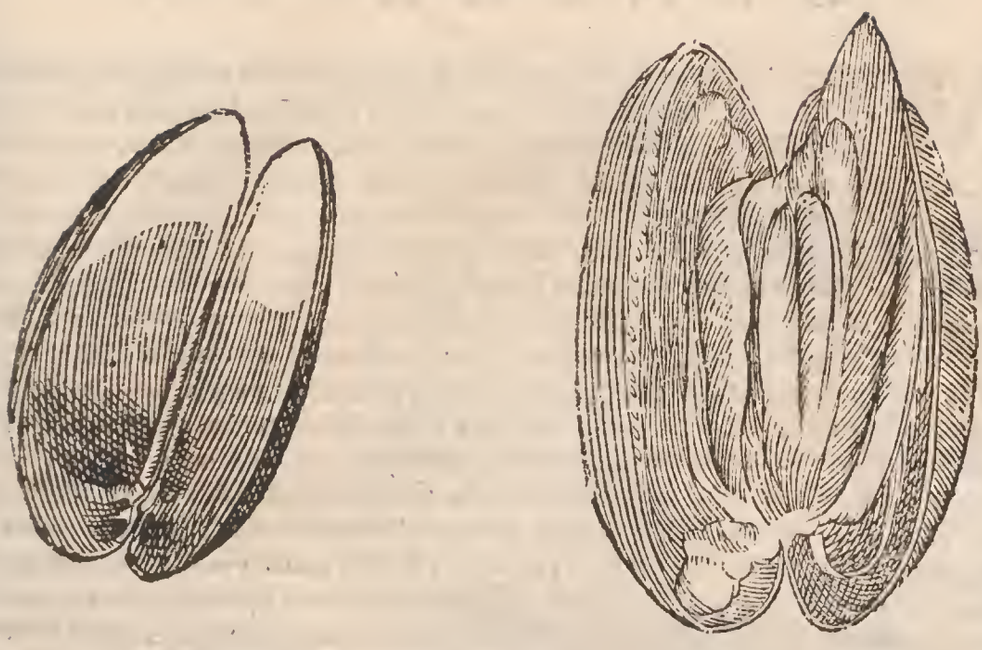

Mitulus niger cum strijs flauis in superiori parte.

GENERATIO.

In arenoſis prouenire. 3. de gene. anim. c. 11.

MYTVLOS Plinius, quemadmodum & Pectines ſpontè naturæ in arenoſis prouenire tradit, quod & Philoſophus ſcripſit. Sed non ſemper ex putredine ortum habẽt, ſicuti Maſſarius etiam ſenſiſſe Ariſtotelem tradit his verbis. Natura teſtati generis conſiſtit partim ſpontè, partim aliqua ab ipſis emeſſa facultate, quanquam ſæpenumerò ea quoq; ſpontina oriantur conſtitutione. Sed generationes Plantarum accepiſſe hoc loco congruit. oriuntur enim earum aliæ ſemine, aliæ auulſione, nonnullæ etiam

Sobole proueniunt.

ſobole, vt cepæ. hoc igitur tertio modo Mytuli gignuntur, quippè minores ſubinde iuxta principium adnaſcuntur, Buccina, & Purpuræ, & quæ fauare dicuntur, quaſi à ſeminali natura humores quoſdam muccoſos emittunt. Semen verò nullũ eſſe eorũ putandum eſt, ſed modo quo diximus, quamobrem larga eorum copia prouenit, cùm primùm conſtiterit aliquid. hæc n. omnia vel ſpontè vt oriantur, euenit: itaq; ratione tunc magis cùm origo præceſſerit, conſiſtunt: aliquid enim excrementi ſingulis proficiſci credendum meritò eſt ab eo principio, cui ſoboles quæq; adnaſcitur. Sed cùm ſimilem habeant facultatem cibus, excrementumq; cibi, fauantium ſubſtantiam ſimilem eſſe conſtitutioni primæ conſentaneum eſt, quapropter excremento hoc gigni probabile eſt. Quæ autem vel ſobolem nullam procreant, vel non fauant, eorum omniũ ortus ſpontinus eſt. Cùm igitur dicat eorum, qua ſo-

De hiſto. anim.

bolem nullam procreãt, vel nõ fauant, ortum ſpontinũ eſſe, Mytuli, qui ex ipſo Ariſtotele, ſobole generantur, & fauificare ſoliti ſunt, non ſpontè prouenientę; Hactenus Maſſarius.

VSVS IN CIBIS.

Duri maiores.

VTROSQVE Mitulos, maiores nimirùm & minores in cibos venire comperio, maiores duri ſint, vt recenſet VVottonus, ex Oribaſio, concoctioni renitentes, ſanguinemq; procreant craſſum, & pituitæ multum, & ſuccum deniq; non adeo probum; copiosè tamen alunt, ventrem, & vrinam cient. Hi quoq; ſi aſſentur ſitim vehementer excitant. ſi verò elixentur, & acrioribus quibuſdã, vt ſinapi, naſturtioue condiãtur,

Aſſi ſitim excitant.

non adeo virus reſipiunt, licet eos ſcyllã viruſq; redolere ex Athenæo ſuprà docuimus. pro diuerſitate loci etiã vbi naſcuntur, diuerſam ſortiuntur bonitatẽ; nam deteriores eos eſſe ad cibum, idem VVottonus ſubiũgit, qui in locis arenoſis, aut inter teſtas figlinas proueniunt,

Deteriores qui.

quàm qui in algoſis gignuntur. Plinius etiam non omni tempore anni eandem bonitatem ſeruare tradit, Myaces, inquit, gratiſſimi ſunt autumno, & vbi multa dulcis aqua miſcetur

Li. 32. c. 9.

mari, ob id in Aegypto laudatiſſimi. Procedente hyeme amaritudinem trahunt, coloremq; rubrum. Eiuſmodi acrimoniæ cauſſa fauces ab eis vexantur, gula, & arteria exaſperatur. hi

Nocumenta.

tuſſim ſiccam, & raucedinem efficiunt, vocemq; obtundunt. Hęc ille, non vni ſpeciei, vt ſentit VVottonus, ſed Myacum, id eſt Mitulorum generi tribuens, ſed VVottoni ſententiam Zoographus neutiquam probat, quoniam, inquit, ſi Plinius Myacũ generi toti hæc tribuat, non rectè facit. ex maioribus enim duntaxat hæc mala ſentiũtur. Optimum quoq; Mitulos

De gene. anim. lib. 3. cap. 11.

ſaporem habere, quando oua illa ſic vocata continent, quæ auctore Ariſtotele, nihil ad generationem faciunt, ſed indicio ſunt melioris nutricationis, quale in ſanguineis pingue eſt. Quamobrem per id tempus guſtu præſtant, ciboq; laudantur: argumento quòd & pinnæ,

In cibo quando dantur.

& buccinæ, & purpuræ contineant quidem ſemper ouum illud appellatum, ſed aliàs maius, aliàs minus. Sunt etiam quæ non ſemper, ſed vere id habeant: mox enim tempore procedente minuitur, demumq; totum aboletur, vt Pectines, Mituli, & Oſtreæ. Hæc Ariſt.

Ouum quando habeant.

Martialis etiam inter cibaria huiuſmodi exangue, ſed parui pretij recenſet hoc verſu:

Sumitur incoſo Mytilus ore mihi.

Lib. 3. Sues vt pinguefiant.

Ius illorum, ſicuti & Conchatum, corpus augere teſtatur Plinius, quod etiam ſuibus præberi, indeq; pingueſcere auctor eſt Leuinus Lemnius. Conchatum, inquit, hoc genus, quo

Lib. 3. de occult. nat. miracul. c. 7.

litrora, oraq; maritimæ apud nos ſcatent, Mitulos vocant Muſiclen, mirificè ſues reficit, ſi affluentiore liquamine huius decoctum ijs obijciatur.

A

VSVS IN MEDICINA.

ISDEM ferè facultatibus pollere mitulos, quibus & musculos in præsenti capite à nobis recensebitur. Verùm quòd illorum carnes ad canis morsum valere velit Dioscorides, id non probat Galenus. Τῶν δὲ μυάκων, inquit, ἁρμόττειν ἕλκεσιν ὑπὸ κυνὸς δακόντος γεγονόσιν, ἐγὼ δ' οὐδεμίαν ἐυρίσκω δύναμιν ἧς δεῖται τὰ τοιαῦτα τῶν ἑλκῶν, ὥσπερ ὑπὸ τοῦ λυττῶντος κυνὸς δακύοντος γενόμενα. Ideſt. Porro mitulorum carnem tradunt vlceribus à mordente cane inflictis competere. ego verò nullam insignem facultatem inuenio, quam requirant id genus vlcera, tanquam ea, quæ à rabido cane mordente sint inflicta. Ad vulnera verò valent. Nam & Marianus Sanctus in compendio suæ Chirurgiæ habet hæc verba. Ex Conchis marinis foris nigris, intus splendidis (Zographus, qui hunc locum adnotauit, dicit myaces velle intelligere) ad consolidanda vulnera remedium pulchrum est. Multas tribuit vires Plinius mitulorum iuri, quas omnes ex alijs se accepisse docet. Myacũ, ait, ius traditur aluum, & vesicas exinanire, interanea distringere, omnia adaperire, renes purgare, sanguinem, adipemq; minuere. itaque vtilissimi sunt hydropicis, mulierum purgationibus, morbo regio, articulari, inflationibus. item prodesse felli, pituitæque pulmonis, iocineris, splenis vitijs, rheumatismis. fauces tantùm vexant, vocẽq; obtundunt, quod superiùs nos diximus. Vlcera, quæ serpant, aut sint purganda, sanãt. itẽ carcinomata: cinis eorum potus emendat caligines, gingiuarum, & dentium vitia, eruptiones pituitæ, & contra Dotycnium, aut Opocarpathon antidoti vicem obtinent. Hæc omnia ille. Præterea, de horum animalium facultatibus in vsu medico, nonnulla traduntur à Kiranide. Hic enim eorum decocto cum smirnijs, pomis, & Apijs cum vino poto Ischiadicos curari, ait, potumque ius mollire ventrem; testas combustas, & in pollinem redactas apostemationes sistere, & cicatrices ferre, (auferre) cum melle verò illitas crassas palpebras attenuare, & leucomata. eadem in summa, inquit, quæ buccina præstant, oportet autem lauare cinerem aqua. Cato quoque in descriptione ad aluum deijciendam inter cætera reponit mutulos, mitulos legit Zographus. Atque hæc de vsu eorum medico. Vtuntur verò etiam eius concha ad excipiendum oleum loco cochlearis, vt annotauit etiam Dioscorides de cicino oleo. ὀζαι δὲ αὐῶσι τ' ἐν αὐτοῖς ὑγρότητα πᾶσαν ἄρας τὸ λεβηνα ἀπὸ τοῦ πυρὸς ἀποψῶ μυακι τὸ ἐπιπλέον ἔλαιον καὶ ἀποτίθεσο. vbi insitum prorsus humorem reddiderunt, sublato ab igne vase, innatans oleum mituli concha tollitur, & reconditur, & mox de oleo Amigdalino. Εἶθα ἀποθλίβων πρὸς πλάκα ἔξινε, καὶ τὸ ἀπὸ τῶν δακτύλων εἰς μύακα ἀναλάμβανε, mox tabellis premitur, & quod digitis læsit, mituli concha excipitur.

Ad canis rabidi morsus non valere.

Ad vulnera glutinanda.

Lib. 32. c. 9.

Iuris vires.

Ad vlcera sordida, & serpentia.

Ad gingiuarum, & dentium vitia.

Ad ischiadicos.

Cap. 158.

Lib. 1. c. 38.

Vsus ad oleũ excipiendũ.

DE TELLINIS. Cap. LXXII.

SYNONYMA.

DE Tellinis diuersas inuenio opiniones. Etenim Athæneus eandem cum Latinorum mytulo (sic enim pro μύτλον legit Hermolaus) esse opinatur, mytulumque & Tellinam, de quibus nos capitibus separatis loquimur, inuicem confundit. Nos Aristotelis μύας, & Dioscoridis μύακας, mitulos Plinio dici putamus: nam præterquam quòd Dioscorides diuersa faciat capita, diuersas quoque illorum tribuit facultates. Plinius pectunculis, quæ Dioscorides Tellinis, tribuit, videtur enim pectunculos pro Tellinis accepisse. Marcellus verò Dioscoridis interpres Tellinas opinatur eas Conchulas esse, quas etiam nunc Tellinas Romani, vocãt, Aristophanes grammaticus citante Pet. Gyllio Tellinas dicit patellis similes esse, eiusdemque pueros pro cornibus vti solitos fuisse: à quibus, inquit ille, longè diuersæ sole clarius videntur esse, Zographus Rondeletij, & Bellonij sententiæ subscribit, qui Tellinas faciunt, quas & Galli Narbonenses, & Romani etiamnum sic vocant. Tellinarum alicubi meminit Martialis, vbi quoq; interpretes perperam mitulos interpretantur. Dicuntur Tellinæ à crescendi celeritate. ὅτι ταχὺ γίνονται τέλειαι, ocyssimè enim perficiuntur, quod Aristoteles præterea pectunculis, ac purpuris etiam commune esse ait; anno enim magnitudinem totam implent, τελλῖναι, μυτίλοι, & ξιφύδρια à Vuotto-

Tellinæ, & mituli confunduntur.

Tellinæ quæ.

Etymon.

no ponuntur pro ſynonymis. nos vero τελλῖνα & ξιφύδριον tantùm: ſic enim & hodie Græci vocant, Romani vetus, vel Græcum mauis vel Latinum nomen retinent, Telline dicentes. Veneti piſcatores vocant Capparazzole, ſiue capparole, Hermolao teſte à capparis ſimilitudine. Nos Bononienſes vocamus Calcinelle. Arabicè dicuntur Sedef, & Talſam, Hiſpanicè Brignigois, Gallicè Flion. has non agnouiſſe Lutetiam refert Bellonius: rarò etiam à Maſſilienſibus viſas. apud Lesbi incolas Chinades vocantur, nomen autem Germanicum Tellinis præter Conchularum commune Zoographus ait ſe non inueniſſe. E

Calcinella.

Chinades.

GENVS. DIFFERENTIÆ. Deſcriptio.

Lib. 3. Marinæ, & fluuiatiles.

TELLINARVM duo genera ſunt Athenæo, marinæ nempè & fluuiatiles, vel quę in fluuiorum oſtijs reperiuntur. τελλῖναι, ait, γίνονται μὲν ἐν πανώπῳ πολλαί, πλὴν ὑπὸ μὲν τῶ Νείλου ἀναβαίνουσιν πλείσται, ὧν λεπτόθριξ μὲν εἶσιν αἱ βασιλικὴ διαχαρακτηριζόμεναι τε καὶ κῆφαι, ἥδιστοι δὲ καὶ πρότιμοι, αἱ δὲ ποτάμιαι γλυκύτεραι. ideſt, Tellinæ in Canopico oſtio multæ ſunt, & in Nili aſcenſu, (ſub Nili inundationem vertit Zoographus, ſed idem diuerſis verbis mihi dicere videntur,) quarum quæ tenuiores ſunt regiæ vocatæ, aluũ cient, ventriculo graues nõ ſunt, præterea benè nutriunt. fluuiatiles autem dulciores ſunt. Hæc ille. Tellinæ autem fluuiatiles, auctore Oribaſio maiores ſunt, & plus ſucci habent, quales ait Aegyptias eſſe. Baſilicas, ideſt, Regias Athenæo dictas, Rondeletius ſuſpicatur maiores, & fluuiatiles. ſicuti Baſilicas nuces ducimus pro iuglandibus, & vulgo chartum regalem, ſiue Baſilicam, quæ maxima eſt, cognominant. Athenæus verò cuius greca verba recitat Rõdeletius, pro prima Tellinarum ſpecie, Baſilicas facit marinas λεπτοτέρας, ideſt tenuiores, vel ſimpliciter minores (Hermolaus vertit tenuiores, exiliores que) aitque eſſe minus dulces, magis ad alui ſolutionem ſelſedine nimirum ſua, idoneas. Quãquam autem fluuiatiles, vel propter magnitudinem, vel quia in cibo dulciores ſunt, regiarum cognomen potiùs mereri videantur: minores tamen ſic appellari etiam ſentit Zoographus, (quæ opinio nobis quoque maximè probatur) ſubdens Baſilicas & marinas eſſe ſalubriores (præſertim quæ in arenoſis fluctibus obnoxijs litoribus gignunt, vt ferè ſolent) quàm fluuiatiles: quæ impropriè ſic dicuntur, cùm non tam in ipſis fluuijs, quàm eorum oſtijs, vbi plurimum cœni aggeritur, reperiãtur. Quod autem ſalubriores ſint, vel inde etiam liquet, quòd aluum ſubducant, quod in ſanitatis tuendę ratione valde ſalubre eſt, id verò fluuiatiles non item facere compertum eſt. Hæ quidem cùm dulciores ſint, nutrite quidem ampliùs, ſed citiùs ſaturare, & faſtidium ſui inducere poſſunt. Bellonius quoque de minoribus loquens, Baſilicas nominari vult, nulla verò addita icone, ſic deſcribit. læuis eſt Tellinarum teſta, candida nequaquam ſtriata, crenulis tenuiſſimis denticulata, in longitudine diffuſa, & anguſta, mediocriter fortis, & quodammodo teres. ſic ille. Rondeletius expreſſis etiam iconibus, duas differentias ſe in Agathenſi ſinu reperiſſe ſcribit, minorem & maiorem, ruffi coloris. Priorẽ ſic deſcribit. Duplici teſta conſtat, ſiue concha, vtraque ſimili, læui, valida, & ſatis ſpiſſa, in ambitu ſerrata, qua de cauſſa ad vnguem coniũctę ſunt. intus leuiter cauę sũt, caro alba, in qua μήκων cernitur. Alterum Tellinarum genus, inquit, in litore Agathenſi ad oſtiũ Eraris fluminis inueni ſuperiori ſimile, niſi quòd teſta ſit maiore, tenuiore, minuſq; ſpiſſa, & ex rubro flaueſcente, parte, qua teſtæ colligãtur, in acutiorem angulum deſinente. Addit præterea tertiam Tellinarũ ſpeciem, quæ cùm figura ſuperioribus ſit ſimilis, meritò tertij earum generis eam eſſe putat, & inter tellinas connumerat, his tantùm differre dicit, quòd colore ſit candido, teſta perſpicua, & pellucida, ex additamẽti multis conflata, intus læuiſſima. Tenuis admodum, & ambitu magis F G H

Tellinæ regiæ Fluuiatiles quales.

Baſilicæ ſiue regiæ quales:

Baſilicæ marinæ Athenæo.

Bellonij deſcriptio.

Duæ ſpecies, earumq; deſcriptiones ex Rõdeletio.

Tellina 1. Rondel.

Tellina 2. Rondel.

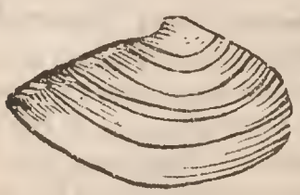

Tellinarum ſpecies Zoographi.

A magis rotundo. Huic Tellinæ non absimiles sunt binæ istæ à me appositæ, licet minores. Ponuntur præterea à Zoographo Conchularum quarundam icones, quas Venetijs se accepisse refert, Tellinarumque nomine meteri, & magis quidem illam, quæ A. litteræ subijcitur: quamuis eam aliqui pro Conchæ Peloridis specie accipiant. alteram, sub littera B. Venetos Peuerazzã à pipere cognominasse prædicat. Nos aliquot ponimus tabulas, in quarum prima habes duas Tellinas foris candidas, læues, modicè flauescentes, in ambitu non serratas, parum cauas, intus autem magis ad flauum tendentes. secundo loco sunt quinque aliæ magnitudine inter se differentes, in altera tabula primo loco est Tellina cum duobus dentalibus: testa albicat, ciusq; superficies, & ambitus flauescit, læuis, neque serrata. secundo est Tellina, cum dentalibus, quam Basilicam, seu regiam appellarem, à priore non multùm differt, nisi quòd rotundior appareat. Ex Tellinarum genere etiam videntur esse quatuor postrema tabula expressæ. Prior earum partim candicat, partim flauescit, diaphana, & fragilis admodum. Altera subcastaneo, & albo colore est. Tertia, & quarta similes, ci-
B nereæ, lineis purpureis transuersalibus. Quas verò ex Zoographo me dare iam dixi, habebis in calce operis.

Peuarazza. Authoris Tellinæ.

Tellina tertia.

Tellinæ congeneres.

Tellinæ aliæ colore, & magnitudine diuersæ.

Tellinæ cum dentalibus.

Tellinis congeneres.

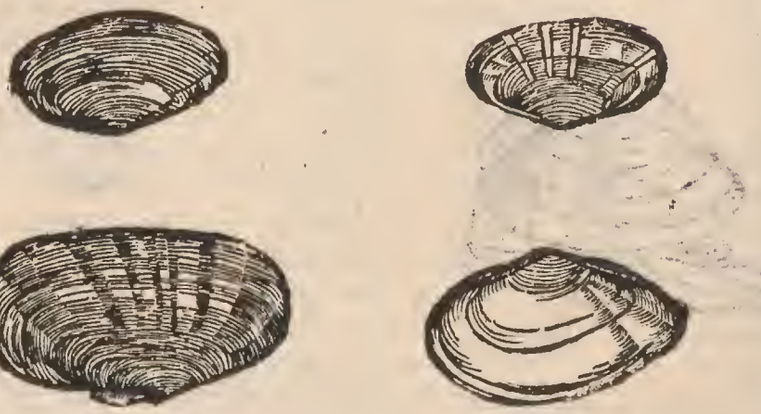

VSVS IN CIBIS.

2. *Collect. Aluum ſoluunt.*

QVANTOPERE commendentur Tellinæ in cibis,& quàm palato gratæ ſint, ſatis teſtatur earum ſapor, qui cum cæteris ſuis generis de ſaporis principatu contendit. Tellinæ,inquit Oribaſius, aluum ſubducũt, fluuiatiles maiores ſunt, & plus ſucci habent, quales Aegyptiæ ſunt.elixatæ dulces ſunt, earumque ius aluum ſoluit,clauſæ verò ſale ſparguntur,& per teſtas humorem trahunt. Frigida lauãtur aqua,& ex oleo,& aceto,vel menta,vel ruta comeduntur. qui aluum ſoluere voluerint,eas ſolubili apparatu cum oleribus condient:quæ florẽ ætatis agunt, ſi comedantur vêre,ſunt optimæ. Idem de ijs recẽſet Xenocrates aluum ſubducere, lociſque arenoſis prouenire, & portubus vndis agitatis,& quas ex Oribaſio diximus,dotes, illis ineſſe. Addit Bellonius eſſe earum carnem molliorem,quàm reliquarũ conchularum.harum quæ paulò plus extra aquã manſerunt, teſtas pandere inquit (fortè, teſtæ ſe pandere, Zoographus) hianteſque arenulas excipere ſolere,de quibus Romani meritò conqueruntur. Quamobrẽ multò meliores ſunt in vrbibus, quæ in mari abluuntur,vt Venetijs, & Ianuæ. Romæ ruſtici in faccis per Vrbem Tellinas circumferunt, quas modiolis diuendunt. Cùm enim exiguo corpore conſtent, nec facilè aperiantur,guſtuique gratæ ſint, mirum in modum ob id expeti, bellariorumque loco aſſumi ſolent, cuius etiam meminit Iouius his verbis. Paruæ illæ Conchulæ à veteribus Latinis mytuli, à Romanis,aut hodie Græco nomine Tellinæ nuncupatæ,(quã ſententiam capite de mitulis ex Matthiolo improbauimus,) bellariorum locum obtinent. ſunt enim gratæ guſtui: verùm arenulis ſcatent, & propterea calculoſis officiunt. Hæc ille. Veneti Ichthyopolæ aqua marina demerſas in lagunculis ſolent adſeruare. viuunt enim in arena, ob id niſi priuſquam coquantur, diutius in aqua agitentur, vt arenulæ excidant, veſcentibus moleſtæ ſunt. parum etiam ſunt coquenda ex aceto,vel omphacio:cum pipere eſæ, appetentiam excitant. meminit etiam Matthiolus poſita illarum icone in commentario ad Dioſcoridem capite de Tellinis, vbi inquit,notiſſimas eſſe in Italia Tellinas,præſertim

De Aquatil. Caro mollior reliquis Conchis.

Bellaria ſunt.

Cur lauentur.

Difficile concoquit.

A tim Romæ, vbi plurimæ venales circunferuntur, quòd ori sint valde gratæ, easque verò ab arena optimè repurgari etiam iubet. Iam verò earum carnem difficilè coqui tradit Castor Durantes, ventriculoque esse noxiam; de fluuiatilibus fortè intelligit: etenim marinæ, & inter has tenuiores, quas Basilicas (vt iam multoties diximus) vocat Athenæus, stomacho graues non sunt, teste vel eodem auctore. Fluuiatiles autem dulciores dixit, has itaq; ventriculo minus conuenire non abre putari possit: nam sitim excitare eas, calculosq; gignere idem auctor est: contrà illas, si optimè ab arena purgentur, & cepis frixis, vino modico petroselino, & aromatibus condiantur, præstantiores esse, ac salubriores, potissimum senibus, omnibusque pituitosis, hyemis tempore magis conuenire, maximè verò maiores, atq; recentiores cæteris antecellere. Recentes, inquit Dioscorides Tellinæ aluo vtiles sunt, sed maximè ius earum, salitæ vruntur, tritæ in cinerem, & cum cedria instillatæ auulsos palpebrarum pilos renasci non patiũtur, quod postremum etiam tetigit Galenus ab ipso Dioscoride fortè mutuatus, Tellinas salsas (ταριχηρὰς) vstas cinerem relinquere, aiunt, causticum, adeo vt is cum Cedria mixtus, & instillatus, euulsos radicitus palpebrarum pilos renasci prohibeat. Idem aliàs ad pilos inutiles, & pungentes in palpebris, euulsis mox

B oblini iubet. Earundem tenuissimum puluerem Archigenes apud eundem commendat, sed cineris, quàm pulueris vis maior futura videtur. Cinerem earum casum pilorum in palpebris prohibere tradit Iouius ex Oribasio, non admodum rectè, vt putat Zoographus; quibus vacat, apud Oribasium inquirant. Eum autem, reperio, Telinas, (Tellinas per l. duplex legerem,) vel Xiphydria ad aluum subducendam ab eo celebrari, idque ante scribit senex Hippocrates. Mituli, ait pectines, ac Tellinæ magis aluo secedunt, quàm purpuræ, pinnæ patellæ, buccina, & ostrea, ipsa quidem sicca sunt, succi autem ipsorum aluum mouent. Idem sensit Aretæus, qui in curatione elephantis in cœna apponi iubet marina, quotquot ventrem subducunt, Tellinarum iuscula, ostrea, &c. Idem in iliaco affectu: aut medicatio (inquit) fiat cum iure aliquo aluum subducente, cochleæ valde elixæ, & ipsarum succus, aut Tellinarum. Hæc sunt, quæ spectant ad vsum medicum. Sunt præterea pueris in vsu Tellinæ, vt & lepades, ad tubæ sonum imitandum; referente Athenæo, cuius hæc sunt verba, interprete Rondeletio: Callias Mityleneus libro de Patella Alcæi, apud Alcæum odam esse scribit, cuius initium est Petræ, & cani maris filia: ad cuius finem scriptum est. Ex patinis animum recrees, ô marina patella. Quo in loco pro Λεπάς, id est pa-

C tella, Aristophanes legit χέλυς, id est testudo, aitque Dicæarchum non rectè legisse Λεπάδας, ijsque ori admotis puellulos sonare, & lasciuire, quemadmodum Tellinis solent procaces adolescentuli. Sopater Phlæacographus, in comœdia, quæ inscribitur Eubulotheombrotus, scribit. At resiste, è Tellina repente ad meas aures suauis quidam sonus illapsus est.

In Thes. Janit.

Ventriculo noxiæ fluuiatiles.

Li. 2. c. 8.

De simplic. medic. 11. 38.

L. 4. de com. secun. loc.

Oribasii locus notatus.

Lib. 2. de Diæt.

Lib. 3.

DE BALANIS. Cap. LXXIII.

ÆQVIVOCA.

D BALANVM Latini vocant, quod Græcis Βάλανος dicitur, animal ex aquatilium genere quod ἀπὸ τῆς πρὸς δρῦνας Βαλάνους, vt refert Atheneus, nomen sumpsit. Cæterùm, Βάλανος significat multa, quæ omnia, quoad fieri poterit, paucis perstringã: omnia scilicet, quæ apud nos glandis vocabulo comprehenduntur; præcipuè tamen ita Dactyli appellantur, vt oliuæ, etsi quæ sint alia, quæ nucleos intus habent. Accipitur apud Theophrastum Βάλανος pro arbore quadam, de qua plura apud eum inuenies. Præterea eam quoque, quæ glandes fert, Balanum appellari volunt. proprièverò quercus fructus est, quem nimirum glandem Latini dicũt, & ad similes arborum fructus transfertur (imò Marcellus tradit fructus omnes longiores hoc nomine contineri: sed etiam Glandis appellatione apud Iurisconsultos omnes ferè fructus, vt quidam tradunt) accipiuntur, vt Βάλανοι δρύινας glandes quercinæ, & Βάλανοι sunt Καρδιναὶ Castaneæ, (vt Plinius docet,) etiam est celebris Βάλανος μυρεψικὴ, quam Plinius, & Aetius μυροβάλανον voce composita dicunt. Glans vnguentaria, fructus arboris myricæ similis, magnitudine auellanæ nucis, quæ quod in Aethyopia, Aegypto, Arabia, & Petra oppido iuxta Iudæam nascatur; Αἰθιοπικὴ, Θηβαϊκὴ, Ἀραβικὴ, Πετραία, Συριακὴ, Αἰγυπτία dicta est, vt recenset Gorræus, addens

Nominis ratio.

Balani quæ vocentur.

Li. 4. c. 2. Balanus arbor.

Glans vnguentaria.

dens falsò quosdam opinari esse eam, quæ hodie nux muscata nominatur. Est item βάλανος E Gorræo extremi penis carnosa substantia in glandis similitudinem facta, vtrunque penis meatum, quem natura vrinæ, & semini communem effecit, complectens, & ambiens, vnde βαλανοβόρον, glandiuorum Diogenes Cinædum quendā appellasse fertur, quo sensu Martialis quoque pastas glande nates dixit. Apud medicos suppositorium Barbaris vocatur, quod in glandis formam efficitur, ad dejciendam aluum, Græci Balanum, Latini glandem etiam vocarunt, sed eo significatu pro collyrijs abusum esse Columellam, Cæliumq; Aurelianum medicum, traduut lexica. Est βάλανος etiam μοχλὸς obex, pessulus, licet Aristophanis Scholiastes velit esse τὸ βαλλόμενον εἰς τὸν μόχλον σιδήριον, quod & μάγγανον vocetur. Est postremò Balanus nomen Vrbis in Epiro.

Cinædus βάλανοβόρος. Li. 6. c. 6.

SYNONYMA.

QVAS Rondeletius Pholades vocat, Balanos quidam esse iudicant. mihi differre videntur, atque iccirco separatim de ijs agam. Quæ hîc pinguntur testacea Græci F nostræ ætatis, adhuc antiquo nomine, Balanos vulgo nominant, Plautus, & Columella etiam Balanos à glandium similitudine. Læues sunt, vt inquit Petrus Gillius, & in cauernis saxorum stabulantur. Veneti non rectè Dactylos vocant. Ab Aristotele inter testacea numerantur, βάλανοι, & glandes conuertit Theodorus Gaza, sed ex eo non possumus, inquit Rondeletius colligere, quid hodie glandes appellare possimus: earum enim meminit breuiter. περὶ τὰς σπήλυγας δὲ τῶν πετρῶν φύεται, καὶ βάλανοι, Rimis, cauernisque saxorum vertibula generantur, & glandes. Bellonius Pollicipedes vocat, quia vulgo poulsepieds dicuntur, quòd pollicum in pedibus similitudinem habeant: racematim, inquit, Oceani cautibus adhærent, & nomen antiquum nullum habent. Zoographus Meercicheln posse nominari putat.

Pholades, an Balani.

Lib. 5. de histo. anim. c. 15.

Pollicipedes.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

Forma.

G

IN Ligustico litore musculorum est genus quoddam, inquit Rondeletius, in saxis latens, nonnulli glandes v eteri esse putant, sed pholades esse potius existimauerim, de quibus postea dicemus, si quis tamen nimis prefractè defenderit glandes esse, nō refragabor. Liberè dicā quid sentio. duo, mea quidē sententia, glandium genera sunt, vnum quod in Gallia, & Britānia nostra prussepiez appellāt. Pollicipedes nominant quidā, quòd pollicum in pedibus similitudinem habeant, quod nomen, eiusq; interpretationem non probo. Id genus glandem esse colligimus, quòd illi cum glandibus magna sit similitudo. Nam vt glādis quercus, vel Ilicis pars prior læuis est, & in acutum tendit, posterior aspera, sic hęc, quę saxo affixa exhibemus, posteriore parte, qua saxis hærent, rugosa sunt, & aspera, glandiumque caliculis posteriorem earum partem arctè retinentibus, simili. Plura ex vna radice pendent è saxorum rimis. Ex testaceo- H rum genere sunt. pars enim prior longa, rotunda, ex duabus testis componitur, colore, & leuitate vnguium, in medio rimula est, ex qua capillamenta quædam veluti pluma rubescentes prodeunt. Concha vna veluti ex multis acutis vnguibus constat, tota in quinque digitorum longitudinem accrescit, crassitudine sunt pollicis in Hispania: in Britannia nostra sunt minores. Pars posterior, quæ saxo alligatur, corio duro, asperoq; potius, quàm testa constat, ex nigro fluescit. Hæc omnia ille. Addens præterea speciem alteram paruam; glan-

Duo glandium genera. Pollicipedes.

Balanus Rondel.

des

A des hæ, inquiens, si cui non placeant, alias propono, quæ glandibus fructibus similiores sunt. Nascuntur in saxis, & in rimis nauium, quæ diutiùs immotæ vno in loco manserint, adnascuntur etiam mitulis. Vidi equidem mitulos, vetustos, & mortuos totos istis glandibus opertos, & naues præ vetustate putres, quibus frequentissimæ adnatæ fuerant. Hæ glandes striatæ sunt, foramen habent, è quo veluti frondem emittunt, multæ simul nascuntur. Intus parum carnis continent, paruæ semper manent. Quamobrem has paruas glandes, illas magnas appellare possumus. Nostri prorsus negligunt, ac ne degustant quidem. Sic Rondeletius. Differentiam quoq; ratione magnitudinis agnouit Athenæus: etenim esse alias alijs maiores. Αἱ βάλανοι, ait, δὲ καὶ μείζονες εὐόχρηστοι, καὶ ἥδυσμοι. Glandes, ideſt, si maiores fuerint, aluo facilè subducuntur, & placent palato. Eodem authore βάλανοι διαφέρουσι παρὰ τὰς τόπους, αἱ μὲν γὰρ Αἰγύπτιαι γλυκεῖαι καὶ παλαί, ἥδυσμοι, θρεπτικαὶ πολύχυλοι, οὐρητικαί, εὐκοίλιοι. αἱ δ' ἄλλαι ἀλυκώτεραι, Glandes pro locorum varietate differunt. Aegyptiæ dulces sunt, teneræ, ori gratæ, copiosi nutrimenti, multi succi, vrinas ciẽt, aluum soluunt. Aliæ magis salsæ sunt. Eadem locorum differentia alijs etiam competit. Quemadmodum enim Aegyptiæ glãdes ad Nili ostia captæ dulciores sunt, copiosioriſq; nutrimenti, & succisita ostrea in ostijs Rhodani, Sequanæ, Garunnæ capta, dulciora sunt alijs, quæ procul ab aquis dulcibus capiuntur, ac proinde hæc, quòd magis salsa sint, magis aluum solicitant, minus nutriunt. Quas Belonius pro Balanis repræsentat icones, nos inter Conchas Rhomboides posuimus. de ijs autem habet hæc verba. Plures ab vno exortu coagmentantur, veluti si quispiam fingat aliquot ocreas simul alligatas de quodam loco editiore pendere, quarum soleæ deorsum sitæ sint. minoris digiti crassitudinem habent: quinque digitos longi sunt, ac magno C aceruo simul coagmentati, ab eodem exortu, saxo firmiter adhærentes, teretes, nigro corio vestiti: quorum extrema, seu capita eodem modo prominere videntur, quo pes tibiæ alligatus est: in qua quidem extremitate rima inter duo duriora veluti testacea ora apparet, cui branchiæ subsunt. Hæc ille. Duæ à nobis tabulæ Balanorum hic exhibentur, in prima habes Balanos multos modicè rubescentes simul adnatos; in reliquis à suprà allatis descriptionibus non differunt. secundo loco sunt alij Balani à D. Antonio Gigante mihi communicati à prioribus haud longè dissimiles, nisi quòd in his color rubeus non appareat, præterea striati sunt, foramen habent, ex quo frondem quam vocant, non, vt priores, emittunt. in altera tabula primo loco ostreaceum exprimitur, quod

Mitulis ad nascuntur.

Lib. 3.

Differentiæ à loco.

Ostrea vbi meliora.

Icones Bellonij consideratæ.

Tabulæ ab authore editæ considerãtur.

Balani secunda species Ron del.

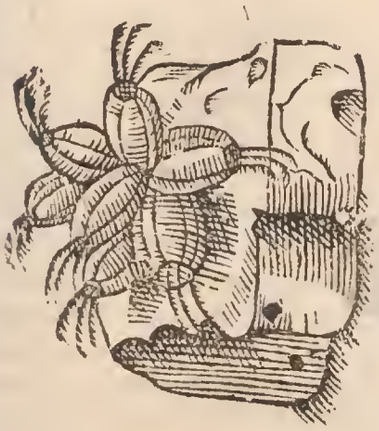

B

Balani rubei.

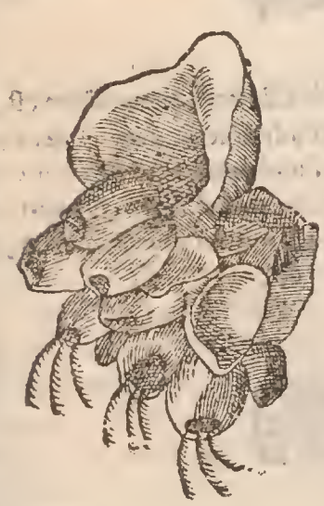

Balani alij à D. Ant. Gigante communicati.

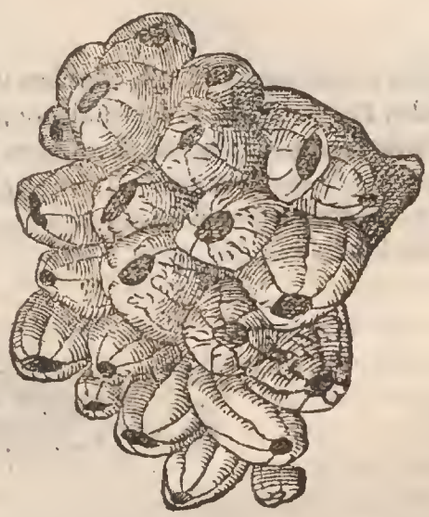

polyceps

Balani, ſiue Polycipedes alij.

polyceps appellari meritò poteſt, quoniam velut ex multis Balanis compactum eſt, figuraque habet Balani, (quare inter Balanos mihi videtur adnumerandum.) læue, rubeſcens, cæterique prædictis ſimile. ſequuntur poſtea alij ſimul coniuncti cuidam conchylio extrinſecus colore rubeſcente. Tertius polyceps ab hiſce non differt. Quarto, & poſtremo loco habetur Balanus, ſeu polyceps ſeſſilis in parte inferna, vbi inſidet, maximum habet foramen.

VSVS IN CIBIS.

NON tantùm esui esse balanos, verùm etiam gratos esse palato, nobis Epicharmus scriptum reliquit, qui in nuptijs Hebæ tanquam in lautissimis epulis nominat κογχύλια, λεπάδας, πηθωίακα & βάλανους; & Macrobius in conuiuio, quo Lentulus flamen Martialis inauguratus est, Balanos nigros, & albos inter alia testata recenset. In Hispaniæ parte ea, auctore Rondeletio, quæ Oceano alluitur, & in Normania, & Britannia frequentissimi sunt, perque vicinas vrbes, pagosque diuenduntur. Mulieres, & delicatiores homines alia fastidientes cibaria, hoc edulij genere delectantur, & qui Veneri dediti sunt. Elixantur in aqua, ius quod intus est, fugitur, tum priore parte contorta, & disrupta, caro extrahitur, & ex aceto editur. Bellonius quoque Armoricos litorales, refert, magnam horum copiam in pagos, & vrbes vicinas conuehere, illosque vili pretio diuendere. esse autem optimi saporis, ac mirum in modum fastidia stomachi subleuant, vt etiam mulierum malacijs accommodentur. Elixi ex aqua salsa, pulpam habent duriusculam, quam auferunt sinistra tenentes radicem, ad quam alligantur, dextra verò caput arripientes: quod posteaquam contorserint, pulpam à theca extrahunt, vt ambiens corpus relinquatur vacuum calami modo. Pulpa autem, quæ inde egressa est, lumbrici modo oblonga, rubra, teres, aceto piperato maceratur, ac manditur. Balanos præterea, scribit Archigenes apud Galenum, stomachicis conuenire, idemq; iam ostendimus ex Bellonio.

Vbi frequentissimè vendantur.

Vt coquantur.

Vt elixentur.

De compos. med. lib. 8.

DE PHOLADE. Cap. LXXIV.

ÆQVIVOCA.

PHOLAS dicitur, quod antris, & latibulis conditur, vel quod in cauernis & lustris deliteſcit, vnde Suidæ ex Babrio afferenti φωλάς est σπήλαιον κρυπτόν, spelunca abscondita, antrum, occultum, latibulum, & huiusmodi. deducitur autem à φωλάζω, vel φώλιω verbo, & φωλέω, quod significat specu lateo, vt primitiuum φωλεὸς, siue φολεά, id est specus, latibulum, lustrum. φωλεῖν, & φωλιοεῖν dicuntur, auctore Eustathio, aues, reptilia, vrsæ, aliæq; animantes, cùm in terra, saxis, alijsue latibulis conditæ ad aliquod tempus latitant, frigoris aut æstus vitandi gratia: vnde etiam vrsæ Græcis φωλάδες cognominantur. Suidæ rursus φωλὰς est εἶδος νόσου. De Pholade verò conchylio, eiusque synonymia nihil ferè inuenio cùm apud Græcos, tùm apud Latinos. Rondeletius in quibusdam Italiæ littoribus, dici testatur Balanos, sed differunt, quamobrem de Pholade seperatim tractauimus.

Pholas quid.

Vrsæ cur pholades dictæ.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

Forma.

QVALE sit ex Testatis, quod φωλὰς Græci vocant, solus Rondeletius, adhibita etiã icone, studiosis cõmunicauit. Ita in saxis latet, inquit, vt saxo vndique cõtegatur, per foramen duntaxat exiguum, & sensui vix patens aqua nutritur. Testis constat duabus, longis, non in latum extensis mytulorum modo, sed rotundis. Intus cadẽ ferè est caro, quæ in mitulis. In saxis adeo duris nascitur, vt non nisi ferreo malleo diffracto saxo distrahatur. Sũt qui putent in saxis aquæ salsæ vi excauatis prouenire, alij in luto in saxorũ cauernulis aceruato. Ego crediderim in saxorum cauernulis, vel vi, vel natura factis, aquæ marinæ appulsu procreari, atque in conchã verti, quæ cauitatis, siue foraminis figuram seruat. Vidi huiusmodi conchas in portu Veneris. Missum est ad me alio ex littore saxum, cuius partem hîc expressi, in quo nullæ rimæ, nullæ cauernæ, sed foramina tantùm appare-

Testa.

Caro.

Saxis vt innascantur.

Rondeletij opinio.

apparebant tam exigua, vt vix acum admitterent. Eo igitur ictibus multis confracto cauitates internæ multæ erant, vario ſitu, & diuerſæ magnitudinis, in quibus Conchas iſtas reperi, quas cum ſaxo depictas exhibeo. Quare figuram diutiùs contemplatus, antiquorum Balanos non eſſe iudico, ſed φωλάδας, de quibus hæc Athenæus lib. 3. Αἱ δὲ φωλάδες πολυτρόφαι, βρωμώδεις δὲ. Pholades multum alunt, ſed virus olent. Et: Αἱ δὲ φωλάδες εὐστομοι, βρωμώδεις δὲ καὶ κακόχυλοι. Pholades palato ſuaues ſunt, ſed virus reſipiunt, & mali ſunt ſucci. Primum huic ſententiæ meæ aptiſſimè quadrat nominis ratio: Nam vt φωλάδες dicuntur feræ, quæ in luſtris degunt, ἀπὸ τῦ φωλεύειν, quòd latere ſignificat, ita nihil in marinis rebus reperias, quòd penitus in ſaxo lateat, ſicuti conchæ, quas proponimus, deinde notæ Athenæi his propriæ ſunt; nam virus olent, & mali ſucci ſunt. Harum nullus, quod ſciam memmit præter Athenæum. Hæc omnia ille. Noſtra Pholadum icon ab illa Rondeletij nihil, vel parum differt. In ſaxis enim latent. earum teſtæ (duabus autem conſtant) coloris ſunt rubri ad album tendentes, longæ, & rotundæ: in reliquis ſimiles illis, quas poſuit Rondeletius. Nos quoque ſuprà de eiuſcemodi teſtaceorum ortu multa diximus ex Goropio, quæ hîc non repetimus. Cùm Rondeletij figura conuenit, vt dixi, quæ hîc à me adijcitur: & neſcio num etiam iſthæc altera quinque digitos longa, cinerea.

Balanos non eſſe.

Multum nutriunt.

Nominis ratio.

Virus olent.

Pholades Rondeletij.

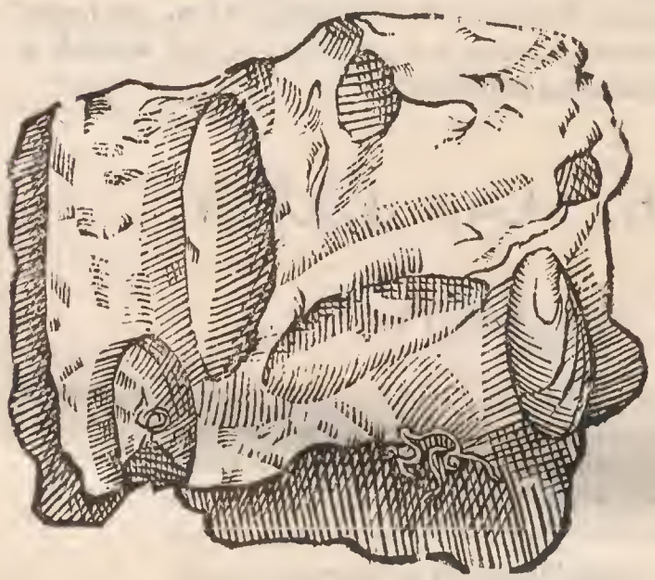

Pholades authoris in ſaxis hoſpitantes.

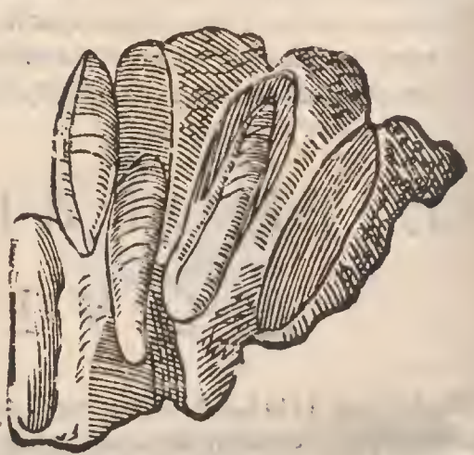

Pholas concha alia.

DE SOLENE. Cap. LXXV.

ÆQVIVOCA.

CANALEM, siue fistulam, vt in aquæ ductu σωλῆνα vocauit Plutarchus in libro, qui περὶ φιλοπολουτίας inscribitur; ὥσπερ οἰκέρα μεσοῖ σολίδες οὐδὲν ἀναλαμβάνοντες εἰς ἑαυτοὺς ἀλλ' ἑκάστος, εἰς ἕτερον ἐξ ἑαυτοῦ μεθιείς. Σωλὴν etiam, siue Σωλὴν μηχανικός Chirurgorum instrumentum est rotundum, oblongum, cauum, in quod crus, aut femur fractum conijcitur, & continetur: simile quidem glossocomo, sed figura differens, teste Galeno comm. 2. εἰς τὸ περὶ ἀγμῶν, quo loci Hippocrates de eius vsu multa differit. Ab Anatomicis præterea σωλὴν ad canalis fictilis similitudinem dicitur medium foramen, quo omnes ceruicis vertebræ peruiæ sunt, & spinæ medulla à cerebro descendit; id quod alio quoque nomine ἱερὰ συριγξ appellatur, vt scribit Gorræus. *Sacra fistula.*

SYNONYMA.

σωλῆνες, à Græcis vocantur istiusmodi testacea, vt diximus, item αὐλοί, δόναxες, ὄνυχες, nec non & δάκτυλοι, quorum synonymorum omnium Plinius meminit his verbis: Solen, siue Aulos, siue Donax, siue Onyx, siue Dactylus: dicitur autem Solen a canalis, siue tubi similitudine, αὐλὸς tubæ modo excauatus; Δόναξ à figura arundinis crassæ, concauæ, apud amnes nascentis, quæ δόναξ, & Cypria arundo nominatur referente Dioscoride. ὄνυξ verò ideſt vnguis ab extremis, tenuitate, & figura vnguibus similis, vel à testæ colore, & substantia vnguibus nostris non dissimili. At ὄνυξ itidem apud eundem pro re longè diuersa sumitur. δάκτυλοι cur dicantur, habemus ex Plinio. Concharum è genere, inquit, sunt Dactyli ab humanorum vnguium similitudine appellati. Σωλὴν apud Eustathium dicitur ἐκ τοῦ σίω καὶ τοῦ ὅλος σωλὴν & per crasin σωλὴν. Epicharmo autem Σωλῆνες μακροόγχολοι vocantur, sic enim legitur apud Athenæum; latinè teretes, longi, & viles dici queunt à Sophrone μάκραι κόγχαι, ideſt, longæ conchæ. Latinis parum mutata Græcorum voce Solenes dicuntur, quos etiam Gaza modò vngues, modò digitos in vtroque Plinium secutus vertit, vt scribit Hermolaus. Dotoli nomen à Græco Dactyli, detortum Zoographus credit. Genus id Concharum, inquit, quod à nostris spoletta vocatur, aliqui Spondylos, alij Dactylos marinos esse volunt. Zoographus spoletta vocabulum accedere ad Germanicum spulen ait, quod cannam vel arundinem significat: propriè verò internodium quo filis agglomerādis vtuntur textores: cuius figuram planè reddit istiusmodi concha. A Venetis hodie Cappæ longæ, vt scribit Gillius dicuntur, qui accolunt, (inquit) Adriaticum sinum Cappas longas nominant. Vocantur, & pesce Canella Bononiensibus, cuius synonymi fortè meminit Albertus, ostrei, genus, inquit inuenitur in mari Italico, quod vocatur canna, propter suæ conchæ similitudinem ad cannam. Ragusinis Parszi, quia Pars eorum lingua digitum sonat. Gallis Couteaux, quod cultri manubrium referat. Normanis manfotz, & manchotz, quòd gladij capulum repræsentet. Anglis Pitot, vt vult Bellonius, vel vt Rondeletius Pirot, sed Zoographus ex Ioanne Fauconero Anglo intellexit, Bagsysh potiùs dici. Vuallis in Anglia Thymby. *Solen. Donax. Li. 1. c. 115. Vnguis cur dicatur. Lib. 11. Dactyli. Lib. 9. c. 61. Etymon vocis Solen.*

GENVS. DIFFERENTIÆ.

Forma.

BELLONII Dactylum, seu Solenem marem, Rondeletius concham alteram longã nominat (& nos suprà eã etiam inter cõchas exhibuimus) Soleniſq; specie esse insiciatur. Fœminæ verò, quia nihil à Solenibus differt, tantùm hic ponemus iconẽ, sic autẽ eam Bellonius describit. Fœminę (à maribus tribuens differentiã) sinuosã ea parte conchã habent, & foramen amplũ: posteriore autẽ (qua conchæ cardinibus, seu neruis inuicem *Solen mas Bellonij.*

Solen fœmina Bellonij.

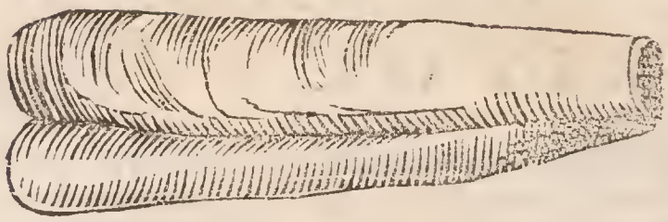

Sexus distinctio.

fulciuntur (aliquid gerunt muliebri pudendo ſimile. Hęc ille. Plinius, & Athenæus alios fœminas nuncupãt, non quòd ad procreationem ſemẽ fœtificum hic emittat, illa recipiat. etenim conchæ, Chamæ, ſolenes, pectineſque locis arenoſis ſpontè proueniunt. Rondeletius, qui vtramq; ſpeciem iconibus expreſſit. Solenem marem hodie nullam nationem à fœmina diſtinxiſſe ſcribit. Athenæus vtrunque ijſdem nominibus appellat. Plinius inter nomina diſcrimen facit: nam mares Solenes, Aulos, Donacas vocat: fœminas Onychas, quam differentiam non improbat Rondeletius. Eſt igitur Solen mas, inquit hic ex Concharum longarum genere: duplici conſtans teſta, læui, tenui, altera tantùm parte colligata nigro vinculo, etiamſi aliter ſcribat Ariſtoteles. Cùm enim διὺρα alia ſint altera parte ligata, altera ſoluta, vt claudi, & aperiri poſſint; alia vtroque latere connexa, in his poſtremis Solenas numerat, cùm contrà ſemper altera parte ſolutos videas, neq; in ea aut vinculi, aut articulationis vllius veſtigium. Dodrantali ſunt longitudine, pollicis craſſitudine, harundinis modo caui extremis duobus ſemper apertis: anteriore caput exerit, & retrahit teſtudinis ritu. ſecundum teſtæ longitudinem carnem protenſam habet. Teſta cœruleo eſt, colore lineas cuidentes habet per tranſuerſum ductas, qua parte colligatur craſſior eſt, alijs partibus in tenuem ſubſtantiam deſinit, ſicuti mytuli. Aqua, & arena viuit. Sic ille, ſubdens Solenem marem à ſe verè fuiſſe repræſentatum. Athenæus enim, inquit, maris teſtam cærulei eſſe coloris ſcripſit: at eius verba illos apertè refellunt, qui Conchæ alterius longæ ſpeciem pro Solene mare depinxerunt. (Taxat Bellonium qui Concham aliam pro Solene mare dedit, nullo pacto inter Solenes numerãdam) ea enim tota cãdida eſt. De fœmina verò hæc habet verba. Onychas appellat Plinius Solenes fœminas, quæ colore, ſapore, magnitudine à maribus differunt, in alijs omnibus ſimiles. Teſta lineis cæruleis diſtincta non eſt, ob id Plinio vnicolores dicuntur. Caro dulcior eſt, maribus minores eſſe ſolent. Solenes vtriq; in arena defixi viuunt, ferreo inſtrumento ex ea eximuntur. Hęc de ijs Rondeletius. Fœminas in arena ſtare Bellonius quoq; tradit; ſed cùm omnia ſilẽt, ſurſum è profundiſſimo foramine emergere, & in id (tanquam ſtrepitum audientes) protinus ſeſe abdere, vnde poſtea niſi pala ferrea in tranſuerſum ſuppoſita, ac profundiſſimè impacta auelli poſſint, id quod Plinius, & ante eum Ariſtoteles intellexit, Solenes fugere ſcribens admoto ferramento; ſubtrahũt (inquit) ſeſe inferius, & ſubſidunt ad ima. Nos maris tantùm iconem ponimus qui à Ron-

Solen mas quid. Li. 4. de hiſt. c. 4.

Contra Ariſtotelem.

Longitudo.

Teſta.

Contra Bellonium.

Solen fœmina.

Teſta.

Caro.

In arena viuunt.

Inſtrumento admoto fugere.

Solen mas Rondel. nu. 1.

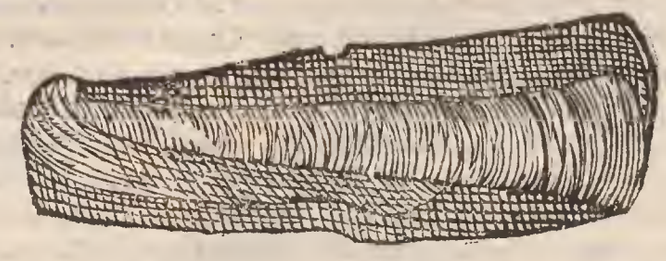

Solen fœmina Rondel. nu. 2.

deletij

Solen mas authoris.

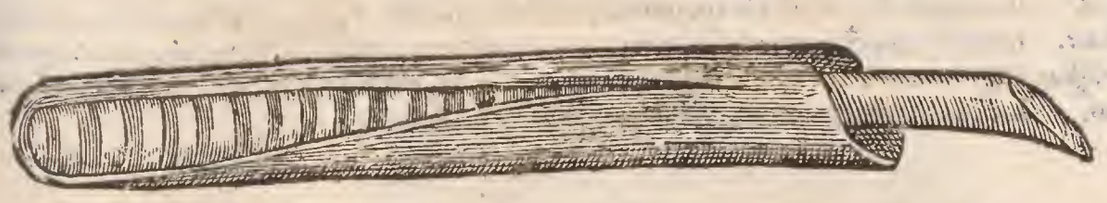

Cappa longa vulgò Venetijs dicta.

deletij Solene mare aliquantulum differt: est enim lineis miniaceis per trāsuersum variegatus;in altera quoq; conchæ extremitate linea lutea apparet: magnitudine æqualis Rondeletij Solenis. Habes postremò iconem Cappæ longæ,vt vulgò Venetijs vocant,quo nomine Venetijs olim Zoographus pingendam curauit.

VSVS IN CIBIS.

MARIBVS Plinio teste facultas inest ciendæ vrinæ fœminæ dulciores sunt, Athenæus eosdem calculosis,& difficilè meientibus vtiles esse tradit: eademq;, quæ Plinius, de ijs habet, vt ex eodem auctore vterq; transcripsisse videatur, inquit enim Athenæus; Solenes à quibusdam vocati,à nonnullis δόναξες,& αὐλοί,& ὄνυχες,succi multũ suppeditant,sed mali,& glutinosi. Mares quidem virgati sunt,& cærulei coloris,calculosis,& ęgrè meientibus perutiles sunt.Fęminæ vnicolores sunt,& dulciores. Sumuntur frixi,& elixi.meliores sunt in prunis tosti quoad hient, qui hos piscantur solenistæ dicti fuerunt, vt narrat Phanias Eresius in libro, cuius titulus est, Tyrannorum in quos vindicatum est cædes, his verbis. Philoxenus Solenistes ex tribuno plebis factus est tyrannus,initio piscatione victitans,& Solenas venari solitus,occasione verò data mercaturam exercens facultates sibi parauit.Rondeletius cum sale,aceto,& oleo edi ait,alij oleũ improbant ob eius lentorem,& ad glutinosi eorum succi attenuationem acetũ, & sal multò magis cõferre aiunt.In prunis tosti deteriores sunt,quia magis ex succi,duriores,& siccriores.Illud diu mihi peperit difficultatem,quod Athenęus,& Plinius tradiderunt,nimirũ Solenes vtiles esse in cibo calculosis, & vrinas mouere,cùm ipse Athenæus scripserit,mali succi esse,& glutinosi,atq; id experientia confirmet;Talis enim succus calculum generare, & vrinam retinere potiùs quàm promouere aptior est; quamobrem de iure id accipiendũ potiùs cum Rondeletio existimauerim, quod ob salsuginem suam,& acrimoniam præstare illud possit. Ego, inquit Rondeletius, testarum cineribus ad idem malum vti mallem, insigniter enim attenuant, incidunt, & exsiccant, quod si timeatur in exsiccando morsus aliquis prius sunt laudi.Sic ille.Solenas fœminas vix edi posse,nisi optimè ab arena repurgatas (multam enim deglutiunt) testatur Bellonius. In ore mandentium eos relucere Plinius scriptum reliquit. His natura,inquit,in tenebris remoto lumine alio fulgore clarere,& quantò magis humorem habeant lucere in ore mandentium,lucere in manibus, atq; in solo,atque veste decidentibus gurris, vt procul dubio pateat succi illam naturam esse, quam miremur etiam in corpore. Hucusque Plinius.Huius splendoris caussam etiam glutinoso Solenis succo adscribitur Rondeletius,siquidem quę tenacia,& veluti glutino compacta sunt, ea læuia, æqualia, atque perpolita esse solent, atque ob id relucentia, vt pix, asphaltum,albumen ouj; quæ profectò sententia nõ videtur improbanda. Solenas in cibi vsum venire certum est; plerumque verò eos pauperes comedunt: diuitibus tamen etiam

Solenistæ qui.

Tosti super prunas deteriores.

Dubitatio ex Athenæo contra Plinium.

Solutio.

Testarum cinis.

Solenes fœminæ, vt edendæ.

In tenebris lucent.

Splendoris ratio.

Viduarum cupediæ. grati, quia dulces, viduarum cupedias eos vocat Sophron. Galenus dura carne esse dicit, E
Lib. 3. de alim. facult. & ob id difficulter concoqui. Proprium hoc Solenibus, atque purpuris est, vt refert Nicesius, quòd, cùm in iusculo coquuntur, id crassius reddãt. Vsum in medicina Solenes habere haud comperio, in suffitu tamen contra languorem morbi pestilentis, inter alia Vegetius
Ius crassius reddunt. vnguem marinum admiscet, sed hoc de conchylij, purpureuè operculo potiùs, quàm de hac concha putem intelligendum. atq; hæc de Solenibus.

DE PINNIS. Cap. LXXVI.

ÆQVIVOCA.

Pinnæ auiũ & piscium. VNT præter hocce ostreaceum, de quo modò dicemus, pinnæ etiam auium, siue pennæ à plumis magnitudine tantùm differentes. Suntq; piscium quoq; F pinnæ quarum adminiculis veluti remis in natando vtuntur. Postremò pinna quoduis acutum denotat, vnde & murorum summitates pinnæ dicuntur.

SYNONYMA.

Etymon. Ortographia. LATINI, seruata Græcorum voce, quibus πίννη, & πίννα dicitur, Pinnam nuncupãt. πίννη autem à sordibus fortè dicta, quibus semper obducta est: siquidem πίνος significat sordes, vt πινερὸς sordidum. Isidorus apud Athenæum in recto πίννα, & in accusandi casu πίνναν dixit, ab vtroq; fit genitiuus per *n.* non πίννας, vt apud Suidam legitur in πίννοτήρης, adnotante Zographo. Oppiano, & in lexicis græcis Hesychij, & aliorum πίννα impropriè piscis dicitur, cùm potiùs sit, vt in ijsdem scribitur, ὀστρεῶδες κογχύλιον. alicubi malè per *n* simplex scribitur πίνα. cum ostreis à Cratino nominantur πίνναι. G
Concha Aegyptia paralios dicta. Hermolaus Cõcham Aegyptiam cognomine paralios à Democrito Pinnam vocari scribit.
Pinna lana Genuẽsium. Adnascuntur Pinnis quædam fila instar villi, vnde Genuenses Pinnam lanam appellant, eodem fortè modo, vt sentit Zographus, veluti arbor Agnus Castus à quibusdam recentioribus latina voce subiuncta præcedentem græcam interpretãte. Siculi etiam lanam pinnulam vocant. Pernam Neapolitani. Veneti Asturam nomine multis alijs conchis communi. Massilienses Nacre. Apud Germanos cùm non habeat nomen, Zographus ein Steckmuschel appellari possi ait, quod altera eius pars acutior fundo infixa sit.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

Forma.

PINNÆ ex duabus testis componuntur, & à mytulorum figura non admodum differunt. Cancri etiam, vt in mytulis gurgitum, in his hospitantur, Rondeletio teste, H
Tres Pinnæ Rondeletio differentes. qui tantam Romæ se vidisse scribit, vt ad cubiti magnitudinem accederet. Isq; tres Pinnarum differentias agnouit magnitudine differẽtes, quarum minimam Pernam appellauit. Sic autem describit. Mytulis quodammodo similis est, nisi quòd strictiorem par-
Testa. tem multò magis acutam, & longam habet, quoniam in arena, vel in cœno affixa viuit. Testa foris aspera est, colore fusco, intus viridi, & argentei splendoris, si in are-
Color. na vixerit Pinna, si in cæno, colore est magis flauescente, & minus splendente. Ab inferiore, & strictiore parte in amplam latitudinem extenditur, illic arctissimè claduntur testæ. hic facilè dicluduntur. Intus multum est carnis, cuius omnes ferè partes indiscretæ sunt, veluti in mytulis. Hæc ille. Ponit præterea alterius Pinnæ ico-
Perna Plinij. nem, quam quòd Plinij Pernæ descriptioni maximè conueniat, Pernam ei vocari asserit. Natura, inquit, in Concharum varietate lusit, vt ex vnius generis formis pluribus,

veluti

A

Pinna magna Rondel.

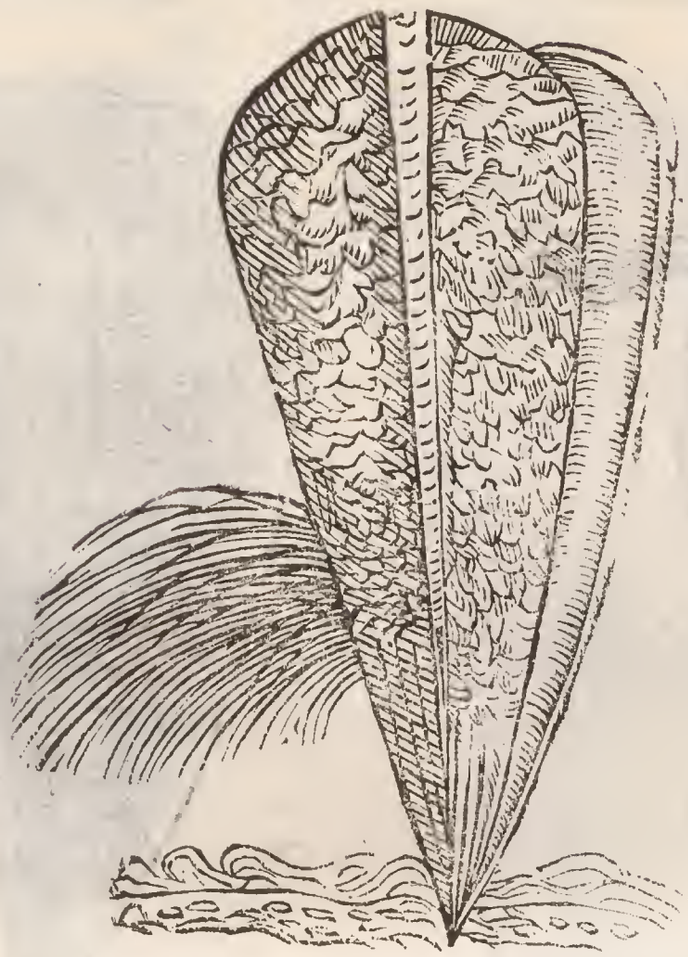

veluti Tellinis, ostreis, myacibus liquet, de quibus prius diximus. Sic Pinnarum vnicum genus non est. Pinna enim altera est, quam hîc proponimus, vt ex figura perspicuum est. Perna à Plinio vocatur. Pernæ, inquit, Concharum generis, circa Pontias insulas frequentissimè stant velut suillo crure longo in arena defixæ, hianteſque qua limpitudo est, pedali non minus spatio. Cibum venantur. Dentes in circuitu marginum habent pectinatim spissatos. Intus pro spondylo grandis caro est. Quæ omnia ei, quam expressam hîc proponimus, maximè competunt, præsertim figura suilli cruris, vnde nomen habet: dicuntur enim Pernæ tum priores, quàm posteriores coxæ porcinæ salitæ. sic ille, addens, eius generis hanc esse Pinnam, in qua vniones nasci ex Theophrasto tradit Athenæus. Eius verba græca ita recolimus. Θεόφραστος μὲν ἐν τῷ περὶ λίθων γράφει ἔτως. τῶν θαυμαζομένων δὲ λίθων ἐστί καὶ ὁ μαργαρίτης καλούμενος, διαφανὴς μὲν τῇ φύσει. ποιοῦσι δ' ἐξ αὐτῶν τοὺς πολυτελεῖς ὅρμους. γίνεται δ' ἐν ὀστρέῳ τινὶ παραπλησίῳ ταῖς πίνναις, πλὴν ἐλάττονι. μέγεθος δὲ ἡλίκον ἰχθύος ὀφθαλμὸς εὐμεγέθης. id est Theophrastus libro de gemmis scribit ad D hunc modum. Inter gemmas pretiosas margaritæ sunt, naturâ pellucidæ, ex quibus fiunt sumptuosissima monilia. Eas generat ostreum Pinnis simile, sed minùs, tam magnas, quam est magnus piscis oculus. Huiusmodi autem pinnam paruam in Gallico mari reperiri, & in ea paruos vniones, refert Rondeletius Intus, ait, caro superiori similis, nisi quòd trachelo caret, id est media illa parte dura, & neruosa. Tota igitur intus mollior est, & ad coquendum facilior. Hoc illud est, quod intelligit Plinius, cùm dicit: Intus pro spondylo grandis caro est. Spondylum appellans callum, seu carnem duriorem, & interiorem ostreorũ, quo nomine alibi vsus est, quum loquitur de specie ostreorum, neque in luto capta, neque in arenosis, sed solido vado, spondylo breui, atque non carnoso, nec fibris lacinioso, ac tota in aluo. Tertia eiusdem Rondeletij minor est figura, victus ratione, & byssо similis priori: at magnitudine differens, & eò, vt inquit ille, quòd antequam & acuta, & stricta parte in amplitudinem extendatur, excauata est. In cœnosis, & arenosis viuit defixa, carnem intus duram habet, quæ virus resipit. Bellonius binas pinnarum species, alteram minorem, alteram

Dentes.

Pinna margaritifera Theophr.

Locus.

Spondylus.

Bellonij pinna maior, & minor.

Pinnã parua Rondeletij. Pinna Bellonij.

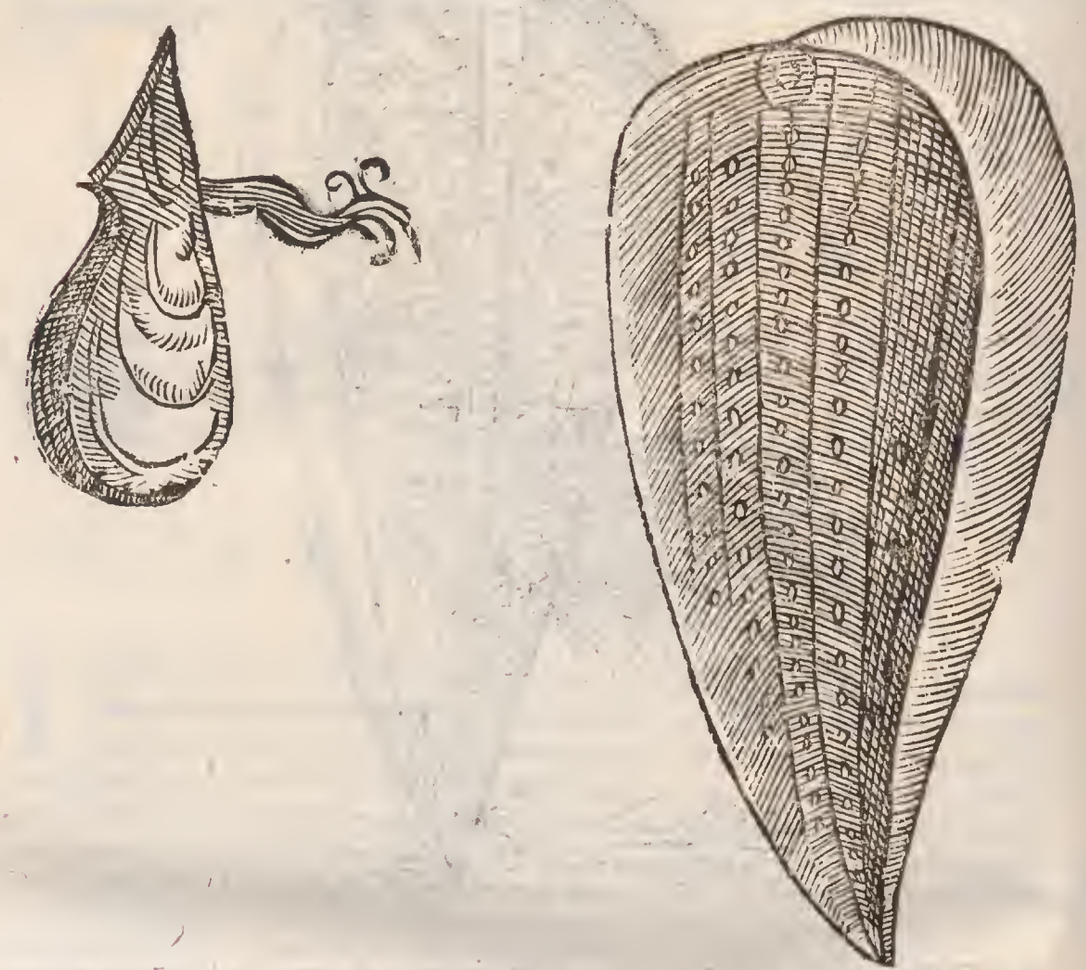

autem maiorem agnouit. Minoris iconem exhibuit, quæ verò ex tribus Rondeletij pinnis ſit, ignoratur: videtur enim, ab omnibus differre. Icon quam exhibet, ad pinnam magnam Rondeletij accedit: niſi quòd in ſumma concha, qua latiſſima eſt, paruus quidam circulus eſt, quem alius paulò maior ambit: & ab eadem parte ad imum lineæ aliquot rectè deſcendunt. per media verò linearum interſtitia, multi exigui circuli, ò vocalis qua ſcribi ſolet, circumferentia, paulò maiori, deinceps per interualla digeruntur. Teſtam intus argentea teſtitudine reſplendere ait: minorem foris magis albicare, intus autem ad cœruleum accedere. Cæterùm qui pinnam nunquam viderit, inquit, mytulum pedem longum, & ſemipedem latum ſibi confingat oportet. Pinna enim eodem circino, quo mytulus (quam Moulam vocamus) tornata eſt: atque eiuſdem coloris teſtam habet. Minor itaque mollibus in gyrum ſpiculis obtuſis hirta eſt, valuaſq; continuo cardine toto latere annexas claudit, ac reſerat, qua inquam parte planior eſſe conſtat, qua autem parte ſeſe in latum expandit, eadem byſſum, id eſt laneum villum (mytuli modo) continet: quem ternis digitis longiorem exerit. Eſt autem veluti capillamentum quoddam coaceruatum prædurum, ac nigrũ, quod lapillis affigitur, limũque, ac ſpurcitias inde ad ſtomachum attrahit. Nam cum pinna longa ſit, & ſubrecta ſtet, turbinatiorem partem ſuffixam habet: latiorem autem ſurſum ex aqua attollit, præcipuamq; internæ partis humo propinquiorem oſtendit. Nam & maior pinnæ capacitas in ſublime attollitur: in qua etiam plerunque tres pinnotteres videas, aliquando duos, vt plurimum vnum. Idem Bellonius pinnam maiorem nominat Pernam, quæ Rondeletio pinna minor eſt, cui Zoographus aſſentitur. Maior, inquit Bellonius pinna pelagia eſt, rugis profundis caret; duriore teſta contegitur, bipedalis ſæpiſſimè inuenitur: Pinnophylacem, vt minor alit: vliginoſo, ac paluſtri tractu naſcitur, profundiore gurgite immergitur; multum ingrati ſaporis. Similem ferè pinnam cũ Bellonij icone à Corn. Sittardo quondam ſe accepiſſe ſcribit Zoographus, eam ex eodem hic expreſſimus. Nos pinnarum quatuor ſpecies ponimus. primo loco eſt pinna aculeata dodrantis vnius longitudine,

Pinnæ quid ſimilitudinis cum mytulo.

Byſſum, ſeu lana.

Pinnoteres vbi lateant.

Icones authoris.

Pinna Zoographi.

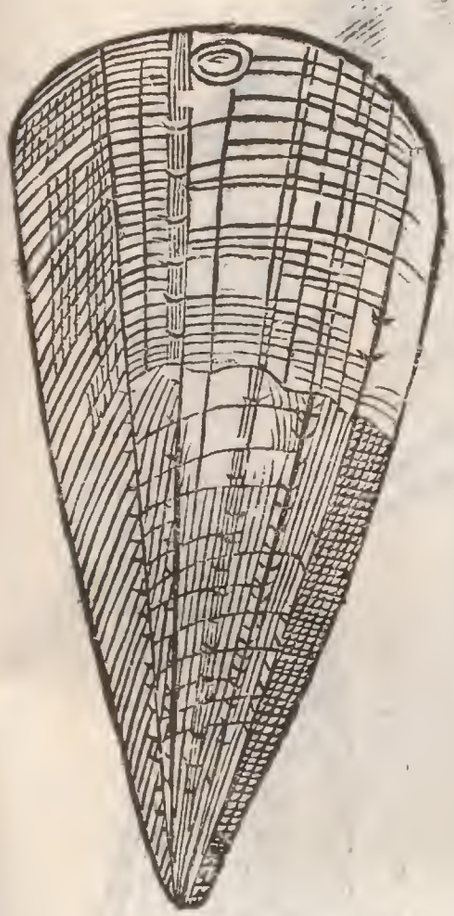

Pinna aculeata authoris.

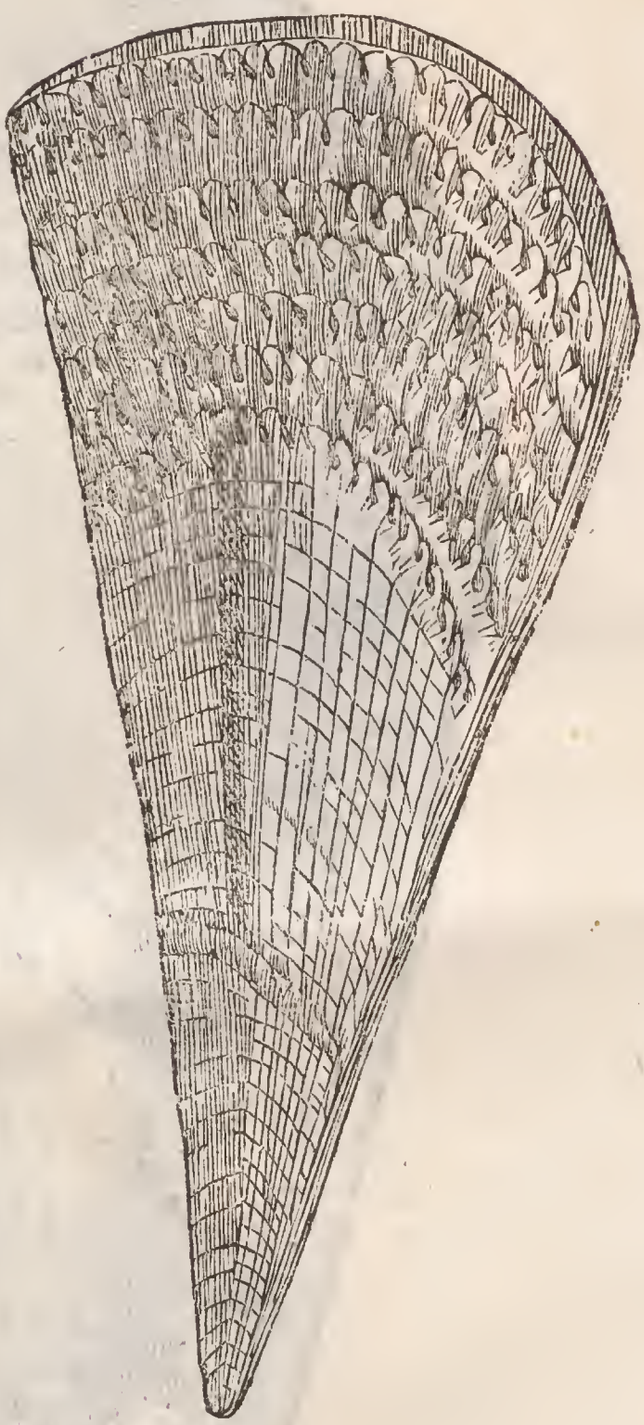

gitudine, testa foris rugosa, intus glabrà, coloris rubei. Secundo pinnæ paruæ Rond. similis cum capillamentis in acuta parte, quam Pernam esse perperam putauit Bellonius. Tertio pinnæ Pernæ fortè genus, cum setis illis, vt vocant. testa foris scabra, vt Aristoteles voluit. Quarto loco exhibetur alia pinna parte interna, & externa depicta testa foris fusca, rubra, & aspera, intus sanguinei, & cœrulei coloris, in ima parte acuta; quæ sensim in amplitudinem extenditur. Postremo loco datur pinna cum tubere verrucoto intus adnato.

Pinnæ paruæ Rond. ſimilis.

Pernæ genus.

Pinnæ authoris quartæ pars ſupina.

Pinnæ quartæ pars conuexa.

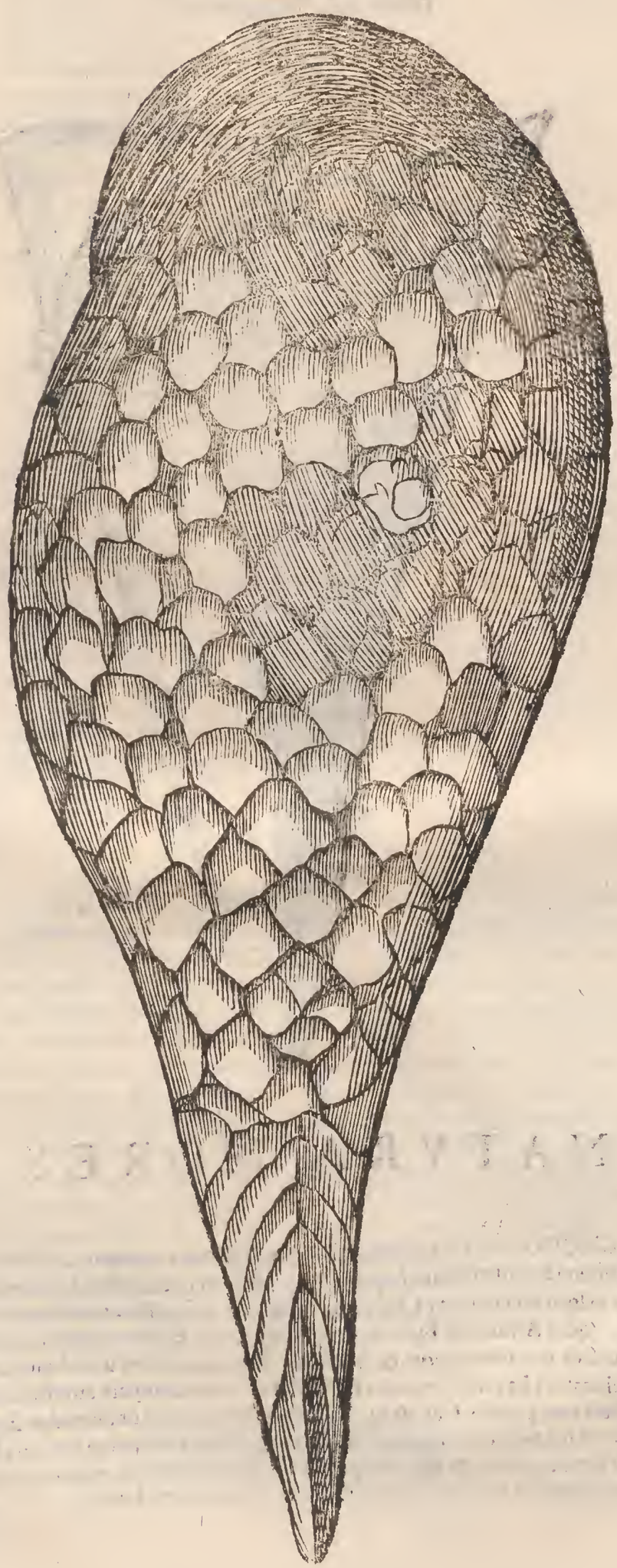

Pinna alia cum tubere adnato.

NATVRA, MORES.

Vt ſibi victũ quærant.

QVOMODO pinna in cibo ſibi comparando ſemper comitem, ac ſocium Cancellum, vel Squillam ferrur habere, & quomodo id refellat Rondeletius, ſupra proprio loco videre licet. Cùm autem in terram defixæ ſint, pabulum per eas ſetas (quas Ariſtoteles Byſsũ vocat) allicere ſcribit Bellonius, quod improbat Rondeletius. Sua ſede non dimouentur, quin pereãt: niſi iterum eodem ſtatu, humi defigantur. Nam cum eis natura hæc inſit, vt rectas ſtare, & per villos arenulam attrahere neceſſe ſit, iacentes viuere non poſſunt, hinc eſt quod ab Ariſtotele ambigitur animalne ſit pinna, an planta, hiſce verbis. Sunt enim maris nonnulla, quæ ambiges animalne ſint, an planta. hærent enim & detracta plura, & id genus pereunt. Pinnæ quoque naturam optimè his verſibus Philes expreſſit, in cuius teſta & vniones, & byſſum reperiri teſtatur.

Genus

A *Genus ostreorum est pinna, quæ plicis domum*
Hiantibus recludit, in qua conditur
Per aquasq; fusa porrigit carunculam,
Quæ corpus ambit molle, cassum humile.
Quo mœna si decepta credula aduolet,
Conuictor eius, atque custos pinnoter
Illam admonet morsu leui caruncula,
Hac monita pandit amplius sinum, irruens
Hoc implicatur mœna non sat prouida.
Pinnæ quòd humidum effluit de viscere,
Qui fulgur æquet, fit lapillus lucidus,
Sed vnionis induit tandem iubar,
Vis promouentis si caloris appetat.
Quin & pilorum pinna germen byssinum
B *Fert, flamine haud araneorum discrepans.*
Cuius nitor, subtilitasq; cirrulis
Addit puellarum venustatis decus,
Lenocinandis perquam idoneum procis.
Natura cancrum marcidam deponere
Testam, magistra docuit haud incallida.
Oestro ciente, nam penitæ pruriginis,
Mouetur vndiquaq; victus gratia:
Ingurgitationeq; aluum turgidus,
Disrumpit arctæ tegminis ligamina,
Sic inuolucris ergo decidentibus.
Nudus laborans quippè morbo obnoxius,
Os abstinet gustu cibi diutine.
Mox integer recente pelle, vestitur
Præsenti arena, qua iacens lecto vsus est.
Sed glutinato ritè rursus tegmine
C *Prorepit ipsum pabuli qui fert amor.*

LOCVS.

IN Acarnania quam vocant, Pinnam oriri, & vniones gignere Plinius testatum reliquit. Democritus appellat pinnam Concham quandam Aegyptiam, quam Paralion cognominant: verùm hanc intellexisse Plinium negat Massarius, cùm in Acarnania, non in Aegypto reperiri tradat, sed potiùs pinnam concharum generis, quæ in arenosis, limosisque subrecta semper nascitur, testa scabra, intus pellucida, nec vnquam sine comite. Africanas pinnas multò maiores, quàm circa Europam esse scribit Zographus ex auditu. In Oceano an sint, nec ne, ambigitur, quandoquidem Bellonius Lutetiæ nunquam haberi tradit; & Rondeletius in locis, in quibus mare fluit, ac refluit, vix reperiri, quod circa Oceanum contingere videtur. Pinna quæ, vt inquit Bellonius, ratò semipedalem (sesquipedalem fortè, vt notat Zographus, nam superius sic scribit. Qui pinnam nunquam viderit, mytulum pedem longum, & semipedem latum fingat, &c.) excedit longitudinem, & Nericos habet, quos nonnulli, vt Plinius in perna spondylos (aliter spondylum in pinnis Rondeletius interpretatur) vocant, quibus vtraque valua soluitur, ac contrahitur. Venetijs non visitur: sed in Propontide ad lateta eius sinus, qui Nicomediam fertur, qua terram pertingunt, frequentia magna existit. In ruinis ciuitatis Nicomediæ pinnas quoque seu pernas reperiri refert idem Bellonius in suis obseruationibus defixas, & erectas.

Concha Aegyptia Paralios. Com. in 9. Plin.

In Oceano an sit ambigitur.

D

HIEROGLYPHICA.

Lib.28. Petulans, & lasciuus ab ineunte ætate.

PINNA fœtus suos ostentans, Hieroglyphicum erat apud Aegyptios illius (vt Pierius Valerianus author est) qui ab ineunte ætate cœperit in petulantia lasciuire, & munera Veneris exercere. Conchulæ enim huiusmodi in concha genitæ, antequam excludantur, intra se quamprimum coire dicuntur, vt non immeritò concha ipsa sit Veneri dedicata, atq; eam ex concha genitam veteres fabulentur. Ego non omnes conchas promiscuè Veneri sacras fuisse comperio, verùm quasdam eleganciores tantùm.

VSVS IN CIBIS.

Li.18.c.25. Ouum.

PINNAS vt & alia ostreacea in cibi vsum venire, & multum præbere nutrimenti, tradidit Athenæus, *Αἱ δὲ πίννας*, inquit, *οὐρητικὰς, προφίμους, δυσπέπτους, δυσαναδότους.* Pinnæ vrinas pellunt, multum alunt, difficilè concoquuntur, & distribuuntur. Ouum, quod eas continere semper ex Aristotele patet aliquando maius, aliquando minus pro lunari potestate, vt in echinis, ostreisque, non ad generationem confert, sed melioris tantùm nutricationis indicium est, sicuti in sanguine præditis pingue. Esse meliores hyeme elixas, & assis auctor est Rondeletius. Sunt qui vino, & aceto maceratas mollescere aiunt, sed flatus gignere, quod verum esse non potest, cùm vinum flatus discutiat; nisi ea ratione, qua humidiora fiunt, flatus gignere dicantur. V.Vottonus ex Oribasio (ni fallor) multa de pinnarum dotibus, & quæ in cibis eligi debeant, recolit. Pinnæ (inquit) optimæ sunt tenellæ. plenæ, carnosæuè, quæ in limosis, herbosisque (*πραγωδεῖσι*) vadis gignuntur: & vbi mari dulcis aqua miscetur, & locis tranquillis, ac ventis carentibus: teneriores enim hic nascuntur, quàm vbi fluctibus agitantur. Grandioribus paruæ: & quæ vere, & æstate capiuntur, alijs præstant. Sunt enim & suauiores, & pleniores. Quæ magnitudine media sunt, carnem quidem habent mollem, candidam, ac dulcem: collum (*τράχηλον*) autem durum, concoctu difficile, corruptioniq; renitens, collo nanque corpus reliquum facilius corrumpitur: elixis assæ duriores euadunt, præsertim si vino fuerint aspersæ. Earum autem caro, quæ in vino, & aceto maceratæ sunt, mollior est, sed flatus generat. Hactenus ille. Multis modis pinnas edi posse vult Bellonius. Sunt, ait, qui testas modico pipere, & butyro addito suppositis prunis incoquant, quem ego modum meliorem esse puto; eæ nanque quæ ex iure incoquuntur, gustui non ita placent. Quod spectat ad vsum medicum strombos, pinnas, & echinum contra Doricnij venenum præstare habemus ex Nicandro. Earum quoque testæ eandem cum mytulorum testis habent facultatem.

Optimæ quæ.

Meliores quæ.

Quot modis edantur.

DE BYSSO. Cap. LXXVII.

SYNONYMA.

Buz. Schesch. Crespe.

CVM in sacris atque etiam in profanorum libris byssi, byssinarumque vestium sæpe fiat mentio, variæque Theologorum, atque aliorum super eo sint opiniones, haud ab re, quin operę pretium fore duximus de eo quid breuiter dicere. Latinorum byssus, vt & Græcorum *βύσσος* à Buz Hebraico dici apparet. In trilingui lexico Schesch etiam pro byssо legitur. Apud Italos nomen non habet; possumus tamen vocare byssо. Gallicè, vt citat Zoographus; interpretantur crespe.

DIFFE-

A

DIFFERENTIÆ.

DVPLICEM esse byssum, terrenum videlicet ac marinum, apud scriptores inuenio. De terreno sic Plinius. Asbestino (inquit) lino principatus in toto orbe, proximus byssino, mulierũ maximè delicijs, circa Elmim in Achaia genito, quaternis denarijs stipula eius permutata quondam, vt auri. Hoc genus fortè intellexit Cardanus byssinum lini speciem esse scribens, tenuissimam, validam, & splendidam vel fortè quòd in arbore nascisci scribit Philostratus. Homines, inquit, qui secundũ Indum flumen habitant lineis amiciuntur vestibus: etenim linum in agris plurimum nascitur, calceamenta gestant ex papyro, nobiliores byssо induuntur. Byssũ verò ex arbore nasci ferunt, quæ basi quidem populo sit persimilis, foliis verò salicis. Plinius quoque nõ solùm vocauit, quod ex herba contusa netur, sed etiã quod ex fructicibus, & arboribus carpitur. Superior (inquit) pars Aegypti in Arabiam vergens, gignit fruticem, quem aliqui gossipium vocant, plures B xylon, & ideo lina inde facta xylina. Paruus est, similemq; barbatæ nucis defert fructum, cuius in exteriore bõbyce lanugo netur. Sic ille Lini genus esse bysum tradidit Iulius Pollux. Porrò byssina quoque & byssus, inquit, lini quædam species apud Indos. Hunc apud Aegyptios ex arbore quædam lana fit, ex qua vestem confectam lino maximè similem esse quispiã dixerit, sola densitate excepta: densior enim arbore fructus enascitur, nuci similis, duplici munitus cortice, qua dirempta, postquam instar nucis floruerit, interius hoc quod lanam refert, eximitur, vnde subtegmen conficitur, stamen autem illi subtendunt lineum. Byssum nõ alia Græciæ parte nasci prodidit Pausanias, quàm in Elide tanta tenuitate, vt ne Iudaico quidem byssо cedat, etiamsi colore minus refert, quàm Iudaicus, qui colorem, & splendorem auri referebat. Erat igitur lini, non lanæ species, vt ex Plinio, & Pausania claret in Græcia, & Iudæa nascẽtis. Byssus verò marinus molliſſima, & delicatissima lana est, & à iam dicti similitudine nomen habet. de hoc Rondeletius. Byssus, inquit, marinus ex pinna delicatissimus, & molliſſimus sericæ lanæ comparandus colore fusco, à similitudine byssi Græci, vel Iudaici sic nominatus; prius enim cognitæ sunt diuitiæ terrenæ, quàm marinæ, quem non dubito pretiosarum vestium textui additum terreno. Mytuli quoque byssum C gignunt, si modò setas illi byssi nomine mereri dicamus; sed tam differt à pinnarum byssо, quàm stuppa cannabina à tenuissimo & delicatissimo serico. Eius magnitudo pinnarum magnitudini respondet: in maximis enim pedem vnum longus est, in alijs breuior. Hucusque ille.

Byssus terrenus, & marinus.

Lib. 9. c. 1.

Byssus quid Cardano.

Li. 9. c. 1.

Gossipium, seu xylon.

Byssus arboreus.

Lini, non lanæ species byssus.

Byssus marinus qualis.

Mytuli byssum gignũt & vt à byssо pinnæ differat.

COLOR.

IN sacris literis, inquit Zoographus, byssi colorem aliqui pro candido accipiunt: quod is fortè natiuus sit eius color, antequã tingatur. sed authores non ita vsurpant. Cardanus colorem lini esse dicebat, & parum à glauco differre. Scaliger sub speciebus flaui reposuit. Aureo, inquit, proximum statuunt byssinũ à byssо lini genere. nũc quoq; ex sericis filis crudis quiddam simile texũt, quod saltem de Iudaico byssо verum est, hunc enim auricolorem, & splendorẽ referre Pausanias narrat. Hesychius purpureũ interpretatur. Varrinus Coccinũ, vel pro hysge vsurpatũ fortè ex Plutarcho, apud quẽ legitur. Ἄλλα γὰρ ἄλλοις δικεῖα, καὶ προσφορα: καθάπερ τὴς μὲν πορφύρας ὁ κύαμος: τὴς δὲ κόκκου τὸ νίτρον D δοκεῖ τῷ βαφεῖ ἄγειν (Zoographus mauult ἀύξειν) μεμιγμένον βύσσας δὲ γλαυκῆς κρόκῳ καταμίσγεται, ὡς Ἐμπεδοκλῆς εἴρηκε. Quod si ita q; crocus admisceatur, verisimile est croceam, vel omnino, vel aliqua ex parte eam tincturam fuisse, quamuis necessarium non est: potuit enim exiguum aliquid croci glauci (splendidum interpretor) admisceri ad excitandum splendorem, vel alium quempiam colorem inducendum. mixturæ enim ratio aliquid plerunq; & ab his, vnde miscetur diuersum producit. Hoc saltem certum est, byssum (vt & alia pretiosa lini genera, & fericum) purpura tingi solere, cuius perquam splendidũ fuisse colorem legimus, quamuis tamen poterat alijs coloribus tingi. Cocco (inquit Plinius) tinctum, Tyrio tingere, vt fieret bisbyssinum. quo loco Massarius, antiqua, inquit, lectio, vt fieret byssinum (in nostro codice habetur hysginum) scilicet cocco, & Tyrio. Hermolaus verò mauult legere bisbyssinum, vt duplex sit, vnum naturale, & suæ pulliginis ex byssо lino, aut lana illa pinnali, quæ byssus etiam vocata est; alterum tincturæ artificio factum, vt docet Plinius hoc loco. etenim Tyrio primùm tinctus, mox & cocco tingere

Lib. de oracul. defectu.

Li. 11. c. 41.

Plinij locus notatus, & explicatus.

mos erat: & è contra cocco tinctum tyrio tingere, vt fieret byſſinum. Maſſarius ex pinnæ villo, ſiue lana illa pinnali veſtes fieri ſcribit; Byſſum autem eſſe coloris, inquit, lutei, ac pellucidi. Ego byſſum propriè dictum candidum, ac ſplendidum; qui pinnæ adhæret ſplendidum, ac fuluum ad caſtaneum vergentem obſeruaui.

ORTVS.

Ariſtotelis locus controuerſus. Lib. 5. de hiſt. c. 13.

AN ex byſſo pinnæ, vt videtur Ariſtoteles tradidiſſe; an è contrà byſſus ex pinna oriatur, iam videamus. Etenim Ariſtotelis verba multos hucuſque exercuerũt. iſtæc autem ſunt. Αἱ δὲ πῖνναι ὀρθαὶ φύονται ἐκ τῆς βύσσου. Pinnæ, id eſt (Gaza interprete) erectæ locis arenoſis, cœnoſiſque ex byſſo, id eſt villo, ſeu lana illa pinnali prouenium. Athenęus hęc verba repetens βυθῆς habet pro βύσσης: ita vt pinnæ rectè naſcantur è vado, vel è profundo. Plinius ea præterijt. Rondeletius cũ Theodoro Gaza βύσσου legit, & ex byſſo conuertit, & vocem βυθῆς in Athenæo corruptã iudicat. E contra Zoographus, lanæ, inquit, quoddam rudimentũ pinnis adnaſci, video: quod tamen an byſſi nomine probè vocetur, dubito. Solus, quòd ſciã, Ariſtoteles eius meminit, idq; ſemel tantùm, hoc ſcilicet loco, ſi modò rectè illi ſic interpretantur. Sed byſſus quum pro lana accipitur, fœminini generis eſt. itaque legi oporteret ἐκ τῆς βύσσης ἔριον τοῦ βυθοῦ, βύσσου (malim βυσσοῦ) λέγει. Scholiaſtes Ariſtophanis: Athenæi lectioni fauet articulus maſculinus τῆ, & parum refert βυσσῆς an βυθῆς legas: eadem enim horum ſignificatio vocabulorum eſt apud Græcos, vt & facilis eſt à σσ in θ, vel contrà, tranſitus librariorum. Ego Zographo ſubſcripſerim: nam Pinnas è vado (cui ſua radice adhærent) naſci conſtat. à vado enim recta procedunt, ſed villus ijs eſt ad latera; Villum itaque potius è pinna oriri exiſtimauerim, quàm pinnam è villo. Præterea villus hic pinnæ ſubſeruit, & vtilis eſt eam alligando: item ſuperiorem, ac latiorem partem aperiendo recludendoque, non alimenti hauriendi cauſſa, vt Rondeletius credit. Neque vt per id capillamentum limus, ac ſpurcitiæ attrahantur: nam circa os poſitus non eſt, ſed vt veluti è medio ventre neruoſæ ſubſtantiæ alligentur.

Rondeletij opinio.

Zoographi opinio.

Vſus villi pinnæ.

Contra Rondeletium.

VSVS.

De nobil.

VESTES, & cætera ornamenta byſſina, quæ meo iudicio ex linea ſpecie quam ſuprà meminimus fiebant, veteribus ceu pretioſiſſima habebantur, & in ſummo honore, vt multis in locis meminit ſcriptura ſacra, & priuatim de diuite illo in Euangelio, qui induebatur purpura, & byſſo. Erat, vt refert Tiraquellus ex Philoſtrato, moris apud Indos byſſo nobiles tantùm induere. habebatur enim pro nobilitatis inſigni. Nominatim ex byſſo conficiebatur quoque veſtis quædam, quam vocabant pileum rotundum (teſte Iſidoro) quaſi ſphæra media caput tegens ſacerdotale, & in occipitio vitta conſtrictum. Græci, & noſtri tiaram, vel galeam vocant. Erat præterea byſſina veſtis candida confecta, ex quodam genere lini groſſioris. Sunt enim (inquit auctor idem) qui genus quoddam lini byſſum eſſe putant.

Pileum rotundum.

Origen. li. 19. c. 19.

MYSTICA. MORALIA.

Corpora caſta.

TABERNACVLVM (inquit Deus Opt. Max. in ſacris Biblijs) ita facies. decẽ cortinas de byſſo retorta, &c. quo in loco Venerabilis Beda, byſſus, inquit, quæ de terra longo exercitio ſiccandi, tundendi, purgandi, coquendi, & nendi gramineũ ſolet perdere, & candidum in ſe recipere colorẽ, corpora deſignat caſtitatis nitida decore: quem cum carnis quidem illecebris magno continentiæ labore, quaſi natiuum exudant humorem, atque ad decorem Deo digni puritatis ſolerti ieiuniorum, & vigiliarũ, orationum,

1. Cor. 6.

& lectionis, patiẽtiæ, & humilitatis inſtantia perueniunt. de quibus rectè poſſit illud Apoſtolicum dici, an neſcitis, quoniam membra veſtra templum ſunt Spiritus ſancti, qui in vobis eſt? Retorquetur autem hæc byſſus in cortinas tabernaculi: quoniam non modo lumbos carnis, verùm etiam, vt Petrus 1. Petri 1. lumbos mentis noſtræ in ſobrietate ſuccingamus, vt videlicet, & carnem à laſciuis motibus, & cor ab illecebroſis

refre-

A refrenemus cogitatibus. *Byssus quoque vt purpura indumentum eius.* quæ verba idem venerabilis presbyter sic exposuit. Byssus, inquit, in castitate puræ conuersationis, purpura in effusione precioſi sanguinis. Byssus nanq; candidi coloris est. purpureus color, & de sanguine animantis, quod purpura vocatur, conficitur. & ipse sanguinis habet speciem. Meminit etiam byssi alibi sacra scriptura.

DE CONCHA ANATIFERA.

Cap. LXXVIII.

CONCHÆ Anatiferæ, seu potiùs Anseriferæ ex arbore dependentis iconem in tertio nostro de auibus volumine exhibuimus, atq; hic iterum exhibemus. Alij vt Matth. Lobelius in secunda parte iconum stirpium suarum non ex arbore dependentes pingunt, sed trunco simul adhærentes, quos etiam imitari voluimus, ne quid vnquam in nostris desit lucubrationibus, quod è lectorum re esse possit. Habes primò loco Conchan Anatiferam tribus partibus constantem cum vmbilico annexo: Altera item vmbilicum habet adnexum, sed quinq; partibus composita est. Tertia aperta est, eique vmbilicus inseritur. Quartæ testa etiam quinq; partibus constat, hiulca est ea parte qua primum plumulæ prorumpunt. Quinta fœtum intra valuas situm ostendit. Sexto loco exhibetur embrio, seu fœtus imperfectus è valuis exemptus. Septimo, & nouissimo loco datur Bernicla auis adulta, ex eiuscemodi concha nata. De qua vide nostram ornithologiam. Habes postremò alias conchas Britannicæ conchæ similes, & fortè congeneres.

B

Conchæ anatiferæ ex arbore dependentes.

Conchæ anatiferæ trunco adhærentes ex Lobelio.

Conchæ aliæ anatiferis ſimiles.

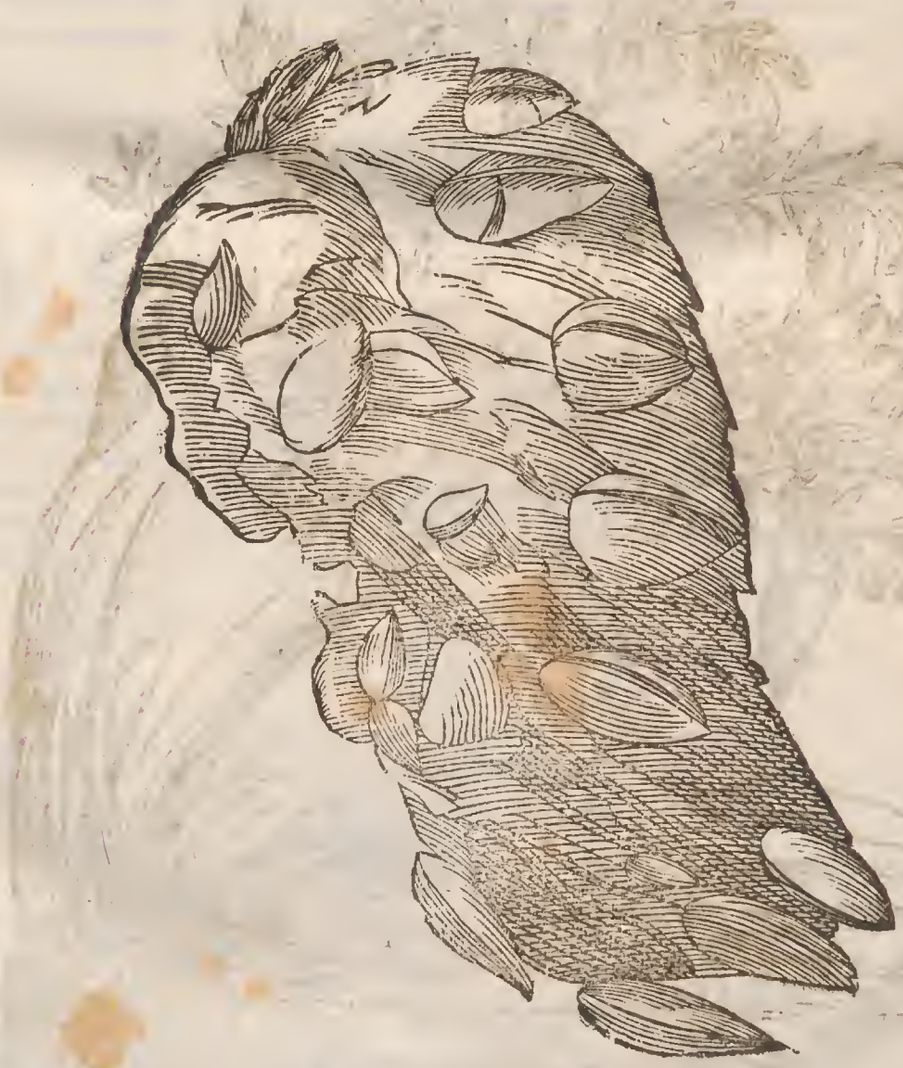

DE VNIVALBIBVS.

ET PRIMVM

DE LEPADE SIVE PATELLA. Cap. LXXIX.

SYNONYMA.

Επὰς dicitur Græcis. Galenus in glossis, vbi ab Hippocrate Lepades nominantur, exponit conchas saxis adhærentes. Ita quoque facit Varinus. Cùm animal significat, vltimam acuit: nam penultimam acuens, λέπας promontorium significat, aut montanam asperitatem, vt Ammonius, & Cyrillus obseruarunt. Theodorus Gaza apud Aristotelem vertit Patellam, à vasis escarij similitudine, vt Rondeletius autumat. Zographus Lepades dictas credit, quòd sint petrarum in mari quasi λεπίδες, id est, squamæ quædam: & petræ cùm eis spoliantur, veluti λεπιδωθῆ λεπίζεσθαι, videantur, hoc est, desquamari. A Plauto vocatur Lopas, in Parasito medico, vt Nonius citat, nisi locus mendosus sit: Habemus echinos, lopadas, ostreas, balanos captamus, conchas, vrticas marinas. Græcis etiam πωμάτια vocantur, vt Zographus autumat, ex hoc Tarentini: De nassis, quemadmodum scriptum inueni in dogmatibus ichthyophagorum: In vas quo piscantur patellas (Andreas Lacuna vertit vmbilicos) saxis hærentes (τὰ ἐν ταῖς πίτραις λεγόμενα πωμάτια) & carunculas earum accipiens conijcito & venator. Vulgus verò Græcorum hodie Petaglida appellat: Veneti parum mutato nomine pantalena. Scoliastes Nicandri. vbi hic πήθη τὰ γηραιόμενα μύσοις, id est, Tethea in bryis (herbis marinis) crescentia, vel capienda: Tethea (inquit) vocat patellas feras, quæ nos ὠτία, Aristoteles autem ὄστρια: sed ὄστρεον nomen ad omnia testacea pertinet, & Tethea speciem à patellis feris diuersam constituunt. Otia verò nominantur à Plinio capite postremo libri trigesimisecundi. Et patellam feram aliqui marinam autem appellant. Græci otion, & otarion. Aporrhais de qua inter murices diximus, muricum, non patellarum, vt Bellonius putauit, generis existit. Nubes, inquit author de natura rerum, secundum Aristotelem est piscis in aqua viuens, applicatus ad petram, à qua non discedit, nec separatur, nisi per attractionem inspirationis concitus. Sic ille, qui patellam nè, an aliud animal petris adhærens hoc nomine intelligat, Zographus inquirendum proponit. Patella Hispanicè dicitur Almeia, apud Lusitanos Bregigam. Ligures, & Massilienses hac ætate etiam patellas vocare, ait Gyllius: sed Rondeletius à Massilienssibus, & Mompelienssibus lapedo dici testatur, à Gallis oëil de buoc, hoc est hirci oculum, à Normannis berdin, & berlin. Angli dicunt à Lympyne, vel à Lempet.

Patella Gaza.

Lopas.

Plauti locus suspectus.

Petaglida.

Tethea.

GENVS. DESCRIPTIO.

LEPADEM esse μονόθυρον, hoc est, vniualuem habemus apud Aristotelem. Vniualue genus (inquit) quod saxis testa in dorsum data adhæret, seruari potest, fitque alieno septo quodammodo biualue, vt quæ patellæ vocantur. Quamobrẽ, vbi apud Athenæum legitur alicubi ex Aristotele, λεπάς δίθυρον, καὶ λειόστρακον, lege μονόθυρον. Idem Aristoteles citante Rondeletio lepadum duarum meminit; lepadis simpliciter nominatæ, & λεπάδας ἀγρίας, quam vocant nonnulli θαλάττιον, id est aurem marinam. Diphilus verò apud Athenæum lepades distinguit magnitudine, inquiens quasdam esse paruas, quasdam esse ostreis similes: sed & hoc postremum genus de magnis, siue syluestribus intelligendum esse rectè mihi iudicasse Rondeletius videtur. Magna quidem ex parte paruulæ (inquit VVottonus) gignuntur lepades, quæ tamen nonnunquam ostrearum magnitudinem æquant, maximè autem in Indico mari, vt & alia omnia inueniũtur. Quod ad formam attinet,

Athenæus correctus.

Lepas fera.

Forma.

attinet, Ariſtophanes Grammaticus lepades ſimiles eſſe dicebat tellinis. Sed tellinæ biualues ſunt. Ariſtoteles inquit lepadibus ſiue patellis alteram partem ſuperficiei detectam, carnem oſtendere. Et alibi: Patellis os verſus terram eſſe, & excrementi exitum ſuperius haberi: papauer ſuum item eſſe in imo, hoc eſt, in ſuo fundo. Bellonius ſcribit tantam eſſe magnitudinem, quanta extrema oui putaminis pars abſciſſa eſſe poteſt. colorem teſtarum liuere, vel cinereum eſſe: cornuaq; vt limax, exetere, & os, & caput habere huic perſimile. Rondeletius diligentiſſimus; & maiorem, & minorem deſcripſit, & depinxit maiorem ſaxo hærentem, eandemq; ſaxo auulſam, & inuerſam, ſiue ſupinam, eius icon poſt inter vtricas dabitur. Nos præter magnas, & paruas, mediocres quoq; addidimus, quarum quæ in prima tabula proponuntur, cum Rondeletij icone conueniunt: quæ verò in ſecunda pictæ ſunt, alterius ſunt figuræ. Habes deinceps patellam Cypriam maiorẽ ſtriatam, item aliam non ſtriatam. Maiorem ſuam ſic deſcribit Rondeletius: Lepas igitur è teſtaceorum eſt ge-

Os.

Papauer.

Lepas maior Rond.

Patellæ authoris diuerſæ.

Patellæ authoris aliæ.

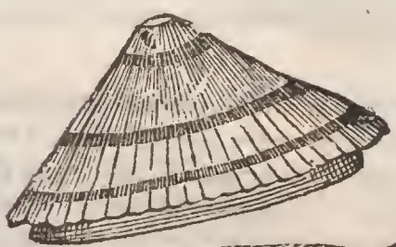

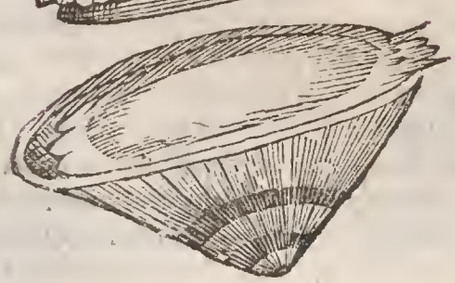

nere: cuius partem alteram testa integit, alteram saxum cui hæret vndiquaq; , vt ab externis iniurijs tuta sit. Pars anterior est quam saxum operit, posterior quam testa. Anteriorem voco eam, in qua os, & cornua sunt oculorum vice: subest caro dura qua maximè saxo hæret, quæ scuti picti formam refert. Os superiore in loco manifestũ est, inferiore ori aduerso, excrementi meatus, nõ in testa, vt in ea que agria dicitur. Os venter sequitur, in eo est μήκων, in imo ventre etiam pars, quæ ouum appellatur. Testa non exquisitè rotũda est, sed inæqualis, intus læuis, foris parum aspera, cui aliquando muscus innascitur, gibba, in ambitu liuescens, & striata, intus caua: carnosam fimbriã habet in corporis ambitu, quam expandit quum hæret, soluta contrahit. Ad hoc genus lepadis redigẽda est lepas maris rubri, Bellonij, de qua sic: Rubri maris patella, cautibus vt cæteræ adhæresc it: sed præter has tabellis (quas in tergore gerit) corneis numero octonis, transuersis loricæ modo contegitur, atque vndecunq; cartilagine obsepta est, multis spinulis horrida, ijs persimilibus, quæ in stellis marinis visuntur: sesquidigitum lata est, ternos verò longa. Difficilè à suo scopulo vulgaris patellę nostræ modo aufertur. Eius caro rubri limacis colorem, ac naturam habet, esturque cocta, vt patella vulgaris. Hęc Bellonius. Iam verò Rõdeletius cùm res marinas etiam minutissimas diligenti indagatione persequeretur, lepadẽ paruam saxo hærentem deprehendit, quam (vt dixi) à saxo auulsam repræsentaui. Testa (inquit) vna integitur: alterius vice est saxum, cui affixa est. Testa media nucleis pinearum nucum figura similis est, & æqualis. Ex multis laminis

Lepas maris rubri Bellonij.

Vt comedatur.

Lepas parua Rond.

Patella Cypria maior ſtriata. nu. 1. Patella Cypria maior non ſtriata. nu. 2.

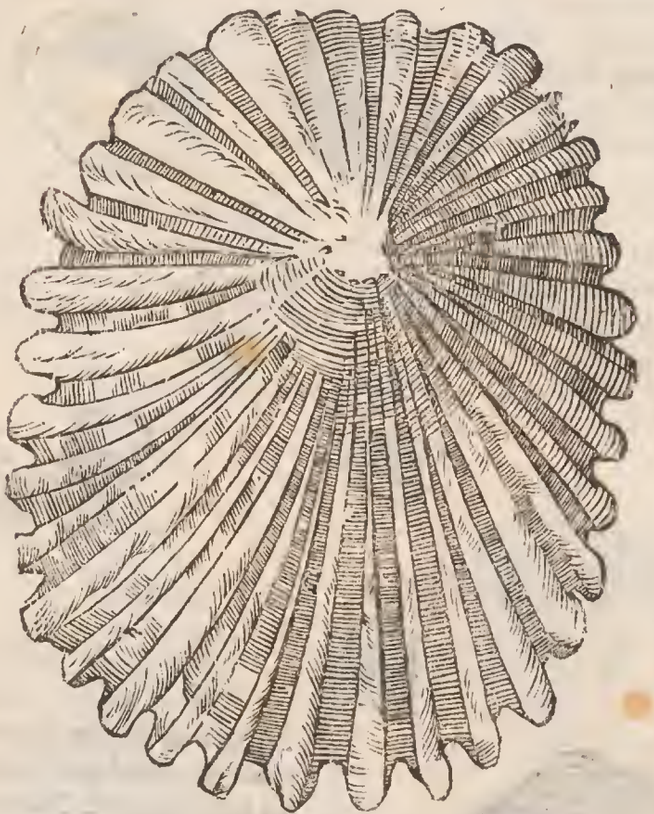

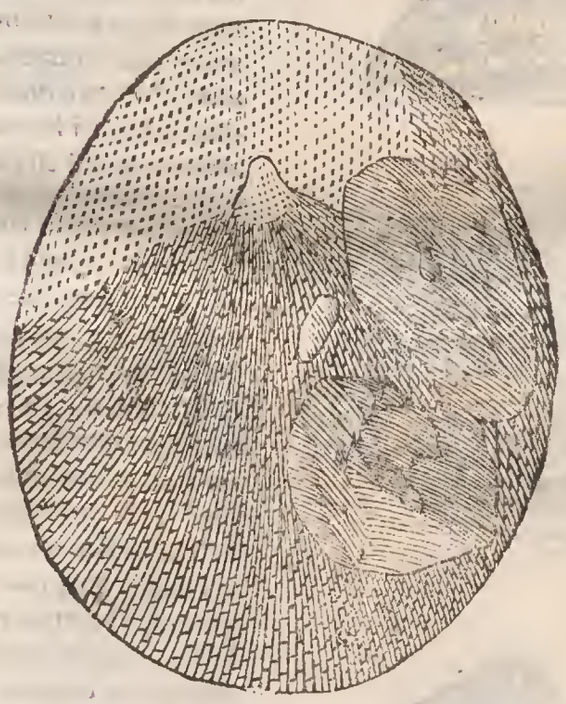

Lepas, ſiue Patella Bellonij.

Lepas parua Diphili.

Authoris adagiorum lapſus.

laminis paruis conſtat: carnem intus habet, ſed ob paruitatem partis vix diſcernuntur. Hanc exiſtimat eſſe lepadem paruam Diphili apud Athenæũ, quòd ſemper parua maneat, nec vnquam ad ſuperioris etiam mediocris magnitudinem accedat. Ex quibus omnibus clariſſimè liquet error authoris adagiorum, qui in explicatione huius prouerbialis ſententiæ, *lepadis more adhæreſcit*, lepas (inquit) concharum genus, quod capillamentis inter ſe cohæret, quò tutius ſit aduerſus vndarum motus. Hoc enim falſum eſſe docet experientia: neque enim lepades inter ſe cohærent, ſed tantùm ſaxis ſparſim affixæ

A affixæ sunt. Adhæc ὡς λέπαδας προσίχεται, melius speciei nomine conuertas, quàm generis, vtille facit: Ostrei in morem hæret: neque enim ostrea alia eodem modo hærent, quo lepas.

LOCVS. NATVRA.

PATELLAS aiunt multis vrbibus ad mare sitis solere in magna quantitate videri in mediterraneis verò rarò. Lepadusæ, λεπάδουσαι insulæ quædam dictæ sunt teste Athenæo à lepadum circa eas copia. Codex impressus alpha habet in prima: sed aut omicron, aut epsilon legendum & s duplex. Est enim contractio pro λεπαδοεσσαι, Eustathio teste. Rondeletius asserit permultas reperiri in saxix littoris Aquitanici, & Britannici, nimirum maiores; in Massilienſis atque Agatensis sinus scopulis minores Aristoteles author est lepades à saxis solui, pastus quæritandi gratia; idq; bis teruè repetit. Id tamen Rondeletio vero consentaneum esse non videtur: nullis enim (inquit) ad natandum partibus prædita est, nisi temerè huc & illuc iactata vndis feratur, neque victus illi quærendus: nam maris spuma, & aqua vescitur, qua alluuntur saxa. Quod si aqua allui saxa desinant ea, quæ in testa relicta est absumpta, contabescere, & emori tandem necesse est. Atistoteli fauet Bellonius, qui scribit, patellas quamuis saxis adhærendo viuant, tamen cochlearum more serpere posse, eaquè quandoque relicta in pastum ferri, & alio transire. Ego Rondeletio assenserim; putauerimque perpetuo saxis affixas esse, quod non obscurè innuit Theophrastus in quarto de historia plantarum, inquiens, quercus & abies marinas, radices non habere; sed adhærere ὥσπερ αἱ λεπάδες, sicuti lepades. Itaq; perquam facetè, ac eleganter facetissimus Comicus Aristophanes dixit in vetulam, quæ ægrè admodum à iuuene diuellebatur.

Lepadusa insula.

In saxis inueniri.

An à saxis soluatur.

B

Cochlearum more serpere

Ὡς ἐυτόνως ὦ Ζεῦ. βασιλεῦ τὸ γραΐδιον
Ὥσπερ λεπάς, τῷ μειρακίῳ προσίχεται.

Quæ sic author adagiorum vertit:

C

O Iupiter quàm fortiter concha modo
Istæc anicula adhæret adulescentulo.

Vbi nota, quod pro λεπάς concham reddidit. Si se tangi senserit lepas, ita fortiter tunc saxo sese applicat, vt nunquam auellas. Cultro igitur (inquit Rondeletius) aut aculeato ferro opus est, inter ipsam & saxum immisso. Quum multæ saxis affixæ sunt, capita clauorum saxis infixorum esse diceres. Tradit Bellonius, cùm ad oras Oceani Armoricorum vulgus cautes harum admodum feraces in littore videat, pueros indigenarum incuruum ferrum dextra tenentes, incautis supponere, vt in canistrum, quod sinistra ferunt, melius deturbent. Nam si lepadem tetigerint, eam ilico saxum tam arctè complecti, vt inde amplius diuelli non possit. Cùm autem tantum legerint, quantum ferre possunt, tum ad vicinos pagos atque vrbes circumferre. Fuit eiusmodi auulsio lepadum etiam antiquis nota, vt licet videre apud Aelianum, qui sic scribit: Patellas non sanè à saxis auellas, ne Milonis quidem digitis, qui punicum malum cum apprehendisset, arctè adeo comprimebat, vt non aduersariorum quisquam posset extorquere è manu. Eas autem quicunque de saxo, ad quod adhæserint, abstrahere aggreditur magna quidem voluptate, ex earum comprehensione afficitur, quod manibus nitens, sperat se præda potiturum: veruntamen earum compos fieri nequit: tandem aliquando ferro abrasæ abscinduntur à saxo.

A saxis, vt diuellatur.

Lib. 6. c. 55 Milonis fortitudo.

D

VSVS.

CRVDÆ lepades à piscatoribus, & maris accolis teste Rondeletio eduntur. Ius ex eis aluum ciet. Coctæ meliores fiunt, & concoctu faciliores modò non nimium decoquantur: sic enim duriores, difficilioriſque decoctionis fiunt, vt omnia ostracoderma. Quæ postrema ferè sumpta sunt ex Diphilo apud Athenæum, cuius hæc sunt verba Græca: Εἰσὶ δὲ σκληραὶ καὶ ὀλιγόχυλοι, καὶ οὐκ ἄγαν δριμεῖαι: ἔυσομοι δὲ καὶ ἐυκατέργαστοι. ἑφθαὶ δὲ ποσῶς, ἔυσομοι. hoc est duræ sunt, pauci succi, & non admodum acres: sed gratæ ori, & faciles concoctu: elixæ aliquantulum suaues sunt. VVottonus pro ἐυκατέργαστοι, legit ἀκατέργαστοι, mendum esse suspicans, vertit enim sic: Carnem habet lepas duram, concoctu difficilem pauciq; succi; elixæ,

Crudæ eduntur.

Ad capiendos piſces.

elixæ, condimento redduntur gratiores. Eſt præterea vſus lepadum ad capiendos piſces, E vt videre licet ex hoc Tarentini. Obſonij Stolatos (Στολάτος) dicti præparatio in mari, cuius vi in vnum locum ſtatim omnes piſces conueniunt: Ex mari patellas (λοπάδια) accipito, earum ſcilicet, quæ circa ſaxa naſcuntur. quarum quidem contundens carnem, exprimenſque ex ea in teſta aliqua inſcribito, quæ ſequuntur: ſubitoq; non ſine maxima admiratione videbis piſces in vnum locum fluere confertim: Sunt verò ipſa nomina, Ἀαὼ σαβαὼθ, quibus ſanè ichthyophagi vtuntur.

PROVERBIVM.

Patellæ more hærere.

Ὥσπερ λεπὰς προσίζεται, *Lepadis, vel Patellæ in morem adhæret:* prouerbialis locutio eſt apud Ariſtophanem, pro eo quod eſt tenaciter, & omni ſtudio alicui rei deditus eſt, & immoratur aſſiduè.

DE AVRE MARINA F
ſeu Patella fera Rondeletij.
Cap. LXXXI.

Contra Bellonium.

AVRIS marina, quæ & λεπὰς ἀγρία ab Ariſtotele dicitur, non ſatis rectè à recentioribus (Bellonium intelligit) patella maior appellatur. Quum enim maior dicitur, magnitudine tantùm à minore lepade iam deſcripta differre intelligitur: at magnitudine ſola non differunt, ſed alia multò illuſtriore nota, ſcilicet forma. Hoc tantum vtriſque commune eſt, quòd vnica teſta conſtent, carnoſa parte ſaxis affixa. quam ob cauſam lepados nomine Ariſtoteles donauit. Præterea differta ſuperiore, excrementi meatu, vt annotauit Ariſtoteles: τῇ δὲ ἀγρίᾳ λεπάδι, ἣν τινες καλοῦσι θαλάττιον ὦς, ὑποκατω τοῦ ὀστράκου ἡ περίπτωσις ἐξέρχεται. τετρυπημένον γὰρ τὸ ὄστρακον. Patellæ feræ, quam aurem marinam G quidam appellarunt, parte ima teſtæ excrementum egeritur, qua foramen habetur. Teſta huius caua eſt, argẽti vel vnionum colore: foris gibba, lineis multis depicta: parte vna cochlearum modo clauiculatim contorta, à qua foramina incipiunt, initio parua, quæ deinde magis, ac magis augẽtur. Hic annotare oportet aurem marinam appellari, ob magnam cum aure noſtra ſimilitudinem, vt pictura perſpicuè oſtendit; quæ tamen diuerſa ſit ab aure Veneris, quam ὠτάριον, ſiue ὦς Ἀφροδίτης ab Aeolibus vocatam fuiſſe ſcripſit Athenæus. Haud bene ratiocinatur author libri de aquatilibus (Bellonium rurſus intelligit) patellam quam maiorem vocat, Aporrhaidem Ariſtotelis eſſe, ex eo quòd more lepadum ſaxis ad hærere ſcripſit. Sic enim & Neritæ, quæ eodem loco, ſimiliter adhærere dicuntur, patellæ maiores eſſent. Hæc omnia Rondeletius. Bellonius verò Zoographi etiam iudicio patellam maiorem vocat, & figuram quoque adiecit, ab ea quam Rondeletius dedit non nihil diuerſam cùm aliàs, tum quòd foramina plura quinis. Rondeletius oſtendit. Maioris patellæ inquit Bellonius, concha aurificum officinas illuſtres reddit, apud quos maximi fieri ſolet, quam pellucidam, ac perpolitam in tenues laminas diſſecant, vt inde elegantiſſima vaſa incruſtent. Vniualuis eſt ac quadruplo cæteris maior, magiſque in la- H titudinem ſe effundit: quinque autem habet foramina, per quæ aquam admittit, atque expellit, vnde hanc Ariſtoteli Aporrhaim vocatam fuiſſe ſuſpicor. (Hoc non temerè reprehendit Rondeletius) Eam enim more lepadum ſaxis adhærere ſcribit: Natices (inquit quarto de hiſtoria) ſaxis adhæreſcunt More patellarum, & aporrhaidum. Theodorus muricem interpretatus eſt. Sic ille. A Rondeletij icone ne hilum quidem differunt aures iſtæ, quæ in hac tabula exprimuntur num. 1. 2 8. 9 & quæ pronè & ſupinè in ſecunda tabula exhibetur. Sed quia, & longè minores inueniantur, itaque has etiam depingere libuit.

Teſta.

Auris marina cur dicta.

Auris Veneris.

Lib. 4. hiſtor. c. 4.

Maioris patellæ Bellonij deſcriptio, & vſus.

DE-

Patellæ feræ, siue Autes marinæ.

Otion, siue auricula alia.

DE CONCHA VENEREA.

Cap. LXXXII.

VNIVALVIBVS potiùs; quàm vel biualuibus, vel turbinatis adijcere placet istiusmodi concharum genus, cùm quia turbine carent, tum quia vnica licet rotunda velut valua constent.

SYNONYMA.

Concha lauigata. PASSIM in omni ferè Italia eiusce modi genus conchę venditur, emiturq; à mulierculis ad polienda sua ornamenta linea, vt splendeāt, quamobrem Bellonius læuigatorias, vel læuigatas appellau t. Gallis dicitur porcellaine, vnde vulgus etiā porcellanam concham vocat: sed quare hoc nomine veniant, haud satis liquet. Zoographus in omni re obscura indaganda, cùm diligentissimus, tum laboriosissimus, id sibi non constare asserit: quanquam & Græci (inquit) χοιρίνας (de qua voce mox) vocarunt. Conijcit autem nomen hoc eis factum à quadam oris suilli specie, quam parte sui inter labra denticulata dehiscente, vel potius altero extremo testæ, nempe acutiore, & eminentiore rostri suilli instar, quodammodo referunt. ἢ διὰ τὸ μορίῳ γυναικείῳ πως ἐοικέναι, τῇ τε μεταξὺ τῶν χειλῶν σχισει ἢ καὶ τῇ ἐνδοτέρω κοιλότητι, ἢ μήτρᾳ, vnde & vterinos calculos, qui in hoc genere candidi, & minores sunt, vulgus nostrum appellat. & quod figura quodammodo vterum referant, superstitiosi homines corpori appensas vteri morbis salutares mentiuntur. hæc superstitio, vt & in alijs plerisque amuletis, luxuriæ superbiæque ptætextus est, quæ vt hæc & alia ornamenta, ceu valetudinis gratia, auro argentouè inclusa, collo pendentia ostentent, efficit: amatorum veriùs inuitamenta in mulieribus, quæ venalem suam pudicitiam hac hedera produnt, quàm sanitatis tuendę instrumenta, aut amuleta morborum. Sed redeo ad propositum, super etymologia huius vocabuli. Mulieres (inquit Varro) nostræ nutrices maximè naturam qua fęminæ sunt, appellant porcum, & Græci eadē significatione chęron, siue (vt Athenæus inquit) delphaca, vt copiosiùs in philologia de sue ostendimus. Sunto igitur dictæ porcellanæ διά τινα πρὸς τὸ γυναικεῖον αἰδοῖον ὁμοιότητα, donec alius certiora afferat. Bellonius porcellanæ nomen à purpura detortum videtur innuere. Purpuratū testas (inquit) Itali porcellanas vocant, quo etiam nomine conchylij genus omne intelligunt. Fiunt & globuli, quibus suas preces mulierculæ nuncupare solent, ex testis maiorum purpuratum, aut muricum, Galli pate nostres de porceleine vocant. Hucusq; Zoographus.

Porcus τὸ γυναικεῖον αἰδοῖον.

Cochlea margaritifera porcellana dicta. Cochleam margaritiferam vulgo dictam ab vnionū colore splendoreq; (nā vniones in ea non reperiuntur, sed in ijs, quæ conchis binis constant) quam nos nautili specię suprà constituimus, Bellonius etiam porcellanam vulgò vocari ab artificibus scribit, quòd muricis conchæ (quā similiter porcellanam nominant,) formam habeat. Cæterùm videamus nunquid nomen apud veteres habeat elegantissimum hocce conchylij genus. Hermolaus Barbarus Plinij librum trigesimū, & secundum emendans, pro Veneri cymbia, legi posse censet, Venereæ. Senecam citans: Venereæ (inquit) spondyli, & ostrea Rondeletius Venereæ conchæ nusquam alibi mētionem factam fuisse nouit, putatq; eam esse, quæ apud Gnidiorum Venerem colebatur, vnde concha, vel cochlea Venerea dicta sit, quam describit Plinius ex Mutiano, qui muricem (vt pôst patebit) nominabat, & remoram. Nauigant (inquit Plinius) Neritæ (aliàs Venereæ) præbenteq; concauam sui partem, & auræ opponentes per summa æquorum velificant. Vbi in annotationibus suis Gelenius: Rectiùs legitur Venereæ. Sunt enim conchæ non gratæ modò Veneri, sed etiam cognatę, ob cōmunem è mari originem: celebriq; est eius deæ effigies, atq; haud scio, an ex hoc ipso genere, pede premens. deinde mirum, quod non concauam partem auręprębeat concha, sed diuersam, cùm concaua sit velificationi aptior. Sequenda igitur & hic, vetera exemplaria. Nauigant ex his Venereæ, prębenteq; concauam sui partem, & aurę opponētes per summa æquorum velificant. Sic Gelenius. Et sanè à pulchritudine, splendoreq; & lęuore, quę dotes Veneri formosiq; corporis præcipuę sunt, nomen hoc merentur prę cęteris conchis. Indocti quidā superiore sæculo, vt Syluaticus, & alij, vt ineptè scribebant, Veneras, Soneras; ita etiam imperitè interpretabantur pro conchis quas peregrini à D. Iacobi sepulchro auferunt, hoc est, pectinibus. Martialis κατ' ἐξοχὴν concham simpliciter nominare videtur:

Lib. 9. c. 25.

Lib. 9. c. 33.

Lib. 14. 209

Lauis ab æquorea cortex Marcotica concha
Erat, inoffensa curret arunda via.

Hunc

A Hunc enim vsum Conchæ Venereæ peculiariter Plinius tribuit. Fortè etiam est Concha Erythræa, cuius fit mentio apud Hedylen poetriam, scribentem de Glauco marino dæmone, venisse eum in antrum Scyllæ, cuius amore captus erat, *Concha Erythræa.*

Hᵃ κόγχε δάρμα φέρουσα ἐρυθραίς ἀπὸ πέτρης
Hᵇ τὰς ἀλκυόνων παῖδας ἐπαειρύσει.

Abundat autem aliquid in hexametro. Verisimilis omnino hæc coniectura est, cùm & Bellonius istæc conchylia in mari Erythræo, seu rubro copiosè piscari attestetur in historia aquatilium, & in secũdo libro de ijs, quæ in peregrinationibus suis obseruauit, scribat Carolo Clusio interprete, ad mare rubrũ vicum esse nomine Tor, ibiq; viginti camelos onustos conspexisse his conchylijs rotundis, quibus claues in Europa appendi solent. At Cairi incolas ijs vti ad læuigandam & expoliendam papyrum atq; telas coloribus permixto gummi infectas, Belliculi marini quoq; à medicis, & pharmacopolis dicti, eædem videtur conchulæ. Sic enim de eis scribit Aggregator ex libro Circa instans, id est Platearij de simplicib. med. Belliculi marini species sunt conchyliorum alborum oblongorum, magnitudine castaneæ paruæ, quæ dicuntur porcellanæ, & adferuntur è regionibus transmarinis. *Belliculi marini.*

B Ego apud Platearium in littera B. cap. 11. nihil huiusmodi, sed hæc tantùm verba reperio. Belliculi marini frigidæ, & siccæ naturæ sunt. excessus eorum ab authoribus nõ exprimuntur. Sunt autem quasi vmbilici, & circa littora maris inueniuntur. Vnguentis ad faciem clarificandam miscentur, vt vnguento citrino. Est autem vsus eorum ad faciem talis. Puluis ex eis tenuissimus subigitur cum adipe gallinaceo liquato ad modum vnguenti. Seruari diutissimè possunt, tanquam lapides. Syluaticus belliculos, siue bellericos marinos, Arabicè scribit dici astor, vmbilici humani speciem referre, esse autem lapides paruos, qui inueniuntur in littoribus maris cohærentes, sicut dentales. Nicolao Myrepso in vnguento citrino, vel è citrijs dicto, ad varia faciei vitia abstergẽda inter alia nominantur μπελερικοι θαλάσσιοι. Quidam Vmbilicos marinos vertit. Barbari medici (inquit) bellliculos nominãt. Sunt autem lapilli ex eorum traditione exigui, & candidi. in littore maris reperti, vmbilicum hominis referentes, abstergendi facultate præditi. Cęterùm in opere de compositione medicamentorum belliculos siue Vmbilicos marinos interpretatur fabas marinas vulgò dictas; in qua sentẽtia ante ipsum fuit Cordus; qui porcellanã hanc nostã Dentaliũ vocat: Dentalium (inquit) est conchula marina parua, dentatam rimam habens, Et ante Arnol- *Vmbilici marini. Astor.* *Dentalium quid Cordo.*

C cus Villanouanus, vmbilici marini (inquit) vel porcellanæ ponuntur, cum medicamentis, quæ abstergunt, & dealbant faciem. Atq; hæc de bellerici voce satis sint. Ab Ennio vocantur alibi matriculi citante Apuleio, inter res marinas, de quibus, nisi conchæ sint hæ nostrę Venereæ, non habeo quid dicam. χοιρίναι quoque Græcorum non aliæ, quàm porcellanæ videntur: quoniam & nomen conuenit, & res, hoc est communis concharum natura, & forma: calculos enim siue lapillos, tum duritie, tum figura porcellanæ minores referũt, quamobrem calculorum loco ad suffragia eis vtebantur, quòd calculos elegantiores reperirent nullos. Mirum est autem, cùm Aristophanes, & alij Græci earum meminerint, Aristotelem diligentissimum harum terum scrutatorem silentio prætetijsse. Ad quod respondeti potest, inquit Zoographus, ex rubro mari, vel Oceano illas in Græciam olim, vt hodie in nostras regiones aduehi solitas, ideoque naturam earum Aristoteli perspectam non fuisse, etiamsi nomen vulgò agnoscetetur. Aristophanis versus sunt: *Matriculi.* *Aristoteles cur hanc Concham prætermerit.*

Οὗτος δ' ἐκεῖνος ὁρᾷς τεττιγοφόρος, ἀρχαίῳ χἠματιλαμπρος, *In Equitibus.*

Oὐ χοιρίνων (fortè & hoc excipiendum fuerit è nominibus secundæ declinationis genitiui pluralis vltimam non circumflectentibus) ὄζων, ἀλλὰ σπανδῶν, σμύρνη καταλιπτος. Vbi

D Scholiastes, Choerinæ, (χοιρίναι) Conchæ (inquit) quædam marinæ sunt, quibus vtebantur Athenis, ante calculorum vsum inductum. Idem Suidas repetit, & insuper. χοιρίναι καὶ ἡ τρίξ τῶ χοίρω, ἕως κιττῷ διὰ τῶν σανίδων μετὰ χοιρίνης περιελθεῖν: qui versus in Vespis Aristophanis legitur, & hi paulò antè:

Hᵉ δῆτα λίθον μεπεισαν, ἐφ' ᾧ
Τὰς χοιρίνας ἀριθμῶσι

In eadem fabula χοιροθλίξ vocatur ὁ φιλοδικαστὴς, qui Choerinas conchulas ad ferenda suffragia sæpè manibus premat. alij interpretantur eum qui χοῖρον (τὸ γυναικεῖον μόριον) contrectet. Hesychius κοιρίνας, calculos marinos (ψηφους θαλασσίας) interpretatur, cùm non calculi, sed conchulæ sint, quæ calculorum vicem in suffragijs olim obtinebant: quod Pollux etiam testatur: Παλαι γὰρ χοιρίναις ἀντὶ ψήφων ἐχρῶντο, ἀπερ ἦσαν κόγχαι θαλάσσιαι. χοιρίναι Athenæo sunt placentę ἄθλα τίθεται ταῖς παννυχίσι τῷ διαγρυπνήσαντι. Ab eodem in decimoquarto nominantur χοιρίναι (proparoxytonum) placentæ, quarum

rum Iatrocles in libro de placentis meminerit. Porro porcellanam minimam aliqui hodie, referente Zoographo, coruinam aut coruiolam vocant, tanquam è coruo piſce deſumptam: cùm in coruo piſce lapillus longè alius reperiatur. Sed coruinæ vocabulum ab illis, qui pro lapillo è coruo piſce accipiunt, propriè accipi videtur: ab illis verò qui pro porcellana, à Græcorum Choerina detortum. Alhuda eſt genus conchyliorum, vt exponit Andreas Bellunenſis, quæ appellantur porcelletæ. Sic exponitur tertio canone Auicennæ, capite de cura apoſtematum in radice auris: & tertio canone, capite de cura aſcitæ. Idē canone 3. Fen. 21. tract. 3. cap. 24. de curatione fluxus ſanguinis, & menſium, legitur alhuda. vbi Cremonenſis non rectè interpretatur conchulas, quæ adferuntur à S. Iacobo.

Coruina.

Alhuda.

GENVS. FORMA.

Deſcriptio.

Li. 9. c. 25. Murex Plinij.

MVTIANVS (inquit Plinius) muricem (ſic enim illi vocari, ex Rōdeletio ſuprà diximus) eſſe latiorem ait purpura, neq; aſpero, neque rotundo ore, neque in angulos prodeunte roſtro, ſed ſimplice concha, vtroq; latere ſe colligente: quibus inhærentibus plenam ventis ſtetiſſe nauem, portantem nuncios à Periandro, vt caſtrarentur nobiles pueri: conchaſque quæ id præſtiterunt, apud Gnidiorum Venerem coli. Quā deſcriptionem nulli meliùs quadrare contenderim (inquit Rondeletius) quàm ei conchæ, quam porcellaine vocamus, nonnulli læuigatoriam. Conuenit ea deſcriptio conchis Venereis omnibus, & magnis, & paruis, & mediocribus. Teſtam præterea omnibus duram eſſe admodum vel inde agnoſcas, quòd nūquam eam arroſam comperias, quemadmodum in alijs teſtaceis: quæ à tineis, vel alijs eiuſdem generis beſtiolis marinis corroſa, vel perforata ſæpè videas. Tota intus candida eſt, foris varietate colorum inſignis, in diuerſis conchis Bellonius quoque nobis eam deſcripſit his verbis: Læuigatoria cōcha oualē habet formā eiuſque eſt politiſſima teſta atque æquabilis, nullis punctis (quod falſum eſt, quædam enim multa habent præſertim maiores, de quibus hic ſcribit Bellonius; aliæ quidem nullis, vt minores) diſtincta ac ſtellata, ore oblōgo, parte prona patulo, in ambitu denticulato: in cuius lateribus breues canales videas, per quos linguam exerit. Idem Bellonius harum concharū tres, aut quatuor differentias ſeſe comperiſſe tradit, alias enim ingenti dorſo tumere; alias verò oblongiore, ac veluti tereti forma protendi. Alias rurſus puſillas, alias magis capaces, minuſque ſtellatas, aut maculoſas reperiri. Totidem Zoographus, & Rondeletius genera, licet diuerſa depingunt, deſcribuntque: ego plura obſeruaui, & hic etiam addidi. Rondeletij concha prior oui figura eſt, purpura maior & latior: ſunt enim (inquit) quæ in magnam amplitudinem accreſcant. teſta læui, in cuius extremo vtroque foramen eſt, alterum cibi capeſſendi gratia non aſperum, non rotundum, ſed parum prominens, non tamen in angulos procurrens: alterum ad excrementa reijcienda: concha ſimplice atque vna, vtrimq; ſe colligente. quod vt intelligas, inquit Rondeletius, concipias animo cōcham ſimplicem per planum extenſam: deinde vtramque in partem reduci, & complicari, ad rotundam, ſiue ouatā conchā efformandam, duobus extremis, quæ prius in plano oppoſita iacebant, nunc inter ſe iunctis, & cohærentibus, dempta rima, quæ denticulis aſperiuſcula eſt: qua parte compreſſa eſt, & ſaxis adhæret in mari rubro, & Oceano. Hac eadem parte nauibus, vel earum clauo affigi puto, atque earum curſum remorari, eſſe que Remoram Mutiani; cuiuſmodi plures cùm inhæſiſſent, vt iam ex Plinio dictum eſt, plena ventis ſtetit nauis, portans nuncios à Periandro, vt caſtrarentur nobiles pueri, ob eamque cauſam Conchæ eæ apud Gnidiorum Venerem colebantur. Hucuſque Rondeletius. Quæ ſequitur icon Zoographi eſt, ſimilis Rondeletij, in hoc genere, vt putat, maxima, & in corollario ruffam eam vocat, & ſic deſcribit. Porcellana ruffa dici poteſt concha ex genere illarum, quæ propriè porcellanæ nominantur, maxima, teſta ſimplici vtrinque ſe colligente, ita vt latus vnum in parte plana, vbi labrum denticulatum conſtituit,

Teſta.

Color.

Concha prior Rondeletij.

Concha Venerea 1. Rond.

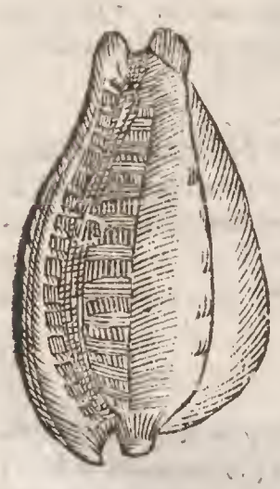

Remora Mutiani.

Porcellana ruffa Zoographi maior.

A Concha Venerea Zoographi.

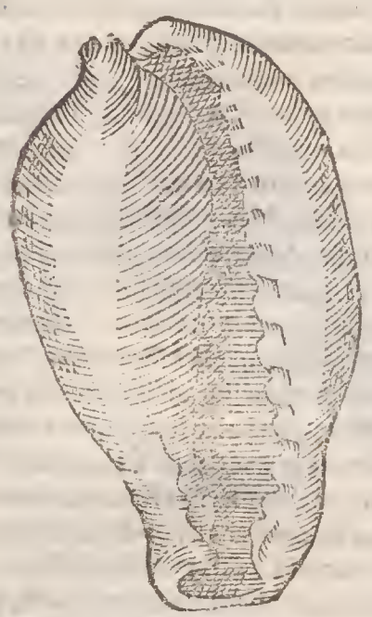

B

ſtituit, terminetur: alterũ verò cui dentes, aut ſtriæ longiores, ac minus prominẽtes introrſum conuertitur, & in ſeſe conuoluitur, vt in cochleis. Superior pars gibba hæmiſpherij figura, ſed maior eſt, ſpecie ouali: longiuſcula enim eſt, & terminatur in partem alteram acutiorem, alteram obtuſiorẽ. Magnitudo eſt ferè, quæ anſerini oui. Nuſquã inniti poteſt, niſi parte plana, quæ candida eſt, vt intus quoq; gibba, quæ hæmiſphærium conſtituit, ruffa, maculis nigris diſtincta, ſed paucioribus, minuſq; ſcitè quam ſtellata. Læuitate ita reſplẽdet, vt imagines reddat, ſed obſcurè. Idem Zoographus aliam ruffam minorem appellat; parua eſt in hoc genere, quadruplo minor, aut amplius, quàm ſtellata, (de qua mox) oblongiuſcula. Ventre (ſic partem ſimam appellat) ruffo: qui in reliquis omnibus, quas vidit, candidus eſt. In labris etiam dẽticulatis ſtriges ruffæ ſunt, ſtriæ candidæ. Strã nominat, vt in columnis ſtriatis Vitruuius, partem eminulam: ſtrigem verò cauam. Dorſum in ſummo variũ eſt, albis, pallidis, & glaucis maculis. Vtrinq; per latera glaucũ: in imo ruffum. Pars interna candicat. Magnitudinem eius, & formã icone adiuncta aliqua ex parte ex eo repræſentauimus. Quarta icon Rondel. eſt altera ſpecies Conchæ Venereæ, de qua ſic breuiter ille ſcribit: Concham hanc raram non poſſumus non vocare Venereæ ſpeciem, ob magnam & figuræ, & naturæ affinitatem. Eſt enim oui figura, concha ſimplice vtrinque ſeſe colligente. Vtrinque foramen vnum habet, inter hæc rimam. Ad vlcera, & ad alia exiccanda non minus probanda, quàm ſuperior. Varia quoque eſt, ſed ita maculas inſperſas non habet, ſed pro his lineolas teſta eſt tenuiore, & minore, magiſque perſpicua. Tertiam ſpeciem idem Rondeletius à ſe depictam non minus Venereis conchis ſubijci poſſe putat, quàm præcedentem, ob teſtam eodem modo vtrinque ſe colligentem, & rimam inter foramina duo. Parte qua plana eſt, compreſſa eſt magis, quàm ſupradictæ, altera magis rotunda. Maculis rotundis notata eſt, durior & ſpiſſior ſecundâ, colore candido. Quarta ſpecies, quam denig; ex eo hîc depinximus, ſemper parua, inquit, manet, ſuperiorum modo rimam habet, & nulli rectùs, quàm concharum Venerearum generi ſubijci poteſt. Parte altera plana eſt, altera in tumorem elata, in qua circulus eſt aurei coloris, alioqui tota foris candida eſt, intus cærulea. Teſta eſt valde dura, eadem vi exiccandi, qua ſuperiores. Quæ deinde pingitur, elegans genus eſt Venereæ Conchæ, oui anſerini magnitudinem excedens, tota ex ruffo candicat, maculis per totum dorſum ſiue ſuperiorem partem reſperſa alijs oblongis, alijs rotundis, ferè ferrugineis. Pars prona tota candicat, ac nitet admodum. Dentes ſiue ſtriæ pro portione totius Conchæ, breues, at profundæ. Macularum planè vndiquaque expers eſt, quam priori loco tabula alia oſtendit, magnitudine oui gallinacei, ſed paulo oblongior, toto dorſo verò ita ouo ſimilis, vt primo intuitu aliquem fallere poſſit. Prona parte color caſtaneas ita refert, vt earũ corticibus obducta videatur. Dentes habet admodum exiguos, quorum radices luteſcunt. Intus teſta cãdida eſt. Secũnda in hoc ordine, cùm eam aliquãdo depingerem luteſcebat, & maculis ornabatur

Porcellana ruffa minor Zoographi.

Altera ſpecies Rond.

Figura.

Color. Teſta.

Tertia ſpecies eiuſdem

Quarta eiuſdem.

Genera ab authore obſeruata.

Pars prona. Dentes. Tubula prima.

Secunda.

Concha Venerea minor ruffa Zoographi.

C

Concha Venerea 2. Rond.

D

Concha Venerea 3. Rond.

Concha Vener. 4. Rond.

Concha Venerea authoris prima.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

batur ſubpurpureis: ſed cùm in humidiori loco E
eam ſeruaſſent famulæ, ſuperiorem corticis cuticu
lam exuebat, & longè pallidior euaſerat. Eius ma-
gnitudinem icon oſtendit. Tertia eiuſdem ferè eſt
prima in hoc ordine magnitudinis, eodem etiam
modo reſplendet ac micat, ſed denſior huic eſt te-
ſta, neq; vt in illa, diaphana; colorq; in hac cõtra-
rio ſe habet modo: nam toto dorſo caſtaneus eſt,
prona parte candidus. Maculæ per dorſum aterri-
mæ, omnes rotũdæ, at inæquales. Quarta ex eo ge-
nere eſt, quam primùm ſeparatim hîc damus, tota
candicans ex ruffo, maculiſq; reſperſa ſubpurpu-
reis aut amethestinis, quin etiã ſubcæruleis. Vtra-
que præterea per dorſum lineam habet rectà per-
currentem, luteam, qua aliæ ferè omnes carent.
Quinta ac poſtrema in hac eadem ſerie coloris eſt F
cinerei, nõnullis ornata maculis ſiue aſteribus ni-
gris. Adiecimus his coclear ex quodam elegantiſ-
ſimo genere Venereæ Conchæ confectũ. Teſta nõ
vt in præcedẽtibus omnibus intus candida eſt, ſed
ferè violacea, extra per dorsũ caſtanea, ſed modo
albicantibus, modò flaueſcentibus maculis, ro-
tundis, ampliſq; inſignis. Zoographus ſtellatam
per excellentiam vocat. Oui, inquit, gallinacei eſt magnitudine penè. Ex albo liueſcit,
hoc eſt ad cæruleum colorem vergit parte conuexa, præſertim in ſummo: ad latera candi-
dior: parte ſima, candidiſſima. Intus quoque ſubcærulea videtur teſta, translucida ferè.
tranſparent enim ſtellæ ſiue maculæ partis gibbæ, quę multo plures in ea ſunt, & ſitu ſplẽ-
doreq; ſuperioris (ruffæ maioris) elegantiam vincunt, ſingulæ in medio ſui atræ, ambitu
ruffæ, pleræq; rotundæ, lenticularum ferè magnitudine, quædam dimidia, nullo ordine.
Iã verò prior in ſecunda tabula, in qua nõnullas minores & minimas damus, tota candida
eſt, per dorſum tamen nonnihil ad cinereum vergit. Altera ſplendidiſſima, dorſo eſt quaſi G
amethestino, vti etiam ab altero pronæ partis latere, vbi ſtriæ potiùs quàm dentes ſunt, ab
altero latere candicat. Tertia ruffa eſt, & eſt ex eo genere, cuius & iconem & deſcriptionem
ſuprà ex Zoographo dedimus ſub lemmate, ruffæ minoris. Quarta dorſum habet admodũ
elatum, coloris cinerei, multis ac infinitis maculis punctiſvè ferrugineis refertum. Pars
prona eſt candidiſſima. Ad latera quoq; candicat, & maculas habet ferrugineas, maiores
verò quàm in tergore. Quinto & ſexto loco imprudenter pictor adiecit cochleæ cylindroi-
dis genus elegantiſſimum, coloris ſubcinerei, maculis refertum quę ad cæruleum vergunt,
& alijs ſtrijs oblongis eiuſdem coloris: ambiuntq; eam faſciæ duæ flauæ. Septimo numero
exprimitur conchula Venerea ſplendidiſſima, prona parte ferruginea, qui quoq; color eſt
in lateribus, ſed dilutior. Dorſum ad cinereum inclinat. Octaua flaueſcit, & maculas obti-
net ferrugineas minores in tergore, maiores à lateribus, pronè candicat. Nono loco alia co-
chleæ cylindroidis minima ac elegantiſſima ſpecies tota candida ſtrijs ſiue lineis ambien-
tibus rubicundis. Numero decimo prona & ſupina parte expreſſa ex ijs eſt, quam ex Ron-
deletio quarto loco depinximus, tota cinerea per tergus, infra candida. Ex ijſdem quæ vl-
timum ter depingitur, ſed longè & ſplendidior & candidior. Hæc eadem minima voca- H
tur Zoographo, quæ inquit priuatim Muterſtein, hoc eſt calculus veteri, vel matricis à no-
ſtris vocatur, Luſitanis & Aethiopibus buzios: vndiquaq; alba eſt: niſi quòd in dorſo lineę
binæ flauent; in oualem ferè ſpeciem coniunctæ; & dorſum ipſum inæqualiùs quàm cæte-
ris & gibboſum, ita vt illi quoque teſta incumbere poſſit, ſed obliquè. idem per medium
pallidum eſt ſiue ſubluteum. Pars interior è roſeo ad cæruleum tendit.

Secũdæ tabulæ.

Prima.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Sexta.

Septima.

Vltima.

Buzios.

Conchæ Venereæ quinque priores.

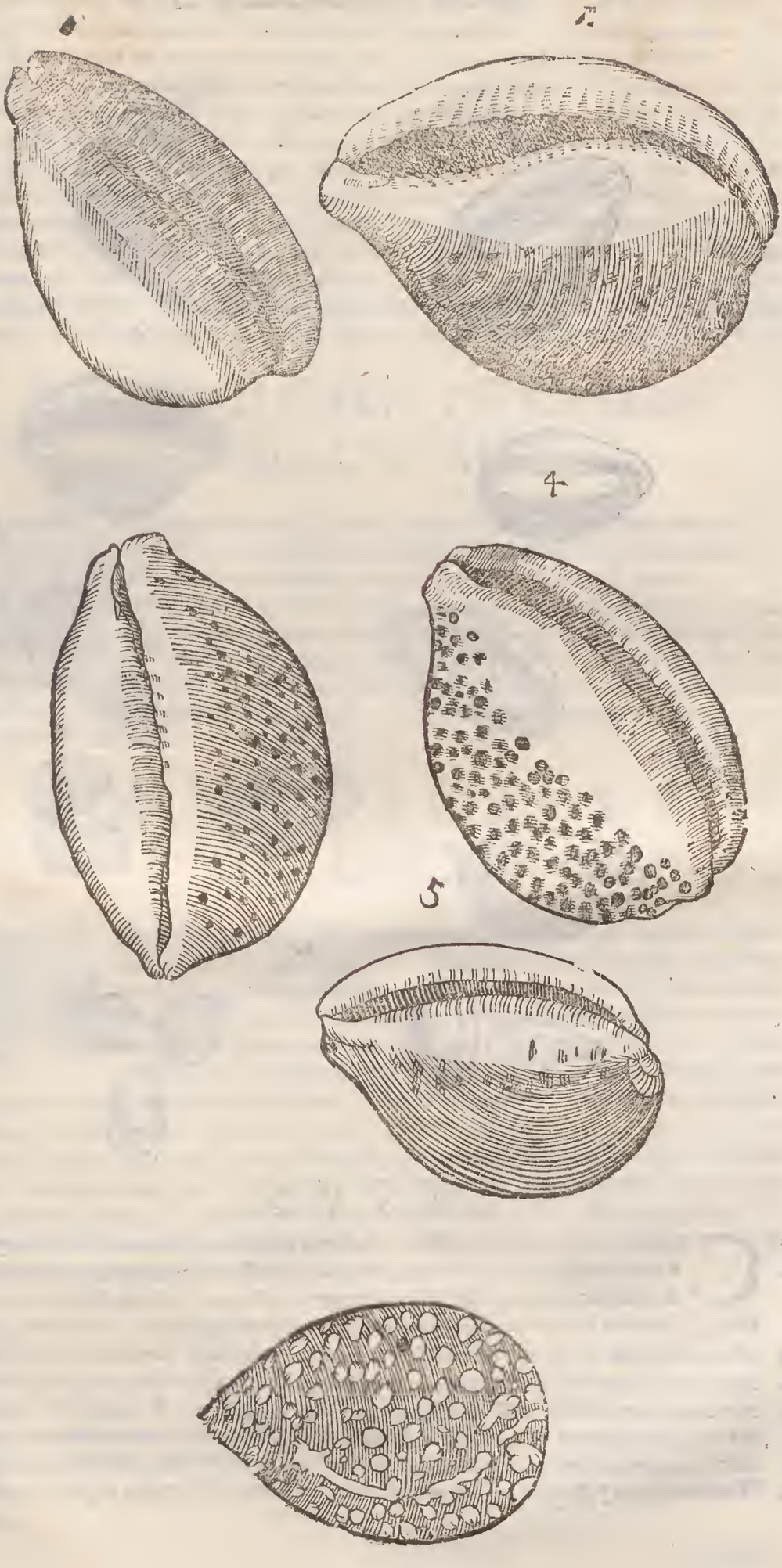

Concharum Venerearum decem ſpecies.

V S V S.

Ad alui fluxus.

CONCHÆ Venereæ teſta aliquem habet in medicina vſum, nam reperitur, (inquit Rondeletius) in deſcriptione pilularum de bdellio, ad alui fluxus conſtringendos, & inteſtinorum atq; vteri vlcera. Recipitur autẽ apud Meſuem & Serapionem: ſed Monachi Meſuæi interpretes purpurarum teſtas aut matris perlarum (vt vocant) ſupponi iubent. Ego cum Zoographo Rondeletij ſententiã porcellanas interpretantis amplector, quanquam pharmacopœorum vulgus pro Concha Venerea, Pectines vſurpet. Optima etiã ex eadem fiunt dentifricia, & vtilis eſt ad vlcera canthi oculorum, & ad ægilopas, reſiccandi vim habet inſignem ſine caliditate. Bellonius tradit his rubri maris incolas magno labore in aceruos collectis, ingentem quæſtum ab ijs qui Memphim adeunt, facere ſolere. His enim (inquit) Ægyptij ſua lintea glutino imbuta læuigare, atque expolire conſueuerunt.

Pectines pro Cõcha Venerea vſurpati.

Ad dentes dealbandos.

Ad ægilopas.

A runt. Idem author est earundem apud Græcos & Turcas quoq; chartis expoliendis vsum esse, sed vulgus Gallicũ talem vsum inexpertum habere, ijsq; tantùm ad suspendendas claues, vel conficienda cochlearia vti. Sed Rondel. Italis & Græcis in eundẽ vsum cedere scribit. Est porrò vsus iste antiquissimus & Plinio etiam notus, qui in decimotertio sic scribit: Chartarum scabritia lænigatur dente conchauè; sed caducæ literæ fiunt: minus sorbet polita charta, magis splendet. Hæc ille. Huic eidem conchæ perforatæ in altero extremo multi hodie claues, vt dixi, appendunt & zonæ accommodant, ob conchæ elegantiam & læuorem, ob quem nihil sordium colligit, neq; vestes atterit. Inuenio deniq; apud quendam Aethiopes ex rebus communibus vix quicquam tantoperè curare, quàm vt habeant conchulas porcellanas albas, quas Buzios (inquit) nominant: proq; ijs vel aurum quandoq; copiosè permutare: aut pro ijs filios suos parentes vendere. apud Thongrum Aethiopum regnum pro comperto hoc haberi. Eisdem loco monetæ vtuntur, vt Lusitanus quidam Zoographo retulit. Affiguntur & loris ephippiorum ornatus gratia. Postremò Zographus scribit in eiuscemodi concha maiore faciem sculptam & pulchrè expressam vidisse.

Ad chartam leuigãndam.

B

DE CONCHA PERSICA. Cap. LXXXIII.

HOC quoq; Conchylij genus, quod ex Persia allatum Serenissimus Franciscus Mediceus Magnus piæ memoriæ Hetruriæ Dux Secundus pro singulari sua erga studiosos, maximè verò eos qui naturæ rimantur arcana, humanitate mihi communicauit, velut vnica tantummodo valua cõstans, inter monothyra siue vniualuia collocaui. Concha est maiori sui parte rubicunda; cætera candida. Margaritas proferre ex fide digno relatu idẽ Serenissimus vir affirmabat. Eiusdem planè generis est minor altera adiuncta Concha, tota cineritij coloris. Vtraque nisi turbine careret, ex Turbinatorum genere videretur. Vtriusq; icon subinde dabitur.

C

DE PENICILLO. Cap. LXXXIV.

TESTACEOS istiusmodi tubulos Penicillos vocarunt nonnulli recentiores. Eos hîc potiùs quàm in alia quauis operis huius parte posuimus, quòd licet amfractuosi sint, turbine tamen careant. Penicillos (putem) vocarunt, quòd in eorũ cauitate contineatur, quod similitudine sua Penicillos, quibus pictores vtũtur, qui ex caudarum extremitatibus fiunt, vel eos quibus albarium tectorio parietum inferunt, exprimant. Penicilli istius iconem mox ex Rondeletio exprimemus. Tubulus, inquit, est testaceus molli quadam & laxa substantia saxis alligatus, ita vt aquarum vndis cedat & agitetur. Cùm id carnosum (quod nimirum intus latet) se excrit, frondem expandit, vt in pictura Rondeletius expressit. Icones duabus tabulis à me adiectæ ostendunt istiusmodi tubulos non eandem semper habere figuram. Huc quoq; pertinere videntur tubuli illi alij, in quibus vermes delitescere in Insectorum historia ex Rondeletio retulimus, necnon & minores tubuli alij, quorum etiam iconem subinde dabimus.

D

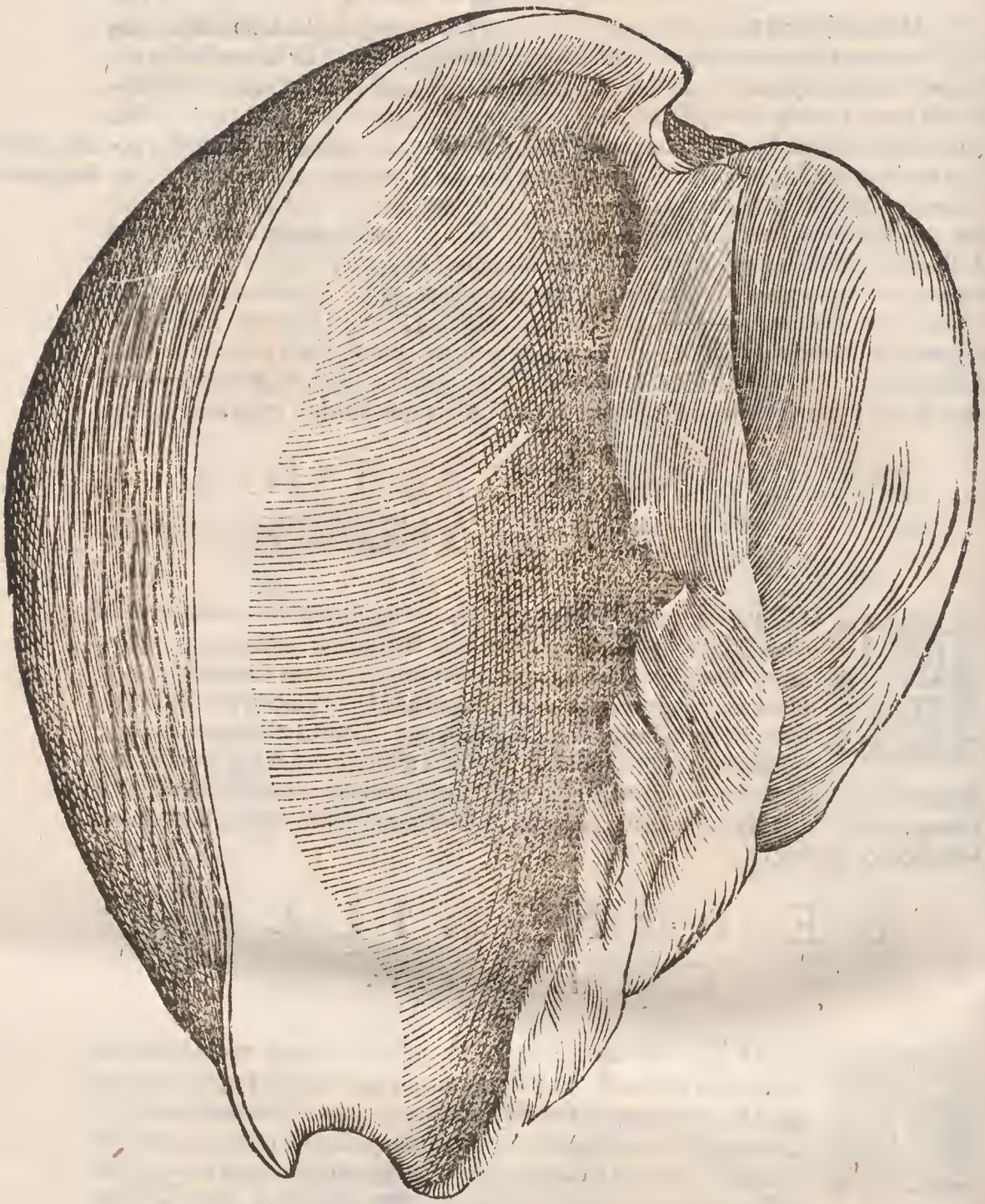

Concha Perſica minor.

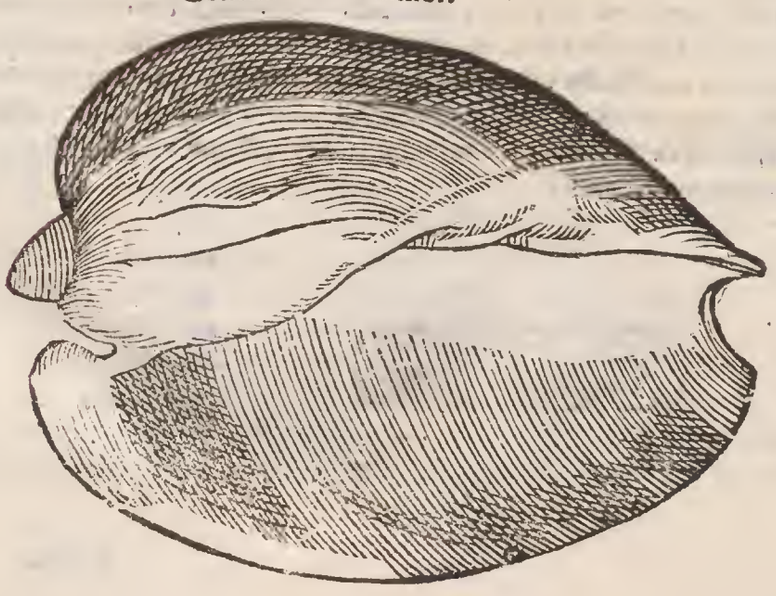

Penicillus marinus Rondeletij.

Tabuli alij ab authore obseruari, in quibus vermes delitescunt.

Penicillus marinus alius.

Vermes in tubulis deliteſcentes Rondeletij.

Tubuli alij parui, in quibus etiam vermes deliteſcunt.

Finis Libri Tertij.

VLYSSIS ALDROVANDI
PHILOSOPHI, ET MEDICI
BONONIENSIS,
DE ANIMALIBVS EXANGVIBVS RELIQVIS QVATVOR.

Liber Quartus,
QVI EST
DE ZOOPHYTIS,
SIVE PLANTANIMALIBVS.
Et primùm
DE VRTICIS. Cap. I.
PROOEMIVM. ORDINIS RATIO.

QVÆ nec animalium, nec fruticum, seu plantarum, sed tertiã ex vtroque naturam habẽt, & vt loquitur Aristoteles, τὰ ἐπαμφοτε, ίζοντα φυτῷ καὶ ζῴῳ, id est, Budæo, & Gaza interpretibus, ambigentia, & plantæ, & animali, ζωόφυτα Græcis dicuntur. Latinè ea nominare non possimus, nisi Plantanimes, aut Plantanimalia vocemus. Talia sunt, Vrtica, Holothuria, Tethya, Mentula marina, Malũ insanum, Cucumis, Pulmo, & reliqua similia, quibus multi annumerãt Spongias, quas nos inter plãtas imperfectas collocabimus. Sextus Empyricus, non ignobilis philosophus, recensẽt Zoophyta, quæ ex igne generantur. Nam animalium differentias enumerans secundum varios generandi modos, sic loquitur. Eorum quæ absq; coitu generantur, alia ex igne eduntur, vt Zoophyta, quæ in caminis videmus: D alia ex aqua corrupta, vt Culices &c. sed quænam sint hæc Zoophyta, planè ignoro. Nam quæ hoc libro examinanda proposui, omnia in aquis nascuntur, aut ijs locis, quę aquis quotidie perluuntur. Quæstio est de Vrtica, sit ne animal, an Zoophytum; quæ sanè controuersia hoc loco diluenda est, vt cur hoc in libro primum Vrticæ locum tribuerimus, elucescat. Ex recentioribus Bellonius Vrticam inter Molles pisces recensuit, infirmo argumento, nimirum quod Mollium more in obsonijs edatur. Rondeletius etiam animal esse imperfectum, idq; ex genere mollium, non Zoophyton esse scribit: & idcirco Polypo, & Leporimarino subiunxit: maximè quòd modò fronde expansa Polyporum instar pedes multos habere, modù fronde contracta massa tantum carnosa, informi (veluti Leporis marini)

Zoophytũ quid.

Spongiæ.

Sexti Empyrici opinio de Zoophytis.

Zoophyta vbi nascãtur.

Vrtica an Zoophytũ.

Bellonij, & Rondeletij opinio.

Lib. 11. de anim. c. 37. conſtare videatur. Ex veteribus Aelianus etiam Mollibus annumerauit: ait enim: Mollia ex aquatilibus vocantur, quæ oſſibus, ſanguine, & viſceribus carent, vt Polypus, Sepia, Loligo, Vrtica. Eadem apud Galenum quoque verba leguntur in Gloſſis, vbi μαλάκια, quæ ſint, exponit. Plinius verò, atq; ante eum Ariſtoteles Zoophytum faciant Vrticam, addita etiam ratione. Philoſophi verba hæc ſunt: Quas autem Vrticas appellant, non teſta operiuntur, ſed excluſæ omninò ſunt ijs, quæ in genera diuiſimus, ancipiti natura hoc genus eſt, ambigens & plantæ, & animali. abſolui enim & eſcam patere nonnullas, & ſentire occurrentia poſſe, atq; etiam aſperitate corporis vti ad ſe tuendum, animalis eſt. At verò, quòd imperfectum ſit, & ſaxis celeriter adhæreat, nec aliquid excrementi emittat manifeſtè, quamquam os habeat, plantarum generi ſimile eſt. Vnde Plinius: Equidem & his, inquit, ineſſe ſenſum arbitror, quæ nec animalium, neq; fruticum, ſed tertiam ex vtroq; naturam habent. Vrticis dico, & Spongijs: Hinc eſt fortaſſis, quod pediculos eius frondes potius, quàm cirros appellarit. Spongijs Zoographus, nullum ſenſum ineſſe ait, ideoque Zoophytis inferiores haberi. Vrticas cùm & ſentiat, & inſuper eorum animalium, quæ Mollia in mari vocant, naturam præ ſe ferant, Zoophytis ſuperiores perfectioreſq; exiſtimat. Nos quidem Zoophytis annumerare maluimus rationibus, & authoritate Ariſtotelis confiſi, & quia quædam earum magis animalis naturam habent, quàm ea, quæ ſaxis ſemper adhærent, idcirco primo loco de ijs hoc libro agemus. Quod autem Vrticarum nullum genus Molle ſtatui perfectum debeat, ex ijs, quæ primo libro huius voluminis relata ſunt in genere de Mollibus, facilè licebit cognoſcere.

De part. 4. c. 5.

Li. 9. c. 43.

Zographi opinio.

ÆQVIVOCA.

Vrtica herba. Lib. 3. Ἀχαλήφη, & κνίδη vocatur herba, tactu manum vrens, ideoq; Latinis Vrtica nuncupata. Τας κνίδας, inquit Athenæus, Eupolis in Autolyco vocat ἀχαλήφας, vt & Ariſtophanes in Phæniſſis ἔχει τὸ πρώτον πάντων ἴφια φῦσαι: εἶθ' ἑξῆς τὰς χαραδὰς ἀχαλήφας, id eſt: Potuit omnium primum iphia gignere, deinde continuò mordaces Vrticas. Hac etiam voce idem poëta vſus eſt in Veſpis. Pherecrates in Transfugis, Κὰν ἀχαλήφαις τὸν ἴσον χρόνον ἐστεφανῶσθαι. Pari temporis ſpacio Vrticis coronari. Quæ omnia de Vrtica planta, non de marino Zoophyto intelligenda eſſe annotat Dalechampius, Suidas, & Scholiaſtes Ariſtophanis ἀχαλήγια vocant genus Conchylij. Interpres Nicandri præterea θαλάσσιον, ὄρνεον, hoc eſt auem marinam. ſed pro ὄρνεον reponendum cenſet Zographus ὄστρεον: non quòd Vrtica verò ſit oſtreum, ſed quòd oſtreum ferè aliqui eſſe putarint, & ſi teſtam haberet, inquit, oſtreum eſſet. Eidem videtur Ariſtoteles Vrticam Teſtaceis adnumeraſſe, quòd de Teſtatorum victu agens inter cæterea hæc quoq; dicat. Ἔχει δὲ ὡσπερ τὰ ὄστρεα ἐν ὑποχάρει ἔξωθεν τροφὴν (ideſt τὸ περίττωμα) πόρον, ἔστι δὲ αὐτὸς ἄνω. ἔοικε γὰρ ἡ ἀχαλήφη ὥσπερ τὸ ἔσω εἶναι τῶν ὀστρέων τὸ σαρκῶδες: τῇ δὲ πέτρᾳ χεῖται ὡς ὄστρεον. Eſt igitur ei Vrticæ ceu incluſa oſtrei caro: teſtam verò non habet, ſed caro nuda eſt, & pro teſta ſaxum, cui adhæret. Hinc aliquis inter Mollia, & Teſtata Vrticas ambigere coniecerit, illas dico, quæ ſaxis adhærent, aut ſemper, aut aliquando. Vrtica ſecundum aliquos eſt εἶδος μυίας, quàm Ariſtoteles dixit hyeme edulem eſſe. Zoographo hic locus eſt ſuſpectus, quod μυΐς Conchæ ſint, quas aliqui mytulos interpretant, μυῖαι vero Muſcæ inſecta; quanquam Rondeletius μυίας in eodem Concharum genere vocari putat.

Hiſtor. 8. cap. 2.

An inter teſtata enumerarit Ariſtoteles.

Ariſtoteles correctus.

SYNONYMA.

Etymum. Ἀχαλῆφαι, & κνίδαι dicuntur Vrticæ, tum herbæ, tum animalia, ab vrendo ſic à Latinis dictæ, quòd manum vrere videantur, ſi ea tangantur. Ἀχαλήφας nominauit Theophraſtus, & Ariſtoteles modò ἀχαλήφας, modò κνίδας. Sed ἀχαλήφη Atticum eſt, non κνίδη, vt ſcripſit Zographus, quod nomen etiam Plinius in Piſcium catalogo recenſuit. Cnide, inquit, quam nos Vrticam vocamus. dicitur autem κνίδη ἀπὸ τοῦ κνίζειν, hoc eſt δηγμὸν καὶ κνησμὸν τινα ἐμποιεῖν τῶν ἁπτομένων χερσί, morſum, aut pruritum excitare tangentium manibus. Eadem κνίδη per metaplaſmum dicitur etiam κνὶς κνιδός. Euſtathius. ὁδὴ κνίζω, καὶ πλεῖω κνίδλω ποιεῖ, ὡς μεταπλάσας κνίδα λέγει ὁ Ὀππιανός. In vulgari Lexico ſcribitur etiam κνήδη, per η, quomodo ſcribi apud Gazam annotant. Ea tamen ſcriptura, nec eſt apud Heſychium, nec Suidã, nec Etymologum. Nam κνηδῶθες apud

Lib. 32. c. 11. Cnide.

Lib. 3. Gram.

Heſychium

A Hesychium, non est suo loco, sed inter κνίδαι, & κνίδος; adeo vt κνιδῶντες pro eo reponendum videatur. Ἀκαλήφην quidam, vt annotauit apud Athenæum Dalechampius, interpretantur ἀπολέσαι τὴν ἁφὴν sensum corrumpentem, alij vt Athenæus ἀπαλὴν τῇ ἁφῇ, id est tactui mollem, ac lenem per antiphrasin, cùm sit aspera, & infesta. Quocirca ex hoc etymo manifestum euadit, deprauatè in multis locis, apud veteres scribi ἀκαλύφη per υ præsertim cùm Etymologus, & Lexicon quoddam vetus dicant, κνήφη, & ἀκαλήφη in penultima per η scribi. σίφη, & ἀγρίφη (significans σκώφη) per ι. Quin etiam in lexico quodam veteri legitur Ἀκαλήφη τὸ μὲν φυτὸν διὰ τῆς η̃. Τὸ δὲ ἄστεγον ὕπαιθρον, διὰ τοῦ υ̃ ψιλοῦ. Itidemque apud Hesychium ἀκαλυρῆ καὶ ἀκαλυφον, ἄστεγον, ὕπαιθρον. hoc est sine tecto, sub dio. Et rursum apud Etymologum ἀκαλυφή, ἄστεγος ὕπαιθρος. Veruntamen pro ἄστεγον ὕπαιθρον scribendum potiùs videtur authori Thesauri linguæ Græcæ ἀκάλυφον. nam per β scribitur ἡ καλύβη, quo tugurium significatur. ego nil mutandum censeo: nam ἀκάλυφον à litera priuatiua α, & καλύπτειν, quod occultare significat, deriuari puto. Μητρίδια etiam appellantur Vrticæ marinæ, fortassis à similitudine quam habet cum pudendo muliebri: & Vrticarum genus semper solutum Galli impudico vocabulo vocant: Aristophanis locus

B est in Lysistrata:

Αλλ' ὦτη δῶν ἀνδρειοτάτη, καὶ μητριδίων ἀκαλυφῶν.
Sed o tethearum robustissima, & matercularum Vrticarum.

Matriculi nescio qui nominantur ab Ennio in Phagiticis hoc versu, vt citat Apulæius:

Purpura, Matriculi, Mares, dulces quoq; Echini.

Bellonius Vrticas marinas antiquos Colycia, & Coryphia vocitasse scribit. sed nullum nominat authorem. Nos Colycia (alia lectio Corycia, vel Corythia, vel Corophia) inter Murices meminimus numerari. Vrticam hodiernis Græcis Colizenam vocari tradit Gyllius, quod (cólis) id est pedunculis suis firmiter Dolyporum more adhæresci. Bellonius Colycenam scribit, Rondeletius Colycænam. Colybdenam aliqui veterum pro marino pudendo interpretantur. In Italia multi antiquo nomine Latino Vrticam appellant, aliqui flammam maris. Caro marina apud Trotulam, quantum coniectura assequitur Zoographus, Vrtica est. Iouius Vrticas, & vertibulos non sine errore eosdem tradit.

Etymum.

Matriculi. Apoleg. 1.

Colycia quæ Bellonio.

Colyzena.

Colybdena.

Caro marina.

Iouij error.

C

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

DIFFERVNT Vrticæ magnitudine. Hinc duplex genus percipitur teste Aristotele: alterum corpore paruo, quod cibo aptius est; alterum maiusculo duroq;. Vita etiã, aut moribus, seu loco: Inde rursum duplex genus eodem authore: Alię enim sinuosis adhærent, quæ nunquam à saxis absoluuntur, aliæ plana littora amant, quæ suis abiuncta sedibus vagantur: Et alibi: Sunt item, quæ adhærere soleant (animalia) & quoties libuit absolui: vt genus quoddam eius quam Vrticã vocamus: quippe cum nonnullæ ex ijs nocte absolutæ pascantur. Ea sic ex eodem repetijt Athenæus: Sunt autem Vrticarum duo genera: Aliæ enim in cauis abditæ saxis, nunquã ab illis separantur: aliæ in planis, & æqualibus scopulis commorantes huc illuc transmeant. Os in medio habent Vrticæ, vti tradidit Aristoteles, quod in maioribus euidentius est. id antea idem Philosophus in medio corpore statuerat, & in maioribus dixerat esse euidentius. Ibidem etiam tradit. excrementum nul-

D la in Vrtica cerni: sed hac re stirpibus esse similem. Alibi contrà meatum, vt Ostreas habere scribit parte superiore, quo excrementum secedat. Vnde Plinius: Ora (Vrticæ) esse traduntur (Dalechampius rectiùs legi putat, os ei in radice esse traditur) excrementa summa tenui fistula reddi. Et eodem loco de Vriticis scribit: Carnosę frondis his esse naturam, & carne vesci. Ex Aristotele procul dubio id transcripsit Plinius, is enim rationem reddens cur excrementa per superiorem partem emittant, more Ostreorum, subdit: Vrtica enim ipsa quasi Ostreorum caro esse videtur inclusa saxo, perinde ac testa. Vrticarum plurimas species commemorat Rondeletius, quas sic diuisit: Vrticarum aliæ saxis, vel cuilibet alteri rei adhærent. aliæ minimè. Rursus earum, quæ saxis, vel alteri rei hærent, aliæ perpetua stabilique sede illic degunt, quæ sunt Vrtica parua in rimis saxorum latitans: quæ Purpuris, & Buccinis adnascitur: quæ cinerea est, longisq; cirris constat. Aliæ sedes mutant, & libere per mare feruntur, natantque (& cùm libet saxis hærent,) vt purpurea Vrtica

Histor. 5. cap. 16.

Histor. 1. cap. 1.

Lib. 3. Os.

Histor. 8. cap. 2.

Histor. 4. cap. 6.

Excrementa.

Histor. 8. cap. 2.

Li. 9. c. 45.

Cur excrementa per superiora emittat.

Differentiæ ex Rondeletio.

Vrtica parua.

Potes.

Sẽper ſolutæ, liberæq; ſunt eæ, quas vulgus Potes appellat: ex his vna eſt, quæ quatuor pedes, ſiue brachia habet: Altera quæ octo, Polypi brachijs non valde diſſimiles. De his omnibus exceptis ſolutis eodem ordine dicemus hoc capite ex Rondeletio, & ſi quæ ſpecies à nobis, aut ab alijs obſeruatæ ſunt, addemus, ſingulis generibus; primũ ab ijs, quæ ſaxis, aut ſimili rei adhærentes deſcriptionem incipiamus. Vrtica parua Rondeletij nucis iuglandis magnitudinẽ vix ſuperat, ob id parua ab eo dicitur: Tota carnoſa eſt, cirros breues habet, contracta recti inteſtini extremum refert, colore vario eſt. Quędam enim eſt viridis, alia cærulea, alia ſubnigra, ſed punctis aliquot cæruleis, vel flauis, vel rubris notata. Maſſilienſes Vrtigo vocant. Græcorũ vulgus κολίκαιναν, & κολίκαναν, à quo fortaſſis Normanni Cul d'aſne, Burdegalenſes Cubaſeau. Vrtica autẽ cinerea, ſic appellatur à Rondeletio propter colorem: tenuis eſt admodum, quia frondem magnam, ſiue cirros multos habet, carnis parum. In ſaxorũ rimis viuit: comam ſemper explicatam habet, nec vnquam contrahit: reuera tamen Vrtica eſt: acriùs enim pungit, ac mordet, ſi diutius manibus contrectetur. Tertium Vrticæ genus, noſtri, inquit Rondeletius, purpureum, ſiue phæniceũ Roſam appellant: alijs Poſterol, quod contracta recti inteſtini extremum cum muſculo ſphincțere, ſiue podicẽ referat, quem Poſterol nomine intelligunt, quòd poſteriore loco ſitus ſit: alijs Pouſſepie Britannorum, alij Cul de cheual vocant. Eſt autẽ hæc primæ ſimilis, niſi quòd frondem, & longiorem, & copioſiorem habet. Cæterùm Pouſſepie Britannorũ, Bellonius Pollicipedes nominat, & vulgo apud Gallos Poulſepieds: ac eos ſic vocari tradit, quos Rondeletius Balanos facit, quod pollicum in pedibus ſimilitudinem habeant, racematim Oceani cautibus adhærentes: Idẽ author de Vrtica agens, duas tantùm ſpecies Vrticæ prædictas Rondeletij deſcripſiſſe videtur, dũ ſic de ea ſcribit: Hãc circa Normaniæ littus obſcæno vocabulo Cul d'aſne à cirrorum contractione, atq; explicatione appellant. Græcũ vulgus cum terreſtrem Vrticam Zuchindas vocet, marinas tamen Colicenas nominat, antiquum vocabulum imitatum, quo ipſas etiam marinas Vrticas Colycia, & Coryphia vocitabant. Maris potius deiectamentum, quàm magni fieri debeat. Plures eius obſeruantur ſpecies. Quædam enim rubro colore ſuffuſa eſt, altera magis cærulea, granulis in gyrum circumſeſſa. Vtraq; marinum tuber contracta refert, explicata cæſariem, totum corpus rotundum ambientem. nam infinitis cirris antenarum papilionibus, aut ſcarabæi craſſitudine conſtat. Contracta porro Vrtica orbicularis eſt, aut teres: ſcopulis littoralibus (ijs potiſſimum matinis tractibus, qui ventorum impetum minus ſentiunt) tam pertinaciter inhæret, vt niſi primo impetu diuellatur, vix poſtea niſi in fruſta conciſa dirimi poſſit, adeo fuas trichas arctiſſimè contrahit. Certum eſt Vrticas Cochlearum modo in mari ſerpere, ac moueri, ſed id quidem parciùs. Porro vtriuſque moles magnitudinem iuglandis raro explet, cirros habet, molles, duos digitos oblongos tenerrimos, gracillimos, ac fragiles, inſigni hac dote à natura prædítos, vt quicquid attigerint, ſuis acetabulis retineant. Hæc Bellonius, cuius Vrticæ explicatæ, & cõtractæ icones etiam addidimus. Nos aliam figuram ſubiungimus, in qua contractæ Vrticæ ſpecies cernitur pronè, & ſupinè depictæ. Hanc ſequitur cinereæ Rondeletij congener. Saxis enim & hæc adnaſcitur, & colore cinereo eſt, cirris admodum tenuibus. Quæ deinceps depicta exprimitur in medio earum trium, cum Rondeletij rubra conuenit: eſt enim ex purpureo colore violacea, ſed quia non nihil differre videbatur, eius iconem adiecimus. Prior forte fuerit ex leporis marini genere, coloris etiam partim purpurei, partim albi, nouiſſima pilei ferè forma colore tota coccineo, excepta ſummitate, quæ eſt viridis cum nigra, rotundaq; macula. Quartum Vrticarum genus facit Rondeletius, quod inſtar Holothuriorum teſtis alienis adnaſcitur, & maximè purpuris. Pars exterior dura eſt, & rigidiuſcula, ſpiſſiorq; quàm in alijs Vrticis. cirro breuiſſimos in ambitu habet. in exterioribus eius partibus filum longum deducitur purpureo colore, tam iucundo, tamq; fluido infectum, vt cum pretioſo illo purpuræ ſucco certet. Idcirco opinatur Rondeletius hanc Vrticam purpuræ adhærentem à cane Herculis demorſam fuiſſe, quæ tam excellenti, ſuauiq; colore tinctum, denteſq; canis illeuerit, vt negarit puella quam deperibat Hercules, fore vnquã eum optati compotẽ, niſi prius eo colore infectam veſtem dediſſet. Inde purpuræ colorẽ inuentum fuiſſe. Etenim ſi mortuam purpuram dentibus arripuit canis, iam vnà cum vita ſuccus ille euolarat: ſi viuam, ea vndique ita munita eſt, tum teſta clauata, tum capitis operculo, vt vndiq; ab omnibus iniurijs tuta ſit. Præterea purpura tanta eſt duritie, vt dentibus canis robuſtiſſimi minimè cedat. Fuit & in Lepade compertum Vrticam naſci: de hac ad me Neapoli ſcripſit Ferrantes Imperatus. In dorſo eſſe ſex rimas apertas ſtellam æmulantes: in medio dorſi foueam paruam, cum figura quadam incluſa Conchæ Rhomboidi ſimili, ſuſtineriq; à lateribus

Vrticæ paruæ Rondeletij deſcriptio.

Vrtigo. Color.

Roſæ vrticæ genus.

Diuerſitas.

Serpũt per mare.

Purpuræ inuentio.

Purpuræ in Vrtica cõperta.

terib
reticæ c padis mediante membrana continua, & cauitatem, quæ est in animali, non habe-
ntermedium quàm membrana. A parte anteriore conspici fructum Lepadis in-
sta
Zoogra lli pictoris inter se reuoluti. Duas alias Vrticæ species nobis depictas exhibet
us, sine vlla descriptione, à Cornelio Sittardo ad se missas ex Italia. opinior re-
ctiùs ad prima, à R deletio descriptas posse referri. vti etiam quam ego hìc addidi colo-
re ex albo, & ferrugineo variam, triplici aspectu depictam. De solutis Vrticis sequenti ca-
pite trademus. nam ea, quæ de Vrticis commenta sunt à veteribus, potiùs ijs conuenire pu-
to, & attribui, quæ alicui rei adnascuntur.

Vrtica parua Rondeletij.

Vrtica cinerea Rondeletij.

Vrtica rubra Rondeletij. Vrtica explicata Bell. Vrtica contracta. atur... e his o... pecie...

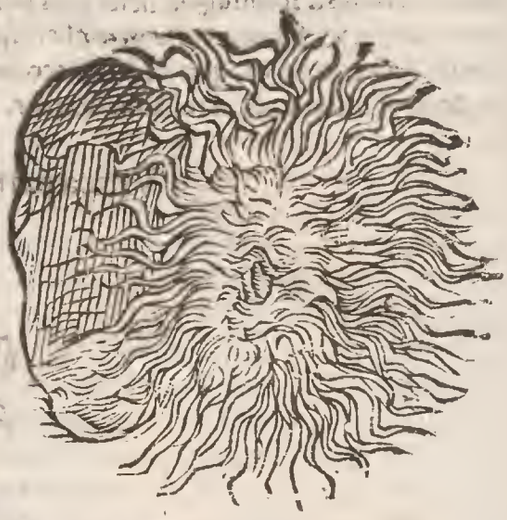

Vrtica contracta noſtra.

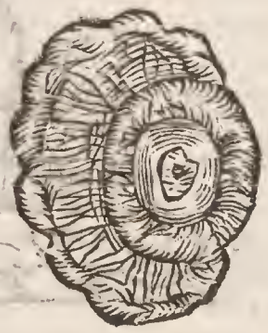

Vrtica marina ſaxo innata.

Vrticæ quartæ ſpecies Rondeletij.

Lepori marino congener. nu. 1.
Vrticæ rubræ Rond. congener. nu. 2.
Vrtica pilei figura. nu. 3.

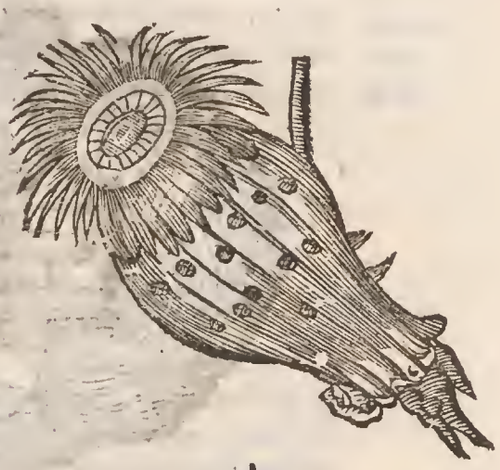

Vrticæ ſpecies duæ, quas in Italia pictas Zographus accepit à Cornelio Sittardo.

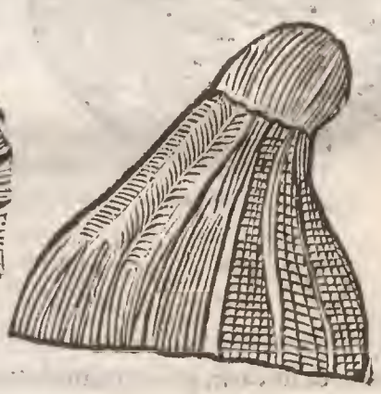

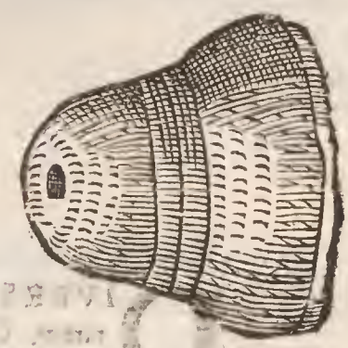

Vrtica marina alia triplici aſpectu.

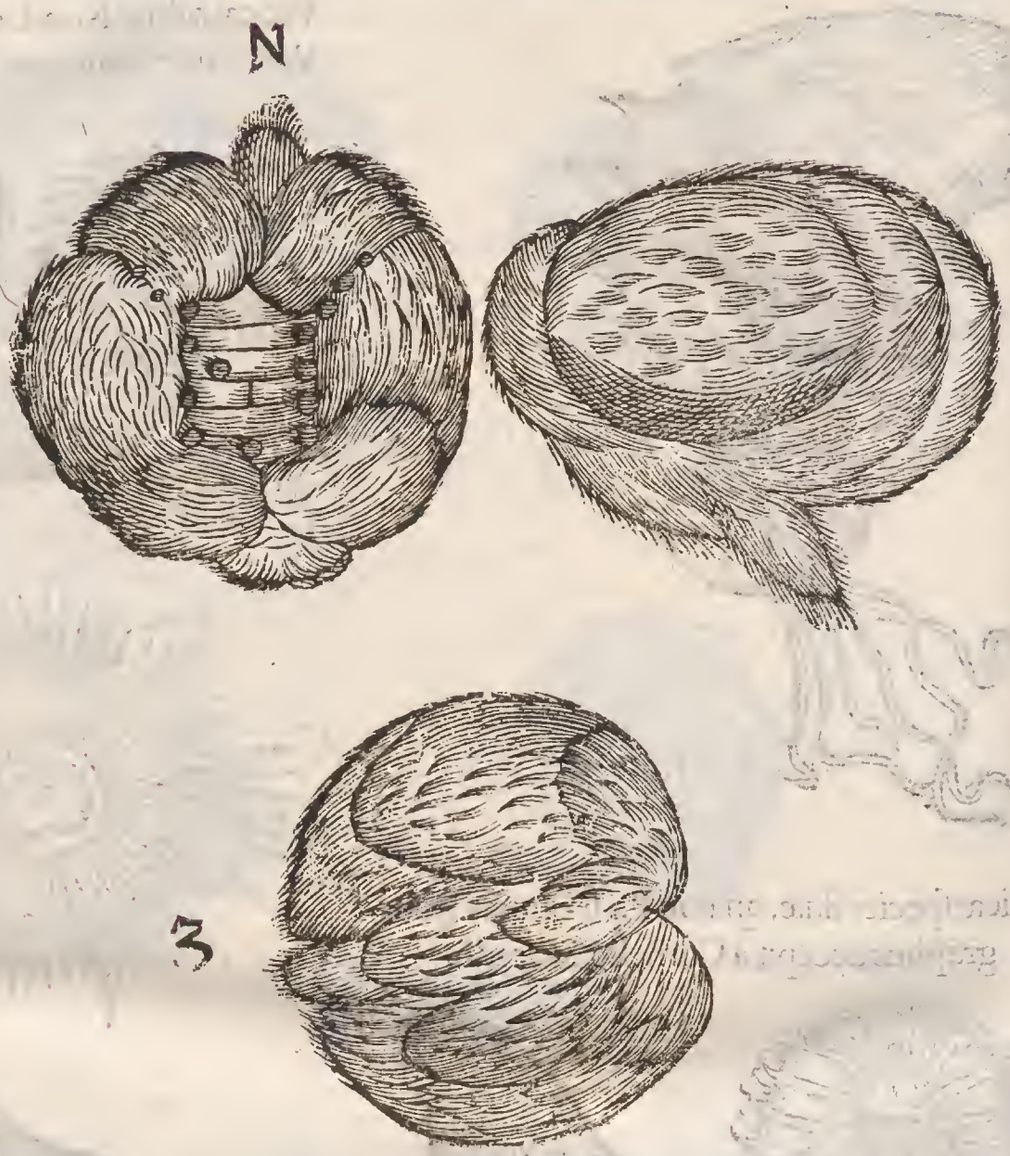

LOCVS.

DIVERSA diligunt loca, & in varijs generantur, ſecundum ſpecierum diuerſitatem. Quædam enim nunquam abſoluuntur, ſed ſaxis ſemper adhærent, reliqua quæ vagantur, littoribus, & planis locis gaudent. Secundum Vrticæ genus Ariſtotelis, quod corpore eſt maiuſculo, & duro, circa Eubœæ Chalcidem gignitur teſte Philoſopho. In Oceani ſaxis, & maximè in Santonico ſinu frequens eſt Vrtica parua Rondeletij. Eius autem cinerea in ſcopulis Freſconijs Agathenſis ſinus reperitur. integra à ſaxo auelli non poteſt, tum quia tenaciùs hæret, tum quia mollior facilè diſcerpitur. Rubra autem quam idem Roſam appellari ſcribit, ſaxis aliquando hæret, aliquando ſoluta vagatur. Vidit enim huiuſmodi Vrticas cum alijs piſcibus captas retibus, quod non contingeret, ſi ſaxis perpetuo affixæ eſſent: quoniam cùm hærent, potiùs diſcerpuntur, quàm auelluntur.

Hiſ.4.c.6. Vrtica parua.

A

VICTVS.

PISCICVLIS fortè incidentibus veſcuntur teſte Ariſtotele. Et Plinius carne eas veſci ſcripſit. De ſaxo, inquit Philoſophus, quaſi de teſta viuit, & prænatantes piſciculos excipit, retinetq; ſicut manu admota hominis agi dictum eſt, deuoratque in hunc modum quæcunque nacta eſt eſculenta. Abſolui etiam ſaxis genus quoddam Vrticæ (vt modo dixi) notatum eſt, quod & echinos, & pectunculos, in quos offenderit, corrodit. *Hiſtor. 8. c. 2.* *Li. 9. c. 45.* *Hiſtor. 4. cap. 6.*

ORTVS. NATVRA.

B MODVS idem gignendi ijs eſt, qui teſta incluſis: per rimas enim, & cauernas, & fauces ſaxorum oriuntur, vt tradit Philoſophus. Victum eodem authore quatuis in humore exerceant, nec foris viuere queant, nihil tamen vel aeris, vel humoris recipiunt. Cornelius Sittardus ad Zoographum ſcripſit Vrticas, quæ Cochleis, & ſaxis adnaſcuntur, cùm abrumpuntur, mutare colorem. Peculiaris eis modus venandi piſciculos: teſte Ariſtotele: Sentit, Vrtica, inquit, & manum admotam corripit: adhæreſcitque perinde ac Polypus ſuis brachijs, ita vt caro intumeſcat. Os medio in corpore continet, & de ſaxo quaſi de teſta viuit: & præternatantes piſciculos excipit, retinetq; ſicuti manu hominis admota dictum: deuoratque in hunc modum quæcunque nacta eſt eſculenta. Plinius quoque Ariſtotelem ſecutus ait: Contrahit ergo ſe quàm maximè rigens, & prænatante piſciculo frondem ſuam ſpargit, complectenſque deuorat. Aliàs marcenti ſimilis, & iactari ſe paſſa fluctu algæ viæ, contactos (contractos piſcium quidam manuſcriptus codex) attrituque petræ ſcalpentes pruritum (Dalechampius legit petras ſcalpentes ob pruritum) inuadit. Eadem noctu pectines: & echinos perquirit: dum admoueri ſibi manum ſentit, colorem mutat, & contrahitur. Tacta vredinem mittit, paulumque ſi fuit interualli, abſconditur. Hæc ille, qui & alibi aiebat vim illis mordacem pruritu ineſſe, eandemque C quæ terreſtris Vrticæ: quod ante eum ſcripſerat Ariſtoteles, inquiens: Non ore, ſed tactu totius corporis mordent (& pruritum excitant inſtar herbæ Vrticæ) quod & Scolopendræ marinæ faciunt. Aelianus non tam acrem vredinem concitare memorat, quàm Scolopendram. Oppianus:

Victus.

Vt piſcibus venentur. Li. 9. c. 45.

Colorem quãdo mutet. Hiſtor. 9. c. 37.

Pungere more Vrticæ herbæ. Lib. 7. de anim. c. 35. Lib. 2. de piſ.

Eſt infame pecus Ponti Scolopendra marina
Corpore terreſtri ſimilis, ſed damna doloris
Hæc maiora facit, ſi quis modo cominus illam
Attigerit, feruet fœda prurigine corpus,
Qualem Vrtica facit cognomine victa doloris
Piſcanti infeſta eſt.

Quocirca Diphilus Siphinius apud Athenæum tradit eos, qui Vrticam marinam colligunt, & conquirunt, manus primum inungere, ne à pruritu, aut vredine infeſtentur. *Lib. 3.*

D

PROVERBIA.

ARISTOPHANES in Veſpis iubet ἀπὸ τῆς ὀργῆς πλὼ ἀκαλήφην ἀφέλεσθαι; hoc eſt *ab ira auferre Vrticam*. Scholiaſtes interpretatur aſperitatem, & mordacitatem. Chryſippus apud Athenæum περὶ τῶν καλῶν tradit huiuſmodi ſententiã: Μή ποτ' ἐλαίαν ἔσθι ἀκαλήφην ἔχων χειμῶνος ὥρᾳ: id eſt *ne quando comederis oleam, quum habeas Vrticã hyberno tempore.* Oportet illum ſentire de herba, nõ de piſce, inquit author adagiorum: Nec vſum adagij video, niſi ſi quando ſignificabimus extremam victus parſimoniam, vt nec vrticæ quidem adhibeatur aliquid condimenti. Mihi quidem, vti etiam Zographo de Vrtica marina potiùs, quàm de herba ſentire videtur prouerbium. Herba enim hyeme vel non extat, vel inepta eſt cibo per id tempus: Marina autem hyeme, & capitur, & commendatur, ac pro paradipnio habetur, ſeu condimento quodam, ſicut & oliua, eſtate autẽ inepta

Ab ira auferre Vrticam quid. Lib. 10. De Vrtica ſeu prouerbium.

Hiſtor. 4. c. 6. Caro earũ quãdo melior.

inepta eſt eſui, quòd tunc marceſcat, vt his verbis teſtatur Philoſophus: Sunt omnes hybernis menſibus carne conſtante, atq; rigidiuſcula: at æſtate rareſcunt, & reſoluũntur: præmadent enim & marcent, vt ſi tetigeris, facilè diſcerpantur; atq; diſpereant. denique nulla tantiſper euelli integra poteſt: ac æſtus impatientia ſaxa ſubire interius ſolent. Ὥσπερ ἀκαλήφας ἰσθίων προχελιδόνων ἥκλεπτες: id eſt veluti *Vrticas edens ante hirundines furtaberis*: Chorus in Equitibus Ariſtophani ad Alantopolam: Vbi Scholiaſtes: Ante hirundines dixit, quoniam poſt hirundinem (vêre exacto) Vrticæ non ſunt edendo. Senſus eſt acutiſſimo, ſolertiſſimoque ingenio, ac ſi Vrticas primo vêre ediſſes: tanquam & illæ ſua acrimonia ingenium, ſicuti & naſturtium, (acuant) furatus es: hoc eſt, callidiſſimus fur es. quanquam autem Scholiaſtes, tum pro herba, tum pro marino animali Acalephas hìc interpretetur, de herba tamen omnino ſenſiſſe videtur Comicus, vt placet Zographo, hæc enim dum tenera eſt vêre primo editur, Vrtica marina hybernis menſibus in cibo præfertur.

VSVS IN CIBIS.

Lib. de Pythagora Sym.

COMEDEBATVR olim Vrtica, vt nunc etiam: quanquam Pythagoras teſte Giraldo præceperit diſcipulis ſuis, vt abſtinerent, quòd Veneris ſtimulos afferre dicetur; vel vt alij volunt, quòd Hecatæ ſacra ſit, quemadmodum & trigla quoque Philippides in Amphiarao apud Athenæum:

Ὄστρια ἀκαλήφας, λεπάδας παρέθηκε μοι

Oſtream mihi, Lepadas, Vrticas apposuit:

Pythagoras cur non ederet Vrticas.

Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus eſt, cœna hæc fuit: Ante cœnam Echinos, Pelorides, Balanos, Vrticas, &c. Macrobius.

Lib. 3.

——— *Mihi feſta luce coquatur*

Vrtica, & liſſa fumoſum ſinciput aure:

Iuuenalis, qui iubet his verſibus vilem cibum parari; ſed de Vrtica an de animali accipiendi ſint, dubitatur: Chryſippus, ait Porphyrius, dicebat, ſuem non aliam ob cauſſam à Deo factum eſſe, quàm vt mactaretur (in cibum hominis: vt vero iuris etiam, & veluti obiter accidentium ciborum (τῶν παραλειπομένων,) copia nobis deeſſet, omne genus Oſtrea eſſe facta: item Purpuras, Vrticas, & varias auium formas: Poſt æquinoctium Vrticarum genus eſculentius eſſe ſcribit Aelianus: intelligit autem æquinoctium quod fit hyberno tempore, quo eas etiam ſummoperè laudat Ariſtoteles, vt dictum eſt. Et cùm duplex genus Vrticarum ſtatuat, vnum corpore paruo, alterum grandiori, & duro, hoc cibo ineptius, quàm illud eſſe tradit. Deſcriptus à Bellonio, præterquam quòd exocœti, & mulli auidiſſime appetant, etiam Græci hodierno tempore libentiſſimè comedunt ob lentam muccilaginem, quam limacum modo emittunt. In dilicijs habetur Vrtica parua Rondeletij apud Santones, vbi frequens naſcitur in ſaxis Oceani. Rubra autẽ ab eodem deſcripta eſculenta etiam eſt, ſed prædicta durior. Carne multo duriore eſt quantum eius Vrtica genus, ideoq; à menſis reijcitur. Apicius in apparatu apuæ, ſine aqua: Deſuper, inquit, leuiter compones Vrticas marinas, vt non cum ouis miſceantur: impones ad vaporem, vt cum ouis ebullire poſſit, &c. Huc referendus Plinij locus, vbi ait: Alex peruenit ad Oſtreas, Echinos, Vrticas, Cammaros. Graci, vt author eſt Bellonius, hoc tẽpore plurimas Vrticas ligneo veru tranſfixas, & aliquantulum aſſatas primum ex ſale, & aqua feruefaciunt: deinde farina conſpergunt, & ex oleo, vel butyro in ſartagine frigunt. Apud Santones, & Italos primum ablutæ, & leuiter coctæ friguntur. Diphilus Siphinius apud Athenæum, ſcribit Vrticam aluo ducendæ idoneam eſſe, prouocare lotium, ventriculum iuuare. Vrtica, & oua Echinorum, & eiuſmodi, ſuccum alimenti parcum, & humidum, præbent: ſed qui aluum ſoluat, & vrinam moueat, Mneſitheus. Vrticæ inquit Xenocrates, gratæ ſunt ori, & ſtomacho non mediocriter ineptæ (guſtui ſuaues, ſed ſtomacho admodum inſuaues ſunt VVottonus: Diphilus tamen εὐστομάχους facit, hoc eſt ſtomacho aptos:) ſed aſſatæ elixis accommodatiores (aſſæ elixis ad aluum mouendam magis idoneæ VVottonus, quod non probat Zographus.) Aluum cient vrinamq; magis mouent, quæ poſt purgationem exortæ iuxta calculos (quæ lapillis adhærent, vrinam magis cient, VVottonus:) lotæ & perexiguo ſali mixtæ, atq; ita parum aſperſæ ſunt, vt mediocriter mandi poſſint, & aſſatione concretæ, aut verubus, aut curculis ſuper carbonibus maluæ, aut ſarmentorum, vt valenter ſoluant. Cùm paſſo autem, aut vino mulſo, guſtum excitantes facilè concoquuntur, facilèq; excernuntur, quæ verò ex

Hiſtor. 4. cap. 6.

Vrtica parua.

Lib. 4. Apparatus.

Lib. 3.

paſſo,

A passo, & oleo elixantur, cum alio et am condimento (fortè sine alio condimento, Zoographus) id quidem seruant, vt lubricæ sint atque attrahant: sed & explent, & difficulter concoquuntur, & aluum magis relaxant (quæ autem coquuntur in passo vnà cum oleo, lubricùm quidem illud retinent, aluumque cient: sed ventrem replent, & difficulter in ventriculo conficiuntur, Vuottonus:) Hæc Xenocrates apud Oribasium interprete Iohanne Baptista Rasario.

VSVS IN MEDICINA.

VT pilos disperdant aliqui, teste Galeno, medicamentum componunt ex marinis Scolopendris, Vrticaque marina, Stellis marinis, nitro, & amurca ad hæc mixtis. Plinius Psilothrum esse dicit Vrticam marinam cum aceto scyllite. ad hoc in oleo coqui, ait Vuottonus. Aiunt eandem in vino potam calculosis prodesse, vt author est Galenus. Caro marina miscetur à Trotula medicamento ad maculas oculorum. fue-
B rit autem fortassis hæc Vrtica, quæ testam non habet, sed carnem nudam, interiori Ostreorum carni similem.

Lib. 1. de comp. med. sec. loc.

Lib. 32. c. 10.

Carnis vsus.

DE VRTICA SOLVTA, POTTA MARINA VVLGI Cap. II.

SYNONYMA.

C QVÆ semper soluto per mare fluctuat Vrtica, Italis obscæna voce Potta marina dicitur, Græcis Mongi hodie inhonesto etiam vocabulo, quòd, vt scribit Bellonius partibus verendis admota, pruritum, ac Venerem, imo etiam ampullas excitet: Gillius turpi eo nomine in Italia idcirco appellari tradit, quòd speciem quandam mulieris vuluæ representet. Ligures hanc appellant Capello di mare: Massilienses Capeau carnu, quasi dicas pileum carneum. Massarius. Gillius, & Bellonius Pulmonem marinum nominant, contra quos rectè disputauit doctissimus Rondeletius, vt postea clariùs à nobis dicetur. A Germanis Oceano finitimis Meerschum, vocari audio, & à Belgis Snottof, Sequabbe, Hispanis, vt notat Matthiolus Natura de Vieya, & Capaca de Velha.

Potta marina Mõgi.

Pulmo marinus.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

D DE hac Gyllius in hunc modum: Cùm iacent, omaso similes sunt: cùm eriguntur pulmones videntur: tanquam vitrum translucent: cùm suspensi tenentur, quandam imaginem Polypi gerunt: nisi (quòd) brachia tenuissima, & crassissima habẽt; Cùm autẽ eos secuissem, nihil in ea parte, quæ Polypi ventri respondet, reperi: Vbi verò mẽbratim dissecuissem, in ijs partibus vnde pedes exoriuntur, quosdam meatus arenarum plenos vidi. Adeo omnino lucidi, & tanquam vitrei sunt, vt sine sectione interiora omnia videre possis: ac quamuis fluctibus in littus expulsi, nullo negotio capiuntur, tamen cùm non sint esculenti, à prætereuntibus præclarè contemnuntur. formam eis supernè rotundam, infernè concauam, esse refert Massarius, vt Conchæ videri possint: cirros ex imo emittere ad modum Polypi. Duo huius Zoophyti genera facit Rondeletius. Primum quintum Vrticæ genus octo cirris, alterum sextum, quatuor tantum cirris præditum: primum sic describit. Pars vna veluti fungosa quædam massa, rotunda, caua, in medio perforata, purpurea veluti fasciola ambiente, pileum planè refert; altera parte Polyporum pe-

Forma.

dibus

Vrtica quinta ſpecies Rondeletij.

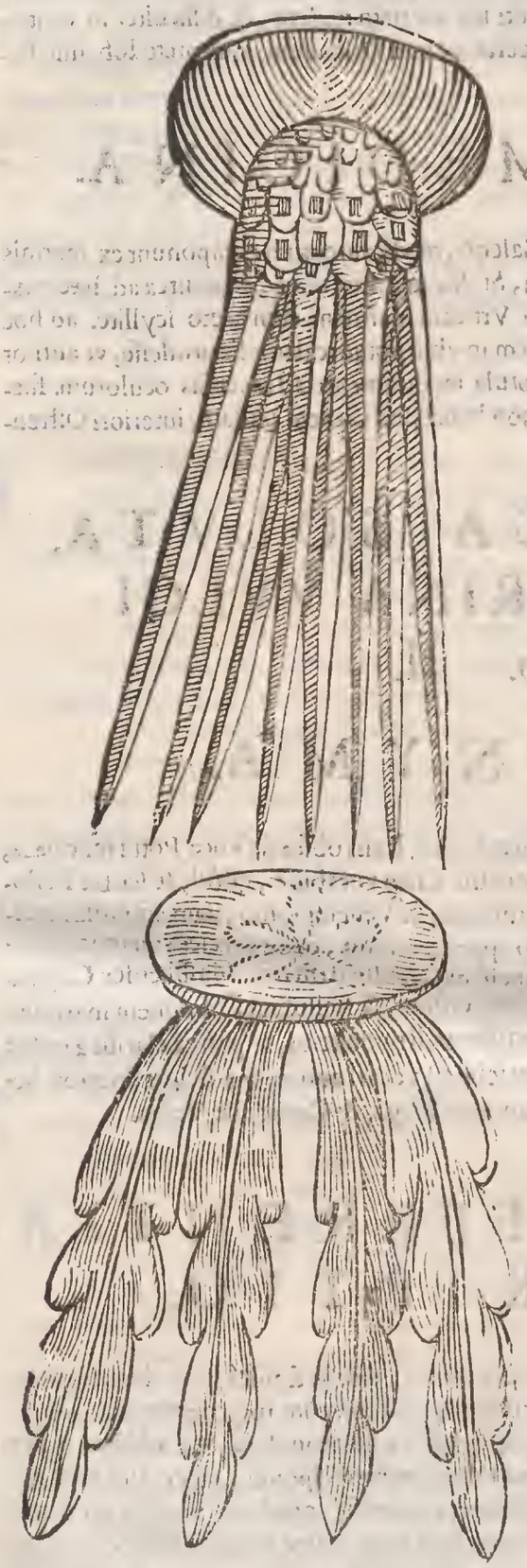

Vrtica ſexta Rondel.

dibus ſimilis eſt: octo enim pedes habet craſſiuſculos, extremis partibus quadratos in acutum deſinentes, nullas interiores partes diſtinctas habet. Corpore eſt adeo pellucido, & ſplendido, vt oculos offendat, & hebetet. Ad eã magnitudinem accreſcunt, vt pileos, quibus viatores vti ſolent, ſuperent. Alterum genus quatuor duntaxat pedes, ſeu frõdes habens, qui folijs achanti comparari poſſint, eſt in altera parte lineis aliquibus ſtellatim diſpoſitis. Huius generis illa quoq; videtur, quam ita deſcripſit Bellonius: Mollis quidem, & albus corpore cartilagineo, ac criſtalli in morem pellucido, quod in mucorẽ facilè reſoluitur. Gibbam habet inſtar dimidiatæ ſpheræ figuram, glabram, pollicis craſſitudine; cuius pars interna neruis rectis à medio incipientibus, quaſi ſtrijs fului coloris in gyrum radiatur, quibus ſe diffundit, & conſtringit: qua corporis commotione aquam concutit, & nunc in pronũ, nunc in ſupinum effertur. Pinnarum vice pinnis tenuibus, atq; ægrè conſpicuis in orbem cõmunitur, vt Lepus marinus. Cruciformes quoq; cirros, ſtriatos, craſſos, in modum ſtellæ radiatos, numero quaternos, parte interna nationi accommodatos habet: quos vt exactè conſpicias, erit in leberem aquæ ſincerioris conijciendus: qui ſi ſupinus deuoluatur, multas fiſſuras in radice cirrorum oſtendet. Os quoq; habet parte prona ſitum, quo ea quæ venatur, abſorbet, in quem vſum quatuor cirri ad eius latera ſubiacẽt, coloris ſinopidis, quaſi eius brãchiæ eſſent vel inteſtina. Hinc fit, vt intuẽtibus pulmonem in mari pabulandi gratia diuagantem grandis videatur quaſi pitùitæ globus: qui vnicum tantùm colorem referret, niſi rubris illis quatuor circulis ſigillaretur, & ea cruce, qua interna pars ſtriata eſt, diſtingueretur. Hactenus Bellonius. Sed ad primum genus referenda eſt ea Vrtica, cuius iconem nobis exhibuit Matthiolus, ſub nomine Pulmonis marini, item ea, cuius nos picturam damus pronè, & ſupinè. Quanta autem ſit harum differentia inter ſe facilè è pictura oculatus lector colligere poterit, ideo nos ab vtriuſque deſcriptione ſuperſedemus.

Pulmo

Pulmo marinus Matth.

Potta marina, vulgò prona & ſupina parte.

A

NATVRA.

OMNES pruritum in pudendis & vredinem in manibus mouent, & acrimonia sua Venerem extinctam, & sopitam excitant, qua maximè de caussa cum Vrticis numerandæ sunt, teste Rondeletio. Bellonius Pulmonem suum nil præter aquam resipere ait: os tamen leui calore incendere. Naribus quoq; admotum, marinum virus olere, sargos, melanuros, scaros, sparos, auratas, & id genus piscium eo vesci; in frusta desciſſum, ac in mare reiectum viuere nihilominus, ac moueri: extra mare autem exanimem apparere: Emortuum in alto mari, ac in littus reiectum, transparentis glaciei similem. *Pruritum in pudendis tactu mouent.*

PRÆSAGIA.

B CONSPECTAS plerunque vndis supernatantes futuram maris procellam præsagire Matthiolus tradidit. Contra Bellonius mari commoto, & spumantibus procellis irritato deorsum ad imum ferri, pacato verò ac bene tranquillo passim solutas vagari. *Com. in dioſc. Li. 2. c. 36.*

VSVS.

QVOD si ijs virgæ baculiq́ue perungantur, noctu facium accensarum more lucem edunt, vt idem author est.

DE PVLMONE MARINO.

Cap. III.

C INTER Testacea Pulmonem marinum habuisse videtur Aristoteles. Nam quodam in loco tractans de Testaceis sponte prouenientibus (quod indicat initium sequentis capitis) Pulmonum mentionem facit inquiens: Quin etiam qui Pulmones appellantur sponte proueniunt: Sed ait Rondeletius hoc loco eodem modo Testaceos Pulmones intelligere oportere, quo Holothuria, Tethya, Stellas: id est corio duro contectos. Plinius hæc Zoophyta facit: Multis, inquit, eadem natura quæ frutici, vt Holothyrijs, Pulmonibus, Stellis. Πνεύμονες dicuntur genera quædam in mari viuentia, sed absque sensu, Hesychius. *Li. 5. Hiſtor. c. 15.* *Lib. 9. c. 47.*

ÆQVIVOCA.

RAMICES teste Nonio Marcello, dicuntur Pulmones, vel hernia: Plautus Mercatore: Tui caussa rupi ramices, atrum dum spuo sanguinem, & Varro Trihodite: Prius quàm in Orchestra Pithaules inflet tibias domi suæ ramices rumpit: sed in ijs, quæ hic adfert Nonius testimonijs, ramicis nomine non pulmo (hoc est viscus illud leue, & spongiosum, in quod tanquam follem spiritus in respiratione recipitur, ad cordis temperandum colorem) sed bronchocele intelligi Zoographo videtur. *Ramices.*

D

SYNONYMA.

Π λεύμονες Atticè pro πνεύμονες dicuntur ab Aristotele. Latinè Pulmones vocauit Plinius: alibi idem Zoophytum Halipneumonem appellasse videtur. Germanis eiusdem significationis vocabulo Meerlungg vocari poterit. Interpres Kiranidis Pulmonem marinum exponit Cunnum marinum; sed sic nuncupant Vrticã solutã, de qua superiori capite egimus. Vnde existimo hũc interpretẽ, vt multos alios, nempe Massarium, Gilliũ, Bellonium, hanc Vrticam Pulmonẽ marinũ veterũ (ineptissimè tamen) putasse. Nam Pulmo marinus, vel à Pulmonum nostrorum figura, vel ab eorundẽ substãtia laxa, & molli foraminulisq; plena, nominatus fuit: hęc autẽ Vrtica nihil cum pulmonis figura, aut substantia simile habet. Prętera cùm huius Vrticæ substantia perquã sit mollis, & pituitæ concretæ similis, quæ in aquam abit, in cinerem re- *Lib. 9. c. 47.* *Cunnus marinus.*

digi, nec in aqua decoqui corpore aliquo ſuperſtite poſſit, verus Pulmo eſſe non poterit E quem decoctum in aqua commendant medici, itemq; eius cinerem.

DESCRIPTIO. NATVRA.

Quid ſit. PVLMONIS marini hiſtoriam adeo paucis complexi ſunt veteres, vt quidnam ſit à multis hactenus dubitetur, patet tamẽ ex prædictis carnoſam eſſe ſubſtantiam. Nos, inquit Rondeletius, cùm illa quæ ſaxis affixa ſunt, diligẽtiùs rimaremur, & contemplaremur, inuenimus ſubſtantiam quandam illis hærentem, corio duro, & nigro intectam, *Locus.* intus mollem fungoſam, & fiſtuloſam, ſpongiarum aplyſiarum modo. Ea in ſaxorum rimis naſcitur, cuius imaginẽ non exhibemus, quia commodè exprimi non poteſt. Vel Pulmo marinus dici poteſt, corpus quoddam rotundum, pilæ marinæ modo, viteſcens, foris ſubſtantia feltro ſimile, intus totum fiſtuloſum, veluti ſpongia aplyſia. In mari aqua plenum eſt, & graue: extra mare in ſe concidit, & flacceſcit: in ſaxorum rimis F delitеſcit, & inter algas. Ego potius has Vrticas puto, & ad eas hirſutas, quarum primo huius libri capite mentionem fecimus, referendas. Nam Pulmones per mare feruntur, vbi imminet tempeſtas: quod ſcripſit etiam Plinius ſic inquiens: Pulmones marini in pelago, plurium dierum hyemẽ portendunt. Et Epheſius interpres Ariſtotelis de partibus animalium, & ibidem etiam Philoſophus, quanquam Zoophyta ſint, & fruticis naturam viuant, non tamen adhærere ſcribunt, ſed abſolutè eſſe ſicut etiam in plantis quædam, vt epithymum, & epipetrum.

Pulmo marinus Rondeletij.

Lib. 8. c. 35. *Lib 4.*

PROVERBIA.

Vitam Pulmonis marini viuere quid. Ζῶ βίον πνεύμονος θαλασσίου, id eſt *vitam Pulmonis marini viuere.* Prouerbium G eſt in eos, qui ocioſam, & ſecuram nimium, ſtolidamque vitam degunt, ſine ſenſu ferè, ſine præſentione vlla futuri, ſine præteriti temporis ratione. Poteſt etiam appoſitè dici in hominem ebrioſum, & abdomini, καὶ ὑπογαστρίοις ἡδυπαθοῦσι (vt Aretes Cæſarienſis loquitur) addictum, farcire corpus ſolum promptum, ingenij viribus nuſquam vti. Plato, Ζῆν δὲ οὐκ ἀνθρώπου βίον, ἀλλά τινος πνεύμονος, ἢ τῶν ἐν θαλάττῃ μετ' ὀστρείων ἐμψύχων ἔτι σωμάτων: Id eſt, Non hominis, ſed Pulmonis cuiuſpiam vitam viuere, aut alterius marini generis, quod inter Teſtacea corpora animatum eſt. Vbi notabis hoc loco Pulmonem inter Teſtacea à Platone poni. Vſus etiam eſt eodem prouerbio Syneſius Ptolemaidos. Epiſcop. lib. de regno, βίον ζῶντας θαλαττίου πνεύμονος; id eſt vitam viuentes marini Pulmonis: loquitur autem de voluptarijs hominibus, qui in ganeæ libidinumq; vſu ſummum bonum ponunt. Βλάκα Græci hominem nimium ſimplicis ſtolidique ingenij appellant (metaphora ducta) à piſce quodam ſiluro ſimili, ſed adeo vili inutiliq́ue, vt ne canes quidem guſtare dignentur. Hinc quarto de Republica (Plato nimirum) βλακικὸν τὸ πνεύμονος τὸ πάθος, ὡς εἰλέγοι τις πνευμονιάν, ἀπὸ τοῦ θαλαττίου ζώου ὄντος ἀναισθήτου. ὑπὸ δ' ἀπόνου πρὸς τὴν Κύμην χώρας τὴς βλακείας, ἐπὶ μνημονίου καὶ Ἀριστοτέλης, id eſt, Ignauia noſtra ſeu ſtoliditas, quam quis pneumoniam dixerit, ab animali marino ſenſu carente, vel vt alij volunt, à regione propè Cumam Blacia dicta, cuius & Ariſtoteles meminit, Suidas. Vnde verbum βλακεύειν, exponunt pigritari, tardare oſſitanter, negligenter aliquid facere, & forſan Pulmo marinus quoque, quamuis animal eſſe videatur, tardius tamen & pigrius eſt, quam animalium naturæ conueniat: vt inde Plautus fortè in Epidico dixerit:

In Philebo. *Inter teſtacea ponitur.* *Pneumonia.* H

Dij immortales ſoccos iuſſe adimere pedibus.
Pulmo enim, quoa perhibent, prius veniſſet, quam tu aduenisti mihi.

Author adagiorum prouerbium accipit in homines lentos, & ceſſatores: opinor, in quit, quod Pulmo, cùm perpetuò moueat, nunquam tamen loco ſe promouet: quod de animalium reſpirantium pulmone intelligit. Zoographus ad pulmonem Zoophytum adagij originem referri poſſe arbitratur.

VSVS

A

VSVS IN MEDICINA.

COMMENDATVR imprimis ad pilos euellendos, aut prohibendos ne naſcantur. Plinius, Iecur etiam (thunni) tritum (inquit) mixtaq; cedria (pſilothrum eſt) plumbea pyxide aſſeruatum. Ita pueros mangonizauit Salpe obſtetrix. Eadem vis eſt Pulmonis marini. Idem quoq; tradidit Aelianus, his verbis: Iam verò ſi quis qui nondum exceſſerit ex extrema pueritia, Thunni ſanguine illinatur, non pubeſcet: hoc idem torpedo & marinus Pulmo efficiunt. Nam in aceto putrefactæ eorum carnes & mento aſperſæ, fugam pilorum facere dicuntur. Pulmonis marini cinis alligatus, inquit Plinius, egregie profluuia purgat, hoc eſt vt exponit Rondeletius, menſes promouet. Idem tradit Pulmonem marinum decoctum in aqua calculoſis mederi, pernioneſq; emendare ex oleo. ad perniones & podagras commendat Dioſcorides recenter illitum. Pulmo marinus impoſitus pedibus podagras & chymethla ſanat. ſuffita verò oſſa eius auertunt omne malum, ſicut & Stella, ex Kiranide.

Lib. 32. cap. 10.

Lib. de animal. 13. ca. 27.

Cineris vis.

B

VSVS IN VARIIS.

LIGNVM ſi eo confricetur, ardere videbitur, teſte Plinio, adeo vt faculam ita præluceat; videtur dicere, inquit Zoographus, confricatum eo lignum ita ardere, vt ſua luce faculam quoq; vincat. Thitini (lego Thynni, nam & litterarum ordo conſentit, & mox plura ſequuntur de Thynna) oculos & Pulmones marini (marinos) ſi quis triuerit & conſpexerit (conſperſerit) in tecto domus ſerò, putabunt qui in domo erunt (vel vndecunq; tectum aſpicientes) ſe ſtellas videre. Si autem virgam vnxeris deambulans ſero, cùm luna non lucet, putabunt lumen de virga emicare. Si verò in muro vel in charta depinxeris feram, aut imagiuem aliquam videntes admirabuntur, Kiranides.

Li. 32. c. 10.

Lib. 4.

C

DE HOLOTHVRIIS. Cap. IV.

SYNONYMA.

HOLOTHVRIA à Tethyis differre facile ex Ariſtotele probari poteſt, difficulter ex eius interprete Theodoro Gaza: is enim quodam in loco Tethyia vertibula & callos conuertit; Holothuria verò Tubera. alibi Tethyia vertit callos. rurſus alio in loco omnia hæc Latina nomina Holothurijs tribuit, inſuperque de ſuo addit; Tota ipſa (Holothuria dico) ſimplici mitioriq; teſta operta eſſe. Hæc itaq; nominum confuſio magnas tenebras doctis viris, qui eius verſionem ſequebantur, offudit, Belloniumq; errare coegit Holothuria & Tethya confundentem, item Maſſarium, quamuis hic diuerſas res ex Plinio ſit ſuſpicatus. Niphus non tantùm cum Tethyjs Holothuria, ſed etiam cum Vrticis confudit Ὁλοθούρια. Heſychio & Varrino eſt genus animalis marinum. Vocabulum compoſitum eſſe apparet: ſed

Gazæ inconſtantia.

Li. 4. de par. ca. 5.

Lib. 1. Hiſt. c. 1.

Niphi error.

Etymum.

D vnde, non video, inquit Zoographus. Θουραῖον & Θοῦρον Heſychius interpretatur impetuoſum, ſalientem, bellicoſum, audacem, fortem, magnum, validum, libidinoſum, cupiditate in aliquid procliuem. Sic & Θοῦρος Ἄρης dicitur, & θούριδος ἀλκῆς τῆς μαλεμικῆς, ἀπὸ τῆ θορεῖν ὁ ἐστι πηδᾶν. Sed θορὴς libidinoſum ſignificat, & θερήτρα ὀχείαν & θορὸς genituram. Holothuriorum quoque meminit Plinius ac ea inter Zoophyta connumerauit: Multis, inquit, eadem natura quæ frutici vt Holothurijs, Pulmonibus, Stellis.

GENVS. DIFFERENTIA. Deſcriptio.

PAVCISSIMA ſunt ab Ariſtotele & Plinio de Holothurijs tradita, ab alijs nihil: quia in cibis non recipiuntur, ſed in littoribus neglecta iacent. Saxis non hærent, qua in re maximè differunt à Tethyis: authorem habeo Ariſtotelem qui ſic ſcribit: Πολλὰ δὲ ὰ ὀλελυμένα μὲν ἐσιν, ἀκίνητα δὲ: εἰσὶν ὄστρεα καὶ τὰ καλούμενα ὁλοθούρια: Multa ſaxis quidem ſoluta ſunt, ſed immobilia vt Oſtrea, & quæ vocantur Holothuria. Aſpero corio conteguntur. Rondeletius duas nobis icones Holothuriorum exhibuit, cum his deſcriptionibus: Id genus, inquit, quod hic proponimus, altero extremo obtuſum eſt & planum, in quo roſę pictę imaginem ſculptam eſſe dicas, circa quam ſunt acetabula. Inde parua appendix & mollis depẽdet. Piſculentum odorem reſipit, nec minus ingratum ac inſuauem, quàm Lepus marinus. Altero extremo tenuius eſt. Intus partes omnes ſunt indiſcretæ. Inter maris purgamenta id reperit, quod hic repræſentatur: quod quia vita, integumenti aſperitate & duritia partibus internis indiſcretis cum Holothurio conueniat, Holothuriorum ſpeciem eſſe putat. Altero extremo caput diſcretum habere videtur rotundum, os in medio rotundum, rugoſum, quod aliquando dilatatur, aliquando conſtringitur. Sequitur corpus craſſius aculeis multis rigens: videtur in caudam deficere, ex cuius vtraq; parte duæ ſunt appendices pedum, pinnarumve loco, ſed differentes. Superior enim ſtrictior eſt, in ambitu inciſa, in acutum deſinens, ad quam à ceruice producta eſt linea; altera latior vbique. Harum beneficio motũ aliquem habere videtur, cuius prorſus expers eſt primum genus: quod aliquando acetabulis ſuis ſaxis hæret, ſed ſoluitur. Secundum hanc ſpeciem Rondeletij genitalis virilis quandam ſpeciem pra ſe ferre ait Zoographus: vt Holothuriorum nomen dictum videri poſſit, quaſi toto corpore ad huiuſmodi ſpeciem ſit conformatum.

A Tethyis quid differunt.

Hiſt. 1. c. 1.

Holothurij prima ſpecies Rondeletij.

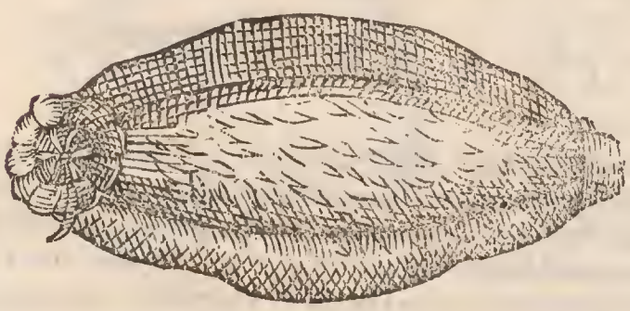

Holothurij altera ſpecies eiuſdem.

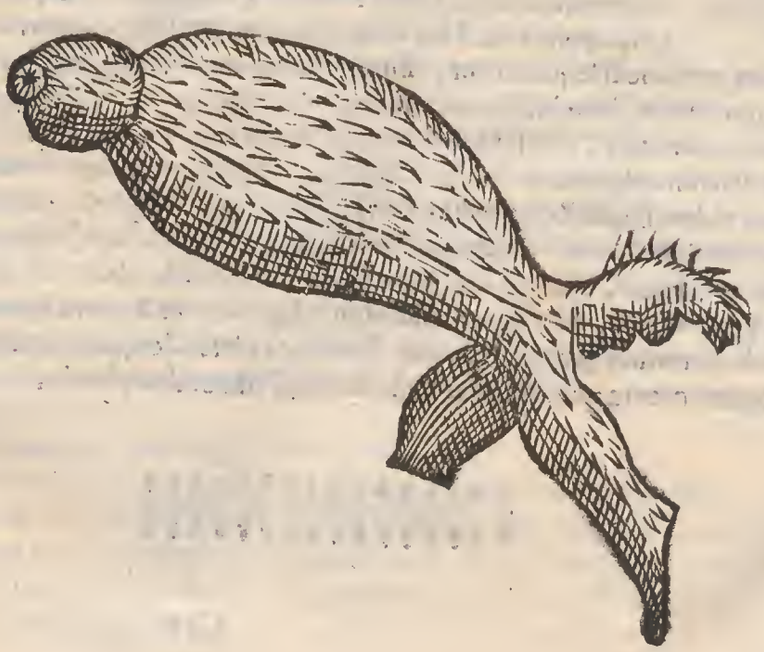

A

NATVRA.

PLANTAS potiùs esse Holothuria censet Aristoteles, quàm animalia, sic enim loquitur: Quæ autem Holothuria vocant, & Pulmones, atq; etiam plura eiusmodi alia in mari, parum ab ijs (plantis) differunt, sua ipsa absolutione. Viuunt enim sine vllo sensu, perinde ac plantæ absolutæ. Nam in terrestribus plantis sunt nonnulla eiusmodi, quæ & viuant, & gignantur, aut in alijs plantis, aut absoluta, quale est quod Pernasus fert, vocatum à quibusdam epipetrum. hoc enim diu viuere potest, etiam à paxilis suspensum: Hæc ille.

DE TETHYIS. Cap. V.

B

SYNONYMA.

Τήθος, & Τήθυον rectus singularis à Græcis effertur, vt σῆθος, & πρόμυον. Pro τήθεα per ει apud Aristotelem in penultima repono τήθεα. apud quem & τὰ τήθυα, & τῶν τηθύων legimus. In Plinij codicibus quibusdã leguntur Tethcę in fęminino genere, vt musæ: Hæ, inquit, fugētes, &c. & mox Tetheæ vtiles sũt. Et in piscium catalogo Tethea, vt Musa. Τίθη (per iota in prima, Zoographus mauult per ἤτα κογχύλια, ὄστρεα nominantur à Polluce. Τήθη τὰ γραινόμενα μνίοισι, Nicander, ideſt, Tethe (vt Cete) quæ in musco, aut in algis crescunt, vel natant, aut capiuntur. Vocat autem Tethe, vt exponit Scholiastes Patellas feras, quas nos Otia (ideſt aures) Aristoteles verò ὦτρεα, & Homerus similiter communi nomine ὄστρεα. Homerus meminit τῶν τεθέων inquit Athenæus, lege τηθέων. Nam sic Homerus:

Hist. 5. c. 15. Li. 32. ca. 9. Cap. 10. ibidem. Tethe, quæ Nicandro. Lib. 3. Illiad. Π.

Πολλοὺς ἂν κορέσειεν ἀνὴρ ὁ δὲ τὴ θεα δίφῶν
Νηος ἀποθρώσκων.

C Quæ verba sunt Patrocli exprobrantis Cebrioni è curru deiecto tanquam vrinatori. Hunc locum commentans Eustathius: τήθεα, inquit, ab vrinatoribus contrectantur Ostreorum generis, sic dicta à terra quam Tethyn nominant. Sunt enim præ cæteris marinis naturæ terrenæ, propter ambientis testæ duritiem: aut forsan nominantur â nutrice infantium, quæ τήθη dicitur: propter tenerum eius (corpus) veluti quę lacteum, & roscidum: qua ratione eiusmodi (Ostrea) etiam ἐρσήεντα quidam cognominat. Quod ad Thethe quidē siue Ostrea attinet, antiquos aiunt non piscibus tantùm: sed etiam Ostreis in cibo vsos fuisse: quanquam is neque vtilis admodum, neque dulcis sit: sed neque parabilis, cùm è gurgitis vado vbi iacent (ἐν τῷ βυθῷ κατὰ βάθος: atque propriè dicta Tethyia secundum Aristotelem saxis adhærent,) non aliter quàm ab vrinantibus auferri queant: Hæc ille. Et rursus à verbo *Odys. Δ.* θῶ θήσω, quod est lacto, deducuntur τήθη, & τηθίς, (quæ nomina auiam significant: τήθη aliquando nutricem quoque) & τήθεα quoque: quorum singularis casus & rectus est τῆθος, Aristoteli vsurpatus his verbis: Πίννη, ὄστρεον, μῦς, κτεὶς κόγχη, λέπας, τήθος, βάλανος. Et rursus cùm ait ὁ μὲν κτεὶς τραχύόστρακος; ῥαβδωτὸς, καὶ τηθος ἀραβδωτον, λειόστρακον. Hinc τήθη in multitudinis numero casus contractus: vt cùm scribit Athenæus: τὰ δὲ τήθη

D παραπλήσια τοῖς προειρημένοις καὶ πολυτροφώτερα: & quoniam inde genitiuus quoque formatur τηθεῶν τηθῶν, sicut σηθέων σηθῶν: iocandi occasionem inde sumpsit Aristophanes in Lysistrata:

Ω τηθῶν ἀνδρειοτάτη καὶ μητριδίων ἀκαλήφῶν.

de industria sic alloquens veluti amatas nutrices, ac matres. Sunt enim τήθεα veluti τῆθαι, id est nutrices. μητρίδια verò Vrticæ marinæ: huc vsque Eustathius, qui τήθη quænam essent, ignorasse videtur, & ab Ostreis non satis distinxisse: sicut & alius innominatus Homeri Scholiastes, qui τήθεα nihil quàm Ostrea, seu genus Ostrearum interpretatur: Et Nicandri etiam qui τήθη putat Patellas feras, à quibus ea plurimùm differre collatis innicem historijs liquebit. A Tethyio diminutiua vox videtur τηθωκιον. Epicharmus apud Athenæum τηθωκια, cum Testatis alijs diuersis nominat. Latinè vel Tethyum tribus syllabis: vel etiam Tethus effertur, duabus syllabis masculino genere, vt cetus. Gazam

Ab Ostreis differunt Tethea. Lib. 3.

Holo-

Gazæ error. Holothuria, Tethya, res diuerſas, ijſdem Latinis nominibus interpretando (Vertibula, Callos, Tubera) confudiſſe ſuperiori capite monuimus. Tethyia, inquit Gyllius, Theodorus vertit Tubera, & Callos, & Vertibula. Tubera quidem quòd ſic nullis fibris, quemadmodum Tubera terrena nitantur. Callos verò quod calloſa materia tegantur. Iam nunc *Spherdocles.* Græci non Graco nomine, ſed pluſquam Barbaro Spherdocles (fortè à ſphæra, vnde & Vertibuli nomen Gazam finxiſſe conijcit Zoographus) nuncupant. Ineptius ij, qui accolunt Adriaticum ſinum, ex eo Spongias nominant, quia cum premuntur tanquam ſpongiæ, ſic aquam foraminibus reddunt. Hoc genus piſcium Maſſiliæ in vulgus ignotum à paucis cognoſcitur. Quidam ſenes cùm huius deſcriptionem ſub eorum oculos ſubieciſſem, & multùm inculcaſſem, nominarunt VVichonos: Veruntamen propter tempeſtates hos mihi oſtendere non potuerunt. Hactenus Gillius. Ab eo, ait Zoographus, quòd ſpongiæ ſimili- *Niphi error.* tudinem quandam habent Tethe, muſcoſo (ſi benè memini) & fiſtuloſo corpore, Veneti ſpongias nominant vulgo ſponge. Niphus alibi Vertibulum, ſiue Tuber cum Vrtica confundit. Callus verò, inquit, tanquam à Vertibulo ſeparans, (cùm alibi eundem faciat) ad magnitudinem iuglandis eſt: cuius durities media eſt inter teſtam, & corium. Alibi Vertibula non rectè Vrticas à nonnullis vocari ſcribit. Vertibulum inquit idem forma rotunda F eſt, ſubter cum aliqua cauitate, cruſta calloſa, à qua & callus dicitur. Vulgo apud Tarentinos dicitur Verticillum, propter formam & paruos quoſdam anfractus quibus deſcribitur. Tubera à colore, & tumore dici idem Niphus ait, & alibi. Tethya, inquit, apud non- *Verticillum.* nullos ſunt Vrticæ atque calli quidam ad magnitudinem iuglandis, duritie inter teſtam, & corium, colore ſuppallido, & rubenti. ea frequenter in Pyrgorum littore ad centuncellas reperiuntur: quæ ſicuti palato & iucundiſſima, ita & ſtomachis minimè inſalubria eſſe conijcimus. Quidam confundunt Vertibula cum Vrticis eadem eſſe volentes, ſed error eſt, cùm *Cum Vrticis cõfundũtur.* diuerſa omnino ſint: Vertibula enim teſta ſcabra veluti corio integuntur, & pedibus carent, & mobilia ſunt. Vrtica verò (vti retulimus ex opinione Ariſtotelis) nullam teſtam habet, ſed corpus omni ex parte carnem præ ſe fert: & pediculos habet, vt Polypus, & ſaxis abſoluta vagatur: decepti forſan verbis Ariſtotelis octauo de hiſtoria dicentis: Nonnullorum natura corporis carnoſa eſt, vt eorum quæ Tubera (Tethyia) appellantur, aut Vrticæ, vbi duo genera diſtincta intellexit, & non vnum, vt ſit ſenſus: Natura corporis nonnullorum eſt carnoſa, cuiuſmodi ea ſunt quæ Tubera, aut ea, quæ Vrticæ vocantur, Tethyiorum Ger- G manicum nomen facit Zoographus Spruzling, quod eis compreſſis aqua tanquam per ſyringem, aut ſiphonem exiliat, vel Magling, quòd caro eorum ventriculi figuram præ ſe ferat; vel Schuuumling, quoniam & Veneti ſpongias, ſeu ſpongiolas vocant.

GENVS. DIFFERENTIA.

Deſcriptio.

TOTA occuluntur teſta, quam læuem habent, vt nulla ex parte carnem detectam habeant, teſte Ariſtotele, qui idcirco Teſtaris adnumeraſſe viſus eſt, & alibi: Quæ vertibula, ſiue callos ſpeciali nomine à tegminis qualitate appellamus (τὰ δὲ καλυμένα πήθυα) naturam inter hæc genera (Teſtatorum) peculiarem, ſortiri notum eſt. ijs enim *Hiſt. 4. c. 2.* ſolis corpus regumento includitur, cuius durities inter teſtam, & coriũ eſt; quamobrem modo præduri bubulitergoris (ὥσ ερ βύρσα σκληρὰ) ſecatur. Adhæret id genus ſaxis ſua teſta H duoq; ſepoſita inter ſe foramina exigua admodũ habet, & viſum vix patientia, quibus humorem accipit, & reddit. Excrementum enim nullum in eo ſpectatur, quale in cæteris Oſtreis, vel *Excrementum nullum habent.* Echinæum, vel quod appellant papauer, continetur, nulli è cęteris ſimilis: in omnibus tamen ſui generis eadem. Diſſectis primum membrana neruoſa cruſta ambiente obtenta oſtenditur, qua Vertibuli caro ipſa continetur, nulli è cæteris ſimilis, in omnibus tamen ſui generis eadem. Adhæret hæc vtroque ex latere membranæ circumdanti, & corio: & qua adhæret arctiùs in partem vtramque eſt, videlicet qua tendit ad meatus ductos foras per cruſtam, quibus redditur, & accipitur cibus, & humor, quaſi alterum ſit os, alterum oſſium excrementum delegatum. Nec modus idem, ſed alterum craſſius: alterum tenuius eſt, cauumq; intus vtrinque exiguo quodam interueniente continuo, humorque in altero cauo conſiſtere ſolitus eſt. Pars verò alia, quæ inſtrumentalis, & ſenſualis ſit, nulla omnino percipitur, neq; excrementum quidquam (vt dictum iam eſt) quo in cæteris more continetur. *Color.* Color ver-

tibulis

A tibulis, aut pallidus, aut rubidus est. Alio quoque in loco de ijsdem, sic scripsit: Habet hoc genus animalis duo foramina, primamque (διαίρεσιν) vnam qua recipiat humorem cibo accommodatum: & qua rursus emittat quantum humoris reliquum sit. nihil enim habere excrementi, vt cætera Testata hoc se habere ostendit. Præcingitur autem per medium tenui quadam membrana: in qua vitæ principatum esse ratio congrua est. Hæc Aristotelis verba de rima, seu diuisione Tethyorum Michael Ephesius declarans, ait: τὰ δὲ τῆ θυατόρους μὲν ἔχει δυο: διαίρεσιν δὲ μίαν: ὥσπερ ἂν εἰ τοπσαις ὑμενώδη σωλῆνα ἐξωγκωμενον, καὶ χίσαις αὐτον ἀνοθεν ἕως κατω ἐν θατέρῳ μέρει: hoc est: Meatus (seu foramina) quidem in eis duo sunt, diuisio autem vna, ac si fistulam aliquam animo concipias (non æquali, sed) tumido corpore: eamque in alterutra parte scindas à summo ad imum. Contineri in Testatis id quod ouum etiam vocatur eiusce modi cernere licet, vt tradidit Philosophus. His hæc paucula Rondeletius addit: Ea, inquit, non solùm petris, sed etiam Ostreorum nostrorum testis affixa sunt, & in ijsdem velut tumores duri esse cernuntur. Oui figura sunt aliquando longiore. Testa extra fusca, inæqualis, & rigida, intus argentea, læuis. Tethyorum caro membrana alia alba inuoluta ventriculi formam refert, rotundam scilicet & ob-

B ngam, meatus crassior, & amplior gulæ proportione respondet: alter minor podici. Vterolore est rutilo, vel ruffo, reliquum corpus croceum. Id totum corpus corio nudatum seorsum depingendũ curaui, quòd ex duobus meatibus eminentibus, quos modo descripsi lector agnoscet. Reliqua Tethya corio suo tecta adhæret. Quum digitis premitur, aqua per meatus exilit, alioqui sensum fugiẽtes. Alias Zoographus icones Tethyorum exhibet, quæ Cornelius Sittardus ad eum miserat quatuor, quæ vel Tethya esse videntur, vel eorum naturæ propinqua. Duas maiores fungos marinos esse, aut in Italia vocari addebat, testę durę inclusos. Colore, vt pictos accepit, sunt vario, sed magna ex parte fusco, quæ verò in maxima virgæ, contextu quodam reticulato (eæ continuæ esse debebant) visuntur rubræ. Minores duas vulgo nominari specie, earum pictura foris fusca hirsutaq; apparet, substantia (vt aliquis coniecerit) coriacea: intus autem caua, & rubra. Ab his nonnihil differre, quæ Bellonius depinxit, facilè quiuis ex pictura videre poterit. Nos etiã Tethyorũ aliquot ob-

C seruauimus species, quæ forma tantùm differunt, non alia parte singulari, ita vt merito tot species Tethyorum; quot forma statuere liceat. Quæ primo depicta loco ostenditur parte externa, & secundo parte interna pyri formam æmulatur, colore cineritio est: ablataq; cuticula substantia apparet densa poris exiguis, vixq; visibilibus referta, per quos aqua attrahitur, & per vniuersum corpus distribuitur. Duo grandiora habet foramina: vnum oblongum; alterum rotundum: hoc aluo: illud ori respondere videtur: in his quandoque conspiciuntur Scyllari, Cancelli & alia Crustacea: item Trochi, Turbines aliaque parua Ostracoderma. Tertio qui ostenditur loco figura est mali; substantia eadem qua superior. foraminibusq; duobus: rotundo, quod maius est: oblongo quod minus: in eo scyllarus continebatur, quæ totum ferè illius foraminis occupabat interuallum, cauda erat reuoluta: eumque idcirco tertio loco adpinximus. Quæ quarto, & quinto ostenditur numero, ab Antonio Maria Lombardo pharmacopœo erudito Mutinensi donata mihi fuit: figura est inæquali, tuberosa: foramine vno oblongo maiori, quod in opposita erat parte, minori. in eo continebatur Purpura, pro portione magnitudinis Tethyi magna, vt etiam exterius corium eius penetraret. Septimo ordine ostenditur Tethyum secundo simile, figura rotunda, sed

D inferius compressa: foramen habet tam exiguum, vt vix conspici possit: intus habet crustaceum aliquod, vt in partis superioris foramine conspicitur.

De part. 4. c. 5. Foramina.

Tethya Zoographi.

Nostrorum Tethyorum descriptio.

Tethya Rondeletij.

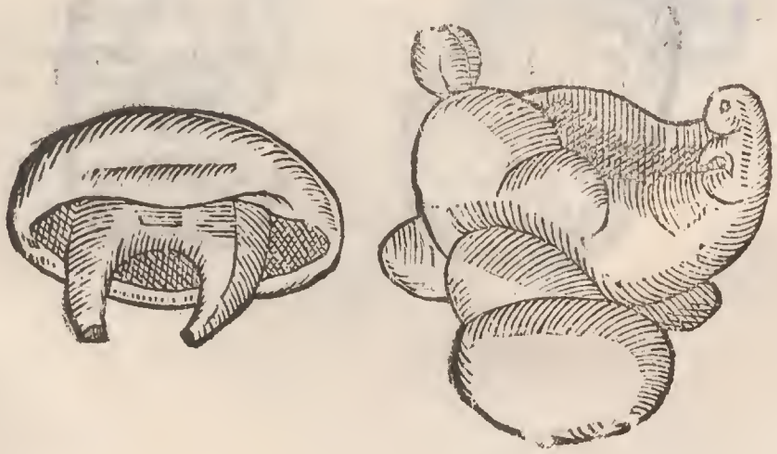

Tethyorum icones Zographo à Cornelio Sittardo miſſæ.

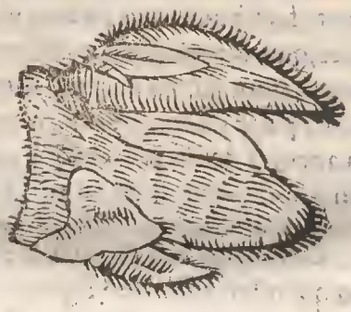

Tethya ſiue Vertibulã integra Bellonij. Tethya ſiue Vertibula aperta eiuſdem.

Tethyiorum ab authore obſeruatorum ſex ſpecies.

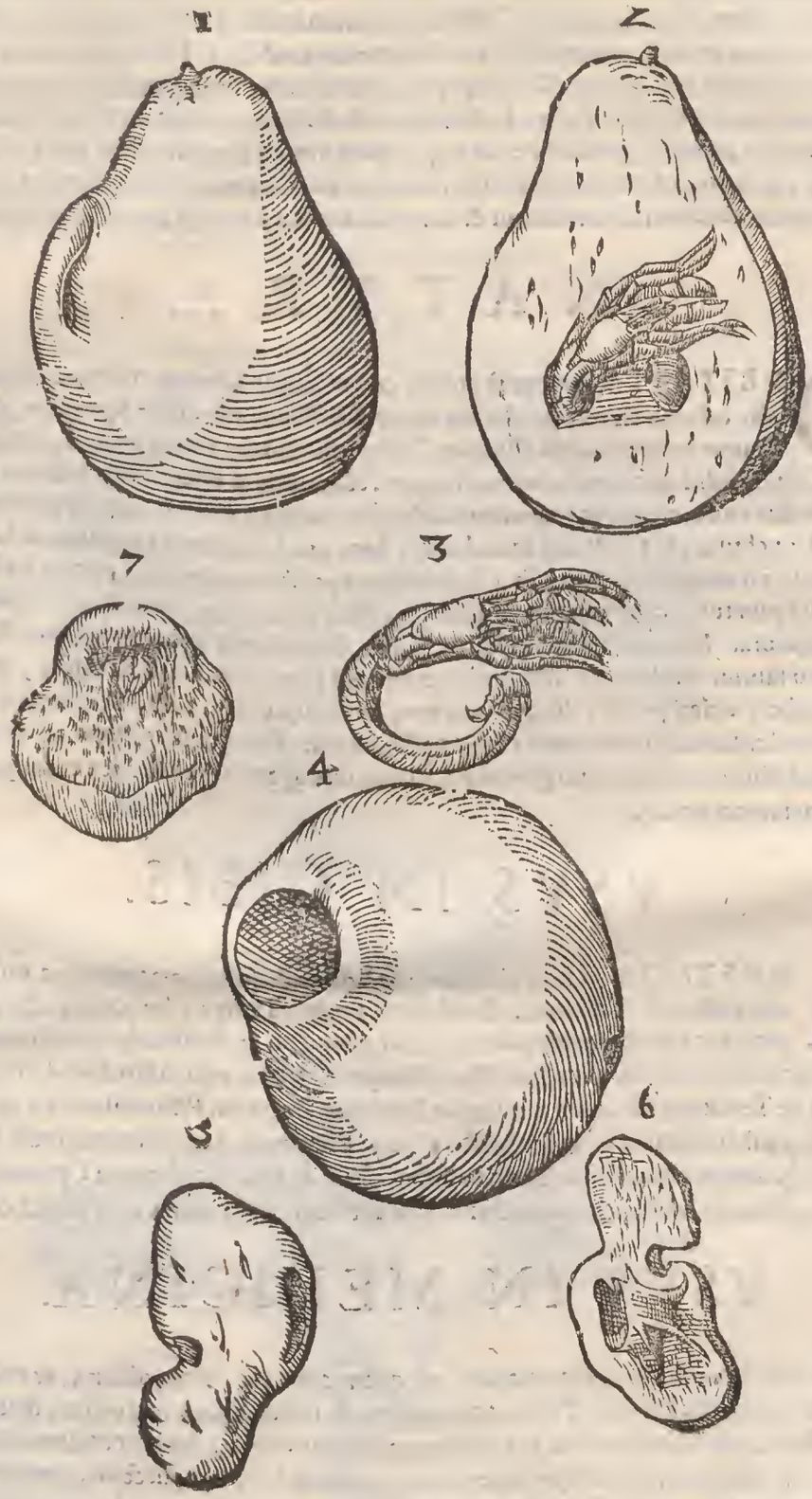

LOCVS. GENERATIO.

Præſtantiſſima vbi.

IN Oceano ad Gallicum littus frequentia ſunt: Pariſijſq; in foro piſcario ſæpe Oſtreorum teſtis adhærentia videre eſt. In Aegypto nulla inueniuntur: In Smyrna Aſiæ præſtantiſſima. Inter immobilia Teſtacea olfactum minimè habere videntur teſte Ariſtotele: qui etiam in rimis cauerniſq; ſaxorum generari tradidit. Nicander inter muſcum, & algas creſcere cecinit. Plinius Tetheæ, inquit, inueniuntur ſugentes in folijs marinis: Rondeletius pro folijs legit ſcopulis. Euſtathius τήθη ſic dicta conijcit à verbo θῶ, quod ſignificat θηλάζω, quod & pro lactare, & ſugere accipitur. VVottonus hæc ferè ex Xenocrate: Tethya gignuntur in cauernis ſaxorum: maximè verò in cæno, & littoribus, quæ phyco algauè marina abundent. Inueniuntur & in muſco marino, aut alijs in herbis folijſuè marinis.

Etymum.

NATVRA.

Plantas imperfectas eſſe aliquando putauit author.

DVBITARI ſummoperè poteſt, quam habeat naturam Tethya. Ego aliquando fui eius ſententiæ plantas imperfectiſſimas eſſe, ſicut Spongias, & fungos: Itaque optimè dixiſſe Plinium: Tethya fungorum veriùs generis, quàm piſcium ſunt: Deinde nihil de animalis natura habere, cùm nullum viſcus intus habeant, ſed carnem tantùm vniformem: Motum autem & ſenſum qui ineſt illis, ab interno prouenire, cùm multa Conchylia, & Cruſtacea intus habere ſæpè conſpexerimus: à quibus ſcilicet motus prouenit, tanquam ſit in ſpongijs. Sed & Princeps Philoſophorum, parum à plantis differre eſt opinatus: Spongijs tamen viuaciora eſſe (ζωικώτερα) hoc eſt animalium naturæ propinquiora. Et mox: Tethyum igitur, inquit, & quidquid generis eiuſdem eſt, quia adhærendo tantummodo viuit, ſimile plantæ eſt: ſed cùm aliquid habeat carnis, ſenſum aliquem habere videri poteſt. Itaque vtro nam modo ſtatuendum ſit, incertum eſt. & paulò pòſt cùm dixiſſet nihil excrementi ipſis ineſſe, ſubdit: Ex quo fit potiſſimùm, vt ex hoc, & quidquid ſimile in animalium genere eſt, planta iure appellari poſſit: nec enim planta vlla habet excrementum.

Motus eorũ ab externo prouenit.

De par. 4. c. 5.

VSVS IN CIBIS.

Tethya rubea.

ARVSTICIS in foro piſcario vulgò diuendi ſolere magnitudine oui gallinacei, author eſt Bellonius. Et Maſſarius rubea Tethya cibo idonea eſſe: pallida verò aut ſublutea, amarulenta recitat, tanquam ex Ariſtotele: apud quem tamen id me legere non memini. Præſtantiſſima è Smyrna Aſiæ. Athenæus cùm ex Niceſio (vt videtur) de Teſtatis quibuſdam dixiſſet, vt Purpuris, Buccinis, Phloadibus, ſubiungit: Tethe verò prædictis ſimilia ſunt, & veriùs alunt. Plurimum dare alimenti tradit Xenocrates, coriaq; maximè eorum non confici. Secari etiam & lauari, ac liquore Cyrenaico, & ruta, muria, & aceto, vel ex aceto condiri: operæ pretium eſſe ea cum viridi menta conficere.

Lib. 3.

Vt alant.

VSVS IN MEDICINA.

Lib. 32. c. 9.

Quibus cõueniant.

IIS ineſt ſapor ſalſus, cum amarore, ob quem deterget, flatus diſcutit, vt non ſine ratione ſcripſerit Plinius: Tethya torminibus, & inflationibus ſuccurrere, & teneſmum diſſoluere tenumque vitia. in cibo ſumpta lateris dolores leniunt eodem teſte. Conferunt etiam iſchiadicis ventrique ſuperiori vnà cum ruta. item cachecticis, quorum corpus macie conficitur cum ruta, & melle. Contra Dorycnium iuuant in cibo ſumpto teſte Nicandro.

DE

DE MALO GRANATO, FVNGO, Pyro. Cap. VI.

DANIEL Barbarus vir cùm humanitate, tùm ſumma doctrina atque nobilitatis ſupremo ordine apud Venetos conſpicuus, tres haſce imagines ad me miſit ſub nomine Zoophyti, ſed quia aliquantulum à Tethyjs, ſcilicet radice in multas fibras diuiſa, differre videbantur, ab illis ſeparaui. ſubiunxi tamen, quòd conijcerem ad eorum genus proximè poſſe referri. Terna habent foramina ſatis inſignia. Primum à ſimilitudine tum formæ, tum coloris malum punicum appellatur, eiuſdemque mali magnitudinem habet. Secundum fungum tam exactè refert, vt non in mari, ſed terra natum videatur, vnde Fungus marinus appellatur, colore eſt cœruleo. Tertium pyrum à figura pariter dicitur, ſimilis ferè cum fungo coloris. *Danielis Barbari laus.*

Malum granatum Zoophyton.

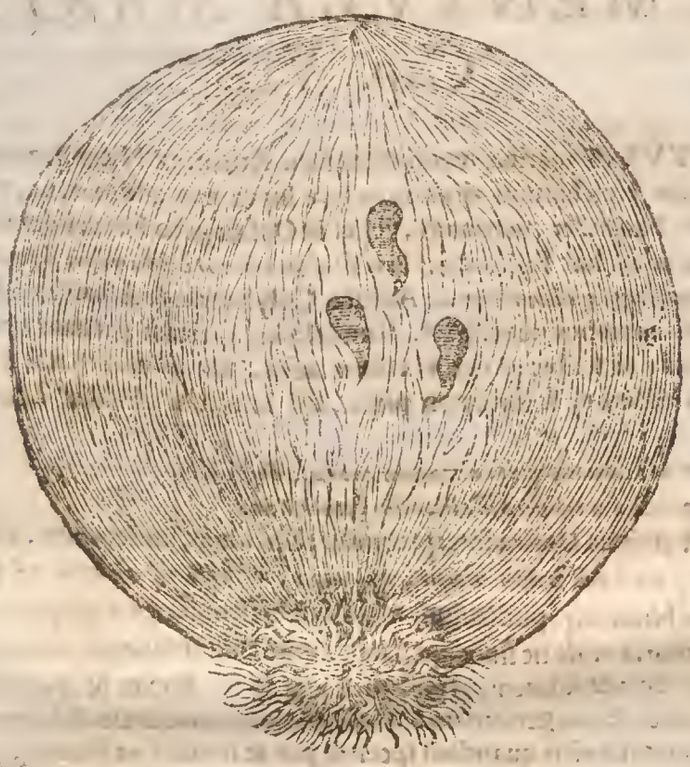

Fungus marinus Zoophyton.

DE MENTVLA MARINA. Cap. VII.

Lib. 3. MENTVLÆ marinæ mentionem facit Athen. ex Nicandro inquiens: Colybdenam Epicharmus dixit in ijs quæ ſuprà nos adduximus, mentulam, vt inquit, Nicander, marinam, vel vt in Opſartytico Heraclides ſcripſit Squillam. Recitârat autem antea hæc Epicarmi: Ενει δ' ἀσαχοὶ κολυβδαινάιτε ἔχουσαι πόδια μικρὰ, τας χεῖρας δὲ μακρὰς χάραβος τῶνομα: Adſunt Colybdenæ & Aſtaci, quibus parui pedes, longàque brachia: carabos nuncupant. Rondeletius Vrticam paruam hodie à Græcorum vulgo Colicænam dici ſcribit: à Gallis culum aſini. *Colicæna.* Περίνεον nominatur à Numenio inter eſcas piſcium vt videtur, & forte non piſcis, ſed inſectum aliquod Zoophytum aquaticum fuerit. *Περίνεον.*

Τοῖσι κεν ἄρμενα πάντα παραπλίσσαιο δὲ μύρα,
Κόυριλιον ἢ περίνεα, ἢ εἰναλίλιν ἔραιλλαν.

Grammatici vt Varrinus Περίνεα interpretantur teſticulum, pudendum, περινέον. Πυρὶν σημαίνει τὸν ὄρχιν, ἀπὸ τοῦ πείρω περίν, καὶ πυρίν. ἐπαρὰ τὸ σπείρειν τὰ τέκνα. Hic conijci poteſt Pirena Numenij, pudendum marinum maſculum, aut aliquam eius ſpeciem ſignificare. *Holothuria vnde dicta difficile eſt ſcire.* Holothuria vnde ſic ſint appellata, nondum inueni explicatum. Θούριον inter alia impetuoſum ſignificat & ſalacem, id eſt procliuem ad libidinem: & Θορνύεσθαι verbum libidini operam dare, Θορὸς genituram. Holothuria à Rondeletio deſcripta, præſertim ſecunda ſpecies genitalis viris quandam ſpeciem præ ſe ferunt: vt Holothurium dictum videri poſſit, quaſi toto corpore ſuo ad huiuſmodi ſpeciem conformatum: vel Holothurium quaſi Halothurium à mari. *Haleſurion.* Haleſurion pro genitali marino accipi videtur ἁλὸς οὐρὰ, id eſt, marina cauda, Vegetius quoque Zoophytis quibuſdam marinis caudam adnumerat. Eſt & piſcis nomen ædœon, quod & nos genitale nuncupamus marinum, à nonnullis *Haleſurion.* Haleſurion Græcè dictum: quanquam Haleſurion ſunt, qui pro Callyonymo piſce capiunt, Hermolaus in Corollario, quod ſi ab ἅλς, quod mare ſignificat, compoſitum eſt vocabulum, vt videtur, ἁλοσέριον melius dixerit, vt Haloſydna, Haloſachne; nam Halipneumon à datiuo eius nominis componitur. *Haloſydna.* Mentulæ marinæ meminit Albertus: Sunt in mari, inquit, animalia quædam ſimilia veretro virili: ſed loco teſticulorum habent alas creſcentes, quæ prominentia ſua efficiunt teſticulos. Imperfecta ſunt, tardi motus, nec viuunt niſi in aqua. *Veretillum virile.* Pudendi quoque marini vtriuſque ſexus meminit Apuleius in Apologia prima, nominat autem virile veretillam (malim Veretillum genere neutro, vt ſit diminutiuum à veretro) & muliebre viaginal (forte virginale vel vaginal) quod ab indocto quodam interfæmineum appellatum reprehendit. Hæc friuola inquit pleraq; in littoribus omnibus congeſtim, & aceruatim iacent. Et rurſus Albertus. Oſtreum quoddam, ait, vnius conchæ inuenitur, quod habet ſpeciem virilis virgæ inferius: & aliud eiuſdem generis quod habet ſimilitudinem vuluæ muliebris: non tamen hæc ſunt inſtrumenta coitus, in eis, ſed partes corporis ipſorum, huius Oſtrei Concha refert Cochleam, & eſt ſpinoſa extrinſecus, vt cibo gratæ & delicatæ carnis. *Margaritarum locus.* in eodem ſæpius margaritæ reperiuntur. abundat autem in littore maris Germanici & Flandrici. Rondeletius nullam eiuſmodi Cochleam deſcripſit: ſed quartam Vrticæ ſpeciem quæ inſtar Holoturiorum teſtis alienis adnaſcatur, & maxi-

me pur-

A mè Purpuris quæ sunt Cochleæ spinosæ. Inquirẽdum igitur Vrticænè aut Holothurij aliquam speciem intelligat Albertus: cuius etiam alibi verba hæc sunt: Est genus quoddam Ostrei, cuius species vna Virgam, altera Vuluam præ se fert: & vocatur apud Germanos inferiorum marium Billegen. Zoographo hoc nomen hactenus inauditum, & eius ratio incognita. Zoophytum quod descripsere Bellonius & Rondeletius apud Massilienses & Montispessulanos Mentula marina vulgò dicitur à similitudine: Italis vt Neapolitanis præsertim Cazo marino: Græcis hodiernis Psoli. Germani appellare poterunt Meerschaam, Seeschaam, Seestert.

GENVS. DIFFERENTIA.

Descriptio.

B RONDELETIVS duas Mentulæ marinæ species facit: Prioris hæc est natura & historia. Quantũ ad integumentũ attinet, Testaceis annumerari debet, non Crustaceis, vt Mentula marina Epicharmi. Corio enim duro constat, vt Tethya. Quum viuit, intumescit, & distẽditur: post mortem flaccescit. Foramina duo habet, quibus aquam trahit & reijcit. Partes internæ indiscretæ sunt. Multa huiusmodi Zoophyta circa Stœchades insulas capiuntur. Varia sunt, alia viridia, alia nigricantia, alia flauescentia.

Mẽtula marina prior Rondelet.

Mentula marina Rondeletij.

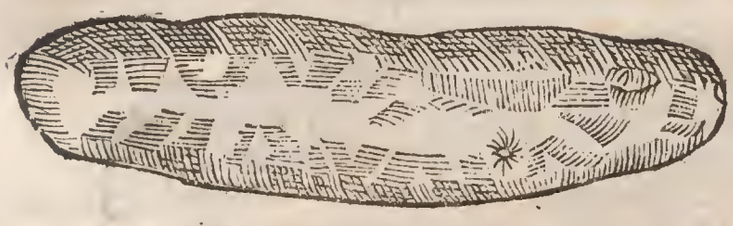

C Mentula marina altera Rondeletij.

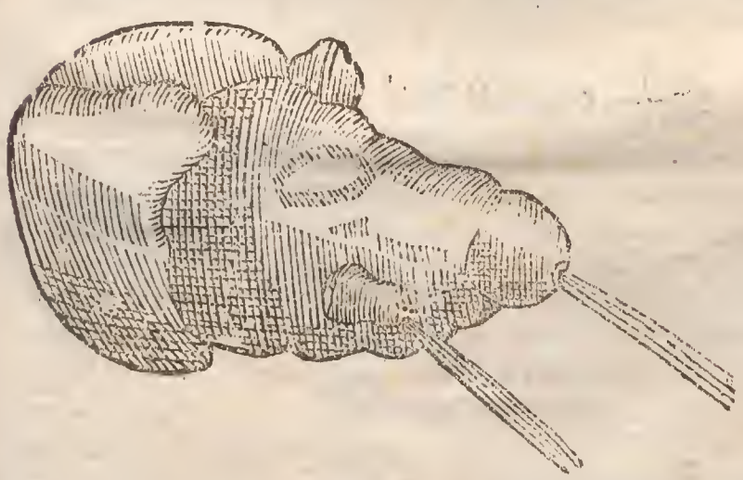

De altera hæc scribit: Neq; Zoophytũ istud à Mentulæ contractæ forma multũ distat, si eam cũ scroto accipies. Ex dura quidem testa constat, sed veluti cartilaginea, spissa, rugosa, perspicua. Foramina à sese seiuncta duo habet, quibus aquam reijcit, quum comprimitur. Partes internas indiscretas habet veluti reliqua Zoophyta. De Genitali marino hæc Bellon. Exangue maris purgamentum est: solutum vagatur, sed eius ea est natura, vt à piscibus alijs minimè tenterur neq; à quoquam in cibo expectatur. Littorale est neq; alibi reperitur, quàm vbi Patel-

Alterius Rõdel. descript.

Bellonij descript. Mentulæ mar.

D læ, Ricini & Vertibula degunt. Genitale ex hoc dicitur, quod teres sit, pedem longum, & mediocris brachij crassitudine: distendit se & contrahit hirũdinis in morem, vnde & ei nomen inditum est: quinetiam tussi coloris est. Iners, nec nisi serpendo incedit, aspectu toroso, Nympheæ radicis similitudine. Semper ad ima sidit: nunquam natat: contrectatumque in se ipsum contrahitur, ac cornu duritiem habet, vixque acuta cuspide pertundi potest: alioqui permolle, dum sua sponte mouetur. Suas promuscides, quando vult, exerit, atque ita constringit, vt ex pedali longitudine, vix sex digitos longum appareat. Acetabulis, quæ in promuscidibus habet, lapidibus hæret: in quibus plusquam quatuor millia nonnunquam annumeres. Ex anteriore autem capitis parte rursus crinitas emittit veluti arbusculas acetabulis plenas: quibus quidquid palpat, ad os adducit, quod tam amplum aperit, vt vel integram Conchulam admittat: vescitur enim omni Conchyliorum genere. Eius recrementa viscida sunt ac lenta, albissima, copiosa, quæ tandem indurantur, vt cum fidibus de duritia neruea firmitate certare possint. Os in gyrum

Nominis ratio.

Promuscides.

Os.

Victus.

oſſiculis dentatum habet, præterea nullis oſſibus alibi præditum. Ab ore gula in ſtomachum differtur, quomodo in Erinaceo marino dictum eſt: reliqua vt inteſtina circumponuntur in gyrum, quæ vix obſeruari poſſunt. Alia ſunt purgamenta marina, quæ genitale viri imitantur tum ſpecie, tum magnitudine, ſed pinnis ſubnexis binis loco teſtium. Lumbricum marinum & terreſtrem refert (id nimirum quod primo loco deſcribit) nam Lumbricus ſic ſe contrahit, vt ex ſeſquipedali ferè longitudine orbicularis ferè fiat. Miſit ad Zoographum aliquando Cornelius Sittadrns, cum alijs, quas Romæ nactus erat picturis, pudendum aliqua ex parte ſimile illi quod ſecundo loco Rondeletius dedit, colore è luteo ſubuiridi. Maſſa quædam informis videtur, retrorſum vbi craſſior altiorque eſt veluti cornu paruum, rugoſum, extenditur: oppoſita pars humilior ſeu inglande foramen oſtendit, idq; rubicundi coloris, ſi pictor non fallit. Hoc in Italia propè Romam rarò capi, nec eſui eſſe aiunt. Ab eodem accepit quod epipetron vocabat. depictum id vt effigies repreſentat, maſſa quædam informis ſpongioſæ & cauernoſæ ſubſtantiæ, ſex digitos longa, ſeſquidigitum lata: inæqualis & tuberoſa, multis ſeu acetabulis compacta: colore partim nigricans, partim rubeſcens & albicans alicubi. Hanc apud Zoographum picturam cùm Bellonius videret, pudendum marinum ſibi videri dicebat. Naſci putat circa petras maris, eiſque hærere, vt inde aliqui epipetron nominare voluerint. Sed Zoophytum hoc eſt. Veterum autem epipetrum herba, quàm Ariſtotelis etiam ſuſpenſam, multo tempore vigere tradidit. Cum Zoographi icone conuenit Mentula marina à me adiecta, colore tota ferruginea.

Forma.

Epipetron.

Epipetrum.

Epipetrum quorundam.

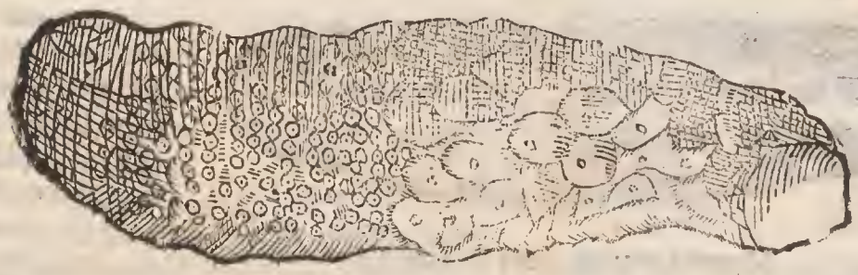

Epipetro Zoographi ſimile.

DE PENNA MARINA. Cap. VIII.

APTIVS ac conuenientius nomen non inuenero, niſi hocce Zoophytum pennam marinam dixerim. Eſt enim pennis magnis quæ in pileis geſtari ſolent perquam ſimile. Noſtri tamen piſcatores ob extremitatis alterius ſimilitudinem, Mẽtulam alatam vocant. eſt.n. ea pars præputio, ideſt glandi ſimilis, altera verò parte pennam refert. Pars illa craſſior quæ glandis ſpecie eſt, rimas aliquot habet, quales ſunt branchiarum rimæ in galeis. Quæ pennã repreſentat, feſtucis tenuibus conſtat, quæ alumini ſciſſili ſimiles ſunt, ijs ſubſtantia alia quædam tenera innititur. Noctu maximè ſplendet ſtellæ modo ob can-

Pinna tur ſic dicta.

Mentula alata.

derem

A dorem, & lævorem. Rondeletius inter Vrticas quoque exhibuit speciem vnam, quæ frondem pennæ ferè instar explicat. Pennam marinam aliam, rubentem, linea per medium caulem alba, fronde simili ferè. sed parte altera, quæ fronde caret, longiore, simplici, nulla cum glande similitudine, Cornelius Sittardus olim ad Zographum misit: his verbis adscriptis: Pennam marinam Aristoteles inter Zoophyta collocat, hanc vidi ipse apud Gysbertum Horstium Romæ. Ego, inquit Zographus, nec Aristotelem, nec alium quenquam veterum meminisse puto, hoc quidem nomine. Obseruaui Pennam marinam colore sanguineo, nonnihil à Rondeletij differentem, cuius hæc est icon. *Alterius descriptio.*

Penna marina Rondeletij.

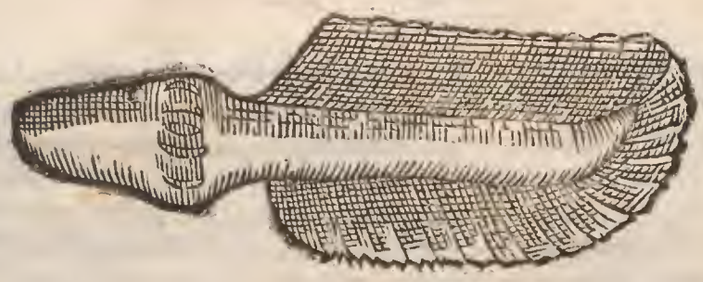

Penna marina sanguinei coloris.

C

DE VVA MARINA RONDEL. Cap. IX.

NOSTRI piscatores oua sepiarum racematim compacta, à pediculo vno dependentia, earundem atramento aspersо, Vuam marinam nominant, de qua re dictum est, cum de Sepijs ageremus. Sed de ea Vua non loquitur Plinius, cùm scribit: Rerum quidem non solùm animaliũ simulachra inesse, licet intelligere intuentibus Vuã, Gladium, Serras. Sed eã Vuã intelligi opinor, quæ hîc depingitur, quæ externa in parte vuæ flores optimè expressos refert. Est autem oblonga quæda, & informis massa, ex vno pediculo depẽdẽs. Partes interne indiscretę sũt, inter quas aliquãdo reperiuntur veluti glandulæ paruę, cuiusmodi vnicã seorsim depinximus. Hactenus Rondel. Vuã marinã in vino putrefactam, ijs qui inde biberint, vini tœdiũ afferre, author est Plinius. Vuam marinam tusam, & madefactam cum vino sufficienti da bibendam clam ieiuno tribus, & efficies vini fastidium Nicolaus Myrepsus, qui è testudine etiam simile remedium, cuius vim *Lib. 9. c. 20.*

Vini fastidium vt paretur.

Vua marina Rondeletij.

D

Veter. 4. c. 14. vim admodum diuinam prædicat, affert. Vegetius inter diuersas res marinas Vuam quoque adhibet in suffitu contra languorem morbi pestilentis. Vuam seu ampelon Græcè aliqui vocant genus algæ in aquis dulcibus, quod florem fructumq; βοτρυδον, id est racemi instar congestum habet. Ampelis quidem, & botrys Aeliano inter algas sunt. Haffguffe in Oceano Germanicè dictum, magis refert fructum, quàm piscem, vt audiuit Zoographus, nimirum vt Cucumis, & Vua Plinij. Sed Zoographus vocis huius Etymologiam non assequitur. Vua piscis (nimium extenditur hic piscis nomen) est, ita appellatus, quòd botryonis idest racemi Vua similitudinem habeat, Massarius. E

DE MALO INSANO MARINO. Cap. X.

CVM nullum nomen apud veteres recentesque scriptores reperiatur huius Zoophyti, à similitudine malorum insanorum, quæ Albergaines Montispelssulani vocant, alij Galli Pomes d'amours, mali insani huic nomen accommodauit Rondeletius. Vuæ marinæ species quibusdam videri posset, sed quia flores Vuæ nullos refert, verùm foliorum potius, vel plumarum formam, quia etiam pediculo differt, dilucidioris distinctionis gratia ab Vua marina secreuit, & à similitudine mali eius terrestris, quod oblongius est (nam est & alterum rotundius) malum insanum appellauit. Facultate ab Vua marina non differt. F

Nominis ratio.

Malum insanum marinum Rondel.

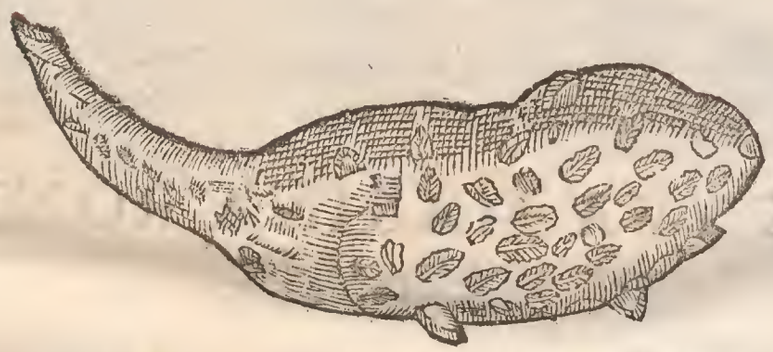

DE CVCVMERE MARINO. Cap. XI.

Lib. 9. c. 2. CVcumeris marini meminit Plinius his verbis: Rerum quidem non solum animalium simulachra inesse in mari licet intelligere intuentibus Vuam, Gladium, serras; Cucumim verò & colore, & odore similem. Gillius, Cucumis, inquit, piscis à Plinio dicitur colore, & odore Cucumeri similis. Sed is magis similis est ei, quem vulgò peponem vocamus: nisi arbitremur Plinium peruulgatum Melonem Cucumerem appellare; quod ipsum simile vero videtur legenti ea, quæ idem scribit de Cucumeribus, hæc Gillius. Is quem proponit Rondeletius Cucumerem paruum colore figura, & odore refert. Digiti est crassitudine, & longitudine, tuberculis aliquot aspersis, veluti in Cucumere terrestri paruo. Partes internas indiscretas habet. H

DE

Cucumis marinus Rondelet.

DE MANV MARINA. Cap. XII.

MAnus marina dicta à similitudine quadam, Zoophytum quoddam est, cuius picturam olim à Cornelio Sittardo accepit Zoographus, edendoq; esse negabat, neque apud authores de ea re reperisse se quicquam.

Manus marina Rondel.

Finis Libri quarti, & totius huius operis, ad laudem, & gloriam Omnipotentis Dei, & Beatiſs. Virg. Mariæ.

INDEX,

Siue Enumeratio animalium, quorum historia in hoc opere pertractatur.

Libri primi, qui est de Mollibus, Capita.

DE Mollibus in genere. Cap. 1 fol.1.
De Polypo. Cap.2. fol.7
De cæteris Polypi generibus. Cap.3. f.42
De Sepia. Cap.4. f.44
De Sepiola. Cap.5. f.63
De Loligine maiori, & minori. C.6. f.64
De Lepore marino. Cap.7. f.78

Capita Libri secundi, qui est de Crustaceis.

DE Crustatis in genere. Cap.1. f.91
De Locusta. Cap.2. 98
De Astaco. Cap.3. 108
De Leone, siue Elephanto. Cap.4. 118
De Astaco paruo marino. Cap.5. 126
De Cammaro, siue Astaco fluuiatili. Cap.6. 127
De Astaco Caraboeide. Cap.7. 135
De Gammaro terrestri. Cap.8. 135
De Squillis in genere. Cap.9. 136
De Squilla lata. Cap.10. 143
De Vrsa minore. Cap.11. 147
De Crangone. Cap.12. 148
De Squilla gibba. Cap.13. 150
De Squilla parua. Cap.14. 154
De Squilla mant. Rondel. Cap.15. 156
De Cancris. Cap.16. 159
De Cancro marino. Cap.17. 173
De Cancro Mæa. Cap.18. 177
De Paguro. Cap.19. 186
De Cancro Equite. Cap.20. 197
De Cancro flauo undulato Rondel. Cap.21. 199
De Cancro vario siue marmorato, Cap.22. 200
De Cancris chelarum longitudine differentibus. Cap.23. 200
De Cancro cordis figura. Cap.24. 206
De Cancro fluuiatili. Cap.24. 206
De Crustaceis in conchis degẽtibus, & primum de cancris paruis. Cap.25. 212
De Cancello. Cap.26. 215

Capita libri tertij, qui est de Testaceis.

DE Testaceis, siue Conchylijs in genere. Cap.1. 223
De Testaceis turbinatis in genere. Cap.2. 253
De Nautilo. Cap.3. 257
De Nautilo altero. Cap.4. 263
De Purpura. Cap.5. 267
De Buccino. Cap.6. 321
De Buccino paruo & striato. Cap.7. 329
De Murice. Cap.8. 330
De Murice marmoreo. Cap.9. 334
De Murice triangulari. Cap.10. 338
De Murice lacteo. Cap.11. 339
De Murice purpureo Orthocentro. Cap.12. 340
De Murice Coracoide. Cap.13. 341
De Aporrhaide. Cap.14. 341
De Conchylio. Cap.15. 345
De Turbinibus. Cap.16. 348
De Turbine magno. Cap.17. 349
De Turbine aurito. Cap.18. 349
De Turbinibus tuberosis. Cap.19. 353
De Turbine angulosо. Cap.20. 353
De Turbine muricato. Cap.21. 355
De Turbine pentedactylo & tesseradactylo. Cap.22. 357
De Turbinibus læuibus. Cap.23. 358
De Turbinibus inter spongias viuentibus. Cap.24. 358
De Trochis. Cap.25. 362
De Nerite. Cap.26. 363
De Nerita Aeliani. Cap.27. 365
De Nerite Bellonij. Cap.28. 368
De Cochleis. Cap.29. 368
De diuersis Cochlearum speciebus. Cap.30. 389

De Cochlea cælata. Cap. 31. 393
De Cochlea, quæ erat in vsu oleario. Cap. 32. 395
De Cochlea depressa. Cap. 33. 396
De Cochlea rugosa, & vmbilicata. Cap. 34. pag. 396
De Cochlea vmbilicata. Cap. 35. 397
De Vmbilico. Cap. 36. 398
De Cochlea Echinophora. Cap. 37. 398
De Cochlea Cylindroide. Cap. 38. 399
De Cochlea læui turbine obtuso. Cap. 39. 399
De Echinis. Cap. 40. 400
De Conchilijs dithyris siue biualuibus, & primum de Concha margaritifera seu Berberi. Cap. 41. 417
De Margaritis. Cap. 42. 420
De Concha iicatuqua. Cap. 43. 445
De Conchis striatis. Cap. 44. 448
De Concha echinata. Cap. 45. 451
De Concha Squamosa. Cap. 46. 452
De Conchis longis. Cap. 47. 453
De Concha pictorum. Cap. 48. 455
De Concha corallina. Cap. 49. 456
De Concha rugata. Cap. 50. 458
De Conchula rugata. Cap. 51. 458
De Concha rhomboide vel musculo striato. Cap. 52. 459
De Conchis læuibus. Cap. 53. 461
De Concha Galade & Concha nigra Rondel. Cap. 54. 361
De Concha fasciata. Cap. 55. 462
De Concha crassæ testæ, & conchis varijs. Cap. 56. 464
De Concha tenuis testæ. Cap. 57. 464
De Chamis in genere. Cap. 58. 466
De Chamis in specie, & primum de læui. Cap. 59. 469
De Chama piperata. Cap. 60. 471
De Chama nigra, siue glycymeride, Cap. 61. 471
De Chama nigra. Cap. 62. 471
De Chama glycymeride. Cap. 63. 472
De Chama peloride. Cap. 64. 475
De Chama aspera. Cap. 65. 476
De Ostreis. Cap. 66. 477
De Ostreis Syluestribus. Cap. 67. 491
De Ostrea Gaideropoda. Cap. 68. 492
De Pectinibus. Cap. 69. 497
De Musculis. Cap. 70. 508
De Mytulis. Cap. 71. 510
De Tellinis. Cap. 72. 517
De Balanis. Cap. 73. 521
De Pholade. Cap. 74. 525
De Solene. Cap. 75. 527
De Pinna. Cap. 76. 530
De Byssо. Cap. 77. 540
De Concha Anatifera. Cap. 78. 543
De Lepade, siue Patella. Cap. 79. 545
De Aure marina, siue Patella fera. Cap. 80. 550
De Concha Venerea. Cap. 81. 552
De Concha Persica. Cap. 82. 553
De Penicillo. Cap. 83. 553

Capita Libri Quarti, qui est de Zoophytis.

DE Vrticis. Cap. 1. 563
De Vrtica soluta. Cap. 2. 573
De Pulmone marino. Cap. 3. 577
De Holothurijs. Cap. 4. 579
De Tethyis. Cap. 5. 581
De Malo granato, Fungo, Pyro. Cap. 6. 587
De Mentula marina. Cap. 7. 588
De Penna marina. Cap. 8. 590
De Vua marina Rondeletij. Cap. 9. 591
De Malo insano marino. Cap. 10. 592
De Cucumere marino. Cap. 11. 592
De Manu marina. Cap. 12. 593

INDEX

In præcedentes libros de quatuor animalibus reliquis exanguibus,

Latinus, Græcus, Hebraicus, Arabicus, Indicus, Italicus, Gallicus, Hiſpanicus, Germanicus, Belgicus, Polonicus, Anglicus, Hungaricus, Bohemicus.

A

AD Abortum remedium. fol. 416.E.
Academici polypis ſimiles. 28.H.
Acatium. 263.A.
Acatos ibid.
Accipitres marini gregales ſunt 75.A.
Acetabula polypi qualia. 10.G.
Aceti vis. 434.E.
Ad Achores. 253.A.
Acipenſeris auidiſſimus Gallonius. 142.F.
Aconitum cur cammarum vocetur. 109.A. eius radix qualis. 109.B. 151.B.
Adulatoris Hieroglyphicum polypus. 32.G. mores. 32.H. polypo ſimilis. 28.H.
Aedœon 588.E.
Ad Aegylopes remedium. 85.A. 253.A. 558.H.
Aegilurus. 99.C.
In Aegypto cur Conchylia reperiantur. 237.D 238.E.
Aenea habitus 270.E.
Aethiopes, vt Conchis Venereis delectentur. 559.A.
Aganos, quæ Concha. 445.B.
Alabaſtrum quid. 421.D.
Ad Album in oculo bouis 62.E.F.
Alex quid 133.A. gregalis eſt. 75.A.
Ad Alopecias. 60.H. 329.B. 415.D. 416.E.
Alexandri magni luxus in purpura. 270.G.
Amantes ſæpijs capiendis comparati. 51.C. rem amatam ſubitò relinquentium Hieroglyphicum. 30.H.
Ad Ambuſta 329.C. 387.A.
Amethyſtus gemma. 290.F. eius color. 289.B.
Amicum ficum, vt Loligo ſignificet. 75.D.
Amoris coniugalis in viro firmi, in muliere lubrici typus ſæpia. 57.D. eius firmitas per polypum notata. 31.A.
Amorge herba, quæ 307.A. lini genus eſt. 307.B. vnde dicta. 228.F.
Ampelis algæ genus. 592.E.
Amphidromia quando fiebat 38.F.
Anatiferæ Conchæ hiſtoria, & icones. 543.544.
Anchuſæ radicis vſus. 307.C. quæ vnguenta ea tingerentur. 306.E.
Ad Anginam. 211.C. 212.E.
Anguillæ ex putredine. 246.F.
Anima omnia plena. 246.E. purpurea, quæ 310.E. eius vis polypo comparata. 28.H. vt corpori inhæreat. 249.A.
Animalia aquatilia cur pauca Venenoſa, 85.C. exanguium quot genera. Ariſt. 1.D. ſanguinea, quæ ex putredine 246.F.
Animus terrenis affectibus mancipatus per Cochleam ſignificatur. 379.C.
Annus quot menſibus olim conſtaret. 487.B.
Anſeriferæ Conchæ hiſtoria, & icones. 543.544.
Antale quid & eius natura. 282.F.
Ad Anthracem. 385.A.
Aper ne in te impetum faciat. 165.D. quando cancros deuoret. 172.F. quibus ſibi medeatur. 176.H.
Apibus cancri, vt infeſti. 165.D.
Apes qualia appetant. 244.F.
Apitium quid. 142.E.
Apitius ſquillarum cauſa in Africam profectus. 142.E.
Aporrhades an è muricum, vel lepadium genere. 341.D. eius hiſtoria. 341.D. 342.G. icon. 343. 354. quæ Bellonio. 550.H. vt ſaxis hæreant. 341.D.
Aqua dulcis in mari. 236.G.
Aquatilium tegumenta. 255.B.
Aquila a polypo in aquam detracta. 34.E.
Ad Aranearum citrinarum morſum, 210.F.
Araneæ marinæ Rondeletij deſcriptio. 201.D. icon. 202. Ariſtotelis, quæ 201.D. Alberto quæ 216.G.
Araneus marinus. 186.H. quid ita vocent Germani. 46.E. qui Gallis. 177.C. deſcriptiones eius. 201. icones ibid. & 102.
Araneus piſcis vbi venenum contineat. 85.C.
Arcani reuelati typus. 168.G.
Ardeolæ cancros vidis cur imponant. 165.D.
Arethuſæ imago in numo Syracuſanorum. 36.E.
Ariſtoteles correctus. 4.G. 11.D. 12.F. 52.G. 53.D. 68.G. 74.G. 128.H. 138.F. 214.H. 286.G. 296.E. 299.C. 564.G. Sæpiæ comparatus. 56.H.
Ariſtophanes correctus. 318.E.
Ariſtulæ gregales ſunt 75.A.
Armillas quas Conchas Hiſpani ad Armos fractos. 384.H.
Arſellas quas Conchas vocent Veneti. 458.H.
Ad Arthritim. 211.A. 386.E.
Arytæna vas quale. 395.A.
Aſinus marinus. 9.A.
Aſiniculus quid Gallis. 588.F.
Aſtacenus ſinus vbi. 108.H.
Aſtaci æquinoca. 108.H. eius antipathia cum polypo. 117.A. ab authore poſiti deſcriptio. 111.B. icon. 112. capiendi ratio. 116.F. cum carabo confunditur. 109.A. carnis bonitas. 117.E. Chela faciem hominis ridiculam repræſentans. 111. icon. 115. Chelæ vſus pro ſalina. 117.G. pro tintinnabulo. 117.G. coctus cur rubeſcat. 132.F. cur rarò vinus videatur. 116.G. cur Tarentini eum numis ſuis impoſuerint. 117.C. eius deſcriptio ex Bellonio. 110.H. duodecim pedes longi, qui deuoratur a rhinocerote marino, icon. 125. Etymologia. 109.C, D. genera eius quot, eorumq; differentiæ. 110.E. hominem prehenſum ſuffocantis icon. 124. eo inſignita numiſmata. 117.C. eum malè depinxit Bellonius. 111.A. eius natura, & mores. 116.H. eum non nouit Cardanus, & cur. 110.H. pediculo marino ſimilis icon. 123. pulmentum vt ex eis fiat. 133.A. quæ loca amēt. 116.E. quando pariant. 116.G. quādo ſenectutem exuant. 116.H. quem Hieroglyphicè ſignificent. 117.D. quibus noceant, & quibus proſint. 117.G. Sexus. 116.F. Synonyma 109.A. & inde. temperamentum. 117.D. vbi meliores. 117.E. vbi maiores. 117.G. eius vſus in cibis. 117.E. vſus in medicina. 117.G. vt reſpirent. 116.G. vt coeant. 116.G. vt a Locuſta differat. 99.D. 120.E. vt inuicem pugnent. 111.A. vt patriam ament. 116.H.
Aſtacorum aliorum Leonis Rondeletij ſimilium deſcriptio. 122.G.

INDEX.

Astaci Carabocidis historia. 135. C.
Astaci fluuiatiles an branchias habeãt. 128. F *crustarum fartura.* 132. H. *descriptio ex Rondel.* 127. D. *ex Bellonio.* 128. E. *Emblema.* 131. D. *genera.* 129. B. *icones.* 129. *ex eis ius, vt fiat.* 133. A. *eorum lapillorum vsus.* 134. H. *vt a fœmina differat.* 131. B. *natura.* 131. C. *non omnes cocti rubescunt.* 232 E. *ouorum facultas.* 135. B. *ijs perperam quidam ad pulmonum vitia vtuntur.* 176. H. *quando meliores.* 132. G. *quando crustam exuat.* 131. C. *qui meliores, & qui peiores.* 132. F. G. *quot & quo loco lapillos habeant.* 128. H. 129. A. *Supina parte picti, & oua ostendentis icon.* 130. *Synonyma.* 127. C. *temperamentum.* 132. E. *ex eis tortæ, & alia esitia.* 132. G. *vbi abundent, & vbi non sint.* 130. F. *victus.* 130. G. H. *vsus in cibis.* 132. F. *Vsus in medicina.* 133. C. *vsus in varijs.* 135. B. *vt aerem trahant.* 128. F. G. *vt viui conseruentur.* 132. G. *vt carnis auidi* 130. H. *vt capiantur.* 130. H. *vt coeant.* 131. B.
Astacorum mediæ magnitudinis descriptio 111. C. *icon* 113. 114.
Astaci parui Rondelet. descriptio, & icon. 126. F.
Astaci saxatiles, qui 129. B.
Astacus vrbs. 108. H. *Bytiniæ locus.* 108. H.
Astago quid Plinio medico. 117 G. *cur ita Locustam vocent Græci.* 99. C.
Ad Asthmaticos, 62. G.
Astura quid Venetis. 530. G.
Athenæus correctus. 25. D. 95. B. 52. H. 120. E. 160. G. 231 C. 286. G. 324. G. *locus corruptus animaduersus.* 230. G. *locus alius.* 53. D.
Attramentum quid in mollibus, & eius vsus 5. B.
Attramentarius piscis qui 64. H.
Ad Atrophiam. 133. D. 134. E.
Auari polypis similes 29. D.
Augusti iocus in emenda purpura. 289. D. *purpuram ipse emit* 271. C. *quo prouerbio delectatus.* 168. G.
Auli, quæ Conchæ. 453. B.
Aulos quid, & vnde dicatur. 527. B.
Auris cauitas Concha dicta. 228. F. *ad eius dolorem.* 329. B. 339. H. 348. E. *ad eius vlcera* 212. E.
Auris marina. 545. C. *eius historia.* 550. F.
Auricula muris coccum proferens. 305. C.
Aurora cur purpureus rubor dicta. 312. H.
Ausonius correctus. 45. B.

B

Babylon cur purpurata meretrix 278. F.
Bacca pro vnione 422. E.
Balani æquinoca. 521. D. *eius descriptio* 522. H. *icon.* 522. 523. 524. *non esse Concham Rhomboidem* 459. C. *eius Synonyma.* 522. F. *quæ ita vocentur.* 521. D. *quot eius genera.* 522. G. *vnde dictus* 521. D. *eius vsus in cibis.* 525. A. *vt nascantur* 549. D. *vt coquantur.* 525. A.
Balani Bellonij icon. 460.
Balenæ capite carent. 93. E *Sub ventre duo habent foramina.* 12. H.
Balneæ pensiles 477. C.
Bdellium onyx vocatum 295. D.
Bellis minor. 420. H.
Belliculi marini, quæ Conchæ. 553. A.
Bellony error. 111. A. 119. D. 197. B. 299. C. D. 579. D.
Berberi Conchæ genus. 417. C.
Bernardi qui Gallis 246. G.
Berniclæ auis icon 544.
Bisas quid. 99. C. 186. H.
Bisbyssinum. 541. D.
Biualuæ quid 230. G.
Binaluium differentia. 232. F. *diuersitas.* 231. C. *vt a turbinatis differant.* 233. A.
Binerones quas Conchas veneti dicant. 458. H.
Blatta pro purpura Indica. 294. G.
Ex Blata Byzantia remedia. 295. C. & *inde. Arabibus, quid sit & eius icon.* 346. C. *eius vsus, & vires.* 347. A.
Blatta Byzantia officinarum, & multa de ea. 294. E.
Blatteus color. 294. E.
Bolbidia, quæ Hippocrati 40. G. 43. A.
Bolbotyne. 12. E.
Bolitæna. 11. C. D *vbi non reperiantur.* 43. D. *eius vsus in cibis, & medicina, & vt præparentur.* 44. E.
Bolitænæ Bellonij icon. 43.
Bombylia ex genere polyporum. 43. A.
Botrys algæ genus. 592. E.
ad Brassicam syluestrem ab equo deuoratam. 177. A.
Brissiechini forma, & icon. 406. 407. 408.
Brytus quid 405. C.
Bubalos cur Veneti Cochleas vocent. 375. C.
Buccæ quid. 321. D.
Buchia 323. B.
Buccinæ æquinoca 321. C. *ætas* 327. D. *quid propriè Latinis* 321. D. *ex eis emanantis aquæ vis.* 328. H. *cur purpuræ filius dicatur.* 324. E. *eius descriptio* 323. D. *differt a Conchylio.* 281. A. *a tuba, vt differat* 322. E. *Etymum* 323. A. *fauificat.* 300. H. *eius generatio.* 328. E. 299. A. *ori gratæ sunt, & stomacho conueniunt.* 328. F. *partes eius, quæ meliores in cibo* 328. G. *quando lateant.* 327. D. *Synonyma.* 322. F. *è turbinatorum genere sunt* 323. D. *vsus in cibis.* 328. F. *in medicina.* 329. A. *vt fauificent.* 328. E.
Buccinarum duarum Rondeletij icones. 325.
Buccinæ alterius speciei ab authore obstruatæ icon. 327
Buccinæ paruæ autoris icon. 330.
Buccinæ peregrinæ icon. 327.
Buccina oppidum. 322. E.
Buccina pastoralis. 321. D.
Buccini Zographi icon. 326.
Buccini parui historia. 329. D. *icon.* 330.
Buccini striati descriptio 329. D. *icon.* 330.
Buccinus minor quid 323. B.
Bugloßus lapis qui. 242. E.
Bufo viuus in medio marmore inuentus 241. B.
Byssus an ex pinna, an contrà pinna ex bysso oriatur. 542. E.
Byssi color 541. C. *differentiæ* 541. A. *diuersum esse à purpura* 293. C. *Lini, non lanæ species est* 541. C. *de eo mystica, & moralia.* 542. H. *quid sit Cardano.* 541. A. *Synonyma.* 540. H. *purpura tingebatur.* 541. D. *eo qui inducrentur apud Indos.* 542. G. *eius vsus.* 542. G.
Byssus arboreus, & vbi nascatur. 541. B.
Byssus marinus quid, 541. B.

C

Cadmi filias quid vocet Ausonius. 45. B.
Cœly error. 310. H.
Cæmenta imbricata, quæ. 445. B.
Cœna Chalcidensis proœmium quid. 479. A.
Calatna vasa quæ. 311. A.
Calamariæ nomen perperam sapiæ tribuitur. 45. D.
Calamarus piscis cur Loligo dicatur. 66. G.
Calcha quæ 289. A.
Calcinellarum forma. 458. H.
ad Calculos. 40 F. 108. G. 134. E. 135. A. 172. H. 173. B. 211. C. 385. D. 387. C. 388. E 415. D. 416. G. 573. A. 579. A.
Calculi qui Conchæ dicti 228. G.
Calculus vterinus quid. 552. F.
Caligula cur Ptolomæum percusserit. 271. D.
Callimedon rhetor cur Carabus vocatus. 98. F. 106. H.
Calli carnem nulla parte tectam habent. 232. F. *vnde dicti* 582. E.
Calliblephara, quæ ostrea 482. F.
Calua capitis Concha vocata 228. F.
Calx ex buccina. 329. C. *ex Conchylijs.* 250. H.
Cammarus, quid olim Romanis. 137. C. *eius historia.* 127. A. *num gammarius*

fluuiatilis. 127. *a. à squilla parum differt.* 127. *a. in eius capite lapides* 128. *f. ex eis garum.* 133. *a. non esse squillam.* 127. *b.*

Cammarus Rondeletij. 147. *b.*

Cammarum aconitum vocatur. 109. *a.*

Cancellari quid. 167. *a.*

Cancelli æquinoca. 215. *b. descriptio.* 216. *b.* 217. *a. genera, & differentia.* 217. *a. b. in quibus mitulis reperiantur.* 512. *g. eius septa qualia.* 215. *b. victus.* 221. *d. vt sese tueantur.* 221. *d. vsus in cibis, & alijs.* 222. *f. vt à parno cancro differat.* 215. *d.*

Cancelli authoris icon. 218.

Cancelli alterius rubri icon. 220.

Cancelli alterius oblongi astaco fluuiatili similis icon. 221.

Cancelli in buccina latentis icon ex Zographo. 220.

Cancelli, seu Bernardi Heremitæ nudi imago. 219.

Cancelli vulgo Auena dicti icon. 221.

Cancri æquinoca. 159. *a. an cerebrum habeatur.* 161. *b. an caput, & collum habeant.* 161. *E. an cauda careant.* 161. *a. de eo apologus.* 170. *e. eius astus in capiendis conchylijs.* 166. *f. ætas.* 165. *a. eos capiendi ratio.* 165. *a. in eius capite lapis, & eius facultas.* 173. *b. carnis temperies.* 171. *d. cur transuersè incedat.* 163. *d. cur inter astra collocatus.* 169. *c. cur ad nocturnum lumen accurrat.* 168. *g. cur lento gressu moueatur.* 164. *e. cur in colico dolore prohibeantur.* 172. *f. eur non natent.* 103. *c. cur cauda careant.* 100. *g. eum cur Hercules occidisse dicatur.* 170. *e. ab eo denominata.* 167. *a. eorum differentiæ variæ.* 162. *g. eos edentibus, qui similes.* 171. *b. epitheta.* 171. *b. Etymum.* 160. *b. de eo fabulæ.* 169. *d. fellis facultas.* 173. *a. genera eorum quot.* 162. *f. gressus.* 163. *d. Hieroglyphica.* 168. *f. ijs inæquitans quid significet.* 171. *a. de ingressu eorum prouerbium.* 170. *g. ijs insignita numismata.* 168. *h. eos lepori comparare quid.* 170. *g. moralia, & mystica* 167. *e.* 208. *g. maris, & fœminæ distinctio.* 165. *b. c. natura, mores* 166. *e. eos non nouit Cardanus* 110. *h. non natant.* 163. *d. oculorum facultas* 173. *a. omnia crustacea hoc nomine comprehenduntur.* 226. *f. omnia crustata, sic vocat Plinius.* 92. *e. partium enumeratio, & vsus.* 162. *g. pedes quot, & eorum vsus* 161. *c. ab ijs præsagia* 165. *b. pro omni crustaceo accipitur.* 159. *a. cum prorsus non procedere contra Rondeletium.* 164. *f. de eo prouerbia* 170. *g. quando latcant.* 166. *h. quando crustam exuant.* 97. *a. quando in Scorpiones figurentur.* 166. *e. quæ loca amant.* 164. *g. qui, & quando lauentur.* 172. *e. qui decem qui quatuordecim pedes habeant.* 162. *e. qui meliores* 176. *f. qui sacri haberentur Neptuno.* 194. *g. h. quibus victitent.* 164. *h. quibus sensibus vigeant.* 163. *c. cum quibus antipathyam exerceãt.* 165. *d. cũ recta ingredi docere, quid.* 170. *g. rotundi sunt.* 161. *a. senectam exuunt, & quando.* 166. *h. de ys, omnia, quid indicent.* 169. *c. ad splendorem accurrunt.* 236. *e. Synonyma.* 160. *g. vbi pleniores Luna decrescente.* 176. *g. venenosus, vbi* 163. *a. visi per somnum quod signent.* 169. *c. eorum visus obliquus.* 161. *b. vsus in cibo.* 171. *d. in medicina.* 172. *f. in variis* 173. *b. vt oua edant* 165. *c. vt inuicem pugnent.* 166. *e. vt ad electuaria præparentur* 172. *f. vt coeant.* 165. *c. vt ostreas vorent.* 167. *c. vt coquendi.* 172. *e. vt aquam recipiant* 165. *a. vt à locustis differant.* 161. *a. vt ostrea capiant.* 486. *h. de vulpe, & eo apologus.* 176. *f.*

Cancrorum brachychelorum descriptiones. 202. *g. icones* 185. 204. 205.

Cancrorum chelarum longitudine differentium historia. 200. *h. & inde Cancri cordis figura descriptio, & icon.* 206. *e.*

Cancri cursores qui, & eorum forma. 162. *g. f.*

Cancer dapis affectator. 213. *a.*

Cancri equitis æquinoca, & Synonyma. 197. *a. amphibius est* 198. *g. cur sic dictus* 162. *f.* 197. *a. cur in terram egrediantur* 198. *g. cur non edules.* 199. *b. descriptio.* 197. *c.* 199. *a. eius mira velocitas* 198. *g. natura, mores* 198. *g. vsus in cibis, & medicina.* 199. *b.*

Cancri errones, qui Oppiano. 198. *b.*

Cancri flaui vndulati Rondel. icon. 199. *descriptio* 200. *a.*

Cancrorum fluuiatilium caro qualis, & quantum ad phthysim valeant. 176. *b. cur canis rabidi mortui prosint.* 211. *a. descriptio* 206. *g. h. ex eis electuarium ad marasmum* 133. *c. de eis emblema.* 208. *b. inuicem deuorant.* 208. *e. corũ natura.* 208. *f. oculorum vis.* 212. *e. eorum salubritas.* 209. *e. Synonyma.* 206. *g. vbi abundent.* 207. *c. vbi non sint. ibidem. vis contra leporem marinum.* 90. *e. victus.* 208. *e. vsus in cibis* 209. *c. in medicina.* 210. *b. in variis* 212. *g. vt capiantur* 208. *e. vt coquantur* 209. *c. vt à marinis differant.* 206. *g. vt vrantur* 210. *f.*

Cancri fluuiatilis Matthioli icon. 207.

Cancer Heracleoticus cur sic dictus. 188. *f. cur Gallus marinus dictus.* 188. *f. descriptio* 188. *g. qui Scaligero.* 144. *f. vbi abundant.* 94. *h. vt à pagnro differant.* 180. *g. h. pronè, & supinè picti icon.* 190. *alterius descriptio.* 188. *h. Hirsuti pronè, & supinè picti icon.* 191.

Cancri Heracleotici Rondel. descriptio. 180. *icon.* 185.

Cancrorum hirsutorum descriptiones. 188. *h. icones* 192. 194.

Cancri hirsuti, Somniolo Romæ dicti, icon. 192. 193.

Cancri hirsuti minoris icon. 193. *minimi. ibidem.*

Cancri in lapidem indurati vsus in medicina. 177. *b.*

Cancer lapidosus, qui Alberto. 129. *b.*

Cancri latipedis descriptio. 197. *d. icon. ibid.*

Cancrorum latarinm astus 199. *a.*

Cancri macrocheli albicantis descriptio. 202. *f. icon.* 203. *alterius pronè, & supinè picti icon.* 205. *alterius ex Zographo.* 200.

Cancri mæ Synonyma, & historia. 177. *c. vide maia.*

Cancri maiæ cõgeneris asperitate tomentosa, icon. 185. 3.

Cancrorum marinorum astus in fugandis maris fluctibus. 175. *d. eorum cineris facultas* 176. *b.* 177. *b. cur paguri dicti.* 186. *g. cur saxatiles dicti.* 175. *c. descriptiones* 174. *f. diuersimodè pingunt. Bellonius, & Rondeletius.* 174. *f. eorum nomine quos cancros, intelligat author.* 173. *d. quid Palladio.* 186. *h. Synonyma.* 173. *d. vbi abundent.* 175. *c. vsus in cibis.* 176. *f. in medicina.* 176. *g. vt à fœmina distinguatur.* 176. *c. vt à fluuiatili differat.* 206. *g. vt coeant.* 176 *c. vt coquantur* 176. *f.*

Cancri marini Bellonij icon 174. *alterius ab authore obseruati icon.* 175.

Cancri minutioris brachycheli pronè, & supinè picti icon. 205.

Cancrorum occidentalis maris magnitudo. 194. *g.*

Cancri parui cur in pinnis degant 214. *h. eorum historia.* 212. *h. Hieroglyphica.* 215. *a. natura, mores.* 214. *e. non proueniunt sponte, sed coeunt.* 214. *e.*

Cancri parui in pinnis viuentis Rondel. descriptio, & icon. 213. *c. prudentia, & solertia.* 214. *f. vt generentur* 213. *d. vt è cancellis differant.* 213. *c.* 215. *d.*

Cancer ruber viuus, vt mensis apponi possit. 133. *b.*

Cancri saxei, & eorũ generatio. 242. *g.*

Cancri stagni marini Rondelet. icon. 174. *f.*

Cancer terrestris. 163. *a.*

Cancri varij, & marmorati Rondeletij historia. 200. *f. icon ibid.*

ad Cancrum in mammis. 134. *h.*

Cancer morbus cur sic dictus. 159. *c.*

INDEX.

tumor qualis 159.b.
Ad cancros veterum 44.e
Candis vestis genus 277.b
Canis marinus 427.a
Ad Canis rabidi morsus 97.d. 133.c. 172.b. 176.b. 177.d. 210.g. 333.c. 416.g. cur cancri fluuiatiles eis prosint. 211.a.b.
Cantharus piscis locusta capitur 108.g. vt capiatur 41.b.c.
Ad Capillos multiplicandos. 382.b. vt flaueſcant. 383.a
Cappæ longæ quæ Veneris 527.c. icon. 529.
Capparazola. 459.a
Carabis nomen loci 98.b
Carabus cum astaco confunditur. 109.a. Etymum 99.b. à locusta non differre 99.a.b. quo astu capiatur à polypo. 18.c. 26.f. pro quibus animalibus apud Græcos accipiatur 99 a.
Carabus caupo 98.b.
Carabus insectum quale, & vnde dictum 98.f.
Carabus obsophagus quis 98.f
Carambis promontorium 99.a
De Caraboso quædam 306.f.
Carbone notari qui dicantur 319.a. eo notare quid 457.a
Ad Carbunculos 85.a. 172.f
Ad Carbunculos pudendorum 333.d.
Curchariæ piscis dentibus similes lapides, & eorum generatio 242.e f.
Carcinades quæ animalia 167.b
Careinia qui lapis 128 f
Carcinoma, & cancer morbus idem. 159.b. a d id remedium. 172.f. 177.b.
Carcini Etymum. 160 g. quid Simeoni Setho. 186 g. vt se tueatur. 234. g.
Carcinus Sophista. 159. d. Tragicus. 159 d
Carcinias lapis 160.e
Cardanus astacum non nouit, nec cancrum 110. h eius error 92.f. 29.c.
Ad Cardiacam 40.f
Ad Cardialgiam 117.g. 329.a
Cardinales cur purpuram gestent, & quãdo eis concessa 271.a
Carduus marinus 400.b
Carm. finus color vnde dictus 305.d
Carides vnde dictæ 93.c
Caris fluuius 136.f
Caro marina quid Trotilæ. 565.b
Carombotus 137.c
Carpasum quid 306 f
Cartilagineorum generatio. 2.g.
Castitatis typus. 542.b
Catopodi quid recentioribus Græcis 9.b.
Cauda marina quid 588. g
Causia quid 277.d
Celeritatem significat Papilio 168 g.
Cepanum generatio, 299.c. genus quoddam Vnio dictum 421.a
Ad Cephalæam. 134.c
Cera 370.f.
Corcopitheus præ famæ caudam sibi arrodit 20. c
Cerij lentorem saliuare quid 300.b
Cerus cur cancros fluuiatiles quæret. 212.g. 172.f. à serpentes deuorante comparatio. 27.d
Ceryx quid Plinio, & Gazæ. 281.c. de eo locus Stratonici 322.b
Cete porphyrium 314.f
Cetula marina 322.g.
Chalcedonius 265 a
Calcena 471.a
Chalena 471.a
Chamarum cautio, & naturæ sagacitas 467. c. earum historia ingenere 466. & inde quæ præferantur 468.g. quos ventos horreant, & quos ament 467. b. earum varietas, & differentia. 467 b. vnde dicta. 466. c. vt à conchis distinguantur 467. d. 468. c.
Chama aspera, vt à leui differat. 476. c. forma ibid.
Chamæ asperæ Bellonij icon. 476. Rondel. ibidem.
Chama aspera in medio silice 240.e
Chamæ glycymeridis Bellonij historia, & icon 471. b. 473 474.
Chamæ læuis descriptio, & historia tota. 469.a. & inde.
Chamæ nigræ Rondel. historia, & icon. 471.d
Chamæ nigræ, siue glycymeridis Bellonij historia & icon 471.b.
Chamæ Pelordis caro qualis 475. c. descriptio 475.c. icon. 475. vnde dicta, ac tota historia 475. a. & inde, vt à calcinellis differant 475.d
Chamæ Peloridis Bellonij icon. 476.
Chamæ pipcratæ historia. 471.a. & inde.
Chamæ rugatæ Bellonij. seu chamæ asperæ icon. 477. item aliarum.
Chamæ vasis genus 466 f
Chamælea vnde dicta 469. a. diuersarum icones. 470
Chamæleon cur in colorem album non mutetur 37. g. cur se in alios colores mutet 37.c
Chamula 466.g
Charmadium quid 369.d
Charta, vt olim poliretur 251.a. ad eam læuigandam 559.a.
Chela quid 94.g. vt Gaza interpretatur. 101. a. pars superior cur moueatur, inferiore immobili 161.d
Chelidon qui piscis 12 f.
Chermes Arabum idem cum cocco Græcorum 305.c. quæ herbæ eam producant. 305. b. c. vt à grano differat 305.b
Chiorum rempubl. indicat cancer in numo sculptus 108.b
Christus purpuram indutus, & cur 270. b. quid significe 316.c. est ipsa purpura 315. b. eius sanguinis exemplum purpura 315.a.
Chæron quid. 552.f
Chærinæ conchæ quæ 553.d
Chroma radix. 305. d.
Chromasinus color ibid.
Cicada Aeliani, quæ Rondeletio 147.a. quæ Scaligero. ibid.
Cicadæ marinæ Bellonij descriptio. 156.b
Ex Ciconię pullo remedium ad paralysim. 134.g.
Contra Cicutam 329.a
Cynedus cur glandiuerus dictus 522.e
Cinædus quid Indis 421.b.
Cionia qua 287. c. 325 a
Ciris, vel cirrhis auis vnde dicta 3.b.
Ciuadæ Rondel descriptio, & icon 155.
Ciuada Vasconum 139.b
Classicum è conchis 251.a
Ad clauos extrahendos 134.e
Cleopatræ gemma cur tam pretiosa fuerit. 468. b. cur vnionem deuorarit. 443.d
Clodij Aesopi filij luxus. 444.e
Clonissa 475. d. quas concbas Massilienses ita appellant 458.b
Cnide quid Plinio. 564.b
Cnipes quæ animantia 173.c
Cocalia carnem testæ habent inclusam. 232.e
Cocalium quid quid 374.g
Coccum infectorum 304. b. coloris eius præstantia 280 b.
Cochlaca quid 369.d
De cochlea ænigma 380. e. æquinoca 360g. b. ad alendas eas tocus aptus 378. f. an oculis careant 374 b. 375. a. an caput habeant 375.b. antipathia 379. a. apud antiquos incibum veniſſe 380 f. de eis apologus 389. a. caro qualis 380. g. cineris vis, & vsus 38.7 a. coeunt. 246. e cornua quot 375 b. in cornibus earum arenulus quas dixerit Plinius 375. a. cur cornua habeant. 94. f. definitio 375. b. descriptio ingenere 374. b. differentiæ à magnitudine 373. a. à colore b. c. à loco d. penes regiones 374. e. eis diffidentior qui dicatur 388. b. epitheta. 378. b. eorum esus improbatus 382. f. fimi facultas 388. f. imbre maximè generantur 377. b. præ infidelitate domùsecum portant 375. c. magnæ vbi 373. a. minutæ, quæ Plinio 373. b. de eis moralia 379. b. multifariã eas coqui 381. d. nudæ vbi non sint 373. a. earum operculum quale 293. d. ortus earum an per coitũ 377. a. b. partium interiorũ enumeratio 375. d. prouerbia 388. g. quæ Massario & eorum genus 253. c. quæ meliores 381 b. quæ syluas ament. 376. f. quæ stomacho aptæ. 384. e. quæ & vt lateant in terra & quãdo 373. d. 376. f. qui ab eis abstineant 380. g quibus herbis infestæ 377. d. rore victitant. 377. c. earum saliuæ facultas, & vsus 386. f.

INDEX.

Solidi sunt nutrimenti. 380. *b. Synonyma* 370. *f. eas tarditate vincere qui dicantur* 788. *b. testæ earum curvrantur* 387. *d. testa eiusque nomina* 375. *c. cum testudine confundit Albertus* 372. *f. variæ earum differentiæ* 372. *b. ad vescendum vt præparentur* 380. *b. vita earum breuis* 377. *b. earum vita de quo dicatur* 388. *g. viuaria earum apud veteres fuisse* 377. *d. qui primus ea instituerit* 378. *e. vnde dictæ* 253. *d.* 370. *b. vocales vbi* 373. *a. vsus in medicina* 382. *g. vsus in varijs* 388. *f. vt eas saginarent veteres* 378. *e. vt fugentur* 379. *b. vt lacte pascantur* 382. *e. vt pulte ibid. vt moueantur* 377. *a. vt eis similes Athenienses dicti* 376. *f. vt lateant* 247. *c. vt à strombis differant* 253. *c. vt conseruentur* 380. *f.*

Cochleæ aceratæ quæ 374. *g.*

Cochlearum Africanarum differentiæ 374. *e.*

Cochleæ Arriones, vt perdices decipiant 379. *a.*

Cochleæ Astipalaicæ vnde dictæ 374. *f.*

Cochleæ Belearicæ quæ 374. *f.*

Cochleæ cælatæ historia, & icones 393. 394.

Cochleæ cauaticæ natura 373. *d.*

Cochleæ cylindroidis historia, & icones 399. *alterius forma, & ic.* 556. 557.

Cochleæ depressæ descriptio, & icones 396.

Cochlea duplicis ad instar quasi turbinis icon 394.

Cochleæ echinophoræ 373. *b. eius descriptio, & icon* 398. *b.* 399.

Cochleæ Germanæ quæ 374. *f. g.*

Cochlea lævis turbine obtuso forma, & icon 399. *d.*

Cochleæ linusiæ vnde dictæ 374. *f.*

Cochleæ lupinorum magnitudine 373. *b.*

Cochlea margaritifera 263. *d. eius nomina* 430. *e.*

Cochlearum marinarum differentiæ 373. *d. à strombis differunt* 253. *c. vsus pro tuba* 227. *c. icones* 390. 392.

Cochlea margaritifera porcellana dicta 552. *g.*

Cochleæ maximæ, ac monstruosæ maris Sarmatici descriptio 309. *d. icon* 391.

Cochleæ operculares 293. 294.

Cochleæ pomaticæ quæ 373. *c. d. vbi multæ* 373. *d.*

Cochleæ, quæ erat in olcario vsu historia & icones 395.

Cochleæ rugosæ, & vmbilicatæ historia, & icon 396. *alterius* 397.

Cochleæ Seseli quæ 373. *d.*

Cochleæ siculæ quales 374. *f.*

Cochleæ solitanæ quæ, & vnde afferantur 374. *e.*

Cochlearũ syluestrium differentiæ 373. *d.*

Cochlearum terrestrium descriptiones, & icones 389. 390.

Cochlea Tyria 297. *d.*

Cochlearum vmbilicatarum historia, & icones 397.

Cochlis quid 369. *d.*

Cochlon pro Cochlea marina 254. *c.*

Cochlion quid 369. *c.*

Ad Colicos affectus 117. *g.* 142. *g. b.* 416. *g.* 489. *c.*

Ad Colicos dolores 135. *a.* 385. *b.* 491. *a. in ijs cur cæcri prohibeantur* 172. *e.*

Colora quid 109. *a.*

Colossinus color qui 311. *c.*

Colybdena quid 137. *c.* 565. *b. mentula marina dicta* 588. *f.*

Colycia quæ Bellonio 565. *b. esse Aporrhaides* 342. *f. muricum genus* 331. *c.*

Columbum piscem non generare margaritas 432. *e.*

Ad Conceptionem 40. *g.* 143. *a eius principium* 246. *f. ad eam iuuandã* 321. *a.*

Concha charta politur 251. *a. à Conchylio separata* 226. *g. cur Veneri dicata* 248. *g. cur lunata dicta Plin.* 249. *d. ea digni qui dicantur* 250. *f. eam diuidere quid* 250. *f. earum diuisio ex Arist.* 461. *a. b. eas legere quid* 250. *f. omnes celerrimè crescunt* 298. *b. ab ostrea distinguitur* 226. *g. ponitur aliquando pro Cochlea* 227. *b. pro Cochlea marina* 254. *e. pro ostrea* 227. *c. pro vase* 227. *d. pro chama* 468. *e. pro vna specie* 227. *a. pro testa* 226. *b. quæ Veneri dicata* 540. *e. quæ apud veteres fuerint in pretio* 475. *b. quid simpliciter Martiali* 522. *b. ijs referta loca longinqua à mari* 243. *d. eius significata* 226. *f. sensus* 423. *a. silicũ duritia teguntur* 4. *b.* 255. *b. vnde dictæ* 229. *a. vt eas capiant polypi* 25. *a. vt à chamis differant* 467. *d.* 468. *c.*

Conchæ aduenæ cancello, seu Bernardo heremita plenæ icon 219.

Concha Aegyptia Paralios dicta 530. *g.*

Conchæ Anatifera historia 543. *icones* 544.

Conchæ candida vnica fascia castanei coloris icon 450.

Concha ceramis quæ 466. *f.*

Conchæ chærinæ quæ 553. *d.*

Conchæ corallinæ historia 456. *icones* 456. 457.

Concharum crassæ testæ icones 463. *historia* 464.

Concha Cytheriaca quæ Martiali 417. *c.*

Conchæ echinatæ historia 451. *icones* 451. 452.

Concha tricina 248. *g.*

Concha erithrea quæ 553. *a.*

Concharum fasciatarum historia, & icones 462. 463.

Conchæ fossiles quæ 459. *a.*

Conchę Galadis historia, & icon 461.

Concha Herculea quę 282. *f.*

Concha D. Iacobi 498. *f.*

Conchæ imbricatæ historia, & icon 445. *minimæ* 448.

Concha Indica quæ 417. *c.*

Concha lævigata quæ 552. *e.*

Concharum lævium historia 461. *a. differentiæ ibid. e.*

Concharum longarum historia 453. *a. & inde icones* 455.

Conchæ longæ Plinij veræ forma 453. *c. icon* 454.

Conchæ longæ Rond. icon 453. *Zographi* 454.

Conchæ margaritiferæ cur non amplius retibus piscentur 428. *b. descriptio* 417. *d. differentiæ, & nomina* 417. *d. icones* 418. 419. *manus piscantium mordent* 426. *b. solertia* 428. *b. Synonyma* 417. *c. vbi retibus capiantur* 427. *b. vsus in cibis, & alijs* 420. *e.*

Conchæ perticæ maioris, & minoris forma 559. *b. icones* 560.

Concha mensuræ genus 228. *g.*

Conchæ nigræ historia 461. *c.*

Cõchę pictorũ historia 455. *d. icones* 456.

Conchę rhomboidis historia, & icon 459. *non esse balanum, nec spondylum* 459. *c. icones* 460.

Conchæ rugatæ historia 458. *icones* 459. 475.

Conchæ sagis adhærentes 545. *a.*

Conchæ squamosæ descript. & icon 452.

Concharũ striatarũ historia 448. *f.* 450.

Conchæ niuæ icon 450. *longæ Rondeletij, & nostræ icon* 449.

Conchæ striatæ pectiniformis icon 450.

Conchæ striatæ quadruplici fascia castanei coloris 450.

Conchæ striatæ rotundæ icon 449. 450.

Concharum striatarum Rondeletij icon 449. *aliarum trium, in quibus sua conspiciuntur animalia icones* 451.

Conchæ tenuis testæ formæ 464. *g. icon* 465.

Conchæ Veneræ Arist. incognitæ 231. *b. & cur* 553. *c. descriptio* 331. *c.* 554. *f. icones* 554. 555. 556. 557. 558. *vniualues sunt* 230. *b. cur vnialuibus adiectæ* 552. *e. vbi abundent* 559. *a. vbi moneta loco* 559. *b. vsus* 558. *a.*

Conchis quid 228. *b.*

Conchida lapidem quem Megarenses vocent 241. *d.*

Conchites lapis vbi 248. *c.*

Conchyle quid 229. *d.*

Conchylegi 247. *d.*

Conchyleguli qui 347. *d.*

Conchylias lapis 247. *d.*

Conchyliarius qui 247. *d.*

Conchylia an videant, & audiant 244. *f. caro eorũ cur senibus inutilis* 252. *f. eorũ à carnis bonitate laus* 223. *d. cur crescente Luna non augeatur opinio Cardani* 235. *d. Pierij* 256. *e. Basilij f. cur in montibus, & alijs locis à mari*

disſitis

dissitis reperiantur. 237. d. cur lubrico dicantur. 249. d. cur poma maris dicta 224. c. ab ys denominata. 247. d. descriptio, & icon. 346. historia in genere. 223. & inde. in ys luxus Romanorum. 224. f. motus. 224. g. mugitum ædentia vbi 233. d. eorum nocumenta. 251. f. de ys prouerbia. 250. f. subterraneæ vbi 241. e. testæ facultas. 348. f. testæ, vt comburantur. 253. a. cineris vsus 253. a. varia significata. 345. a. vbi maxima 237 c. vbi non sint. 237. c. viduarum cupediæ sunt. 274. e. vsus ad agriculturam. 250. b. in varys. 250. b in medic. 253. a. vt condiãtur. 252. b. vt nutriãtur. 236. f.

Conchylium cum purpura, & buccina confunditur. 281. a. ab ys differt. 281. a. quid sit 281. d 346. a. eius varia significata 229. a. c. pro colore fumi 345. c. eius succus qualis 347. d. eius succo lanæ infectæ vsus, & vires 347. d. Synonyma 225 a. vnde dictum 229. c. vsus in medicina 348. e.

Conchylij S. Iacobi 504. g.

Conchylium Indicum quid 294. b.

Conchyliata, & purpurea differãt 303. a

Conchyta qui 248. d. 347. d.

Cum Congro bella polypo 26. b. cur locustæ eum vincant 104. b. eum cur metuat polypus 104. g. b.

Consily Symbolum Pagurus. 196. e.

Consules Rom. purpurati sacra faciebant 272. f.

Consulatus Romanorum insignia 272. f.

Coniunctatores locustis marinis comparati 106. f.

Conyza odorem mollium extinguit. 5. d. quid præstet in polypis 31. a.

Corallum aceto dissoluitur 434. c.

Cor sanguinis principium 246. b.

Coruina, siue Coruiola 554. c.

Coruuli gregales sunt 74. a.

Coturnices aues speculo capiuntur. 51. d.

Cotyledones quid in polypo 10. g.

Crange Arist. quæ 139. a. 147. a.

Crangonis historia 144. c. descriptio ex Rondeletio 148. f. ex Bellon h. ex Zoographo. 149. a. icõ. 149. Synon. 148. e. vsus in cib. 149. b. vt coquatur 149. c.

Creta notare quid 437. a.

Cribrum quid apud Aegyptios significaret sub sepia pictum 57. d.

Croca quid 370. e.

Crocodilus cur mandibulam superiorem moueat 161. d.

Crotalia quæ veteribus dicta 95. c.

Crustaceorum carnis bonitas 97. c. ex ro qualis 232. c. rubra est 64. g. in Conchis degentium historia. 212. b. & inde. Crustam mutant, & quando 96. b. 97. a. cur oua sub cauda ventri iuncta habeant 96. g. cur testaceis ea præferat author 91. d. cur capite ea carere dixerit Galenus. 93. a. cur ossibus careant. 92. b. cur cornua habeant 94. f. cur chelas 94. g. cur paruum caput, paruumque os habeant 93. c. cur in stagnis marinis gignantur. 245. c. dentes in ore, & in ventriculo habent 93. d. & quales 94. e. eorum differentiæ. 92. g. ea dormire 95. a. eorum genera 92. f. historia 91. vsque 98. lapides sua crusta habeant 94. b. mas à fœmina, vt differat. 95. d. mores, & ingenium. 96. b. non respirant 95. c. eorum oculi, vbi, & quales 94 oua qualia 96. f. eorum oua cur imperfecta dixerit Aristoteles 96. g. eorum partus qualis 96. f. quæ sint Plinio 92. c. quæ loca ament. 95. b. quale caput habeant. 93. b. c. qualia animalia 2. e. quando pinguiora, & meliora 97. b. quas partes cum reliquis exanguibus communes habeant. 93. a. quibus vitanda. 97. d. quo æstu ea venetur polypus 26. c. quot pedes habeant, & cur 94. g. sexu distingui. 95. d. sexus præcipuum signum caudæ latitudo 96. g. sonum, aut vocem nullam edunt. 95. b. Synonyma 92. c. valent gusto, & odoratu 95. a. eorum victus 95. e. visus eorum hebes, & cur. 95. a. vsus in cib. 97. b. in medicina 97. d. vi cocant, & quando 96. e. vt testaceis, & mollibus similia 92. b. vt coquenda 97. c. d. vt natent, & quæ eorum 95. b. vt pugnent & cum quibus 96. b. vulua qualis 95. d.

Cuarassa gemma rigenus in India in terra latitans 135. d.

Cucumeris marini historia 592. b. icon. 593.

Culices, quæ appetant. 244. f.

Culus asini quid 588. f.

Cunnus marinus 577. d.

Ad Cutim tingendam. 135. b.

Cutiones, quæ animalia 8. f.

Cylindri qui 422. f. ab Elencho differre. 422. e. qui lapilli ibid.

Cymbala cur Conchæ dicta 228. e.

D

Dactylus quid. 527. b quid Venetis. 522 f.

Dactylus, siue vnguis Bellonij. 453. b.

Dalechampij error. 21. a. 44. b. 231. d.

Danielis Barbari laus. 587. a.

Delphini corio tantum teguntur. 4. b. 255. b. duo habent foramina, & cur. 12. b. in portum se conijcientes tempestatem significat 76. c.

Ad Dentes dealbandos 62. f. 135. a. 490. e. ad eorum dolorem. 60. a. 172. b. ad eos exesos. 377. d ad eorum vitia. 517 b. 558. b. subterranei, & eorum generatio 241. d.

Dentale quid, & eius natura. 282. f. g. 723. c. quinq; differentiæ depictæ 283.

Dentalium 282. g. quid cordo 553. b.

Dentex cum polypo pugnat 28. f. gregalis est 75. a.

Dentifricium ex murice 333. c

Ad Dentitionem 172. b. 212. e. 388. e.

Ad Destillationes. 489. c.

Diabolus polypo similis 29. b. sepiæ, vt similis 57. a

Diacarny descriptio 210. b.

Dialecticam discentes cancris similes vorantibus 168. g

Ad Diarrhoeam 442. f.

Didonis habitus. 269. d.

Digitos non esse Conchas longas 453. b.

Diogenes Cynicus polypum crudum vorauit. 49. a.

Dionysius purpuratus 270. e.

Dioscorides correctus 89. a. 325. a. explicatus 287. c.

Diuites polypis comparati 29. b.

Ad Dolores mulgandos 320. e. auriũ 383 a. capitis 382. b 288. c. colicum 384 g. dentium. 382. g. stomachi. 383. d.

Dolosi homines per cãcros designati. 167. c. vt vindicentur 170. f

Domus cara, domus optima, prouerb. 388. b.

Domiporta. 371. b

Donatæ quæ Conchæ 453. b

Donax quid 527. b. & inde.

Contra Dorycnium 89. d. 108. f. 177. a. 320. e. 329. a. 415. c. 507. d. 517. b. 540. g. 586 b.

Dromo cancri genus 197. b.

Ad Dysuriam 60. b. 415. d.

Ad Dysenteriam 108. g. 117. d. 491. a.

E

Ecœole. 422. f.

Echinades Insulæ 413. a.

Ecneides vis ad partum retinendum 416. c.

De Echinometra Arist. & Plinius discrepant 408. g. eius descriptio ex Bellonio 409. a. icon. 409. ab Echino differt, eiusque differentiæ 405. d.

Echinometræ amethestini coloris icon. 410.

Echinometræ maximæ pelagicæ icon. 411.

Echinometræ Rondelet. forma, & icon. 408. g

Echinopos herba 412. b.

Echinorum aculeorum vsus. 412. f. æquiuoca 400. e. An turbinatis, an verò crustatis annumerandi. 254. g. in arboribus quid. 400. g. ijs asperior qui dicatur. 413. d. carne carent. 232. e. 406. e. caro eorum quæ 414. g. crustis, & spinis teguntur. 255. b. cur cirros habeant. 485. b. eorum descriptiones ex Rondeletio, &

INDEX.

Bellonio 406. f. ab ijs denominata. 412.b. edules, & non edules, qui 406. e. epitheta 414.f. esus eorum, quibus conueniat 415.b. ex ijs garum 133.a. Hieroglyphica 414.e. integri, item in partes dissecti icon 407. integrum qui deuorarit 415. b. eos inter testacea enumerat Aristoteles 254.g. h. inter crustacea à Plinio recensentur 255.b. eos lauigare quid 413. d. magni vbi. 405.b. eorum natura 247.b. nunquam ouis carent 247.a. olfactu carent. 244 g. ortus 408.f. ab ijs præsagia 413.b. oua eorum, quando habeant nutrimentum exiguum 414.g. ouorius, qui, & cur sic dictus 406.f. partes eorum dissectæ vniuntur 412.g eos piscandi ratio 412.f. de ijs prouerbia 413. d. quando meliores 406.g. qui meliores in cibo 414 h. quomodo inuicem differant 405. a. b. spinis teguntur 4. b. testarum cineris vis, & vsus 415. c. vsus eorum in cibis 414.g. in medicina 415.c. vt ingrediantur 412.g. vt contra tempestatis vim se munãt. 413.c.

Echini, vel potius Echinometræ superficies ex Zographo 409.

Echinus diuersi color 405 c.

Echini lapidei spoliati à spinis icon 407

Echini ferruginei icon 410.

Echinorũ maris rubri icones 411. 412.

Echinorum omnium minimorum icon. 412.

Echini oblongi aperti icon 410.

Echini quinti descriptio 409. c. icon. 410.

Echini Spatagi authoris icon 408.

Echini Spatagi, & Brussi forma, & icon 406. 407. 408.

Echini spinis spoliati item alterius cum adiuncta spina icon 407.

Echinus ciuitas quæ 400.f.

Echinus planta quæ 400.g.

Echinus vas quale 400.e.

Echiniscus quid 412.b.

Echinites lapides 413.a.

Eledonæ 11. c. quæ 42.f. an cum aspiratione scribi debeat 42. f. Etymum ibid. eius descriptio 43. Etymum secundum aliquos 20.c.

Elegint gregales sunt 75.a.

Elenchus quid 421.d. quæ margaritæ ibid. cur margaritæ ita vocentur 421. d. & quæ 437.b.

Elephanti cutis cur cancellata dicta. 215.c.

Elephanti historia 117.b. locustæ similis est 101. c. cum Leone idem est 119.c.

Elephantus Plinij Astaci genus 110.e.

Ad Elephantiasim 416.g. cur Alexandriæ frequens 381.d.

Embamma quid F18.b.

Ad Empyema 133.d.

Ad Enterocelen 85.a.

Enthalium 282.g.

Ephaptis vestis 278.e.

Ad Epilepsiam 135.a.

Epipetri generatio 581.a. forma, & icon 190.

Equi saliuæ vis 134.g. ad eius capitis dolorem 212.g. purpura decorati, qui 278.b.

Equuleus Cochleatus 369.b.

Ad Equorum oculos lunaticos 135.b.

Ernos herba 400.f.

Erucarum cum cancris dissidium 165.d. & 166.e.

Euripides cur à multis taxatus 268. b.

Exercitus instaurati Hieroglyphicum. 414.f.

Exanguium animalium quot genera Aristot. 1.d. caro eorum inuicem comparata 223.d.

Exanthemata purpura dicta, & quare 289.c.

F

Faba marina quid 553.b.

Fabá κογχος dicta 228.b.

Ad Faciem dealbandam 62. f. 329. c. 358. b. ad eius maculas 333.c. 386. g. eius rubor purpura dictus 289.c.

Farcimen thentis dictum 77 c.

Fauare, & fauificare quid 299.a.

Fauaginis descriptio 300.b. icon ibid.

Ad Faucium asperitatem 383.c.

Ad Febres 211. b. tertianas 40.f.

Felis marina 65.a.

Felis marina Hispanica quid Belgis. 46.c.

Ferrugo Ibera 306.b.

Festina lente, prouerbiũ vnde ortũ. 168.b.

Fibri pedes quales 198.f.

Aa Ficos ani 387.c.

Ne ficus fructum perdat 211.g.

Ad Fistulas 386.f.

Fistula sacra quid 527.b.

Flos Indicus purpura tingens 306.g.

Ad Fluxus alui 558. b muliebres 211. d. albos 135.a sanguinis 172.b. & menstruorum 442. e. ventris 62.b.

Fœneratores polypis similes 29.d.

Ad Fœtus mortuos ejciendos 211.d.

Formæ multiplices in humore genitæ 245. b. earum dator quis 241.a.

Formicæ equites cur sic dictæ 197.a.

Formicæ, vt abigantur 388.f.

Forum muricibus sternendum cur Cato dixerit 331.b.

Fructum vt plantæ conferunt 173.c.

Fucus quid 314. b. pro flore purpuræ accipitur 288.b.

Fucus Tengrius 296.b.

Fullo insecti genus Gazæ 98.f.

Fuluus color qui 45.c.

Fungorum mira procreatio 486. e. vt multi nascatur 301.a. vt subito 299. b. marini Zoophyti icon 587.

Furca quid Apulco in crustaceis 94.g.

Furuus color qui 45.c.

G

Gaiderepodæ historia, & icon 492.

Galaadæ, quæ Arist. 469.b.

Galenus correctus 93.c. 143. b. eius error 93.b. 161.b. inconstantia 225.b. eius locus quidam explicatus 22.f.

Gallonij gulæ in squillis 142.f.

Gallus marinus 79. a. cur ita vocetur cancer Heracleoticus 188.f.

Gambarellus Italorum 136.b.

Gambarella 127.c. 137.c.

Gammari in canda pinnas habent 96.g. collum eorum quale 110.g. color qualis 110 f. cornua qualia 110.f. forcipes quales 110. g. pedes quales, & quot 110.f. quid Gazæ 109 b. quot dentes habeant 110.f. vs a locusta differat 110. e. & g.

Gammari terrestris historia. 153.d.

Gangrenam non esse cancrum 159.b.

Garum ex gammaris 133.a.

Gaza notatus 11. d. 2. f. 52. g 109.b. 138. e. eius versio correcta 198.e. eius error 227.a 258.g. 582. e. inconstantia 579.c.

Gilij lapsus 10.g.

Giluus color 3.b.

Ad Gingiuarum vitia 517.b.

Gladiolus Loliginis, vt a Sepio differat 47. d. quid in Loligine 3.b.

Glandes olfactu carent 243.g.

Glans quid iurisconsultis 521.d.

Glans vngentaria 521.d.

Glossopetrarum copia vbi 242.e.

Glans siue Ballanus Bellonij 459.d.

Gnidius nodus quid Ausonio 45.b.

Gobiones gregales sunt 75.a.

Gossipium 541.a.

Gopos quid Græcis recentioribus 42.b.

Gracculi gregales sunt 75.a.

Grana quid Italis 305.b.

Granata vrbs cur sic dicta 305.b.

Grando vt in porcis concrescat 433.c.

Granum rubri maris quid 422.g.

Ad Graueolentiam narium 490.b.

Gressus muricati qui 332.g.

Grex purpureus quid Martiali 314.c.

Grumus quid 376.b.

De Guba multati Hieroglyphicum 316.f

Gulosos, non esse amicos 478.g.

H

Ad Hæmorrhagiam 385.a.

Hæreticorum eloquẽtium purpura & byssus signant 315.c. Sepias vt similes 56.b.

Halesurion quid. 588.g.

Halidona 42.g.

Halipæumon quid Plinio 577.d.

Hamiotæ 247.d.

De Hammonis templi loco primo consideratio 243.c.

Hayi pisces natantibus infesti 427.a.

Ad

INDEX.

Ad Hecticam febrem 133. d. 143. b. 153. d. 209. c. d. 211. c. 155. d.
Hedyporphyra 286. b.
Heledone. 12. c.
Ad Hemicraniam. 320. c.
Ad Hepaticos 62. g.
Ad Hepatis inflammationem 384. f.
In Hepati piscis capite lapides 485. a.
Herbæ ex quibus purpura fit 304. b.
Hercules cur cancrum occidisse dicatur. 170. e. *qui purpuræ inuentor* 308. g.
Hermolai error 216. g.
Hesychius correctus 159. d. 277. c. *eius lapsus* 293. e.
Hiatulæ qnæ 467. d. *quid Gazæ* 466. g.
Hippocampus marinus 197. b. *eius venenum* 60. b.
Hippocarcini hispidi descriptio 180. e. f. *icon.* 179.
Hippotami corio, & cute teguntur. 4. b. 225 b.
Hirundo pelagia gregalis est 75. a.
Hirundo piscis volat 73. b. *qualis* 12. f.
Hœdus, qui apud veteres fuerit in pretio 475. b.
Holoporphyrus intus, extra leucoparyphus, qui dicatur 319. a.
Holothurij Etymum 579. d. *vnde dictum* 588. f *genus, differẽtia, descriptio* 580. e. *icones* 580. 581. *natura* 581. a. *Synonyma* 579. c. d. *à Tethyis differre* 579. d. *vt ab ijs differant.* 580. e.
Hori lectio animaduersa 31. b.
Humani generis Hieroglyphicum 249. a.
Humor mucosus natura seminis 299. a.
Hyacinthynus color 308. e.
Ad Hydropem. 40. f. 211. c. 385. c. 517. b.
Hysge quid 307. d.
Hysginum quid 314. g. 306. h. *quæ herba* 308. e.
Hysplax 215. c.

I

Ianum cur bicipitem veteres finxerint 209. a.
Ignauia, vt cuidam per Ioliginem exprobrata 75. d.
In igne cur non generetur animal 245. c.
Ad ictterum 133. d.
Ad Ileum 108. f.
Imbrices quid 445. b.
Imbricatum quid 445. b.
Imperantis suæ nationi typus 30 f.
Impostores, dolosi, & perfidi per cancrum significati 167. c.
Inconstantiæ Hieroglyphicum 168. f.
In India omnia quam apud nos maiora 455. c.
Indicum quid à purpurisso differrat. 314. g.
Indiscretum quid Plinio 42. d.
Infelices quos meritò dixerit esse Aesopus 175. f.
Ad inflammationem linguæ, & gutturis 134. f.
Insectorum sensus 244 e. *vi incrementa sumant.* 246. b.
Insidiator naturam polypi imitatur. 29. a
In somniorum interpres cur à polypis abstinere iubeatur 30. g.
Intempestiuè factum vituperabile 389. b
Inuidi locustis marinis similes 106. f.
Ionia, quæ 320. f. 324. b. 325. a.
Iouij error 565. b.
Ad ischiam 384. g. 585. b.
Iudæorum toga regia 268. b.
Iuditiorum seueritatis Hieroglyphicum. 414. e.
Iulidis venenum 142. b.
Iulis oppidum 263. b.
Iumenta Luna decrescente imbecilliora. 235. d
Iuncus quid apud Ægyptios significaret 57. c. *quot eius species apud Theophrastum.*

L

Ad Labiorum vlcera 489. c.
Labrax cũ squillis pugnat 140. e. *vt à squillis occidatur* 153. b. *eius oculi margaritæ dicti* 441. a.
Lacedæmonij, quando purpura induerentur 371. a.
Lacerna, quæ vestis. 275. b. *Tyria* 297. d.
Lacerta 370. f. *Cochleas odit.* 379. a.
Lacerti gregales sunt 75. a.
Ad lacbrymas. 387. b. *earum symbolum* 434. b.
Lacinæ quid in ostrea 485. a.
In Lacu, quæ non nascantur 245. b.
Lacus terræmotu apparentes 243. d.
Lagois peregrina 79. c.
Lambini error 291. a.
Lana non est in purpura. 292. b. *prius purpura tincta* 302. b.
Lana pinnula quid Siculis 530. g.
Lana Tyria 297. d.
Lapis Conchis refertus apud Megarenses 241. d. *cur in mari rotundus fiat.* 234. g.
Lapidem omnem mouere qui dicantur, & vnde 170. b.
Lapides piscibus prægnantes vbi, & eorum generatio 242. g.
Lapillus Erithreus quid 422. f. *quid generali nomine significet* 422. e.
Lari aues, vt Cochleas rumpant. 379. b.
Lasciui, & petulantis ab ineunte ætate Hieroglyphicum 540. e.
Lecti stragulis purpureis ornati 279. c.
Ad lentigines 385. b.
Leo Astaco confunditur 118. b. *Astaci genus quale* 110. e. *eius descriptio.* 119. d. 120. c. f. *Etymum* 119. b. *Locustæ similis* 101. c. *marini, & terrestris antipathia* 122. b. *Synonyma* 119. b. *eius varia significata* 117. b. *vnde dicatur* 120. e. *vsus in cibo, & alijs* 126. e. *vt ab Astaco differat* 120. f.
Leonis authoris descriptio 120. b. *icon* 121.
Leo Plinij, qui Iouio 101. c.
Leonem, & Elephanthum Plinius separat 120. g.
Leonem Plinij, & Elephantum idem esse 119. c.
Leonis Rondeletij icon 122.
Leo fontis custos qui 118. e.
Leo serpens qualis 117. b.
De Lepade prouerbium 550. e. *vnde dicta* 545. b. *vsus in cibis* 549. d.
Lepadis Bellonij icon 548. b.
Lepas maris rubri 547. d.
Lepas parua Diphili 548. b. *Rondeletij* 547. d.
Lepaduſa insula vnde dicta 549. a.
Ad Lepras 333. c. 387. a. 416. f.
Leporem cancris comparare quid 170. g. *eum capit cancer, prouerbium.* 170. g.
Leporarium Q. Fuluij 378 g.
Leporis marini æquinoca 79. a. *eius admirabilis facultas* 485. b. *an peculiariter lædat pulmones* 86. g. *cineris vis* 85. b. *cur massa in formis dicatur* 80. e. *eius descriptio ibid. duplex est Alberto* 79. a. *duo eius genera loco differentia* 82. d. *eius genera, & eorum forma* 80. g. *eius historiam cur inter mollia ponat author* 78. b. *locus & victus* 82. d. *mollibus annumeratur* 2. b. *eius pictura quid significet,* 84. b. *de eo prouerbium* 84. g. *Sexus distinctio* 84. f. *Synonyma* 79. b. *tres eius species ex Rondeletio depictæ* 81 *eius vsus in medicina* 84. b. *eius veneno qui vsi* 85. c. d. *venenum, & eius curatio* 85. c. *& inde, veneni temperamentum* 86. b. *ad id remedium* 209. d. *veneni sumpti indicia* 86. b. *ex eo symptomata, quæ* 86. g. *ad id remedia* 88. e. f 210 g.
Lepus marinus non venenatus 79. a.
Leporis mar. veri icon 82. *aliæ species depictæ* 82. 83.
Leucoparyphus extra, intus holoporphyrus qui dicatur 319. a.
Liberis quid 226. e.
Ad libidinem excitandam 44. e. 60. b.
Libri purpura ornati 279. d.
Librum teuthis dictum 77. c.
Ad lienteriam 442. f.
Ligombaudios quos Massilienses vocent 109. d.
Limax 370. f. *an à Cochlea differat* 371 d. *carnem habet testæ inclusam* 232. e. *Etymum* 372. e. *lapidis eius vis, & vsus* 388. e. *eius metamorphosis* 377. c. *eum metuunt simiæ* 379. a. *ortus.* 245. b. *sale insperto liquescit* 379. b.

INDEX.

Limaces agnici qui 370.*f.*
Limatia. 370.*F.*
Limborarij qui 277.*A.*
Limbus quid 277.*A.*
Limnoſtrea cur dulciora alij 480.*H. quæ ſint Rondeletio* 480.*G.*
Limus veſtis genus 277.*A.*
Linguæ ſerpentinæ, qui dentes dicti 242.*E.*
Linum Orchomenium 307.*c.*
Linum Xilinum 541.*B.*
Luſtrea, quæ Spartiano 467.*A.*
Ad Lippitudinem 773.*A.* 387.*B.*
Liquari quæ dicantur 434.*F.*
Literarum ſacrarum Hieroglyphicum 57.*C. D.*
Lithoſpermi forma 441.*C.*
Loca modo terræ, modo maria ſecundum philoſophum 238.*F.*
Locuſtæ æquinoca 98. *F. ætas* 103.*A. antipathia cum quibus exerceat* 104. *G. H. arma eius ad pugnam quæ* 98. *E. aſperitas corporis, & a quibus ea differat* 100. *F. Aſtaco præſtat* 108. *E. ab authore poſitæ deſcriptio* 101. *B. icon.* 102. *carnis qualitas* 108. *E. ex eius caudæ eſitia* 107. *D. conditura* 107. *D. eius cornua qualia* 100. *G. H. & eorum Synonyma* 101. *A. cruſta tegitur* 4. *H.* 255. *B. cur caudam habeat* 100. *G. cur cruſtam exuat* 97. *A. cur gammaro præferat Ariſt.* 98. *E. ab ea denominata* 106. *e. dentes vbi* 100. *g. deſcriptio ex Rondeletio* 100. *h.* 101. *a. eam dum decoquitur ex aheno furatur polypus* 34. *c. eius epitheta* 106. *g. Etymum* 99. *c. forcipes habere* 100. *e. forma* 99. *d. genera* 101. *b. c. Hieroglyphica* 106. *g. hoſtis eſt murenæ* 27. *a. lapideam, quæ* 107. *b. magnæ vbi* 107. *e. eius mutis omnium partium ſapidiſſima* 107. *d. mas, vt a. fœmina differat* 104. *e. moralia* 106. *f. natura, mores* 104. *f. nigricantes vbi* 103. *a. in pretio habitas eſſe* 107. *b. pugna cum polypo* 104. *g. quæ eligendæ* 107. *c. quæ loca ament, & vt mutent* 101. *d. quando cruſtam exuant* 97. *a. quomodo ab Aſtaco, & gammaro differat* 99. *a. quibus victitent* 103. *a. quibus conueniant* 108. *f. Synonyma* 99. *a. teſtæ, ſeu cruſtæ vis* 108. *g. in ea tria eſſe commoda, & quæ* 98. *f. quot menſibus lateant* 104. *f. vbi abundent* 101. *d. eas vincit polypus & quomodo* 26. *b. vſus in cibis* 106. *h. in medicina* 108. *f. vt natent* 103. *c. vt elixentur* 108. *c. vt a cancro differat* 100. *f* 16 *a. vt coquantur, & quæ coctura melior* 107. *c. vt pariant* 105. *c. vt polypum odere* 26. *b. vt capiantur* 103. *b. vt pugnent* 104. *f. vt coeant, & quando* 105. *b.*
Locuſta inſectum 98. *f. meretrix ibid.*
Loliginis æquinoca 64. *f. ætas* 73. *c. d. eius attramentum* 66. *e. caro qualis* 76. *h. cocta cur ſubpurpurea reddatur* 68. *g. conſpecta cur tempeſtatis dicatur prænuncia* 76. *e. cur nigra Horatio dicta* 76. *g. cur binas habeat promuſcides* 46. *g. in delitijs habitam eſſe, & etiamnum haberi* 76. *h. ab ea denominata* 75. *c. epitheta* 76. *g. Etymum* 65. *b. eius gladij deſcriptio* 66. *h. icones* 67. *ex ea iſcia* 77. *d. magna, quæ* 64. *g. mas, vt a. fœmina differat* 73. *d. mores, & ingenium* 75. *a. eius nomatorem, & minorem Plinius comprehendit* 65. *c. ouaqualia* 74. *b. pedes ei quot & quales* 46. *g. pedum conſtitutio, & vſus* 46. *e. præparatio* 77. *b. promuſcides, & earum vſus* 65. *c. ab ea, quæ præſagia ſumantur* 76. *e. quæ loca amet, & vbi abundet* 72. *f. qua parte pariat* 74. *g. quo tempore melior* 77. *a. Sæpia aſtutior eſt* 75. *a. b. Squamis caret* 66. *e. ab ea Symbola* 75. *d. Synonyma* 46. *g. temperamentum* 76. *h. eius ventrem quid vocet Ariſtoteles* 66. *e. victus* 72. *g. volatus* 73. *b. vſus in cibis* 76. *g. vſus in medicina, & alijs* 78. *b. vt cocat* 74. *e. vt farciatur* 77. *c.* 78. *g. vt capiatur* 72. *b. vt contra tempeſtates ſeſe muniat* 65. *c. vt a ſæpia differat.* 65. *d.*
Loliginis maioris authoris icon. 69. *&* 70, *Saluiani* 71.
Loligines paruæ, & magnæ, vt coquantur 78. *e. f. quæ æquæ eis conueniant* 65. *e.*
Loliginis minoris Rondel. cum ſuo gladio icon 72. *deſcriptio ex Bellonio* 68. *b. ex Rondelet. ibidem Synonyma* 64 *b.*
Loliguncula quid 75. *c.*
Loly deſcriptio ex Bellonio, & ex Rondelet. 68 *e. f. g. eius duo ſunt genera* 68. *g. gregales ſunt* 75. *a. Loligo maior eſt* 64. *g.* 67. *d.*
Lolius rhetor qui 64 *f.*
Lollix Paulina luxus in margaritis Lopas 545. *b.*
Loricarum inuentio vnde 98. *c.*
Luculli luxus 267. *c.*
Ad Lumbricos 143. *b.*
Lumen purpureum dictum 280. *f.*
Lunæ vis in conchylijs 229. *b. vis eius in his inferioribus* 236. *f. quid in teſtaceis, & alijs animalibus poſſit* 234. *c. eius natura* 486. *f.*
Lupus marinus, qui dicatur Romæ 192. *e. Squillas deuorat, & ab eis ſuperatur, & quomodo* 140. *e. per ſquillam capitur* 143. *c. vt eum occidat ſquilla gibba* 153. *b.*
Lucem vt noctu edere poſſimus 577. *b.*
Luxus veterum in oſtreis 477. *b.*
Lyra loco conchylia vbi 251. *b.*
Lyra piſcis lepus marinus putatus 79. *a*

M

Macinetta cancri genus 174. *e. Ad Maculas corporis tollendas* 61. *a.*
De Mæa variæ opiniones 177. *c. vide Maia.*
Magaleb 314. *g.*
Magiſtratus aotoſi typus 168. *e.*
Maiæ deſcriptio tum maris, tum fœminæ 178. *e. f. Etymum* 177. *c. interanea, quæ* 178. *f. maret quando. & quando fœminæ ad cibum requirantur* 186. *e. vbi abundent, & maiores ſint* 186. *e. vt coquantur* 186. *f. vt à paguro differat* 178. *e.*
Maiæ alterius deſcriptio 180. *g. icon* 181. *alterius plurimis ſpinis horrentis deſcriptio* 180. *g. icon.* 184.
Maia Rondeletio quæ 177. *c. eius deſcriptio* 187. *c. icon. ibid.*
Maledici Hieroglyphicum 316. *f.*
Maligranati Zoophyti forma, & icon. 587.
Mali punicæ quatuor ſpecies, quæ 89. *c.*
Mali inſani Zoophyti forma, & icon 592. *f.*
Maliguitas per Loliginis ſuccum indicata 75. *d.*
Malleoligregales ſunt 75. *a.*
Manus marinæ forma, & icon. 593. *a. b.*
Ad Maraſmum 133. *c.*
Marcelli error 293 *a.*
Mare purpureum dictum 310. *g. & cur* 290. *g. eius epitheta* 310. *g. vbi nigrius* 312. *g. eius Hieroglyphicum ſunt Conchyliæ* 237. *a.*
Margaritam aceto diſſolui 434. *e. eius æquinoca* 420. *h. atræ vbi* 432. *f. ab authore obſeruatorum forma* 422. *g. h. icon.* 423. *ex ijs autidota* 442. *f. calcinatio per acetum improbata* 443. *a. ex ijs calx, vt fiat* 442. *g. ex carne generari* 431. 432. *e. earum color* 421. *c. color cur mutetur* 423. *c. colore variant* 437. *b. cur elenchi dicantur* 421. *d. cur vileſcant* 439. *c. cur tribacca dicta* 444. *g. ijs cur ſe pauperes mulieres ornent* 444. *h. ab ijs denominata* 434. *g. earum dos in fulgore* 422. *e. electio* 437. *a. Epigrammata* 436. *e. figura* 421. *d. genus differentia, deſcriptio* 423. *a. Hieroglyphica* 414. *f.* 434. *h. immaturis qui vtantur* 441. *d. nitor naturalis earum non reſtituitur* 439. *d. vt reſtituatur* 439. *c. de ijs leges* 435. *c. in ijs luxus* 443. *c. magnæ vbi* 421. *a. non eſſe partus oſtreorum* 432. *e. ex*

oculis

INDEX.

oculis piſcium quales 441. b. ex ijs oleum, vt fiat 442. f. ouorum magnitudine vbi 421. c. pilus, vt ex ijs auferatur 439. d. eas piſcantes, vt contra piſces ſe defendant. 428. f. piſcandi ratio 426. h. 428. h. 427. d. eas piſcantium pericula 426. h. pondus earum non reſtituitur 439. c. pretium 224. b. 438. e. 439. b. de ijs prouerbia 436. h. qua Conchæ parte gignantur 430. g. eas, quæ Conchæ proferant 420. g. quæ eligendæ, 441. d. quando plures generentur, 430. g. h. quomodo primum Romæ ex vſu eſſe cœpere 443. b. in quibus Conchis generentur. 429 b. quid ſit 422. g. ex rore, & fulgure non naſci 431. d. inſomnis viſæ, quid portendant 434. H. Synonyma. 421. a. earum temperamentum 441. d. 442. e. ex teſtis oriri 434. a. vnde generentur 430. g. vnde dictæ 42. c. vbi naſcantur 249. d. vbi inueniantur. 424. e. vſus earum in medicina 441. c. vt ex teſtis Concharum fiant 440. h. vt perforentur 441. d. vt diſſoluantur 434. e. vt adulterentur 440. c.

Margaritæ arbores, quæ 420. h. herbæ, quæ ibid.

Margarita Inſula. ibid.

Margaritarius 434 g.

Margaritiferarum Concharum ortus, & generatio 429. a. vide Concha margaritifera.

Margaritum 421. b.

S. Maria Margaritæ ſimilis 435. b.

Maſſacata 144. g.

Maſſaij error 299. c. 579. d.

Maſtruca veſtis, quæ 270. g.

Matriculi 565. b. quod Ennio 553. b.

Milanurus piſcis cur cum ſæpia confundatur. 57. c.

Melicembates 470. e.

Meltis vis contra putredinem 304. f.

Melonis pagina quid Auſonio 45 b.

Memphidis cur Homerus non meminit 239. c.

Mendacij Hieroglyphicum Sæpia, 57. c.

Ad Menſes ciendos 40. g. 60. h. 61. a.

Mens ſancta per purpuram indicata. 315 d. attonitæ conſternatio per polypum notata 30. g.

Mentulæ marinæ hiſtoria 588. e. cur ſic dicta 589. d. eius deſcriptio 588. h. genus, differentiæ, forma 589. a. & inde 590. e. icones 589. 590.

Menynx inſula, quæ & vbi 296. g.

Meretrices polypis ſimiles. 29. c. purpuram vſurparunt 278. f. Sæpiæ, vt ſimiles. 57. b.

Ad Merulas capiendas 143. b.

Meßacara 144. g.

Miluus piſcis volat 73. b.

Mituli byßum gignunt, & vt abyſſo pinnæ differat 541. c. ad canis rabidi, morſus non valere 517. a. deteriores vbi naſcantur 512. f. eorum generatio 245. c. 299. a. C. iuris eorum vires 517. b. magnitudo 512. g. qui Plinio 510. b. 517. d. ex putredine oriri 299. d. quando in cibis dentur 516. b. quando oua habeant. 516. b. qui præferantur 468. g. ſalem, & virus reſipiunt 512. g. cum tellinis confunduntur 517. d. vbi meliores, & vbi peiores 516. g. vbi generentur 516. e. eorum vſus ad oleum excipiendum 517. c. vſus in medicina 517. a. in cibis 516. g. vt ab alijs oſtracodermis differant. 512. f.

Mituli fluuiatilis deſcriptio 512. c.

Mituli marini deſcriptio 512. e.

Mitulorum Matthioli, & authoris icones 513. 514.

Mituli Rondeletij icon 512.

Mituli ſcyllodes vnde dicti 511. a.

Mituli ſoliati, qui Gazæ 511. a.

Molecca, qui cancer Venetis 173. d. vnde dictæ 174. e.

Mœnam, vt pinna capiat 539. a.

Mollium alues, vbi 4. h. eorum capillamenta, & vſus 4. h. caput vbi habeant 3. c. caro eorum qualis 7. b. 38. g. de eorum coitu, partu, & generatione 6. h. cur fiſtulam habeant. 4. f. cur pinnam 4. g. h. cur gulam, & obomaſum 5. c. cur parum viuant 6. g. cur non ſint in Ponto 6. h. cur ſic dicta 76. e. ab eis cur exordiatur author 1. d. cur in ſalſis aquis gignantur 6. f. cur in ſtagnis marinis 245. c. cur parua ſint 6. g. cur frigoris impatientia 6. g. cur diu coeunt, & quomodo 6. h. cur attramentum effundant 6. h. cutis eorum an cutis dicenda 4. h. dentes quid vocet Ariſt. 3. c. eorum deſcriptio, & partium anatome 3. a. vt cum turbinatis conueniant 4. e. excrementa eorum cur meatu ori vicino emittantur 4. e. oua eorum numerantur 7. b. mares eorum, vt à fœminis differant 6. e. natura, & mores 6. f. g. os eorum, & roſtrum 3. c. oſſibus, & viſceribus carent 3. a. oua eorum, vt augeantur 7. a. partes eorum exteriores quales 3. b. internæ 4. h. 5. a. pedes cur in parte priori 3. d. eorundem conſtitutionis ratio 4. f. quæ mollia quibuſdam dicantur 2. h. 3. a. qualia animalia 2. e. quando meliora 7. b. quid ſint 2. f. quot pedes habeant, & quales 4. F. quot eorum genera Ariſt. 2. h. de eorum ſenſu 5. D, 244 E. ſexus 6. e. ſomniant. 5. D. Synonyma eorum, & Etymum 2 f. victus 6. f. vſus in cibis 7. b.

Monetæ loco Conchæ, quæ & vbi 559. a.

Monſtroſi piſcis cuiuſdam forma 12. c.

Moram, & cunctationem ſignificat cancer 168. g.

Ad morbos muliebres 44. e. 60. h. 295. c. 385. d.

Ad morbum regium 517. b.

Moroſi hominis Hieroglyphicum 414. e.

Mortem qualem purpuream dixit Homerus 289. d. purpuream obire quos Homerus dixit 303. c. ea ſublati qui dicebantur 310. f.

Mortui vnico ictu Hieroglyphicum 316. g. purpura induti 278. g.

Moſchus vt vocetur Germanis 42. h.

Moſchites vnde dicta 42. h.

Moſchita polypi genus ibid.

Ad mugiles capiendos 143. b. genus quoddam eorum ex putredine 246. f. eos venatur ſepia 48. g. & quomodo 55. b.

Mulierum munus quid. 248. h. ad earum morbos 40. g.

Mullus cur ſacer habitus 85. d. cur in Dianæ ſacris artemisijs geſtarentur. 85. d. gregalis eſt 75. a. ex iecinoribus eorum garum 133, a. lepores marinos venatur 85. d. qui apud veteres fuerint in pretio 475. b.

Multipes quid Alberto 9. b.

Murænam cur metuat polypus 104. g. h. molli cute tegitur 4. h. 255. b. quæ apud veteres fuerit in pretio. 475. b. quæ loca amet 138. c. quos polypos ſectetur 43. d. pugnat polypo 27. a. in terram exeunt 20. f.

Mulieris marito ſuo contentæ ſymbolum 379. d.

Muricis æquinoca 330. g. cineri vis, & vſus 333. a. cineris vis cauſtica 333. b. inter Conchas numerari 332. f. Etymum 331. b. denominata 332. g. epitheta 332. f. intortus, qui dicatur 332. g. nomen generale eſt. 332. g. ab oſtrino colore differt 288. g. quid veteribus 281. c. quid propriè 331. b. ſacer cur dicatur iuriſperitis 331. d vnde dictus 322. g. vſus in cibis 332. h.

Muricum bellicorum tria genera. 331. a.

Muricis coracordis deſcriptio, & icon. 341.

Murices ferrei qui 331. a.

Muricus lactei deſcriptio 339. E. icones. ibidem 340.

Murices marmorei cur ſic dicti 334. e. deſcriptio, hiſtoria, & icon. 334. 335. 336. 337.

Muricis Mutiani deſcriptio 554. e.

Muricis purpurei orthocentri deſcriptio, & icon. 340.

Muricis triangularis deſcriptio 338. h. icon. 339.

Muricis ſpecies appendicibus aſperis, col. rubro, cinereo, & albo pronè, & ſupinè picta 338.

Murex Tyrius 297.d.
Murileguli qui 247.d.
Muricatim quid 332.g.
Muricatum cacumen quid 330.h.
Murileguli qui. 332.h.
Mus marinus 509.a. *in terram exit* 20.f.
Muſcardinus 258.e.
Muſcarolus 258.e.
Muſculi varia ſignificata 508. e. *vſus eorum in cibis* 510. e. *vſus in medicina.* 510.g. *vt coquantur* 510. f. *vt differant.* 509. b.
Muſculi Rondelet. deſcriptio, & icon. 509.b.
Muſculi ſtriati hiſtoria 459 c.
Muſculi Zographi forma, & icon 509.c.
Muſculus Balenæ quid 508. f.
Muſcus quid Maſſilienſibus 42.b.
Muſicæ harmonia capiuntur paguri. 195.a.
Mutis quid 47. b. *non eſſe hepar* 128.b. *quid in mollibus, & eius vſus* 5.a.
Myacæ, quæ Oribaſio 510. b. *quando optimæ* 516.g.
Myiæ quæ Plinio 508.b.
Myiſcæ, quæ eidem 508. b
Myites lapis 510.e.
Myrrhina vaſa vnde dicta 264. c. *an eadem cum Calainis.* 311.b.
Myſticetus 508.e.

N

Nacro Cardani, quæ Concha. 429.e.
Nacra Bellonij, quæ Concha ibid.c.
Narica 363.d.
Natex 363. d. *vt capiant* 244.g.
Natura cuique dux ad viuendum. 160.b.
Naues Liburcinæ. 261.b.
Nauis Conchis dicta 228.g.
Nauigationis tutæ Hieroglyphicum. 414.f.
Nauigia vnde inuenta. 262.g.
Nauplius Plinij 257.b. 255.b.c.
Nauplius polypo ſimilis 46.f.
Nauplius Mutiani 259.a.
Nauta 11. c. 257.b.
Nautilus, ſeu nauticus 12. e. *æquinoctè* 257. b. *cirrorum vſus* 258.b. *Concha eius qualis* 259. d. *ab eo cur inter teſtacea author exordiatur* 257. a. *eius deſcriptio* 258.f.b. 259.d. *de eo Epigrammata* 285.a. *genus, differentiæ* 258. f. *eius ſecunda ſpecies, quæ authori.* 259. b. *polypoſimilis.* 259.d. *quot eius genera* 258. f. *ſponte naſci.* 251. c. *Synonyma* 257. b. *eius teſtæ interioris icon* 266. *vbi venari non liceret* 262. b. *Vnde dictus* 259.c. *vt tempeſtatem vitet* 262.c. *vt cum cruſtatis, & mollibus conueniat.* 257. a. *vt nauiget.* 261.d.
Nautili primi generis Ariſt. ſecundum Bellon. & authorem icon 260.
Nautili alterius hiſtoria 263. d. 264. c. *icon* 265.
Nautili ab Indis varijs imaginibus extimo cortici inſculptis exornati icon 266.
Nautilus murrhinus 264.e.
Nautilus fabulæ genus 257.b.
Nepa quid 160. b. 170. b. *eam imitari, qui dicantur* 170. b.
Ad Nephriticos dolores 40. f.
Neritæ an turbinatorum generis 364. b. *eius forma, & deſcriptio* 365.a. *hiſtoria* 363. d. *& inde. earum nauigatio.* 363. c. *ſenſus* 365. c. *vbi generentur.* 365.c.
Neritæ Acliani quæ, eiuſque hiſtoria. 365.d. *icon* 366. 367.
Neritæ Bellonij hiſtoria, & icon 368.e f.
Neritæ Rondel. item authoris icon 365.
Neronis piſcatio 271.d.
Ad Nerui diſſectionem 173. a. 295. c. 320. e. *ad eorum vulnera* 384.b.
Nigrum pro violaceo 290.f.
Niphi nugæ 227.c. *error* 579.d. 582.e.
Nodus Gnidius quid Auſonio 45.b.
Nubes 545.c.
Nympha Speuſippi quæ 156 g.

O

OBſtinati Polypis ſimiles 29. d
Octopodi quid Græcis recentioribus 9.b.
Octopoda pro polypo 9.b.
Ad Oculos caligentes 383. a. 510. g. *ad eorum dolorem* 329. a. *ad maculas.* 386.g. 387.c. 573.a. *ad varia vitia.* 61.d. 62.e.
Oeconomiæ typus polypus 30. c
Oleas, vt ament polypi 18. e. f
Olei vis contra putredinem 304 f.
Onychæ, quæ Conchæ 453.b.
Onyx an purpuræ tegumentum 347. c. *quid* 289.b. 294.b. 346.e. 347.a.
Onyx gemma vnde dicta 295.a.
Onychinus color 294 b.
Onychites 295.a.
Opiſtholia quid Thebanis 45.c.
Oppiani lapſus 214. b.
Orbis echinati icon 409.
In Orci cancros adhærere, qui dicantur. 215. c.
Os iugale cur cancer dicatur 159.c.
Ad Oris tetros odores 329.b.
Oſſa lapidea 243. a. *in terra etiam generari* 243.a.
Oſmyliæ deſcriptio 43.b.
Oſmylus 12. e. *an idem cum ozona* 42. e. f. *eius bonus odor* 42. h. *cum Eledone confunditur* 42. g. *eius deſcriptio.* 43.b.
Oſſole 11. e. *quod Gazæ* 42.b.
Oſtacus 109.b.
Oſtracinda ludos 248. e.
Oſtracites gemma 248.f.
Oſtracium 346.a.
De oſtraciſmo metaphora 251. *de quibus dicatur* 251.c. *vt ferretur* 251.d
Oſtrea, & oſtreum quid differant 255. c. *aluum mouent* 487.d. *antipathia.* 486. b. *aqua dulci gaudent* 480. f. *carnem eorum, vt cancer depaſcatur.* 167.c. *in cœno naſcuntur* 485. c. *colore variant* 482. f. *cruda quoque eduntur* 488. e. *cur dura teſta teguntur* 485. b. *cur lunæ ratione grandeſcant* 486. e. f. *cur roſcida dicta* 486. g. *cur in lacum lucrinum transferrentur* 477. b. *cur apud lautos in pretio.* 487. c. *cur humanum genus eis ſimile eſſe dixit* 249.a. *differentiæ* 240. e. *ex eis garum* 133. a. *eorum generatio* 485. c. *de eis gryphus* 487. b. *lac eorum quid* 485. d. *meliorum notæ.* 484. g. *eorum in morem adhærere quid* 250. g. *optima vbi* 480. f. *quæ Ariſtot.* 225. b. *quæ Spartiano* 467. a. *quæ propriè ita dicantur* 230. f. *quæ celebrata* 482. f. g. h *qualem ſuccum generent* 487. c. *quanti ea fecerint veteres* 477. b. 479. a. *quos ſenſus habeant, & quos non* 486. g. *ſexu earent* 485. c. *ſilicum duritia teguntur* 4. b. 255. b. *à ſtellis marinis exeduntur* 487. a. *ſuburbana cur meliora.* 483. b. *Synonyma* 479. c. *teſtis ea tegi, quid ſignificet* 249. b. *vbi laudabãtur* 237. c. *vbi ſerantur* 486. e. *vbi meliora* 522. b. *vnde dicãtur.* 226. c. 479. c. *viuaria eorum, qui inuenerit* 477. b. *vſus in cibis* 487. c. *in medicina* 489. c. *vt cancer ea capiat* 166. f. 486. h.
Oſtreæ Galeropodæ hiſtoria, & icon. 492.
Oſtrearum marinarum icones 482. *quando optima* 480. b.
Oſtrea ruputina, quæ Iuuenali 483. b.
Oſtrea pelagia, & marina, quæ dicantur. 481. d.
Oſtreæ ſtagni marini Rondel. icon. 480. b.
Oſtreorum ſylueſtrium hiſtoria 491. b. *icon ibid.*
Oſtreum virgæ virilis ſpecies 588. b.
Oſtreatum tergum geſtare quid 248. e.
Oſtreoſus 248. f.
Oſtriſer ibid.
Oſtrũ quid 288. g. *qualis purpura.* 289. d. *differẽtiæ à loco* 290. e. *vnde dictum* 225. d. 288. g.
Oſtrum Sarranum vnde dictum 297. c. 288. g.
Oſtrum Sidonium vnde dictum 298. e.
Oſtrinus color à murice diſtinguitur. 288. g.
Otia quid Plinio 545. c.
Oua malacoderma, & oſtracoderma. 225. d.

INDEX.

Ex Ouo quæ animalia generentur 246. g. *quid in testaceis* 235.b.
Ouum polypi 11.c. 12.f. 258.f.
Oxybaphum quid 289.a. *vnde dictum* 288.b.
Ozena an cum Osmylo eadem 42.e. *eius descriptio* 43.b. *eam prosequitur murena* 43.d. *vbi abundet ibid. eius vsus in cibis. & vt præparetur* 44.c.
Ozolis 12.e.
Ozolis Bellonij icon 43.
Oxos 288.b.

P

Paguri æquinoca 186.g. *carnis qualitas* 196.b. *crustam, vt exuant* 195.b. *cur sapientia ei tribuatur* 196.c. *descriptio* 187.a. *duo genera notata Scaligero* 188.f. *duplex genus* 162.b. *epitheta* 196.f. *Etymum* 186.g. *musicæ harmoniæ capitur* 195.a. *natura, morcs* 195.b. *in numo Chiorum pictus* 168.b. *pronè, & supinè picti icon* 189. *de eo prouerbia* 196.c. *eos qui simpliciter pro cancris accipiant* 173.d. *cum quibus pugnent* 195.d. *eorum sapientia prouerb. laudata* 196.e. *in Scorpios mutari dicti* 196.c. *Synonyma* 186.g. *vsus in cibis* 196.b. *vt coquantur* 196.b. *vt musicam ament* 195.d. *vt a. maia differant* 278.e. *vt a cancro Heracleotico* 180.g.b. *vbi maiores* 194.g.
Paguri authoris descriptio 188.c.
Pagurus fluuiatilis qui Galeno 206.g.
Pagurus qui Rondeletio 177.c. *eius descriptio* 178.b.
Paguri Venetorum descriptio 181.g. *icon* 182. *fœminæ icon* 183.
Palladis vulnus fascia purpurea obligatum 168.f.
Palmata toga quæ 274.f.
Ad Panos. 333.c.
Pantheræ, vt capiantur 41.c.
Papauer quibus, & quo loco 235.B. *quid in mollibus Arist.* 5.c.
Polypi quale 10.f.
Papauerculum quid in buccina 135.a.
Papilio cancrialis detentus quid significet 168.g.
Papilla pilosa, cancri genus 192.c.
Paralios, Concha Aegyptia 539.c.
Para lurges 277.a.
Ad Paralysim 134.g.
Parasitis cancris comparati 208.g. *Cochleæ* 379.c. *in eos emblemo* 131.d. 209.b. *typus eorum polypus* 32.g.
Parietaria vbi coccum proferat 305.c.
Ad Paronychiam 387.c.
Ad Parotidas 490.g.
Ad Partum accelerandum 386.c. *ad continendum* 172.g. *ad inortuum eiciendum* 172.g.
Paryphes 277.a.
Passionis dominicæ sacramentum, vt purpura significat 315.d.
Pastinacæ radij mira vis 85.a.
Patellæ an vniualues 230.b. *an a saxis soluantur* 549.b. *esse vniualues* 545.d. *genus, & descriptio* 545.d. *icones* 546. 547. 548. *Locus. natura* 549.a. *eius more hærere quid* 550.c. *Synonyma* 545.a. *vt a saxis diuellantur* 549.c.
Patellæ Cypriæ striatæ, & non striatæ icon 548.
Patellæ maiores Bellonij descriptio 550.g.
Patella fera 545.c.
Patellæ feræ Rondel. historia 550.f. *nostræ icones* 551.
Patria nihil dulcius 117.a. *eius amator per astacum designatur* 117.b.
Pauarazzos quas Conchas Anconitani vocent, & cur sic dictæ 458.b.
Peccatores locustis marinis comparati 106.f.
Pechyales 277.a.
Pectinis æquinoca, & varia significata 497.a. *an oculos habeant* 505.c. *an valent* 505.c. *cur in Pyrrheo Euripo non sint* 236.b. *pro Conchis Venereis vsurpati* 558.b. *descriptio* 498.g.b. *etymum* 498.f. *genera* 498.h *in marmore pictus* 240.g. *eius icon in numo Tarentinorum* 36.f. 506.f. *optimi vbi* 506.b. *subterranei vbi* 241.c. *vbi generentur* 505.b. *vsus in cibis* 506.g.b. *vsus in medicina* 507.c. *vsus in templis* 507.a. *vt generentur* 506.c.
Pectinum authori icones 500. 501. 502. 503. 504. 505.
Pectinis Rondel. icon 499.
Pectinum vtraq; parte auritorum descriptiones 499.a. & *inde.*
Pecten Amazonius quid 497.c.
Pecten Veneris herba cur sic dicta 497.d.
Pectunculus quid & vt apectine differat 498.e.
Pecunia ex Conchylijs 251.b.
Pelagium quid 282.e. 288.b. *eius pretium* 267.a. *quid Plinio* 282.e.
Pelei, & Thetidis fabula 58.e.
Penicillus marinus Rondel. 282.g. *descriptio* 559.c. *icones* 561. 562.
Ad Penis arrectionem 329.b.
Pennæ marinæ forma, & icones 590. 591.
Perca in lapide 240.g. *sequitur sepiam, proverb.* 58.b. *saxeæ, & earum generatio* 242.g.
Perdices Cochleas edunt 379.a.
Perfidi per cancros significati 167.c.
Periculi Hieroglyphicum sepia 57.c.
Perinesa vestimenta, quæ 277.a.
Peristomata conchyliata 279.b.
Perlarum mater Concha, quæ dicta 417.e. *earum insula, quæ & cur sic dicta* 420.b.
Pernæ quid 531.c. *quid Neapolitanis* 530.g. *Plinij, quæ.* 530.b.
Ad Pernones 489.c. 177.b. 579.a.
Perotti error 332.f.
Persarũ regibus quàm grata fuerit purpura 269.b. *de eorum veste dictum regis Aethiopum* 269.b.
Peruersos, & inemendabiles cancri persomnum visi significant 169.c.
Petulantis, & lasciui ab ineunte ætate Hieroglyphicum 540.e.
Peueroni quæ Conchæ, & cur sic dictæ 466.b.
Peuerazza vnde dicta 466.b.
Pharmacum pro quo colore sumatur 288.b.
Theræcon 371.b.
Phicidissare quid 318.b.
Philippus purpuram respuit 270.f.
Philoxeni poetæ ridiculum testamentum 38.b. 39.a. *eius voracitas* 38.g.
Ad Phlegmonem cruum, & pedum 385.a.
Phœnix Achillis præceptor cur pagurus dictus 186.g.
Phœnix qui primus purpuram gessit 270.g. 308.b.
Phœniceus a purpura distinguitur 309.c.
Pholadis æquinoca 525.b. *an balanus* 522.f. *descriptio* 525.d. *icones* 526. *nõ esse balanos* 526.e. *vnde dicta* 326.e
Ad Phthisim 133.c. 177.a. 383.d. 387.b. 176.g.
Phycis squillas deuorat 140.e.
Phyllanthes herba 307.a.
Phyllanthion dyticon herba ignoratur 307.a.
Pica Astacos venatur 131.a.
Ad Pilarem morbum 177.b.
Pileus ruber quando Cardinalibus concessa 271.a.
Pileum rotundum 542.g.
Ad pilos euellendos 84.b. 85.a.b. 579.a. 573.a.
Ad eosdem è mammis tollendos 333.a.
Pinnæ æquinoca 530.f. *an sine cancro paruo viuere possit* 214.b. *ex ea an byssus oriatur* 542.e. *eius, & cancri parui societas* 214.f. *vsque h genera, & differentiæ* 530.b. *de ea Hieroglyphica* 540.e. *meliores quæ* 540.f. *natura, & mores* 538.b. *quot modis edantur* 540.g. *Synonyma* 530.f. *vnde dicta* 530.f. *vsus in cibis* 540.f. *vt mytulo similis* 532.b. *vt mœnam capiat* 539.a. *vt sibi victum quærant ibid.*
Pinnæ aculeatæ authoris icon 533. *alia* 534. 535 536. 537. 538.
Pinnæ Bellonij icon 532.
Pinnæ magnæ Rondel. icon 531.
Pinna margaritifera vbi 531.c.
Pinnæ paruæ Rondel. icon 532.
Pinnæ Zoographi icon 533.

INDEX.

Pima laua quid Genuensibus 530.g.
Pinnophylax. 213.a.
Pinnother 213.a.
Pinnoteres 213.a.
Pinnothera Etymum 214.f. solertia. 214.f.
Pinnotheres Plinij 215.d. 216.e.
Ad pisces capiendos esca ex astacis 135. b. 388.f. 550.e.
Pisces fluuiatiles ex putredine 246.f
Pisces quæ animalia improprie vocet Plinius 1.d. polypi odore delectantur 41. b. sanguine carentes Plinio qui 2. e. squamis teguntur 4.b. 255.b. oua eorum vt fœcundentur 54.e. varias eorum figuras reperiri in saxis. 138.c.
Piscis monstrosi cuiusdam forma 12.g.
Piscis sacer 257.c.
Pisces testudinei qui 229.c.
Piscis attramentarius qui 64.b
Pinerones quas Conchas Veneti dicant. 458.b
Placenta theutis dicta 77.c.
Plantæ cur paucæ in mari gignãtur 245 b.terræ incolæ sunt 245.c.vt generentur 245.c.
Plantanimal, seu plantanimal quid. 563.c.
Ad pleuritidem 387.b. notham 134.b.
Plinius correctus 116.c. 175.c. 297.a. 324.c. 342.f. 385.a. eius error 11.b. 74.f. 261.c.eius locus explicatus 42. d. 53.c. 230.e. notatus 331.c. suspectus 89.c.262.e. male distinctus 140. b. cum Oppiano conciliatus. 262.f
Plutarchi inconsiderantia 243.b. eius locus de purpuris explicatus 303.d.
Pluuiæ præsagium 169.b.
Pneumonia quid 578.b.
Ad Podagram 386. E. 387. B. 85. A. 579.b
Poesis per caput polypi notata, & cur. 30.g 35.d
Polliceps vnde dictus 522.g. quid Belloni 522.f
Polypi acetabula qualia 10.g. æquinoca 8.e.f. eius ambigua natura 8.e. 18. c. an brachia sua deuoret, eaque an renascantur 19.a. Aquilam vincit, & hominem interficit 7.d. Aquilam, vt ea aquam detrahat 34.e. ætas 23.d. an in omnes colores se mutet 25.c. d. attramentum eius cuius coloris 10.f. barbæ eius, quæ dicantur 10.g. bicubitalem quis vna mensa absumpserit 38.g. his septem plagis percussus de, quo dicatur 35.d. de cæteris eius generibus 42.e. calliditas in re familiari 24.b. capiendi ratio 21.a.b. caput eius de quo dicatur 35.c. caro eius cauernosa est 37.b. carnis temperamentum 38.g. cerebrum ei duplex 10. f. de coitu, ortu & incubatu 22.c.colores mutat 25.a.b. crudum deuorauit Diogenes Cynicus 39.a. eius cum conyza antipathia 31.a. cur nassis illinantur 41.b. cur ἀνεφαγος dictus 20.c. cur sepio careat 10.c. cur in colorem album non mutetur 37.d. cur minus attramenti quam sepia habeat 10.f. in eo cur caput vocat, quod in cæteris mollibus aluum 10.g. cur Veneri dicatur 31.b. cur parum viuat. 24.e. cur crura eis prælonga. 46.g. cur colorem mutet 37. a. cur Ioan. Grammaticus κολοβουροδας dixerit. 19.d. ab eo cur inter mollia exordiatur author 7.d. cur minus attramenti habeat quam sepia 47.a. cur circa Hellespontum non sint, & in ponto Euxino. 17.b. cur promuscide careat 46.g. cur murę, nam & congrũ metuat 104. g.h. super eo epigrammata 36.g. dedita opera colorem mutat, nõ per metum vt chamæleon 37.d. ab eo denominata 28.f.g. eius descriptiones variæ 12.h. elixi an assis meliores 39.d. eius epitheta 36.h. de esu eorum qui abstinere iubebantur 30.g. Etymum 9.a. ferocia 12.h. 13.a. de eius forma Cardani nugæ 11.c. fistulæ vsus 11.b. & c. fortitudo 7.d. genus, differentiæ, descriptio 9.e. genera quæ 42.f. quot apud Arist. 12.e. gressus, natatus 20.f. Hieroglyphica 30.e. ingenium vafrum 8.e. eo insignita numismata 36.f. icones 14. 15. 16. instar eorum qui se cedere dicantur 35.c. locustam ex aheno super ignem furatur 34.e. mas vt à fœmina differat 22.a. matrem conficit 26.g. mentẽ eius cur debeamus habere 31.& 32. eius mentem obtinere qui dicantur 34.b. de eo moralia. 28.h de eius moribus ingenio, & sagacitate 24.h. eius mutationis tres causæ 37.d. 38.e. nidus, seu cubili 21.d. nocumenta 41. d. 42.e. non solum lapidum colorem imitatur 26.e. nulla cute teguntur 4. b. 255.b. odoratus valet 17.a. eius ouũ quale 23.c. pedum constitutio 10.g. & vsus 9.c. 11.a. per fistulam pariunt 23.a. de eo problemata 37.a. prouerbia 34.g.h. pugna cum locusta 104.g. quàm cautè hamum piscatoris circumrodat 25.b. quando meliores, & quando deteriores 38.f. quantopere esi libidinem excitent 40.h. & cur 41.a qui ita prouerbialiter dicantur 34.g. qui allegoricè 29.a. eos qui olim coluerint 28.h. quibuscum pugnent 26.g.h. quo loco gaudeant, & vbi non sint 17.b. quo æstu capiat carabos 18. e. vt olinas edat ibid. quo æstu venetur crustacea 26.e. quot mensibus lateat 28.c. Iesus 17.a. mortuum sese fingens, vt emptorem deluserit 34.e. sexus 22.a. stupiditas 24.h. Synonyma 8.g. tabe perit 23. 24. in terram exit 20.f. ad varios vteri affectus valet 40.g. vbi magni, & vbi non 17.b vbi cum venari non liceat 28.h. vbi boni, & multi 38.g. ijs veteres vsus esse in cibo 38.f. victus 17.d. piscibus caret 10.e. vnde dictus 8.g. eius voracitas 17.d. vsus in cibis 38.f. in medicina 40.e. in externis 41.b. vtà cæteris mollibus differant 9.c. vt conchas capiant 25.a. vt pisces ibid. vt elixentur 40.e. vt natent 20.g. vt respirent 20.h. vt præparentur 39.b.c. vt coeant 22.c. vt hyemale solstitium significare possint 31.c. vt in varios colores se mutent 13.a.b. eorum hecatombe quid 36.e. vt magnitudine varient 13.c. vt oluis capiantur 18.h. vt ventum præsagiant 34.g.
De Polypis maximis falsamenta furantibus admirandæ historiæ 33.a.
De Polypo maximo, & monstroso memorabilis historia 13.c.
Polypus Moschyta 42.b.
De Polypo Septentrionali historia, eiusq; forma 13.d.
Polypi tertiæ speciei secũdũ Rõdel.icõ 43
Polypus morbus qualis, & vnde dictus 8 f. ad eum remedium 40.f.
Polypodine 12.e.
Polypia 28.f.
Polypodis herbę vi cancer chelas deposuit 165.d.
Polypodium vnde dictum 28 g.
Polyposus qui Martiali 8.g.
Pompa ad hauriendã aquam instrumentum 368.b.
Pompilus 11.c.257.b. duos pisces significat 258.e. amor eius erga nautas 257.c. fabula 257.d.
Poma maris cur conchylia dicta 224.e.
Porcellana cur sic dicta 264.e. quid Itali sic vocent 552.g.
Porcellana concha cur sic dicta 552.e.
Porcellana ruffa 554.b icon 556.
Porcellanica vasa cur sic dicta 282.b.
Porcelliones, quæ animalia 8.f.
Poresa cancri genus 162.b.
Porcum quid vocent mulieres 552.f.
Porci vt dolorem capitis sanent 212.f.
Porphyra fabula 314.c.
Porphyrio auis vnde dicta 311.d.
Porphyrio pisces 312.e.
Porphyris auis 311.d. 312.e.
Porphyrites lapis 311.d. 314.e.
Porphyrium cete 314.f.
Porphyrus serpens ibid.
Porphyrusa vnde dicta 297.b.
Pottæ marinæ vulgò dictæ historia 573. b. icon 576.
Præconis officia 321.c.
Præmium rectè facientibus per margaritas significatur 435.a.
Præsumentis nimium typus 171.a.
Prætexta toga vnde dicta 273.c. ea etiã vtebatur magistratus 273.d. 274.c. ea cur vterentur pueri 273.d.
Prasinus Purpurio 313.d.

INDEX.

Principem cur significet cancer Auuiatilis in somno inuentus 169.c.
Ad Procidentiam ani 489.c.
Prodigi, & omnia consumentis Hieroglyphicum polypus 30.e.
Proditores polypis similes 29.d.
Ad Profluuia 385.c.d. ad ea sistenda 172.g.
Prudentiæ symbolum 196.e. 379.d.
Pruna onychina 294.b. Segnina ibid.
Ad Pruritus 387.a.
Ad Psoras 387.a. 415.d.
Ptolomæum cur percusserit Caligula. 271.d.
Ad Pudendorum fistulas 333.b.
Purpuræ, vt purgentur quid offerendum 40.g.
Pulicaria herba mollium odorem extinguit 5.d.
Ad Pulmones exulceratos 176.b. 211.b.
Pulmoni marino cur tegmen natura negarit 234.g. an testaceum animal, an Zoophyton 577.c. æquiuoca 577.c. inter testacea ponitur 578.g. descriptio, natura, icon 578. eo qui pisces vescantur 577.a. eius instar viuere quid 578.d. de eo prouerbia 578.g. Synonyma 577.d. vsus in medicina, & in varijs 579.a. icon 575. inuentio 566.b.
Pulpus quid Kyranidi 9.a.
Purpuræ æquinoca, & Synonyma 281.a. ætas 298.b. vnde cognoscatur 206.b. aliquot icones 284. 285. 286. an lingua testas perforet 292.g. aquæ dulci necantur 296.f. in arena aliquamdiu latent 296.f. capiendi ratio 301.c. carne victitant 301.a. ab eis celebrata loca, quæ 296.g. celerrimè crescunt 298.b. cineris, facultas 320.f. clarissima quæ dicta 290.c. eius color cur cæteris alijs coloribus prælatus 280.g. ea cur proceres vterentur 276.f. cur marinam sæpe nominarint veteres 304.b. cur regalis dicta 270.g. cur vinas capiant 302.f. cur plebeia dicta 276.e. cur magna copia, 245.d. ab ea denominata 308.b. differentiæ vnde sumatur 286.g. differt à conchylio 281.a. eius diuersæ partes diuersam naturam habent 319.b. differentiæ à loco 290.e. dibapha vbi 298.a. quæ 290.g. epitheta 316.h. 317.a. eam esse ex turbinatorum genere 283.d. Etymum ex Cimbrorum lingua 290.g. faueginis earum icon 300. Floris Synonyma 288.f. Flos vbi 287.d. florem sanguinis loco esse 288.c. pro flore accipitur, & pro veste eo colore imbuta 281.d. Flos vbi positus 302.f. vbi colligatur 302.f. floriæ differentiæ à colore 289.d. fœtidis carnibus capiuntur 301.c. generatio duplex 299.a. genera, & differentiæ 283.d. eam gestare quibus prohibitum. 276.e. Hieroglyphica, 316.f. ignea, & ardens quæ dicta 289.d. inuentio 276.h. 308.f. aduersus eam leges lata 276.e. pro magistratu accipitur 272.f. magnitudinis diuersitas 286.g. in mensis vsus eius 280.h. de ea moralia 315.a. earũ motus 299.a. nigræ vbi, rubræ vbi 283.d. non esse lanam 292.h. eam non omnes vsurpasse 267.268. non omnes eadem loca amant 296.f. operculorum icon 346. operculi consideratio, 293.c. ova earum non conducunt ad generationem 300.g. partium descriptio, & examinatio 292.f. eam petere quid 270.b. pictorum qualis 303.b. eius pretium 267.a. de ea prouerbia 317.a. ad purpuram aliam dijudicanda 317.d. ex putredine oriri. 299.d. quæ regio ijs idonea 296.f. quando eam deponerent Romani. 272.h. quando Cardinalibus concessa 271.h. quando fauificent 300.h. quando magna copia 299.c. qui prius eam gessit 270.g. ea qui vsi 268.f. quibus conueniant 319.c. regum ornamentum 268.h. Romanis erat per omnes vestes 273.a. inter supellectilem sumptuosam enumerata 260.f. teste vsus 320.f. eius tinctura cur mel, & oleum adderetur 303.d. tinctura ratio 302.f.g. cur iterabatur. 303.a. trachelorum qualitas 319.b. ex ea tributum 270.g. turbinatorum nobilissimam esse 267.a. voraces esse 301.b. ea viuacior qui 317.d. vsus, & dignitas apud Romanos 272.f. vsus in cibis 319.b. in medicina 320.e. eam vsurparunt meretrices 278.f. vt capiatur 316.f. eam vt Phœnices capiant 301.d. eam vt amarent. veteres 268.e. vt mare ament 296.f. eius anni, vt cognoscantur 298.h vt facerent Phœnices 302.g. vt coquantur. 319.b. in vrtica reperta 566.b.
Purpuræ albæ quæ Plutarcho 304.g.
Purpuræ Alexandrina quæ 290.e. cur sic dicta 278.g.
Purpura amethestina vnde dicta 290.f.
Purpura coa 296.b.
Purpura cærulea 290.g.
Purpura dialucensis 296.b.
Purpura hermionica 298.g.
Purpura megalensis pretium 267.c.
Purpura melibœa vnde dicta 297.b.e.
Purpura militaris 275.a.
Purpura Oebalia 296.b.
Purpura patria 275.a.
Purpuræ pentadactili Belloni icon 286.
Purpura mulierum 278.f.
Purpura nigra pro qua sumatur 290.f.
Purpuræ pelagię descrip. 284.b. icõ 285.
Purpura præsidialis 275.b.
Purpura probiana vnde dicta 278.g. 290.e.
Purpura sfataria quæ 273.c.
Purpura succubitana 298.e.
Purpura tarentina 298.f. cur vilior Tyria 289.d.
Purpuræ tænienses quæ 297.a.
Purpura tyria quæ 297.c. qualis, & quæ melior 289.d.
Purpuraria officina 313.b.
Purpurarius 313.c.
Purpurare pro nitescere facere 291.c.
Purpurasco 313.d.
Purpuratus. ibid.c.
Purpureus color qualis 309.c. idem cum coccineo 305.a. ex quibus conchylijs colligeretur 281.a. à phœniceo distinguitur 309.c. pro purpurato accipitur 309.d. pro pulcro ibid. à conchyliato differt 303.a.
Purpurificium 313.b.
Purpurina ibid.a.
Purpurissum 314.f.h. quid Plinio 313.b. vt fieret 314.g.
Pyri marini Zoophyti forma, & icon. 587.588.
Pythagoras cur nõ ederet vrticas. 572.f.

Q

ad Quartanas 211.b.
Quintilianus correctus 291.d.
Quisquilium quid 305.d.

R

Racemus marinus vocantur ova sepiæ, & cur 52.b.
Rumices pulmones dicti 577.c.
Regum ornamentum purpura 268.269. eos cur significet cancer marinus per somnum visus 169.d.
Remora Mutiani 554.b.
Rhomborum differentia ratione loci. 188.c.
Romanorum luxus in conchylijs 224.f. qui prius purpura vti 271.b. vt ostreis delectarentur 479.a.
Rondeletij error 2.f. 74.c. 42.g. 177.c. 188.e. 254.g.h.
Rosa vrticæ genus 566.f.
Ad Rubetæ venenum 210.g. 85.b.
Rubiæ color 306.h.
Ad Rubiginem aristarum 173.c.
Ruta polypos reddit immobiles 28.f.

S

Sacerdotes qui purpuram vsurparent 268.g.
Sacramentum dominicę passionis, vt purpura significet 315.d.
Ad Sagittas extrahendas 211.d.
Sagula virgata 277.a.
Saliuare 299.a.
Saliuarius lentor quid Plinio 281.c.
Ex Sandyce pretiosus color purpureus. 306.b. 307.a.

INDEX.

Sandyx Indiæ 290.2.
Sanguinis principium 246. *f. ad eum sistendum* 40. *f. purpureus* 310. *c. vnde dictus* 285 *b.*
Sanitas per testetudinem significata vbi. 169. *c.*
Sapientia per pagurum, & cancrum vbi significata 169. *a.*
Sar piscis & insectum 282. *f.*
Sarranum quid 288. *g.*
Sardiniæ insulæ descriptio 318. *e.*
Sargiaci gregales sunt. 75 *a.*
Satrapæ purpurati cur dicti, & prætextati. 275. *b.*
In Saxis varias reperiri figuras piscium 138. *c.*
Saxifraga coccum proferens 305. *c.*
Ad Scabiem 61. *c.* 135. *b.* 177. *b.* 416. *f.*
Scalæ cochlides quæ 369. *g.*
Scaligeri error 154. *g.*
Scarus piscis vnde dictus 136. *b. lepores marinos capit.* 86. *c.*
Ad Scissuras Veneris, mammarum &c. 384. *g.*
Scolecidata vcstis quæ 305 *d.*
Scolymi muricata cacumina 332. *g.*
Ad Scorpionis ictum 143. *b.* 172. *f.* 210. *e. transuerse incedit* 164. *e. vt domo expellatur.* 173. *b. vt fugentur* 212. *g. vt simul conueniant.* 210. *f.*
Scylla quid Plinio 136. *g.*
Scyllarium 141. *b.*
Scyllaron seu Scyllarion. 213. *a.*
Scyllari, seu cancelli in nerita concha imago 221.
Scythæ cochleas auribus admouent, & cur 387. *e.*
Contra Scytallis ictum 210. *g.*
Secalæ vbi coccum proferat 305 *e.*
Secessus Hieroglyphicum 316. *g.*
Ad Secundinas 416. *f.*
Ad Sedem relapsam reducendam. 386 *f.*
Seditionis popularis studiosi Hieroglyphicum 106. *g.*
Ne Segetes lædantur 212. *g.*
Seipsum non curantis Hieroglyphicum. 215. *a.* 249 *a.*
Senatus purpureus dictus 272. *b.*
Sepaceus 56. *g.*
Sepedones quià 56. *g.*
Septæ æquinoctiales 44. *g. hætas* 48. *h. amoris illecebris capitur* 51. *c. attramentum habet præ cæteris mollibus copiosissimum, & cur* 47. *a. pro attramento scriptorio accipitur* 45. *a. eius ars in piscando* 56. *c. astus in effundendo attramentum* 54. *e. attramenti vsus ad scribendum* 73. *a. vt homines nigros faciat* 63. *a. bima, tum vix excedunt.* 48. *h. caro eius qualis* 58. *b. c. coitus.* 52. *e. cur & quando attramentum emittat* 55. *a. cur fugitiuam vocarit Nicander* 55. *e. cur crura ei breuia* 46. *g. cur Loligini præferat author.* 45. *f. cur plus attramenti, quàm polypi habeãt.* 10. *f. cur binas habeat premuscidas* 49. *g. ab ea denominata* 56. *g. eius descriptio* 46. *f. epitheta.* 58. *h. Etymum ridiculum.* 45. *c. fœminæ ictto mare fugiunt* 54. *d. fœtus eius, vt ex ouis exeant.* 54. *e eius fistula vbi* 46. *g. Hieroglyphica* 57. *b. c. hominem significat qui expectationem aliorum de se fallit* 57. *b. magis Lolipini quàm polypo similem esse* 46. *g. mares fœminæ opem ferunt, & quando* 54. *d. mas vt à fœmina differat* 52 *e. cum melanuro pisce cur confundatur* 57. *c. de ea moralia* 56. *h. mores ingenium* 54. *d. oculi pro vniombus venduntur* 63. *b. ore non coeunt* 52. *e ossis, aut testæ duplex substantia, & eius facultas* 61. *c. ouatius qualia* 52. *g. eorum forma* 42. *b. eorum exacta descriptio* 54. *b. icon* 52. *h. oua, vt fœcunda reddantur* 53. *c. ouis diligenter incubat.* 54. *b. cur racemus marinus, aut vua marino dicta* 52. *b.* 591 *d. cur racematim cohæreunt* 54 *f. partus per fistulam* 52. *f. pedes quot, & quales* 3. *c.* 46. *g. eius pedes quos vocet Plinius* 46. *f. ijs pisces capiuntur.* 62. *h. de ea prouerbia.* 58 *g. promuscides eius quales* 37. *f. earum vsus* 55. *b. quæ loco amet* 48. *f. quando ederetur* 59. *a. eius qui similes* 56. *b.* 57. *a. quomodo pariat* 53. *c. quo loco* 53. *b. quo tempore* 52. *b. speculo capiuntur.* 51. *d. Synonyma* 45. *c. ex eius tecta remedia* 61. *b. vbi abundet, & vbi maiores* 48 *f eius venenum* 63. *b. victus* 48. *g. vsus incibis* 59 *a. in medicina* 60. *b. in variis* 62. *b. vt capiatur* 51. *a. vt contra tempestates sese stabiliat* 56. *f. vt elixetur* 59. *d. vt nunc Romæ coqui præparent.* 60 *t. vt Græcè & Latinè scribi debeat.* 45. *c. vt polypo similis* 46. *f. vt præparetur* 59. *b. vt sapidior fiat* 60, *f.*
Sepiæ Saluiani supinæ icon. 49. *pronæ.* 50.
Sepia mons 44. 45.
Sepie mulier 45. *a*
Sepias oppidum vnde dictum 45. *a*
Sepia promontorium 44. *b.*
Sepiola 56. *g. caro eius qualis* 63. *d. nominis ratio* 64. *e*
Sepiole Rondel. historia & icon. 63. *d*
Sepinum quæ vrbs Ptolomæo 45. *a*
Sepium quid 3. *b.* 47. *d quid Volaterranus ineptè vocarit.* 48. *e. cur polypus eo careat* 10. *e. eius descriptio.* 48. *e. vt à gladiolo differat* 47. *d. vsus eius apud aurifabros* 63. *a*
Sepius vrbs 45. *a*
Sepiussa insula. 45. *a. vnde dicta* 56. *g.*
Sepulchra quæ conchylia dicta 229. *d.*
De Serpente, & cancro Apologus 170. *e. d cancris qui sibi metuant* 218. *f.*
Ad Serpentium ictus. 172 *f.* 210. *e. morsus* 135. *b.*
Serpentes saxei vbi, & eorum generatio 243. *f.*
Sexus in vtero grauidæ, vt cognoscatur 387. *d.*
Sigilla conchis inclusa 251. *a.*
Simia cxr transuersè incedat 163. *d Limaces metuit* 379. *a. purpurata dequo dicatur* 317. *b.*
Simulatoris Hieroglyphicum polypus. 31. *d.*
Sipia 45. *d.*
Sipuntum vrbs 45. *a.*
Sipus vrbs 43. *a.*
Sisira quid 171. *b.*
Sisyrna quid. ibid.
Smaragdus aceto dissoluitur 434. *e*
Solis cursus per cancrum significatus. 169. *d. eius & lunæ natura.* 486. *f. quando loco vix moueri videatur.* 31. *b. c.*
Solstitij hyemalis typus 31 *b.*
Solenes, an vnualues, an biualues. 231. *c. testarum cineris vsus* 529. *d. eius varia significata* 527 *e. genus quoddam in lapidibus durissimis.* 242. *b. Synonyma* 527. *b. vnde dicatur* 527. *a. vsus in cibis* 529. *c.*
Solenmas Bellonij 527. *d. eius descriptio & icon* 528. *e.*
Solenum aliarum icones 528. 529.
Soleneſtæ qui 529. *c.*
Sophistæ Hieroglyphicum 169. *f.*
Spadiceus color à phœniceo differt 309. *e*
Spatagi echini forma, & icon 406. 407. 408.
Spondylus quid in ostreis 483. *c* 485. *a.*
Spondylum non esse conchum rhomboidẽ. 459. *c soxis adnoscuntur.* 493. *a.*
Spondylorum authoris icones 494. 495. 496.
Spondyli Rondeletij icon 492. 493.
De Spongijs opiniores 564. *e. quid maris Adriatici accolis* 582. *e.*
Ad Sputum educendum 383. *c.*
Squatina aspera cute tegitur 4. *b.* 155. *b. colores mutat* 56. *f.*
Squillæ æquinoctiales 136. *c. an chelas habeat.* 138. *f. antiphatia.* 140. *e. cur multos habeat pedes* 138. *e. cur Venerem excitet* 143. *a. in delicijs fuisse.* 142. *e. denominata* 141. *a. descriptio ingeuere* 138. *g. b. differentiæ* 138. *g. epitheta* 141. *c. genera quot.* 238. *g. mas vt à fœmina differat* 140. *g. de ea prouerbium* 141 *c. quæ loca amet.* 138. *c. quæ cornua habeat, & quæ non* 138. *g. quale ouum pariat.* 142. *b. earum qui auidissimi fuerint* 142. *e. f. quibus victitent.* 139 *d. quibus auxilietur* 142. *g. Squilis quid proprium.* 138. *f. Synonyma* 136. *g. temperamentum* 142. *g. tamquam pretiosissimus piscis à quibus rominetur* 141. *d. vbi hoc nomine campano vocetur.* 136. *f. vbi magnæ, & vbi minutæ* 139. *d. vbi maximas chelas habeant* 138. *g.*

Vſus in cibis 141.d. *vſus in medicina & alijs* 143.a. *vt à cancris, & reliquis cruſtaceis differant.* 138.e *vt capiantur.* 140.e. *vt à gammaro differat* 138.h. *vt coeant* 140.h. *vt coquantur* 142.g.

Squilla cælata Rondel. 147.a. 144.b.

Squillæ crangonis hiſtoria. 148.f. *vt à gibba differat.* 147.a. *vide crango.*

Squilla fluuiatilis 127.c.

Squillæ fluuiatilis Bellonij deſcriptio. 154.b.

Squillæ gibbæ caro ſemper laudata 153.c. *cur. ſic dicta* 150.g. *deſcriptio* 151.a. *vſque d. genera quot Scaligero* 151.a. *generis nomine intelligitur* 136.e. *naturæ, & mores* 153.a. *partus Synonyma.* 150.g. *vbi abundet.* 153.a. *vſus in cibo* 153.c.d. *vt lupum piſcem occidat.* 153.b.

Squillæ gibbæ authoris icon. 158.

Squillæ gibbæ Rondel. icon. 151.

Squillæ gibbæ Zographi forma 151.c. *icon.* 152.

Squillæ Indicæ, vt iunicū differāt. 138.h.

Squillæ mantis coitus, partus, vſus. 157.d. *cur ſic dicta* 156. *deſcriptio* 156.b. *ex Bellonio, & Rondeletio.* 157.b. *icon.* 158. *Synonyma* 156.f.

Squillæ mantis Rondel. hiſtoria 156.e.

Squilla minima, quæ Scaligero. 154.b. *eius icon.* 221.

Squillæ latæ æquinoca. 143.d. *coitus, partus* 146.b. *deſcriptio ex Rondel.* 145.d. *Etymum* 144.c. *quæ loca amet.* 146.g. *Synon.* 144.e. *vſus in cibis* 146.b.

Squillæ latæ authoris icon. 145.

Squillæ latæ maioris deſcriptio ex Bellonio 144.b.

Squilla latæ Rondel. icon 146.

Squilla parua 213.a. *eius genera.* 154.b. *quæ Ciceroni, & eius ſolertia* 214.g. *Synonyma* 154.c. *vbi degat, & capiatur* 155.c. *vſus in cibo, medicina, & alijs* 155.d.

Squillæ paruæ Rond. icon 155.

Squillæ paruæ Zographo Venetijs miſſæ icon 155.

Squilla quæ herba Hetruſcis 305.b.

Stellæ martiuæ oſtreas exedunt 487.a.

Sternion quid Tralliano 163.a.

Strabelus 254.e. 348.g.

Ad Strangulationem veteri 348.e.

Ad Stranguriam 177.a. 172.g.

Strobilus 254.e.

Strombi qui 226.f. 348.g. *quid in genere ſumptus* 253.c. *pro teſta exteriori, & pro toto animali ſumitur.* 255.d. *differunt à cochleis marinis.* 253.c. *vnde dicantur* 253.d.

Strombi terreſtres 373.b.

Ad Strumas 61.d. 85.a. 212.c. 321.a. 415.c.

Suidæ lapſus. 293.c.

Sues limaces edunt 379.a. *Mytulorum iure pingueſcunt* 516.b.

Ad Suſpiria 384.f.

Siloſon vt rex Sami factus 269.c.

T

Talpa vt meatum ſuum relinquat. 135.c.

Tapetes purpurei 279.b.

Tarditatis ſymbolum 379.d.

Taurus inſecti genus Gazæ. 98.f.

Ad Tela extrahenda 61.b.

Tellinæ an à mitalis differāt. 511.b. *cum mytulis confunduntur.* 517.d. *earum caro mollior quàm reliquorum conchyliorum.* 520.b. *cur lauentur.* 520.b. *deſcriptiones earumque icones.* 519. 520. *fluuiatiles quæ* 518.f. *fluuiatiles ventriculo noxiæ.* 521.a. *earum genera quæ* 518.f. *eis ad quid vtantur pueri* 521.c. *regiæ quæ* 518.f. *Synonyma* 517.c. *de ijs variæ opiniones vnde dicta* 517.d. *vſus in cibis* 520.g.

Tempeſtatis ſigna 79.e. 247.c. 413.b.

Templa deorum purpureis veſtibus ornata. 268.f.

Ad Teneſmum 489.c. 536.b.

Ad Tertianas 212.e.

Teſtæ conchyliorum, vt vrantur 253.a. *cur inſummis alpium iugis.* 240.e. *cur in mari rotundæ fiant.* 234.g.

Teſtacea an oculos habeant. 234.b. & *inde Caro eorum qualis* 234.c. *carnis nomina* 235.c. *eam Luna decreſcente minui, augeri creſcente* 224.a. & *inde. cur os infra, ſupra verò excrementorum foramen habeant.* 256.b. *cur teſtam non mutent.* 97.a. *cur cruſtaceis ea præferat author.* 91.d. *cur poſtremo loco de ijs agatur* 223.d. *cur in ſtagnis marinis gignantur* 245.c. *cur plantis viuaciora.* 245.b. *cur aluum cieant, & quæ & quæ non.* 252.e. *cur in montibus reperiantur philoſophica ratio.* 240.b. *cur quandoq; viua, quandoque verò eorum teſtæ tantum naſcantur* 241.b. *cur omnia caput habeant infra* 233.c. *cur in montibus reperiantur.* 239.d. *cur pauciores habeant, partes* 233.b. *cur teſtam habeant, & cur eam non mutent.* 234.f. *eorum differentiæ* 230.f. 231.d. 233.d. *eorum diuiſio* 254.b. *cur alia ſtriatæ, alia ſtryas caueant* 234.g. *epitheta* 249.c. *fructibus comparantur* 224.e. *generantur duobus modis* 245.e. *generatio eorum quibus comparetur.* 245.b. *genitalem partem non habent* 246.b. *grauida dicuntur, & tamen non coeunt.* 244.b. *ab eis Hieroglyphica.* 249.a. *non coeunt.* 244.b. *eorum oua generationi inepta.* 247.a. *eorum mira varietas* 230.e. *partium internarum deſcriptio.* 233.a.b. & *inde earum differentia* 232.g. *earundem forma, & vſus* 235.a. & *inde, quæ corum carnem habeant.* 256.e. *quæ aluum & vrinam facilius moueant.* 252.g. *quæ lateant* 247.c. *quæ papauer habeant.* 232.b. *quæ carne veſcantur* 236.b. *quæ ſedem mutent, & quæ non* 233.d. *quando pinguiora.* 97.b. *quando meliora.* 252.f. *quando bene, aut maleſeſe habeant* 247.b. *quando oua vocata habeant, & quæ, & quæ non* 247.a. *qualia animalia,* 2.e. *eorum quartum genus* 231.a. *quibus imbres conducant.* 235.b. *quibus ſenſibus careant, & quibus non* 244.e. *ſponte oriuntur* 246.b. *ſenſibus exterioribus non carere.* 244.e. *eorum temperies.* 247.b. *teſtis tegi quid ſignificet* 249.b. *cum tonitru quandam antipathiam habent.* 247.d. *vbi naſcantur* 237.a. *vbi coeant.* 245.a. *vſus in cibis.* 252.e. *vt cruſtaceis, & mollibus ſimilia* 3.d. *vt inter ſe differant* 232.e. *vt augeantur* 249.b. *vt mare ament* 237.a. *vt loco differant* 233.c. *vt ſe tueantur ab ambiente periculo* 231.d. *vt cruſtaceis, & mollibus ſimilia* 235.b.

Teſticuli conchis incluſi 251.a. *ad eorum decidentiam* 386.f.

Teſtudines cortice tegantur 581.d. 255.b. *cur teſtam non mutent* 97.a. *vbi ſanitatem ſignificent* 169.a.

Teſtudines dicta conchylia 255.b.

Teſtudinei piſces, qui 229.c.

Teſtum quid Colum. vocet in ſepijs 47.d.

Tethe quæ Nicandro 581.b.

Tethus quid 581.d.

Tethea quid 545.c.

Tethyra excrementum nullum habent. 582.b. *genus, differentia, deſcriptio.* 582.b. 583.a. & *inde. eorum icones.* 583. 584. 585. *eorum locus, & generatio* 586.e. *motus ex extremo prouenit* 586.f. *eorum natura* 586.f. *optima vbi* 586.e. *quartum teſtatorum genus* 231.a. *quibus conueniant* 586.b. *eorum vſus in cibis* 586.g. *in medicina* 586.b. *vnde dicta* 581.c. *vt alant* 586.g.

Tethya rubra cibo idonea 586.b.

Teuthide egere qui dicantur 76.g.

Teuthis ciuitas Arcadiæ 64.f.

Teuthis libi nomen 77.c. *placentæ genus* 64.f.

Thetidis, & Pelei fabula 58.c.

Thoracis vitia 62.g.

Thrialmus herba quæ 305.b.

Thunni gregales ſunt 75.a. *qui apud veteres in pretio* 475.b.

Ad Tineas 143.b,

Tinctura Cyzicenica quæ denotet 318.g.

Tinctura ſardonica de quo dicatur 317.d

Tinctura ex vermiculo quid in ſacris literis 305.b.

INDEX.

Titus Imp. leporis marini veneno extinctus. 85.e.
Toga palmata quæ 274.f.
Toga picta quæ. 268.h. 274.f.
Toga pratexta quæ. 273.c.
Toga regia quæ. 268.b.
Tolleno machina qualis. 369.a.
Tormenti genus cochlea dictum. 369.b.
Ad Tormina. 40. f. 586.h.
Trabearum genera. 274.g. *vestis regia* est. 271.c.
Trebeati qui 271.c.
Tribuli herbæ cur sic dictæ. 331.a.
Trichia morbus qui 212.f.
Trichilla quid 400.e.
Tridacna quæ 445.b. ab authoræ positæ descriptio 445. icon. 446. 447.
Tripsichros. 12.f.
Trisilla Vas quale 400.c.
Tritones argentei. 321.c. cum buccinis in fastigio Saturni 321.c.
Trochalus quid. 369.d.
Trochorum icones, & historia 362.363. Nilotici icon. 352.
Tubarones pisces natantibus, vbi infesti 427.a.
Tubera vnde dicta. 582.c. carnem nulla parte detectam habetur. 232.f.
Tubulorum in quibus vermes delitescunt, icones. 561. 562.
Tunicati claui vnde dicta 273.c.
Tunica palmata quæ .274.f.
Turbo quid authori 254. e. 348.g. vt à cochleis differant 253.c.
Turbinis anguloſi descriptio, & icō. 353.
Turbinum auritorum authoris descriptio 349. d. icones 350. 351.
Turbinum lævum descriptio. 358.g. icones 359.
Turbinis magni descriptio, 348. h. icon. 349.
Turbinis muricati descriptio, & icon. 355. 356. 357.
Turbinis pentadactili & tessorodactili descriptio, & icones 357. 358.
Turbinum inter spongias viuentium historia 358.h. icones 359. 360. 361. 362.
Turbinum tuberosorum historia, & icones 353. 354. 355.
Turbo lusorius 254.e.
Turbinata qualia 230.a. 253.c. carnem testis habent inclusam 232.e. eorum excrementa cur meatu ori vicino emittantur. 4.c. eorum historia in genere. 353. c. & inde differentia 233.c. descriptio. 232.g genera quot. 254.f. omnia non habent volutam, seu turbinem. 255.c. partium earum internarum vsus, & historia 256. e. f. quid amari habent 256. h. quid eis proprium 256.g. qui peculiare. 254.g. quomodo coeant 256. h. quomodo crescant. 256.g. eorum Synonyma. 253. c. vt moueantur 256. h. cur bivalvibus assimilentur 231. d. operculi vsus 342. e. vt cum mollibus, & crustatis conueniant 255. c. vt à bivalvibus, & vnivalvibus differant 231. d. 255. d.
Ad Tussim 329. c. 383.c.
Tiberius vt ostreis delectaretur 479. a.
Tympania, quæ margaritæ dicantur. 422.g.
Tympanum, sive tympanium quid. 422.f.
Tyranni in cives Hieroglyphicum 106. g. eius natura 413.d.
Tyrannidis typus 30.f.
Tyrij cur diuites facti 268 f.
Tyriam, & hyssus quid. 290.f.
Tyrium quid. 288.g.

V

Vasa Calaina quæ 311.a.
Vela Carbasina 306 f.
Velis purpureis qui vsus 271.d.
Ad venena 171. h. 210. c. 320.e.
Venenum Tyrium quid 288.h.
Veneti patritij quibus vestibus vtantur. 276. h. qui & quando purpurati incedant 276.h.
Venti præsagium 34.g.
Ad Venerem ciendam 40 g. 143.a. 156. e. 251. h. 577. a. testudinem calcens picta. 248.h.
Venustatis simbolum 435.a.
Ver cur purpureum dictum. 280 f.
Vermis. 370.f. ex eo quæ generentur. 246. h. Vt augeantur. 246.g.
Vermium in tabulis delitescentium icon. 562.
Versus retrogradi cancri dicti 160.c.
Vertibula carnem nulla parte detectam habent 232. f. eorum forma 582.f. cum vrticis confundantur. 582. f. olfactu carent. 244.g.
Verticillum. 582. f.
Vestis purpurea centum, & viginti talentis vendita 277.d. dijs oblatæ. 268. f. vtrum olim ex lana, aut serico. 279. A. B.
Vestis virgata. 277 a.
Vestes viriles à colore dictæ quæ 277.b.
Vestimentum Tarentinum 298 f.
Victoria vti nescius per polypum, & congrum notatus 30.e.
Viduarum cupediæ. 530.e.
Ad Vini tædium inducendum 592.c.
Violæ nigræ, vt Virgilio dicantur 122 f.
Viperæ capitis mira facultas 320. h. ad morsum eius 210. f. eius ova qualia. 2.g.
Virga dicta vbi purpurea. 283.b.
Visas quid 99. d. c.
Vitam hominum tinctura notari 319. a.
Vituli marini corio, & pilo tegantur. 4. h. 255 b.
Ad Vlcera cacoethe. 295.c. capitis 333. 333 c. maligna 253.a. 320.g. pudendorum 134. h. sordida 415.e. 517. b. veteri & intestinorum 558.b.
Vlysses cur sapiens existimatus 32.e.
Ad Vmbilicos infantum eminentes 384. f. 387.b.
Vmbilicus Gazæ quid 370. g. quid Ciceroni 370.b.
Vmbilici marini qui 553.b. eorum historia, & icones 398.e.
Vmbilicus lapis qui. 370.e.
Vmbo concha vocatus 228.f.
Vnguis quid, & cur sic dictus 347.a.b.
Vnguis, sive dactylus Bellonij qui 453.b.
Vnguis odoratus, vel aromaticus 295.c.
Vngula aromatica 346.c.
Vnionum color cur mutetur. 423.c. & qui verus ibid. cortices 439. d. exaluminati qui dicantur 437.b. eorum materia 433. d. ostreorum ossa non esse. 422. b. plures quàm vnus in vna concha 421.d. quindecim icones 423. eo signare quid 437.a. Synonyma. 421.a. venditi ab imperatore 498 f. vnde dictus 421. d. vt poliantur. 439.c.
Vniones manufacti formatique 440.e.
Vnio cepæ genus 421.a.
Vninalve quid. 230 g. vt à turbinatis differat 233 a de ijs digressio 230.b.
Vocæ gregales sunt 75.a.
Voluta quid 287.b.
Ad Vomicam 416 g.
Ad Vomicam stomachi 477.b.
Vrinam cientia. 60. h. 61. a. 135. a. ad eius difficultatem. 409. c. 211. d. ad eius profluuium 134. c. eam mouentia 60. h. ad eius retentionem 134.e. Stillicidia 416.e.
Vrsa cælestis duplex 143.d.
Vrsa cur sic dicta 144.f. eius historia. 143. d.
Vrsa minor sic dicta 144. h. de ea opiniones 144 e.
Vrsæ cur polades dictæ 525.c.
Vrsa Aristot. quæ secundum Scaligerum 139.a.
Vrsa locustæ genus est 101. c. eius genera 144.h.
Vrsæ minoris historia. 147. a. descriptio. ibid.c.
Vrsi æquinoca 143. d. cur transversè incedat 163.d.
Vrticæ æquinoca 564 f. an inter testacea numerarit Aristoteles 564.g. an Zoophyton. 563. d. caro earum quando melior 572. e. cur excrementa per superiora emittat 565. d. ab ijs cur Pythagoras abstineret 572.f. descriptio 565.c. d. differentiæ 565.c. de esu earum prouerbium 571.d. Etymum. 564. h. eam ab ira auferre quid 571. d. ortus 571. b. ex ijs garum 133. a. mollibus annumerata. 2. b. cur ex ijs non sit. 2. b. de ijs prouerbium 571. d.

quæ

INDEX.

quæ loca ament. 570. h. quando colorem mutent 571. b. quando meliores 572. g. quibus viuant 571. a. b. pungunt more vrticæ herbæ 571. c. Synonyma 564. h. variarum icones 567. 568. 569. 570. vbi eis situm os 572. f. vsus in medicina 573. a. vt colligatur 571. c. vt pisciculos venetur 571. b. vt nutriatur 236. g. Zoophyton esse 564. c.
Vrtica animal purpureo filo. 308. c.
Vrtica parua vbi in delicijs. 572. g. à Rondelet. obseruatæ descriptio. 566. c.
Vrticæ quintæ, & sextæ Rondeletij icones 574.
Vrticæ solutæ historia 573. b. c. descriptio. 573. d. natura 577. a. ab ea præsagia. 577. b. pruritum in pudendis tactu mouet. 577. d. Synonyma. 573. c.
Vrtica herba vnde dicta. 564. f.
Vua algæ genus 592. c.
Vuæ marinæ historia & icon 591. facultas 591. d. 592. c.
Vuæ purpureæ cur sic dictæ. 312. f.
Ad Vuas 490. b.
Vua marina Plinij 52. b.
Ad Vulnera glutinanda. 320. c. 517. a.
Ad Vulnera iumentorum 489. d.
Vulpes pedib. ab Astaco detenta capitur 122. b. de ea, & cancro Apologus 176. f.
Vuichoni qui Massilienſibus 582. c.

X

Xylon 541. a.

Z

de Zoophytis cur in hoc opere agat author 1. d. vbi nascantur 563. d. quæ 563. c. de ijs variæ opiniones. 563. d.
Zygena horrenda. 119. d.

Græca.

Ἀβρότων. 371. d.
Ἀβρύλοι. 405. c.
Ἀγραδες. 371. c.
Ἀερσπος 371. c.
Αἰγιλοῦρος 99. b.
Ἀκαλεφη, eiusque significata 564. f.
Ἀκρις 98. f. non est locusta marina. 99. c.
Ἀκροπορφύρος 309. a.
Ἀλαβῶδες 160. g.
Ἀλαχη 160. g.
Ἀλιπόρφυρα 277. c.
Ἀλλικα 278. e.
Ἀλοσούριον 588. g.
Ἀλουργὶς 277. b. c. 289. d.
Ἀμαξας 143. d.
Ἀμαργορος 434. g.
Ἀμβρυλοι 405. c. d.
Ἀμόργεα qui color 307. a.
Ἀμοργὶς 307. a.
Ἀναρις 364. c.
Ἀναρίτις 364. c.
Ἀνθιναι 289. b.
Ἀνοσεος pro polypo accipitur 3. a. eius epitheton est 36. h.
Ἀνταλι 282. h.
Ἀπορφύρος 309. a.
Ἀποσφαγμα 47. c.
Ἀρκτου varia significata 143. d.
Ἀσβόλη 160. g.
Ἀσακὸς auris pars caua 109. a.
Ἀσρίδια 479. c.
Ἀστροι echini qui 405. d.
Αὐλος quid Aristo. 4. g. 74. g. 527. b.
Ἀχραδαμυλλος 371. c.

B.

Βάλανος quid 521. d.
Βαμβαδόνες 79. b.
Βατάνια quæ Hesychio 39. c.
Βεβραδόνες 79. b.
Βευδεον 278. e.
Βεῦθος ibidem.
Βλάκα quem Græci vocent 578. h.
Βλακωδες quid 578. h.
Βλάττον, & βλάττον βυζαντιον 346. b.
Βλάττος, & Βλαττιον 294. c.
Βλάττος βυζαντιος. ibidem.
Βολίταινα 42. h. 43. a.
Βολβίτια quæ secundum Galenum. 43. a.
Βολβιτίνη 43. a.
Βρογχονη quid 405. c.
Βρυσσος echini genus 405. c.
Βρυτίνη 405. c.
Βύσσος vnde dictus 540. h.

Δ

Δάκτυλος quid 527. b.
Δελιδανι 42. g.
Δευσοπωτρις 313. b.
Διαβορφύρος 309. a.
Διερὸν πῦρ 288. h.
Δίτυρα quæ 230. h.
Δόναξ quid 627. b.
Δρομιον 197. b.

E.

Εθνεα ὀστρακόδερμα 226. e.
Εκληροδερμα 226. c.
Ελέδανος 42. f.
Ελεφας poculi genus 118. a.
Ελικοειδῆ 253. c.
Ελιξ quid 11. a. 287. a.
Εμβρυονιον 278. e.
Εμπορφυρος 329. a.
Ευχλωρος 154. f.
Ἐξοστρακισμὸς qui ludus 251. b.
Ἐπιβάθρα 369. a.
Ἐπιπορφυρίζω 313. a.
Ἐπιπορφύρος 309. b.
Ἐποστρακίζειν 251. c.
Ἐποστρακισμὸς 251. c.
Εὐῶδες quid Dioſc. 347. b.
Ἑφαπτὶς 278. e.
Ἐχῖνος eiusque etymum, & tota historia 400. h. & inde.

Z.

Ζαγορα 44. h.
Ζωστῆρ quid 563. c.

H.

Ἡδυπορφυρα 286. h.

Θ.

Θαλάμη τοῦ χλαποδίου 257. b. 263. d.
Θηρίον 159. c.
Θόλος quid Græcis 10. f.
Θόλον quid in mollibus Aristoteles vocet 5. b.
Θουραῖον siue Θουράν 579. d.
Θουριον quid 588. f.

I.

Ἰονια 287. c. 325. a.
Ἰοζωνος 311. a.
Ἱππεις cancri cur sic dicti, & eorum historia 197. a. & inde.
Ἰχθὺς ἱερός 257. c.
Ἰωνὰ 311. a.

K

Κάβειρος 160. g.
Καβουρος 109. c.
Καγκελιώτη 215. c.
Καλλη vestis 277. c.
Καλχαῖνεν quid. 289. a. 313. g. 332. c.
Κάλυξ 289. a. 332. e.
Καλγη quid 332. c. 289. a. 312. g.
Καμμαρις quid Galeno 127. c.
Καμμορος 109. c.
Καμμορον quid 127. a.
Κανθυς vestis 277. b.
Καραβίον 106. e.
Καράβις 98. f. quid Tralliano 99. b.
Κάραβος vnde dictus 99. b.
Καράβος Insectum cur sic dictum. 98. f.
Καραβώδης 106. e.
Καραβοειδὴς, ibidem quid Aristoteli. 138. e.
Καρίδες Insula quæ 136. f. oppidum quale ibid.
Καριδαριον 141. a.
Καριδιον 136. f. 141. a. 213. a. differt à Scyllaro 154. c.
Καριδωῦ quid 141. a.

INDEX.

Καρὶς vnde dicta 136. h. Etymum 93.c.
Καρίδες abscessus quales 136.f.
Καρκινάδης 167.b.
Καρκινὰς 215.d.
Καρκῖνος quid Græcis 92.g.
Καρκίνου æquiuoca 159.b.
Καρκῖνος θαλάσσιος 173.d.
Καρκῖνος μίκρος 213.a.
Καρκῖνος ποτάμιος 206.g.
Καρκινῶσθαι. 167.a.
Καρκινώδης 167.b.
Καρκίνωμα quid 159.b. vnde dictum 167. a.
Καρπασον 306.f.
Κάρχα 160.g.
Καταφυσᾶν quid Arist. 53.d.
Καυσια 277.d.
Κα'χλαξ 370.c.
Κεγχρίνης Serpens qui 117.h.
Κημός quid 302.c.
Κηραφὶ 99.c.
Κηράζειν quid 99.a.
Κηρόκιον 323.a.
Κήρυκος etymum 323.a.
Κηρὶς 370.f.
Κήρυξ, & eius varia signific. 321. c.
Κήυξ auis 322.c.
Κιγκλίδα 215.c.
Κίναιδος quid Indis 421.b.
Κίσσια quæ 287.c.
Κίρρος qui color 3.b.
Κνίδη, eiusque significata 564.f.
Κνδυλιον 229.d.
Κογχαλίζειν. 247.d.
Κογχάριον 229.a.
Κογχία. 229.a.
Κογχειδῆ 226.c.
Κόγχοι 226.f. 370. h.
Κογχύλιον 229.a.b.
Κόγχυς 229.a.
Κογχυλαγωγες 248.c.
Κογχύλη 229.a. 345.d.
Κογχυλιας λιθος 247.d.
Κογχυλιευτης 247.d.
Κόκκες βαφικὴ 305.a.
Κοκλακες 369.d.
Κολίκαια 506.c.
Κολοβοπιδαι cur polypi dicantur. 19.d.
Κολοσσολωος color 311.c.
Κολυβδαινα 93.c.
Κολυσοδερπτος 371.d.
Κολχαδες 369.d.
Κολχακες. ibidem.
Κορυκοι quæ conchæ 473.f.
Κουρὶς 136.g. 137.d.
Κόχλαξ. 370.c.
Κοχλίας 370.f.g.
Κόχλος quid 332.c. 370.g.
Κράγγη Aristot. quæ secundum Scaligerum 139.a.
Κραγων 148.c.
Κρείος 331.c. quæ concha 433.f.
Κρόκη 293.a.
Κροκοδισμος 293.a.
Κροκύλεγμος. ibidem.
Κρόκος quid Galeno 292. h.
Κτεις quid, & eius historia 497.a. & inde.
Κτένια 498.f.
Κτηδόνες 497.d.
Κυανὸς de quibus coloribus dicatur. 122.f.
Κομμοφορτις 226.c.
Κωρὶς 136.g.
Κώρυξ 331.c.

Λ

Λαγωὸς θαλάσσιος 79.b.
Λεβηρὶς 226.c.
Λεῖμμα 371. d.
Λεντὰς quid, & eius historia 545. a. & inde.
Λέων pro elephantiasi 118.a. Saltationis species ibid.
Λιθορῖνα 226.c.
Λίγνος quid 317.d.
Λιχαδες 226.c.
Λιθος ἐρυθραῖος 421.b.
Λιμνοσρεα quæ Arist. 480.g.

M.

Μαῖαι etymum & histor. tota. 177.c.
Μαλακια quæ Græcis 2.f. h.
Μαλακοδερμα non dici mollia. 2. f.
Μαλακόσρακα 92. c. cur sic dicta 92.f.
Μαργαρίτη 421.a.
Μαργαριτεὺς 434.g.
Μαργαριτίμπυρες 434.g.
Μαργαριτις λίθος 421.a.
Μαργαρος 421.a.
Μαργαρος Ινδος ibidem.
Μασλης quid 141.c.
Μέλαν quid in mollib. vocet Ar. 5.b.
Μελιναριδες 154.f.
Μελιχερᾶν 299.a.
Μηλίνη quid 11.b.
Μήκων quid Arist. 5.c. quæ animalia id habeant 235.a.b.
Μητρίδια 565. a.b.
Μοιοθυρα 230.h.
Μελίρικοι θαλάσσιοι 553.b.
Μυα quid Arist. 517. d. 508.h.
Μυακα quid Diosc. 517.d.
Μύακες quæ Diosc. 508.h.
Μύιδιον 509.a.
Μύδιον 509.a.
Μυκτὴρ quid Arist. 4.g.
Μῦς tria significat Hermolao 508.h.
Μῦς σκυλλωδὴς quid Athen. 511.a.
Μυσίλη 509.d.
Μωσίκητος 508.c.
Μυσρισπῶλαι 509.d.
Μῦσρον. 509.d
Μῦτης quid 47. b. quid in mollibus, & eius vsus. 5.a.

N

Ναυτὶς 257.b.
Ναυτικὸς 257.b.
Ναυτίλος & varia significata 257.b.
Νείριτης 364.g.
Νηρίτη, eiusque historia 363.d.
Νήριτον quid 364.f.
Νηρὶς 364.f
Νῆσος vestis 277.b.

Σ

Σιφίδριον 371.c.
Σιφύδριον quid. 517.d. 518.c.
Συσὶς vestis quæ 277.b.

O

Οζαινα 42.g.h.
Οζολὶς 42.h. etymum ibidem.
Ολοθουριον. 579.d.
Ολος 47.c.
Ονίσκους quæ animalia Græci vocent. 8. g.
Opos pro polypo 9.a.
Ονυξ quid 527.b.
Οσμυαι 42.g.
Οσμίλη 42.g.
Οσμωλίδια 42.g.
Οσμιναι 43.a.
Οσμύλος, vt scribi debeat 42.g.
Οσλίγγα quid in mollib. 4.h. 66.a.
Οσρακα 226.c.
Οσρακον quid in sepijs vocauerit Athenæus 47.d.
Οσράκηρα 226.c.
Οσρακίνδα 248.c. ludus qui 251.c.
Οσρακισμὸς qui ludus 251.b.
Οσρακόδερμα cur sic dicta 92. f. 225.a.
Οσρακόδερμοι ἰχθύες 226.c.
Οσρακόρινα 226.c.
Οσρακωδη. ibidem.
Οσρεα quæ Arist. 225. b.
Οσρεα 225.c.
Οσρεωδη 226.f.
Οσριδια 479.c.
Οτερον 47.c.
Ους Αφροδίτης 550.g.

INDEX.

Π

Παγούρια 186. g
Παγοῦρος 186.
Παραλόργες 277. a
Παραλουργία 277. c
Παρύφη 277. a
Πάρυφος ibidem.
Παργυρος 186.h
Πειρῶ quid Numenio 588.f.
Πελωριον, siue Πελορον, quid 475.a.
Πεμμα quid 64.f.
Περιβόλαια 277. b.
Περιήγλος 277. b.
Περιχόλιον 369. a.
Περινισσα 277. b
Περίνησσα. ibidem.
Περιπορφύρος 309. b.
πετραῖος polypi epitheton 36.h
πετροφυὴς polypi epitheton. ibid.
πήλος quid 458. h. 475. b.
πηχυαλὲς 277. a.
πιλὸς 371. c.
πίννα siue πίννη quid 530. f.
πινοφυλαξ 213. a.
πινοφύλης 213. a
πῖνος quid 530. f.
πλευμονες 577. d
πλινθὶς quid 440. g.
πλοχμός 11. a.
πνευμονες qui Hesychio 577. c.
πολιπόδια 28. f.
πολυπους 8. h.
πόλυπος 8. h.
πουλυπὸδις 9. a.
πολυποδώδις 28. g.
πολυποδιη 28. g.
πολύχροος polypi epitheton 36. h.
ποματίας 271. b.
πομπίλος 275. b. c.
πορφυρα 282. e
πορφυρεος 309. b.
πορφυρέων 313. d.
πορφύρεος 309. a.
πορφυρεῖον 313. b.
πορφύρεους 308. h. 313. c.
πορφύρεω 312. h.
πορφυρευμένος 308. h.
πορφυρεῦσαι 308. h
πορφυρια μικρα 282. e.
πορφυρις 289. d.
πορφυριον 313. d.
πορφυρις 277. b. c. 311. c.
πορφυριζω 313. a.
πορφυριτη 314. c.
πορφυριτις 311. d.
πορφυροβαφὴς 308. h.
πορφυροβαφεῖα 313. b.
πορφυροειδὴς 309. a.
πορφυροεις 309. b.
πορφυρόκαυλος 309. a.
πορφύρω 312. e.
πορφυρομιγὴς 309. a.
πορφυρωμάτα 313. a.
πορφυροπολὶς 308. h.
πορφυρος serpens 314. f.
πορφυρίων 311. d.
πρῆθμα quid 11. a.
πύελος quid 511. b.
πύλη 98. f.
πύξαρις 160. g.
πυράργα 159. d. 186. g.
πωλιτος 8 h.
πώλυψ 8. h.
πῶμα 293. d.
πωμάτια 545. b.

Ρ

Ρινος 294. f.

Σ

Σάλιγγα 371. d.
Σαμαμιγξ 323. c.
Σαμπιδια 56. g.
Σαράγης 278. c.
Σίμελος 371. a.
Σίσελος cochlea quæ 370. h. 371. a.
Σιλάγης 371. b.
Σπαιδονα quem Græci vocent 45. c.
Σπία vt scribendum 45. d.
Σπιαλὶς 56. h.
Σπιὰς promontorium vnde dictum. 44. h.
Σπωιδαριον 56. g.
Σππιδια 56. g.
Σππιον quid 47. d. 56. g.
Σππιστικὸν 57 d.
Σὴρ quale animal 282. f.
Σιβυλλος 371. b.
Σκιφύδια 371. c.
Σκολιὸς polypi epitheton 36. h.
Σκυλλαδον differt à Garidio 154. e.
Σκίλλα 136. f.
Στραβὴλος quid Hesychio 254. e.
Στόβιλος quid Suidæ 254. c. pro buccina accipitur 323. b.
Στρόμβοι qui 348. g.
Στρομβος pro buccina 323. b. generice sumptus quid. 253. c.
Κυρομβώδη 253. c. 230. h.
Στυπτηρία 288. e.
Σωλὶω quid, eiusque historia 527. a.

Τ

Τέυταλι 282. h.
Τίτλιξ ἰταλὸς 147. d.
Τευθίδιον 75. c.
Τευθὶδις varia significata 64. f.
Τευθὶς 64. h.
Τευθώδη mollia vocata 2. g. quæ vocentur Athenæo. 75. c.
Τεῦθος, & τευτὶς vt differant 64. h.
Τεῦθος Loligo maior est 64. g.
Τήθη vnde dicta 586. e. quæ Nicandro 581. d.
Τῆθος, siue Τήθυον, & eius historia. 581. b. & inde.
Τηθωάκιον 581. d.
Τρεψιχραις 12. f. 36. h.
Τριβόλος 331. a.
Τριψίχρως 12. f.
Τριχία qui morbus Arist. 212. f.
Τριχώδη quid Aristot. in mollibus 4. h.
Τρόχαλος quid 369. d.

Υ

Υποπόρφυρος 309. b.
Υποπορφυρίζω 313. a.
Υρτακος 479. c.
Υσγη 307. d.
Υσγινον 307. d.

Φ

Φαρμακῶνες 288. h.
Φαρμαξαι 288. h.
Φερέοικος 371. b.
Φικιδίζειν 318. h.
Φιλοδικαςης 553. d.
Φοινικὶς. 277. b. 318. f. quæ vestis 271. a.
Φοινικίζειν quid 318. h.
Φόινικις 289. d.
Φορφυρανθης 309. a.
Φυσητηρ quid 4. g.

χ

χήλας quæ Græci vocent 94. g.
χήμεια quid 466. f.
χημη quid 466. e.
χιτων πλατυσέμος 273. c.
χλάρος 370. e.
χλωροκαρίδες 154. f.
χλαροκυρλίδες. ibidem.
χλώρος color duplex ibid.
χοιρινα 555. c.
χοιροθλιξ 553. d.
χολὴ quid Nicandro 47. e.

Ψ

Ψεκάδιον quid 376. h.

Ω

Ωον πολύποδος 257. b.
Ωτάριον 550. g.
Ωτια quid 545. c.

INDEX.

Græca recentiorum.

Αρμανισάρι 263.d.
Caragnone 459.c.d.
Caramis & Caramidia 127.c.
Carida & caramidia, & caramis. 150.g.
Chinades 518.e.
Κοχλίος 371.d.
Colizena 565.b.
Lichuda, vel Luzuda 109.d.
Μαργαριτάρι 422.g.
Mongi 573.c.
Petaglida 545.b.
Pfoli 589.a.
Σάλιγγα 371.d.
Spherdocles 582.e.
Strophylida 323.c.
Φύκιον 323.b.
Zuchinada 566.f.

Hebraica.

Argaman, & Argeuan. 288.f.
Buz. 540.h.
Chomet, Chumeta 370.f.
Limaza 370.f.
Lul. ibidem.
Mesibasa. ibidem.
Sachel. ibidem.
Scahul. ibidem.
Schesch 540.h.
Tibelela 370.f.

Arabica.

Achafar 295.b.
Adfar althaib 295.b.
Affaratib 295.b.
Alarginam 282.f.
Albaso, Albato, Albaro 422.f.
Alhuda 554.e.
Alcoffar 422.f.
Alulo ibidem.
Alzum 479.d.
Amarcas 511.d.
Antiqui 479.d.
Astor 553.a.b.
Atfar atheb 346.c
Aunici 370.f.

B

Balanthan 295.a.b.
Barcora 479.d.

C

Canisis 479.d
Canissem 162.c.
Carasis 479.d.
Casia 370.f.
Caugiles, caugilem 479.d.
Ciceros 322.g.
Coliris 370.f.
Conada 370.f.
Cotia ibidem.
Curasiue 295.b.

D

Daablectos 295.b.
Dafarbachali 295.b.

E

Egedde 295.e.

F

Fanage 45.d.
Funoblaton 295.b.

G

Gafecol 295.b.
Gaugiel 479.d.

H

Haalcena 370.f.
Hafesol 295.b.
Hager 422.f.
Halzum 370.f.
Hiobothor 295.b.
Hudal ibidem.

K

Keiben 160 e.
Kermes 305.a.
Kuactil 295.b.

L

Latalus 479.d.
Lischmat 370.f.
Lulientia ibidem.
Lulu 422.f.

P

Palpar 282.f.
Pulpia ibidem.

R

Rathiaha 160.e.
Reiben Aucennæ 160.c.
Remigi. ibidem.
Rubien 45.d.

S

Sadaf. 370.f.
Sades 479.d.
Sarathan 45.c. 160.g. 206.g.
Sarathan nheri 206.g.
Sedef 518.e.
Seigi 479.d.

T

Talsam 518.e.

V

Vrbien 45 d. 206.g.

Italica.

Alagusta 99.c.
Artella 475.d.
Astase 109.d.

R

Beuerazza 471.a.
Beueroni. ibidem.
Biaua 154.h.
Biueroni 475.d.
Bogancitola 400.h.
Bvuolo di mar 323.c.
Brancha vel Branchna 216.g.
Buoualo 372.g.

C

Calamaro 64.g.h. 45.d.
Calcinelle 518.e.
Cambaretto 154.h.
Cammarugia 137.c. 148.f.
Cancharo di Barbaria 186.h.
Cancreola 177.d.
Capello di mare 573.c.
Cappa 469.c.
Cappa grossa 459.a.
Cappa santa 449.d.
Cappa tonda 448.f.
Capparazzole siue capparole 518.e.
Caragnuola 366.e.
Caualliero 197.b.
Castrangiolo 192.c.
Cazzo marino 589.a.
Cepia 45.d.
Chalena, siue chalcena 471.a.
Chiocciola 372.g.
Concbole 509.a.
Cranceola 177.c.

D

Datteri 465.g.

F

Folca 180.h.
Folia 180.h.
Folpo 9.b.

G

Gambarella 150 h. 154 g.
Gambarello, & Gābaruzolo 154.g.
Gambaro, vel Gammaro 109.d.
Gambaro di mare 137.c.
Gambarozola 137.c.
Gambaruccio 154.h.
Gongola 504.f.
Grancella 173.d.
Granceolo 173.d. 177.c.
Grancetto 198.f.
Granchio, seu granzo 160.h. 173.d. 206.g.
Granchio Spiantano 163.a.
Granciporro 186.h.
Grancitella 177.c.

I

Incino 400.h.
Iudeo 409.d.

L

Lagousta 99.c.

INDEX.

Lanchrina ibidem.
Limage delle vigne 373.c.
Lumaga 372.g.

M

Macinetta 174.c. 198.f.
Madre delle perle 417.c.
Maruza 372.g.
Mazzacara 144.g.
Molecca 173.c.
Moſcardino 42.h.
Mugettino ibidem.
Muſcarolo ibidem.
Muſcioli 511.c.
Muſſolo 459.c.d.
Muzaro 42.h.

N

Naridole 364.g.
Nicchio 372.g.

O

Ogie 192.f.
Ognella 283.a.
Orchetta 144.g.
Oſtreghe 479.c.

P

Pantallena 545.b.
Papilla piloſa 192.c.
Pauaro, aut pauro 186.h.
Perla 442.g.
Peſce cannella 527.c.
Peſce malattia 9.b.
Peueraza 471.a.
Piueroni 475.d.
Polpo 9.b.
Poreſſa 162.h. 188.f.
Porpo 9.b.
Potta marina 573.c.
Pouerazo 475.d.

R

Riccio vel Rizzo di mare 400.h.
Romie 499.b.
Roncera 283.a.
Rozzola 459.a.

S

Sceppa 45.d.
Seccia ibidem.
Seppa. ibideu.
Squilla 150.h.
Somniolo 192.c.
Sparnochia 148.f.
Specchio 177.c.
Spunge 582.e.
Squiozole 512.e.

T

Telline 518.e.
Totena 64.h.

V

Vallopa 156.g.
Vrſetta 144.g.

Z

Zameruca 372.g.
Zino 400.h.
Zinzin ibidem.

Gallica.

Albergaines 592.f.

B

Berdinſeu Berlin 545.c.
Bernard l'Eremite 216.g.
Bigornet 368.e.
Bigorna eu ibidem.
Bious cambus 216.g.
Boufron 46.c.
Bougre 9.b.
Bauquette 150.h.
Burex 283.b.

C

Calamar 64.h.
Cancres 160.h. 173.d.
Capaeu carnu 574.c.
Carabaſſe 186.h.
Carambot 150.h.
Caramot 197.c. 150.h.
Caſſeron 46.e. 64.h.
Caſtagnes de mar. 405.e.
Chabre 186.h.
Cheuretes 150.h,
Ciches 46.e.
Ciuade 154.h.
Coquille 448.f.
Coquille groſſe de nacre di perle 264.e.
Coquilles larges 498.g.
Coquille de pourcellene 264.e.
Coquilles de ſaint iaques 498. g.
Coquille vittade 462.e. (504.f.
Corniches 64.h.
Cornetz 64.h.
Coutaeu 65.a. 527.d.
Crape & crabbe 160.h.
Crapre 186.h.
Creſpe 540.h.
Creuertes 150.h.
Cubaſaeu 566.c.
Cul d'Aſne ibidem.
Cul de Cheual 566.f.
Cullier 453.b.c.

D

Dulcins 405.a.

E

Eremite 216.g.
Eſcarcot 372.g.
Eſcreuiſſe 127.c.

F

Fagule 186.h.
Flammes, flammettes 466.h.
Flion 518.e.

G

Geurnette 137.c.
Glaugio 64.h. 65.a.
Gornat 79.a.
Grampella 177.c.
Gritta ibidem 198.f.
Gronaut 79.a.
Guernette 150.h.

H

Hannons 506.f.
Heriſſon de mer 405.a.
Hormar 109.d.
Huiſtres 479.d.
Hus 307.d.

I

Imbriago 69.d.
Iraigne de mer 177.c.
Ittre alle call' 479.d.

L

Langrous 109.d.
Languſta 99.c.
Lapedo 545.c.
Ligombaudos 109.d.
Limaſſon 372.g.
Limaſſon petit de mer 364.g.

M

Manſotz 527.d.
Migrane 188.g. 405.a.
Moules 509.a.
Muſcles 511.d.

N

Nacre 530.g.
Nacre de perles 417.c. 429.e.

O

Oeil de buoe 545.e.
Oniters 479.d.

P

Pagul 186.h.
Palourde 475.c.
Peires oſtres 479.d.
Pelourdes 458.h.
Perlo 422.g.
Petuncles 504.f.
Pomes d' Amours 592.f.
Pouliepieds 522.f.
Porcellaine 522.e.
Porcellaine petite 360.e.
Poſterol 566.f.
Potes 566.e.
Poulpe 9.b.
poupe ibidem.
Pouſſepie 566.f.
Poyrette 422.e.
Pregedious 156.f.
Ptuſſepiez 522.g.

Purpe 9.b.

R

Ran de mer 323.c.
Raſcaſſos 405.a.
Rouſſaen 186.h.
Rubelle 65.a.

S

Salecoques vel Salcoques 150.h.
La Santè 150.h.
Sautrelles. ibidem.
Scandebec. 491.b.
Seche 45.d.
Seechepoupe 9.b.
Seiche 46.e.
Sepio 45.d.
Squaranchon 177.c.
Squinaude. ibid.
Squinado. ibid.

T

Tante 64.h.
Tourtaeu 186.h.
Tothona 64.h.

V

Vrlis 368 e.
Vrſinis 401.a.
Vrtigo 566.c.

Hiſpanica.

Almeia 364.g. 372.g. 545.c.
Aranha 187.a.
Armilla 475.d.
Bregigam 545.c.
Brignigois 518.e.
Buzios 556.h.
Cagarolo 372.g.
Cagarolo de la mar 393.a.
Calamar peſcado. 65.a.
Cammaron 109.d.
Cangreia 177.d.
Cangreio. 160.h. 216.g.
Capacha de velha 573.c.
Caracol de la mar 364.g. 372.g.
Camaran di Lisboa 150.h.
Cameran de Villa Franca 154.g.
Caramuyo 372.g.
Centola 177.d.
Chabro 177.c.
Erizzo de la mar 400.h.
Gangreiola 177.d.
Lenguado 498.f.
Liebre de la mer 79.c.
Loguſta 99.c.
Mexila 51.d.
Mexilhus 511.d.
Natura de Vieya 573.c.
Oſtia de la amar. 479.d.
Perola 422.f.
Scaragol 372.g.
Scaragol de la mar 393.a.
Xibia. 46.e.

Germanica.

Balckfiſch 46.e. 65.a.
Balckfiſchmit langen fuſſen ibid.
Beckle 150.h.
Berenkrebs 144.g.
Biſem 42.h.
Biſemkuttel ibid.
Bruni qui morbus, & contra eum remedia 134.f.
Edelkrebs 129.b.
Farkuttel 258.e.
Farvv 288.h.
Fiſchbein 47.d.
Haffguſſe 59.e.
Hegerling 150.h.
Hechelkrab.
Hogergarnir 150.h.
Humer 109.d. 122.g.
Iacobs muſchlen. 498.f.
Intenfiſch. 65.a.
Krabbe 187.a. 206.g.
Krebs 129.b. 160.h.
Krebſaugen 129.a.
Krebſtein 129. a.
Kuttelfiſch 9.b.
Magling. 582.g.
Merber 144.g.
Mergeiſs. 150.h.
Meerigel 405.a.
Merkrab 173.d.
Meerkrable 213.b.
Meikrebs 99.c.
Meerkrebslein 137.c. 216.g.
Meerlung 577.d.
Meerſpin 46.e. 177.d. 186.h.
Meerteſchen 187.a.
Moeſchelen 509.a.
Muſcheln 467.a. 511.d. 516.h.
Meerſchum 573.c.
Muterſtein 556.h.
Nagelſchnegg 283.b.
Perle 422.g.
Perlen utter 417.c.
Polfiſch 9.b.
Poikuttel 9.b.
Purpur ſnech 283.c.
Raankuttel 65.b.
Reuter Krab 197.b.
Schiffkuttel 258.e.
Snegg vel Sneck.
Schuumling 582.g.
Seeapfel 405.b.
Seegitzle 150.h.
Seehan 79.a.
Seehaſs. 79 a.
Seekrebs 187.a.
Seeſchaan 589.a.
Seeſpin 187.a.
Seeſtert 589.a.
Spigel krab 177.d.
Spruzling 582.g.
Stachelſneggen art 283.c.
Steckmuſcel 530. g.
Thulkrebs 129.b.
Vilfuſſ 9.b.
Zuuergkrebslein 154.g.

Belgica.

Billegen 589.a.
Crable 110.e.
Crabbe 173.d 206.g.
Creuits 127.c.
Gernard, Gernier 137.c.
Gernat ibidem. 150.h.
Hol offbol 248.e.
Kinckhorn 379.c.
Krabbe 160.h. 173.d. 187.a.
Luyſen off noppen 248.e.
Moſſelen 509.a.
Oeſters 479.d. (126.c.
Ondocht 119. b. cur ita vocetur
Perle 422.g.
Seegel 405.a.
Seekatte 46.e. 65.a.
Sequabbe 573.c.
Seeſchuym 47.d.
Slecke vel Slegge.
Snottolff. 79.a. 573.c.
Spaenſche Seekatte 46.e.
Steurkrabbe 99.c.

Anglica.

Bagfyſh 527.d.
Cokles 372.h. 504.g.
Crabbe 160.h. 173.d. 206.g.
Crabbefiſhe 110.e.
Creuis, creuiſe 227.c.
Creuyſe 109.d.
Cuttel, cuttle 46.e.
Krab 173.d.
Lempet 545.c.
Lopſter 99.c. 109.d.
Lympyne 545.c.
Muſclis 509.a.
Muſckels 498.f.

INDEX.

Oysters 479.d.
Perle 422.g.
Pirot vel Pitot 527.d.
Pourcuuel 9.b.
Pran 137.d.
Pkree 9.b.
Punger 186.h.
Purple 283.c.
Scalope 498.g.
Schrympe 137.d.
Sleue 65.b.
Snayle 372.h.
Theſea 109.d.

Indica.

Cherippo 417.c.
Coriſchias 422.g.
Motu 422.f.
Thenoras. ibidem.

Hungarica.

Rack 109. d. 160.h.
Dragako 422.g.
Gyongy. ibidem.

Bohemica.

Hlemyzd 372.h.

Illyrica.

Hlemyzd 372.h.
Hobotnizaza 9.b.
Kak. 126.b.
Larantola 109.d.
Parszi 527.c.

Polonica.

Hiedoſpialek 305.c.
Kak 160.h.
Kakmorski 109.d.
Per l'a.
Zito 305.c.

Summa Priuilegiorum.

Priuilegio Sacræ Cæsareæ Maiestatis cautum est, ne quis Vlysis Aldrouandi Bononiensis omnes libros qui de auibus & alijs animalibus agunt, in toto, siue in parte absque voluntate, & proprio authoris, aut eius hæredum consensu intra decennium recudat, aut alibi recusos vendat, sub pœna, quotiescunque deprehensus fuerit, priuationis omnium librorum, & decem marcharum auri puri, prout latiùs patet in dyphlomate Cæsareo dato in arce regia Pragę, die prima mensis Aprilis, anno millesimo quingentesimo nonagesimo nono.

Rudolphus Imperator.

Rudolphus Coradutius.

Ad mandatum Sacræ Cæsareæ Maiestatis proprium

Io. Barnutius.

REGISTRVM

† A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Vu Xx Yy Zz.
Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff.

Omnes ſunt Terniones.

Hæc omnia ſingula à me dicta & ſctipta, dicendaq; & ſcribenda, ceuſuræ Sanctæ Romanæ Eccleſiæ libenter ſubmitto.

BONONIÆ M.DC.LIV.
Typis Io. Baptiſtæ Ferronij. Superiorum permiſſu.

Sumptibus Marci Antonij Berniæ.